
37
5 C
21

STEPHANI-FRANCISCI

GEOFFROY

DE

MATERIA MEDICA

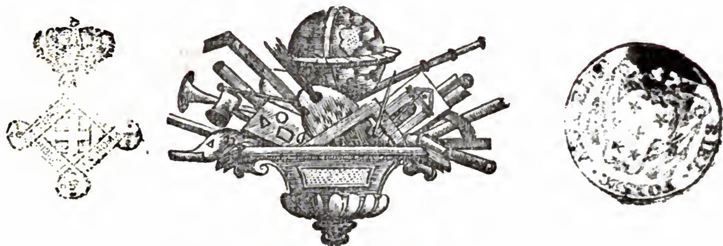
Tomi Tres.

TRACTATUS
DE
MATERIA MEDICA
SIVE DE
MEDICAMENTORUM SIMPLICIUM
Hiſtoria, virtute, delectu, & uſu;

Auctore STEPHANO-FRANCISCO GEOFFROY,
Doctore Medico Pariſienſi &c. &c.

Editio noviſſima locupletior, aliiſque emendatior, Supplemento PARTIS SECUNDÆ SECTIONIS SECUNDÆ Anonymi Profeſſoris nunc primum aucta, ex Gallica in Linguam Latinam eleganter redacto.

TOMUS PRIMUS.
DE FOSSILIBUS, &
DE VEGETABILIBUS EXOTICIS.

VENETIIS,
Apud NICOLAUM PEZZANA.

M DCC LVI.
SUPERIORUM PERMISSU, AC PRIVILEGIO.

EDITORIS PRÆLOQUIUM.

Onebat olim Galenus (*Lib. 1. de Antidoto , cap. 15.*) *ut omnium fossilium , stirpium , & animalium peritiam Medicus haberet : sin minus , plurimorum saltem , quorum frequens est usus ;* & quidem recte . Ex hoc enim triplici fonte instrumenta depromit ars medendi , quibus labefactatam mortalium valetudinem restituat , & morbos depellat , queis misere affliclantur . Hunc sibi scopum proponit Medicus , quem non attinget , imo in gravissimos , hominumque saluti nocentissimos errores impingat necesse est , qui , Materiæ Medicæ peritia neglecta , morbos debellare susceperit armis, quorum virtus & efficacia prius ipsi perspectæ non fuerint . Incumbit ergo artis salutaris tyroni , ut artem exercere non prius aggrediatur , quam medicamentorum , tum simplicium , tum præparatorum scientiam , *sine qua* (ut ait Oribasius) *nemo rite medicari potest* , assecutus sit . Nec satis est eum nosse , hoc vel illud medicamentum , hac vel illa virtute pollere , huic illive morbo esse idoneum , hac vel illa dosi usurpari : necesse est præterea, ut medicamina inter se distinguere , legitima a spuriis discernere , vieta & effeta rejicere , recentia & integra seligere norit ; ne imperitorum herbolariorum , seplasiariorumve inscitia , ne dicam fraude , deceptus (quod Materiæ Medicæ parum gnaris non raro contingit) toxicum pro pharmaco ægris suis propinet .

Quot & quanta ex hujus scientiæ neglectu in hominum perniciem redundarent mala , probe sciens vir clarissimus D. Stephanus Franciscus Geoffroy , ut mortalium saluti , & Medicinæ tyronum utilitati consuleret, hunc, qui nunc editur, Tractatum conscripsit, in quo non modo singula medicamina graphice , & ex melioris notæ Auctoribus describit ; varias quibus a veteribus recentioribusque insignita fuere , denominationes recenset ; quisnam eorum delectus habendus indicat : verum etiam vires illorum, tum longo usu in Medicina comprobatas , tum ab auctoribus fide dignis recensitas , tum propria experientia confirmatas persequitur ; nonnumquam etiam effectibus causas adjungit , singulorum analysim chymicam subnectit,

legitima a spuriis secernit, varias quorumdam seplasiariorum fraudes detegit, quibus in morbis, qua dosi, quibusve cautionibus adhibenda, quibus indigeant præparationibus, & quando inutilia noxiave sint, sedulus monet: denique nihil ut desiderari posset, illorum præscribendorum specimina ad artis regulas exacta apponit; ita ut optimo jure dici possit neminem qui de eodem argumento hactenus scripserit, ipsi esse æquiparandum.

At dicendum quod res est. Omnia ei large suppetebant, sive naturæ, sive doctrinæ præsidia ad id operis necessaria. In paterna domo a teneris educatus, præter humaniorum studium litterarum quas non vulgariter excoluit, impetu quodam naturæ ferebatur ad omnia quæ vel Physicam, vel rerum naturalium historiam, vel Medicinam spectabant.

Grandior factus nihil eorum prætermisit, quæ perito Medico informando conducerent: Medicaminum historiam, delectum, usum, & præparationes a patre in his cognitionibus versatissimo discebat: eodem duce, sese in Chymia exercebat; quam postea summa cum laude, & maxima auditorum frequentia per viginti duos annos in Horto Regio docuit. Medicinæ in Schola Parisiensi omnium celeberrima operam dedit, cujus ipse deinceps insigne decus fuit & ornamentum. Anno 1709. designatus a Rege Christianissimo, ut Professorium munus in Regio Franciæ Collegio exerceret, hanc artis medendi partem sibi legendam assumpsit, quæ de Medicaminibus agit. Eo, quem diximus, doctrinæ apparatu instructus, demandata sibi provincia ita functus est, ut nominis celebritas non apud indigenas tantum, sed & apud exteros brevi spargeretur, ingensque fieret ad eum undique auditorum concursus; qui Parisios quotannis advolabant, quæcumque de Materia Medica dictitaret, avide scriptis & auribus excepturi.

Hanc Materiæ Medicæ tractationem in tres partes distribuerat, quarum prima Fossilia comprehendit, altera de Vegetabilibus agit; in tertia denique de Medicaminibus ex animalium regno petitis disserere decreverat.

Vegetabilia in duas sectiones partitus erat, quarum prior Vegetabilia exotica continet, altera indigena. Priorem adamussim persecutus est, posteriorem vero morte immatura impeditus ad exitum non perduxit; animale regnum omnino non attigit.

Nostrum hoc vulnus, noster dolor! Si egregium opus ad finem deducere Cl. Auctori licuisset, præstantissimo ac cumulatissimo Tractatu locupletatam se Medicina gloriaretur. Nunc tametsi incœpto operi extremam manum addere non potuit, quod confectum est ita

nume-

numeris omnibus absolutum viris in arte medendi peritissimis & æquis æstimatoribus visum est, ut rem Medicis non ingratam se præstiturum censuerit Bibliopola boni publici consulentissimus, si ex ipsius Auctoris autographo hunc Tractatum ederet.

Nunc jam quid in hocce Tractatu edendo præstitum sit, superest dicendum. Primum omnium curatum est ut nitidis typis excuderetur; deinde ut Auctoris autographum integrum, & incorruptum redderetur, paucis quibusdam exceptis, quæ vel addere summo viro & in universa naturali historia versatissimo D. Bernardo De Jussieu R. S. A. Parisiensis & Londinensis Socio, vel emendare visum est. Cum enim vir clarissimus secundum hujusce Tractatus tomum, qui Vegetabilia exotica continet, integrum recognoscere operæ pretium esse duxerit; nonnulla animadvertit, quæ Auctorem nostrum, ut in opere longo, effugerant, alia post ejus mortem accuratius cognita vel descripta. Eo igitur duce & auspice, quæ viri doctissimi memoriam fefellerant, explevi, quæ nova essent addidi, & pauca a recentioribus accuratius descripta emendavi. Ut vero Auctori non tribueretur, si quid a me peccatum est; quæ mea sunt uncinis ( ) includenda curavi.

IN.

INDEX CAPITUM.

INTRODUCTIO.
Ad Materiam Medicam.

MATERIÆ MEDICÆ
Pars Prima.
DE FOSSILIBUS.

Sect. VI.

PARS SECUNDA

De Vegetabilibus Exoticis.

Art. I.

INDEX CAPITUM.

Art. II.

PON-

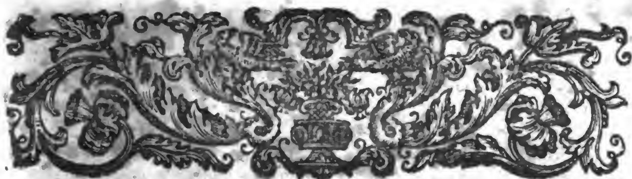
PONDERA ET MENSURÆ
CUM NOTIS.

gr. Granum quod æquat pondus grani Hordei modice craſſi.

℈. Scrupulus	continet	grana xxiv.
ʒ. Drachma		ſcrupulos iij.
℥. Uncia		drachmas viij.
℔. Libra		uncias xvj.

ß. Semis, ſive pars menſuræ dimidia.
N. Numerus par vel impar.
Pug. Pugillus, quantum tribus digitis capi poteſt.
Man. vel M. quantum manus tota complectitur.
Faſc. Faſciculus, quantum brachio complicato capi poteſt, continens.
Pint. Pinta continens libras duas.
Cyathus, qui circiter ſeſqui-unciam capit.
Cochl. Cochlearium, quod pro ſemi-uncia habetur.
gutt. Gutta, quæ minima liquidorum menſura & grano æquiparatur.
Ana, ſingulorum prius recenſitorum quantitatem ſequentem ſumendam eſſe ſignificat.
p. æ. partes æquales.
q. v. Quantum vis.
q. l. Quantum libet.
q. ſ. Quantum ſufficit.
PP. Præparatum.
M. Miſce.
℞. Recipe.
F. Fiat.
ſ. a. Secundum artem.
B. A. Balneum Arenæ.
B. M. Balneum Mariæ.
alkool. alkoolizatum.

TRA-

TRACTATUS
DE
MATERIA MEDICA
SIVE DE
MEDICAMENTORUM SIMPLICIUM
Historia, virtute, delectu, & usu.

INTRODUCTIO
AD MATERIAM MEDICAM.

CAPUT PRIMUM.

De Medicamentorum definitione & divisione.

Uæcumque ad sanitatem tuendam, morbosque profligandos adhibentur auxilia, ex triplici fonte desumuntur; vel ex Diæta, quæ rectam & appositam vivendi rationem instituit; vel ex Chirurgia, quæ malis debellandis auxiliatricem manum, aut nudam, aut ferro & igne armatam, admovet; vel etiam ex Pharmacia, quæ variis ægritudinibus convenientia medicamenta suppeditat. Harum Medicinæ partium ediscendarum par Medico necessitas: illius vero quæ de medicamentis agit, cognitionis acquirendæ summa difficultas, tum ob illius immensitatem, tum propter difficilem virium, quæ medicamentis insunt, perscrutationem.

Medicamenta dicuntur, quæ depravatam corporis constitutionem mutant & ad meliorem adducunt. Unde liquet, ea ab alimentis & venenis differre ab his, quod corporis naturam non destruant; ab illis vero quod bonum corporis habitum non servent, sed malesanum restituant. Quædam tamen alimentosa dicuntur medicamenta, quæ nutriendo bonam valetudinem tuentur, & labantem firmant. Verum si nonnisi corporis detrimento in ejusdem partes agant, vehementiora dicuntur & deleteria.

Medicamenta alia simplicia, alia composita. Simplicia appellamus quæ sponte, soliusque naturæ beneficio emerserunt; cujusmodi sunt Rosa, Absynthium. Composita, quæ arte & industria ex multorum simplicium permixtione constat: talia sunt Theriaca, Panacea Mercurialis, &c.

Hic agemus tantummodo de simplicibus medicamentis, quorum congeries pene immensa Materiæ Medicæ nomine nuncupatur.

Præcipua medicamentorum simplicium tam nostratium, quam exoticorum discrimina, vel ab eorum materia, vel ab eorum facultatibus desumuntur. Ex materia, cum triplex sit, triplex quoque in genere statuitur medicamentorum differentia; vel enim ex mineralibus sumuntur, vel ex plantis, vel ex animalibus; unde totidem Classes, Regna seu Familiæ exsurgunt. Cum medicamentum quodlibet naturam corporis mutet, vim suam, vel in solidas, vel in fluidas ejus partes exerit.

Si in fluidas, vel vacuando, vel alterando; unde vacuantia dicuntur, vel alterantia. Vacuantia adhuc, vel per alvum humores subducunt, quæ purgantia appellantur; vel per vomitum, quæ emetica; vel per urinæ vias, cutis poros, os uteri, nares, &c. quæ diuretica, sudorifera, emmenagoga, apophlegmatisantia, &c. Quædam hos vel illos humores vacuant; hinc chologoga, quæ flavam bilem; melanagoga, quæ nigram; phlegmagoga, quæ pituitam. Alterantia vero medicamenta, vel æstuantes humores compescunt, & refrigerantium nomen sortiuntur; vel lentos ac tardos humores attenuant & cient, qualia sunt calefacientia; vel cuidam ægritudini proprie conveniunt, qualia sunt febrifuga, antipleuritica, antiepileptica, antidysenterica, traumatica, &c. vel cujusdam partis affectus sublevare existimantur; unde cephalica, ophthalmica, bechica seu pectoralia, cardiaca, stomachica, hepatica, splenica, hysterica, &c. Si medicamenta in solidas partes agant, eas afficiunt, vel laxando, ut emollientia; vel adstringendo, ut styptica; vel erodendo, ut cathæretica: quæ quidem medicamentorum differentiæ in infinitum protrahi possent. Verum cum longe simplicior sit ea quæ ab ipsa materia derivatur, hunc ordinem utpote naturæ magis consentaneum, in hocce tractatu servabimus. Itaque in tres partes hanc Materiæ Medicæ tractationem distinguemus.

Prima pars fossilia seu quæ e terræ visceribus eruuntur, Aquas scilicet Minerales, Terras, Lapides, Sales, Sulphura, & Bitumina, Metallica concreta, atque Metalla comprehendet.

Secunda, Vegetabilia, Radices nempe, Cortices, Ligna, Folia, & Germina, Flores, Fructus, Semina, Succos, tum liquidos, tum concretos, & cœtera e plantis nata continebit.

Tertia de Animalibus, Insectis nimirum, Piscibus, Avibus, Quadrupedibus, Homine, eorumque partibus, vel excrementis usui Medico accommodatis, differet.

Verum

Verum ad accuratam ac diligentem Materiæ Medicæ tractationem instituendam, remedii cujusque historiam & virtutes a Medicis recensitas exponere non sufficit; sed etiam multa insuper consideranda sunt ac perpendenda. In iis enim, quæ nobis veteres de Materia Medica reliquere, summa est obscuritas & confusio. Sæpe eadem medicamenta variis nominibus, varia vero eodem nomine, insigniuntur; quædam nomine tantum indicantur, prætermissis descriptionibus; unde horum medicaminum proprietates aliæ aliis confuse tribuuntur.

Hanc autem confusionem explicare & elucidare opus est in Medicina perutile, sed summæ difficultatis. Præterea tot ac tanta de singulis remediis prædicare solent auctores, ut unumquodque, si ipsorum verbis fides habeatur, tanquam Panacea aut Pharmacum universale foret existimandum. Cum autem tot præclaræ dotes, remediis assignatæ, sæpius commentitiæ deprehendantur; verum a falso, quantum fieri potest, extricandum est & distinguendum. Tandem quantumvis progressa jam fuerit Materiæ Medicæ scientia, longe adhuc plura detegenda supersunt, tum ad eam novis remediis specificis locupletandam, tum ad medicamentorum agendi rationem perscrutandam, tum etiam ad tutiorem eorum administrationem.

Itaque cujusque medicamenti variam, tum apud veteres, tum apud recentiores denominationem diligenter inquiremus: ejusdem deinde descriptionem, historiam, & delectum exponemus; postea chymicam analysim, seu principiorum resolutionem & earum partium, a quibus virtus illorum præcipua pendet, physicam subnectemus disquisitionem: vires quoque, tum longo usu in Medicina comprobatas, tum ab auctoribus fide dignis recensitas, tum propria experientia confirmatas, prosequemur; nonnunquam etiam de ejusdem remedii agendi ratione peritiorum sententias adjungemus, ne empyricorum more unicam experientiam omni ratione destitutam profiteri videamur, ac tandem quibus cautionibus utendum sit in ejus administratione, quibus præparationibus indigeat, & quando inutile vel noxium sit, quam fieri potest, diligentissime perscrutabimur & enarrabimus.

Sed priusquam opus illud aggrediamur, nonnulla de corporum principiis præmittenda sunt, quædam etiam de medicamentorum viribus dignoscendis exponenda.

CAPUT SECUNDUM.

De Corporum Principiis.

QUemadmodum machinam generatim exploratam habere non possumus, nisi in suas partes ea dissolvatur; ita quæ sint corporum virtutes & qua ratione diversæ naturæ mixta se habeant ad corpus humanum, sive ad ejus œconomiam æquabilem servandam, sive ad eamdem perturbatam restituendam, vel etiam ad eam perturbandam & destruendam, perspectum nobis esse non potest, nisi principia, ex quibus constant, dignoscantur, & horum principiorum inter se commixtio ac pro-

proportio, a quibus præcipue pendet mixtorum vis & energia, explorata fuerint & manifesta. Quapropter variis, quas nobis exponit Chymica, corporum resolutionibus sedulo perpensis, substantias simpliciores, in quas omnia corpora ultimo resolvuntur, & ex quibus etiam componi videntur, tanquam vera & genuina rerum principia constituemus.

Cum in corporum resolutione quinque substantias, Spiritum nempe seu Mercurium, Sulphur, Salem, Aquam, & Terram elicerent Chymici veteres; totidem rerum principia assignaverunt, quæ in vini resolutione observare licet.

Si vinum, alambicis ope, ignis calore distilletur, primum aqua ardens seu spiritus prodibit: hunc excipit aqua insipida, quam Phlegmatis nomine iis placuit designare. Cum autem in fundo alambicis, phlegmate magna ex parte exhausto, nihil remaneat præter materiam viscosam & crassam, hac utique in aliud vas, quod retorta dici solet, translata & vehementiori igni admota, primo nonnihil phlegmatis, tum liquor acidus, quem adhuc Spiritum vel Mercurium nuncupant; tandem viscosus, pinguis, & oleosus humor egreditur, quem olei aut sulphuris nomine insigniunt. Quod superest jam valde exsiccatum, igne comburunt, tum in vas terreum conjiciunt, cui aqua fervida affunditur. Hæc sale imprægnatur; tum philtrata, seu per chartam bibulam aut panni lacinias trajecta, & calore exhalata, salem in fundo vasis deponit. Quod remanet ex cineribus, terra est aut caput mortuum.

Ex hac quintuplici substantia, duo sunt principia, quæ a Chymicis dicuntur inertia & otiosa elementa, Aqua scilicet, & Terra: tria vero actuosa vocantur, a quibus omnem misti vim & energiam pendere existimant, Spiritus nempe, Sal, & Sulphur. In hac autem vini resolutione Spiritus seu Mercurius duplex est; pinguis unus & inflammabilis, quique leni calore primus egreditur, isque vini Spiritus dicitur; alter penetrans & acidus, quique in aceto plurimus est. Alia præterea recensetur apud Chymicos Spiritus species, penetrantis nempe, volatilis, & urinosi; qui ex animalium partibus educitur, ut Spiritus urinæ, Cornu Cervi, aut sanguinis.

Verumtamen recentiores Chymici ex principiorum seu elementorum numero Spiritum rejecerunt, utpote qui nihil aliud est quam Sal vel Sulphur aqua solutum: est enim Spiritus vel Sal acidus, ut Spiritus Nitri aut Spiritus aceti; vel Sal alcali volatilis, ut Spiritus urinæ, Cornu Cervi; vel est Oleum seu Sulphur æthereum aut attenuatum, ut Spiritus vini, Spiritus Terebenthinæ. Non igitur elementi vel simplicissimæ substantiæ nomen sortiri debet.

Quidam vero e neotericis elementi strictiori significatione sumpti seu simplicissimæ substantiæ titulum Sali & Sulphuri denegarunt, quibus & nos assentimur. Sulphur enim diligenti analysi subactum, in Salem, Aquam, & Terram convertitur: quod patet si olea distillata fœtida cum Calce multoties distillentur; magnam enim salis volatilis copiam phlegmate dilutam, cum capite mortuo, abundanter præbent. Olea vero ætherea, ut Spiritus vini, nihil aliud sunt quam Oleum pingue & crassum, sicut Olivarum oleum, salibus quibusdam attenuatum, & in aqua dissolutum. Quod duplici experientia confirmari potest: primo, si Oleum Olivarum aut aliud quodcumque liquori fermentescenti admisceatur, totum in spiritum

tum

tum ardentem abit. Secundo si Spiritus vini ℔ij. aquæ communis duodecim libris diluantur, & libero aeri exponantur, salibus volatilibus exhalatis, oleosæ partes in superficie aquæ congregantur, guttarum instar supernatantes, Olei Olivarum vel Amygdalarum specie & gustu prorsus similes.

Salem pariter ex elementorum numero rejiciendum censemus, quippe qui in Terram & Aquam post quosdam labores reducitur. Hujus rei exemplum sit Nitrum, quod si distilletur, fere totum in spiritum acidum abit; & econtra, si cum Tartaro vel carbonum pulvere comburatur, sal alcali evadit, qui Nitri fixati vel alcalizati nomen accipit; qui quidem si postea per se liquescat, & per chartam bibulam coletur, magnam terræ copiam in colatorio deponet. Percolatus vero liquor per alambitem, ad siccitatem usque distillatur; unde prodit aqua insipida. Sal vero residuus exsiccatus & magna sui parte diminutus reperitur. Quem operandi modum ad finem usque si repetas, sal fere omnis in terram convertetur: quæ deerit vero portio, in aquam insipidam immutatam fuisse vero simile est. Præterea quid est alcalium salium vitrificatio, nisi eorumdem in terream substantiam immutatio, cum vitrum nullas habeat proprietates a terræ virtutibus diversas.

Quod autem per analysim probavimus, illud idem plurimis circa corporum ortum & formationem experimentis facile demonstratur, præcipue vero insigni Helmontii de Salice experimento ab aliis sæpius repetito.

Ducentas fere libras terræ, in clibano exsiccatæ, vase conclusit, addito operculo ferreo variis foraminibus pertuso, ne quid extrinsecus accederet; ramum Salicis quinque circiter librarum pondere huic terræ infixit, qui radices in terram subjectam egit, & in arborem adolevit. Quinto post anno Salicem extraxit, quæ centum & sexaginta libras & amplius pendere visa est, cum vix subjecta terra aliquot unciarum pondere esset imminuta. Sola aqua pluviali irrigata fuerat terra. Magno quidem argumento ex aqua & exigua terræ portione hanc arborem adolevisse; cœterasque, ex quibus componebatur, substantias, sales nempe & sulphura, ex duobus illis elementis fuisse compositas. Nec minoris sunt momenti illustrissimi Boylei experimenta longe accuratiora. Menthæ, Majoranæ, Pulegii, Melissæ ramusculos in ampullis aqua limpida repletis disposuit, & ramusculi trium drachmarum vel semiunciæ pondere ad uncis sex & amplius creverunt, qui postea distillati non minorem principiorum copiam exhibuerunt quam rami plantarum terræ pingui insitarum. Unde satis liquet sales & olea ex his plantis elicita, ex aqua & terra coaluisse.

Verum præter has duas substantias, aliam tertiam ad corpora mixta producenda necessariam esse facile demonstratur. Aqua enim & terra substantiæ sunt per se inertes & minime actuosæ, quæ aliud supponunt principium a quo motum suum, omnemque agendi potestatem mutuantur. Terra per se omnis motus prorsus expers est; aqua vero, nisi ab alieno principio moveatur, in corpus solidum, glaciem nempe, concrescit. Deinde ignis seu flamma quæ ex omnibus fere corporibus elicitur, principium summe mobile in iisdem supponit, quod fixiores partes pernici motu concitando, flammam excitet. Tandem cum partes quorumdam mixtorum volatilitate, subtilitate & mobilitate vigeant, illud principium

tenue esse & summe mobile demonstratur. Licet igitur sensibus minus obvia videatur hæc substantia, eam tamen cum aqua & terra ad mixtorum corporum compositionem concurrere manifestum est. Nequicquam enim terra & aqua simul confusæ variis modis conjungerentur, semper inertia jacerent absque ulla virtute & energia, nisi ab alio principio motum, vim, & agendi potestatem acciperent: unde pro varia mixtionis ratione, pro diverso motus gradu, variæ mixti corporis proprietates exsurgunt.

Illud itaque principium subtilissimum ac summe mobile censeas elementum ignis Peripateticorum, materiam subtilem Cartesii, idem perinde est.

Tres igitur simpliciores substantias agnoscimus, quas elementi nomine insignire non dubitamus; actuosam unam, quam Ignem dicemus; passivas duas, aquam, & terram. Ex igne, aqua, & terra inter se diverso modo conjunctis, sal exsurgit primigenius, qui prima est trium elementorum copula & simplicior connexio. Sal deinde cum igne, aqua, & terra junctus & connexus, sulphur seu oleum constituit, quod alterum est e mixtis minus compositis seu quintum ex principiis corporum. Nunc de iis sigillatim.

CAPUT TERTIUM.

De Corporum Principiis sigillatim.

ARTICULUS PRIMUS.

De Igne elementari, primo Corporum principio.

IGnem elementarem, utpote solam actuosam substantiam, a qua cœteræ omnes motum suum accipiunt, primum etiam inter principia recensemus.

Corpus est simplex, subtilissimum, pernici motu agitatum, quod omnium corporum poros replet & facile permeat, dummodo nihil ejus motui resistat; sed magno impetu omnia disrumpit, si sufficienti copia in eorum poris turgeat, & si solidiora corpuscula ejus motui opponantur. Hanc substantiam subtilissimam dico, cum omnia naturæ corpora penetret; nulla enim est materia igni impervia. Pernici motu agitatur: tanta enim est ignis celeritas & violentia, ut omnium corporum partes rapidissimo motu secum abripiat. Major vel minor est ejus actio pro majori vel minori copia, qua in corporibus turget. Pernicissimus & violentissimus est ejus motus in Sole, qui immensa nobis videtur hujus substantiæ congeries. Non tanta est in nostris ignibus ejusdem vehementia. Minus vividum est hoc elementum in spirituosis & volatilibus liquoribus; & adeo debile in oleosis corporibus deprehenditur, ut nisi dum incenditur corpus, vix ignea hæc substantia percipi possit.

Cum autem omnis corporum motus ab hoc elemento proficiscatur, sic ab

ab eodem pendet calor omnis, qui nihil aliud est, quam inordinatus & perturbatus partium insensibilium motus.

Adeo subtilis est & actuosa hæc substantia, ut in analysibus chymicis fere semper avolet, nec unquam obtineri possit nisi cum aqua & terra in salibus & sulphuribus consociata. At vero quantumvis volatilis & fugax deprehendatur, nihilominus tamen tanta copia in quibusdam corporibus coacervatur & figitur, ut eorum pondus multum augeat: quod in Plumbi, Antimonii, & Mercurii calcinatione observare licet. Dum enim flamma vel Solis radiis calcinantur, eorum pondus vel quinta sui parte crescit & augetur.

ARTICULUS SECUNDUS.

De Aqua elementari, seu Phlegmate, altero Corporum principio.

AQua elementaris substantia est simplicissima, liquida, insipida, inodora, pellucida, quæ ab ignis elemento fluiditatem habet; ab eo vehementius concitata, in tenuissimas partes dividitur, & in vapores abit: necnon in corpus solidum, glaciem nempe, facile concrescit, si ab actuoso illo principio deseratur.

Elementum illud, quod a Chymicis phlegma dicitur, constat ex particulis exilibus, non anguillaribus, non flexibilibus, sed rigidis, oblongis, teretibus, quæ ad figuram ovatam accedunt.

Aquæ partes exiles sunt, cum omnium fere corporum poros subeant. Leves nobis videntur, teretes & ovatæ, quæ scilicet dotes aquæ fluxilitati & motui maxime conveniunt. Non sphæricas censemus aquæ moleculas; vix enim globulorum congeries tantam consequi posset soliditatem quæ in glacie deprehenditur, cum nimis exiguus foret ipsorum contactus, ut in Hydragyro percipitur. Nec anguillares, nec flexibiles sunt moleculæ aqueæ: qui enim concipi possit anguillares, & flexibiles moleculas corporum dissolutionem promovere, siquidem molles & flexibiles moleculæ salium poros difficillime subirent ac penetrarent, nec intra eos intrusæ pororum latera disjungerent. Econtra vero ovatæ partes, cuneorum instar, parte sua acuminata poros subeunt, illos deinde latiore sui parte dilatant, moleculasque corporum ab invicem disjungunt.

Nullum soporis vel odoris sensum excitant aquæ partes, quod non omnino aculeatæ sint, sed obtusæ; & præterea adeo tenues, ut linguæ vel narium papillas vellicare vel confodere nequeant.

Quæ in aqua deprehenditur fluiditas, oritur tum ex partium suarum exiguitate, levitate, & figura, tum etiam ex earum motu insensibili, ab igneo fluido intercurrente. Quid ad fluiditatem conferant partium aquearum exiguitas, levitas, & ovata figura, nullus non videt. Exiguitate & levitate promptiores fiunt ad motum, & igneæ materiæ incursu facilius dividuntur; ad quod etiam confert ovoidis figura, qua nempe partium minor est inter se contactus, qui facillime dissolvi possit. Præcipua autem fluiditatis causa est ignis elementum, quo fluidum aqueum penetratur, dividitur, & movetur. Quod si quacumque de causa ignis elementum ab aqueo liquore recedat, aut saltem minori copia illum pervadat; aqua statim fluiditatem amittit, & in corpus solidum immutatur;

tur; quod ejus partes omnino quiescant, sese immediate tangant, & fere nulla incurrente materia dirimantur. Quemadmodum autem, recedente igneo principio, corpus fluidum in solidum concrescit; sic eodem uberius affluente fluidi aquei partes, magis ac magis ab invicem disjunctæ in vapores primo sensibiles, fumi ad instar, deinde vix sensibiles, rarescunt & expanduntur. Aquæ pelluciditas a recto luminis per poros aquæ satis patentes transitu proficiscitur.

ARTICULUS TERTIUS.

De Terra elementari, tertio Corporum principio.

QUod Chymici Terram damnatam, Caput mortuum nuncupant, illud Terram elementarem dicimus. Tertium est corporum elementum, seu substantia simplex, friabilis, porosa, insipida, & inodora, cujus moleculæ nulla regulari figura donantur, & ad motum prorsus ineptæ sunt.

Cum irregulares sint terreæ moleculæ, multos inter se poros relinquunt: hinc friabilis est earum compages, quod per suos tantum angulos sæpius inter se cohæreant. Nec etiam ullum per se saporis vel odoris sensum excitare valent, quod obtusæ sint, & ad motum inhabiles.

In corporum resolutione ultimum superest illud principium, & in eorumdem compositione, reliquorum miscibilium veluti basis & fundamentum reputatur. Ab eo corporum, in quibus abundat siccitas, soliditas & durities magna ex parte ducitur.

Ex terræ, aquæ, & ignis moleculis certo quodam ordine dispositis, & inter se commixtis, prima & simplicior exsurgit elementorum compositio, quæ salis nomine insignitur, & cui quartum inter corporum principia locum concedimus.

ARTICULUS QUARTUS.

De Sale, quarto Corporum principio.

SAl, licet corpus mixtum, a nobis tamen inter corporum principia recensetur; quod hæc substantia per analyses vulgares e corporibus mixtis integra eliciatur, nec nisi exquisita & accuratiori analysi ad sua reducatur principia seu elementa; deinde quod ab ea corporum sapores, odores, & plurimæ aliæ proprietates pendeant.

Sal itaque est trium elementorum, ignis nempe, aquæ, & terræ concretio in corpus solidum, rigidum, durum, in aqua solubile & in igne fusile, quod partibus duris & solidis solo superficierum planarum contactu sibi cohærentibus constat. Sal non friabilis est, ut terra; sed si conteratur in frustula, cum fragore ad instar vitri dissilit; quod nonnisi magna vi ejus moleculæ a se invicem dimoveantur. Aqua tamen facile dissolvitur, quod aquæ partes pernici motu agitatæ salinas moleculas huc

& il-

& illuc secundum planas suas superficies propellant, ab invicem disjungant, & secum tandem abripiant. Saporum & odorum est causa vel principium, quod aculeis suis linguæ narium membranas nerveas vellicare valeat.

Verum ut salis natura clarius elucescat, eum in acidum, acrem, & salsum distinguemus.

De Sale acido.

Sal acidus congeries est partium rigidarum, solidarum, oblongarum, utrimque fusorum ad instar acuminatarum.

Salis acidi partes rigidas & duras esse commonstrat vis, qua solidiora corpora dissolvit, eorumque moleculas dividit: easdem acutas esse ac pungentes sufficienter probat sapor, quod linguam & palatum pungunt, non vero abradunt, ut sal acris. Aqua facile solvuntur, & eumdem cum ipsa fluidi motum servant: unde liquet primo eas cum aquæ moleculis ejusdem fere ponderis esse: deinde talem esse illarum connexionem, ut, licet valida & tenax, facile tamen aquearum partium motu solvatur. Cum autem solidæ sint, rigidæ, aculeatæ ad fusorum instar, mirum non est si omnium fere corporum poros subire, eorum partes, tanquam cunei, dirimere, mixtorumque dissolutionem promovere valeant. Verum ut rationem, qua ex igne, aqua, & terra acidæ salis moleculæ componuntur, conjectura, quantum fieri potest, assequamur; supponere licet plures aquæ partes in unam moleculam congestas sibi invicem agglutinari ope terrearum & ignearum quarumdam particularum, quibus aquosarum partium interstitia replentur. Eas vero moleculas in duplicis pyramidis aut fusi formam adaptari putamus, cum tribus, quatuorve aquæ partibus juxta se invicem dispositis, ut triangularis vel quadrati corporis formam efficiant, altera aquæ particula iis superimponitur, altera vero infra accommodatur. Diversa est autem fusorum salinorum seu acidarum moleculatum configuratio pro varia aquearum partium dispositione; quæ ad tres classes reduci possunt, nimirum ad acidum nitrosum, ad acidum muriaticum, & ad acidum vitriolicum, de quibus postea.

Ex iis moleculis acidis cum terra & igne permixtis, sal acris seu alcali conflatur, cuius natura evolvenda.

De Sale acri seu alcali.

Alcali vox a plantæ Kali nomine originem duxit: nam ex hujus plantæ cineribus sal elicitur, ad vitrum conficiendum, qui ab Arabibus *Alcali* dictus fuit; deinde eadem vox usurpata est pro salibus, qui e plantarum cineribus eliciuntur, & tandem pro salibus aut substantiis quibuscumque, quæ cum acidis salibus fermentationem concipiunt.

Sal acris seu alcali congeries est partium sphæricarum & hispidarum.

Ex corrosivo & urente hujus salis sapore concludere possumus, ipsius partes celerrimo motu facillime donari; quod sphæricæ figuræ maxime convenit. Judicamus quoque eas sphærulas aculeis circumquaque armatas esse; ita

ita ut, dum supra nerveas linguæ papillas convolvuntur, eas limæ ad instar abradant; in quo, sal alcali ab acido, qui linguam tantummodo pungit, discrepare nobis videtur.

Sal acris per se vel lenissimo calore evehitur, quod hæ sphærulæ aculeis veluti totidem pinnis armatæ majorem pro sua mole superficiem igneo principio offerant, ac proinde ipsius motui facillime cedant.

Quod ad hujus salis formationem attinet; ex certa quadam acidarum & terrearum molecularum copula & aggregatione oriri videtur: siquidem variis Chymicorum operationibus, sales acidi cum terra permixti, in salem acrem convertuntur, ut in Nitri fixi præparatione & urinæ fermentatione videre est. Nitrum enim quod distillatum fere totum in acidum spiritum effunditur, si cum carbonum pulvere calcinetur, in salem alcali redigitur. Idem etiam observare licet in urinæ fermentatione: recens enim urina distillata salem salsum fixum relinquit, sali marino analogum, ex quo acidus liquor accuratiori distillatione extrahi potest; nullum vero salem volatilem præbet. Eadem vero fermentata & distillata, nihil aut parum salis fixi, sed magnam salis alcali volatilis copiam suppeditat: unde hujus salis formatio satis liquet. Cum enim fermentatione aut calcinatione accuratior fiat acidarum & terrearum particularum mixtio, plures acidæ partes unicæ terreæ moleculæ occurrentes, eam undequaque aggrediuntur, & in ejus poros alte penetrant; tuncque moleculam constituunt, cujus centrum densum est ac firmum, ex quo spiculorum acidorum portio quædam prominet & echinatam superficiem efficit. Hæ sunt alcalium salium volatilium partes, quæ, si plurimæ simul conjungantur, ita inter se invicem aculeorum ope cohærent, ut majores & irregularis figuræ constituant moleculas. Dum autem hispidi illi globuli agglomerantur, quamplures inter se poros relinquunt, quibus aquæ, terreæ, sulphureæ & acidæ moleculæ facile recipiuntur & absorbentur, quapropter sal acris raro sincerus deprehenditur. Sæpe terreis moleculis adimplentur ejus pori; & tunc igne vel ardentissimo elevari non potest, sed potius funditur: unde fixus dicitur, ut sal fixus Tartari, aut sales qui e plantarum cineribus eliciuntur, & idcirco lixivii vocantur sales. Nonnunquam sulphureis partibus tantum permiscentur, & volatiles sunt, seu lenissimo ignis calore avolant, ut sales volatiles urinæ, Cornu Cervi, & alii ex animali prosapia.

Humido aere facile colliquescunt sales acres, quippe qui aqueis particulis in aere contentis, intra innumeros suos poros facilem aditum præbent. Sales fixi sic liquati, sunt veluti lixivia, quæ olea improprie dicuntur ut oleum Tartari per deliquium. Volatiles vero sales aqueis partibus diluti, spiritus volatiles urinosos constituunt, quales sunt spiritus volatiles urinæ, sanguinis, Cornu Cervi, &c.

Sæpe etiam salium acrium pori acidis particulis referti sunt. Quæ autem ex hac salium acidorum & acrium copula exsurgit salina compositio, tertia salis species est, quæ salis salsi nomine distinguitur, ut Sal Ammoniacus, & cœteri sales hujuscemodi, quorum compositio & indoles consideranda venit.

De

De Sale salso.

Sal salsus ex acidis & acribus moleculis simul conjunctis componitur. Compositi hujus salis moleculæ ab acido sale suam figuram potissimum mutuantur. Quem in linguam excitant saporis sensus magis hebes est, quam qui ab acido aut ab acri excitatur; quia ex horum salium copula crassiores formantur moleculæ, ac proinde ad motum minus aptæ. Licet vero major sit in his moleculis aculeorum copia, attamen corrodens eorum vis longe minor est; quod tanta sit spiculorum densitas, ut nec cutis poros alte penetrare valeant, neque nerveas ejus papillas æque fortiter vellicare, ac cum expedita erant & disjuncta. Sapor qui ab eo excitatur, salsus dicitur; cujus mira varietas pro acidorum aut acrium salium differentia, pro varia horum spirituum salinorum densitate vel raritate, pro majori vel minori horum vel illorum copia, pro diversis etiam, quæ cum illis immiscentur partibus.

Ex acidorum & acrium salium aggregatione & miscela oriri salem salsum eo confidentius asserimus, quod acidorum & acrium confusione, hujusmodi salem salsum Chymici sæpius componant, & quod ex sale salso ambos hos sales separare noverint. Sic acidum spiritum Nitri v. g. Salis marini, vel Vitrioli in Tartari salem affundendo, Sal salsus efficitur, qui Nitri, Salis marini, vel Vitrioli naturam apprime refert; & per salium essentialium plantarum; aut salis Ammoniaci, aut cœterorum salsorum salium analysim, sales acidi & sales acres, tum volatiles, tum fixi secernuntur.

ARTICULUS QUINTUS.

De Oleo seu Sulphure, quinto Corporum principio.

QUod sulphuris & olei nomine intelligunt Chymici, illud nos inter corporum principia quinto loco assignamus. Non simplex est corpus, sed compositum ex prioribus quatuor principiis, igne, aqua, terra, & sale, in quæ facile resolvi potest. Ideo tamen illud inter corporum principia recensemus; quod ex mixtis naturæ corporibus integrum facile eliciatur, difficilius vero in simpliciora elementa dividatur; quod sit ignis elementaris veluti receptaculum & fomes, ac proinde ad illud plurimæ mixtorum qualitates, ut inflammabilitas, colores, odores, metallorum ductilitas & malleabilitas, & aliæ corpurum virtutes referantur.

Sulphur itaque seu Oleum generice sumptum, ignis, aquæ, terræ, & salis concretio est in corpus fluidum, lentum, inflammabile, pellucidum & per se insipidum & inodorum, licet a diversis ejus cum sale mixtionibus colores, odores, & sapores pendeant. Congeries est flocculorum plurimis & flexuosis filis compactorum.

Subti-

Subtilissima sulphurum filamenta ex quadam salinarum, aquearum, terrearum, & ignearum molecularum aggregatione, tum in terræ visceribus; tum etiam in vegetantium & animantium corporibus fermentationis ope, componuntur: quod quidem plantarum aromaticarum aquæ immersarum accretione satis evidenter demonstratur. Nunquam enim ex illa aqua oleum quod distillatione ex his plantis elicitur extra hi potuisset: præterquamquod in salem, aquam, & terram, olea quæcumque diligenti analysi resolvantur, ut jam diximus.

Ex his filamentis diversimode consertis, flocculi exsurgunt plus minusve densi, intra quorum poros ignis elementum abunde reconditur, unde sulphuris levitas & inflammabilitas. Præter igneam substantiam, quæ his poris continetur, uberrimi sunt hujus materiæ oleosos flocculos intercurrentis rivuli, quibus a se invicem disjunguntur & seorsim moventur motu perturbato, qui ad fluiditatem requiritur. Nihilominus tamen quamdam inter se connexionem & intricaturam servant tortuosa hæc filamenta; unde fluidi lentor pendet.

Ex supra recensitis salis alcali natura, & sulphurum quam mox exposui figura & structura, facile concipi potest, qua ratione sulphur quodcumque ab alcali sale dissolvatur. Cum enim sphæricæ & echinatæ supponantur alcali salis moleculæ, intra floccos filamentosos sulphuris moveri non possunt, quin quædam ex filis secum abripiant, & flocculos paulatim dividant ac discerpant. Econtra vero densæ, rigidæ & aculeatæ acidorum salium moleculæ intra sulphurum flocculos copiose intrusæ eorum texturam densiorem & firmiorem efficient: unde etiam sulphurum varia genera; nam pro varia, tum sulphurum, tum acidorum spiculorum tenuitate aut crassitie, pro diversa eorumdem quantitate, diversa quoque composita oleosa, vel sulphurea exsurgent, consistentia, tenuitate & volatilitate varie inter se discrepantia.

Nam quæ in terræ visceribus oritur sulphurea concretio ex ignis, salis acidi, aquæ, & terræ tenuissimæ consortio, bituminis vel pinguedinis terræ nomen obtinet. Deinde bituminosa hæc pinguedo magna partium aquearum copia soluta, oleum minerale constituit, quod Petroleum dicitur. Si vero terræ & sali permisceatur, solidiora bitumina producit, pura vel impura pro terræ copia, vel crassitie, vel pro mixtionis diverso gradu: inde Carbo fossilis, Gagates, Succinum, Bitumina, & terræ bituminosæ. Si vero minor sit terræ, major vero salis acidi copia, ex hac mixtura exsurget Sulphur minerale vulgare seu inflammabile. Si tandem illud bitumen terræ occurrat fusibili & vitrescibili, formam metallicam illi tribuet, nempe metalli splendorem, mollitiem, ductilitatem, & malleabilitatem, quæ quidem variis experimentis probantur. Nam mixtura olei acidi Vitrioli & olei Terebenthinæ, partibus æqualibus, post lenem, sed diuturnam digestionem, per retortam distillata, liquorem effundit primo flavescentem, deinde croceum, ad Petroleum odore & consistentia proxime accedentem. Quod in retorta superest, primo in bitumen molle inspissatur, ac tandem in massam nigram & solidam concrescit & induratur; quæ flamma admota facile accenditur; & dum comburitur, odorem spargit, carbonis fossilis odori prorsus similem. Quod si pergatur distillatio ex materia superstite prodit liquor albicans & acidus, in quo subsidet pulvis gilvus, sulphur nempe flammæ concipiendæ capax; & præterea ad

retortæ collum elevatur sulphur flavum & combustibile, quod a sulphure vulgari non discrepat. Ultimum vero in retorta remanet quædam substantia nigra, splendens, levis & foliacea aut talcosa, in qua ferreæ particulæ magnetis ope deteguntur.

Nec sola artificialis horum bituminum compositio, sed etiam eorum quæ e terræ visceribus eruuntur resolutio arte Chymica, eadem principia nobis detegit.

Metalla vero nihil aliud esse, quam bitumina diuturno digestionis calore cocta, & ad certum fixitatis gradum adducta satis commonstrat Chymica eorum analysis, quæ metalla saltem imperfecta in cineres & vitra reducit, sulphureum quo turgent principium auferendo. Si enim igne diuturniori vel radiis solaribus vitreæ lentis ope congestis calcinentur imperfecta metalla, sulphureum principium avolat, & in calcem aut cineres reducuntur, quæ tandem igne vehementiori in vitra convertuntur. Si vero hisce vitris metallicis sulphureum principium restituatur, denuo metallicam formam induunt.

Quæ in animali & vegetabili regno occurrunt flammæ capaces substantiæ, sulphureo principio & acido sale nova combinatione permixtis componuntur. In his enim principium sulphureum seu oleum, ut in minerali regno, ex salis acidi & ignis elementaris permixtione cum aquæ & terræ modica portione ortum ducit. Deinde vero oleum cum acri sale mucagines & gummata constituit; cum acidis tenuibus & nova ignea substantia interspersa olea essentialia & ardentes spiritus producit; acidis vero crassioribus & terræ quantitati sufficienti consociatum, resinas efficit. Sic arte Chymica artificiale gummi componimus aut saponacea concreta plus minusve crassa, salium acrium & oleorum tenuiorum aut crassiorum mixtione. Sic spiritus vini & spiritus volatilis urinæ simul mixti, tenue gummi seu mucilaginosum concretum efficiunt; oleum vero *olivarum* & *sal fixus* Tartari liquatus, saponem seu crassioris gummi speciem componunt. At spiritus vini & oleum Vitrioli confusa & diuturniori calore digesta, distillatione oleum inflammabile, subtile, grati odoris, & essentialibus plantarum oleis haud absimile fundunt, ac tandem veram resinam in retorta relinquunt.

Idem principium oleosum in animalibus axungiam efficit, & gluten aut gelatinosam substantiam quæ in partium nutrimentum cedit. Hæc enim gelatinosa substantia salibus acribus volatilibus & oleo componitur, quod analysi satis manifestum est. Axungia vero ex oleo & sale acido constat. Si enim oleum olivarum & acidus spiritus quicumque, sive Nitri, sive Vitrioli, confundantur & digerantur, sebum vel axungia inde emerget animalium pinguedini similis.

Flamma quam sulphurea vel oleosa corpora concipiunt, est motus primi nostri elementi in flocculorum oleosorum poris latentis; quod carceres, quibus detinebatur, successive disrumpit, & acidi salis spicula secum abripit, quorum ope corporis accensi moleculas, cujuscumque generis sint, dividit ac destruit.

Sulphurea concreta, vel volatilia, vel fixa, in corporibus deprehenduntur. Fixiora vel solida sunt, ut axungiæ, resinæ, & bitumina; vel fluida, ut olea: volatilia vero calore levissimo avolant, & olei consistentiam servant, ut olea essentialia Juniperi, Thymi, &c. vel aqueam formam

habent,

habent, & ſpiritus ardentes dicuntur, ut ſpiritus vini, & fructuum ſpiritus ardentes.

CAPUT QUARTUM.

De Elementorum mixtione.

EX quinque ſupra recenſitis principiis corpora quæque conſtare oportet. Hæc principia, ut diverſa ratione miſcentur, diverſa itidem efficiunt compoſita. At vero quænam ſint variæ mixtionis rationes in diverſis, quæ inde exſurgunt compoſitis, nobis conſiderandum eſt.

Principiorum mixtio fit ope motus, qui totus ab ignis elemento pendet; vel lentus eſt ac tardus, ut in fructuum maturitate; vel vividus, ac promptus, ut in muſti fermentatione; vel vehementiſſimus, ut in corporum deflagratione. Omnes illi motus donantur nomine fermentationis, quæ ſi ad compoſiti deſtructionem tendat, corruptio nuncupatur.

Simplicior principiorum mixtio, ſeu minus compoſita, ea eſt quæ ſalem conſtituit, intima nempe & ſtricta aquæ & terræ copula; deinde ſulphur quod ex ignis, terræ, & ſalis conſortio exſurgit; tandem ſales acres, volatiles vel fixi, ſales eſſentiales plantarum, & ſuphura tum ſolida, tum liquida.

Quænam ſint illæ mixtionis rationes, & quænam ſint ejuſdem mutationum ſeries in triplici regno, variis exemplis obſervare licet.

Et primo quidem exemplo ſit vitis. Ejus uvæ adhuc immaturæ & vix nodatæ ſaporem inſipidum aut herbidum tantummodo referunt. Prout creſcunt, aciditas quædam in iis ſenſim evolvitur: unde primo auſterus percipitur earum ſuccus, poſtea acerbus, & tum Omphacium dicitur; quod ſi diſtillationi ſubjiciatur, magnam phlegmatis copiam largiturum eſt, nonnihil acidi liquoris, ſulphuris ſeu olei portionem exiguam, & in vaſe magnam terræ copiam relinquet.

Hoc in ſucco moleculæ terreæ ſalium rudimentis veluti fetæ, primo auſtero guſtu percipiuntur: deinde vero acerbo ſapore extremi ſalium aculei e terreis moleculis jam erumpentes, ſed ſuis involucris nondum omnino liberati, manifeſtos ſe præbent.

Verum cum ad perfectam maturitatem perveniunt uvæ, auſterus earum ſapor in dulcem convertitur. Tunc ignis elemento uberius penetratur ſuccus, rarior fit ac tenuior; concitatiori motu agitantur ejus partes, ſales acidi terrea ſua involucra exuunt, & ex nova ſalium, ignis, aquæ, & terræ conſociatione naſcuntur ſulphura. Si qui vero acidi ſales ſulphurum compoſitionem non ſubeunt, ab iiſdem ſulphuribus irretiuntur, ita ut ſummis tantum acuminibus inter ſulphurea filamenta prominentibus, linguæ papillas vellicent, & gratum ſaporem excitent. Tunc muſti nomen obtinet, quod diſtillatione copioſum phlegma exhibet,

bet, deinde liquoris acidi non mediocrem quantitatem, aliquam salis volatilis acris seu urinosi portionem, & oleum crassum longe uberius quam in priori distillatione; tandem ex materia in vasibus superstite sal fixus acris elicitur, qui a terra separatur.

In hoc uvarum maturarum succo, sive musto, sales & sulphura ad summum tenuitatis gradum nondum evecta fuere, vel terreis crassioribus partibus adhuc involvuntur, quibus eorum actio multum retunditur.

Si vero ille magna succus copia fermentationi committatur; tunc ignea materia, qua abundat, novum & majorem fermentationis motum excitat, qui non quiescit, quin partes crassiores attenuatæ fuerint, aut e liquoris sinu remotæ, quin sales & sulphura e terreis partibus liberata, exacte mixta & subacta fuerint: tunc liquor vinum dicitur. Crassiores vero partes e centro ad circumferentiam propulsæ, in fundo subsident fæcum nomine. Vividus autem & maxime penetrans videtur liquor ob magnam ignei elementi copiam, quæ intra sulphureorum flocculorum filamenta nidulatur. Distillationi subjectus ille liquor, non mediocrem spiritus ardentis copiam primo largiturus est, deinde phlegma uberrimum præbebit; postea liquorem acidum cum aliqua oleosi spiritus portione, tandem olei crassi aliquantulum tribuet. Exigua admodum remanet capitis mortui portio, quæ salis acris fixi paululum lotione exhibebit. Sic in vini distillatione longe minor est acidi liquoris proventus quam in musti analysi: sed ex vino magna spiritus ardentis copia extrahitur, nulla vero ex musto.

Verum si vini fæces probe siccatæ distillentur, magna salis volatilis acris seu urinosi quantitas elicietur; quod acidi sales sulphureis & terreis moleculis irretici, tum vi fermentationis, tum etiam ignis calore in salem volatilem convertuntur.

Alia quoque variarum salis acidi metamorphoseon, tum in spiritum ardentem, tum in salem volatilem, exempla videre est in Fabarum & Pisorum distillatione. Si enim Fabæ aut Pisa recentia & adhuc virentia ex retorta distillentur, acidum spiritum copiosum, præter magnam phlegmatis quantitatem, & nonnihil olei præbent. Si vero hæc semina tempore convenienti in aqua vulgari fermentescunt, copiosum spiritum ardentem largiuntur. Si tandem absque ulla sensibili fermentatione per aliquot menses in loco arido serventur, spiritum alcali urinosum distillatione exhibebunt, nihil vero aut parum acidi liquoris. Unde liquet, salem acidum fermentatione cum cœteris principiis consociatum, in sulphur converti; aut sui ipsius cum terreis & sulphureis moleculis coalescentia, in salem alcali volatilem abire, sicuti calcinatione in salem alcali fixum immutatur, si vi ignis in crassiores terræ moleculas intromittatur, ut in lixiviosorum salium præparatione.

Verum hic observandum incumbit, omnes sales e regno vegetabili oriundos, non esse inter se prorsus similes. Nam inter se discrepant non solum ratione compositionis pro majori vel minori copia sulphuris, aquæ, aut terræ cum sale acido conjuncta; sed etiam multum inter eos intercedit discriminis, ratione salis acidi primigenii, a quo ortum ducunt. Sal enim primigenius, acidus nempe, non unus & simplex est; sed pro variis

typis

typis in quibus formantur, diversi sales acidi emergunt; quorum tria tantum genera cognoscimus, scilicet muriaticum, salem nitrosum; & salem vitriolicum. Sal muriaticus, qualis est gemmeus vel marinus crystallizatione cubicam figuram suscipit: ejus partes integrantes quasi ex duplici pyramide quadrata per basim junctis formatæ mihi videntur. Nitri crystalli prismaticam figuram exhaedram repræsentant: & ex duplici pyramide triangulari integrantes ejus partes formatas supponimus. Vitrioli vero partes integrantes ex duplici pyramide exagona effictas existimamus, ob figuram, quam sal fixus Vitrioli omni parte metallica, quantum fieri potest, purgatus solet suscipere.

Sales illi primigenii cum aliis substantiis conjuncti, sales compositos constituunt diversæ figuræ & energiæ, quorum numerus pene infinitus est. Sic in regno vegetabili acetorum varia occurrunt genera, quæ nihil aliud sunt quam sales acidi primigenii aliqua phlegmatis copia soluti. Sales essentiales absque igne præparantur, qui iidem sunt acidi cum moleculis terreis & cæteri principiis aggregati; sales Ammoniaci, qui ex acidorum & acrium volatilium copula exsurgunt: acres fixi, cum acidis spiculis terreæ moleculæ crassiores hispidæ sunt; volatiles vero seu urinosi, cum tenues admodum sunt moleculæ terræ, ita ut globulos hirsutos constituant.

Pariter eadem salis acidi primigenii genera, quæ in minerali regno observantur, in regno quoque vegetabili deprehenduntur. Exempli gratia, sal essentialis Parietariæ nitrosus est; & carbonibus accensis impositus, ad instar Nitri fulgurat. Sales fixi Cardui Benedicti, herbæ Kali, spongiæ, sali marino congeneres sunt. Eorum crystalli cubica figura donantur, & inter accensos carbones crepitant. Tartari crystalli vitriolicos crystallos repræsentant: & eamdem esse acidi in Tartaro deliiescentis naturam cum acido vitriolico facile demonstratur ex sulphureo odore quem sæpius spargit Tartarum certo modo calcinatum.

Præter salina composita, sunt & aliæ mixtiones, quæ in plantis producuntur, ut Gummi, Resinæ, & mellei liquores.

Gummi est substantia media inter acidum & oleum, vel est sal acidus qui cum terreis moleculis ita conjungitur, ut major ejus portio in salem alcali jam immutata sit, dum altera in oleum convertitur; ita ut mixtum inde exsurgat salino-oleosum, qualia apud Chymicos videre licet concreta saponacea ex oleo olivarum & lixivio Tartari, ant mucilaginosa ex spiritu vini & spiritu volatili urinæ. Unde semina fere omnia quæ in maturitatis statu oleo turgent, nihil aliud sunt in principio quam mucagines seu olea immatura.

Resinæ ex acido & oleo componuntur, qualis est mixtura olei Vitrioli & spiritus vini, vel spiritus Terebenthinæ. Sunt vel solidæ vel liquidæ, quæ nisi partium terrearum interventu inter se non differunt.

Mellei succi qui ex plantis vel sponte exsudant ut Manna, vel arte eliciuntur ut Saccharum, sales sunt essentiales ex acido & alcali sale constantes cum oleosis partibus quamplurimis permixtis.

Quamplurima diversarum, quibus principia inter se misceri possunt, sive natura, sive arte, rationum exempla observare licet in regno minerali.

Lapis Calcarius & Gypsum ita sunt disposita, ut in iis; si igne calcinentur, ab ignea materia innumeri aperiantur poruli, quibus aqueæ moleculæ facile

reci

recipiuntur, non tamen sine quadam earum, & ignei principii inibi inclusi collisione. In his poris diutius asservatæ aquæ partes tandem in moleculas nitrosas convertuntur. Ex muris enim antiquis ex calce aut gypso extructis Nitrum temporis decursu efflorescit, vel etiam arte extrahi potest. Idem Nitrum distillatum pro majori sui parte in spiritum acidum effunditur; econtra vero cum Carbonibus calcinatum, fere totum in salem alcali convertitur; & fortasse Natrum antiquorum seu sal alcali mineralis, qui in Ægypto, & in aliis regionibus e terra effoditur, aut ex plerisque mineralium fontium aquis elicitur, nihil aliud est, quam Nitrum calore terræ calcinatum, quod in salem alcali fixum mutatum est.

Sal acidus vitriolicus cum metallis Vitriolorum varia genera constituit: cum terra adstringente alumen efficit, ac tandem cum igneo principio sulphur vulgare, & combustibile. Sulphur enim vulgare flavum, deflagratum, & igneo principio exhalato in acidum liquorem totum convertitur; & rursus acidum illud vitriolicum igneo principio coadunatum, in sulphur concrescit.

Eædem principiorum mixtiones in animali regno deprehenduntur. Chylus, & lac salem acidum occultum continent, qui quadam putrefactione facile evolvitur: facile enim acescunt. Cum vero debita fermentatione subigitur sal ille acidus, in salem alcali volatilem commutatur, qui copiosus ex liquoribus e chylo prognatis, sanguine scilicet, sero, bile, urina, &c. elicitur. Verum in debita corporis dispositione sal acidus in salem alcalinum non omnino mutatur; sed salem salsum seu Ammoniacum constituit cum terreis, & oleosis partibus commixtum, Ex hac autem salis Ammoniaci cum oleosis partibus unione, gelatinosa seri, & sanguinis substantia oritur, quæ putrefactione vel calcinatione indiget, ut sal in ea contentus, in salem alcalinum convertatur; ut videre licet in urina, sanguine, aut cæteris corporis humani succis, ex quibus sal alcali extrahi nequit nisi prævia putrefactione aut calcinatione.

Hæ sunt præcipuæ principiorum mixtiones, quæ in corporibus naturalibus occurrunt, ex quibus cæteræ, quæ ex his fieri possunt compositiones, facile deducentur.

CAPUT QUINTUM.

De dignoscendis Medicaminum viribus.

Nihil sane Medicis optabilius, ægris quoque salubrius contingeret, quam si mixtorum omnium, quæ natura passim profert, vires ad immutandum corpus humanum probe dignoscerentur.

Quod enim accurate observatum fuisset de singulis mixtorum effectibus, Medico veluti norma foret, ad quam tuto semper praxim medicam accomodaret; nec alio præterea indigeret adjumento, nisi judicio quodam

ad remedia opportune juxta varios morbi casus exhibenda: sed cum nobis desint maxima ex parte ejusmodi rerum naturæ observationes, ad alia confugere oportuit.

Quidam se operæ pretium facturos duxerunt, si ex rerum naturalium figura, colore, aliisque externis qualitatibus, quamdam inter earum vires & certas corporis humani partes aut certos morbos connexionem augurarentur. Ita ut hac methodo investigare conati sint, quidquid singulis partibus utile, noxiumve futurum esset. Si quamdam sibi finxerunt analagiam inter Nucem moschatam & caput, inter Asari folia, & renes, inter Anacardii fructus & cor, Dentariam, & dentes, semen Fraxini, Glossopetram & linguam; inter lapidem Aetitem, & fœtum in utero, lapidem variolarum & variolas; inter lapidem Hæmatitem, aut Jaspidem maculis rubris distinctum & sanguinem; inter lapidem Cancrorum, lapidem Judaicum & calculum vesicæ; inter Carduum benedictum, Carduum Beatæ Mariæ, dentes Apri, aut mandibulas Lucii piscis & pleuritidis dolorem punctorium, inter radices Scrophulariæ vel Cardui hæmorrhoidalis nodos & hæmorroidas; inter Rhabarbarum vel Chelidonium & bilem vel icterum. Sed præterquamquod non bene cessit talis virium inquirendarum ratio, nullus est rerum physicarum ita rudis, qui statim non agnoscat quam sit futilis, & absurda. His itaque exterioribus signis utendum quidem ad distinguendas inter se res naturales, non vero ad earum vires detegendas.

Ab intimis mixtorum qualitatibus Galenus, & ejusdem asseclæ eorum virtutes cognoscere tentaverunt: & recte quidem, si veras introspexissent eorum qualitates, non vero vanas finxissent eorum judicio primarias, calidum scilicet, frigidum, siccum, & humidum. Neque enim ipsis suppetebat alia dijudicandi ratio, quam ex odore & sapore; quod quidem ad suas qualitates instituendas non sufficiebat, licet ad certa quædam indicia non sit inutile. Etenim ex gusto amaro satis tuto judicamus, plantas esse stomacho proficuas, & alimentis recte coquendis aptas; ex gustu acido, eas esse immodico sanguinis aut bilis motui cohibendo perutiles; ex odore aromatico, illas nervis ac spiritibus adjumento esse. Non itaque ista negligenda sunt, sed ad rectum usum convertenda.

Postea vero recentiores Physici, ad rerum naturalium vires investigandas, duplicem adhibuere methodum. Altera nempe rerum principia, altera vero earumdem effectus cognoscere tentarunt. Utramque viam insistunt celeberrimæ illæ in Gallia, Anglia, & Germania doctorum virorum societates. Chymicis resolutionibus intima mixtorum principia multo labore scrutati sunt; eoque pervenere, ut principia mixtorum separata, aut substantias iisdem similes simul jungendo, eadem composita, unde elicita fuerant, denuo composuerint. Sic non minus facile quam perfecte ad nutum destrui aut restitui possunt sal marinus, Nitrum, Vitriolum, Alumen, Sulphur, Bitumina, & Mineralia pleraque. Unde spes illucescit iis, quæ jam comperta sunt, & quæ in dies ea de re comperiuntur; mixtorum compositionem ex tenebris, quibus involvitur, tandem erui posse.

Multum laborem insumpsit Regia Scientiarum Academia in analy-
ses

ses plantarum perficiendas, quas scilicet distillandas curavit, sive recentes, sive jam fermentatas. Sed quam pauca inter eas, quæ ex tot diversis plantis extrahuntur, substantias, reperiuntur discrimina.

Ex his phlegma insipidum, idque copiosum plerumque ante omnia distillari solet; tum spiritus acidi, sales alcalini seu urinosi, vel soluti, vel concreti; liquores mixti, qui nempe acidorum, & alcalium effectus exerunt; & olea fœtida & nigra extrahuntur: tandem sal aut lixivialis aut salsus e cineribus elicitur; ille lixivii saporem præsefert, & humido aere resolvitur, ut sal Tartari; hic salem salsum gustum refert, ut sal Leucoii lutei vulgo *Keiry*.

Præter has substantias, quæ ex omnibus fere plantis educuntur, quædam aliæ adhuc ex quibusdam plantis eliciuntur. Sic ex plantis aromaticis oleum subtile & fragrans, quod essentiale vocant, plerumque primum egreditur, ut ex Lavandula, Thymo, Salvia, &c. In paucis plantis, ut in Elleboro, Elleborasto Croco, Veronica, Nasturtio, &c. spiritus acerrimus, seu oleum tenuissimum, & sapore acerrimo donatum, primo caloris gradu erumpit. At præhabita plantæ fermentatione, eadem quoque, sed mutato ordine, depromuntur. Nullus exit liquor saporis sensibilis expers. Interdum primo ignis gradu profluit humor, vel acidus, vel urinosus; nonnumquam etiam spitus ardens & summe volatilis. Verumtamen pauca hæc elementa, quæ ex plantis exstillantur, multum adhuc a se invicem discrepare conjicere licet; quod aliquid sit discriminis inter sales fixos ex earum cineribus elicitos. Cum enim sint accidorum fœtus, tot supponunt acidorum genera, quot ipsorum discrimina deprehenduntur. Si vero qui e plantis extrahuntur spiritus acidi, diversi sint generis, non minus dissimiles inter se erunt sales urinosi volatiles. Perinde olea se habent, cum nempe ab acidis ortum ducant, ut experimentis probatur. Oleum enim essentiale Thymi cum spiritu salis Ammoniaci digestum, colore violaceo vel purpureo inficitur, quod illi cum oleo Succini commune est; nec tamen idem præstant cœtera olea essentialia. Sed nondum hæc discrimina satis fuere perspecta.

Ex animalibus vero, & eorum partibus distillatis multum spiritus & salis volatilis urinosi elicitur, nec mediocris portio olei crassi, parum vero salis fixi, & nihil aut perparum acidi salis. Verum si in aqua communi decoquantur, ex iisdem partibus mucilago vel gelatina quædam se prodit, quæ cœtera quibus constat, elementa includit, unde per distillationem facile evolvuntur.

Si nondum omnibus numeris absoluta est mixtorum cognitio, quam docti viri hac priori methodo assequi conati sunt; saltem eo progressa est, ut tum ex principiorum resolutione, tum ex earumdem in plantis compositione, certæ quædam regulæ deduci possint ad eorum virtutes indagandas. Fatendum tamen est, peculiares esse quorumdam mixtorum specificas, ut vocant, virtutes, quæ fortasse a materia adeo subtili pendent, ut hactenus analyses effugerit; quinetiam verisimile est, hanc specificam virtutem a partium dispositione proficisci quoque posse, quæ nondum explorari potuit. Non itaque nobis innotescit unde Antimonium sit emeticum, Kinakina cortex sit febrifugus, Opium narcoticum, Cantharides vesicam corrodentes, Arsenium veneno-

nenosum, & nervis ita noxium. Sed non desperandum est fore; ut exprimenta congerendo, hæc omnia palam fiant, aliaque pariter incognita.

Altera methodo, ab effectibus mixtorum proprietates eruere conantur. Hæc autem, licet diuturniore egeat tempore, suum tamen quoque percipit incrementum. Dura itaque hac arte res naturales explorantur; tum ipsæ, tum earumdem principia resoluta cum variis miscentur intermediis jam cognitis, ut inde effectus comperiantur, quibus postea earum rerum indoles innotescat. Observatum est quoque, quonam modo agerent res eædem cum sanguine, aliisve corporis liquoribus permixtæ, aut in animalium venas injectæ, aut per os intrusæ; & inde quædam conjecerunt ad earum virtutes detegendas perutilia.

His potissimum utuntur in experiundo intermediis seu criteriis, nempe tinctura Heliotropii tricocci, vulgo *Tournesol*, tinctura Violarum vel Syrupo violaceo, tinctura Rosarum, tinctura florum Malvæ, solutione Sublimati corrosivi, solutione salis Saturni, solutione salis Tartari, aqua Calcis vivæ, infusione gallarum, spiritibus acidis Nitri, salis marini, vel vitrioli, spiritu vini, &c.

Corpora, quæ salibus acidis scatent, cæruleæ Heliotropii tincturæ colorem rubrum, sed varie intensum a purpureo ad igneum, vel ad sanguinis bovini colorem pro variis aciditatis gradibus conciliant: rubro quoque colore inficiunt tincturas Violarum, Rosarum, & florum Malvæ. Præterea eadem acida cum solutione salis Tartari tumultuantur. Mixta quibus inest sal acris seu alcali, tincturas Violarum, Rosarum, & florum Malvæ virides efficiunt: si admodum debilis sit, aliquot in spiritu salis bullas aereas excitant; majorem agitationem, & fremitum quemdam, si fortiori sale donantur: sed si volatili hoc sale abundant, cum spiritu salis statim & vehementer effervescunt.

Præterea sal volatilis urinosus admodum debilis, sæpe non statim, sed interjecto tempore, Sublimati corrosivi solutioni Opali colorem inducit: si paulo uberior, pallidum ei impertit colorem; ac tandem lacteum, si fortior sit; atque sensim præcipitat. Ubi multum viget sal urinosus, tum repentinam invehit præcipitationem, aut solutionem statim coagulat, si sit uberrimus.

Verum sal alcali fixus Sublimati solutionem subflavo colore tingit, & sensim præcipitat, si debilis sit: si vero fortior, & uberior, statim præcipitat, & Mali aurei aut Croci colorem exhibet.

Si quid Vitrioli in mixtis contineatur, atro colore vel purpureo gallarum infusionem inficiunt.

Salis marini vel minima portio mixtis contenta, Sacchari Saturni solutionem turbat.

Quæ Ammoniaco sale turgent, cum solutione salis Tartari, vel cum aqua calcis permixta, odorem urinosum exhalant.

Corpora resinosa tincturas suas spiritui vini communicant, ex quo postea aquæ communis affusione resina in præceps ruit.

Præter hæc experimenta, nonnulla etiam in sanguine, sero, bile, & ceteris animalium liquoribus tentaverunt. Ex quibus compertum est, primo a quibusdam liquoribus sanguinem venenosum coagulari, quibus arteriosus funditur, & vi-

& vice versa; a plurimis vero aliis succis utrumque coagulari: unde patet aliquid interesse discriminis inter sanguinem qui arterias alluit, & eum quo venæ replentur.

Quidam liquores e plantis desumpti, arteriosum minime coagulant; sive e venenosis, ut ex Napello & Solano letali; sive ex purgantibus, ut ex Elleboro nigro; sive ex salutaribus, ut ex Absynthio, Angelica, Imperatoria, & Persicaria extrahantur.

Omnes pene plantarum succi colorem sanguinis immutant, paucis ut Salviæ, Menthæ, Bugulæ, Scorsoneræ, & Apii exceptis. Succus Napelli, & Arthemisiæ colore livido eum perfundunt.

A plerisque acidis spiritibus e mineralium familia oriundis sanguis in densum coagulum inspissatur, & atro colore tingitur, excepto tamen spiritu sulphuris, quo non multum alteratus videtur: quin & olei sulphuris drachmam unam aut alteram in canis vivi venam jugularem absque ullo damno infusam fuisse Borellus asserit. Si vero aqua fortis, vel quilibet alius spiritus acidus mineralis, licet aqua dilutus, ac debilitatus, sensim intra jugularem venam canis injiciatur; miras convulsiones & spasmos animal patitur, & vehementissime se contorquendo & ejulando cito moritur; aperto vero thorace, sanguis in grumos conversus in vasis & in corde reperitur. Solutio salis Tartari eodem modo injecta, easdem convulsiones & summos dolores procreat, & tandem necem affert: at sanguis non in grumos abit, sed ejus nativa fluiditas servatur.

Sanguis e vasis extractus, & cum salis Tartari aut cujuslibet alcali fixi solutione permixtus, fluidior videtur fieri. Tamen in infima liquoris parte, fex quædam crassa & turbida præcipitata apparet. Crassamentum illud non tanta copia deprehenditur, si cum spiritibus volatilibus urinosis permixtus fuerit sanguis.

Spiritus vini affusione sanguis in grumos coalescit; verum ejus lympha seu serosa portio cum eodem spiritu confusa, ad instar albuminis ovi cocti concrescit & indurescit. Eadem pariter a spiritibus acidis coagulatur; ab alcalinis vero non inspissatur, sed quædam ejus portio sub albidi crassamenti specie in vasis fundum præcipitatur.

Flavus vel subrufus bilis color ab acidis in viridem convertitur, & multum imminuitur ejus amarities. Ab alcalium vero salium affusione, & color flavus magis dilutus evadit, & amarior augetur. Cum acidis liquoribus effervescit, non vero cum alcalinis; sed ab illis sicut & a spiritu vini condensatur.

Spiritus acidi colorem urinæ semper intendunt. Spiritus Nitri & phlegma vitrioli eam colore sanguineo sensim tingunt, multo minus vero spiritus & oleum Vitrioli.

Acidi spiritus urinam non turbant, nec quidquam in ea præcipitant. Illius autem quæ limpida primo, postmodum per se turbatur, turbationem & contentorum præcipitationem ut plurimum adjuvant, sæpius accelerant, rarissime impediunt.

Acidis liquores urinæ sedimenta condensant, & colore intensiori ad rubedinem accedente inficiunt. Nonnunquam evenit ut urinæ sedimenta spontanea vel ab acidis præcipitata, ab iisdem acidis diluantur, & denuo novæ & copiosæ concretiones rufæ quasi sabulosæ in vasis fundo subsideant.

Alcalini sales urinæ tincturam remissiorem reddunt; ab illis ejusdem sedimenta minus densa, motu leviora, colore magis candida efficiuntur, sed hæc omnia magis a volatilibus, quam a fixis.

Nonnunquam ab alcalinis salibus, urina quæ per se turbata fuit, & crassum sedimentum deposuit, ad pristinam perspicuitatem reducitur, ita ut inibi contenta omnino evanescant.

Lac ab acidis coagulatur ita ut serosa ejus pars a caseosa secernatur: ab alcalinis vero salibus ejus coagulatio præpeditur. Si vero lactis pars una & solutionis salis Tartari partes duæ simul digerantur, mixtura rubra fiet & pellucida, grumis quibusdam in vasis fundum præcipitatis.

Insuper ex quibusdam observationibus liquet quid mixta in hominum aut animalium corpora ingesta præstare valeant.

Quædam hominibus noxia, brutis innocua aut minus nocentia observata fuere. Sic Mercurius sublimatus corrosivus, hominibus letalis, canibus eadem dosi exhibitus vomitum solummodo excitavit. Econtra Nux vomica canibus nocens, hominibus nullo modo exitiosa creditur. Crocus metallorum hominibus emeticum potentissimum, equis sudores tantum movet. Amygdalæ amaræ quæ nihil damni hominibus afferre videntur, brutis prorsus infestæ sunt; vehementissimas enim convulsiones & tandem mortem iis inferunt. Jalapium ipsum, quod blandum medicamentum purgans existimatur, canibus exhibitum convulsiones excitat & ventriculum inflammatione afficit.

At hominibus pariter & brutis damnosi sunt ac letiferi Coronæ Imperialis bulbi. Hyosciami radices & folia comesta, ardorem vehementem per totum corpus accendunt, & mentem turbant. Solani somniferi baccæ delirium, sensuum stuporem & nonnunquam somnum letalem inducunt. Napellus præter ardorem quem circa fauces & præcordia excitat, frigoris sensum per artus inducit, ac tandem interimit.

Plurimæ aliæ hic recenseri possent observationes: sed quantum lumen afferat ad medicamentorum vires enucleandas hæc duplex investigandi methodus, ex supradictis unicuique facile patebit; ita ut illarum ope, si præsertim utraque jungatur, conjectura admodum probabili assequi possimus quid prius inesset in mixtis, quorum analysis instituitur; quid in corpus humanum agere valeant, & qua ratione illud operentur. Illud autem quibusdam exemplis demonstrandum est.

Sint Lappæ seu Bardanæ vulgaris vires explorandæ. Quærendum primo quid analysi Chymica, ex ejus foliis extrahatur. Constat autem ex foliorum hujus plantæ ℔v. præter phlegmatis fere insipidi ℔ijß. aut circiter, elici humoris acidi ℔ij; humoris alcali urinosi ℥viij aut circiter; salis volatilis urinosi concreti ʒj; olei crassioris quod per retortam distillavit, tum etiam quod in carbonibus reconditum, tandem calcinatione in flammam abiit, circiter ℥iij; salis fixi fere ℥j; terræ vero mortuæ & principiis orbatæ ℥j. Ex hac analysi conjicere licet, folia Bardanæ, priusquam analysi solvantur, plus continere liquoris aquei quam aliarum partium; liquorem vero illum abundare sale ad Ammoniacum accedente. Probabile enim est, acidam partem ante analysim cum sale volatili urinoso fuisse conjunctam, & ex hac copula salem quemdam salsum sali Ammoniaco analogum emersisse. Quid enim sal Ammoniacus, nisi salsus ex acido & urinoso concretus? Quod ad salem fixum attinet,

cre-

credibile est in planta ante ignis ministerium non adfuisse ; sed tartarum seu salem essentialem Bardanæ in salem fixum abiisse, ut tartaro vini contingit, qui nihil aliud est, quam terrea pars vini sale acido ultra satietatem imbuta.

Præterea amaro sapore donantur hujus plantæ folia, nec eorum succus Heliotropii tincturam mutat ; unde liquet acidum ejus salem tum urinoso, tum sulphure, tum terreis partibus adeo esse involutum, ut omnis ejus actio prorsus retundatur. Deinde dum comburuntur ejus folia, levis fulguratio inter carbones percipitur ; unde concluditur ejus salem acidum nitrosum esse. Præcipua igitur Bardanæ virtus pendet a sale Ammoniaco uberrimo & salis nitrosi minori copia simul mixtis, necnon quadam olei portione involutis. Si autem ad horum salium vires attendamus, easdem quibus donantur, in Bardana reperiri concludemus. Nec mirum, si hæc planta diuretica, sudorifica, pectoralis, hysterica, vulneraria, & febrifuga prædicatur.

Agrimoniæ vires quæris ? Investiga quid præbeat analysis. Foliorum Agrimoniæ ℔v. humoris acidi & austeri fere ℔ iiij. suppeditant ; humoris alcali urinosi circiter ℥ij. olei spissi, tum illius quod ex retorta distillavit, tum ejus quod in carbonibus reconditum fuit, fere ℥vj ; salis fixi mere alcali ʒviß ; terræ vero mortuæ circiter ℥j. Unde patet in hac planta nihil ferme salis Ammoniaci contineri, cum nullus sal urinosus concretus extrahatur : ideoque acidus sal quo Agrimonia abundat, cum terra conjunctus, concretum quoddam efficit sali essentiali seu tartaro, aut potius sali Coralliorum persimile, cum sulphure copioso copulatum.

Agrimonia sapore salso aliquantisper styptico & subacri donatur : ab ejus succo Heliotropii tinctura rubro colore leviter tingitur. Itaque a sale leviter adstringente virtutem adstringentem & aperitivam obtinet ; quæ quidem dotes, licet contrariæ videantur, sæpius ab eodem principio pendent, quo nempe partium fibræ nimis laxæ firmantur, & tonus partium validior fit. Præterea ab acido ejus sale inflammationes temperantur. Has virtutes comprobat experientia, qua sese adstringentem, detersivam, resolutivam, vulnerariam, & aperientem exhibet.

Bistortæ & Argentinæ radices adstringunt, & humores sistunt, sale quodam aluminoso cum sulphure conjuncto : nam analysi rite instituta, post acidum phlegma oleum prodit, deinde modicum phlegmatis urinosi ; sed pondere insigni remanet caput mortuum. Unde cum radices illæ styptici saporis sint, probabile est, salem acidum quo plurimum pollent, & terram adstringentem simul constituisse concretum ad alumen accedens, unde virium rationem intelligere est.

Sic pariter ex Malvæ analysi, ipsius agendi rationem eruere licet.

Ex libris quinque foliorum & radicum Malvæ vulgaris in vas recipiens fluxerunt humoris acidi ℔iiij ; humoris urinosi ℥ij. circiter ; olei tum fluidi quod e retorta fluxit, tum crassi in carbonibus reconditi ℥iiij ; salis urinosi concreti grana xlviij ; salis fixi mere alcali ʒvj ; terræ vero ℥j. Ergo verisimile est Malvam sale quodam Ammoniacali præditam esse cum terra conjuncto ; necnon maximam olei partem cum acido phlegmate probe commixtam, in succum illum lentum quem mucilaginosum vocant, abire : qui licet ab igne destruatur, præcipuum tamen instrumentum

tum quo Malva demulcet & emollit. Aqua enim cum oleo diu agitata, in mucilaginem vertitur, maxime si spiritus acidi guttæ aliquot addantur. Alvum præterea laxat, tum quia fœces nimis induratas, molles ac lubricas facit, tum etiam quia lentore suo villos ventriculi & intestinorum calore nimis tensos, ac rigidos emollit & ad contractionem habiliores efficit; unde contentorum evacuatio.

Quid præstare valeat Linaria, tum ex analysi Chymica, tum ex analysi physica seu ex effectuum comparatione, adhuc inquiremus.

Ex Linariæ foliorum ℔v. prodiere humoris acidi ℔iij. circiter; humoris urinosi ℥v; olei ℥ix; salis fixi ʒiij; terræ vero ℥jß. Exigua admodum quantitas salis Ammoniaci occurrit in Linaria, ut patet ex phlegmate urinoso; quod nullus sal volatilis concretus sequitur: sed potius sale salso donatur ad tartarum vel ad terram foliatam tartari accedente. Tota planta saporis est salsi, herbacei; nec ejus succus Heliotropii tincturæ ullam coloris mutationem affert. Folia intra digitos contrita, odorem virosum emittunt ad Sambuci odorem accedentem: quæ quidem observationes cum analysi comparatæ, probant illam plantam oleo abundare tenui, & Opii sulphuream partem referente. Unde eam anodinam & resolventem concludimus, quod experientia probatur.

Ut Lumbricorum terrestrium agendi rationem explores, audias eorum resolutionem.

Ex Lumbricorum ℔v. prodiere phlegmatis levissime acidi, nitrosi ℔jß; phlegmatis urinosi sed vehementissimi totidem; salis urinosi concreti ʒv; olei ℥vij; terræ ℔j; salis fixi ʒij. Hinc liquet, Lumbricos terrestres sale urinoso turgere, eoque non multum per salem acidum subacto, sed potius magna sulphuris copia irretito, fuliginis instar a qua differunt Lumbrici, quod non solum aquea substantia sed & terrea abundent. Si Lumbrici in vase diutius servati putrescant, ac tandem magma putrefactum per se exsiccetur, lotione salem in carbonibus fulgurantem præbet. Unde liquet, eorum salem acidum nitrosum esse. Non mirum igitur si externe adhibiti, polleant incidendi, emolliendi, & abstergendi virtute, intus sumpti urinas moveant & obstructiones reserent.

His positis, regulæ sequentes tanquam axiomata ad vires medicamentorum investigandas constituendæ sunt.

1. Nihil magis confert ad investigationem principiorum quibus mixta in corpus humanum agunt, quam observatio analogiæ quam habent cum rebus vulgo cognitis. Ignotarum enim rerum vires dignoscere & explicare non possumus nisi comparatione earum quæ nobis perspectæ sunt. Ita satius est apud Medicos ad Salem Ammoniacum, Tartarum, Alumen, Vitriolum, Nitrum, Oleum essentiale tum aromaticum, tum fœtidum, & similia confugere, quam ad acidum & alcali, aut ad ignem, aerem, terram, & aquam, quæ fere nunquam pura e mixtis extrahuntur; aut ad calidum, frigidum, siccum, & humidum, quæ nimis leves sunt mixtorum proprietates, quam ut eorum indolem aperire valeant. Mixtorum autem, quæ tanquam exemplaria proponimus, virtutes aut ex supradictis jam satis innotescunt, aut postea suo loco exponentur.

2. Omnia mixta ex animalium familia desumpta, succum gelatinosum continent ex sale salso ammoniacali & oleo crasso constantem, qui ex eorum pellibus, carnibus, ossibus, aut cornubus ebulliendo cum aquæ

uberiori copia, sub gelatinæ vel glutinis specie extrahitur. Ab hoc gelatinoso succo parum differunt sanguinis serum & lympha. Si vero mediante fermentatione vel igne, oleum & sal secernantur, sal alcali urinosus copiosus obtinebitur, nec minor olei crassioris portio. Sal acidus vero nullus nisi in urina recenti aut in sudore manifestum se præbet, sed cum terra in superstite materia remanet sub salis alcali fixi specie, cujus quidem admodum exigua est portio. Quædam tamen insecta animalia excipi debent, ut Lumbrici terrestres, ex quibus tenuis & paucus sal acidus nitrosus distillatione elicitur.

Hinc substantiæ ex animalibus desumptæ probe nutriunt, ope succi gelatinosi succo nostro nutritio congeneris. Sed quo majorem salis volatilis copiam præbent, eo acriorem efficiunt succum nutritium: unde quædam carnes calidæ censentur, ut caro vervecina, columbina; quæ vero mediocrem hujus salis volatilis urinosi quantitatem tribuunt, temperatæ censentur, ut caro vitulina.

3. Non existimandum est, sales acres urinosos sibi prorsus similes esse: alii enim ab salis marini indolem accedunt, ut sal volatilis urinæ humanæ, qui gustu salsus est & minus causticus, quam sal sanguinis humani qui lingua magis acris percipitur. Sal volatilis Cornu Cervi in ramusculos concrescit cornuum figuram apprime referentes; sal urinæ econtra figuras cubicas vel polyhedras crystallizatione effingit.

Idem etiam censendum de oleis. Licet enim olea fereomnia ex animalibus oriunda, actuosis partibus donentur; unde ad partes debilitatas & paralyticas roborandas, ad nervorum obstructiones reserandas & humores in partibus coactus resolvendos vulgo accomodantur; quædam tamen vi irritante & caustica pollent, ut Cantharidum & Formicarum olea.

4. Mixta, quæ vegetabilium familia suppeditat, sale essentiali donantur, qui ex sale acido, alcali urinoso, terra, & oleo componitur.

Hic per analysim Chymicam salis acidi plus, minusve largitur, & spiritum urinosum vel salem volatilem concretum præbet.

Quæ salem urinosum concretum promunt, copioso sale salso-ammoniacali fœta sunt: quæ vero spiritum tantum exhalant, parum hujusce salis continent. Ex acidi enim & alcali salis conjugio salsum nascitur, quod de Ammoniaci indole & viribus participat.

5. Mixta, ex quibus analysi Chymica multum terræ & acidi liquoris educitur, nec ullo styptico sapore donantur, salem continent tartaro vel cremori tartari analogum, quique easdem virtutes obtinet; tartarum enim est copula quædam acidi & terræ.

6. Si eadem mixta styptica sint, sale gaudent aluminoso, cum Alumen sit salsum stypticum ex acido & terra adstringente conflatum, nec viribus ab Alumine discrepant.

7. Quæ Gallarum tincturæ attopurpureum vel purpureum colorem conciliant, eadem sale ad Vitriolum accedente vigent.

8. Quæ inter carbones ardentes fulgurant, Nitro vel sale salso ad Nitrum accedente scatent: sic Parietariam & Calendulam Nitro abundare verisimile est.

9. Quæ lento & mucilaginoso humore referta sunt, cætera principia involvente, maxime agunt ratione mucilaginis ad gummi tragacanthum accedentis.

10. Quæ-

10. Quædam mixta sunt, quæ non tam salis essentialis quam olei tenuis & uberrimi ratione vires suas exerunt. Illud ideo essentiale dicitur. Mixta quæ forti odore aromatico nares percellunt, hoc oleo tenui sunt prædita, & cum magna aquæ copia distillata illud fundunt.

11. Quæ vero insuavem & fœtidum odorem spargunt, olei essentialis fœtidi ratione operantur, ut Rutha, Castoreum, &c.

12. Mixta quæ Opii odorem vel ad Opium accedentem emittunt, anodina sunt & demulcentia ratione olei ad Opii naturam accedentis.

13. Quæcumque per Chymicas analyses, aut physicas investigationes & comparationes dignoscuntur, quantum fieri potest, in usum medicum non adhibeantur nisi experientia comprobata fuerint, idest, aut a practicis Medicis, aut ab auctoribus fide dignis commendata, aut saltem in animalibus sæpius tentata, ita ut plane constet ea medicamenta sine noxa exhiberi posse.

14. Ex supradictis tentaminibus generales quædam mixtorum proprietates facile innotescunt; sed illæ medicamentorum virtutes, quæ specificæ dicuntur, ex analysi quacumque raro & difficillime percipiuntur. Earum inventio sorti plurimum debetur, aut assiduæ & accuratiori observationi rerum, quæ hominibus aut brutis, sanis aut morbosis, post hoc vel illud medicamen aut alimentum assumptum accidunt. Quapropter eos qui in rei medicæ studium incumbunt, satis adhortari non possumus, ut omnia diligenter & accurate observent ac meditentur. Plus enim incrementi ex observationibus res medica suscipiet, quam ex omnibus peritissimorum philosophorum ratiocinationibus. Sic, inquiunt, sorti & observationi debetur corticis Peruviani inventio.

Forte quædam Kinækinæ arbores in stagno deciduæ jacebant & putrescebant. Nemo ejus aquam præ insigni, quem inde contraxerat amarore, gustare poterat. Quidam tamen ex incolis circumdegentibus æstu febrili correptus, urgentemque sitim largo ejus aquæ haustu depellere conatus, cum siti febrim amisit. Quod cum expertus fuisset, cœteros febre laborantes eodem uti remedio suasit. Nec infelix fuit successus. Sic aqua ingrata gustui, salutaris evasit. Sed cum per tempus, putrefactis arboribus, aquæ vis febrifuga cum amaritie evanuisset, altius hujus amari saporis & febrifugæ virtutis causa inquisita, eam tandem ab arborum corticibus pendere cognoverunt. Sic incertum quod sors obtulerat remedium, accuratione e tenebris, in quibus delitescebat erutum fuit, & postea diligentibus observationibus confirmatum.

MATERIÆ MEDICÆ
PARS PRIMA.
DE FOSSILIBUS.

SECTIO PRIMA.
DE AQUIS.

Quæ usui medico inservientes, vel simpliciores sunt; vel minerales.

Aqua simplex est corpus fluidum, pellucidum, inodorum, & insipidum. Nunquam absolute simplex reperitur, cum semper terreis, salinis, & sulphureis particulis plus minus referta sit. Sed ea simplex dicitur, in qua hæ substantiæ sensibus minus percipiuntur. Cœteræ vero, quæ ex diversis terris, metallis, succis, cœterisque mineralibus tanta copia commixtæ sunt, ut sint obvia sensibus, minerales dicuntur.

CAPUT PRIMUM.

De Aquis simplicioribus.

INter simpliciores Aquas numerantur fontana, fluviatilis, putealis, lacustris, pluvialis, nivealis. Deterior est palustris: optima censetur, quæ limpida est, tenuis, levissima, saporis & odoris prorsus expers, quæ ventriculum non gravat, quæ cito permeat, quæ igne cito effervescit, & pristino frigori cito restituitur, quæ carnes & legumina celerrime coquit, & smegmati facile & perfecte immiscetur. Pro potu solito improbatur turbida, cœnosa, stagnans, quæ secum ex terræ visceribus alienas affert qualitates.

Nemo non novit quantus sit illius usus, tum ad sitim extinguendam, tum ad alimenta & medicamenta paranda.

Aqua, potus a natura cunctis animantibus & cunctis in regionibus paratus, hominis naturæ omnium maxime convenit; ciborum coctionem & distributionem juvat; chylum fluidiorem efficit, blandum, dulcem, non æstuosum, non acrem, aut irritantem; sanguini, cœterisque humoribus debitam fluiditatem conciliat; siquæ sit in humoribus, acredinem demulcet; æstum compescit; meatus urinarios liberos reddit; alvum nimis tardam ciere valet; sanguinem, bilem, cœterosque humores æstuosos compescit, spissiores diluit,

luit, tarde fluentes fluxiliores reddit; partibus solidis mollitiem & flexibilitatem inducit, & earum rigiditatem, si quæ sit, emollit: unde sanis & ægrotis perutilis; sanis vero temperata, ægrotis calida. Frigida seu gelida raro prodest, nervorum enim est inimica: partium internarum torporem & paralysim inducit; colicos dolores excitat; & ciborum coctionem, vel minuit, vel plane extinguit; sanguinis cœterorumque corporis liquorum motum moratur & sistit. Calida quoque majori copia ingesta haud innocua: nam sæpe ventriculi fibras nimis laxat; unde citius e ventriculo elabuntur alimenta, antequam perfecte concocta fuerint.

Non tamen omittendum est quemdam apud Anglos Doctorem Hancock aquam frigidam veluti valens sudoriferum & febrifugum magnum commendasse. Plurimis observationibus probat febres, tum intermittentes, tum continuas, vel etiam mali moris, imo variolas & morbillos hocce unico remedio profligari posse, si præsertim initio morbi aquæ frigidæ potus adhibeatur ad sudorem promovendum.

In febribus intermittentibus paulo ante paroxysmum, in continuis ante exacerbationem, & statim initio morbi ad ℥vj. vel ℥viij. pro infantibus; ad ℔j. aut alteram pro adultis intra horæ quadrantem vel semihoram, gelidam aquam in lecto decumbentibus, nec stragulis plus solito coopertis, propinandam exhibet; & paulo post copiosus sudor sæpius effunditur, aut saltem blandus calor non minus salutaris per totum corpus diffunditur. Pro prima vice febrilis paroxismus minuitur; sæpe etiam non amplius recurrit. Idem tamen remedium una aut altera vice ante horam paroxismorum aut exacerbationum reiterandum est. Et raro, inquit auctor, tertia dosis fefellit.

Alius est Medicastes Franciscanus apud Melitenses, cujusdam Medici Hispani *Rovida* nominati discipulus, qui sola aqua gelida affatim epota omnes morbos sanare tentat, & quidem successu non infelici. Aquam gelidam morbis tum acutis, tum chronicis, laborantibus affatim propinat ad libras decem, duodecim, & amplius, intra viginti quatuor horas; & diætam perausteram præscribit, ita ut nonnullis ægrotantibus per 20. 30. imo 60. dies solam aquam pro alimento præbuerit, jusculis aut alimentis quibuscumque interdictis; & sanati fuerunt. Nonnullis in ipsa dysenteria aut in viscerum abdominis inflammationibus enemata ex aqua gelida injicit, non solum innocue, sed salubriter. Nec sudorem, ut Doctor Hancok, expectat; imo quantum fieri potest, impedit ne ægrotantes post aquæ frigidæ potum sudent. Per urinæ vias aut per secessum hæc aqua rejicitur. Equidem hæc miranda sunt potius quam imitanda: aut saltem expectandum est, donec diuturniori experientia hæc praxis confirmata fuerit.

Nec minus utilis est aqua externe adhibita, tum ad lotiones, tum ad balnea.

Tepidæ vel moderate calidæ aquæ usus in balneis cum moderamine adhibitus, ut plurimum salubris. Aqua enim calida poros cutis detergit & aperit, se se per eos insinuat, partes emollit & laxat, humores dissolvit & attenuat, eorum circuitionem juvat, perspirationem promovet; unde fatigationes & lassitudines demulcet, & dolores sedat. Quapropter in dolore nephritico, inflammationibus vesicæ, renum, intestinorum, aliorumve abdominis viscerum, & in eorumdem obstructionibus commendatur; necnon etiam ad

ad propellendos quosdam cutaneos affectus, ut impetiginem, scabiem, & cœteros hujuscemodi, feliciter adhibetur.

Observandum tamen balnea non raro atque in primis insuetos graviter lædere, ut & plethoricos, & eos, qui crudis humoribus referti sunt, qui catarrhis obnoxii, & ad paralysim sunt propensi. Raro conveniunt in morbis acutis, febribus, deliriis, alvi fluxu, hæmorrhagiis. Iis maxime adversantur, quibus nobilioris cujusdam visceris imbecillitas inest; ne æstuantes humores a balneo soluti, in partem affectam vel debilem majori copia ferantur, & morbus ingravescat; nec nisi summa adhibita cautione, in morbis hypochondriacis præscribenda sint.

Licet minus voluptuosa sunt aquæ frigidæ balnea, & rarius usurpentur; non idcirco tamen damnanda sunt & rejicienda: imo, si quibusdam, tum veteribus, tum recentioribus Medicis fides habenda sit, utilissima sunt remedia. Hippocrates, *Lib. 20. de Diæta, ff. 36. de Balneis* sic pronuntiat. „ *Calida balnea jejunum attenuant, & frigefaciunt, a cibo „ accepto eadem calefaciunt, & humectant: balnea autem frigida vice- „ versa*. Et Aphorismo 23. Sect. v. *In his autem frigida uti oportet, un- „ de sanguis erumpit aut erupturus est, non super ipsa, sed circa hæc un- „ de influit. Et quæcumque inflammationes, aut flammei ardores ad ru- „ brum, & sanguineum colorem vergentes novo sanguine, super ipsos: „ nam inveteratos nigrefacit. Erysipelas etiam non exulceratum juvat, „ quoniam exulceratum lædit*. Et ejusdem Sectionis Aphorismo 25. *Tu- „ mores autem in articulis, & dolores absque ulcere, & podagricos, „ & convulsiones, horum plurima frigida multa affusa, & levat & „ attenuat & dolorem solvit. Torpor enim modicus doloris solvendi vim „ habet*.

Romanis mox erat e balneis calidis ad frigida transire: nec methodum hanc improbabat Galenus. Sic enim adultorum hominum membra fieri robustiora, cutem densiorem, & firmorem ac vegetiorem effici sanitatem, eosque sic aeris mutationes, & tempestatum injurias fortius sustinere posse existimabat.

Hunc morem primo Romæ introduxisse Antonius Musa Medicus vulgo creditur. Is enim, postquam Imperatorem Augustum distillationibus, & catarrhis obnoxium, ita ut de ejus convalescentia vix ulla spes, balneo frigido restituit, frigidis lavationibus morbis cunctis mederi tentavit. Eodem suadente, calidas Bajarum aquas reliquit Horatius, utpote oculis suis inflammatis nocivas; & Clusium, & Gabios ad balnea frigida; etiam media hyeme, se contulit, ut ipse conqueritur *lib. 1. Epist. 15. v. 2.*

. . . . . nam mihi Bajas
Musa supervacuas Antonius; & tamen illis
Me facit invisum, gelida cum perluor unda
Per medium frigus. . . . . .

Sed postea mos ille adeo invaluerat, ut Plinii tempore viderentur senes consulares, usque ad ostentationem, inquit, rigentes. Quin & Annæus Seneca Philosophus Stoicus psychrolutæ seu lavatoris in aqua frigida nomine gloriatur. Ille, inquit *Epist. 83.* tantus psychrolutes, qui Calendis Januariis in Euripum saltabam, &c.

Sed ne quid nimis. Balnea moderate frigida humores æstuantes temperant, cutis

cutis poros nimis apertos occludunt, & nimiam transpirationem coercent, cutis, & musculorum fibras constringunt & firmant, earum oscillationem vividiorem efficiunt; unde validiores partium functiones.

Aliquot ab hinc annis apud Anglos multùm commendatur frigida balnea plurimis in affectibus, nempe in febribus hecticis, hemorragiis, inflammationibus, erysipelate, arthiritide, artuum tremore, paralysi, rheumatismo, suffocatione uterina, hysterica passione, affectione hypochondriaca, sterilitate, rachitide, asthmate convulsivo, & aliis affectibus systematis nervosi.

Hæc autem æstate tantum usurpari debent, nec nisi robustis, & calidis præscribi. Non conveniunt infirmis, aut debilibus, nec senibus, nec infantibus, nec iis, qui cacochymia laborant frigida: in hæmorrhoidum, menstruorum, lochiorumve evacuationibus suppressis, in colicis doloribus, in hemiplegia, & in ulceribus quibuscumque internis vel externis noxia existimantur. In principio febrium haud periculo vacant, licet in earum declinatione nonnumquam innoxiæ adhibeantur.

Ægrotantes ad balneorum frigidorum usum præparantur venæ sectione, & purgatione, secundum constitutionis, & modi indicationem. Jejuni, matutino tempore, illa ingrediuntur, ad cervicem usque in aqua insident, & caput quoque aliquoties immergunt. Ibi vero ab horæ minutis duobus vel tribus ad horam dimidiam manent, prout scilicet frigus tolerare possunt. Tum verò corpore absterso, & probe siccato, calidum in lectum se conferunt, laneo indusio cooperti; ibique dormiunt.

Iteratur hæc immersio ter vel sæpius. Interim remedia convenientia exhibentur, & servatur diæta morbo conducens. Ne tamen incautus frigida subintret balnea post venerem, magnam lassitudinem, aut ventriculo pleno, aut post vomitum, catharsim, aut aliam spirituum aut caloris naturalis diminutionem.

CAPUT SECUNDUM.

De Aquis mineralibus medicatis.

EX aquis mineralibus medicatis aliæ calidæ sunt, aliæ frigidæ. Has acidulas dixerunt nonnulli ex subacido vel vinoso sapore, qui in iis e fonte recens haustis deprehenditur: illæ vero Thermæ a voce græca θερμαὶ, quæ calidas aquas designat, nuncupantur. Nulla alia caloris thermarum causa assignari potest, quam ignes subterranei, qui aquarum venas, & receptacula calefaciunt; cum præsertim in locis flammivomis thermæ sint frequentiores, cum omnes ferme aquæ repentes sulphur & bitumen, ignis nempe fœtus, & fomites, redoleant; cum etiam agri e quibus thermales aquæ scaturiunt, sulphure & bitumine abundent.

Cum præcipuas aquarum mineralium virtutes non tam ab earum frigore & calore, quam a principiis ex quibus componuntur, pendeant; idcirco hanc calidarum & frigidarum distinctionem omittimus; easque, pro variis quibus scatent principiis, ad quatuor potissimum classes reducemus. Vel enim terreis partibus refertæ sunt, vel salinis, vel sulphureis, vel metallicis.

cis. Licet autem unum ex his principiis sincerum in aquis raro deprehendatur: tamen pro ea parte, quæ in iis magis abundat, & aqua præcipua virtus pendet, eas suo ordine disponemus.

Hic tantum de Aquis, quæ in hocce Galliarum regno maximum usum obtinuerunt.

ARTICULUS PRIMUS.

De Aquis mineralibus, quæ terreis partibus refertæ sunt.

INter aquas minerales, quæ terreis partibus scatent, una in primis venit in usum, nempe aqua saponacea fontis Plomberiani in Lotharingia prope Romarici montem, vulgo *Eau savoneuse de Plombieres.*

Hæc ad scaturiginem limpida est, tepida, gustu perparum saponaceo vel pingui, cum levissima asperitate. Argillam continet tenuissimam, & pinguem, saponis instar: unde valde commendatur in ventriculi affectibus ex acescente fermento, in sanguinis, & humorum acida diathesi, in hæmoptoe, hæmorrhagiis, phtysi, asthmate convulsivo, ascite, fluore albo, dysenteria, necnon in omnibus cutaneis affectibus: tum interne, tum externe, feliciter adhibetur. Externæ vero ulcera detergit, & exsiccat: interne alvum leviter subducit, & urinas movet. A libra una ad sex, mane, jejuno stomacho, exhibetur, & quibusdam pro potu solito præscribitur.

Cum autem non semper in promptu sit hæc mineralis aqua, tum propter longinquitatem, tum etiam propter inopportunam tempestatem: tunc arte simili præparari potest, vel in aquæ limpidæ, aut ægritudini convenientis libra una, dissolvendo terræ saponaceæ, quæ in ejus fontis scaturigine deprehenditur, drachmas tres: vel etiam hujus terræ loco terram sigillatam, bolum, cretam, corallium, aut oculos cancrorum in alcohol redactos, pari quantitate in aqua permiscendo. Quin etiam pro illa aqua minerali feliciter substitui potest decoctum album Anglorum, quod sic paratur.

℞. cornu Cervi philosophice calcinati, & pulverizati, Micæ panis siliginei ana ℥ij. Coque in aquæ limpidæ ℔iiij. ad dimidie partis consumptionem. Fiat colatura, & liquori lactescenti adde Sacchari albi ℥ij. vel Syrupi, de pomis compositi, vel de quinque radicibus, vel alterius cujuscumque pro re nata ℥ij.

ARTICULUS SECUNDUS.

De aquis, quæ salibus sunt impregnatæ.

INter aquas minerales, quæ salibus refertæ sunt, aliæ salem gemmeo similem, aliæ salem a marino non discrepantem, aliæ salem alcalinum fossilem, antiquorum Natro congenerem continent.

Salem gemmeum sincerum ferunt aquæ *de la Trauliere* vulgo dictæ apud Borbonenses, & aquæ Sancti Petri ad Claromontium.

Sale marino congenere turgent aqua marina, aquæ Corbonienses Anselmien-

mienses in Burgundia, vulgo *Bourbon lancy*, Encaussienses apud Convennas, vulgo *d'Encausse dans le Commingeois*, Bellilucanæ in Gallia Narbonensi, vulgo *de Balleruc en Languedoc*, Bargienses apud Sigerrones, vulgo *de Barreges dans le Bigorre*, & aliæ hujusmodi minus notæ.

Verum hic observandum est, salem marinum a gemmeo discrepare, quod marinus non simplex sit, sed compositus ex sale salso fossili seu gemmeo, sale alcalino tum fixo e terra eruto, tum volatili urinoso, ex piscium, & plantarum marinarum putrefactione producto, necnon etiam ex quadam bituminis portione; unde aquæ marinæ amarus sapor, & salis marini odor, dum tractatur, non injucundus.

Aqua marina ob ingratum saporem rare interne exhibetur. Externe vero commendatur ejus balneum ad scabiem, psoram, impetiginem, elephantiasim, tumores, membrorumque dolores: necnon in hydrophobia specificum existimatur. Ejus defectu aqua communis sale marino prægnata, usurpari potest. Virgo hydrophoba viginti circiter annos nata, in magno hujus urbis nosocomio frequentioribus in aquam tepidam, & salitam immersionibus tandem feliciter fuit persanata.

Aquæ minerales sale gemmeo vel marino fetæ, interne assumptæ, intestina vellicando purgant & urinam movent, præterea exsiccant, adstringunt & discutiunt; unde in cachexiis, & hydrope nonnunquam plurimum conducunt. Externe ulcera putrida abstergunt & mundificant, catharrales affectus tollunt, stupores, spasmos, nervorum resolutionem, paralysim, tumores œdematosos sanare valent.

Salem alcalinum fossilem continent aquæ Borbonienses Arcimbaldicæ in Borbonio Ducatu, vulgo *Bourbon l'Archambaut*, Montis aurei in Arvernia, *du Mont d'or*, Vicienses in Borbonensi Provincia, *de Vichy*, Sanreginenses, vulgo *de sainte Reine*; licet hæc aqua exiguam admodum hujus salis portionem continere videatur.

Nitrosæ a nonnullis dicuntur illæ aquæ, non quod sal quo turgent, nostro Nitro seu sali petræ similis sit, sed Nitro seu Natro antiquorum, quod species est salis alcalini a tartari sale non multum discrepantis. Sal post illarum aquarum exhalationem superstes, intra carbones non deflagrat, ut nostrum sal petræ: sed alcalium more cum acidis effervescit, viridi colore syrupum violaceum tingit, sublimati corrosivi solutionem turbat, & ex ea sedimentum flavo colore tinctum dejicit. De hoc sale fusius, cum de Nitro.

Quæ majori salis copia turgent, illæ aquæ catharticæ sunt, & diureticæ, si interne assumantur. Ad humores lentos, & tenaces attenuandos ac dissolvendos, obstructiones reserendas, viscerum infarctum, tumores, & scirrhos resolvendos conveniunt, necnon etiam in vomitu, & appetitu prostrato, in colicis affectibus, in paralypsi, ictero, nephritide, & renum affectibus.

Observandum tamen non præscribendas esse aquas minerales quascumque in urinæ suppressione, nisi perspectum sit eam ex calculo grandiori non oriri: nam metuendum esset, ne dum major foret ad vesicam urinæ affluxus, major quoque fieret obstructio, non sine maximo ægri detrimento.

Externe feliciter adhibentur thermarum nitrosarum aquæ ad tumores, & scir-

ſcirrhos reſolvendos, ad nervorum obſtructiones diſcutiendas, & paralyſim curandam. Tuncque non modo earum balnea præſcribuntur, ſed & embrocationes ſeu ſtillicida vulgo *Douches*, cum ſcilicet aqua calida in partem affectam, & in extremas corporis partes ex alto infunditur. Sic aqua in partem affectam altius penetrat, ſalinis ſuis particulis inſpiſſatos humores valentius attenuat, & ſpirituum maximam copiam in eam partem incitat.

Attamen aquarum calidarum ſalinis partibus fœtarum uſus, tum internus, tum externus, in febribus, & in inflammatoriis diſpoſitionibus, reformidandus: nam earum ſalina ſpicula partes irritare & inflammationem augere valent.

Aquæ minerales arte præparari poſſunt, quæ iiſdem donentur virtutibus cum nativis, quæ ſalem gemmeum vel marinum continent. Sic ex ſale cathartico amaro ſeu ſale mirabili Glauberi paratur aqua blande purgans, abſque ullo irritationis, aut ardoris ſenſu; unde mire convenit in calidis affectionibus hypochondriacis. Optimo ſucceſſu uſurpatur in ciborum inappetentia, in cholera, colica paſſione, & in omnibus affectibus a lympha craſſiori, & in glandulis inhærente: eam enim ſolvit, & vacuat. Hæc autem eſt illius ſalis conficiendi ratio.

℞. Salis communis ℔iij. Solve in aq. limpidæ q. ſ. Solutioni philtratæ ſenſim affunde olei Vitrioli optime rectificati q. ſ. ad punctum ſaturationis ſeu ℔ij. Diſtilla ex retorta vitrea ad ſiccitatem. Maſſam reſiduam calcina igne aperto in crucibulo; dein ſolve in aqua calida; philtra; liquorem percolatum coque ad pelliculam, & repone poſtea in loco frigido ad cryſtallizandum. Cryſtallos a liquore ſepara & ſerva ad uſum.

Hujus ſalis ℥ß. ℥j. vel ℥jß. aquæ limpidæ libris duabus, tribus, vel quatuor ſolutæ, præſcribi poſſunt ſic.

℞. *Aquæ limpidæ* & calentis ℔iiij. Salis cathartici amari ʒx. Solve. Hauriat æger calide, mane jejuno ventriculo, intra bihiorii ſpatium.

Eaſdem cum nitroſis dotes nanciſcuntur aquæ minerales factitiæ, quæ nitro fixato, nitro purificato, terra foliata nitri vel tartari, ſale vegetabili, ſale Ducis Holſatiæ, vel aliis hujuſcemodi componuntur.

Sic aquæ minerales aperientes & diureticæ præparari poſſunt ad viſcerum obſtructiones reſerandas, & renum ſaburram eliminandam.

℞. Nitri purificati ʒj. Solve in aquæ limpidæ tepentis ℔ij. Capiat æger per cyathos. Vel

℞. Nitri fixati vel terræ foliatæ Tartari, aut Nitri ʒj. Solve in aquæ limpide ℔j. Hauriat æger intra unam horam.

Verum ad pituitam craſſiorem & tenaciorem reſolvendam, in remotioribus glandulis inhærentem, & per alvum, & urinarias vias ſubducendam, ſic confici poſſunt.

℞. Salis vegetabilis ℥ß. Solve in aquæ communis ℔iiij. Propinetur mane deambulando intra bihorium. Vel

℞. Salis Ducis Holſatiæ ʒij. Solve in aquæ limpidæ calidæ ℔ij. Hauriat æger intra unam horam.

Quin & thermæ artificiales nitroſæ componuntur; vel aquam aquæ mater Nitri dicitur, & poſt ſalis petræ cryſtallizationem fluida remanet lenta & ſub olei ſpecie, in decocto convenienti permiſcendo; vel Nitrum cum tartaro parti-

partibus æqualibus calcinatum, in aquâ dissolvendo. Sic, exempli gratia, ad dolores ischiadicos, rheumatismum, & paralysim sequens balneum utiliter adhiberi potest.

℞. Folior. Malvæ, Chamæmeli, Meliloti, Abrotani, Tanaceti, Salviæ ana fasciculum unum Radicum Bryonæ albæ, Aristoloch. rotund. Iridis nostratis ana ℥iiij. Baccar. Lauri, & Juniperi ana ℥ij. Aquæ matris Nitri ℔j. Bulliant in sufficienti quantitate aquæ fluviatilis pro balneo quod ingrediatur æger tepide mane & vesperi, longe a pastu, præmissis præmittendis; & continuet per triduum, plus, minus pro exigentia.

Embrocatio seu irrigatio ex eodem decocto institui potest, si nempe dum in balneo insidet æger, liquori caldo ex alto cadenti partem affectam porrigat, donec ex hac irrigatione pars erubescat & incalescat.

ARTICULUS TERTIUS.

De Aquis sulphureis.

IN plurimis mineralium fontium aquis sulphureæ quædam partes continentur, quæ percipi possunt tum odore fœtido, & nidoroso tanquam ex hepate sulphuris, tum etiam, si aquarum sedimentum residuum post lentam exhalationem carbonibus imponatur; quippe quod tenuem & cæruleam flammam concipit, cum sulphuris accensi odore.

Quas autem novi uberiore sulphure turgentes, sunt aquæ tepidæ Balneolenses in Normannia, vulgo *Bagnoles proche è Argentan.*

Interne plurimum commendantur in pectoris affectibus, asthamate, phtysi, &c. in psora, scabie, cœterisque cutis ægritudinibus. Externe vero in iisdem morbis feliciter adhibentur earumdem balnea, quin etiam in membrorum tremore, contractura, paralysi, in infantium rachitide, & aliis affectibus hujuscemodi.

Aquas sulphureas minerales imitari possumus; sulphur virum accensum multoties in aqua extinguendo; sed ob ingratum odorem & saporem, rarioris essent usus aquæ illæ commentitiæ. Felicius, nec adeo injucunde, variæ sulphuris præparationes interne usurpantur. Sed Thermales aquæ sulphureæ componi possunt, nativis haud inferiores. Sequens pro exemplo sit.

℞. Nitri Tartari crudi, & Sulphuris citrini partes æquales. Omnia pulverizata misce, & per vices in crucibulum super carbonibus ignitum projice. Peracta deflagratione, materiam superstitem in cella repone ad liquescendum. Liquorem philtra & serva ad usum.

Deinde præparetur balneum, cui pro singulis aquæ libris duabus misce lixivii hujus liquaminis cochlear unum.

ARTICULUS QUARTUS.

De Aquis mineralibus, quæ de Metallis participant.

NUllas in Gallia novi aquas minerales metallicas, præter ferrugineas, quales sunt Forgienses dictæ, vulgo *de Forges*, & Passiaci vici in agro Parisiensi, *de Passy pres de Paris*. Forgienses præter terram subtilem martialem, salem continent marino prorsus similem. Passiacæ cum terra martiali salem antiquorum Natro similem conjunctum habent. Ambæ saporem ferrugineum seu vitriolicum obtinent; & cum Gallarum infusione permixtæ, atroviolaceo vel purpureo colore inficiuntur.

Alvum & urinas movent. Proficuæ sunt in vomitionibus, alvi fluxibus, cholera, hæmoptysi, in mensium suppressione, quin etiam in eorumdem immoderato fluxu, in diabete, lienis & hepatis obstructionibus, ictero, melancholicis, & hypochondriacis affectionibus: obstructiones renum, vesicæ, & uteri referant. In scorbuticis affectibus maxime nocent, & in febribus hecticis.

Chymia Martis præparationes nobis suppeditat quamplurimas, quæ aquarum martialium vices supplere valent, ut sales, & tincturæ Martis. Attamen duplici ratione aquæ nativæ anteponendæ mihi videntur. Primo metallicæ partes, quibus imprægnantur, adeo tenues sunt atque volatiles, ut aquæ colorem, & limpiditatem immutare nequeant, quin & facile avolent: illæ enim aquæ per aliquot dies aeris expositæ, & sapore, & virtute prorsus destituuntur. Deinde, cum affatim bibantur aquæ minerales, ex hac larga liquoris copia viscidi, ac tenaces humores facilius resolvuntur; & partium fibræ, si quæ sint crispatæ, & nimis tensæ, emolliuntur & laxantur. Eam ob rem Martis præparationes liquore uberrimo exhibitæ, cœteris utendi modis longe præstantiores sunt. Itaque aquarum nativarum defectum, earum vices, quantum arte fieri potest, adimplebunt sequentes aquæ minerales factitiæ.

℞. Limaturæ Martis, & Tartari albi ana q. pl. Quibus pulverizatis, & simul mixtis affunde aquæ pluvialis q. s. ad quatuor transversorum digitorum eminentiam. Omnia sub sole in vase aperto digerantur, identidem agitando, donec massa ad siccitatem prorsus redacta fuerit. Exsiccatam pulveriza, & digere denuo post novam aquæ pluvialis affusionem. Quod toties repetatur, donec Mars plane solutus deprehendatur. Tunc massa vel in globulos exsiccata, vel in pulverem redacta, servetur ad usum. Dein

℞. Hujus pulver. ℥ß. Infunde per noctem in vini generosi ℥viij. Liquor decantatus cum aquæ communis ℔iiij. permisceatur. Hauriat æger tepide per cyathos, jejuno ventriculo, intra duarum vel trium horarum spatium. Vel

℞. Vitrioli Martis gr. xv. Solve in aquæ limpidæ ℔ij. F. aqua mineralis, per cyathos repens, mane propinanda.

SECTIO SECUNDA.

DE TERRIS.

DE terra hìc agimus, non quatenus elementum simplex, sed quatenus mixtum est fossile. Terræ genus duplex distinguemus, lutum, & arenam.

Terra lutuosa tenuissimis constat partibus, quæ injecta aqua lentescunt; solvuntur, & in limum facessunt: aut si uberiori aquæ copia diluantur, nonnisi per longum tempus subsident; exsiccata vero sæpe multum indurescit.

Arenosa vero congeries est granulorum diversæ magnitudinis, & figuræ, diversique coloris, quæ ex aqua nullum lentorem contrahit, & in ea statim fundum petit. Terra vulgaris sæpius ex hoc duplici genere composita deprehenditur. Hic agitur tantum de terris, quæ in usum medicum veniunt. Quapropter de lutosis, quæ solæ medicamentosæ sunt, tractabimus; easque in quatuor classes, scilicet Argillas, Margas, Bolos, & Cretas, distribuendas esse existimamus.

CAPUT PRIMUM.

De Argillis.

ARgilla est terra ponderosa, densa, pinguis, tenax, & lubrica; quæ in odore detenta e sapone vel sebo constare videtur. Recens e terra extracta, lenta est, & ceræ instar; quamlibet figuram recipere potest, igne cocta in lapideam substantiam concrescit.

Argillarum species sunt pene innumeræ. Quædam albæ sunt, & sebum apprime referunt: talis in saponacearum aquarum Plomberianarum scaturigine deprehenditur. Aliæ variis coloribus porphyritem, marmoraque diversa, excepta duritie, exacte imitantur; quales ex Bohemia afferuntur. Aliæ cinericiæ, rufæ, nigræ, aut aliis coloribus intinctæ sunt.

At ex variis Argillarum speciebus in usum medicum veniunt Terra Lemnia dicta, seu sigillata Turcica, Terra Melitensis, & Terræ sigillatæ Germanicæ, quæ Axungia Solis, & Axungia Lunæ dicuntur.

ARTICULUS PRIMUS.

De Terra Lemnia.

TErra Lemnia: *Dioscoridis*. Σφραγὶς αἰγὸς seu sigillum capræ veterum; Terra sigillata vera, seu Turcica, *Offic.* Terra est argillacea, pinguis nempe & tenax & lubrica, colore pallide rubro. Omnis hæc terra in pastillos seu exiguas placentulas, quatuor circiter drachmas pendentes formata, & variis caracteribus insignita, ad nos adfertur. Nomen obtinet ab insula Lemno, hodie Stalimene, in qua effoditur.

Mirum

Mirum ſane quantum hæc terra ab omni ævo inter homines celebrata fuerit ; cum etiam ipſius Homeri & Herodoti ætate nonniſi ſolemnibus obſervatis ritibus effoderetur . Dioſcoridis tempore, hirci recens mactati ſanguis paſtillis formandis admiſceri conſueverat, paſtilloſque Veneris ſacerdos capræ imagine ſignabat. Unde nomine græco , Σφραγίδα αἰγὸς , hoc eſt ſigillum capræ, appellavere. Sed Galeni ætate hæc hircini ſanguinis terræ admiſcendi conſuetudo jam deſierat : ejus autem loco alii ſuperſtitioſi ritus invaluerant. At vero cum Petrus Bellonius Lemnum appulit, alii erant inducti ritus. Nam die tantum ſexta Auguſti , inquit , lithurgia quadam a Græcis ſacerdotibus & Calohieris celebrata , precibuſque fuſis, inſulæ primatibus, tum Græcis, tum Turcis adſtantibus , hujus terræ vena aperitur, & tantum eximitur terræ, quantum in illum annum ſufficere exiſtimatur : poſtea ſtatim occluditur vena, & aggeſta terra denuo tegitur. Severioribus autem legibus, ne quis ex incolis alio tempore venam aperiat, cautum eſt. Hujus terræ maxima pars ad Turcarum Imperatorem tranſmittitur, cujus ſigillo poſtea inſignitur ; alia vero ab inſulæ Præfecto, vel abſque ſigillo, vel ſuo ſigillo notata mercatoribus venditur . Non deſunt impoſtores, qui eam Conſtantinopoli, teſte Bellonio, adeo dextre adulterare norunt, ut legitimæ quam ſimillima videatur.

Laudatur pinguis, quæ in ore contenta, dum dentibus confringitur , e ſebo conſtare videtur, & minimum arenæ continet.

Hujus terræ vires ab antiquis multum prædicantur. Verum magnus eſt dubitandi locus , num vanis cæremoniis & ſuperſtitionibus multo magis nobilitata fuerit, quam virium præſtantia . Eam tamen interne , ut antidotum contra venena, & ut medicamentum dyſenteriis utile commendat Dioſcorides. Externe vero idoneum eſſe remedium , tum recentibus glutinandis vulneribus, tum inveteratis & contumacibus ulceribus Galenus aſſerit ; & inſuper addit Fernelius eam undecumque prorumpentem ſanguinem, tum intus ſumptam , tum externe admotam , cohibere . Tandem nonnulli ejus virtutem alexipharmacam contra peſtem & morbos contagioſos & malignæ qualitatis participes prædicant.

At vero plurimi e neotericis hanc terram mere alcalinam exiſtimant , & poſthabitis tot decantatis ejus dotibus , acidos ſuccos abſorbendi virtutem in ea tantum agnoſcunt, ſed perperam ; ſiquidem terra Lemnia, ſicut terræ argillaceæ fere omnes, cum acidis liquoribus non effervеſcit . Deinde ſi ad ejus analyſim attendamus , eam viribus quas illi tribuere veteres, non prorſus deſtitutam judicabimus.

Nonnihil ſalis urinoſi volatilis e ſuo ſinu fundit, cum aliqua olei bituminoſi portione, & aliquantulum ſalis fixi a ſale marino non diſcrepanti ſuppeditat. Hæc igitur terra ſale ammoniacali imprægnatur, & oleo bituminoſo ſaturatur, a quo acidorum actio in eam præpeditur. Unde conjicere licet virtutem alexipharmacam, diaphoreticam , abſtergentem, & vulnerariam illi haud immerito adſcriptam fuiſſe, licet eam adeo debilem eſſe fateamur .

Terra ſigillata nulla præparatione indiget; vel in tenuem pollinem redigitur, vel in liquore convenienti ſolvitur. Interne in dyſenteria , in ulcere inteſtinorum, in hæmorrhagiis, in variolis, morbillis, & febribus malignis, ſub potionis vel boli forma præſcribitur:

Sic in dyſenteriis, alvi fluxibus, & hæmorrhagiis.

 ♃. Ter-

℞. Terræ sigillatæ ʒj. Syrupi Cydoniorum ℥j. Aquarum Plantaginis & Centinodiæ ana ℥iij. M. F. potio cochleatim exhibenda.

℞. Terræ sigillatæ, Conservar. Rosarum & Cynorrhodonis ana ℥ß. Syrupi Oxyacanthæ q. s. Fiat opiata mollis, cujus dosis ad ʒj. mane & sero exhibenda.

In febribus malignis.

℞. Terræ sigillatæ ʒß. Syr. Caryophyllor. hortens. ℥j. Aquar. Meliss. Scorsonneræ & Cardui benedicti ana ℥ij. Aq. Theriacal. ʒvj. Fiat potio cochleatim exhibenda.

Sæpius externe cum bolo Armena conjungitur, ut postea videbimus.

Terra sigillata usurpatur in Theriaca, in Confectione de Hyacinthis, in Pulvere contra pestem seu Bezoardico *Renaudæi*, in Antidoto Orvietano *Hoffmann.* in Pilulis contra gonorrhæam virulentam *D. Charas*, & in Emplastro pro fracturis ossium, *Ejusdem*.

Si quid incommodi a Terra sigillata metuendum, idem sane quod a cœteris terris quæ absorbentes vulgo dicuntur. Si nempe earum usus immoderatus fuerit & diuturnior, ventriculum gravant, cum rugosis hujus membranis pertinacius hæreant; unde molesta oritur sensatio. Deinde occlusis, si præsertim stypticæ fuerint ejusmodi terræ, orificiis glandularum, tum ventriculi, tum intestinorum, nulla vel perversa fiet ciborum coctio; unde plurimi morbi ortum ducent: quin etiam Lympha stomachalis & intestinalis, secretione inhibita, vel per alias vias exitum sibi quæret, vel ad quasdam corporis partes refluat, vel per totum corporis habitum stagnabit, non sine novis incommodis.

Verum hæc vitabuntur incommoda, si moderatus sit absorbentium usus; si multo liquore soluta aut parva dosi exhibeantur, & si attendatur ad omnia quæ eorum exhibitionem subsequuntur.

ARTICULUS SECUNDUS.

De Terra Melitensi.

TErra Melitensis sic dicta a Melita insula in qua eruitur, quæ Terra sigillata alba, & Terra Sancti Pauli nuncupatur, est argillacea, colore albo ad cinereum vergente. Ex quodam specu prope antiquam urbem Meliten effoditur, & ex ea formantur tabellæ variis figuris insignitæ.

Ejus vis alexipharmaca in variolis, morbillis, & morbis putridis multum commendatur, sed præsertim adversus venena & serpentum, ac scorpionum ictus & morsus. Eamque vim a Divo Paulo accepisse credunt, cum naufragus ad hanc insulam appulisset. Ex ea parantur vasa quibus si vinum vel aqua infundatur, liquor virtute cardiaca donari vulgo creditur.

Apud nos hæc Terra rarioris est usus.

A R-

ARTICULUS TERTIUS.

De quibusdam Terris sigillatis Germanicis.

APud Germanos usitatæ sunt quædam Terræ argillaceæ, quæ in eorum officinis sigillis notatæ reperiuntur. Has inter præcipuæ sunt Terra sigillata Strigonensis vel Strigensis, altera Lignicensis seu Goldbergensis.

Terra sigillata Strigonensis, quæ Axungia & Medulla Solis dicitur, lutea est & pinguis, instar saponis in aqua & in ore diffluens. Generatur in aurifodinis Montis-acuti seu Divi Georgii ad Strigonium oppidum, inter durissimas rupes. Inde eruitur, & summa diligentia, magistratus cura & ordinatione præparatur; & in formam orbiculorum, apposito urbis sigillo, redigitur. Sulphure solis impraegnatam credunt.

Terra Lignicensis seu Goldbergensis, quæ Axungia vel Medulla Lunæ dicitur, colore alba est, aut cineritia; & ex argento oriri existimatur.

In febribus malignis, peste, dysenteria, diarrhæa, & morsibus animalium venenatorum summe utiles prædicantur. Vim sudorificam obtinent. Dosis a ʒß. ad ʒij.

Earum apud nos nullus est usus.

CAPUT SECUNDUM.

De Margis.

MArga est substantia terrea, friabilis, levis; media inter Argillam & Cretam; quia non est æque sebacea & pinguis, ac Argillæ, nec tam densa quam Cretæ: linguæ adhærens, & varii coloris.

Ex variis Margarum apud Germanos in usum medicum veniunt duæ tantum species.

I. Marga alba *Officinar.* proprie dicta, quæ & Medulla saxorum dici solet; quia in saxorum commissuris & in cavitatibus quorumdam silicum qui idcirco Geodes appellantur, tanquam medulla in ossibus continetur. Forte Osteocolla, Geodes & osteolithodes, Lapis sabulosus *Erasti:* Ψαμμοτεος *Gesner.* Ψαμμολίθος. *Quorumdam*, ex quo Osteocolla extrahitur. Ex montibus Bohemicis magna copia educitur.

Commendatur apud eos hœmoptoicis, dysentericis, epilepticis, ex alto devolutis, & in ossium fracturis. Intus exhibita sanguinem coagulatum resolvit; inquit Schroderus.

II. Agaricus Mineralis *Ferranti Imperati*, Lac Lunæ *Gesneri*. Substantia est terrea, friabilis, fungosa, levis, rara, candida, & insipida ut

plurimum, Agarico, vulgari prorſus ſimilis. Hæc terra aqua facile ſolvitur, quam albo lactis colore tingit.

Vis ei tribuitur refrigerandi, adſtringendi, ſanguinis eruptiones & fluores ſiſtendi, uteri profluvia compeſcendi. Lac auget drachmæ unius pondere ex juſculo propinata, vel in emulſionibus diſſoluta. A quibuſdam tanquam ſomnifera in teneſmo & dyſenteria utiliter exhibetur. Ejus pollinem ulceribus exſiccandis inſpergunt.

CAPUT TERTIUM.

De Bolis.

Bolus eſt terra ponderoſa, pinguis, minus tamen quam Argilla, ſed ſtyptica, ad linguam prompte adhærens, manus inficiens, & cujus color eſt diverſus. Sunt enim Boli croceæ, luteæ, albæ, & aliæ.

Duplici Bolo utuntur Medici, Armena nempe & noſtrate.

I. Bolus Armena vera *Offic.* eſt ſubſtantia terrea, ponderoſa, pinguis, friabilis, ſaporis adſtringentis, crocea, vel ex flavo rubra. Armena dicitur, quia ex Armeniæ parte quæ Cappadociæ vicina eſt, advehi ſolet. Rariſſime nobis affertur.

Non plane conſtat num Bolus Armena Galeni eadem ſit cum Bolo Armena Græcorum juniorum & Arabum: hæc enim colore ad crorum accedebat, illa vero pallida erat; niſi dicatur in eadem terræ vena glebas diverſi coloris repertas fuiſſe, ſicut in noſtrate in eadem gleba venæ albæ, rubræ, flavæ, & aliæ ſæpe deprehenduntur.

Laudatur quæ promptiſſime in tenuiſſimum pollinem redigitur piſtillo adhibito, aut liquore quodam affuſo ſolvitur, nec quidpiam arenoſi habet admixtum, atque commanducata butyri modo liqueſcere videtur, & manifeſtam relinquit adſtrictionem.

Eam commendat Galenus ad dyſenterias, alvi profluvia, ſanguinis exſpuitiones, & catarrhos: quin etiam eos mire juvare aſſerit, quibus ex capite in thoracem catarrhus decumbit. Ulcus pulmonum exſiccat. Porro in immani peſte, narrante eodem Galeno, quotquot hoc medicamen bibere, celeriter ſanati fuerunt. Externe ſiccat & adſtringit: ſanguinem fluentem ſiſtit, inde in vulneribus ad ſanguinis fluxum cohibendum præſcribitur.

II. Bolus noſtras eſt ſubſtantia terrea, ex flavo pallide rubra, ponderoſa, friabilis, ſaporis adſtringentis. E plurimis noſtræ Galliæ locis eruitur. Eaſdem vires cum præcedente obtinet, & in officinis vulgatiſſima eſt.

Cum Bolus ut plurimum arenulis permixta ſit, præparari ſolet, eam ſcilicet aqua limpida ſolvendo, & adhuc turbidam aquam, cum ſubſederint arenulæ, decantando in aliud vas. Inibi relinquitur, donec, ſedimento terræ facto, limpida fuerit: tum ſenſim effunditur, & terra in placentulas redacta ſiccatur, & ad uſum ſervatur.

Inter-

Interne sola, vel cum Terra sigillata conjuncta, feliciter præscribitur.

℞. Boli Armenæ pp. Terræ sigillatæ, Theriacæ, ana ʒß. Syrupi e Rosis siccis ℥j. Aq. Spermatis ranar. ℥vj. Misce. Fiat julap. cochleatim exhibendum in dysenteria, & alvi profluviis. Vel

℞. Bol. Armen. pp. Sang. dracon. & Mastich. ana ℈j. Alum. rubei purificat. gr. xv. Cum Syr. Myrthillor. q. s. F. bolus in hæmorragia quarta quaque hora reiterandus, donec sistatur sanguis, superbibendo decocti Symphiti majoris cyathum unum.

In vulneribus & contusionibus primus apparatus conficitur ex Bolo; Terra sigillata, Mastiche, Thure, &c.

℞. Boli Armen. pp. q. s. Excipe, albumine ovi agitato cum aqua Rosar. Parti vulneratæ applicetur cataplasmatis modo, cum stupis cannabinis, supponendo fascias oxicrato imbutas. Vel

℞. *Boli Armen.* Terr. sigill. Sang. drac. ana ʒij. Aloes, Myrrhæ, & Colcothar ana ʒj. F. pulvis admovendus parti e qua sanguis erumpit.

Bolus usurpatur in Confectione de Hyacinthis, Diascordio *Fracastoris*, Trochiscis *Gordonii*, Pulvere contra pestem sen Bezoardico *Renaudæi*, Pulvere Pannonico, Cerato Santalino, & Emplastro pro fracturis.

CAPUT QUARTUM.

De Cretis.

CReta est terrea substantia, densa, macra, friabilis, ad linguam promppte adhærens, sine ulla adstrictione, & manus inficiens.

Ad Cretarum genera revocantur variæ terrarum species varii coloris, ut Creta alba proprie dicta; Rubrica fabrilis; Terra virescens Theodosia dicta; Ampelites, seu Terra nigra fabrilis, &c. quarum rarissimus usus in Medicina.

Creta alba proprie dicta, seu Terra Cretica sic dicta ab insula Creta, quod olim ex ea laudabilior afferebatur, nunc in multis aliis regionibus passim & copiose invenitur.

Cum acidis liquoribus tumultuatur, unde pro terra alcalina seu absorbente legitime usurpari potest, & revera feliciter adhibetur.

Convenit ad ventriculi lympham nimis acidam demulcendam, & in affectibus qui ab hoc vitio pendet. Ea utuntur Germani ad compescendum ventriculi ardorem, vulgo apud eos Sodam, qui ab æstuante bile oritur. Nec mediocrem opem affert in tussi aspera quæ ab acriori pituita. Sanguinem uberius prorumpentem cohibet, necnon vermes interimere dicitur. Observandum autem, terras alcalinas non modo succos acidos, sed & acriorem pituitam demulcere, & bilis æstus inhibere, cum nempe fixioribus suis particulis concitatiorem salium & sulphurum motum coercere valeant.

Exhibetur sola a ℈ß. ad ʒj. vel ex ea paratur decoctum Cretaceum *Pharmacop. Batheanæ*, quod sic conficitur.

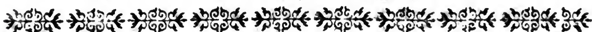
℞. Cre-

℞. Cretæ alb. pulver. ℔ß. Coque in aquæ limpid. ℔iij. ad ℔ij. Post crassioris partis subsidentiam, tenuis liquor instar lactis effundatur, cui adde Sacchari rosati, vel syr. convenientis, q. s. Bibatur affatim. Vel

Fiat emulsio ex hoc decocto, sensim in eo contundendo 4. Sem. frigidor. major. ana ʒij. & colaturæ addendo Cretæ in alcohol tenuissimum redactæ ʒij. Syrup. Tussilaginis, de Symphito, vel alterius pro re nata ℥ij. Bibat æger per vices.

Creta cum lacte epota, ejus acescentiam in ventriculo præpedit.

Externe in vulneribus, ulceribus, & mammarum scissuris exsiccandis commendatur.

SECTIO TERTIA.

DE LAPIDIBUS.

Lapides sunt corpora fossilia, solida, dura, non ductilia, quæ aquæ vel oleo non solvuntur.

Dividuntur in vulgatiores seu minus pretiosos, & rariores seu pretiosos. Vulgatiores distinguuntur in lapides lutosos, arenarios, crystallinos, scissiles, qui filamentosi, laminati & squammosi; necnon lapides figuratos, & petrificationes. Pretiosi vero, vel opaci sunt seu minus translucidi, vel diaphani qui gemmarum nomine insigniuntur.

Ex tot lapidum generibus pauci in usum medicum veniunt, licet quamplurimis insigniores tribuantur virtutes: quæ quidem encomia hominum credulitati potius quam genuinæ experientiæ debentur. Itaque cœteris de industria prætermissis, de quibusdam tantum agemus, quorum apud Medicos usus est non mediocris. Et primo quidem de Lapide Calcario.

CAPUT PRIMUM.

De Lapide Calcario, & de Calce viva.

Lapis Calcarius seu ex quo Calx conficitur, saxum est durum, ponderosum, diversi coloris, pro variis regionibus e quibus eruitur. Ignis violentia in Calcem redigitur, quæ aquæ affusione maximos strepitus edit, vehementer incalescit, & tandem in pultem albam redigitur. Si vero Lapis calcinatus aeri humido per aliquod tempus exponatur, in tenuissimum pulverem album ad pollinis instar dividitur.

Calx viva corrodens est & adurens, quapropter nunquam interne exhibetur; externe vero sæpius adhibetur in psylothris, cum auripigmento permixta. Ex ejusdem & cinerum clavellatorum lixivio parantur pyrotica seu cauteria, quæ partem cui admoventur inurunt, & crustam inducunt.

tunt. Horum Lapidum causticorum conficiendorum ratio in Chymicis clarissimi Lemerii libris legi potest.

Calx lota non amplius corrodit, sed valenter exsiccat; unde a quibusdam ad contumacia ulcera exsiccanda commendatur.

Aqua cujus ope Calx viva extincta fuit, Aqua Calcis dicitur. Externe adhibetur ad ulcera exsiccanda, vel sola, vel aliqua sublimati corrosivi portiuncula impraegnata: tunc flavescit liquor, & aquae phagaedaenice nomine insignitur, & feliciter usurpatur ad carnes fungosas & superfluas exedendas, tum etiam ad antiqua ulcera detergenda & exsiccanda. Eidem ad gangrenam sistendam & domandam, spiritus vini, vel spiritus vitrioli adjungitur.

Ex aqua calcis, vitriolo veneris grato colore caeruleo intincta & cum oleo rosato, vel oleo ovorum per expressionem, paratur linimentum ad ambusta. Eadem etiam aqua Saccharo Saturni, donec lactescat, impraegnata utuntur ad erysipelata, scabiem, & ulcera maligna, saepe in die madidis linteis partem fovendo.

Nec ejus usus internus reformidandus est. A quibusdam practicis Medicis, & praesertim ab expertissimo Richardo Morton ad vetera & curatu difficilia ulcera, tum externa, tum interna, vel etiam in pulmonibus, exsiccanda, commendatur & multum praedicatur. Hujus enim salis beneficio praecipitatis acribus & salinis sanguinis particulis, tota massa mitescit. Inde facilius sanguini novus chylus consociatur, fluxio chyli ad partes ulceratas minor fit, & consequenter expeditior ulcerum sanatio. Ea autem formula Aquam Calcis praescribere solebat.

℞. Salsae-parillae tenuissime incisae ℥vj. Uvar. Corynthiac. ℔ß. Post debitam infusionem coque in aquae limpidae ℔xij. ad vj. Deinde fiat colatura. In hoc decocto extingue Calcis vivae ℔ß. quod postquam per residentiam fuerit depuratum & sale Calcis saturatum, clare decantetur, & in lagenis vitreis bene obturatis servetur ad usum. Bibat aeger ab ℥iiij. ad viij. bis vel ter in die, horis medicis.

Eamdem etiam praescribit clariss. Auctor ad strumarum a morbimis subortarum curationem.

Ad Calcis salem, spiritum, tincturam, vel oleum quoddam eliciendum multum insudarunt Chymici, sed incassum: si quid enim hujusmodi extraxerunt, non tam a Calce quam ab adjunctis educebatur. Calcis ope parant spiritum volatilem salis ammoniaci, spiritum volatilem urinae, & salem alcali Basilianum.

CAPUT SECUNDUM.

De Talco.

TAlcum lapis est splendens, fissilis, seu qui in laminas tenuissimas, translucidas & nonnihil flexiles facile dividitur; in igne neque funditur, neque

neque calcinatur, nec colorem amittit, sed perennis. est. Coloris est diversi; Talcum enim aliud est argenteum, quod a Chymicis Argyrolithos, aliud flavum quod Solare ipsis videtur, aliud viridiusculum, aliud vero nigrum.

Optimum censetur Venetum, & quod leviter viridescit.

Rarioris est usus in Medicina, nec nisi in cosmeticis adhibetur. A mulierculis enim de sua venustate maxime sollicitis ad nitorem & candorem cuti conciliandum avide expetitur. Eam ob rem variis modis præparatur. Primo in alcohol tenuissimum redigitur, quod alioqui difficillimum, brevi perficitur, si Talcum aliquoties ignitum toties in aqua frigida extinguatur; tunc enim facile supra porphyritem in tenuissimum pulverem argenteo splendore micantem, & tactu levem reducetur, ex quo postea sua pomata mulierculæ conficiunt.

Oleum etiam ex talco non minus sollicite extrahere tentarunt Chymici, quam mulierculæ; hæ ad sui condecorationem, illi vero ad Mercurii fixationem perficiendam, aut æs in argentum convertendum, sed irrito conamine. Si quid enim oleo simile ex quibusdam Talci præparationibus elicitum fuit, non sane ipsius, sed adjunctorum fœtus est.

CAPUT TERTIUM.

De Aetite.

AEtites, Lapis Aquilæ, est lapis squammosus, seu qui ex variis squammis seu crustis lapideis constare videtur, intus concavus, & in cujus capacitate alius lapis Callimus dictus, vel arenulæ, vel crystalli, vel argilla abscondita sunt. Colore est albo, cinereo, pullo, vel fusco; externa superficie rudi & scabra; figura ut plurimum ovata, vel subrotunda, diversaque magnitudine.

Quidam Aetitem tantummodo nuncupant lapidem alio lapide vel arenulis prægnantem, & qui concussus sonitum edit; cœteros vero qui terram continent, Geodæ nomine insigniunt. Verum cum plerisque Historiæ Naturalis scriptoribus, Aetitis nomen squammosis & concavis lapidibus servandum censemus; Geodæ vero nomen cœteris cavis lapidibus qui densi sunt ad instar silicum, sive terram contineant, sive crusta crystallina intus obducantur.

A græco vocabulo Α'ετὸς, quod Aquilam significat, nomen habet; quod aliquando in earum nidis reperiri dicatur, vel a colore, vel quod (ut inquiunt) Aquilæ absque eo parere non possint.

Multis in locis reperitur, sed Orientale cœteris anteponitur. A plurimis magni æstimatur. Partum promovere, si femoribus alligetur; si brachio, eumdem retinere vulgo credunt Matronæ. Observare autem expedit (inquiunt) statim a partu esse removendum, ne uterum ad se trahat. Cujus rei exemplum affert Valeriola de muliere quadam, quæ post partum, lapidis femori al-

ri alligati, oblita, elapsa matrice, extincta est. Sed sit penes ipsum fides: Nonne enim magis verisimile videtur imperitam obstetricem mulieris uterum magna vi protraxisse, & suæ imperitiæ culpam, arrepta occasione, in innocuum lapidem transtulisse? Plurimas alias de Aetite fabulas narrant, quibus fidem ullam nullus sanæ mentis adhibebit.

CAPUT QUARTUM.

De Lapide Bezoardico fossili.

LApis Bezoardicus fossilis: *Joannis de Let*; Lapis Belzoar mineralis fossilis: *Becconis*; Bezoard minerale: *Besleri*; quod & Geodes: *Aldrovandi*. Est lapis squammosus, plenus colore albo vel cinereo, crassitie diversa, figura irregulari subrotunda.

Ex variis tunicis coagumentatus videtur, quæ successive altera alteri impositæ ex parvo lapidis rudimento calculum tandem formant ad magnitudinem Avellanæ, nucis juglandis, vel etiam ovi anserini. In ejus centro arenæ granulum, vel conchula, vel carbo fossilis nonnumquam reperiuntur.

Bezoar dicitur, tum ab ejus convenientia cum Bezoar animali, tum etiam a virtute alexiteria: *Bezabar* enim vox est Arabica, qua medicamentum alexiterium quodcumque venenorum expugnandorum virtute præditum denotant.

Multis in locis reperitur; in Gallia prope Monspelium, in Sicilia circa montem Madonium, in Italia in agro Tiburtino, in nova Hispania in fluvio Detzhuatlan, unde maximi afferuntur.

Apud Italos, & Siculos hujus lapidis virtutes contra venena, febres putridas, variolas, morbillos, ad acidam humorum diathesim immutandam, ad sanguinis effervescentiam compescendam multum prædicantur. Sudores, & diaphoresim promovet. Exhibitur ejus pulvis a granis xij. ad ℥j. in vehiculo convenienti.

A circumforaneis diversimode fucantur hujusmodi lapides, & pro gennino Bezoar animali venduntur.

In dubio est utrum lapides, qui pro Bezoar Occidentali nobis afferuntur fossiles sint, vel ex animalibus desumpti.

De Bezoar animali, ubi de animalibus, tractabimus.

CAPUT QUINTUM.

De quibusdam Lapidibus figuratis.

ARTICULUS PRIMUS.

De Belemnite, seu Lapide Lyncis.

BElemnites, Dactylus Idæus; Lapis Lyncis: *Off.* Lapis Lyncurius; *Quorumdam*. Lapis est teres & oblongus, in apicem obtusum desinens; colore modo albicante, modo aureo, modo obscuro; quandoque plenus, quandoque concavus, lineis a medulla ad circumferentiam ductis distinctus, ut plurimum digiti crassitie & longitudine, licet quidam brachii crassitudinem æquantes reperti fuerint. Omnibus inest rima seu fissura secundum longitudinem protensa.

Belemnites dicitur a græco vocabulo Βέλεμνον, sagitta; quod sagittæ cuspidem referat: Dactylus Idæus, a digiti similitudine, & ab Ida Cretæ monte, ubi reperitur. In Alpibus quoque & in plurimis Galliæ, Germaniæ, & Helvetiæ locis effoditur.

Cum antiquorum Lyncurio Lapide confunditur, sed perperam. Constat enim ex Dioscordis libris, Lyncurium lapidem antiquorum nihil aliud esse nisi ἤλεκτρον πτερυγοφόρον seu succinum quod pennas ad se allicit. Observat autem succinum λυγγούριον a quibusdam dictum fuisse, quod illud urinam Lyncis concretam & induratam fuisse existimabant.

Germani Belemnitem contra incubum & renum calculos valere credunt; quæ pulverizatum a ℨß. ad ℨj. in liquore competenti exhibent.

ARTICULUS SECUNDUS.

De Lapide Judaico.

LApis Judaicus; *Off.* Lapis est oblongus, subrotundus, Olivæ formam repræsentans, striis & sulcis secundum longitudinem a radice in apicem usque excurrentibus & æquidistantibus distinctus; colore exalbido vel subcinereo: intus splendet, & oblique in laminas foliaceas finditur. Exhibetur ejus pulvis ad ℨj. in vehiculo convenienti.

Judaicus dicitur & Syriacus a locis, in quibus reperitur, Judæa scilicet & Syria. A quibusdam Euroes, quod urinæ fluxum promoveat; & Tecolithos, quod calculum resolvere credatur.

Huic lapidi vis lithontriptica seu calculos comminuendi & frangendi tribuitur. Sed de tanta virtute & energia adhuc dubitamus. Revera vim diureticam lapidi Lyncis, lapidi Judaico, oculis cancrorum, & aliis quibusdam medicamentis, quæ linthontriptica dicuntur: denegare non possumus: illam

illam enim experientia commonſtrat. Sed ex eo quod ſæpe arenulæ cum urinam excernantur, non idcirco vis calculi frangendi illis aſſignanda eſt. Cum enim horum lapidum fixioribus terreis particulis ſales in corporis humani liquoribus luxuriantes miſceantur, earum conſortio fixiores fiunt, ac proinde difficilius per cutis poros remotiſſimos propelluntur, longe facilius vero per renum colatoria in præceps ruunt. Itaque prout per cutis poros minuitur eorum inſenſibilis perſpiratio, major fit per urinas eorumdem excretio. Deinde vero ex uberiori ſeri urinoſi ad renes affluxu, ſi quæ ſit in his partibus ſaburra eluitur, & urinæ turbidæ fiunt; quin & arenulæ grandiores, modo ſatis pateant viæ, ab effluente liquore abripiuntur. Sic horumce lapidum vis diuretica concipi poteſt; lithontripticam veró neque experientia, neque ratio hactenus commonſtraverunt.

CAPUT SEXTUM.

De quibuſdam lapideſcentibus ſubſtantiis.

ARTICULUS PRIMUS.

De Gloſſopetris.

GLoſſopetra lapis eſt, ut plurimum triangularis, baſi craſſiore, latiore, ſcabra; toto alioquin corpore lævi & quaſi corneo, minutis quibuſdam denticulis ſæpius ad latera crenato, colore quandoque luteo albicante, longitudine diverſa.

Gloſſopetra dicitur, quod ſerpentum linguam in lapidem converſam vulgo credant. Sed hallucinantur: ſerpentum enim linguæ non triquetræ, ſed teretes ſunt & bifidæ. Gloſſopetras Lamiæ aut canis Carchariæ dentes fuiſſe magis veriſimile eſt.

Alia eſt Gloſſopetræ ſpecies minor, quæ Picæ avis linguam figura refert, quæ dens alicujus quoque piſcis videtur fuiſſe: tenuis eſt, longa, acuta eodem colore quo major ſpecies quacum ſæpius reperitur.

Quidam tamen Gloſſopetras eſſe lapides ſui generis autumant, eoſque non ſecus ac innumeros alios lapides diverſis figuris donatos, ſponte in terra generari arbitrantur.

Variis in locis reperiuntur; ſed copioſe in inſula Melita e terra eruuntur.

Gloſſopetræ vis alexipharmaca a quibuſdam tribuitur, apud nos rarioris eſt uſus. Eas mulierculæ collis puerorum appendunt quoniam dentitionem juvare vulgo creduntur.

ARTICULUS SECUNDUS.

De Unicornu fossili.

UNicornu fossile, seu Ebur fossile, *Off. Germaniæ*; lapis Ceratites, *Gesneri*. Substantia est lapidea, colore, lævore, & forma, cornua, dentes vel ossa animalium referens, quandoque mollior; cortice exteriore, ut plurimum duro, flavescente, subnigro aut cinereo; medulla molli, friabili; compacta, absque poris, adstringente, exsiccante linguæ firmiter adhærente; nonnumquam odore grato.

Sæpius eruitur sub specie ossium in saxeam naturam conversorum: inter quæ sunt dentes molares, & incisorii maximi in quibus evidentissime radix a dente ipso seu parte, quæ extra gingivas prominuit, discernitur. Aliquando fragmenta radiorum, tibiarum, ipsam ossium naturalem conformationem exacte repræsentantia; quin etiam effodiuntur arborum rami & trunci prægrandes in lapides mutati in quibus ligni species adhuc facile distinguitur.

Nullus est dubitandi locus quin hæc fossilia corpora sint cornua, dentes, ossa, vel ligna in lapideam substantiam conversa. Dum enim diuturniori, sub terram mora putrescerent, & quodammodo calcinarentur, eorum substantia rarior, & porosa facta est, ut videre licet in lignis & ossibus putrefactis, & carie exesis. Si vero tunc temporis affluat marga tenuis aqua soluta, eorum poros penetrat, adimplet & lapsu temporis, aqua exhalante, concrescit cum ossium vel lignorum parte residua, in lapideam duritiem, ejusdem plane figuræ ac os vel lignum antea humo reconditum. Si vero crystallina, aut silicea fuerit hæcce terra, in silices, aut crystallinam substantiam conversa reperientur, qualia sunt plurima conchytum genera, & sic de cœteris.

Variis in Germaniæ locis reperitur Unicornu fossile; quin & in agro Parisiensi juxta Montem Martirum, ossea cadavera intra lapideam substantiam inclusiva paucis abinc annis detecta fuere.

Apud Germanos plurimum commendatur. Vim adstringentem, alexipharmacam, & sudoroficam ei tribuunt; ipsumque in alvi profluviis, dysenteriis, hæmorrhagiis, fluore albo, in febribus malignis, & pestilentialibus, in epilepsia frequenter usurpant a ℈ß. ad ʒj. in competenti vehiculo.

Nec quodcumque Unicornu indiscriminatim sumitur; sed eligitur grato odore perfusum, & prius in canibus, & animalibus probatum. Aliquando enim contigit quod aliquid veneni contineat, si nempe e terra arsenicali effossum fuerit, ad quod quidem diligenter attendendum.

CAPUT SEPTIMUM.

De quibusdam Lapidibus pretiosis opacis.

ARTICULUS PRIMUS.

De Lapide Lazuli.

LApis Lazuli, *κυανὸς λίθος Græcor.* Lapis Cyanus. Durus est, florum Cyani cærulei colore, aureis argenteisve punctulis, & venulis exornatus. Duplicis generis distinguitur, alter ignis vim ferre valet, alter neutiquam. Ille ex Oriente, Asia, & Africa adfertur, & Orientalis ideo dicitur; hic vero quibusdam in locis Germaniæ, & Italiæ reperitur, Orientali mollior est. Ex fodinis aureis, argenteis, & cupreis eruitur.

Color ex utroque parari solet pretiosus, ex Orientali ultramarinus dictus, qui ætate non mutatur; ex Germanico ignobilior: is enim externis injuriis facile læditur, & temporis progressu virescit.

Eligitur saturato cæruleo colore, maculis quibusdam aureis distinctus; fractu contumax, & ab igne invictus.

Sursum deorsumque purgandi facultate præditus est. Illum contra melancholicos affectus, quartanam, apoplexiam, epilepsiam plurimum commendant auctores. In eo vim erodentem cum aliqua adstrictione agnoscunt, Discorides, & Galenus: quidam aquæ ablutione virtutem ejus erodentem, & emeticam corrigi asserunt, sed perperam. Lotus enim & non lotus per superiora, & inferiora æque purgat; quin etiam quod eluitur, & quod post lotionem remanet, non differunt nisi tenuitate.

Nullus est dubitandi locus quin color cæruleus hujus lapidis a quibusdam cupri particulis oriatur, a quibus etiam vis erodens, & purgans, sed quæritur quo jure in Confectione Alkermes, quæ compositio cordialis est, & roborans, usurpetur illud acre & violenter purgans medicamentum, Duplicem virtutem in lapide Lazuli agnoverunt veteres Medici, purgantem unam, stypticam alteram; quæ quidem licet contrariæ, in eodem tamen subjecto reperiuntur. Vim stypticam, ac proinde confortantem lapidi naturalem esse crediderunt, cum nempe in auri fodinis reperiatur, & aureis particulis permixta sit. Econtra vim purgantem mere accidentalem esse arbitrati sunt, ex admixtis nempe heterogeneis particulis. Quapropter roborantem hujus lapidis virtutem conservando, pravam ejus indolem variis modis corrigere tentarunt, tum ablutionibus, tum calcinationibus repetitis. An res ex sententia successerit, adhuc incertum mihi videtur. Fateor tamen ex Confectionis Alkermes rite præparatæ longo usu nihil damni unquam perceptum fuisse. Unde concludi potest, calcinationibus imminui aut prorsus extingui Lazuli vim purgantem; an vero ad cordialis hujus Confectionis virtutem augendam aliquid conferat, non asseram.

De ea atram bilem purgandi proprietate, quæ huic lapidi tribuitur, timeo

ne in errorem inducti fuerint veteres, ex eo, quod post assumptum lapidem Lazuli crementa nigra dejicerentur, quod quidem non tam ab humorum excretorum indole, quam a tinctura, quæ a martialibus, aut venereis medicaminibus proficisci videtur.

Cum ad enarratos affectus plurima sint minus incerta medicamina, rarius hìc lapis usurpatur. Nunc in sola ferè Confectione Alkermes adhiberi solet.

Ex eo partant Chimici magisteria, tincturas, & elyxiria, quæ apud nos non amplius usitata sunt.

ARTICULUS SECUNDUS.

De Lapide Armeno.

LApis Armenus opacus est lapis, maculis viridibus, cæruleis, & subnigris, lævis, & sicut lapis Lazuli punctis aureis insignitus, friabilis, a quo parum discrepat, & sæpius cum eo in eadem gleba reperitur. Unde a quibusdam indiscriminatim usurpatur uterque.

Viribus convenit cum lapide Lazuli, sed potentius purgat per superiora & inferiora. Unde iisdem in affectibus commendatur. Dosis a granis sex ad ℈j.

Externe abstergit cum levi acrimonia & levissima adstrictione. In Medicina rarior est illius usus.

Ex eo pictores elegantissimum colorem cæruleum ad gratam veriditatem vergentem, præparare solebant.

CAPUT OCTAVUM.

De quibusdam Lapidibus pretiosis perlucidis, seu Gemmis.

ARTICULUS PRIMUS.

De Crystallo.

CRystallus Rupea gemma est mollis, translucida, aquam in glaciem congelatam referens: columnam hexagonam utrimque acuminatam figura, ut plurimum, exhibet; seu componi videtur ex duabus pyramidibus hexagonis, & columna intermedia itidem hexagona.

Altera Crystalli species rhomboidalis in Islandia insula & quibusdam in Galliæ locis præsertim in agro Trecensi reperitur, quæ ex laminis crystallinis componi videtur: secundum omnes superficies planas fissilis est; & si in pulverem redigatur, semper rhomboidalem figuram servat, ita ut ejus

pulvis

pulvis minutiſſimus oculis microſcopio armatis rhomboidum tenuiſſimorum congeries deprehendatur. Ea eſt hujus Cryſtalli proprietas, ut objectum quodcumque per illam interpoſitam conſpectum, duplex videatur: quod quidem oritur ex duplici refractione, quam luminis radii per illam tranſmiſſi patiuntur.

Tertia adhuc Cryſtalli ſpecies recenſetur, quæ a Martino Lyſter Anglo Medico Doctiſſimo, & rerum naturalium peritiſſimo nominatur Brontia lævis, pellucida, reſplendens, Adamantis æmula, *in Actis philoſophicis R. S. Lond.* Ejus figura diverſa eſt, modo ſphærica, modo ovata, modo depreſſa, modo dimidiam ſphæræ, vel ovoidis partem referens, nonnumquam ſubrotunda & irregularis, dura, admodum pellucida, & abſque ullo artificio exacte polita: e terra effoditur, diverſa magnitudine, & craſſitie. In pluribus Angliæ locis reperitur.

Cryſtallo vis adſtringens, & lithontriptica tribuitur; unde a pluribus in alvi profluviis, in albo mulierum fluore, & in calculo renum, aut veſicæ præſcribitur. Sed quid de ea lithontriptica virtute cenſendum ſit, jam diximus. Nec deſunt, qui hæc lapidea medicamenta reformident: ab iis enim calculorum generationem promoveri exiſtimant; aut ſaltem turbidum ſedimentum quod cum urinis poſt lithontripticorum uſum excernitur, nihil aliud eſſe opinantur præter horum lapidum pulverem tenuiſſimum ab urinoſo ſale præcipitatum.

Rarior hic eſt Cryſtalli uſus internus, non enim de ejus virtutibus ſatis conſtat.

Externe tantum contrita, ad dentifricia paranda uſurpatur. Ejus enim affrictu tartarea dentium cruſta diſſolvitur. Sed ne frequentior ſit ejus uſus; non ſolum enim tartaream cruſtam eradit, ſed & eburneam, qua dentes inveſtiuntur laminam prorſus atterit.

In Unguento Citrino uſurpatur.

ARTICULUS SECUNDUS.

De quinque Fragmentis pretioſis.

QUinque lapides pretioſi, quorum fragmenta in officinis uſurpantur. ſunt Granati, Sardæ, Hyancithi, Saphyri, & Smaragdi.

Granatus ſic dictus, quod ſit acino Mali granati ſimilis; eſt gemma dura, ex flavedine obſcure rubens, quæ in igne vulgari tincturam ſuam non remittit. Si vero Soli radiis lente vitrea majore coadunatis, ſupra carbones exponatur, maſſam metallicam fuſa reducitur ferri æmulam, & a magnete attrahitur.

Granatus amuleti inſtar ſuſpenſus, vel in alcohol redactus, & ebibitus triſtitiæ reſiſtere, & cor creare olim credebatur. Igneam tamen ejus naturam permiſcebant veteres, & ejus abuſum cerebro nocere, ſanguinem exagitare, & ad iracundiam excitare exiſtimabant.

Quidam e neotricis illius vim mere alcalinam aſſerunt: cum tamen multum de ferro participet, illum idcirco quaſdam Martis virtutes obtinere cen-

seo, quæ tamen in crocis Martis aut in ejusdem metalli tincturis longe felicius, & minori pretio se exerunt.

Onyx Sarda, & Sardonyx magnam inter se habent affinitatem, & sæpe confunduntur tum ab auctoribus, tum ab artificibus. Quodnam sit inter hos lapides discriminis considerandum venit.

Onyx apud veteres commune nomen fuit, & gemmæ, & marmori, seu alabastriti ex quo vasa unguentaria conficere solebant.

Gemma Onyx dicta fere optata est, aut leviter transnitens potius quam translucida, colore unguis, aut corneo, aut lacteo, aut exalbido, diversorum colorum zonis exacte, & distincte sibi invicem superimpositis insignita. Nascitur in India utraque, Arabia, Armenia, Bohemia, Hispania, & in Italia.

Sarda gemma est pellucida, sed quasi pinguedine obducta, colore diverso. Quædam enim sunt colore sanguinis biliosi, & pene atri; aliæ carnei coloris, & exigua portione sanguinis tinctæ; aliæ denique coloris e sanguineo subflavescentis. Afferuntur etiam candidi vel lactei coloris, & in quibus cærulei aliquid diluti distinguitur.

Quæ colore carneo insignitur, a gemmariis Carneola, corruptive Corneola nuncupatur.

Distinguuntur Sardæ in Orientales, & Occidentales seu Europæas, quæ duritie differunt. Illæ enim multo duriores.

Sardonyx apud antiquos duplex, Indica, & Arabica: hæc opaca, translucida illa.

Sardonyx Indica Sardæ, & Onychis particeps erat. Superficiem habebat Onychis gemmæ, vel unguis humani instar candidam, radicem vero sive fundum instar Sardæ, vel colore carneo, aut rubro sanguineo, & translucida erat; quædam tamen opacæ erant, quæ cœcæ dicebantur.

Sardonyx Arabica, Memphites *Quorumdam*, distinguebatur substrato nigro, vel obscure cæruleo, & circulo candido; superficies vero magis minusve candicante. Hæc a quibusdam gemmariis Onyx tantummodo nuncupatur.

Sardonicum vero nomine, quædam gemmæ a recentioribus gemmariis dicuntur, quæ unicolores, vel versicolores Onyches sunt, aut Achatæ.

Veteres credebant Sardam quadam irradiatione animum exhilarare, timorem pellere, audaciam præstare, fascinationes prohibere, & corpus contra venena quævis tueri.

Sarda in pulverem trita ad omnem sanguinis fluxum sistendum intus sumitur, sed nunc rarioris est usus; sunt enim alia, & longe præstantiora medicamenta.

Hyacinthus gemma est ab hyacinthino colore sic dicta, colore ex flavedine rubenti, & rutilante. Cum varios habeat coloris sui gradus, eorum respectu variæ ejus constituuntur species. Sunt qui instar minii, aut sanguinis biliosi rutilant. Sunt qui colore croceo flavescunt. Alii succinum flavum æmulantur, & viliores sunt. Alii succinum album referunt, & sunt vilissimi. Horum alii Orientales sunt, ex India allati: alii vero Occidentales, ex Silesia, Bohemia, necnon ex Arvenia, aliisque locis petiti.

Ab

Ab illo discrepare videtur Hyacinthus veterum; quippe qui, teste Plinio, Amethystini lapidis fulgore violaceo, sed dilutiore, insignitur.

Quamplurimæ Hyacintho superstitiosæ virtutes tribuebantur. Et hanc gemmam frigidæ esse naturæ dixerunt quidam e veteribus. Narrant eam cor roborare, leviter adstringere, & somnum conciliare. Contra spasmum & contracturas tanquam singulare specificum eam prædicat Schroderus.

Gemma hæc in Electuario de gemmis cum cœteris fragmentis pretiosis usurpatur, & nomen suum celeberrimæ Confectioni de Hyacinthis imposuit.

Saphirus seu Cyanus *Plinii*, quæ Gemma gemmarum a quibusdam dicitur, gemma est dura, colore cæruleo seu cyaneo constans, cœli sereni colorem referens, splendore & perspicuitate summa. Est omnium gemmarum præter Adamantem durissima. Duplex est: altera pallescens, quæ fœmina; altera coloris saturate cœrulei, quæ mas. Tertia omni prorsus colore destituitur, & pro Adamante quandoque substituitur; sed illi & duritie & splendore longe inferior.

Saphiri ex variis Indiæ regionibus afferuntur, qui Orientales dicuntur; vel ex Silesia, Bohemia, & aliis Europæ regionibus, qui ideo Occidentales.

A Saphiro tinctura & color igne auferri potest, ita ut Adamantem mentiatur. Ejus colorem a tenuissimo sulphure venereo oriri existimo.

Præter innumeras & præstantissimas virtutes quibus Saphirum donari multi superstitiose arbitrantur, cor recreare dicitur seu spiritus animales excitare, venenis in potu resistere, & intestinorum ulcerationibus mederi.

Smaragdus gemma est viridis, splendens, diaphana, oculis grata, ac jucunda. Tenerrima est & facile frangitur; hinc fabulæ multæ.

In Orientalem & Occidentalem distinguitur. Ille præstantissimus, durissimus, & grata viriditate splendens; hic qui ex Peruvia adsportatur, non æque nitet, ac Orientalis, & nubeculis ut plurimum fœdatur.

Alia est Smaragdi nostratis seu Pseudo-smaragdi species quæ in montibus Helvetiæ aut Arverniæ reperitur, & Smaragdus montanus spurius dici potest: tenerrimus est & pallide virens.

Smaragdi fragmenta prunis imposita accenduntur & tenuem flammam emittunt, & postea colore prorsus destituuntur. Quod quidem satis evincit sulphur venereum hac gemma contineri.

Prætermissis superstitiosis quæ illi tribuuntur virtutibus, hæmorrhagias sistere, dysenterias & hæmorrhoidum fluxum compescere vulgo creditur. Cum cœteris fragmentis pretiosis in Electuario de gemmis usurpatur, & cum Hyacinthis & Saphiris in Confectione de Hyacinthis dicta.

De horum fragmentorum virtutibus magna est inter auctores controversia. Ex recentioribus plurimi eorum virtutes a veteribus prædicatas aut superstitiosas, aut commentitias esse crediderunt, eaque ex officinis pharmaceuticis procul rejicienda censuere. Eadem non prorsus inertia a quibusdam æstimantur, sed pro alcalinis & absordentibus habentur. Si tamen ad gemmarum colores a metallica substantia tenuissima oriundos attendamus, eas non omni virtute destitutas cum nonnullis judicabimus, neque eas pro mere alcalinis corporibus habebimus, sed in eis quasdam inesse vires quas a metallis mutuantur, confitebimur.

Objici potest gemmarum fragmenta esse corpora durissima quæ stygiis aquis, ut plurimum, resistunt, ac proinde ventriculi fermento indissolubilia, quæ eodem modo quo assumuntur, rejiciuntur.

Verum hæc objectio nullius est momenti. Nam Smaragdus prunis impositus sicut sulphur accenditur, & viridi colore cum flamma exhalato, diaphanus remanet & sine colore, Crystalli ad instar. Constat autem ex hoc experimento, duplici parte gemmas componi, crystallina nempe una fixa, sulphurea altera & volatili. Constat etiam hanc partem facile exhalare, illa integra remanente. Equidem quod in eodem experimento ignis ope peragitur, idem ope caloris naturalis & lymphæ stomachalis peragi potest. Licet crystallina gemmarum substantia non dissolvatur, attamen sulphurea pars metallica a crystallina secerni potest, & sui juris facta in corporis humani liquores vires suas exerere.

Sed, inquiet fortasse aliquis, nimis exigua est hæc metallica portio in gemmis delitescens, quam ut tot, ac tanta præstare possit. Cui respondeo Medicamenti energiam non semper ab ejus mole pendere. Opii, exempli gratia, exigua dosis saporem inducit, & dolores demulcet. Tenuissima est admodum Stibii portiuncula, quæ in Tartari stibiati granis quinque vomitum excitat. Quam tenuis est etiam & exigua succi venenosi portio, quæ cum viperæ dente in vulnus immissa totam molem sanguineam citissime contaminat.

Non sunt igitur levi de causa proscribendæ gemmæ ex pharmaceuticis compositionibus jam longo usu receptis, & diuturniori, ac felici experientia comprobatis: cum suæ sint uniuscujusque virtutes, de quibus, fateor, non satis nobis constat; quoniam plurimæ, quæ de his prædicantur, incertæ sunt aut commentitiæ.

ARTICULUS TERTIUS.

De aliis quibusdam gemmis, quæ varius in usum Medicum veniunt.

TOpatius *Off.* & Crysolithus Veterum; gemma est pellucida, splendens aureo colore, cujus duæ sunt species: altera Orientalis, quæ instar auri obryzi seu purissimi rutilat, & durissima est: altera Europæa, quæ Crystalli instar mollis est, aureo colore vel parum vel multum nigricante. Naturam solarem ei tribuere veteres: proinde creditur timores nocturnos & melancholiam minuere, cor & intellectum confortare, molestis insomniis adversari, & hæmorrhagias sistere. In Confectione de Hyacinthis usurpatur.

Crysolithus *Off.* Topatius veterum, & Chrysoprasius *Quorumdam*, Gemma est viridis, colore Smaragdo dilutior, utpote cui nonnihil flavedinis adjunctum est, ita ut per viridem colorem aureus fulgor quandoque rutilet. Non adeo durus, quin limæ cedat. Licet eædem illi, quæ Topatio, tribuantur virtutes; nunc tamen nullus est ejus usus in Medicina.

Opalus, seu Opalis, gemma est elegantissima, omnes ferme colores exhibens. Ex radiorum enim luminosorum refractionibus variis, cæruleum, purpureum, viridem, flavum, rubrum, lacteum, ac nigrum interdum

dum intuentium oculis ingerit. Hinc a quibusdam Gemma gemmarum dicitur.

Præstantissimi Opali in India inveniuntur, viliores in Cypro, Ægypto, Hungaria, & in Dania, insulis Feroensibus. Nascuntur omnes in lapide molli, venis nigris, flavis & fuscis distincto.

Hanc omnium aliarum gemmarum vires habere auctores arbitrantur. Nunc ad usum pharmaceuticum non adhibetur.

Amethystus gemma est pellucida, violacei coloris ex rubri & cœrulei mixtura orti, fulgore non omnino igneo, sed deficiente seu languido. Præferuntur quibus in purpura refulget roseus color.

Reperiuntur in variis locis utriusque Indiæ, Hispaniæ, Italiæ, & Germaniæ. In usum Medicum non adhibentur.

Rubinus gemma est translucida, rutilans, rubensque, ad cœruleum parum inclinans, limam respuens. Ratione splendoris & rubedinis, quatuor ejus constitui solent genera.

Rubinus verus seu Carbunculus, Ἄνθραξ Græcorum; quia carbonis instar accensi rutilat, & Pyropus quasi ignitus lapis.

Rubicellus, qui pallidior.

Balassius, qui exiguam & languidam habet rubedinem.

Spinellus, qui vero Rubino aliquanto mollior est, & minus splendet; licet Balassio sit rubicundior.

Præstantissimi in insula Zeylan reperiuntur.

Miræ sunt, quæ de Rubino prædicantur virtutes, sed vanæ, ac superstitiosæ.

Adamas gemma est omnium durissima, totaque pellucida, & instar aquæ purissimæ nitens. Nonnunquam alieno colore inficitur, albido, flavescente vel nigrescente, quod illi vitio est. Ex laminis crystallinis sibi invicem superimpositis constat. A peritis Gemmariis ad laminarum commissuras admota cultri acie, in duas vel plures tabellas facile finditur. Igne vulgari non calcinatur, neque ab igne solari alteratur, si lamellæ secundum planam suam superficiem ejus radiis opponantur: verum si earum extrema solis radios inter se recipiunt, ab ignea solis materia facile dividuntur lamellæ, & postea in massam vitream funduntur, quæ nihil amplius de Adamantis splendore retinet.

Adamantes in sola India nascuntur. Nullus est apud Medicos eorum usus.

Chymici ex coloratis gemmis tincturas extrahere conati sunt. Sed de earum tincturarum, si quæ fuerunt extractæ, energia, quam de gemmarum ipsarum virtutibus, non magis nobis constat.

ʒß. Diagryd. gr. iiij. M. F. suppositoria ad alvum nimis induratam sollicitandam.

℞. Radicis Pyrethri ℥ß. Folior. Nicotianæ, Rutæ, ana M. j. Folior. Sennæ, Agarici, & pulpæ Colocynthid. ana ʒij. Coq. in aquæ com. q. s. ad ℥xij. In colatura dissolve Salis gemmei ʒij. Solutioni adde vini stib. ℥iij. pro enemate in apoplexia, & soporosis affectibus.

Sæpius his in affectibus clysmata vel fortiora frustra; & sine effectu usurpantur, cum intestina paralysi sæpius afficiantur. Attamen acria hæc & stimulantia medicamenta procul rejicienda sunt, si adsit intestinorum inflammatio.

Easdem ex Sale fossili, & gemmeo Chymia præparationes conficit, quæ ex Sale marino fieri solent.

Sal gemmeus usurpatur in Benedicta laxativa, & in Pilulis aggregativis seu polychrestis.

ARTICULUS SECUNDUS.

De Sale cibario artificiali, & præsertim marino.

SAL cibarius artificialis ex aqua maris, fontium vel puteorum salsorum, solis ardore aut coctione concrescit.

In Aquitania, prope littus maris, foveas excavant, quas argillacea terra obducunt: eas replet æstus maris; & aqua solis ardore exhalata, Sal copiosus exsiccatus in fundo remanet.

Neustriæ populi in littore maris arenæ tenuis acervos construunt, quos aqua marina sæpius irrigare solent: humore solis radiis exhausto, sal inter arenas retinetur. Cum autem arena magna salis copia turget, eam aqua dulci decoquunt, lixivium Sale fœtum, & percolatum moderato ignis calore in plumbeis caldariis iterum decoquunt, ad certum quemdam spissitudinis gradum; tandem igne semoto, Salem in cryſtallos albicantes concrescere sinunt.

Sal ex salsorum fontium aqua, humoris aquei evaporatione conficitur. Sed dum aqua salsa decoquitur, fellis vel sanguinis bubuli nonnihil permiscetur, quo Sal in majora granula facilius concrescat. Nam ramosis fellis vel sanguinis partibus bituminosæ, & terreæ partes Sali permixtæ, quæ ejusdem concretioni obstant, arripiuntur, & in spumam abeunt, aut in colatoriis remanent.

Sal ille melius sapit, qui ex aqua marina in salsis lacubus solis ardore concrescit: qui vero ignis calore exsiccatur, plus habet amaritudinis. Verum qui ex aqua salsorum fontium vel puteorum conficitur, linguam acrius vellicat, ob majorem Salis alcali mineralis copiam, quæ cum sale cibario permixta est; hinc cœteris citius liquescit.

Sal marinus solis ardore coagulatus, ut ad usum culinarium, sic ad Medicum cœteris anteponitur. Sapore est salso satis noto, colore griseo, ob admix-

admixtam terram. Si solvatur, & levi calore crystallizetur; in granula concrescit albida, cubica.

Sal ex aqua maris aut fontium salsorum ignis calore exsiccatus, albus est; sed figuram cubicam non exacte referunt ejus grana, ob diversorum salium miscellam.

Sal marinus priusquam ignem expertus sit, nec Syrupum violaceum; nec tincturam Heliotropii mutat; cum oleo Tartari non effervescit, neque Calcis aquam turbidam efficit. Leve tamen aciditatis signum præbet, si affundatur spiritui urinoso Salis Ammoniaci cujus pelluciditatem turbat. Infusionem Gallarum etiam nonnihil obscurat. Alcalinæ quoque indolis videtur, cum solutionem Mercurii albidam reddat, & calidam cum oleo Vitrioli effervescentiam excitet.

Salis marini aqua soluti pars maxima, humore ad cuticulam usque exhalato, in crystallos cubicas frigore concrescit: altera vero portio, alcalina nempe, nonnisi calore exsiccari potest, nec ullam regularem figuram concretione effingit, humidoque aere brevi liquescit. Unde patet, Salem marinum salsum esse ex acido peculiari, & alcali minerali compositum, cujus acida pars ab alcali adeo est involuta, ut vim suam exerere vix possit.

Ex Sale marino per retortam ignis ope separatur spiritus acidus, qui Heliotropii tincturam purpureo colore perfundit, & cum oleo Tartari vehementer effervescit, sed absque calore; nequaquam vero cum aqua Calcis fervorem concipit.

Solus ille spiritus Aurum, & Stannum solvere potis est, non vero Argentum ac Plumbum: quin & eamdem facultatem spiritibus Nitri, & Vitrioli tribuit, qui ex Salis communis consortio aquæ regales fiunt. Si acidus ille spiritus linguam vehementer lancinans Sale Tartari alcalino saturetur, in Salem salsum convertitur, qui marinum sapore, & cubica figura apprime refert. Unde liquet quod jam ex ejus analysi constat, Salem marinum acidum esse alcalino sale perfecte saturatum.

Salis marini crystalli cubicæ in igne crepitant, seu cum fragore dissiliunt.

Sal marinus nimiam fermentationem coercet, & putrefactionem præpedit; quare a Chymicis in plantis macerandis, ne putrescant, adhiberi solet. Quod autem præstat Sal marinus in herbarum maceratione, illud idem cum cibis permixtus in ventriculo peragit. Ciborum fermentationem nimiam, & putrefactionem præpedit, & vehementem cœterorum corporis liquorum æstum cohibet. Præterea cum sales volatiles urinosos facile sibi consociet, & in ammoniacum convertat, humorum acredinem contemperare valet, & eorum depurationem per urinas promovere. Huc adde quod suis aculeis partes solidas leviter proritando, stimuli ad instar, fibrarum oscillationes vividiores efficit. Unde corporis functiones felicius peraguntur. Hinc tot præclaræ dotes Sali communi tributæ, ut vis calefaciendi, exsiccandi, abstergendi, digerendi, aperiendi, incidendi, ciborum appetentiam provocandi, venerem stimulandi, & putredini ac venenis resistendi.

Interne adhibetur in difficili ciborum coctione, in eorum inappeten-

tentia, in obstructionibus alvi, & urinæ. Cum autem Sal communis tanquam alimentum aut potius alimentorum condimentum interne adhiberi soleat, rarius veluti medicamentum præscribitur. Quin imo sæpius ægris interdicitur. Largiorem tamen illius usum Helmontius ad renum calculum præcavendum magnopere commendat; qua de re non levis est controversia. In dubio enim versantur plerique Medici, utrum Sal communis calculi generationem præpediat, an potius promoveat. Plurimi conveniunt animalium terrestrium, aquatiliumve carnes sale conditas materiam calculi suppeditare, & ex horumce ciborum usu ægros calculis obnoxios pejus se habere. Verum multum nobis videtur interesse discriminis inter Salem communem, & salsorum condimentorum muriam. Sal enim communis cum carnium succo, longo post tempore quamdam putrefactionem suscipit, dividitur, attenuatur, & salis volatilis naturam induit; unde non eosdem effectus quos antea consequitur, sed plane diversos producit. Nam quandoquidem renum, & vesicæ calculi ex sale alcalino volatili terreis, & sulphureis partibus implicito constare videantur, ut ex eorum analysi satis liquet; quodcumque hujus salis volatilis evolutionem aut productionem in chylo & in sanguine cohibebit, calculorum generationem præpediet.

Verum id præstat Sal marinus: econtrario muria, cum ad salis alcali volatilis naturam accedat, non modo hanc calculi causam non destruet, sed etiam illam magis ac magis fovebit. Licet igitur muria calculosis noxia sit, non idcirco Salis communis usum noxium esse concludendum est.

Quin imo si ejus moderatus sit usus, eum ad sanguinis sales nimis evectos sibi consociandos, & per urinæ vias ducendos aptum ac idoneum existimamus.

At vero de immoderato illius usu aliter censemus. Omnes enim corporis membranas vellicando, vehementiores fibrarum oscillationes excitat, unde æstus per totum corpus incenditur, vel etiam crispaturas inducit: unde functionum læsio. Deinde cum Salium exuperantia acriores fiant corporis liquores, insensibilis perspirationis materia crassior, & acrior in summa cute inhæret, eam corrodit: unde pruritus, scabies, & alii cutanei affectus. Elephantiasim in Bavariæ Ducatu frequentem Becherus immoderato salsamentorum usui tribuit. A muriatico sale scorbutus, quo diutius in mari degentes infestantur, ortum ducit.

Sal communis in os apoplecticorum ingeritur tum ad linguæ, palati, & faucium membranas proritandas, & soporem discutiendum, tum etiam ad lympham crassiorem in earum partium glandulis inhærentem solvendam & foras eliminandam. In linguæ paralysi apophlegmatismus paratur ex foliis Salviæ, & Sale communi.

Sal communis externe feliciter usurpatur in humidis, & pituitosis cerebri affectibus, in cephalalgia a causa humida seu catharro. Sic autem præscribitur.

℞. Furfuris macri ℔ß. Milii ℥iiij. Salis communis ℥j. Torrefiant omnia simul in sartagine: & fiant sacculi duo interpuncti ut decet capiti imponendi.

Ex

Ex eo quoque paratur cataplasma sequens, quod proponit Riverius ad arthritidis materiam resolvendam, & ad dolorem arthriticum vel ischiadicum sedandum.

℞. Furfuris Tritici ℔j. Salis ℥j. Sapæ q. s. Decoquantur ad formam cataplasmatis parti dolenti applicandi.

Sal communis in unguento enulato usurpatur.

Sal marinus a Chymicis plurimi æstimatur, quod sit Auri menstruum seu dissolvens particulare. Ex eo spiritum Salis, & aquam temperatam Basilii Valentini ad usum Medicum præparare solent.

Ad acidum Salis marini spiritum extrahendum prævia præparatione opus est, quam Salis calcinationem, & decrepitationem dicunt. Cum enim Salis marini granula ignis calore dissiliant; vasa, in quibus distillarentur, disrumperent, nisi prius humor aqueus, quo turgent, calcinatione exhalasset. Oritur autem hæc crepitatio ab aquoso humore inter salinas moleculas irretito, qui cum ignis calore subito rarescat, exitum sibi quærens, partes salinas, quibus detinetur, cum impetu disjungit. Sic autem instituitur hæc calcinatio.

Sal communis vase fictili, & operto inclusus, carbonibus accensis imponitur, & calcinatur, spatula ferrea identidem agitando. Magnus fit salis ab igne excandescentis strepitus. Relinquitur sal tamdiu donec non amplius crepitus edat, sed quietus sub forma pulveris remaneat. Sic sal, ut vulgo dicunt, decrepitatus, ustus, calcinatus vel exsiccatus paratur.

Sal decrepitatus inservit cœmentandis mineralibus; & metallis, spiritui salis distillando, & plurimis aliis chymicis operationibus.

Spiritus salis distillatio sic perficitur.

℞. Salis decrepitati partem j. Argillæ figulor. part. ij. Pulverizata misceantur, & ex his cum modica aquæ portione fiat massa, ex qua formentur globuli Nucum Avellanarum magnitudine, quibus oblando calore prius exsiccatis, dimidia fere retorta luto undique obducta adimpletur, collocatur in furno reverberii, eique capax excipulum adjungitur. Tunc igne per gradus adhibito quousque sub finem retorta candeat, spiritus vaporibus albis distillatur. Verum cum nulli amplius fumi perspiciuntur, tunc absoluta distillatione excipulum amovetur, spiritus effunditur, & servatur. Hic, si lubet, rectificatur sine ulla additione, phlegma insipidum Alambicis ope in Balneo maris abstrahendo, donec guttæ acidæ prodire incipiant: tunc spiritus intense acidus in Alambicis fundo remanet ad usum servandus. Vel etiam rectificari potest, Zinchi vel lapidis Calaminaris additione, hac methodo:

In spiritu Salis, Zinchi vel lapidis Calaminaris q. s. solvunt. Solutionem ex retorta distillant, igne per gradus aucto: prodit primo phlegma insipidum rejiciendum; tandem exit spiritus salis rectificatus, & an omni phlegmate separatus, qui dicitur spiritus salis concentratus.

Spiritus salis dulcis efficitur, si spiritus salis pars una, & spiritus vini partes tres simul confuse per aliquot hebdomadas leni calore digerantur. Tum mixtura odorem fragrantissimum acquirit; quæ ad usum servatur, & dicitur Aqua temperata Basilii Valentini.

Præ-

Præter Chymicos hujusce spiritus usus ad metalla aut mineralia solvenda, eorumque tincturas eliciendas, apud Medicos plurimum commendatur ad urinam promovendam, ad calculum præcavendum, ad hydropisim curandam, ad sitim in frebribus ardentibus extinguendam, & humorum malignitatem debellandam. Scorbuto, febribus malignis, & pesti maxime convenit, tam cum potu solito exhibitus, quam conjunctus Saccharo, quantum solvi potest, ut fiat liquor syrupi instar. Spiritus edulcoratus a guttis iij. ad xx. per se, vel ad gratam aciditatem in liquore convenienti præscribitur: Syrupus vero ad ℥j.

Sic ad calculos renum dissolvendos & expellendos præscribi potest.

℞. Aquar. Fragariæ & Saxifragæ ana ℥iij. Vini albi generosi ℥vj. Olei Amigdal. dulcium ℥ij. Spiritus Salis ʒj. Misce pro tribus dosibus. Prima detur calide, quantum ferre potest. Post horas sex detur secunda pari modo; si etiam hæc sit inefficax, tertia pariter propinetur. In dolore nephritico ac calculo renum. Vel

℞. Aquæ Parietar. & Saxifrag. ℥iij Syr. Violacei ℥j. Sp. Salis guttas xv. vel xx. ad gratam aciditatem.

Idem spiritus ad calculum præcavendum quotidie mane per aliquot dies propinatur, vel in jusculo, vel in convenienti apozemate.

In hydrope spiritus salis dulcis ad gutt. xv. vel xx. vel syrupi acidi ex eodem spiritu ad ℥j. in decocti Baccar. Juniperi ℥vj. quotidie mane, jejuno stomacho, feliciter præscribitur.

Verum hujus spiritus usus ad hernias curandas prætermittendus non est. Quod quidem remedium Christianissimi Regis munificentia & liberalitate ad populorum salutem publici juris factum fuit.

Spiritus salis vino rubro permixtus, sed diversa dosi, ratione ætatis, per dies ter septenos mane, jejuno stomacho, exhibetur. Nec quidquam, nisi elapsis quatuor ab assumpto medicamento horis, aut cibi aut potus assumendum est. Si tamen ventriculus inde male se habeat, uno vel altero, si opus fuerit, die ab eo abstineatur.

Dosis remedii pro infantibus ab annis duobus ad sex erit guttar. iij. vel iv. cum vini rubri cochleari uno vel altero. Ab annis vj. ad x. spiritus ʒj. cum vini rubri sextario exacte misceatur. Cujus mixturæ ℥ij. præterpropter singulo mane hauriantur, ita ut hæc dosis pro septem diebus sufficiat. Abhinc reiteretur de novo remedium, usque dum ter septeni dies sub usu ejus præterlapsi fuerint. Ab annis x. ad xiv. dosis spiritus erit ad ʒij. Ab annis xiv. ad xviij. ad ʒijß. ab annis xviij. ad lxxx. aut ad vitæ terminum, ad ʒv.

Spatio quatuor mensium ab incepto hujusce remedii usu dies noctesque subligaculum elasticum chalibeatum ferendum, quo hernia exacte contineatur, nec unquam sedendum, sed standum semper aut cubandum. Multa sit exercitatio; nec equo, nec curru vel rheda vehendum; neque ullus in cibo vel potu, neque alius in diæta error committendus.

Cum subligaculo applicetur herniæ emplastrum sequens, pilis prius erasis.

℞. Masticges ℥ß. Ladani ʒiij. Hypocistid. ʒj. Nucum Cupressi siccatarum n. iij. Terr. sigill. ʒj. Picis nigr. ℥iij. Terebenthin. Ven. ʒj. Ceræ nov. flav. ℥j. Rad. Consolid. maj. exsic. ℥ß. Fiat ex arte emplastrum.

Pluri-

Plurimi acidorum usum reformidant, ea opinione imbuti quod omnes fere morbi ab acido oriantur. Sed acidum illud in sanguine commonstrare nondum potuerunt. Econtrario morbos plurimos ab alcali in sanguine redundante pendere demonstratur.

Omnes, lacte excepto, corporis humani succi sales continent, qui facile alcalinam indolem suscipiunt. Illud non solum ex eorum analysi patet, cujus ope nullum acidum, sed magnam salis alcali copiam præbent: verum etiam ex penetranti & urinoso eorum fermentescentium aut putrescentium odore, necnon ex viridi colore quem Violarum tincturæ conciliant, manifestum est. Præterea si experimentis D. Colbatch celeberrimi apud Anglos Medici sit habenda fides, instituta sanguinis sani & morbosi per chymicam analysim comparatione, tantam alcalini salis in quorumdam ægrorum sanguine exuperantiam reperiit, ut in iis ejus quantitas sit ad ejusdem in sanguine sanorum quantitatem ut 6. ad 4.

Sed ut rem altius insequamur. Si quovis in morbo acidum manifestum se præberet, sane in pulmonum ulceribus; attamen purulenta illa materies nullum acidum indicat. Non enim Heliotropii tincturam rubram efficit, econtra potentis alcalini salis notas exhibet, cum cæruleam Violarum tincturam in viridem mutet. Eosdem effectus producit liquor ex hydropicis eductus. Idem præstant purulenta abcessuum materia, & substantia illa gypsea quæ in podagricorum tophis, nodisque reperitur.

Objiciet fortasse aliquis salem alcalinum tanta vi non donari, ut tam atroces dolores excitare queat, quales patiuntur ægri lue venerea affecti, ut partes corrodere possit, sicut scorbuticis evenit, aut alios similes effectus edere valeat. Huic respondeo liquores lixivios apud Chymicos quotidie confici tanta corrosione præditos, ut spiritibus acidis vel valentioribus inferiores non sint. Cauteria enim nihil aliud sunt præter sales alcalinos ignis ope ad causticitatem ductos.

His patet argumentis a sale alcali potius quam ab acido plurimos oriri morbos & præsertim malignos & pestilentiales, in quibus ea videtur esse sanguinis dissolutio ab alcali exsuperante, ut intra vasa amplius contineri nequeat, & sub cute diffluat & stagnet, unde maculæ rubræ aut pustulæ: vel adeo acris & causticus fit, ut vasorum extrema erodat, & hæmorrhagias letales producat.

Nec huic sententiæ veterum & recentiorum Medicorum praxis repugnat. Plurimis in morbis acida tanquam præstantissima præsidia commendarunt. In illis virtutem cardiacam, putredinis arcendæ, venenis resistendi, febres fugandi, sitim extinguendi, ciborum appetitum excitandi, refrigerandi, resolvendi, ac discutiendi vires agnoverunt.

Sales acidi resolvunt & coagulant sub diverso respectu: resolvunt tartarea concrementa & sanguinem grumescentem, quatenus scilicet alcalinos sales a quibus hæc concrementa oriuntur, subigunt, & partium fibras stimulando earum oscillationem augent, quibus sanguis stagnans & grumescens vividius conteritur, ejusque circulatio per tenuissima vasa promovetur. Coagulant sanguinem nimis solutum, & bilem tenuiorem ac rariorem factam, sulphura nimis evecta inspissando, salesque volatiles figendo.

Peri-

Peritiores Medici in biliosis febribus, & in putridis, ac pestilentialibus, & in scorbuticis affectibus acida numquam omittenda pronuntiant.

Verum cum debiliora sint acida e vegetalibus educta, & facile ab acrioribus salibus alcalinis edomentur ac in eorum naturam convertantur, iis anteponenda sunt acida e minerali prosapia, quæ fermentationi valentius resistunt.

Advertendum tamen, monente Riverio, in pleuritide, peripneumonia, hæmoptoe, phthisi, cæterisque pulmonum affectibus, (nisi a crassa pituita illorum vasa obstruente ortum habeant,) ventriculi vel hepatis inflammatione, dysenteria, sanguinis mictu, renum & vesicæ ulceribus, acida plurimum nocere, & ab iis abstinendum esse. Suis enim spiculis jam inflammatas membranas lancinant, inflammationem augent, unde tussis vehemens, colici dolores, & alii pravi affectus sequuntur.

CAPUT SECUNDUM.

De Nitro seu Natro antiquorum, & Nitro recentiorum seu Sale petræ.

MAgnum intercedit discrimen inter Nitrum vel Natrum antiquorum, & Salem petræ nostratem seu Nitrum recentiorum. In dubio enim est an Salem petræ nostrum agnoverint veteres, necne? At vero Nitrum antiquis usitatissimum, nobis fere ignotum est.

Nitrum veteres dixere salem acrem seu alcali ex Ægypto, & aliis locis eductum, quique cum acidis liquoribus effervescebat. Hoc utique instar salis lixivii tum pannis abstergendis, tum vitro conficiendo utebantur.

Effervescentiam Nitri Ægyptiaci cum Aceto indicat Salomon *Proverbior. cap.* 27. ℣. 20. his verbis: *Acetum in Nitro, qui cantat carmina cordi pessimo*, idest, afflicto. Quæ quidem antipathia vel effervescentia de vulgari Nitro seu de Sale petræ, qui cum Aceto non tumultuatur, intelligi non potest.

Nitro, & Aphronitro in balneis frequenter utebantur antiqui: hinc ματρωνικὸν Νίτρον, & Παρθένιον ab iis dictum fuit, ex eo quod matronæ, & virgines illud in lotionibus frequenter usurparent. Hinc Jeremias *cap.* 2. ℣. 22. inquit: *Si laveris te Nitro, & multiplicaveris tibi herbam Borith, maculatus es in iniquitate tua coram me, dicit Dominus*. Quod Sali petræ non convenit, sed Sali alcali lixivio, qui ex Ægypto Nitri vel Aphronitri nomine nonnumquam affertur, humi-

humido aere facile liqueſcit; cum aceto fermenteſcit, & abſterſiva virtute donatur. Quin etiam hiſce temporibus per Aſiæ minoris campos non procul a Smyrna, & Epheſo, terra in exiguos, ſed frequentes tumultus, quales a Talpis eruuntur, aſſurgit, Vere ſcilicet, & Autumno. Ex qua quidem terra lixivium ad eluendas veſtes parare ſolent indigenæ; vel etiam ex ſale, quem ex ea ſolius aquæ affuſione extrahunt, cum oleo ſaponem conficiunt, referente clariſſimo & doctiſſimo viro D. Tournefort.

Idem Nitrum antiquorum ad vitrum conficiendum cum arena uſurpari ſolebat, ſicut hodie ſal ex planta Kali elicitus; ut conjicere licet ex C. Taciti verbis *Lib.* 5. *Hiſtoriar.* Loquens enim de amne quodam Palæſtinæ & Ægypti finitimo, *circa cujus os*, inquit, *collectæ arenæ, admixto Nitro, in vitrum excoquuntur*.

Conſtat igitur Nitrum veterum a noſtro prorſus diſcrepare.

Verum hodie in Europa non modo inuſitatum eſt, ſed rariſſimum; licet apud veteres plurimi maximique uſus fuerit, tum ad medicamenta conficienda, tum etiam ad alia vitæ commoda. Balneorum enim frequentia immanem copiam Nitri, & Aphroniti exhauriebat. Serviebat tincturis; in condimentis uſurpabatur, & ad vaſa terrea illinenda nonnumquam adhibebatur.

Cum rariſſime ad nos afferatur, difficillimum eſt ſtatuere quidnam interſit diſcriminis inter Αφρονιτρον ſeu Nitrum Africanum vel Ægyptiacum quod & Baurac Arabum nobis videtur, αφρον του Νιτρου, ſeu ſpumam Nitri, & Νιτρον ſeu Λιτρον Græcorum.

Nitrum veterum ſal erat nativus colore roſeo vel candido, ſapore amarcante, in igne non exiliens ſicuti ſal communis, neque inter carbones fulgurans ut Sal petræ recentiorum; ſed fuſilis, in bullas intumeſcens ſicut Alumen, & Borax, cum acidis æſtuans: unde ejuſdem indolis cum ſale tartari, aut cineribus clavellatis eſſe nobis videtur.

Nitrum recentiorum ſeu Sal petræ eſt ſubſtantia cryſtallina, alba, ſapore acri & amaricante, cum cujuſdam frigoris ſenſu, quæ in Cryſtallos priſmaticas, exhaedras, tenues, longas, & æqualiter craſſas concreſcit; quarum extrema in aciem vel in mucronem, pyramidis inſtar, acuminatum deſinunt. Aqua facile ſolvitur, ignis calore funditur abſque deflagratione; niſi aliquid ſulphurei vel carbones admoveantur: tunc enim flammam concipit, & vehementer fulgurat.

Sal petræ vel ſponte in antiquis muris effloreſcit, dummodo nimio imbre non perluantur: & flos Nitri dici poteſt, qui vulgo *Salpetre de Houſſage* nuncupatur; quia ſcopis converri & colligi ſolet. Vel ex ruderibus ſtabulorum, & cellarum, aut ex terris animalium lotio vel fimo identidem perfuſis decoquendo, extrahitur. Quidam Nitrum arte parant, terras latrinarum ſtercoribus, vel fimo columbino perfundendo, quorum ſales per tempus in Salem petræ convertuntur.

Cum Sal petræ nonniſi ex terris ſale urinoſo animali, aut vegetabili impregnatis eliciatur, dubitant nonnulli, an ſal ille mineralis vel animalis proſapiæ ſit; quod quidem aliis judicandum relinquimus. Illum autem inter minerales ſales cum vulgo Chymicorum annumeravimus, ex eo, quod ex terris immediate extrahatur, nec niſi mediante terra ex animalium urinis vel fœcibus elici queat.

Ea eſt autem Salis petræ conficiendi & purgandi ratio. Terram quam guſtu

ftu Nitro turgidam deprehenderunt, multa aqua solent diluere: lixivium seu aquam Nitro divitem, & percolatam ad justam consistentiam vel crassitiem, indesinenter despumantes excoquunt: tum cupis, vel doliis calentem adhuc infundunt, & inibi per aliquot horas relinquunt, donec pene frigida sit.

Interim sal marinus quo semper turget Nitrum, in granula concrescit, & liquoris fundum petit. Deinde liquorem Nitrosum educunt, relicto sale marino: & in aliis cupis cellæ frigori exponunt, quousque præbeat crystallos; quibus extractis, reliquum aquæ iterum igni admovent, donec spissior, & gustu acrior percipiatur; frigori itidem exponitur, donec novæ crystalli concrescant. Ultimo tandem remanet aqua acerrima, & amara, tactu pinguis, olei ad instar, quæ frigore numquam concrescit: & *Aqua mater Nitri* dicitur, vulgo: *Eau mere de Salpetre*, quoniam terris inspersa, eas ad novum Nitrum suppeditandum disponit. Omnes demum crystalli aqua dulci rursus diluuntur, & simili prorsus modo puriores efficiuntur. Quod bis, terve reiterari solet, unde Nitrum dicitur secunda vel tertia coctione purgatum, vulgo: *Salpetre rafine de la seconde ou troisieme cuite*. Nonnumquam etiam optime purgatas crystallos ferreo cacabo igne vehementi fundunt; & toto humore exhalato, in unam molem densam ac solidam concrescere sinunt, quam Nitri rupei nomine insigniunt, vulgo: *Salpetre en roche*.

Sal petræ sic purgatus in igne sine strepitu funditur, vehementer cum carbonibus fulgurat, vividam, non verò languentem flammam excitat, & perparum salis fixi super carbonibus relinquit. Qui vero in igne crepitum edit, multum adhuc salis marini continet.

Sal petræ optime purgatus, a cœteris salibus distinguitur. 1. Fulguratione seu deflagratione quam experitur, dum inter carbones accensos conjicitur: nequaquam enim deflagraret, nisi sulphurea materia admoveretur. 2. Sapore qui linguam veluti frigiditatis sensu cum amarore quodam afficit. 3. Figura crystallorum, quæ in columnas exhaedras efformantur.

Sal petræ, priusquam ignem expertus fuerit, nullum acidi indicium præbet. Heliotropii solutionem, & syrupum violaceum nequaquam mutat, lac non coagulat; sanguinem tamen cogit, ejus serum spissius efficit, & in gelatinæ speciem convertit. Nitrum solutum sublimati corrosivi solutionem, post unius horæ quadrantem, lacteam reddit: salium alcalinorum more, Gallarum infusionem turbidam efficit, & colore exalbido vel cinereo tingit. Attamen mirum est, quod vi ignis in vehementissimum liquorem acidum diffluat, qui Heliotropii tincturam, & syrupum violaceum colore rubro igneo inficit, lac statim cogit, cum oleo tartari vehementer effervescit absque sensibili calore, cum spiritu salis ammoniaci fervet & incalescit.

Hujus spiritus proprium est Argentum solvere, unde Aqua fortis vocari solet: eamdem vim conciliat spiritui Vitrioli, & spiritui Sulphuris, qui quidem sine salis petræ spiritu huic solutioni impares forent. Aqua autem fortis Aurum intactum relinquit, quod Aqua regali tantum dissolvitur.

Sali petræ vis refrigerandi seu sanguinis æstum demulcendi tribuitur: a peri-

peritioribus Medicis ad effervescentiam febrilem compescendam, sitim sedandam, & putredinem arcendam in primis in febribus malignis commendatur. Riverius eum virtute quadam diaphoretica donatum esse pronuntiat, & plurimi vim anodinam in eo prædicant: unde anodini mineralis nomine illum insignierunt.

Verum nonnulli aliquid ignei, & caustici in Sale petræ inesse suspicati sunt. Eorum suspicionis fundamentum fuit, tum sententia veterum, qui suum Nitrum causticum dixerunt, tum etiam nostri Salis petræ cum carbonibus deflagratio; quapropter igneam ejus qualitatem emendare tentarunt, Nitrum cum Sulphure comburendo, vel alia quapiam ratione sed perperam: commentitia enim est hæc causticitas, & inutiles sunt tot Nitri correctiones, quibus depravatur potius quam emendatur. Et revera in eo Chymici melioris notæ consentiunt quod Sal petræ optime purificatus, sive crystallizatus, sive igne fusus, & in tabellas projectus sub crystalli mineralis nomine, cœteris ejusdem præparationibus anteponendus sit.

Interne a granis duobus tribuive ad ℈j. in substantia exhibetur, doses ter, quaterve de die iterando. Vel solvitur in soliti potus ℔ij. a ʒß. ad ʒj. Si majori dosi exhibeatur ex. gr. ad ℥j. alvi fluxum concitare solet.

Præscribitur in febribus ardentibus, & putridis, in pleuritide, perineumonia, angina, & inflammationibus quibuscumque, in urinæ suppressione ab inflammatione renum vel vesicæ, in lochiorum suppressione, in hæmorrhagiis, & hæmoptysi, in doloribus podagricis, & in affectibus melancholicis. Nec timendum est, ne illius usus in acutis intempestivas diarrhæas inducat, ut recte monet vir doctissim. nec minus in arte Medica, quam Chymica versatus G. Ernest. Stahl Medicinæ Professor Hallensis, in sua Dissertatione *de Nitri usu medico polychresto*. Ille enim in diarrhæa, febribus malignis, vel etiam ipsis variolis superveniente, Nitrum feliciter exhibuit. Cum enim diarrhææ quibus tunc afficiuntur ægri, prorsus symptomaticæ sint, scilicet a nimia sanguinis colliquatione oriundæ; Sal petræ massam sanguineam leviter cogendo, non solum diarrhæam, sed & alia symptomata sæpe graviora mitigat, & cum debita cœterorum remediorum administratione prorsus extinguit. Si quæ tamen a Nitri usu inducantur diarrhææ, salutares sunt, ut observavit auctor; cum nempe oriantur a viscerum inflammatione imminuta, vel sedata. Quo fit, ut pravi succi quibus turgebant glandulæ, & vasa remotis carceribus, per intestina prorumpant, & foras amandentur. Idem asserit, urinæ suppressiones, & ardores ab ejusdem usu efficacissime sedari, & curari, dolores inflammatorios demulceri, & erysipelaceos affectus sanari. Puerperis lochiorum suppressionem patientibus, & in graves æstus febriles prolabentibus, sæpe & adeo felici eventu administravit, ut sublato febrili æstu, fluxus lochiorum placidissime restitutus fuerit. Nitri virtutem demulcentem in arthriditis paroxismis, in quibus dolores non solum articulos invadunt, sed etiam sæpe diaphragma aggrediuntur, non sine summo ægrorum periculo, necnon etiam in cardialgia hypocondriaca seu in flatulento spasmodico affectu, quem uberiori sanguinis ad ventriculum affluxui, vel levi hujus visceris inflam-

flammationi tribuit, se pluries expertum fuisse narrat. Eodem quoque remedio hæmorrhagias, & præsertim hæmoptysim oppugnavit, & expugnavit.

Licet de interno Salis petræ usu nihil metuendum censeat celeberrimus ille Medicus, eum tamen in ulcerosis affectibus, & in vera phtysi nihil juvaminis afferre, verum etiam aliquam majoris irritationis suspicionem inferre videri pronuntiat: quapropter his in affectibus ab eo abstinendum est.

In febribus inflammatoriis, & malignis sic præscribi potest.

♃ Diaphor. miner. ʒij. Corall. rubr. Matris Perlar. pp. ana ʒß. Nitri purificati ʒj. M. F. pulvis, cujus dosis ʒj. tertia quaque hora exhibenda, cum Aq. Card. bened. q. s. Vel

♃ Bezoard. miner. ʒiij. Nitri purificati ʒij. Caphuræ ʒj. Misce cum syr. Caryophyllor. hortens. vel syr. flavedinis Citri q. s. Fiat bolus cujus dosis ʒj. Vel

♃ Aquar. Ulmar. Melifs. & Card. bened. ana ʒij. Crystalli mineral. ʒj. Syr. Limonum ʒj. M. F. julap. cochleatim exhibendum.

Rarior est Salis petræ usus externus, nisi cum gargarismatibus permixti. Horum autem formulæ sequentes in summa linguæ asperitate, siccitate, aut nigredine usurpari possunt.

♃ Salis Nitri purificati ʒj. Succi vel aq. Sempervivi ℥v. Fiat gargarisma quo lingua, & fauces utilissime abluuntur. Vel

♃ Butyri recentis in aq. Solani loti ℥ij. Crystall. mineral. ʒß. Misceantur, & mixtura servetur in aqua frigida. Detur Pisi vel Fabæ magnitudine sæpius in die, & diu in ore detineatur.

In angina ex sale Prunellæ vel Nitro purificato hac ratione parari solent gargarismata.

♃ Decocti Hord. & Agrimon. ℥vj. Cui dissolve Sal. Prunell. ʒj. Diamori ℥j. M. Fiat gargarisma. Vel

♃ Aquar. Plantag. Solani & Caprifol. ana ℥ij. Mell. rosacei ℥j. Sal. Prunell. ʒj. M. F. gargarisma.

Crystallum minerale in apozematibus, & potionibus laxantibus sæpius olim præscribebatur; nunc vero rarius usurpatur, nisi cum imminente viscerum inflammatione, aut æstuantibus humoribus, purgandi necessitas urgeat. Medicamentorum enim purgantium tincturæ longe melius eliciuntur ope salis Tartari, aut Nitri fixati, & eorumdem vis cathartica multo magis augetur. Tartaro solubili, Sale polychresto, Tartaro vitriolato, aut Arcano duplicato quam Nitro purificato, aut Chrystallo minerali.

Nonnulli Nitrum purificatum in hydrope specificum prædicant. Idem Sal cum quarta parte Croci Martis tanquam arcanum specificum in hydrope pluribus abhinc annis, nec semper absque eventu prospero, a quibusdam Monachis circumfertur. Hujus mixturæ grana xvj. quater in die exhibent, & præterea ejusdem ʒj. in soliti potus ℔ij. intra unius, diei spatium hauriendis dissolvunt.

Sal petræ apud Chymicos maxime usitatus, ænigmaticis nominibus sæpe abditus fuit: nam modo Sal Sulphureus, Sal infernalis, modo Cerberus Chymicus, aut Serpens terrenus nuncupatus fuit.

cto, & secernere valeat. Nihil a Vitriolo spiritus ille mutuatur, nec a spiritu supra descripto discrepat.

3. ℞. Nitri puri & exsiccati ℔ij. Olei Vitrioli rectificati ℔j. Committantur retortæ, & distillentur ad siccitatem. Obtinetur spiritus Nitri valentissimus. In fundo superest massa salina, quæ Nitrum vitriolatum nuncupatur; & idem est sal, ac ille qui lixiviatione obtinetur ex capite mortuo post aquæ fortis distillationem residuo.

Ambo isti sales sub nomine Arcani duplicati, Salis Ducis Holsatiæ, Panacææ duplicatæ, vel Salis de duobus, a Chymicis multum celebrantur: nec tamen a Sale polychresto, vel etiam a Tartaro vitriolato differre mihi videntur. Hi omnes Sales rite præparati, indiscriminatim usurpari possunt. Cum purgantibus feliciter adhibentur ad eorum vim augendam, & ad crassos, lentos, ac tenaces humores incidendos & foras per secessum & urinas amandandos; urinas enim movent, & alvum subducunt. A ʒß. ad ʒj. in purgantibus potionibus, apozematibus alterantibus præscribuntur; vel etiam ex iis aquæ minerales artificiales parari possunt, ut jam diximus. In chronicis morbis a viscerum obstructione utiliter usurpantur.

Observandum est, Nitrum vitriolatum & Sal polychrestum, nisi accurate calcinata fuerint, nauseas & vomitum excitare. Quapropter attendendum est ne Vitriolici saporis aut odoris sulphurei quidpiam retineant: alioquin nova opus esset calcinatione.

Ex spiritu Nitri Aqua Regia paratur, quartam partem Salis Ammoniaci in eo solvendo; & tunc non amplius Argentum solvit, sed Aurum: quare lavacrum minerale Solis dicitur.

Raro spiritus Nitri ad usum internum adhibetur. Qui vero huic usui destinatur, cum spiritu vini sic mitigari solet.

℞. Sp. Nitri opt. part. j. Sp. vini rectif. part. iij. Digerantur simul per aliquot hebdomadas; & erit spiritus Nitri dulcificatus, qui viribus a Sp. salis dulci facto non discrepat. Effervescentias febriles compescit, præsertim in febribus malignis. Sed speciatim in colica flatulenta, & in aliis flatuosis affectibus, cœteris spiritus acidis anteponitur: unde Spiritus carminativus seu anticolicus a quibusdam appellatur.

Nullus non novit ex Nitro cum Sulphure & carbonibus pulverem pyrium, & ex eodem cum Sulphure & Sale Tartari pulverem tonitruantem præparari, quorum usus in Medicina rarissimus est.

CAPUT TERTIUM.

De Vitriolo.

Vitriolum *Off.* cujus nomine a vitro deductum volunt, quod vitri colore & pelluciditate donetur, a Græcis Χάλκανθον dictum fuit, quasi

Æris efflorescentia; a Latinis Atramentum sutorium, quod eo coria nigro colore tinguntur; & ab Italis Cuperosa, quasi Cupri erosio. In varias distinguitur species. Ratione nativitatis, dividitur in nativum & factitium. Nativum, quod Cryptarum metallicarum concamerationibus adhæret, sive striarum, sive crystallorum forma; & a Græcis σταλακτικόν dicitur. Factitium adhuc duplex est: vel enim vitriolicæ quarumdam minerarum aquæ decoquuntur, & frigore postea in crystallos concrescunt; & hoc Vitriolum Græci πηκτὸν nuncuparunt, vel ἑφτὸν: vel ex pyritis quodammodo corruptis & fermentatis Vitriolum ope aquæ extrahitur & coquitur; quæ quidem Vitrioli conficiendi ratio Græcis ignota fuisse videtur. Vitriolum in crystallos concretum ab eadem forma λογχωτόν & πινάριον aut forte πινάκιον ab iisdem dictum fuit.

Ratione coloris, Vitriolum distinguitur in album, cœruleum, & viride. Vitriolum album, vulgo, *Couperose blanche*, ex Germania ad nos advehitur concretum in moles crassiores, albas, Sacchari instar; sapore subdulci & adstringente.

Errant qui Vitriolum album Goslariense nihil aliud esse præter Vitriolum viride ad albedinem usque calcinatum asserunt. Album enim Goslariæ Vitriolum in vitriolicis fodinis sponte efflorescit sub lanuginis specie; quæ aqua soluta ad debitam spissitudinem excoquitur, donec in massam albam Sacchari instar concrescat. Nonnunquam etiam in iisdem fodinis translucida, crystalli instar, hujus Vitrioli frustula reperiuntur. Vitriolum album Goslariense, vel ferri mineram adhuc immaturam, vel fortasse lapidem calaminarem aut plumbum cum ferri minera mixtum continet.

Vitriolum cœruleum est, tactu siccum & concretum in crystallos cœruleas Saphyrorum instar, quæ figuram exhibent rhomboidalem, decahedram & depressam. Variis in locis præparatur, sed præcipue in Cypro & in Hungaria; unde Hungaricum & Cyprium dicitur. A cuproquo turget, elegantem cœruleum colorem obtinet. Saporis est austeri cum summa acredine.

Vitriolum viride seu herbaceo colore donatum varia obtinet nomina, pro variis locis in quibus oritur. Est enim Romanum, Pisanum, Suecicum, Anglicum, vel nostras. Ferri plurimum continet, a quo viridis color. Vel in crystallos grandiores & rhomboidales concretum, vel in massas ex variis granulis crystallinis coacervatas nonnunquam leviter unctuosas & manibus adhærentes compactum, in officinis reperitur. Saporis est acris styptici.

Vitriolum revera est sal acidus vitriolicus, qui Veneris vel Martis metalla corrodendo, cum iis coagulatur, & ita concrescit in corpus translucidum, cœruleum vel viride pro metallo soluto. Quidam præterea Vitrioli rubri mentionem faciunt: sed quidnam sit istud Vitriolum non novi.

Variis artibus Vitriolum ex aquis, terris, lapidibus chalcanthosis, pyrite in primis, eruitur.

Olim in Cypro Galeni temporibus Vitriolum cœruleum ex aqua vitriolica solis ardore exhalata præparari solebat; nunc idem Vitriolum cœruleum in quibusdam Hungariæ Ærifodinis prope Smolnikium & Neusolium, ex aquæ quorumdam fontium vitriolicum decoctione & evapora-

tio-

tione conficitur; nec dissimili ratione in aliis Germaniæ locis viride præparatur.

In agro Senensi variis ablutionibus extrahitur Vitriolum ex terra cinerea, maculis nonnullis resperfa, quarum aliæ ferri rubiginem, aliæ æruginem colore referunt, cum odore sulphuris graveolenti, ac fœtido, & acerbo sapore. Illud Vitriolum ex ferro & cupro simul mixtis colorem obtinet ex cœruleo viridem.

Apud Anglos in vico Debtford circiter sex millia a Londino distante, Vitriolum viride conficitur ex pyritis, quæ lapides sunt graves, densi, externe fusci; interne vero radios exhibent a centro ad circumferentiam protensos, Aurichalci splendore nitentes, & gustu prorsus insipidos: qui quidem lapides, si aeri libero diutius exponantur, quadam intus suscepta fermentatione, sponte dehiscunt, & in hiantibus rimulis certa quædam lanuginis albæ & salinæ species efflorescit, quæ saporis est acidi & styptici, ac tandem tota lapidi substantia solvitur, & in terram seu pulverem subtilissimum salinum saporis vitriolici & sulphurei odoris redigitur. Si vero pyritæ integræ igne comburantur & calcinentur, fumum copiosum exhalant cum odore sulphureo, & calx rubra remanet, quæ nonnihil ferri & cupri continet.

Ea est Vitrioli ex pyritis educendi ratio. Pyritæ integræ per spatiosam aream sparguntur, ad trium circiter pedum altitudinem; ibi sub dio per triennium exponuntur, & singulo semestri subvertuntur, ut facilius solaribus radiis calcinentur, & imbrium aqua macerentur: sic relinquuntur, donec prorsus calcinatæ, in terram vitriolicam redactæ fuerint. Tunc aqua pluvialis quæ hanc terram perluit, per tubulos & canales derivata, in cisterna recipitur & asservatur. Deinde in vase plumbeo amplo ad debitam spissitudinem excoquitur, injectis prius scrutis ferreis quæ a lixivio promptissime consumuntur. Tum in aliud vas plumbeum liquor ad refrigerandum effunditur, immissis asseribus aliquot, quibus adhærens concrescat in lapillos Vitriolum.

Cum autem pyritæ plurimo sulphure turgent, ut in iis ex quibus apud Suecos & in agro Leodicensi Vitriolum conficitur, eo quem dicemus modo, cum de Sulphure agemus, ex pyrite sulphur per descensum elicitur, quod reliquum est, crematur, & ex eo fit lixivium quod percolatum in cortinis seu vasis plumbeis excoquitur, & in loco frigido ad crystallizandum reponitur.

Vitrioli solutio Heliotropii tincturam leviter purpuream efficit, lac cogit, syrupum violaceum colore subviridi inficit, sublimati corrosivi solutionem non mutat: cum solutione salis tartari aut cum aqua calcis confusa, colore subfulvo, vel thalassino tingitur: Gallarum infusioni colorem nigrum seu atropurpureum conciliat, quod quidem Vitrioli proprium est.

Analysi chymica, liquor acidus, sed nonnisi magna ignis vi, sub spiritus vel olei nomine e Vitriolo extrahitur, qui igneo colore Heliotropii tincturam & syrupum violaceum tingit, lac & sanguinem coagulat, & cum alcalino sale magnam effervescentiam cum calore suscipit. Oleum Vitrioli, liquor nempe acidus valentissimus, cum aqua communi permixtus vehementer incalescit; cum sale ammoniaco multum effervescit cum insigni refrigeratione, dum fumus qui inde exhalat, tactu calidus percipitur.

pitur. Post Vitrioli distillationem, in retorta remanet terra subnigra vel rubra, quæ Colcothar dicitur; & prout ex cœruleo vel viridi Vitriolo oritur, cupri aut ferri Calx est, vel, ut ajunt, Crocus.

Ex his liquet, Vitriolum componi ex sale acido a partibus metallicis subacto: quod quidem facile demonstratur, tum ex Vitrioli analysi chymica, tum etiam ex variis Vitrioli arte parandi rationibus. Si enim spiritus Vitrioli Limaturæ Martis affundatur, fit optimum Vitriolum viride; vel etiam si laminæ cupri cum sulphure in crubiculo stratificentur & calcinentur, aqua in qua massa superstes per aliquod tempus ebullierit, rite exhalata, remanet Vitriolum cœruleum genuinum.

Quæ Vitriolo a Chymicis assignatæ sunt vires, fidem humanam pene superant; licet eventus promissis non respondeat. Dioscorides in Chalcantho vim emeticam agnoscit: contra fungos comestos, & contra lumbricos latos in intestinis nidulantes, cum aqua potum, medicinam esse narrat; & idem aqua dilutum & in vellere naribus immissum, caput purgare asserit. Præterea Chalcanthum inter adstringentia calefacientia & caustica enumerat. Plinius illud oculorum affectibus, sanguini sistendo & ulceribus sanandis assignat; & Galenus ad collyria usurpabat. Hodie in usum medicum vocatur, tum ad vomitum ciendum, vermes necandos, sanguinis profluvia sistenda, ulcera detergenda, & inflammationes compescendas. Sed interne raro absque præparatione exhibetur. Externe Vitriolum album potissimum usurpatur in collyriis, quæ ad oculorum inflammationes temperandas, discutiendas, & ad fluxionem arcendam sic præparari possunt.

℞. Vitrioli alb. ℈j. Aq. Rosar. vel Plantag. ℥iiij. Vitriolum in aqua calida dissolvatur. Coletur aqua per linteum, & in oculis instilletur. Si acrimonia sua nimis vellicet, additione ejusdem aquæ temperabitur. Vel

℞. Rad. Ireos Florent. ℈j. Aquar. Rosar. & Plantag. ana ℥iij. Bulliant lento igne ad tertiæ partis consumptionem. Colaturæ adde Vitriol. albi gr. viij. Fiat collyrium.

Vitriolum cœruleum pulverizatum ad extrema vasorum unde sanguis erumpit, in vulneribus applicatur; vasaque cauterizando, & sanguinem in grumos condensando, hæmorrhagias sistit.

Inter Vitrioli præparationes primum locum obtinet ejus purificatio, quæ Gilla Vitrioli dicitur. Ad hanc præparationem Vitriolum album præsertim eligitur, quod solutionibus, percolationibus, & exsiccationibus bis terve repetitis purificatur; & tunc a ℈j. ad ʒj. cum liquore convenienti epotum, vomitum movet.

Paracelsus & cœteri Chymici Gillam Vitrioli tanquam præstantissimum emeticum commendarunt. Non solum enim blanda vomitione ventriculum exonerat, sed post vomitum sua adstrictione hujus visceris & intestinorum tonum firmat; unde in diarrhæis & dysenteriis feliciter exhibebatur. Gilla maximi fuit usus, antequam nota fuissent emetica antimoniata & Ipecacuanha: nunc vero fere obsolevit.

Distillationis ope, spiritus & oleum ex Vitriolo eliciuntur hac ratione.

℞. Vi-

℞. Vitrioli viridis quantumlibet. Calcinetur; ut artis est, ad albedinem usque. Eo tunc adimpleatur retorta figulina; ita ut pars ejus tertia ad minimum vacua remaneat. Instituatur distillatio in furno reverberii, primo quidem leni igne: ita enim exsudat ros seu portio phlegmatica Vitrioli. Ignis successive augeatur, donec guttæ prodeant acidæ: tum mutato recipiente, & commissuris exacte lutatis, ignis urgeatur per gradus ad extremum, qui per trium quatuorve dierum, & noctium intervallum uno, & eodem tenore fovendus est, donec nulli fumi vel vapores albi ex retorta prodeant. Tunc omnibus refrigeratis, liquor excipulo contentus in retortam vitream infundatur; & vitreo recipiente accomodato, balneo arenæ rursus distilletur. Qui prodit liquor acidus, spiritus Vitrioli dicitur; qui vero remanet gravis ac summe acidus humor, oleum Vitrioli nuncupatur.

Spiritus, & oleum in eo tantum differunt, quod in spiritu sal acidus majori phlegmatis copia sit dilutus, minima vero in oleo.

Si dum peragitur distillatio, aliquot fissuris dividatur retorta, non amplius oleum Vitrioli fixum prodibit; sed spiritus Vitrioli sulphureus, tenuis, & summe volatilis, ut observavit clariss. D. G. Ernest. Sthal. Spiritus hic sulphureus, & volatilis Vitrioli a Chymicis multum expetitur, & commendatur. Ex eo Paracelsus suum diaphoreticum in peracutis sic præparavit.

℞. Spiritus volatil. Vitrioli ℥j. Spiritus Tartari rectif. ℥iij. Aq. Theriacal. ℥v. Fiat mixtura de tribus dicta. Sudores movet, putredini resistit, & in morbis malignis felici cum successu a ℈j. ad ʒj. exhibetur.

Spiritus Vitrioli, sicuti cœteri spiritus acidi, humores æstuantes compescit, hæmorrhagias sistit, & urinas movet. Febres intermittentes sæpius sedat, ineunte paroxismo, in aquæ cyatho ad gratam aciditatem exhibitus. Dulcior fit hic spiritus digestione cum spiritu vini rectificato.

Oleum Vitrioli causticum est pluribus operationibus chymicis inserviens. Eædem sunt ejus cum spiritu Vitrioli dotes; sed minori dosi exhibetur. Ea est autem acidorum spirituum præscribendorum ratio, ut liquori convenienti guttatim affundantur, donec illi gratam concilient aciditatem.

Ex oleo Vitrioli cum salis Tartari q. s. saturato, & mitigato paratur Tartarum vitriolatum, cujus vires recensuimus, cum egimus de Arcano duplicato, & Sale polychresto, a quibus non discrepat. Ex eodem oleo Vitrioli, Sal & Vitriolum Martis conficiuntur, de quibus, cum de ferro agemus.

Massa quæ superstes manet post Vitrioli distillationem, *Colcothar* dicitur. Terra est rubra, Martialis, salis vitriolici portione aliqua adhuc fœta. Hæc terra multoties lota, & siccata, adstringens est; & externe vulneribus admota, sanguinem sistit. Ex ejus lotionibus sal extrahitur, qui sal fixus Vitrioli, vel sal Colcotharis dicitur. Dum Colcothar non multum calcinatum fuit, sal ejus subviridis est, & vomitum excitat: si vero optime calcinatum fuerit, albus erit, & pellucidus, nec vomitum movebit; sed diureticus fit, & aperiens. Sal ille, utut fixissimus, quique vehementi plurium dierum igne elevari non potuit, fit tamen volatilis ope Boracis, & sub floris salini argenteo splendore nitentis specie sublimatur. Ea est hujus

ſalis conficiendi ratio, quam D. Homberg vir ſane in rebus chymicis ac phyſicis periti ſſimus publicam fecit.

℞. Salis fixi Vitrioli probe calcinati, & Boracis ana ℥ij. Solvantur ſeorſim in aquæ calidiſſimæ lib. iiij. Solutiones confundantur ſimul; liquores mixti turbidi fiunt. Per chartam emporeticam tranſcolentur: & alambicis vitrei ope, diſtillentur ad ſiccitatem. Omni humore exhalato, flores argentei ſalini ex ſalina maſſa ad capitellum elevantur, & ſublimantur; ſeparandi ſunt, & ad uſum ſervandi. Sal fixus in alambicis fundo remanet, cui nova aqua affunditur; & diſtillatione rurſus inſtituta, poſt humorem novi ſublimantur flores denuo ſecernendi. Toties iteratur aquæ affuſio, & diſtillatio, donec ſal omnis in flores elevatus fuerit.

Eadem fieri poteſt præparatio, ſi loco ſalis fixi Vitrioli, ejus oleum adhibeatur, & miſceatur cum Boracis quantitate dupla: tunc nulla fit præcipitatio, & nihilominus flores elevantur prioribus haud abſimiles. Flores illi guſtu fere inſipidi ſunt, & aqua difficile ſolvuntur. Febrilem ſanguinis æſtum compeſcunt, præſertim in febribus ardentibus; delirium ſedant; motus ſpaſmodicos, & hypochondriacos ac hyſtericos paroxiſmos, ſaltem ad tempus, pacare valent: uno verbo anodinum eſt præſtantiſſimum; & quidquid Vitrioli ſulphuri aut Archæ ſedatori tribuerunt Chymici, ſal ille merito ſibi vindicat. Doſis a gr. iij. ad gr. x. in quovis liquore idoneo.

Obſervandum tamen eſt ab hoc ſale volatili Vitrioli abſtinendum eſſe in pulmonum inflammatione, in ſanguinis ſputo, & cœteris pectoris affectionibus inflammatoriis. Licet enim guſtu inſipidus percipiatur, ſpicula tamen acida recondit; quæ paulatim evoluta, pulmonum membranas irritare, & tuſſim excitare valent.

Ex Vitriolo paratur quoque pulvis ille celeberrimus, quem Sympathiæ nominant. Ad eum conficiendum, Vitriolum Romanum diebus canicularibus Solis radiis exponunt, donec in pulverem album vel flaveſcentem redactum fuerit: tunc in vaſe accurate clauſo ſervatur ad uſum. De hoc pulvere Dygbæus, & alii mira prædicaverunt, quæ non ſemper experientia confirmata ſunt. Attamen ſanguinem e vulneribus profluentem ſiſtit, ſi linea penicilla hoc pulvere conſperſa vaſorum extremis apertis admoveantur. Quidam hoc ſolo pulvere vulnera ſanare tentant: nonnunquam tamen gummi Tragacanthum æquali portione illi adjungunt, cum pus e vulneribus manat.

CAPUT QUARTUM.

De Alumine.

QUOD Græci στυπτηρία & Latini Alumen dixere, ſalis genus eſt, vel nativum, vel arte elaboratum. Alumen naturale, vel liquidum, concretum. Liquidi ſpecies duæ ab antiquis obſervatæ ſunt, purum unum, impurum alterum. Purum, quod etiam Φόριμον a Galeno dicitur, quia

quia vilis pretii erat & ubique reperiebatur, limpidum erat vel lacteum, æquale, & semper succo madens. Impurum, quod παράφορον nuncupatur, quia sordibus inquinatum erat, pallidum & scabrum. Concretum vero a veteribus figura distinguitur: nam aut scissum, quod ex eo σχιστὸν vocant, & est cujusque glebosi veluti flos; cujus etiam duo modi sunt. Vel enim glebarum, vel asserum instar compactum est; aut sigillatim in capillamenta quædam canescentia finditur, quod inde τριχῖτις quasi capillare nominatur. Vel est rotundum, & στρογγύλον appellatur; cujus triplex differentia. Vel enim rarius est, & bullarum modo intumuit, aut foraminibus fistulosis quamdam spongiæ gerit speciem: vel est fere rotundum, & astragali simile, quod ἀστραγαλωτὴ συστημία vocatur; aut lateris; quod πλινθῖτις aut ex crustis constat, quod πλακῖτις.

Alumen arte factum distinguitur tantum ratione regionum; ejusque plurimæ sunt species, cum fere nulla sit regio, in qua non conficiatur. Dicitur vero rupeum, sive quod ex saxo fiat, seu excisa rupe; sive quod in moles grandiores, & quasi saxeas afferatur. Glaciale quoque nominatur, quod hæ Aluminis moles glaciei fragmentorum speciem gerant.

Alumen arte elaboratum antiquis prorsus ignotum, apud nos fere solum usitatum est; naturale vero veteribus usitatissimum, nobis fere ignotum est. Vir clarissimus D. Tournefort, naturalis Aluminis duo genera, σχιστὸν nempe & τριχῖτις in insula Milo reperiit & secum attulit.

Schistum Tournefortii repertum fuit sub glebarum & assularum specie, quæ terrestres sunt saporis adstringentis, coloris cinerei, quadam efflorescentia capillacea tenui & candicante conspersæ; odorem exhalantes, qualis ex Aqua forti emittitur, sed debilem, quem πυρώδεις dixerunt veteres.

Trichites Tournefortii in frustula alba divisum est, digiti circiter crassitie & longitudine, quæ extremis in tenuja filamenta seu capillamenta quædam canescentia sponte diducuntur, unde plumulæ vel penicilli speciem referunt; in aqua solubilia, igne liquescibilia, & gustu adstringenti. Ex plumularum figura quam sæpius repræsentat, a quibusdam Alumen plumeum dictum fuit: & jam Dioscoridis ævo cum lapide Amianto aliquando confusum fuisse videtur; cum Dioscorides de Alumine scissili mentionem faciens, observaverit reperiri lapidem huic Alumini persimilem, a quo tamen gustus judicio facile dignoscatur, quod non adstringat: & addere potuisset, quod igne non liquescat, & aqua non solvatur. Medicamentorum historia lapsu temporis spisso ignorantiæ velo obnubilata. Aluminis plumei nomen ex salis specie ad lapidis speciem translatum fuit; unde in Dispensatoriis pro Alumine plumeo Amiantus lapis nonnunquam sed perperam usurpatur.

Variæ sunt diversis in regionibus Aluminis conficiendi rationes. In Italia ad Puteoles in loco intra colles Leucogeos sito, qui campus Phlegræus olim dictus fuit, hodie *Solfatara*, Alumen e terra sponte efflorescit. Salinum hunc florem scopis quotidie converrunt, & in foveas quasdam aqua repletas conjiciunt, donec aqua sale saturata sit. Solutionem prius percolatam in catinos plumbeos in terra defossos effundunt, & ibi relinquunt, donec subterranei caloris ope, humilitatis pars maxima exhalata sit. Effunditur denuo lixivium in vasa lignea ad refrigerandum & crystallizandum.

dum. Tandem qui non concrevit humor educitur, exſiccantur cryſtalli albæ translucidæ, & ſervantur.

Præterea in eodem loco, in collibus Leucogeis exſcinduntur lapides, ex quibus Alumen extrahitur non diſſimili ratione ac in Aluminis fodinis agri Romani prope Centumcellas, trigeſimo lapide a Roma diſtantibus, quæ vulgo, *Allumiere della Tolfa*.

Hoc autem in loco conficitur Alumen ex duriſſimo quodam lapide, qui eodem modo cæditur ac marmor aut lapides ad conſtruenda ædificia. Cæſa, & confracta ſaxa in fornaces calcariis ſimiles transferuntur, ubi tanquam calcarii lapides inuruntur, duodecim aut ad ſummum quatuordecim horarum ſpatio. Poſtquam vero refrixerint, plauſtris in ampliſſimas areas comportantur, ibique in acervos planos componuntur, quos inter foſſæ excavatæ ſunt, & aqua repletæ. Lapidum calcinatorum acervi ter quaterve in die per quadraginta dies aqua foſſis contenta irrorantur, ac tandem quamdam fermentationem concipiunt, & rubente efflorescentia cooperiuntur. Sic præparatam calcem in caldariam aquam repletam conjiciunt, & per aliquod tempus ebullire ſinunt, continuo agitando, donec ſalina hujus calcis ſubſtantia aqua ſoluta fuerit. Tunc liquorem aluminoſo ſale fœtum a terra inutili ſecernunt, & iterum excoquunt ad certum uſque ſpiſſitudinis gradum. Mox calens lixivium aquæ ductibus ad id paratis in magnas quaſdam capſas ex querno ligno confectas tranſvehunt. Ibi octo dierum intervallo Alumen concreſcit internis parietibus inhærens ad quatuor aut quinque digitorum craſſitiem in cryſtallos pellucidas, ſed pallide rubentes. Porro Alumine ita concreto, lixivii reliquum a fœcibus denuo purgatum, cum novo lixivio iterum excoquunt. Aluminis vero cryſtalli a capſarum parietibus diducuntur, aqua limpida lavantur, & exſiccantur, & hoc Alumen rupeum dicitur, vulgo *de Roche*, Italice *di Rocca*, ex eo quod ex rupibus educatur.

Quod in Angliæ Provinciis Eboracenſi, & Lancaſtrenſi præparatur Alumen, ex lapide quodam ſubcæruleo Ardoſiæ ſimili, & multo ſulphure turgido extrahitur. Pyritæ ſpecies eſt, quæ igne accenditur, quæque aeri libero expoſita ſponte dehiſcit, & pyratarum more ſalina efflorescentia obtegitur, ex qua Vitriolum elici poſſet.

Hujuſce lapidis fragmenta acervatim diſpoſita aperto cœlo accenduntur, & comburuntur. Cum ſulphur quo turgebant prorſus exhalatum eſt, ignis per ſe extinguitur, & calcinati lapides per viginti quatuor horas in aqua macerantur. Tunc aqua ſale aluminoſo referta educitur, & in caldariis plumbeis cum lixivio ex Algæ marinæ cineribus confecto excoquitur ad certum ſpiſſitudinis gradum. Decocto non mediocrem urinæ copiam affundunt, qua Sulphur, Vitriolum, & terreſtria recrementa ad fundum deprimuntur. Tandem liquorem defœcatum in abiegna labra transferunt, ubi per tempus ad latera vaſorum concreſcunt cryſtalli albæ, pellucidæ, quæ lixivio ſemoto lavantur, & in ferreo caldario liquantur. Alumen fuſum in dolium effunditur, ibique in molem ejuſdem cum dolio amplitudinis concreſcit. Rupeum quoque dicitur hoc Alumen a quibuſdam, tum quod in maſſas grandiores, & quaſi ſaxeas afferatur, tum quod, ſicut Romanum, e montium rupibus extrahatur.

In

In iisdem Aluminis fodinis Alumen liquidum reperitur; aqua nempe limpida quæ ex Saxorum aluminosorum fissuris stillat, gustu styptica, cujus evaporatione Alumen genuinum conficitur.

Apud Suecos Alumen, Vitriolum, & Sulphur ex uno & eodem lapide educuntur. Elegans est pyritæ genus, grave, durissimum, aureo splendore nitens, argenteisque maculis distinctum. Hoc igne calefaciunt, & postea frigida inspergunt, ut lapis dissiliat & in frusta facilius disrumpatur. Tum contunditur lapis; & in vasis idoneis inclusus, in furno reverberii ad distillandum accommodatur. Vi ignis sulphur in lapidibus contentum liquescit, & vasorum situ in excipula aqua repleta facile fluit. Cum sulphuris nihil amplius stillat quod reliquum superest in vasis, aeri libero per biennium exponitur, materia vehementer incalescit, fumos exhalat, & flammam tenuem, de die vix perceptibilem emittit.

Post deflagrationem cinis subcæruleus remanet, ex quo ope lotionis, evaporationis, & crystallizationis Vitriolum extrahitur. Peracta vero Vitrioli crystallizatione, humor pinguis & crassus superest, qui cum octava sui parte urinæ & lixivii ex lignorum cineribus confecti coquitur: sic sedimentum crassum, rubrum & uberrimum e liquore secernitur, & in vasorum fundum dejicitur. Purgatus liquor ad debitam spissitudinem denuo excoquitur, & ad crystallizandum reponitur; unde Alumen Suecum, crystallinum & pellucidum emergit.

His Aluminis præparationibus satis patet, Sulphuris, Vitrioli, & Aluminis unum esse & idem principium salinum. Hæc enim Sueciæ minera ex sale acido quem Vitriolicum diximus, Bitumine, Ferro, & Bolo seu terra tenui & adstringente componitur. Primo ignis calore Bitumen cum acidi vitriolici portione sub sulphuris combustibilis specie diffluit; detracta vero hac bituminosa & pingui substantia, qua acida salium spicula adeo irretiebantur, ut in partes metallicas agere non possent, tunc sales sui juris facti in metallicas & terreas partes invehuntur cum tanta vehementia, ut tota massa incalescat, & quidquid in ea superest sulphuris accendatur: tandem a metallicis & terreis moleculis subactæ salinæ particulæ constituunt Vitriolum & Alumen, hoc partibus terreis, illud vero metallicis refertum.

Præter varias Aluminis species jam recensitas, sunt & aliæ substantiæ quibus Aluminis nomen tribuitur, ut Amiantus lapis qui Alumen plumosum dicitur; lapis specularis seu Gypsum, quod Alumen scaliolum seu squamosum. Sed hæ duæ species ab Alumine prorsus discrepant, cum neque sapore adstringente donentur, nec aqua solvantur. Sal alcali sive Soda a quibusdam Alumen Catinum nuncupatur; & sal ex fæcibus vini combustis extractus, & in panes conformatus, nonnunquam etiam Aluminis nomine donatur. Quædam est etiam Aluminis præparatio, quæ Aluminis saccharini nomine in officinis pharmaceuticis insignitur, quæ fit ex Alumine, ovorum albumine, & aqua rosarum stillatitia.

Apud Arabes Aluminis Jameni fit quoque mentio, quod quidem est Alumen scissile, vel Trichites Dioscoridis, sic fortasse dictum ab Jamnia maritimo Pheniciæ oppidulo & emporio.

Alu-

Alumnen vehementer adſtringit; atque ex eo apud Græcos, συπτηρίας ἀπό τοῦ στύφειν adſtringere invenit. Alumen nativum odorem emittit, qualem Aqua fortis ſpirat, ſed levem, quem Dioſcorides πυρῶδες ſeu igneum dixit: factitium vero parum aut nihil olet. In prunas ardentes impoſitum in bullas tumet, aqua vero liqueſcit.

Alumen concreſcit in cryſtallos, quarum figura eſt octaedra ſeu ex octo lateribus compoſita, quæ pyramidem triangularem cujus abſciſſi ſunt anguli repræſentat, ita ut quatuor ſuperficiebus hexagonis & quatuor trigonis circumſcribatur.

Aluminis ſolutio lac coagulat, Heliotropii ſolutionem purpuream efficit, Mercurii ſublimati corroſivi ſolutionem non mutat, Gallarum infuſionem turbidam & exalbidam reddit, cum aqua calcis colore albicante donatur; cum oleo Tartari in coagulum album concreſcit abſque ullo calore vel fumo. Sæpe ex mixtura ſolutionis Aluminis & olei Tartari odor urinoſus exhalat, ſi nempe Alumen cum urina depuratum fuerit, ut Anglicum; quod quidem non contingit, ſi Romanum uſurpetur.

Analyſi chymica, ſpiritum acidum fundit ſpiritui Vitrioli haud multum diſſimilem, ſed non tanta copia ſicut Vitriolum; nec liquorem acidum adeo potentiſſimum, ac oleum Vitrioli, ſuppeditat: quandoquidem terra adſtringens, quæ Aluminis baſis eſt ac fundamentum, ſalem acidum adeo ſtricte retineat, ut maxima vi ignis a ſe invicem ſeparari nequeant. Quod reliquum ſupereſt poſt Aluminis diſtillationem, ſi aqua ſolvatur & leni calore exſiccetur, in Aluminis cryſtallos denuo concreſcit.

Ex his liquet, Alumen conſtare ex ſale acido vitrioſico & terra adſtringente bolari vel cretacea, ſtrictiſſime conjunctis.

Alumen vi adſtringendi potentiſſima donatur. A Dioſcoride commendatur ad ſanguinis fluxus cohibendos, ad dentes vacillantes firmandos, ad gingivas humore turgidas comprimendas, ad fluxones aurium, uvarum & tonſillarum coercendas, ad carnis excreſcentias extenuandas, ad expurganda ea quæ caliginem oculorum pupillis offundunt, ad ulcera detergenda & exſiccanda, ad cutis vitia depaſcentia cohibenda, contra grave alarum, inguinumque virus, necnon etiam ad partum propellendum. Græcæ mulieres ad conceptum præpediendum Alumine abutebantur, teſte eodem Dioſcoride. Hodie vero Europææ virgines quædam ad læſam pudicitiam reſarciendam, aut mulieres poſt puerperium ad corporis condecorationem reſtituendam hoc adſtringente medicamento ſolerter uti norunt. Hippocrates alumen Ægyptium & Melinum, ad gingivarum dolores & ad ulcera varia curanda ſæpe probat & uſurpat. Hodie apud Medicos non infrequens eſt Aluminis uſus tum internus, tum externus. In ſanguinis profluviis quibuſcumque interne exhiberi ſolet. Sic autem in potione præſcribi poteſt.

♃. Alumin. rupei ʒj. Aquar. Plantag. & Centinod. ana ℥iij. Solve, Solutioni adde ſyrup. Oxyacanthæ ℥j. Fiat julap. cochleatim exhibendum.

Multum quoque celebrata fuit hec Aluminis ſub forma Pilular. exhibendi ratio.

♃. Alu-

℞. Alumin. rup. optime purgati ℥ij. Igne liquescat. Tum adde Sanguinis draconis subtilissime pulverizati ℥ß. Et ex hac mixtura, antequam indurescat, formentur pilulæ Pisi magnitudine. Dosis a ℈j. ad ʒj. quatuor horar. intervallo reiteranda, donec sanguinis profluvium sistatur. Deinde per aliquot dies dosis una vel altera singulis diebus exhibeatur. Post pilulas assumptas hauriat æger unum aut alterum cyathum liquoris convenientis.

Sed cavendum ne incaute sanguinis profluvia cohibeantur. Quapropter venæ sectio, & ante Aluminis exhibitionem, & nonnunquam etiam post cohibitam hæmorrhagiam celebranda est. Præterea cum hujus remedii usu alvus nimis adstringatur, enematibus identidem sollicitanda erit.

In angina ad fluxionem incipientem inhibendam, gargarismata ex Alumine præparantur, quorum pro exemplo sit sequens.

℞. Rosar. rubr.. Alumin. ana ʒj. Coque in aq. Plantag. ℥viij. Colatura dissolve Diamor. ℥j. F. gargarisma.

Collyrium ex Alumine sic præparatur, quod oculorum inflammationem potenter sedat, & fluxionem cohibet.

℞. Albumen ovi unius. Agitetur cum frusto Aluminis in patina stannea; & tamdiu moveatur, donec unguenti consistentiam adeptum sit, quod extendatur supra linteum & oculis tepide applicetur.

Post duas tresve horas auferendum esse remedium monet Riverius, ne longiori mora & adstringendi vis satis insignis humores in oculis retineat.

Quidam Medici monent ne primis statim diebus collyria repellentia & adstringentia oculis admoveantur, quia humorem in oculos impetu irruentem in parte affecta retinent, & dolorem atque inflammationem augent. Verumtamen adstringentia statim ab initio utiliter adhibentur, modo nondum nimius fuerit humorum ad partem affluxus: tunc enim firmato partis tono, affluentibus humoribus potenter resistit; revera eodem tempore adhibenda erunt remedia, quæ humores ad partem affectam affluentes revellere possint, aut quocumque modo subducere & vacuare, ut venæ sectio, purgatio, vesicantia, cucurbitulæ, & alia hujuscemodi. Si enim majori copia humores in parte coacervati essent, frustra adstringentia adhiberentur, quibus nempe major fieri humorum condensatio, & eorumdem resolutio sæpe prohiberetur.

In scorbuticis gingivarum affectibus felici cum successu præscribitur hæc lotio ad gingivas.

℞. Camphoræ ℥j. Alumin. ℥ij. Sacchar. cand. ℥iiij. Aq. vitæ ℔ij. Macerentur per biduum. Philtretur liquor, & servetur ad usum.

A quibusdam tanquam singulare specificum in febribus intermittentibus Alumen prædicatur. Sic autem præparatur.

Alumen inter prunas calcinatum & adhuc candens in acetum conjiciatur, & solvatur. Solutio percolata evaporetur, ita ut in crystallos elegantes concrescat, quarum dosis a ℈j. ad ʒj. ante paroxismum in liquore idoneo.

Quæ ex Alumine uſitatiores fiunt præparationes, ſunt ejus purgatio; diſtillatio, uſtio vel calcinatio.

Purificatur Alumen ope ſolutionis in aqua ſimplici, percolationis & cryſtallizationis, ſicut cœteri ſales.

Aluminis ſicut & Vitrioli diſtillatio perficitur. Prodit primo phlegma inſipidum; deinde ſpiritus educitur, qui a Vitrioli ſpiritu parum differt. In retorta ſupereſt alba, levis & friabilis ſubſtantia, quæ Alumen uſtum dicitur; & eſt Alumen phlegmate & aliqua acidi ſalis portione orbatum, quodque in cryſtallos aluminoſas ſolutione & cryſtallizatione facile concreſcit.

Phlegma Aluminis inſipidum per ſe inutile foret: verum cum ſæpius aliquam ſpiritus acidi partem contineat, cum aliqua portione Aluminis quæ collo retortæ adhærebat, fit in Chirurgia perutile. Externe partibus admotum inflammationes efficaciter temperat, & ulcera exſiccat. Si in hujus phlegmatis ℥vj. Alumin. ʒj. ſolvatur, fit aqua aluminoſa, qua vulnera & ulcera abſtergi ſolent.

Spiritus Aluminis ad eoſdem uſus, ac ſpiritus Vitrioli, adhiberi poteſt.

Alumen uſtum carnis excreſcentias abſumit, & ad alarum, inguinum, & pedum fœtorem cohibendum linteis conſperſum frequenter uſurpatur.

CAPUT QUINTUM.

De Sale Ammoniaco.

SAl Ammoniacus veterum ab eo ſale qui in officinis ſub Ammoniaci nomine hodie reperitur, multum differt. Cl. Salmaſius *tractatu de homonymis* Ammoniacum veterum ejuſdem generis eſſe cum ſale foſſili aut ſale gemmæ exiſtimat, licet ſua quadam proprietate ex loci natura diſtinctum. Dioſcorides ſalem Ammoniacum inter ſalis comunis ſeu cibarii ſpecies recenſet, quem quidem foſſilem dicit, denſum, pellucidum, candidum, εὔσχιστον facile ſciſſilem, καὶ εὐθείας τὰς διαφύσεις ἴσχον, & rectas fiſſuras habentem: quod quidem ſali gemmeo convenire videtur, cum facile findatur in laminas rectas. Serapio ſcribit, ſalem Ammoniacum fieri ex lapidibus duriſſimis & translucidis, quod de gemmeo dici poteſt. Avicenna ſalem Ammoniacum ſciſſilem, diaphanum & *albeluri*, quod cryſtallinum vel gemmeum ſignificat.

Plinius, præter hunc ſalem Ammoniacum foſſilem & translucidum, de altera ſalis Ammoniaci ſpecie obſcuram mentionem facit: *In Cyrenaicis tractibus ſub arenis invenitur Ammoniacus ſal ſimilis colore Alumini, quod* ſchiſton *vocant, longis glebis, neque pellucidis, ingratus ſapore, ſed Medicinæ utilis*. Hæc deſcriptio ſatis apte noſtro Ammoniaco ſali applicari poſſet, niſi hæc verba textui Pliniano adventitia mihi viderentur, cum hæc verba prioribus contradicentia immediate ſubſequantur: *Probatur quam maxi-*

maxime perspicuus rectis scissuris. Quidquid sit, sal ille Plinii a nostro adhuc in eo differt quod nativus & fossilis sit, noster vero factitius.

Sal Ammoniacus veterum sic dicebatur ab Ammoniaca regione, seu a Lybiæ parte circa Ammonis templum sita, in qua inveniebatur. Sed jam ad nos vehi desiit.

Nunc prostant in officinis duæ salis Ammoniaci species, nativus unus, factitius alter.

Sal Ammoniacus nativus ex sulphuratis Puteolanis rupibus depromitur. Eo enim loci ubi ignes subterranei flammas vel fumos evomere solent, supra hiatuum fauces, saxorum acervi construuntur, quos salini fumi continuo lambunt; & post aliquot dierum intervallum fuligo quædam alba vel crusta salinæ saxis adhærens reperitur, quæ colligitur, & salis Ammoniaci nomen obtinet.

Fuligo illa sal marinus est, vel sal fossilis aqua solutus, & calore ignis subterranei in vapores elevatus: aqueis vero partibus in auras exhalatis, salis particulæ densantur, & in saxorum parietes accumulantur sub floris salini specie, qui sapore salso donatur, aqua facile solvitur, & in crystallos cubicas concrescit; nec a sale marino differre mihi videtur.

Sal Ammoniacus factitius, seu sal Ammoniacus vulgaris *Offic.* & a quibusdam abusive sal Armoniacus, duplex nobis affertur: alter ex India in panes conicos, saccharinis similes, & cinereo colore, sed rarissime: alter vero vulgatissimus ex Ægypto, & Syria per Massiliam ad nos devehitur in placentas orbiculares depressas, una parte convexas cum quadam umbilici specie, altera vero nonnihil concavas, inæquales, unius, aut alterius palmi latitudine, trium, quatuorve digitorum crassitie coactus, foras cinereus, intus exalbidus, crystallinus, striatus, gustu salso acri pungente.

Quidam narrant, salem hunc oriri ex urina camelorum in arenis Lybiæ exsiccata, & cujus sal fixus arenarum calore ad superficiem elevatus, veluti sublimatus fuit. Verum hæc narratio nullo ab auctore fide digno confirmatur, Alii autumant, illum fieri ex urina camelorum aut jumentorum quæ ignis calore exsiccatur, deinde variis lotionibus purgatus, ac tandem in panes, humore exhalato, concrescit. Alii vero asserunt, salem Ammoniacum componi ex quinque partibus urinæ humanæ, parte una salis communis, & dimidia fuliginis simul coctis ad humiditatis consumptionem; reliquum vero sublimari, iterum solvi & coagulari. Revera hujusce salis præparandi ratio ignota fuit, donec a R. Patre C. Sicard Societatis Jesu Missionario in Ægypto, in Commentariis vulgo *Nouveaux Memoires des Missions de la Compagnie de Jesus dans le Levant*, *T.* 2. *Paris* 1723. certiores facti fuerimus de hujus salis origine & præparatione.

Sal ille in Ægypto, narrante eodem R. Patre, variis in Ægypti locis conficitur, ut *Damaier*, & *Mehallee*. Sed præstantior in vico *Damaier* in hac Aegypti regione, quæ Delta nuncupatur sito, non longe ab urbe *Mansoura* loco celebri ob Divi Ludovici Galliarum Regis carcerem, & ipsius exercitus cladem. Ibi vero sal Ammoniacus sublimatur ex quadam fuligine, quæ in

in ampullas vitreas amplas, sesquipedem circiter diametro æquantes; conjicitur cum tantillo salis marini in urina jumentorum, aut camelorum diluti. Ampullæ ad duas tertias circiter repletæ, numero viginti vel triginta in furnis ad hunc usum constructis disponuntur, & lateribus argillaceaque terra ita obteguntur, ut collum ampullarum semipedale foras emineat. Tum ignis in furno accenditur, & gradatim augetur, & fortis per tres dies, & totidem noctes fovetur. Sic massa ad superiorem ampullarum partem attollitur, ac sublimatur, massa nigra in fundo remanente. Non omnis fuligo salem Ammoniacum suppeditat, sed ea tantum, quæ ex animalium, & camelorum præsertim excrementis combustis attollitur, & ad hanc salis præparationem sedulo colligitur. Etenim in Ægypto ob ligni raritatem stercora animalium paleis admixtis, & in quasdam massas seu placentas, *Gellee* vulgo dictas, compacta & exsiccata comburunt.

Salis Ammoniaci solutio Heliotropii solutionem statim non mutat, sed post aliquot horas colore ex fusco rubro tingit, lac non coagulat, nec sublimati corrosivi solutioni ullam mutationem affert, cum oleo tartari vel aqua calcis odorem penetrantem exhalat. Sal Ammoniacus cum oleo Vitrioli vehementem effervescentiam suscitat, cum insigni frigore. Salis Ammoniaci solutio, exhalato aqueo humore superfluo, concrescit in crystallos albas, quæ plumulas, aut filicis ramusculos figurà quodammodo repræsentant.

Analysi Chymica ex Sale Ammoniaco salis volatilis urinosi trientes duo eliciuntur, & modica portio salis acidi, qui spiritui salis marini prorsus similis est.

Sal urinosus, solutus, sublimati corrosivi solutionem cogit, & albo colore tingit, Violarum tincturam viridem efficit, & cum acidis liquoribus cum calore tumultuatur. Econtra vero idem sal non solutus, frigidas excitat fermentationes cum aceti spiritu, & vulgaribus Nitri, & Vitrioli spiritibus.

Ex his patet, Salem Ammoniacum compositum esse ex sale acido cum sale alcali urinoso: volatili conjuncto. Veram hujus salis vis præcipua pendet ab urinoso sale qui acidum quantitate longe superat.

Sal Ammoniacus apud Medicos, & Chymistas usitatissimus est. Interne lentos ac viscidos humores incipit, & attenuat, & per diaphoresim, sudores, vel urinæ vias pellit. Commendator in febribus intermittentibus tanquam febrifugum eximium. Exhibetur ad ʒß. ocul. Cancror. gr. xx. ante paroxismum. In pleuritide ad sudorem promovendum, aut expectorationem excitandam Salis Ammoniaci ℈j. vel ʒß. cum extracto Papaveris rhæados feliciter præscribitur. Externe Sal Ammoniacus acutis suis particulis fibras vellicat, ad validam oscillationem concitat, poros aperit, & crassos, ac viscidos humores incidit; unde in tonsillarum, & columellæ intumescentia, & in linguæ paralysi, quæ a pituitosis, ac viscidis humoribus oritur, usupatur sub apophlegmatismi vel gargarismatis forma. Exempli gratia.

℞. Rad. Iridis Florentinæ, Piperis, Zingiber. ana ʒß. Salis Ammon. ʒj. M. F. pulvis pro apophlegmatismo. Vel

℞. Aq. flor. Sambuci ℥vj. Spiritus Cochleariæ ℥j. Salis Ammon. ʒj. M. F. gargarisma.

Ad

Ad albuginem oculorum tollendam aqua ophtalmica cærula ſic præparatur. Calcis aqua in pelvim aheneam infunditur, qua poſtea Sal Ammoniacus diſſolvitur, liquorem agitando, donec color cæruleus elegantiſſimus evadat. Ex eodem ſale parantur lotiones, & fotus ad tumores œdematoſos, aut arthriticos reſolvendos, & ad putridam gangrænæ carnem abſumendam.

Sal Ammoniacus eligitur candidus, ac purus. Purificatur ſolutione, percolatione, & exſiccatione ſicut cœteri ſales. Purgatur etiam ope ſublimationis, hoc modo.

℞. Salis Ammoniaci, & ſalis communis fuſi ana part. æq. Fiat ex arte ſublimatio, quæ flores albos ſuppeditabit. Flores ſalis Ammoniaci dicuntur

Sal volatilis, & ſpiritus urinoſus odoris acutiſſimi, & pungentis, ſpirituſque acidus ex Sale Ammoniaco ſic eliciuntur.

℞. Salis Tartari, & Salis Ammoniaci ana. Inſtituatur ex arte ſublimatio, & diſtillatio in alambice vitreo. Elevabitur primo ſal volatilis urinoſus albus; deinde ſpiritus, ſeu ejuſdem ſalis portio, phlegmate dilutus. Quæ in fundo remanet maſſa ſalina, aqua ſoluta, & in cryſtallos exſiccata, ſalis febrifugi Sylvii nomine inſignitur, & ex ſale tartari, ac marino conſtat. Ad doſim ʒij. exhibitus, ineunte paroxiſmo, febres intermittentes nonnumquam ſedare valet. Ex hoc ſale cum triplo boli permixto, ſpiritus acidus diſtillationis ope elicitur, ejuſdem cum ſalis marini ſpiritu naturæ, ac indolis.

Spiritus urinoſus ſubtiliſſimus, & acutiſſimus præparari poteſt, ſi calcis per ſe extinctæ partes tres cum Salis Ammoniaci parte una ſimul miſceantur, & levi calore diſtillentur. Hic ſpiritus cum ſpiritu vini ractificato concreſcit in coagulum album, quod *Offa* Helmontii dicitur, quod a ſpiritu cum ſale tartari diſtillato non producitur.

Sal oleoſus aromaticus Sylvii magnopere prædicatus, ex Sale Ammoniaco, & aromatis quibuſdam ſic conficitur.

℞. Cardamomi ℥j. Cinnamomi ℥jß. Nuc. muſch. ʒvj. Caryophyllor. Cubebar. ana ℥ij. Sal. Tartar. ℥vj. Sal. Ammon. ℥iiij. Sp. vini ℔ij. Macerentur in vitro probe clauſo per diem integrum; poſtea debite fiat diſtillatio per alambicem vitreum.

Vel ſic extemporaneus conficitur.

℞. Sp. volatil. ſalis Ammoniaci, & ſpiritus vini ractificati ana ℥iiij. Oleorum corticum Citri Macis ana ʒj. Cinnamomi ʒß. Miſce.

Sales oleoſi varii cum oleis cephalicis, hiſtericis, & aliis præparantur; ſuas enim vires ſpecificas ab oleis deſumunt.

Sal, & ſpiritus ſalis Ammoniaci propter odorem acutiſſimum, in lethargo, in apoplexia, in ſyncope, in vertigine, in hyſtericis inſultibus, ad conſopitos ſenſus excitandos, ad nervoſas membranas irritandas, & ſpiritus animales concitandos, præſtant naribus admoti. Valet etiam ſpiritus ſalis Ammoniaci ad rheumaticos dolores diſſipandos, & paralyſim curandam, ſi pars affecta inungatur linimento ex hoc ſpiritu cum oleo lumbricorum, aut ſimili præparato. Interne diapho-

resim, sudorem, & diuresim promovent, acidos succos in corpore latitantes mitigant, & infringunt, circulationem sanguinis adjuvant, spiritus recreant, nervorum oscillationes excitant, & obstructiones tollunt. Unde in apoplexia, epilepsia, lethargo, & soporosis affectibus, in hysterica passione, in febribus malignis, Spiritus volatilis Ammoniaci salis, & sal oleosus aromaticus a guttis vj. ad ʒj. in liquore convenienti frequenter usurpantur.

Cavendum tamen ne spiritus volatilis salis Ammoniaci, & similes liquores subtiles, & acuti soli, & majori copia propinentur; tunc enim œsophagi, & ventriculi membranas inflammant, & causticorum modo urunt. Itaque nonnisi copioso liquore diluti exhibendi sunt.

Chymicis utilissimus est sal Ammoniacus, tum ad fixa quævis corpora volatilia efficienda, tum ad sulphura ex metallis vel mineralibus extrahenda, tum etiam ad Mercurium ex metallis eliciendum: unde multis nominibus, & titulis ab iisdem donatur; hinc *Aquila cœlestis* dicitur: *Avicula volans*, *Sal solaris*, *Mercurialis fuligo*, *Sal mercurialis philosophorum*, *Dapis Adir*, *Sal mirabilis*, *Clavis metallorum*, &c.

Plurimi, ac diversi flores metallici cum Sale Ammoniaco præparantur: Martis nempe, Veneris, Hæmatitæ, de quibus suo loco. Aqua Regia ad Auri solutionem ex salis Ammoniaci, & spiritus Nitri mixtura conficitur. Nec vulgari sale Ammoniaco contenti Chymici diversos Ammoniacales sales præparant ex sale volatili urinæ cum spiritibus nitri, vitrioli, vel aceti permixto. Unde sales salsi Ammoniacales, seu qui facile in flores elevantur, exsurgunt, ad metallicarum partium attenuationem, & volatilizationem felicius promovendam.

CAPUT SEXTUM.

De Chrysocolla, & Borace.

NItrum, Baurach, Boracium, Borax, Tincar, Chrysocolla, sunt voces synonimæ. Quod Græci veteres Νίτρον dixere, Arabes Baurach nuncuparunt, & Græci juniores Arabes imitati Βοράχ, & Βοράχιον. Latini vero barbari Borax, at est Nitrum Ægyptiacum vel Africanum de quo mentionem jam fecimus. Tincar vero vox est Arabica, quæ quamdam Nitri speciem denotat, qua Aurum ferruminatur, unde a Græcis junioribus, χρυσόκολλα seu Auri glutinum traductum fuit, licet a veteribus Græci Chrysocollæ nomen cuidam materiæ prorsus diversæ jam inditum fuerit. Serapio enim scribit Tincar esse de genere salium, & habere in sapore suo quadantenus gustum Baurach, id est, Nitri Ægyptiaci, & alibi dicit, genus quoddam Nitri seu Aphronitri haberi, ex quo est Tincar. Non igitur existimandum est Boracem seu Chrysocollam recentiorum idem esse cum Græcorum veterum, Dioscoridis nempe & Galeni, Chrysocolla; quin imo res prorsus diversæ sunt.

Chry-

Chrysocolla Græcorum veterum genus est medicamenti metallici. Est autem duplex, naturalis & factitia. Naturalis gignitur in venis ærariis; & si quando in aliorum metallorum fodinis reperiatur, omnino & in illis æs est. Invenitur autem aut sola arenæ similis, aut metallicæ alicui materiæ adhærens, a qua ubi abrasa secretaque fuerit, arenæ similiter aut pulveris speciem habet. Est autem omnis nativa viridi colore; sed eo quidem alia saturo, qui ad Porri vel Smaragdi viriditatem accedit, quam longe optimam censent; alia vero valde diluto, quam vilissimam; alia vero medio, quæ medium locum tenet. Variis lotionibus sic purgatur. Tunditur primo in mortario, infusa aqua; & statim atque consedit, colatur: altera infusa aqua iterum conteritur, & hæ lotiones & trituræ iterantur, quousque pura, sinceraque videatur: dein siccatur in sole, & ad usum reconditur. Si subtilior adhuc desideretur, contusa supra carbones apponitur, & post calcinationem lavatur iterum ut diximus.

Factitia autem duplex est; unam herbaceam, alteram santernam appellant. Herbaceæ conficiendæ rationem exponit Plinius. Chrysocolla nativa contusa, usta, & in tenuissimum pulverem redacta, ex aceto maceratur, rursus tunditur, lavatur in conchis, siccaturque: tunc tingitur Alumine schisto & herba lutea, unde herbaceæ nomen accepit. A pictoribus, qui ea utuntur, ὀροβῖτις vocatur, vel quod Ervi colore fit, vel quod in grana efformaretur Ervi granorum similia. Altera autem factitia Chrysocollæ differentia, quam Plinius Santernam vocari scribit, temperatur, ut ait, ex Cypria ærugine & pueri impubis urina, addito Nitro, teriturque in Cypriis mortariis. Galenus Dioscoridem secutus Nitri non meminit, monuit tantum eam præparari tempore æstivo, aut certe aere prorsus calido, urinam in mortario terendo per plures dies, donec urina mellis crassitiem adepta sit. Ea reponitur a Dioscoride in æruginum numero: & quia Medicinæ inservit, a Medicis ἀκεσὶς nominatur, ut ait Plinius, quamquam & Aurifices eamdem sibi vindicare agglutinando auro Galenus asserat.

Hæc sunt quæ Dioscorides, Galenus, & Plinius de Chrysocolla retulere. His positis, nunc quærendum est num Borax nostra sit aliqua ex his Chrysocollæ speciebus supra recensitis.

Borax in officinis duplex reperitur, una quæ nativa dicitur, altera quæ arte purgata.

Borax nativa nobis affertur sub lapillorum forma, avellanæ aut nucis juglandis crassitie, colore obscuro viridi, rudis, crassa, terrestris, & quasi pinguedine obducta. Variis in locis effoditur, sed major pars ex Mogolum Imperio & ex Persia advehitur. Ibi in quibusdam metalli fodinis & præsertim cupreis stillat aqua salina, turbida, subviridis, quæ sedulo colligitur: ad debidum spissitudinis gradum evaporatur, & postea in foveas quasdam in terra excavatas & pasta ex horum fontium limo & animalium pinguedine præparata circumobductas infunditur, & eadem pasta tegitur; tandem post aliquot menses aperta fovea, aqua in lapillos concreta reperitur. Effodiuntur lapilli simul cum terra adiposa, & est Borax nativa.

Borax purgata in lapillos affertur nitidos, candidos, ac pellucidos, Aluminis crystallis similes, sapore salso cum levi quadam acredine lixivio-

xiviosa, in aqua solubiles. Eadem est substantia cum nativa, quæ quidem per calcis vivæ lixivium purgata fuit. Olim a Venetiis afferebatur, unde Veneta dicta fuit; nunc vero fere soli Batavi Boracem purgant, ac vendunt. Constat igitur Boracem officinarum diversam esse a Chrysocolla veterum Græcorum; hæc enim æruginis naturalis species erat aqua non solubilis, quæ ex Dioscoride vomitiones concitabat, & quandoque necem inferre poterat. Borax vero nostra salis species est, aqua solubilis, nec letifera. Utrum vero diversa sit ab Arabum Borace vel Tincar, affirmare non possumus, cum Arabica apud nos desideretur. Saltem patria diversas esse liquet.

Borax *Offic.* igne intumescit in bullas, Aluminis instar: deinde vero placide funditur in massam duram, pellucidam, vitro similem, quæ tamen aqua solvitur; aut si aeri libero exponatur, quodammodo calcinatur, opaca fit & alba: distillatione nihil præter phlegma insipidum suppeditat: neque cum acidis salibus, neque cum alcalibus tumultuatur, sed cum acido vitriolico placide se consociat; & ambo, licet fixiora, in salem fere insipidum & plane volatilem convertuntur. Boracis solutio Heliotropii tincturam non mutat, Violarum syrupum viridi colore inficit, sublimati corrosivi solutionem croceo-rubentem efficit, cum salis Ammoniaci solutione permixta odorem emittit urinosum. Unde liquet, Boracem salem esse alcalinum fixum, ad salis Tartari indolem accedentem, qui tamen ab eo differt in hoc, quod acidos sales sine tumultu sibi consociare valeat.

Boracis usus duplex, Mechanicus & Medicus. Eo utuntur Aurifabri ad aurum ferruminandum, & ad metallorum fusionem citius promovendam; tinctores ad nitorem sericis pannis conciliandum. Eo tanquam medicamento utuntur Medici ad partum juvandum, fœtum mortuum expellendum, secundinas ejiciendas, & menses suppressos provocandos. Dosis a ℈ß. ad ʒj.

℞. Boracis gr. xx. Myrrhæ gr. xij. Croci gr. iij. Olei Cinnamomi gutt. j. M. F. pulvis. Potest ex vino sumi, vel cum syr. de Artemisia q. s. eo tempore quo solent fluere menses.

℞. Boracis & Myrrhæ ana gr. xv. Radicis Aristolochiæ, Croci ana gr. iij. Olei Sabinæ gutt. ij. Syr. de 5. Radicibus q. s. M. F. bolus ad secundinas aut lochia retenta.

Cum animadverterent mulieres Boracem pannis sericis splendorem conciliare, existimaverunt etiam ab ejusdem solutionibus cuti suæ nitorem inducere posse: unde in aquis cosmeticis, & pomatis frequenter adhibetur.

Usurpatur Borax in Unguento citrino, in Pulvere ad difficilem partum *D. Charas*, in Balsamo egregio pro manibus, & in aqua columbarum cosmetica, *Ejusdem*.

SE-

SECTIO QUINTA.

De Succis bituminosis.

SUccos bituminosos dicimus corpora mineralia quæ ignem concipiunt & oleo solvuntur, eidemque miscentur. Eos dividimus in Bitumen proprie dictum, quod quidem liquidum est vel concretum, in Sulphur & Arsenicum.

CAPUT PRIMUM.

De Bituminibus liquidis.

BItumen liquidum est liquamen minerale, pingue, inflammabile; consistentia vel tenuiori & olei simile, & Naphtha vel Petroleum dicitur; vel crassiori picis instar, & Pissasphaltum seu Pix mineralis nuncupatur.

ARTICULUS PRIMUS.

De Naphtha seu Petroleo.

NAphtha *Dioscoridis*, Petroleum *Offic.* est oleum minerale, subtile, inflammabile, odore fragranti, bituminoso; colore diverso, candido, flavo, rufo, vel nigricante. Varia apud auctores nomina sortitur. Apud Babylonios Naphtha dicebatur oleum candidum & nigrum quod ex quibusdam fontibus circa Babyloniam scaturiebat. Idem ἔλαιον μηδείας oleum Medeæ nuncupatum fuit; quod olim, ut ajunt, Medea hoc bituminoso liquore coronam & peplum Creontis filiæ inunxerit, atque hac arte combusserit. A Græcis quibusdam ἔλαιον oleum simpliciter & per excellentiam, πετρέλαιον oleum petræ, & per syncopen Petroleum a Latinis, quod e saxis stillet, a Nicolao Myrepso μύρον τοῦ ἁγίου Βαρβάρου oleum Sancti Barbari, ab aliis oleum Sanctæ Catharinæ, oleum Sanctum, & a nonnullis νάφθα & ἄφθα ἀπὸ τοῦ ἅπτεσθαι, quod accendi significat, nominatum fuit.

Nulla non est regio hujus bituminis ferax. In insula Sumatra nobilis hujus species colligitur, quæ ab incolis *Miniac Tannah* vocatur, quod oleum terræ significat, & apud Indos magno habetur pretio. Apud Italos multum commendatur Petroleum quod in agro Mutinensi variis in fontibus, ac puteis hauritur. Tota enim hujus Ducatus terra hoc oleo bituminoso turgere videtur: sed præcipue circa castellum Montis Baranzonis, in loco dicto *Il Fiumetto*. Putei ad ulnarum triginta vel quadraginta altitudinem effodiuntur, donec scaturigo reperiatur aquæ cum oleo permixtæ. Qui in collis infima parte excavantur putei, oleum rufum uber-

uberrimum suppeditant; qui vero in parte superiore, album, sed minori copia. Insignis est præterea rupes in eodem territorio, duodecimo lapide versus Apenninum a Mutina distans prope montem Gibbium, ex qua perpetuus scaturit fons aquæ cui oleum flavum innatat. Tantus est hujus olei proventus, ut bis in hebdomade sex circiter libræ singulis vicibus colligantur. Nec Gallia nostra Petroleo caret. In Aquitania non longe a Bliteris vulgo *Beziers*, prope vicum Gabianum, oleum rufum cum aqua ex saxorum quorumdam rimis effluit, quod sedulo colligitur, nec virtute cœteris inferius est. Alius est hujus olei fons ad Claromontium in Arvernia.

Petroleum flammam facile concipit, unde vetus est & multis in locis usitatum eo uti ad lucernarum lumina olei vice. Partibus refertum est tenuibus & volatilibus quæ facile in auras avolant, & ignis rapacissimæ sunt: unde si forte fax accensa aut flamma quæcumque puteis vel fontibus Petrolei admoveantur, halitus ex bitumine exhalantes sæpius accenduntur. Petroleum cum spiritu vini difficile conjungitur & miscetur; pinguior enim est Petrolei consistentia. Distillatione liquorem oleosum suppeditat, qui paulo pellucidior est, sed non parum nativi odoris subtilis perdidit, quique accensus flammam minus fuliginosam, sed magis languidam edere visus est. In alambicis fundo exiguum magma flavum remanet. Unde patet Petroleo nihil perfectionis per distillationem accedere.

Laudatur Petroleum recens haustum, odore bituminoso subtili, album, pellucidum, deinde flavum, postea rufum: crassius censetur nigricans.

Dioscorides Naphtham Babylonicam ad oculorum suffusiones & albugines utilem prædicat. Petroleum ex fonte ad Gabianum vicum extractum, in uteri suffocatione egregio cum successu ad guttas aliquot intus assumitur, & infantibus ad vermes enecandos propinatur. In mensium suppressione prodest, si assumantur guttæ x. vel xv. in vino; ideoque eo magis, si pubis mulierum hoc oleo illiniatur. In paralysi & partium nervosarum doloribus frigidis pars affecta cum successu inungitur. Ad schirri exquisiti augmentum impediendum Carolus Musitanus Petroleum commendat, & ex eo sequens parat linimentum.

℞. Olei Myrtillor. ℥ij. Olei Nucis muschatæ ℥ß. Axungiæ jumenti ℥ij. Olei Petrolei ad pondus omnium. Misce.

ARTICULUS SECUNDUS.

De Pissalsphalto.

PIttasphaltum, *Dioscoridis*; Pissasphaltum & Pix mineralis *Off.* Maltha *Quorumdam*. Est bituminis species rufa vel nigra, odoris fragrantis, bituminosi, non ingrati, tenax, mediæ consistentiæ inter Petroleum & bitumen, pici vulgari similis, quæ calore liquescit, frigore densatur, & flamma admota facile accenditur. Pittasphaltum & Pissasphaltum dicitur a πίττα vel πίσσα & ἄσφαλτος bitumen, quasi diceretur Pix bitumen seu Pix bituminosa, quod ut vult Dioscorides, odorem picis bitu-

bitumini mixtæ redoleat, non vero quod sit mixtura arte facta ex bitumine, & pice, ut quidam volunt.

E rupibus stillat, vel e terra scaturit plurimis in locis. A Dioscoride commendatur quæ in Apolloniatarum agro circa Epidaurum colligebatur. In Italia in usu est pix mineralis quæ in Agro Romano prope vicum *Castro* dictum, sexaginta passuum millibus ab urbe Roma distantem, colligitur; per rimas saxorum cujusdam montis æstivo tempore exsudat, mellea consistentia, colore nigro, & odore subtilissimo, *Pece di castro* vulgo dicitur. In Arvernia quoque Galliæ Provincia, uberrima est hujus bituminis liquidi scaturigo, quæ ab incolis Piceus fons, vulgo *le Puits de Pege*. Molle est picis instar, nigrum, odoris bituminosi. Si per longum temporis intervallum servetur, indurescit, sed tamen nonnihil pinguedinis retinet, nec unquam ad bituminum duritiem exsiccatur.

Pissasphaltum recens e terra eductum digerit, maturat, resolvit: ad anthraces & bubones maturandos, tumores resolvendos, dolorem ischiadicum, & catharrales affectus discutiendos usurpatur, nec non etiam ad luxatas partes post earum restitutionem roborandas, earumque tonum firmandum insuper applicatur.

Hoc bituminis genus cum limo argilloso mixtum Maltham constituit, quæ in jungendis murorum lapidibus calcis usum præstat. Eam ad Babylonios muros construendos adhibitam fuisse Vitruvius narrat.

CAPUT SECUNDUM.

De solidis Bituminibus.

BITUMEN solidum est substantia dura, friabilis, quæ calore liquescit, flammæ admota accenditur, frigore densatur, & exsiccatur, oleo non aqua solubilis, colore diverso.

In terræ visceribus generatur; & inde, dum adhuc molle est, cum aquis effluit, vel in fontes, vel in mare, ubi paulo post indurescit; vel etiam durum ac solidum e terra effoditur. Itaque vel ex aquis colligitur Bitumen, ut Bitumen Judaicum, & Ambarum cinericium: vel e terræ sinu eruitur, ut Succinum, Gagates, & Carbo fossilis.

Observandum vero hæc omnia Bituminum genera initio fuisse mollia, & fluida, & per tempus induruisse.

ARTICULUS PRIMUS.

De Bitumine Judaico.

ASPHALTUM, *Dioscoridis*; Bitumen Judaicum, *Off.* Karabe Sodomæ, *Serapionis*; Gummi funerum, *Ejusdem*; Mumia, *Quorumdam*. Est substantia solida, fragilis, ponderosa, rufa, admodum obscura vel nigra, splendens, inflammabilis, odore valido, bituminoso, præsertim dum incalescit, quæ igne liquescit, & admota flamma accenditur.

Variis

Variis in locis deprehenditur, sed cœteris anteponitur quod ex Judæa affertur, unde Judaicum dicitur. Ibi super Mare mortuum quod ex eo lacus Asphaltites dicitur, colligitur. Verisimile est ex hujus lacus fundo magnam hujus bituminis copiam scaturire, quod elevatur ad superficiem aquæ cui innatat. Primo quidem molle est, lentum, & adeo sequax ut vix avelli queat; sed per tempus spissatur, fitque etiam pice sicca durius.

Dicitur Karabæ Sodomæ: *Karabe* enim apud Arabes sæpe pro bitumine sumitur; *Sodomæ* vero, ex eo quod ex lacu Sodomitico originem trahat, Gummi funerum, & Mumia, quia bitumine Judaico, sicut & Pissasphalto Ægyptiorum vulgus cadavera sua conservanda condire solebant.

Legitimum Judaicum bitumen ad nos raro advehitur. Illud enim Dioscorides scribit eligendum esse quod purpuræ modo splendeat, nigrum vero, & sordidum rejiciendum: at vero quodcumque nobis affertur, nigrum est; attamen si in frustula tenuia dissiliat, nitor quidam croceus percipitur adverso lumine, quem fortasse Dioscorides designare voluit. Quidam pro genuino bitumine Judaico Pissasphaltum in cacabis aheneis vel ferreis excoctum, & induratum nobis mittunt.

Bitumini Judaico vis discutiendi, emolliendi, glutinandi, sanguinem coagulatum resolvendi, & menses ciendi tribuitur. Usurpatur in compositione Theriacæ, *Andromachi senioris*, & Pulveris ad implendas cadaverum cavitates, *D. Charas*.

ARTICULUS SECUNDUS.

De Ambaro Cineraceo.

AMbar vel Ampar, *Aetii;* Ambarum cineraceum seu griseum, Ambra grisea, *Off.* Est substantia sebacea, pinguis, solida, levis, cinerei coloris, marmoris instar variegata, albis subinde exiguis maculis aspersa, quæ bituminis instar e terræ visceribus emanat, in maris sinu condensatur, & in ejusdem superficie fluctuans, vel in littus ejecta deprehenditur.

Ambarum veteribus Græcis incognitum fuit, cum de illo nulla facta fuerit mentio ante Aetium. Nec vox illa Ambar vel Ambarum a recentioribus Græcis, neque ab Arabibus pro Succino usurpata fuit ante Avicennam, & Simeonem Sethi, qui primi Ambari nomen Succino tribuisse videntur: unde postea apud auctores confusio multa.

Hujus duæ sunt species, cineracea scilicet, & nigra. Optima censetur cineracea, a sordibus purgata, odorata, levis, quæque acu calida perfossa succum pinguem, & odoratum refundit. Nigra improbatur, utpote terra vel limo conspurcata, vel adulterata, ut quidam existimant.

Quid sit Ambarum cineraceum inter auctores controvertitur. Alii avium fimum vel stercus esse tradunt; alii Balenæ recrementum: quidam arborum resinam aut Camphoræ speciem; nonnulli spumam maris concretam, ceram, & mel a Sole, & sale maris digesta, & cocta fuisse asserunt. Verum nullus est nunc dubitationi locus quin bituminis quodam

dam genus sit e terræ sinu in fundo maris emanans, primo quidem molle, & liquidum quod postea concrescit, & densatur. Mediis enim in Ambari glebis varia reperiuntur, scilicet lapilli, conchylia, animalium ossa, avium rostra, & ungues, apum favi cerei adhuc melle repleti, & alia hujuscemodi, quæ in hac materia sepeliri non potuissent, nisi per aliquod tempus mollis fuisset, & tenax, bituminum more.

Ambari glebæ tantæ molis quandoque deprehenduntur, ut centenas vel ducentenas libras pondere superent.

In mari Indico circa Moluccanas insulas magna ejus copia colligitur: reperitur quoque frequenter ad littus maris in India Orientali, & Africa; nonnumquam etiam Ambari fragmenta circa maritimas regionum septemtrionalium Angliæ, Scotiæ, Norvegiæ oris a mari ejecta inveniuntur.

Ambarum igne liquescit in resinam auream vel flavam; flamma admota, accenditur, & ardet. Non tota ejus substantia in spiritu vini solvitur, sed nigra piceaque materia ab eo intacta remanet. Solutio vero sedimentum quoddam album, & nebulosum post aliquod temporis intervallum deponit, quod quidem paulatim magis magisque coagulatur, & inspissatur, nimirum tenujorum spiritus vini partium exhalatione. Hoc coagulum exsiccatum in terram foliatam splendentem, spermati ceti haud absimilem, convertitur.

Distillatione ex Ambaro prodit primo phlegma insipidum, deinde liquor seu spiritus acidus, & oleum flavum odoratissimum cum portione aliqua salis salso-acidi, volatilis, qualis e Succino educitur. Tandem in retortæ fundo remanet materia nigra splendens, & bituminosa. Ex his liquet, Ambarum cineraceum constare ex particulis oleosis, tenuissimis & volatilibus ab aliis crassioribus, tum salinis, tum bituminosis irretitis.

Maximus est Ambari usus apud Aromatarios ad odoramenta, & suffimenta præparanda. Apud Medicos commendatur ad spiritus languentes suscitandos, ad eorumdem penuriam resarciendam, tardioremque ipsorum motum promovendum, & accelerandum. Unde cerebro, & cordi conducit, sensus omnes vegetiores reddit, & in lypothymiis, in affectibus cephalicis, & nervinis utilissimum censetur; sed in primis genitricem facultatem juvare creditur; necnon etiam ad vitam producendam multum conferre apud Orientales populos vulgaris opinio est. Tum interne, tum externe usurpatur. Dosis, si in substantia exhibeatur, instar Pisi minoris; vel a grano uno ad octo per se in ovo sorbili aut in vino, vel cum Sacharo, & pulveribus aromaticis; vel ejus tinctura cum spiritu vini extracta, a gutta una ad x.

Ex Ambaro paratur tinctura simplex, vel composita. Simplex præparatur, si solvatur in spiritu vini, & tinctura a fæcibus separetur. Composita vero quæ fragrantissima est, sic conficitur.

♃. Ambari cineracei, Sacchar. cand. ana ʒij. Moschi gr. xij. Zibeth gr. ij. Sp. vini ℥iiij. Digerantur simul in vase vitreo per aliquot dies. Liquor decantetur, & servetur ad usum. Dosis a gutt. j. ad viij. vel x. in vino Hispanico, aqua Cinnamomi, vel quovis alio liquore.

Rive-

Riverius Ambarum commendat ad ventriculum roborandum, & tamquam ſpecificum in fame canina. Idem remedium in melancholia hypochondriaca poſt debitam purgantium, & diluentium remediorum adhibitionem proponit, ad ſpiritus, & calorem nativum vivificandum, & cor exhilarandum. Obſervandum tamen odoramenta quæcumque ſuavia, & fragrantia puerperis, & mulieribus hyſtericis noxia prorſus eſſe, & ideo caute vitanda. Quidam quoque ſunt viri affectibus hypochondriacis vexati, qui ab iiſdem fragrantibus odoribus male ſe habent. Generatim hujus ævi homines hæc odoramentorum genera difficilius ferunt; unde tot obſoleverunt compoſitiones apud veteres Medicos uſitatæ, in quibus Ambarum, vel ſolum, vel Moſcho conſociatum uſurpabatur.

Quæ hyſtericas mulieres odore ſuo lædunt ſuaveolentia, eaſdem utero admota juvant.

Ambarum uſurpatur in pulvere Diambra, *Meſues*; pulvere aromatico roſato, *Gabrielis*; in pulvere lætificante, *Nicolai Præpoſiti*; pulvere contra peſtem ſeu Bezoardico, *Renaudæi*; in Electuario Diaſatyrio, *D. Charas*; Tabellis magnanimitatis, & Balſamo apoplectico, *Ejuſdem*; in confectione Alkermes & confectione de Hyacinthis, dum perfectæ ac completæ deſiderantur. Sæpius enim, & caute Ambarum, & Moſchus in his confectionibus omittuntur.

ARTICULUS TERTIUS.

De Succino.

Ἤλεκτρον πτερυγόφορον & χρυσοφόρον, *Dioſcoridis*: Λυγγούριον ὕαλος & ἅρπαξ, *quorumdam veterum Græcorum*: Βερνίκη, *recentiorum*: Karabe *Arabum*: Succinum, *Latinorum*: Hambarum, *Barbarorum*: Ambarum citrinum, *Off.* Eſt ſubſtantia bituminoſa, dura, arida, fragilis, pellucida, nunc flava vel citrina, nunc albicans, nunc fuſca; ſaporis ſubacris, bituminoſi, aliquantulum adſtringentis; odoris, dum incaleſcit, fragrantis, & bituminoſi; inflammabilis, quæ attritu calefacta paleas, & feſtucas ad ſe trahit.

Dioſcorides de duplici Electri genere mentionem facit: Pterugophorum unum dicit, ex eo quod plumulas ad ſe trahat: idem & Lyncurium quoque dicitur, quaſi urina lyncis, quia ejus urinam glaciatam, & concretam in calculi duritiem eſſe vulgo credebatur. Alterum ab aureo colore Chryſophorum nominat. Hoc eſſe Populi nigræ arboris lachrymam ex aliorum relatione narrat, non vero aſſerit. Alteram vero Electri originem ex urina lyncis tanquam futilem ac vanam rejicit. Unde concludere licet Succini originem Dioſcoridi prorſus ignotam fuiſſe.

Ὕαλος quoque a quibuſdam vocatur, ob vitri ſplendorem & pelluciditatem qua donatur, Ἅρπαξ quia feſtucas, & minuta ac levia quæcumque corpora ad ſe trahit. Succinum a Latinis dictum fuiſſe creditur, ex eo quod arborum ſuccum eſſe cenſerent. Ambari vero nomen barbarum derivant ex illis duabus

bus Arabicis vocibus, *Haur Rumi*, Populus Romana; ex quibus per corruptionem facta sunt Haurum, Habrum, Hambrum & Ambarum. Karabe nominatur, vel ex voce Persica quæ palearum raptorem significat, vel ex Arabica voce *Kar*, quæ quoddam bituminis genus denotat.

De Succini origine variæ fuerunt sententiæ. De ea Dioscorides nihil asserit. Plinius scribit lacrymam esse stillantem ex pinei generis arboribus in Insulis Oceani septemtrionalis nascentibus, frigore densatam, & in mare deciduam, quæ postea in proxima terræ continentis tunc temporis Austraviæ dictæ littora expellitur, ubi colligi solet. Nunc vero nullus dubitare potest, quin sit succus bituminosus & fossilis, in terræ visceribus natus, primo liquidus, deinde concrescens in substantiam solidam & duram. In Gallo-Provincia e montibus eruitur prope Segesteronem civitatem, ad Turrim Bevontiam, & haud procul a vico Salignaco dicto. Effoditur quoque in agro Picœno non longe ab Ancona urbe, necnon in Spoletano Ducatu, Umbria dicto, in Sicilia, in agro Cataneo & Agrigentino. Sed illud omne fuscum est, & minus purum. Præstantius in Prussia reperitur. Ibi duplex Succinum; unum, quod e terræ fodinis educitur; alterum vero, quod in littore maris colligitur, licet non specie diversa sint.

Philippus Jacobus Hartmannus, qui Succini historiam accuratissime descripsit, totum Prussiæ & Pomeraniæ fundum succineum esse affirmare non dubitat, cum sæpe in harum Provinciarum locis a mari longe dissitis, dum aratro sulci ducuntur, vel dum scrobes aut fossæ varios in usus excavantur, magna Succini copia sese offerat: sed præcipuæ Electri fodinæ in ea parte maritimi Prussiæ littoris, quæ littus Sudavicum dicitur, sitæ sunt. Ex littore assurgunt colles ex terra quadam corticosa efformati, ita ut arboreorum corticum acervi videantur. Cortices exteriores exsiccati & cinerei sunt, interiores vero molles, nigri, & bituminosi. Sub his corticibus sternitur substantia quædam lignea, aut potius ligni speciem ferens; non sicut lignum vegetabile, ex variis fibrarum diversimode contortarum & intertextarum ordinibus, sed ex diversis laminis planis ac rectis sibi invicem superimpositis constans, quæ lignum fossile dicitur. Hæc pro Succini matrice a clarissimo Hartmanno habetur, cum uberrimam Succini copiam intra suas venas complectatur, & rarissime Succinum absque ligno fossili reperiatur. Hic obiter notandum est, plurimis in locis ubi Succinum eruitur, ibi reperiri quoque & lingum fossile, & lapidem lyncurium, & vitriolica mineralia.

Succinum, quod in littore maris colligitur, ex collibus succiniferis a mari procelloso destructis & erutis cum terra abripitur, ac tandem in littus huc & illuc a fluctibus propellitur.

Succinum triplex; citrinum vel flavum, albicans, & fuscum. De ea specie quæ ad usum Medicum eligenda sit, non conveniunt inter se auctores. Alii citrinum probant, album alii. Citrinum plus olei continet, & attritu odorem bituminosum non injucundum emittit. Album minus olei, & plus salis volatilis recondit. In fusco vero terra uberior est. Quapropter si sale volatili opus sit, album eligendum erit; si oleo, citrinum; fuscum vero rejiciendum est.

Suc-

Succinum spiritu vini dissolvitur, solvitur quoque in oleo spicæ, lavandulæ, & in oleo lini, licet difficilius.

Analysi chymica Succinum phlegma non insipidum, sed leviter acidum & ætherea quadam olei portione fœtum prodit, deinde oleum flavescens cum sale volatili, ac tandem oleum crassum & fuscum. Major extrahitur salis volatilis copia ex albo, quam ex flavo; cum Succini albi ℔j. sal. volatilis ʒiiij. flavum vero eadem quantitate vix drachmam unam præbeat. Peracta distillatione, remanet capitis mortui nigri & splendentis uncia una pro singula Succini semilibra.

Sal volatilis aqua calida solutus, post humoris superflui exhalationem concrescit, non in crystallos, sed in granula miliaria aut grandinosa. Si vero in vitro oblongioris colli leni calori exponatur ad sublimationem peragendam, ad superiorem vasis partem in floccos niveos spiculis brevibus & tenuibus coagmentatos elevabitur. Saporis est leviter acidi non ingrati. Affuso spiritu Vitrioli, non effervescit. A spiritu salis Ammoniaci, aut ab oleo Tartari, bullulis cum stridore excitatis absorbetur.

Ex his concludere licet, Succinum constare ex bituminosa quadam pinguedine crassiori, & altera portione oleosa tenui ac subtili cum sale acido volatili, qualis e sulphure accenso exhalat, conjunctis ac inspissatis.

Succino multæ & egregiæ tribuuntur virtutes; sed præsertim in frigida cerebri intemperie & in catarrhis tanquam specificum interne commendatur: præstat quoque in capitis doloribus, morbis soporosis & convulsivis, in mensium suppressione, in affectionibus hystericis & hypochondriacis, in gonorrhæa, & albo mulierum fluxu, in hæmorrhagiis. Dosis a ℈j. ad ʒj. in ovo sorbili, vel in alio vehiculo idoneo.

℞. Succini citrini subtilissime pulverizati aut in alcohol supra porphyritem redacti, Conservæ Rosar. rubr. & Consevæ flor. Anthos ana ʒß. Syr. Stæchad. q. s. Fiat bolus mane & sero devorandus, ad caput roborandum, fluxionem cohibendam, & lymphæ acrimoniam demulcendam, in frigida cerebri intemperie, in catarrho & coryza.

℞. Succini præparati, Camphoræ & Sanguinis Draconis ana ʒj. Syr. Rosar. siccar. q. s. Fiat opiata cujus dosis ʒj. quotidie mane adversus gonorrhæam exhibenda, præmissis præmittendis.

℞. Succini præparati, Millepedum præparator. ana ʒij. Myrrhæ ʒß. Conservæ flor. Lamii albi ℥jß. Syr. Millefol. q. s. F. opiata cujus dosis ʒij. bis in die in albo mulierum fluxu.

℞. Succini pp. ℈j. Spermatis ceti, Terræ cathecu ana gr. xv. Syr. Hederæ terrestris vel Diacodii q. s. Fiat bolus in sanguinis sputo, vel in tussi diuturniori & vehementiori ab acriori pituita.

℞. Succini ʒß. Castorei, Myrrhæ ana gr. xij. Croci gr. vj. Conservæ Absynthii, vel Extracti Rutæ q. s. Fiat bolus in suffocatione hysterica & in mensium suppressione.

Externe Succinum in suffitu, in cataplasmatis & cucuphis adhibetur ad cerebri affectus sanandos. Ejusdem fumus ore exceptus in angina incipiente, in prolapsu uvulæ & tonsillarum, tumorem ex catarrho sæpe conducit.

Præ-

Præparata e Succino sunt. 1. Ejus præparatio proprie dicta, quæ est ejus lævigatio, vel reductio in alcohol tenuissimum super porphyritem, quæ quidem magisteriis longe præstat.

2. Tinctura cum spiritu vini tartarizato, cujus dosis ab aliquot guttis ad ℥j. Ex ea paratur sal oleosus aromaticus succinatus. Hujus tincturæ & salis aromatici oleosi partes æquales miscentur, ac leni calore digeruntur. Unde oritur tinctura cardiaca & diaphoretica miræ efficaciæ in affectibus soporosis, catarrhis, hystericis affectibus, cordis palpitatione, lypothymiis, mensium obstructione, & paralysi. Dosis a guttis aliquot ad ℥j. in potu Theæ, in vino, aut in alio liquore convenienti. Externe inungantur suturæ cranii in catarrhis, nares, tempora & scrobiculum cordis in lypothymiis & cordis palpitatione, regio umbilicalis in hystericis affectibus.

3. E Succino arte chymica extrahuntur sal volatilis acidus, oleum flavum, & oleum fœtidum nigrum.

Sal volatilis diureticus est, & specificum habetur in morbis hystericis & convulsivis; spasmodicos enim motus pacare valet. Dosis a gr. x. ad ʒß. Ex eo sale liquor Cornu Cervi succinatus Michaelis, in epilepsia infantum magnopere commendatur, fit ex spiritu volatili Cornu Cervi, in quo salis volatilis C. C. & salis volatilis Succi partes æquales solvuntur, quantum ex his solvere valet; & liquor servatur ad usum.

Oleum antihystericum est, cephalicum, & nervinum: intus sumptum a gutt. ij. ad xx. externe prodest in arthritide, paralysi & catarrho, partibus afflictis illitum. Ex eodem paratur Balsamum sulphuris succinatum, & in compositione emplastri magnetici Angeli Salæ adhibetur.

Usurpatur Succinum in Throchiscis de Karabe, Pilulis de Succino, *Cratonis*, Emplastro stomachico, *D. Charas*, Emplastro diaphoretico, & Emplastro styptico, *Ejusdem*.

ARTICULUS QUARTUS.

De Gagate, & Carbone fossili.

Λίθος γαγάτης, Dioscoridis Ἐγγάτυις πέτρη, *Nicandri*: Gangitis, *Strabonis*: Gagates & Succinum nigrum, *Officinar.* Est substantia bituminosa, sicca, dura, nigra, lævis, splendens, quæ accensa Picis fere modo flagrat, nigrum, ac densum emittit fumum, odoremque bituminis exhibet.

Nomen obtinuit ab urbe Lyciæ Gage vel Gagas dicta. Hodie plurimis in Europæ locis, scilicet Gallia Narbonensi, Germania, Suecia, Irlandia, inter rupes reperitur.

A Carbone fossili differre mihi videtur puritate ac partium tenuitate: crassior enim est Carbo fossilis, & terrearum particularum majorem copiam post calcinationem relinquit. A bitumine vero discrepat, quod Bitumen igne liquescat, non vero Gagates. Sæpius Gagates flore seu pulvere quodam vitriolico conspersus colligitur.

Gaga-

Gagates distillatus spiritum seu phlegma albicans, acre & subacidum suppeditat, deinde oleum nigrum, ac tandem butyrosam substantiam, seu oleum spissum & crassum. Caput mortuum nigerrimum naturæ rarioris in fundo relinquit.

Dioscorides Gagati vim molliendi & discutiendi tribuit. Ejus suffitus in uteri suffocatione utilis est. Aetius scribit vinum in quo accensus Gagates extinctus fuit, cardiacis potu exhibitum, eos confestim levare, represso sudore, excitatoque arteriarum pulsu. Ejus oleum arte Chymica extractum, naribus admotum hystericis confert.

Ad Gagatis genus referri potest Carbo fossilis, seu lapis Thracius Dioscoridis: de quo ex aliorum relatione narrat auctor aqua accendi, oleo vero restingui; quod quidem in fabrorum officinis quotidie observare licet, qui aquam in accensos carbones spargunt, ut nimis expansum calorem reprimant, ac in centro vividiorem focum efficiant.

Nullus est Carbonis fossilis usus in Medicina: ex ea tamen oleum natura & viribus Gagatino non dissimile extrahi potest.

CAPUT TERTIUM.

De Sulphure.

Sulphur, *Officinar.* quod Græci θεῖον vocant, quasi rem sacram, utpote quo ad expiationes omnes uterentur, & Arabes *Kabrit* vel *Chibur*, est succus mineralis concretus, solidus, siccus, friabilis, qui igne liquescit, flammam vel solo prunarum ardentium tactu facillime concipit, & accensus flamma micat cærulea, odoremque gravem, subtilem ac acidum emittit naribus, & pulmonibus infestum.

Variæ sunt Sulphuris species. Ratione originis, dividitur in ἄπυρον seu nativum, quod ignem non fuit expertum; & πεπυρωμένον seu factitium, vel igne depuratum. Ratione coloris, aliud est citrinum, aliud luteum, aliud rubrum, aliud cinereum, aliud albicans. Ratione substantiæ, aliud purum, aliud impurum.

Sulphur nativum quod etiam vivum in officinis dicitur, duplex adhuc: vel pellucidum est, vel opacum. Pellucidum gemmæ instar aureum est, citrinum aut subviride quod variis in locis colligitur, in Peruvianis aurifodinis præsertim in Quito Provincia, in Insula Milo, in Helvetia prope Bactiacum, vulgo *Bex*, in Præfectura Aquilegiæ ditionis Bernensis. Opacum vero aut in massulas duras ac solidas, citrinas aut subvirides splendentes reperitur, aut sub glebarum argillacearum specie coloris cinerei albicantis vel flavi effoditur; quod quidem variis in locis occurrit, in sulphuratis Puteolanis, ad radices montium ignivomorum, Vesuvii, Ætnæ, Heclæ, & cæterorum, necnon etiam in quibusdam Europæ & Americæ terris aut fontibus sulphureis.

Sulphur factitium, seu quod ignem expertum est, variis modis preparari solet,

let. Quibusdam in locis ex aquis decoquitur, ut ad Budam Pannoniæ, testes Agricola. Ex thermis Aquisgranensibus, in balneorum Cæsareorum scaturigine. Sulphur cum aqueis vaporibus elevatur, & in putei colli ac testudine in duriuscula frustula sub floris sulphurei specie concrescit, & magna quotannis colligitur. Nonnumquam ex terra argillosa alba cinerea extrahitur: sic in agro Romano, non procul a Castello Bracciano Sulphuris est fodina, ex qua Sulphur educitur sub terræ pinguis, argillosæ, & albæ forma, cum venis quibusdam nigricantibus. Effossa Sulphuris vena magis quibusdam vasis fictilibus stillatoriis imponitur, & vi ignis distillatur. Sulphur fusum per rostrum fluit in subjectum vas recipiens, ibique brevi concrescit in massas grandiores: peracta distillatione, in vasis stillatoriis terra quædam rubra remanet, quæ tanquam inutilis rejicitur. Sæpius ex Pyritis quibusdam elicitur, ut in agro Laodicensi, ubi Pyrites quædam plumbi mineræ similis effoditur; & in frustula tenuja disrumpitur: deinde crucibulis seu potius cucurbitis fictilibus grandioribus formæ quadratæ, & angustioris orificii imponitur. Hæc fictilia vasa in furna inclinata sic disponuntur, ut igne subtus accenso, mineræ pars sulphurea liquata e vasis fluat in aquam frigidam plumbeis receptaculis contentam, ubi statim concrescit. Quæ post Sulphuris separationem materia in crucibulo non liquata remanet, Vitrioli plurimum continet, quod eo, quem diximus modo, extrahitur. Sulphur e minera extractum, si nondum rite purgatum sit, funditur denuo in vasis ferreis, & adjecto olei lini aliquantulum, decoquitur. Deinde vel in massas grandiores coagulatur, & vulgo: *Soufre en masse*; vel in tubos ferreos oleo illitos infunditur, ex quibus extractum baculorum formam retinet, & *Soufre en canons* vulgo dicitur.

Sulphur sic purgatum, Sulphur commune nuncupatur, quod adhuc duplex est; vel flavum, vel subviride. Ad medicum usum, & præsertim internum, flavum eligitur, aurei coloris, quod facile frangitur, & digitorum attritu, quasi crepitando friabile est: repudiatur quod sordide flavescit. Ad extractionem olei vel spiritus Sulphuris viride flavo anteponitur, utpote majori salis vitriolici copia turgens.

Sulpur commune igne liquescit; flamma vel prunis ardentibus admotis, statim accenditur, & flammam tenuem ac cæruleam emittit cum subtilissimo halitu acido, quo nares feriuntur, & pulmones ad tussim provocantur. Vis electrica in eo deprehenditur: Sulphur ab acidis non dissolvitur; ab alcalibus vel salibus, aut ab oleis facillime resolvitur. Aperto aere accensum fere totum in auras exhalat, exigua admodum terræ metallicæ portione residua. Si vero vapor aere aperto e Sulphure dimanans, sedulo colligatur, in liquorem acidum spiritui Vitrioli æmulum diffluit, nullo olei aut bituminis vestigio remanente. Si vero in vase clauso, in alambice v. g. sulphuris distillatio instituatur, qui ex fundo vasis ad superiora evehitur sulphuris vapor, non in diversa principia resolvitur; sed sub fuliginis flave pulverulentæ forma concrescit, quæ flos sulphuris dicitur, ejus pristina forma nullo modo mutata. Cum igitur in vasis clausis sulphur in sua principia resolvi nequeat, difficilis hactenus,

nus, & imperfecta fuerat ejus analysis chymica, antequam a D. Homberg absoluta fuerit illius solutio, cujus methodum vir ille sagacissimus, ac peritissimus in actis Regiæ scientiarum Acadamiæ anni 1703. aperuit, & sic exposuit.

℞. Flor. Sulphuris ℥iiij. Olei Terebenthinæ ℔j. Digerantur simul in matracio in balneo arenæ per 8. dies, donec totum in Sulphur dissolutum fuerit, & liquor obscure rubicundus appareat. Solutio in loco frigido reponatur; vase refrigerato, Sulphuris tres circiter partes in crystallos citrinas concrescent, quarta portione in liquore soluta remanente. Tinctura separetur a crystallis, quibus affundatur denuo Olei Terebinthinæ ℔j. Digerantur, & tinctura secernantur, & Olei Terebinthinæ affusiones reiteretur donec flores Sulphuris prorsus dissoluti fuerint. Omnes tincturæ confundantur, & ex ampla retorta vitrea levi ignis calore distillentur. Olei Terebinthinæ pars maxima limpida prodibit, cum aliqua portione liquoris albicantis, & summe acidi. Cum vero guttæ liquoris ex retortæ collo stillantes rubræ apparebunt, mutetur excipulum, & ignis per gradus augeatur, donec nihil amplius stillet. Sub finem operationis prodit oleum crassum, & fuscum, cum aliqua adhuc portione liquoris albicantis, & acidi. Peracta distillatione, in retortæ fundo remanet caput mortuum seu terra nigra, rara, spongiosa, quasi foliacea, splendens, insipida, & in igne vehementissimo fixa. Oleum crassum rufum, & bituminosum in novam retortam vitream denuo immittatur; & si quid sit adhuc Olei Terebinthinæ, & liquoris acidi albicantis, per distillationem lenissimo calore extrahatur. Cum vero guttæ rubræ prodire incipient, ignis removeatur, & materiæ bituminosæ in retorta superstiti affundatur spiritus vini ractificatissimus, qui postea levi ignis colore extrahatur admodum fœtens. Novi spiritus affusio, & distillatio iteretur, donec spiritus non amplius ingratus odore prodeat. Tunc in retortæ fundo remanebit materia bituminosa nigricans, odoris non injucundi, quæ pars est Sulphuris bituminosa, & inflammabili.

Observandum est, quamdam tantum hujus bituminosæ substantiæ portionem a spiritu vini dissolvi, remanente aliqua portione, quæ nec ab illo spiritu nec a lixiviis liquoribus dissolvitur, sed a solis plantarum oleis essentialibus stillatitijs. Hæc substantia fere indissolubilis alvum potenter subducit ad grana duo vel tria. Quæ vero in spiritu vini solubilis est, egregium pulmonum balsamum est.

Per hanc analysim tres substantiæ natura prorsus diversæ, ex Sulphure æquali circiter proportione extrahuntur; acida una, bituminosa altera, tertia vero terrea, & fixa. Acidus liquor a spiritu Vitrioli non discrepat, & sale Tartari saturatus in crystallos Tartari vitriolati crystallis prorsus similes concrescit. Unde concludere licet, Sulphur commune constare ex æquali portione salis acidi vitriolici, olei bituminosi, & terræ subtilis. Quod adhuc probatur artificiali Sulphuris productione, tum ex nova conjunctione substantiarum e Sulphure elicitarum, tum etiam ex mixtura substantiarum, quæ cum his substan-

ſtantiis ſunt prorſus analogæ. Si enim aqua acida, & albicans e Sulphure extracta, vel ſpiritus Sulphuris, vel oleum Vitrioli, cum bituminoſa Sulphuris ſubſtantia, vel cum alio quocumque bitumine, oleo, vel pinguedine miſceantur, & mediante ſale Tartari diſtillentur, in retortæ fundo remanet maſſa ſalina, partim flava, partim rubra, ex qua Sulphur commune ſeparari poteſt, Faciliori adhuc methodo Sulphur artificiale conficitur, ſi Vitriolum, ſal fixum Vitrioli, Tartarum vitriolatum, ſal mirabilis Glauberi, Alumen, aut alius quicumque ſal vitriolicus in crucibulo fuſus oleo quocumque ſtillato vel expreſſo e vegetabilibus, animalium pinguedine, bitumine minerali, vel etiam ſpiritu vini ſatjetur; nam brevi poſt horum liquorum inflammabilium affuſionem flamma cærulea apparet, & odor Sulphureus e crucibulo exhalatur. Si vero tunc temporis extracto crucibulo maſſa ſalina deſumatur, & aqua ſolvatur, huic ſolutioni affuſo aceto diſtillato, liquor albeſcit ad inſtar lactis Sulphuris: & ſenſum in liquoris imo pulvis ſubſidet cinereus vel flavus, verum ac genuinum Sulphur.

Dioſcorides ſcribit Sulphur prodeſſe tuſſibus, ſuſpirioſis, purulenta extuſſientibus, in ovo ſumptum vel ſuffitum. Hippocrates uſurpabat Sulphur ad affectus hyſtericos: *Ubi ſimul cum tuſſi*, (inquit Lib. 2. de morbis) *ſtrangularint uteri, Sandarachæ oboli pondus, Sulphuris ignem non experti tantumdem, & Amygdalas repurgatas tres vel quatuor commiſceto, & ex vino odoro exhibeto*. Et Lib. de natura mulierum: *In uteri ſtrangulatione Sulphur in ſuffitu exhibeto*.

Sulphuris uſus internus apud Medicos hodie commendatur adverſus morbos pulmonum, quorum Balſamum dicitur. Expectorationem enim promovet, pulmones expurgat & roborat: quare in phtyſi, aſthmate, & catharro valde prodeſt. Præterea ab omni ævo ad cutaneos affectus tanquam efficaciſſimum remedium, comprobatum fuit. Scabiem enim, pſoram, lichenes, tum intus exhibitum, tum extus adhibitum ſanat. Externe applicatum tumores duros diſcutit, bubones maturat ac digerit. Gravidis tamen mulieribus medicamenta ex Sulphure parata non conveniunt, ne iis abortum inferant.

Sulphur intus ſumptum alvum laxat, & inſenſibilem perſpirationem promovet. Hæc Sulphuris per cutis poros tranſpiratio facile percipitur ex odore ſulphureo quem exhalant corpora eorum, qui Sulphur intus ſumpſerunt, & ex colore fuſco vel nigro, quo inquinatur argentum vel aurum quod geſtant. Cum igitur Sulphur per totum corpus citiſſime diffundatur, partibus ſuis balſamicis ſales acres quibus humores his in morbis coinquinantur, irretire valet, eorum acredinem demulcere, & humcrum indolem benignam, mollem, & quaſi oleoſam reſtituere; quo fit, ut cutis & pulmonum ulcuſcula facillime ſanentur.

Licet Sulphur purum exacte pulverizatum exhiberi poſſit, raro tamen abſque præparatione præſcribitur. Variæ Sulphuris purgationes ab auctoribus proponuntur. Alii Sulphur una cum cera liquefactum in aquam effundunt, cera innatat, & Sulphur ſubſidet, quod identidem repetunt, & Sulphur rubro tandem colore tinctum, magis defæcatum exiſtimant. Alii Sulphur in aqua per aliquot horas decoquunt, aquam identidem mutando:

deinde in furno calenti ponunt, & ibi per duas horas relinquunt, ut quosdam fumos exhalet. Quod superest Sulphuris, ex flavo pallidum est, & ab iis purissimum existimatur. Alii Sulphuris lac, & magisteria conficiunt, quæ Sulphure sincero longe præstantiora putant. Sed hæ Sulphuris præparationes, vel Sulphuris indolem ac virtutem destruunt, vel saltem inutiles sunt. Omnium autem præstantior ejus præparatio est sublimatio, seu reductio in flores ab omnibus satis nota, qua nempe Sulphur a partibus metallicis, & terrestribus, si quæ sint, separatur.

℞. Florum Sulph. ℥iiij. Sacchar. rosati ℥j. Syr. Capillor. vener. q. s. Misce. Fiat opiata mollis, cujus ʒiij. vel iiij. pro dosi mane jejuno ventriculo, & sero quinque horis post prandium, per longum tempus capiat æger ad scabiem, vel asthma persanandum.

℞. Florum Sulph. ℥j. Sacchari albi ℥iv. aq. Rosar. q. s. Coque: & fiant secundum artem rotulæ seu tabellæ, in tussi, phtysi, & asthmate identidem sumendæ longe a pastu.

℞. Flor. Sulph. ʒij. Misce in ovo sorbili, & vora mane jejunio ventriculo. Eamdem dosim sume horis vespertinis, corpus inungendo unguento sequenti ad scabiem.

℞. Pulpæ radicum Lapathi acuti sive Sylvestris, & Enulæ campanæ ana ℥ij. Butyri recentis ℥iiij. Flor. Sulph. ℥jß. M. F. unguentum ad scabiem.

Cum sal acidus acutissimus in Sulphure contineatur pectori admodum infensus, Chymici ad efficacius medicamentum pulmonare præparandum; acidum ejus salem demulcere aut irretire tentarunt in præparatione balsami Sulphuris, quod sic conficitur.

℞. Floribus Sulphuris affundatur olei cujuscumque q. s. ad eminentiam 3. vel 4. digitorum. Digerantur in arena leni calore, quousque oleum rubro vel fusco colore tinctum sit. Liquor refrigeratus a fœcibus separetur, & servetur ad usum.

Sic varia Sulphuris balsama præparantur, scilicet anizatum, fœniculatum, terebenthinatum, juniperizatum, succinatum, &c. pro variis oleis assumptis Dosis a guttis x. ad xxx. in asthmate, tussi immodera, pulmonum ulcere, nephritide, & ulcere renum ac vesicæ. Ex hoc balsamo præparantur Pilulæ balsamicæ *Ricardi Morton*, quæ in scorbuticorum & scrofulosorum lenta phtysi (quæ quidem sunt frequentissimæ phtyses,) ubi febris (si ulla est). est admodum mitis, & sputum quandatenus glutinosum, asthmaticorum ritu, curationem non tantum in principio morbi, verum etiam in ejus progressu insigniter promovent.

℞. Pulver. Milleped. ʒiij. Gumm. Amm. optime depurati ʒjß. Flor. Benzoin ℈ij. Extracti Croci, Balsm. Peruv. ana ℈ß. Balsam. Sulph. Terebinth. q. s. Misce. Fiant pilulæ deaurandæ, vel pulver. Glycyrrhizæ involvendæ. Dosis ad gr. xv. vel xx. ter in die horis medicis.

Verum omnibus Balsami Sulphuris præparationibus longe anteponendum est Balsamum Sulphuris Hombergianum, quod præparare solet celeberrimus ille Medicus, tincturam cum spiritu vini extrahendo ex bituminosa

Sul-

Sulphuris parte ab omni acida & terrea portione liberata, de qua mentionem fecimus in analysi Sulphuris. Hanc tincturam inspissat leni calore ad syrupi consistentiam: & est Balsamum Sulphuris genuinum, ac præstantissimum, non solum in pulmonum affectibus, sed etiam in omnibus morbis in quibus acres sanguinis sales nimis evecti œconomiam animalem perturbant. Dosis, guttarum aliquot, cum syrupo convenienti, vel lambenda solum ex vola manus.

Chymici salem Sulphuris acidum extrahunt a parte bituminosa prorsus expeditum sub liquoris forma: hunc spiritum Sulphuris dicunt. Inter plurimas illius extrahendi rationes, quæ a D. Homberg in actis R. S. Academiæ anni 1703. proponuntur, hæc cœteris præstat.

℞. Sulphuris citrini vel subviridis ℔. x. vel xij. Liquefiant in amplo crucibulo, vel in olla terrea satis capaci, donec sponte incendatur; deinde in vase fictili latiori, vulgo *une terrine*, supposito prius alio crucibulo inverso, accommodetur. Tandem amplum excipulum vitreum, vulgo *un balon*, cujus collum late resectum fuerit, ita ut apertura sit sex circiter digitorum lata, sic suspendatur ut suo orificio crucibuli Sulphuris pleni orificium recipiat. Sulphuris halitus acidus aeris humiditati consociatur, & ad internam excipuli vitrei superficiem in guttas colligitur, ac tandem stillat per orificii limbum in vas fictile suppositum: & est spiritus vel oleum Sulphuris.

Observandum est primo, crucibula duo in promptu esse debere, ut Sulphure in uno extincto, recens liquefactum & ardens in altero substitui possit. Secundo, crustam, qua superficies Sulphuris fusi superinducitur, detrahendam esse, ne flamma citius suffocetur. Tertio, majorem spiritus Sulphuris copiam tempore nebuloso, frigido & pluvio obtineri. Quarto denique hac operandi ratione, majorem spiritus copiam & breviori tempore quam cœteris omnibus obtineri; cum sæpe ex ℔j. Sulphuris, ℥j. vel una cum semisse spiritus extrahatur.

Spiritus Sulphuris in febribus ardentibus, malignis & pestilentialibus prodest, sitim extinguit, humorum putredini resistit, sanguinis & bilis effervescentiam sedat, non totam sanguineam molem, ut cœteri acidi liquores minerales, coagulando, sed solas sulphureas partes irretiendo. Nam ex Borelli observatione oleum Sulphuris in jugularem canis vivi venam injectum fuit ad drachmam unam aut alteram, salva ipsius vita; cum alter ab aquæ fortis, licet aqua temperatæ, ac debilitatæ infusione, miras convulsiones & spasmos passus, vehementissime se contorquendo, mortuus fuerit, in cujus venis & corde sanguis in grumos condensatus repertus fuit. Præterea spiritus Sulphuris crassos & viscidos humores incidit, & sæpe obstructiones tollit; unde in asthmate commendatur. Phtysicis tamen noxium existimatur; cum, sicut alii acidi liquores, tussim excitet. Dosis ejus est guttarum aliquot ad gratam aciditatem in quovis liquore convenienti. Febres intermittentes sæpius curantur, potione sequente sumpta, ineunte paroxismo, statim atque horror incipit.

℞. Aq. stillatitiæ Chamæmeli ℥vj. syr. Caryophyllor. hortens. ℥j. spiritus Sulphur. ℈j. vel q. s. ad gratam aciditatem. Misce. Fiat

julap. ineunte paroxismo sumendum, & iterandum initio omnium paroxismorum, donec febris prorsus extincta fuerit.

Spiritus Sulphuris, aut solus, aut cum melle rosaceo aphthas simplices cito sanat, si gossypium aut ex linteo penicillum hoc spiritu imbibitum, ulceri leviter & frequenter admoveatur, modo nulla sit inflammatio.

De spiritu Sulphuris observat Riverius in febribus putridis præstantissimum esse illius usum, & in eo insignem agnoscit vim refrigerandi, aperiendi, putredini resistendi, inflammabilitatem humorum prohibendi, & sitim sedandi; attamen in pleuritide, peripneumonia, hæmoptoe, phtysi, cœterisque pulmonis affectibus, (nisi a crassa pituita vasa illius obstruente ortum habeant) ventriculi inflammatione, dysenteria, cruento mictu, renum & vesicæ ulceribus plurimum nocere, & ab eo abstinendum esse.

Sulphur commune usurpatur in emplastro ad ganglia. *D. Charas*, in cerato diasulphur. *Ejusdem*, in compositione Magnetis arsenicalis, & pulver. Æthiopis mineralis. Usurpatur quoque ad compositionem pulveris pyrii, & pulveris tonitruantis Chymicorum.

CAPUT QUARTUM.

De Succis Arsenicalibus.

SUlphuri finitimæ sunt arsenicales substantiæ, quæ quidem cum metallis quamdam etiam habent affinitatem. Cum sulphure in eo conveniunt, quod oleis dissolvantur, quod ignem concipiant & inflammentur; quod odorem, dum incenduntur, emittant sulphureum, sed graviorem, & ad Allii odorem accedentem; & sæpe nocivum; quod in fumum tenuem, aut, ut Chymici vocant, in florem volatilem, ab ignis calore ex toto eleventur, nihil aut perparum metallicæ portionis remanente. De metallis vero, vel potius de Mercurio participant, cum splendorem metallicum habeant vel facile recipiant, nonnihil metallici post sui evaporationem sæpius relinquant, & ab earum halitibus cuprum, sicut ex halitibus mercurialibus, dealbetur.

Vox Arsenici ab antiquis latius sumitur, a neotericis vero strictius. Dioscorides Arsenici nomen duplici substantiæ tribuit; uni, quæ nostrum est Auripigmentum vel Arsenicum citrinum; alteri, quæ Arsenicum rubrum erat ad Sandaracham accedens, quæ nunc nobis ignota est. Præterea Sandaracham ab illis Arsenici speciebus distinguit, licet finitimam, nec ab iis nisi colore saturato rubro rutilante, aut Cinnabarino discrepantem.

Arabes duas tantum Arsenici species agnoscunt; Arsenicum nempe luteum, quod *Zarnich asfar* dixere, & idem est, ac nostrum Auripigmentum; & Arsenicum rubrum, *Zarnich ahmer*, cui etiam nomen *Realgar* indi-

indiderunt, quod Toxicum significat. Verum Arsenicum rubrum Dioscoridis cum Sandaracha ejusdem confuderunt.

Observandum est autem magnum esse discrimen inter Sandaracham Græcorum & Sandaracham Arabum. Græci enim per Sandaracham intelligunt substantiam arsenicalem & venenosam, de qua nunc agitur.

Apud Arabes vero Sandaracha est gummi juniperinum, quod etiam Vernicem vulgo vocant: ad quod quidem diligenter advertendum in medicamentorum compositione.

Recentiores Arsenici nomen stricte sumentes, solo Arsenico albo factitio & veteribus ignoto concesserunt, & Arsenico Græcorum Auripigmenti nomen a Latinis impertitum reliquerunt: nonnunquam etiam *Realgar* dixere, modo Arsenicum album, modo Arsenicum rubrum, quod & Sandaracham quoque vocaverunt.

Nos vero Arsenicalium Succorum tres classes constituemus, Auripigmentum nempe, Realgar, & Arsenicum proprie dictum.

ARTICULUS PRIMUS.

De Auripigmento.

AUripigmentum *Off.* Ἀρσενικὸν *Dioscoridis*: Ἀῤῥενικὸν & ἀῤῥενικὸν *Galeni*: Narneth *Serapionis*: Zarnich asfar *Arabum*: Gallice *Orpiment*, vel *Orpin.* Est succus Arsenicalis in glebas compactus, constans ex tenuibus squammis vel foliis, Lapidis specularis instar, quæ facile a se invicem diducuntur.

Tres sunt ejus species; una colore aureo micat; altera colore rubro donatur, aut Cinnabarino, cum citrino permixto; tertia subviridis est, lutea, glebosa, & terræ permixta, quæ vilior censetur. Hæ species in auri, argenti, & cupri venis reperiuntur. Quid sit Auripigmentum alterum Dioscoridis, balanoides pallidum, colore Sandaracham imitans, & glebosum, ignoramus.

Auripigmentum saporis est acris, in oleo dissolvitur, igne accenditur & flammam emittit tenuem cum fumo copioso, odorem exhalat sulphureum ad Allii odorem accedentem. Ignis calore in fumos effunditur uberrimos, qui, si colligantur, in flores concrescunt flavescentes sulphuris instar; & in fundo remanet massa fusa rubra vel sanguineo colore tincta, quæ frigefacta concrescit in regulum densum, ac solidum Cinnabari similem: Auripigmentum rubrum vel *Realgar* a quibusdam dicitur. Tandem si in vase sublimatorio diutius super ignem detineatur, tota massa ad superiorem vasis partem elevatur, ibique concrescit in substantiam pellucidam, rubram, elegantem, rubinorum ad instar, nonnihil terræ metallicæ in fundo vasis remanente. Halitibus, qui ex hoc regulo ultimo erumpunt, cuprum dealbatur, & fragile fit.

Auripigmentum igitur ex eisdem constat principiis, ac sulphur vulgare, quibus insuper admixtæ sunt quædam mercuriales particulæ: vel componitur ex sale acido partibus mercurialibus & bituminosa substantia implicito. Corrosivum est, ob acida spicula mercurialibus particulis admixta: minus tamen corrodit quam Mercurius sublimatus corrosivus, ob bitumi-

nosam substantiam. Minus inflammabile est quam sulphur vulgare, ob mercuriales particulas quæ acidorum in sulphura vim & energiam imminuunt.

Auripigmentum vi donatur erodente, & eam ob rem inter toxica merito annumeratur. Externe ab antiquis Medicis ad carnem superfluam consumendam frequenter adhibebatur, nunc vero rarissime; cum ars Chymica alia cathæretica medicamenta præstantiora suppeditet. A Barbitonsoribus solummodo adhiberi solet in psilothris cum calce viva ad cutim pilis denudandam. Verum si diutius cuti adhæserit, eam erodit.

A Medicis quibusdam in phtysi, in purulenta expuitione, in asthmate commendatur Auripigmentum in substantia, vel ejus fumus ore exceptus. Quin etiam apud Sinenses inter purgantia medicamenta adscribitur: sed minus tutum hujus medicamenti usum censemus. Nam venenum est potentissimum, nervis prorsus infestum, quod intus sumptum horrenda inducit symptomata, spasmos, manuum, ac pedum stupores & contractiones, sudores frigidos, cordis palpitationes, animi deliquia, sitim & æstum internum, vomitiones, ventris tormina, corrosiones, ac immanes dolores, pro varia hujusce toxici dosi; quæ quidem syptomata mors brevi sequitur. In defunctorum ex hoc veneno cadaveribus, gula, ventriculus, intestina variis in locis inflammata, necnon erosa & perforata deprehenduntur.

Auripigmenti, sicut & cœterarum arsenicalium substantiarum remedia sunt quæcumque horum corrosivorum venenorum acredinem retundere valent; qualia sunt lac & oleum affatim epota, jura pinguia, succus Ibisci, Malvæ, decoctum seminum Psyllii, Lini, radicum Bismalvæ, & cœtera hujuscemodi.

Auripigmentum aut Arsenicum collo appensum, ad instar amuleti, noxium esse, ut quidam existimant, non credimus; nec quoque tantæ esse virtutis & energiæ, ut pestem & pestilentiales morbos avertere possit, arbitramur.

Ex lixivio Auripigmenti & Calcis vivæ fit atramentum sympathicum dictum, cujus odore solo litteræ cum aceto Saturni exaratæ, statim conspicuæ fiunt.

Colorem aureum ex eo mutuantur Pictores, unde nomen accepit.

ARTICULUS SECUNDUS.

De Realgar.

Realgar, & Risagallum *Officinar.* Σανδαράχη *Græcorum*: Realgar & Resegal *Arabum*: Zarnich ahmer *Eorumdem*: Gallice *Orpiment rouge* vel *Realgal.* Est succus arsenicalis ejusdem naturæ cum Auripigmento, a quo nonnisi colore differt. Duplex est, nativus & factitius.

Nativus cum Auripigmento e fodinis metallicis eruitur, colore Cinnabarino, Sulphuris & Allii simul odorem, dum comburitur, spirans, & in glebas densas, friabiles tamen, compactus.

Factitius vero fit ex Auripigmento in vasis sublimatoriis per aliquod tempus fuso & cocto: flores enim flavi in superiorem vasorum partem ele-

vantur, & in fundo remanet massa, quæ frigore densata rubra est Cinnabaris instar, & Realgar dicitur. Si diutius aeri libero exponatur, salina efflorescentia obtegitur. Non confundendum est Realgar cum Arsenico rubro factitio, de quo capite sequenti mentionem faciemus.

Realgar ad nos ex Sinarum imperio advehitur sub diversis figuris, modo paterarum, modo homuncionum, quos *Pagod* dicunt; quæ quidem figuræ non sculptiles, sed fusiles mihi videntur.

Realgar non minus venenosum est, quam Auripigmentum. Ex Dioscoride Sandaracha vim habet septicam, & erodentem. Mirum tamen quod eam commendet, non solum in suffitu ad veterem tussim, sed etiam in substantia intus sumptam asthmaticis cum resina in catapotio; ad raucedinem, cum melle linctam; cum mulso iis qui purulenta sputa rejiciunt. Ipse Hippocrates, *libro secundo de morbis*, in uteri suffocatione cum tussi eam proponit. „ Sandarachæ oboli pondus, „ Sulphuris ignem non experti tantumdem, & Amygdalas repur- „ gatas tres vel quatuor commisceto, & ex vino odoro exhibeto. „ Quæ quidem Sandarachæ dosis magna est, cum duodecim granorum pondus æquet. Præterea Indiæ populi aquam vel vinum in arsenicalibus pateris infusum ad ægritudines quamplurimas exhibere solent tanquam præstantissimum remedium, quod quidem nobis valde nocivum experientia compertum est. Fatendum est igitur alia esse populorum calidioribus in regionibus degentium corpora, alia nostra. Cum enim uberrima sit illis in regionibus corporum perspiratio, partium corporis fibræ magis exsiccantur, & ineptiores fiunt ad motum; quapropter nonnisi vehementissimâ irritatione ad contractiones sollicitantur: deinde qui intra corpus coacervantur humores, fluidiori eorum portione per cutis poros exhalata, crassiores sunt ac tenaciores, adeo ut nonnisi medicamentis valentioribus, & summa acredine præditis incidi possint, & attenuari. Eas ob causas, quæ nobis præsentanea sunt venena, ipsis salutares sunt medicinæ: & purgantia medicamenta quæ apud nos usurpari solent, apud eos irrita sunt, & inefficacia, nisi dosi dupla vel tripla exhibeantur: quod quidem a Medicis quamplurimis huc usque observatum fuit.

His igitur in regionibus hujuscemodi remedia intus sumpta reformidanda sunt. Fateor illa variis modis præparari, corrigi, & temperari posse; sed quocumque modo corrigantur, sua deleteria qualitate non adeo spoliantur, ut in debilioribus viscerum constitutionibus nonnunquam gravissime noceant. Ab iis igitur abstinere sapientius est.

Nec externus quoque eorum usus multo tutior quibusdam Medicis videtur. Observat enim Fernelius, *libro sexto de Methodo medendi*, *cap.* 18. *De septicis Medicamentis*, arsenicalia majori copia mammæ cancro adhibita mulierem sex diebus sustulisse. „ Horis, inquit, circiter tribus ab insperso pulvere vehementi rigore „ concussa, vomitione mox tentari cœpit, & crebris animi defe- „ ctionibus corripi, cum pulsu languido: quæ dein sensim aucta „ symptomata, oborto extremarum partium frigore, & facie, reli- „ quoque corpore supra modum intumescente, misere illam jugula- „ runt.

Quo-

Quocirca Fernelius hæc medicamenta nonnisi repressa præparationibus, parva copia, & in parte quæ a principibus procul absit, ulli ulceri adhibenda esse putat. Cum ea tamen a plurimis peritissimis Medicis in ulcerum cacoethum, phagædenum, & carcinomatum curatione, summa vi & efficacia prædita censeantur; hanc Realgar præparationem, & correctionem ab Helmontio propositam, & postea a clariss. viro D. Alliot S. Lotharingæ Ducis Archiatro promulgatam, & multoties feliciter adhibitam exponemus.

Realgar tenuissime tritum indatur in matracium vitreum. Huic affundatur lixivii fortis ex Nitro, & Tartaro præparati q. s. ut liquor transversorum quatuor digitorum altitudine pulverem supereminear. Digerantur simul in balneo arenæ per 24. horas, identidem agitando. Deinde tinctura sensim effundatur, & servetur. Novum lixivium pulveri residuo affundatur, digeratur, & a massa residua secernatur: quod toties reiterandum est, donec Realgar fere totum dissolutum fuerit; (nam quædam portio metallica indissolubilis remanet.) Liquores omnes tincti, confundantur, & per chartam bibulam transcolentur. His acetum Saturni sensim, & per vices instilletur, donec nihil amplius ex liquore secernatur, & præcipitetur. Liquore limpido, & præcipitato pulvere per lentam vasorum inclinationem detracto, pulvis multoties abluatur aqua calida, donec fere insipida deprehendatur. Supra pulverem residuum probe siccatum spiritus vini rectificatus comburatur, & ultima tandem fiat calcinatio cum tinctura opii in spiritu vini. Servetur pulvis ad usum. Mite admodum est escharroticum, & adversus carcinomata efficacissimum.

ARTICULUS TERTIUS.

De Arsenico proprie dicto.

ARSENICUM proprie dictum est substantia, quæ ex quadam *Saxoniæ*, & Bohemiæ minera, quam Cobaltum vocant, extrahitur. Triplex est Arsenicum, nempe crystallinum, flavum, & rubrum. At vero, cum hæc Arsenici origo, & ejus conficiendi modus paucis adhuc nota sint; non alienum esse videtur, quid sit Cobaltum, quanam ratione Arsenicum, & cœteræ substantiæ quæ cum Arsenico in hac minera delitescunt, ex ea eliciantur, & quænam sint Arsenici arte facti species, hic loci exponere.

COBALTUM *Germanic. Officinar.* Cadmia metallica *Agricolæ*: forte Lapis ærosus *Plinii*: Germanice *Cobolt*. Est corpus fossile, ponderosum, durum, colore fere nigrum, Antimonio vel quibusdam Pyritis haud absimile; odorem sulphureum, graveolentem, dum inter carbones accenditur, exhalans; sæpius æris, nonnunquam argenti particeps.

In Saxonia haud procul Goslaria, & in Schnabergis fodinis, in Bohemia in vallis Joachimicæ mineris, & apud Anglos in montibus Mendipensibus copiose effoditur. Vi erodente tanta pollet, ut sæpe nudas fossorum manus, & pedes exceret. Omni animantium generi venenum est letale.

Ex Cobalto Arsenicum crystallinum, flavum, & rubrum, extrahuntur.

Ex

Ex eo quoque conficiuntur Zaffera, quæ figulis ad figulina vasa cœruleo colore pingenda inservit; & Encaustum cœruleum, quod Smaltum vocant, Gallice *Email bleu*; quodque pictoribus & mulieribus nostris ad linteamina cum amylo præparanda, usitatissimum est. Horum conficiendorum ratio a Kunkelio, *Tractatu de arte vitraria*, sic exponitur.

Cobaltum in calcinatorio reverberii furno huic usui destinato ita disponitur, ut flamma mineram lambere queat, & accendere. Ex minera accensa flamma cœrulea emergit, cum fumo albo copioso, qui camini testudine excipitur, & in latum, ac amplum fumiductum, ligneis tabulis coagmentatum, & ulnarum centum & amplius longum transmittitur, per cujus extremum tandem foras amandatur. Hujusce fumi pars maxima ductus parietibus sub albæ fuliginis specie adhæret: & singulo semestri operarii fumiductum ingressi, eum scopis converrunt, & fuliginem colligunt; ex qua postea Arsenicum crystallinum, luteum, & rubrum conficiunt.

Arsenicum crystallinum fit ex sola fuligine, quæ in vasis ferreis sublimatur, modo in substantiam crystallinam & pellucidam, modo in substantiam albam, opacam, sed nitentem, Encausti albi instar, nonnunquam etiam venis pallide rubris & alis crystallinis distinctam, pro vario ignis gradu.

Arsenicum luteum fit ex eadem fuligine arsenicali cum sulphure vulgari sublimata, ita ut cum fuliginis libris centum, sulphuris vulgaris decem libræ misceantur. In massulas concrescit luteas, sulphuris instar, densas, nitentes, non prorsus opacas, fragiles, non vero friabiles. Ab Auripigmento facile distinguitur, quod hoc in massulas aureas, nitentes, scissiles, Talci instar, facile friabiles compactum sit. Præterea Auripigmentum super prunas candentes accenditur, & flammam concipit; non item Arsenicum luteum.

Arsenicum rubrum fit ex eadem sulphuris & fuliginis mixtura, quæ cum exigua cujusdam mineralis cuprei, quod cupri spuma dicitur, portione una sublimatur. In massas Cinnabarino colore, densas, nitentes, semi-opacas, compingitur.

Cobaltum tostum, ex quo fuligo arsenicalis exhalata est, teritur & rursus calcinatur: contunditur iterum & calcinatur; quod toties reiteratur, donec perfecte calcinatum fuerit. Tunc in tenuissimum pulverem redactum cum duplo vel triplo silicum alborum tenuissime pulveratorum admiscetur, & aqua paululum humectatum in doliis coacervatur, in quibus intra breve temporis spatium in molem densam indurescit, & *Zaffera* dicitur. Ea utuntur figuli, vitrarii, & encaustæ.

Ex Cobalti calcinati partibus duabus, cinerum clavellatorum parte una, & arenæ partibus tribus vel quatuor, simul fusis, massa producitur vitrea, opaca, obscure cœrulea, quæ molarum ope in tenuissimum pollen cœruleum redigitur. Smaltum dicitur vel Encaustum cœruleum: pictoribus inservit, & mulieribus ad linteamina cum amylo præparanda.

Et hæc sunt Cobalti variæ præparandi rationes.

Arsenicum constat ex sale acido, substantia quadam mercuriali vel metal-

callica, & exigua sulphuris portione. Sal acidus sapore corrosivo satis evincitur, & quod ejus portio aqua solvatur. Substantia metallica in Arsenico soluta, & recondita, manifesta fit, si smegma, sebum, oleum, aut quodcumque pingue Arsenico misceatur, & per retortam distilletur. Arsenicum, urgente igne in collum retortæ, Antimonii instar sublimabitur metallica forma indutum. Sulphurea portio adeo exigua est, ut super candentibus prunis non inflammetur, licet Cobaltum multum sulphuris contineat; sed in ejus deflagratione, & calcinatione sulphur a partibus arsenicalibus segregatum fuit, & in auras fere totum evanuit. Solo tantum odore aliquid sulphuris in Arsenico inesse conjicitur.

Arsenicum summe volatile est, ita ut hujus mineralis frustulum in crucibulo prunis imposito, in fumum album promptissime resolvatur, nihil prorsus remanente. Cum cupro fusum vel stratificatum, & cæmentatum, illud argenteo colore tingit, illud quoque minus ductile efficit; unde hæc tinctura, quæ cæteroquin fugax est, inutilis fit.

Arsenicum potentissime corrodit, & inter valentiora toxica recensetur. Intus sumptum varia suscitat symptomata, tum cæteris corrosivis venenis communia, ut anxietates circa præcordia, lypothymiam, cordis palpitationem, virium summam ac præcipitem dejectionem, mentis stuporem, & delirium, convulsivos membrorum motus, paralysim, ardorem, & erosionem faucium, sitim, febrim, vomitum, ventris tormina, sudores frigidos, tum huic veneno peculiaria, ut ventriculi non tam insignem erosionem, quam extenuationem quamdam; ita ut ejus membranæ folium Papaveris crassitie vix superare pluribus in locis videantur, licet intestina tenuja, erosa, & perforata reperiantur: subitam corporis intumescentiam, & sphacelationem, & post mortem repentinam putredinem, præsertim in virorum genitalibus. Si vero mors non derepente subsequatur, oriuntur febres hecticæ, tabes, membrorum resolutio, tremor, nonnunquam mentis alienatio.

Quidam crystallum montanam pulveratam, & in alcohol redactam tanquam specificum Arsenici antidotum commendant; sed tutior mihi videtur larga, & frequens lactis, olei, & jurum pinguium potatio, dum venenum in primis viis adhuc continetur: si vero jam intra vasa irrepserit, tunc theriaca, orvietanum, lapis Bezoardicus, pulvis viperarum, radix Contrayervæ, cætera medicamenta alexiteria, & corroborantia, ac tandem diæta lactea adhibenda sunt.

Licet Arsenicum præsentaneum sit hominum, & brutorum deleterium, a quibusdam tamen prædicatur ad febres intermittentes fugandas; sed quocumque modo præparetur, virtus ejus nociva minuitur tantum, non vero prorsus extinguitur: ex præsentaneo remedio lentum fit toxicum, cujus usum funesta fere semper symptomata subsequuntur. Arsenicum igitur pharmacum ipsa febre intermittente pejus censemus.

Ex tot decantatis Arsenici præparationibus, quæ apud auctores reperiuntur, unicam tantum utilem agnoscimus, quam ad externum usum hic proponimus: Magnes arsenicalis dicitur.

℞. Antimonii crudi, Sulphuris flavi, & Arsenici crystallini ana ℥ij. Pulvera-

verata & mixta omnia cucurbitula vitrea excipiantur, & igne arenæ moderato colliquescant, Picis instar: tunc igne semoto refrigerata, in massam obscure rubram concrescunt. Servatur ad usum.

Externe tantum adhibetur hoc medicamentum; causticum est mite. Virus e centro ad circumferentiam attrahendi, instar Magnetis, & maturandi virtute præditum existimatur. Bubonibus venereis cum emplastro Diachylo magno adhibetur. Usurpatur in emplastro magnetico *Angeli Salæ*, & commendatur ad bubones pestilentiales maturandos & rumpendos; virus pestilentiale ex imo attrahere creditur. Ad scrophulas etiam plurimum valet, eas aperit, mundificat, & consolidat, nullo alio adhibito unguento.

SECTIO SEXTA.

De Fossilibus Metallicis.

FOssilium Metallicorum nomine intelligimus corpora mineralia, quæ magnam habent cum veris metallis affinitatem. Ab iis tamen in eo discrepant, quod nec ductilia sint, nec malleabilia, sed frangibilia, friabilia aut fluida.

Horum quædam aliquam veri metalli portionem continent, ut Hæmatites, Smyris, Magnes, Manganesia, Lapis Calaminaris, quæ ferri mineræ sunt, Chalcitis in qua nonnihil cupri reconditum creditur. Quædam tandem fossilia metallica nullum ad metallum referri possunt, sed mineralia peculiaris naturæ ac indolis esse videntur, & metalla spuria aut semimetalla a quibusdam nuncupantur, ut Stibium, Bismuthum seu Marchassita, Zinchum, & liquor metallicus qui a colore Hydrargyrum & Argentum vivum nuncupatur. Erit itaque

CAPUT PRIMUM.

De Fossilibus Metallicis, quæ veri metalli partem aliquam continent.

ARTICULUS PRIMUS.

De Hæmatite.

LApis Hæmatites *Offic.* λίθος αἱματίτης *Græcorum*; Scedenegi & Sadenegi *Arabum*: Gallice, *Pierre Hematite*. Substantia est metallica, ferruginea, dura, ponderosa, glebosa, colore obscure rubente, modo ferruginoso & nigrante, modo flavescente, sapore terreo adstringente, quæ fracta fibras instar ligni longas, tenues, & acuum modum acutas habet. A Græ-

A Græcis Hæmatites dictus fuit, vel quod sanguinei coloris sit, vel quod attritus cotibus aquariis succum fundat sanguineum, vel quod vi sanguinem sistendi polleat.

Plinius ex Sotaco quinque illius genera enumerat ratione regionum e quibus afferuntur, coloris vel duritiei inter se diversa. Nonnulli exteriori forma Hæmatitarum genera distinguunt. Modo enim hujus lapidis gleba superficiem habet angulosam sicut in Hispanico observatur; modo uvarum in modum concreta videtur, unde Hæmatites Botryites nuncupatur; qualis in Hercynia Germaniæ sylva effoditur; nonnumquam intestinorum diversimode contortorum circumvolutiones, vel cerebri detecti exteriorem formam refert, cujus figura ab Aldrovando & Ferrante Imperato eleganter adumbratur.

In ferri fodinis, sæpius autem in propriis mineris Hæmatites invenitur. In quocumque autem loco nascatur, ibidem quoque saxa rubra & terra ejusdem coloris observantur. Natales quoque loci Magnetis Hæmatitem habent, & inter hos duos lapides maxima est affinitas, quippe qui ambo inter ferri mineras recenseantur. Frequentes sunt hujus lapidis fodinæ in Germania, nonnullæ in agro Brixiensi & in Ilva insula, necnon in Gallæcia Hispaniæ provincia prope Compostellam. Hispanus præ cœteris commendatur. Optimus habetur qui per se durus est, æqualis, nulla sorde admixta, nullis venis intermediis.

Nec pro Hæmatite indiscriminatim usurpandus est lapis Hæmatitæ speciem colore referens, sed mollior, quo pictores & lignarii fabri utuntur, quique a quibusdam Hæmatites perperam dicitur; sed rectius Rubrica fabrilis, Galice *Sanguine*, nuncupatur.

Hæmatites ferri quædam minera est, ex qua ferrum excoqui potest. In valle Joachimica Regni Bohemiæ hujus lapidis fodinæ sunt adeo divites, ut ex eo optimum ferrum conficiant, referente Agricola. Hæmatites ab acidis sicut ferrum dissolvitur, & acido vitriolico in Vitriolum viride seu martiale convertitur. Si solarium radiorum foco supra carbones exponatur, citissime in ferrum convertitur.

Dioscorides & Galenus Hæmatitem ad oculorum cicatrices & palpebrarum scabrities, seu asperitates quas τραχώματα vocant, cote tritum cum aqua simplici, vel Fœnugræci decocto aut ovi albumine commendant: eo quoque lacte mulieri diluto ad oculorum suffusiones utebantur.

Ab omnis ævi Medicis Hæmatites tenuissime tritus a ℈j. ad iiij. in quovis vehiculo conveniente frequenter nec infelici successu usurpatus fuit in hæmorrhagiis quibuscumque, in cruenta expuitione & in ulcere pulmonum: ulcus enim exsiccat & sanat. Præterea in albo mulierum fluore, in alvi fluxibus, necnon in cachexia & menstruorum suppressione tantum habet virtutis & efficacitatis, quantum in Croco Martis aperiente deprehenditur.

Nec spernendæ sunt præparationes, quas Chymici ex lapide Hæmatite conficere solent, quales sunt ejus flores ammoniacales, spiritus urinosus, tinctura aperiens, liquor stypticus, spiritus acidus & crocus, quorum hæc est conficiendorum ratio.

℞. Lapid. Hæmatitæ subtilissime triti ℔ij. Salis ammon. pulverati ℔j.
Exacte misceantur: committantur cucurbitæ fictili, cui alambix vitreus

treus cum excipulo adaptetur; & instituatur sublimatio igne nudo, successive gradus augendo. Sic ascendit primo spiritus ammoniacalis nonnulla flavedine tinctus; hunc subsequuntur flores citrini, deinde crocei. Tunc massa in cucurbita residua in retortam transfusa igne vehementi distilletur, & spiritus acidus spiritui acido salis non dissimilis prodibit.

Quod in retorta superest, aeri humido exponatur; & resolvetur in liquorem stypticum præstantissimum, aurei coloris. Tandem residuum forti igne reverberii calcinetur, & obtinebitur Crocus Hæmatitæ iisdem donatus virtutibus, quas Crocus Martis adstringens possidet.

Ex floribus croceis supradictis, ope spiritus vini extrahitur tinctura elegans aurei coloris, quam Chymiatrorum nonnulli auri tincturæ longe anteponunt, & idcirco Elixir arboris vitæ dixere.

Spiritus volatilis ammoniacalis ex Hæmatite extractus, easdem cum salis ammoniaci spiritu volatili vires obtinet; præterea ob admixtas martiales particulas ad obstructiones resolvendas magis convenit.

Flores quoque citrinum, & croceum colorem a tenuioribus, & magis volatilibus Hæmatitæ particulis martialibus, ope salis ammoniaci elevatis, mutuantur. Crocei utpote majori harumce particularum copia referti, citrinis præferuntur: odorem suaveolentem exhalant, qualem Crocus emittit; unde a Paracelso *Aroph* nuncupantur, hoc est Aroma Philosophorum. Potenter obstructiones resolvunt, humores crassos ac viscidos non tantum incidunt, sed sæpius per secessum aut per urinæ vias educunt. Dosis a gran. iij. ad ℈j. quandoque, si majori dosi exhibeantur, vomitum excitant. In mensium suppressione, in cachexiis & viscerum obstructionibus, & in febribus contumacibus, & quartanis, felici cum successu præscribuntur. Floribus martialibus præstantiores a quibusdam existimantur, ex eo quod in hac martis minera metallicæ partes rariores sint, earumque principia minus stricte coalescant, quam in ipso ferro; unde facilius a sale ammoniaco resolvuntur.

℞. Flor. Hæmatitæ gr. xij. Croci & Myrrhæ ana gr. xv. cum q. s. Extracti absinthii. Fiat bolus mane devorandus ad suppressa menstrua provocanda.

℞. Rad. Ari, Agarici albi ana ℥j. Gumm. Ammon. ℥ß. Flor. Hæmatitæ ʒj. Extracti Aloes, Cinnamomi, Croci ana ℥ij. Syr. Fumar. q. s. M. Fiat opiata, cujus dosis a ℈j. ad ʒj. in viscerum obstructionibus, ictero, schirro, hydrope, & cœteris affectibus cacheticis.

℞. Corticis Peruv. ℥j. Flor. Hæmatitæ ʒj. Syr. de Absinthio q. s. ad opiatæ mollis consistentiam, cujus dosis ad ʒij. quarta quaque hora reiteranda est in febribus quartanis & intermittentibus contumacibus.

In florum locum substitui potest eorum tinctura cum spiritu vini parata, quæ iisdem viribus pollet: insuper in hæmorrhagiis quibuscumque tutius exhibetur. A gutt. x. ad xxx. in vehiculo conveuienti præscribitur.

Liquor stypticus post distillationem e massa residua per deliquium elicitur

tur. Summæ est efficaciæ ad hæmorragias quascumque sistendas, tum externe, tum interne exhibitus, a gutt. v. ad xx.

Quin etiam fluorem album, gonorrhæas, & alvi fluxus cruentos & non cruentos, præmissis præmittendis, sanat.

Tandem quidquid a Crocon Martis adstringente efficitur, illud idem a capite mortuo Hæmatitæ calcinato obtinetur.

Hæmatites usurpatur in pulvere dysenterico *D. Charas*, pulvere contra hæmorrhagiam, emplastro ad herniam, & emplastro Styptico *Ejusdem*.

ARTICULUS SECUNDUS.

De Smyride, Magnete, Magnesia, & Lapide Tetracorio.

SMyris & Smerillus *Officinar.* Σμύρις *Dioscoridis* Smergium *Serapionis*: Sambadegi *Arebum*: Gallice, *Emeril.* Substantia est metallica, ferruginea, ponderosa, colore ad nigredinem tendente, adeo dura, ut ea gemmarii ad gemmas scalpendas, & fabri ferrarii ad ferrea chalybeataque opera expolienda utantur.

Triplex est Smyris, vulgaris nempe qui nigricans & valde usitatus, in mineris ferreis sæpius foditur; in Britanniæ insula Sarnia, vulgo *Garnesey* dicta, uberrime provenit, necnon in Ilva Hetruriæ insula reperitur. Alter durus est, æqualis, subruber, Hæmatitem vel Rubricam colore referens, licet manus non inficiat: unde a nonnullis inter Hæmatitæ genera recensetur. Tertius vero ex rubro nigricans & venulis aureis distinctus, in mineris aureis Peruvianis colligitur, & revera nonnihil auri continet. Chymici auri mineram esse, vel potius aurum imperfectum & immaturum opinantur; quapropter hunc lapidem multi faciunt. Ex eo, spiritus salis ope, tincturam extrahunt, qua Mercurium quasi in instanti figunt, huncque fixatum Mercurium Præcipitati miraculosi nomine insigniunt; quod eo mediante, Chrysopœjam obtineri posse sibi animo fingant.

Smyris a Dioscoride & Galeno ad dentifricium commendatur, sed dentes minis erodit ac sensim deterit. Nullius nunc est usus in Medicina.

Magnes *Offic.* Ἡράκλεια λίθος & Ἡρακλειώτης, lapis Heraclius ab Heraclea Lydiæ urbe dicitur; Λυδία λίθος, lapis Lydius a Lydia provincia, in qua effodiebatur; Μάγνης & Μαγνῆτις λίθος, lapis Magneticus a Magnesia ejusdem Lydiæ urbe; Σιδερίτης, ex eo quod ferrum trahat: Magnathis *Avicennæ*: Calamita *Rhasis*, & *Italorum*: Gallice *Aiman.* Est substantia fossilis, ferruginea, densa, nigricans, subcærulea, aut subrufa, ferrum aut alium Magnetem ad se trahens vel rejiciens, quæque, si libere moveri possit, polos suos ad mundi cardines dirigit.

Magnes lapis ferrum trahens, a Magnete *Theophrasti* distinguendus est. Μαγνῆτις enim Theophrasti argentum colore & nitore mentiebatur; minime durus erat, sed facile in vascula tornabatur, nec ferrum trahebat. Sic dictus quoque fuit a Magnesia patria. Nec etiam Magnes qui, ut jam diximus, lapis

pis Lydius dictus fuit, indiscriminatim usurpandus est pro illo Lydio lapide, quem Coticulam appellant, vulgo *Pierre de touche*, quo aurum, & argentum probatur: longe enim inter se differunt, licet a communi patria commune nomen acceperint. Quidam ex Græcis veteribus vim ferrum repellendi in Magnete deprehenderunt; nec eamdem esse Magnetis speciem arbitrati, duas hujus lapidis species, constituere: unam nempe, quæ ferrum trahebat, quem Magnetem dixere: alteram, quæ ferrum propellebat, quam Theamedem nuncupaverunt.

Magnes variis in locis reperitur, & plerumque in fodinis ferri, in Arvernia Galliæ provincia, in Cantabria Hispaniæ, in Italia ad montes Viterbi, & in Ilva insula, in Germania prope vallem Joachimicam, Sneeburgum, Svvartzburgum, &c. in insulis Britannicis, in Norvegia; sed præstantissimus est Indicus, & Æthiopicus.

Hic lapis ferri quædam minera est: in quibusdam Germaniæ locis in optimum ferrum excoquitur, & radiis solaribus in foco vitreæ lentis majoris coadunatis expositus ferri indicia exhibet.

Mirabiles sunt Magnetis virtutes, tum in ferro attrahendo vel repellendo, tum in semetipso, dum liber est, ad certas mundi plagas convertendo; tum etiam in eo, quod easdem vires ferro communicet; de quibus effectibus eorumque causis fuse tractarunt Philosophi.

Internus Magnetis usus in Medicina nullus est: licet Galenus, *libro de simplicium Medicamentorum facultatibus*, easdem in illo, ac in Hæmatite vires agnoscat; & *libro de simplici Medicina*, purgativam ejus vim, præsertim in hydrope ad humores aqueos educendos, commendaverit; necnon etiam Dioscorides illum trium obolorum pondere ad crassos, & melancolichos humores evacuandos proposuerit. Quidam in Magnete vim deleteriam inesse asserunt, cœteris dissentientibus. Verum hanc venenatam qualitatem forte de altera Magnetis specie argentea, quæ mihi lythargyri nativi species videtur, potius intelligendam censeo, quam de Magnete ferrum trahente.

Ad Magnetem quidam referunt lapidem album, quem Calamitam albam seu Magnetem carneum Itali vocant; quia ut ille ferrum, ita hunc ad se trahere carnem putant.

Lapis est albus, maculis nigris inspersus, qui linguæ admotus tenaciter ei adhærescit: cujusdam margæ saxatilis species est, quæ cum Magnete nonnumquam in fodinis reperitur. Miræ prorsus virtutes præsertim ad amatoria ipsi tribuuntur, sed prorsus futiles, ac superstitiosæ.

Magnes externe exsiccat, adstringit & consolidat. In emplastri Manus Dei dicti, emplastri nigri, emplastri divini, emplastri styptici, *D. Charas*, compositione usurpantur.

Magnesia, & Manganesia vitriariorum: sapo vitri: *D. Merret:* vulgo *Manganese*. Substantia est fossilis, metallica, ferruginosa, Antimonium minerale colore & nitore referens, friabilis. Duæ Magnesiæ species a Petro Pomet, *in universali Medicamentorum simplicium historia*, constituuntur: cineracea una, rarior & parum usitata; nigra altera, communis, & usitatissima.

Ad vitri confectionem, aut purgationem a vitrariis usurpari solet. Si

enim modicum ejus vitro fuso admisceatur, illud ab alienis coloribus, viridi nempe vel cæruleo purgat, & clarius redit: unde a Christophoro Merret, *in doctissimis ejus Commentariis in Antonii Nery artem Vitrariam*, sapo vitri dicitur. Si vero majori copia cum vitro permisceatur, illud purpureo colore tingit. Eo quoque figuli utuntur ad figulina vasa nigro colore inficienda haud aliter atque Zaffera ad cæruleum. Idem Merret optimam dicit eam quæ micantibus scintillis caret, dura est, gravis, subnigra, aut quæ in pulverem redacta atrum plumbi colorem reddit.

Foditur in germania, in Italia, in montibus Viterbi, in Pedemontio, in Anglia circa Mendippi colles, celeberrimo ob plumbi mineras in Comitatu Smersetensi loco. Ubicumque fossores metallici, inquit Merrettus, eam inveniunt, firmiter concludunt subesse plumbi mineram. Num quid plumbi continet, adhuc incertum est. In Medicina nullus est usus.

Lapis Petracorius, *Petri Pomet*, vulgo *Perigueux*, substantia est fossilis, ferruginea, nigra, dura, gravis. Nonnihil ferri continere videtur. In Delphinatus montibus effoditur. Encaustæ, & figuli ad opera sua pingenda eo utuntur. Ad usum medicum non adhibetur.

ARTICULUS TERTIUS.

De Cadmia, Lapide calaminari, Tuthia, Pompholyge, & Spodio.

CAdmia vox est, quæ variis rebus imposita fuit. Dioscorides *Καδμείαν* nominat recrementa quædam ærea, quæ ex ære in fornacibus candente oriuntur. Galenus hac voce duplicem substantiam designat: unam, quæ fit ex ære, eamdemque cum Cadmia *Dioscoridis*; alteram nativam e Cypro insula oriundam, quam *λιθώδη*, lapidosam dicit. Plinius eamdem Cadmiam ex ære factitiam cum Dioscoride, & Galeno agnoscit; sed insuper alteram recenset nativam, quam Ærosam nominat, ex eo quod æris minera sit, ex qua cuprum excoquatur. Eadem est fortasse cum Cadmia lapidosa *Galeni*.

Metallurgi Cadmiam dixere Lapidem calaminarem, quo ad aurichalcum ex ære conficiendum utuntur. Tandem Germani Cadmiæ nomen Cobalto tribuere. Eam ob rem Agricola cum recentioribus triplicem Cadmiæ speciem constituit; metallicam unam, fossilem alteram, tertiam fornaceam: quam divisionem retinebimus.

Cadmia metallica est igitur corpus fossile, quod æris, vel argenti, vel utriusque nonnihil continet; & duplex est.

Prima, Cadmia nativa, Cypria, *Καδμία λιθώδης Galeni*: Lapis ærosus, *Plinii*. Substantia fossilis est, seu potius quædam cupri minera, ex qua Plinius narrat cuprum fusione extrahi variis in Asiæ, & Italiæ locis. Eadem est fortasse quam Galenus in Cypro reperisse narrat, licet tamen non dixerit cuprum ex ea confici posse.

Hodie

Hodie nobis ignota est, aut saltem cum cœteris cupri mineris confunditur.

Secunda, Cadmia metallica: *Agricolæ*: Cobaltum: *Germanorum*; Fossile est metallicum, ex quo Arsenicum, Zaffera, & Encaustum cæruleum arte eliciuntur, de quo jam supra egimus.

Cadmia fossilis: *Agricolæ*: Cadmia lapidosa: *Schroderi*: Lapis calaminaris: *Off.* Substantia est fossilis, mediæ consistentiæ inter lapidem, & terram, colore diverso, modo cinereo seu ex albo pallente, modo subluteo, modo ex nigro rubente. Hæc sphærulis ferrugineis granorum Piperis figura, & crassitie tota conspersa est, & venulis albis distincta. Uberrime foditur in agro Bituricensi, & apud Andegavenses prope Salmurium. Illa vero in Germania, & præsertim in agro Aquisgranensi reperitur.

Lapis Calaminaris ferri minera mihi videtur esse, cum pro majori sui parte a Magnete attrahatur.

Hæc Cadmia veteribus Græcis ignota fuisse videtur; saltem ad usum medicum non adhibebatur, cum a Dioscoride, & Galeno nulla ejus facta fuerit mentio. Hodie a Medicis nonnumquam præscribitur, ad ulcera humida exsiccanda, & sananda, ad infantum excoriationes percurandas, vel sub pulveris tenuissimi forma, vel unguentis admixta.

Usurpatur in unguento ophtalmico *Renodæi*, in unguento desiccativo rubro *D. Charas*, in emplastro Manus Dei dicto, & in emplastro styptico *Ejusdem*.

Maxima Lapidis calaminaris copia Aurichalci confectioni impenditur, cujus duplicem conficiendi rationem sic exponit Agricola.

Parva æris optimi fragmenta, & Cadmiæ fossilis ustæ, & molitæ farinam seu pollinem, artifices alternatim imponunt in ollas, quarum singulæ libras circiter quinquaginta capiunt. Sunt qui ad æs, & Cadmiam adjiciunt vitrum, ut illud facilius liquescat. Quidam etiam in Cadmiæ fossilis locum Cadmiam fornacum substituunt. Ollas autem sic ære, & Cadmia repletas in fornaces concameratas demittunt, in ferrea bacilla, quæ in cujusque fornacis fere medio sunt; ignisque accenditur in brevibus quibusdam quasi cuniculis infra dispositis. Cuique vero fornaci, parte suprema rotundum foramen est, & luteum operculum, quo moderantur ignem. Itaque cum hæc ad horas octo vel novem simul in vehementi igne cocta, & liquefacta fuerint, æs quamquam auri colore nondum videatur tinctum, tamen in Aurichalcum mutatum multo gravius factum est. Ollas, postquam idipsum fuerit refrigeratum, ex fornace eximunt; & Aurichalcum favillæ modo candicans, & pumicis instar cavernulis refertum, denuo liquatum infundunt in receptaculum, quod est inter duas latas crustas saxeas medium. Crustæ enim sic committuntur, ut ex Aurichalco, cui jam auri color, & splendor est, laminæ crassæ vel tenues effici possint, quas postea incudi impositas, & malleo percussas perficiunt.

Alia autem ratione sic præparatur. Catinum sumunt in quo argentum liquari solet, ejusque exteriorem partem oblinunt argilla, cum qua mixta sit ferri squama, interiorem vero melle mundissimo. Similiter

tenues æris bracteolas circiter digitum latas oblinunt melle, eisque inspergunt pulverem subtilissimum, qui fit ex Cadmiæ fossilis, Tartari crudi, carbonum Tiliæ æquis portionibus, easque in catinum injiciunt: hunc tegunt operculo fictili, & argilla supradicta circumobliniunt. Operculo foramen est, in quod immittitur stylus, quo liquefactum æs commovetur. Catinus imponitur in fornacem talem quali utuntur monetarii fabri. Cum igitur Cadmia commiscetur cum ære, primo emittitur ruber fumus, deinde partim ruber, partim cæruleus, postremo luteus, qui significat mixtionem esse factam; atque tum catinus e fornace eximitur, & æs aureo fulgore splendens reperitur.

Hac in operatione cuprum fere tertiam, vel ad minimum quartam sui partem Cadmiæ retinet, nec ideo minus ductile est; imo in filum tenuissimum, & in laminas, foliolave subtilissima deduci potest.

Cadmia fornacum, seu factitia, duplex est: Cadmia factitia *Veterum*; & Cadmia factitia *Recentiorum*, seu Tuthia *Officinarum*.

Discorides, Galenus, & Plinius per Cadmiam factitiam nihil aliud intellexerunt præter recrementum, quod ex æris minera, dum in cuprum funditur, follium flatu avolat, & fornacis parietibus camerisque adhæret; cujus variæ sunt species pro diversis ejus concretionis figuris, pro ejus tenuitate vel crassitie, & colorum varietate.

Tenuissima, inquit Plinius, in ipso fornacum ore, qua flammæ eructantur, appellata Καπνῖτις fumosa, & nimia levitate similis favillæ. Interior optima, cameris dependens, & ab eo argumento Βοτρυΐτις, hoc est, racemosa, cognominata: ponderosior hæc priore, levior porro secuturis; duo ejus colores: deterior cinereus, puniceus melior; friabilis, oculorumque medicamentis utilissima. Tertia est in lateribus fornacum, quæ propter gravitatem ad cameras pervenire non potuit: hæc dicitur πλακῖτις, & a Dioscoride πλακώδης quasi crustosa, & ipsa ab argumento; crusta verius quam pumex, intus varia, ad psoras utilior & ad cicatrices delendas. Fluunt ex ea duo alia genera: Ονυχῖτις, extra pene cærulea, intus Onychitæ maculis similis: Οστρακῖτις, tota nigra, & e cœteris sordidissima, vulneribus maxime utilis. Omnis autem Cadmia in Cypri fornacibus optima. Idem auctor narrat Cadmiam fieri quoque in argenti fornacibus candidiorem, ac minus ponderosam, sed nequaquam comparandam ærariæ. Quin etiam ex Pyrite quodam lapide Cadmiam fieri scribit Galenus.

Verum hæ omnes Cadmiæ species nunc in Officinis ignotæ sunt. Nec Arabes eas norunt; imo parum solliciti de substantiis, quæ sub Cadmiæ nomine a Dioscoride, Galeno, & Plinio descriptæ fuerant, & quæ in Cypri tantum officinis fusoriis reperiri poterant, eadem nomina alii rebus assignavere: unde orta est confusio multa. Quandoquidem Arabes Climia dixerunt recrementum quodcumque metallicum, non solum Cadmiam veterum, ex ære, aut Pyrite confectam, sed & Lithargyron auri, & argenti: & Avicenna Climiæ auri seu Lithargyri auri notas cum Cadmiæ veræ notis a Dioscoride recensitis confundit, ut observavit doctissim. Salmasius: quin etiam ejusdem Cadmiæ descriptionem a Dioscoride traditam Lithargyro argenteo assignat.

Cad-

Cadmia *Recentiorum* : Cadmia fornacum *Agricolæ* : Tuthia vulgaris *Offic.* non cupri, sed Aurichalci recrementum est; seu potius est recrementum Lapidis calaminaris cum cupro fusi, cum veterum Cadmia ex solo cupro oriebatur. Tuthia itaque officinarum est Lapis calaminaris ex ære fuso sublimatus ad superiorem fornacis partem, ubi ad ferreas hastas concrescit in crustam densam, quæ postea excutitur in frustula semicubulata, arborum corticibus similia, sonora, intus lævia, sublutea, externe granulis admodum minutis conspersa, colore cinereo aliquantum ad cœruleum vergente.

Eadem est fortasse hæc Tuthia nostra cum Tuthia Arabum, cum Serapio Tuthiæ genus describat, quæ fit & colligitur in fornacibus in quibus æs citrinatur: nisi Tuthiæ nomine Lapidem ipsum calaminarem intelligant; de quibus in eorum libris non satis liquet.

Tuthia inter ophtalmica remedia præstantiora recensetur; abstergit enim, & exsiccat sine morsu. Unde in ulceribus corneæ adnatæ & palpebrarum feliciter præscribitur, in oculorum pruritu, in ophtalmiis inveteratis, &c. ad lachrymantes vel fistulosos oculos sistendos.

Tuthia raro adhibetur nisi præparata. Hæc autem præparatio fit, igniendo & extinguendo ter quaterve in aqua Rosarum, lævigandoque supra marmor secundum artem.

℞. Tuthiæ præparatæ ʒß. aquar. Pilosellæ, Rosar. & Euphrasiæ ana ℥j. Misc. Fiat collyrium. Vel

℞. Aloes Soccotrin. & Tuth. PP. ana ʒvj. Sacchar. albi ʒj. aq. Rosar. & vini albi non acidi ana ℥vj. Infundantur in ampulla vitrea bene clausa ad solem per 40. dies. Hujus aquæ non colatæ instillentur guttæ aliquot in oculum. Vel

℞. Tuthiæ præparatæ ʒj. Butyri recentis ʒiiij. Misc. Fiat unguentum, cujus tantillum ad oculorum angulos & palpebrarum oras adhibeatur.

Usurpatur in unguento ophtalmico *D. Charas*.

Pompholyx & Spodos, vel Spodium *Dioscoridis* & *Galeni* in officinis nunc ignota sunt. Dioscorides & Galenus narrant Pompholygen duplici ratione confici posse; vel fit ex æris materia in fornacibus fusa, cujus favilla in candidissimum & levissimum pollinem concrescit; vel conficitur ex Cadmia sola eximie follibus proflata.

Pompholygos duo genera constituit Dioscorides: unum ad æris colorem vergens, subpingue; alterum candidissimum, summamque levitatem nactum.

Candida Pompholyx fit, inquit Dioscorides, quoties in perficiendo ære, fabri præstantiorem facere volentes, detritam Cadmiam cumulatius insperserint; (sive per hanc Cadmiam auctor intelligat novam mineram, sive factitiam Cadmiam, nempe metalli fuliginem:) nam tenuissima favilla quæ copiose effertur, in Pompholygen coit. At vero conficiebatur quoque ex sola Cadmia in fornacibus combusta, nempe minutis Cadmiæ fragmentis in ignem conjectis qui ante ærarium jacebat follem. Egesta enim suffitu tenuis materiæ pars & levis, camera ad hoc parata excipitur. At vero quod reflectens in pavimentum recidebat, Spodos est seu Spodium. Nigricat & plerumque ponderosius est, terra & spurcitie in acervatione refertum. Et revera erat quasi purgamentum quoddam, quod ab ærariarum officinarum pavimentis & for-

fornacibus everritur ; unde Spodos Pompholyge longe deterior censebatur.

Hæ substantiæ in ærariis officinis quærendæ forent, ubi æris Cyprii vel rubri minera copiose funditur. Nunc vero non amplius ad nos devehuntur.

Pompholyx *Off.* Nihil album *Quorumdam*. Flos est seu fuligo alba, tenuis, Lapidis calaminaris cum ære fusi, fornacis testudini & crucibulorum operculis adhærens. Munda eligitur, nullis sordibus inquinata.

Eisdem virtutibus cum Tuthia pollet. Exsiccat sine morsu, & leviter adstringit, corrodentem humorum acrimoniam absorbet, ac mitigat: unde etiam refrigerare dicitur. Ad ulcera vetustiora, cancrosa & maligna exsiccanda feliciter adhibetur; necnon etiam ad oculorum fluxiones sanandas efficacissima est. Ex ea paratur unguentum Diapompholygos.

Spodos & Spodium Græcorum quid sit ex supradictis patet, nempe cinis vel potius flos metallicus impurus qui in officinis ærariis colligebatur. A Pompholyge parum discrepat. Plinius tamen ejus plura genera constituit: Spodon nempe ærariam, quæ præstantissima est; argentariam, quam Lauriosin vocari dicit a Laurio Atticæ monte, in quo argenti erant fodinæ; aurariam, quæ in auri purgatione colligitur; & plumbariam, quam post Cypriam ærariam commendat Dioscorides.

Spodium Græcorum intus nocivum erat; quapropter externe tantum adhibebatur.

Arabes præter hæc Spodii metallici genera, Spodii nomine, quod cinerem significat, abutentes, alia adhuc constituere aut substituere; cineres nempe plantarum, vel animalium quorumdam. Hæc succedanea a Græcis Antispoda vocata fuerunt.

Quædam a Dioscoride referuntur, ut folia Myrti cum floribus & baccis immaturis calcinata & lota, Oleastri folia, Taurinum gluten, lana succida & aspera pice aut melle irrigata & combusta, & cætera hujusdemodi.

Avicenna *Tabaxir* nomine designat cinerem radicum Cannarum exustarum; quam vocem *Tabaxir* interpretes Spodium verterunt. Verum & illud Spodium quod ex Orientalibus regionibus parce quidem afferebatur, Sacchari adhuc impuri & nondum defœcati speciem fuisse arbitramur; & a doctissimo Salmasio *tractatu de Sacchard* validis argumentis probatur. Unde non mirum si ab Arabibus, & illis qui eos secuti sunt, Spodium ad usum internum cum tot encomiis adhibitum fuerit. Colore nempe cinereo decepti fuerant Arabes mercatorum relationibus, qui hunc pulverem cineraceum ex arundinibus extractum esse referebant; & ideo arundinum cinerem esse existimaverunt: hodie vero in officinis pharmaceuticis Ebur ustum pro Spodio accipiendi invaluit consuetudo.

AR-

ARTICULUS QUARTUS.

De Chalcitide, Misy, Sory, & Melanteria.

CHalcitis, Misy & Sory corpora fossilia sunt inter se origine & viribus conjunctissima, quae potissimum in Cypriis aerifodinis in montibus Solorum reperiebantur. Galenus, *lib. de simplicium Medicamentorum facultatibus*, narrat se his in fodinis vidisse quasdam in longissimum porrectas veluti zonas, alias super alias numero tres: quarum infima erat ipsius Soreos, super quam altera erat Chalciteos, suprema Misyos.

Praeterea idem Galenus observat Chalcitin per tempus in Misy transmutari. Frustum enim Chalciteos quod ipse in Cypriis fodinis collegerat, post annos circiter triginta in Misy quoad extimam superficiem conversum reperit, dum quod in medio erat, perfecta erat Chalcitis nullamdum alterationem experta. At vero ex levi quadam mutatione quam in Sory, quod ab eodem tempore servabat, deprehendit, idipsum forte longe tempore in Chalcitin mutari posse suspicatur.

Chalcitis *Graecorum* χαλκῖτις *Dioscoridis*. Est substantia fossilis, aeri similis, friabilis, nec lapidosa, intercursantibus oblongis venis splendentibusque, Misy tenuior, Sory vero crassior, quae in igne sanguineum vel miniatum colorem contrahit.

Misy *Graecorum*: Μίσυ *Dioscoridis*. Est substantia fossilis, lutea, aureisque scintillis, dum frangitur, splendens, nata super Chalcitin, & ex Chalciti, non secus ac aerugo, nascitur super aes & ex aere. Efflorescentia Chalciteos esse videtur.

Sory *Graecorum*: Σῶρυ *Dioscoridis*. Substantia est fossilis, crassior & magis compacta quam Chalcitis & Misy; fricata, scintillas Miseos emittens, spongiosa, seu in multa foramina dehiscens, subpinguis, colore nigricante, sapore adstringente nauseabundo, & odore gravi summeque virulento.

Haec descriptio satis apte convenit fossili cuidam substantiae causticae, quam Turcicae mulieres ad cutem pilis denudandam adhibere solent, & *Rusma* nuncupant. Unde facile crederem illud Rusma idem esse cum Sory Graecorum.

Rusma, referente Bellonio, fossile est ferri excremento simile, sed levius, nigrum, adustumque quidpiam referens. Ejus fodinam in Galatia seu Gallograecia, haud procul ab oppido Conteio, nunc *Cute* dicto, invisit. Ea est ejus utendi ratio.

Rusmati in tenuissimum pollinem contuso Calcis vivae dimidiam partem adjiciunt, unaque in fictili vase aqua macerari sinunt. Foeminae balnea ingressurae, partes quas glabras efficere cupiunt, eo inungunt, atque inhaerere sinunt, quanto tempore ad coquendum ovum requiritur, deinde explorant an pili decidant: tunc parte abluta aqua calida & cum pasta, pilos lotione auferunt. Idem cum Auripigmento & Calce viva Barbitonsores nostri hodie efficiunt.

Melanteria *Graecorum*: Μελαντηρία *Dioscoridis*. Duplicis originis pro-

ditur a Dioscoride; quædam in faucibus cuniculorum, e quibus æs eruitur, salis modo concrescit; alia vero in eorum locorum superficie, quæ terrena est. Præstat quæ sulphuris colorem trahit, lævis, pura, æqualis, & quæ contactu aquæ confestim nigrescit.

Hæc fossilia hodie in officinis pharmaceuticis rarissime reperiuntur; & sane in Cypro, in Asia minori, vel in Ægypto quærenda forent.

Adurunt, & escharas efficiunt, nonnihil quoque adstringunt.

Sola Chalcitis nunc usurpatur in Theriacæ *Andromachi senioris* compositione: verum cum in officinis rarissime occurrat, Vitriolum ad rubedinem calcinatum, seu Colcothar, ei substituere solent.

CAPUT SECUNDUM.

De Fossilibus Metallicis, quæ sunt peculiaris naturæ, & metalla spuria, vel semi-metalla a quibusdam dicuntur.

ARTICULUS PRIMUS.

De Stibio seu Antimonio.

STibium & Antimonium, *Offi.* στίμμι *Dioscoridis*; στίβι, πλατυόφθαλμον, λάρβασον, γυναικεῖον, ὀμματόγραφον ἀλάβαστρον *Græcorum quorumdam*: forte τετράγωνον *Hippocratis*: Lapis spumæ candidæ nitentisque, non tamen translucentis *Plinii*: Aitmad, seu Atemed *Arabum*. Est substantia metallica, solida, ponderosa, fragilis, plumbeo colore, cum striis longis splendentibus, igne fusilis, non vero ductilis.

Diversæ sunt Stibii nativi species. Aliud enim effoditur ferro polito vel plumbo simile, sed friabile, & saxo aut lapidi candido aut crystallino intermixtum. Aliud ex tenuibus lineis splendentibus, quasi aciculis nunc ordinatim, nunc indiscriminatim dispositis coacervatum, quod mas. Aliud ex lamellis latioribus & splendentibus compositum, quod fœmina a Plinio dicitur. Aliud congeries est virgularum tenuium plumbei coloris ex lapide tenero, candido nascentium, quod facillime sulphuris instar igne liquescit, ob maximam sulphuris copiam; quale in Comitatu sanctæ Floræ prope Massam & Selvenam agri Romani oppida eruitur. Aliud maculis subcroceis vel subrubris hinc inde distinguitur, quale in Hungariæ aurifodinis reperitur. Quod quidem Chymistæ multi faciunt propter sulphur quoddam aureum, quo illud Antimonium turgere sibi fingunt. Vel in propria minera reperitur; vel, & quidem sæpius, cum cœteris metallis admixtum: unde Ἀντιμόνον seu Ἀντιμονίν; quasi nunquam solum seu absque alterius metalli consortio reperiretur.

Antimonii mineræ ubique occurrunt: in Gallia vero plures sunt, ac fœcundæ ejus fodinæ apud Arvernos, Pictones, & Armoricos.

Anti-

Antimonii glebæ cum lapidosa materia permixtæ e terra eruuntur; a qua metallum seu minerale sic separari solet. Gleba antimonialis in frusta mediocria contrita ollæ imponitur aliquot foraminibus in fundo pertusæ, juris orificium operculo cum luto accurate clauditur. Huic subtus accommodatur aliud vas fictile coniforme: & igne vasi superiori admoto, Antimonium liquatur, & per foramina in vas inferius fluit, scoriis in superiore vase remanentibus.

Vana est Stibii distinctio in marem, & fœminam, cum in metallis nullus sexus distinguatur. Rectius dividitur in fossile seu nativum; & fusum. Fossile illud est, quod ignem nondum expertum fuit, & cum terra vel lapidea substantia permixtum est; fusum vero illud est quod in massas pyramidales fusum, & a lapideis recrementis purgatum nobis advehitur. Probatur durum, grave, coloris plumbei, cum striis radiatim dispositis ac splendentibus ad instar ferri politi. Nec pro usu medico Hungaricum Gallico præstat. Repudiatur illud quod totum pene ex scoriis compingitur.

Antimonium Gallicum constat ex partibus fere æqualibus sulphuris inflammabilis communi similis, & substantiæ regulinæ. Sulphur in Antimonio patet ex odore, & flamma cœrulea quam dum calcinatur, emittit; quæ quidem non percipitur, nisi in obscuro loco calcinatio peragatur. Præterea cum Nitro in crucibulum candens projectum, fulgurat eodem plane modo ac sulphur. Si Antimonium cum Mercurio sublimato corrosivo distilletur, Cinnabaris Antimonii paratur, nempe ex sulphure Antimonii, & Mercurio sublimati corrosivi. Tandem sulphur ex Antimonio educitur, si Antimonium cum calcis vivæ aut cinerum clavellatorum quadruplo igne fusum in aqua communi ebulliat: sulphur enim Antimonii, mediantibus alcalinis salibus, aqua solutum, aceti vel alterius acidi ope præcipitatur.

Substantia regulina fusilis est, non vero ductilis, splendens ferri politi ad instar, & ex laminis latioribus constare videtur; quæ, cum regulus rite funditur ac refrigeratur, radiatim ita disponuntur, ut in ejus superficie stellæ figuram exhibeant.

Regulina hæc materies, si levi calcinatione a sulphure omnino fere liberetur, in calcem cineream vitrescibilem convertitur, quæ deinde igne vehementiori fusa in vitrum hyacinthinum concrescit. Si huic vitro fuso sulphurea vel inflammabilis quædam substantia affundatur, statim pristinam reguli formam priscumque splendorem recuperat.

Ob uberiorem sulphuris copiam, qua turget Antimonium, ex eo liquor acidus a spiritu sulphuris vulgari non discrepans extrahi potest. Unde liquet Antimonium constare ex acido sulphureo seu vitriolico, ex substantia bituminosa, qualis e sulphure vulgari extrahitur, & ex vitrescibili terra metallica.

Regulus Antimonii ab Aqua regia dissolvitur, ab aliis acidis vero calcinatur tantum. Antimonium omnia metalla, vel etiam argentum, excepto tantum auro, fusione dissolvit ac destruit. Unde a Chymicis Lupus vorax dicitur, vel etiam Saturnus, qui filios suos comedit, Plumbum sapientum, Magnesia Saturnina. Dicitur quoque Lavacrum solis, ex eo quod aurum cœteris metallis commixtum, & cum Antimonio fusum,

ab

ab iis expurgetur, & inde magis rutilans puriusque emergat. Sulphur solare, sed immaturum, in Antimonio contineri vulgo existimatur: unde Solis leprosi, vel Entis primi solaris nomina obtinuit. Verum sulphur metallicum a sulphureo principio, quod in regno animali aut vegetabili observatur, non discrepare alibi demonstravimus.

Apud veteres Stibium fucus fuit usitatissimus præsertim ad oculorum cilia nigro colore pingenda. Sic in sacris Codicibus *Reg. lib. 4. cap. 9.* legitur impiam Reginam Jezabel, cum Regis Jehu iram vellet demulcere, sibi oculos Stibio depinxisse. In iisdem libris a Prophetis notantur mulieres, quæ Stibio oculos circumlinebant. Eam ob rem, quia ad formæ lenocinium Stibium usurpabatur, γυναικειον Græcis dicebatur; & πλατυόφθαλμον quod oculos mulierum dilatare videbatur. Stibium adstringit, inquit Dioscorides, meatus obstruit, refrigerat, excrescentias in carne cohibet, ulcera ad cicatricem perducit, sanguinem sistit, sordes, & ulcera oculorum expurgat. Galenus vim exsiccantem, & adstringentem in eo agnoscit; & ideo medicinis ocularibus, quæ collyria sicca dicebantur, commisceri narrat. Ab antiquis comburebatur, & lacte muliebri vel vino extinctum conterebatur, aqua pluvia admixta, ac tandem in pastillos efformabatur forte quadratæ figuræ: unde ab Hyppocrate tetragonum pharmacum nuncupatum fuit. Ejus vis emetica ipsis ignota fuisse videtur, aut saltem illud medicamen rarissime ad purgandum usurpabatur, cum inter tot auctores solus Dioscorides unica tantum vice mentionem faciat in compositione cujusdam medicaminis purgantis ex Elaterio, Sale, & Stibio; ubi tamen Stibium minus adjectum fuisse videtur ad vim catharticam augendam, quam ad medicamen Stibii colore tingendum.

Stibii vis cathartica præsertim invaluit sæculo circiter duodecimo, quo Monachus quidam ordinis Sancti Benedicti, natione Germanus, nomine Basilius Valentinus, librum edidit sub titulo *Currus triumphalis Antimonii*, in quo Antimonii vires ad innumeros fere morbos miris laudibus effert. Sæculo tandem decimo-quinto Paracelsus Valentini opinionem secutus, Antimonii famam longius latiusque fudit: nihilominus tamen de Stibii qualitate salutari vel deleteria Medici diu, & acriter inter se contenderunt. Hodie tandem fere omnes de salutiferis ejus dotibus conveniunt, & duplicem in eo virtutem pro diversis ejus præparationibus agnoscunt; emeticam unam, diaphoreticam alteram. Quæcumque enim medicamenta ex Antimonio parari possunt fere innumera, vel purgantia sunt per superiora, & inferiora, vel diaphoretica sunt, & sudorifera.

Antimonii, ut vocant, crudi, seu non præparati, rarior est usus in Medicina, licet nulla ei vis insit noxia; cum ad drachmam unam aut alteram absque ulla nausea intus exhiberi possit. Sæpe etiam in ptisanis sudoriferis, & exsiccantibus decoquitur, quibus nulla vis emetica vel quocumque modo noxia impertitur. Illa tamen Antimonii decoctio prorsus inutilis est; aqua enim coctione, vel diuturniore, nihil de Stibio dissolvit aut retinet.

Constat igitur, Stibium per se innoxium esse, neque vomitum excitare, nisi quodam modo præparetur, aut nisi ab acida colluvie in ventri-

triculo delitescente vis ejus emetica evolvatur. Antimonium crudum intus sumptum a ℈j. ad ʒij. viscidam humorum crasim dissolvit, & attenuat, obstructiones aperit, & tanquam tutum remedium ad cutaneos affectus, ad tabem, & epilepsiam a quibusdam prædicatur. Ad bruta pinguefacienda plurimum valet. Ad usus externos etiam commendatur Antimonium crudum ad ulcera exsiccanda, ad scabiem, & effectus cutaneos sanandos in unguentis permixtum: in emplastris ad tumores resolvendos, collyrisque utiliter admiscetur ad curandas oculorum inflammationes.

Magis usitata medicamenta e Stibio præparata, sunt Hepar Antimonii, Crocus metallorum, Vinum stibiatum, Tartarum emeticum, Vitrum, Regulus, Sulphur auratum, Flores, Butyrum, Cinnabaris, Pulvis Algaroth, Panacea universalis, Bezoar-minerale, Calx diaphoretica, & Tincturæ.

Hepar Antimonii, & Crocus metallorum sic vulgo parantur.

℞. Antimon. crudi & Nitri tenuissime contritor. partes æquales. Misceantur exacte, & instituatur hujus materiæ detonatio in mortario, prunæ candentis ope. Tota massa subito deflagratur, & in massam reducitur semi-vitrificatam, quæ ratione coloris vocatur Hepar Antimonii.

Redigatur hæc massa in pulverem subtilissimum, & aqua pura ter quaterve abluatur, donec edulcorata sit. Exsiccetur pulvis, qui Crocus metallorum vulgo dicitur, & Terra Sancta *Rullandi*. In substantia exhibitus vomitum potenter movet a gr. ij. ad vj.

Ex eo vinum emeticum fit infundendo Croci metallor. ℥iij. in vini ℔iij. per dies duos, tresve, lagenam identidem agitando. Tandem vinum supernatans limpidum exhibeatur ad vomitum promovendum ab ℥j. ad ℥iij. In enemate vero nonnumquam turbatur, & præscribitur ab ℥ij. ad iiij.

Tartarum emeticum ex Hepate Antimonii sic conficitur.

℞. Hepatis Antimonii cum scoriis ℥ij. Cremor. Tartari ℥viij. aq. communis q. s. Bulliant in vase fictili per horas 8. vel 9. Coletur liquor, & ad siccitatem evaporetur; & erit Tartarum emeticum solubile, vomitorium egregium a gr. ij. ad viij.

Cœteris Stibii præparationibus emeticis longe præstat. Facile enim sub quacumque forma exhiberi potest; & insuper, cum ejus vis ac dosis facile dignoscantur, rectius ad Medici nutum pro ægrotantis viribus aut morbi urgentia augeri vel minui potest, cum econtra vinum majori vel minori vi emetica donetur inæqualiter, pro majori vel minori aciditate sua vel maturitate.

In Hepate Antimonii conficiendo quidam Antimonio, & Nitro sal marinum decrepitatum, ut vocant, addunt; & sic conficiunt Magnesiam opalinam vel rubinam Antimonii a rubro colore sic dictam, vi emetica longe debiliore, quam Hepar Antimonii, donatam.

Hepar Antimonii equis, & cœteris quadrupedibus exhibitum, vomitum non excitat, sed sudorem aut diaphoresim. Ad ℥ij. quotidie ingeritur per plures septimanas ad ea pinguefacienda, & ad eorum scabiem sanandam.

Me-

Medici Croco metallorum utuntur ad oculorum maculas, & suggillationes delendas, corneæ adnatæ, & palpebrarum ulcera, aut earumdem partium pruriginem, & psoram curanda.

Vitri Antimonii ea est conficiendi ratio.

℞. Antimonii crudi, & subtilissime pulverati q. placuerit. Calcinetur in patella terrea, lata, & plana, non vitreata, super carbonibus moderate accensis, spatula non metallica, sed lapidea seu potius fistula tabacali assidue agitando, ne materia fundo adhæreat. Sic calefiat, ut fumum emittat diligenter vitandum. Peracta est calcinatio, cum materia cinereum colorem obtinet, & fumum exhalare cessat. Cavendum est interea ne concrescat in grumos iterum pulverizandos, si forte fiant. Et hæc est Calx Antimonii, cujus ℥ij. vel iij. liquentur igne vehementi in crucibulo, & liquatæ effundantur in lapidem marmoreum: fusa materia inibi refrigerando concrescit in vitrum coloris haycinthini. Idem candidum, citrinum, rubrum, aut nigrum evadit, addendo Boracem, Sulphur, Salem gemmeum, Auripgmentum, &c.

Vitrum Antimonii potenter vomitum excitat a gr. j. ad iiij. Sed obtunditur ejus vis, si ter quaterve spiritus vini in illud comburatur, vitrum singulis vicibus supra marmor subtilissime conterendo. Tum a gr. x. ad xx. aut xxx. exhiberi potest. Blande purgat per superiora, & inferiora, & nonnumquam sudores movet.

Vitrum Antimonii vomitum non promovet, sed mere catharticum evadit, si vitrum Antimonii in alcohol subtilissimum redactum digeratur per duos tresve dies in spiritu vini, in quo Mastiches ℥ß. dissoluta fuerit, identidem agitando; ac tandem leni calore spiritus vini evaporetur, remanentibus Mastiche, & vitro Antimonii exacte permixtis. Dosis hujus pulveris ad gr. vj.

Regulus Antimonii sic præparatur.

℞. Antimonii ℥xvj. Tartar. crud. ℥xij. Nitri ℥v. Pulverizata probe commisceantur, & per vices injiciantur in crucibulum ardens. Deflagrationibus peractis, superinjicitur Nitri ℥j. Ignis vehementior excitatur, ut materia probe liquescat. Tunc effunditur in vas aheneum coniforme, calidum, sebo illitum, malleo tantisper excutiendum, ut regulus a scoriis facilius separetur, & fundum petat. Eximatur regulus a scoriis separandus. Si magis adhuc purgatus desideratur, liquetur in crucibulo, & affusa modica Nitri portione, ut bene fluat, effundatur in conum fusorium: & regulus obtinebitur purus, candidus, nitens, stella ut plurimum in superficie signatus.

Ex regulo Antimonii pocula fiunt, quibus virtus inest eximia, & diuturna ad vomitum excitandum; vinum enim quod per noctem in illis fuerit infusum, emeticum evadit. Imo globuli ex eo funduntur, qui millies vorati vi emetica, qua maxime pollent, non destituuntur.

Reguli metallici diversi præparantur, regulum Antimonii cum ferro, cupro, stanno, plumbo, argento vel auro fundendo.

Sco-

Scoriæ quæ ſupra regulum reperiuntur in cono ſuſorio, flavæ ſunt vel croceæ, & ſulphure antimoniali turgent. Hoc autem ſulphur ſic extrahi poteſt.

Scoriæ recentes & adhuc calidæ a regulo ſeparatæ in pulverem redigantur. Coquantur cum aqua ſimplici, quouſque aqua inſtar ſanguinis colorata appareat. Percoletur liquor, & cum aceto ſtillatitio vel cum phlegmate Vitrioli aut ſimilibus acidis præcipetur. Sic enim ad vaſi fundum dimittetur pulvis croceus vel fuſcus, qui educatus, & ab omni fœtore ac ſale liberatus & exſiccatus ſervatur; & eſt ſulphur auratum Antimonii, quod primum Ens auri a quibuſdam creditur. Vehementer purgat per ſuperiora & inferiora. Doſis a gr. j. ad iiij.

Sulphur auratum Antimonii diverſis modis præparari poteſt, & ob inſignes ejus dotes diverſis nominibus inſignitur. Sulphur dicitur, ex eo quod ſulphuris vulgaris ad inſtar accendatur cum odore fœtido: ab eo tantum differt quod regulinas Antimonii partes ſemper retineat, quibus pondere gravius ſit & magis fuſcum. Auratum dicitur, tum ex eo quod Chymici hoc ſulphur ad auri ſulphur proxime accedens ſibi finxerunt, tum etiam quod argento impoſitum ſuper prunas aureum colorem ipſi conciliet. Dicitur ſulphur embryonatum, ex Magneſia Saturnina eductum: Chymici etiam ſibi fingunt hoc Antimonii ſulphur aliqua ſolaris ſulphuris portione impregnatum eſſe; & Magneſiæ Saturninæ nomine Antimonium deſignant. A Glaubero Panacea & ſulphur univerſaliter purgans ab ejus præſtantiſſimis viribus dicitur. Et a Cardiluccio Chymico inſigni diu in Germania exhibitum fuit ſulphur illud, & abſconditum ſub nomine Centaurii mineralis, ſicut hiſce temporibus a quodam dicto *Laligerie* Chirurgo, & a fratre Carthuſiano ſub nominibus Kermes aut Alkermes mineralis, aut pulveris fratris Carthuſiani. Apud Anglos in uſu fuit idem ſub nomine Ruſſelliani pulveris, ut videre licet *in Pharmacopea Batheana* a Villielmo Salmon cum notis Anglice edita ann. 1698. Londini.

Omnes ſulphuris aurati præparationes ad duas reducuntur. Prima & vulgatior fit, ſulphur Antimonii ab aliquo ſale alcali ſolutum præcipitando per acetum diſtillatum vel alium liquorem acidum, altera fit, illud ſulphur ſolutum præcipitando per ſe abſque acido.

Primum Sulphur auratum fit ex ſcoriis Reguli Antimonii cum Antimonio, Nitro, & Tartaro præparati hac ratione. Sumuntur ſcoriæ ſalino-ſulphureæ a Regulo ſeparatæ. Coquuntur in aq. comm. q. ſ. Decoctum per chartam bibulam colatur, & colaturæ affunditur acetum diſtillatum, donec affuſione acidi humoris liquor non amplius turbetur. In vaſis fundo fit ſubſidentia pulveris tenuiſſimi, a quo per vaſis inclinationem limpidus liquor ſenſim ſeparandus. Pulvis reſiduus croceus, repetita aquæ affuſione, multoties eluendus, ac tandem exſiccandus.

Secundum Sulphur auratum quod hodie uſitatiſſimum eſt ſub nomine Kermes mineralis aut Pulveris fratris Carthuſiani, fit decoquendo Antimonii in minuta fruſtula contuſi ℔iiij. liquaminis Nitri fixi ℔j. aq. pluvialis ℔viij. Bulliant per horas duas. Decoctum adhuc bulliens

liens per chartam bibulam transcoletur, & in loco remoto reponatur per 24. horas, donec pulvis croceus subsidens vasis fundum petierit, & liquor limpidus appareat. Inclinato vase, hic liquor sensim effundatur; & pulvis subsidens in charta bibula repositus, pluribus aquæ tepentis affusionibus, ab omni sale spolietur. Tandem super exsiccatum pulverem spiritus ardens vini bis terve accenditur, ad ℥iiij. Et pulvis demum rite exsiccatur, & servatur ad usum.

Hic pulvis veluti Panacea seu remedium universale habetur. Vomitum nonnumquam excitat, præsertim dum in ventriculo acida saburra reconditur. Alvum sæpe & blande movet, si in intestinis humorum congeries sit: urinam provocat, vel diaphoresim aut sudorem excitat, dum in sanguine homores pravi permiscentur. Uno verbo operationem suam exerit, prout natura vergit ad hos vel illos humores per hæc vel illa emunctoria excernendos. Ad evacuandum exhibetur, & tunc a gr. j. ad iiij. vel ad humores incidendos, dividendos, immutandos, & tunc ad gr. ß. vel gr. j. tantummodo exhibetur, sed vicibus repetitis, tertia, quarta, vel sexta quaque hora, in febribus acutis ubi nimia est humorum cruditas & spissitudo. Hic pulvis, vel solus, vel cum Sacchari tantillo mixtus, exhibetur aqua vel vino dilutus, vel alio vehiculo idoneo. Nonnumquam cum oleo Amygdalarum dulcium diluitur: vel etiam in conservis Violar. Boraginis, Enulæ campanæ, aut aliis involvitur, & sub forma boli deglutitur.

Identidem & dosi refracta exhibitus serosas & crudas evacuationes alvinas sensim mutat, & biliosas reddit ac spissiores, humoresque sic ad purgationem disponit, bilem nempe nimis viscidam incidendo & fluidiorem efficiendo.

Inter initia morborum malignorum, variolarum & morbillorum utiliter exhibetur parva dosi cum pulveribus Bezoardicis, terreis & absorbentibus, velut Oculis Cancror. Corallo rubro, Margaritis, testis ovorum, Chelis cancror. & cœteris hujuscemodi. Sic lenem salivationem cum diaphoresi excitat, præcordiorum anxietates tollit, mucum primarum viarum corrigit, lymphæ vitia & seri coagulum emendat, sanguinis effervescentiam defœcantem suscitat. Glauberus præservativum illud dicit a variolis; quod confirmat experientia septem infantum. Fredericus Hoffmannus *in notis in Poterium* hujus pulveris usum commendat in febribus intermittentibus, contumacibus, chronicis, & autumnalibus. Obstructiones enim harum febrium genitrices potenter reserat. In infantium febribus intermittentibus hujus semi-granum vel gr. j. bis, ter, quaterve die cum felici successu præscripsit. Unum granum ejus pro dosi consociat cum salibus abstersivis & præcipitantibus, antifebrilibus; salibus nempe Absinthii, sale febrifugo *Sylvii*, Tartaro vitriolato, &c. & repetitis vicibus exhibet. Schroderus, *in dissertatione de Medicamentorum Galenicor. & Chymicor. necessitate*, sulphuris Glauberiani aurati vim in acrimonia seri deliniendа, lacrymarum mordacitate oculos infestante, lippitudines molestissimas & ophthalmias producente corrigenda, mire prædicat. Idem annotavit in muliere laborante artuum scorbutico dolore & defluxionibus ad pectus tam acribus, ut erosionem pulmonis & sanguinis sputum inducerent,

tantil-

tantillum hujus sulphuris Antimonii, tenuis & acris seri motum sedasse & periculosis morbis incrementa impedivisse. Est remedium (inquit Fred. Hoffmannus) in chronicis morbis, & qui ex diuturnioribus viscerum obstructionibus nascuntur, efficacissimum. In hydrope commodissime miscetur cum limatura Martis & Nitro; in epilepsia cum Cinnabarinis, in scorbuto cum Arcano duplicato, in hydrope cum Nitro defœcato utiliter exhibetur, aquam vel succum aut decoctum Parietariæ superbibendo. In alvi fluxu dysenterico, in confectione de Hyacint. superbibendo decoctum vel succum Plantaginis, adversus dysuriam & calculum in aqua Urticæ albæ seu non urentis sumitur.

In pleuritide & peripneumonia, universalibus remediis administratis, hauriat æger grana tria hujus pulveris in haustu vini generosi vel Hispanici, vel aqua Card. benedict. vel infusi Flor. Papav. rhœad.

Joannes Junckerus *in suo conspectu Medicinæ* observat hunc pulverem mirifice & momentanee catharrum suffocativum suspendere. Quod quidem non in uno observatum fuit; sed in pluribus ejusmodi patientibus, in quibus pro diversarum circumstantiarum ratione post catharri suspensionem, modo lenem vomitum, modo sudorem, modo nullam conspicuam excretionem produxit.

Dosim gr. vj. cum sale quodam digestivo miscendam exhibet.

In contumacibus virginum cachexiis utiliter exhibetur hujus pulver. gr. j. cum Croci Martis aper. gr. x. & Arcani duplicati tantumdem bis in die.

Observandum tamen non exhibendum esse hunc pulverem, nisi prius imminuta fuerit debitis venæ sectionibus sanguinea moles, nisi diluentibus medicamentis sufficienter diluatur. Cum enim hoc pulvere sulphurea pars sanguinis dividatur, effervescentiam & rarefactionem subito concipit; vasa jam repleta magis adhuc distenduntur: unde major æstus in sanguine & humoribus, & congestiones in visceribus novæ.

Non igitur exhibendus est, nisi imminuta fuerit plethora, nisi aptis & uberrimis diluentibus fluidiores fiant humores.

Aqua per chartam bibulam trajectam a nonnullis commendatur ad scabiem, impetigines, & alia cutis vitia sananda.

Fumus qui ex Antimonio ignito emittitur, in flores albos, flavos, & rubros colligi potest; modo convenientibus ollis excipiantur, addendo sabulum, vitrum pulveratum, salem Ammoniacum, aut Nitrum, ut copiosius ascendant, pluribus deinde lotionibus edulcandi. Vomitum, secessum & nonnunquam etiam sudores promovent a gr. ij. ad xij.

Ex Regulo martiali Antimonii flores argentei sub Nivis antimonialis nomine sic præparantur.

℞. Reguli martialis ℔j. Indatur ollæ fictili satis capaci inter prunas ardentes collocatæ. Operculum in medio perforatum in olla ita collocetur, ut illud inter & pulverem Regulinum duorum transversor. digitorum spatium vacuum remaneat. Altero operculo orificium ollæ claudatur. Urgeatur ignis per unius horæ intervallum, ut Regulus per-

perfecte liquescat. Igne remoto & vasis refrigeratis, flores nivei splendentes sub spiculorum forma reperiuntur in intervallo vacuo a Reguli superficie ad proximum operculum. Diaphoresim & sudores movent: quapropter in febribus malignis aliisque ægritudinibus in quibus diaphoresis utilis est, felici cum successu præscribuntur. Febres intermittentes sanant exhibiti paulo ante paroxismum. Dosis a gr. x. ad xl.

Butyrum Antimonii, quod & Spuma venenata duorum Draconum nuncupatur, & cinnabaris Antimonii sic conficiuntur.

♃. Antimonii crudi & Mercurii corrosivi ana q. placuerit. Pulverata & mixta digerantur in cella per noctem, deinde distillentur per retortam colli latioris & brevioris. Primo ignis lenti ope liquor stillat albidus & gravis; deinde ignem augendo, nunc fluit, nunc in crystallos seu butyrum glaciale concrescit. Si collum retortæ hoc butyro coagulato obstruatur, carbone admoto facile liquescit. Statim atque fuligo subrufa collo retortæ adhærere incipit, excipulum cum Butyro Antimonii removeatur, & novum substituatur. Postea ignis urgeatur vehementior, tunc Mercurius vivus in excipulum cadet, deinde Cinnabaris ad collum retortæ elevabitur & adhærebit.

Butyrum per novam retortam vitream distillatione ex balneo arenæ rectificatur. Causticum est insigne, carnis excrescentias absumit, & sphacelum sistit. Cinnabaris quæ collo retortæ adhæret, in pulverem redigitur, cum capite mortuo proprio commiscetur, deinde sublimatur igne mediocri. Ejus color ex fusco rubicundus est. Commendatur ad omnes capitis ægritudines, præsertim ad epilepsiam, necnon etiam ad luem veneream. Per sudores humores pellit. Dosis a gr. vj. ad xv.

Pulvis Algaroth, seu Mercurius vitæ ex Butyro Antimonii paratur, aquam tepidam ei uberrime affundendo. Antimonium enim in Butyro solutum præcipitatur sub specie pulveris albi multis lotionibus edulcorandi & postea exsiccandi. Efficaciter purgat per vomitum & secessum. Dosis a gr. ij. ad vj. Mercurius vitæ dicitur, sed improprie, cum nihil de Mercurio retineat, sed totus sit Antimonialis.

Ex Butyro Antimonii paratur Panacea universalis seu Antimonialis hac ratione.

♃. Butyri Antim. ℔ß. cryſtall. Tartar. subtiliter triti ℔j. Quibus affundantur in matracio amplo aq. communis ℔vj. Misceantur & bulliant igne arenæ per 7. vel 8. horas. Liquori adhuc calenti sensim instilletur olei Tartari per deliquium facti ℔j. Tumultuabitur mixtura. Cessante effervescentia, liquor per chartam bibulam transcoletur, & in vase vitreo igne lento ad siccitatem evaporetur. Sal in fundo remanebit, qui in cella collocari debet, donec in liquorem limpidum resolvatur, a fæcibus postea secernendum. Blande purgat per superiora & inferiora. Dosis a gutt. viij. ad xx. in vehiculo idoneo. A Tartaro emetico nonnisi colliquatione discrepat.

Stibium vi emetica & purgante omnino destituitur, & sudores tantum mo-

movet vel insensibilem transpirationem promovet, si ejus sulphur acidis mineralibus figatur. Sic fit primo Bezoardicum minerale.

℞. Butyri Antim. q. l. Cui guttatim instilletur in retorta vitrea sp. Nitri q. s. donec effervescentia cesset. Digerantur per horas xij. deinde distilletur spiritus igne arenæ ad siccitatem usque Massæ residuæ affunde novi spiritus Nitri tantumdem, & nova instituatur distillatio ad siccitatem usque. Tandem massa superstes in crucibulo, donec nullos fumos emittat, calcinetur; aqua tepida eluatur pulvis, & exsiccetur. Ab Helmontio in peste, morbis malignis, & contagiosis commendatum tanquam præstantissimum remedium diaphoreticum, Dosis a ℈ß. ad ʒß.

Compendiosior fieri potest Berzoardici mineralis præparatio, Reguli Antimonii ℥j. affundendo Aq. regiæ ℥iiij. Digerantur per aliquot dies leni calore, identidem agitando, donec omnis Regulus in pulverem albissimum convertatur. Huic postea superaffundatur aquæ communis magna copia; lavetur pulvis, donec perfecte sit edulcatus.

Secundo: Calx Antimonii diaphoretica, Diaphoreticum minerale, vel Antimonium diaphoreticum fit deflagrando per vices Antimonium crudum aut Regulum Antimonii cum triplici quantitate Nitri commixtum. Sic enim omne sulphur Antimonii a sale acido Nitri figitur. Calx quæ post deflagrationem remanet alba, pluries abluenda est aqua calida, & exsiccanda. A gr. x. ad ʒß. vel ʒj. exhiberi potest. Diaphoreticum est egregium, modo sufficienti dosi intus sumatur.

Obstructiones resolvit, humores crassos ac lentos attenuat & dividit, & per cutis poros sensibiliter vel insensibiliter pellit. In omnibus morbis malignis, in pleuritide, in rheumatismo, in erysipelatosis & cutaneis affectibus convenit, & feliciter præscribitur.

Usurpatur in pulvere Cornachini, & in pulvere febrifugo *Richard Morton*.

Variæ Antimonii tincturæ extrahuntur, de quibus multa prædicantur. Hæ sint pro exemplo; una simplex, altera magis composita.

℞. Salis Tartari ℥viij. Fundantur in crucibulo inter prunas ignito. Liquato sali affundantur cochleatim & identidem Antimonii crudi ℥vj. Cooperto crucibulo, calcinentur simul igne vehementiori per semi horam, deinde massa fusa in mortarium aheneum conjiciatur; & statim atque concrescit, contundatur & pulverizetur. Pulveri matracio capaci indito affundatur sp. vini rectificati q. s. ad quatuor digitor. supereminentiam. Vase exacte obturato, digerantur per aliquot dies, donec spiritus colore intense rubro tingatur. Tinctura philtretur, & servetur ad usum. Sudores movet: rarissime nauseas excitat, nonnunquam alvum subducit, & urinas pellit. Commendatur in hystericis & melancholicis affectibus, ad viscerum obstructiones reserandas, & in febribus malignis. Dosis a gutt. iiij. ad xx. in vehiculo idoneo.

Altera tinctura magis composita nunc tantopere celebrata, quæ Li-

lium seu tinctura Lilii *Paracelsi* dicitur, fit ex Regulis metallicis hac ratione.

℞. Cupri in tenues lamina divisi ℥j. Candescat in crucibulo ignito. Tunc in crucibulum conjice Reguli Antimonii Martialis pulverati ℥iji. & illico liquescent Venus, & Regulus Martialis. Deinde Stanni ℥iiij. per vices injiciantur, aliquando materiam ferro movendo. Omnibus perfecte liquatis, materia in conum fusorium sebo illitum projiciatur, quæ in massam Regulinam concrescit.

Massa Regulina metallica in pulverem redacta misceatur cum Nitri ℔jß. pulveris carbon. ℥ß. Mixtura in crucibulo candente cochleatim projiciatur; & qualibet projectione cooperiatur crucibulum, donec omnis compescatur fulminatio. Igne intenso calcinetur materia per duas tresve horas, cum spatula ferrea identidem agitando. Materia in mortarium aheneum vel ferreum effundatur; & dum coalescit, citissime contundatur. Pulverata massa adhuc calens e mortario in matracium defundatur, huic statim affundendo sp. vini q. s. ad 4. digitor. transversor. supereminentiam. Digerantur igne arenæ per 15. dies; & erit tinctura Lilii, seu potius tinctura metallor. quæ sudorifera est, & diuretica. Dosis a gutt. xx. ad c. in vehiculo convenienti: in febribus malignis, apoplexia, paralysi, rheumatismo, scabie, scorbuto, hydrope, mensium suppressione commendatur.

Recensitis, quæ confici solent e Stibio præparationibus, tum emeticis, tum diaphoreticis; non abs re erit inquirere, unde vires Antimonii pendeant: quod quidem resolvere difficillimum est. Corpus enim illud minerale per se vomitum nullo modo provocat. Si cum acidis e vegetabilium familia oriundis consocietur, emeticum evadit: si econtra acidis conjungatur mineralibus quantitate sufficiente, vomitorium non est, sed sudoriferum aut diaphoreticum: & quæcumque ejus præparatio emetica, horumce acidorum consortio statim vim suam vomitoriam deponit. Si calcinatione sulphuris sui combustibilis portione majori destituatur, stomachum vehementer movet, ut videre est in Hepate Antimonii, Croco Metallorum, Calce, & Vitro Antimonii. Calcis & Vitri vis emetica vino intenditur, & spiritu vini minuitur aut prorsus extinguitur; & diaphoretica evadunt.

Quæ mihi hæc super re veritati magis consentanea videntur, breviter exponam.

Stibii vis emetica a certo quodam salium & sulphurum consortio, & quadam eorum proportione pendet; ita ut sulphura a salium particulis non nimis irretiantur, facile rarescere & expandi possint, necnon etiam ut salina spicula non crassiora, non fixiora, non majori copia sint, & tamen sulphureis partibus adhærentia facile ab illis abripiantur & eleventur.

Vis diaphoretica aut sudorifera pendet quoque ab iisdem sulphuribus, quorum expansio fieri non debet, priusquam Antimoniales moleculæ in massam sanguineam intrusæ fuerint.

Cum itaque ea est sulphurum & salium tenuitas ac proportio, ut

eorum

eorum moleculæ ſtatim in ventriculo expandantur antequam ad inteſtina propellantur, ſua volatilitate e ventriculi fundo ad ejus tunicam ſuperiorem elevantur, eam leviter proritant, convellunt, & per conſenſum convelluntur diaphragma, & abdominis muſculi, unde ſequitur vomitus.

Si vero ſpiculorum ſalinorum craſſitie vel copia nimia, vel alia quacumque cauſa rarefieri non poſſint ſulphura, antequam in inteſtina deveniant, Stibium ſolam vim catharticam exercet.

Si tandem ſui juris non fiant in ventriculo nec in inteſtinis, nec prius evolvantur, quam ad maſſam ſanguineam pervenerint, ibi expanſione ſua ſanguinem rarefaciunt, attenuant, ejuſque partes ſuperfluas per cutis poros propellunt; unde diaphoreſis aut ſudor.

At vero in Antimonio crudo ſulphureæ partes majori acidi vitriolici copia irretiuntur, ac figuntur, quam ut in ventriculo vel in inteſtinis expandi poſſint. Unde nec emeticum eſt, nec catharticum, ſed diaphoreticum.

Si vero calcinatione vel ſola, vel mediante Nitri portione mediocri, acidum vitriolicum pro majori parte avolet; quæ ſuperſunt ſulphureæ partes jam expeditæ, tantum ſalinorum ſpiculorum retinent, quantum ſufficit ad vehementiorem ventriculi irritationem excitandam.

Acida e vegetabilium familia educta, utpote tenuja & jam ſulphuri rariori conjuncta, ſulphureas Antimonii partes facillime rarefaciunt, ab acido vitriolico ſegregant, & ſibi conſociant; unde compoſitum emergit emeticum.

Acida vero e mineralibus extracta, qualia ſunt Nitrum, ſal marinus, Vitriolum, ſulphureas Antimonii moleculas, vel rariores jam factas irretiunt & figunt; ita ut ventriculum & inteſtina ultra progrediantur, & ad maſſam ſanguineam deveniant, antequam ſui juris fieri poſſint.

Spiritu vini minuitur aut extinguitur vis emetica propter nimiam ſulphurearum particularum copiam, quibus ſalinæ partes obruuntur & involvuntur; ita ut Antimonii moleculæ, licet expanſæ, ſpiculorum acidorum defectu, ventriculi membranas pungere, ac irritare nullo modo queant.

Stibium omnium emeticorum præſtantiſſimum, & in morbis quamplurimis remedium anteſignanum; modo rite exhibeatur. In emeticorum igitur exhibitione tria conſideranda ſunt: æger, morbus, & medicamentum.

Inquirendum 1. num æger facile vomat? Quidam enim a ſtibiati medicamenti doſi vel maxima nunquam vomunt: quidam etiam adeo teneræ ſunt conſtitutionis, ut vomitum difficillime ferant; ita ut a vomitorio vires fatiſcant & ſpiritus reſolvantur. An ægrotantes cruentæ ſanguinis expuitioni ſint obnoxii? Quibus ſi valentius emeticum propinetur, letalis ſæpe hæmorrhagia vomitui ſuperveniet. Num gravis adſit hernia? quæ vomitionis ſuccuſſibus adeo augeri poteſt, ut ægrum in vitæ periculum adducat. Num nimia ſit vaſorum plenitudo, ita ut eorum ruptura metuenda ſit? An mulier ægrotans prægnans ſit? Si quid enim ex his occurrat, rariſſime exhibendum erit emeticum, nec niſi ſumma cautione, ac prudentia.

2. Attendendum ad morbum ipſum. Num morbum ab humorum mole

ortum ducat? Num morbi fomes adhuc in primis viis contineatur? quod ex oris amaritie, nauseabundis ructibus, biliosis vel acidis vomitionibus, &c. dijudicari potest. Quidam enim emeticorum exhibitionem inutilem putant, cum morbi fomes massæ sanguineæ admixtus est, vel cum a spirituum ataxia seu depravatione pendet ægritudo, ut in spasmodicis, hystericis, & hypochondriacis affectibus. Verumtamen illis in affectionibus sæpe felici cum successu emeticum stibiatum præscribitur, non tam ad humores primis viis contentos subducendos utpote pauciores, quam ad æstuantem humorem & turgentem vasis contentum & parti principali, pulmoni v. g. aut pleuræ imminentem in abdomen attrahendum, ejusque evacuationem per latiores vias ac patentes tentandam: quod quidem, monente divo sene, statim fieri debet in primo morbi insultu. In spasmodicis vero affectibus, ubi membranaceæ fibræ erethismo laborant, emeticum hujus erethismi rhythmum alia levi, sed plane contraria, irritatione invertit, & sæpius extinguit. Sic etiam in alvi profluviis Hippocrates excitabat vomitum, quo confestim infernus secessus sursum revelleretur & solveretur. Præterea in affectibus comatosis ea est emeticorum vis, ut vividos in visceribus succussus excitent, fibrarum nervearum oscillationem ubique adaugeant, ac tandem liquorum cursum aut tardiorem, aut repressum ita exstimulent, ut per angustos canalium meatus foras propellantur. Hinc copiosæ illæ evacuationes per vomitum, per alvum & per sudores sæpe simul concitæ, unica tantum Stibii velut atomo exhibita. Cavendum est, ne adsit in abdomine viscerum inflammatio, quæ quidem vehementioribus vomitus succussibus ingravesceret. Nec Medicus decipiatur ab irrito vomendi conatu, qui a fibrarum ventriculi convulsione symptomatica sæpe progreditur. Tunc enim vel inutilis foret vomitio, vel periculosa: ventriculi enim motus convulsivus augeri posset, vel etiam illud viscus inflammaretur.

3. Ex parte medicamenti eligenda est Stibii præparatio quæ tuto exhiberi possit, aut cujus dosis ægri viribus & morbi urgentiæ a Medico accommodari possit. Stibium sub pulveris forma sæpe Medicos fallit, modo nimiam vomitionem excitando, modo nullam. Vini stibiati nimis incerta est vis, diversa pro diversa vini indole. Omnium Antimonialium præparationum præstantior est, quæ Tartarum emeticum dicitur; quæ quidem semper liquore soluta exhiberi debet. Nec minori dosi præscribatur: si enim ad vomitum excitandum dosis non sit sufficiens, nauseis irritis ægrotantem fatigat absque levamine. Nec existimandum est Stibii nimiam dosim innocuam esse: sæpe enim ex nimia dosi vehementiores fiunt ventriculi contractiones, aut partium succussus, quibus sanguinis expuitio, vel vomitio, vel diuturniores & irriti vomendi conatus, ac tandem convulsiones, aut viscerum inflammatio succedunt.

Si vero ex quacumque Stibii præparati dosi vomitus vehementior fit aut diuturnior, spiritus sulphuris vel Vitrioli guttæ aliquot in aquæ vel ptisanæ cyatho ad gratam aciditatem exhibeantur, statim Stibii vis emetica infringitur, & vomitus ab hocce remedio tutius quam ab Opio sedatur.

Dum vomunt ægrotantes, ad humorum saburram in ventriculo contentam diluendam, & eorum ejectionem faciliorem efficiendam, affatim bibant

aquæ tepidæ, vel seri lactis, vel decocti carnis vitulinæ, vel pulli magnam copiam; sic facilior erit humorum ejectio, & minores erunt ad vomendum conatus. Tunc oleum & pinguia emetici vim citius infringunt, & viscidæ ventriculi colluviei dissolutioni obstant.

Præter usum Medicum, Stibium apud varios opifices usitatissimum est. Stannarii ad nitorem & sonum argenteum Stanno conciliandum; fusores ad campanas, specula metallica, & typographicarum litterarum typos fundendos eo utuntur. Ab aurifabris etiam ad purgationem auri adhibetur. Stibium enim cum auro fusum omnia metalla ei admixta, ne argento quidem excepto, corrodit, ac in scorias convertit.

ARTICULUS SECUNDUS.

De Bismutho.

Bismuthum *Offic.* Plumbum cinereum *Agricolæ*: Marchasita argentea *Quorumdam*: Gallice *Etain de glace* vel *Bismuth*: Est substantia metallica, fusilis, non ductilis, ponderosa, fragilis, a plumbo & stanno colore & duritie discrepans, nitens quandoque argenti colore, interdum dilute purpureo, Regulum Antimonii referens, ex laminis tamen latioribus constans.

Ejus minera Galenæ similis est, sed manus inficit; non item Galena.

Eam torrere solent metallici opifices, & postea in Regulum fundunt. In venis argenteis sæpius occurrit, & quo effoditur loco, argentum esse plerumque significat; unde a fossoribus argenti tectum dicitur. In Misnia & Bohemia tantummodo Bismuthi fodinæ reperiuntur.

Quidam narrant etiam ex Cobalto certa quadam ratione fuso Regulum extrahi, quem Bismuthum esse asserunt. Sed de hac origine non plane constat.

Bismuthum Græcis & Arabibus ignotum fuisse videtur. Arabum enim Marcasita est lapis Pyrites.

Rarioris est usus in Medicina. Quidam tamen ex eo parant flores, quos diaphoreticos asserunt. Sed plurimi hujus mineralis usum internum reformidant, ob arsenicales quasdam partes in eo contentas. Magisterium ejus paratur, illud cum spiritu Nitri solvendo & postea aqua sale communi imprægnata præcipitando. Edulcoratus pulvis albissimus est, & præstantissimus fucus a mulieribus multum expetitus ad cutim dealbandam. Eo quoque tonsores ad comarum ascititiarum capillamenta cinereo colore pingenda sæpius utuntur.

Stanni fusores Bismuthum Stanno admiscent, ut majorem splendorem & duritiem ei concilient, & ut liquefactum melius decurrat.

ARTICULUS TERTIUS.

De Zincho.

ZInchum *Offic.* Zinethum seu Marcassita pallida *Schroderi*. Est substantia metallica, sulphurea, ponderosa, plumbum colore referens, fusilis, aliquantisper ductilis, cum difficile frangatur, inflammabilis, & volatilis. Veteribus prorsus ignota videtur fuisse; recentioribus vero ejus origo atque natura antea parum notæ, *in Dissertatione G. Ernesti Stahl Medicinæ Professoris Hallensis de metallurgia*, accurate exponuntur & aperiuntur.

Ex quadam minera plumbi Goslariensi extrahitur: quæ quidem difficile admodum funditur, licet aspectui faciem neque saxeam, neque sterilem, sed nitidam prorsus, brevium tamen & veluti interruptorum foliorum speciem exhibeat. Triplex substantia ex hac minera extrahitur; Plumbum, Zinchum, & quædam Cadmiæ fornaceæ species, quæ cum cupro fusa aurichalcum constituit.

Furnus in quo Zinchi minera funditur, sic disponitur, ut parietes laterales & posterior ex latere cocto construantur; anterior vero pars furni occluditur laminis seu tabulis saxeis, lapide nempe fissili, griseo, ignis vim tolerante, & transverso digito crasso. Ita fit ut fusionis tempore hic furni paries propter parvam sui crassitiem propemodum perpetuo ab ambientis aeris allapsu paulo frigidior maneat: imo vero eumdem refrigerant repetitis aquæ aspersionibus. In furno sic disposito funditur minera: & duodecim horas singulis operationibus seu fusionibus impendunt. Fusa minera urgente follium flatu, Zinchum cum plumbo fusum in flores seu halitum resolvitur, cujus pars non exigua ad utrumque latus parietibus furni ex cocto latere extructis affigitur, ibique ad calami scriptorii crassitiem adhærescit, tenuissimi limi valde indurati & seminitrescentis consistentia. Hæc quidem accretio, singulis fusionis periodis, priori ita superinducta, imminueret tandem debitam furni fusorii capacitatem, nisi convenienti tempore, aperto furno excussa tolleretur.

In anteriore vero furni parte, parieti saxeo adhærescit non modo hæc materia supradicta, sub lapidescentis substantiæ fusæ specie, sed etiam altera instar metalli cujusdam aut plumbi fusi, intercurrentibus tamen semiustis, & quasi in cinerem redactis partibus. Sub finem itaque periodi istius fusionis, remotis ab ima anterioris hujus parietis parte prunis candentibus, ibi substernunt carbones comminutos non ignitos, & tunc levibus mallei ictibus parietem concutiunt. Ita effluit Zinchum illi parieti hactenus adhærens; & inter semiustam reliquam substantiam, quasi favis quibusdam insidens, defluit sub stanni liquati specie, ardentis tamen, & lucida alba flamma coruscantis: & intra pauca momenta prorsus conflagraret, & in levem albidum cinerem promptissime abiret, nisi a carbonum pulvere exciperetur & extingueretur. Statim

atque

atque in illum pulverem demerſum eſt, extinguitur, & in metallum concreſcit. Refrigeratum illinc aufertur, a carbonibus ſeparatur; & denuo leni calore, ſtanni inſtar, colliquatum in maſſas ſeu placentas funditur.

Proventus hujus materiæ plurimum variat, adeo ut interdum nihil prorſus inveniant, ſive propter intenſiorem ignis calorem, ſive propter vehementiorem follium flatum.

Cœterum illa hujus concreti pars quæ lateritiis furni parietibus affixa per vices effringitur, Cadmiam conſtituit, quæ cum cupro fuſa aurichalcum vulgare efficit. Sed priuſquam huic operationi adhibeatur, per longum tempus in acervos cum metalli ſcoriis atque quiſquiliis aeri aperto expoſita relinquitur. Ibi ab aere penetrata nonnihil rareſcit, & laxioris fit conſiſtentiæ. Tunc apta eſt & idonea ad cuprum flavo colore tingendum.

Hæc ſubſtantia a D. Stahl Cadmia fornacum dicitur, nec immerito. Licet enim a Tuthia, quæ eſt Cadmia fornacee Agricolæ, origine differat, non tamen natura & effectibus ab illa multum diverſa videtur. Utraque enim cuprum flavo colore tingit.

Plumbum in ima fornacis parte fuſum reperitur. Hujus materiæ nihil penitus retinere exiſtimant operarii, perſuaſi nimirum quod illo igne qui plumbum in furno ſubſidens adhuc comitatur, univerſim Zinchum combuſtum in auras pellatur.

Zinchum eſt ſubſtantia metallica, ſulphurea tamen & plane volatilis. Obſervavit enim D. Homberg hoc foſſile corpus in crucibulo ignito fuſum, multos fumos emittere. Si vero baculo ferreo agitetur, ſtatim ardet, flammam emittit albam, fulgidam, qualis ex Nitri & Sulphuris mixtura oritur; & eodem inſtanti tota crucibuli cavitas tenuiſſimis filamentis albis, leviſſimis, & copioſiſſimis, goſſypio vel aranearum telis ſimilibus adimpletur, quæ colliguntur; ita ut iteratis agitationibus & florum collectionibus, Zinchi ſubſtantia fere tota in hos flores filamentoſos abeat. Ex his floribus D. Homberg oleum inflammabile ſubtiliſſimum extraxit.

Zinchi flores albi intus ſumpti ſudoriferi ſunt, & nonnunquam per ſuperiora & inferiora purgant, a gr. iv. ad xij. Extus vero adhibiti a Pompholige aut Nihilo albo officinarum, reipſa non diſcrepant: potenter ſiccant, ſine morſu leviter adſtringunt, & conſolidant. In ophtalmia ex lympha ſalſa & acriore, a Paulo Barbette tanquam expertum remedium, cum aqua Roſarum ſoluti prædicantur: in papillarum fiſſuris a Franciſco Deckers, linteolo excepti, & aſperſi exulcerationibus ægrotantinm a diuturno decubitu, ab Emmanuele Konig commendantur. Valent etiam ad ulcera humida exſiccanda.

Ex cupro & Zincho ſimul fuſis fit elegantiſſimum aurichalcum, auri colorem æmulans, quod Principis Metallum, vulgo *Metal de Prince*, dicitur a Principe Roberto Anglo qui hujus inventor cenſetur. Sic autem conficitur.

♃. Cupri ℥iij. Fundatur in crucibulo, Fuſo adde Zinchi ℥ß. Fluant ſimul. Maſſa metallica refrigerata aureo colore elegantiſſimo tincta & malleo ductilis deprehenditur.

Stanni fuſores eo utuntur pro dealbando & purificando ſtanno, non ſecus

I 4 cus

cus, ac aurifabri plumbum ad aurum purgandum vel argentum. Eapropter dum sexcentas ex gr. libras stanni fundunt, Zinchi libram unam admiscent.

ARTICULUS QUARTUS.

De Cinnabari & Hydrargyro.

Cinnabaris vox multiplex, quæ jam Dioscoridis tempore diversis rebus tribuebatur. Tunc temporis Cinnabaris nomine proprie designabatur substantia quædam intense rubra ex Africa delata, vi adstringente prædita quam quidam, referente eodem Dioscoride, Draconis cruorem esse existimaverunt: nec a succo gummoso, Sanguine Draconis in officinis dicto, discrepantem esse Matthiolus multa cum ratione suspicatur. Abusive tamen idem nomen Minio veterum tribuebatur, substantiæ nempe minerali coloris rubri rutilantis, ex qua Hydrargyrus extrahebatur; ita ut hæ voces, Cinnabaris & Minium, indiscriminatim postea usurparentur. Tandem usus invaluit; quandoquidem rarius esset Minium verum ac genuinum: nonnunquam enim adulterabatur quibusdam plumbeis mineris ad rubedinem calcinatis: & adhuc plumbi Calx rubra Minii nomen retinet in officinis, dum Hydrargyri minera rubra nunc non aliter quam Cinnabaris dicitur.

Vulgatioribus igitur officinarum vocibus & usitatioribus servatis, Cinnabarim officinarum in nativam & factitiam distinguimus.

Cinnabaris nativa seu fossilis *Offic.* Α'μμιον & Μίνιον *veterum Græcorum*: Ἄνθραξ *Vitruvii*. Est substantia fossilis, metallica, gravis, non admodum dura, quæ vel pura vel lapidibus permixta reperitur. Puræ plures sunt species: una colore purpureo ad rubedinem inclinante, quæ trita colorem rubicundum elegantissimum exhibet; altera subnigra vel jecoris colore, Hæmatitidem lapidem referens; altera vero subflava. Tanto Hydrargyro plerumque turget hæc minera, ut metallicus ille liquor per se guttatim ex ea stillet. Quæ lapidibus permiscetur Cinnabaris species, sæpe in lapide scissili cinereo, bractearum modo concreta invenitur, quandoque in lapide metallico candidissimo: nonnunquam etiam sub forma Pyritis aurei vel argentei coloris occurrit, qualis in Normannia e terra rubra paucis abhinc annis effodiebatur. Variis in locis reperitur, in Hungaria, in Carinthia, in Bohemia, in Italia, in Hispania, & in Gallia.

Ex quibus principiis constet Cinnabaris nativa, nullus non novit. Hydrargyrus ex eo, distillationis ope, mediante calce viva vel limatura ferri, elicitur. Sulphur ardens ex ea extrahitur, sed parva quantitate, si cum lixiviis fortioribus ebulliat, & decoctioni ab Hydrargyro separatæ acetum stillatitium affundatur. Præterea Cinnabaris arte conficitur a nativa non dissimilis, Hydrargyrum & Sulphur commune simul mixta sublimando, ut infra dicemus.

Cinnabaris nativa olim a pictoribus sæpius expetita, rarius nunc venit in usum; cum factitia non minus elegans sit, & minori pretio obtineatur.

Ex

Ex ea olim veteres Hydrargyrum extrahebant, hodieque ad illius extractionem e terra effoditur. A quibusdam tamen Medicis commendatur ad usum internum, adversus epilepsim, vertiginem, maniam, & affectus cephalicos. Tunc eligitur Hungarica colore rubro rutilante, pura, nullis heterogeneis partibus permixta; rejicitur fusca aut subflava, & impura.

Accidit tamen nonnunquam quod Cinnabaris nativa, ratione vitriolicarum quarumdam particularum, vel etiam fortasse arsenicalium, nauseas, & vomitiones excitet, necnon etiam anxietates circa præcordia: quod & ipse bis terve observavi, licet Cinnabaris plurimis lotionibus purgata fuisset. Quapropter aut Cinnabarim factitiam aut Cinnabarim Antimonii nativæ semper anteponendam censeo.

Cinnabaris factitia *Off.* Gallice *Cinabre* vel *Vermillon*, est compages quædam rubra, ponderosa, densa sed friabilis, striis argenteis vel fulgentibus distincta, ex sulphure & Hydrargyro arte Chymica conjunctis constans, ut infra dicemus. Sed prius quid sit Hydrargyrus considerandum est.

Hydrargyrus seu Argentum vivum *Officinarum*: Ὑδράργυρος *Græcor.* Mercurius Chymicorum: Ἄργυρον χυτόν *Theophrasti* seu argentum fusum: Ἄργυρον χυτόν *Aristotelis*, argentum mobile: Vomica liquoris æterni *Plinii*: Zaibar vel Zabach *Arabum*. Est substantia metallica, fluida, tactu frigida, argenteo splendore nitens, gravis, summe volatilis, sola corpora metallica madefaciens, & in primis aurum, cui avide conjungitur.

Hydrargyrus vel fluidus in terræ visceribus occurrit, & in lacunis in quas ex fodinarum venis fibrisque confluxit, colligitur. Aqua copiosa lavatur ad terram separandam: nonnunquam aceto, & sale purgatur, ad metallicas particulas, si quæ sint, absumendas; tandem per pannum xylinum vel per alutam transcolatur, & Mercurius virgineus dicitur. Vel in glebis effoditur, seu sub mineræ sulphureæ mercurialis rubræ specie quæ Cinnabarina nuncupatur; vel sub forma glebæ limosæ, vel saxeæ, colore diverso, modo rubro, modo subflavo, modo fusco, modo plumbeo. Ex hac posteriore Hydrargyrus simplici distillatione, nulla re addita, educitur, vel per ascensum, dum minera retortis immissa igne sufficienti urgetur; sic e minera elevatur Hydrargyrus, sub fumi specie, qui in collo retortæ partim in guttas concrescit ac distillat, partim in aqua excipuli suppositi coalescit in liquorem argenteum, qui Mercurius vivus vel currens nuncupatur: vel per descensum distillatur hac ratione, utpote expeditiori, si uberrima sit, & dives Hydrargyri minera. Effossam mineram conterunt, in fictilia quædam angusti orificii conjiciunt, & recenti arborum musco obturant: deinde fictile alterum huic simile latioris tamen oris in terram sepeliunt, & alterius pleni inversum orificium in illud inserunt: argilla circumquaque muniunt, & obturant oscula, vasaque simul connectunt & firmant; adeo ut vacuum fictile totum sub terra recondatur, plenum vero totum superemineat. Itaque in aperta area quamplurima seriatim collocant fictilia, & deinde ignem in ambitu succendunt, cujus vi calefacta vena Argentum vivum guttatim distillat per muscum in substratum fictile. Hinc suo tempore eximunt, & in utriculos quosdam reponunt.

In

In Hungaria, in Carinthia, Carniola, & in agro Forojulienſi divites ſunt Argenti vivi fodinæ. Nec deſunt in Gallia circa Monſpelium, & in Normania non longe a Carentano oppido, ubi minera rubra Cinnabarina occurrebat adeo dives, ut ex ea Mercurius currens virgineus non parva copia extraheretur.

Ex Mercuriali vero minera quæ copioſo ſulphure turget, Hydrargyri extractio fieri non poteſt abſque additamentis, quæ ſulphuream ſubſtantiam abſorbendo, Mecurium liberent ac fluidum reddant. Talia ſunt cineres lignorum, calx viva, ſcobis ferrea, & cætera hujuſcemodi, quibuſcum permixta minera diſtillatur.

Hydrargyrus metalla omnia, auro excepto, gravitate ſuperat. Aurum enim in eo immergitur, cætera ſupernatant. Auri gravitas ad illius gravitatem paulo major eſt, quam 4. ad 3. Hydrargyrus cum omnibus metallis, & metallicis permiſcetur, & ut ajunt, amalgamatur; licet antimonio, ferro, & æri difficilius adhæreat. Metalla penetrat, diſſolvit, & friabilia reddit: unde a quibuſdam prima metallorum materia exiſtimatur. Sed hæc opinio experimentis aut argumentis ſat validis non firmatur. Itaque eſt corpus metallicum ſui generis, fluidum, ponderoſum, & ſumme diviſibile ac volatile. Hydrargyrus enim igne in partes tenuiſſimas ſub halitus forma dividitur, & diſſipatur: hinc Servi fugitivi nomine a Chymicis donatus fuit. Sub ſpeciebus fere innumeris larvari poteſt, & poteſt ad priſtinam formam reduci: unde Protheus dicitur. Cum ſale marino facillime conſociatur, & ſimul conjuncta facillime levi calore in maſſam candidam, ſalinam, cryſtallinam, ſublimantur ſub nomine Mercurii ſublimati corroſivi, non itidem cum Nitro vel Vitriolo. A ſpiritu acido Nitri facile diſſolvitur, ſed difficillime admodum ab oleo Vitrioli. A ſalibus alcalinis nullo modo mutatur: a ſalino-ſulphureis corporibus quodam modo figitur, & extinguitur: cum ſulphure diu tritus in pulverem nigerrimum convertitur, & ignis ope ſublimatur in maſſam, intenſe rubram, radiatim diſpoſitam, & nitentem. Hydrargyrus cum ſpiritu Nitri ſolutus, acido ſpiritu ignis ope exhalato, ſub pulveris rubri ſpecie remanet: ſi vero ejuſdem ſolutio cum ſale Tartari præcipitetur, ſubſidet ſub pulveris crocei ſpecie: cum ſale marino Præcipitatum album exhibet; cum aqua calcis Præcipitatum flavum.

Hydrargyri analyſis perdifficilis eſt: nam ſtatim atque igne urgetur, in auras avolat; ita ut artificis induſtriam fuga eludat, antequam in ſua principia reduci poſſit. Verumtamen ſi diuturno ignis calori expoſitus diutius detineatur in vaſe vitreo oblongioris colli, in pulverem griſeum paulatim convertitur, qui diuturniori digeſtione flaveſcit, ac tandem ruber evadit. Hydrargyrus ſic in calcem redactus paulo ponderoſior fit, quam dum fluidus erat: paulo fixior etiam eſt in igne. Verumtamen ſi igne vehementiori propellatur, in auras avolat, remanente tantillo terræ fuſcæ, & levis. Si cum carbonum pulvere Calx Mercurialis leviter comburatur, in Mercurium currentem diffluit. Hydrargyrus tritura diuturniori in pulverem cinereum reducitur, interpoſitis nempe aliquot terentis corporis moleculis, quæ Mercurialium globulorum intimum contactum impediant.

Mer-

Mercurius vivus lentis majoris foco sub sole expositus, in uberrimos fumorum rivos statim diffunditur, nihil prorsus remanente. At vero Mercurii per se calcinati calx solis foco supra tegulam exposita, in materiam vitrescentem colliquescit, quæ in fumos citissime evaporatur; tandem pulvisculus subfucus superstes remanet, qui in vitrum fuscum tandem convertitur. Si eadem Mercurii calx super carbones in ejusdem lentis vitreæ foco detineatur, dum liquescit in vitrum & super carbones diffluit; vitrum priusquam sub fumi specie in auras dissipetur, in argenteas Mercurii currentis guttulas convertitur. Hinc patet Hydrargyrum componi ex terra vitrescibili volatili, quæ metallicum splendorem & suam fluiditatem a sulphureis partibus mutuatur. Dum enim Argentum vivum calcinatione sulphureis suis partibus spoliatur, & fluiditatem & splendorem argenteum amittit: si vero sulphureæ particulæ ipsi restituantur, pristinum splendorem & fluiditatem statim recuperat.

Hydrargyrus ab antiquis inter venena annumerabatur. Ipsi enim vim pernicialem tribuit Dioscorides, cujus auctoritate dubio procul ductus Galenus illum inter erodentia numeravit; ejus enim virium nullum periculum fecisse fatetur. Hydrargyri nomen apud Hippocratem non legitur; unde suspicari licet illius ævo usitatum non fuisse. Ad usus externos usurpabatur Avicenæ temporibus, raro ad usum internum; & tunc temporis a Medicis quamplurimis adhuc inter venena habebatur, ut videre est apud Actuarium qui illum inter medicamenta exitialia recenset, & Mesuem qui eo tantum utebatur ad cutis affectiones curandas. Observat tamen idem Avicenna plurimos Hydrargyrum absque ulla noxa potavisse, & per alvum nullo modo mutatum ejecisse.

Ducentis circiter abhinc annis, licet pro veneno a quibusdam adhuc haberetur, non pauci ad usus internos eum transtulerunt. Ex quo enim observatum fuit illum innoxie pecoribus, ab eorum scilicet lumbricos enecandos, a suis pastoribus exhiberi, teste Fallopio, abunde compertum esse putaverunt, tuto etiam ægris hominibus offerri posse. Itaqne Hydrargyrus crudus inter venena non adscribendus est. Brassavolus enim & Carolus Musitanus eum infantibus pueris sæpius a granis duobus ad ℈j. exhibuisse asserunt, ad vermes necandos, & semper cum levamine. Quædam obstetrices ad difficilem partum juvandum ejusdem scrupulum unum parturientibus propinant, si non semper cum successu, saltem sine noxa. Matthiolus quasdam gravidas mulieres abortum sibi machinantes Hydrargyri libram unam absque nocumento hausisse narrat. Et vulgo notum est fossores Hydrargyri heris suis hunc liquorem metallicum clanculum subripere, nec parva quantitate deglutire, quem postea per alvum dejectum a fœcibus lotione purgant, ac vendunt.

Fatendum est tamen non omni noxa vacuum esse diuturniorem ejus usum, tum internum, tum externum. Fossores enim & hujus materiæ artifices, licet robustissimi fuerint temperamenti, in hoc opere vix quadriennium vivunt incolumes; sed membrorum tremore & paralysi afficiuntur, & misellli moriuntur. Ab incauto quoque illius usu, tum interno, tum externo, nervi læduntur, debilitantur, corrugantur & contra-

trahuntur; unde membrorum tremores, contractio, paralysis. Humores nimis colliquantur; unde ptyalismus sæpe diuturnior & letalis, ulcera oris & gulæ, uberiores alvi dejectiones. At vero Hydrargyrum medicamentum abusu tantum pravum censemus, sed rite administratum saluberrimum existimamus.

Hydrargyrus itaque virtute insigni donatur aperiendi, seu poros tubulosque glandularum quocumque in loco infarctos & obstructos reserandi, humores spissos ac lentos, præsertim lympham viscidam attenuandi & resolvendi, vel in angustissimis & longe remotis corporis meatibus; unde in tumoribus & glandularum infarctu, in schirroso liene, mesenterio, hepate, &c. in gangliis, strumis, & aliis affectibus hujuscemodi valde commendatur. Præterea humorum acrimoniam temperare valet ac lenire; unde in tumoribus, bubonibus, & ulceribus venereis, in pustulis cutaneis, scabie qualicumque & cæteris cutis affectibus mire conferunt mercurialia medicamenta; modo universalia remedia præparantia & evacuantia præmittantur, & identidem exhibeantur. Cum enim hi omnes affectus oriantur a stagnante serosa colluvie viscida, quæ mora diuturniori caustica fit; si Hydrargyri ope citius dividatur & tenuior fiat, antequam liber ipsi pateat exitus, tunc sane in propriam partem vim suam exeret, vel in internas partes irruens atrocissima gignet symptomata, & malum priori pejus excitabit. Igitur ante Hydrargyri exhibitionem corpus caute præparandum est, tum venæ sectione qua vasorum plenitudo minuitur, tum balneis & diluentibus medicamentis quibus humores fluxiliores fiunt & fibræ molliores, tum purgantibus quibus viæ ad humorum exitum præparantur. Purgantia quoque medicamenta identidem exhibeantur, ad solutos humores per patentiores vias absque noxa subducendos. Tandem æger in loco calido versetur, ne insensibilis perspiratio frigore externo intercludatur; eamdemque blandis exercitationibus provocet ac foveat.

Hydrargyrus non intra corpus modo assumptus, sed etiam extrinsecus inunctus, per alvum, per sudores, per insensibilem perspirationem humores evacuat, quos tamen sæpius suprapurgare solet, non quidem vomitione, sed continua mucosi sputi profusione. Unde & salivatio vulgo dicta, nova & veteribus intentata purgationis forma. Hæc purgandi ratio luis venereæ Medicina tuta ac præstantissima censetur, qua primus usus fuit Jacobus Carpensis Medicus Bononiensis.

Hydrargyrus, ex quacumque regione afferatur, optimus censetur purus, argenteo splendore nitens, summe fluidus, qui in argenteo cochleari igni expositus in auras prorsus avolat, nihil remanente: rejicitur colore livido infectus, qui in guttas exacte rotundas non dividitur, sed vermiculorum aut lacrymularum species effingit; quod quidem cum plumbo vel Bismutho adulteratum fuisse denotat. Utut purus esse possit Hydrargyrus nativus seu virgineus, internum tamen ad usum semper purgari debet: sæpe enim vel partibus quibusdam metallicis, vel sulphureis, vel etiam arsenicalibus permixtus est.

Simplicior Mercurii purgatio fit eum per alutam trajiciendo, qua a sordibus crassioribus purgatur. Quidam eum sale & aceto bis terve lavant: sed

tutior

tutior est ejus distillatio per retortam, cum calce viva, vel cineribus clavellatis, aut limatura chalybis. Sic enim purissimus extrahitur Mercurius.

Hydrargyrus vel crudus, ut ajunt, id est absque ulla præparatione, sed purgatus tantum, ad usum medicum adhibetur, vel diversimode præparatur.

Mercurius crudus ad vermes enecandos in substantia exhibetur a ℈j. ad ℥j. Teritur in mortario vitreo cum Saccharo, ut in partes invisibiles dissolvatur, addendo olei Amygdalarum dulcium guttam unam aut alteram, ne in pristinam formam iterum redeat. Usitatissimum est Hydrargyri decoctum, quod fit Hydrargyri ℔j. in aq. puræ ℔vj. per horam decoquendo. Liquor limpidus pueris & infantibus pro potu solito exhibetur. Hydrargyrus vermium quorumcumque, & pediculorum sive majorum, sive minorum, hostis est infensissimus, eosque extrinsecus adhibitus citissime fugat aut interimit. Unguentis quibusdam permiscetur, quibus inunguntur loci, ubi tales nidulantur hospites.

Mercurius crudus exhibetur quoque sat magna copia in oleo, ad ℔ij. vel iij. & sæpe obstructionem tollit & fœces propellit. Sed si fortior sit obstructio, ita ut in intestinis diutius moretur, salivationem promovebit. Metuendum est insuper ne suo pondere intestina gravet ac lædat.

Pro scabiei curatione cingula Mercurialia usurpantur felici cum successu, servatis servandis, ut diximus. Argentum vivum cum albumine ovi diutius agitatur, donec ambo in spumam convertantur. Hac spuma imbibuntur cingula e panno xylino præparata, quæ exsiccata supra lumbos gestiuntur. Unctiones Mercuriales scabiem & cæteros cutaneos affectus curare valent.

Mercurius crudus usurpatur in pilulis Mercurialibus, in emplastro de ranis cum Mercurio *Joannis de Vigo*, in unguento Neapolitano.

Hæc sit formula pilularum Mercurialium præstantissima.

℞. Rhei El. Trochiscor. alhandal. Trochiscor. Agarici ana ℥j. Scammon. Aloes ana ℥iß. Hydrargyri Terebenthina extincti ℥ß. Syr. Flor. Persicor. q. s. F. pil. sec. artem. Dosis a ℈j. a ʒjß. in morbis venereis, rheumatismo, mesenterii, & viscerum obstructionibus. A quibusdam quotidie vel alternis diebus exhibentur.

Nulla est materia a Chymicis tam varie, tam diversimode tractata, non solum ad medicum usum, sed etiam ad alchymisticum. Cum enim Hydrargyrum, seu ut vocant Mercurium, primam omnium metallorum materiam esse existimarent, ad illum fixum efficiendum, nihil intentatum reliquerunt. At vero post tot exantlatos labores, si propositum finem assequi non potuerint, saltem medicaminibus plurimis armamentarium medicum locupletarunt.

Observandum est autem, quasdam apud Chymicos Mercurii præparationes Olei vel Salis nomine insigniri: quæ quidem non sunt principia seu substantiæ ex Hydrargyro extractæ, sed salina vel oleosa corpora Hydrargyro permixta. Hactenus enim nulla ratione Hydrargyrus in sua principia reduci potuit; adeo enim volatilis est, ut citius ex Chymicorum manibus avolet, quam ut ejus texturam dissuere queant.

Usita-

Usitatiores Hydrargyri præparationes sunt Mercurius præcipitatus per se, Mercurii Præcipitatum rubrum, Præcipitatum album, Præcipitatum flavum seu Turbith minerale, Præcipitatum viride, Præcipitatum violaceum vel nigrum; Aethiops mineralis, Cinnabaris factitia; Sublimatum corrosivum, Sublimatum dulce seu Aquila alba, & Panacea Mercurialis.

Mercurius præcipitatus per se, seu Calx Mercurii, sic conficitur.

Hydrargyrus in vas vitreum, infernale, ut ajunt immittatur. In arena digeratur, igne gradatim aucto. In pulverem cineraceum primo convertitur, qui paulatim rubicundissimus evadit. Vomitum, secessum, & sudores movet, Dosis a gr. iij. ad vj.

Præcipitatum rubrum conficitur, solvendo Mercurii vivi ℥iiij. in sp. Nitri q. s. seu ℥v. Solutio in arena evaporetur ad siccitatem usque, & remanebit massa pallide flavescens. Ignis ad tertium gradum urgeatur, donec tota massa rubra vel corallina evadat. Servetur pulvis ad usum. Externi usus solet esse excrescentiis carnosis exedendis, in auriferendis pustulis: nam blande & absque dolore corrodit, si alicui emplastro inspergatur, vel unguento misceatur.

Quidam super hoc Præcipitato rubro spiritum vini rectificatum aliquoties distillant, pulveremque residuum, Arcanum corallinum nuncupant, seu Præcipitatum rubrum dulcificatum; intus enim exhiberi potest. Si purgantibus medicamenti misceatur, eorum vim purgantem adjuvat; si vero cum sudoriferis, sudorificum fit. Dosis a gr. ij. ad vj.

Præcipitatum album sic præparatur.

Solvantur Mercurii vivi ℥ij. in sp. Nitri ℥iij. in vase vitreo; igne arenæ. Seorsim solvatur Salis communis ℥ß. in aq. calidæ ℥vj. Limpidæ solutiones confundantur. Statim turbida fit mixtura, & Mercurius sub pulveris albi specie vasis fundum petit. Liquor limpidus factus sensim evacuatur: multis lotionibus edulcatur pulvis, & exsiccatur. Interne sumptus humores per secessum evacuat, nonnumquam vomitum excitat: assiduo usu salivationem provocat. Dosis a gr. iiij. ad xv. Extrinsecus cum unguentis & pomatis adhibitus omnes cutaneos affectus sanat.

♃. Præcipitati albi ʒj. Unguenti rosati ℥j. Misce. Fiat unguentum; ad psoram, scabiem, impetigines, &c.

Præcipitatum flavum, seu Turbith minerale, fit solvendo Mercurii optime purgati ℥iiij. in olei vitrioli ℥xvj. Solutio ex retorta distilletur, donec massa alba remaneat. Pulverizata plurimis aquæ calidæ lotionibus edulcoretur; flavescit. Exsiccata servetur ad usum. Per superiora & inferiora potenter purgat. In morbis venereis potissimum exhibetur. Dosis a gr. ij. ad vj.

Præcipitatum viride, seu Lacerta viridis, sic præparatur.

♃. Mercurii purificati ℥iiij. Cupri lamellatim concisi ℥j. Solvantur separatim in spiritu Nitri. Solutiones confundantur, deinde ad siccitatem evaporentur. Massa superstes pulverata cum aceto distillato ad sex transversorum digitorum eminentiam in arena digeratur. Acetum tin-

ctura

ctura viridi vel subcærulea saturatum extrahatur, & novum superaffundatur. Tandem tincturæ omnes leni calore evaporentur ad melleam consistentiam. Igne semoto, indurescit materia, quæ pulverata viridis est, & servatur ad usum. Purgat per superiora & inferiora. A quibusdam specifica habetur in gonorrhæa virulenta. Dosis a gr. ij. ad viij. quotidie vel alternis diebus sumenda, donec fluxus penitus sedatus fuerit. Illius tamen usus minus tutus a quibusdam existimatur, ob Cupri venenatam qualitatem.

Præcipitatum violaceum vel nigrum, Mercurius diaphoreticus, & mercurialis Panacea quorumdam, hac ratione confici solet.

℞. Sulphuris citrini ℥iv. In vase terreo inter prunas candentes fundantur. Sulphuri fuso diligenter admisceantur Hydrargyri purgati ℥vi. cum virga ferrea assidue movendo. His optime unitis Salis ammoniaci ℥iiij. adjiciantur. Sublimetur massa in vase vitreo. Sublimatum cum fœcibus permixtum iterum sublimetur. Sic quatuor instituantur sublimationes: quarta peracta, separetur massa nigra vel subcærulea, ponderosa, quæ in vasis fundo reperitur, a materia tenui, levi, subflava rejicienda. Diaphoretica est, commendatur in rheumatismo, scrophulis, morbis venereis, in asthmate, epilepsia, ad obstructiones reserandas & ad vermes necandos. Dosis a gr. xij. ad ℈ß.

Aethiops mineralis præparatur ex Mercurii purgati p. iiij. florum Sulphuris p. iij. Agitantur simul in mortario vitreo, donec omnes globuli mercuriales penitus evanescant, & massa in pulverem fuscum tenuissimum redigatur, qui paululum asservatus maxime nigrescit. Valet contra vermes, adversus luem veneream, scabiem, impetigines, scrophulas. Commendatur quoque ad hæmorrhoidales cruciatus, podagram & rheumatismum. Dosis a gr. xv. ad ℈ij. & quandoque iteratur mane & sero, purgando quarto quoque die. Raro salivationem excitat. Diaphoresim promovet, & nonnumquam purgat per secessum.

Quidam ad eamdem præparationem conficiendam Mercurium & Sulphur partibus æqualibus commixta incendunt, sed inutilis est hæc combustio.

Cinnabaris factitia fit paulatim miscendo Argenti vivi partes tres cum Sulphuris igne liquati parte una, & assidue agitando, donec omnis Mercurius evanescat. Massa refrigerata pulverizatur, & in vas sublimatorium immittitur. Igne sensim aucto, sublimatur in Massam rubram striatam & splendentem. Easdem virtutes obtinet ac Aethiops mineralis. Nonnumquam in suffitu præscribitur ad salivationem movendam in lue venerea.

Sublimatum corrosivum hac ratione cito præparatur.

℞. Mercurii purgati q. pl. Dissolvatur in aquæ fortis q. s. Solutio ad siccitatem distilletur. Massæ salinæ residuæ permisceantur salis communis decrepitati p. iiij. In matracio vitreo colli brevioris instituatur sublimatio. Elevabitur massa salina crystallina alba, quæ Sublimatum corrosivum, vel Mercurius sublimatus corrosivus, vel Draco venenatus

tus dicitur. Inter venena corrodentia recensetur. Intus sumptum eadem, quæ Arsenicum, sed vehementiora & promptiora excitat symptomata: gulam enim, ventriculum, & intestina celerrime corrodit ac dilacerat. Ejus vis caustica iisdem remediis infringitur, quæ proposuimus, cum de Arsenico egimus.

Externe usurpatur ad carnes superfluas consumendas, & ad ulcera antiqua detergenda. Ex eo paratur Aqua phagædenica, solvendo nempe Sublimati corrosivi ʒß. in aq. Calcis ℔j. Flavescit liquor, qui servatur ad usum.

Ex Sublimato corrosivo conficitur Sublimatum dulce, quod etiam Mercurius dulcis, Aquila alba Draco mitigatus, & Calomelas a quibusdam nominatur.

℞. Sublimati corrosivi ℥xvj. In mortario vitreo vel marmoreo diligenter teratur, sensim affundendo Mercurii vivi optime purgati ℥xij. Continuetur tritura, donec Mercurius vivus non amplius appareat. Pulvis fiat plumbei coloris, qui in ampullis vitreis reponitur ad altitudinem unius vel alterius unciæ. Tum igne lento per gradus aucto, sublimatur pulvis. Massa sublimata alba separatur a fæcibus rejiciendis, pulveratur, & iterum sublimatur.

Sublimatum dulce Blande purgat, pituitam tenacem incidit & expellit, & in morbis venereis medicamentum purgans eximium censetur. Vermes necat. Dosis a gr. vj. ad xxx. sub forma pilularum vel boli. Quod si dosis per aliquot dies continuetur, salivationem movet. Ut plurimum cum aliis purgantibus medicamentis mixtum exhibetur. Quidam alternis diebus Aquilam albam & medicamentum purgans præscribunt, ad luem veneream sine ptyalismo curandam.

Usurpatur in pilulis mercurialibus *D. Charas*, & in Electuario aperiente cathartico *Ejusdem*.

Ultimo venit Panacea mercuralis, sic dicta ob eximias ejus dotes, quæque merito Panacea Ludoviciana nuncupari potest; cum Christianissimi Regis Ludovici decimi-quarti liberalitate ac munificentia præstantissimum illud arcanum viribus ejus ad luem veneream debellandam variis tentaminibus exploratis vulgatum sit, & publici juris factum. Ea est hujus Panaceæ præparandæ ratio.

Purgatur I. Mercurius vivus cum sulphure Cinnabarim conficiendo ut docuimus, & Mercurium currentem inde extrahendo. Sic obtinetur Mercurius e Cinnabari redivivus.

II. Ex hoc Mercurio præparatur Sublimatum corrosivum, quod quidem octies sublimandum est; scilicet bis cum Sale marino & Vitriolo, quinquies cum Sale marino solo, & semel absque ullo intermedio.

III. Portio quædam hujus Sublimati corrosivi cum regulo Antimonii, distillationis ope, in Mercurium currentem reducitur.

IV. Ex hoc Mercurio resuscitato & ex Sublimato corrosivo simul mixtis fit ex arte Mercurius dulcis novies sublimandus.

V. Tandem Mercurius dulcis cum spiritu vini aromatico digeritur per tres hebdomadas; deinde semoto liquore exsiccatur, & servatur ad usum.

Exi-

Eximium est medicamentum ad morbos omnes venereos profligandos. Commendatur etiam in rheumatismo; obstructionibus glandularum, mesenterii scrophulis. Valet ad scabiem, impetiginem, & lumbricos quoscumque. A quibusdam etiam adversus scorbutum proponitur, sed noxius est hoc in affectu Hydrargyri usus. Panacea mercurialis salivationem facilius promovet, quam Aquila alba, quæ sæpius per secessum humores evacuat.

℞. Æthiopis mineral. ʒiß. Corallin. pulver. ʒj. Olei Tanaceti gutt. iij. Misce. Fiat pulvis, cujus dosis a gr. xv. ad ʒß. Mane & vesperi exhibeatur sub forma pilularum vel boli, cum Syr. de absynth. q. s. ad vermes in corpore nidulantes enecandos. Post tres quatuorve dies sumatur bolus purgans sequens.

℞. Aquilæ albæ, Rhei pulv. & pulver. Cornachini ana, partes æquales. Misce. Fiat pulvis, cujus dosis a gr. xx. ad ℈ij. & ʒj. cum Syrupo, vel Conserva de absynthio.

℞. Æthiop. miner. ℈ß. pulver. Milleped. Gumm. ammon. ana gr. xx. Conserv. Flor. Calendulæ q. s. Fiat bolus singulis diebus exhibendus ad scrophulas, purgando quarto quoque die cum bolo sequenti.

℞. Aquilæ albæ, Gumm. ammon. ana gr. xv. Trochiscor. alhandal gr. x. Syr. Flor. Persicor. q. s. Fiat bolus.

℞. Panaceæ mercurial. ʒj. Rhei pulver. ʒiij. Balsam. Copaiv. ℥ß. Misce. Fiat opiata, cujus dosis ʒj. quotidie mane ad gonorrhæam curandam. Purgetur æger tertio vel quarto quoque die cum pilulis mercurialibus supra præscriptis; vel cum sequentibus.

℞. Calomelanos & Diacrydii ana ʒj. Trochiscor. alhandal ℈j. Pulverata misceantur cum q. s. Terebenthinæ. Fiant pilulæ pro dosibus quinque.

Inter cæteras Mercurii dotes commendatur potissimum ea vis, qua pollet virus venereum expugnandi. Hujus veneni proprium & unicum habetur alexipharmacum, quatenus scilicet virus illud cum uberrimo lymphæ tenacis & viscidæ profluvio foras expellit. Nunquam enim venerea lues nisi uberrima salivatione aut copioso alvi fluxu tuto sanatur.

Ad salivationem excitandam alii mercurialibus suffimentis utuntur, alii emplastra vel unguenta mercurialia adhibent, alii vero Mercurium diversimode præparatum intus sumendum præbent.

Ad salivationem suffitu promovendam æger rite præparatus in hypocausto seu cellula ad hoc parata nudus collocatus. Tunc prunis candentibus paulatim injiciuntur Cinnabaris frustula ad ʒij. vel iij. quorum halitus cutis poros penetrat: hoc suffitu incalescit æger mirum in modum, ac sudat plus minusve pro viribus. Singulis vel alternis diebus iteratur suffumigatio, donec gingivæ tumescere, & os ulceribus affici incipiant, ac tandem saliva ad debitam quantitatem fluat.

Inunctiones vero sic instituuntur. Præmissis præmittendis, primo ad focum ægrotantis decentibus huic morbo vestibus induti, partes inungendæ per aliquod tempus fricantur, donec incalescant & rubescant. Tunc unguento mercuriali inunguntur, prima quidem die pedes, genua,

& inguina ; altera , nates , carpi , cubiti , & humeri . Inunctiones vel singulis diebus vel alternis , pro ægrotantis constitutione , iterantur , donec uberrimum salivæ profluvium appareat , quod singulis diebus libras iij. vel iv. esse debet . In loco calido , ab igne tamen paululum remoto , inunctiones peragendæ sunt ; ne unguentum vi caloris citius diffluat. Unguenti mercurialis ℥ij. pro singula vice sufficiunt . Quidam ex prima frictione uberrimam & sufficientem salivationem experiuntur ; alii post tertiam ; rarissime pluribus opus est ; quocirca quotidie os & fauces ægrotantis explorandæ sunt , antequam altera frictio iteretur . Superveniente enim salivatione os incalescit & exsiccatur , gingivæ & glandulæ salivales intumescunt , frequens est expuitio , vasorum salivalium orificia inflammantur , ulcera apparent quæ ampliantur , ac tandem laudabilis succedit salivatio . Verum salivatio nimia admodum pertimescenda est : quapropter si vehementior sit , ad purgationem illico confugiendum; eaque iteranda , si necessarium videatur , & vestes unguenti imbutæ deponendæ .

Quidam emplastra unguentis anteponunt , & illorum sane tardior est , ac mitior effectus . Iisdem locis , ac unguenta applicantur , & iisdem servatis cautionibus .

Alii tandem salivationem tutius excitari , & felicius , pro ægri viribus , ad Medici nutum foveri , ac dirigi Panaceæ mercurialis ope existimant ; & revera fumigationes & inunctiones incertæ sunt & parum fidæ . Fumigationes enim mercuriales caput aliquando feriunt , funestaque inducunt symptomata ; Inunctiones vero nonnumquam vel nimiam salivationem excitant , vel etiam quandoque nullam . Nam prout corporis ægrotantis pori cutanei patentiores sunt , vel angustiores , major vel minor Hydrargyri copia corpus penetrat ; quod quidem nonnisi eventu dignosci potest . At vero ea est Panaceæ mercurialis utilitas , ac præstantia , quod exigua dosi primo exhibeatur , & sensim augeatur , donec procedat debita salivatio & ad quantitatem requisitam , quæ quidem augetur vel minuitur , vel in eodem statu sustinetur , ac fovetur ad Medici arbitrium absque ullius periculi metu . Attamen non prorsus rejiciendæ sunt aliæ salivationem excitandi rationes , quæ quidem nonnunquam intermiscendæ sunt , prout res postulat . Sæpe enim tardior est Panacea , ita ut una aut altera levi inunctione opus sit ad promptiorem & debitam salivationem promovendam . Itaque in robustissimi temperamenti viris inunctiones promptiorem & uberiorem salivationem excitant , quæ postea Panaceæ mercurialis ope fovetur . In delicatioribus sola Panacea exhibetur , vel ad summum aliquot emplastris mercurialibus stimulatur . In luis venereæ curatione , ubi adsunt dolores acerbi & permanentes , nodi & exostoses ; ibi quæque emplastra feliciter applicantur . Iis quibus scabies, herpetes , crustosa ulcuscula , & pustulæ verolicæ per totum corpus diffunduntur, unctiones mercuriales conveniunt. Tandem suffumigationes utiliter unctionibus vel usui Panaceæ intermiscentur , ubi adsunt ulcera , verrucæ , condylomata , aut alia hujuscemodi in ano vel pudendis. Ea est autem salivationis excitandæ methodus , Panaceæ mercurialis ope .

Una aut altera venæ sectio celebretur pro ægrotantis plethora & viri-

viribus. Altero post ultimam venæ sectionem die potione cathartica corpus evacuetur, & jusculo duabus abhinc horis exhibendo infundantur Tartari stib. gr. vj. vel Panaceæ antimonialis guttæ xv. Postridie ingrediatur balneum aquæ tepidæ semel aut bis in die pro viribus. Tandem post sex septemve balnea Panacea mercurialis exhibeatur.

Sic præparatur corpus ægrotantis: humorum crassamenta primis viis contenta evacuantur, vasa laxantur, liberius fluit sanguis, fluidiores fiunt succi, fibræ vero minus rigidæ.

Cavendum tamen ne sanguinis missione aut nimio balneorum usu corpus nimis debilitetur, ita ut salivationem debitam perferre nequeat. Nec pluries iteranda est catharsis, minuit enim salivationem & alvi fluxum provocat. At vero licet alvi fluxu sanetur quoque lues venerea, tutior tamen est per salivationem hujus morbi curatio.

Ægrotanti sic præparato, postero ab ultimo balneo die, Panaceæ mercurialis grana x. mane, vesperi vero gr. v. exhibeantur. Altero die mane gr. xv. & vesperi gr. viij. 3. die mane gr. xx. vesperi gr. x. 4. die mane gr. xxv. vesperi gr. xv. Et sic in dies augeri potest Panaceæ dosis a gr. v. ad x. singulis diebus, ad libitum, donec salivæ fluxus ad 3. vel 4. librarum mensuram devenerit, aut alvi profluvium eidem quantitati respondeat. Tum a Panaceæ exhibitione abstinendum, donec evacuationes minuantur. Quod si minuantur priusquam luis venereæ symptomata evanuerint, Panaceæ usus repetatur incipiendo a dosi præcedenti ægroto nuperrime exhibita, eamque continuando, donec de perfecta curatione plane constet.

Si vero, interrupta Panaceæ exhibitione, salivatio augeatur & nimis urgeat, medicamentum purgans pro re nata præscriptum exhibeatur & sæpius iteretur. Si vero in Panaceæ usu alvi fluxus superveniat vehementior cum torminibus, & dysenteria immineat: clysteres detergentes, lenientes, & roborantes identidem injiciendi sunt.

Per totum curationis tempus satius est ægrotantem jusculis & ovis sorbilibus aut panatellis uti quam alimentis solidis.

Panacea sub pulveris forma ingeratur cum aliqua confectione permixta. Post unamquamque Panaceæ dosim superbibat æger exiguum jusculi cyathum, & per tres aut quatuor horas ab omni alimento abstineat.

Expedito tandem Panaceæ usu, bis terve purgetur æger, cibis euchymis reficiatur, & ad diætam lacteam confugiat.

De humoris per salivationem evacuandi quantitate nihil certi statui potest. Quidam enim post uberrimam salivationem vix sanati sunt, alii vero post levem prorsus restituti fuere. De salivationis igitur duratione prudens & peritus judicet Medicus.

Medici quoque prudentis est decernere, num ægrotans salivationem ferre possit, ubi venerea lues aliis affectibus implicatur. Sic enim in constitutione ad hecticam febrim vergente, in qua sanguis nimis solutus per cutis poros sub sudoris forma magna copia diffunditur, maxima tandem fiet humorum dissolutio ab Hydrargyro, & vita cum succorum reliquiis per omnia corporis emunctoria fugiet.

In scorbuticis affectibus, in quibus humores lentoris ac spissitudinis ac-

 cusan-

cusantur, infesta tamen est & sæpe letalis Hydrargyri exhibitio. Cum enim his in affectibus salium in humoribus redundantium major sit copia, majorque causticitas quàm in lue venerea, eorum energia admodum debilis est, dum succis spissioribus, & fere coagulatis innatant: verum si Hydrargyri ope, fluidiores fiant succi, tunc non tardiori gressu, sed magno impetu abrepti salium aculei, in membranas irruunt, eas dire lancinant ac dilacerant. Hinc scorbuticorum diri cruciatus, hæmorrhagiæ, inflammationes, & ulcerationes, quæ ex mercurialium remediorum exhibitione oriri solent.

Nervis prorsus infensus dicitur Hydrargyrus: membrorum debilitatem, tremorem, paralysim inferre vulgo existimatur; sed non tam Hydrargyro quam pravo aut minus cauto illius usui tribuenda sunt hæc incommoda. Nam ab exigua ejus dosi, incaute exhibita, humores coagulati inæqualiter solvuntur, ita ut grumi superstites a soluta succorum portione abrepti in tenuissimos corporis meatus protrudantur; ibi inhæreant, fortioresque pariant obstructiones, quæ per tempus magis ac magis firmantur & insuperabiles fiunt, vel quibus partium tonus prorsus debilitatur aut destruitur.

Quæritur unde pendeat illa Mercurii virtus salivam movendi & syphilidem curandi. Frustra nonnulli ad hanc virtutem explicandam ad acidum aut ad alcali confugiunt. Quandoquidem in hujus morbi curatione, nec acidorum, nec alcalium instar, operatur illud medicamentum: eosdem enim producit effectus, sive accidis salibus saturatum exhibeatur, sive cum alcalibus permixtum ingeratur, sive absque mixtura per cutis poros frictionibus aut suffumigationibus intromittatur. Nec verisimilis est opinio eorum qui acidum esse virus venereum autumant, cum ægrotantium lue venerea infectorum saliva copiose effluens nullum aciditatis argumentum præbeat, quinimo alcali potentissimum se præbet: syrupum enim violaceum viridem efficit, cum acidis liquoribus effervescit, & lixiviorum instar cuprum corrodit. Non igitur existimandum est, Hydrargyrum tunc absorbentis vel alcalici medicamenti vices gerere, acidum nempe venereum virus absorbendo, quod quidem æque pariter & rectius alia absorbentia medicamenta efficere possent. Sed veritati magis consentaneum est omnem Hydrargyri vim & energiam a duabus potissimum ejus qualitatibus pendere; scilicet summa divisibilitate, & figura sphærica, quæ tenuioribus ejus moleculis denegari non potest.

Ex Hydrargyri summa divisibilitate, & figura sphærica sequitur, quod ad extremos usque corporis recessus transvehi possit, sanguinis & lymphæ massam pervadere, & intra horumce liquorum moleculas vel arctius condensatas penetrare, easque proinde dividere. Cum enim tenuissimi mercuriales globuli moleculas lymphæ crassiores subierint, non solum earum contactum immediatum præpedient, sed etiam earum fluxum expeditiorem efficient, interpositis nempe inter crassiores & latiores lymphæ moleculas sphærulis tenuissimis & solidis. Insuper eædem crassiores lymphæ moleculæ, vasculorum orificiis aliquantisper hæsitantes, & mercurialibus globulis intermixtæ, valida vasorum contractione & assiduo liquoris motu protrusivo conteruntur, dividuntur, ac

tan-

tandem satis fluiditatis adipiscuntur, ut tenujora corporis vasa permeare valeant. His positis, attende ad corporis emunctoria, quae lympham viscidiorem & crassiorem percolare possunt. Duo tantum occurrunt, intestinales scilicet, & salivales glandulae. Renum & cutis colatoria tenujorem tantum lympham elabi sinunt, ob vasculorum exilitatem: quapropter hoc in affectu sudorifera medicamenta minus proficiunt, cum tenujorem & fluidiorem tantum lympham per cutis poros propellant, nec crassiorem nimisque densatam dissolvere valeant.

Verum salivales aut intestinales glandulae crassum hunc succum ambae secernere valent. Sic adhibito Hydrargyro, emunctorium utrumque simul, vel alterutrum tantum, hanc lympham viscidam excernit, prout soluta lympha majori vel minori copia per corpus diffunditur. Ut plurimum salivales glandulae hanc lympham fundunt; quia cum sint magis acuti & exquisiti sensus quam intestinales, acrioris hujus lymphae vellicationibus vehementius convelluntur & contrahuntur, ita ut succos contentos exprimant, novosque continuo alliciant.

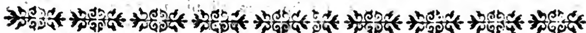
Pro diverso irritationis gradu, hujus lymphae evacuationem per salivales vel intestinales glandulas promoveri facile colligitur, ex eo quod vehementiori in glandulis intestinalibus medicamenti purgantis ope excitata irritatione, salivatio sistitur, & humor per intestina foras elicitur.

Ex Mercurio varia fiunt linimenta & emplastra, ad sequentium instar.

℞. Hydrargyri e Cinnabari revivificati ℥ij. Terebinthinae Venetae ℥ß. Simul agitentur in mortario, donec Hydrargyrus extinctus sit. Tum paulatim adjiciantur axungiae suillae insulsae ℥iij. Misceantur exacte; & erit unguentum ad inunctiones in lue venerea.

℞. Massae emplastri Dyachylonis simplicis ℥xij. Liquato misceantur Hydrargyri puri Terebinthina extincti ℥iiij. Fiat emplastrum rite partibus applicandum, ad salivationem promovendam.

Praeter Argenti vivi usum medicum, eo ntuntur quoque artifices, tum ad vasa deauranda, tum ad aurum molendum, & ad speculorum confectionem. Sed major ejus copia ad aurum & argentum e suis mineris separanda absumitur.

SECTIO SEPTIMA.

De Metallis.

Metallum dicitur corpus minerale, durum, splendens, ignis calore liquabile, frigore concrescibile, malleo in incude in longum & latum ductile, cuique Hydrargyrus facile consociatur intimeque permiscetur, vel ut ajunt, amalgamatur.

Metalla dividuntur in imperfecta seu ignobilia, & perfecta seu nobilia.

Imperfecta habentur, quibus in ignis examine multum decedit, qualia sunt Plumbum, Stannum, Ferrum, Cuprum; eademque ignobilia dicuntur, ex

eo quod inter homines minoris ſint pretii. Perfecta vero dicuntur, quæ ignis examen abſque detrimento ſuſtinere poſſunt, ut Argentum & Aurum; quæ quidem cum ab omnibus hominibus multi æſtimentur avideque appetantur, nobiliſſima prædicantur.

CAPUT PRIMUM.

De Metallis imperfectis.

ARTICULUS PRIMUS.

De Plumbo, & ejus recrementis.

PLumbum *Offic.* Μόλυβδος *Græcorum*: Plumbum nigrum *Plinii*: Raſas *Arabum*: Saturnus *Chimicorum*. Eſt metallum viliſſimum, molle, ponderoſum, lividum, quod manus nigredine inficit, obtuſiorem reddit ſonum, & in igne cito liqueſcit, antequam igneſcat.

Græci, Latini, Arabes, Plumbum & Stannum deſignantes vocabula ſæpe confundunt, & indifferenter uſurpant. Quamplurimi Κασσίτερον Græcorum Stannum interpretantur: Plinius tamen Κασσίτερον de Plumbo albo docet accipiendum, quod etiam a Stanno diverſum facit. Quinimo Stannum facit genus Plumbi nigri, & ex eadem vena Stannum illud, Argentum, & Plumbum fluere ſcribit. Verum aut vana eſt hæc differentia inter Plumbum album & Stannum a Plinio conſtituta: aut Stannum veterum nihil aliud erat quam Plumbi pars purior & nitidior, vel etiam mixtura Plumbi albi & nigri, aut Plumbi nigri & Argenti.

Agricola, *de natura foſſilium*, tria Plumbi conſtituit genera: unum candidum, quod Stannum nunc vocamus; alterum cinereum, quod Biſmuthum; tertium nigrum, quod Plumbum eſt proprie dictum.

Plumbum purum in fodinis rariſſime reperitur. Excoquitur ex plumbaria vena, quæ diverſa eſt: modo enim terra eſt nigra, cœrulea, flava, aut cineracea, ſcintillis quandoque minutis ſplendentibus conſperſa; modo lapis ſplendore plumbeo ex quadratis veluti teſſelis conſtans inhærentibus ſaxo candido aut rufo; nonnunquam etiam fluoribus albis, flavis, aut viridibus admiſcetur.

Plumbi minera nonnihil Argenti fere ſemper continet; & quibuſdam in regionibus, ut in Angliæ Provincia quæ *Cardigan* dicitur, plumbaria vena argenti adeo ferax eſt, ut ex mineræ libris duobus millibus, decem, quindecim, & nonnunquam viginti argenti libræ extrahantur.

Plures ſunt Plumbi mineræ in Hiſpania, Italia, & Germania. In Gallia quoque non deſunt, ſed ex his metallum difficillime extrahitur. Frequentiores & divites ſunt in Anglia hujus fodinæ.

Plumbi vena in fornacibus inter diverſa carbonum ſtrata diſponitur, & igne accenſo metallum fluit. Vel ligna fruſtulatim conciſa carbonum

num vice usurpantur, vel eisdem intermiscentur, prout vis ignis major vel minor requiritur: vehementior enim est ignis carbonum, lignorum vero minor.

Verum ex pyritis plumbariis, quæ nonnihil argenti quoque continent, metallum quoddam candidum primo effluere narrat Agricola, quod quidem argento inimicum, ac summe nocivum dicit, cum illud comburat. Deinde diffluit Plumbum nigrum cum argento mixtum; & hæc mixtura Stannum a metallariis dicitur, referente eodem. Hocce stannum vehementiori igne urgetur, ita ut Plumbum partim in spumam seu lithargyrum, & partim in molybdænam convertatur, argentum fusum sincerum in catino remanet. Lithargyrus vero & molybdæna postea cum carbonibus funduntur, & sub Plumbi fusi forma statim diffluunt.

Plumbi gravitas comparata cum auri gravitate, est ut 3. ad 5. Hoc metallum facillime comburitur, & in calcem cineream redigitur, quæ vehementiori igne flavescit, ac tandem rubra evadit, & Minium dicitur. Si vero ignis intendatur, liquescit in liquorem oleaginosum, qui refrigeratus in massam subrubram flavescentem concrescit, variis laminis tenuibus, ac translucidis compactam, & tactu mollem, quæ Lithargyrus dicitur. Si tandem intensiori igne diutius urgeatur, totum in fumos diffunditur, & evanescit.

Calx Plumbi, Minium, aut Lithargyrus, si cum carbonibus, ligni frustulis, aut quacumque materia combustibili fundantur, statim in Plumbum reducuntur.

Plumbum cum Nitro in crucibulo fusum levem emittit fulgurationem. Plumbi limatura in candelæ flammam injecta incenditur, flammamque cœruleo colore tingit. Unde patet, sulphureum principium combustibile in Plumbo reperiri, licet exigua admodum quantitate. Illud quoque principium cœteris hujus metalli principiis non tenaciter inhæret, cum citissime ab illis vel levi igne secernatur.

Cum Plumbum in tigillo lentis vitreæ majoris foco exponitur, statim copiosum fumum emittit, in cinerem seu calcem cineream paulatim convertitur, quæ eodem fere tempore flavescit, rubescit, ac funditur in liquorem croceum summe fluidum, olei instar, qui per tempus sub fumi specie evanescit. Si vero liquor, priusquam totus dissipatus fuerit, a foco extrahatur, dum refrigescit, in massam concrescit rubram aut ex rubro flavescentem, Auripigmenti instar, ex tenuibus lamellis compactam, quæ quidem lamellæ translucidæ sunt, ita ut Talcum apprime referat.

Si vero talcosum illud Plumbi vitrum ejusdem lentis majoris foco supra carbones exponatur, statim liquescit & Plumbi formam recuperat.

Verum si Plumbi frustulum ad ejusdem focum supra carbonem admoveatur, liquescit, & sensim in fumos totum dissipatur, nulla vitrescente materia relicta.

Qui ex Plumbo elevatur fumus, nihil aliud est quam ejusce metalli flos seu cinis sulphureo principio spoliatus: si enim colligatur, & supra carbones liquetur, sulphureo principio ex carbonibus assumpto, statim in Plumbum reducitur.

Ex his liquet, Plumbum conflari ex terra quadam vitrescibili, talcosa seu

seu foliacea, & ex sulphureo principio quod in omni combustili materia continetur; quod quidem principium inflammabile, nec magna copia, nec intime cum terra permiscetur.

Plumbum cœtera metalla, auro & argento exceptis, dissolvit & secum abripit, sive in Lithargyrum reducatur, sive in fumos convertatur. Unde ad aurum aut argentum a cœteris metallis purgandum per catinum probatorium sæpissime usurpatur.

Ex aqua rubiginem non contrahit, ut ferrum & cuprum, sed ab acidis liquoribus corroditur. Solvitur hoc metallum ab aceto, & a spiritu Vitrioli & spiritu Nitri; & sal qui ex his solutionibus exhalatis superstes est, dulcem præbet saporem. Solvitur quoque ab oleis & pinguibus substantiis quibuscumque.

Dum in calcem redigitur Plumbum, licet copiosum fumum emittat, & multum de sua substantia deperdat, augetur tamen pondere, ita ut centum Plumbi libræ decem insuper librarum pondere crescant, dum in Minium convertuntur. Si vero postea Minium in Plumbum reducatur, non mediocris erit metalli infra centum libras diminutio.

Minium cum arena fusum, in vitrum flavum Succino simile reducitur.

Ob eximias hujus metalli dotes, Paracelsus illud quartam Medicinæ columnam nuncupavit. Per se refrigerat, incrassat, repellit, absorbet, humorum acrimoniam demulcet. Veneream libidinem arcere creditur, sanguinis phlogoses, partiumque inflammationes compescere. Verum nervis prorsus inimicum est & noxium. Intus sumptum stomachi gravitatem cum torminibus diris invehit, alvum & urinam supprimit, membrorum tremorem & spasmum excitat, difficilem respirationem affert, ac tandem suffocationem. Quod quidem a quamplurimis, tristi quidem experientia, comprobatum fuit, qui noxas gravissimas & sæpe immedicabiles perpessi sunt a potu vinorum, quæ acidiora vel acescentia per Lithargyrum immissum nefando mangonio edulcata fuerunt. Plumbum itaque & omnia ejus præparata usui potius externo quam interno destinanda esse procul dubio censemus.

Inter Plumbi præparata recensenda sunt primo ea quæ recrementa dicuntur; Calx nempe seu Cinis, Minium, Lithargyrus, Plumbum ustum, & Cerusa: deinde chymicæ præparationes, quæ usu Medico inserviunt, scilicet Acetum Saturni, Sal seu Saccharum Saturni, Balsamum, & ejusdem Spiritus ardens, ac Oleum.

Calx vel Cinis Plumbi & Minium sic præparantur. Plumbum in patella terrea lata non vitriata, super carbones disposita, funditur. Metallum fusum spatula ferrea tamdiu agitetur, donec totum abeat in pulverem subnigrum vel cinereum, qui Calx vel Cinis Plumbi dicitur. Si paulo diutius continuetur ignis, pulvis flavus evadit, & a Pictoribus Gallico idiomate *Massicot* nuncupatur. Tandem in furno reverberii calcinatus fit rubicundissimus, & in officinis Minium dicitur.

Hæ Plumbi præparationes humorum acrimoniam obtundunt, inflammationem sedant, ulcera maligna corrigunt, expurgant & ad cicatricem ducunt. Minium usurpatur in unguento rubro seu de Minio, in emplastro pro fracturis *D. Charas*, in emplastro styptico, & emplastro matricali roborante *Ejusdem*.

Jam

Jam alibi observavimus, Minium veterum diversum esse ab officinarum Minio.

Illud enim idem erat ac Cinnabaris nostra, seu rubra, & rutilans Hydrargyri minera: hoc vero nihil aliud est nisi Plumbum vehementi igne calcinatum.

Lithargyrus, & Spuma argenti *Offic.* Λιθάργυρος *Græcorum*: Martech, & Merdasengi *Arabum*. Duplex fuit apud Græcos coloris tantum ratione, sicut & apud nos: Lythargyrus auri, qui Crysitis, quia flavo colore splendet; & Lithargyrus argenti, qui Argyritis qui albicante aut argenteo.

Lithargyrus plerumque conficitur in metallorum fornacibus, ubi Plumbum ab argento separatur, vel ubi argentum Plumbi ope repurgatur ab aliis metallis ipsi commixtis. Siquidem cum artifices argenti mineram a commixtis metallis, nempe Plumbo & ære, repurgare volunt, in alveum ex ossium cineribus suo more paratum Plumbi multum conjiciunt, adeo ut vi ignis colliquatum balnei speciem referat. In hoc demum argentum, quod Plumbum aut æs admixtum habet, repurgandum immittunt. Tum ignium vi follium flatu continue excitata, Plumbum in liquescentium metallorum superficie, olei modo, supernatans apparet; quod tandem, postquam æs aut Plumbum quod prius argento mixtum fuerat, in se contraxit, eorumdem follium flatu ad cinerei alvei oras sensim expellitur. Hoc cum vident artifices, alveum in latus secant, Plumbumque vitrificatum labi sinunt in humum; fitque hoc modo Lithargyrus. Huic postquam refrixit, quandoque aureus, quandoque argenteus emicat splendor; quo factum est ut hunc argenteum, illum aureum passim seplasiarii dicant, existimantes alterum ex auro, alterum ex argento conflari. Cæterum coloris hujusce varietatem Lithargyrus haudquaquam ex argenti vel auri spuma contrahit; sed quod plus minusve excoctus fuerit ab igne, vel etiam quod plus minusve ærei metalli ab argento receperit. Lithargyrus igitur nihil aliud est quam Plumbum vitrificatum, vel solum, vel æri permixtum.

Frequens est Lithargyri externe adhibiti usus in Medicina. In omnibus fere emplastris usurpatur, quorum corpus seu basim cum oleis constituit. Lithargyrus enim, sicut & cætera Plumbi recrementa ab oleis, & pinguibus substantiis solvuntur, & simul emplasticam consistentiam sumunt. Exsiccat moderatissime, & abstergit cum modica adstrictione, cava explet, ulcera ad cicatricem ducit, & ad fœmorum intertrigines valet.

Præparatur tenuissime lævigando in mortario, aquam desuper limpidissimam affundendo, & agitando, dein in aliud vas aquam turbidam conjiciendo, aliamque de novo affundendo, & agitando; quod toties iteratur, donec Plumbum non accurate calcinatum, & fœces metallicæ, si quæ sint, in mortario subsidant, & omnis substantia tenuior cum aqua fuerit educta, quæ quiescere permittitur, ut in fundo remaneat Lithargyrus solus, & sincerus, aqua prius effusa colligendus, & exsiccandus.

Usurpatur in unguento nutrito, desiccativo rubro, Apostolorum *D. Charas*, in emplastro palmeo, diachylo simplici, & composito, emplastro polychresto *D. Charas*, & aliis quamplurimis.

Plum-

Plumbum uſtum *Offic.* Μόλυβδος κεκαυμένος *Græcorum*. Eſt pulvis gravis, fuſcus, factus ex Plumbi laminis tenuiſſimis cum ſulphure pulverato ſtratum ſuper ſtratum alternatim diſpoſitis in olla vitrea, & vi ignis continuo agitando calcinatis, donec in pulverem tenuiſſimum prorſus redigantur. Aqua limpida pluries abluitur hic pulvis, & exſiccatur. Utile eſt medicamentum ad ulcera maligna blande corrigenda, expurganda, & ad cicatricem perducenda.

Uſurpatur in unguento Diapompholigos *Nicolai Alexandrini*.

Ceruſa *Offic.* Ψιμμύθιον *Græcorum*: Aſſidhegi vel Aſſidagi *Arabum*. Eſt Plumbi rubigo quædam alba, cujus hæc eſt conficiendæ ratio. Infunditur acetum acerrimum æſtivo tempore in urceum oris lati, aut in aliud fictile vas idoneum, ſuperimponitur lamina plumbea; ac ita operitur vas ut nihil exſpiret. Ubi lamina fuerit reſoluta, decimo ſcilicet circiter die, & deciderit craſſamentum in fundum vaſis, colligendum erit, & ſiccandum, mox mola terendum, deinde in maſſam cogendum, & ſervandum.

Fit quoque ex ſcobe Plumbi in acetum perquam acerrimum decem dies immerſa, & reſoluta. Aliquando etiam ex laminis ejuſdem infuſis, & deraſis, iterumque maceratis, & adhuc deraſis, donec laminæ ſint prorſus reſolutæ. Tum colligitur raſura, teritur, & in maſſulas cum aceto cogitur.

Verum antequam Ceruſa in emplaſtrorum, unguentorum, & collyriorum compoſitionem veniat, præparari debet, hoc eſt, ablui. Cavendum eſt ne Creta adulterata ſit.

Refrigerat, ſiccat, & aſtringit magis quam cœteræ Plumbi præparationes. In inflammationibus, doloribus, & exulcerationibus proficue adhibetur.

Uſurpatur in Trochiſcis albis *Rhaſis*, unguento albo ſive de Ceruſa *D. Charas*, unguento Pompholigos, deſiccativo rubro *Ejuſdem*, in emplaſtro albo ſive de Ceruſa, emplaſtro polychreſto, emplaſtro nigro, & emplaſtro de linamento *Ejuſdem*.

Plumbi præparationes uſitatiores ſunt Acetum Saturni, Sal, ſive Saccharum Saturni, Balſamum Saturni, Mumia mineralis.

Acetum Saturni ſic conficitur.

℞. Ceruſæ optime, & tenuiſſime tritæ q. pl. Huic ſuperaffundatur acetum diſtillatum ad quatuor digitorum eminentiam. Digerantur ſimul in vaſe vitreo leni calore, identidem agitando, donec acetum diſtillatum plane dulceſcat. Liquor effundatur, & recens acetum diſtillatum ſuperaffundatur, eodem modo procedendo ut antea. Solutiones per chartam colentur, & ſerventur ad uſum.

Ex eo aceto Saturnino cum oleo roſato vel alio quovis oleo diu in mortario plumbeo agitatis fit linimentum quod Nutritum dicitur aut Butyrum Saturni. Valet ad cutis pruriginem, impetigines, & eryſipelata, ſi eo pars affecta inungatur.

Sal vel ſaccharum Saturni fit acetum Saturni ad pelliculæ apparentiam lento igne evaporando, & liquorem reſiduum in cella reponendo, donec in cryſtallos albas, ſplendentes, ſapore dulces ſacchari inſtar, & in unam maſſam compactas concreſcat. Saccharina hæc maſſa, liquore ſuperfluo ſenſim effuſo, in umbra exſiccetur.

Li-

Licet saccharum Saturni a quibusdam ad usum internum commendetur in pulmonis affectibus, sanguinis sputo, dysenteria, &c. tamen ob rationes jam allatas externe tantum adhibendum est. Usus est frequentissimi apud Chirurgos. Omnibus inflammationibus medetur, sicut & acetum Saturni, oculorum affectibus, & erysipelati. Humores acres, & erodentes obtundit, ulcera detergit, exsiccat, & cicatrizat. In aquis, unguentis, & emplastris permiscetur. In gonorrhæa ubi summa est acrimonia, injectio aquæ rosarum, vel lactis tepidi cum sacchari Saturni granis aliquot, felici cum successu præscribitur.

Balsamum Saturni præparatur ex salis Saturni parte una, & olei Terebenthinæ partibus duabus; quæ simul mixta digeruntur in balneo arenæ, donec oleum rubicundissimo colore tingatur, & saccharum omnino solutum sit.

Ulceribus malignis medetur, humorum acrimoniam demulcet, arcetque putredinem.

Spiritus ardens, & oleum Saturni ex sale Saturni per distillationem eliciuntur. Sed non aliæ sunt in hoc inflammabili spiritu dotes quam in spiritu vini, quidquid dixerint Chymici. Est enim vini spiritus in aceto concentratus, & hac præparatione evolutus. Oleum vero rubrum est oleum etiam ex aceto extractum, in quo nihil Plumbi prorsus continetur.

Mumia mineralis Poterii est calx Plumbi, & Hydrargyri simul mixtorum, &, ut ajunt, amalgamatorum, quæ sic conficitur.

℞. Hydrargyri e Cinnabari distillati p. ij Plumbi puri p. j. Fiat amalgama, quod in ampulla fictili supra carbones continuis succussibus fortiter agitetur, donec totum in pulverem nigrum fuerit redactum. Pulvis matracio vitreo inclusus digeratur in balneo arenæ, quousque flavescat, & servetur ad usum.

Hæc Mumia scabiem, impetigines, & cœteros cutaneos affectus citissime sanat, ulcera callosa mundificat, callumque resolvit. Strumas, & mammarum glandulas dissipat in unguento vel emplastro quovis admixta. Cancris quoque medetur, modo ad ultimum gradum nondum pervenerint. Caute tamen, & parciori manu adhibenda est, præsertim in exulceratis carcinomatibus, ne uberior nimis fiat suppuratio. Si nondum exulceratum sit carcinoma, Mumiæ mineralis ʒj. cum emplastri magnetici Angeli Salæ ℥j. accurate misceatur, & tumori admota illum sensim resolvit. Si vero exulcerari incipiat, tenue penicillum e linamento paratum, & hac Mumia, vel sola, vel myrrhæ admixta consperſum, in ulcus immittatur, superimposito emplastro magnetico supradicto. Tumor durus sensim leni suppuratione dissolvitur, & tandem cœteris præsidiis internis adhibitis, carcinoma sanatur.

AR-

ARTICULUS SECUNDUS.

De Stanno.

HÆC vox Stannum multis rebus concessa fuit, ut capite superiori diximus: at vero quod hodie Stannum vulgo dicitur, idem mihi videtur ac *Κασσίτερον Græcorum*, Plumbum candidum *Plinii*, Alanoc vel Alaserub *Arabum*, & Jupiter *Chymicorum*. Alterum est ex metallis mollioribus, & ignobilioribus, candidum, splendens cum livore quodam, fragile, sonorum, & dum varie complicatur, stridens.

Plurimis in regionibus effoditur. Sed ditiores sunt hujus metalli fodinæ in Angliæ provinciis Cornubia, & Devonia.

Quamquam sui coloris in fodinis non reperiatur, purum tamen excoquitur ex lapillis quibusdam, modo nigris, modo flavis, modo candidis, quandoque pellucidis; sed raro admodum. Impurum sæpius occurrit, & mixtum quandoque lapidi candidissimo, permixtis fluoribus coloris argentei, quandoque lapidi nigro. Lapis vero cui adhæret, aliquando mollior est, & friabilior, aliquando adeo durus ut igne exscindendus sit.

Stannum in Cornubia e sua minera sic extrahitur. Vena metallica a saxo sterili separata, contunditur in pilis ferreis, quas aqua continuo alluit; ita ut terreæ partes ab aqua indesinenter præterlabente abripiantur, & metallicæ particulæ, utpote graviores, in fundo subsidant. Pulvis adhuc crassior exsiccatur, & sub molis saxeis teritur, & aqua iterum lavatur. Tum metallum ab omni terra heterogenea purgatum, & probe siccatum, in furnum conjicitur, intermixtis carbonibus ligneis: igne sat vehementi follibus excitato, funditur, & liquatum in furni parte infima colligitur; unde fusores, aperto furni ostiolo, metallum in formas quasdam ex arena paratas diffluere sinunt, ibique in massas grandiores concrescit. Superior stanneæ massæ pars adeo mollis est, & flexilis, ut sola elaborari nequeat sine Cupri miscela, trium scilicet librarum super Stanni libras centum. Massæ pars media binas tantum Cupri libras recipit. Infima vero adeo fragilis est, & intractabilis, ut cum hujus metalli centum libris Plumbi libras octodecim consociare oporteat.

Variæ substantiæ cum minera Stanni permixtæ reperiuntur. Modo substantia quædam arsenicalis, quæ *Mondick* dicitur, fusca, splendens tamen, & manus fusco colore inficiens, quæ quidem ab igne in fumum redigitur. Modo alia substantia alba, saponacea, mollis, quæ aqua recens solvitur, sed paulo post admodum indurescit: margæ species est. Hæc terra lapides pellucidos, modo crystallinos, modo rubros, quos corneos Adamantes vocant, sæpe continet.

Stannum omnium metallorum levissimum est. Ejus gravitas est ad auri gravitatem paulo major quam 3. ad 8. Igne facillime funditur, & in calcem albescentem cito redigitur.

Si Stanni portio supra testam lentis vitreæ majoris foco sub radiis solaribus

ribus exponatur, fummum uberrimum fpiffum & quafi filamentofum effundit, & in albam, raram, & tenujffimam reducitur calcem, quæ paulo poft diuturniori ac vehementi folis ardore, in tenujffimas cryftallos feu filamenta tenuja cryftallina & hifpida concrefcit. Cryftallina hæc fubftantia non amplius funditur, nifi mifceatur cum materia pingui vel carbonum pulvere: tunc enim in Stannum promptiffime convertitur.

Stanni limatura flammæ candelæ infperfa accenditur, flammam candelæ cæruleam reddit, & fumum emittit cum odore fulphureo Allium leviter redolente. Stannum cum Nitro in crucibulo fufum fulgurationem levem excitat. Unde patet hocce metallum componi ex terra quadam cryftallina, quæ fola difficillime funditur, & principio fulphureo inflammabili, cui fortaffe nonnihil arfenicalis falis permifcetur.

Stannum cœteris metallis citius funditur: illis facillime adhærefcit: hinc cuprea vafa & ferreæ laminæ, ne rubiginem contrahant, Stanno illinuntur. Ea quoque intime penetrat, duriora efficit & fragiliora, nec nifi fummo labore ab iis feparatur, unde dicitur metallorum Diabolus.

Non folvitur Stannum nifi ab Aqua regia. Ejus folutio auri folutionem eleganti purpureo colore tingit.

Quidam liquor perpetuo fumans, feu, ut ajunt, Spiritus cum aere fermentans, ex Stanno fic paratur.

♃. Stann. purifs. p. j. Hydrargyri p. iij. Fiat amalgama, cui adde Mercurii fublimati corrofivi p. iiij. Hæc prompte & accurate mixta in retortam vitream conjiciantur. Ejus collo applicetur excipulum, cujus fundo fupponatur patina aqua frigida repleta, & diftillatio igne arenæ inftituatur. Primo prodit liquor pellucidus; deinde fpiritus impetuofe erumpentes, ac tandem flores albi ad collum & partem fuperiorem retortæ elevantur. Tunc ceffata diftillatione, feparetur liquor turbidus in phiala exacte obturata fervandus: nam ftatim atque aeri libero exponitur, in fumos fpiffos & uberrimos effunditur.

Internus Stanni ufus rarus eft: ejus vires adverfus uteri & pulmonum affectus a quibufdam prædicantur. Præfcribitur ejus limatura a ℈j. ad ʒj. per plures dies. Chymicæ Stanni præparationes præcipuæ funt Sal Jovis, Antihecticum Poterii feu Diaphoreticum Joviale, & Aurum mufivum.

Sal Jovis, ex hujus metalli calce igni reverberii per duas trefve horas expofita præparatur cum aceto diftillato potentiffimo, non diffimili ratione ac fal Saturni. In uteri fuffocationibus & affectibus hyftericis commendatur a granis ij. ad vj. repetitis vicibus.

Diaphoreticum Joviale, quod & Antihecticum Poterii, fic conficitur.

♃. Reguli Martialis ftella infigniti, & Jovis puriffimi ana p. æquales. Fluant in crucibulo, poftea in conicum vas aheneum calefactum & febo intus illitum conjiciantur. Scoriis rejectis, reperitur in fundo regulus Jovialis. Hujus reguli pars una, & tres partes Nitri puri (quod Poterius Aquam fuam hermaphroditicam vocat,) contufæ accurate

curate misceantur, & in crucibulum candens cochleatim injiciantur: calcinentur simul. Tandem massa in pultem redacta, in catinum aqua calida plenum projiciatur, edulcoretur aqua calida pluries affusa, & exsiccetur. Remanebit pulvis albus ad cæruleum vergens, cujus dosis a ℈ß. ad ʒj. in febribus hecticis, tabe, phtysi, & sanguinis expuitione. Salsam sanguinis & humorum crasim corrigit ac demulcet.

Aurum musivum vel musicum quorumdam sic conficitur.

℞. Stanni Anglici purissimi ℥j. Mercurii ex Cinnabari revivificati ʒx. Fiat amalgma, quod quidem misceatur cum sulphuris communis ʒx. Salis ammon. ℥j. Omnia tenuissime trita & accurate mixta igne vehementi sublimentur per quatuor horas. Quædam Cinnabarina substantia ad vasorum partem superiorem elevabitur. In ima vero parte spongiosa substantia aurei coloris remanebit, quæ plurimis aquis lota Aurum musivum dicitur. Pictoribus inservit & Medicis. Diaphoreticum existimatur a gr. x. ad xxx. in hystericis affectibus, morbis hypochondriacis, & febribus malignis.

ARTICULUS TERTIUS.

De Ferro.

Ferrum vulgare, Σίδηρος *Græcorum*, Mars *Chymicorum*. Metallum est ignobile, duritie insigne, sonorum; colore albo splendente cum quodam livore, si expolitum sit; nigricante vero, si rude sit & impolitum.

Duplex est, Ferrum non purgatum seu vulgare, & purgatum quod a Græcis Στόμωμα, a Latinis Acies, Chalybs a quibusdam nuncupatur. Uti nullum metallum adeo humanis usibus necessarium est quam Ferrum, ita quoque nullum est quod ubique fere locorum majori ubertate proveniat; ita ut vix in orbe regio comperiatur, ubi id non præsto sit. Plurimæ sunt hujus fodinæ in Gallia nostra: licet præstantiora sint Ferrum & Acies, quæ in Germania effodiuntur.

Ferrum variis sub speciebus e terra eruitur: modo sincerum in fodinis reperitur, vel granorum vel massæ instar: modo ex lapidibus ferreis ponderosis, diversi coloris, fuscis, flavis, vel rubris: modo ex arena tenui, ponderosa, flava vel rubra. Nec similes sunt ferri venæ: aliæ enim metallum facile fundunt; aliæ vero illud diffluere vix sinunt, nec nisi magno labore. Quædam enim venæ in tenuia fragmenta conquassatæ, & cum ligneis carbonibus intermixtæ, intra paucas horas in metallum diffluunt: aliæ vero difficile liquescunt, nec nisi calx viva, marga, aut lapides fusiles iis admisceantur ad fusionem promovendam & juvandam.

Metallum probe liquatum in formas prægrandes infunditur, ubi in massas concrescit, vulgo *les Gueuses*, longiores & crassiores. Singula massa denuo igne liquatur, & fusa fortiter & assidue hasta ferrea hinc inde agitatur, ut malleo tractabilior fiat. Tandem concretum metallum adhuc

ignitum

ignitum malleis subjicitur, & heterogeneæ partes adustæ vel vitrificatæ repetitis ictibus exprimuntur, & foras amandantur.

Sic paratum Ferrum in fornace, follium flatu, & igne carbonum excandescit, ignitumque super incudem malleis extenditur, & varias formas recipit ad arbitrium.

Ferrum tamen unum ab altero multum differt. Etenim unum est tenax, quod optimum; mediocre quoddam, quod medium bonitatis locum solet tenere; quoddam rude, inæquale, & fragile, quod deterrimum. Quod quidem vitium non ex Ferri natura, & indole procedit, cum ubique terrarum unum & idem sit; sed ex eo quod terrestrium, vitriolicarum, & sulphurearum particularum majori vel minori copia inquinatum sit.

Ex ferro sæpius liquefacto, & a recrementis purgato Acies oritur, Gallice *Acier*. Quibusdam in locis Ferri vena statim in Aciem abit, alibi vero difficilius. Variæ sunt Ferrum in Aciem convertendi rationes. Si Ferrum sit optimum, liquatur in fornacibus, & liquato affunditur per vices mixtura ex æquis partibus salis tartari, salis alcali, plumbeæ scobis, & rasuræ cornu bovini, metallum fusum identidem agitando, ac tandem massa incudi apposita malleorum ictibus in baccillos extenditur.

Si vero Ferrum novam fusionem ferre nequeat, hæc operatio alio modo perficitur. Ferreas virgas digiti crassitie accipiunt, & in vase terreo idoneo alternatim per strata disponunt cum mixtura ex partibus æquis fuliginis, pulveris carbonum, rasuræ cornu bovini, vel pili vaccini. Vas repletum operculo tegitur, luto diligenter oblinitur, & in furno reverberii collocatur. Tunc ignis accenditur & gradatim augetur, donec vas excandescat. Post horas septem vel octo igne per se extincto, ferreæ virgæ ex vase extrahuntur in Aciem transmutatæ; quod quidem dignoscitur virgas disrumpendo. Si enim micæ metallicæ splendentes, tenuissimæ ac densissimæ appareant, optima est; si vero rariores sint & latioribus poris interspersæ, minus bona. Nonnumquam micæ exteriores densiores sunt, interiores vero raræ: quod significat Aciem non sufficienter calcinatam fuisse. Tum iteranda est stratificatio & calcinatio, ut Ferri in Aciem conversio perficiatur.

Ferrum omnium metallorum durissimum est. Sed Acies majorem adhuc duritiem & rigiditatem acquirit, si ignita aqua frigida subito extinguatur. Ferri gravitas est ad auri gravitatem fere, 3. ut ad 7. Ferrum aqua maceratum ferrugineum saporem ipsi conciliat; ab ea enim solvitur, & in rubiginem seu calcem flavam convertitur; quod quidem intra paucum tempus peragitur, si alternatim Ferrum aqua humectetur, & postea exsiccetur. Ferrum enim aqua immersum, nonnisi post longum temporis spatium eroditur. Nec a rubigine præservari potest, nisi pinguibus illitum. Scobs ferrea in acervum congesta & aqua humectata adeo incalescit, ut, si sulphur admoveatur, flammam concipiat, modo magna sit limaturæ congestæ copia. Ferrum igne reverberii diutius calcinatum, in calcem obscure rubram vel purpuream reducitur. Igne vehementi excandescens, ita ut liquescere incipiat, sub malleis in squamas dissilit, quæ nihil aliud sunt, quam Ferrum semi-vitrificatum.

catum. Quædam vero Ferri portio in fornacibus cum cineribus carbonum aut terrestribus partibus in spumam vitrescentem abit, quæ Ferri scoria dicitur.

Hoc Metallum ab acidis quibuscumque dissolvitur; intactum vero relinquitur a salibus alcalicis.

Limatura Ferri in flammam injecta accenditur, & scintillas vividas ac rutilantes excitat. Æquales scobis ferreæ ac Nitri portione in crucibulum candens conjectæ, mox quidem ebulliunt, & fumum copiosum ac fœtidum emittunt: tandem deflagrant cum fulguratione. Scobs ferrea in spiritum Salis vel Vitrioli injecta vehementem excitat effervescentiam cum copioso fumo prorsus sulphureo, cui si candela accensa admoveatur, statim flammam concipit sæpe cum fragore & vasorum disruptione.

Ferrum foco lentis vitreæ majoris, sub radiis solaribus admotum supra tegulam, statim liquescit, fumos emittit copiosos, ac tandem in materiam friabilem, & subnigram convertitur, non amplius ductilem & semi-vitrificatam. At vero Ferrum eidem foco super carbones expositum liquescit, & paulo post in scintillas totum diffunditur, & evanescit. Idem accidit Ferro in tegula semivitrificato, dummodo sub radiis solaribus e tegula in carbones transferatur. Nam pristinam metalli formam, splendorem nempe & ductilitatem recuperat, & postea totum in scintillas dissipatur.

Ex his liquet Ferrum bituminosæ substantiæ portionem non mediocrem continere; quæ cum sale vitriolico consociata, tanta terræ metallicæ vitrescibilis copia implicatur & irretitur, ut nonnisi difficillime cum Nitro deflagrationem & fulgurationem suscipiat. Nec parvam esse salis vitriolici copiam intelligitur ex Ferri solubilitate in aqua simplici, ex hujus aquæ sapore, & ex ferreæ scobis aqua madefactæ incalescentia, quæ quidem a salium in terram metallicam actione oritur. Quoddam tamen intercedit discrimen inter sulphuream carbonum substantiam, & Ferri sulphur; quandoquidem Ferrum sulphure carbonum imbutum solarium radiorum in foco totum in scintillas dissiliat.

Ferrum itaque ex substantia bituminosa, seu principio inflammabili, sale vitriolico & terra quadam vitrescibili, conjunctis quidem, sed non intime unitis, componitur. Et revera si argilla, terra nempe vitrescibilis & vitriolica cum substantia quacumque inflammabili ignis ope consocietur, fit Ferrum; quod etiam fieri solet in deflagratione quorumcumque corporum inflammabilium, & in eorum cineribus Magnetis ope detegitur, licet ante deflagrationem in hisce substantiis vel tenuissime tritis nulla Ferri portiuncula deprehenderetur.

Utilissimum metallum Ferrum est, quo vita humana carere vix potest. Nam præter tot ac tanta instrumenta quæ ex hoc metallo conficiuntur, præstantissima suppeditat remedia adversus morbos quamplurimos. Antiquis Græcis salutares Ferri intus sumpti virtutes non ignotæ fuerunt. Ferri rubigini a Dioscoride vis restrictoria tribuitur, & præsertim ad sistenda uterina sanguinis profluvia. Ab eodem commendatur vinum vel aqua in qua

Fer-

Ferrum ignitum extinctum fuit, ad cæliacos, dysentericos, lienosos, cholera laborantes, & dissolutos stomacho sanandos.

Duplex in Ferro virtus a Medicis agnoscitur, aperiendi nempe, & adstringendi. Menstrua enim suppressa promovet; hepatis, lienis, & viscerum obstructiones resolvit, hæmorrhagias sistit, & diarrhæas, laxatas viscerum fibras adstringendo, sanat. Dicitur præterea Alexipharmacum mali hypochondriaci, & Panacea cachexiarum. Quidam vim aperiendi quibusdam Martis præparationibus tribuunt, vim adstringendi vero alii: sed omnes Ferri præparationes adstringunt simul & aperiunt, licet aliæ longe efficacius, aliæ vero debilius.

Ad usum medicum Ferrum Chalybe longe præstat; & limatura Ferri sincera, tenuissima, & velut in alcohol redacta, omni præparationi a multis anteponitur ad menses promovendos, & ad viscerum obstructiones reserandas. Dosis a gr. xij. ad ʒß. semel vel bis in die sub pilularum, tabellarum, vel boli forma.

℞. Limaturæ Martis tenuissimæ & per setaceum trajectæ ʒiiij. Cinnamomi acuti pulverati ʒß. Mucilaginis gumm. tragacanthi q. s. Fiant pilulæ ex arte. Dosis ℈j. mane jejuno ventriculo, & quatuor horis post prandium, haustum vini aqua diluti superbibendo. Vel

℞. Limaturæ Martis alcoholizatæ ℥j. Cinnamomi ʒj. Caryophyllor. ℈j. Sacchar. albi in aqua Artemisiæ soluti, & in electuarium solidum cocti ℥vj. Fiant tabellæ secundum artem, quarum dosis ʒij. mane & sero. Vel

℞. Limaturæ Martis subtilissimæ ʒij. Radicum Ari exsiccatarum & pulveratarum ʒiij. Crystallor. Tartari ʒvj. Gumm. ammoniaci, Myrrhæ, Cinnamomi, Nucis moschatæ ana ʒj. Croci pulver. ʒß. Syr. de Absynthio q. s. Misce. Fiat opiata, cujus dosis ʒij. mane & sero ad cachexias virginum.

In infusione etiam præscribitur Ferri limatura nodulo inclusa in apozematibus aperientibus, & in jusculis alterantibus. Ex ea quoque paratur vinum chalybeatum.

℞. Limaturæ Martis puræ & sinceræ ℥j. vini generosi ℔j. Digerantur in loco tepido per 12. horas, identidem agitando. Dosis ℥iiij. bis in die. Vel misceatur in apozematibus & ptisanis cochlear unum aut alterum pro singulo cyatho.

Ex limatura Ferri cum Tartaro parantur aquæ Martiales artificiales, ut Capite *de Aquis mineralibus* diximus.

Medicamenta ex Marte præparata, vel aperientia existimantur vel adstringentia. Inter aperientia numerantur Crocus Martis aperiens, sal seu vitriolum Martis, sal Martis Riverii, Tartarum Martiale solubile, Tinctura Martis aperiens, flores Martiales. Inter adstringentia recensentur Crocus Martis adstringens, Tinctura Martis adstringens seu antiphtisica.

Crocus Martis aperiens simplicior & præstantior est Ferri rubigo, quæ fit dum Ferri limatura verno tempore sub dio exponitur, donec rore & pluviis vernis identidem madefacta tota in rubiginem convertatur. Tunc rubigo tenuissime contrita servatur ad usum. Dosis a gr. x. ad ℈ij.

Alius præparatur Crocus Martis cum Sulphure, hac ratione.

℞. Limaturæ Martis & Sulphuris pulverati partes æquales. Misceantur, aqua communi humectentur, & in pastam non molliorem redigantur. Reponantur ad fermentationem super patinam fictilem in loco moderate calido per horas quatuor aut quinque. Sensim incalescit pasta, intumescit, rimas agit, fumos emittit, exsiccatur, & per se calcinatur. Tunc patina prunis ardentibus imponatur, massam identidem agitando cum spatula ferrea, donec omne sulphur deflagratum sit. Remanebit pulvis purpureus, scilicet Crocus Martis aperiens cum sulphure paratus. Dosis a gr. xv. ad ℈j.

Sal seu Vitriolum Martis sic præparatur.

℞. Limaturæ Martis ab omni sorde purgatæ ℔ß. Huic affunde aquæ tepidæ ℔ij. Adde paulatim olei Vitrioli ℔ß. Digerantur simul, donec peracta sit dissolutio. Tum liquor a fœcibus per inclinationem separatus evaporetur ad pelliculam; deinde in loco frigido reponatur ad crystallizandum. Crystalli virides concrescent; quibus semotis, denuo evaporetur liquor, & ad crystallizationem reponatur. Crystalli optime exsiccatæ serventur ad usum. Dosis a gr. ij. ad ℈j. in vehiculo convenienti. Vomitum excitat, si nimia dosi exhibeatur. Non solum ad obstructiones reserandas commendatur, sed etiam ad vermes necandos.

Sal Martis Riverii fit infundendo in sartaginem ferream spiritus vini & olei vitrioli partes æquales. Sartago assere contegatur, & soli exponatur vel in hypocausto reponatur per aliquot dies. Fiet salina concretio probe exsiccanda & servanda. Dosis a gr. ij. ad xx. Obstructiones aperit, viscera roborat. In malo hypochondriaco, in cachexiis, in obstructionibus hepatis & lienis diuturnus illius usus a Riverio commendatur.

Tinctura Matris aperiens sic conficitur.

℞. Limaturæ Ferri rubiginosæ ℥xij. Tartari albi ℔ij. Bulliant in cacabo ferreo cum aq. pluvial. q. s. per 12. vel 15. horas, identidem cum spatula ferrea agitando. Percoletur liquor, & ad Syrup. consistentiam inspissetur. Obstructiones aperit, in menstruum suppressione, in cachexiis, hydrope, & morbis ab obstructionibus feliciter præscribitur. Dosis a ℈j. ad ℥ß. in jusculo alterante, aut alio quovis liquore conveniente.

Tartarum chalybeatum solubile fit solvendo in supradictæ Tincturæ ℔j. Tartari solubilis ℥iij. & solutionem ad siccitatem usque evaporando. Remanet pulvis salinus fuscus, accurate ab humiditate servandus. Dosis a gr. x. ad ℈j. in vehiculo idoneo.

Flores Martis, seu Mars diaphoreticus, & flores salis ammoniaci Martiales sic præparantur.

℞. Ferruginis ℥xij. Salis ammoniaci pulverati ℥viij. Misceantur; & ex cucurbita terrea, in igne aperto, applicato capitello vitreo, sublimentur. Elevantur flores flavi salini. Dosis a gran. vj. ad xx. Potenter attenuant, incidunt, aperiunt. Sudores & urinas promovent, alvum stimulant; & sæpe, si majori dosi exhibeantur, nauseas excitant. Utiliter exhibentur in febribus contuma-

tumacibus, in asthmate & malo hypochondriaco, & aliis morbis chronicis.

Crocus Martis adstringens fit limaturam Martis aceto sæpius irrorando, donec in rubiginem prorsus convertatur: deinde igne reverberii hæc rubigo calcinatur, & in tenuissimum pulverem rubicundum redigitur. In diarrhæis, dysenteriis, & hæmorrhagiis quibuscumque utiliter præscribitur. Dosis a gr. xv. ad ℈j. sub forma boli, tabellarum, vel pilularum.

Tinctura Martis adstringens, vel Tinctura antiphtisica, hac ratione præparatur.

♃. Vitrioli Martis ℥j. Terræ foliatæ Tartari ℥ij. Separatim pulverentur: postea fiat mixtura assidue in mortario vitreo terendo, donec pulveres instar pastæ mollioris liquescant, & rubrum colorem adipiscantur. Sensim affundantur spiritus vini rectificati ℥iiij. & spiritus statim colore rubro tingitur per inclinationem separandus a fæcibus. Dosis a gutt. x. ad xxx. Hæmorrhagias sistit, gonorrhæas, & album mulierum fluorem; pulmonum ulcera detergit, & exsiccat, unde sæpe in phtisi utiliter exhibetur: cum Balsami Copaivæ parte æquali consociatur, & permiscetur. Hac in præparatione salem Saturni qui vulgo usurpatur, rejeci, & in ejus locum terram foliatam substitui, quæ Tincturam pariter extrahit; & præterea immunis est ab omnibus noxis, quas Plumbi præparationes intus sumptæ inferre solent.

Usitatioribus Ferri præparationibus enarratis, quænam sint hujus metalli virtutes, & quæ cautiones in Martialium remediorum usu observandæ, paucis inquiramus.

Proprietates duæ a Medicis deteguntur in Ferro: alia aperiens est, adstringens alia. Inde Chymici Martem variis modis contorquent, crocos, tincturas, salia conficiendo, quibus vis aperiens adstringensve hujus metalli eliciatur. At notatu dignum est adstringentes Ferri præparationes quandoque urinas & alvum movere, aperientes vero sæpe sanare alvi profluvia diuturniora, & quamlibet Martis præparationem menstrua provocare suppressa, & eorum fluxum immoderatum compescere.

Horumce phænomenon causam quærenti sola Ferri stypticitas occurrit. Quæ quidem causa unica pro varia corporum dispositione, diversos, & prorsus contrarios producit effectus. Licet igitur aperiens videatur Ferrum, constat tamen adstrictione sola suam adimplere virtutem; quæ quidem agendi ratio sic concipi potest.

Sanguinis status morbosus triplex est. Vel enim glutinosus est, qui nempe spiritibus depauperatus in tenaciori lympha natat: tunc omnibus in vasis hæret, & obstructiones vulgo cachecticas procreat. Vel crassus est sufficientique orbatus quantitate lymphæ sanguis, unde adustus dicitur, & melancholicus: facile tenujoribus, sistitur in vasis, & schirrosas scorbuticasque producit obstructiones. Vel nimia seri copia turgens sanguis, undequaque diffunditur, viasque insolitas sibi aperit.

Hæc omnia fiunt, quod liquores corporis manare nequeant nisi vaso-

rum contractione. Sic ubi spissior est lympha, fibrarum elater vasorum ad sanguinis propulsionem est impar: unde leucophlegmatia, chlorosis virginum, fluxus muliebris suppressio, chachexiæ & aliæ hujusmodi affectiones. Ubi lympha orbatus est purpureus latex, soliditatem, si fas sit dicere, adipiscitur, & fibrarum elaterem eludit. Hinc nascitur obstructio pertinax, ut scirrhus; quas quidem obstructiones hæmorragiæ subsequuntur curatu difficillimæ, ut hydropicis sæpissime accidit. Ubi tandem canales tenujori & uberiori lympha madent, elaterem amittunt. Sic sanguis nimis dilutus lympha partium texturam laxando, & debilitando, insolitas petit vias; & diarrhææ, diabetes, hæmorrhagiæ, hydrops prodeunt.

Quisnam sit Ferri effectus his in ægritudinibus, ex hujusce metalli sapore satis patet. Ferri ejusque præparationum sapor stipticus est; linguæ, palati, totiusque oris fibras potenter adstringit: inde copiosior solito fluit saliva, frequentius sputum. Ex his dijudicare possumus Martis agendi rationem in corpore. Martialibus nempe intus sumptis fibræ constringuntur, earum elater restituitur vel augetur. Humor in fibrarum interstitiis stagnans expellitur, vasa validius contracta inspissatos succos conterunt, ac fluidiores efficiunt, omniumque corporis succorum motum accelerant.

Quod in solidis, illud idem in fluidis Mars operatur. Fibrosam sanguinis partem constringit, fluidiusque serum ex parte fibrosa elicit; idque bonis vel magis ægri rebus, pro opportuna vel minus opportuna occasione. Quare judicio opus est, ut dignoscatur quo casu conveniant, necne, Ferrum & ejus præparationes.

Cachecticis in affectibus ut leucophlegmatia, colorosi, mensium suppressione, aut alia qualibet affectione in qua sanguis tenax, & viscidus hæret, Ferrum ejusque præparationes saluberrimæ sunt. Martis enim vi adstringente ad se invicem approximantur partium solidarum fibræ, & lympha in earum interstitiis stagnans exprimitur, intra vasa recipitur, ibique sanguinis solutionem promovet. Sic exsiccatis, & firmatis fibris, earum pristinus redit elater, succi spissiores vividius commoliuntur, circuitusque liquorum, ut par est, restituitur.

Non eadem Mars præstat commoda in scirrhosis, scorbuticis aut melancholicis affectibus, quod sanguis lympha privetur. Fibræ enim jam crispatæ a Ferro magis adhuc corrugantur, nec amplius oscillatorio motu moveri possunt. Lentus jam sanguis tardiori fluit motu, quod sanguinis portio fibrosa magis ac magis coarctetur, & sero superstite spolietur. Nocet ergo his in affectibus Ferrum; & licet aperiens proclametur, obstructionibus istis solvendis, aut hæmorrhagiis quæ eas subsequuntur sistendis omnino impar est.

Nec minorem expostulant considerationem evacuationes nimiæ. In hæmorrhagiis, v. g. alvi fluxu, continuis sudoribus, hydrope; aliisque a copiosiori sero affectibus, Ferrum saluberrimum est; quod fibras firmiores efficiat, serum amandet, & amissum fibrarum elaterem restituat. Verum si ab obstructionibus pertinacioribus oriantur illæ evacuationes, ut in febribus hecticis evenire solet, Martis præparationes maxime nocent: quippe quæ serosam

rosam sanguinis portionem a fibrosa separando, eam foras amandent, evacuationesque uberiores efficiant, ac præterea fibrarum rigiditatem intra solidas partes adaugeant, & majores adhuc pariant obstructiones. Licet quoque incipienti conferat hydropi Ferrum, non idcirco inveterato pariter convenit. Lympha enim quæ vias sibi aperuit in abdominis cavitatem, fibrosam sanguinis partem relinquit fere exsiccatam: Mars vero jam fere orbatum humore sanguineum laticem lympha residua brevi spoliaret, & ægrotans cum artuum supernorum marcore brevi fieret infausti Martis hostia. Ergo a stipticitate Ferri quicumque boni malive effectus pendent, quæ stringit aut reserat. Stiptica quæque non eosdem, quos Mars, præstare valent effectus. Hoc Ferro peculiare est, quod suam vehat stipticitatem vix alteratam per omne corpus; quod quidem stipticis e vegetabilium familia desumptis non succedit. Horum enim stipticitas in primis viis ita alteratur, ut ea sanguis vix afficiatur: verum Mars ventriculi intestinorumque succis solutus, in actum erumpit, & sanguineo latici permixtus per totum corporis habitum diffunditur, & vim suam adstringentem exerit.

Observandum est Ferri substantiam solam felicius præscribi quam salibus imprægnatam. Mars enim salibus satiatus non ita facile a ventriculi succis penetrari, nec dissolvi potest.

Nec omittendum est exercitationem per Martialium usum admodum necessariam esse, tum ad faciliorem Martialium particularum distributionem, tum etiam ad fibrarum oscillationes restituendas, & succorum circularem motum accelerandum.

ARTICULUS QUARTUS.

De Ære.

ÆS vel Cuprum vulgare: Χαλκός *Græcorum*: Venus *Chymicorum*: Unum est ex ignobilioribus metallis duris, ferro mollius, sonorum, colore rubro nitente, dum expolitum est, fusile, & adeo ductile, ut in tenuissimas bracteolas duci queat.

Æs in venis purum quandoque reperitur, & varia figura, bracteolarum scilicet, striarum, virgularum, ramusculorum, globulorum, vel massularum: sed sæpius in Pyrite aut in peculiari minera reconditur. Pyrites ærosa aureo nitore & quidem elegantissimo nonnunquam distinguitur, licet hæc minera eo metalli feracior non sit; quandoquidem a sulphure combustibili color ille pendeat.

Æris vena non ubique eadem est. Alia enim flavescens: alia purpurea, seu violacea: alia cinerea: alia nigra; sæpe cum scintillis aut venis aureis, & tinctura viridescente permixta.

Æs raro solum in sua minera continetur; sed alia metalla habet adjuncta, argentum, ferrum, plumbum; & magna sulphuris combustibilis copia separatu difficili ut plurimum involvitur. Pro diversis rebus quæ cum Cupro permiscentur, ejus minera diversimode tractatur.

Vena quæ plurimo sulphure turget, comburitur iteratis calcinationibus; donec totum sulphur exhalatum fuerit. Torrere, id vocant artifices.

Goslariensis minera Cupri in fragmenta pugni crassitie contusa, igne aperto, cæsis lignis & nonnullis carbonibus admixtis, comburitur. Deinde torrefacta minera in frustula minutiora contusa iterum calcinatur: tandem minutissime contusa tertiam subit torrefactionem; postea funditur in lapidescentem materiam rubram, quæ Cupri Lapis dicitur. Tum quater iterum torrefit, iterumque liquatur; & Æs nigrum præbet: deinde torrendi vices iterum octo sustinet. Tunc quidem Æs ab omni sulphure purgatum est; sed argentum continet, quod sic extrahitur.

Æri argentifero quatuor circiter plumbi partes admiscentur, plus minusve, prout plumbum quod adhibetur purius est, vel argenti ferax. Hæc intenso calore simul liquantur, & in formas effunduntur ad panes conficiendos. Panes metallici in fornace separatoria duobus lapidibus dimidio digito a se invicem sejunctis imponuntur, & superimpositis carbonibus igne mediocri candefiunt; ita ut plumbum argento consociatum colliquetur, & ex Ære in catinum subjectum defluat, Ære tantum in fornace remanente, non liquato, sed spongiosam massam referente. Ærea hæc massa argento carens, Æs pauper dicitur: & excoquitur ac funditur, donec Æs malleabile, & usibus aptum fiat.

Hoc in ultimo labore scoriæ quædam instar Lythargyri se produnt; Ære, argento, plumboque gravidæ; quæ deinde, admixto Lythargyro, funduntur ad metallorum separationem perficiendam.

Quidam reperiuntur fontes aquarum ærosarum, e quibus Vitriolum coctione conficitur; aut Cuprum præcipitatione extrahitur mediante ferro; quæ quidem præcipitatio pro ferri in Cuprum transmutatione a nonnullis habita fuit. Ejusmodi est fons percelebris ad oppidum Smolnicium in Provincia Zepusiensi, non procul a monte Carpatho: cujus aqua ferri fragmenta injecta corrodit, eorumque loco Æs substituit, pristina ferri figura servata. Sic solea equi ferrea post aliquot dies cuprea educitur ex aqua: sic Quercus folia in hunc fontem forte delapsa post aliquod temporis spatium ærea extrahuntur.

Æris fodinæ pluribus in locis reperiuntur: sed præstantiores & ditiores sunt in Suecia & in Germania.

Æs ferro mollius est, plumbo & stanno firmius. Igne excandescit, antequam liquetur. Ejus gravitas ad auri gravitatem paulo pluris est quam 4. ad 9. Æri humido expositum æruginem contrahit viridem: manibus tractatum ingratum odorem exhalat, & saporem præbet austerum, acrem, nauseabundum: ab aqua per tempus dissolvitur, sicut & ab oleis: a salibus quibuscumque corroditur. Cupri solutio ab acidis salibus & ab alcalinis fixis viridis est; verum ab urinosis cœruleo colore elegantissimo inficitur.

Æris limatura in candelæ flammam injecta excandescit, non vero scintillat, & flammam viridescentem efficit: cum Nitro fusa levem fulgurationem excitat. Ex limaturæ Cupri p. j. & Sublimati corrosivi p. ij. simul mixtis, & ex retorta vitrea distillatis, Hydrargyrus a salibus separatus sub Mercurii currentis forma foras per retortæ rostrum pro-

dit:

dit: in fundo vero remanet Cuprum cum salibus intime mixtum sub resinæ citrinæ vel rubræ specie nunc diaphanæ, nunc opacæ; quæ ad candelæ flammam admota liquescit, accenditur, & flammam viridem emittit.

Æs vehementi diuturniorique igne calcinatum, & suo sulphure orbatum, in cinerem subrubrum redigitur; qui lentis vitreæ majoris foco solari expositus supra tigillum, in vitrum intense rubrum & fere opacum convertitur. Hoc vitrum eidem foco super carbones fusum, novum sulphur recuperando, pristinam Cupri formam recipit.

Ex his concludere possumus, Cuprum non mediocrem sulphuris combustibilis portionem continere, licet non tantam, quanta in ferro continetur; metallicam vero substantiam esse terram rubram seu vitrescibilem.

Cuprum ab Hydrargyri vel Arsenici halitu argenteum colorem accipit, sed non permanentem. Cum Lapide calaminari vel Zincho fusum, flavo vel aureo colore tingitur, & Aurichalcum dicitur; cujus diversas præparandi rationes, articulis *de Cadmia & de Zincho*, enarravimus.

Æs propter summam ductilitatem & nitorem frequentioris est usus domestici. Verum ad usum medicum rarissime adhibetur, saltem interne. Hocce enim metallum inter venena recensetur, præsertim ærugo. Edulia enim, vel etiam aqua aliquamdiu in cupreis vasis servata, admodum noxia evadunt. Ventriculi & intestinorum dolores & tormina, vomitiones enormes, frequentes & inanes dejiciendi conatus, intestinorum exulcerationes, interdum anhelitus difficultatem, & spasmodicas membrorum contractiones, ac triste letum pro majori vel minori hujus veneni quantitate producunt.

Eadem est huic veneno medendi ratio, quæ Arsenico aut Sublimato corrosivo intus sumptis convenit: lac nempe, oleum, butyrum insulsum liquatum, primo affatim epota; deinde vomitus largo aquæ tepidæ potu excitatus, enemata cum oleo, butyro aut pinguibus carnium jusculis: tum cardiaca, & corroborantia, ac tandem diæta lactea præscribatur.

Varia Cupri recrementa a veteribus præparata & in medicamentis usurpata fuerunt, qualia sunt ærugo, flos Æris, Æs ustum, & squama Æris: ex his ærugo fere sola in usum venit.

Ærugo seu Viride Æris *Offic.* Ἰὸς ξυστὸς *Græcorum*: Ziniar *Arabum*: Gallicè *Verdet*, vel *Vert-de gris*. Est rubigo quædam viridis ex laminis cupreis abrasa. Hæc est illius apud Occitanos præparandæ ratio excerpta *ex actis philosophicis Regiæ Societatis Monspeliensis*.

Vinacea exsiccata vinoque generoso irrorata, per novem vel decem dies in vasis ligneis vel terreis reponuntur ad levem fermentationem concipiendam: deinde manibus contrita in globos congeruntur, & in vase terreo huic usui destinato accommodantur; vinique optimi quantitas sufficiens in illud infunditur, donec globi pars circiter dimidia in vino immersa sit. Vas stramineo operculo obturatur, & in cella vinaria relinquitur ad macerandum per horas 12. vel 15. globulum quarta quaque hora invertendo; ut vino undequaque penetretur. Postea globus digiti unius

latitudine a vini superficie elevatur, supra tessellas ligneas adaptatur; & vase clauso relinquitur per 10. vel 12. dies. Tunc vinaceorum globus odorem fortem, ac subtilem exhalat, & ad Cupri solutionem perficiendam aptus est. Globus ille manibus conteritur; ut exterior ejus pars, utpote siccior, cum interiori parte adhuc vino madida exacte permisceatur. Vinacea sic præparata, in supradicto vase in quo vinum acescens relictum fuit, cum laminis cupreis supra tessellas ligneas stratum super stratum alternatim disponuntur: stratum inferius ex laminis æreis, superius vero & ultimum ex vinaceis semper conficitur. Laminæ sunt quatuor unciarum longitudine, & trium latitudine. Si Cuprum novum sit, antequam in usum veniant laminæ, per viginti quatuor horas in ærugine sepeliuntur, & postea igne paululum calefiunt.

Stratis sic dispositis & vase adimpleto obturatoque, omnia relinquuntur, donec Viride Æris confectum sit, & in lanuginem ex viridi albescentem convertatur: quod quidem pro varia Cupri indole citius vel tardius perficitur. Aliud enim Cuprum æruginem intra sex septemve dies suppeditat, aliud intra duodecim vel quindecim. Tunc e vase extractæ laminæ æruginosæ, aliæ aliis impositæ, & vino optimo extremis lateribus leviter imbutæ, super tegetem in diversas pilas accommodantur in cella vinaria, & linteis vino madidis involvuntur. Sic, inquiunt, Ærugo nutritur per tres hebdomadas: quibus peractis, ærugo cultellis ex laminis cupreis deraditur, & servatur ad usum.

Ærugo pictoribus & infectoribus inservit. A Medicis vero rarissime interne exhibetur, sæpius vero externe. Ulcera detergit & exsiccat, carnes fungosas & superfluas consumit, callos exedit. Usurpatur in balsamo viridi Metensium *D. Charas*, in unguento viridi, unguento Ægyptiaco, unguento Apostolorum, & emplastro divino *Ejusdem*.

Flos æris *Offic.* Χαλκοῦ ἄνθος *Græcorum*. Nihil aliud est quam Æs in granula tenuissima, Milii instar, redactum. Dum enim Æs fusum in formas delabitur, antequam coeat in massam duram, aquæ frigidæ affusione hæc minutissima granula undique erumpunt & dissiliunt.

Æs ustum *Offic.* Χαλκὸς κεκαυμένος *Græcorum*. Est Cuprum in calcem crocumve redactum, vel solum, vel cum sulphure & sale interspersis diuturniori calcinatione in furno reverberii combustum. Exsiccat & adstringit cum quadam acrimonia.

Squama Æris *Offic.* Λεπὶς χαλκοῦ *Græcorum*. Ab Ære usto parum discrepat; sunt enim combustæ Æris particulæ, quæ ex eo, dum malleis percutitur, dissiliunt. Hæc squama, vel etiam ejus loco Aurichalci limatura, cum sulphure & radice Ireos pulverata calceis interspersa, tetrum pedum fœtorem reprimit; sed non semper innoxie. Si enim fœtidus ille sudor incaute reprimatur, majora nonnunquam funestaque ingruunt mala.

Quæ ex Ære præparantur medicamenta usitatiora, sunt, Præcipitatum viride de quo Articulo *de Hydrargyro* egimus, & Ens Veneris Boyleanum cujus hæc est conficiendi ratio.

℞. Colcotharis ex Vitriolo Hungarico cœruleo seu venereo; optime calcinati & loci ℥ij. Salis ammoniaci ℥iiij. Misceantur exacte, & sublimentur flores ter supra caput mortuum cohobandi. Dosis

a gr.

a gr. j. ad vj. Commendatur a Boyleo, & Mayovv in infantum rachitide. Necnon etiam in gonorrhæa inveterata tamquam efficacissimum prædicatur.

Ex Cupro, Sale ammoniaco, & aqua Calcis, Tinctura cœrulea paratur, quæ Collyrium cœruleum dicitur, & cujus mentionem jam fecimus. Valet ad oculorum morbos, ad gonorrhæas sistendas, & ad ulcera detergenda, & exsiccanda.

Chymici suphur rubrum in Venere contineri existimant, quod ab Helmontio ignis Veneris, & sulphur Philosophorum ad vitam longam aptum dicitur. Illud duplici de causa ex metallo extrahere tentant: primo, ad præstantissimum remedium adversus omnes ægritudines, & anodynum insigne in doloribus obtinendum; secundo, ad Cuprum sua tinctura rubra spoliandum, & in metallum album, & argento proximum convertendum. Sed nullum sulphur aliud in Ære agnoscimus præter bituminosam seu inflammabilem substantiam omnibus metallis communem, qualis etiam in omnibus mixtis combustibilibus reperitur; quare immeritissime tot encomiis illud prædicant. Rubicundus Æris color a terra, non a sulphure proficiscitur. Frustra ergo sulphur fixum ex Venere extraxisse asserunt, variis in Cupri tincturis quas præparaverunt. Tincturæ enim illæ nihil aliud sunt præter ipsum Cuprum in tenuissimas partes divisum, & menstruis diversis diverso sub colore innatans; quod quidem harumce particularum præcipitatione facillime demonstrari potest. Frustra etiam Venerem sua veste rubra denudatam seu Cuprum dealbatum, aut, ut ajunt, decappatum ostendunt, utpote suo sulphure rubro spoliatum. Cuprum enim album sic præparatum non albescit propter sulphuris ablationem, sed ob terræ albæ in salibus alcalinis contentæ adjunctionem, ut doctissimus Beccherus recte observavit.

CAPUT SECUNDUM.

De Metallis perfectis.

ARTICULUS PRIMUS.

De Argento.

ARgentum vulgare: Ἄργυρος *Græcorum*: Luna Chymicorum: Est metallum nobile seu perfectum, candidum, splendens, sonorum, ductile, auro tamen minus perfectum.

Naturale dicitur, quod purum ac sincerum e terra effoditur: rude, quod cum metallis, & mineralibus permixtum reperitur, & ignis purgatione indiget. Quod purum ac sincerum est, vel in saxorum fissuris colligitur,

vel

vel a ſaxis ſecretum cum arena, & terra mixtum invenitur. Diverſimode figuratum eſt: nunc ramoſum, laminatum, capillaceum, granulatum; nunc arborum frondes, aut filamenta craſſiora vel tenujora repræſentans; nonnunquam etiam in maſſas prægrandes compactum, qualis fuit illa de qua Olaus VVormius mentionem facit, quæ ex Norvegæ fodinis 130. marcarum pondere eruta fuit.

Rude ſuis mineris continetur, quæ quidem colore inter ſe differunt: Argentea enim vena nunc rubra eſt, Arſenico inquinata; nunc plumbea, quæ ſulphur commune admixtum habet; nunc nigra, purpuraſcens, ruſeſcens, vel cineracea, pro variis rebus quæ metallo admiſcetur. Sæpiſſime quoque auri, æris, ſtanni, plumbi mineris conjunctum, majori vel minori copia reperiri ſolet.

Argenti fodinæ pluribus in locis occurrunt, in Italia, in Germania, in Hungaria, in Norvegia, in Anglia: ſed ditiores ſunt Potoſinæ in Peruviana regione, & Mexicanæ.

In Anglia plumbi venæ fere omnes nonnihil Argenti continent; ſed ex ſolis plumbariis fodinis Provinciæ *Cardigan* extrahitur, utpote ditioribus, cum hujus mineræ duo millia pondo decem, quindecim, & nonnumquam viginti libras Argenti ſuppeditent.

Argentum ex plumbo facillime extrahitur. Funditur nempe plumbum in alveis ex cineribus conflatis, & in fornace rite diſpoſitis: tum follium flatu igne excitato, in vitrum redigitur, & ab alveo abſorbetur, Argento puro ſuper alveum remanente.

Difficilius ex argentiferis Peruvianis, & Mexicanis venis educitur, cum non ſolum in venis duriſſimis abſconditum ſit, ſed etiam cum bituminoſis, ſulphureis, & corrodentibus ſubſtantiis, arſenicalibus nempe, & vitriolicis conſociatum; ita ut Argenti portionem non mediocrem hæ ſubſtantiæ in auras ſecum auferant, aut combuſtum, & in ſcorias mutatum relinquant.

Itaque pro diverſa venæ indole, diverſimode tractatur. Si durior ſit minera quam ut malleis conteri queat, igne moderato comburitur, tum ad ſaxum friabilis efficiendum, tum etiam ad ſubſtantias heterogeneas Argento conjunctas dignoſcendum. Argenti vena heterogeneis ſubſtantiis permixta teritur in pulverem tenujſſimum ope moletrinarum huic uſui deſtinatarum; deinde ſi ſulphuris vel ſtibii participet, ferri rubigo vel ſquama illi adjungitur. Si econtra ferrum contineat, ſulphur vel ſtibium venæ conſociantur, & ſimul calcinantur. Tunc venæ rite calcinatæ ſufficiens Hydrargyri quantitas permiſcetur. Nonnunquam vena Hydrargyrum reſpuit, & Mercurius obſcuro colore infectus, non in globulos cogitur, ſed in maſſulas vermiculares, oblongas nempe, teretes & lividas colligitur; quod quidem ſtanni vel plumbi in vena contenti argumentum eſt. Ad mineram his metallis purgandam quaſdam adhibent compoſitiones: Magiſteria dicunt, quorum baſis eſt æs uſtum.

Itaque minera Argenti cum Hydrargyro debite permixta, & ut ajunt amalgamata, in aqua diu conteritur, & lavatur. Quodcumque Hydrargyro conſociari non potuit, ab aqua præterfluente continuo abripitur, ſolo remanente metalli, & Hydrargyri amalgamate ſincero, & nitido.

Tum

Tum amalgama linteis fortiter exprimitur ad ſeparandum Hydrargyrum: Panes argentei poſt expreſſionem reſidui, ignis calori in vaſis terreis exponuntur; ut ſi quid ſuperſit Mercurii, in auras mandetur. Tandem metallum in maſſas funditur, adjuncta quinta circiter æris portione, quod metalli temperatura dicitur, vulgo *l'alliage*.

Argentum ab ære ſeparandi rationem jam expoſuimus, cum magna ineſt æris copia. Si vero exigua ſit æris portio, purgatio inſtituitur cum plumbo in catino probatorio, vulgo *la Coupelle de plomb*. Fit autem catinus probatorius ex oſſibus combuſtis & ad albedinem calcinatis vel ex cineribus lotis, ita ut nihil ſalis retineant. Cineres aqua diluti & in paſtam ſolidam redacti, in cupulam formantur, & exſiccantur. Cupula probe ſiccata in furno inter prunas accommodatur. In ea quatuor vel quinque plumbi partes liquantur, & liquato plumbo Argenti purificandi pars una adjicitur. Cum ambo metalla perfecte liquata ſunt, ignis vis intenditur, ut vitreſcat plumbum; quod aſſiduo follis flatu vitreſcens ad catini oras propellitur, & intra poros ejus abſorbetur, ſaltem pro majori parte, cum quædam portio non mediocris in auras ſub fumi ſpecie avolet. Denique Argentum ſplendens, ſincerum & purificatum in catino remanet.

Si aurum cum Argento permixtum fuerit, alia eſt hæc metalla ſperandi ratio, quæ vulgo *le Depart* dicitur. Si in mixtura metallica magna ſit auri copia, tum adjiciendum erit Argentum purum, ita ut Argenti portio auri quadrupla ſit. Funduntur ſimul: deinde ſolvitur mixtura in aqua forti, quæ ſolum ſolvit Argentum, aurum vero intactum relinquit ſub forma pulveris vel limi nigri, qui, ſolutione per inclinationem ſemota, pluries lavatur ac tandem funditur. Argentum vero ſolutum præcipitatur, affundendo ſolutioni aquæ communis partes duodecim vel quindecim, & laminas cupreas in liquorem immergendo. Argentum enim laminis cupreis adhæret ad inſtar pulveris cinerei, qui exſiccatus in argenteas maſſas igne funditur.

Argentum auro durius eſt, & minus ductile, auro & plumbo levius, ſiquidem liquefactum illis ſupernatat. Ejus gravitas ad auri gravitatem eſt paulo minus quam 5. ad 9.

Nullam fuliginem contrahit; a ſulphureorum halitu nigreſcit; ab aqua forti diſſolvitur, non vero ab aqua regali. Non a plumbo deſtruitur, ſed ab Antimonii parte ſulphurea. Igne diuturniori & vehementiori minuitur & conſumitur. Lentis vitreæ majoris foco expoſitum, tum ſuper teſtam, tum ſuper carbones, in fumos diſſipatur totum, ſed tarde admodum & nonniſi poſt longum temporis intervallum: non vero in vitrum convertitur ſicut cœtera metalla; ex eo quod ſulphureum principium, a quo metallorum ductilitas, ſplendor & opacitas pendent, cum terra metallica tam arcte conjungitur, ut prius avolent metallicæ partes quam in ſua principia diviti poſſint.

Argenti ab omni alio metallo purgati ſolutio limpida eſt, ejuſque cryſtalli nullo colore donantur: ſi vero æris nonnihil contineat, tinctura ſubviridem, vel ſubcæruleam exhibet. Cryſtallorum Lunarium ſapor eſt intenſe amarus. Argentum cum ſale communi quocumque modo permix-

tum

tum in massam funditur semi-diaphanam, & quasi corneam, quæ ea de causa Luna cornea dicitur, quæ quidem in Argentum difficile reduci potest, cum volatilis sit; si enim igne vehementi urgeatur, fere tota in auras avolat.

Arabes Argento caput, & cerebrum roborandi, animalesque spiritus reficiendi vim tribuerunt, quam quidem virtutem Chymici magnopere prædicarunt. Hinc in plurimis Arabum compositionibus cephalicis, & roborantibus Argentum foliatum præscribitur. Hinc apud Chymicos Tincturæ Lunares, Luna potabilis, Diaphoreticum Lunare, Bezoardicum Lunare, & cœtera hujuscemodi præparantur. Verum de insigni illa virtute cephalica, & roborante non satis nobis constat: neque etiam hocce metallum pretiosum omni prorsus virtute carere asserere audemus.

Ejus folia usurpantur in Confectione de Hyacinthis *D. Charas*; in Pulvere lætificante *Ejusdem*; & sæpe ad bolos vel pilulas involvendas adhibentur.

Argenti Chymicæ præparationes usitatiores sunt Crystalli Lunares, & Lapis infernalis. Crystalli Lunares seu Catharticum argenteum sic præparantur.

℞. Lunæ purificatæ ℥j. spiritus Nitri ℥ij. vel iij. Fiat dissolutio, quæ ad tertiæ partis diminutionem evaporetur. Deinde in loco frigido reponatur, & concrescent crystalli eximendæ, & exsiccandæ. Superfluus autem humor denuo ad medietatem evaporetur, & ad crystallizandum reponatur, ut prius. Omnes crystalli collectæ in aqua limpida resolvantur. Solutioni adjiciatur Nitri purificati ℥j. Solutio de novo evaporetur, & crystallizetur. Crystalli serventur ad usum. Est Luna hydragoga, vel Vitriolum Lunæ purgans, cujus dosis a gr. iij. ad viij.

Commendatur in paralysi, in hydrope ascite. In tenuissimum pulverem redactæ, & cum mica panis pistæ in pilulas rediguntur, quæ Pilulæ Lunares Boylei dicuntur, & in hydrope aquas potenter educunt.

Lapis infernalis, seu Causticum perpetuum sic conficitur.

℞. Argenti purgati ℥j. sp. Nitri ℥iij. Fiat dissolutio. Balneo arenæ plegma evaporetur ad mediæ partis diminutionem. Massa residua in crucibulum capax infundatur, inter prunas collocetur, ut igne moderato ebulliat. Cum massa, finita ebullitione, magis depressa videbitur; urgeatur ignis, & olei instar fluida apparebit: tum effundatur in canaliculos metallicos, quos vulgo *Lingotieres* vocant, prius calefactos, & sebo illitos. Ibi concrescet in baculos servandos, & ab aeris humiditate caute præservandos.

Causticum est egregium, & perpetuum. Carnes & ossa, quæ prius madefactum tangit, citissime corrodit, & consumit.

Quædam Lunares Tincturæ saphyrinæ vel cœruleæ a Chymicis mirum in modum prædicantur. Sed Tincturæ Lunæ improprie dicuntur, cum sint potius Tincturæ Veneris, quarum usum internum minus tutum censemus. Argenti autem Tinctura omnino diaphana est seu crystallina; cujus virtus mihi adhuc incomperta est.

Mu-

Mulieres ex Argenti & Hydrargyri solutionibus aquam præparant ad capillos nigro colore tingendos. Sic autem præstantior conficitur.

℞. Argenti granulati ℥j. Aq. fortis ℨiijß. Fiat dissolutio. Dissolvantur quoque seorsim Hydrargyri ℨvj. in Aq. fortis ℥ij. Solutiones confundantur, quibus affundatur aquæ communis q. s. ad solutiones deblitandas, ita ut liquor cuprum corrodere nequeat, neque bullas in ejus superficie excitare. Tum liquor servetur ad usum. Præstat per duos tresve menses servatus, antequam in usum adhibeatur.

ARTICULUS SECUNDUS.

De Auro.

AUrum vulgare: *Χρυσὸς Græcorum*: Sol Chymicorum. Metallum omnium est nobilissimum, ponderosissimum, maxime ductile, sonorum, fulvo colore rutilans.

Nativum est, vel coctum. Nativum dicitur, quod sincerum & nitidum e terra eruitur, aut in fluminum arena colligitur, sub forma granulorum, palearum vel massularum, aut inter saxorum fissuras reperitur. Coctum vero, quod arte e sua vena extractum fuit, & igne purgatum.

Vena diversa est: alia enim Pyrites est coloris cineracei, vel punicei, Sæpe cum Auripigmento oritur, sæpissime etiam in cœterorum metallorum & argenti præsertim venis reconditum latet, & ab illis variis artibus separandum est.

Multi sunt fluvii auriferi, seu quorum in arena aureæ micæ reperiuntur. Sunt præterea aurifodinæ insignes in Norvergia, in Hungaria, in Guinæa: sed ditissimæ sunt in Peruviana provincia & in Mexicano regno.

Non dissimili ratione e sua minera extrahitur ac argentum de quo jam diximus; scilicet, torrefaciendo mineram, contundendo, cum Hydrargyro permiscendo & lavando, vel etiam illud ab argento & cœteris metallis seperando. Si cum ignobilibus metallis permixtum sit, per catinum cinericium, vulgo *la Coupulle*, mediante plumbo, separatur, vel per cæmentationem. Si cum argento, modo peculiari qui Separatio dicitur, vulgo *le Depart*; vel Quartatio, vulgo *l'Incart*; vel per catinum cinericium, mediante stibio, vulgo *la Coupelle seche*.

De modo separandi Aurum a cœteris metallis per cinericium catinum mediante plumbo, Articulo superiori jam egimus. Per cæmentationem vero sic purgatur.

Aurum in bracteas tenuiores redactum & urina madidum in olla cæmentatoria seu crucibulo disponatur cum pulvere cæmentatorio alternatim stratum super stratum*, ita ut stratum superius & inferius ex pulvere componantur. Olla impleta operculo tenui foramine perforato cooperiatur, & commissuræ luto obducantur. Ignis rotæ admoveatur per horas 6. vel 8. ita ut olla tota candescat. Igne extincto, Auri bracteæ pede leporino purgantur a pulveribus, urina lavantur, & siccantur.

Pul-

Pulvis cæmentatorius præparatur ex salis ammoniaci, p. j. salis communis p. ij. laterum pulveratorum p. iiij. rite pulveratis & mixtis.

Hæc purgandi ratio Aurum ab admixtis metallis non accurate purgat, sed illud molle ac ductile efficit.

De separatione Auri ab argento, quæ vulgo *le Depart*, & per Aquam fortem instituitur, jam supra egimus. Quartatio vero, vulgo *l'Incart*, eodem fere modo peragitur, eo tamen discrimine, quod Auro purgando triplum Auri puri adjiciatur, & solutio cum aqua regia instituatur; sic enim Aurum solvitur, argento intacto remanente.

Auri purgatio per stibium fit cum adeo exigua est argenti contenti portio, ut negligenda sit. Tum stibium sumitur, quod quidem argentum destruit & in scorias redigit, Aurum vero purum relinquit. Aurum igitur cum duabus vel tribus stibii partibus in crucibulo fundunt, deinde in cinerico catino excoquunt, donec blando follium flatu stibium totum in auras evanuerit, Auro purissimo ac sincero relicto.

Hoc inter utramque plumbi & stibii purgationem intercedit discriminis, quod plumbum vitrescat, & magna ex parte cinericium penetret, & quasi madefaciat; non item Antimonium, quod totum in auras evanescit.

Aurum omnium metallorum, imo omnium rerum cognitarum, gravissimum est. Molle est & adeo ductibile, ut 651590. ultra suæ massæ molem extendi possit. In igne vulgari fixum est, nec nisi in ardentissimo solarium radiorum foco per longum temporis spatium detentum in auras dissipatur. Nullam rubiginem contrahit: nec dissolvitur nisi ab aqua regia. Ab Hydrargyro penetratur, ejusque compages dissolvitur, ita ut in amalgama molle redigatur. A sulphure communi calcinatur, si ignito & candenti sulphuris massa admoveatur.

Aurum ab aqua regia solutum, mediante oleo Tartari, in pulverem fuscum præcipitatur; qui si leviter incalescat sive ignis calore, sive levi tritu, statim in auras magno cum fragore dissipatur: unde Aurum fulminans dicitur. Idem fit, mediante spiritu salis ammoniaci, vel alio quocumque spiritu urinoso: sed tunc tardior fit fulminatio, nec nisi ignis calore peragitur.

Hujusce metalli analysis, seu resolutio in sua principia hactenus sine successu a nobis tentata fuit. Sulphur & terra in eo adeo stricte conjuncta videntur, ut igne vulgari dissolvi nequeant, & vehementiori ejus partes integræ abripiantur potius quam in principia resolvantur.

Auri usus in Medicina olim Græcis fuit incognitus. Arabes primi ejus virtutes commendarunt, illudque in folia redactum suis compositionibus immiscuerunt. Aurum existimant cor confortare, spiritus recreare, & animam exhilarare; unde cordis tremori & palpitationi, melancholiæ conferre asserunt. Chymici vero insuper adjiciunt sulphur fixum potentissimum in Auro contineri; quod quidem, cum sit incorruptibile, si intus sumptum cum sanguine misceatur, huncce liquorem ab omni corruptionis labe præservat, & naturam humanam non secus reficit & recreat ac Sol; fons nempe immensus hujusce sulphuris universam naturam vivificat. Non pauci tamen eorum opinioni dissentiunt, & eo magis quod effectus promis-

promissis non respondeant. Unde non sine ratione in dubium adducitur; an Aurum in usum medicum salutari cum effectu trahi possit.

De Auri integri, id est in limaturam aut in bracteas redacti, virtute & energia non plane constat. Illud tamen e cordialibus præparationibus pharmaceuticis exulare, totius Arabum scholæ respectu, dubitamus.

Aurum foliatum usurpatur in Confectione Alkermes regia *D. Charas*, in Confectione de Hyacinthis, Pulvere Diamargariti frigidi, Pulvere lætificante, Pulvere Pannonico *Ejusdem*. Eo quoque pilulæ & boli involvuntur. Nec magis certa est illius arte chymica præparati potentia; quandoquidem illæ præparationes non tam a metallo quam a menstruis aut ab adjunctis substantiis suam energiam mutuari videantur. Unde concludere possumus metallum omnium nobilissimum & pretiosissimum, etiam esse in Medicina inutilissimum, nisi in quantum paupertatis antidotum est.

Cum tamen a plurimis Auri tinctura seu Aurum potabile exoptetur; omnibus elegantior & præstantior hæc mihi visa est.

℞. Solis purissimi ʒß. spiritus salis ℥ij. Fiat dissolutio, cui affundatur olei essentialis limpidi Rorismarini ℥j. Liquores confusi agitentur. Subsidebit spiritus salis flavo colore spoliatus, & oleum flavo colore tinctum supernatabit. Oleum a spiritu salis per inclinationem separetur. Misceatur cum spiritu vini rectificati ℥iiij. vel v. Digerantur simul per mensem. Mixtura purpurascentem colorem acquiret. Diaphoreticum est & sudoriferum. Commendatur in febribus malignis. Dosis a guttis iij. ad xv.

Verum neque hæc tinctura Auri genuina existimanda est, cum sit tantum Aurum ab aquæ regiæ spiculis tenuissime divisum & oleo Rorismarini innatans. Quod quidem olei evaporatione reduci potest in pulverem, & fusione in metallum restitui. Neque etiam ullam Auri tincturam radicalem novimus.

Hujus tincturæ vis præcipua ab oleo Rorismarini pendet.

Aurum fulminans non solum ob fulminandi vim æstimatur, sed etiam ob medicas quæ ipsi tribuuntur virtutes. Sic præparatur.

℞. Spiritus Nitri ℥j. in quo solve salis ammoniaci gr. lx. In liquorem injiciatur Auri limaturæ ʒj. Calore mediocri perficiatur dissolutio. Cui deinde affunde guttatim olei Tartari q. s. donec nulla amplius fiat ebullitio. Aurum quasi limus flavus præcipitabitur. Liquore per inclinationem effuso, pulvis aqua communi lavetur & edulcoretur. Deinde siccetur in umbra.

Hic pulvis vel levi affrictu calefactus magnum fragorem excitat. Intus sumptus diaphoreticus existimatur, sed verius alvum laxat, ut observavit vir doctissimus Emmanuel Konig Medicinæ professor Basileensis, & Daniel Ludovicus, qui asserit hanc Auri præparationem in febribus ardentibus ad diarrhæam inclinantibus, alvum præter intentionem & sæpe funeste movisse.

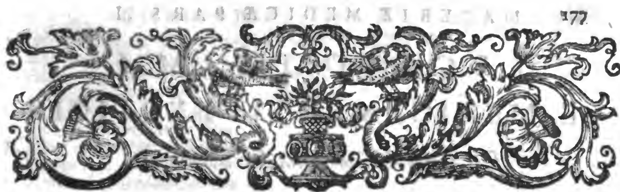
Tandem multa & admiranda narrant Chymici de Philosophorum Lapide seu Tinctura universali; quæ super metalla ignobiliora projecta, ea fulminis instar absque ulla sensibili corrosione penetrat, eorumque partes ita disponit ut pondere & colore auro persimiles fiant: necnon etiam de universali Medicina, qua omnes morbi profligari possunt, & quadam

veluti

veluti irradiatione sanguis ab omni labe purgari, ita ejus ope vita & sanitas, si non in infinitum, saltem per longum tempus conservari possint. Cum adhuc nobis ignota sit hæc Medicina universalis, de ea silebimus. Quod attinet ad Lapidem Philosophorum, materia, ex qua præparari debet, adhuc incerta est, incerta præparandi ratio. Quidquid tot garruli verbis aureis promittant, fumum vendere conantur, Aurum verò subripere; in re tam incerta nihil certius. Quapropter vir prudens ab eorum fraudibus & Præstigiis diligenter cavebit.

Finis Primæ Partis.

MATE-

MATERIÆ MEDICÆ

PARS SECUNDA.

DE VEGETABILIBUS EXOTICIS.

ABsoluta prima hujusce Tractatus parte, quæ de Fossilibus agit, alteram nunc aggredimur, in qua de medicamentis, quæ regnum vegetabile suppeditat, differemus. Innumera fere ex plantis oriunda medicamenta, vel sunt exotica, quæ nempe ab exteris regionibus ad nos transferuntur, vel indigena, quæ sub nostro nascuntur cœlo.

Cum non integræ exoticæ stirpes ad nos transvehantur, sed quædam tantummodo earum partes, quæ in usum medicum veniunt; idcirco partium, quibus plantæ constant, seriem insequendo, medicamenta exotica in diversas classes distribuemus: quarum prima, radices; altera, cortices; tertia, ligna; quarta, folia; quinta, fructus & semina; sexta, succos liquidos & concretos; septima, substantias adnatas; octava, quædam ex hisce partibus præparata medicamina exotica continebit.

Plantas vero indigenas, quæ integræ sæpius in medicamentis usurpantur, & per notas quasdam characteristicas facile distingui possunt, quas Botanici à floribus & seminibus potissimum desumere solent, juxta ordinem Alphabeticum vulgo dictum, prosequemur.

SECTIO PRIMA.

DE MEDICAMENTIS EXOTICIS

Ex vegetabilium familia desumptis.

CAPUT PRIMUM.

DE RADICIBUS.

ARTICULUS PRIMUS.

De Acoro vero, Acoro Indico, & Pseudo-acoro.

ACorum vel Acorus quid fuerit apud Græcos veteres non mediocris inter auctores fuit controversia. Quidam enim, ut Brassavolus, Acorum Dioscoridis, Galangam minorem nostram esse statuunt; alii, cum Fuchsio, Galangam majorem; alii cujusdam Iridis radicem, quæ Pseudo-acorus Matthioli dicitur. Sed ab Anguillara & Matthiolo omnis dirempta est controversia. Hodie Acori nomen tribus diversis radicibus tribuitur, quæ sic distinguntur; Acorus verus, Acorus Indicus sive Asiaticus, & Acorus adulterinus seu Pseudo-acorus.

Acorus verus, Officinis falso, Calamus aromaticus, *Gerardi*. *Ἄκορον Dioscoridis & Galeni*, Acorus verus seu Calamus aromaticus officinarum *C. B. P.* Calamus aromaticus vulgaris, multis, Acorum *J. B.* Radix est quam recentiores Græci Κάλαμον ἀρωματικόν dixere, licet a Calamo aromatico Dioscoridis prorsus diversam. Arabes Dioscoridis libros interpretati, Acorum Græcorum *Ugi* vel *Vegi* nuncupaverunt, qui tamen hanc plantam non cognovisse, sed aliam pro Acoro accepisse videntur; quandoquidem Avicenna *Ugi* odorem ingratum & horribilem esse asserat; quod de Acoro Dioscoridis & de Acoro vero nostro dici nequit. Plinii temporibus Acori nomen non solum radici Acori veterum Græcorum; sed etiam plantæ Oxymyrsinæ dictæ radici nonnulli tribuebant, & Acorum Agrion dicebant.

Acorum radix est longa, obliqua, crebro geniculata, digitum crassa, nonnihil compressa, foris ex candido virens, cum recens est, postea ex flavo rufescens, intus alba atque fungosa, sapore acri, amaricante, aromatico, nonnihil tamen ad Porrum vel Allium accedente, odore fragranti aromatico. Eligitur recens, fragrans, non mucida vel rancida, vel curiosa.

Ex radicibus juxta terræ superficiem oblique proserpentibus, folia oriuntur

tur cubitalia & sesquicubitalia, Iridis angustifoliæ forma, compressa, mucronata, læte virentia, glabra, quatuor aut quinque lineas lata, acria, aromatica & subamara, odorata, cum inter digitos conteruntur: flores vero in Institutionibus rei herbariæ a Cl. Tournefortio prætermissi, a *D. Petit* Regio Nosocomii Namurcensis Medico, rei herbariæ peritissimo, sic describuntur. Flores sunt apetali, plurimis (sex) scilicet staminibus constantes, in spicam dense compactam dispositi: inter hæc stamina Embryones nascuntur foliolis planis sive squammis circumdati. Singuli autem Embryones deinde abeunt in semen quadrangulare. Hæ omnes partes axi crassiori affixæ, spicam conicam vel cornutam effingunt, folio sulcato & cœteris crassiori innatam. Oritur in humidis Lithuaniæ & Tartariæ locis; necnon in Belgio & in Anglia secus rivulos propagatur.

Radix Acori non mediocrem olei essentialis copiam distillatione suppeditat, & nonnihil spiritus volatilis urinosi: unde liquet sale volatili aromatico oleoso turgere.

Dioscorides Acoro vim calefaciendi tribuit, virtutem ciendi urinam, lateris, thoracis, & jecoris dolores sublevandi, lienem induratum absumendi, tormina compescendi, urinæ stillicidio serpentumque ictibus medendi: & in antidotorum compositione utiliter admisceri, asserit. A Medicis fere omnibus commendatur, ad ventriculum roborandum, flatus discutiendos, tormina sedanda, ad uteri & lienis obstructiones resolvendas, & menses promovendos, ad sanguinis & spirituum motum adaugendum, & alexipharmacum existimatur.

Radix Acori vel in substantia vel in infusione usurpari solet. In substantia a gr. xij. ad ʒß. in infusione ad ʒij.

℞. Rad. Acori pulver. gr. xv. Heleni. gr. x. Ambræ griseæ gr. iij. Sacch. candi. ℈j. M. fiat pulvis egregius in ventriculi debilitate; vel cum syr. Cydonior. vel Menthæ q. s. fiat bolus.

℞. Radic. Acori per taleol. sectæ ʒij. Infunde in vini generosi vel in aq. tepidæ ℥vj. Hauriat æger ad appetitum provocandum, ad dolorem colicum flatulentum sedandum, & ad morbos contagiosos præcavendos.

Radices conditæ gustui jucundæ sunt & ventriculo gratæ. In catharris exsiccandis commendantur, & a Turcis adversus corrupti aeris contagia mane comeduntur.

Usurpatur Acorum in Pulvere cephalico odorato *D. Charas*, Mithridatio, Orvietano, Theriaca, El. de Baccis Lauri & Trochiscis de Capparibus.

Acorus Indicus vel Asiaticus, *Officinarum*. Acorus verus sive Calamus aromaticus Asiaticus, radice tenuiore, *Hermann. Catal. H. Lugd. Bat.* Calamus Aromaticus, *Garziæ ab horto*. Te-hian-pon, *Sinensium*. Capicatinga, aliis Jacarecatinga, Acori species, *Pisonis*. Vazabu & Vazumbo *Ceylanens*. Va-Embu, *H. Malab.* Bembi, *Bramannum*; radix est Acoro vero simillima, sed paulo tenuior, odore jucundiore, sapore amaro non ingrato, & aromatico linguam vellicante. Veteribus ignota fuisse videtur.

In utraque India crescit; quæ nascitur in Brasilia, Europeæ, externa figura, excepta magnitudine, similis est, teste Pisone.

Radix sola vel aliis mixta, non tantum ad incidendos humores frigidos

seu tenaces ac spissos, feliciter adhibetur; sed etiam contra venena assumpta in primis usurpatur.

Acorus adulterinus & Pseudo-acorus *Officinar.* radix est nodosa, extus & intus rubra, odore nullo, in primis cum adhuc viridis est, sapore primo quidem ignavo, qui post aliquod temporis spatium acrimoniam summam in ore relinquit.

Radix est Plantæ, quæ Iridis species est, & dicitur Iris Palustris lutea *Tabernæmontan.* Acorus adulterinus, *C. B. P.* Acorum falsum *Camerarii, Epist. 6.* A seplasiariis fere omnibus pro Acoro legitimo usurpata fuit, per sat magnum temporis intervallum, quo res herbaria ignorantiæ tenebris sepulta jacuit. Non tamen hæc radix prorsus inutilis est aut omni virtute destituitur. Teste enim Dodonæo, dysenterias & alias ventris fluxiones cohibet, menses & hæmorrhagias quascumque sistit in decocto vel alio modo sumpta.

ARTICULUS SECUNDUS.

De Angelica.

Angelica & Archangelica, planta est quæ veteribus Græcis incognita fuisse videtur. Licet Botanicorum nonnulli, Sylphium *Dioscoridis*, alii Smyrnium, alii Panax heracleum, alii Myrrhidem esse asserant, sed parum firmis rationibus innixi.

Angelicæ nomen plantis nonnihil inter se diversis hodie assignatur, quæ vero in officinis nostris frequentius usurpatur, dicitur Angelica sativa *C. B. P.* Imperatoria Sativa, *Institutionum R. H.* Radix Spiritus sancti Agyrtarum *C. Hoffmann.* Archangelica, *quorumdam*.

Radicem habet tribus digitis crassam, multum fibratam, foris nigricantem, rugosam, intus albam, mollem, succosam, acrem, amaram & aroma suavissimum spirantem. Caulis ab cubitos duos & amplius assurgit, concavus, ramosusque, foliis amplis donatus Apii palustris similibus, sed longe acutioribus. Flores in umbellas disponuntur rosacei, pentapetali, candidi, cum calyce in fructum abeunte compositum ex duobus seminibus oblongis striatis, ala exigua & quasi foliacea cinctis.

Radix sicca nobis affertur ex Bohemia, ex Alpibus, Pyrenæis, necnon etiam ex Arverniæ montibus. Eligatur crassior, extus fusca, intus albicans, non cariosa, odore fragrantissimo nonnihil ad Moschum accedente, sapore acri aromatico.

Alia est Angelicæ species, quæ Archangelica, *J. B.* Imperatoria Archangelica dicta, *Institut. R. H.* nuncupatur. J. Bauhinus hanc speciem Angelicam Norvegicam & Scandiacam a quibusdam nominari refert, eamque sativa multo majorem, sed minus odoram post Lobelium & Dodonæum narrat. Attamen Simon Pauli vir sane doctus & ingenuus, quasdam Angelicæ Scandiacæ radices jam ab aliquot annis lectas, & exsiccatas asservasse tanta fragrantia præditas narrat, ut Bohemicas odore, & sapore aromatico ac suavi longe adhuc supera-

perarent. Fortasse hæc odorum & saporum varietas a soli diversitate proficiscitur.

D. Tournefort has Angelicæ species ad Imperatoriæ genus reducit; ob florum & seminum convenientiam.

Ex Radicum recentium Angelicæ ℔iiij, cum ℥xiv. per analysim chymicam prodierunt phlegmatis urinosi ℥x. circiter, phlegmatis acidi ℔iij. cum ℥vj. olei tum essentialis, tum crassioris ℥j. remanente capite mortuo ad ℥vjß. ex quo salis lixiviosi mere alcali ʒiij. cum granis ℔iiij. terræ insipidæ ʒvj. cum gr. xij. extracta fuerunt. Nullus sal volatilis concretus apparuit; folia vero distillata aliquot hujus salis grana præbuerunt.

Ex hac analysi necnon ex sapore acri, amaro, aromatico, & odore fragranti liquet, Angelicæ radices constare ex sale ad ammoniacum accedente, cum oleosa portione non mediocri & exigua admodum terræ quantitate commixto, ita tamen ut hæc principia non adeo arcte inter se consocientur, qualis foret, exempli gratia, mixtura spiritus volatilis oleosi cum spiritu vitrioli vel salis dulcificati, si cum terræ portione admodum exigua in corpus solidum compingerentur.

Angelica stomachica, cordialis, sudorifera, vulneraria, & alexipharmaca existimatur: malignis morbis, venenis, ipsique pesti medetur. Radix & semen pro usu medico cœteris plantæ partibus anteponuntur. Pro præservatione pestis, radices aceto maceratas aut naribus admovent tantum, aut sub lingua tenent & masticant, aut acetum bibunt jejuni. Peste grassante, radicem pulveratam vestibus inspergunt, ne facile contagio inquinentur.

♃. Radicis Angelicæ pulveratæ ʒj. Hauriat æger in vini generosi cyatho uno. Vel

♃. Rad. Angel. pulver. ʒß. Theriacæ veter. ʒj. cum aqua Cardui bened. vel Angelicæ propinetur peste laboranti, & reiteretur singulis sex horis, ad sudorem promovendum, pro pestis curatione.

Radix recens cum Saccharo condita, ut & foliorum pediculi delibrati mane sumpti, contra pestem & aeris contagionem commendantur, necnon etiam ad quosvis thoracis & pulmonum affectus frigidos sanandos. Iidem commanducati fœtentem oris halitum emendant.

Usurpatur radix Angelicæ in Antidoto Orvietano *D. Charas*, & in Antidoto ejusdem nominis *Freder. Hoffmanni*; in Pulvere contra pestem seu Bezoardico *Renodai*, in Aqua Melissæ magistrali, vulgo, *Eau des Carmes*; & in Emplastro ad ganglia *D. Charas*.

ARTICULUS TERTIUS.

De Anthora.

ANthora & Antithora, *Officinarum*, Algieduar seu Zedoaria, *Avicennæ*, forte Bisbua vel Bixmuxbua, scilicet Napellus *Moysi*

Arabum, Contrayerva Germanica, *quorumdam*, Gallice, *Anthore* ou *Maclou*; radix est unico circiter pollice crassa, tuberosa, modo turbinata, modo oblonga, Cyperi vel Orchidis radicibus fere similis, fibrata, foris fusca, intus alba, gustu amara & gulam constringens, fractu ubi reficcata contumax, friabilis tamen.

Radix est plantæ quæ in Rhæticis, Sabaudicis & Helveticis Alpibus, necnon etiam in Liguriæ & Delphinatus montibus uberrime provenit. Vocatur Aconitum salutiferum seu Anthora, *C. B. P.* Antiphora flore luteo Aconiti, *J. B.* Anthora Zedoaria, Aconitum salutiferum, *Tabernæm.* & inter Aconitorum species a Cl. Tournefortio recensetur. Apud veteres Græcos nulla ejus mentio reperitur.

Hæc planta dodrantem alta, & interdum cubito procerior, caule est singulari, rigido, anguloso, subhirsuto, cui folia alternatim adnascuntur, Napelli æmula, tenuius dissecta, & splendoris illius experti, aversa parte albicantia, aut Nigellæ quadantenus similia, sapore amaro prædita: flore polypetalo, anomalo, seu ex quinque petalis dissimilibus constante, caput humanum cucullatum quodammodo repræsentante, colore ex flavo pallescente, odore non ingrato prædito, cujus pistillum abit in fructum, in quo velut in capitulum colliguntur vaginæ corniculatæ, membranaceæ, seminibus fœtæ angulatis, rugosis & nigricantibus: radice constante ex tubere duplici vel triplici, raro unico, modo oblongo, modo rotundo aut turbinato, fibrato, foris fusco, intus albo, saporis amari acris.

Alia est Aconiti salutiferi species major, quæ Aconitum salutiferum elatius, Pyrenaicum, foliis atrovirentibus, flore majore, *Instit. R. H.* dicitur.

Anthora vel Antithora nuncupatur ex eo quod antidotum specificum censeatur illius Aconiti mortiferi quod Thora dicitur, & cujus duæ sunt species, scilicet Ranunculus Cyclaminis folio, Asphodeli radice, major, *Instit. R. H.* Aconitum Pardalianches primum, seu Thora major, *C. B. P.* & Ranunculus Cyclaminis folio, Asphodeli radice, minor, *Instit. R. H.* Aconitum Pardalianches alterum, sive Thora minor, *C. B. P.*

Anthoræ radix non solum adversus Aconitum epotum, sed adversus alia venena hausta, quin etiam ad viperarum & animalium venenosorum morsum conferre dicitur. Commendatur quoque in febribus malignis, petechialibus, & ipsa peste. Apud Delphinates frequens est hujus radicis usus ad vermes necandos & intestinorum tormina sedanda.

Clusius illius radicis usum suspectum habet, & satius ducit ab eo abstinere. J. Bauhinus quoque monet ea caute utendum, eamdemque vehementer purgare asserit. Verum Conrad. Gesnerus *in Epistolis*, hujus radicis dilutum ex aqua mulsa innoxie potavisse testatur. Neque vim illam purgantem observavi, licet illam sæpius exhibuerim, tum in febribus malignis, tum ad vermes necandos. Econtra Anthoræ radicem felici cum successu exhibui in febribus malignis, iis præsertim quæ a viscida colluvie in ventriculo & intestinis congesta oriuntur, quæ quidem ut plurimum verminosæ sunt. Sale enim acri & subtilissimo quo pollere mihi videtur hæc radix, tenaces, ac glutinosos humores incidit & at-

& attenuat. Præscribitur a ℈j. ad ʒj. ad intestinorum tormina, & ad vermes enecandos. In febribus malignis dosis iteratur bis terve in die. Ob insignem amaritiem seu potius acredinem, sub forma boli foliis auri vel argenti aut nebulis farinaceis involuti exhibetur.

Usurpatur in Antidoto Orvietano seu Theriacali *Pharmacop. Tholosanæ*.

ARTICULUS QUARTUS.

De Aristolochia rotunda, Aristol. longa, Aristolochia Clematitide, & Aristol. tenui.

TUllius Aristolochiam nomen accepisse a quodam Aristolocho inventore auctor est; Aristoteles vero a quadam muliere Aristolochia dicta. Sed Dioscorides nomen a plantæ virtute derivatum pronuntiat ex eo quod ad lochia ducenda conveniat: Ἄριστη ταῖς λοχείαις, quod quidem magis verisimile est.

Aristolochiæ nomen Dioscorides & Galenus tribus plantis assignaverunt, Plinius vero quatuor, de quibus sigillatim.

Aristolochia rotunda, *Officin.* Ἀριστολοχία στρογγύλη, *Dioscoridis & Galeni*, Aristolochia prima seu fœmina, *Plinii*. Gallice, *Aristoloche ronde*; radix est tuberosa, solida, tribus unciis crassa, subrotunda, rugosa, nonnullis fibris stipata, foris fusca, intus pallide lutea, cortice crasso obducta, acris, aromatica, & tristi amarore linguam afficiens. Ex Gallia Narbonensi, & Gallo-Provincia affertur.

Eligatur bene habita, gravis, minus alte rugis striata, carne multa, firma, odore & sapore vegeto, sed suo, non pulverulenta dum frangitur, nec situ obruta, nec carie aut teredinibus exesa; quæ bonitatis notæ cæteris radicibus conveniunt.

Planta nominatur Aristolochia rotunda, flore ex purpura nigro, *C. B. P.* Aristolochia rotunda *J. B.* Caules numerosos ex una radice fundit sarmentitios, cubitales, in quibus alternatim folia nascuntur venosa, pediculo pene carentia, subrotunda, obscure virentia, auriculis rotundioribus veluti caulem amplectentia. Flores ex eorum alis erumpunt monopetali, anomali, tubulati & lingulati, seu extrema, ac media parte linguæ formam referentes, obscure ex purpura nigricantes, cum calyce qui mutatur in fructum capsularem, subrotundum, membranaceum, in sex loculamenta distinctum, in quibus semina continentur nigricantia, lata, compressa, tabulatorum instar sibi mutuo incumbentia, intercursantibus quibusdam membranis, & materia etiam fungosa alba singulis granis interposita, quod reliquis Aristolochiæ speciebus commune est.

Aristolochia longa, *Officin.* Ἀριστολοχία μακρὰ & δακτυλῖτις, *Dioscoridis & Galeni*. Aristolochia altera seu mas, *Plinii*. Gallice, *Aristoloche longue*; radix est oblonga, rotunda, pollice crassa, & nonnumquam bra-

chii craſſitudinem & pedis longitudinem æquans, rugoſa, foris fuſca; intus ſublutea, ſapore & odore rotundæ ſimilis ſed remiſſioribus. Cum priori ex iiſdem locis affertur.

Planta dicitur, Ariſtolochia longa, vera, *C. B. P.* Ariſtolochia longa *J. B.* Cui cauliculi quadranguli, cubitales; in multos ramos diviſi, humi diffuſi, folia quam rotundæ minora, firmiora, dilutioris coloris, longiore pediculo fulta; flos ſimiliter monopetalus, tubulatus, lingulatus, ex viridi candicans, ſed extima parte coloris herbacei, intus ut reliquorum, villis obſitus: fructus pyri in morem turbinatus, qui maturitate dehiſcens, ſemen oſtendit latum, rufum, & tandem fuſcum. Radices adultæ plerumque extrema parte obtuſæ ſunt, & æqualis fere per totam longitudinem craſſitiei, ſubinde tamen cuſpide ramoſa; juniores ſunt graciles, multaſque fibras habent.

Ariſtolochia Clematitis, *Officinar.* Ἀριστολοχία κληματῖτις, *Dioſcoridis* & *Galeni*. Ἀριστολοχία λεπτὴ, id eſt, tenuis, *ejuſdem Galeni* & *Andromachi*. Ariſtolochia tertia ſeu Clematitis, *Plinii*. Gallice, *Ariſtoloche Clematite*; radix eſt longa, late ſerpens & in plurimos ſurculos diviſa, fibroſa, tenuis aut mediocris craſſitudinis, calami ſcriptorii craſſitiem vix æquans, fuſca, intus flaveſcens, præcedentibus cum gravitate quadam odoratior, ſapore amaro, adeoque tenuium partium, ut ſtatim guſtata fauces eo imbuat.

Planta quæ Ariſtolochia Clematitis recta, *C. B. P.* Ariſtolochia Clematitis vulgaris, *J. B.* Ariſtolochia Sarracenica, *Dodonæi*, nuncupatur; ex radice late ſerpente, ſub terra altiſſime mergente, & multipliciter ſe propagante, caules emittit ſeu ſarmenta cubitalia, cœteris altiora, firmiora, rotunda, ſtriata, circa quæ folia profert reliquarum foliis ampliora, venoſa, ex viridi palleſcentia, longioribus pediculis quàm in reliquis ſpeciebus donata, forma longæ ſimilia: flores pallidi, copioſi in ſingulis alis, qui in aliis ſpeciebus ſingulares, Ariſtolochiæ longæ floris formam quodammodo referentes, ſed minores: quibus ſuccedunt fructus non diſſimiles ſed majores, exigui Mali magnitudine, ſemina quoque continentes majora. In Gallia Narbonenſi circa Monſpelium uberrime creſcit, unde radix ſicca nobis affertur. In agro Pariſienſi quoque reperitur.

Ariſtolochia tenuis vel Piſtolochia, *Officinarum*. Ariſtolochia quarta; ſeu Piſtolochia & Polyrrhizos, *Plinii*. Gallice, *Petite Ariſtoloche*; radix eſt ex plurimis longis, tenuibus, filamentoſis radiculis in unum caput coeuntibus compoſita, ſublutea, odore aromatico haud ingrato, ſapore acri amaro. Ex Gallia Narbonenſi quoque affertur. Polyrrhizos dicitur a radicum multiplicitate. Hæc Ariſtolochiæ ſpecies Dioſcoridi & veteribus Græcis ignota fuiſſe videtur.

Huic ſæpe in officinis ſubſtituitur radix plantæ, quæ, Meliſſa humilis latifolia, maximo flore purpuraſcente. *Inſtit. R. H.* Meliſſa, *Tragi*.

Planta quæ nominatur Ariſtolochia Piſtolochia dicta, *C. B. P.* Ariſtolochia polyrrhizos, *J. B.* Piſtolochia, *Dodonæi*, cauliculos dodrantales habet, raro majores, graciles, anguloſos ſeu ſtriatos, ramoſos: folia longæ foliis ſimilia, minora, magis rugoſa, & aliquantulum in ambitu ſinuoſa: flores rotundæ forma æquales, minores tamen, & aliquando

nigros,

nigros, interdum ex herbaceo flavescentes, fructus quoque rotundæ fructibus similes, verum minores, cum maturescunt, ea quæ pediculis adhærent partes dehiscentes, necnon semina similia.

Analysi chimica, Aristolochiarum radices multum admodum olei & terræ præbent, nullum salem volatilem concretum, mediocrem spiritus urinosi quantitatem, phlegma vero acidum uberrimum. Sal vero fixus ex cineribus extractus sublimati corrosivi solutionem turbidam & lactescentem efficit non flavam. Præterea harum radicum succus chartam cæruleam, seu Heliotropii succo tinctam, rubro colore inficit. Unde liquet Aristolochiæ virtutem pendere a sale quodam essentiali composito ex terra, sale acido plusquam saturata, cum salis ammoniaci portione mediocri, multoque sulphure conjuncta.

Aristolochiæ rotundæ & longæ frequentissimus est usus, rarior Clematitidis & Pistolochiæ. Ambæ discutiunt, attenuant, aperiunt cum modica abstersione. Rotunda tamen tenujorum partium existimatur, & ad omnia efficacior. Itaque in quibus opus est modicæ abstersionis, commodior est longa (inquit Galenus), puta in carnium exulcerationibus & fomentationibus uteri. At in quibus crassum humorem extenuare necesse est, illic usus sit rotundæ.

Aristolochiæ omnes cephalicæ sunt, thoraciæ, uterinæ, vulnerariæ, & alexipharmacæ. Revera tamen rotunda ex omnium consensu magis attenuat quam longa; contra longa potentius quam rotunda abstergit: ideoque in catharris, in affectibus pectoris a crassis humoribus, in flatibus, doloribus colicis, in obstructionibus lienis, uteri, in lochiorum & mensium suppressione, in ruptis, ubi sanguinis grumi dissolvendi sunt, rotunda est usurpanda; educit enim per urinas, menses aut cutim, varia excrementa. At in vulneribus & ulceribus sordidis, in scabie & cutis vitiis longa in lotionibus est præferenda; quæ etiam fistulis abstergendis commode inseritur. Sed præcipua utriusque vis est & eximia in ciendis mensibus & expurgando post partum utero, & eam ob rem ab Hippocrate, *libro de morbis mulierum*, commendatur. Cavendum tamen ne intus gravidis mulieribus intempestive exhibeantur, abortum enim provocant. In asthmate scorbutico ad tartaream mucilaginem resolvendam, Simon Pauli decoctum radicum Aristolochiæ rotundæ proponit. Fredericus Hoffmannus ad præcavendam phtisim seu pulmonum exulcerationem quæ hæmoptoem cum tussi subsequi solet, foliorum Aristolochiæ longæ infusionem commendat sic exhibitam.

♃. Aristolochiæ longæ in aquæ florum Tussilaginis ℥ij. infusum per noctem: primo die, folium unum, secundo, folia duo; tertio, tria; quarto, quatuor; quinto, quinque; sexto, sex; septimo, septem; octavo, sex; nono, quinque; decimo, quatuor; undecimo, tria; decimo-secundo, duo; decimo-tertio, unum folium.

Externe in tibiarum ulceribus solus Aristolochiæ longæ pulvis in aqua Veronicæ decoctus a Simone Pauli mire prædicatur. Ejusdem pulveris decoctio in vino ad genitalium ulcera sananda a Trago commendatur.

Cum

Cum ingrata sit Aristolochia ob intensum amarorem, raro ejus infusio aut decoctio interne sumenda præscribitur; pulvis vero sæpius, tantum a ℈j. ad ʒij.

℞. Aristoloch. rotund. ʒiij. Cinnamom. ʒj. Croci ℈j. Cum syrup. Arthemisiæ, fiat opiata, cujus dosis ʒj. quarta quaque hora iteranda, ad lochia suppressa provocanda.

℞. Radic. Althææ, Bryon. Aristol. longæ, & rotundæ, ana ℥ij. Folior. Mercurial. Arthemis. Sabin. ana M. j. flor. Chamœmeli, Meliloti, Tanaceti, ana P. j. Contund. & incid. ut artis est, decoquantur in aq. Font. q. s. & in sacculis ventri inferiori, & pudendo, admoveantur in lochiorum suppressione.

Aristolochia Clematitis longe rectæ substitui potest. Galenus tamen eam rotunda, & longa viribus paulo infirmiorem asserit, licet fragantiorem; quod quidem mirum est. Odor enim, & sapor principiorum activorum, & ubertatem, & energiam indicare videntur. Revera eam non sine virtute, sed cœteris infirmiorem tantum dicit: & fortasse ob ejus facultates magis temperatas, in Theriaca, tum ab Andromacho, tum a Galeno recipitur, & aliis anteponitur.

Magna est adhuc inter auctores controversia, utrum Aristolochia Clematitis in Theriaca usurpari debeat, an tenuis, seu Pistolochia? Ab Andromacho seniore Aristolochia λεπτὴ expetitur; sed per illam vocem non aliam Aristolochiæ speciem a Clematitide diversam designat, imo eamdem ipsam, quæ tenuis, tunc temporis, dicebatur a suis radicibus, quas Dioscorides longiores, & tenues ipse dicit in Chelmatitidis descriptione, ρίζας μακροτέρας λεπτὰς. Qua de re arbiter sit Galenus ipse, qui *lib. primo de Antidotis*, medicamentorum quæ in Theriaca usurpantur, delectum exponendo, Aristolochiam tecenset, *quam*, inquit, *tenuem Andromachus dixit, quod altera crassa radice, & tertia rotunda comperiatur*; quod quidem convenit cum tribus Aristolochiæ speciebus, quas *libro sexto de simplic. medicam. facultatibus*, constituit, & cum tribus speciebus a Dioscoride recensitis.

Clematitis itaque usurpatur in Theriaca Andromachi senioris.

Aristolochia rotunda in Theriaca Diatessaron *D. Charas*, in Hiera Diacolocynthidos, Trochiscis de Capparibus, Oleo Scorpionum composito, in Unguento Apostolorum, Emplastro divino.

Longa, & rotunda in Emplastro ad herniam seu contra rupturam. Longa in Emplastro Manus Dei *Ejusdem*, & in Aqua vulneraria *D. Lemery*.

Aristolochia tenuis usurpatur in antidoto Orvietano *D. Charas*.

ARTICULUS QUINTUS.

De Beben albo, & rubro.

Behen album *Officinarum*. Behmen Abiad *Avicennæ*, & *Serapionis*: Ερμοδάκτυλος γευκὸς, *Actuarii*, *Nicolai Myrepsi*, & *Græcorum recentiorum*. Hoc nomine prostant in officinis frusta lignea, seu potius radices longæ, digiti

digiti craſſitie, ſiccitate contractæ & corrugatæ, carnoſæ, foris cinereæ intus pallidæ, odoratæ, acriter linguam & fauces ferientes.

Behen rubrum *Officinar.* Behen vel Behmen ackinar *Avicennæ* & *Serapionis*. Ερμοδάκτυλος ἐρυθρός, *Actuarii*, & *Nicolai Myrepſi*. Radix eſt quæ in fruſta nobis affertur talleolatim ſecta, Jalapii ad inſtar, ſicca, denſa, atrorubentia, odore & ſapore Behen albo ſimilia, ſed magis languidis & ignavis: quæ quidem ambæ radices ſiccæ ex monte Libano & aliis Syriæ locis afferuntur. Behen album & rubrum veteribus Græcis videntur fuiſſe incognita. Apud Arabes & Græcos juniores tantum uſitata fuerunt. Verum adeo mancas, ac mutilas non ſolum harum radicum, ſed etiam cœterorum medicamentorum ſimplicium deſcriptiones reliquerunt, ut nihil certi de his ſuperſit: hinc tanta in materia medica obſcuritas & ignorantia. Hinc etiam tam variæ auctorum ſententiæ. Nulla res tantam ſententiarum diverſitatem procreavit, quam harumce radicum origo. Alii enim Behen album eſſe autumant radicem Lychnidis ſylveſtris, ſed Papaveris ſpumei, *Lobelii*; alii Angelicæ, Eryngii, Zedoariæ, aut Paſtinacæ ſylveſtris radicem, Behen rubrum vero alii Limonii maritimi; alii Valerianæ rubræ, Biſtortæ, Tormentillæ, Caryophyllatæ radicem eſſe opinantur. Tanta caligo diſcuti non poterat, niſi inquirendo apud ipſos Arabes, num harumce rerum cognitio inter hos populos quadam traditione fuiſſet tranſmiſſa. Et reipſa Leonardus Rauvolfius, qui has regiones peragravit, Behen album, quod *Behemen Abiad* adhuc ab Arabibus nominatur, ad radices Libani montis vidit, delineavit, ac deſcripſit. Et clariſſimus, ac eruditiſſimus vir D. Tournefort ex Orientalibus plagis ejuſdem plantæ ſemina aſportavit, & in Horto Regio Pariſienſi terræ mandavit, ſub Jaceæ Orientalis nomine, eamque ſuo Inſtitutionum rei herbariæ Corollario inſeruit. Hanc plantam poſtea D. Vaillant Botanicus peritiſſimus, & Regius rei herbariæ Demonſtrator, comparatione facta hujus plantæ cum Rauvolfii deſcriptione, eamdem eſſe agnovit quæ *Behemen Abi ad* Arabum, *Rauvolfii*.

Behen album itaque radix eſt plantæ, quæ Jacea orientalis, patula, Carthami facie, flore luteo, magno; *Corollarii Inſtitut. R. H.* Behmen Abiad Arabum, ideſt, Behen album *Rauvolfii*, dicitur.

Ex radice longa, geniculata, nullis capillata fibris, ſerpente inſtar Glycyrrhizæ, quam æmulatur & forma & craſſitie, ſed intus alba potius quam flava, aſſurgit caulis unicus, cubitalis, cujus inferiori ex parte naſcuntur folia longis pediculis ſuffulta, magna, longa, ſpiſſa, qualia Oxylapathi: in horum ima parte folii laciniæ quatuor ex adverſo binæ, at quæ ex caule ſuperiori naſcuntur folia, amplectuntur illum ſine pediculo, ut in Perfoliata vulgari & Smyrnio Cretico. In caulis faſtigio ſurculi prominent cum foliis minoribus, quorum ſinguli florem floſculoſum ſuſtinent, plurimis ſcilicet, multifidis conſtantem floſculis flavis, embryoni inſidentibus, & calyce ſquammato non aculeato, flavo, comprehenſis, quorum embryo deinde abit in ſemen pappoſum.

De Behen rubro cum inter auctores non plane conſtet, de hujus radicis origine, donec certiores facti fuerimus, ſilebimus.

Ex Arabum ſententia Behen utrumque corroborat, corpus pingue efficit, ſemen

femen auget, confert tremori, & alia multa commoda præftat. Rarioris funt ufus hæ radices, nec ufurpantur nifi in Electuario de Gemmis *Mefuæ*, aut aliis jam abfoletis Arabum compofitionibus.

ARTICULUS SEXTUS.

De Butua.

BUtua & Pareira Brava *Officinar.* & *P. Pomet.* Boutoua, & Membrocq *Brafilienfium*. Pareira brava *Lufitanorum*. Butua, Brutua *Zanonis*, & forte Ambutua R. P. Joannis Anton. Monte-Cucoli, *Ejufdem*. Radix eft lignofa, dura, contorta, foris fufca, rudis, variis rugiis, tum longis, tum circularibus circumfepta, Thymelææ radicis inftar, intus obfcure flavefcens, variis fibris lignofis quafi intertexta; ita ut tranfverfim fecta, plures circulos concentricos, quamplurimis radiis feu fibris a centro ad circumferentiam protenfis interfectos, exhibeat: inodora, fubamara, cum quadam dulcedine Glycyrrhizæ fimili, digiti & interdum brachii infantis craffitie.

Lufitani hanc radicem ex Brafilia afferunt, plantamque effe Vitis fylveftris fpeciem narrant. Nullo ab auctore, ne quidem a Pifone, faltem his nominibus defcripta fuit, excepto tamen Zanone, qui cujufdam ligni *Butua*, *Brutua*, & *Ambutua* dicti mentionem facit, fed admodum obfcuram, & incertam, quæ tamen noftræ radici convenire poteft.

Brafilienfes, & Lufitani hujus radicis virtutes fummopere extollunt: illam diureticam, lithontripticam, vulnerariam, ftomachicam, cordialem, alexipharmacam, & quafi fummam Panaceam prædicant. Brafilienfes eam aqua madidam fupra cotem atterere folent, & in pultem redigere, quam poftea aqua vel vino dilutam ægrotantibus exhibent propinandam, aut partibus dolentibus admovent folam, vel cum quibufdam oleis permixtam. Intus fumpta diarrhœam, dyfenteriam, gonorrhœam, fluorem album, hæmoptoen & hœmorrhagias quafcumque fiftit. Pleuritidem, & anginam, tum intus fumpta, tum cataplafmatis forma fupra partem dolentem applicata; fanat. Venenis intus fumptis, animalium venenatorum morfui, & telorum venenatorum ictibus medetur. Sed præfertim ad nephriticum dolorem, urinæ fuppreffionem, & ad renum veficæque calculum pro fpecifico infigni habetur.

Revera fæpius in dolore nephritico, & in urinæ fuppreffione hocce remedium felici cum fucceffu exhibui, & nonnunquam ægrotantem fere in inftanti, fuperveniente uberrimo urinæ profluvio, dolore liberatum vidi. Tantum abeft tamen, ut calculum in renibus vel in vefica concretum, & induratum, hac radice diffolvi poffe exiftimem; quin imo, licet ex affumpto hocce remedio, cum magna urinæ copia arenulæ quamplurimæ vel etiam calculi tenues excernantur. Sed hujus remedii operandi ratio in eo pofita mihi videtur, quod mufcofam lympham ac tenacem attenuet ac refolvat. Cum igitur dolor nephriticus aut urinæ fuppreffio ex mufcofa lympha, pri-

ma

ma nempe arenularum & calculorum materia, renum colatoria infarciente, vel etiam ex arenularum congerie hoc muco in unam massam compacta, quæ per tempus in calculum indurescit, oritur, tunc Butua radix hunc mucum dissolvendo, liberum urinis exitum aperit, & cum uberrima urinæ copia arenulas sejunctas expellit.

Hujusce radicis energiam non semel comprobavi in ulceribus renum & vesicæ abstergendis & curandis, cum urinæ mucosæ ac purulentæ vix excerni poterant, nec nisi summa cum molestia: ægrotantes Butuæ usu, urinæ difficultate vel suppressione citissime liberabantur, urinæ fluidiores ac limpidæ excernebantur, ulcus abstergebatur, ac tandem Butuæ radici balsami Copaivæ nonnihil conjungendo, consolidabatur.

Quam in Butua radice serum tenax ac viscidum dissolvendi virtutem comperieram, ea ad hocce remedium in aliis ægritudinibus a sero tenaci & viscido oriundis usurpandum, me compulit. Exempli gratia, in asthmate humorali a pituita glutinosa pulmonum bronchias infarciente, & ægrotantem fere suffocante, multis frustra tentatis, tam feliciter ejus infusionem exhibui, ut abundantissima superveniret expectoratio, qua ægrotans sanaretur. In ictero a bile crassiore & in grumos inspissata, hoc novum tentare volui præsidium: nec spes mea me fefellit. Mulier dolore colico vehementi & acuto sub hepate in hypocondrio dextro laborabat; cutis intra paucas horas flavo colore tincta fuit; alui dejectiones albicantes, urinæ vero crassæ & croceæ apparuerunt: præmissis venæ sectionibus, tum ex brachii vena, tum ex saphena, Butuæ decoctionis cyathos tres intra sesquihoræ intervallum exhibui: paulo post tertium cyathum haustum, sedatus fuit dolor: deinde ejusdem decocti potione, quarta quaque hora, iterata, dejectiones flavæ prodierunt, urina multo uberior, minus flava, & limpida: tandem fœdus cutis color evanuit, & ægra prorsus restituta fuit. Cum autem huic morbo sit obnoxia, quoties eadem affligitur ægritudine, toties ad idem præsidium recurrit, & liberatur. Frustra eadem radice ictero mederi tentavi in icterica muliere, cujus hepar tumidum erat, durum, & schirrosum. In gonorrhœa quoque, Butua non parum confert ad ulcus abstergendum & consolidandum, cum balsamo Copaivæ conjuncta.

Dosis hujus radicis est a gr. xij. ad ʒß. in substantia, & ad ʒij. vel iij. in decocto.

♃. Rad. Butuæ contusæ ʒij. Bulliant. in aq. comm. ℥xxiv. Redigantur ad xvj. circiter. Fiat colatura. Dividatur in tres doses calide exhibendas, ad modum potus Theæ, cum tantillo Sacchari, interposito horæ dimidiæ, inter singulam dosim, intervallo; in nephritide & urinæ suppressione, tum ex arenulis congestis, tum etiam ex urinæ muco tenaci & spisso; in ictero a bilis crassitie; in asthmate humorali.

♃. Rad. Butuæ tenuiter sectæ ℈j. Bulliat leviter in aquæ cyatho uno; fiat colatura; & edulcoretur cum Sacchari tantillo, vel Syr. de 5. radicibus q. s. Hauriat æger mane, jejuno ventriculo. Iteretur per octiduum singulis mensibus ad calculum præcavendum. Vel

♃. Rad.

♃. Rad. Butuæ pulverizatæ gr. xviij. Syr. de 5. rad. q. s. Fiat bolus eodem modo sumendus.

♃. Radicis Butuæ pulveratæ ℈j. Balsami Copaivæ, q. s. M. Fiat bolus mane & sero devorandus, ad ulcus renum & vesicæ curandum.

♃. Radicis Butuæ pulver. gr. xviij. Panaceæ Mercurial. gr. x. Syr. Hederæ terrestris, vel Balsam. Copaivæ, q. s. Fiat bolus mane & sero iterandus, pro gonorrhœa.

Cavendum est ne nimia dosi exhibeatur; ardorem enim in renibus accenderet & fortasse inflammationem.

Alia est Butuæ species, quæ Butua alba dicitur. Radix est lignosa, dura, cortice molliori, fungoso, coloris carnei, obducta, intus lignosa, flava ad instar Glycyrrhizæ, sapore subamarciante. Iisdem virtutibus donari, quibus Butua fusca, sed debilioribus, narrant.

ARTICULUS SEPTIMUS.

De Carlina.

CArlina & Chamæleon albus *Officinar.* His nominibus in usum venit radix palmi unius vel alterius longitudine, pollicari crassitudine foris rufa, superficie velut corrosa & foraminulenta; intus albida, sapore acri, aromatico, non ingrato, odore fragranti. Ex Alpibus, Pyrenæisque montibus affertur; reperitur quoque super Aureum Arverniæ montem. Eligatur recens, sicca, non carie exesa, aut situ obducta.

Exsurgit autem hoc loco quæstio subdifficilis, num Chamæleon albus vulgo dictus, seu Carlina Officinarum, idem sit cum Chamæleone albo *Dioscoridis*; num etiam Chamæleon albus, Ixia, Ixine, & Helxine *Theophrasti*, *Dioscoridis*, *Galeni*, *Plinii*, & recentiorum, sint una & eadem planta cum nostra Carlina? Et hæc quæstio eo majoris momenti videtur, quod duæ aut plures plantæ sub his nominibus confundantur, quarum una est tota mortifera, altera vero alexipharmaca, seu antidotus contra pestem & venena.

De hac quæstione Fabius Columna diligenter & accurate disseruit. Cui assentientes unam esse eamdemque plantam, quæ Ἰξίνη *Theophrasti*, Helxine vera *Plinii*, Carlina & Chamæleon albus *Officinarum*, dicitur, existimamus. At vero χαμαιλέων λευκὸς *Dioscoridis*, Chamæleon albus, qui & Ixia *Plinii*, Chamæleo albus, Apulus, purpureo flore, gummifer, *Fabii columnæ*; Carlina acaulos gummifera *C. B. P.* eamdem plantam designant, quæ quidem genus à præcedenti diversum non constituit, sed diversa est tantummodo ejusdem generis species.

Denique licet Chamæleon albus sæpe *Ixia* dicatur, Dioscoridis & Plinii testimonio, diversus tamen videtur ab *Ixia* radice venenata, quam Dioscorides inter mortiferas speciatim recenset.

Planta

Planta itaque, ex qua Carlinæ radix *Officinarum* extrahitur, Ἰξίνη *Theophrasti*, Helxine vera *Plinii*, Carlina acaulos magno flore albo *C. B. P.* Carlina acaulos *J. B.* Chamæleon albus *Matthioli*, nuncupatur.

Radix longe lateque serpit, profunde intra terram agitur: antequam vero e terra emergat, in capita aliquot, ut plurimum, facessit, ex quorum singulis separatim folia in orbem supina oriuntur, palmum unum aut duos longa, unciam unam aut alteram lata, profundis ad costam usque incisuris divisa, & veluti crispa, aculeis minacibus horrida, nonnihil tomentosa, subviridia, excepta pediculi infima parte atrorubente. In horum medio sessilis hæret echinus, orbiculatus, spinosissimis foliis undique obsitus, e cujus umbilico flores emicant albi, radiati, quorum scilicet discus ex plurimis flosculis albis, embryoni insidentibus, componitur: corona vero ex petalis planis constat, nulli embryoni affixis, calyce spinoso & amplo, perinde ac flosculi, comprehensis. Embryones deinde abeunt in semina pappis instructa, folio imbricato inter se distincta.

Χαμαιλέων λευκὸς *Dioscoridis*, Ἰξία quorumdam *Ejusdem*, Chamæleon albus, qui & Ixia *Plinii*, Chamæleo albus, Apulus, purpureo flore, gummifer, *Fabii Columnæ*; Carlina acaulos gummifera *C. B. P.* a præcedenti parum discrepat, nec nisi flore purpurascente, foliis majoribus, magis profunde incisis & spinosioribus vulgari, albicantibus, inferne hirsutis, quandoque virentibus, postea rubentibus, radice crassiore & longiori, lactescente, odore fragrantiori cerebrum feriente. Ex hac radice quocumque modo lacerata, secta, vel fissa, lac statim effluit in grumos, ob viscositatem, brevi concrescens, non secus ac viscum, dum recens est, digitis adhærens, colore candido, dein collectum, ceræ modo, concrescit, contrectatumque inficitur & nigrescit. Non solum radix vulnerata viscosam illam resinam fundit, sed etiam summus echini vertex, & spinosa calycis foliola eam exsudant.

Hæc lacryma Ἀκανθικὴ μαστίχη *Theophrasti*, dicitur, Ἰξὸν *Dioscoridis* Ixia *Plinii*, & Cera di Cardo rusticorum Apuliæ, *Fab. Col.* Non injucunda est, eaque, veluti Mastiche, utebantur olium mulieres, teste Dioscoride.

Nunc non parva occurrit difficultas ad detegendum, quænam sint radices, quas Dioscorides, *L. sexto, de Venenis, cap. primo*, Chamæleonem & Ixiam nominat, & inter radices noxias recenset. Hac de re diverse admodum sentiunt auctores, quorum alii Ixiam & Chamæleonem unam & eamdem plantam esse volunt, & quidem venenosam; alii plantas prorsus diversas: alii Ixiam Chamæleonis albi succum esse contendunt; alii nigri Chamæleonis viscum, seu gummi. Verum Theophrasti, Dioscoridis, & Plinii testimoniis innixi, Chamæleonis albi radicem non sub Chamæleonis simpliciter dicti, vel Ixiæ nominibus intelligendam esse censemus cum Columna. Nam Chamæleonis albi radix intus sumpta, hominibus alexipharmacum est contra latas tineas, & in vino pota Theriace contra venenata, ut Dioscorides & Nicander testantur, atque non parva dosi utebantur introsumpta; nam acetabuli pondere duas fere uncias æquante, ad latas ventris tineas necandas pellendasque præscribitur, tam a Theophrasto, quam a Dioscoride, Galeno, & Plinio; & ad difficul-

tatem

tatem urinæ & serpentum ictus, decocta vel in vino pota radix, absque mensura, præscribitur a Dioscoride.

At vero liquet Ixiam non esse Chamæleonis albi, sed potius nigri radicem, ex ipso Dioscoridis textu, *Cap. de Ixia*, in quo Ixia *Ulophonon* appellari traditur; sicut etiam *Ulophonon* nigrum Chamæleonem appellari Plinius narrat. Ixia igitur Dioscoridis, vel eadem est radix cum Chamæleone nigro, si Plinio sit habenda fides; vel est radix nunc nobis ignota, si Dioscoridi assentiamur.

Albus tamen Chamæleo canes, sues, & mures occidit, narrante Dioscoride; sed non mirum, si quibusdam animalibus noxium sit, non vero hominibus.

Chamæleonis albi radix, referente Galeno & dioscoride ab antiquis potui dabatur, ad lumbricos latos educendos, cum vino austero, ad ℥xv. & hydropicis ad ℥j. Plinius addit in cibo decoqui, adversus fluxiones, quas Græci rheumatismos vocant. Verum cum rarissime Chamæleon albus *Dioscorid. & Galeni*, seu Chamæleon albus Apulus, gummifer, *Fab. Columnæ*, nobis afferatur; non igitur ejus vires confundendæ sunt cum Ixinæ *Theophrasti*, Helxines veræ *Plinii*, aut Carlinæ vulgaris virtutibus. Theophrastus & Plinius de his dotibus alte silent. Neoterici Carlinam alexipharmacam esse existimant: eam venenis omnibus resistere; pestis contagia non modo arcere, sed etiam curare, si tempestive adhibeatur, asserunt. Carlinam dici narrant quasi Carolinam a Carolo Magno Imperatore; quia ejus exercitus, Angeli monitu, usu hujus radicis, ut ferunt, liberatus fuit. Simon Pauli vim diaphoreticam ipsi tribuit. In malo hypochondriaco a Camerario prædicatur. Fredericus Hoffmann. ejus decoctum in brodio carnis factum, quibusdam vomitum movere observavit.

℞. Rad. Carlinæ siccat. & pulverat. ℥j. Detur in haustu vini generosi, cum Aceti Theriacalis cochleari uno; & æger componatur ad sudandum. *Contra pestem*.

Usurpatur in Aceto Theriacali, in Antidoto Orvietano *D. Charas*, & in Electuario Orvietano *Freder. Hoffmann.*

ARTICULUS OCTAVUS.

De Cassumuniar.

CAssumuniar & Casmunar *Anglorum*, Risagon *Musæi R. S. Lond.* Bingalle Indorum, *Actor. Philosoph. Regiæ Soc. Lond.* N. 264. Radix est tuberosa ad pollicem & amplius crassa, in taleolas transversas secta, superficie circulis, ut in Galanga, quasi geniculatis notata, foris cinerea, intus flavescens, sapore subacri, amaricante, aromatico odore fragranti.

Angli hanc radicem ex India Orientali afferunt, ejusque vires summopere prædicant. Quænam sit planta, quæ hanc radicem suppeditat, me adhuc latet. Cassumuniar vero nomen est fictitium, a quodam Medico Anglo ad plantam celandam impositum.

Ex

Ex odore fragranti & sapore acri, pungente, aromatico, conjicere licet huic radici inesse salem volatilem, oleosum, aromaticum, a quo potissimum ejus energia pendet. Nervos firmat, spiritus animales suscitat & reficit, ventriculum corroborat, flatus expellit. In apoplexia, epilepsia, vertigine, motibus convulsivis, tremore, hysterica passione, hypocondriacis affectibus, vertigine, & intestinorum torminibus curandis, medicamentum præstantissimum existimatur, tum ab Indis, tum ab Anglis. Exhibetur in substantia a ℈ß. ad ʒß. Ex ea paratur Tinctura cum spiritu vini, & Extractum. Tinctura ad guttas xx. vel xxx. in potu Theæ, vel in vino proponatur; Extractum vero a gr. vj. ad xv. sumitur.

ARTICULUS NONUS.

De China radice.

CHina *Officinar.* China seu Cinna *Cæsalpini*, Chinæa radix *Cordi Histor.* China & Schina *Tabern.* vulgo, *Squine*. Radix est longe discrepans a cortice *China-China* dicto, tum natura, tum viribus. Nomen habuit a China regione, unde in Indiam Orientalem primum illata est, & inde in Europam. Duæ hujus radicis species in Officinis venales prostant, Orientalis scilicet, & Occidentalis.

China Orientalis *Officinarum*. Radix est crassa, arundinacea, geniculata, ponderosa, lignosa, tuberculis inæqualibus, colore foris ex fusco rubente, intus ex calido rubescente; aliquando nonnihil resinosa, sapore, dum recens est, aliquantulum acri & subpingui; sicca vero, terrestri leviterque adstringente, odore nullo prædita.

Optima est recens, densa, solida, ponderosa, quæ neque teredinem, neque cariem senserit, fere insipida, plena tamen humore quodam pingui & unctuoso, qui masticando quidem satis evidens sit, in decocto autem evidentior. Rejicitur inoleta, succo exuta, fungosa, levis, & cariosa.

Planta, quæ dicitur China Orientalis seu Smilax aspera Chinensis, Lampatam dicto *Herman. M. M.* (*Sankira*, vulgo, *Quaquara*: Smilax minus spinosa, fructu rubicundo, radice virtuosa, *Chinæ* dicta. *Kæmpfer Amænit. exotic. Fascicul. V. pag.* 781. Radice gaudet magna, dura, nodosa, inæquali, paucis longisque fibris capillata, extus rufa vel nigricante, intus albida, saporis vapidi, Medicis rapix *Chinæ* dicta, satis ex virtute nota ac celebrata. Scandit unum vel alterum cubitum sine adminiculo, dumetis vero propinquis nixa altius enititur. Sarmentis lignosis, culmum hordeaceum crassis, obscure circa humum spadiceis, ex biunciali intervallo geniculatis, articulis alterne & ad seriem reflexis, interdum gemina spina adversa, brevi & redunca interceptis. Ex geniculis singulis valva emergit duplicata, membranacea, semiunciam longa, pennam lata anserinam, dura, striata, duos extendens capreolos, vitigineis similes; quibus contacta quævis firmiter comprehendit. Ex valvis singula oriuntur folia, ex alis simul flo-

rum corymbi, tum novelli interdum surculli. Folium perbrevi vel pene nullo instructum pediculo, ex acuto brevi principio in orbiculum triuncialis diametri expanditur, in mucronem curtum repandum desinens. Tenue est, membranaceum, utraque facie diluto virore nigricans, ante mucronem ingenti valva undulans, margine integro, aliquando inæquali, alterutro latere protuberante. Venis donatur quinis ramosis, ex basi folii in mucronem, media directe, cœteris arcuatim protendentibus. Pediculo tenuissimo unciali, rubente vel lutescente insident flosculi, plus minus decem, in umbellæ formam congesti, nudi, in herbido lutei, hexapetali, petalis angustis, in gyrum repandis, ad seminis Coriandri ambitum dariantibus, pellucidis, staminibus senis, apicibus in luteum albicantibus, stylo turbini medio insistente, capitulo cæsio. Fructus, invalescente pediculo, florem excipiunt; Cerasis figura, magnitudinem, rubedine, ac nitore similes, rarius turbinati, aere magis, quam carne turgidi: carne constant pauca, sicca, farinosa, incarnata, saporis acerbi, Mespilorum æmuli; in qua semina involuta latent quaterna, quina vel sena, Lenticulæ magnitudinis, figuræ lunaris, in orbem instar Malvæ seminum conglobata, per siccitatem ex badio nigricantia, intus candida, durissima, substantiæ corneæ. In Chinæ regno inter silices & vepres, in incultis locis perennis luxuriat. *Kempf. ibid.*

China priscis Medicis ignota fuit, aut saltem ab iis oscitanter prætermissa. Apud recentiores, ad morbos venereos debellandos, per sat longum temporis intervallum, magna fuit ejus commendatio; quæ quidem postea ab hydrargyri usu admodum imminuta est & fere extincta.

Huic prima auctoritas circa annum 1535. a mercatoribus Sinensibus conciliata fuit. Hi enim affirmabant hac radice sanari luem veneream, podagram, aliosque morbos quamplurimos, sine accurata illa victus ratione, quæ in Guajaci exhibitione tunc temporis observabatur, non tanto etiam tempore, nec tanto cum fastidio. Hoc nomine cum commendaretur ab Hispanis Carolo V. Imperatori, ut referunt Avila, & Vesalius; ea usus est Imperator proprio nutu, inconsultis Medicis cubicularis, & quidem sine successu; cum neque servaret debitum regimen, neque illius usum continuaret; quo factum est, ut paulo post ad Guajacum recurreret. Quibus palam factis, nihilominus Medici Principum a Cæsarianis rationem exhibendi hanc radicem expostulabant; quin & Principes ipsi sollicitabant Cæsarem, pateretur rem internoscere. Tantum poterat inanis spes adipiscendi sanitatem absque methodo medendi: quæ cum, apud plerosque, omnes decollaret, temere decantata hæc licentia sensim repressa est, & ad diætam Guajacinam coercita; aut potius Guajacum China temperare tentarunt. In eo enim consentiunt omnes fere Medicinæ Scriptores, quod hoc medicamentum rite exhibitum, ad morbos venereos antidotus sit optima.

Tenuium est partium, natum resolvere humores, & sudores movere, in iis præsertim qui vel a natura vel usu prægressorum medicaminum jam dispositi sunt, inquit Vesalius. Garzias scribit utile esse ad paralyses, tremores, articulorum dolores, sciaticam, podagram,

gram, tumores schirrosos & ædematosos, scrofulas extirpare, ventriculi imbecillitati, inveterato capitis dolori, vesicæ & renum ulceribus succurrere. Addit Acosta hemicraniæ, herniis humoralibus & flatulentis, colli vesicæ, & penis callis & ulceribus plurimum conferre. Monardes icterum solvere, omnem hepatis intemperiem emendare, febribus diuturnis quotidianis & erraticis auxiliari asserit. Humorem melancholicum temperat, ait Fallopius. Alpinus narrat, Ægyptios uti decocto ad sanguinis, hepatisque calores contemperando, & hocce decocto habiliores fieri. Qui quidem effectus, secundum C. Hoffmanni sententiam, non a sola radicis virtute pendent, sed etiam a diæta, & largiori aquæ tepidæ potatione. Medicamentum enim inspissatos humores resolvit & attenuat; ita ut multa decocti aqua epota, acres humorum sales eluantur, & foras, tum per sudores, tum per urinas amandentur. Ea de causa sæpius decoctum, aut infusio, quam substantia, præscribitur. Hæc erat autem illius radicis exhibendæ methodus, tum ad luem veneream, tum ad catharrosos affectus, dolores arthriticos, & cachexia.

℞. Radicis Chinæ in taleolas tenues concisæ ℥j. Aq. ℔vij. Stent in olla obturata horis 24. dein lento igne ad medias coquantur. Decoctum refrigeratum coletur. Hujus decocti calidi ℥x. ægro purgato exhibeantur mane, jejuno ventriculo; & iteretur eadem dosis octo horis a prandio. Æger in lecto componatur, & ad duas horas sudet. Hic modus triginta diebus continuis, nulla alia purgatione intermixta, observari debet, ægro in conclavi remanente. Post id tempus, æger quadraginta diebus cibis boni succi utatur; & vini loco, sit aqua hoc pacto præparata. Sume hujus radicis taleolarum jam decoctarum, & in umbra exsiccatarum ℥j. Infunde per horas 24. in ℔vij. & dein, ut prius ad medias coquantur, & ad usum serventur.

Verum hodie hæ radices China & Sarsaparilla, lignumque Guajacinum, ad luem veneream debellandam parum fida præsidia habentur, & hydrargiro longe inferiora. China raro nunc sola usurpatur; sed cum Sarsaparilla, Guajaco, & cœteris in substantia exhibetur a ʒß. ad ʒjß. In decocto vero a ʒj. ad ℥ß. conjungitur ad ptisanas, vel decocta sudorifera præparanda.

℞. Rad. Chinæ taleolatim concisæ ℥j. Radic. Sarsæparillæ ℥ij. Ligni Sancti ℥ß. Liquiritiæ rasæ & contusæ ʒvj. Infundantur calide per 12. horas in aq. comm. ℔viij. Postea coquantur ad consumptionem tertiæ partis. Sub finem adde Ligni Sassafras ʒiij. Refrigerata colentur per pannum; & servetur usui ptisana sudorifica adversus catharros, articulorum dolores, & morbos venereos usitatissima. Hauriat æger 4. vel 5. cyathos de die, vel ad sitim pro potu solito.

Vel ℞. Rad. Chinæ ℥ij. Rad. Sarsæparillæ, Ligni Guajaci ana ℥iiij. Folior. Or. Rhei electi, Glycyrrhyzæ ana ℥j. Polydodii querni, Rosar. rubrar. ana ℥ij. Sem. Coriandri ʒij. Crystalli Miner. ℥ß. Infundantur omnia tepide in aquæ comm. ℔xx. per 24. horas, & coquantur ad 4. partis diminutionem. Decocto ab igne semoto adde Malum Citreum taleolatim sectum. Ptisana refrigerata per pannum trajiciatur; cujus libras duas hauriat æger singulis diebus, per tres heb-

domadas, contra Rheumatismum inveteratum, dolores podagricos, cachecticos affectus, & morbos venereos.

China Occidentalis, *Officinarum*; China spuria nodosa, *C. B. P.* Pseudo-Chinæ Radix, *Clusii J. B.* Radix est oblonga, crassa, nodosa, tuberosa, quæ ab Orientali non differt, nisi colore foris magis rufo, vel nigrescente, intus vero magis rubescente.

Planta dicitur Olcacatzan pahuathanica, *Hernandez.* Jupicanga Brasiliensibus, *Pisonis Hist. Br.* 257. Smilax viticulis asperis, Virginiana, foliis angustis, levibus, nullis articulis prædita, *Pluken. Phytograph.* Smilax aspera, fructu nigro, radice nodosa, magna, farinacea, China dicta, *Sloane Catal. Pl. Jam.* Eadem enim videtur esse planta his nominibus designata, aut saltem idem plantæ genus, cujus species perparum inter se discrepant. Cum illa, quam describit Hernandez, a Jupicanga Pisonis non differat, nisi fructuum colore, Hernandez enim nigrescentes, Piso vero croceos, depingit. Narrat quoque idem Piso se tres Jupicangæ species observasse, quæ tamen vix a se invicem distingui possunt, nisi ex spinis majoribus, vel frequentioribus; quod quidem discrimen minimi admodum est momenti. Nec fortasse hæ species ab Orientali China diversæ sunt.

Ex Hispania nova, Peruviano regno, Brasilia, aliisque Americæ regionibus affertur.

China Occidentalis viribus cum Orientali convenit, licet paulo inferior censeatur.

ARTICULUS DECIMUS.

De Contrayerva.

Contrayerva & Drakena, *Officinarum*; Contrayerva Hispanorum; sive Drakena radix Clusii, *Parkins.* Radix est unciam unam aut alteram longa, semiunciam crassa, in nodos & inæqualia capita extuberans, dura, densa, foris rufa vel nigricans, rugosa, atque in summis capitibus veluti ex squammis contexta, fibris tenuibus quamplurimis hinc inde adnascentibus, & quibusdam crassiusculis & majusculis onusta; duris ac lentis, ex quibus, dum annosa est, alii dependent nodi: intus pallida, sapore nonnihil adstringente, amaricante, cum tenui ac suavi quadam acrimonia, si diutius in ore detineatur, odore aromatico levissimo.

Radicis pars tuberosa eligatur; fibrosa vero, quæ fere insipida & inodora, rejiciatur.

Hæc Radix, Contrayerva ab Hispanis dicta, quod venenis resistat; eadem esse videtur cum Drakena *Clusii*, qui hoc nomen illi imposuerat; quia eam acceperat a Francisco Drak Anglo, qui eam ex peregrinatione qua totum orbem circumivit, secum attulerat; Drakenæ enim descriptio apud Clusium Contrayervæ Hispanorum apprime convenit. Itaque cum Botanicis fere omnibus unam & eamdem esse censemus, licet Casp. Bauchinus diversas radices constituat, Contrayer-

vam

vam ad Cyperos longos odoros referens, Drakenam vero ad Cyperos longos inodoros.

Quandoquidem accuratior hujusce plantæ notitia clarissimo Auctori nondum innotuerat, ex recentioribus Botanicis, quæ certiora tradiderunt, depromere, hucque proferre visum est.

Contrayervæ nomine apud Botanicos plures gloriantur plantæ. Namque Hernandez *Hist. plant. Mexican. lib. 8. cap. 48. pag.* 301. illam *Granadillæ*, quæ *Coanenepilli* seu *Contrayerva* audit, *Bannister Commelinæ*, Cl. Sloane *Aristolochiæ*, Camellus *Kæmpferiæ* speciem esse existimarunt. At Guilielmus Houston Chirurgus Anglus, dum in America versaretur, radicem, quæ in Officinis nostris *Contrayerva* nuncupatur, collegit in montibus prope veterem Veram Crucem, hancque deprehendit speciem esse Dorsteniæ, quæ ipsi dicitur; Dorstenia, Dentariæ radice, Sphondylii folio, placenta ovali, *Philosoph. Transact. an.* 1731. *n.* 421. *pag.* 196. *fig.* 1. Dorstenia, Sphondylii folio, Dentariæ radice, *Plum. Nov. gen.*] *p.* 29. Dorstenia, scapis radicatis, *Linnæi H. Cliff. pag.* 32. Tuzpatlis, *Hernand. Hist. pl. Mex. lib.* 5. *cap.* 18. *pag.* 147. Drakena Radix, *Clus. Exot. pag.* 83.

Hujusce plantæ radix, inquit R. P. Plumier, *Mss.* radicum, tum Polygonati vulgaris, tum etiam Dentariæ, maxime æmula est & particeps: nam squammosa & geniculata, seu in frequentes nodos veluti squammosos extuberans, oblique in terram defixa, multis fibris ramosis, lateque sparsis stipata, ac tandem Pyrethri vulgaris modo, fervido sapore donata. Ex ipsius capite quinque aut sex ut plurimum, vel juxta Houstonum, 6. aut 8. emergunt folia; Sphonylii similia, licet multo minora, quatuor scilicet vel quinque uncias longa, alte nempe incisa, seu in lacinas acuminatas aut cuspidatas & seratas profunde dissecta, tactu ficulneorum foliorum in modum asperiuscula, ac fusce undequaque virentia, petiolis innixa 5. vel 6. uncias longis. Ex eodem Radicis capite tres aut quatuor erumpunt pedunculi petiolis aliquatenus longiores, flores sustinentes peculiari forma constructos. Namque, juxta Linæum qui florem ex sicco exemplari descripsit, *Gen.* 840. singuli pedunculi abeunt in involucrum commune, planum, angulatum, maximum, subtus paululum tumescens, glabrum & viride, superne vero fere complanatum, tectum receptaculo communi adnato, & flosculis minimis numerosissimis discum inhabitantibus, & per totum oræ circuitum squammulis nigricantibus marginatum. *Perianthium proprium* quadrangulare est, concavum, receptaculo immersum, & cum eo coalitum, absque corolla, quatuor staminibus instructum filiformibus, brevissimis, antheris subrotundis donatis. Germen adest subrotundum, cum stylo simplici & stigmate obtuso. Receptaculum commune carnosum evadit, in quo plurima nidulantur semina subrotundo-acuminata, tenerrima & candidissima, absque pericarpio.

Hanc plantam reperit Plumerius, mense Junio, in Insula San-Vincentiana. Crescit quoque in Peruvianis & Mexicanis regionibus, unde Hispani eam nobis afferunt.

Alteram speciem recenset Houstonus, *loco citat. fig.* 2. quæ ab ipso vocatur Dorstenia, Dentariæ radice, folio minus laciniato, placenta

quadrangulari & undulata. Primo quidem intuitu, distinctissima species videtur; at considerata facie, modo crescendi, viribus & omnibus distingui non debere judicat Linnæus. Atque, ut dicam quod res est, folium magis minusve laciniatum notam specificam non constituit. Quod autem in priori placenta sit ovalis, in posteriori vero quadrangularis & undulata; illud unice pendere videtur ex eo quod receptaculum commune, prout magis minusve maturum est, magis vel minus explicetur.

Contrayerva sudorifera & alexipharmaca existimatur. Clusius folia Contrayervæ præsens esse venenum dicit, ipsam vero radicem non modo illius veneni, sed & aliorum etiam esse antidotum; quod quidem de venenis coagulantibus intelligendum est. Ventriculum roborat, ciborum concoctionem juvat, flatus discutit, motum sanguinis intestinum, seu fermentatitium auget. Febribus malignis, ipsique pesti mederi asserunt, eamque Lapidi Bezoar & Theriacæ, aliisque antidotis anteponunt: sed nimis fortasse ejus vires extollunt.

Ex odore & sapore hæc Radix mediocri Salis volatilis, oleosi, aromatici, portione, terreis partibus nonnihil implicita componi mihi videtur. Unde Hermannum eam in malignis febribus, cum præsertim alvus laxior est, non immerito commendare censeo. In substantia ad ʒj. in decocto ad ʒij. præscribitur.

℞. Rad. Contrayerv. pulver. ʒß. Margaritar. pp. & CC. Philosop. pp. ana ℈j. Cum Aqua Melissæ, aut Bardui Bened. sumat æger in alvi profluvio, incipientibus variolis.

Vel ℞. Rad. Contrayervæ contusæ ʒj. Santal. rubri ʒij. Infunde in vini albi ℥vj. Colaturam capiat.

Vel ℞. Rasuræ CC. ℥j. Coque in aquæ com. q. s. ad ℔jß. Sub finem adde Rad. Contrayerv. contusæ ℥ß. Cocciniglíæ ʒß. Fiat colatura. Adde Aquæ Cinnamom. ℥jß. Syr. Caryophyllor. Hortens. ℥ij. Hauriat æger identidem, in variolis & morbillis.

Contrayerva usurpatur in Lapide Contrayervæ, *Pharmacop. Lond.* & pulver. Comitissæ Kenth, sive de Chelis Cancror. *Charas.*

ARTICULUS UNDECIMUS.

De Costis.

Costus vel Costum, Latinorum; κόστος Græcorum; Kost vel Chast, Arabum: nomina sunt, quæ variis tribuuntur radicibus, quas distinguere admodum difficile est.

Dioscorides tres Costi species recenset; Arabicum unum, Indicum alterum, & Syriacum tertium: Costum Arabicum dicit candidum, levem, eximia odoris suavitate, gustu calidum, & mordentem: Indicum levem, plenum, & nigrum: Syriacum vero gravem buxeo colore, & caput odore ferientem.

Galenus, *libro de antidotis*, Costum Arabicum album commendat; & *lib.*

lib. de S. Med. Facult. quamdam amaritudinem, sed levissimam, in Costo agnoscit, & tantam acredinem ut exulceret.

Plinius Costum dicit esse radicem fruticis cujusdam, gustu ferventem, & odore eximio: cujus duo genera constituit; nigrum nempe, & quod melius est, candicans.

Antiqui Arabes, ut Serapio & Avicenna, distinctionis, qua Costus in dulcem & amarum hodie dividitur, non meminerunt: sed omnia quæ de Costo tradiderunt, a Dioscoride sumpserunt: quasi idem esset Costus, quo tunc utebantur, cum veteri Græcorum Costo. Serapio præcipue nihil habet, quod non ex Græco auctore transcripserit. Avicenna quædam interpolat: sic de Costo Arabico dicit album esse, sed ad rubedinem, sive citrinum colorem vergere; de Indico leviorem esse Arabico, amarum, odore gravi & Caryophyllato, & ad nigredinem tendentem: Syriacum vero Romanum appellat, eumque dicit colore buxeo esse, & odore vehemente.

Græci, Latinique auctores, qui ante quingentos annos & infra de re Medica aliquid composuere, duo genera Costi passim commemorant; dulce, & amarum. Κοσὸς γλυκὺς & κοσὸς πικρὸς ab Actuario & aliis Græcis recentioribus distinguuntur. Macer poeta, *Tractatu de speciebus exoticis*, sic canit:

Costi sunt geminæ species; gravis una rubensque,
Est & amara nimis: hæc Indica dicitur esse:
Altera vero levis, nec amara, colore sed albo.

Unde liquet, Costum id genus, quod sic vocatur hodie in officinis, quodque unicum quasi legitimum usitatum est ab aliquot sæculis retro, non eodem genere contineri cum veterum Costo.

Dioscorides enim nullam amaritiem in Costo designat; Galenus quamdam, sed levissimam: ambo acrimoniam calidam, & mordentem, aut exurentem observant. Avicenna Arabicum revera album dicit ex Dioscoride: sed ex se addit, ad rubedinem vergere, qui color erat Costi quo tunc utebantur. Indicum quoque nigrum dicit ex Dioscoride, sed amarum insuper addit. Macer vero Indicam Costi speciem rubentem, non nigram, ut Avicenna, & amaram nimis. Præterea antiquorum Costus odoratissimus fuit, ita ut etiam caput læderet. Eo utebantur ad aromata & thymiamata, eumque in ara incendebant, haud secus ac Thura. Sic Propertius:

Costum molle date, & blandi mihi Thuris honores.

Et Plinius: Odorum causa unguentorumque & deliciarum, si placet, etiam superstitionis gratia, emantur; quoniam Thure supplicamus & Costo. Hunc vero odorem eximium, fragrantem, & vehementem, a Dioscoride, Galeno, & Plinio recensitum, in Costo nostrarum Officinarum non agnoscimus; unde eum plane diversum a veterum Græcorum Costo censemus.

Neque etiam Seplasiarii inter se de Costo vero conveniunt; quandoquidem quibusdam in Officinis tres Costi species reperiuntur, sub nominibus Arabici, amari, & dulcis, quas Petrus Pemet in medicamentorum simplicium historia recenset, & sic describit.

Costus Arabicus, inquit, est radix oblonga, gravis, foris cinerea aut albicans, intus subrubra, fractu contumax, odore fragrante, sapore aroma-

matico, amaricante. Coſtus amarus, radix eſt craſſa, denſa, dura, lignoſa, levis, ſplendens, quæ ligneum fruſtum potius, quam radicis fragmentum, ſpecie exhibet. Coſtus vero dulcis radix eſt parva, flava, curcumæ radici, tum colore, tum figura & craſſitie haud abſimilis.

Verum hæ deſcriptiones, vel non accuratæ ſunt, vel Coſto in officinis Pharmaceuticis hodie uſitato non conveniunt. Alia enim & fere ſola radix frequens in officinis reperitur, fragranti Iridis vel Violarum odore inſignis, quæ pro Coſto Arabico, ſeu Coſto vero, fere ab omnibus recipitur, aut ſubſtituitur.

Radix eſt in fruſta oblonga, pollice craſſa, levia, poroſa, dura tamen, ſed friabilia, nonnihil reſinoſa, albicantia, & nonnunquam ex cinereo flaveſcentia; ſapore acri, aromatico, & amaricante; odore fragrante, ad Iridem Florentinam vel Violam accedente.

Franciſcus Dale in Pharmacologia poſt Commelinum, arbitratur hunc Coſtum eſſe radicem plantæ quæ Tſiana Kua, *Horti Malabar.* & Ponvo Bramannum dicitur. Coſtus Iridem redolens ſeu Indicus, *C. B.* Coſtus *Linn. H. Cliff. pag.* 2. Paco Caatinga Braſilienſibus, *Marcgr. Braſ. p.* 48. *Piſ. Braſ. p.* 98. Anonyma, *Mer. Surin.* 36. *T.* 36.

Hujus plantæ radix recens & viridis, alba, tuberoſa, repens, fungoſa; aqueo ſucco turgida, tenella eſt, & fibrata: vetuſtior & fracta, multis fibrillis conſperſa videtur, telarum Aranearum inſtar, ſapore aqueo dulci, ut Cucumeris, cum levi odore Zingiberis. Surculi diverſis in locis e radicibus progerminant ad altitudinem trium, quatuorve pedum; digitumque craſſi evadunt, rotundi, ſanguineo-rubri, glabri, nitentes, arundinacei, geniculati, ſimplices, intus virides & aquei. Folia oblonga, anguſta, duas ſpithamas longa, extremo acuminata, in medio lata, circa geniculum prope annexa, ſurculo, nervo ſeu coſta ſubtus per longitudinem decurrente ac prominente, & in ſupina parte ſulcata, cum nervulis lateralibus tranſverſis; multoties introrſum convoluta, mollia, ſucculenta, nitentia & viridia.

Caulis terminatur capitulo imbricato, ſquammis ovatis, obtuſis, concavis, unifloris, ſingulis, perſiſtentibus, in Malabara corallo-rubris, apud nos viridibus nec coloratis. (*a*) E gemmis ſingulis ſinguli prodeunt flores, perianthio monophyllo, minimo, tridentato, colorato, germini inſidente nec deciduo gaudentes. Corolla (*b*) tribus conſtat petalis baſi connexis, lanceolatis, concavis, erectis, æqualibus, calyce multoties longioribus & nectario monophyllo, petalis majori, oblongo, tubuloſo-inflato, ore rigente, ultra medietatem in duo labia bifido; labio inferiore latiore, multo corolla longiore, limbo patente, margine trifido; laciniis lateralibus rotundatis, verſus intermediam laciniam angulum acutum exſerentibus, intermedia vero lacinia trifida; labio ſuperiore lanceolato, breviore, longitudinem tubi ventricoſi: filamenti vices gerente, cui antheræ duæ; parallelæ (ſeu unica bipartita) a latere interiore adnatæ. Germen ſubrotundum, ſub receptaculo floris poſitum eſt, cui inſidet ſtilus filiformis, longitudine labii ſuperioris nectari, cum ſtigmate capitato, compreſſo, emarginato; Germen matureſcendo fit

(*a*) Hæc florum deſcriptio ex clariſſimi viri D. Caroli Linnæi, cum generibus plantarum, tum Horto Clifortiano deſumpta eſt. *Gen. plant.* 825. *H. Cliff. p.* 1.

(*b*) *Corolla* nomine intelligitur petalum floris.

fit capsula subrotunda, coronata, trilocularis, trivalvis, seminibus plurimis fœta, triangularibus secundum se invicem positis, primo cæruleis, dein fuscis, intus albis, odore Zingiberis, sapore admodum exiguo. Crescit in nemoribus Malabariæ, Brasiliæ, & Surinamæ.

Hæc Costi radix inter medicamenta expectorantia, cephalica, & uterina, annumeratur. Humores attenuat & dividit. Diuresim & diaphoresim promovet. Dosis est ℈ß. in substantia, & in infusione a ʒij. ad ℥ß.

Usurpatur pro Costo veterum in Theriaca *Andromachi senioris*, in Mithridatio Democratis, Antidoto Orvietano *Charas*, Philonio magno Electuario Caryocostino, & Trochiscis *Hedicroii*.

Alias quoque radices Pharmacopæi pro vero Costo substituere solent: alii Panacem Costinum *C. B.* seu Pseudo-costum Matthioli; alii Angelicam; alii Zedoariam; alii corticem, qui Canella alba & quibusdam Costus Corticosus dicitur, de quo suo loco.

ARTICULUS DUODECIMUS.

De Curcuma, seu Terra Merita.

CUrcuma radix est, cujus duæ sunt species: longa una, rotunda altera. Curcuma longa, seu Terra Merita, *Officinar.* Cyperus Indicus, Zingiberis facie, *Dioscoridis*; Cypira, *Plinii*; Crocus Indicus, Arabibus Curcum, officinis nostris Radix Curcumæ dictus, *Bontii*, Gallice *Souchet des Indes*, ou *Saffran des Indes*. Radix est oblonga, parva, tuberosa, nodosa; colore flavo seu croceo, & liquores, in quibus infunditur, flavo colore tingens, sapore subacri, subamaricante, odore non ingrato ad Zingiber accedente, sed debiliore.

Planta, quæ Curcuma radice longa, *H. Lugd. Batav.* Curcuma foliis longioribus & acutioribus, *Breyn.* 2. *P.* Cannacorus radice crocea, *Inst. R. H.* (*a*) Manjella-Kua, *H. Malabar.* nuncupatur. Constat radice tuberosa, tereti, in transversum acta Zingiberis facie, digiti crassitie, geniculata, cum aliquot fibris crassiusculis ex geniculis hinc inde nascentibus, foris pallida, & modice scabra, intus crocea, ac temporis decursu, in Puniceum inclinante, ponderosa, solida, quasi ex condensato croceo succo pressius compacta, gustus acris, amaricantis, pinguis; odoris fragrantis: hujus singula genicula protrudunt folia læte viridia, plana, spithamam longa, unam duasve palmas lata, in modicum acumen desinentia, foliis Cannæ Indicæ similia. E novellis & robustioribus radicis tuberibus erigitur scapus dodrantalis, teres, succulentus, scriptorii calami crassitudine, ex viridi pallescens, inferiori parte nudus, e medio vero ad cacumen usque in crassam, rotundam spicam fastigiatus, quam formant foliola ab exortu pallide viridia, postmodum ex flavo rubentia, vel ex pallido flava, duos ungues lata, sensim in recurvum mucronem abeuntia, squammatim disposita, intra quorum commissuras delitescit tenax & viscosus humor. Insuper ex singulis squammis successive prodeunt flores

(*a*) Haud sane merito Curcumam inter Cannacori species recensuit clariss. Tournefortius, Bontii, ut conjicere licet, figura deceptus, qui loco Curcumæ Cannam Indicam delineavit; quod pace tanti viri dixerim.

flores oblongi, Cannæ Indicæ floribus similes, aſt triplo minores, ut plurimum pallide flaveſcentes, aut purpuraſcentes; quos vir ſane rei herbariæ peritiſſimus D. Hermannus quatuor petalis componi aſſerit, uno ſuperiore oblique ſurſum vergente, binis inferioribus recta protenſis, intermedio vero quadantenus intorto & fimbriato; at vero D. Tournefort hos flores monopetalos & multifariam ſciſſos, quales ſunt Cannacori latifolii vulgaris, *Inſt.* flores. His ſuccedunt vaſcula parva, membranacea, tricapſularia, quæ continent ſemina rotunda, fuſca, ſeminibus Cannæ Indicæ minora. (*a*)

Curcumæ radix matureſcit, foditurque, poſtquam flores exaruerunt. Indis adeo familiaris eſt Curcuma, ut vix hortum in Oriente reperire liceat, in quo non colatur, & quidem lucri cauſa: nulla enim familia eſt, quin hac radice tanquam pergrato condimento inter edulia utatur. Ex ea cum floribus odoratis unguenta parant, quibus totum corpus inungunt, & ad tincturas adhibent.

Curcuma Sale oleoſo volatili cum Sale ſalſo amaro conjuncto, & utroque viſcidis & terreſtribus partibus implicito, conſtare videtur. Præſtantiſſimum habetur medicamentum ad pulmonum, jecoris, lienis, meſenterii, & uteri obſtructiones reſolvendas. Fœminis menſtrua provocat, & difficultatem pariendi juvat. Sed imprimis ſingulare & ſpecificum eſt remedium in ictero. In ſubſtantia a ℈j. ad ʒj. in infuſione vel decocto ad ʒij. præſcribitur.

℞. Curcumæ pulver. ʒß. Croci gr. v. Sal. vol. C. C. fixati gr. x. Syr. de quinque radicib. aper. vel de Arthemiſia q. ſ. Fiat bolus, in ictero & in uteri obſtructionibus & menſium ſuppreſſione.

℞. Terræ Meritæ ℥ß. Trochiſcor. Viperar. ʒiij. Rhei pulver. Croci ana ʒß. Conſervæ Chelidonii major. ℥j. Syr. Fumar. q. ſ. Fiat Opiata, cujus doſis ad ʒij. bis in die in ictero. Vel

℞. Rad. Curcumæ ℥ß. Croci gr. xv. Rhabarbari ʒij. Infunde frigide in vini generoſi ℥xij. per horas xij. Fiat colatura in duos hauſtus dividenda.

Præter uſum Medicum, ab infectoribus Curcuma ad tincturas frequenter uſurpatur.

Altera Curcumæ ſpecies, quæ rotunda dicitur, & a Luſitanis *Raïz de Safrao*, in Officinis non eſt uſitata. Radix eſt turberoſa, ſubrotunda, pollicem & amplius craſſa, denſa, carnoſa, externe capillata, flava, quæ tranſverſim diſſecta, variis, croceis, rubris, flavis circulis notatur; odoris & ſaporis Crocum & Zingiberem æmulantis, debilioris tamen quam in Curcuma longa. Iiſdem virtutibus donatur, quibus Curcuma longa, ſed debilioribus.

Planta dicitur Curcuma, radice rotunda, *Parad. Bat. Prodr.* Manja Kua, *H. Malabar.* Folia, flores, & fructus profert præcedentis haud diſſimilia.

A R-

(*a*) Cl. Linnæus accuratiorem hanc floris Curcumæ deſcriptionem ex ſicco exemplari dedit *in Gen. plant.* 829. his verbis. CAL. *Spatha* plures, partiales, ſimplices, caducæ. COR. *Petali* tubus anguſtus. *Limbus* tripartitus; *laciniis* lanceolatis, patentibus, ſinu altero magis debiſcentibus. *Nectarium* monophyllum, ovato-acuminatum; laciniis petali majus, ejuſdem ſinui patentiori inſertum. STAM. *Filamenta* quinque, quorum quatuor erecta, linearia, ſterilia, unicum quintum intra nectarium, lineare, petaliforme, apice bifido. *Anthera* adnata. PIST. *Germen* ſubrotundum, infra receptaculum floris; *Stylus* longitudine ſtaminum; ſtigma ſimplex, uncinatum. PER. Capſula ſubrotunda, trilocularis, trivalvis. SEM. plurima.

ARTICULUS DECIMUS-TERTIUS.

De Cypero longo, & rotundo.

CYperi species duæ familiares sunt in Officinis; longa una, rotunda altera.

Cyperus longus *Officinarum*; vulgo, *Souchet long*, radix est longa, tenuis, nodosa, geniculata, contorta, fractu contumax, foris subnigra, intus albicans; saporis suavis, subacris, aromatici; odoris fragrantis ad Nardum accedentis. In Gallo-Provincia & Gallia Narbonensi nascitur, & inde ad nos affertur. Eligitur bene habita, non cariosa, odorata.

Radix est plantæ quæ Cypereus odoratus, radice longa, seu Cyperus Officinar. *C. B. P.* Cyperus longus odoratior, habitior, *Lobel. Icon.* Cyperus panicula sparsa, speciosa, *J. B.* Ex radicibus oblongis, geniculatis, multis internodiis sibi implicitis, fibris multis capillatis, e puniceo nigricantibus, succulentis, cum radiculis quibusdam in olivares portiones extuberantibus, atque ita continuatis, ut in Filipendula, folia profert arundinacea, Porraceis similia, longiora tamen & exiliora; Caulem cubitatem erectum, enodem, glabrum, striatum, triquetrum, medulla alba refertum, in cujus cacumine folia minora quadantenus stellatim disposita, comæ, quam etiam superant, subjecta. Particula seu juba laxaque ex cacumine dependet, quæ floribus apetalis seu stamineis constat in capitulum squammosum collectis: in squammarum alis oriuntur pistilla, quæ deinde abeunt in semina triangularia, dura, cortice nigro vestita.

Cyperus rotundus Orientalis, *Officinarum*, vulgo *Souchet rond du Levant*, radix est subrotunda aut turbinata, olivæ magnitudinis & figuræ, scabra, striata, foris subrufa, aliquando rubens, aliquando etiam nigra, intus albida, plures ex uno capite quasi filis dependentes, saporis & odoris ejusdem cum Cypero longo.

Planta dicitur Cyperus rotundus Orientalis major, *C. B. P.* Cyperus Hodueg Ægyptiis, *P. Alpini de plantis Ægypti*; Cyperus rotundus Orientalis major vel Babylonicus *Rauvolfii*. Radices subrotundas profert, striatas, multas, olivæ circiter crassitie, media quadam fibra tanquam filo connexas. Habet autem folia, flores, & semina præcedentis similia. In Ægypto secus Nilum & in paludibus uberrime provenit. Crescit etiam copiose in Gallo-Provincia, & in pratis udis Gentiliacis, vulgo (*Petit Gentilly*), & pluribus aliis in locis in agro Parisiensi.

Alia est Americani Cyperi species, quæ Cyperus Americanus, *P. Dutertre*; Apoyomatli seu Phatzisiranda, Cyperus Americanus, *Hernandez*; Radix Sanctæ Helenæ, Galangæ species, *J. B.* Scirpus Americanus caule geniculato, cavo, *Lignonii I. R. H.* quæ iisdem viribus cum Cyperis donari dicitur.

Cyperum Dioscorides in longum & rotundum non distinguit, neque Plinius, qui tamen observat Cyperi radicem, cum oblonga est, Cyperida vocari.

Cype-

Cyperi radices sale volatili, oleoso, aromatico, viscidis partibus & terrestribus involuto videntur constare.

Attenuant, incidunt, obstructiones aperiunt, urinas, mensesque ducunt, ventriculum a relaxatis fibris debilitatum mire confortant, hydropi incipienti resistunt. In affectibus pectoris tussiculosis a C. Hoffmanno commendantur. Oris & vesicæ ulcera exsiccant & consolidant. Joannes Meibomius, referens Sancti Pauli specificum ad vesicæ ulcera, Schænantum herbam & Cyperi radices adhibebat: ab Hippocrate in uteri ulceribus præscribuntur. Cyperi radix pulverata cum spica Lavandulæ ad ʒj. optime fœtum expellit, ut & secundinas, referente J. Raio Botanico clarissimo. Dantur in substantia ad ʒj. & in infuso a ʒij. ad ℥j.

Quidam has radices novas ac recentes desiderant, ne nimis calefaciant. Revera recentes minus odoratæ sunt, quam siccæ; sed etiam minus actuosæ, utpote majore phlegmatis inutilis copia onustæ. Rhazes monet internum earum usum nimium adurere sanguinem, ita ut lepram excitare valeat.

Semen Cyperi longi cum Oriza, cui sæpe permixtum in Italia occurrit, comestum inebriat, ut Lolium, teste Fallopio.

> ℞. Rad. Cyperi longi, Galangæ, summitatum Absinthii ana ʒj. Sacchar. albi ʒij. Olei Cinnamomi gutt. v. Fiat pulvis, cujus ʒj. mane, jejuno ventriculo, vel ante pastum cum vino sumenda.

Usurpantur in Trochiscis Cypheos, de Capparibus, in Pulvere cephalico odorato, *Charas*, & Emplastro de Meliloto, *Ejusdem*.

Radices aceto maceratæ, exsiccatæ & pulveratæ, pro odoramentis apud Aromatarios reconduntur.

ARTICULUS VIGESIMUS QUARTUS.

De Dictamno albo, seu Fraxinellæ radice.

DUÆ sunt plantæ, quæ sub Dictamni titulo in officinis innotuerunt; ex quarum altera herbam, ex altera radices tantum expetunt. Altera autem harum ex Creta ad confectionem Theriaces, altera ex Gallia Narbonensi petitur. Non ergo artis Medicæ tyrones in eo versabuntur errore, ut putent unius ejusdemque plantæ & folia, & radices esse, quæ in officinis nomine Dictamni venumeunt, aut exponuntur: cum veri Dictamni Cretici radices iis usui non sint. Contra Dictamni albi, seu Fraxinellæ radices, magno illis sunt in pretio. De Dictamno Cretico suo loco agemus, ubi de stirpibus & foliis. Fraxinella, de qua nunc agitur, solum cis paucos annos in officinis cœpit inclarescere: nulla enim ejus memoria, nec in Græcorum, nec in Arabum veterum monumentis deprehenditur.

Itaque Dictamnus albus, & Diptamnum album *Officinarum*, radix est, vel potius radicis cortex crassiusculus, candidus, a fibris & nervo mundatus, cannulæ in modum convolutus, sapore subamaro cum obscura acredine, odore, dum recens est, fragranti, gravi.

Plan-

Planta quæ Fraxinella Clusii, *Instit. R. H.* Dictamnus albus vulgo, seu Fraxinella, *C. B. P.* ex radicibus multifidis, fibrosis, digiti crassitie, caules emittit rubentes, sesquicubitales, ramosos, hirsutos; folia alata tribus, quatuor, vel quinque pinnarum conjugationibus ad costam annexa, cum impari in extremo costam terminante, superne atrovirentia, inferne dilutiora, & splendentia, firma, crenata, foliorum Fraxini forma, sed minora, unde nomen accepit. In summis scapis flores polypetali, anomali, odore gravi non injucundo, licet ad hircinum aliquantulum accedente, longa serie disponuntur, eleganti spectaculo: qui scilicet flores e quinque petalis constant purpurascentibus, & lineis obscurioribus striatis, vel candidis, quorum ex calyce surgit staminum decem incurvorum congeries, una cum pistillo, quod deinde abit in fructum, in quo velut in capitellum colliguntur vaginæ quinque capsulam duram, aduncam, complectentes, seminibus fœtam subrotundis aut turbinatis, lucidis, nigris, lineam superantibus. Hæc autem capsula, cum maturescit, bifariam dissilit, cornuum arietis in modum se inflectens; & semina cum impetu ejaculatur. Summi caules & florum calyces innumeris scatent vesiculis, quæ, ope microscopii, facile observari possunt, oleo essentiali turgidis: quæ quidem sulphureos halitus æstivis diebus tanta copia exhalant, ut candela plantæ pedi admota, ingens flamma de repente accendatur, & totam plantam lambat.

Sponte nascitur in sylvis Galliæ Narbonensis, & nostris in hortis nunc colitur.

Ex ℔v. radicum Fraxinellæ recens e terra extractarum, ineunte vere, analysi Chymica, prodierunt phlegmatis plantæ odorem & saporem accurate referentis, ac proinde oleo essentiali subtilissimo fœti ℔j. cum ℥iv. phlegmatis acidi, adhuc odorati ℔ij. circiter; phlegmatis urinosi ℥viij. cum salis concreti granis circiter xx. olei fœtidi ℥iij. cum ʒiij. salis alcali fixi ʒv. remanentibus terræ damnatæ ℥ijß.

Ex hac analysi & radicum odore & sapore liquet, earum vim pendere ad oleo essentiali subtili quod cum phlegmate primo prodit, ab oleo crassiori & fœtido uberiori, & salis essentialis ad Ammoniacum accedentis portione non mediocri. Non mirum igitur si cardiaca sit, uterina, & alexipharmaca. Sudores pellit, urinas & menses provocat, secundinas & fœtum mortuum expellit, vermes necat, putredini resistit, & contra pestilentiæ contagia utilissima est, quoquo modo sumpta. Adversus venena & venenatorum ictus commendatur, necnon etiam ad epilepsiam, eam præsertim, quæ a vermibus oritur. Dosis a ʒß. ad ʒij. in substantia, & in infusione ad ℥j.

℞. Dictamni albi pulver. ʒj. Syr. de Absinthio q. s. Fiat bolus ad vermes necandos.

℞. Radicum Fraxinellæ pulver. ʒij. Sumat ægrotans ex vino meraco ad secundinas expellendas; & foveatur uteri regio decocto ejusdem radicis & folior. Pulegii.

Usurpatur hæc radix in Pulvere Diamargarito frigido, Pulvere Pannonico, Pulvere Antiepileptico, Opiata *Salomonis*, Antidoto Orvietano, Trochiscis Scilliticis, & Oleo Scorpionum composito, *Charas*.

A R-

ARTICULUS DECIMUS-QUINTUS.

De Doronico.

Doronicum Latinorum, & δωρονίζι Græcorum recentiorum, vocabula sunt ex Arabico *Duronegi* derivata. Quid vero Arabes per hanc vocem intellexerint, prorsus ignoramus. Doronici enim descriptio ex Avicenna, nostro Doronico nullo modo convenit. *Duronegi*, inquit, frustum est lignosum, radicale, pollice circiter crassum, interne citrinum vel candidum, externe cinericium, duriusculum simul & grave; cui, ex eodem inest vix eximia cor confortandi & lætificandi, & venenis resistendi: viribus convenit cum Zerumbeth, quod ei substituendum dicit. Inter Arabes igitur inquirendum quid sit verum & genuinum eorum Doronicum, vel *Duronegi*.

Neque etiam de Doronico *Offic.* inter se consentiunt Botanici. Ab aliis usurpatur Doronicum radice Scorpii, *C. B. P.* Doronicum Romanum Officinar. *Dale Pharmacol.* Ab aliis Doronicum Plantaginis folio, alterum, *C. B. P.* Doronicum Germanicum & Arnica Officin. *Dale Pharmacol.* A nonnullis Doronicum radice dulci, *C. B. P.*

Quod vero hodie in officinis usurpatur sub Doronici nomine, radix est tuberosa, ex variis tuberculis seu geniculis veluti articulata, internodiisque distincta, cujus tubercula Avellanæ minoris crassitiem vix æquant: fibrata sunt, externe flavescentia, intus albicantia, sapore subdulci, viscido, cum quadam stypticitate. Ex Alpibus nobis affertur.

Planta dicitur Doronicum radice Scorpii, *C. B. P.* Doronicum latifolium, *Clusii*. Aconitum Pardalianches minus, *Matthioli*. Doronicum Romanum Officinar. *Dale Pharmacol.* Radices profert exiguas, geniculis veluti articulatas, Scorpionum figuram quodammodo referentes, oblique serpentes, cum quibusdam ex inferiori geniculorum parte nascentibus fibris. Ex his radicibus folia nascuntur plura, subrotunda, lata, dilute virentia, mollia, tenuique lanugine pubescentia: caulisque assurgit dodrante altior, lanuginosus, rotundus, striatus, qui in pauculos divisus ramulos, ipsis fastigiis flores promit radiatos, quorum scilicet discus ex plurimis flosculis luteis; corona vero ex semiflosculis ejusdem coloris componitur, embryonibus insidentibus, & calyce pelviformi & multifido comprehensis. Embryones deinde abeunt in semina exigua, nigricantia, pappis instructa, thalamoque affixa.

De hujus plantæ radice gravis est inter Botanicos quæstio, utrum sit venenum, an alexipharmacum? Alii huic sententiæ assentiuntur, illi alii. Alexipharmacum esse affirmant Pena, Lobelius, Camerarius, Renodæus, Fred. Hoffmann. Collegia Bononiense, Amstælodamense, Londinense, Lugdunense, Antuerpiense, Cordus in Dispensatorio Norimbergensi, Schroderus in Pharmacop. Med. Charas in Pharmacop. Regia. Contra noxium declarant Maranta, Aldrovandus, Cortusus, J. Bauhinus, Matthiolus, C. Hoffmann. Collegium Florentinum, & Ultrajectinum.

Ratio-

Rationum momenta ad hanc radicem rejiciendam petunt ab experimentis, tum in canibus, tum in homine tentatis. Cortusus enim Matthiolum monuit, facto a se pluries periculo, extingui facile canes qui hasce radices devoraverant; quod Matthiolus, experimento quoque in cane facto, & post septem horas mortuo, verum esse comprobavit.

Opponunt nonnulli non pauca reperiri brutis animantibus noxia aut letifera, homini vero innoxia, imo salutaria. Sed rem non ita se habere de Doronico, Gesneri experimentum in se ipso demonstrat. Ipse, ut manifesto redargueret Matthiolum, hujus radicis ℨij. se sumpsisse narrat, 2. *Epist.* 20. & 22. & per octo quidem horas bene se habuisse: verum iis elapsis, ventrem ac stomachum inflari sensisse, & circa os ventriculi imbecillitatem quamdam, & corpus totum infirmius, ita fere ut alias semel ac iterum ex nimio aquæ frigidæ potu perceperat. Quæ symptomata cum biduo durarent, & non viderentur sponte cessura, ingressum fuisse aquæ calidæ dolium, & curatum fuisse.

Non enim fides adhibenda est Costæo, qui in Electuario de aromatis *Mesuæ*, scribit Gesnerum usu illius radicis obiisse; quandoquidem constat periisse lue pestifera, quæ Tiguri grassabatur, correptum anno 1565. Propria igitur Gesneri confessione, noxia Doronici vis satis manifesta est, & fortasse majori dosi sumpta mortifera fuisset. Frustra insistunt Doronici radicem recentem & succulentam, qualis a Matthiolo & a Gesnero tentata fuit, noxiam esse; exsiccatam vero innoxiam, qualis nempe usurpari solet in Diambra *Mesuæ*, Diamargarito calido, *Avicennæ*, Diamoscho, Electuario de gemmis, Electuario lætificante, Confectione liberante, & aliis; quæ quidem compositiones, non solum sine noxa, sed etiam summo ægrotantium levamine, multis abhinc annis exhibitæ sunt. Referunt enim alii ab illo usu Officinarum, Doronici salubritatem non probari; quandoquidem in his compositionibus satis exigua dosi sumitur hæc radix, & cum aliis alexiteriis medicamentis permixta, quibus ejus vis deleteria retunditur. Si itaque certam ejus experientiam desideramus, sola hæc radix erit propinanda. Sed quis tentabit? Hic enim non habet locum illud: *Quid tentare nocebit?*

Itaque cum tuto curare debeamus, non dubio & ancipiti utamur medicamento, cum plurima alia sint præstantiora, & experientia comprobata. Procul igitur a foro pharmaceutico ablegandum Doronicum censemus, quod non constet Arabes in compositionibus cardiacis sub *Durunegi* nomine hanc radicem intellexisse. Huic vero Zerumbeth, Zedoaria, vel Caryophylli aromatici, annuente ipso Avicenna, substituenda sunt.

Germani Doronicum Germanicum, seu Arnicam *Schroderi*, sub hac censura comprehendere recusabunt; quandoquidem maximus apud eos fit, & salutaris illius usus.

Hæc planta, quæ Doronicum Plantaginis folio, alterum, *C. B. P.* Doronicum Germanicum, foliis semper ex adverso nascentibus, villosis, *J. B.* Alisma *Matthioli*, seu Plantago montana, *Ejusdem*. Damasonium primum, *Dioscoridis*, *Tabern. Icon.* Arnica, *Schroderi*; Lagealupi, *Ejusdem*. Arnica lapsorum Panacea *Febrii Ephem. Natur. Curios. ann. IX. & X.* Ptarmica montana, *Histor. Lugd.* Alisma Alpinum, seu herba Plantaginis foliis, flore Doronici sternutamenta movente,

vente, *Gesneri de Hort.* Calta Alpina, *Ejusdem*. Nardus Celtica altera; *Lobel. Adversar.* Chrysanthemum latifolium, *Dodon.* Profert folia Plantagini villosæ æmula, leviter hirsuta, & molliora, summæ potissimum telluri incumbentia, quaterna ut plurimum, rariora in tereti & lanuginoso caule, semper tamen bina ex adverso posita; a quorum sinu plerumque unus, interdum terni exsurgunt surculi, suis, mense Junio, singuli floribus in fastigio conspicui, aureo fulgore Doronicum æmulantibus, eodemque modò cum semine suo tenui, oblongo, & nigro, in pappum postea satiscentibus. Radix subest oblonga, summæ telluri pluribus fibris innixa, cum foliis & floribus aromatica tota.

Herba cum floribus sudorifica est, diuretica, & interdum vomitoria. Contra grumosum & coagulatum sanguinem cum cerevisia cocta, vel infusa in vino aut in aqua idonea exhibetur; & tantæ est efficaciæ ac virtutis, ut lapsorum Panacea in *Ephem. Germanicis* prædicetur. Dosis a pugillo uno ad ij. pro robustis.

Statim atque assumpta est, inquit Fehrius, tanto impetu ad locum affectum fertur, sanguinisque grumosi perrumpit latebras, ut magnos ibidem cruciatus, & summam quandoque respirandi difficultatem suscitasse observatum sit, præsertim a nimia ejusdem dosi, & ubi malum inveteratum est & contumax; quæ tamen omnia brevi, vel spontaneo vomitu, vel abundanti urinæ profluvio, vel etiam venæ sectione, si necessitas urgeat, sedantur, cum exoptata corporis incolumitate & virium restitutione. Ubi autem nulla manifesta læsio, ibi quoque nullus ab hoc assumpto medicamento dolor.

Radix sapore est amaro, acri, aromatico cum odore fragrante: diuretica quoque est, & menses ciet in vino cocta.

Flores lixivio incoquuntur ad capitis dolorem, & ad flavum colorem capillis conciliandum.

Pulvis quoque ptarmicus ex floribus, foliis, & radice paratur præstantissimus.

ARTICULUS DECIMUS SEXTUS.

De Galanga minore & majore.

DUÆ Galangæ species occurrunt in officinis, minor & major.

Galanga minor, & Galanga Sinensis *Officinarum*. Chaulengian & Chaserudarua, *Avicennæ*. Γαλάγγαι & Γαλαγχας Pauli Æginetæ & Aetii. Radix est tuberosa, nodosa, geniculata, internodiis quibusdam reflexa & intorta, in brachia vel ramos divisa, zonis quibusdam circularibus cincta, inæqualis, dura, solida, minimum digitum crassa; colore foris fusco, intus subrubro, odore aromatico fragrante; sapore acri, aromatico, subamaricante, pungente, & fauces exurente, Piperis aut Zingiberis modo. In frusta parva nobis affertur ex China & India, ubi sponte crescit, & ab incolis etiam colitur.

Hæc

Hæc radix veteribus Græcis prorſus incognita fuiſſe videtur : a quibuſdam tamen pro Acoro legitimo *Dioſcoridis* ſumitur, ſed perperam, ut jam diximus, *artic. de Acoro*.

Planta quæ ex hac radice aſſurgit, Lagundi Indorum dicta, foliis conſtat gramineis inſtar Zingiberis, floribus albis quaſi galeatis, fructu tricapſulari, ſeminibus parvis ſubrotundis turgido.

Galanga major, Galanga Javanenſis, *Off.* Radix eſt tuberoſa, nodoſa, inæqualis, geniculata, Galangæ minori ſimilis, ſed major, pollicem unum aut alterum craſſa, odore & ſapore longe debiliore & minus grato, colore foris ex fuſco rubeſcente, intus pallido.

Galanga major Græcis tum veteribus, tum junioribus ignota fuiſſe videtur, quin etiam Arabibus. Ex Inſula Java, & Malabarica regione, ubi ſponte oritur, nobis defertur. Planta ex qua educitur, *Bangula* dicitur.

Galangæ radices ſale volatili, oleoſo, aromatico; pollere videntur, uberiore in minore, quam in majore. Sed præterea adſtrictio major in Galanga, quam in Acoro deprehenditur. Unde ad ventriculi tonum laxatum roborandum efficacior cenſetur.

Recens utriuſque Galangæ radix ab Indis ad varia ciborum condimenta præparanda uſurpatur. Stomachica eſt, cephalica, cardiaca, & uterina. In cruditate & inflatione ventriculi plurimum confert: in vertigine tanquam ſingulare medicamentum commendatur, dummodo a prava ciborum concoctione in ventriculo oriatur, ut ſæpe accidit: Flatus diſcutit, colicis doloribus opitulatur, cœteriſque corporis affectibus convenit, qui a ventriculi debilitate naſcuntur; menſes provocat.

Obſervandum tamen circa hæc aromatica medicamenta, quæ tanquam ſtomachica, ceu ciborum concoctionem juvantia, tantopere prædicantur, ea non temere eſſe uſurpanda in omni ventriculi imbecillitate ſeu cruditate; quandoquidem difficilis ciborum concoctio a cauſis plane diverſis, ſeu a diverſis ventriculi, ut vocant, intemperiebus oriatur.

Modo enim laxior eſt fibrarum ventriculi tonus, ita ut hoc viſcus alimenta licet concocta nonniſi ſegniter & tardiſſime propellere poſſit in inteſtina, unde diuturniori in ventriculo mora vel aceſcunt, vel in mucoſam putrilaginem convertuntur. Modo ventriculi membranæ ad inflammationem proclives ſunt, & fibræ nerveæ adeo criſpatæ & convulſæ, ut chymum per pylorum expellere vix poſſint. Modo ventriculi ſuccus nimio ſero dilutus eſt, nec ſufficienti ſpirituum copia inſtructus: unde quaſi vappidus ad ciborum concoctionem minus aptus eſt & idoneus. Vel uberiore ſulphurearum partium, aut ſalinarum acrium, acidarumve particularum copia turgidus, pravam concoctionem efficit. Quæ quidem cauſæ prorſus diverſæ, licet eumdem effectum producant, nihilominus diverſam hujuſce affectus curandi rationem expoſtulant.

Conſiderandum igitur quanam ex cauſa pendeat coctionis vitium. Si enim ab intemperie, ut ajunt, calida, ſeu ab inflammatoria membranarum ventriculi diſpoſitione, & a fibrarum nervearum criſpatura ſeu convulſiva tenſione, tunc aromatica omnia non modo non juvant, ſed econtra maxime lædunt. Unde in melancholicis & hypochondriacis affectibus nocent, & ſæpius hydropem inducunt. Quare, recte quidem admonente

Vallæo, in stomachiorum aromaticorum usu ad urinas caute attendendum est. Si enim quantitate minuantur, si colore mutentur, & turbidæ fiant, ac rubicundæ, statim sane a stomachicis abstinendum; ascites enim hydrops imminet. Opportune vero & utilissime adhibentur in frigida ventriculi intemperie, seu in vappida salivæ stomachalis constitutione, & præsertim cum ardentibus vini, Juniperi, &c. spiritibus conjuncta. Nec minus conveniunt, dum fibrarum ventriculi tonus laxatus est, ea potissimum quæ quadam stypticitate aut amarore prædita sunt. Si vero spissior sit stomachalis saliva, tum licet aromatica spissiorem hanc lympham incidendo, ventriculique membranas stimulando, nonnunquam juvent; diluentia tamen longe magis prosunt. Quæ quidem in stomachicorum administratione attente consideranda sunt.

Galangæ majoris longe minor est energia, quam minoris; unde ad usum Medicum majori minor anteponitur. Dosis a gr. xv. ad ʒß. in substantia; infusa vero a ʒß. ad ʒij. in aqua vel vino. Cum medicamentis purgantibus permiscetur ad eorum vim contemperandam & demulcendam.

℞. Rad. Galang. minor. ℈j. Rad. Pæon. mar. pulver. Sacchari cand. ana ʒß. Misce. Fiat pulvis in vertigine a ventriculi cruditate oriunda.

℞. Galang. minor. minutim concisæ ʒij. Infund. in vini generosi ℥vj. cum Sacchar. vel Syr. cujuslibet, q. s. Sumat æger.

In cordis palpitatione, pulvis rad. Galangæ cum succi Plantaginis, vel vini austeri, q. s. in massam redactus, & super pannum coccineum regioni cordis admotus, tanquam specificum a quibusdam habetur.

Galanga minor usurpatur in Electuario Orvietano, Benedicta laxativa, Tabellis magnanimitalis, Pulvere aromatico rosato, & Pulvere lætificante, *Charas*.

ARTICULUS DECIMUS-SEPTIMUS.

De Gentiana.

GEntiana *Officinar.* Γεντιανή Dioscoridis & Græcor. Radix est pedem plus minusve longa, pollicem unum aut alterum crassa, multifida, fungosa, foris fusca, intus ex flavo rufescens, sapore intense amaro. Ex Alpibus, Pyrenæis, Arverniæque montibus, ubi copiose crescit, affertur. Quæ nimis corrugata est, situ obducta, & intus nigricans, rejicitur.

Planta quæ Gentiana major, lutea, *C. B. P.* Gentiana vulgaris major Hellebori albi folio, *J. B.* Gentiana *Dodon.* dicitur, a Gentide quodam Illyriorum Rege, nomen accepit, referente Dioscoride. Ejus folia sunt Hellebori albi foliis similia, circa radicem multa, per caules ex adverso sita, eosdem pediculis connatis amplectentia, nervis tribus aut quinque Plantagineis distincta, glabra, lucida, hisque notis ab Hellebori foliis distincta. Caules cubitales, bicubitales & altiores, singulares, læves, flores sustinent verticillatim positos, monopetalos, campaniformes, patentes, quinquefidos, pallide luteos, cum pistillo quod ex caly-

calyce surgit, infimam floris partem perfodit, abitque deinde in fructum membranaceum, monocapsularem, ovato-acuminatum, bivalvem, seminibus fœtum plurimis, compressis, orbicularis, foliaceis, seu marginatis, leviter rubentibus.

Radix, quæ sola in usum Medicum venit, magnam olei copiam præbet, multum etiam terræ exhibet & phlegmatis acidi, parum vero spiritus urinosi. Unde vires ejus referendæ sunt ad salem acidum, partim terra adstringente saturatum, partim plurimo sulphure involutum.

Gentianam calefacere, siccare, & abstergere dicunt Medici. Eam prætera alexiteriam, vulnerariam & febrifugam esse asserunt. In morsu canis rabidi tanquam summum præsidium commendatur. Dioscorides eam præscribit cum Cancrorum fluviatilium cineribus permixta & vino potam. Nonnulli etiam ejusdem radicis pulverem cum Theriaca permixtum vulneri imponunt: sed longe tutius est vulneri, (dummodo recens sit,) scalpelli ope dilatato ignem admovere. Gentiana præterea hepatis, lienis, & uteri obstructiones resolvit. Febres tertianas, nonnunquam etiam quartanas sanat, ʒj. pondere, ineunte paroxysmo, sumpta in vino, aut in aqua Cardui Benedicti, Centaurii minoris, vel Fumariæ. Nonnulli hujus radicis dosim, ad ℥vj. quarta quaque hora exhiberi volunt, non secus, ac Corticis Peruviani infusio præscribitur, cui tamen Gentianam longe inferiorem esse in febrium curatione asserere non dubitamus. Hæc radix ventriculum languentem restaurat, cibi fastidium tollit, concoctionemque juvat, ut cœtera amara, servatis tamen cautionibus supra recensitis. Putredini, venenis, ipsique pesti resistit, & vermes necat. Dosis ejus est a ʒß. ad ʒij.

Extrinsecus adhibetur sæpius in vulneribus & fonticulis mundificandis; & ex hac radice Chirurgi turundas faciunt ad ulcera & vulnera dilatanda.

Gentiana usurpatur in Aceto Theriacali, Theriaca *Andromachi senioris*, Theriaca Diatessaron dicta, Mithridatio. Orvietano, Diascordio, Opiata *Salomonis*, & Pulvere contra vermes, *Charas*; in decocto amaro *Pharmacop. Lond.* Infusione amara chalybeata, Tinctura amara stomachica, *Ejusdem Pharmacop.*

Ex hac radice paratur Extractum iisdem cum Gentiana viribus donatum, quod jam Dioscoridis temporibus in usu erat. Ejus dosis a ʒß. ad ℈iiij. exhibetur. Aqua distillatione extrahitur, quæ febrifuga existimatur: alia quoque aqua Gentianæ composita in Pharmacopæa Londinensi describitur.

♃. Gentianæ minutim concisæ, ℈ß. Summitatum Centaur. minor. flor. Chamæmel. ana P. j. Sem. Card. bened. ʒj. Coq. in aq. fontan. q. s. ad ℥iiij. Fiat colatura, & erit decoctum amarum alterans. Sumatur singulo mane per octiduum jejuno ventriculo ad viscerum obstructiones resolvendas, ventriculum roborandum, & vermes necandos. Laxativum efficitur hocce decoctum additione ʒj. fol. Sennæ.

ARTICULUS DECIMUS-OCTAVUS.

De Glycyrrhiza.

GLycyrrhiza apud veteres & neotericos non una eamdemque planta; sed duæ species distinctæ, licet sub eodem genere comprehendantur.

Glycyrrhiza enim veterum, *Γλυκύρριζα Dioscor. Σκυθικὴ ῥίζα Theophrasti*, a nostra differt, fructu aspero, & plurimis siliquis conglobatis, radice, non ut vulgatæ, tenuj, & circumquaque repente, sed crassa, brachii longitudine & crassitie, late rectaque depacta, & minore dulcedinis gratia. Dicitur Glycyrrhiza capite echinato, *C. B. P.* Glycyrrhiza Dioscoridis echinata, non repens, *J. B.* Glycyrrhiza vera Dioscoridis, *Dodon.* Dioscorides eam in Cappadocia & Ponto crescere narrat. Eamdem aut similem D. Tournefort in Orientalibus plagis reperit, quam in *Coroll. Inst.* nominat Glycyrrhizam Orientalem, siliquis hirsutissimis.

Glycyrrhiza vero neotericorum, seu Officinar. nostrar. quæ Glycyrrhiza siliquosa, vel Germanica, *C. B. P.* Glycyrrhiza, radice repente, vulgaris, Germanica, *J. B.* Glycyrrhiza vulgaris, *Dodon.* Radicibus est intus luteis seu buxei coloris, foris rufescentibus, digitum minimum aut pollicem crassis, dulcibus, succulentis, huc illuc late serpentibus; ex quibus caules ad tres vel quatuor cubitos assurgunt, ramosi, lignosi, foliis donati subrotundis, dilute virentibus & quasi glutinosis, binis conjugatis, costæ adhærentibus, cui summæ folium impar innascitur. Flores papilionacei sunt, exigui, subcœrulei, in summitate velut in spicam dispositis; quorum pistillum ex calyce surgens abit in siliquam rufescentem, semiunciam longam, bivalvem & monocapsularem, in qua semina continentur parva, dura, compressa, & quasi reniformia. Hæ siliquæ non sunt in orbiculum congestæ, nec asperæ, aut hirsutæ; sed singulæ singulis pediculis adhærentes, aliquanto spatio a se invicem distantes, læves. Nascitur sponte in Hispania, Italia, Gallia Narbonensi, & Germania, unde radix ad nos affertur.

Itaque Glycyrrhiza, Liquiritia, Dulcis radix Officinarum nostrarum, radix est longa, sarmentosa, digiti crassitie, colore foris cineraceo, vel rufescente, intus luteo, sapore dulci.

Glycyrrhiza humores salsos & acres temperat, sanguinem incrassat; tussi & pectoris vitiis medetur. In renum & vesicæ calculo confert, & immanes dolores mitigat. Quapropter Simon Paulli his in affectibus, hujus radicis pulverem, modo cum medulla Cassiæ, modo cum Terebenthina cocta exhibitum summopere prædicat. Tanta est in foro Medico hujus radicis commendatio, ut in omnibus fere Prisanis præscribatur, tum ad cœterorum medicamentorum vim contemperandam, saporemque jucundiorem ipsis conciliandum.

♃. Hordei integri a sordibus expurgati M. j. Coquatur in aq. communis ℔iv. ad consumptionem quartæ partis. Dein adde Glycyrrhizæ rasæ,

con-

contusæ, & in filamenta divisæ ℥j. Bulliant iterum ad despumationem. Fiat Ptisana communis servanda pro potu solito.

Observandum est Ptisanam ex Glycyrrhiza exsiccata, & ad despumationem decocta paratam, palato longe gratiorem esse, quam ex radice recente & viridi.

℞. Radicum Graminis, Fragariæ ana ℥j. Liquir. rasæ & contusæ ʒij. Bulliant in aq. communis ℔iv. ad quartæ partis consumptionem. Fiat Ptisana aperiens.

Glycyrrhiza usurpatur in Syrupo de Althæa; Syr. de Cichorio comp. Syr. Jujubino; Syr. de Tussilagine comp. Syr. anti-asthmatico; Syr. resumptivo seu de Testudinibus; in Tabellis Althææ comp. in Pulvere aromatico rosato; P. Diatragacantho frigido, *Charas*; in El. Catholico duplicato Rhabarbaro; El. lenitivo; El. de Psyllio; in Trochiscis *Gordonii*; Trochiscis Diarrodon, &c.

Succus e radicibus extractus diversimode paratur: unde plures succi Liquiritiæ species, una exotica quæ ex Hispania in laterculos aut rotulos nigros, solidos, foliis laurinis involutos advehitur, de quo suo loco. Aliæ officinales sunt: succus nempe Liquiritiæ albus, niger & Blesensis dictus.

Albus Liquiritiæ succus, qui a quibusdam Confectio Rebechâ dicitur, sic paratur

℞. Glycyrrhizæ & Ireos Florentin. in pulverem redactor. ana ʒvj. Amyli ℥ij. Sacchar. albi pulver. ℥j. cum mucilagin. Gummi Tragacanth. in aq. Flor. Aurantior. soluti, q. s. Fiat pasta solidior, ex qua formentur tabellæ vel baculi in umbra siccandi.

Succus liquiritiæ niger sic conficitur.

℞. Extracti Liquiritiæ, & Sacchar. pulverati ana ℔ij. Gumm. Arab. soluti ℥j. Mucilagin. Gumm. Tragacanth. in aq. Flor. Aurantior. extractæ ℥jß. Misceantur simul, & formentur baculi vel tabellæ, vel rotulæ: in umbra siccentur.

Succus Liquiritiæ Blesensis sic præparatur

℞. Gummi Arabici crassiuscule triti ℔vj. Sacchari ℔iij. Glycyrrhizæ siccatæ, rasæ, & contusæ; ℔ij. Infunde Glycyrrhizam per horas xxiv. in aq. fontis ℔xxx. Coraturam divide in tres partes, in quarum duabus dissolve igne lento Gummi Arabicum, & trajice per setaceum: tum coque cum tertia decocti parte, addendo sub finem Saccharum, ad emplastri consistentiam, continuo agitando ut candidus fiat.

ARTICULUS DECIMUS-NONUS.

De Helleboro albo, & nigro.

Ἑλλέβορος, vel Ἑλλέβορον, vel Ἑλλέβορις, *Græcorum*, Helleborus; aut Elleborus, & Veratrum, *Latinorum*, radices fuere apud Græcos Latinosque usitatissimæ; quarum duo genera distinguebantur, album scilicet, & ni-

nigrum. Verum licet vulgatissima fuerint hæc remedia, ob insignem purgandi virtutem; eorum tamen mentio adeo manca est & obscura apud antiquos, ut quænam sint plantæ, ex quibus illa medicamenta extraherentur, vix dijudicari possit.

Hellebori apud Theophrastum historia manca est & truncata, ac proinde ex ea perparum lucis ad hasce plantas detegendas expectandum est. Apud Dioscoridem Hellebori albi descriptio Veratro albo nostro satis apte convenit: sed ejus de nigro narratio, nigro recentiorum Helleboro minus congruens videtur. Nigri enim Hellebori folia, inquit Dioscorides, viridia sunt, Platani similia, sed minora, foliis Spondylii proxima, pluribus divisuris scissa, nigriora & subaspera: caulis asper, flores candidi, aut purpurascentes, racematim cohærentes, semen intus Cnici quod & Anticyræi Sæsamoides vocant, & in purgationes adhibent. Radices subsunt tenues, nigræ, velut e capitulo quodam Cepæ simili dependentes, quarum etiam usus est.

Ex hac descriptione, nostræ Hellebori nigri species minime dignosci possunt. Folia enim non sunt Platani minora, nec Sphondylio similia, nec florem ferunt racemosum, nec caulem asperum. Unde concludendum est, nos nigro Dioscoridis Helleboro carere, aut fortasse corruptum esse & depravatum hujus auctoris textum.

In Officinis vero duo Hellebori genera hodie reperiuntur, quæ colore, ut olim, distinguuntur; album, & nigrum.

Helleborum album, seu Veratrum album, *Off.* radix est oblonga, tuberosa, aliquando pollice crassior, foris fusca, intus alba, numerosis albicantibus fibris stipata, sapore acri, paululum amaricante, subadstringente, ingrato, & nauseoso.

Planta quæ, Veratrum flore subviridi, *Inst. R. H.* Helleborus albus flore subviridi, *C. B. P.* Helleborus albus flore ex viridi albescente, *J. B.* Helleborum album, sive Veratrum, *Lobel. Icon.* Ex radicibus fibrosis, albis, numerosis, e capite veluti bulboso, & subluteo pendentibus, caulem profert cubitum superantem, teretem, rectum, firmum, ex quo alternatim nascuntur folia, Plantaginis aut Gentianæ forma, spithamas duas longa, haud multo angustiora, liris densissimis striata, ac veluti plicata, subhirsuta, dilute virentia, rigidiuscula, basi fistulosa, caulem ambientia. A medio ferme caule ad cacumen flores ex eorum alis racematim prodeunt rosacei, ex petalis senis in orbem positis conflati, herbaceo colore albicantibus: horum medium tenent stamina sex pistillum cingentia, quod deinde mutatur in fructum, in quo velut in capitulum colliguntur tres vaginæ compressæ, membranaceæ, semiunciam longæ, semina continentes oblonga, candicantia, granis Tritici similia, marginata, & quasi ala foliacea cincta.

Alia est Veratri albi species, quæ Veratum, flore atrorubente, *Instit. R. H.* Helleborus albus, flore atrorubente, *C. B. P.* Helleborum album, flore nigro, *J. B.* Helleborum album, floribus atrorubentibus, præcox, *Lobel. Icon.* nuncupatur. Foliis longioribus, tenuioribus, magisque caducis; caule proceriore, paucioribus foliis cincto, floribus atrorubentibus, a priore differt. Luxuriat in omnibus Galliæ montibus, Alpibus præsertim, & Pyrenæis.

Helle-

Helleborum nigrum, & Veratrum nigrum, *Officin.* quod & Melampodium Græcis dicitur a Melampo quodam, (sive Medicus, sive pastor fuerit) qui primus purgationem instituit: unde καθαρτης, id est purgator nominatus fuit, & hocce medicamento Prœti filias in furorem actas persanavit. Radix est tuberosa, nodosa, ex qua velut ex capite numerosæ pendent fibræ, densæ, foris nigræ, intus albæ, sapore acri cum amarore conjuncto, & nauseam quasi provocante, odore vero, dum recens est, vehementi.

Planta dicitur Helleborus, niger, angustioribus foliis, *Inst. R. H.* Helleborus niger, flore roseo, *C. B. P.* Elleborus niger legitimus, *Clusii Histor.* Ex radice nascuntur folia pediculo spithameo, crasso, succulento, tereti, punctis purpureis ut Dracunculi majoris notato appensa, ad pediculum usque in novem, ut plurimum, partes digitatim divisa, quasi totidem foliola, rigida, lævia, obscure virentia, & serrata, præsertim a media parte ad apicem usque. Singulæ autem partes foliorum Hellebori non male foliis laurinis comparati possunt, si seorsim spectentur. Caule prorsus caret: sed flores singulares, vel bini, pediculo 4. 5. vel 6. uncias longo innituntur, rosacei, ex 5. petalis, ut plurimum, conflati, subrotundis, primum albidis, deinde purpurascentibus, postremo virescentibus, nullo calyce suffulti. Horum medium occupat numerosa staminum congeries, inter quam & petala adest corona quædam duodecim aut quindecim corniculorum subluteorum, quæ sesquilineam longa sunt, cum ore oblique inciso. In centro vero staminum adest pistillum quinque vel sex conflatum siliculis, quæ deinde abeunt in siliquas membranaceas, corniculatas, in capitulum congestas, tumidas, rufescentes, dorso elato & quasi foliaceo, in hamum veluti tenuato; fibris autem semicircularibus & transversis muniuntur, quarum contractione in duas valvas introspectantes aperiuntur. Quælibet enim siliqua revera musculus est biventer & concavus, tendine fixo extrorsum seu in dorso posito, mobili vero introrsum. Semina gemina serie disponuntur in cavitate siliquæ, ovata, duas lineas longa, splendentia & nigricantia. Nascitur in Alpibus & Pyrenæis, & frequenter colitur in hortis, non tantum ob florum venustatem, sed etiam ad usum.

Alia est Hellebori nigri species, quam D. Tournefort legitimum Helleborum nigrum Hippocratis & antiquorum esse arbitratur: cum frequenter occurrat non solum in Anticyris insulis, quæ sunt e regione montis Oetæ, in sinu Maleaco qui nunc vocatur, *Le Golfe de Zeiton*, non longe ab insula Eubœa, *Negrepont*; sed etiam frequentius nascatur in oris Ponti Euxini, & vulgatissimus sit ad radices montis Olympi in Asia, circa celeberrimam civitatem quæ Prusa vocatur. Ab eo vocatur Helleborus niger Orientalis, amplissimo folio, caule prælato, flore purpurascente, *Cor. Inst. R. H.* Helleborus niger Orientalis, *Bellonii*. Hujus radices similes sunt radicibus Hellebori nigri supra recensiti, sed crassiores, longiores, acredinis & odoris plane expertes, ac insigni amarore donatæ: folia ejusdem formæ, sed longe ampliora, pedalia ferme. Caulis pedem superat ramosus; flores prorsus similes profert, quibus semina & capsulæ pares succedunt.

Pro radicibus Hellebori nigri legitimi nonnunquam utuntur radicibus

Hellebori nigri tenuifolii, Buphtalmi flore, *C. B. P.* sed perperam. Nam radices hujus plantæ, quæ ad Ranunculi genus a D. Tournefort reducitur sub nomine Ranunculi fœniculaceis foliis, Hellebori nigri radice, *H. R. Monspel. Inst. R. H.* nequaquam purgant, ut a Dodonæo & a Cl. Tournefort observatum fuit. Unde Helleboro nigro legitimo potius substitui debent radices Hellebori nigri hortensis, flore viridi, *C. B. P.* & Hellebori nigri fœtidi, *C. B. P.* quales Parisios ex Arverniæ montibus adsportari solent.

Hæc planta, quæ, helleborus niger hortensis, flore subviridi, *C. B. P.* helleborus niger vulgaris, flore viridi vel herbaceo, radice diuturna, *J. B.* Veratrum nigrum, secundum, *Dodon.* cujus folia foliis hellebori nigri angustioribus foliis, *Inst.* æmula sunt, sed angustiora, nigriora, ambituque toto serrata: caulem habet pedem plus minus altum, in ramulos cacumine diviso; a quibus flosculi deorsum nutantes dependent, minores, coloris e pallido herbacei: radices fibrosæ aliquanto tenuiores, minus nigricant.

Verum ad explorandum utrum radices, quæ hellebori nigri veri nomine divendi solent, præstent ad usum medicum, D. Tournefort hoc tentamen proponit. Infundantur in aq. fontis q. s. deinde in alambice distillentur. Si enim aqua, quæ distillatione prodit, saporis sit expers, rejici debent radices illæ tanquam inutiles; adhiberi vero, si aqua sit acrior.

Analysi Chymica, ex radicibus hellebori albi, primum, ignis ope, educitur spiritus saporis acerrimi, qui Mercurii sublimati solutionem coagulat. Huic succedit liquor acidus & erodens, tum sal volatilis concretus, ac oleum. Sed terræ tanta copia remanet, ut ponderis radicum tertiam partem æquet. Præterea infusum radicum hellebori albi chartæ subcœruleæ tincturam magis vividam efficit, qualis percipitur, cum eadem papyrus in aquam calcis immergitur.

Ex libris quinque fibrarum hellebori nigri analysi Chymica, liquoris virescentis & acerrimi saporis ℥viij. prodierunt, quæ nullam mutationem attulere neque heliotropio neque Mercurio sublimato. Deinde in vas recipiens fluxerunt ℔ij. & ℥xij. cum ʒvj. liquoris, qui sensim ex viridi limpidior, atque ex acri in acidum & stypticum saporem vertebatur; ita ut heliotropii tinctura, non purpurea solum, sed ignea evaderet: quæ postremo prodiere ℥iv. spiritui salis affusæ efferbuere, & Mercurium sublimatum aqua solutum in præceps cadere coegerunt. Oleum fœtidum ponderis fuit ℥iß. Caput mortuum vero ℥x. in quo Salis fixi ʒvj. & Terræ damnatæ ℥ij. cum ʒj. Præterea papyrus subcœrulea in harum radicum infusum immersa, non vividior emergit, sed obscurior, & ad colorem violaceum vergens.

Ex his patet salem alcali in radicibus Veratri albi dominari: contra vero eumdem illum salem ab acido domari in radicibus hellebori nigri. Insuper his in radicibus acris quidam spiritus inest salino-sulphureus, qualis oritur ex affusione spiritus vini rectificatissimi & spiritus volatilis Salis Ammoniaci; talis enim primum erumpit ex earum distillatione. Sed spiritus ille volatilis, acris, seu alcali, sic a sulphure involvitur, ut nullam inferat mutationem heliotropio, nec Sublimato corrosivo. Si, cum ea distil-

latio

latio incipit, ignis paulo vehementior adhibeatur, spiritus acris loco, ossa ex iisdem principiis constans erumpit.

Cœterum vis cathartica Hellebori, neque acido, neque acri, neque sulphuri separatim tribuenda videtur, sed iisdem omnibus naturaliter commixtis; cum Extractum radicum Hellebori ex spiritu vini nequaquam purget; neque aliud Extractum, ex residuo denuo paratum cum aqua, humores educat, sed Extractum primo aquæ solius ope elicitum. Aqua enim salia acria, & tartarea solvit, moxque eorum ope sulphureas partes.

Utriusque Hellebori radices vehementer evacuant: unde inter purgantia mochlica recenlentur, hoc est, ea, quæ magna movendi vi, exigua quantitate assumpta humores partibus impactos, & tenaciores educunt, quasi agerent vectis cujusdam potestate, Gallice, *leviter*, Græce μόχλοι. Veratrum album vomitione purgat, varios humores educit, & quidem magna cum vi, & molestia summa. Quocirca ab antiquis exhiberi non solebat, nisi ubi longi, valentesque morbi erant, spesque ex aliis remediis adempta: hodie vero ob vehementiam, numquam in substantia exhibetur.

Hujus radicis pulvis sternutationes excitat naribus exceptus, & inter πταρμικά, seu sternutatoria valentissimus est in affectibus soporosis. Si fonticulo hic pulvis admoveatur, alvum movet, & vehementer purgat.

Veratrum nigrum humores omnes deorsum ducit, non tamen citra molestiam, ac difficultatem. Idcirco nonnisi robustis, ac validissimis exhibebatur. Hodie raro datur in substantia, tuncque a gr. xv. ad ℈ij. in decocto a ℥j. ad ℥ij. Sed præscribitur sæpius ejus extractum cum aqua pluviali paratum, a gr. xij. ad ℈j. vel ℨß.

Prodest ex Veratro nigro purgatio insanientibus, maniacis, melancholicis, comitiali morbo afflictis, podagricis, apoplecticis, paralyticis, hystericis, elephantiacis, quartana laborantibus, & omnibus quos vel atra bilis, vel melancholicus humor molestat.

Nec sola vis cathartica in Helleboro nigro laudatur, sed etiam a pluribus Medicis virtus alterandi humores, eorumque lentorem resolvendi in eo agnoscitur & commendatur. Arbitrantur enim, hanc medicinam melancholicos succos, non tam purgando, quam alterando, emendare.

Externe Veratrum nigrum lichenas, psoras, lepras abstergit. In fistulam callosam indutum, callum duobus, aut tribus diebus detrahit, auctore Galeno.

Purgatio ex Helleboro nascenti Medicinæ coæva fuit. Hippocrates utroque Helleboro usus fuit, qui, Hellebori simpliciter dicti voce, alvum designat; nigrum vero cum adjectione semper denominat, ut putat Galenus. Hæc purgandi ratio, ob ejus vehementiam, spectatissimis omnibus Medicis suspecta fuit, nec nisi summa cum cautione ab ipsis veteribus adhiberi solebat.

Vetant, inquit Plinius, dari senibus, & pueris: item mollis, ac fœminei corporis animive, exilibus aut teneris; & fœminis minus quam viris: minime excreantibus, & caularus.

Ad Hellebori exhibitionem duo præcipue considerabant: alterum, num morbi forent pertinacissimi; alterum, num vires constarent. Cumque congruens videbatur illius usus, non adhibebant nisi prægressa ægrotantis & ipsius medicamen-

camen-

camenti diligente præparatione. Corpus enim septem ante diebus præparabant, tum diæta, tum minorativis medicamentis. Helleborum in Anticyris collectum, ut præstantissimum, eligebant. Imo has insulas adire consueverant, ut illud tutius sumerent. Unde natum proverbium: *Navigare Anticyras*; quod idem est, ac insaniæ remedium quærere. Illud vero variis modis ibi præparabatur, & corrigebatur; quæ quidem correctiones, & præparationes non omnes ad nos pervenerunt. Hanc refert Actuarius: Pars radicis fibrosa, rejecto capitulo, in aqua paululum macerabatur, deinde cortex detractus, & separatus a tenui, quæ ipsi subest, medulla, in umbra exsiccabatur. Ex Passo, & Oxymelite exhibebatur, nonnumquam, suavitatis gratia, cum odoratis seminibus permixtus. Si vero efficacior purgatio desideraretur, Scammonii pauxillum adjiciebatur.

Hippocrates *lib. de victu in acutis*, Helleborum Dauco, Seseli, Cumino, aut Aniso, aut quolibet alio ex odoratis temperari jubet. Plinii tempore, Hellebori nigri radices dissectis Raphanis inserebant, & coquebant, ut vis Hellebori vehementior dissiparetur; & tunc radices alii coctione temperatas, alii Raphanos rejectis radicibus comedendos, alii decoctum vi purgante imprægnatum hauriendum ægrotantibus præbebant.

Hodie vero Hellebori usus fere exolevit, ex eo potissimum tempore, quo Stibii præparationes catharticæ, & vomitoriæ innotuerunt. Quæ quidem longe tutiores mihi videntur purgandi rationes nec minus efficaces.

Purgatio autem ex Helleboro, inquit Fernelius, difficilis est, terrorisque plena, solique robusto, & animoso adhibenda. Mesues quoque profert homines sui temporis jam ferre non posse Helleborum album, nigrum vero nonnisi difficillime. Confitendum est etiam hominum corpora hocce sub clymate, vehementes ejusmodi purgationes ferre vix posse. Vehementissima autem est Hellebori actio; quandoquidem, ipsius Dioscoridis tempore horrenda nonnumquam ab Helleboro excitarentur symptomata; nempe intolerabiles alvi fluxiones, suffocationes, convulsiones, animi deliquia, cordis palpitatio, linguæ arefactio, dentium constrictio, frequentissimi ructus, singultus, viscerum, & universi corporis inflammatio; & nisi illico succurratur, tremor consequitur universum corpus occupans, quocum postremo commoriuntur ægri. Quæ quidem symptomata, aut a nimia hujusce remedii dosi, aut ab intempestiva ejusdem exhibitione oriuntur.

Neque existimandum est Helleborum antiquorum, seu Anticyræum mitius fuisse; quandoquidem D. Tournefort fatetur, omnes, quibus Hellebori Orientalis extractum exhibuit, etiamsi de superpurgatione non quererentur, nauseis tamen torqueri, ventriculi gravedine cum acrimonia & phlogosis suspicione conjuncta, quæ fauces, & anum etiam minitabantur: eosdem præterea per plures dies Cephalalgia, & lancinationis sensu, artuumque tremore affici, ita ut ab illo remedio abstinere coactus fuerit: nostratis vero longe minor est vehementia. Sic autem præscribi potest:

℞. Fibrarum Veratri nigri tenuiter concisarum ʒß. Injice in lactis ferventis ℥vj. Coque leviter, & infunde per noctem. Colaturam capiat mane.

℞. Hellebor. nigr. capillam. ℥j. Decoquantur in aq. pluvial. ℥iiij. ad tertias.

Cola-

Colaturæ adde Mellis optime despumati ℥ij. Misce. Capiat cochlear unum cum jusculo pingui alternis diebus in mania.

℞. Extracti Hellebori nigri gr. xv. Aquilæ albæ, & Succini pp. ana gr. xij. Cremoris Tartari gr. xx. M. F. bolus cum s. q. medullæ Cassiæ recens extractæ.

℞. Extracti Hellebor. nigr. ℈j. Cremor. Tartari ʒß. Missæ seu pulpæ Cydoniorum q. s. Fiat bolus.

Melius autem corrigitur Cremore Tartari, Sale Prunellæ, Tamarindis, Oxymelite, & succo Cydoniorum, quam aromaticis.

Plurimæ sunt, & diversæ apud auctores utriusque Hellebori præparationes, inter quas hæ præcipuæ sunt.

Extractum Hellebori nigri conficitur, radices tenuiores, & tenuissime concisas in aq. pluvialis q. s. decoquendo ad tertias. Fiat colatura, quæ postea evaporatur ad extracti consistentiam.

Extractum Hellebori albi seu Arcanum radicum Hellebori purgans, *Petri Joannis Fabri*, sic præparatur:

℞. Rad. Hellebor. alb. tenuiter concisar. ℔j. Aceti stillatitii ℔iij. Macerentur per dies viij. supra cineres calidos. Tinctura per inclinationem extracta, per chartam bibulam coletur. Deinde distilletur lente ad Mellis consistentiam. Tum:

℞. Specier. El. Diarrhodon Abbatis, & Aloes hæpaticæ ana ℥j. Caryophyllor. ʒij. Cinnamomi ʒj. Moschi, Ambræ cinericæ ana gr. viij. M. F. pulvis ex quo extrahatur tinctura ope Aceti stilatitii, ex Helleboro extracti. Tinctura percolata conjungatur cum extracto Helleborino. Permisceantur exacte, & Acetum per blandam distillationem extrahatur, donec remaneat massa debitæ consistentiæ, ad pilulas conficiendas, quæ plurimum commendantur in vertigine, epilepsia, & aliis morbis capitis, ad ℈ß.

Ex utroque Helleboro, auctore eodem P. J. Fabro, Oleum per descensum extrahitur, quod supra cineres proprios vel alios optime calcinatos rectificari debet, donec fœtorem, & empyreuma deposuerit, ac deinde cum Oleo Cinnamomi, aut Anisi circulari. Egregie purgat ad gutt. x. aut xij. cum Syrupo Rosato solutivo, vel Syrupo de Cichorio.

Ex Helleboris parantur Vinum, Oxymel, Syrupi, quorum descriptiones in Pharmacopæis videre est.

Usurpatur Helleborum nigrum in extracto Catholico *Sennerti*, in Extracto Panchymagogo *Crollii*, & *Hartmanni*, in Extracto Catholico, & Cholagogo *Rolfincii*, in Pilulis *Matthæi* vel *Starkii*, Pilulis Tartareis *Quercetani*, tum & Syrupo Helleborato *ejusdem*, in Hyera Diacolocynthidos, & Electuario Senato.

A R-

ARTICULUS VIGESIMUS.

De Hermodactylis.

Ερμοδάκτυλος, Hermetis seu Mercurii digitus, vox est, quæ a quibusdam ex Græcis junioribus variis rebus tribuitur. Assignatur enim tum bulbosæ radici de qua nunc agitur, tum radicibus Behen dictis, ab Avicenna vero flori plantæ, aut potius radicis Surengian nuncupatæ: quæ quidem radix eadem videtur esse cum Hermodactylo Græcor. juniorum. Hunc florem *Asaba* Hermes nominat, id est digitum Hermetis. Et credendum est hoc nomen sensim a flore ad radicem transivisse.

At vero quænam sit hæc planta, conjicere licet ex eo quod Serapio uno eodemque capite de Colchico, de Ephemero, & de Hermodactylis tractaverit, utpote plantis congeneribus. Et revera Hermodactylus in officinis Colchici species habetur. Contrarium probare tentat Matthiolus, ex eo, quod Colchicum commune devoratum homines interimat. Sed hæc ratio futilis est. Aliquod tamen inter Colchicum commune, letiferumve, & Hermodactylum officinarum discrimen deprehenditur; cum Hermodactylus exsiccatus, albus remaneat, neutiquam rugosus, modice durus, undique facilis sit, & pulverem habeat candidum, quæ omnia Colchici radix siccata non habet. Est enim rugosa, mollior, rufescens, aut subnigra foris & intus. Quibus signis hæ radices ab invicem facillime distingui possunt.

Hermodactylus, *Officinar.* Ερμοδάκτυλος Pauli Æginetæ: *Alsurengian*, Avicennæ; Gallicæ: *Hermodacte*; radix est dura, tuberosa, trigona, seu cordis dimidiati speciem gerens, ex una parte compressa, ex altera tuberosa, & velut in mucronem desinens, cum sulco a basi ad mucronem in parte gibba excavato, unciam superans, foris rufescens, intus candida, quæ contusione in substantiam farinaceam facile redigitur; sapore viscoso, subdulci cum levissima tamen acrimonia.

Hermodactyli probantur candidi, corpulenti, pleni, graves, compacti, non carie exesi.

Dubitant Seplasiarii nonnulli utrum sit radix, vel fructus cujusdam plantæ. Verum qui tractare solent herbas, facile agnoscunt, radicem esse tuberosam, tunicis denudatam, qualis delitescit sub tunicis Colchici communis, a cujus radice distinguitur tantum sapore, colore, & duritie. Quod quidem Botanicorum nostri ævi corryphæus Tournefortius confirmavit, cum Hermodactyli plantam in Asia minore cum foliis, & fructibus Colchici sæpius reperiisse asseruerit. Nullus igitur superest dubitandi locus quin Hermodactylus sit radix cujusdam Colchici Orientalis, quod dicitur, Colchicum radice siccata alba, *C. B. P.* Sola pars interior ex Oriente ad nos defertur, tunicis suis spoliata, & derasa.

Arabes hocce medicamento veteribus Græcis ignoto Pharmaceuticum armamentarium locupletarunt. Ex junioribus Græcis Paulus Ægineta de eo primus mentionem fecit.

Ex

Ex Hermodactylis, analysi Chimica, multum phlegmatis, tum acidi, tum urinosi, ac sulphuris extractum est terræ plurimum, salis fixi quantitas exigua; quæ sane demonstrant eorum vim a Sulphure & Sale Ammoniaco cum pauco Tartaro conjuncto pendere.

Hermodactyli recentes pituitam, & serum per vomitum, & alvum purgare dicuntur. Siccati vero aut tosti Ægyptiis, & præsertim fœminis nutrimentum præbent, a quo pingues fieri existimant.

Siccati, quales in officinis nostris reperiuntur, pituitam crassam aliosque humores viscidos peculiariter ab articulis trahunt, sed purgandi virtute donantur admodum debili. Arthriticorum veluti Panacea a plurimis commendantur: & in ipso fluxionis tempore, secundum Æginetam, exhibendi sunt in substantia, vel in decocto. Ab illorum usu, inquit, post biduum omnis rheumatismus cohibetur, ita ut ægrotantes consueta obire possint munia.

In substantia a ʒß. ad ʒij. exhibetur; in decocto ad ℥j. Adeo debilis est eorum purgandi vis, ut raro soli præscribantur: sed cum aliis purgativis conjunguntur, ut Aloe, Colocynthide, Aquila alba, &c. Cum etiam stomacho nimis molesti sint, flatus gignant, ciborumque inappetentiam excitent, tum Græci, tum Arabes, ea admisceri suadent, quæ stomacho conducunt, ut Zingiber, Cinnamomum, Rosæ, &c.

℞. Hermodactylor. pulver. ʒj. Aquilæ alb. gr. x. Cinnamomi ℈j. cum Conserv. Rosar. q. s. M. F. bolus in arthritide.

℞. Hermodactylor. pulver. ℥ß. Aloes optimæ, Diagrydii ana ʒß. Zingib. ℈j. cum melle rosaceo. Fiat massa pilular. cujus dosis erit ʒj.

℞. Hermodactylor. contusor. ℥ß. Folior. Senn. ʒij. Cinnamomi ʒj. Infunde in vino albo per noctem. Colaturam capiat æger mane, jejuno ventriculo.

Plurimis compositionibus recipiuntur ad pituitam, & serum educendum ut in Pulvere arthritico *Paracelsi*, Pulvere panchymagogo *Quercetani*, Syrupo hydragogo *Charas*, Benedicta laxativa, Electuario Diacarthami, Electuar. Caryocostino, Pilulis fœtidis, & Pilulis de Hermodactylis, *Mesuæ*.

ARTICULUS VIGESIMUS PRIMUS.

De Jalapa.

JAlapa, Jalapum, & Mechoacana nigra *Officinarum*, radix est oblonga, turbinata, crassa, densa, in taleolas transversas secta, gravis, foris nigricans, intus fusca vel cinerea, resinosa, fractu contumax, sapore nonnihil acri, & nauseoso. Probatur densa, resinosa, fusca, fractu contumax, & quæ flammam facile concipit.

Hæc radix Græcis, & Arabibus prorsus incognita, inter novi orbis divitias nobis advecta fuit. Nomen sumpsit a Xalapa oppido novæ Hispaniæ, unde primum asportata fuit.

Cujus-

Cujusnam plantæ sit radix, non plane constat inter auctores; an Bryonia, Mechoacanna nigricans, *C. B. P.*? an Convolvulus Americanus Jalapium dictus, *Raii Histor.*? an Solanum Mexicanum magno flore, *C. B. P.*? Sed refert clarissimus Tournefortius, post Plumerium, & Lignonium ex America reduces, plantam cujus radices sub Jalapæ nomine usurpantur in officinis, similem esse illi, quæ dicitur Jalapa officinar. fructu rugoso, *Instit. R. H.* (*a*)

Americana hæc planta ex radicibus crassis, foris nigricantibus, intus albicantibus, caulem profert duos cubitos altum, firmum, geniculatum, & patulum. Folia bina nascuntur ex adverso posita, in acumen desinentia, obscure virentia, & inodora. Flores monopetali sunt, infundibuliformes, lutei, vel ex albo, purpureo, & luteo variegati, cum gemino calyce, altero a quo involvuntur, altero cui insident. Is autem abit in fructum seu capsulam subrotundam, nigricantem, tres lineas longam, una parte obtusam, altera velut annulo cinctam, pentagonam, asperiusculam, & rugosam, in qua continetur nucleus ovatus, rufescens. Colitur in hortis Europæis, nec differt a Solano Mexiocano, magno flore, *C. B. P.* quod Gallis *Belle de nuit*, vocari solet, nisi fructu magis rugoso.

Radix Jalapæ abundat sale acri uberrimo, acido vero parciori; cum sulphure, & terra conjunctis. Horum principiorum commixtio resinam, & gummi constituunt, quæ magna copia ex hac radice sicca extrahuntur. Nam Jalapæ pulveratæ ℥xij. resinæ ℥iij. extracti gummosi ℥iiij. suppeditarunt. Mediante vero distillatione ex Jalapæ ℔ij. olei ℥ix. prodiere, uberrimum phlegma alcalinum, quantitas vero minor acidi, quodque sese obscure tantum manifestum fecit. Adde infusum Jalapæ in aqua limpida chartæ subcæruleæ colorem magis vividum efficere.

Jalapa eximium est purgans, & apud plebejos usitatissimum; ex eo quod sit inodorum, non ingratum, & minima mole exhiberi possit. Omnes noxios humores, maxime vero serosos per inferiora purgare, & quidem citra molestiam, dicunt. Verum non adeo mitem esse Jalapam, ut complures sibi persuadent, reclamat Simon Paulli, qui eam Scammonio affinem pronuntiat. VVepferus quoque, experimento in canibus facto, Jalapam ventriculum, & intestina inflammare pronuntiat. Exhibito enim magisterii Jalapæ ℈ß. catello menstruo, & ℈i. catello semestri; hic vehementi singultu affectus fuit; ille vero torminibus, & instar temulenti incidendo vacillabat. Post aliquot horas alvo non soluta, dissectis vivis, inflammationis signa in ventriculo, & in intestinis apparuerunt. Ingenue tamen confitendum est, nimiam fuisse dosim magisterii seu resinæ Jalapæ, quæ quidem ipsa substantia vehementius purgat.

Itaque nihil in Jalapa deprehenditur, quod ipsi cum cœteris remediis purgantibus acribus, & validioribus non sit commune. Eorum enim operandi ratio pendet, tum ab actione partium sulphurearum, & acrium salinarum cathartici medicamenti in intestinorum membranas quas irritant,

(*a*) Verum & ipsi quoque in errore versati sunt. Namque Houstonus ex America redux, plantam Jalapæ secum asportatam ostendit Cl. viro D. Bernardo de Jussieu, Londini tunc degenti: ipsique vera Convolvuli species esse visa est, non vero Mirabilis Peruvianæ.

tant, & convellunt, ficque fortem glandularum expreffionem promovent; tum etiam ab earumdem particularum mixtione cum maffa fanguinea, & corporis humoribus quos folvunt, & liquant. Catharfis igitur inftitui non poteft, quin inteftinorum irritatio excitetur; quæ quidem major vel minor erit pro cathartici vehementia vel dofi.

Jalapa itaque inter hydragoga fortiora benignum eft, & mite, nec nifi per accidens noxam afferre poteft. C. Bauhinus ejus dofim ad ʒj. conftituit. Sed C. Hoffmannus, Simon Paulli, & melioris notæ Medici, infra grana xxiv. fubfiftunt. Revera Jalapa in fubftantia egregie purgat fine moleftia a gran. xij. ad ℈j.

Obfervandum tamen Jalapam non convenire in febribus acutis, neque calidis, & ficcis conftitutionibus. In his enim, ficut cœtera purgantia acria, & irritantia, calorem intenfum, & fæpe inflammatorium in vifceribus accendit, parcioremque, imo fæpe nullam evacuationem promovet. Sed iis convenit, qui frigidæ funt temperiei, & fero fcatentes, fpeciatim in hydrope, anafarca, & cachexia: at vero attente confiderandum eft quid intelligendum fit per corpora humida. Quæ enim funt ficca, fæpe fæpius multo redundant fero; fic in melancholicis, fcorbuticis, atra bile affectis, in quibus præfervida funt vifcera ab immodico bilis fervore, vel in quibus fanguis aduftione acrior factus, dum fibrofa pars arcte cogitur, altera in ferum colliquefcit: in his, inquam, & fimilibus multo fero fcatere corpus videtur, adeo ut fputatores fint, aut fimilia fuperabundantis feri prodant indicia. Hæc corpora pro humidis habenda non funt; imo tota intus ficcitate rigefcunt, & æftu exuruntur. Succorum enim acrimonia partium fibræ convelluntur, nec debitas ofcillationes exercent, ad circularem fuccorum curfum promovendum. Singulis in partibus hærentes fucci per vaforum poros tranffudant, cachexias, & tumores œdematofos, leucophlegmatiam, hydropem procreant aut alios affectus, hujufcemodi hydragogis medicamentis minime cedentes. Humida igitur habeantur corpora, quæ fuccis mollioribus, mucilaginofis, chylofis, aut cœnofis turgidula funt, in quibus humiditas non falis colliquantis, aut ftagnationis fuccorum foboles fuerit, fed quam fecerit fuccorum nutritiorum redundantia, cruditas, aut ingluvies. Exempla præbent infantes qui lacte, pultibus, & fimilibus victitantes, purgationes facilius ferunt, tum & helluones, & ciborum gurgites, in quibus fanguinis, pinguedinis, chyli, aut feri redundantia fcatens, cathartici vim impune fentit. Ea fane de caufa Jalapa in infantium morbis maxime prodeft, fcilicet ratione mollis, lacteæ feu chylofæ eorum conftitutionis, cujus beneficio tota purgantis acrimonia retunditur. In adultis contra biliofus aut elafticus nimis factus fanguis, talis cathartici acrioris acceffione, in fermentationem agitur. Eam ob rem quoque purgantia felicius cedunt in febribus acutis infantium, quibus etiam citius quam adultis propinari poffunt.

Vim nocivam Jalapæ, fi quæ fit, infringere autumant correctivis, modo Salibus alcalinis, ut fale Tartari, Abfinthii, &c. quibus refinofa pars folvitur, & expanditur; modo acidis, ut cremore Tartari, fucco Limonum, fpiritu Sulphuris vel Vitrioli, quibus coercetur, & fere figitur; modo oleofis, aromaticis, ut Cinnamomo, Cariophyllis, Zingibere, Maci, quibus nerveæ tum ventriculi, tum inteftinorum fibræ vi

pur-

purgantis medicamenti debilitate restituuntur. Verum prorsus inutile mihi videtur catharticum medicamentum ægrotanti propinare, & ejus vim infringere. Satius foret illud non exhibere. Acida revera cathartici vim minuunt, optimeque temperant; sed idem fieri potest, purgantis dosim imminuendo. Olea aromatica pessima censeo catharticorum temperamenta, quæ sane in visceribus irritationem cathartico valentiorem suscitando, titillationem, quæ ab eo excitatur, inutilem, irritamque reddant; cum sæpe inflammationem accendant, & humorum evacuationem inhibeant. Sales alcalini longe aptiores videntur ad resinosa cathartica contemperanda; solvendo enim partes resinosas, impediunt ne tenaces illæ partes intestinorum membranis pertinaciter adhæreant, ut sæpe accidit. Verumtamen ab his salibus, catharticorum acrimonia non modo non temperatur, sed econtra incenditur.

Igitur ut bene succedat catharsis, medicamentum catharticum, & morbo, & temperamento accomodatum, nec nimia, nec parciori dosi exhibeatur; tunc emendationis non indigebit: & si quocumque modo temperandum sit, sufficienti liquoris copia diluatur. Quod quidem de purgantibus in genere.

Jalapa vero nulla indiget emendatione. Sufficienti terræ quantitate extenduntur salinæ, & sulphureæ partes; ita ut nulla melior sit hujusce medicamenti præparatio, quam ipsamet ejus substantia.

Resina, ope spiritus vini, & extractum gummosum, ope aquæ, ex ea præparantur. Sed resina non uberius evacuat, imo sæpe minus, & semper cum molestia, & torminibus; gummosum vero extractum segniter admodum operatur. Jalapæ substantia raro in liquoribus propinatur, sæpius sub forma boli.

♃. Pulver. Jalapæ gr. xx. Infunde per noctem in vini albi ℥vj. Mane probe agitatam & turbidam infusionem cum pulvere hauriat æger.

♃. Jalapæ pulveratæ ℈j. Syr. Flor. Persicor. q. s. M. F. bolus.

♃. Pulv. Jalap. gr. xviij. Sal. Ducis Holsatiæ ʒß. Conserv. Flor. Aurantior. q. s. Fiat bolus.

♃. Rhei pulver. ℈j. Jalapæ tenuiss. pulver. gr. xij. Aquilæ albæ gr. x. Syr. Reg. Sapor. q. s. M. F. bolus.

Usurpatur Jalapa in El. Hydragogo *Sylvii de le-Boe*, El. antihydropico *Charas*, in Extracto catholico, & cholagogo *Rolfincii*, in Pilulis arthriticis *Shefferi*, in Pilulis cachecticis, & Syr. hydragogo, & Syrupo aperiente cachectico, *Charas*.

ARTICULUS VIGESIMUS SECUNDUS.

De Imperatoria.

STirps non unica Imperatoriæ nomine insignita fuit; Meum enim & Laserpitium sic a quibusdam nominata sunt. Nec Imperatoria nostra hoc unicum nomen obtinuit: dicitur quoque Astrantia, Magistrantia, Ostrutium, & Osteritium.

Ra-

Radix vero, quæ sub Imperatoriæ nomine nostris in officinis reperitur, oblonga est, pollicem crassa, rugosa, quasi cirrata & geniculata, fibrata, foris fusca, intus alba, sapore acerrimo, aromatico, vehementer linguam vellicante, totumque os calefaciente, odore fragrantissimo, medicamentoso. Veteribus Græcis vel ingnota fuit, vel ab his adeo obscure descripta, ut dignosci nequeat.

Planta, ex qua extrahitur, Imperatoria major, *C. B. P.* Imperatoria, *J. B.* Astrantia, *Dodonæi*, nuncupatur. Ejus radix oblique serpit, pollicem crassa, & fibris quamplurimis donata. Folia sunt alata, ex tribus segmentis subrotundis, læte virentibus, palmaribus, tripartitis, & in ambitu incisis composita. Caulis ad cubitum & sesquicubitum assurgit striatus, cavus, flores sustinens rosaceos, umbellatos, ex quinque petalis constantes cordiformibus, candidis, in orbem positis, & insidentibus calyci, qui deinde abit in fructum compositum ex duobus seminibus planis, fere ovatis, leviter striatis & marginatis. Alpibus & Pyrenæis montibus delectatur; & inde radix sicca nobis affertur.

Eligitur quæ in excelsis montium jugis colligitur, quæ quidem longe acrior est quam quæ in planis nascitur, aut in hortis colitur. Ex ejus radice, foliis, & caulibus dissectis manat liquor oleosus, gustu acerrimus, qui Tithymali lacti acredine non cedit.

Imperatoriæ radix, sicut & semen, non mediocrem olei essentialis quantitatem distillatione fundit. Analysi chymica, cum Angelica convenit, quam superat odore fragrantiore, & acutiore gustu, sicut & virtutibus.

Alexipharmaca est & sudorifera, ventriculi, intestinorum & uteri flatus discutit. C. Hoffmannus in colicis, & flatuosis affectibus eam prædicat tanquam divinum remedium. Ab eodem tum ad menstruas evacuationes mulierum restituendas, tum ad virorum sterilitatem seu frigiditatem arcendam commendatur. Ciborum concoctionem juvat, obstructiones aperit, asthmaticis seu anhelosis prodest, viscidam tenacemque pituitam incidendo, expectorationemque excitando. Hydropem, quartanam, & febres diuturnas sanat, modo sint a frigore, inquit idem C. Hoffmannus. Usus præcipuus est in venenatis morbis & ictibus & in frigidis cerebri affectionibus, catharris, paralysi, apoplexia, &c. Ore detenta, præstantissimus est apoplegmatismus, quo efficaciter cerebri pituita expurgatur, & odontalgia sanatur. Dosis a ℈ß. ad ℈j. in substantia, & ad ℈ij. in infusione.

℞. Rad. Imperator. pulver. ℈j. Propinetur in vini generosi ℥v. hora una ante quartanæ paroxysmum.

℞. Rad. Imperatoriæ incisæ ℥ß. Infunde in vini Hispanici ℥vj. Capiat æger cochlear unum aut alterum, rad. colicos affectus, flatusque discutiendos.

℞. Folior. Salviæ pug. j. Imperatoriæ rad contus. ℈j. Infunde in aq. bull. ℥viij. Infusionem sumat æger calidam, in modum potus Theæ, cum Saccharo, in catharrosis affectionibus, paralysi, asthmate.

Externe serpigines inveteratas tollit, inquit S. Paulli, si ex hujus radicis pulvere recentis & adipis suilli tantillo linimentum conficiatur, quo partes affectæ inungantur; aut si digeratur pulvis in aceto vini, quo pars affecta indentidem abluatur.

Semen iisdem ac radix pollet virtutibus.

Radix Imperatoriæ usurpatur in Antidoto Orvietano *Charas*, & in Aceto Theriacali *Ejusdem*.

ARTICULUS VIGESIMUS TERTIUS.

De Ipecacuanha.

IPecacuanha præstantissimum Dysenteriæ remedium, in novo orbe repertum, circa medium sæculi præteriti, descriptum fuit a Guillelmo Pisone in sua Indiarum historia, a quo tum & a Marcgravio e Brasilia in Europam delatum fuerat, Altis tamen tenebris obsitum, & in Gallia nostra incognitum remanserat, ad annum circiter 1672. quo cum D. Legras, Medico, qui ter Americam peragraverat, Lutetiam pervenit. Verum illius virtute nondum comperta satis, per plures annos oblivioni traditum fuerat, usque dùm circa annum 1686. a peregrino quodam mercatore Garnerio dicto, iterum huc allatum est. Cum autem vires illius singulares ab hoc mercatore prædicarentur, ab Adriano Helvetio Facultatis Rhemensis Medico in usum feliciter revocatum est; ab eoque tantum thesaurum sibi & civibus comparare voluit Ludovicus Magnus, cujus munificentia publici juris factus est Ipecacuanhæ usus.

Radix est, cujus, habita locorum ratione, species duæ sunt, Peruviana & Brasiliana; habito vero respectu coloris, tres sunt, cinerea, vulgo *grise* ou *blonde*, fusca, vulgo *brune*, & alba, vulgo *blanche*.

Ipecacuanha cinerea; Ipecacuanha Peruviana, *Officinar*, Bexuguillo & Rais de Oro Hispanorum; forte Ipecacuanha alba Pisonis. Radix est duas tresve lineas crassa, tortuosa, & quasi annulatim exasperata, dilute fusca vel cinerea, densa, dura, fragilis, resinosa, cum nervo exiguo radicis meditullium secundum longitudinem occupante, sapore subacri, amaricante, nonnihil odorata. Ex Peruvia, ubi circa mineras auri nascitur, ab Hispanicis classibus quotannis Gades affertur.

Quænam sit planta, quæ ex hac radice assurgit, ignoramus; nisi eadem sit species, quam G. Piso Ipecacuanham albam nominat: quæ quidem planta exigua est, humilis, Pulegio non admodum dissimilis, cujus caulis foliis lanuginosis exsurgit, multis, albisque flosculis verticillatis cingitur.

Ipecacuanha fusca; Ipecacuanha Brasiliensis & Radix Brasiliensis, *Officinarum*; Ipecacuanha altera seu fusca Pisonis. (*a*) Radix est tortuosa, rugis quasi annularibus magis exasperata, quam cinerea, tenuior tamen,

---

(*a*) Ouragoga *Lin. gen.* 934. florem ejus ex sicco exemplari descripsit Linnæus his verbis.

Cal. Perianthium quinquepartitum, laciniis lanceolato-linearibus, æqualibus, persistentibus. *Cor.* quinquefida, *Stam.* quinque. *Pist.* Germen intra calycem & corollam, Styli numero incerti. *Per.* Bacca subrotunda, unilocularis, calyci insidens, umbilicata, *Sem.* tria, ossea, hinc gibba, inde angulata, approximata in globum, unilocularia, singula sex sulcis exarata.

Radix longissima. Caulis rarissime ramosus, decumbens, inferne nudus. Folia versus apicem opposita, obverse ovata, utrinque acuta, scabra, subtus pallidiora, duorum pollicum latitudine, trium longitudine, internodiis caulis vix pollicis longitudine.

tamen, lineam crassa, foris fusca vel nigricans, intus alba, leviter amaricans. Hæc Ipecacuanhæ species ex Brasilia Ulyssiponem affertur.

Planta caulem profert semicubitalem, trinis vel quinis tantum foliis ornatum, in cujus summitate baccas producit nigras & paucas. Gaudet locis opacis, & tantum in densis reperitur nemoribus.

Ipecacuanha alba, seu potius Ipecacuanha adulterina. Radix sub hoc nomine in officinis reperitur tenuis, lignosa, quæ rugis caret, amaroris expers est, & ex candido flavescens. Hæc pro Ipecacuanha alba Pisonis, a quibusdam exhibetur: sed utrum sit genuina radix a Pisone sub hoc nomine descripta, valde dubito; cum Ipecacuanha alba Pisonis per superiora & inferiora evacuet humores, hæc vero vomitum non excitet; neque secessum. Hanc itaque radicem a mercatoribus, sordidi quæstus causa potius quam ratione ullius affinitatis cum Ipecacuanha permisceri existimo; & fortasse Ipecacuanha alba Pisonis non differt ab Ipecacuanha Peruviana seu Bexuguillo Hispanorum.

Ipecacuanha utraque, Peruviana, & Brasiliensis, humores evacuant per superiora & inferiora. Præterea earum vim alexiteriam commendat Piso, nec præstantius esse remedium non solum adversus dysenterias & alvi fluxus inveteratos, sed etiam adversus plurimos morbos ex longa obstructione ortos asserit.

Peruviana seu cinerea cœteris anteponitur, propterea quod longe mitior sit ejus operandi ratio. Brasiliensis vero longe vehementiorem vomitum excitat.

Eligatur bene habita, succi plena, non vetusta nimis. Annosa tamen non contemnenda est. Ad plures enim annos conservari potest, teste Pisone: tuncque vomitivas quidem vires deponit, sed non antidotales & sudoriferas.

Frequens nunc est apud nos utriusque usus in alvi profluviis. Sed potissimum ad dysenteriam confirmatam sanandam felicissime usurpatur. Nam sæpe incantamenti instar eam intra unius diei spatium sanat.

Ea est Ipecacuanhæ, tum cinereæ, tum fuscæ viscositas & acrimonia, ut si quis hujus radicis libram unam aut alteram contundat, & in pulverem tenuissimum redigat, nisi elatum pulverem caute devitet, paulo post difficili corripiatur respiratione, sanguinis sputo, aut narium hæmorragia, vel oculorum aut faciei, nonnumquam etiam gulæ tumefactione & inflammatione afficiatur; quæ quidem symptomata intra paucos dies, aut per se; aut venæ sectionis ope, evanescunt.

Si in aqua decoquatur, uberrimam mucaginem suppeditat; quæ tantæ est tenacitatis, ut per linteum decoctio nisi forti expressione percolari possit.

Ex Ipecacuanhæ cinereæ seu Peruvianæ ℥viij. resinæ ʒx. ope spiritus vini extractæ fuerunt. Ex eadem hujus radicis quantitate, ope aquæ communis, gummosi extracti ℥iiiß. prodiere. Pulveris residui post accuratam resinæ & gummi extractionem pondus fuit ℥iiij.

Ipecacuanhæ fuscæ ℥viij. suppeditarunt resinæ ʒvj. Eadem quantitas ejusdem radicis gummi ℥j. & ʒij. præbuit cum aqua communi. Pulvis superstes, gummi & resina rite separatis ex rad. ℥viij. fuit ℥vj.

Unde liquet principia activa, id est resinam & gummi majore copia in Peruviana, quam in Brasiliensi, reperiri.

Extractum resinosum potenter vomitum provocat, gummosum vero perparum; hoc licet non ita tuto ac ipsa radix dysenterias sanet, non resina. Pulvis vero superstes gummi & resina diligenter spoliatus, prorsus iners est, cum nec vomitum provocet, nec secessum, nec dysenteriam sanare valeat. Concludendum igitur Ipecacuanhæ virtutem præcipuam pendere a gummosa substantia. Ejus enim mucilaginosis partibus oblinuntur intestinorum membranæ suo muco spoliatæ, earumque exsiccantur & sanantur exulcerationes. Revera pars resinosa, a qua vis vomitum provocandi pendet, non prorsus inutilis est; cum materia morbifica in ventriculi, & intestinorum glandulis delitescens dividatur, & foras amandetur. Fatendum est tamen longe efficacius Ipecacuanhæ principia in ipsa radice coadunata dysenteriæ mederi, quam seorsim sumpta.

G. Piso Ipecacuanhæ ʒj. in substantia pro dosi proponit, vel ʒij. in infusione vel decocto. Malunt Brasilienses, inquit idem auctor, dilutum, quod vel unius noctis sub dio maceratione, aut coctione in aqua, medicam suam virtutem abunde liquoribus communicet. Postea caput mortuum reservatum, denuoque eodem modo præparatum, in eumdem usum exhibetur, minus quidem efficax ad purgandum vel vomendum, sed magis adstringens. Hæc enim radix non solum materiam morbificam, licet tenacissimam, a parte affecta revellit, eamque per superiora expellit, sed etiam adstringendo viscerum tonum restituit.

Apud nos vero ipsa radicis substantia pulverata sæpius exhibetur, quam infusum vel decoctum: & quidem a ℈ß. ad ʒß. Sumitur autem vel in vino, vel jusculo diluta, vel ex nebulis, mane jejuno ventriculo. Sæpe prima dosis sanat: sin minus, ad secundam & tertiam recurrendum. Quidam vespertinis horis ejusdem diei, quo exhibita fuit Ipecacuanha, potionem stomachicam & anodynam ægrotanti propinandam præscribunt, ne recidivam patiatur.

℞. Pulver. Ipecacuanhæ ℈j. vel ʒß. Syr. Cydonior. q. s. Fiat bolus mane ex nebulis devorandus, superbibendo jusculi vel vini aqua temperati cyathum unum.

℞. Conf. de Hyacynthis ʒj. Diacod. ʒvj. Dissolve in aquar. Centinod. & Plantaginis ana ℥iij. Fiat potio hora somni exhibenda. Vel

℞. Diaphoretic. mineral. Coralli rubr. & Terræ sigillatæ ana gr. xv. Cinnamom. & Galangæ minor. ana gr. x. Laudan. Opiati gr. ß. Syr. Cydonior. q. s. Misce. Fiat bolus hora somni devorandus.

Experientia comperi Ipecacuanham ad gr. vj. vomitum perbelle provocare, & ad gr. x. non minus vehementer, quam ad ℈j. vel ℈ij. Unde majorem dosim quam gr. vj. vel x. inutilem censeo.

Cum autem compertum sit hanc radicem pluries iterandam esse ad recidivas præcavendas, ægrotanti rite purgato per superiora & inferiora Ipecacuanhæ ope, aliquot ejusdem radicis grana singulis diebus per vices exhibenda præscribo; quæ quidem nullam purgationem promovere valent, sed tantum adstringunt, intestinorumque parietes mucagine obducunt, eorumque exulcerationes abstergunt & exsiccant. Hac ratione ægrotantes tuto, & sine recidiva a dysenteria liberantur.

Ita

Itaque æger dysenteria simplici laborans, rite præparatus, tum venæ sectione, si adsit febris vel plethora, tum convenientibus enematibus, tum etiam diæta requisita, purgetur secundum hasce formulas aut similes.

℞. Mann. Cal. ℥j. Liquescat in aquæ Plantag. ℥vj. Fiat colatura in qua dissolve El. Cathol. cum Rheo dupl. ℥ß. Pulver. Ipecacuanhæ gr. vj. Fiat potio mane exhibenda.

Vel ℞. Rhei pulverati ℈j. Pulver. Jalap. gr. xij. Rad. Brasil. gr. vj. cum Syr. de Cichor. comp. q. s. M. Fiat bolus.

Sic vacuatis primis viis per superiora, & inferiora, & absoluta medicamenti purgantis operatione, sumat æger singulis diebus duas doses opiatæ adstringentis, & roborantis sequentis.

℞. Conserv. Ros. rubrar. & Conserv. Cynorrhodon. ana ℥j. Theriacæ Androm. sen. ʒij. Pulver. Ipecacuanhæ gr. xviij. Syr. Cydonior. q. s. Misce, Fiat opiata cujus dosis ʒj. mane jejuno ventriculo, & sero quatuor post prandium horis, usu continuo usque ad perfectam sanitatem.

Observat clarissimus Tournefortius hocce specificum medicamen in castris minus feliciter succedere, quam in privatorum ædibus, tum quod militum vires plerumque prostratæ sint, visceraque nimium læsa; tum quod aerem spirent insalubrem, malignisque halitibus inquinatum. Quod de militibus asserit, illud quoque comprobavi apud pauper, & ignobile vulgus, præsertim in Epidemicis dysenteriis quæ quidem oriuntur a maligno quodam halitu, vel cum alimentis, vel per aerem in massam sanguineam immisso: tunc enim irrita est Ipecacuanhæ vis, nisi hujusce medicamenti usus continuetur, & cum cardiacis, & Alexipharmacis consocietur. Itaque in epidemicis, & malignis dysenteriis ea est illius medicamenti exhibendi ratio.

℞. El. Cathol. cum Rheo dupl. ʒiij. Pulver. Ipecacuanhæ gr. x. M. Fiat bolus.

Si debiles admodum sint vires; statim peracta evacuatione per superiora, præscribatur hæc potio cordialis, & antidysenterica.

℞. Conf. de Hyacinthis, & El. Diascord. ana ʒj. Pulver. Ipecacuanhæ gr. x. Syr. Cydonior. ℥j. Aq. Cinnamomi ℥ß. Aquar. Plantaginis, & Melissæ ana ℥iij. Fiat potio cochleatim exhibenda singulis horis.

Die sequenti sumat æger duas doses opiatæ sequentis.

℞. El. Diascord. ʒj. Rad. Brasil. gr. j. M. Fiat bolus pro dosi, mane & sero iterandus, donec æger prorsus restituatur.

Licet hæc radix specifice dysenteriæ medeatur, non ejusdem tamen est energiæ in cœteris alvi fluxibus. Imo felicius ad dysenteriam confirmatam, quam ad incipientem, adhibetur, ubi præfervidus adhuc fuerit sanguis, & efferum nimis ac immite morbi fermentum. In confirmata enim materia morbifica jam a sanguine secreta intestina occupat, unde facilius foras amandatur.

Rarissime hocce remedium rite adhibitum irritum deprehenditur. Si vero non feliciter cesserit, aliquando sæpius in causa fuit insanabilis viscerum affectio vel humorum depravatio, ad summum perducta. Verum etsi non bene succedat, nihilo pejus tamen ab illius usu se habent ægro-

ægrotantes. Unde tutiſſimum, & præſtantiſſimum dici poteſt medicamentum.

(Aliæ præterea ſunt plantæ, quæ Ipecacuanhæ nomine gloriantur, ex quibus unam hanc tantum referemus, quæ dicitur, Ulmaria major, trifolia, flore amplo, pentapetalo, Virginiana, *D. Baniſter. Plukn. Phyt. T.* 236. *fig.* 5. & *Rai. Tom.* 3. *p.* 330. Ulmaria Virginiana, trifolia, floribus candidis, amplis, longis, & acutis, *Mor. part.* 3. *pag.* 323. Filipendula foliis ternatis, *Lin. H. Cliff. pag.* 191. & *Gron. Flor. Virg. part.* 1. *pag.* 55. Fruticoſa hæc hærba in Virginia creſcit, ubi Ipecacuanha vocatur. Radice eſt dura, & lignoſa, multis dependentibus fibris; ſuperius nodoſa, ſupra terram ſæpius nuda: ex qua plures oriuntur caules lignoſi, ſtriati, atrorubentes, glabri, ramoſi; quibus ſine ordine adnaſcuntur folia oblonga, acuminata, rugoſa, ſubtus ſubhirſuta, in uno pediculo terna, biuncialis longitudinis, media parte unciam longa, circa margines acute denticulata Carpini in modum, in mucronem gracileſcentia. Interdum etiam bina alia adnectuntur foliola minora, ut quinque foliata appareat planta, ſingulo foliolo brevi petiolo inſidente. Ex horum alis alii etiam ramuſculi graciles proveniunt, quorum cacuminibus non adeo ac in prioribus luxuriat florum copia. Flores albicantes e rubro-variegati, in ſummitate caulium, & ramorum, ſinguli proprio pedunculo unciali, & biunciali inſident, pentapetali, petalis ſubrotundis, planis, reflexis, calyci inſertis monophyllo, & quinquepartito. Staminibus plurimis gaudent, capillaribus, corolla brevioribus, calyci inſertis, & antheris ſimplicibus; germinibus quinque acuminatis in totidem ſtylos deſinentibus. Petalis marceſcentibus, calyx aridus fuſcus manet, quo ſemina quinque, oblonga, acuminata, in orbem digeſta conduntur.

ARTICULUS VIGESIMUS QUARTUS.

De Iride Florentina, & noſtrate.

IRis Florentina, *Officinarum*; Ιρις Ἰλλυρικὴ, *Dioſcoridis & Græcorum*; Aſmeni iuni ſive Aierſa *Arabum*. Radix eſt, quæ nobis affertur in fruſta oblonga, geniculata, paululum compreſſa, unum aut alterum pollicem craſſa, candida, cortice ex flavo rubente ſpoliata, ſuis orbata fibris, odore violaceo fragrante, ſapore amaro, acri.

Eligatur bene habita, candida, odoratiſſima, non carioſa, non rugoſa.

Planta dicitur, Iris alba Florentina, *C. B. P.* Iris flore albo, *J. B.* quæ ab Iride vulgari non diſcrepat; aut ſi quid interſit diſcriminis, ſaltem pro nihilo habendum eſt.

Iris autem vulgaris Germanica ſive ſylveſtris, *C. B. P.* Iris vulgaris, violacea, ſive purpurea, ſylveſtris, *J. B.* Iris ſylveſtris, *Tabern. Icon.* Radice eſt oblique per ſuperficiem terræ ſparſa, craſſa, rugoſa, geniculata, ex inferiori parte fibrata, acri odore, dum recens eſt, gravi; conſumptoque humore ſuperfluo, tandem grato: ex qua folia prodeunt,

un-

unciam lata, rigida, cubitum longa, & gladium æmulantia, ita ad radicem conjuncta, ut carina unius alterius dorsum excipiat; inter quæ caulis assurgit rectus, teres, glaber, firmus, ramosus, quatuor aut quinque geniculis interceptus, cum foliis caulem amplectentibus, eo minoribus quo propiora sunt summitati. Flores primo Vere erumpunt ex convolutis membranis, Liliacei, monopetali, in sex partes divisi, quarum tres alternæ sursum, tres vero aliæ deorsum spectant, foris lividi coloris in cinereo, & circa principium virides, intus vero purpureæ seu violaceæ, lacteis & latis venis distinctæ. Pistillum e fundo floris surgit tribus petalis instructum, eodem modo coloratis, fornicatis, & partibus floris deorsum inflexis ita incumbentibus, ut palati cujusdam speciem præ se ferant. Calyx autem mutatur in fructum cylindriformem, trigonum, trifariam apice dehiscentem, in tria loculamenta divisum, seminibus fœtum rotundis, & oblongis, sibi mutuo superincumbentibus.

Iris Florentina a vulgari non discrepat, radicum, foliorum, florumve forma, sed colore tantum. Folia enim Florentinæ Iridis ad glaucum magis accedunt: flores tenui, sed eo tamen grato, odore præditi, lacteo candore perfusi sunt; radices vero majores, crassiores, solidiores, candidiores, & odoratiores deprehenduntur.

Ex hisce plantis radix fere sola in usum Medicum venit. At vero cum apud Scriptores Medicos de Iride fit mentio, observandum est, si succum Iridis præscripserint, eum ex Iridis nostratis seu vulgaris radice exprimi: si vero Iridis meminerint, ut forma pulveris compositiones ingrediatur, intelligendam esse Iridis albæ Florentinæ radicem.

Plurimæ Iridis radicibus virtutes a veteribus & neotericis attribuuntur. Dosis a ℈j. ad ʒj. Iris Florentina attenuat & incidit crassiorem lympham in pulmonibus hærentem, ejusque expectorationem promovet; unde asthmati medetur, dyspnœæ, tussi. Utilis quoque est ventris torminibus infantium, & inter sarcotica medicamenta numeratur. Præterea sternutatoriis, errhinis, & apophlegmatizantibus medicamentis utiliter permiscetur. C. Hoffmannus Iridem Florentinam somnum conciliare asserit, non vi narcotica, sed substantia vaporosa, quali constat quoque Crocus, Myrrha, Nux moschata &c. quod quidem in corporibus frigidis & humidis tantum, non vero calidis & siccis, efficere asserit..

℞. Iridis Florentinæ, Glycyrrhizæ, Sem. Anisi, Sulphuris vivi ana q. l. Syr. de Prassio albo, q. s. Fiat Electuarium, cujus dosis ʒj. sæpius in die exhibenda in tussi & asthmate.

℞. Rad. Irid. Florent. ℥ij. Agarici in nodulo ligati ʒjß. Folior. exsiccat. Nicotianæ ℈ij. Folior. Hyssopi, Thymi ana M. j. Coque in aquæ limpidæ ℔j. ad quartæ partis consumptionem. In colatura dissolve Oximeliti simpl. ℥iv. ad viscidam pituitam incidendam & foras eliminandam in asthmate. Exhibeatur calide bis, terve in die, instar potus Theæ, ad ℥vj. pro dosi.

℞. Irid. Florentin. rad. Pæon. maris ana ℥ij. Croci ʒiij. Fœniculi ʒij. Sacchar. Cand. ℥iij. Fiat lege artis pulvis subtilissimus, cujus ℈j. aut ℈ij. in lacte materno, vel vaccino, vel cum pulte pueris exhibeatur, ad ventris tormina sedanda & ventris inflationes discutiendas.

♃. Irid. Florentin. ℥iij. Folior. Betonicæ, & Majoran. ana ℥j. Misce ; Fiat pulvis sternutatorius.

♃. Irid. Florentin. ℥ij. Sem. Sinapi ; & Staphysagriæ ana ℥ß. Leviter pulverata includantur in nodulo quod in ore detineatur, jejuno ventriculo, prono capite, per semihoram masticando, ad copiosum plegma per ductus salivales educendum.

Iris Florentina usurpatur in Pulvere Diaireos, *Præpositi*, Confectione Rebecha, Trochiscis bechicis, *Charas*, Theriaca, *Andromachi*, in Pulvere cephalico odorato, & Pulvere sternutator. *Charas*, Ung. mundificativo de Apio, Pomato officinali, *Charas*, in Emplastro Dyachylo Ireato, & Diabotano, *Penicherii*.

Apud aromatarios frequentissimi est usus ad aromata varia præparanda.

Radix Iridis nostratis, seu vulgaris, inter hydragoga valentiora recensetur. Dejectione, & vomitione serosos humores ducit. In hydrope ejus succus depuratus ad ℥ij. vel iij. solus aut cum vino albo permixtus, mane, jejuno ventriculo alternis diebus sumptus commendatur. Attamen ea est ejus acrimonia, ut sæpe ardores accendat, non tantum in faucibus, sed etiam in ventriculo, & visceribus. Unde plurimi hoc hydragogum reformidant. Nec puero, nec seni, nec prægnanti tuto exhiberi potest, inquit Fernelius ; quod cœterorum more quæ valide aquas expurgant, menses moveat, abortum faciat.

Ex capite quoque Errhini loco usurpatus ille succus maximam seri copiam educit. Idem cum farina fabarum illitus lentigines, aliasque corporis maculas deterget.

Usurpatur in Oleo Irino dicto, & in Unguento Agrippæ, *Charas*.

ARTICULUS VIGESIMUS-QUINTUS.

De Mechoacanna.

MEchoacanna *Officinar*. Rhabarbarum album quorumdam ; radix est in taleas albas secta, cortice rugoso contecta, substantia molliuscula, in qua vix ulla apparet fibra, sapore subdulci cum obscura quadam acredine, quæ nauseam quandoque movet. Circulos quosdam habet ut Bryonia ; sed ab ea differt, quod compacta sit, nec fungosa, nec amara, nec virosa. Præterea Bryoniæ radix ex candido rufescit, & quasi radiatim corrugatur, atque saporis est amari, nauseosi, & virosi. Mechoacanna dicitur ex ea Americæ Meridionalis provincia Mechoacan dicta, ubi primum ab Hispanis reperta fuit. Ex multis quoque aliis Americæ Meridionalis regionibus affertur, ut ex Nicaragua, Quito, Brasilia, & aliis, ubi nascitur.

Eligitur, quæ recens est, (Triennium enim vix perdurare ejus efficaciam asserunt) albicans, compacta, & gravis : rejicitur quæ nigricat, & cariosa est.

Græ-

Græcis & Arabibus incognita, primum innotescere cœpit circa annum 1524. Sed potissimum a Nicolao Monarde promulgata fuit.

Planta a C. Bauhino ad Bryonias refertus, & Bryonia Mechoacanna alba, *C. B. P.* dicitur. Sed revera Convolvuli Americani species est, ut asserit Margravius, cui sane, ut oculato testi, fides potius habenda est. Convolvulus Americanus Mechoacan dictus, *R. H.*; Jetucu Brasiliensibus, sive Mechoacanna, *Margravii*, nuncupatur. Radix pedis longitudinem æquat, valde crassa, ut plurimum bifida, exterius obscure cinerea, seu fusca, interius alba, lactescens, sinosa: caules profert sarmentosos, scandentes, multangulares, etiam lactescentes, cum foliis solitarie positis, teneris, saturé viridibus, inodoris, cordis figuram exhibentibus, modo auriculatis, modo sine auriculis, unum, duos, tres, vel quatuor digitos longis, inferius nervo, & venis distinctis. Floribus decoratur monopetalis, campaniformibus, dilute incarnatis, intus purpureis. Pistillum abit in capsulam, in qua continentur semina nigricantia, pisi magnitudine, triangularia, & compressa. Radix verno tempore a Brasiliensibus collecta, atque in taleolas circulares modo, modo oblongas dissecta, atque filo transfutim excepta exsiccatur. Ab iisdem quoque radix recens, mundato cortice, exprimitur per pannum: & quod post aliquot horas in ima liquoris parte subsidit, exsiccatur; & lac vel fæcula Mechoacannæ dicitur.

Radix Mechuacanica, quam describit Hernandez sub nomine *Tacuache*, a Mechoacanna nostrarum officinarum discrepare videtur, quod illa fauces adurat, nostra vero fere insipida sit; deinde quod plantæ, quas sub hoc nomine describit, ab iis quas Monardes, & Margravius describunt, diversæ sint.

Mechoacanna, analysi Chymica, plurimum liquoris acidi & olei, modicum vero liquoris urinosi suppeditat. Minorem resinæ quantitatem suppeditat, quam Jalapa; sed partibus constat tenuioribus, & magis volatilibus, cum vis ejus purgans decoctione evanescat.

Hocce medicamentum, statim ab ejus inventione, tanquam purgativum præstantissimum prædicatum fuit, & multis encomiis celebratum. Verum ejus nomen multum decrevit ex eo tempore potissimum, quo Jalapium innotuit. Ejus desidia aut tardior operatio culpatur, & dosis nimis diffusa, qua exhibetur.

Cœterum purgat benigne, & sine molestia, roborando partes, & obstructiones resolvendo, nec injucunde, cum nullius fere saporis sit particeps. Crassos, viscidos, ac serosos humores educit ex toto corpore, capite nempe, pectore, articulis. Unde catharrosis, & frigidis affectibus, epilepsiæ, asthmati, strumis, arthritidi, morbisque venereis convenit. Hepatis, lienis, & mesenterii obstructiones referat. Hydropicis vero nec mitius, nec utilius catharticum exhiberi posse asserunt. Revera nullum fere purgans est magis temperatum, & paucioribus incommodis aut periculis obnoxium.

Ejus substantia tantum exhibetur. Sumitur ejus pulvis cum vino, vel cum alio liquore idoneo. Piso hujus radicis pulverem ab ℥ß. ad ℥j. proponit pro dosi. C. Hoffmannus illum pueris a ʒß. ad ʒj. viris vero ad ʒij. exhibet. In decocto non datur: nam experientia compertum est, coctione vim ejus perire, & exsolvi.

24. Me-

℞. Mechoacann. pulver. ℨij. Infunde per noctem in vini albi ℥v. Infusionem cum pulvere capiat æger mane, jejuno ventriculo.

℞. Mechoacannæ ℨjß. Tartari solubilis ℨj. Infund. in aq. Cichor. ℥vj. per sex horas. Infusio cum pulvere simul ægrotanti propinetur.

℞. Rad. Mechoacan. pulver. ℨj. Agaric. Trochisc. ℨß. Aquilæ albæ gr. xij. cum Syr. Rosar. solutiv. q. s. fiat bolus in catarrhosis affectibus, arthritide, & morbis a serosa colluvie oriundis.

Usurpatur Mechoacanna in Pilulis Mechoacannæ *Renodæi*, in ejusdem Hydragogo eximio, Electuario hydragogo *Sylvii*, Extracto Catholico Francofurtensi *Schroderi*, Extracto Catholico *Sennerti*, & Syrupo hydragogo *Charas*.

ARTICULUS VIGESIMUS-SEXTUS.

De Meo Athamantico.

MEum & Meu *Officinar.* Μῆον & Μεῖον Græcorum, *Mu* Arabum. Radix est oblonga, minimum digitum crassa, & ramosa, cortice foris ferrugineo, intus pallido, aliquantulum gummoso, includente medullam albicantem, odore satis jucundo, Pastinacæ fere, magis tamen aromatico, sapore non ingrato, nisi quod acris sit, & nonnihil amara. Ex Arverniæ montibus, Alpibus, & Pyrenæis sicca nobis affertur.

Meum veteribus Græcis haud ignotum, Athamanticum ab iisdem nuncupatur, vel quod ab Athamante Æoli filio, & Thebanorum Rege inventum fuerit, vel quod præstantissimum existimaretur in Athamante Thessaliæ monte natum.

Nomen Mei pluribus plantis quæ a legitimo Dioscoridis Meo discrepant, concessum fuit; sicut hæc Dioscoridis planta variis quoque insignita fuit nominibus.

Mei nomen hisce plantis tribuerunt, nempe, Imperatoriæ sativæ *Inst. R. H.* sive Angelicæ *Officinar.* Imperatoriæ Majori, *C. B. P.* & *Inst.* Fœniculo tortuoso *J. B. Inst.* Myrrhidi annuæ, semine striato, lævi, *Moriss. Inst.* Cachri semine fungoso, sulcato, plano, majore, foliis Peucedani angustis, *Moriss. Inst.* Thysselino *Plinii*, *Lobel. Inst.* & Phellandrio Alpino, umbella purpurascente *Inst. R. H.* Econtrario Meum Dioscoridis variis nominibus appellatum fuit; scilicet, Meum foliis Anethi *C. B. P.* Tordylon & Tordylion *Sordi*: Daucus primus sive Creticus *Tragi*: Seseli Creticum *Fuchsii*: Anethum sylvestre, Anethum tortuosum, Fœniculum tortuosum, & Fœniculum porcinum *Officinarum quarumdam*: Meu, Imperatoria quibusdam, *Cæsalpini*: Imperatrix *Apulorum*; Radix ursina, Sistra, Spicula, & Finochiella *Quorumdam*. A clarissimo Tournefortio ad Fœniculorum genus revocatur, & diceretur Fœniculum Alpinum perenne, capillaceo folio, odore medicato, quod Meum Officinarum, *Inst. R. H.* nisi Mei nomen longo usu comprobatum esset.

Radi-

Radicibus donatur dodrantilibus in plures partes in obliquum & altum divaricatis, ex quibus pediculi nascuntur cubitales, longi, ſtriati, quibus inhærent folia tenuiſſime laciniata, coſtæ innaſcentia. Fœniculi ſimilia, capillacea, crebriora tamen & molliora; nec capilli uſque adeo longi. Inter hos cauliculi aſſurgunt ſimiles Fœniculo, minores tamen multo, ſtriati, inanes, ramoſi, in quorum faſtigiis eminent umbellæ florum candidorum, roſaceorum, qui ſcilicet plurimis conſtat petalis in orbem poſitis & calyci inſidentibus. Calyx autem abit in fructum ex duobus ſeminibus compoſitum, oblongis, hinc gibbis, & ſtriatis inde vero planis, odoratis, & cum acrimonia amaricantibus. Cum vero hæc radix ſit ex illis, quæ hyemem perferunt, circa caulium originem ex radice magnas habent comas, & foliis areſcentibus ſuperſtites.

Plinius ſcribit, Meum ſuo tempore in Italia peregrinum eſſe, & ibi ſeri tantum a Medicis, iiſque paucis; nunc vero abundanter reperitur ſponte naſcens, non ſolum in Italia, ſed etiam in Hiſpania, Gallia, Germania, & Anglia.

Mei odor, & ſapor ſalem volatilem, oleoſum, in hac planta abundantem indicant; & revera, analyſi Chymica, oleum tum eſſentiale, tum fœtidum, & craſſum copioſum fundit, ſpiritum urinoſum exhibet cum multo phlegmate acido: quæ quidem principia ſimul mixta, compoſitum conſtituunt haud diſſimile mixturæ ſpiritus volatilis, oleoſi, aromatici, & ſpiritus Nitri dulcificati.

Radix ſola in uſum Medicum venit; licet ſemen iiſdem fere virtutibus donetur. Humores viſcidos, ac tenaces dividit & attenuat: unde ad tartarum pulmonum expectorandum in aſthmate humorali commendatur. Ventriculi diſtenſioni flatulentæ, ventris torminibus, urinarum, & menſium ſuppreſſioni medetur, modo ab humorum craſſitie, & lentore oriantur. Urinæ ſtillicidium ſiſtit in pueris, pubi admota. Monent tamen Dioſcorides, & Galenus, nimiam hujuſce radicis doſim, aut frequentiorem uſum caput dolore afficere. Ejus doſis in ſubſtantia a ʒß. ad ʒj. in infuſione vero a ʒj. ad ʒij. in vino vel alio quocumque liquore.

Multas veterum ingreditur compoſitiones, & in primis Mithridatium & Theriacam: & in Aceto Theriacali *Charas* uſurpatur.

ARTICULUS VIGESIMUS-SEPTIMUS.

De Nardis.

DIverſæ plantæ Nardi nomine appellatæ ſunt. De duobus Nardi generibus mentionem facit Dioſcorides, uno Indico, altero Syriaco; quibus poſtea tertium adjungit, Celticum nempe, & quartum montanum dictum, & ſylveſtre, quod quidem duplex eſt, Aſarum ſcilicet, & Phu, de quibus ſuo loco.

Nardus Indica; Spica, Spica Nardi, & Spica Indica, *Off.* Ἰνδικὴ Νάρδος, *Dioſcoridis*. Alſembel ſembelen, Alſembel alcib, Alnardin alhendi, *Arabum*.

bum. Radix est comosa, vel potius congeries capillamentorum tenuium, convolutorum, radicis capiti inhærentium, quæ nihil aliud sunt quam nervosa marcidorum foliorum filamenta velut in fasciculos congesta, digiti crassitie, & longitudine, colore ferrugineo, seu ex fusco rufescente, sapore amaro, acri, aromatico, odore grato ad Cyperum accedente.

Hæc pars plantæ filamentosa quæ eligitur, nec spica est, nec radix; sed caulium pars infima ubi radici inhærent, multis tenuioribus foliis primo obsita, quæ quidem folia quotannis arescentia, & marcescentia, in capillamenta mutantur, remanentibus tantum nervosis fibris. Spica vero ob figuram dici meruit, quæ adhæret radici digitalis crassitudinis, fibratæ, saturatius rufæ, solidæ, & fragili. Inter hæc filamenta folia nondum in nervos divulsa, albicantia; & cauliculi concavi, striati, nonnunquam reperiuntur: pluresque ex eadem radice capillacei fasciculi enati subinde conspiciuntur.

Nardus Indica in Java magna quantitate crescit; & apud Javanos frequentior est illius usus in culina, ad piscium, & carnium condimenta.

Dioscorides de tribus Nardi indicæ speciebus mentionem facit, Indica nempe genuina, Syria, & Gangitide. Hodie vero duæ tantum species in officinis occurrunt, quæ nonnisi comatum longitudine, & colore differunt. Longior enim Spica magis rufescit; sed odore, sicut & viribus pares sunt.

Eligenda recens, levis, longam comam habens, aliquantulum redolens Cyperum, sapore amaro.

Planta dicitur Gramen Cyperoides, aromaticum, Indicum *Breynii 2. Prodromi.* Hactenus descriptione caret. Rajus eam caules emittere summa parte spicis aut paniculis onustos ad modum graminum, aut iis affinium, tanquam verisimile pronuntiat.

Ex sapore, & odore conjicere licet Nardi Indicæ vires a sale volatili oleoso pendere, multo sale fixo, & terra implicito.

Alexiteria est, cephalica, stomachica, & nephritica: unde morbis malignis convenit. Catharros, seu humores e capite in pectus, stomachumve procumbentes cohibet, ventriculum debilem roborat, & ciborum concoctionem juvat intus sumpta, & exterius admota, omnesque frigidos affectus concoquit, menses, & urinas promovet, ad hepatis, lienis, & mesenterii obstructiones resolvendas confert. Cl. Galenus Marcum Imperatorem ventriculi imbecillitate, & difficili ciborum concoctione laborantem, Nardino unguento lana imposito, & ori ventriculi admoto curavit. Nardus Indica exsiccata, inquit Bontius, aceto infunditur apud Indos, & addito Saccharo adversus hepatis, lienis, & frequentissimas mesenterii obstructiones adhibetur; necnon etiam adversus venenatorum serpentum, scolopendrarum, scorpionum, & similium morsus, vulneri imposita aut intus sumpta. In hæmorrhagia narium Riverius tanquam præstantissimum, & frequenti usu comprobatum remedium commendat Spicam Nardi in tenuissimum pulverem redactam cum jusculo, aqua Plantaginis, aut alio liquore exhibitam. Dosis a ℈ß. ad ℈ij. in substantia, & ad ʒß. in infusione.

Veteres ex ea parabant collyria, & unguenta pretiosa. Unguentum Nardinum

num ex Dioscoride conficiebatur ex Junco odorato, Costo, Amomo, Nardo, Myrrha, & Balsamo, & oleo Balanino aut Omphacino: his folium Malabathrum nonnumquam adjiciebatur.

Nardus Indica usurpatur in Pulvere aromatico rosato, Pulvere Diarrhodon, Theriaca, Mithridatio, Philonio magno, Benedicta laxativa, Hiera picra Galeni, Hiera Diacolocynthidos, Trochiscis de Camphora, Trochiscis Hedichroi, Pilulis fœtidis, Syrupo de Cichorio composito, Oleo Nardino, Oleo Scorpionum *Matthioli*, Unguento Martiato.

Nardus Celtica; Spica Celtica; Spica Gallica, Spica Romana, *Offic.* Νάρδος κελτικὴ & ἀλιούγγια, *Dioscoridis*: Saliunca, *Plinii*; Alnardim Alsimbel Alkeliti aut Alkelt, Alsimbel alrumi *Arabum*. Radix est fibrosa, capillaris, rufescens, cum foliis, seu squammis parvis, ex viridi flavescentibus, sapore acri, amaricante, aromatico, odore fragrante, graviusculo.

Ad usum eligi debet, recens, jucunde odorata, numerosis radiculis donata, non fragilis, plena.

A Dioscoridis sæculo ad hanc usque ætatem celebrata fuit. Celtica dicitur, quod in Galliæ olim Celticæ dictæ montibus colligeretur. Hodie quoque reperitur in Alpibus Germaniam ab Italia separantibus, Liguriæque montibus ac Genuensibus.

Planta dicitur Valeriana Celtica, *Inst. R. H.* Nardus Celtica Dioscoridis, *C. B. P.* Nardus Alpina *Clusii*. Hujus radix longe, lateque serpit, summa tellure sese inter muscum infundendo: oblongi, procumbentesque humi ramuli tenues, plurimis veluti foliolis aut siccis squammis circumsepti, subinde fuscas & nonnihil capillatas fibras agunt: superna parte in unicum aut bina, ternave extuberant capitula, aliquot longis secundum caput angustis, deinde in latitudinem paulatim se laxantibus foliis satisque crassis & succulentis plena; colore, dum primum emergunt, viridi, deinde sub Autumni initium aut Æstatis finem flavescente, gustu amariusculo. Palmaris aut dodrantalis, nonnunquam etiam major inter hæc emergit cauliculus satis firmus, geniculatus, bina ad singulos nodos habens inter se opposita exigua foliola, cui circa summum ex singulis nascuntur pediculi exigui, binos aut ternos flosculos coloris pallidi sustinentes, monopetalos, infundibuliformes, multifidos, quorum singuli calyci insident, qui deinde abit in semen exiguum, oblongum, & pappis instructum.

Tota planta aromatica est, & radicum Valerianæ sylvestris odorem æmulatur. Auctore Clusio, in summo Stiriacarum Alpium, mense Augusto floret, sub ipsis fere nivibus. Folia deinde promit, cum flores diffluere incipiunt. Legitur autem ab incolis sub Augusti finem & Septembris initium, cum folia flavescere incipiunt; tunc enim summam habet odoris gratiam, qua caret, cum folia primum promit, & adhuc viridis est.

Nardus Celtica virium earumdem est cum Spica Indica. Majore tamen cum utilitate in urina cienda, ventriculo roborando, & flatibus discutiendis adhiberi dicitur. Usurpatur in Theriaca, Mithridatio, in Emplastro de Meliloto, & in quibusdam aliis unguentis calefacientibus, & lotionibus cephalicis.

Nar-

Nardus Montana, *Offic.* Ὀ' ρεινὴ Νάρδος, *Dioscoridis* : Alnardin Gebali, *Arabum*. Radix est oblonga, subrotunda seu turbinata, minimi digiti crassitie, cujus caput capillamentis fuscis vel cineraceis & rigidiusculis donatur, cum cauliculo rubente, odore ad Nardum accedente, sapore acri, aromatico.

Adeo mendosa est Dioscoridis narratio de Nardo montana, ut difficile admodum sit decernere utrum vera Nardus montana Dioscoridis nobis nota sit, an adhuc ignota.

Radices aliquot plantarum sub Nardi montani nomine nobis afferuntur.

Prima dicitur Valeriana maxima, Pyrenaica, Cacaliæ folio D. Fagon, *J. R. H.* Nardus montana altera Leonis, *Histor. Lugdun.* Hujus plantæ radix crassa est, longa, tuberosa, capillata, perennis, odore Nardi Indicæ, sed vehementiore, sapore amaro. Ex hac radice caulis assurgit tricubitalis & altior, teres, lævis, concavus, nodosus, rubens, unciam crassus, cui folia adnascuntur bina, ex adverso posita, lævia, crenata, Cacaliæ foliis similia, palmaria, & pediculis longis innixa. In summo caule flores nascuntur purpurascentes, & semina Valerianæ floribus & seminibus similia.

Secunda dicitur Valeriana Alpina minor, *C. B. P.* Nardus montana, radice olivari, *C. B. P.* Nardus montana, radice oblonga, *C. B. P.* Nardus montana longius radicata, *Camerar.* Tuberosam habet radicem, modo longiorem, modo breviorem, quæ quotannis adnatis aliis se propagat, multisque tenuioribus fibris infima parte & summo capite prædita est. Ex ea stolones oriuntur foliis ex atrovirentibus superne & splendentibus, nec in ambitu serratis infima parte onusti, deinde aliis in lacinias dissectis, uti ferme Valerianæ majoris folia, sed minora; & quo stolones magis adolescunt, eo magis dissecta sunt, ex adverso semper posita. In summo caulis fastigio confertim nascuntur flores Valerianæ sylvestris floribus non dissimile, odorati, minus tamen quam radix, quæ sylvestris Valerianæ odorem valde refert.

Nardus montana viribus cum Celtica convenit : quidam tamen imbecilliores existimant. Rarius in officinis usurpatur.

ARTICULUS VIGESIMUS-OCTAVUS.

De Ninzin & Gins-eng.

Ninzin & Gins-eng radices plantarum non specie modo, sed & genere distinctarum, pro una & eadem plerumque assumuntur. Cum enim facie & virtutibus inter se non parum conveniant, e longinquis regionibus nobis advehantur, rarissime adhibeantur a Medicis Europæis, & præterea Gins-eng multo majoris constet quam Ninzin; non mirum quamplurimos in hunc errorem impegisse. Verum ut omnis deinceps tollatur confusioni locus, utriusque descriptionem ex probatissimis & autoptis auctoribus depromptam si hic subnecteremus, operæ pretium fore duximus.

Ninzin

Ninzin *Offic.* Sju ſjin, *vulgo*, Niſji, Nindſin & Dſin dſom, *Sinice* Som; *Tartarice* Soaſai: Siſarum montanum Coræenſe, radice non tuberoſa; *Kemp. fer Amœnit. exot. faſcic. v. pag.* 818. Sii ſpecies *Linnæi Gen. plant.* 219. *Forte*, Sium folio infimo cordato, caulinis ternatis, omnibus crenatis. *Gronov. Flor. part.* 1. *pag.* 31. Planta hæc recens nata, inquit Kempferus, radiculam exhibet unicam, ſimplicem, Paſtinacæ ſimilem, triuncialem, auricularis digiti craſſitie, fibris paucis capillatam, carnoſam, albidam, ambientibus rimulis ſubtiliſſimis interceptam, inferne nonnunquam in duo crura diviſam; unde nomen ei natum eſt *Nindſin*, ideſt, homini ſimilis. Odorem præbet Paſtinacæ luteæ, ſaporem Siſari noſtratis, minori tamen & graciliori cum dulcedine, quam ipſam exigua quædam ac fere imaginaria amaritudo temperat. Paulo provectior planta & in pedalem vergens altitudinem, in ſolo Japonico ſota, radicem ſibi unam atque alteram adſociat, priori æqualem; quas ad vigorem producta, ramoſior videlicet & florigera, pinguiores ac fere palmares inordinato ſitu exhibet, multis ſimul circa radicum capita luxuriantibus diverſæ magnitudinis gemmis atque tuberculis, his in radiculas, illis in novos caules ſive plantas abituris. Caulem acquirit ſeſquicubitalem, auriculari digito tenuiorem, inæqualiter teretem ac ſtriatum, geniculis arundinaceis protuberantibus, & in circulum punctatis, per ſeſcuncialia ſpatia interceptum ac ramoſum, ramulis utcumque alternatim ex geniculorum loco naſcentibus, ima parte plenum, proceſſu ſurculiſque cavis & magis anguloſis. Pediculis genicula amplexantibus, ad mediam longitudinem profundo ſulco cavatis, ſeſcuncialibus, tenuiter ſtriatis, inſiſtunt folia diverſæ, pro plantæ ſtatu, figuræ & magnitudinis: in naſcente enim folia ſunt ſingula, rotunda, languide dentata, uncialia, baſi cordata; in ſuccreſcente & caule circiter pedali, majora ſunt, Sii & Siſari foliis ſimillima, ex quinque lobis pinnata, lobis ſive pinnis ex ovato acuminatis, ſeſcuncialibus, denticulo acuto denſe ſerratis, tenuibus, læte virentibus, præter nervum inſignem medium & ab eo decurrentes laterales denſo venularum complexu reticulatis: denique in planta perfecta ac ramoſiore caule tribolatæ ſunt, pinnis ſucceſſive minoribus, & in unguis humani magnitudinem deficientibus. Umbellæ in quas ſurculi deſinunt, ex baſi foliolis anguſtis, brevibus laciniata, radiolos extendunt tenues, unciales, in petiolos tenuiſſimos perbreves, ſingulis floſculis donatos, divulſos. Flos albus eſt & pentapetalus, petalis cordatis, & ad ſeminis Coriandri ambitum in planum radiantibus, ſtaminibus ex interſtitio petalorum ſurrectis, candido apice capitatis, brevibus, deciduis; ſtylo pumilo biſurco, vix conſpicuo. Florem excipit ſemen geminum, nudum, Aniſo ſimile, per maturitatem obſcure ruſens & ſtriatum; quod excuſſum in duo dehiſcit, uno latere compreſſo, ſaporem radicis obtinens cum ſegni caliditate. Inter ramulorum axillas naſcuntur gemmæ, una vel plures, turbinatæ, Piſi magnitudinis, herbaceæ, quadantenus verrucoſæ, carnoſæ, ſaporis vapidi dulciduli; quæ, cum plantantur, vel in terram ſponte decidunt, ſeminis lege plantam producunt ſui generis.

(*a*) Ob prolychreſtam radicem, omnium Orientis, ſi Theam excipias, celebratiſſi-

(*a*) Hæc magis radici Ginſeng, quam Ninzin congruere, mihi videntur.

lebratissima planta est; quæ ex Corea Japoniæ illata, in hortis urbis *Meaco* colitur, & magis quam in ipsa patria, luxuriat, sed virtutum fere exors: unde cautum lege est, ne exoticæ a seplasiariis supponantur. In Katajæ (Provinciæ Siamsai) Coreæque montibus rigidiori Jove nata, vitæ est longioris, radice restibili, & foliis Autumno deciduis; sub Japonico citius effusa in caules semina ferentes, ut plurimum, annua emoritur.

Facultates radicum a Japonensibus & Sinensibus recitantur variæ, ex quibus palmariæ sunt, quod roborent, pinguefaciant, renibus conducant, adeoque & pulmonibus, ex eorumdem viscerum, quod docent, consensu. In pulverem redactæ, paucis medicamentis, nullis omnino cordialibus non admiscentur.

Collectio radicis fit ineunte bruma; qua appetente, in *Siamsai* aditus omnes excubiæ occupant, quæ fures a collectione arceant. Ad usum ut fiant idoneæ, præparatione opus habent, quæ hæc est. Recens effossæ, triduum macerantur in aqua dulci, vel melius in aqua cocta Orysæ secundaria frigida; maceratæ in ahena operculata suspenduntur in vapore super igne: tum exsiccatæ ab ima parte usque ad medium, duram, rufam, resinosam, ac quasi translucidam acquirunt faciem, quæ ipsa bonitatis nota est: fibras majores eodem modo præparant. Dosis est ℥jß. vel pro re nata major.

Gins-eng, seu Pe-tsi, *Sinensium*: Gins-eng, *Offic.* (*a*) Aureliana Canadensis; Sinensibus, Gins-eng; Iroquæis, Carent oguen, *R. P. Lafite au*, *Mem. sur le Gins-eng*: Araliastrum Quinquefolii folio majus, Ninzin vocatum D. Sarasin. *Vaill. serm. p. 43. n.* 1. Gins-seng, *des Lettres edifiantes & curieuses, tom. X. p.* 172.

Hujusce plantæ radix pollicem unum aut alterum longa, digiti minimi plus, minusve crassitie, leviter rugosa, nitida, & quasi translucida, ut plurimum bifida, aliquando multifida, inferne fibris tenuibus prædita, extus rufescens, intus flavescens, sapore subacri, subamaricante, & aromatico, odore aromatico non ingrato, cujus in summo reperitur series nodorum juxta se invicem secundum varios inflexus positorum, & ab emarcidis annorum præcedentium caulibus efformatorum, quorum ope ætas plantæ calculo dijudicari potest. Ex radice surgit singulis annis caulis simplex, unum pedem altus, glaber, ex rubro nigricans: ex cujus apice emergunt tres quatuorve petioli ad mediam longitudinem profundo sulco cavati, radiatim, & horizontaliter quasi in umbellam dispositi, quinque foliis terminati inæqualibus, inæqualiter petiolatis, & connatis, tenuibus, oblongis, ex ovato acuminatis, denticulo acuto dense serratis, ex nervo insigniore medio, & ex eo decurrentibus lateralibus, denso venarum complexu reticulatis. Caulis summo ex medio petiolorum exortu, insidet pedunculus simplex, & nudus, quinque vel sex uncias longus, desinens in umbellam corymbosam involucro minimo suffultam; e cujus centro plurimi nascuntur pedunculi tenues, unciam circiter lon-

(*a*) Hanc unam, eamdemque plantam esse eum Gin-seng, probant iidem altitudinis gradus, æquale solum, non impar montium positio, similis nemorum aspectus, inspectio foliorum, pediculorum florum, & fructuum, utriusque, & tandem ipsorum Sinensium testimonium, qui, visa planta Canadensi Cantonem asportata, eam genuinum Gin-seng esse, subito agnovere.

longi, singuli singulos flores gerentes, perianthio minimo, quinquedentato & germini insidente donatos, petalis etiam quinque, ovato acutis, sessilibus, reflexis; quinque staminibus subulatis, longitudine corollæ, antheras subrotundas gerentibus: stylo simplici brevissimo ut plurimum bifido, aliquando trifido & quadrifido, totidem stigmata gerente, embryoni insidente subrotundo, qui maturescendo abit in baccam subrotundam profunde striatam, coronatam, in tot loculamenta quot stigmata divisam, seminibus fœta solitariis, compressis, reniformibus.

Crescit apud Sinas & in Tartaria inter 39. & 47. borealis gradum, in sylvis umbrosis. Optima crescit in regione *Leaug-tong*, Chan tang. *Tsu toang seng*, Tartaria, &c. Quæ in Corea nascitur (nempe Ninzin) crassior est, mollis, cava, multoque inferior: crescit quoque in Canada inter 47. gradum, in sylvis altis & rarioribus.

Sinæ & Tartari eam magno apparatu & labore colligunt, ineunte Vere, & declinante Autumno: mundant attente radices cultro, e Bambou confecto, radunt leviter, has enim ferro tractare religiose evitant: fibras illas lavant in decocto seminis Millii, (Orysæ, juxta Kæmpferum), & eas accurate exsiccant supra fumum ejusdem seminis in aqua cocti, ut de flavo ejus participent colore; & ne carie, humiditateve afficiantur, eas perfecte siccas, afflante Aquilone, in vasis æneis lixivio elutis & caute clausis ex iis nascentes amputant, recondunt. De minimis radicibus residuis conficiunt extractum; folia autem tanquam The pro usu conservant.

Tantum est hujus radicis pretium apud Sinenses, ut unica libra tribus argenti libris veneat: unde a multis adulterari solet; & exoticæ, (nempe radices Ninzin) ei a seplasiariis non raro supponuntur. Eligenda est recens, odorata, non cariosa.

Plures & quidem singulares huic radici virtutes adscribuntur. Summa quasi panacea apud Asiaticos habetur; & ad illam Sinenses omnibus in ægritudinibus tanquam ad sacram anchoram confugiunt. „In diarrhæis, „*inquit unus ex Sinensibus*, (*a*) dysenteriis, ventriculi & intestinorum „debilitate aut depravatione, sicuti in syncope, lypothymia paralysi, „stuporibus & convulsionibus, prodest: mirum in modum refocillat nimia venere exhaustos; hominibus a morbis vel acutioribus vel chronicis enervatis, nullum huic æquiparandum medicamentum: ubi post „eruptionem fractis jam viribus, subsidunt variolæ, felici cum successu „in larga dosi propinatur: tandem repetitis vicibus, vires admodum debilitatas reficit & mirifice restaurat; perspirationem auget, blando calore senum corpora perfundit, medullam in ossibus & totam artuum „compagem vegetat & confirmat; quin imo, in agone jam constitutis „tale robur restituit, ut retardata morte, tempus & occasio eis supersit „ad alia assumenda medicamenta, sæpeque pristinam sanitatem recuperandam. Hæc sane mira, modo vera.

„Attamen, pergit idem auctor, golosis atque oinopotis parum proficua. In febribus malignis & epidemicis, summa cautione, & tantum remittente febre, usurpanda, in phlogisticis, hecticis, atque „sup-

(*a*) Pen San Kan Mou Li Tchi Sin.

„ suppurantibus, tanquam cane pejus & angue fugienda. In hæmorra-
„ giis parce, nec nisi prius cognita causa; in affectibus strumosis, scor-
„ buticis atque venereis, incassum, etsi innoxie, tentabitur. At lan-
„ guidis aut caducis vires addet aut recreabit, diuturnis animi mærori-
„ bus, & febribus hecticis maceratis & exhaustis opem feret jucundam,
„ tutamque, prudenter adhibendo, a ℈j. ad ʒß. aqua calida, horæ spa-
„ tio, infusam; vel in pulvere, vel in extracto, vel, si mavis, aliis re-
„ mediis admixtam, a gr. x. ad lx. & certis in casibus ultra, prout ne-
„ cessitas requirit.

Commendatur a Medicis Batavis in convulsione, lipothymia, syncope, & vertiginibus ab inanitione, in virium imbecillitate, & ad memoriam confortandam. Dosis a ʒj. ad ʒij. in infusione; in substantia vero, a ℈j. ad ℈ij. Cavendum autem est a nimio ejus usu, sanguinem enim accendit; quare junioribus & calidæ constitutionis hominibus interdicitur.

Qui plura cupierit, consulat opusculum R. P. Lafiteau, & Quæstionem Medicam D. Jac. Franc. Vandermonde, D. M. Parif. qui ipse apud Sinas vixit, die 9. mensis Februarii an. 1736. in Scholis Medicorum Parisiensium discussam, unde plurima excerpsimus.

ARTICULUS VIGESIMUS-NONUS.

De Pyrethro.

Duplex radix sub Pyrethri nomine in Officinis reperitur; una digitum longa & crassa, foris ex subrufo colore nigricans, intus alba, fibris nonnullis donata, sapore acerrimo & urente, sine odore; quæ exsiccata nobis ex Tunnetensi regno affertur. Altera quæ tenuior est, & minus acris.

Prima radix est plantæ quæ Chamæmelum specioso flore, radice longa fervida, *D. Shavv. Catal. n.* 138. *p.* 39. Pyrethrum vulgo & veteribus Arabibus, *Guntuff. Ejusd.* Buphthalmum Creticum, Cotulæ facie, flore luteo & albo, *Breyn. Cent.* 1. *p.* 150. *T.* 75. Buphthalmum caulibus simplicissimis, unifloris, foliis pinnato multifidis, *Lin. H. Cl. p.* 414. vulgo, *Pyretre, ou Racine salivaire.*

„ Hæc planta Chamæmelo persimilis, albam possidet radicem, densis
„ fibris se in terram figentibus, tenuibus, & aliquantulum tortuosis;
„ initio nullius manifesti saporis, sed diutius in ore dentibus pressa satis
„ acrem, ferme ut Pyrethri, linguæ relinquens. Ex illa densa in or-
„ bem circa terram folia erumpunt, leniter hirsuta, magnitudine, divi-
„ sura, & forma Pyrethri Bellidis flore, C. B. plane respondentia. Inter
„ quæ caulis pene cubitalis, nonnunquam dumtaxat pedalis, rotundus,
„ mollis, cum tempore durior, coloris viridis, vel ex viridi albicantis
„ propter hirsutiem, surgit; foliis minoribus, Chamæmeli magis conve-
„ nientibus, sed crassioribus, in lobulos latiores divisis; ex quorum sinu
„ alæ, ut plurimum, longitudine caulem superantes, in tali abundan-
„ tia, præsertim statim circa radicem, prodeunt, ut densa & orbicula-

„ ta

„ ta plantæ effigies ſubinde videatur, ob alarum multitudinem oblique „ & reſupine ſe propagantium. Flores, quibus ſubeſt ſquammoſum capitulum, ſquammulis viridibus, lanuginoſis, triplici ſerie contextum, „ Buphthalmi Alpini floribus non parum aſſimilantur; niſi quod illorum „ petala, tredecim plerumque numero, majorem in medio paulisper „ quaſi exſculptum ſive concavum, ex plurimis flavis tubulis condenſatum orbem circumambientia, breviora, latiora, lineis ſeu plicis ſtriata, & dilutiore flavedine ſint imbuta, in primis cum ad ſenium vergunt, & parte inferiore, ubi pene tantum ſulphurea conſpiciuntur. „ Primus horum florum in medio plantæ ſupra caulem menſe Junio exit, „ deinde alii in alarum majorum cacuminibus, & tandem reliqui in ramulis lateralibus, veluti ſuccedanei ita ſe excipiunt, ut hæc planta „ totam non modo calidam Æſtatem, atque Autumnum fertilem, floribus condecoret; ſed triſte ſenium etiam ſubinde anni genialiter coronet, „ meſſemque ſemper uberrimam late compreſſorum ſeminum ſature purpureorum, inter ſquammulas tenues, membranaceas, & latas, ejuſdem „ plane coloris nitentes, firmiter & ſolide jacentium, proferens: quæ „ tandem ſicuti etiam ſquammulæ ipſæ, regiæ ſuæ ſplendorem purpuræ „ cum illepido colore ſpadiceo triſti commutant; & in generis ſui conſervationem apud nos quotannis ſunt ſerenda. *Breyn.* Flos variat ſemifloſculis radii, albis ſuperne, ſubtus purpureis.

„ Hujus radicis magna quantitas, inquit Shavvius, Conſtantinopolim „ & Cairum tranſmittitur; & Saccharo condita, in doloribus pectoris & „ dentium comeditur. Floris radius amplus eſt, ſubtus purpureus; diſcus „ magnus, luteus, ad ſeminum maturitatem protuberans, ſquammis rigidis ſtipatus.

Altera radix eſt plantæ, quæ dicitur Leucanthemum Canarienſe, foliis Chryſanthæmi, Pyrethri ſapore, *Inſt. R. H.* 493. Chryſanthæmum fruticoſum, foliis linearibus, dentato trifidis, *Lin. H. Cl.* 417. Chamæmelum Canarienſe ceratophyllum fruticoſius, glauco folio craſſiore, ſapore fervido, Magala ab incolis nominatum, *Mor. Hiſt. Oxon. part.* 3. *p.* 35. Radice eſt alba, lignoſa vulgari minus craſſa, minus carnoſa, „ nec tantum fervorem poſſidente. Stipites emittit lignoſos, pollicem „ craſſos; cortice albo tectos, cubitales & altiores, in varios ramuſculos diſtributos, foliis Chamæmeli inordinatim veſtitos, aſt in latiores, „ craſſiores, carnoſiores, rigidiores, & obtuſiores lacinias, magiſque cornu „ Cervi in modum extenſas, ex cœruleo, viridi, glaucove colore tinctas, diviſis. Poſtremis ramulis cauliculi eriguntur nudi, in quorum „ faſtigiis flores e capitulis rotundis, ſquammoſis, duris, proſilientes, „ eos Chamæmeli æmulantes, petalis albis umbonem luteum cingentibus, „ radiati, conflati ſunt. *Mor.* Semina omnia plana, margine in utroque latere acuto. *Lin.*

Pyrethrum, ob acredinem ſuam vehementem & ductus ſalivales aperientem, ſalivam copioſe educit; hinc in odontalgia ab obſtructionibus & catharris ſpecificum eſt. Ob eamdem acredinem nervos vellicantem, eorumque obſtructiones ſolventem, in morbis ſoporoſis & linguæ paralyſi efficaciſſimum eſt, ore detentum & maſticatum.

♃. Rad. Pyrethri q. v. Maceretur per noctem in Aceto, & mane maſticetur.

℞. Rad. Pyrethri, Zingiber. ana ʒj. Piper. nigri ʒß. Pulverizata indantur nodulo, qui dentibus conteratur; vel cum cera subigantur, in morsellos Nucis Avellanæ magnitudine, dentibus conterendos.

Raro ad usum internum præscribitur, nisi in enematibus, in affectibus soporosis.

℞. Rad. Pyrethr. ℥j. Coque in decocti communis clysteris ℔j. Colaturæ adde salis gemmæ ℥ß. Fiat enema in apoplexia & soporosis affectibus.

Usurpatur in Philonio Romano, & in Pulvere sternutatorio, *Charas*.

ARTICULUS TRIGESIMUS.

De Rhabarbaro, & Rhapontico.

Botanici nonnulli Rhabarbarum nostrum cum Rhapontico veterum Græcorum confundunt. Revera tamen radices & plantæ diversæ sunt. Ex Dioscoridis enim verbis manifestum est Rha seu Rheum diversum esse a Rhabarbaro, quo nunc utimur: nostrum enim odorum est, nec injucundum, neque in ore mucilaginosum deprehenditur, nasciturque apud Sinas. Dioscoridis autem descriptio convenit cum Rhapontico Prosp. Alpini, quod vulgo colitur in hortis Europæ, nasciturque in Thracia & multis Scythiæ locis.

Itaque Rhabarbarum officinarum; Rhabarbarum verum, seu Sinense, radix est, quæ nobis affertur in frusta, vel tubera crassiora, inæqualia, uncias quatuor, quinque, vel sex longa, tres vel quatuor crassa, leviter ponderosa, foris lutea vel subfusca, intus ex croceo & flavo variegata ad Nucis Myristicæ similitudinem, nonnihil fungosa, sapore subacri, amaricante, & nonnihil adstringente, odore aromatico, sed nonnihil gravi. Apud Sinas nascitur.

Eligendum est recens, non cariosum, non putridum aut nigrum; quod aquam croceo colore tingat, nihilque lentoris aut glutinosi linguæ offerat.

Cujusnam generis plantæ species sit Rhabarbarum Sinense, seu Rhabarbarum verum, sive Rheum, *Off.* non ita facile est decernere. Nullam enim hactenus illius accuratam historiam, nec genuinam iconem ab ullo Botanico autopta datam fuisse, comperimus. Muntingius quidem, in sua Herbæ Britannicæ historia, Rhabarbari descriptionem & iconem ex Matthiolo desumptam, nomine *Rhabarbari lanuginosi, sive Lapathi Chinensis longifolii*, edidit; sed nec ipse plantam viderat, nec Matthiolus a quo descriptionem & iconem mutuatus erat. Quam enim hic illius historiam edidit, ea nulli plantæ hactenus notæ convenit; neque cum iis quæ de Rheo comperta sunt, concordat. Unde verisimillimum apparet, illum ex relatis sibi a mercatoribus & seplasiariis, qui hanc radicem ex Sinensi regno asportabant, plantæ descriptionem & iconem effinxisse.

Dolendum sane est neminem hactenus ex tanto Europæorum numero, qui Chinam quotannis appellunt, repertum fuisse, qui utilitati publicæ consulens, tam quotidiani usus in Medicina, tantique proventus plantam perfectius cogno-

cognoscere, & quæ ipse certa comperisset, conterraneis suis communicare tentarit. Interim si quis in re adeo intricata conjecturæ locus sit, donec alius certiora & exploratoria edoctus, ea in medium protulerit; quæ probabiliora mihi visa sunt, aperiam.

„ Rhabarbarum in universa Sina nasci refert R. P. Michael Boym e
„ Soc. Jesu, ibique vocari Tayhuam, quod significat summe flavum;
„ in Provinciis tamen, *Su-Civen*, *Xensy*, atque *Socieu*, civitate ad
„ muros Sinarum proxima uberius provenire: terram in qua gignitur,
„ rubram esse, & lutosam, ob fontes & pluvias: Sinenses hanc radi-
„ cem effossam in frusta dividere, quæ primo in oblongis reponunt men-
„ sis, & qualibet die tribus aut quatuor vicibus revolvunt, ut per hanc
„ industriam succus incorporetur frustis, & constipatus maneat. Expe-
„ rientia enim docuit, si quis statim illa frusta ad siccandum appende-
„ ret, unctuosum, quo scatet radix, humorem mox evaporari, radi-
„ cem levissimam remanere, adeoque omnem virtutem deperdere: tum
„ vero quatuor dierum spatio, concreto humore, transactis per frusta
„ illa funiculis, appensa vento exponere, loco tamen umbroso, ne ra-
„ diis solaribus contingantur: effodiendo Rhabarbaro tempus hybernum
„ esse optimum, antequam viridia folia incipiant pullulare; quod scili-
„ cet eo tempore succus & virtus unita sit & collecta. Quod si vero Æ-
„ state effodiatur, aut illo tempore, quo viridia folia producit, uti nec-
„ dum hoc tempore maturuit, flavoque illo succo & rubris venis caret,
„ porosaque ac levissima est; ita ad perfectionem Rhabarbari Hyeme
„ effossi minime pertingere. *Flora Sinensis Viennæ Austriæ edita anno 1656.*

Rhabarbarum olim ex China per Tartariam Ormuz & Alepum deferebatur, inde Alexandriam, & tandem Venetias.

Lusitanii ex urbe Canton, Sinæ portu ac emporio, navibus in Indiam advehebant. Per Tartariam quoque Alexandriam Ægypti asportabatur: nunc vero ex India Orientali & Moscovia nobis adfertur. Crescit copiose in ea Chinæ partæ, quæ Tartariæ vicina est, & forte etiam in ipsamet Tartaria; an vero in Moscovia quoque nascatur, hactenus compertum non est. Verisimillimum est Moscovitas illud e Tartaria vel e China ad nos transvehere.

Missa est nuper ex Russia, ad DD. de Jussieu, in Horto Regio Parisiensi Botanicæ Professores dignissimos, planta, *Rhabarbarum folio oblongo, crispo, undulato, flabellis sparsis*, nuncupata; quæ eadem pro vero Rhabarbaro Sinensis ex eadem regione missa quoque fuerat D. Rand Horti Chelseani in Anglia Præfecto, sub nomine *Lapathi Bardanæ folio undulato, glabro*, quam veram Rhabarbari speciem esse ex illius fructificatione dubitare non licet. Illam autem esse quoque legitimum Rhabarbarum Sinense, præterquamquod ut talis missa est, dubitare vetant convenientia seminum hujusce plantæ cum veri Rhabarbari seminibus e Sina missis a D. Vandermonde Doctore Medico Parisiensi, radicum forma, facies eadem, idem color, odor, & sapor. Colitur hodienum in Horto Regio Parisiensi, ubi læte viret, flores & hyemes perfert etiam frigidissimas.

Radice est longæva, crassa, ferme rotunda, in terram cubitum circiter & ultra

ultra recta descendente, in plures surculos crassiores, & hi in alios minores, divisa; colore foris obscuro-rufescente. Cortici exteriori leviter in areolas discisso pulpa subest, seu substantia radicis, punctis e luteo-croceis veluti in Nuce Myristica distincta, cujus centrum colore est vividiori croceo, odore ad Rhabarbarum Sinense, in primis circa radicis collum maxime accedente. Recens dentibus trita, linguam & palatum sapore viscoso cum quadam amaritie tandem leviter adstringente & gummoso afficit.

Ex summa radice in orbem nascuntur folia plura, in terram alia super alia sese diffundentia, amplissima, integerrima, viridia, aliquatenus cordato-sagittata, basi auriculata, longis & carnosis insidentia petiolis, compressis, inferius convexis, superius planis, qui ad foliorum basim in quinque costas dividuntur, carnosas quoque, inferne protuberantes, fere quadrilateras, media juxta longitudinem, lateralibus oblique decurrentibus, & in alias quamplures ad marginem usque profunde undulatum sese devaricantibus, apice obtuso & levissime emarginato. In medio foliorum exsurgit caulis angularis compressus, striatus, cubitum circiter altus, paulo supra medium ornatus spathis quibusdam vagis, partialibus, ipsi circuminsidentibus, inæqualiter distantibus ad summum usque apicem.

Flores ex spathis veluti ex involucro egressi, in racemos expanduntur, exiguos, singuli proprio pedunculo tenui & brevi, coloris candidi, Rhabarbari nostratis floribus prorsus similes, at medio minores. Corolla monopetala est absque perianthio, basi angustata, impervia, campaniformis, limbo sexfida, laciniis obtusis, alternis minoribus; cui inseruntur filamenta novem capillaria, ejusdem longitudinis, autheras didymas, oblongas, obtusas, sustinentia. Germine donatur brevi, triquetro, stylis vix ullis, stigmatis tribus, reflexis, plumosis; pericarpio nullo; semine unico, triquetro, acuto, marginibus membranis auctis.

Ineunte Vere, germinat, Junio floret, Julio & Augusto semina maturescunt in his regionibus.)

Rhabarbarum multo sulphure donatur, & sale fixo, cum exigua quantitate salis acidi & magna terræ copia conjunctis. Ex his principiis inter se commixtis compositum exsurgit gummosum, ex quo gummi & terra facile separantur, nec parva copia; siquidem ex Rhabarbari ℥ij. aquæ communis ope extracti gummosi ℥j. cum granis xij. elicitur. Perparum vero resinæ in hac radice deprehenditur, & quidem multo sale alcali dilutæ; ita ut ope spiritus vini, ex Rhabarbari ℥ij. vix ʒiij. extracti salino resinosi obtineantur. Hocce extractum, ob salis copiam, aqua communi facile dissolvitur; & eamdem ob causam Rhabarbari tinctura per spiritum vini facta, in aquam injecta non lactescit, ut cœteræ tincturæ resinosæ.

Duplex in Rhabarbaro facultas ab omnibus Medicis agnoscitur, humores potissimum biliosos evacuandi, & partes, ventriculum nempe, & intestina, blanda adstrictione roborandi. Velut eximium cholagogum habetur: hepatis obstructiones resolvit; unde a nonnullis anima, vita, & Theriaca hepatis vocatur. In ictero, in diarrhæis, & in gonorrhæis,

aut

aut albis uteri profluviis utiliter exhibetur. Vi quoque vermes necandi pollet. Modo ut cholagogum, modo ut alterans usurpatur: sed quocumque modo sumatur, medicamentum est præstantissimum, quod infantibus, adultis, senibus, puerperis, prægnantibusque tuto præscribi posse asserunt.

Verumtamen Rhabarbarum, licet tot encomiis prædicatum, non prorsus innocuum existimandum est. Alvum enim exsiccatum relinquit, renes, vesicam, & cerebrum petit. Minus ergo convenit hocce medicamentum ubi præfervida sunt viscera, ubi ardentior factus est sanguis, & febrilis calor inæstuat. Icterum juvat, qui pendet a bile spissa & lenta, quæ poris biliariis inhæret, & a sanguine separari nequit: si vero a bile oriatur nimis evecta, volatili, & æstuante, quæ per totum corporis habitum diffundatur, tunc minus prodesse compertum est. Fallopius Rhabarbaro exprobrat quod renum & vesicæ affectibus noceat; his enim in partibus ardorem accendit. Simon Paulli diuturniorem & frequentiorem Rhabarbari usum vertiginem induxisse observat. Unde concludendum est, Rhabarbarum etiam cautione indigere.

Præscribitur substantia masticata & deglutita ante pastum, ad ciborum concoctionem juvandam, ad ventriculi & intestinorum tonum roborandum, in obstructionibus hepatis, lienis, & mesenterii: vel infusum Rhabarbari in cachexiis infantium, & ad vermes necandos, verminosamque saburram subducendam. In substantia exhibetur a ℈ß. ad ʒj. & in infusione ad ʒij. Quidam hujusce medicamenti vim purgatricem minuere, adstringentem vero intendere aut augere contendunt, Rhabarbarum leviter torrefaciendo; sed inutilis est hæc correctio seu præparatio: non enim desunt adstringentia medicamenta, quæ cum Rhabarbaro consociari possunt, vel præmissa purgatione ex Rhabarbaro petita, exhiberi.

Extractum Rhabarbari parari solet in officinis hac ratione.

℞. Rhei contusi & tenuiter incisi ℔ j. Huic affunde aquæ Cichorii ℔ iv. Macerentur secundum artem blando ignis calore, per horas duodecim. Infusio coletur per linteum. Massæ superstiti affunde spur. vini ℔. j. Macerentur denuo per sex horas. Tinctura per inclinationem separetur, & cum præcedenti infusione misceatur. Evaporetur humiditas ad extracti consistentiam, cujus dosis a ℈ß. ad ʒj. sub forma boli, vel pilularum.

Observandum est autem Rhabarbari substantiam longe valentius alvum ciere quam infusum, decoctum, vel etiam ipsum extractum, licet duplicato pondere exhibitum.

℞. Rhei electi, Tartar. solubil. ana ʒj. Infunde per noctem in aq. Cichor. ℥vj. In infusione dissolve Mannæ Galabr. ℥jß. Fiat colatura; & exhibeatur ad bilem stimulandam & subducendam. Vel

℞. Medull. Cass. recens siliquis extractæ ʒvj. Rhei pulver. & Tartari Vitriolati ana ʒß. M. F. bolus. Vel

℞. Rhei pulver. ℈j. Pulver. Jalap. ℈ß. Aquilæ albæ gr. x. El. lenitivi ʒij. Cum Syr. de Cichor. comp. cum Rheo q. s. M. F. bolus purgans. Vel

℞. Rhei pulver. ℈j. Pulver. Jalap. ℈ß. Pulver. Ipecacuanhæ gran. x. Cum Syr. de Cichor. com. qu. s. M. F. bolus purgans in dysenteria.

℞. Rhabarbari contusi & tenuiter dissecti ʒj. Infund. in aq. font. ℔ ij. Infunde seorsim in vini generosi ℥vj. Limaturæ ferri ℥j. Macerentur per sex horas. Infusiones ambæ percolatæ misceantur; & quatuor aut quinque cyathos hujusce liquoris sumat ægrotans de die longe a pastu, ad hepatis, & lienis obstructiones resolvendas, albosque mulierum fluores sanandos, præmissis præmittendis.

℞. Rhei pulverati ʒiij. Panaceæ Mercurialis ʒj. Balsam. Copaivæ ℥jß. M. Fiat Electuar. cujus dosis ʒj. quotidie mane & sero, ad gonorrhæam curandam. Purgetur æger tertio, vel quarto quoque die; cum pilulis Mercurialibus.

Usurpatur Rhabarbarum in Pulvere contra vermes, *Charas*; in Confectione Hamech; Electuar. catholico, Diapruno, de Psyllio; Extracto panchymagogo, *Crolii*; Extracto catholico, *Sennerti*; Extracto benedicto, *Schroderi*; Pilulis de Rhabarbaro, sine quibus; Polychrestis, Mercurialibus, *Charas*; Pilulis panchymagogis *Quercetani*; Syr. de Cichor. composito; Syrupo roborante; Syr. hydragogo; Syrupo aperiente, cachectico, *Charas*; Trochiscis de Rhabarbaro, *Renodæi*.

Rhaponticum *Off.* Ρᾶ & Ῥῆον, *Dioscoridis*, radix est oblonga, crassa, ramosa, foris fusca, intus crocea, transversim secta, strias ostendens radiatim dispositas, a centro ad circumferentiam ductas; laxa, rara, odore non ingrato, sapore amaricante, subastringente & subacri, lenta & glutinosa, si paululum in ore detineatur.

Hanc radicem a Rhabarbaro officinarum discrepare jam diximus; quod quidem evidenter patet ex ipsa Rhapontici descriptione ex Dioscoride deprompta. Rha, quod aliqui Rheum vocant, inquit Dioscorides, provenit in iis, qua supra Bosphorum sunt, regionibus, ex quibus affertur. Radix nigra, Centaurio magno similis, sed minor & rufior, fungosa, aliquantum lævis, sine odore. Optimum habetur, quod teredines non sensit, si gustatu cum remissa adstrictione lentescat, manducatumque colorem reddat pallidum, aut ad Crocum inclinantem.

At vero hæc descriptio Rhapontico P. Alpini seu officinarum, apprime convenit. Prosper Alpinus, Morissonus, & alii Rhaponticum inter Lapathi species collocant, sed perperam: a D. Tournefort ad genus peculiare reducitur, diciturque Rhabarbarum forte Dioscoridis & antiquorum, *I. R. H.* Raponcum, *P. Alpini exotic.*

Ex ampla, crassa, & brachiata radice folia promit amplitudinis foliorum Lappæ, sed rotundiora, Plantaginis modo nervis crassioribus donata. Ex mediis foliis caulis assurgit cubito altior, pollice crassior, cavus, striatus, ad cujus nodos folia nascuntur alterna, dodrantalia, e rotundo acuminata. Flores densi in paniculam amplissimam disponuntur, monopetali, campanulati, candidi, in quinque vel sex partes obtusas plerumque divisi; e quorum centro stamina prodeunt brevia, pistillum trigonum ambientia, quod abit in semen ejusdem formæ, duas lineas longum, singulis angulis in alam foliaceam eleganter tenuatis.

Na-

Nascitur non solum in Rhodope monte Thraciæ, sed etiam in Scythiæ locis. Vulgo in hortis Europæ colitur.

Radix Rhapontici moderate purgat, pulverata ad ℈ij. vel ℥ß. infusa vel decocta ab ℥ß. ad ℥vj. Sed potentius adstringit quam Rhabarbarum verum: unde in diarrhæa & dysenteria non spernendum remedium.

Rhaponticum usurpatur in Pulvere Diarrhodon Abatis, Pulvere Diatrion santalon, in Theriaca *Andromachi senioris*.

Præter Rhaponticum usurpant in officinis; imo sæpe substituunt Rhabarbaro vero, radices ex Alpibus, Pyrenæis, & montibus Arverniæ delatas, quæ pro Rhapontico veneunt, aut quæ in hortis coluntur. Radices sunt plantarum; quæ dicuntur Lapathum folio rotundo Alpinum, *I. B.* Lapathum hortense rotundifolium, sive montanum, *C. B. P.* Hippolapathum rotundifolium & Pseodo-Rha recentiorum, *Lobel. icon.* vel Lapathum hortense latifolium, *C. B. P.* Lapathum majus, sive Rhabarbarum monachorum, *I. B.* Hippolapathum, sive Rhabarbarum monachorum, *Dodon.* vel etiam Centaurium majus folio Helenii incano, *I. R. H.* Rhaponticum folio Helenii incano, *C. B. P.*

ARTICULUS TRIGESIMUS-PRIMUS.

De Sarsa-parilla.

SArsa-parilla & Salsa-parilla, *Off.* Radices sub hoc nomine, vel potius radicum flagella prostant in Officinis longissima plurimarum ulnarum, Junci majoris, vel plumæ anserinæ crassitie, lenta, flexibilia, striis per longum decurrentibus, cortice tenui, colore exterius rufescente vel cinereo; cui candida substantia farinacea subest, crassiuscula, mollis, & digitorum attritu in pulvisculum solubilis, Agaricum fere referens, sapore tantillum glutinoso, subamaricante, non ingrato tamen: meditullium vero lignosum, nitidum, lentum, fractuque contumax. Pendent porro hæc flagella quamplurima ex uno capite, vel radice transversa, pollicari crassitudine, squammata. Affertur ex Hispania nova, Peruvia, & Brasilia.

Probatur quæ plenis medullosisque est flagellis, solida, habitior, intus candida, plumæ anserinæ crassitie; quæque facilius in æquas, tota sui longitudine, viminis instar, partes divellitur. Rejicienda est e cinereo nigricans, quæ cariosa multum pulveris farinacei, dum finditur, emittit, crassiorque qualis ex Maranhaon Brasiliæ regione affertur.

Diversæ sunt plantæ Smilaci asperæ similes vel congeneres, quarum radices sub Sarsæ-parillæ nomine ex America afferuntur. Quatuor species recenset Hernandez, quæ in Mexicano regno & nova Hispania crescunt: scilicet, *Mecapatli* seu Zarza-parilla prima, *Hernandez*, quæ Smilaci asperæ prorsus similis est; *Quaubmecatl* seu Zarza-parilla secunda & tertia, *Ejusd.* quæ folia Ocymi acuminata & nonnullis secta crenis proferunt; *Quaubmecapatli* altera seu Zarza quarta, *Ejusdem*, quæ foliis magnis, cordis figura donatur. Hujusce radices in nostrum orbem suo tempore deferri solebant.

Mo-

Monardes cujusdam Sarsæ-parillæ in Quito Peruvianæ ditionis provincia nascentis meminit.

Tandem Piso & Marcgravius Brasiliensem Sarsam-parillam describunt, quæ *Suapecanga* Brasilensibus dicitur.

Ex radice transversa, squammata, longissime fibrata, caules tomentosos emittit, lignosos, lentos, virides, aculeis hinc inde munitos, in quibus alternatim oriuntur folia sex vel octo uncias longa, utrinque acuminata, ut fert figura Pisonis, vel cordis effigie, ut ait Hernandez & Monardes; tres aut quatuor uncias lata, cum tribus nervis insignibus per longitudinem productis, exterius diluta, subtus saturate virentia, & ad pediculos duobus claviculis donata, quibus aliis plantis firmiter adhærent. Flores fert racematim dispositos, quibus succedunt baccæ primum virides, deinde rubræ, postremo nigræ, magnitudine mediocrium Cerasorum, rugosæ, unum aut alterum officulum continentes ex albo flavum, in quo nucleus est durus & albicans.

Analysi Chymica, ex Sarsæ-parillæ ℔iiijß. per retortam distillatis extractæ fuerint phlegmatis insipidi ℥ij. phlegmatis subacidi ℥viij. spiritus acidi ℥xv. spiritus sale tum acido tum urinoso fœti ℥xiiij. olei crassioris aquæ fundum petentia ℥vj. in retorta vero caput mortuum repertum est ad ℥xxiij. Hujus autem rite calcinati pondus erat ℥v. cum ʒvijß. ex quo salis fixi ad salem marinum accedentis ℥j. & ʒij. cum gr. xxvj. per lixivium elicitæ sunt. Unde patet hujus radicis effectus pendere a sale essentiali acido, oleo spisso & multa terra implicito.

Sarsa-parilla veteribus Græcis ignota fuit sicut & Arabibus. Hujus radicis usum Hispani primum ex Peruviano regno in Europam invexere.

Sudorifera est, humoresque lentos ac tenaces dividit & attenuat. Specificum habetur remedium ad luem veneream, arthritidem, catarrhosos affectus, paralysim, morbosque chronicos, & inveteratos, qui e crassis lentisque humoribus ortum habent, & tumores præter naturam contumaces discutiendos, quin etiam ad quascumque cutis affectiones, lichenas, & ulcera.

Ea autem erat hujusce remedii, ad luem veneream curandam, exhibendi ratio.

Sarsæ-parillæ unciæ quatuor in libris quindecim aquæ per horas viginti-quatuor maceratæ, decoquebantur ad medias. Decoctum linteolo mundo percolatum ad potandum reservabatur. Hujus decocti prius calefacti ℥viij. quotidie ægris prius rite præparatis mane & vesperi quatuor ante cibum horis propinandæ exhibebantur; & per duas horas in lecto stragulis contecti sudabant. Quidam subtilissimum Sarsæ pulverem cum singulis prædictæ decoctionis cyathis permiscebant. Hoc remedium in tertium, & quandoque, ubi contumax erat morbus, in quartum usque diem continuabatur. Decimo quoque die purgabantur ægrotantes. Victus ratio tenuis admodum instituebatur, nempe ex pane bis cocto & uvis passis.

Hac methodo Hispani, & populi meridionalibus in Americæ regionibus degentes, luem veneream curare solebant. Verum nostris in regionibus, frigidioribus nempe, curationes luis venereæ per Sarsam-parillam institutæ minus bene successerunt. Cujus rei in causa est primo ægrorum nostrorum

cutis

cutis densa, & ad sudorem emittendum minus apta, deinde quod victu non usque adeo accurato & tenui victitent, quem hæc fœda lues, ipsaque Sarsa-parilla requirunt. Nam si Nicolao Monardi credendum sit, Indi lue infestatos tenuissima diœta emaciare, ac fame veluti enecare solebant, omnem potum cibumque eis interdicentes; & per integrum triduum, præter lentorem calidum expressæ Sarsæ-parillæ, nihil edendum bibendumve exhibebant.

Sarsa-parilla magis tenuium esse partium existimatur quam China, vel Guaiacum; & ea de causa copiosiorem excitare sudorem. Exhibetur a ℨß. ad ℨij. in substantia; ad ℥ß. in decocto. Monardes ab ea abstinendum esse in febribus & morbis acutis animadvertit. Usurpatur potissimum in ptisanis sudoriferis & exsiccantibus.

℞. Rad. Sarsæ-parill. minutim concisæ ℥iij. Ligni sancti ℥ij. Coquantur in aq. fontis ℔x. ad mediæ partis consumptionem. Fiat ptisana per cyathos exhibenda.

℞. Sarsæ-parillæ ℥ij. In exenteratum pulli gallinacei junioris corpus immittantur, & coquantur in aq. communis ℔vj. ad iv. pro 4. jusculis alterantibus, quarta quaque hora exhibendis in rheumatismo.

℞. Sarsæ-parillæ ℥vj. Rad. Chinæ ℥ij. Putamin. Nucum Juglandium cum Nihilis N. 40. Bulliant in aq. commun. ℔xij. & ad ℔viij. redigantur. Quatuor vel quinque cyathos in die sumat æger horis medicatis, pro rheumatismo, catarrhosis affectibus, & paralysi.

℞. Radicum Sarsæ & Chinæ ana ℥ij. Corticis & ligni Guaiaci ℥j. Sassafras ℥ß. Hydrargyri nodulo inclusi ℔ß. Coque in aq. communis ℔vj. ad iiij. Fiat apozema contra luem veneream, catarrhos, paralysim.

℞. Radic. sarsæ-parillæ, summitatum Centaurii minoris, rad. Aristoloch. rotundæ ana ℥jß. Folior. Chamædryos & Chamæpithyos, seminis Hyperici ana ℥ij. Rad. Angelicæ ℥ß. Cinnamom. ℨß. Croci ℈j. Caryophyllor. ℈ß. Omnia pulverata misceantur cum mellis Narbonensis q. s. Dosis ℨjß. quotidie mane jejuno ventriculo per annum integrum, in arthritide & rheumatismo a causa frigida.

(Variæ nobis afferuntur radices sub nomine Sarsæ-parillæ, quæ quidem facillime a legitima distingui possunt. Talis est illius plantæ radix, quæ Aralia caule nudo, *Lin. H. Cl.* 113. *& Gron. Flor. Virg.* 34. nuncupatur Aralia caule aphyllo, radice repente, D. Sarrasin. *Vaill. Serm. de struct. flor.* 43. Aralia Canadensis, aphyllo caule, *Boerh. Ind. alt.* 63. Zarza-parilla Virginiensis nostratibus dicta, lobatis umbelliferæ foliis, Americana *Plukn. Alm.* 396. Christophoriana Virginiana, Zarsæ radicibus surculosis & fungosis; Sarsa-parilla nostratibus dicta, *Plukn. Alm.* 98. *T.* 238. *F.* 5.

Radice est repente, 5. vel 6. pedes longa, medullari, crassa, odorata, sed minus solida quam genuina: ex qua surgit caulis cubitum circiter altus, atrorubens, villosus, qui in tres ramos dispescitur, 5. vel 6. uncias longos. Singuli rami quinque folia gerunt oblonga, tres uncias longa, duas lata, margine dentato. Ex caulis divaricatione exsurgit scapus nudus, in tres pedunculos divaricatus, corymbum gerentes florum, singulorum

rum singulis pedunculis propriis tenuissimis, semiunciam longis, insidentium; involucro minimo suffultum. Perianthium floris quinquedentatum est, minimum, germini insidens; corolla pentapetala, in orbem disposita; germen florem sustinens fit bacca rubra, umbilicata, compressa, tetragona vel pentagona, in totidem loculamenta divisa, singula singulum semen compressum & striatum continentia.

Hæc planta crescit in Virginia, & in Canada, intra 40. 45. & 47. gradus.

Hanc radicem Canadenses & Virginienses *Salse pareille* appellant; quod genuinæ figuram & virtutes fere possideat. Legitur in Serm. D. Vaillant de str. flor. l. c. D. Sarrasin in supremo Canadensi Consilio quondam Consiliarium, Medicum Regium peritissimum, curasse vomica laborantem ægrum, qui usu liquoris potulenti, ex hujus plantæ radicibus confecti, ante biennium ab hydrope anasarca sanatus fuerat.

ARTICULUS TRIGESIMUS-SECUNDUS.

De Seneka.

SEneka radix est plantæ, quæ, Polygala caule simplici, erecto, foliis ovato lanceolatis, alternis, integerrimis, racemo terminatrice erecto, *Gron. Flor. Virg.* 80. nuncupatur: Polygala Virginiana, foliis oblongis, floribus in Thyrso candidis, radice alexipharmaca, *Miller*: Anglice, *The Rattle-Snakeroot*, Gallice, *Racine contre la morsure du Serpent a sonnettes*, ou *le Seneka*.

E radice perenni, semispythamam vel etiam spythamam longa, variæ pro ætate crassitiei, ut plurimum digitum circiter minimum crassa, varie contorta, in plures ramos divaricata, fibris stipata lateralibus, & margine veluti membranaceo, extuberante, secundum longitudinem decurrente, foris sublutea, intus alba, sapore acri-amaricante, nonnihil aromatico prædita, multos profert caules, alios surrectos, alios humi sparsos, tenues, subluteos, simplicissimos, ramis destitutos, teretes, glabros, vix pedales, debiles, foliis vestitos ovato-lanceolatis, alternis, unicam circiter longis, glabris, integerrimis, lævibus, in petiolos desinentibus vix manifestos, superioribus sensim majoribus: spica laxa florum Polygalæ vulgaris plane similium, ut minorum, alternorum, sessilium, caules terminat, mediante pedunculo foliis breviore. Dignoscitur, margine membranaceo, extuberante, secundum illius longitudinem decurrente.

D. Tennent (*a*) Medicus Anglus, qui plures annos in Virginia commoratus est, virtutem huic radici diaphoreticam, diureticam, alexipharmacam, sanguinem viscidum, tenacem ac inflammatorium resolventem, catharsim, & etiam quandoque vomitum moventem tribuit; eamque ab Indis specificum adversus serpentis caudisoni venenum haberi, refert. Narrat quoque se duos incolas a serpente caudisono vulneratos, postero die ab inflicto vulnere vidisse, qui iisdem quibus pleuritici ac peripneumonici symptomatis conflictabantur, respirandi nempe difficultate, tussi, ac sanguinis coa-

(*a*) Epist. Regiæ Scientiar. Academiæ scripta, & Essay ou the pleurisy.

coagulati sputo, cum pulsu vehementi, ac frequenti. Pes vulneratur valde tumens erat, & labia vulneris livore conspersa. Radicis *Seneka* pulverem statim ab inflicto vulnere assumpserant. Nihilo secius tamen totum illis corpus intra pauca minuta intumuerat, cum magna virium debilitate, & pulsu fere nullo. Verum ubi primum remedium infundi venis cœperat, vires statim, & pulsum rediisse, ac tumorem subinde paulatim remisisse, narrabant. Eo quo illos vidit tempore, decoctum hujus radicis ex lacte ter de die assumebant, & in eo perseveraturi erant, usque dum vulnus omnino sanaretur; pedi vero adhuc tumenti nihil nisi cataplasma ex ipsiusmet radicis cum lacte decoctione imponebant. Erat tunc temporis mensis Julius, quo serpentis caudisoni virus maxime noxium est, & quo cœtera hujusce veneni antidota, hyeme, & cum nondum sol Syrius urget, alioquin proficua, morbo cedunt, cui debellando sunt prorsus imparia. Radix vero *Seneka* quovis tempore, modo tempestive adhibita, virus conceptum venis depellit, sanguinem coactum resolvit, tumorem discutit pulsum debilem, ac languidum restitui, tandem ægros alioqui intra pauca minuta veneno interimendos reficit, & sanitati reddit.

Perspecta hujusce radicis efficacia, ac virtute sanguinem coactum, & tenacem resolvendi, idem D. Tennent eam in aliis morbis ab inspissato sanguine oriundis proficuam quoqne fore intulit: & cum observasset serpentis caudisoni veneno infectos respirandi difficultate, tussi, ac sanguinis sputo laborare, quasi pleuritide, aut peripneumonia ægrotarent; & cum aliunde nosset pleuritidem, ac peripneumoniam sanguine inspissato foveri, idem remedium in utroque morbo adhibere tentavit; quod ei feliciter cessit. Hac autem methodo procedebat.

In plethoricis, & ubi febris aderat, sanguinem ad ℥x. e brachio dolenti lateri opposito mittebat: vel e saphena, si utrumque latus doleret. Tum sequentis tincturæ tria cochlearia ægrotanti, sexta quaque hora, incipiendo statim a venæ sectione, propinabat; & sic deinceps, donec remissiora fierent symptomata.

℞. Rad. Seneka ℥iij. Valerianæ sylvest. ℥iß. Conterantur simul in mortario; deinde in vini Canar. veteris, & generosi ℔ij. digere igne arenæ per sex horas in vase idoneo, operto; & decanta ad usum. Deinde

℞. Balsam. Copaivæ, & sal. volat. oleos. ana gutt. xv. M. & hauriantur in cyatho potus consueti, secunda quaque hora inter singulas tincturæ superioris doses.

Potus consuetus sit infusio tepida rad. Altheæ. Decoctum solius radicis ad ℥iij. in aq. font. ℔ij. ad medietatis consumptionem, quovis Syrupo pectorali e melle confecto edulcoratum, cessit quoque feliciter, dum ægro sanguis missus est, ubi primum ægrotare cœpit, modo statim ab insultu morbi hoc decocto usus fuerit. At cum febris aliquatenus nervosa sit, tinctura anteponenda est. In eo enim casu radix Valer. sylv. mira præstat; & Balsama Copaivæ, aut Gilead cœteris pectoralibus, si qua adhiberi opus est, anteponenda sunt. Radicis quoque pulverem ad gr. xxxv. in morbi principio, adhiberi posse asserit; sed dolor non tam cito remittit, ac si tinctura propinetur.

Si æger aliquot dies prius ægrotaverit, quam tinctura usus fuerit, Balsami usus continuandus est, etiamsi melius se habuerit.

Alte-

Altero die, si dolor, & febris non multum remiserint, venæ sectio ad ℥x. repetenda est; verum raro opus est. Namque 24. horarum intervallo, symptomata, ut plurimum, usu hujus tincturæ quam maxime remittunt.

In valde plethoricis tamen, & ubi solida inter & fluida admodum labefactatum fuerit æquilibrium, aliquando eodem die, urgentibus symptomatis, sanguinis missio repetenda est, quarta hora post primam tincturæ dosim exhibitam; at rarissime tertia requiritur.

Vomitus, & Catharsis quandoque hocce remedio benigne cientur, idque satis feliciter. At si æger admodum debilitatus fuerit, nec vomitum facile pertulerit, emesim sistent absorbentia quævis testacea, tincturæ immixta, vel gr. xij. Sal Tartari in modica aquæ Cinnamomi debilitatæ dosi propinata.

Testatur D. Tennent, hocce remedio ea methodo exhibito, plurimos pleuritide ac peripneumonia ægrotantes, ab orci faucibus ereptos fuisse.

In morbis etiam nervosis, seu febribus lentis, pleuritidem, peripneumoniave mentientibus, eadem tinctura absque ulla sanguinis missione utitur, prospero eventu; & intra paucos dies integræ sanitati restitui asserit.

Exhibita quoque fuit Polygalæ vulgaris nostræ radix, sub forma pulveris, ad gr. xij. plurimis pleuriticis, cum sat prosperis ægri rebus. Screatus movit copiosos, & sanguis, postero die ab hujusce radicis usu, missus, minus coriaceus & multo floridior apparuit. At *Seneka* radix uberiores screatus ciet, & sanguinem, lymphamque viscidam potentius atterit & dividit.

ARTICULUS TRIGESIMUS-TERTIUS.

De Serpentaria Virginiana.

Serpentaria Virginiana; Colubrina Virginiana, & Pistolochia, Virginiana, *Off.* Gallice, *Viperine Virginienne*, ou *Serpentaire de Virginie*; Radix Snaqroel novæ Angliæ, *Cornuti*. Radix est fibrosa, tenuis, levis, foris fusca, intus flavescens, odore fragrante aromatico, ad Zedoariæ odorem aliquantisper accedente, sapore subacri amaricante. Ex Virginia affertur.

Eligenda est recens, aromatica, sincera, non vero aliis radicibus referta. Quidam hanc cum Asari Virginiani radice confundunt, sed facillime autopsia distinguuntur, cum nigræ sint radices hujus Asari, quod dicitur Asarum Virginianum Pistolochiæ foliis subrotundis, Cyclaminis more maculatis: *Pluk. Phytogr. Tab.* 78. Serpentaria major vel nigra, Officinar. *Dale Pharmacol.*

Thomas Johnsonus, Gerardi historiæ emaculator, asserit, eam esse radicem plantæ, quæ Aristolochia, Pistolochia altera, *J. B.* 3. 563. Pistolochia Cretica, *C. B. P.* 307. Pistolochia altera semper virens, *Clusii*. Verum peritus Botanicus J. Rajus idem post Johnsonium in primo historiæ plantarum volumine retulerat. In secundo volumine dubitare videtur: ac tandem in tertio aliter sentit, eamque a Pistolochia Cretica Clusii diversam esse probat post Plukenetium, qui trium plantarum radices sub Serpentariæ Virginianæ nomine ex Virginia afferri asserit.

Pri-

Prima dicitur, Aristolochia polyrrhizos auriculatis foliis, Virginiana, *Pluk. Phytogr.* Serpentaria altera, Virginiana vulgo, *Raij. Histor. T.* 3. 393.

Huic radix fibris cirrisve plurimis comata est, & in unum caput conjuncta; e qua caulis assurgit dodrantem altus, foliis paucis ornatus. Ista petiolis brevibus adhaerentia in fundo cordis figuram exprimunt; statimque constricta, apparent quasi auriculata, & in longum exporrecta in medio cuspidem. Flores ex inferiore caulis parte pediculis, longis insidentes proveniunt longi, concavi, recti, Aristolochiarum situ. His subest fructus parvus, pentagonus, qui semina parva acinis uvarum, seu potius vinaceis similia continet.

Altera nominatur Aristolochia Violae fruticosae foliis, Virginiana, cujus radix Serpentaria dicitur: *Pluken. Phytogr.* Radicem habet fibris tenuissimis albis constantem. Caulis erigitur ut plurimum singularis, gracilis, cui folia pauca, inordinate posita, vix unciam lata, basi cordata, & in mucronem acutum protracta; rigidiora, petiolis uncialibus insidentia, adhaerent. Flores ex infimo caule proveniunt. Semina parva Ficiformia sunt.

Tertia vero nuncupatur Aristolochia, Pistolochia caule nodoso, seu Serpentaria Virginiana, D. Banister, *Pluken Phytogr.* quae vera ac genuina Serpentariae species est.

Radix e fibrarum minorum coloris lutei, odoris, & saporis aromatici, congerie constat. Caulis inde exoritur unus aut alter, glaber, saltem parum admodum pilosus, teres, plerumque erectus, minime quadratus, aut prociduus, sarmentosusve: folia alternatim cauli adnascuntur, hinc inde ad singulos nodos, seu genicula singula, tenuja, longa, acuminata, ad pediculum excavata, & in modum cordis effecta; superne nonnihil pilosa subtus nervis protuberantibus aspera, tactu paulum glutinosa, & digitis adhaerentia. Prope terram enascuntur flores singulares, vel etiam bini, in calcaneum desinentes latum, rotundum, galericulatum, labium sustinens cujus centrum in floris cavum aperitur. Labium coloris est atro-purpurei, reliquus flos coenosi. Vasculum seminale hexagonum, pyriforme, unciali propemodum, cum plene adultum est, diametro. Perpetuae frondis non est: verum postquam semina maturuere, folia & caules marcescere, & exsiccari incipiunt.

Serpentaria Virginiana per retortam distillata spiritum acidum fundit copiosum, & oleum tum tenue, tum crassum, mediocri capite mortuo in retorta remanente, sale alcali fixo turgido. Ex hac radice extractum salino resinosum elicitur, tum ope aquae, tum ope spiritus vini, non vero mera resina: unde liquet hujus radicis energiam a sale acido, oleosis particulis, & sale alcali fixo simul conjunctis pendere.

Haec radix diuretica, diaphoretica, & alexipharmaca habetur. Venenis, & humorum putredini resistit, & tanquam certissimum, & praesentaneum remedium commendatur adversus letiferos Boiciningae serpentis morsus, unde nomen sumpsit. Herbae commanducatae succum deglutiunt statim a morsu, foliaque contusa vulneri imponunt: morsum canis rabidi sanare dicitur, & ab hydrophobia vulneratos defendere. Vermes necat, verminosamque putredinem arcet. Praeterea

rea vis febrifuga, & antihysterica ipsi tribuitur. Præscribitur ejus pulvis vel solus, vel cum aliis medicamentis conjunctus, a gr. x. ad ℨß. infusum ad ℨij.

℞. Rad. Serpentar. Virginianæ ℈ß. Chelar. nigr. Cancror. pp. ℈j. Syr. Caryophyllor. hortens. q. s. Fiat bolus in febribus malignis ad putredinem arcendam.

℞. Serpentar. Virginian. pulver. gr. xx. Theriacæ veteris ℨß. Fiat bolus ad sudorem promovendum in febribus mali moris.

℞. Rad. Serpentar. Virgin. tenuiter incisæ, & contusæ ℨvj. Coque in aquæ limpidæ ℥xij. ad medias. Sub finem coctionis adde Coccinilliæ contusæ ℈ß. Fiat colatura: in qua adhuc calida dissolve mellis Narbonensis ℥j. Solutioni refrigeratæ adde aq. Theriacalis ℥ß. Hujus liquoris cochlearia duo vel tria, tertia quaque hora, in febribus malignis, & putridis exhibeantur ad diaphoresim, aut sudorem promovendum, ad sanguinis inspissationem a venenis frigidis præcavendam & miasma venenatum foras eliminandum.

℞. Serpentariæ Virginianæ, radicis Contrayervæ, pulver. Viperar. ana ℥ß. Misce. In febribus malignis, adversus venena frigida, necnon etiam adversus febres intermittentes, ineunte paroxysmo, exhibitus hic pulvis commendatur.

Ex hac radice paratur tinctura, quæ tinctura Virginiana apud Londinenses dicitur.

℞. Radicis Serpentariæ Virginianæ pulver. ℥ij. Tincturæ salis Tartari ℥xvj. Misce: & tinctura per digestionem extrahatur secundum artem.

Usurpatur in Pulvere epileptico Londinensium, in Pulvere Comitissæ Kanth, seu de Chelis Cancrorum, *Charas*.

ARTICULUS TRIGESIMUS-QUARTUS.

De Turpetho.

TUrbith seu Turphetum incognitum videtur fuisse Dioscoridi, Græcisque veteribus. Arabes primi de eo mentionem fecere, licet de hujus rei origine prorsus incerti videantur. Mirandum sane quod Serapio *Capite de Turbith*, historiam Tripolii ex Dioscoride ad verbum transcribat, cui deinde alias subjicit descriptiones ex Arabibus auctoribus petitas, quæ verum Turbith delineant, quale ab Avicenna refertur. At vero quod Turbith Officinarum, & Arabum non sit Tripolium Dioscoridis, satis liquet ex Matthioli observatione, nempe quod communis usus Turpethum nullo commendetur odore, nec tantam gustui acredinem relinquat.

Avicenna vero, interprete Salmasio, narrat Turpethi nomine in Officinis prostrare lignosa frusta, tum crassa, tum tenuia, ex India allata, cinerea, & candida, longa, extus plana seu levia, non rugosa, intus concava tanquam arundinum frusta, tritu facilia, quæ contrita nervos seu filamenta non relinquant. Unde verisimile est, Indicum Turbith Avicennæ innotuisse. De ejus origi-

origine nihil profert. Mesue tradit Turpetham radicem esse plantæ folia ferentis Ferulæ, sed minora, lacte turgentis. Aliud hortense, aliud sylvestre fecit; & inter hæc magnum & parvum, album, flavum, nigrumque distinguit. Sed quænam sint variæ illæ Turpethi species, non constat. Mesue Turbith Indicum cum aliis plantarum Ferulacearum radicibus jam confundere & indiscriminatim usurpare videtur.

Actuarius duplex Turpethum constituit, fortasse ex coloribus, albo nempe & cineraceo, ab Avicenna Turpetho assignatis: album unum, quod aliqui Alypum Dioscoridis censent; alterum nigrum, quod Pitiusæ radicem statuunt. Recentiorum nonnulli Tithymalum Myrsinitem esse Turpethum Arabum voluerunt; alii Scamoneam Antiochenam; alii Thapsiæ species diversas. Tandem radicem quæ usu continuo in Officinis pro legitimo Turpetho habebatur, Garzias ab horto in Orientalibus plagis reperit, ejusque originem aperuit. Eamdemque plantam vir de re Botanica optime meritus Paulus Hermannus in Horti Lugduno-Batavi catalogo accuratissime descripsit.

Itaque Turpethum sive Turbith *Offic.* Terbadh *Avicennæ*, Turbedh *Arabum*: *Τυρπὶθ* Græcorum recentiorum. Radix est vel radicis cortex a lignoso meditullio separatus, exsiccatus, dissectus in frusta oblonga, digitum crassa, resinosa, foris fusca vel cinerea, intus albida, sapore subacri & nauseoso.

Eligatur nonnihil resinosum, recens, foris cineraceum, planum, non rugosum, intus candidum, non cariosum, neque majore gummi vel resinæ copia foras obductum. Solent enim impostores radicum frustra gummi vel resina extrinsecus illinire, ut magis gummosum appareat.

Planta dicitur, Convolvulus Indicus, alatus, maximus, foliis Ibisco nonnihil similibus, angulosis, Turbith Officinarum, *H. Lugd. Bat. Catal.* Turpethum repens, foliis Althææ, vel Indicum, *C. B. P.*

Vario longoque reptatu ad tria quatuorve cubita descendit radix pollicem & amplius crassa, lignosa, in aliquot ramos divisa, crasso fuscoque cortice tecta, qui ruptus stillat succum lacteum, glutinosum, in pallide flavescentem resinam illico concrescentem, gustus primo subdulcis, postmodum pungitivi, vomitum minantis. Ex hac prodeunt sarmenta ramosa, quatuor alis donata, varios in gyros sese contorquentia, prope radicem lignosa, digiti crassitie, rufescentia, in progressu vero viridia, sex septemve ulnarum longitudinem aliquando superantia, quorum nonnulla humi procumbunt, alia vicinas arbores, fruticesque scandunt, iisque multiplici plexu se involvunt. His adstant ex carinatis alatisque pedunculis folia Althææ nonnihil paria, mollia, incana, raraque lanugine obsita, angulosa, in ambitu crenata, leviter mucronata, ad quorum sinus circa ramorum summitates exeunt petioli superioribus longiores, robustiores, alis & carina omnino destituti, sustinentes terna aut quaterna capitula oblonga, mucronata, quinque viridantibus in rubro foliolis conflata, quæ singula excludunt florem monopetalum, Convolvuli vulgaris magnitudine & forma, candidum, intus quinque pallescentibus apiculatis staminulis, cum sexto intermedio subjectæ seminali capsulæ impacto, refertum. Flore excusso, capitula expanduntur, in quorum centro conspiciuntur quaterna rotundo-angulosa, nigricantia semina, Piperis magnitudine, inclusa vasculo tenui, membranaceo, subrotundo, depresso, plano,

intus quadripartito. Frequens nascitur in locis opacis, humidis, ad fossarum margines, retro hortorum sepes, aliisque sylvestribus a mari longe dissitis in Zeylan & Malabara. Colliguntur in usum Medicum non caules, ut perhibet Garzias, sed radices crassiores, turgentes lacte & resina copiosiore. Quæ ad nos transmittuntur radices, fodiuntur in Guzaratta, ubi proventus luxuriosus.

Ex Turpetho per analysim Chymicam, præter phlegma acidum & urinosum, sal volatile concretum, oleum & terra copiose extrahuntur. Ex hac radice ope aquæ extracti gummosi copia non mediocris, resinosi vero portio quædam ope spiritus vini eliciuntur. Præterea infusio Turpethi chartam cœruleam subrubro colore tingit: unde conjicere licet Turpethi vim pendere a quadam gummi resina conflata ex sale ammoniacali cum oleo crasso conjuncto.

Efficax censetur remedium ad crassos, lentosque humores a remotioribus corporis partibus fortiter evellendos; adeo ut in proverbium abjerit: Quod non extrahit Agaricus, extrahit Turpethum; quod Turpethum non promovet, elicit Colocynthis. In diuturnis morbis maxime frigidis commendatur, præsertim in arthritide, paralysi, hydrope. In substantia exhibetur a gr. xv. ad ℨj. Infusum vero a ℨjß. ad ℨiij.

Ex eo Extractum vini ope præparatur, & resina ope spiritus vini; sed rarioris sunt usus. Extractum a ℈j. ad gr. xxx. Resina ad gr. xv. exhibentur.

Nonnullis suspectum est hocce medicamentum, quod tormina pariat; ventriculum lædat, & corpori marcorem inducat. Sed hæc vitia corriguntur aromaticis, stomachicis, Zingibere, Cinnamomo, Caryophyllis, Mastiche, Saccharo.

Præterea raro solum præscribitur, cum doses sit pharmacum, quod tarde admodum operationem exerat. Ea de causa aliis purgantibus medicamentis permiscetur.

℞. Turbith gummosi ℨij. Folior. Sennæ ℨj. Cinnamom. ℈j. Vini generosi ℥vj. Infunde per noctem. Colaturam capiat.

℞. Turpethi, Hermodactylor. Jalapæ, Sennæ ana ℨj. Aquilæ alb. ℈j. Scammon. ℈ß. Rob Ebuli q. s. Misce. Fiat Electuarium præstantissimum in arthritide & hydrope. Dosis ℨjß.

Turpethum usurpatur in Electuario Diaturpethi, Diaphœnico, Benedicta laxativa, El. Diacarthami, de Citro, Extracto Catholico *Sennerti*, Extracto panchymagogo *Crolli*, Pilulis de Agarico, aggregativis seu polychrestis, Cochiis, fœtidis, tartareis *Quercetani*, Pulvere arthritico *Paracelsi*.

Quidam pro Turpetho legitimo quarumdam plantarum radices substituunt, quales sunt Laserpitium foliis latioribus lobatis, *Moliss. Umbellif.* quæ Thapsia, *Offic.* Apium Pyrenaicum Thapsiæ facie, *Inst.* & Thapsia sive Turbith Garcanicum semine latissimo, *J. B.* Sed rejiciendæ sunt hæ radices quæ summa donantur acrimonia, ita ut ventriculum fauces inflamment, & Turpetho vehementiora sint purgantia.

ARTI-

ARTICULUS TRIGESIMUS QUINTUS.

De Zedoaria, & Zerumbeth.

DE Zedoaria, & Zerumbeth nulla apud Dioscoridem, Galenumve mentio reperitur. Arabibus usitata fuerunt medicamenta. Verum in his, sicut innumeris aliis describendis, tam breves, & incerti sunt, atque adeo inter se dissentientes, ut ex eorum scriptis horumce simplicium historia dilucidari nequeat.

Eorum plurimi, sicut Serapio, Razes, Zedoariam, & Zerumbeth idem esse volunt. Avicenna Zedoariam distinguit a Zerumbeth; & praeterea duas Zedoariae species agnoscit; unam quae similis est radicibus Aristolochiae, alteram quae cum Napello crescit, & est Napelli antidotum, & Bisbua seu Napellus Moysi aut Anthora dicitur. Serapio Zerumbeth quod esse Zedoariam interpretatur, radices esse similes Aristolochiae rotundae dicit; addit Zingiberis colore, & sapore similem esse, & ex Sinarum regione advehi. Cum vero de Zerumbeth loquitur Avicenna, dicit, radices esse similes Cypero, sed majores, & minus odoratas, colore cinereo ex Sinarum regione advectas. Avicenna insuper Zerumbeth, & Zarnab distinguit, seu de his rebus differit tanquam diversis, quas Serapio confundit. Serapioni igitur Zedoaria, Zerumbeth, & Zarnab una res eademque. Si igitur ipsi Arabum principes his de rebus inter se dissentiant, frustra eas ex eorum scriptis distinguere tentabimus.

Itaque his controversiis derelictis, historiam Zedoariae, & Zerumbeth, qualia in Officinis hodie prostant, aggrediamur.

Sub Zedoariae nomine duplex radix occurrit in Officinis; longa una, rotunda altera, quas nonnulli autumant esse diversas tantum ejusdem radicis partes.

Zedoaria longa, *Offic.* radix est tuberosa, densa, solida, sextantali, trientali, aut quadrantali longitudine, crassitudine digiti, quae utrinque in obtusum acumen desinit, foris cinerea, intus candida, sapore acri, amaricante, aromatico, odore tenui, fragrante, ac valde aromaticam suavitatem dum tunditur aut manducatur spirante, & ad Camphoram aliquatenus accedente.

Eligenda est magna, densa, plena, non rugosa, substantia veluti pingui, lenta, dentibus propter soliditatem aliquantulum repugnante, odoratissima, nullis foraminibus pervia.

Zedoaria rotunda, *Offic.* radix est substantia, pondere, soliditate, sapore, & odore longae Zedoariae omnino similis: solaque figura differt, quae globosa, unciali magnitudine, superficie aliquantulum inaequali, ac praecisarum fibrarum vestigiis tuberosa, nonnunquam in brevem mucronem desinens, quo terrae adhuc haerens germen fundere consuevit.

Ex Sinarum regione utraque affertur, referente Garzia ab horto, & annuente Paulo Hermanno. Rotunda rarius in officinis reperitur quam longa. Ex quanam planta oriantur, nos latet.

Samuel Dale post Breynium & Rajum existimat esse radicem plantæ quæ dicitur Malan-Kua, *H. Malabar.* *P.* 11. 17. Bon-Tsiappo *Braman.* : Colchicum Zeylanicum flore Violæ, odore, & colore Ephemeri *Herman. Parad. Bat. prod.* 304.

Radix bulbosa est, coriacea membrana obducta, extus cineracea, intus alba, densa, aquea, multis stipata fibris capillaribus, digitum crassa, cui quamplurimi oblongo-rotundi bulbi, bini & bini, trina supra se annectuntur serie, glabri, hinc inde minutissimis pilis instructi, densi, intus pingues & mucilaginosi, Zingiberis odorem & saporem referunt, linguam minus vellicantes. E summitate radicis calyx oritur albus & membranaceus instar Croci, cui flores includuntur quatuor, vel quinque, e fundo calycis longis petiolis prodeunte, tripetali vel etiam hexapetali; quorum tria digitum longa, culmum lata, reliqua petala sive ipsum florem obtegunt, flore jam aperto supine recumbentia: duo ex reliquis longa sunt, & angusta, in acutum desinentia; tertium illis ex adverso est bifariam divisum, ita ut ipse flos tetrapetalus videatur; mixti coloris est ex cœruleo, albo, rubro, purpureo, flavo: duo reliqua maxima ex parte alba sunt, ita tamen ut dicti colores etiamnum, sed obscuri videantur. Ex eodem calycis fundo simplex progreditur filamentum purpureum, quod cornea & flava eminet lingua. Hi flores gratissimi sunt odoris Violas & Lilia longe superantis, ante folia ex terra erumpentes, quibus deciduis calyx intumescit, capsulas seminales efficiens. Folia spithamam longa, tres quatuorve transversos digitos lata, in mucronem abeuntia, glabra, polita, læte viridia, fulcita pediculo crasso, brevissimo, qui lato, ac folioso suo principio caulem involvit, & in nervum per folii mediam longitudinem excurrentem terminatur. Caules cubiti altitudinem non excedunt. Foliorum sapor & odor Zingiberis.

Aliam Zedoariæ speciem Hermannus recenset in H. Lugd. Batavi catalogo; scilicet Zedoariam Zeylanicam Camphoram redolentem, *Musæi Zeylanici* : Harankaha *Zeylanensium*, cujus folia parte adversa ex purpura obscure rubent: pediculi foliorum carinati sunt, obscure rubentes & subhirsuti, prodeuntes immediate ex radice, non caule.

Zedoaria distillata cum aqua communi oleum essentiale densum ac spissum suppeditat, quod in subtilis Camphoræ speciem concrescit. Pollet igitur oleo essentiali tenuissimo, cum acido sale summe volatili conjuncto; ex quorum connubio tenuis hæc resina camphorata exsurgit, multa terra sepelita, e qua ipsius energia pendet.

Alexipharmaca est, idest venenis, venenatorum animalium morsui, & pesti resistit. Sudores summe movet, phlegma pulmonum in dispnœa & orthopnœa, in asthmate spissum & tenax potenter incidit, ejusque evacuationem promovet. Serosam colluviem viscidam nimis in ventriculo & intestinis stagnantem dividit, ac resolvit: flatus discutit, & colicos cruciatus inde oriundos sanat. Ventriculum roborat, & ciborum concoctionem juvat, vomitum reprimit, alvum sistit, horumce viscerum tonum nimis laxum firmando, fibrarumque oscillationes vividiores efficiendo. Massam sanguineam veluti vappidam, & orbatam spiritibus, quibus vitalis fermentatio fovetur, excitat, novisque spirituosis particulis recreat:

unde

unde in scorbuticis affectibus, apoplecticis, & paralyticis sæpe confert, sicut cœtera aromata tenuia & volatilia. Cavendum tamen ne temere calidiori naturæ exhibeatur; nam fibras nimis exsiccat, humores jam nimis densos inspissat adhuc, ac proinde morbum vel exasperat, aut in graviorem mutat.

Exhibetur ipsa substantia a gr. vj. ad ℨß. vel infusa ad ℨij. in vino vel in aqua calida ad modum potus Theæ.

℞. Zedoariæ longæ Acori veri ana ℨß. Cinnamomi ℈j. Infunde in aq. bull. ℥vj. Capiat æger colaturam cum Saccharo.

℞. Rad. Zedoar. Sacchari ana ℨiij. Balsami Peruviani gutt. xij. Fiat pulvis pro 12. dosibus. Vel

℞. Zedoariæ, Acori, Galangæ, Angelicæ, Cinnamomi ana ℨj. Caryophyllor. Ambræ cineritiæ ana ℈ß. Sacchar. rosati ℨvj. Fiat pulvis stomachicus seu cibarius. Dosis ℨj. in vini haustu, ante pastum vel statim a pastu, ad ciborum concoctionem juvandam, & ventriculi tonum laxatum restituendum, aut flatulentos & colicos dolores sedandos.

℞. Radicis Zedoar. pulver. gr. vij. Succi Mali Citrei cochlear unum, Spiritus Sulphuris gutt. ij. Sumat æger ad nauseam & vomitum compescendum.

℞. Zedoar. ℨiij. Irid. Florentin. ℨij. Infunde in vini generosi ℥vj. per noctem. Fiat colatura. Sumat æger cochlear unum aut alterum per intervalla ad expectorationem juvandam.

℞. Zedoariæ, Castorei, Serpentar. Virgin. Valerian. sylvestr. ana ℨj. Spiritus C. C. succinati q. s. Extrahe tincturam, quæ in hystericis affectibus præstantissima est, a gutt. j. ad x. in vehiculo conveniente.

Ex Zedoaria tinctura & extractum spiritus vini ope, vel cum vino præparantur.

Radix recens Saccharo condiri solet, cujus usus præstat ad ventriculum roborandum.

Usurpatur in Aceto Theriacali, in Aqua prophylactica, *Sylvii de le Boe*, in Aqua vitæ regia, *Charas*, in Aqua generali, seu Elixir vitæ maximo, *Matthioli*, in Aq. imperiali, *Londinens.* in Pulvere lætificante, *Charas*, & Philonio Romano.

Zerumbeth *Off.* Zerumbeth *Garziæ*. Radix est tuberosa, geniculata, inæqualis, pollicem, & nonnunquam brachium crassa, nonnihil depressa, albida vel flavescens, sapore acri, amaricante, aromatico, ad Zingiber accedente; odore fragrante. Rarissime occurrit in officinis.

Planta dicitur, Zingiber latifolium sylvestre, *Hermanni*, Zerumbeth *Garziæ*, Vvalinghuru sive Zingiber sylvestre Zeylanensibus, *Hort. Lugd. Bat. Catal*: Kua, *Horti Malabar*: Paco-Ceroca Brasiliensibus, *Pison. & Marcgrav.* Zingiber sylvestre majus, fructu in pediculo singulari Sloane, *Raii Histor.*

Radice potitur arundinacea prorsus, sed tenera, rubente, fibrisque crassiusculis, & longiusculis stipata; e qua cauliculus unicus elevatur, quinque pedes circiter altus, pollicem fere crassus, rotundus, sed tantum foliorum ipsorum pediculis sese invicem alternatim amplexantibus efformatus.

matus. Ipsa autem folia 10. circiter aut 9. numero, alterno situ ipsum exornant, membranacea, Cannacori vulgaris tum formam, tum consistentiam ac magnitudinem æmulantia, ad oras undulata, & fasciola rubicunda circumdata, subtus tandem dilute, desuper vero obscuris virentia & splendentia. Ex ipsa autem eadem radice, juxta cauliculum jam dictum, cauliculi alii prodeunt, coccinei, pedem & semissem circiter alti, quatuor uncias crassi, & foliolis quibusdam acuminatis & angustis obvoluti; e quorum alis flores singulares enascuntur, veluti spicam seu pyramidem constituentes, & veluti e tribus tubis, uno alteri innato constantes, & rubedine præclara conspicui: tubi autem illi bifariam ad oras diffunduntur, deque fundo suo foliolum emittunt, crassiusculum & luteum, duobusque apicibus pallidis stipatum. Calyx tandem pistillum gerens longiusculum, tenue, candidum, apiceque rubente ornatum, in fructum evadit ovatum, pruni magnitudine, carnosum, umbilicatum, sanguineo rubore infectum, sanguineoque succo prægnantem, trifariam ab apice dehiscentem, seminibusque fœtum multis, rufis, splendidis, duris, intraque pulpam quamdam, filamentosam, involutis.

Sylvas humentes ac fluviolorum ripas amat hæc planta; fructus ejus jumentis ac bobus pabulum fiunt gratissimum. Plurima crescit in insula San-Vincentiana in ea regione quam Charaibæ *Olajou* appellant. E fructuum succo color præclare violaceus elicitur, deinceps indelendus, si ex eo panni lineo aut sericei tingantur. *Plum. Mss.*

Sale volatili, oleoso, aromatico, abundare hujus aromatis radicem probat inter alia ejus distillatio. Transmittit enim per Alambicem aquam fragrantem cum sufficienti oleo; cui, si recens fuerit distillata, innatat sal volatilis paucus, forma nivis aut Camphoræ. Hic in spiritu vini solutus, conditis, electuariis, aliisve debite mixtus, acidis ventriculi cruditatibus, flatibus, ac doloribus mirum in modum conducit. Idem, sed cum blanda alvi dejectione, præstat succus ex radice recente expressus.

Radix siccata & in farinam trita, plurimum de sua acredine dimittit: qua ratione conficiuntur ex ea panes, quibus annona duriore vescuntur Indi. Mucilago summati capitis interstitiis inhærens, aromatis hujus virtutem nonnihil redolet, & propterea doloroso & debilitato ventriculo censetur utilissima.

ARTICULUS TRIGESIMUS SEXTUS.

De Zingibere.

Zingiber sive Gingiber, *Off.* Ζιγγίβερις, *Dioscoridis & Galeni*; Zimpiperi & Zingiberi, *Plinii*, Gallice, *Gingembre*. Radix est turberosa, nodosa, ramosa, paululum compressa, substantiæ nonnihil fibrosæ, pallidæ vel flavescentis, tenui pellicula subfusca obtectæ, qua spoliari solet, dum recens est, antequam ad nos afferatur; sapore acerrimo, fervido, aromatico, instar Piperis; odore fragrantissimo. Ex Sinarum impe.

imperio, Malabar, & Ceylan affertur, necnon etiam ex quibusdam Americæ provinciis. Sinensis minus fibrosæ est substantiæ, & præstantior censetur.

Probatur recens, candida vel pallida, odorata: damnatur teredinibus exesa, pulverulenta, & cujus superficies bolo vel creta obducta fuit, ad teredinum foramina adimplenda; teredinibus enim admodum obnoxia est.

Planta dicitur, Zingiber angustiori folio, fœmina, utriusque Indiæ alumna, *Plukn. Almag. p.* 397. Iris latifolia tuberosa, Zingiber dicta flore albo, *H. Oxon*; Mangaratia, *Pisonis*; Gingibil, *Bontii*, Chilli Indiæ orientalis, seu Zingiber fœmina, *Hernandez*; Inschi, vel Inschi-kua, *Hort. Malabarici*.

(Ex radice arundinacea, tenera, squammata, intus alba, foris vero pallida & rubente, gustuque acerrima, tres aut quatuor elevantur cauliculi, rotundi, dimidium digitum crassi, juxta radicem tumentes, & rubri, deinde omnino virentes. Horum alii foliosi sunt, alii in clavam desinunt squammatam: cauliculi foliosi duos pedes circiter alti sunt, solisque foliorum amplexibus compacti. Ipsa autem folia plurima sunt, alterna, hinc inde late expansa, arundinacea, sed foliis arundinaceis minora & molliora, semipedem scilicet circiter longa, acuminata, pollicem paulo magis lata ubi latissima, glabra, læte virentia, & nervulo subtus donata.

Cauliculi autem clavati, vix pedis altitudinem obtinent, vagineisque foliolis conteguntur, virentibus quidem, sed acumine rubente rostratis. Ipsorum fumitati clava imminet elegantissima sane, utpote tota e squammis membranaceis & ex auro rubentibus aut virentibus & albicantibus compacta. Ex squammarum autem sinu flores emergunt Orchidum nostratium flores æmulantes, in sex partes hiantes acuminatas, partim pallentes, partim vero sature rubentes, maculisque subluteis insignitas. Ex ipsarum medio pistillum sese exerit tenuissimum, breve, album; apiculumque gerens etiam candidum, sed e rubro rostratum, quod abit basi sua in fructum coriaceum, subovatum, trigonum, triloculare, trivalve, seminibus plurimis fœtum.

Tota clava odorem spirat acrem, floresque ex ea prodeuntes vix dimidium diem durant, successive unus post alium sese expandente. Planta in hortis tantum colitur. *Plum. Mss.*

Nascitur in omnibus utriusque Indæ provinciis exculta, sataque semine aut radice, pingui solo, humido & probe exculto. Americæ non videtur naturalis, sed ex India Orientali, aut Philippinis Insulis in novam Hispaniam & Brasiliam translata.

Alia est planta quæ Zingiber sylvestre mas, *Pison. Mantiss. arom.*; Anchoas seu Zingiber mas, *Hernandez*; Katou-Inschi-Kua, *Horti Malabar.* quæ quidem a præcedente parum discrepat. Folia paulo latiora sunt, & aspera: radices quoque majores sunt, quarum nec tamen fortis odor, nec sapor adeo fervens & aromaticus, idcirco non tanti æstimatur.

Zingiberis radices quotannis colliguntur ubi flores aruerunt, & dempto cortice exteriori, conjiciuntur in muriam; & hora una aut altera maceratæ, Soli tantumdem temporis exponuntur; tum sub tecto super storeas collocantur, donec omnis humiditas consumpta fuerit.

Indi foliis Zingiberis in juſculis & coquinario uſu atque acetariis utuntur. Radices etiam virides cum aliis herbis minutim conciſæ ex oleo, ſale, & aceto inter acetaria comeduntur, Sacchₐro quoque recentes condiri ſolent, & inter bellaria exhibentur.

Zingiber oleum eſſentiale minus gratum & acerrimum diſtillatione ſuppeditat; pollet ſale volatili oleoſo, fervido ſeu igneo principio turgido, a quo ſaporem, odorem, & vires obtinet.

Galenus Zingiber minus tenujum eſſe partium quam Piper inde colligit, quod calor ejus, quamvis æque fortis, non primo ſtatim occurſu guſtu percipiatur. Caliditas autem quæ proficiſcitur a Zingibere, diutius perſeverat, quam quæ a Pipere; unde infert ſubſtantiam ejus & craſſiorem eſſe & humidam.

Dioſcorides alvum leniter emollire ſcribit; quod verum eſt, ſi teneræ & adhuc recentes radices edantur: nam vetuſtiores ſiccant potius & ſiſtunt alvum.

Zingiber recens ab Indianis habetur tanquam remedium præſtantiſſimum ad colicos dolores, cæliacam & lientericam paſſionem, diarrhæas diuturnas ex frigore natas, flatus, ventriſque tormina, & alia hujuſcemodi.

Recens & exſiccatum, ventriculum roborat, & concoctionem promovet: ventriculi & pulmonum farctus abſtergit & diſſipat, ſupervacuo humore abſumpto. Cerebrum & memoriam roborando juvat: hebetudini etiam viſus, quæ ab humiditate oritur, prodeſt: venerem ſtimulat, & flatus diſcutit. Antidotis admiſcetur tanquam alexipharmacum. Sæpius adjungitur medicamentis catharticis, ad eorum vim augendam, aut malitiam corrigendam.

Ea tamen perpetuo adhibenda eſt cautela, ut qui ſanguine ſunt fervidiore, ſive ſani, ſive ægrotantes, parciſſime eo utantur; quia Zingiber omne, ſive ſiccum, ſive recens, ſive conditum, ſanguinem accendit, & orificia venarum aperit. Inſuper omnibus melancholicis in magna doſi non eſt exhibendum; quia humores melancholicos nonnunquam ſpiſſiores, fixiores, & plane immobiles reddit, inquit Hermannus.

Exhiberi poteſt per ſe in ſubſtantia a gr. v. ad xv. ſed rariſſime datur propter nimiam acrimoniam. In infuſione vel decocto a ʒß. ad ℥ß. conditum vero a ʒj. ad ℥j.

℞. Zingiberis conditi ℥ß. Conſerv. Roſar. rubrar. Corticis Limon. conditi ana ℥ij. Extracti Juniperin. ℥ß. Cinnamom. Nucis moſchatæ ana ʒjß. Syr. Flavendin. Citri, vel Cydonior. q. ſ. Miſce. Fiat Electuarium ad ciborum concoctionem juvandam, ſtatim a paſtu ſumendum ad ʒij.

Zingiber uſurpatur in Theriaca *Androm.* Mithridatio *Damocratis*, Diaſcordio *Fracaſtoris*, Electuario diaſatyrio, diaphæmico, Benedicta laxativa, El. Caryocoſtino, confectione Hamech, Electuar. diacarthami, de Citro, Trochiſcis de Agarico, Alhandal, Pilulis fœtidis, polychreſtis.

CA-

CAPUT SECUNDUM.

De Corticibus.

ARTICULUS PRIMUS.

De Cinnamomo.

CAſſia & Cinnamomum apud priſcos, ſi non res una & eadem, maxima ſaltem cognatione & affinitate conjunguntur. Duo præcipua Caſſiæ genera diſtinguunt Græci ſcriptores, unum Κασίαν συρίγγα, vel συριγγίδα nominant, alterum ſurculoſum quod Ξυλικὴν Κασίαν aut Ξυλοκασίαν quidam nuncuparunt.

Κασίασύριγξ ex cortice ſolo compoſita erat in tubulos ſive fiſtulas convoluto, unde nomen, Ξυλοκασία ſive ξυλικὴ κασία, Caſſia lignea ſurculis conſtabat lignoſis, cortice adhuc coopertis, quam etiam Dioſcorides Βλαστὸς μοσυλίτην vocat, id eſt, ſurculum moſyliticum.

Caſſia Syrinx ſeu Caſſia fiſtula vulgaris erat uſus ac notitiæ, & vilis emptu, ut refert Galenus: eademque erat quæ ab Andromacho tum ſeniore, tum juniore in Theriaces compoſitione expoſtulabatur. Omnes aliæ Caſſiæ ſeu Xylocaſſiæ ſpecies rariores erant, quarum plurimæ a Galeno recenſentur; ſcilicet ἀσύφη, μοτώ, γίζειρ, quam quidem dicit Cinnamomo ſimillimam, ſurculoſam aut fiſtulis plenis, ἀρηβώ & δαφνῖτις.

Cinnamomi vero plura quoque ſunt genera parum inter ſe diſcrepantia, Μόσυλον Moſyliticum nempe quod præſtantiſſimum eſt, nigricans ſeu ex vinoſo in cinereum vergens, læve, tenuibus ramulis ac frequentibus nodis cinctum, acre, mordens, & cum calefactione quadantenus ſalſum: deinde ὀρεινὸν montanum, μέλαν nigrum, λευκὸν candidum, ὑπόκιῤῥον ſubfulvum, quibus addunt Xylo-Cinnamomum & Pſeudo-Cinnamomum.

Quidquid diſcriminis Caſſiam inter & Cinnamomum Græci veteres conſtituere voluerint, id in eo tantum poſitum deprehenditur, quod Cinnamomum odore & ſapore grato, ſuavi, & aromatico, Caſſiam tum fiſtuloſam, tum ſurculoſam longe ſuperet. Et reipſa Galenus obſervat ſupremam Caſſiam ab infimo Cinnamomo parum diſtare, eamque pro Cinnamomo ſubſtitui, ſed duplicato pondere.

Neque ex ſcriptis Arabum, apud quos Græci Caſſiam & Cinnamomum naſci arbitrabantur, harumce rerum hiſtoria magis illuſtratur. Nam Avicenna Caſſiam Dioſcoridis appellat *Selicha*, quæ vox derivatur ab Arabico *Selach*, quo ſignificatur cortex; niſi illud a Græco ξυλικὴ derivare malint. Quæcumque vero de Caſſia Dioſcoridis ſcripta ſunt, eadem ferme leguntur ſub titulo *Selicha*, quod in Caſſiam ligneam noſtram Arabum interpretes convertunt, fortaſſe minus bene. Avicenna Cinnamomum ſub nomine *Dar Sini* tradidit; & quidquid Dioſcorides de Cinnamomo tradidit, in ſuam linguam ad verbum convertit & expoſuit. Eo autem capite quo omnes Cinnamomi differentias verbis Dioſcoridis prætexuit, quod Xylo-Cinnamomum Græco auctori vocatur,

tur, ipsæ Arabice *Kersa* vocatum affirmat & interpretatur, forte derivatum a Græco κάρφη surculus, sicut *Dar Sini* significat surculum Sinensem.

Nunc vero considerandum est, an Cassia veterum & eorumdem Cinnamomum una res, eademque sit atque Cinnamomum nostrum, Canella vulgo dictum, an-ne res diversæ? Non levis est ea de re inter auctores controversia.

Auctorum plurimi, inter quos Matthiolus, Cassiam Dioscoridis esse nostrum Cinnamomum existimant, nec immerito, ut ex ipsa Dioscoridis & Galeni descriptione patet; veterumque Cinnamomum nobis nunc ignotum esse aut prorsus perditum fuisse. Alii cum Dodonæo suspicantur eorum Cinnamomum fuisse teneros ramulos arboris Caryophilli aromatici; quod quidem rationi non est prorsus dissentaneum, quandoquidem Mosylitici Cinnamomi descriptio ex Dioscoride & Galeno tenuibus ramulis vel virgulis hujusce arboris convenire videatur. Attamen non verisimile est Caryophylleos fructus, nempe adeo aromaticos ac præstantes, latuisse viros, qui assidue inter has arbores versabantur, & præsertim mercatores lucri avidos qui tanta sollicitudine ramusculos colligebant.

Alii credunt Cassiam & Cinnamomum veterum esse unam & eamdem rem, seu ex eadem earbore oriunda; ea tamen differentia quod Cassia fuerit cortex a ligno separatus, Cinnamomum vero tenuiores arboris surculi adhuc integri: quod maxime simile vero mihi videtur. Dioscorides enim Cinnamomum aliquantulam retinere similitudinem Cassiæ, quæ Mosylitis dicitur, affirmat; & Galenus universam Cinnamomi naturam similem esse quodammodo optimæ Cassiæ, quam Barbari *Gizi* vocant. Præterea refert idem Galenus se vidisse Cassiæ ad fruticis magnitudinem elatæ ramos quosdam Cinnamomo penitus similes aspectu, corticis tenuitate & hisce signis quæ Cinnamomum certissime ostendunt, ac gustu, olfactuque percipiuntur. Insuper cum Theophrastus, aliique veteres corticem solummodo in Cinnamomo utilem esse scribant, probabilius inde inferri existimo, Cinnamomum nostrum hodiernum seu Canellam vulgarem, Cinnamomum veterum, eorumque Cassiam, unam & eamdem rem esse; nec aliter sese differre tot Cinnamomi, Cassiæ, & Xylo-Cassiæ species, quam ratione afferendi, aut natali solo. Etenim antiquitus tota planta adolescens aut juniores surculi integri (cortex nempe cum ligno) sub Cinnamomi nomine afferebantur, & sub Cassiæ nomine cortex tantummodo a ligno separatus. At vero cum fuisset animadversum lignum inutile prorsus esse, cortex solus, rejecto ligno, allatus fuit: qui mos in hunc usque diem fuit servatus. Nec parvum quoque erat discrimen a cœli, solique differentia oriundum, inter has aromatum species; siquidem adhuc hodie observatur, eamdem Cinnamomi arboris diversis in regionibus natæ speciem corticem Cinnamomeum diversum suppeditare. Aliud enim est Zeylanicum, aliud Malabaricum, & Javanense Cinnamomum; aliud excultum, aliud sylvestre. Quin etiam pro diversa arborum ætate & pro diversis ejusdem arboris partibus ex quibus cortex extrahitur, quædam exsurgit varietas: Cinnamomum novellæ arboris a vetustiore, cortex trunci a ramorum cortice, cortex radicis ab utroque differunt.

Quid-

Quidquid de Cassiæ & Cinnamomi origine veteres tradiderunt, aut fabulosum est, aut incertum. Tam longa enim difficilique via petebantur olim hæc aromata, ut perfectam eorum notitiam consequi veteribus haud facile fuerit. Quoniam vero ingens eorum erat pretium, majorque in hominibus lucri cupiditas, mercatores de earum mercium origine & colligendi difficultate varias fabulas narrabant, ut his commentis earum mercium pretia adaugerent. Hæc commenta igitur consulto reticemus, & ad nostri Cinnamomi seu Canellæ vulgaris historiam progredimur.

Cinnamomum sive Canella vulgaris *Offic.* cortex est tenuis, modo chartæ lusoriæ, modo sextantis unciæ crassitudine, convolutus in exiles tubulos seu cannulas cubitales, sesquicubitales, aut longiores, digitali latitudine ut plurimum, substantia lignosa & fibrosa, fragili tamen, superficie interdum rugosa, aliquando lævi, colore ex flavo rubescente aut ferrugineo, sapore acri pungente, sed sine molestia, subdulci, & aromatico gratissimo, odore suavi & fragrantissimo.

Secundus & interior cortex est arboris, quæ dicitur Cinnamomum sive Canella Zeylanica, *C. B. P.* Laurus Zeylanica baccis calyculatis Hermanni, *Raii Hist.* Cassia cinnamomea, *H. Lugd. Bat.* Canella quæ Cuurdo, *Pisonis M. arom.* Arbor Canellifera Zeylanica, cortice acerrimo seu præstantissimo, qui Cinnamomum Officinar. *Breyo. 2. Prodr.* (Cinnamomum foliis latis, ovatis, frugiferum, *Burm. Thes Zeyl. pag. 62. Tab. 27.* Laurus foliis oblongo-ovatis, trinerviis, nitidis, planis, *Lin. H. Cliff.* 154.)

Radix hujus arboris crassa est, multifida, fibrosa, dura, cortice extus e rufo cinereo, intus rubescente, & odorem Camphoræ spirante obducta, cum ligno solido, duro, albicante, & inodoro. Truncus ad tres vel quatuor hexapedas assurgit, numerosos ramos & surculos diffundit, estque cum ramis cortice vestitus primum viridi, qui dein cum ætate rubescit, & cum pellicula tenui lignum ambit, crustaque cinerea obductus est; sapore, dum viridis est, languidiore, exsiccatus vero subdulci, acri, aromatico, admodum jucundo. Cortex recens a crusta illa cinericia & inæquali purgatus, & suo tempore deglubitus & in sole exsiccatus, Cinnamomum dicitur. Lignum intus durum est, album & inodorum. Folia, tum bina, tum solitaria, foliis Lauri vel Citri similia, palmum superantia, glabra, nitida, oblongo-rotunda, in acumen desinentia, cum tenera sunt, coloris hepatici, prout vetustiora sunt, ficciora, superne saturate viridia, subtus dilutiora, cum pediculo crasso, semipollicari, interius late striato, in tres nervos per folii longitudinem decurrentes, in recta & aversa parte prominentes cum venulis transversis abeunte: demum odorata sunt, & Cinnamomum odore & sapore referunt, qua maxime nota a foliis Malabathri dignoscuntur. Flores parvi, stellati, hexapetali, albicantes, plures congregatim prodeunt ex ramorum extremis, cum pediculis dilute virentibus, odoris grati ad Lilii convallii odorem accedentis: in floris medio corculum comprehenditur ex duplici staminum serie constans, cum pistillo viridi, in vertice nigricante, quod abit in baccam oblongo-rotundam, quatuor vel quinque lineas longam, glabram primum viridem, deinde e cæ-

ruleo

ruleo fuscam & punctis albicantibus consperſam, arcteque inhærentem calyci profundiuſculo, craſſiuſculo, viridi, in ſex cuſpides diviſo. Continet autem ſub pulpa viridi, unctuoſa, adſtringeente & ſubacri, aromatica, teſtam tenuem & fragilem, quæ nucleum tegit oblongo-rotundum, acrem, colore quaſi incarnato aut leviter purpuraſcente. Naſcitur in inſula Zeylan, ubi non minus frequens eſt in ſylvis & ſepibus quam Corylus apud nos.

Cinnamomum *Offic.* cortex eſt ex minoribus arboribus triennalibus excerptus. Vere vel Autumno, quo tempore humor obſervatur turgeſcens inter corticem & lignum, arbores deglubiri ſolent, & cortex exemptus cinerea illa tenui & ſcabra exteriori pellicula delibratur, & in laminas diſſectas exponitur ad ſolem, ibique dum exſiccatur in Canellas ſponte convolvitur. Vernum tempus pro hac decorticatione potiſſimum eligitur, quando arbores floreſcere incipiunt. Cortice ablato, arbor per biennium, trienniumve nuda remanet; ac tandem novo cortice induitur, huic operationi rurſus apto.

Probatur Cinnamomum ex flavo dilute rubeſcens, odoratum, aromaticum, ſaporis acuti, ſubdulcis tamen, & ſuavis. Omnis ejus vis conſiſtit in tenuiſſima, & interiori hujus corticis pellicula; quandoquidem, referente Hermanno, ex hujus tenuioris pelliculæ libra una plus olei extractum fuerit, quam ex ſex corticis integri libris.

Mira ſane diverſitas odorati olei quod ex hac arbore extrahitur. Cortex, ſi recens diſtilletur, multum ſuppetit olei, antiquum vero & diutius aſſervatum olei perparum exhibet. Oleum vero duplex extrahitur, unum quod aquæ fundum petit, alterum quod aquæ innatat. Hoc pallidum, illud flaveſcens & rutilans; limpida ambo, odoris fragrantiſſimi & ſaporis acutiſſimi, linguamque vehementiſſime pungentis. Ex radicis cortice oleum cum ſale volatili ſeu Camphora per diſtillationem educitur, aqua levius, limpidum, flaveſcens, ſubtile, quod facile in auras avolat, odore forti, vegeto, grato, medio inter Camphoram & Cinnamomum, ſapore peracuto. Camphora Cinnamomea candidiſſima eſt, Camphoram vulgarem odoris ſuavitate longe ſuperat; ſumme volatilis & maxime diſſipabilis eſt, promptiſſime flammam concipit, nullamque fœcem poſt deflagrationem relinquit.

Oleum ex foliis diſtillatum in aqua ſubſidet ad fundum, primo turbidum, cum tempore flaveſcens & pellucidum, ſapore ſubdulci, acri, aromatico, odorem Cinnamomi tenuem ſpirans, nonnihil ad Caryophyllorum odorem accedentem.

Fructus duplicem ſubſtantiam ſuppeditant; per diſtillationem, oleum eſſentiale ſimile juniperino cum pauxillo Cinnamomi & Caryophyllorum mixto; per decoctionem vero pinguedinem quamdam craſſam, conſiſtentia & colore ſebum referentem, odore fragranti, quo in unguentis utuntur indigenæ, & candelæ conficiuntur, quibus nemini præter Regem uti licet. In truncis annoſis ſunt nodi reſinoſi ſpirantes oleum ligni Rhodii.

Cinnamomum ſale eſſentiali tum acido, tum urinoſo, ad ammoniacum accedente, & cum oleo eſſentiali aromatico conjuncto turget, a quo ejus actio potiſſimum pendere videtur. Quas Caſſiæ & Cinnamomo ſuo priſci tribuebant vir-

virtutes, eædem de nostro Cinnamomo a neotericis recensentur. Calefacit, siccat, aperit, discutit, alexipharmacum est, venenis resistit, & humorum malignitati, humorum putredinem arcet, menses promovet, partum accelerat, omnia viscera roborat, spiritus recreat, concoctiones juvat, flatus discutit. Usus ejus frequentissimus est in virium imbecillitate, lipothymia, febribus malignis, capitis, pectoris, ventriculi, & uteri affectibus frigidioribus, & colicis doloribus. Confert in suppressione mensium, & partu difficili.

Exhibetur substantia a ℈j. ad ʒß. vel ʒj. in infusione a ʒß. ad ʒj.

Ex Cinnamomo paratur Aqua Cinnamomi spirituosa, iisdem virtutibus donata ac Cinnamomum.

℞. Cinnamomi contusi ℔j. Vini albi, & aquæ Melissæ stillatitiæ ana ℔ij. Maceratione facta per 24. horas, distilletur liquor igne vehementi per refrigeratorium alambicem: & quæ primæ prodeunt aquæ libræ tres, serventur ad usum, ultima utpote debilior rejicienda.

Hæc aqua turbida est albicans, & quasi lactescens ab oleosis Cinnamomi partibus cum aqua permixtis. Quidam aquam Cinnamomi hordeatam expostulant, præparatam nempe ex Hordei decocto, in quo Cinnamomum maceratum fuit, & postea distillatio. Sed inutiles sunt Hordei particulæ in hoc menstruo, quæ salino-oleosarum Cinnamomi partium evolutionem potius impediunt, quam promovent, nec per distillationem ascendunt. Verum si vividiores Cinnamomi partes retundere sit animus, satius est aquam Cinnamomi supra descriptam in Hordei decocto, vel cremore, vel seminum emulsionibus propinare.

Paratur Syrupus Cinnamomi hac ratione.

℞. Aquæ Cinnamomi spirituosæ ℔j. Cinnamomi acuti contusi ℥ij. Digerantur per viginti quatuor horas. Tincturam rubram per inclinationem separa. Tum

℞. Sacchari albissimi in aq. Melissæ soluti, & in el. solidum cocti ℔ij. Huic sensim affunde tincturam. Fiat ex arte Syrupus, cujus dosis ad ℥j.

Distillatur oleum essentiale Cinnamomi eodem modo ac cœtera olea essentialia, macerando scilicet Cinnamomum in maxima aquæ communis copia, & igne sat vehementi distillando. Turbida, & lactescens prodit aqua, quæ per tempus limpida fit, separatione oleosarum partium, quarum pars maxima fundum petit, pauciores vero ad aquæ superficiem elevantur. Separatur oleum flavescens ab aqua, & servatur ad usum.

Cum olei sapor sit acutissimus, & urens, raro solum præscribitur, sed cum sacchato sub forma Elæosacchari in liquoribus convenientibus. Iisdem viribus donatur, & quidem vehementioribus, quam Cinnamomum, aut aqua Cinnamomi. Præscribitur a gutta una ad iij. Plurimi æstimatur ad purgantium medicamentorum vehementiam temperandam: unde ferme in omnibus extractis, & pilularum massis commiscentur, necnon etiam ad gratum odorem ipsis conciliandum. Dentium dolores obtundit gossypio exceptum, & dentis cavitati inditum: acredine caustica, & exurente qua donatur, dentis nervum exsiccat, & comburit.

℞. Cin-

℞. Cinnamomi pulverati ʒß. Limaturæ ferri tenuissimæ ʒiij. Sacchari candidissimi pulver. ℥ß. M. F. pulvis in virginum chlorosi exhibendus ad ʒj.

℞. Cinnamomi pulver. ʒß. Extracti Croci gr. vj. Flor. sal. amm. chalyb. ℈ß. M. F. bolus c. s. q. Conservæ Flor. Aurantior. in mensium suppressione.

℞. Cinnamomi ℈j. Croci pulver. ℈ß. Syrup. Kermes q. s. M. F. bolus in partu difficili.

℞. Cinnamomi acuti pulver. ʒx. Zingiberis, & Caryophyllor. ana ʒj. Galangæ, Macis, Nucis moschatæ, flavedinis Citri rasæ ana ʒij. cum Sacchari in aqua Rosarum soluti, & cocti ℔j. Fiant ex arte tabellæ palato gratæ, ad ciborum concoctionem juvandam, flatus discutiendos, & ventriculum roborandum. Dosis ad ʒij. mane, jejuno ventriculo, & post pastum.

℞. Aq. Cinnamomi ℥ß. Aquar. Flor. Aurantior. & Artemesiæ ana ℥j. Confectionis Alkermes ʒß. Fiat mixtura in partu difficili exhibenda.

℞. Aq. Cinnamomi ℥ß. Aquar. Melissæ, & Card. bened. ana ℥iij. Syr. Cinnamomi ℥j. Fiat potio cochleatim exhibenda, in virium prostratione, lypothimia, & in febribus malignis.

℞. Aq. Cinnamom. ℥ij. Syr. Limon. ℥j. Salis absynthii ℈ij. Fiat mixtura cochleatim exhibenda, ad nauseam, vomitum, & anxietates circa præcordia compescendas, in febribus maligni moris.

℞. Olei Cinnamomi guttas iij. Sacchar. albi ʒiij. Fiat Elæosaccharum ex vino generoso propinandum in partu difficili.

Oleum, & Camphora ex radicis Cinnamomi cortice extracta, in affectibus rheumaticis, & paralyticis externe admota conferunt. Intus sumpta sudores pellunt, humorum malignitati resistunt, asthmati, & catharris medentur.

Observandum est immoderatum aut intempestivum horumce aromaticorum usum, ventriculum ad inflammationem disponere, ejus fibras crispare, glandularum stomachalium orificia constringere nimis, & occludere: unde succi digestivi penuria, & spasmodica ac inflammatoria ventriculi tensione, prava fit ciborum concoctio, difficilis eorumdem, & tarda ex ventriculo in intestina propulsio, laboris anxietatisque plena digestio, cujus vitium postea per totum corpus diffunditur, & cæteras corporis functiones lædit. Præterea ab eorumdem aromaticorum usu nimio, acriores fiunt corporis succi, spissioresque, tardo motu per vasa circumeunt, imperfectæque fiunt secretiones; unde nascuntur hepatis, renum, aut cæterorum viscerum obstructiones, inflammationes, cachexiæ, atrophia, hydrops, affectus melancholici, hypochondriaci, aut alia ejusce modi. Attente igitur considerandum est, ut jam alibi monuimus, num bene conveniant hæc stomachica calida; cavendum est etiam, ne eorum usus diuturnior sit quam par est.

Usurpatur Cinnamomum in Tabellis stomachicis *Charas*, Tabellis magnanimitatis, Pulvere aromatico rosato, Pulvere diarrhodon, Pulvere Pannonico *Charas*, Theriaca, Mithridatio, Conf. Alkermes, Diascorido, Orvietano, Opiata *Salomon.* Philonio, Diaphœnico, Conf. Hamech, Hiera picra Galeni, Pilulis fœtidis, Emplastro stomachico *Charas*. Ex oleo Cinnamomi fiunt balsama apoplectica, & paralytica.

Alii

Alii afferuntur cortices craſſiores, colore, odore, & ſapore ad Cinnamomum accedentes; & idcirco Cinnamomi Craſſioris nomine donantur, vulgo *Canellę matte*, qui nihil aliud ſunt quam truncorum vetuſtiorum Cinnamomi cortices. Verum ut odore, & ſapore Cinnamomo longe inferiores ſunt, ſic & virtutibus; ideoque rejiciendi.

ARTICULUS SECUNDUS.

De Caſſia Lignea.

CAſſia Lignea *Offic.* Cortex eſt in cannulas convolutus, facie externa Cinnamomum omnino referens, tum colore, tum etiam odore, & ſapore, debilioribus tamen, & ab exteriori pellicula eodem modo purgatus. A Cinnamomo diſtinguitur, non ſolum aromaticitate longe debiliori, ſed etiam quadam glutinoſitate, quæ guſtu, dum comeditur, percipitur. Modo ex flavo rubeſcens affertur, modo flavus. Eligitur, qui ad Cinnamomum odore, & ſapore propius accedit.

Eadem ratione, ac Cinnamomum Zeylanicum, & ex ejuſdem arboris ſpecie, quæ in Java Inſula, & in Malabar creſcit, divellitur. Arbor dicitur, Cinnamomum ſeu Canella Malabarica, & Javanenſis *C. B. P.* Carua *H. Mal.* Caſſia vulgaris, Calihacha dicta *Piſon. Mantiſs. Aromat.* quæ quidem a Zeylanica non differt.

Conjicere licet Caſſiam ligneam noſtram inter tot Caſſiæ ſpecies non ignotam fuiſſe veteribus: ſed mirum eſt Dioſcoridem, & Galenum nihil de glutinoſo ejus ſapore protuliſſe. Utut ſit, Caſſia lignea noſtra a junioribus Græcis uſurpata fuit in medicamentorum compoſitorum deſcriptionibus, in quibus Caſſia, & Cinnamomum ſimul expoſtulabantur ut in Theriaca, Mithridatio &c. Cœterum rarioris eſt uſus. Hæc Caſſia minus recte lignea dicitur, cum lignoſa non ſit, ſed merus cortex. Verum Græci juniores qui Arabum libros interpretati ſunt, ad diſtinguendam hanc Caſſiæ ſpeciem a Caſſia ſolutiva, quam Caſſiam Syringem ſeu Fiſtulam dixerant, eam Xylo-Caſſiam ſeu Caſſiam ligneam appellaverunt.

Alexipharmaca, & ſtomachica cenſetur, minus tamen quam Cinnamomum. Sed ubi demulcendum, & adſtringendum, ratione ejus glutinoſitatis Cinnamomo anteponitur. In tuſſi, & aſthmate commendatur ad pituitam lentam, & acrem incidendam ſimul, & demulcendam; in diarrhæis quoque, dyſenteriis, ad viſcera roboranda, & ab humorum acredinem defendenda.

℞. Caſſiæ ligneæ contuſæ ℥j. Paſſular. exacinatarum ℥ß. Infunde in vini albi ℥viij. Colaturam capiat in aſthmate.

℞. Rhei el. Caſs. ligneæ ana ℥ß. Roſar. rubrar. ʒij. Infunde per xij. horas in vini rubr. ℥viij. Fiat colatura, quæ cum Sacchari albiſſimi in aq. Roſarum vel Plantag. ſoluti, & in electuarium ſolidum cocti ℔j. permiſceatur ad Syrupi conſiſtentiam; cujus duo, triave cochlearia exhibeantur bis, terve in die adverſus diar-

diarrhæas & alvi fluxus, & ventriculi, intestinorumque imbecillitatem.
Cassia lignea usurpatur in Theriaca, Mithridatio, Philonio magno, Trochiscis Hedicroy, & Cyphœos, El. Diascordio *Fracastor*.

ARTICULUS TERTIUS.

De Cassia Caryophyllata.

CAssia Caryophyllata *Offic.* Cassia Caryophyllata *Pisonis Mantiss. Arom.* Cortex est instar Cinnamomi tenuis ex rufo ferrugineus, pelliculis suis exterioribus spoliatus, & tubuli in modum convolutus, qui primis labiis gustatus saporem videtur reddere immixtum Canellæ, sed cum Caryophylli prædominio, qui etiam (pereunte primo utpote languido) vires acquirit cum tempore, tantaque vivacitate, fragrantia & acrimonia se exerit, ut lingua quasi levioris caustici sentiat effectum, in primis, qui ex surculis tenerioribus, & vegetioribus provenerit.

Arbor, e qua cortex illæ extrahitur, dicitur, Caninga *Hernandez:* Myrtus Americana, Caninga dicta, *Herman. M. M.* Magna est, & procera, crasso caudice; folia profert Canellæ similia, sed tamen majora & pinguiora, stipitemque fuscum. Hæc Hernandez, qui florem & fructum non vidit.

Piso refert arborem esse mediocriter proceram, ramosam: flores parvos ut Violæ proferre, cæruleo colore cum umbilico albicante, croceis, aureisque lineis variegatos; & cortice tenui circumvestiri, qui a trunco pariter, ac ramis detractus, atque veluti in corrigias concisus, exsiccatusque, Orientalis Cinnamomi in modum convolvitur.

Nascitur in Insula Cuba, & in Guiana, & Maranhaon Americæ meridionalis Provinciis.

Cassia Caryophyllata sale & spiritu volatili oleoso pollet. Eædem dotes illi tribuuntur atque Caryophyllis aromaticis, sed languidiores; eisque sæpe in obsoniis substituitur. Alexipharmaca est, stomachica, & cephalica. Verum Caryophylli longe præstant.

Hæc Cassia ignota fuit veteribus Græcis, necnon etiam Arabibus, licet Hernandez eam fuisse *Kerfa* Avicennæ suspicetur; quod quidem verisimile non est. Avicenna enim, teste Salmasio, per Kerfa non corticem, sed surculum intelligit: & sicut sub his nominibus *Kerfa*, *Dar Sini*, agit de Xylo-Cinnamomo *Dioscoridis*, sic per hæc verba *Kerfa*, *Karumfel*, surculos Caryophyllatos intelligit, ξυλοκαρυοφυλλόν *Aetii & Aliorum*; nempe fortasse surculos tenues, seu petiolos Caryophyllorum aromaticorum.

ARTICULUS QUARTUS.

De Canella alba.

CAnella alba, & cortex Vvinteranus spurius *Offic.* Costus corticosus *Quorumdam*. Est cortex in oblongos tubulos convolutus, abexteriori cor-

cortice purgatus; rami intus, quam extus exalbidus vel flavescens, Cinnamomo crassior, sapore acri, pungente, aromatico, quasi mixto ex Cinnamomi, Zingiberis, & Caryophylli sapore, odore fragrante. Græcis, & Arabibus incognita fuisse videtur: a novo orbe detecto tantum innotuit. Duæ hujus corticis species a quibusdam distinguuntur, sed ratione tantum magnitudinis tubulorum; altera majoribus, longioribus, & crassioribus tubis; altera tubis tenuioribus, & minoribus: nam reipsa ejusdem arboris cortices videntur, nisi quod alter sit e trunco, alter e ramis avulsus.

Arbor dicitur Canella alba quorumdam *J. B.* Canella Cubana *Jonston*: Arbor Jucaci *Nieremberg*: Cassia lignea Jamaicensis; cortice acri, candicante *Plukn. Phyt.* Arbor baccifera, laurifolia, aromatica, fructu viridi calyculato, racemoso. *Sloane Philos. Trans. n.* 1, 2. & *Hist. Jamaic. vol.* 2. *pag.* 87. *Catesb. Hist. Natur. vol.* 2. *pag.* 50. *fig.* 50. VVinzterania, *Lin. Hort. Cliff.* 488. vulgo, *Canelle blanche*. Procera est ad 4. vel 5. hexapedas assurgens, ramosa, cujus truncus sæpe fœmoris humani crassitudinem æquat, & ramorum plurimi deorsum propendent. Duplici cortice circumvestitur, exteriori uno, lineam crasso, cineraceo, maculis albicantibus variegato, rugis quibusdam fuscis circularibus exasperato, aromatico; interiori altero, lævi Cinnamomo paulo crassiori, albicante, friabili, sapore acri, pungente, aromatico, ad Caryophyllos nonnihil accedente, absque glutinositate. Folia summis ramulis inordinate nascuntur, pediculis pollicaribus innixa, duas uncias longa, unciam unam lata, circa pediculum angustiora, versus extremum latiora, & subrotunda, ex pallido vel flavo virentia, nitentia, glabra, ad Lauro-cerasi folia nonnihil accedentia. Ex ramusculorum extremis oriuntur pediculi, qui flores sustinent umbellatim congestos, constantes ex calyce multifido, quinque petalis rubentibus aut purpurascentibus, quorum meditullium occupat pistillum crassum. His succedunt baccæ calyculatæ, Pisi crassitudine, subrotundæ, primo virides, dein purpurascentes, continentes in pulpa subviridi, mucaginosa, quatuor semina (*a*), irregularis figuræ, nigricantia, lucida.

Omnes hujusce arboris partes sapore acri, aromatico, Caryophyllato, pungente, donantur. Nascitur in locis humidis; & sylvosis, in Jamaica & cœteris Americanis insulis.

Hujus arboris cortex ex trunco, & ramis eripitur, & exteriori separato exsiccatur in umbra; & servatur sub nomine Canellæ albæ, seu Corticis VVinterani, licet non sit genuinus VVinteranus Cortex, ut mox dicemus. Eo utuntur indigenæ in obsoniis, & ciborum condimentis, Piperis, & Caryophyllorum vice.

Canella alba oleo essentiali, aromatico; turgida est, quod per vesicam extrahitur distillationis ope, ex hoc cortice in aqua macerato. Aqua gravius est; flavescens, odorem olei Caryophyllorum odori proximum referens. Unde quidam oleum Caryophyllorum hoc oleo adulterant.

(*a*) Plumerius unicum tantum observavit, subrotundum, & amariusculum, in insula San-Dominicana & Tortuosa, ubi hæc vulgo dicitur, *Canelle batarde poivree*. *MM.* 5. 125.

Non solum in eduliis usitata est tanquam stomachica, sed etiam commendatur inter antiscorbutica remedia. Flatus discutit, catharrosis affectibus medetur, & paralyticis. Dosis a ℈ß. ad ʒj. in substantia; ad ʒij. in infusione. Cortici VVinterano vero substituitur, utpote magis vulgaris. Ejus usus biliosis, & calidis naturis noxius est.

ARTICULUS QUINTUS.

De Cortice VVinterano.

CORtex VVinteranus verus *Offic.* Crassus est & in tubulos convolutus cortex, foris integumento cinereo, molli, fungoso, inæquali, & multis rimulis hiante obductus; intus solidus, densus, ferrugineus, sapore acri, aromatico, pungente & exurente, odore fragrantissimo. In littore Magellanico detectus fuit a VVillelmo VVintero Anglo navis præfecto, qui anno 1567. Franciscum Dracke ad Magellanicum usque fretum comitabatur, ulterius non progressus, & ab eo in Europam primum allatus, unde nomen suum obtinuit.

Parkinsonus corticem hunc a Canella alba diversum esse, contra multorum opinionem ostendit. Ab ea enim differt crassitie majore, colore obscuriore, & ad Cinnamomum accedente, sapore acriore quasi Piperis vel Zingiberis.

Arbor dicitur, Laurifolia Magellanica cortice acri, *C. B. P.* Lauro similis arbor, licet procerior; cortice; Piperis modo, acri, & mordenti, *de Bry Ind. Occid.* Periclymenum rectum, foliis Laurinis, cortice acri, aromatico, *Sloane Phil. Transf. n.* 204. Arbor est mediocris magnitudinis, Malo nonnihil similis, radices late diffundens, ramis magis patula quam alta, cortice foris cineraceo, crasso, intus vero ferrugineo. Folia sesquiunciam longa; unciam lata, ex utraque parte acutiora cum extremo obtuso, & quasi bifido, dilute virentia, pediculo semipollicari inhærent. Flores ex foliorum alis oriuntur duo, tres, quatuor, aut amplius, communi pediculo unciali affixi, candidissimi, pentapetali, Periclymeni floribus nonnihil similes, Jasmini odore fragrante. Floribus deciduis succedit fructus conglomeratus ex duobus, tribus, vel plurimis acinis communi pediculo affixis, simulque congestis, dilute virentibus, maculis nigris nonnullis respersis; in quibus semina continentur nigra, aromatica, inæqualia, uvarum granulis nonnihil similia.

Cortice VVinterano nautæ partim melle aut saccharo condito, partim exsiccato, & in pollinem trito, ut in eduliis Cinnamomi aliorumque aromatum vices suppleret, usi sunt; postea adversus scorbutum optimo successu eum usurparunt.

Stomachicus est, alexipharmacus, & sudoriferus: quas quidem facultates obtinet ab oleo essentiali, aromatico, & subtili copioso, cum acido sale volatili conjuncto. Adversus scorbutum, paralysim, & catharrosos affectus a frigore oriundos commendatur, & a VVilisio frequenter usurpatur. Præterea antidotus est adversus venenatam piscis cujusdam freti Magel-

Magellanici incolæ, Leonis marini dicti, carnem comestam. Qui ex hac carne comedunt, inter gravia, quibus affliguntur symptomata, hoc potissimum singulari afficiuntur; scilicet, cute fere tota per partes exuuntur non sine summis doloribus. Pulvis exhibetur a ℈ß. ad ʒj. in decocto vero præscribitur ad ʒij. Foliorum decoctum utile est ad partes scorbuticis maculis fœdatas, necnon etiam paralyticas fovendas.

In officinis rarissime invenitur. In ejus loco Canella alba substitui solet, aut sub eodem nomine usurpari.

ARTICULUS SEXTUS.

De Cortice Peruviano Kina Kina dicto, & Cascarilla.

INter opes quibus novus orbis abundat, sane auro, & gemmis longe pretiosior est Cortex ille febrifugus Kina Kina dictus; in sanitatem gentium a D. O. M. conditus; cujus arbor, Arbor vitæ, si qua nobis nota, jure merito dici potest. Quid enim frequentius quam sanitatis integritatem febribus perturbari, & prorsus everti? Nihil intentatum reliquerant prisci Medici ad huncce morbum debellandum. Sed quid profuerant tot excogitata remedia sub febrifugorum nomine? Nihilominus quotannis in Medicorum opprobrium sæviebant febres omnibus febrifugis remediis obstinate resistentes; quando ex Peruviano regno tandem hocce novum, nec satis laudandum allatum fuit remedium, quod solum febrifugi nomen meretur.

Kina Kina, Cortex Peruvianus, & Cortex febrifugus *Offic.* vulgo *Quinquina*. Cortex est admodum siccus, duas aut tres lineas crassus, foras scaber, fuscus, aliquando musco canescente obductus, intus lævis, nonnihil resinosus, colore ferrugineo vel rufo, sapore intense amaro, leviter adstringente, cum quadam aromaticitate non injucunda. Modo in crassiores cortices affertur tres quatuorve uncias, & amplius longos, unciam latos, non convolutos, ex trunco avulsos: modo in cannulas paululum convolutas, non adeo crassas, externe fuscas, fissuris circularibus leviter incisas, musco obductas, interne rubentes, ex ramis tenuibus detractas; modo quoque advehitur in frustula tenuia seu minutim concisa, interne flavescentia, externe canescentia. Hic vero ex radicibus extractus dicitur, & ab Hispanis plurimi æstimatur.

Eligatur rufescens vel rubens, seu colorem Cinnamomi visui referens, sapore non ingrato, & aromatice amaro, odore quasi mucido, leviter aromatico, dentibus attritus friabilis, non viscidus, & glutinosus, non ligneus, non effœtus, & annosus, non insipidus, nec adulteratus quocumque alio cortice succo Aloes intincto.

Arbor febrifuga Peruviana; China Chinæ, & Quinquina; & Gannaperide dicta *Raii Hist.* Palo de calenturas *Hispanorum*; a nullo adhuc accurate descripta est, licet plurimi de ea scripserint.

In solemnibus vero Regiæ Scientiarum Academiæ Parisiensis comitiis

anni 1738. arboris Kinæ-Kinæ descriptionem ex regno Peruviano a D. de la Condamine ejusdem Academiæ Socio sibi missam legit D. Dufay ejusdem Academiæ; ex qua compertum est arborem esse non admodum proceram, in plures ramos divaricatam caudice mediocri, cortice vero ut supra. Ramos vestiunt folia simplicia, opposita, ovato-oblonga, anterius cuspidata, integerrima, petiolata, tres uncias longa, duas lata, fat crassa, costa per mediam longitudinem excurrente, ex qua nervi laterales ad oras successive obliquant.

Extremis ramis e summo arboris prodeuntibus unus vel plures innascuntur florum fasciculi, figura, & colore cæruleo cinereo, antequam aperiantur, Lavandulæ floribus nonnihil similium. Commmunis florum pedunculus ex alis foliorum emergit, & in plures pedunculos minores divaricatur, singuli singulum florem gerentes, perianthio donatum minimo, quinquedentato, persistente, & embryoni insidente. Corolla monopetala est, regularis, infundibuliformis, Hyacinthi flori aliquatenus simili magnitudine, & figura, tubo oblongo (9. circiter lineas), limbo patulo, quinque, & aliquando sexfido, laciniis acutis, margine attentius inspicenti leviter serratis. Corolla intus colore est miniato circa medium vividiori, ad oras pallidiori, extus vero rubore squalido, cum lanugine albicante. Stamina quinque pallide lutea intra corollam recondita stylum circumdant albidum, filiformem, stigmate simplici, viridi & oblongo instructum, embryoni insidentem, tubum non excedentem. Embryo autem abit in capsulam olivæformem, ab apice ad basim dehiscentem in duo loculamenta septo intermedio indistincta, in quibus semina continentur parva, compressa, margine cincta membranaceo pellucido. Capsula vi elastica rumpi solet, & semina spargere. Valvæ arescendo breviores fiunt, & latiores.

Sponte nascitur in Americæ meridionalis regione Peruvia dicta, præsertim prope Loxam seu Lojam, in montibus qui hanc urbem cingunt, sexaginta leucas ab urbe Quito.

Vis febrifuga hujus corticis jamdiu casu fortuito, ut jam diximus, Indis innotuerat, cum Europæi ad has regiones pervenerunt. Verum ab eo tempore, quo Illustris ille Genuensis Christophorus Columbus hanc plagam mundi primum detexerat, usque ad annum salutis 1640. ex odio Indorum erga Hispanos concepto magnum hoc remedium de industria celabatur; donec quidam Hispanus Loxæ perfectus, & de quodam Americano bene meritus, ab eo gratitudinis causa, hocce remedium accepit. Paulo post in urbe Lima, quæ est regni Peruviani metropolis, uxor Proregis, qui tum temporis erat Comes *Del Cinchon*, febre tertiana sævissima (qualis illic loci epidemia esse solet) correpta funeste decumbere videbatur. Rumor (uti semper de magnatibus) per urbem divulgatus, tandem per finitima loca ad Loxam usque pervenit. Præfectus per litteras Proregem monet, in arcanis sibi esse remedium cujus auxilio Proreginam illico revalituram spondebat. Lubentissime annuens Proregina, corticem præparatum sumpsit & stupentibus omnibus, statim convaluit. Hinc fama hujus arcani titulo *Pulveris Comitissæ* insi-

insigniti ubique per civitatem Limensem, totamque Americam Hispanicæ ditioni subjectam, brevi multumque inclaruit. Discedente autem Prorege ex India, ubi in Hispaniam reversus est, illico percrebuit ubique rumor de novo hoc febrifugo, quod post experimenta frequenter fama votis ægrotum semper & ubique respondebat. Circa annum salutis 1649. cum Pater Provincialis Societ. Jesu in Americanis regionibus, in Italiam redux ad generalem totius Ordinis conventum, magnam hujus corticis copiam secum attulisset, & plurimis ejus Ordinis Patribus ex diversis mundi regionibus Romæ congregatis distribuisset, famam suam in dies magis provexit. Patrum enim unusquisque in patriam regressus, hoc specifico medicamento febres omnes intermittentes profligabat magno cum ægrorum solatio, cum Medicorum & populorum stupore. Unde *Pulvis Patrum* dictus fuit, & adhuc hodie apud Anglos *Jesuitici pulveris* nomen retinet, *The Jesuits-Prowder*: necnon etiam *Pulvis Cardinalis De Lugo* audiebatur, ex eo quod cura & sumptibus pii hujusce Cardinalis, magna Kinæ Kinæ pulveratæ copia Romæ Religiosis & pauperibus gratis distribueretur.

Dum fama hujus febrifugi per totam Europam spargeretur, non defuerunt plures veteri humorum sensibilium & qualitatum hypothesi obcœcati, qui de usu Kinæ Kinæ multum ancipites hærebant; quandoquidem febres vel vehementiores nimis cito, & absque ulla uberrima evacuatione curatas ejus ope observarent. Hoc febrifugum fœces deleterias fixiores reddere, & fermenta morbosa in corpore post se relinquere suspicabantur: unde novas tragædias & funestissima symptomata pertimescebant. Sic, si quid mali unquam aliunde subsequebatur, id omne medicamini objiciebant; licet symptomata ad morbum primarium nimis parco corticis usu imperfecte sanatum reapse pertinerent. Nam tunc temporis Kinæ drachma una tantum aut altera exhibebatur ad febrem fugandam: quæ quidem dosis minus sufficiens erat ad febrilem humorem penitus extinguendum, ut postea compertum est.

Cum etiam insuper Medici cœteroquin docti & probi animadvertissent, Pulverem febrifugum paroxysmum tantum unum aut alterum, aut fortasse plures avertere, nec febrem penitus expugnare, verum, ægrotum plerumque recidivam pati; ob suspiciones supradictas in crimen adduci cœpit, & præterea ob pretium Pulveris qui tunc grandi pecunia divendebatur, paulatim in desuetudinem abivit, donec anno 1679. Robertus Tabor vel Telbot Eques Anglus, nova introducta corticis exhibendi ratione, & dosi ejus admodum aucta, non minus felici successu quam incepto audaci, febribus omnibus profligatis, Kinæ Kinæ usum sub *Anglici remedii* nomine, vulgo *le Remede Anglois*, in Gallia resuscitavit. Hic enim non intra scrupulos aut drachmas subsistebat, sed ad uncias & libras ascendebat; sicque magnam sibi, & remedio famam conciliavit. Summa autem cura remedium, illiusque præparandi rationem occultabat; ita ut fortasse adhuc ignotum lateret, nisi Ludovicus Magnus populorum saluti semper consulens, felicissimo ejus experimentorum successu permotus, largam auctori mercedem rependendo, corticis Peruviani exhibendi rationem

omnibus notam fecisset, jussissetque ut cortex ille undique conquireretur, & ut exercituum nosocomiis totumque per regnum distribueretur, mandavisset. Sic optimi illius Principis diligentia atque providentia, præstantissimi illius remedii dotes omnibus innotuerunt, ac tandem febrilis hydra, quæ in genus humanum sæpe dire sæviebat, debellata fuit.

Analysi Chymica, Kinæ Kinæ crasse contusæ ℥iiijß. phlegmatis acidi ℥j. cum ʒiiijß. suppeditarunt: quarum priores portiones solius acidi notas præbuerunt, posteriores vero non solum intensi acidi, sed etiam alcali urinosi signa exhibuerunt. Nam Heliotropii tincturam cœruleam in rubrum liquorem mutaverunt, necnon etiam Sublimati corrosivi solutionem turbidam & lactescentem reddiderunt, & ex ea Pulverem album præcipitaverunt. Deinde olei crassioris consistentiæ & axungiæ porcinæ similis ʒj. cum gran. lxviij. prodiit. In retorta residui nigri pondus fuit ℥j. ʒij. gran. viij. calcinatum vero ad albedinem pendebat ʒj. cum gran. xv. a quo salis fixi non mere alcali, sed nonnihil salsi ʒß. per lixivium extracta fuit. Unde liquet hunc corticem multum salis acidi & olei crassioris continere, perparum terræ, cum tantillo salis urinosi. Non enim olei quantitas in hoc cortice contenta ad ʒij. circiter pondus restringitur; sed diminutio capitis mortui, dum calcinatur, quod a pondere ℥j. ʒij. & gran. viij. ad pondus ʒj. gran. xv. redactum fuit, fit potissimum exhalatione oleosæ substantiæ quæ comburendo salinas quasdam partes & terreas secum abripit, ita tamen ut oleum majorem deperditæ substantiæ partem constituat.

Ex hac salium acidorum & oleosarum partium mixtura in cortice resina exsurgit, quæ, si ope menstrui idonei extrahatur, fere quartam corticis partem æquat. Longe minor est gummosæ substantiæ portio. Præterea infusum Corticis Peruviani chartam cœruleam subrubro colore inficit: unde patet sales acidos magna copia in Cortice Peruviano luxuriare inter oleosas partes, & ab iis potissimum ejus energiam pendere.

Kina Kina, sicuti pleraque amara medicamenta, inter stomachica numeratur. Ventriculum roborat, appetitum languentem excitat, ciborum concoctionem juvat, flatus discutit, vermes necat, necnon etiam urinas & menses promovet. Sed maxime commendabilis est sua febres intermittentes profligandi virtute. Eas enim rite exhibita, tuto, cito, jucundeque sanat.

Præscribitur ejus pulvis a ʒß. ad ʒij. vel aliquo liquore convenienti dilutus, vel sub forma boli cum Syrupo quocumque. Infusio vero ℥j. in vini generosi rubri ℔j. ad ℥vj. pro dosi exhibetur. Eadem dosi quoque propinatur decoctum unius unciæ Corticis in aquæ comm. ℔jß. ad tertiæ partis consumptionem. Nonnunquam etiam idem decoctum in enemate ad ℔j. pro adultis, ad ℔ß. pro infantibus præscribitur, ubi ægrotantes a Corticis Peruviani haustu prorsus abhorrent.

Multa autem & diutina experientia compertum est Kinam Kinam in substantia, & in tenuissimum pollinem redactam, citius & efficacius vires suas exerere, atque finem optatum attingere, quam infusum vel decoctum; ejusdem infusiones cum vino factas longe efficaciores esse, quam

quam infusa vel decocta in aqueis menstruis ; eademque infusa vel decocta imbecilliora esse , nisi turbida propinentur , seu adhuc tenuissima Kinæ Kinæ substantia turgida . Observandum quoque Kinæ Kinæ decoctum sub enematis forma exhibendem esse percolatum , non vero pulverem cum decocto permixtum , ut quidam volunt ; quandoquidem ex nimia pulveris quantitate , unciarum nempe quatuor vel quinque singulis diebus injectarum in intestina , alvus nimis constringatur , obstructiones fiant in visceribus , inflammatio , ac tandem abscessus nonnunquam producatur .

Quocumque modo febrifugum hocce remedium administretur , iteranda est ejus dosis tertia vel quarta quaque hora , præmissis præmittendis . Nam in febribus intermittentibus simplicibus , tertiana scilicet vel quartana , observandum primo num adsit indicatio, quæ venæ sectionem expostulet , aut catharsim ; tum enim æger venæ sectione & purgatione diebus intermissionis præparandus erit . Sanguinis missio potissimum non parca manu celebranda est , & pro necessitate iteranda ante Corticis febrifugi usum ; tunc enim tutius & citius operatur . Quin imo nisi debite vacuata fuerint vasa sanguinea , febris contumax diuturno Kinæ usui vix cedet : aut si , iteratis per longum tempus febrifugi dosibus , tandem extincta videatur febris ; ægrotantis tamen vires non restituentur , & paulo post recidivam patietur , nisi iteretur sanguinis missio, qua quidem intra Corticis usum celebrata , statim cessabit febris , & ægrotantis vires citissime resarcientur . Hoc autem ratione comprobatur : nam Kina Kina sanguinem expandit & rariorem efficit , ut observare licet in omnibus, qui hoc remedium assidue sumunt , quorum pulsus magnus est & elatus , licet mollis ; tunc ergo sanguini majore spatio opus est , eique venæ sectionis ope conceditur . Verum non eadem est purgationis necessitas , nisi primæ viæ fœcibus turgeant ; quandoquidem Kina sæpissime alvum primis diebus subducat , eodem fere modo, ac si catharticum medicamen exhibitum fuisset .

Itaque in febre tertiana vel quartana , præmissa debita sanguinis missione , necnon etiam purgatione , si opus sit , desinente paroxysmo , exhibeatur prima dosis Kinæ , & quarta quaque hora iteretur quinquies vel sexies intra unius diei spatium , cibos euchymos & concoctu faciles duabus post febrifugi dosim horis oggerendo . Ubi febriles paroxysmi prorsus cessaverint , tunc quatuor doses singulis diebus per octiduum exhibeantur , deinde tres per alteram hebdomadam , ac tandem duæ per octo dies , habita tamen ratione magnitudinis & contumaciæ morbi , tempestatis, & ætatis . Etenim febris gravissimis symptomatis stipata , cujus longiores sunt paroxysmi , quæ in Autumno aggreditur & ætate provectiorem aut jam valetudinarium , diuturniorem Kinæ usum expostulat , quam ea cujus paroxysmi brevissimi sunt absque ullo gravi symptomate , quæ ineunte vere & juniorem invadit . Diæta debita , quæ quidem nonnisi boni succi & facilis digestionis cibos admittit , non solum durante febrifugi remedii usu , sed etiam per longum tempus post illius usum observanda est .

Præterea a Corticis usu , nisi urgente evidente indicatione , solemnis evacuatio per aliquot hebdomadas vel etiam menses non instituenda est , ne se-

ne febris recurrat. Tuncque si necessaria sit, eo ipso evacuationis die; & postea per aliquot dies duæ tresve doses febrifugi singulis diebus exhibendæ sunt, ut malum averruncetur.

Neque dumtaxat a cathartico febris Cortice fugata revocatur, verum sæpenumero a levi errore in diæta vel a minimo frigore percepto, vel alia quacumque levi de causa; quapropter tutius est post febrem gravem Cortice prius fugatam, prophylaxeos gratia, solemnem ejusdem repetitionem post intervallum octo vel decem dierum bis terve præscribere; præsertim instante hyeme, quo febres inconstante aeris intemperie facillime revocantur. Ex hoc modo febrium intermittentium maxime pertinacium regressus præcaventur.

In febribus intermittentibus compositis, scilicet duplici tertiana, triplici quartana, vel quotidiana, (sive adsit inter paroxysmos febris intermissio, sive inter exacerbationes febrilis æstus remissio tantum deprehendatur; ita ut febris continua sit, aut uno paroxysmo nondum finito: alter recurrat:) tum celebrata sanguinis missione, & administrata carthars sursum aut deorsum, vel etiam, si febris urgeat, neglecta purgatione, statim ad Corticis febrifugi usum confugiendum est. Nec alteram aut plures venæ sectiones usus ille excludit, si indicationibus requirantur; imo æger sanguinis missionem facilius feret, & eo citius Corticis Peruviani effectum percipiet. Si tamen vacuatione opus sit, & ab urgente febre ad exhibendum catharticum tempus denegetur, post venæ sectionem Cortex Peruvianus cum purgante medicamento idoneo conjunctus statim exhibeatur.

At vero his in febribus tertia quaque hora iterandum est remedium febrifugum, & quidem nocte dieque indesinenter, cibos una post febrifugum exhibitum hora ingerendo, donec febris omnino profligata sit. Deinde per octiduum sex doses de die tertia quaque hora, postea quinque quarta quaque hora per hebdomadam, per alteram quatuor tantum, deinde tres, ac tandem duæ. Observandum victum tenuem esse debere, dum febris adhuc viget; nec prius solida alimenta offerenda esse, quam febris extincta fuerit, ægrotansque esurire incipiat.

Diuturnus Corticis Peruviani usus raro febrem prius sedat, quin aliqua insignis superveniat evacuatio, quæ quidem, ut plurimum, fit per alvum aut per urinas. Nec ullum est certius perfectæ curationis indicium, quam hæc vacuatio, cujus ope venenum febrile minuitur & amandatur: nunc autem citius, nunc tardius evenit. Nec de restituta valetudine certi esse possumus, donec apparuerit. Fatendum est tamen quosdam perfecte sanatos fuisse absque ulla insigni sensibili vacuatione: verum conjicere licet in his insensibilem perspirationem uberiorem fuisse, & sensibilem supplevisse. Quod si non eveniat, febris revera cessat; sed non tam extincta videtur quam sopita: ægrotantis imbecilla est valetudo, vires languentes, appetitus prostratus, donec febris regrediatur, aut hydrops, aliusve affectus cachecticus ægrotantem invadat, aut abscessus in aliqua corporis parte producatur.

Non inepte igitur pro humoris morbidi genio, Medici modo cathartica convenientia, modo diuretica, modo diaphoretica, modo sudorifera

cum

cum Cortice consociare solent, ad humorem noxium a febrifugo jam domitum foras eliminandum ea via, quæ maxime humoris genio conducit. Nam humor ille in febribus intermittentibus; tertianis præsertim, facilius per alvum, aut urinas propellitur: in malignis vero ubi humor ad cutis poros appellit, sæpe felicius per diaphoresim aut sudores ejicitur. Qua super re Medicus ad epidemicam constitutionem, vel ad peculiarem ægrotantis habitum attendere debet.

Cum sæpe febris intermittentis genius sit Protheiformis, (ut loquitur vir doctissimus R. Marton, *tractatu de febribus*,) & haud raro plerosque alios morbos, eosque acutissimos simulare soleat; licet Cortex Peruvianus sit primum, & fere unicum remedium ad quod veluti ad sacram anchoram confugiendum sit, tamen atrocia symptomata, quibus febris stipatur vel etiam sæpe absconditur, & opprimitur, quædam alia remedia propria cum Cortice Peruviano consocianda indicant; qualia sunt cephalica, nacotica, pectoralia, stomachica, aperientia, uterina, & alia hujuscemodi. Medicus igitur intentus esse debet ad hos morbos simulatos dignoscendos, ut debitam eorum curationem rite instituat. Nonnunquam enim sub larva algoris funesti, vomitionis indesinentis, diarrhææ, torminosæ, morbi, colicæ ventriculi, hemicraniæ periodicæ, doloris lateris punctorii, pleuritidis peripneumoniæ, rheumatismi, spasmi universalis, quandoque etiam syncopes, aut apoplexiæ, febris intermittentis genius delitescit; cujus rei exempla in Cl. Morton observationibus videre licet. Hæc autem simulata symptomata non semper facile distinguuntur: quocirca Medicus attendat oportet ad anni constitutionem epidemicam, aut ad valetudinarium habitum ægrotantis, qui antehac aliquoties febri intermittente interdum sopita, recrudescente afflictus fuerit. Quæ quidem si non sint certa signa; saltem Medicum inducunt ad omnia symptomata & varias morbi motiones attente considerandа. Tunc enim periodicus symptomatum graviorum regressus statis temporibus earum febrium simulatarum certissimum indicium erit.

Animadvertendum quoque utrum febris, quæ cum alio morbo conjuncta deprehenditur, sit tantummodo symptoma hujusce morbi, an vero morbus sit idiopathicus, & cum altero complicatus. Si enim alterius morbi symptoma sit, frustra ejus curatio Cortice tentabitur, nisi morbus idiopathicus simul cum febre viretur, remedia indicata Kinæ Kinæ conjungengendo. At in morbo complicato, vel utriusque morbi curatio convenientibus remediis simul tentabitur, vel ope Kinæ sanari poterit febris, vigente adhuc altero morbo.

Accidit nonnumquam, ut non sufficiente Corticis dosis exhibita febrilis materia debilitata solitum paroxysmum non amplius inducat, sed nonnulla symptomata tantum excitet; quæ, licet exacerbationum, aut paroxysmorum vehementia longe inferiora sint, diuturnitate tamen ægrotantem non minus torquent, & angunt: qualia sunt virium prostratio, ciborum inappetentia, nausea, anxietas circa præcordia, ventriculi gravitas, inflatio, ventris tormina, tussis, dolores capitis, sudores nocturni, hydrops, affectus cachectici, rheumatici, aut alia hujuscemodi; quæ symptomata ad Corticis Peruviani usum ab imperita plebe referri solent, immerito tamen. Incusanda tantummodo

modo, vel parcior remedii dosis, vel vitium Corticis qui non genuinus est, aut effetus. Et reipsa si optimus Cortex eligatur, aut sufficiens selecti Corticis dosis exhibeatur, hæc omnia symptomata brevi evanescent.

Febribus inflammatoriis, putridis, malignis, & pestilentialibus profligandi Cortex Peruvianus impar videtur; & ars Medici in eo potissimum versari debet, ut morbum eo adducat, ut antidoto febrili sanari possit. Attamen in morbillis, & variolis tempore declinationis morbi R. Morton Kinæ usum suadet, nempe cum febris post veneni morbidi eruptionem adhuc perseverat, & continuæ remittentis typum jam observare incipit.

Kinam Kinam quoque adversus pestem utilissimam censuit Medicinalis Facultas Neapolitana, (referente Sebastiano Badio Medico Gennensi, in libro *Anastasis Corticis Peruviani* dicto, ann. 1663. edito in quo Plempio Medico Amstelodamensi respondet, a quo ad Corticis Peruviani exequias vocatus fuerat in libro suo typis edito ann. 1655.) & in ejus curatione adhibendam jussit.

Ea est ignari vulgi opinio, quod Kina Kina iis minus bene conveniat, quorum pulmones quocumque modo læduntur, aut qui ad phthisim, & tabem proclives sunt. Verumtamen quotidiana experientia comprobatur, Corticem Peruvianum felici cum successu exhiberi in febri putrida remittente vel intermittente, quæ peripneumoniæ, aut pleuritidi succedit, aut quæ empiema, aut pulmonum exulcerationem comitatur, & in quam febris inflammatoria sæpe transmutatur. Hæc enim febris oritur a putridis, & infestis particulis quibus sanguis per has pure turgidas partes transiens inquinatur, & ab his inquinamentis paroxysmi febriles, aut exarcerbationes singulis vel alternis diebus accenduntur. Cortice autem Peruviano paroxysmi febriles, saltem pro tempore supprimuntur; imo si cum pectoralibus, balsamicis, & abstergentibus medicamentis consocietur, febris prorsus extinguitur, pus excernitur, & ulcera sanantur.

Quinetiam phthisici nonnulli (teste R. Morton) pro deploratis jam habiti, vitam frequenti hujus Corticis usu cum aliis remediis intermixto, aut conjuncto, non solum per plures menses verum etiam annos, protraxerunt; qui licet e statu valetudinario numquam plane evaserint, tamen ejus usu a febre jam liberati muniis solitis satis bene fungi potuerunt.

Ergo Cortex Peruvianus antidotus febrilis merito dicitur; quippe qui ad omnes febres intermittentes, remittentes continuas seu continentes, in omni sexu & ætate, in infantibus, pueris, adultis, & senibus, in virginibus, mulieribus gravidis, & puerperis tutissime, & prorsus innoxie exhiberi possit. Asserit enim R. Morton se intra 25. annorum spatium nusquam novisse aliquid mali ab usu corticis cuiquam evenisse præter levem surditatem tempore usus nonnihil molestam, quæ sponte illico a morbo evicto, vel pulveris omissione semper cessat; nec se unquam hujus remedii pœnituisse. Quod quidem quotidiana nostra experientia confirmatum est.

℞. Corticis Peruviani electi, & in alcohol redacti ℥j. Syr. febrifugi, Limonum, Cydonior. Absynthii, Papav. rhæad. Diacodii, de Cichorio comp. vel alterius cujuslibet quant. suffic. M. F. opiata mollis consistentiæ, cujus

cujus dosis ad ʒij. tertia vel quarta quaque hora exhibeatur, superbibendo haustum vini aqua diluti, vel prisanæ pectoralis, aut alterius liquoris convenientis.

℞. Corticis Peruv. pulver. ℥ij. vini rubri generosi ℔ij. Misceantur, & macerentur in vase clauso per duos tresve dies, identidem agitando. Liquor per inclinationem separatus est vinum febrifugum, cujus ℥vj. pro dosi exhibeantur. Si adhuc valentius infusum desideretur, in singulis cyathis dissolve Kinæ Kinæ in tenuissimum pollinem redactæ ℈j. & sic turbidus liquor propinetur.

℞. Corticis Kinæ pulver. ℥j. Bulliat in aq. stillatitiæ Scorsonneræ vel Cichor. sylv. ℔ij. ad ℥xxviij. F. colatura ad ℥vj. pro dosi sumenda, vel sola, vel cum vino febrifugo permixta. Vel

℞. Corticis Peruv. contusi ℥j. Salis Nitri fixati ʒß. Bulliant in aq. Parietar. ℔ij. ad ℥xxviij. Colatura intense rubra per cyathos ad ℥vj. exhibeatur ubi diuresis promovenda est.

℞. Pulver. Kinæ Kinæ ℥j. Rhei pulver. ʒj. Syr. de Cichor. comp. vel de Pom. comp. q. s. M. F. Electuar. cujus dosis ʒij. quarta quaque hora exhibendæ, cum alvus est subducenda. Vel

℞. Pulver. febrifug. ℥j. Cremor. Tartar. ℥ß. pulver. Jalapæ ℈j. vel ʒß. Syr. febrifug. q. s. M. F. Electuar. Dosis a ʒj. ad ʒij. iteranda in febribus cum leucophlegmatia, aut hydrope.

℞. Corticis Peruvian. pulver. & Gieræ picræ Galeni ana ℥ß. Infunde in vini generosi ℔j. Digerantur per 24. horas. Fiat colatura, & servetur ad usum. Cyathum unum, aut alterum hauriat æger febre laborans, cum humores per secessum subducendi sunt.

℞. Kinæ Kinæ tenuissime tritæ ℥ß. Gummi ammoniaci rite depurati ʒj. flor. Benzoin. ʒß. Balsam. Copaivæ ʒij. Syr. febrifug. q. s. M. F. El. Dosis ʒjß. quarta quaque hora exhibenda in febre cum pulmonum infarctu.

℞. Corticis febrifug. ℥j. Coq. in aq. still. Verbenæ ℔ij. ad ℥xxviij. Sub finem coctionis adde folior. exsiccator. Hederæ terrestris, Bugulæ, Saniculæ, Pervincæ, Alchymillæ, & Pyrolæ ana P. j. Fiat colatura in qua dissolve Syr. Papav. rhæad. vel Tussilaginis ʒij. Fiat apozema in sex doses singulis quatuor horis exhibendas distribuendum, ad febrem intermittentem, aut continentem cum puris sputo.

℞. Corticis Peruv. tenuissime pulver. ʒiiij. Theriacæ veteris ʒj. Syr. febrifug. q. s. M. F. bolus dividendus in quatuor doses eodem die horis medicatis sumendas in febribus maligni moris.

℞. Kinæ Kinæ pulveratæ ℥j. Diaphoretic. mineral. ʒij. Sal. ammon. purific. ʒj. Syr. Kermesini q. s. Fiat El. cujus dosis a ʒjß. ad ʒij. ad diaphoresim excitandam.

℞. Kinæ Kinæ in tenuissimum pollinem redactæ ℥j. Flor. sal. ammon. martial. ℈j. Syr. febrifug. q. s. Fiat Electuar. Dosis a ʒj. ad ʒij. quater in die exhibenda in pallida virginum febre, & in febribus cachecticis, aut contumacibus.

℞. Cor-

℞. Corticis Peruv. ℥j. Croci Martis aper. ℥ß. pulver. Ari comp. ʒiij. Syr. febrifug. q. s. M. F. El. cujus dosis a ʒj. ad ʒij. ter quaterve singulis diebus iteranda, in febre cachetica, in mensium suppressione, & viscerum obstructionibus.

℞. Cortic. Per. pulver. ℥j. Diascord. Fracastorii ʒij. Syr. febrifugi q. s. Fiat opiata eadem dosi exhibenda in febribus, quæ diarrhæis, ventris torminibus, aut vomituritionibus stipantur.

Syrupus, Tincturæ, & Extractum Corticis Peruviani sic præparantur.

Syrupus febrifugus.

℞. Corticis Peruviani pulver. ℥ij. Infunde in vini rubri generosi ℔ij. Macerentur per duos tresve dies, identidem agitando. Liquori per inclinationem separato affunde novi pulver. ℥ij. Digerantur denuo per duos tresve dies. Infusio per philtrum pluries trajiciatur, donec liquor limpidus fiat, qui cum Sacchari albi in aq. Scorsonner. soluti, & in Electuarium solidum cocti ℔iv. permisceatur; & erit Syrupus febrifugus non ingratus, cujus dosis ab ℥j. ad ℥ij. pro infantibus præsertim, majore commodo, & felici successu usurpatur.

Tinctura febrifuga.

℞. Corticis Peruviani ℥j. Aq. vitæ ℥viij. Digerantur in vase clauso per triduum, identidem agitando. Tinctura a pulvere per inclinationem secernatur. Dosis ad cochlear unum in haustu vini generosi sæpius in die iteranda.

Extractum febrifugum.

℞. Cortic. Kinæ Kinæ ℔j. Spiritus vini rectificati ℔ij. Digerantur simul calore temperato, identidem agitando, donec spiritus vini colore intense rubro tinctus appareat. Tunc Tinctura etiam per expressionem separetur a pulvere, cui residuo affunde vini generosi ℔iiij. Digerantur igne arenæ per 24. horas. Fiat colatura cum expressione. Ambo liquores misceantur, & in balneo arenæ ad mellaginem evaporentur. Huic Extracto liquido Syrupi Kermes ℥iij. adjiciantur, & accurate misceantur, Mixtura ad Extracti solidi consistentiam evaporetur. Dosis a ʒß. ad ʒij.

Quod ad Kinæ Kinæ operandi rationem attinet, vulgaris ea est opinio, febris intermittentis causam esse acidum salem coagulantem, & membranas nerveas lancinantem, unde tot nascuntur febrium symptomata; Corticem vero Peruvianum alcalino sale turgere, quo acidum salem febrilem absorbet, & ejus effectus destruit, humores inspissatos, & coagulatos dissolvendo. Sed hæc hypothesis experientiæ prorsus repugnat. Etenim si febris ab acido oriretur, inde sequeretur alcalia tum fixa, tum volatilia, salina vel terrestria ad acidum febrile absorbendum longe præstantiora esse, & efficaciora; acida vero febrim intendere, & augere. At vero contrarium evenit, quandoquidem ad febrim profligandam alcalia acidis longe inferiora sunt. Imo febres ab alcalinis valentioribus, nempe sale Tartari, sale volatili Cornu Cervi, oculis Cancrorum rarissime sedantur, sæpissime autem a guttis aliquot spiritus

ritus Sulphuris, Vitrioli, Nitri, vel a succis acidis Acetosæ, Limonum, &c. compescuntur. Præterea Kina-Kina salis alcali tum fixi, tum volatilis portionem admodum exiguam continet, econtra vero plurimum acidi salis, & olei. Unde non verisimile est hanc virtutem aliquot salis alcali granis acido sulphure, & terra involutis & obrutis tribuere.

Contra opponere solent hujus Corticis amarorem, rati omnia amara esse ex salium alcali genere; sed hallucinantur. Si enim Chymicos consulant, ab iis discent amara non ex salium alcali prosapia esse, quin imo ex illis sal acidum, aut salsum uberrimum per analysim chymicam extrahi & amara arte facta intensissima amaritie prædita, qualia sunt crystalli lunæ, & sal catharticum amarum, nihil alcali salis continere, sed ex acidis valentioribus componi. Male igitur acido succo febris causam, ejusque symptomata tribuunt; & vim febres fugandi, qua cortex Peruvianus donatur, ad salem alcali in eo contentum referunt.

Qui rectius de febribus, & Corticis Peruviani virtute febrifuga disseruit, est vir apud Anglos doctissimus, in praxi medica versatissimus, accuratissimusque motuum naturæ observator R. Morton, *Tractatu de febribus*. Is febrium causam esse particulas quasdam venenatas seu deleterias, vitæ principio seu spiritibus animalibus inimicas arbitratur: unde expansiva eorum facultas obruitur, & flamma vitalis necessario extinguitur. Kinam vero antidotorum more virulentiam febrilem subigere, miasmata spiritibus impressa delendo, asserit.

Verum hæc hypothesis supponit spirituum animalium existentiam, quæ quidem a plurimis, & quidem peritissimis anatomicis in dubium revocatur. Præterea doctus ille Medicus nullam de Kinæ-Kinæ in spiritus aut in nervos actione rationem reddit; eamque inquirere inutile censet, quasi in re tam obscura veritatem assequi esset impossibile. Si tamen attendimus ad evidentes febrium intermittentium vel continentium causas, ad earum symptomata, necnon ea, quæ Corticis Peruviani exhibitionem sequuntur, quasdam de natura febrium, Corticisque operandi ratione notiones consequemur; quæ licet adhuc conjecturales sint, tamen ad verum prope accedere videntur.

Febrium intermittentium causa efficiens, seu proxima, est succus excrementitius nervis infensus, in massam sanguineam redundans, propter alicujus evacuationis sensibilis vel insensibilis suppressionem, quam efficit abusus vel depravatio sex rerum non naturalium, inter quas frigida, & humida aeris imperies principem locum obtinet, & hæc vulgatior est harumce febrium causa externa vel remota. Hujus succi natura ad salem alcali urinosum proxime accedere videtur, quandoquidem omnes fere humores excrementitii maxima salis alcali urinosi copia turgent. Ac proinde succus ille in sanguine redundans, maximam in eo salis urinosi copiam coarcevatu; quod verum deprehenditur, si febricitantium sanguinis analysis instituatur: major enim salis urinosi copia ex eorum sanguine, quam ex sanorum sanguine extrahitur. Vis autem illius humoris nociva non a sola salium acrium copia, sed etiam a quibusdam partibus biliosis seu sulphureis adustis cum salibus certa proportione permixtis magis intenditur vel remittitur; quæ quidem vis ab effectis tantum dignosci potest.

Noxius

Noxius ille humor salino-oleosus a sanguine secretus, in nervosum genus primario, & immediate irruit: unde symptomata nascuntur, quæ primum ineunte febre percipiuntur; scilicet, algor, languor animi, deliquium, jactatio, horror, rigor, oscitatio, pendiculatio, vertigo, dolores spasmodici, debilitas pulsus, ardor, sitis, linguæ ariditas. Deinde in humores nonnisi mediate, & secundario vim suam exerit, quandoquidem tota œconomia sanguinis, & humorum debitæ fibrarum nervearum oscillationi subjecta sit: perturbato nervorum motu oscillatorio, sanguinis, & liquorum motus minuitur, secretiones solitæ prorsus supprimuntur. Verum dum vires sunt huic impetui sustinendo pares, ex hac sanguinis segnitie, & mora intra vasa, statim totum nervorum genus commovetur, succurritur, ac tanta vehementia oscillationes suas restituit, ut tandem totum corpus brevi incalescat, sanguinis motus retardatus restituatur, & lenior, quem mora contraxerat, dissolvatur. Iisdem succussibus humor noxius nervis impactus repellitur, & foras cum sudoribus aut alia excretione sensibili vel insensibili amandatur, vel in partem aliquam deponitur, in labia, nares, aut quascumque alias corporis partes: unde exanthemata varia, pustulæ, maculæ petechiales, rubræ vel purpureæ efflorescunt: vel bubones, alas, & inguina; cœteras partes, carbunculi, furunculi, tumores, abscessus, atque ulcera varii generis obsident.

Cortex Peruvianus febres maligni moris, & pestilentiales non extinguit, aut saltem difficillime: intermittentes vero, & continentes rite adhibitus cito, & tuto sanat. Hæc Kinæ energia partim ejus stypticο amarori, partim acidis, quibus donatur particulis, debetur.

Acida remedia febrem sæpissime tollunt, veneni febrilis, & alcalini causticitatem retundendò: sed nonnunquam febris recurrit ex eo, quod causa remota eadem sæpe remaneat, non in integrum restituta debita evacuatione.

Amara medicamina febres quoque aliquando profligant, non tam acrem causticumve humoris febrilis salem infringendo, quam febris causam removendo. Diximus, febris causam internam, & antecedentem esse cujusdam solitæ excretionis suppressionem, quæ oritur ex laxitate, & flacciditate fibrarum nervearum quibus emunctoria huic vacuationi destinata componuntur. Amara vero sua stypticitate fibras nimis laxatas restringunt, & sic suppressas vel imminutas excretiones restituunt.

Cortex Peruvianus amborum horumce remediorum virtutes in se ipso consociat: scilicet acido sale, quo turgidus est, acres, causticos toxici febrilis sales retundit, sicque febrilia symptomata citissime supprimit; deinde diuturniori usu omnes corporis succos amarore suo styptico perfundit, quo fibras solidas vel humica aeris intemperie, vel alia quacumque de causa laxatas constringit, roborat, & firmat, & ea ratione causam antecedentem tollit. Nec mirum, si citius interrupto Corticis usu febris sæpe recurrat, præsertim si aeris constitutio humida sit, & frigida, laxatis denuo assiduo aeris externi contactu corporis fibris. Kinæ usus per sat longum temporis spatium continuatus humorem febrilem non tantum mutat, & fibrarum tonum firmat; sed etiam humorem noxium jam domitum foras expellit per unum aut alterum e corporis emissariis.

Resti-

Restituto nempe viscerum tono, munia sua obire incipiunt: redundantes, quibus turgebant, succos excernunt, aut per alvum, aut per urinas, aut per sudores, aut per insensibilem perspirationem; sicque Kina sæpe cathartici, diuretici, sudoriferi, aut diaphoretici vices adimplet. Febrium vero pestilentialium malignitatem emendare nequit, aut saltem difficilius reprimit; quandoquidem harumce febrium causa antecedens non sit fibrarum laxitas aut flacciditas, ut in intermittentibus, sed earumdem crispatura aut erethismus, cui sedando impar est ille Cortex. Tunc enim cardiacis valentioribus opus est, scilicet salibus acidis tenuioribus, cum oleosis aromaticis particulis conjunctis, quibus non tantum vis veneni crassioris, & summe caustici infringatur, sed etiam crassiores, & fixiores ejus sales attenuentur, & ut ita dicam, volatilizentur, ut facilius per cutis poros exhalari possint, ac tandem solidæ fibræ inordinatę, & vehementer succussæ blande stimulentur, & ad æquatam vibrationem reducantur. Sic succi venenati jam subacti ex sanguinea massa secernentur, per cutis poros vel alia corporis emissaria excernentur, aut saltem, ut nonnumquam evenit, in partem minus nobilem ablegabuntur.

Relatum legimus *in Act. Medic. Edimb. tom.* 2. 3. & 4. Corticem Peruvianum in gangrenis, & sphacelis a causa, tum interna, tum externa ortis, a Medicis atque Chirurgis peritis adhibitum mira præstitisse, & ægros penitus desperatos, aliis remediis frustra tentatis, pristinæ sanitati restituisse.

Præscribitur ad ℥ß. sub decocti vel boli forma, quarta quaque hora quotidie sumendus, partem gangrena vel spacelo infectam, Theribentinæ oleo aut alio quovis remedio accommodato, illiniendo.

Paucis ab hinc annis Cortex alius arboris ignotæ Parisios advehebatur, sub nomine Kinæ Kinæ fœminæ, qui genuino densior erat, magis ruber, & Tabaci Hispani colorem proxime referens, exterius albidior, febres etiam quandoque tollens. Cum vero longe minoris esset efficaciæ, & veræ Kinæ Kinæ dolose immisceretur a mercatoribus, lege cautum est, ne deinceps afferretur.

Alia est Kinæ Kinæ species, quæ Kina Kina aromatica, Cascarilla, Schacarilla, & Cortex Peruvianus griseus, Zagarilla, in officinis nostris dicitur: Cortex Eleuterii *Joann. Andreæ Stisseri*: China China falsa, & Cortex Eleuterii *Dale Pharmacol.* Eleutheria *Lin. H. Cliff.* 486. vulgo, *Chachril* vel *Cascarille*. Cortex est in tubulos convolutus, digiti vel pollicis latitudine, & duos, tres, quatuorve pollices longos, lineam unam aut alteram crassos, colore foras cinereo canescente, intus ferrugineo; sapore amaro, aromatico odore, dum comburitur, fragrantissimo, aromatico, ad Ambari odorem aliquantisper accedente. Ex quibusdam Americæ meridionalis regionibus ad nos affertur, præsertim ex illa regione, quæ *Peraguay* dicitur.

Primus qui de hoc Cortice mentionem fecit, est J. And. Stisserus, Medicinæ Doctor, & Professor in Academia Julia, qui *in Actor. laboratorii Chymici specimine secundo anno 1693. Helmestadii edito*, refert, se hunc Corticem aromatici odoris, & saporis, particulis balsamicis resinosis refertissimum, Corticis Eleuterii nomine insignitum, a quodam viro per-

perilluſtri ex Anglia reduce accepiſſe, & narrante in Anglia tunc moris eſſe raſuram hujus Corticis Tabaco admiſcere, ut fumum ejus haud omnibus gratum ſuaveolentia ſua corrigeret. Narrat quoque idem Stiſſerus ſe paulo poſt a Clar. viro Joanne de Breyn mercatore Amſtelodamenſi florentiſſimo, curioſo, & in exoticorum notitia verſatiſſimo, eumdem accepiſſe Corticem; nihil aliud de ejus uſu referente, niſi quod raſura ejus Tabaco admixta, facta ſuctione per tubulum, ingratum fumi odorem quodammodo corrigeret, ſimul tamen ebrietatem quoque induceret, ſi paulo largior portio admiſceretur. Poſt aliquot annos in nundinis Brunſvicenſibus idem Cortex pro Cortice Peruviano Kina Kina dicto, a mercatoribus nonnullis venditus fuit. Sic innotuit in Germania tanquam febrifugus.

Arbor ex qua ille Cortex depromitur, nobis adhuc ignota eſt.

Idem Stiſſerus primus hunc Corticem in uſum adduxiſſe videtur. Licet, inquit, virtute febrifuga notabili haud polleat Cortex ille Eleuterii, ideo tamen ejus uſus in totum haud rejiciendus; cum particulis reſinoſis, & balſamicis corpori noſtro haud ingratis refertus ſit.

Ejus tincturam paravit cum ſale Tartari, & ſpiritu vini, qua in calculo, aſthmate, phthiſi, ſcorbuto, arthritide, aliiſque affectibus feliciter uſus eſt, ejuſque vim diureticam, & carminativam expertus.

Aliam quoque tincturam cum ſale volatili Cornu Cervi, & ſpiritu vini parabat, priori haud inferiorem, licet coloris minus ſaturati. Utramque tincturam mane, jejuno ventriculo, vel una hora ante paſtum in potu calido herbæ Theæ vel Coffe ad 20. vel 30. guttas aſſumendam præſcribebat; & arthriticis, ſcorbuticis, necnon calculoſis profuerunt.

Qui per prandium vel ſtatim poſt prandium tincturam cum ſale Tartari paratam in vino vel cerevifia permixtam hauſerunt, levem quamdam ebrietatem ab ea, ſine noxa tamen, experti ſunt.

Hujus Corticis vis febrifuga, cardiaca, & alexipharmaca plurimum commendatur a Joanne Ludovico Apino Medico Herſpruccenſi, in hiſtorica quam anno 1697. edidit Norimbergæ relatione febris epidemicæ annis 1694. & 1695. in Noricæ ditionis oppido Herſpruccenſi, & vicino tractu graſſari deprehenſæ, tandemque petechialis redditæ.

Hæc febris epidemica, cujus cauſam pluvias fuiſſe creberrimas autumat, quæ anno 1694. menſe Auguſto ingruentes, ad Decembrem uſque perſeverarunt, primum mitior fuit, febris intermittentis tertianæ vel duplicis tertianæ ſpeciem ferens: pueros, fœminas gravidas, atque pauperculas tantummodo infeſtaverat. At incrementum hæc lues epidemica ſub ipſis anni 1695. auſpiciis ſumpſiſſe, & maculas oſtendiſſe petechiales refert; quarum cauſam tribuit temperiei aeris mutatæ, & rigidiſſimo gelu ſupervenienti, negotium tranſpirationis ſubito ſufflaminanti, colluviemque ſeroſam incraſſanti. Quæ quidem febris petechialis æſtu ſolis intenſiori per æſtatem, dyſenteria ſuperveniente, ſublata fuiſſe videbatur, donec, Caniculis temperatis, priſtinam ſuſcepit iterum faciem; ſed rarior extitit, ac tandem ſpirantibus ex Oriente ventis ſub Autumno prorſus evanuit.

Has

Has febres intermittentes primum debellare conatus est alexipharmacis & sudoriferis exhibitis, prius tamen purgatis ano & cato ventriculo & intestinis, quibus tamen febrile fermentum cedere noluit. Ideo Corticem hunc, seu Cascarillæ pulverem aut ejus extractum illis, dosi convenienre, admiscuit, ejusque efficaciam, quæcumque supervenerint symptomata, ad eas curandas feliciter expertus summopere deprædicat; febresque petechiales ipsas eodem se medicamento, in majori tamen copia exhibito, curasse fatetur, necnon dysenteriis succedentibus opitulatum fuisse.

Cascarillam exhibuit ad ℥j. pro dosi, modo bis in die, modo ter quaterve iterata, quæ sæpius sudorem excitavit. Ejusdem Corticis extractum cum aqua solum præparavit, cujus singularem efficaciam in his febribus perdomandis plurimum extollit, & propterea Specificum Lexipyretum nominavit, ἀπὸ τοῦ λήγειν τοῦ πυρετοῦ, finire febres.

Hic solemnis fuit illius Extracti exhibendi modus. Post peractum, ubi necessarius esset, vomitum, vel præmisso in substantia Cortice, vel eodem penitus etiam omisso, dicti Extracti Lexipyreti quinque, modo plura, modo pauciora grana, aut in pilularem formam acta, aut in potiuncula soluta, sexta quaque hora, in leviore casu mane saltem & vesperi præbuit. Hanc ita cœptam methodum raro ultra triduum continuavit, non comparente manifesta in melius mutatione. Non pauci altera, tertiave dosi convaluerunt, aut eo saltem deducti sunt, ut reliquum natura facillime confecerit, evanescentibus ubique luctuosis & terrificis symptomatibus. Plerique, Cortice vel in substantia, vel in extracti forma sumpto, largiter sudarunt sine ulla molestia vel virium jactura. Præter hanc manifestam per sudores operationem alvus ægris servabatur aperta. In difficilioribus ad sudandum alvus nonnumquam ter quaterve non minus ac sumpto purgante solvebatur cum euphoria. Menses mulierum ineunte febre suppressos revocavit; necnon etiam hæmorrhoidalem fluxum suppressum restituit. Apud Germanos pro genuino Cortice Peruviano ille Cortex sæpius usurpatur. A Medicis virtutes resolventes, aliquantum diaphoreticæ, tonicæ, & sedantes eis tribuuntur; quas obtinet a partibus suis constituentibus, tum sulphureis, subtilibus, vaporosis, tum resinosis, & terreis, aliquantisper adstringentibus, quas quidem odor, sapor, & analysis Chymica demonstrant.

Speciatim vero clariss. Stahlius hunc Corticem in pectoris morbis, ubi lenit, discutit, & sedat, peripneumonia, pleuritide, imprimisque in diarrhæa febrium acutarum, & dysenteria, quam aliis omnibus remediis efficacius mitigat, præstantem expertus est.

Præscribebat initio essentiam Corticis Cascarillæ cum resolvente, & discutiente catharrali, v. gr. Pimpinellæ albæ remixtam a guttis xxx. ad xl. in incremento vero, & statu pulverem resolventem compositum infra describendum, tempore nimirum matutino, & versus noctem a ℈ß. ad ℈j. circa declinationem vero Cascarillam in subtilem pulverem redactam, sed in refracta, nec sæpius repetita dosi a gr. scilicet x. ad xv.

Pulvis resolvens compositus Stahlii.

℞. Pulveris resolventis ex Testar. Conchar. sine igne pp. Antim. diaph. & Ni-

- & Nitri depur. ana partib. æqual. facti ℥jß. Extracti Cascaril. cum aqua ℥ß. M. F. Pulvis.

In febre intestinorum inflammatoria ex mesenterio seu dysenteria commendatur quoque pulvis Cascarillæ cum Pilulis balsamicis.

Joannes Junckerus Medicus Hallensis *in suo conspectu Therapejæ generalis* profert singularem hujus Corticis præcellentiam ab Apino in febribus malignis & contagiosis celebratam, medentium votis non respondere. Majore cum fructu illum præbuisse asserit in febribus intermittentibus, quas cum aliis convenientibus remediis consociatus sæpe feliciter persanat: in quo, genuino Cortici Peruviano validius adstringenti, & plurimis, nisi caute detur, noxio, palmam præripit.

Obiter hic nobis observare liceat petechiales illas febres, in quibus Apinus hunc Corticem adeo feliciter exhibuit, licet malignæ fuerint, fuisse tamen de genere intermittentium, tertianarum nempe, vel duplicium tertianarum, subintrantium, quas nos quoque post Mortonem specifice sanare observavimus, modo non serius exhibeatur. Quapropter accurate distinguendæ sunt febres malignæ, in quibus Cortex ille convenit ab illis, quibus prorsus inutilis est. Ex Apini & Junckeri itaque observationibus concludimus hunc Corticem omnibus febribus intermittentibus, tum benignis, tum malignis convenire, raro vero aliis febribus continuis, malignis, & contagiosis.

Idem Junckerus asserit, hunc Corticem conferre in omnibus inflammationibus, excepta angina, ubi paulo acrior est, doloribus, spasmis hypochondriaco-hystericis, turbatione fluxus menstrui & hæmorrhoidalis, hæmorrhagiis internis, vomitu cruento, lochiis nimiis, hæmoptysi, item in hemicrania, debilitate ventriculi a morbis relicta, vomitu nimio, quovis alvi fluxu, & aliis. Et quamvis non ubique præsentem effectum edat, tamen vi sua tonica & leviter anodyna ægros aliquantum solatur, atque saltem opiatis tutior est & convenientior.

Illud modo providendum est, ut justo tempore ac decente methodo, neque largius aut nimium, (quia calefacit) hunc Corticem offeramus.

Cascarilla accensa fumum non insuaveolentem spargit, quamquam is multis adversus sit, & caput tentare observetur.

Cœterum Germani hoc utuntur Cortice in pulvere, essentia, extracto, & infuso.

Pulvis his in affectionibus a gr. vj. ad ℈ß. vel ℈j. Infusum ʒß. vel ʒj. in liquore idoneo: Essentia seu Tinctura cum sp. vini parata a guttis x. ad xx. Extractum a gr. iij. ad vj. vel viij. præscribuntur.

Michael Alberti Professor Medic. Hallensis, *in introductione ad Medicinam*, idem de hoc Cortice refert: addit quoque ad febrium epidemicarum curam haud tam specificam virtutem habere, qualis ab Apino allegatur; attamen ad mitiores febres intermittentes compescendas, post præmissam sufficientem evacuationem, quantisper conducere.

AR-

ARTICULUS SEPTIMUS.

De Codaga-pala.

CODaga-Pala. *H. Mal. par.* 1. *pag.* 85. *tab.* 47. Nerium Indicum, siliquis angustis, erectis, longis, geminis, *Burm. Thes. Zeyl.* 167. *tab.* 77. Apocynum erectum Malabaricum, frutescens, Jasmini flore candido, *Par. Bat.* 44. Arbor Malabarica lactescens, Jasmini flore odorato, siliquis oblongis, *Syen. in not. ad H. M.* Conesti: *Act. Edimb. tom.* 3. *pag.* 32.

Apud Malabaros & Zeylonenses frequens nascitur hæc arbuscula ex radice minus submisse se demittente, fibras late diffundente, cortice rubro-fusco & lacteo, qui saporis amari & minus pungentis. Caules firmi, lignosi, rotundi, varios proferunt ramos; cortice nigricante, lignum albicans tegente, cinctos; folia gerentes bina, sibi mutuo opposita cum brevi petiolo, oblongo-lanceolata, acuta, glabra, nervosa, variæ magnitudinis, at utraque parte læte viridia, lacteum succum fundentia. In summo caulium varii egrediuntur flores tubulosi, in quinque segmenta divisi, monopetali, staminibus quinque in conum acutum collectis ornati, albissimi, jucundi odoris & aspectus. Calyx flores sustinens est stellatus, in quinque lacinias divisus, qui satis longo & tenui ac varie multiplicato innititur pedunculo, & perpetuus est: floribus enim emarcidis ex uno tali calyce duæ simul eriguntur siliquæ angustæ, erectæ, longissimæ, miro modo in summo per apicem acutissimum circumvolutum sibi junctæ & connexæ; quæ siliquæ lanugine albissima sunt repletæ, qua semina coronantur plurima, longa, angusta, striata, cinerea, & pappo veluti funiculo umbilicali placentæ adhærentia.

Cortex contritus & epotus in lacte acido commendatur in fluxu ventris. Cortex radicis laudatur quoque eodem modo sumptus, in fluxu ventris quocumque, sive dysenterico, sive lienterico, & in fluxu hæmorrhoidali. Idem in aqua decoctus & epotus servit pro tumoribus corporis. Radix trita & cum aqua in qua Oryza lota fuit, decocta, confert pro angina gutturis & colli, facta lotione: servit quoque pro tumoribus corporis, eodem modo usurpata uti & pro dolore arthritico, partibus affectis apposita: dentium quoque dolores sedat, vermes in iis necando, ejus decocto in ore detento. Semina in decocto data prosunt in febre calida, uti & ardore jecoris ac in podagra; lumbricos quoque enecat. *H. Malab.*

Commendatur in Act. Edimb. recentiorum, minorumque ramorum cortex, arboris musco & quadam veluti tinea exteriori, & insipida minime obductæ; hic cortex, musco diligenter eraso, in tenuissimum pulverem contritus, & cum Syrupo Aurantiorum in electuarium redactus, laudatur ut specificum in diarrhæis. Hujus electuarii ℥ß. vel amplius, quarta quaque hora quotidie exhibetur per tres quatuorve dies. Dejectiones primo die frequentiores, & copiosiores evadunt, sed absque tormini-

minibus : altero die color fœcum in melius immutatur ; tertio vero vel quarto, si medicamentum penitus successerit, fœces ad naturales proxime accedunt quoad consistentiam.

Rarissime fallit hocce remedium in diarrhæis recentibus, ab inordinato victu procedentibus, modo febris absit, si prius Ipecacuanhæ dosis ægrotanti propinata fuerit. Non minori successu, & eadem ratione præscribitur electuarium iis, qui cum sint laxo corporis habitu donati, dum pluviosum ac humidum est cœlum, in diarrhæas facillime incidunt ; imo per aliquot dies post curatam diarrhæam mane & vesperi continuandum est, aquam Oryzæ propinando pro potu consueto, vel etiam emulsiones ex seminibus frigidis & sale Prunellæ, si opus sit.

At si febris diarrhæam comitetur, reprimenda erit prius febris V. S. & emulsionibus refrigerantibus, vel decocto albo cum sale Prunellæ.

ARTICULUS OCTAVUS.

De Simarrouba.

Simarouba cortex est arboris hactenus ignotæ, in Guiana crescentis, & ab incolis *Simarouba* nuncupatæ. Coloris est ex albo flavescentis, nullo odore præditus, saporis subamari, lentescentibus fibris constans, candido, levissimo, insipidoque radicum, stipitum, truncique ligno hærens, a quo facile separatur.

Simarouba gummi-resinosarum est partium, saporis non ingrati. Levi amarore quo donatur, ventriculum corroborat ; partibus suis balsamico-unctuosis, quæ ex lacteo colore quem aquæ in qua decoquitur, impertit, dignoscuntur ; dolores, & tormina compescit ; & virtute adstringenti & vulneraria qua pollet, hæmorrhagias & alvi fluxus sistit.

Nostris primum appulit oris hic cortex anno 1713. ex Guiana missus ; ubi frequentissimi est usus in alvi fluxibus dysentericis. Anno autem 1718. quo ardentissimos Æstatis calores exceperunt quamplurimi dysenterici fluxus, qui purgantibus, adstringentibus, ipsique Ipecacuanhæ non modo restiterunt, sed etiam ex eorum applicatione ingravescebant. Vir Clar. D. Anton. de Jussieu D. M. Paris. Regiæ Scientiarum Academiæ, Regiarumque Societatum Angliæ ac Prussiæ Socius, & Botanices in Horto Regio Parisiensi Professor ac Demonstrator, eos Simaroubæ cortice feliciter debellavit. Decoctus primum ad ℥j. aut ℥ß. in minima aquæ copia, sic apud nos, ut in Guiana propinatus, vomitus sæpe, incommodosque fere semper sudores & majora, nonnumquam feri sanguinisque profluvia promovit ; sed correctis dosibus, experientia rerum magistra, salubritatis punctum attigit.

Exhibetur in decocto ad ʒij. in aquæ ℔ij. in pulvere qui radendo obtinetur, non conterendo, ad ʒß.

℞. Corticis Simaroubæ minutim secti ʒij. In aq. comm. ℔ij. ad tertiæ hu-

humiditatis consumptionem decoque. Decocti in doses quatuor divisi unam tertia quaque hora tepidam propina. Vel

℞. Cort. vel ligni Simaroubæ pulverat. ʒß. In aquæ puræ ℥ij. dilue; aut cum Adyanthi Syrupo redige in bolum pro una dosi: hora opportuna præbe, repetitis hujus medicaminis sub qualibet forma dosibus ad integram usque sanationem.

Perficitur illa absque ullo decocti potus fastidio, ulla per vomitum vel per secessum evacuatione. Sedantur tamen unius diei spatio dolorum cruciatus, redit cito somnus, urinæ fiunt copiosiores & limpidæ, rariores evadunt evacuationes, fœcum odor fœtidus cessat, color immutatur, e liquidis incrassescunt, cibos æger appetit., brevi reficitur.

Cortex namque Gujaneus intestinis in decocto propinatus, balsamum suppeditat, stomachum etiam immoderatis & inveteratis alvi fluxibus debilitatum corroborat, ciborum appetentiam excitat, eorumque digestioni amaris, incisivisve partibus favet, necnon & erosæ intestinorum membranæ interiori sublatum ab acrioribus excrementis mucum restituit. Singulari virtute antispasmodica, stomachica, narcoticave vulgaribus antidysentericis præcellit; adstringentia longe superat, quæ non impune fluentibus hæmorrhoidibus aut mulierum catameniis interius præbentur: hausto vero Simaroubæ decocto, cessante noxio alvi fluxu, evacuanda fluentiaque cœtera libere ac secure eliminantur: unde & antihysterica vi plerumque pollere pluribus probatum est experimentis.

Convenit præsertim in seroso-biliosis, sanguinolentis, mucosisque alvi fluxibus, a continuo intestinorum convulsivo motu inveterascentibus, in quibus abest febris, & illæsa stomachi functio, & in tenesmis. Administrandi medicaminis forma & dosis variant, pro varia ægrorum, ægritudinumque ratione. Etenim si evacuatis jam stomachi primarumque viarum sordibus, factum fuerit mitius malum, semidrachmæ ligni pulverati uni vel alteri dosi quandoque cedit, accedente vero cacochymia ad sæva morbi symptomata, nonnisi pluribus repetitis decocti corticis dosibus, vincitur. *Ex Act. Ac. Reg. Scient. Paris. an. 1729. 32. & ex Quæstione Medica D. Ant. de Jussieu in Scholis Medicor. Paris. disputata 16. Februarii an.* 1730.

CAPUT TERTIUM.

De Lignis.

ARTICULUS PRIMUS.

De Agallocho, seu Ligno Aloes.

Licet apud Dioscoridem Agallochi descriptio adeo brevis sit; ut ex ea evidenter demonstrari nequeat Agallochum unum & idem esse atque

Xyloaloen Græcorum recentiorum, Agalugen Arabum, & lignum Aloes officinarum: attamen rem ita esse verisimile est; quandoquidem & Dioscoridis descriptio officinali ligno Aloes sat bene conveniat, & Arabica denominatio antiquæ Græce denominationi non admodum dissimilis sit, necnon etiam hac in re Botanici fere omnes consentiant.

Itaque ἀγάλλοχον *Dioscoridis*, ξυλάλον *Græcorum recentiorum*: Hoad, Agalugi & Agallugum *Arabum*: Agallochum, Xyloaloes, & lignum Aloes *Offic.* Lignum Aquilæ, Lignum Paradisi, & Lignum sanctæ Crucis *Quorumdam*. Lignum est resinosum, odoratum; prorsus diversum ab Aloe, succo amaro cathartico, in officinis usitatissimo. Neque etiam est lignum arboris ex qua ille succus stillat, ut quidam existimaverunt.

Ab Arabibus plures ligni Aloes species ratione bonitatis & loci unde affertur, distinctæ recensentur. Nos vero cum C. Bauhino triplex genus distinguemus.

1. Agallochum præstantissimum, *C. B. P.* Calambac Indorum: Kenam Cochinchinensium: Suk-Hiang Sinensium, *Dale Pharmacol.* Sokio G. Camelli, *R. Histor.* Lignum est læve, resinosum, molle fere instar ceræ vel mastiches, quod dentibus & unguibus cedit, prunisque impositum veluti resina fere totum colliquescit, suavissimum spirans odorem: sapore est amaricante aromatico. Tres ejus species a D. Cunningham *in S. Dale Pharm.* constituuntur, ratione coloris: prima variegata ex nigro & purpureo colore: altera nigra & flava seu maculata instar Tigridis: tertia flava velut luteum ovi. Ex Cochinchinensi seu Annamico regno afferuntur.

2. Agallochum officinarum, *C. B. P.* Lignum Aloes vulgare officinarum: Tehin-Hiang Sinensium, *Dale Pharmacol.* Thimhio G. Camelli, *R. Hist.* Pao de Aguila, *Lusitanorum*. In fragmenta lignosa affertur magnitudine varia, nonnunquam solida, densa, ponderosa, colore spadiceo, striis nigricantibus & resinosis distincta, interdum foraminata, & quasi carie exesa, & quorum cavernulæ resinam quamdam subrubram, odoratam continent; colore ligni fusco seu ex purpura nigro. Sapor hujus ligni subacris est, amarus, aromaticus, odorque pergratus. Si prunis candentive ferro imponatur, liquorem exsudat resinosum in bullulas intumescentem, suavemque, & acidulum fumum effundit. Nascitur in insula Sumatra, in Cambaya, sed præsertim in Cochinchina. Sæpius occurrit in officinis, quam lignum Calambac, quod ratione summi illius pretii rarissime nobis affertur.

3. Agallochum sylvestre, *C. B. P.* Calambour vel Calambouc, *Officin.* Agallochum, seu Lignum Aloes Mexicanum G. Camelli, *Raii Histor.* Lignum est levius & magis porosum, minusque resinosum quam Agallochum officinarum, colore quasi ex subviridi fusco, odore suavi & fragrante, ad Ligni Aloes odorem accedente, sapore amaro. In prægrandes stipites affertur ex insulis Solor & Timor. Rarioris est usus in Medicina; frequentius usurpatur ad conficienda scrinia, pixides, sculptilia opera, sphærulas ad coronas precarias, & cætera hujuscemodi.

Nullam arborum, quæ Calambac & Agallochum ferunt, accuratam habemus

mus descriptionem (*a*). Diversas enim esse arborum species quidam existimant: alii vero unam tantum & eamdem esse. D. Jacobus Cunningham refert Calambac fieri ex arbore, cujus fructus fere pyriformis, lanuginosus, magnitudine Myrobalani citrinæ, cortice crasso & lignoso vel fungoso, bifariam dehiscens, duo semina septo medio intercepto, turbinata, cum appendicibus membranaceis continet, calyci insidens quinquifido.

Agallochum vero vulgare seu officinarum arborem esse ferunt Oleæ instar, fructu Piperis modo rotundo & rubente, ligno Thuyæ simili, maculato, odorato, quod cortice crasso, aliquantulum versicolore, vestitur.

T 4 Sera-

(*a*) De Agallocho hæc habet Kæmpferus, *Amœn. exot. fasc. v. p.* 903. Ex remotissimorum montium tesquis laboriose delatam addimus arboris oppido raræ plantam, sed tenellam, imperfectam, & adumbratione vix dignam, cui tamen acquiescimus, dum perfectioris descriptionem dies aperuerit, *Sinkoo* nuncupatam, vulgo Japonum *Kavvoriki*, id est, Lignum sive Arbor fragrans: Siamensibus *Kissina*: Latinis Arborem Aquilæ & Aloes dictam, cujus fragrans lignum appellatur Agallochum.

Planta caudice constat cubitali, recto, tenuj, læte virenti, villoso, ab imo folioso, in duos ejusdem conditionis surculos ad foliorum situm quodam modo inclinantes divaricato. Folia ex unciali intervallo adsunt singula, Persicæ foliis similia, ora integra pilosa, utraque facie vivido colore micantia, protuberante per dorsi longitudinem nervo medio, a quo venulæ laterales ad oram successive obliquant densissimę, subtilissimę, &, nisi probe attendas, vix conspicuæ.

Sunt ex nostratibus qui arborem hanc pingunt bacciferam & Oleæ similem, credo ex fide Serapionis & Dioscoridis. Verum abstrusum est ejus natale & belluarum paradisus, quem doctorum nemo unquam frequentavit. Patriam auctores nostri variam regionem constituunt. Garzias ab Orto scribit se ramum obtinuisse ex Malaca, sed sine flore & fructu. Mihi sicut nec fructum licuit, ita nec aliam hodie patriam explorare, quam Cambodiam & Siamensis regni provincias *Tsiampa* & *Bonna*, prope ostium maris. Coccinsinam quoque & huic conterminam Sinæ provinciam *Junam*, ex inaccessis rupibus sibi Agallochum cedere affirmant Sinenses: ex quorum ac Siamensium narratu mihi certo constat, arborem nonnisi per vetustatem acquirere fragrantem odorem suum, residentem in succo resinoso, qui marcente & putrescente arbore interiores quasdam ligni partes occupat, circa nodos vero cumulatius condensatur: cujus proinde fragmenta auro contra cara sunt, singulari dotata nomine *Calamba* vel *Calambak*; cum cœtera fragmenta, nomine ipsius arboris, appellentur *Kissina*. Atqui & hæc secundum bonitatis notas, videlicet substantiam resinosam, nigredinem & gravitatem, velut testes majoris fragrantiæ, in valore multum differunt. Hæc Europam nostram, illa ob grave pretium nunquam appellunt. Pro Agallocho quærendo emissi mercenarii sylvas certo tempore subeunt, armis & securibus instructi: inventas arbores vetustissimas & caudices prostratos, carie ac putredine fœdos operose findunt, repertaque hinc inde resinosa fragmenta eximunt, quorum primum quod inveniunt, idolis sacrificant suis, quod credunt, sospitatoribus. Magna est ligni *Calamba* in aulis Orientalibus, tum apud magnates Sinæ & Japoniæ, æstimatio; ut ne convivium celebretur, quin ad affectandam magnificentiam, pretioso ejus suffitu multum æris prodigant. Sinenses in suis herbariis arbori, quamvis non satis cognitæ, characterem tribuunt; pro icone vastum & inconditum exhibentes caudicem arboris emortuæ, cum superstite ramusculo, foliis descriptæ a nobis plantæ, sed ad Laurina prope accedentibus, & quodam modo, ut apparet, pinnatis.

Serapio, Simeon Sethi, & post hos Jacobus Bontius narrant Agallochi truncos cæsos ab Indianis deponi in ripis fluviorum in cœno & luto, ut ligni cortex & alburnum putredinis interventu corrumpantur, remanente ligni meditullio, nempe magis compacto, resinoso, & putredini minus obnoxio.

Ex actis philosophicis R. Societatis Londinensis arbor lignum fert album, tenerum, succo lactescente summe nocivo turgidum. Si enim succus ille in oculos incidat, cœcitatem causat: si in ullam aliam corporis partem, pustulas excitat, & cutim inflammat. Calambac seu præstantissimum Agallochum in solis arboribus reperitur, quæ sponte in montibus computruerunt. Nec omnis arboris substantia in Agallochum convertitur: dum enim arbores exsiccantur, lignum carie paulatim exeditur, exceptis quibusdam ligni partibus, circa quas succus lacteus colligitur & in resinam exsiccatur. Ab ea resina conservantur ligneæ partes, earumque albidus color in spadiceum vel nigricantem convertitur: Calambac vero maxime resinosum ex caudicis meditullio circa radicem extrahitur.

Lignum Calambac & Lignum Aloes tanti æstimantur ab Indianis, ut sæpe argenti & auri æquipondium cum pretiosissimo Calambac permutent. Hæc ligna inter thymiamata in templis deorum & palatiis regum comburuntur.

J. Bonitus refert ejus pulverem ad ℈j. pondus sumptum choleræ mederi, & omnibus intestinorum & ventriculi affectibus frigidis; tineas & ascarides puerorum efficaciter necare. Cerebrum, cor, ventriculum, uterum, omniaque viscera roborare, spiritusque recreare existimatur. Unde in plurimis cardiacis Arabum compositionibus usurpatur. Revera oleo essentiali uberrimo pollet, quod distillationis ope extrahi potest. In lypothymia, syncope, & paralysi convenit. A quibusdam ad memoriam firmandam laudatur: apud Anglos ad podagram & rheumatismum sanandum plurimum commendatur. Ejus substantia a ℈ß. ad ʒß. exhibetur. Decoctum propter amarorem raro præscribitur.

Oleum essentiale ex Ligno Aloes paratum iisdem viribus donatur. A guttis tribus quatuorve ad xx. exhiberi potest.

Tinctura quoque ope spiritus vini conficitur, a ʒß. ad ʒij. præscribenda iisdem in affectibus.

Attendendum tamen ad acredinem causticitatemve, quæ lacteo hujus arboris succo tribuitur: quod si verum sit, fortasse hoc lignum non sine cautione usurpandum erit.

Agallochum usurpatur in Pulvere aromatico rosato, Pulvere diamargariti frigidi, in Trochiscis Alyptæ moschatæ, & Galliæ moschatæ.

ARTICULUS SECUNDUS.

De Aspalatho, & Ligno Rhodio.

Ἀσπάλαθος *Dioscoridis*: Ἐρυσίσκηπτρον *Quorumdam*: Aspalathus *Plinii*: Darsisahan *Arabum*. Res est prorsus ignota in officinis nostris; & si quæ sub Aspalathi nomine occurrunt lignea frustra, inter se prorsus diversa sunt, & incertæ originis. Neque mirum, cum etiam veteres de hoc ligno inter se dissentire videantur. Dioscorides enim Spalathum dicit fruticem esse lignosum, spinis crebris aculeatum, nascentem in Istro, Nisyro, Syria, & Rhodo, quo unguentarii ad spissanda unguenta utuntur. Probatur, inquit, ponderosus,

detracto cortice rubens, aut in purpuram vergens, densus, suaviter olens, & gustu amarescens. Alterum genus recenset candidum, lignosum, inodorum, quod etiam deterius. Dioscorides caudicis lignum designare videtur, cujus cortex detrahendus est. Galenus vero *de Tractatu de Antidotis*, magma hedychroum describendo, Aspalathi corticem expostulat; & in vocabulorum Hippocraticorum explicatione μέλαιναν ῥίζαν de qua Hippocrates, *l. 2. de morbis mulierum*, Aspalathi aromatici radicem interpretatur. Itaque Aspalathus, secundum Galeni mentem, radicis cortex est.

Plinius majorem adhuc confusionem affert: etenim dicit Aspalathi radicem unguentis expeti; quæ probatur colore rufo vel igneo, tactuque, spisso, & odore Castorei; qui quidem odor cum non adeo suavis sit atque jucundus, eam a Dioscoridis Aspalatho distinguere videtur. Præterea duplicem Aspalathum constituit, alium arborescentem, alium frutescentem; & alium Orientalem, alium vero in Nisyro, & Rhodo Insulis nascentem. Arabes Aspalathum arborem esse crassam, & spinis grandioribus armatam referunt, ac proinde a Græcorum Aspalatho diversam.

Nec magis consentiunt neoterici in perscrutando veterum Aspalatho, siquidem Ruellius esse Lignum Rhodium existimat: Sylvius censet Lignum Aloes officinarum esse verius Aspalathum quam Agallochum: quidam Cythisi veri a Marantha descripti lignum pro Aspalatho vero usurpant.

Neque etiam de Ligno Rhodio inter se conveniunt. Aliud enim Lignum Rhodium Ruellius describit, aliud Cordus, aliud Matthiolus. Quis vero tantas lites dirimere audebit? Nobis sufficit certo scire nullum medicamen Aspalathi nomine hodie pharmacopoliis haberi, nec de veterum Aspalatho quicquam certi doctioribus Botanicis innotuisse. Verum cum Aspalathus in Trochiscorum Hedychroon, & Trochiscorum cypheos compositione præscribatur, quid illi substituendum sit, considerandum est.

Dioscorides vim calefaciendi cum adstrictione Aspalatho tribuit. Scribit ejus cum decoctum vino ad terra sordidaque ulcera colluenda convenire, subjectum in pesso partum extrahere, ejus decoctum alvum sistere, sanguinis rectionem potu cohibere, urinæ difficultatem inflationesque discutere. Galenus eumdem gustu acrem & adstringentem esse dicit, dissimilesque facultates in illo agnoscit, nempe partibus suis acribus excalefacientem: partibus vero aliis, austeris scilicet, refrigerantem, & utriusque ratione exsiccare, ac proinde ad putredines, & fluxiones utilem esse.

Idem Galenus *lib. de succedaneis* Eryces fructum aut Viticis semen Aspalatho substituit, Mesue Cinnamomum, aut Viticis semen; Nicolaus Myrepsus Meum; Valerius Cordus Lignum Aloes, vel Santalum citrinium, vel Viticis semen; Lundinenses Santalum citrinium; Charas Lignum Aloes. Inter hæc omnia Lignum Aloes, & odore fragrante, & amaro sapore, & viribus cum Aspalatho veterum convenit; unde optimum ejus succedaneum videtur.

Lignum odore roseo occurrit in officinis, quod Rhodium dicitur, tum ratione odoris, tum ratione locis natalis, quod nempe ex Insula Rhodo olim afferebatur. Cyprinum quoque dicitur, quia ex Insula Cypro educitur. Idem a nonnullis pro Aspalatho antiquorum usurpatur.

Lignum est subflavum, pallescens, per vetustatem rufescens, crassum durum, solidum, tortuosum, nodulis pinguibus, atque resinosis interstinctum, odore Rosa spirans.

Quænam sit arbor ex qua hocce lignum in Cypro, & Rhodo Insulis extra-

extrahatur, prorsus incertum est. Anguillara, & Matthiolus Rhodium Oleastri speciem esse volunt in Insula Rhodo nascentis, quibus ab Honorio Belli contradicitur, qui Rhodium Cytisi veri Maranthæ, idest Cytisi incani siliqua falcata, C. B. lignum esse affirmant; quod tamen minus verisimile est, cum nullum gratum referat odorem.

Paul. Herman. *Tract. M. M. Ms.* Cytisi Canariensis radicem esse dicit Lignum Rhodium, plantam vero non describit. Et revera ex Canariensibus Insulis, sicuti ex Antillis, & quibusdam Orientalibus plagis hoc lignum Rosæ odorem fundens advehitur, quod ex quibusdam arboribus extrahitur.

Ligni Rhodii species, quæ in Insula Jamica nascitur, arbor est ab eruditissimo viro, & naturalis historiæ peritissimo D. Sloane Reg. Societatis Londinensis Secretario sic descripta, *in Raii historia, Dendrologiæ fol.* 88. Lauro affinis, Terebinthi folio alato, ligno odorato, candido, flore albo, *Sloane Cat. Plant. Jam.* Truncum habet cruris humani crassitudine, cortice fusco, alias dilutiore, alias obscuriore tectum, plurimis brevibus aculeis interdum armatum, ad viginti pedum altitudinem assurgentem, ramis terram versus reclinatis, ligno intus candido, solido odore perquamgrato, & fragrante, medulla majore. Folia ramulis innascuntur alata, tribus, quatuor, aut etiam pluribus pinnarum conjugationibus semiunciam a se mutuo distantibus, ad mediam costam annexis, absque ullo in extremo impari foliolo composita. Unaquæque autem pinna glabra est, colore obscure viridi, subrotunda, unciam circiter longa, mediaque latissima partes tres quadrantes unciæ lata. Flores in ramorum cymis fasciculatim oriuntur, candidi, sambucineis similes, tripetali, petalis crassis, cum staminibus aliquot in medio; quorum unicuique succedit fructus grani Piperis magnitudine, subtenui, arida, fusca cute seu membrana in duas caripas dehiscente, semen rotundum, nigrum, baccarum Lauri propemodum odore continens. In sylvis saxosis, & montosis Jamaicæ reperitur. A colonis pro Ligno Rhodio vulgo habetur, quod odore quidem nonnihil refert; quamvis, si curiose examinetur, ab eo differre deprehendatur. Incensi hujus Ligni fumus odore est gratissimo. Batavi ex Ligno Rhodio oleum essentiale fragrantissimum per distillationem extrahunt, quod pro oleo essentiali Rosarum sæpius usurpatur in balsamis apoplecticis, cephalicis, & cardiacis.

Ligno sicut ejus oleo essentiali cor, & cerebrum roborandi vis tribuitur.

ARTICULUS TERTIUS.

De Guajaco.

EOdem tempore quo Europa nova orbis divitiis locupletata fuit, eodem etiam ægritudine nova, & illud usque tempus incognita, contaminata est. Venera lues circa finem anni 1494. & initium 1495. tempore obsidionis Neapolis a Carolo VIII. Gallorum Rege, apparuit, & in utrumque exercitum, tum Gallorum, tum Hispaniorum serpere cœpit, & ab horumce exercituum discessu a Neapoli per totum orbem diffusa est. Unde a Gallis morbus Neapolitanus nuncupatus fuit, ab Hispanis vero, & Italis morbus Gallicus. Neque ante illud tempus ulla apud Medicos hujus morbi facta fuerat mentio.

Com-

Communis de hujus labis origine opinio est hunc morbum in America endemium ab Hispanis in Europam asportatum fuisse. Verum hæc opinio nullis certis argumentis confirmatur. Imo nonnulli sunt, qui ab Europæis apud Americanos hanc luem irrepsisse autumant. Saltem de hujus morbi origine plurimæ sunt & diversæ, tum historicorum, tum Medicorum sententiæ prorsus incertæ, quas unusquisque legere poterit in Caroli Musitani Medici Neapolitani de Lue venerea libris, & in doctis ac eruditis illius auctoris Gallici Interpretis, & peritissimi apud Parisienses Chirurgi J. Devaux notis & commentationibus. Ejus sententia est Neapolitanum bellum inter Gallos, & Hispanos occasionem præbuisse huicce morbo, fœdo, & assiduo concubitu tot militum quibus uterque exercitus compositus erat, cum scortis Neapolitanis, & inde contagiosum illud virus per totum orbem brevi serpsisse.

Quidquid sit de hujus morbi exortu, constat post plurima in Europa frustra tentata remedia, tandem primum ejus remedium in America detectum fuisse. Hispanus quidam in Hispaniola Insula magnis doloribus ob luem veneream ab Americana muliere contractam divexabatur. Ejus servus Americanus, qui in ea Provincia Medici officio fungebatur, decoctum ligni *Guajacan* dicti propinavit; quo non solum magnis illis cruciatibus liberavit eum, sed pristinæ sanitati restituit. Illius exemplo plurimi alii Hispani eadem lue infecti, eodem remedio curati sunt. Hæc Medicina per totam Hispaniam ab iis, qui ex ea Insula redierant, statim evulgata, orbi universo brevi innotuit, & maximo fuit usui, usque dum curatio per Hydrargyrum detecta foret, a quo tempore paulatim obsolevit, & ab usu recessit.

Guajacum *Offic.* Lignum sanctum, Lignum Indicum, Lignum vitæ, & Palus sanctus *Quorumdam*, Guajacum *Americanorum*, Gallice *Gayac*. Lignum est solidum, densum, ponderosum, resinosum, parte interna, quæ matrix vel medulla dicitur, quasi ex viridi nigricans, aut variegatum ex pallido, viridi, fusco, & nigro; externa vero, quæ alburnum, buxeum seu pallide flavescens, sapore subamaro, nonnihil aromatico, miti acrimonia palatum ac fauces compungente, odore, dum incalescit, aut uritur, fragrante, non ingrato; coopertum cortice lignoso, tenui, denso, nitido, lævigato, nonnihil resinoso, & quasi ex plurimis lamellis tenuissimis coagmentato, colore extus ex cinereo viridescente, & nigricante, aut variegato ex maculis magis minusve viridibus, intermixto colore livido plumbeove, intus pallido, sapore acri, amaro ingrato.

Olim Guajaci genera plura in officinis distinguebantur. Lud. Oviedo aliud Guajacum vulgare dicit, aliud Lignum sanctum. C. Bauhinus tria hujus ligni genera constituit: primum Guajacum magna matrice, *C. B. P.* Guajacan, Lignum Indicum ex Insula S. Dominici *Monardi*: secundum Guajacum propemodum sine matrice *C. B. P.* Guajacan genus alterum, quod Lignum sanctum, illo præstantius, & ex Insula S. Joannis de portu divite affertur, a quo maxime utuntur, *Monardi*. Cujus plures observatæ fuerunt species inter se discrepantes tantummodo ratione coloris, magnitudinis, & ponderis, cum ex una, & eadem arbore excerpta sint: cujus lignum, quanto minus adoleverit arbor, tanto magis albicat; & quo vetustior fuerit, eo magis nigricans, & ponderosum evadit. Tertium Guajacum foliis Lentisci, *C. B. P.* Guajacum, cujus ramulum cum floribus, & fructu pingit Clusius notis ad Monardem. Sed illæ arbores unicum

cum tantum genus constituere videntur, cujus species revera plures ratione fructus distingui possunt; & si quæ alia observatur differentia, levioris est momenti, quam ut genus diversum constituat. Saltem sagax rei herbariæ scrutator P. Plumerius, *in novis Plantarum Americanarum generibus*, unicum tantum Guajaci genus constituit, quod definit, Plantæ genus flore rosaceo, plurimis scilicet petalis in orbem positis constante; e cujus calyce surgit pistillum, quod deinde abit in fructum carnosum, subrotundum, officulo aut officulis fœtum ovatis, & in pulpa tenerrima involutis.

Ejus duas species recenset, quas in sua Plantarum Americanarum historia manuscripta describit.

Guajacum flore cæruleo, fructu subrotundo, *Plumerii nov. gen. 39.* Guajacum tetraphyllum fructu singulari: *Ejusdem Histor. Mss. 86.* Pruno vel Evonymo affinis arbor, folio alato, buxeo subrotundo, flore pentapetalo, cæruleo, racemoso; fructu Aceris cordato; cujus cortex luteus, corrugatus, semen unicum, majusculum, nigricans, nullo officulo tectum operit: *Sloane Cat. pl. Jamajc.*

In arborem amplissimam quandoque crescit; nonnumquam etiam in mediocrem, pro soli, in quo nascitur, ubertate. Truncus ejus, ut plurimum rotundus: sed harum, quæ apud Insulam San-Dominicanam, versus regionem Portus Pacis, non omnino teretes erant trunci; sed qui, si transversim abscinderentur, sectionem pyriformem efformarent. Eminus prospectæ hæ arbores Ilicibus nostratibus apprime assimilantur. Juniores cortice vestiuntur paulisper rugoso; vetustiores vero glabro, crassiusculo, & veluti in laminas subtiles abeunte, foris variegato, seu colore pallido, maculis subvirentibus, & subcinereis resperso. Lignum solidissimum est, oleaginosum, ponderosum, odore non ingrato, ac tantilla acredine, & amaritudine pollens; alburno constans pauco & pallente, ac meditullio olivæ nondum maturæ callori saturiori seu viridi, saturo, fusco infecto. Rami ejus frequenter nodosi sunt, ac sæpius in duos ramusculos etiam nodosos divaricati, atque in singulis nodis duas costulas oppositas gerentes, fere pollicem longas, & quatuor foliis binis, & binis positis onustas, duobus scilicet in summitate, & duobus aliis circa medium. Singula folia subrotunda sunt, sesquiunciam circiter longa, unciam ferme unam lata, lævia, firma & densa Pergamenæ chartæ adinstar, pallide virentia, subtus quinque nervulis paulisper eminentibus prædita: pediculo prorsus carent, nisi illa costa communi cui adhærent, ubi paulisper sunt rubicunda: gustu etiam sunt acriusculo, & amariusculo.

In summis ramusculis flores multi enascuntur, omnino floribus Citriorum similes & æquales, nempe quinque foliis constantes in orbem positis cæruleoque colore splendentibus; ex quorum calyce etiam quinque folio & subviridi surgit pistillum pediculo longiusculo supereminens, corculique acuminati præseferens effigiem, & viginti circiter staminibus etiam cæruleis, & apiculis luteis donatis stipatum, quod deinceps abit in fructum ungue indicis digiti paulo majorem cordiformem, carneum, cochlearis in modum paulisper concavum, coloris miniati aut ceræ rubicundæ, & intus fœtum semine unico, duro, olivæformi, & nucleo olivæ paulo minori, pulpa tenerrima involuto.

Fere

Fere in omnibus insulis Antillanis reperitur hæc arbor, potissimum in insulis San-Dominicana & San-Cruciana.

Guajacum flore cæruleo fimbriato, fructu tetragono, *Plumerii n. pl. Am. g. 39.* Guajacum polyphyllum fructu singulari tetragono, *Ejusdem Histor. Mss.* 87. Hoaxacan, seu Lignum sanctum, *Hernandez.*

Minorem sortitur hæc species magnitudinem, quam præcedens; eadem tamen ligni soliditate ac ponderositate pollet. Ast lignum buxei est coloris; cortexque qui etiam crassiusculus extrinsecus nigricat, maculis cinereis interfunditur, ac rugis reticulatis & transversalibus exaratur: intus vero pallet, gustuque sentitur tantisper amaro.

Rami ejus eadem, ac in præcedente, serie ordinantur, similiterque nodosi sunt, quatuorque aut quinque conjugationes foliorum in costulis exilibus, duos pollices circiter longis & virentibus, deferunt. Quæ quidem folia paulo subtiliora sunt, minora, & acutiora, potissimum in junioribus, in quibus magis acuminata, minora, & numerosiora cernuntur.

Flores prorsus sunt similes, æquales, cærulei, sed paulisper fimbriati. Fructus vero quadranguli ut fructus Evonymi vulgaris nostratis, coloris cerei, intus in quatuor loculamenta divisi, in quorum singulis semen unicum continetur osseum, rubrum, parvæ olivæ formam fere referens.

Ex utriusque truncis concisis resina emanat fusca, translucens, & acrimonia quadam valens. Harum ultima satis frequens visitur in insula San-Dominicana apud regionem Portus Pacis. Aprili florent: Junio vero fructus maturos proferunt.

Ex his arboribus in usum medicum veniunt lignum, cortex, & lacryma resinosa. Probatur lignum recens, ponderosum, resinosum, quod quamplurimum nigri habet; cui cortex proxime & fortiter adhæret, quod facile flammam concipit, & ignis calorem partim liquescit in resinosum magma. Rejiciendum est pallidius, nimis siccum & exsuccum, cariosum insipidumque. Cortex vero eligatur, ligno fortiter adhærens, resinosus, durus.

Resina quæ improprie Gummi Guajaci in officinis dicitur, foris fusca est, interne pellucida, modo subrufa, modo subviridis, friabilis, sapore nonnihil acri, odore dum accenditur resinoso non insuavi, ad ligni Guajaci odorem accedente.

Chymica Guajaci analysi instituta, ex hujus ligni nigricantis & resinosi in scobem redacti ℔v. distillationis ope extractæ sunt phlegmatis tum acidi, tum alcali ℥xxviij. cum ʒiij. quarum prima portio ad ℥iiij. ʒvijß. Guajaci ligni odore & sapore, meri salis alcali urinosi notas præbuit, siquidem salis Saturni & Sublimati corrosivi solutiones turbidas & lacteas effecerit. Secunda portio ad ℥v. ʒij. sapore magis acuto donata, præter salem alcali quem in examinibus exhibuit, acidum salem manifestum indicare cœpit, Heliotropii tincturam cæruleam in subrubram convertendo. Portio tertia, quarta, & quinta, ad ℥xviij. ʒijß. magis ac magis acide gustu prodierunt, ac tandem Heliotropi tincturam igneo colore infecerunt. Nihilominus tamen salem alcalinum semper manifestarunt, scilicet Sublimatum corrosivum solutum præcipitando. Cum his liquoribus prodierunt olei nigricantis, crassioris consistentiæ adin-

adinstar Syrupi, & aquæ gravioris ℥ix. ʒviß. olei vero tenuioris flavescentis & aquæ supernatantis ʒiv. Massæ nigræ in retorta superstitis pondus fuit ℥xxxiij. ʒvij. ac proinde in distillatione insensibilis jactura fuit ℥vij. ʒvjß.

Materia residua nigra, seu Guajaci carbo, per duodecim horas igne aperto calcinatus, nempe donec nullum amplius fumum emitteret, & in albicantem cinerem deduceretur, pendebat ℥ij. ʒvj. gr. xij. Ex his cineribus, lixiviationis ope, salis fixi non mere alcalini, sed salsi, qui nempe ex Mercurii sublimati corrosivi solutione candidum pulverem præcipitabat, ʒj. gr. lxij. extracta fuerunt: in fumum itaque abierunt ℥xxxij. gr. lx.

Mirum sane hac analysi mediam tantum partem principiorum, quibus Guajacum componitur, extrahi; alteram vero partem fere dimidiam, constantem ex oleo crassiori & sale acido aluminoso aut vitriolico ita condensari, ut in vasis clausis igne licet vehementissimo sursum evehi non possit, nec nisi igne aperto reverberii & diutino duodecim horarum a terra separari, & in flamman aut fumum dissipari.

Necnon etiam observatu dignum est hunc Guajaci carbonem, seu massam nigram e retorta extractam, etiam post duos tresve dies & aeri expositam statim exardescere, nullo admoto igne; modo, peracta distillatione, retortæ collum accurate obturetur, & vasa furnusque per se refrigescant.

Oleum Guajaci stillatitium ab acido quocum conjunctum est, adeo condensatur, ut in massam terream, nigram, insipidam facillime convertatur, & prorsus fixum evadat. Nam olei nigri Guajaci ℥viij. cum ʒvj. per retortam vitream distillatæ, olei tenuioris & magis fluidi ℥vij. ʒijß. præbuerunt, tanto acido spiritu turgidi, ut Heliotropii tincturam intense rubram vel igneam efficerent. Nihil vero salis alcali continebat, quandoquidem Sublimati corrosivi solutio ab eo non mutaretur. In retorta supererat massæ nigræ ℥j. ʒij. gr. xlviij. duræ, raræ tamen, pumicis adinstar, cujus ʒx. in crucibulo igni fortissimo expositæ per horas duas cum dimidiam flammam emiserunt: tandem caput mortuum in crucibulo residum, & per quatuor horarum spatium calcinatum, densum erat, durum, insipidum, nigricans, & ʒij. pendebat.

Oleum Guajaci ponderosum & recens distillatum, permixtum cum anatica spiritus Nitri rectificati portione, statim effervescit, intumescit, flammamque concipit. Peracta deflagratione, fungosa quædam, rara, levis, nitens, & insipida remanet substantia, quæ postea nullo modo immutari potest. Ambabus his in operationibus oleum & sal acidus in terram seu in substantiam insipidam, ponderosam & friabilem convertuntur; sive terrestres illæ partes antea in sale & oleo extiterint, sive de novo in operatione ex oleo & sale productæ fuerint.

Ex hac Guajaci analysi sequitur hoc lignum constare ex sale acido vitriolico, oleo, & terra sub densioris resinæ specie strictissime quidem unitis, ita ut difficillime a se invicem separari queant; & præterea inesse salem quemdam ammoniacalem cum aliis principiis minus arcte conjunctum, cujus pars volatilis urinosa primum avolat in distillatione.

Alburnum seu lignum album, quo fuscum Guajaci meditullium circum-

cumvestitur, longe levius est ipso Cuajaco, & ad usum medicum minus aptum; quod analysi confirmatur.

Ex alburni Guajacini ℔v. per retortam distillarunt phlegmatis, tum acidi, tum urinosi ℥xxxj. ʒij. gr. xviij. olei crassi & ponderosi ℥vj. ʒvjß. Pondus massæ nigræ residuæ fuit ℥xxiij. ʒiijß. Jactura vero ad ℥xviij. ʒiij. gr. liv. materiæ quæ in auras avolavit. Idcirco minus stricta est principiorum conjunctio in hac substantia quam in medio ligno, cum in eo jactura ℥viij. minor fuerit. Tandem massa nigra residua rite calcinata, cinerum albidorum ℥j. ʒiiij. gr. lxvj. reliquit; ex qua salis fixi salini non mere alcali, sed salini ʒij. gr. ij. lixivii ope extracta fuerunt.

Cortex vero Guajaci a ligno, tum principiis, tum principiorum mixtione, multum discrepare ex analysi Chymica demonstratur, si quidem corticis Guajaci ℔v. distillatione ut moris est peracta, fuderunt phlegmatis, tum alcali urinosi, tum acidi ℥xxiiij. ʒj. gr. xxxij. ita tamen ut primæ portiones debilioris acidi notas præberent, & multo uberiori sale alcali urinoso turgidæ viderentur, quam liquor e ligno elicitus. Deinde olei spissi & ponderosi ℥viij. ʒiij. gr. lxiv. prodierunt, remanente in fundo retortæ massa nigra ponderis ℥xxix. ʒiv. gr. liv. quæ per undecim horas igne reverberii calcinata, cinerum albidorum ℥xiij. ʒvj. gr. lx. reliquit; qui salis fixi mere alcali ʒvij. gr. xij. continebant. Per eas analyses manifestum est majorem salis alcali, tum urinosi, tum fixi, copiam inesse in cortice, quam in ligno; terræ quoque fixæ, seu cinerum, quantitatem longe majorem esse, minus vero olei, minusque acidi salis contineri; necnon etiam salis acidi naturam in his diversam esse, cum ligni sal acidus in salem salsum fixum condensetur, corticis vero in salem mere alcalinum concrescat. Unde recte concludi potest utriusque vires diversas esse, nec indiscriminatim usurpari debere, quod peritiorum Medicorum usu & experientia confirmatur.

Guajacum crassa incidit & attenuat, lenta detergit, obstructa aperit & liberat, sudores provocat, urinas ciet, sputa adjuvat, stomachum resolutum corroborat, sicut & alia omnia viscera: diuturnas & inveteratas jecoris & lienis obstructiones, icterum, hydropem, aliaque vitia ex iis nata curat: omnium corporis partium superfluos humores frigidos dissipat atque absumit: capitis distillationes exhaurit; ex iisque natos dolores, rheumaticos dictos, tollit: podagram, chyragram, ischiada, omnemque arthritim mire juvat; asthmaticos, paralyticos, stupidos, & quovis modo resolutos curat: nervorum affectionibus omnibus subvenit: tumores omnes frigidos & duros ad suppurationem perducit; ulcera cacoethea & chironia sistit, exsiccat, & cicatrice obducit. Luis venereæ pustulas, tubercula, ulceraque omnia, atque omnes ex iis natos dolores, aliaque symptomata, nulla corporis noxa, nullaque virium jactura, cohibendi ac tollendi vis & facultas ei tribuitur. Et re quidem ipsa calidis in regionibus huic morbo debellando sufficit; modo, ut decet, curatio instituatur. Verum frigido sub jove, ubi corporum perspiratio minor est, & difficilius promoveri solet, minus tuta medicina deprehenditur. Eam ob rem in hujus morbi curatione Guajaco Hydrargyrum consociant.

Cor-

Corticem Guajaci iisdem viribus præditum vel etiam valentioribus quam lignum afferunt nonnulli. Alii vero, ut C. Hoffmann. Matthiolus, & Fallopius eum ligno longe inferiorem esse autumant. Fernelius vero majorem vim siccandi, attenuandi, ac sudores promovendi ipsi tribuit; verum nimis calidum esse, & jecoris calida siccaque intemperie laboranti & febricitanti multum noxium existimat. Revera quod Fernelius sapore corticis ligno acriori & amarioris detexerat, quodque experientia multa comperierat, nobis analysi Chymica comprobatum videtur; siquidem majori partium tenujorum, salium nempe acrium, tum volatilium, tum fixorum copia cortex quam lignum instruitur, ut jam diximus.

Hæc autem erat illius antivenerei exhibendi ratio.

Ligni in scobem lima redacti ℥xij. Corticis contusi ℥ij. (A quibusdam cortex omittitur) in aquæ ℔vj. diem unum maceratæ percoqui lento igne solebant ad dimidiam, aut etiam quartam partem. Decoctum perfrigeratum percolabatur, & in vase diligenter obstructo conservabatur: Hoc primum decoctum alii Guajaci Cremorem; alii Serapium appellabant. Ex relicta denuo scobe, cum ℔viij. aquæ novum decoctum parabant tenujus ad ℔iiij. pro potu solito. Ægrotans catharsi, vel etiam venæ sectione rite præparatus, in conclavi aeri frigido minime, nedum ventis obnoxio, per totum curationis stadium inclusus, prioris, & valentioris decocti cyathum unum bis in die haurire solebat, mane & vesperi. Hausto decocto, stragulis munitus & contectus, horis aliquot interquiescebat, donec sudor excitaretur. Sudore, quantum vires ferre poterant, effuso, linteis calidis corpus extergebatur, exsiccabaturque. Bis in die cibus exhibebatur, tertiam vel quartam a sumpto poculo post horam: & erat tenuis & exiguus, quique vires deficere tantummodo non sineret. Quidam carnes omnino ablegare solebant, solum biscoctum panem ad ℥ij. cum uvis passis Corinthiensibus aut Damascenis concedentes: alii carnes molliusculas, pulli scilicet columbini aut gallinacei concedebant, sed parca manu. Potus erat supradictum aquosius alterum Guajaci decoctum. Vinum a nonnullis prorsus rejiciebatur tanquam infestissimum, ab aliis tamen Guajaco medicatum præscribebatur. Servabatur alvus lubrica toto curationis tempore. Septimo quoque die catharticum aliquod validum exhibebatur. Per viginti aut triginta dies continuabatur hic usus, vel etiam diutius, donec veneni radix foret avulsa, prorsusque extincta ejus pernicies. Sedatis vero doloribus, omnibusque symptomatibus sublatis, adhuc per quadraginta dies in pastu aquosum seu tenue propinabant ligni decoctum, omisso fortiori, & ægrotantem ad pristinam vivendi rationem paulatim & caute reducebant.

At vero cum longe tutior sit lui venereæ medendi ratio Hydrargyri ope, hæc curandi methodus penitus obsolevit. Guajacum præscribitur tantummodo in ptisanis & decoctis sudoriferis, diaphoreticis & exsiccantibus, in lue venerea, catharris & defluxionibus, in paralysi & viscerum obstructionibus.

Guajaci lignum, vel solum, vel cum cortice, vel etiam cum aliis medicamentis, tum sudoriferis, tum diaphoreticis & exsiccantibus, tum etiam purganti-

gantibus præscribitur. Raro in substantia exhibetur, sæpius in decocto a ʒij. ad ℥ß. vel ℥j. Resina vero a gr. viij. ad ℈ij.

℞. Rasuræ ligni Guajaci ℥iij. Corticis ejusdem ℥j. Aqua fontis ℔vj. Macerentur per 24. horas, deinde bulliant ad mediæ partis consumptionem. Colaturæ capiat cyathos tres, quatuor, vel quinque singulis diebus in lue venerea, rheumatismo, paralysi.

℞. Pali sancti ℥iiij. Corticis ejusdem, & Ligni Sassafras ana ℥ß. Ligni Aloes ʒij. Liquiritiæ rasæ & contusæ ʒj. Semin. Coriandr. ʒjß. Macerentur in aq. limpidæ ℔vij. per 24. horarum spatium. Postea decoquantur ad medietatem, addendo sub finem Passularum ℥ß. Decoctum per se refrigeratum per pannum transcoletur, & servetur ad usum.

℞. Ligni sancti in scobem redacti ℥iv. Macerentur per diem in aq. communis ℔iiij. Bulliant ad dimidii humoris diminutionem. Sub finem coctionis addantur Sennæ mund. ℥j. Turbith, Hermodactylor. ana ʒij. Colaturæ capiat ℔ß. mane, jejuno ventriculo, in paralysi & rheumatismo.

Ex ligno Guajacino præparantur tinctura, extractum resinosum, spiritus & oleum.

Tinctura Guajaci, ejusque extractum resinosum sic parantur.

℞. Scobis Guajaci tenuissimæ q. pl. Indatur in matracium vitreum, & affundatur spiritus vini rectificatissimi ad supereminentiam trium quatuorve digitorum transversorum. Macerentur temperato arenæ calore per dies & noctes octo. Tinctura intense rubra limpida a scobe caute separetur, & servetur ad usum, vel distilletur igne adeo tenui ac moderato ad extracti spissi consistentiam. Tum extractum balneo mariæ, vel solis calore penitus exsiccetur: massa residua erit extractum resinosum.

Tinctura & extractum pro sudoriferis & diaphoreticis habentur. Tinctura ad ℥ß. Extractum a gr. iiij. ad ℈ij. præscribuntur.

Spiritus & oleum fœtidum sic conficiuntur.

℞. Scobis Guajaci q. l. Immittatur in retortam cui recipiens vas amplum adhibeatur, & instituatur distillatio in furno reverberii; primum lento igne sensim procedendo ad ultimum ignis gradum, donec nihil amplius stillet, & recipiens non amplius nebulis obscuratum appareat. Vasis omnibus refrigeratis, recipiens amoveatur, & oleum crassum & nigrum a spiritu rite separetur. Spiritus rubicundi coloris per alambicem vitreum denuo distillatus, obtinetur limpidus, & ab omni oleo purgatus, gustu subacidus, qui tamen post aliquot septimanas iterum tingitur rubro colore ab occulto sulphure quod continet oriundo.

Oleum crassum nigrum & fœtidum, vel spiritu vini dissolvitur, per chartam emporeticam transcolatur, & sic servatur: vel cum triplo salis communis calcinati & pulverati permiscetur, & ex retorta vitrea in balneo arenæ distillatum, prodit fluidum, rubrum, & minus fœtens, quod ad usum reservatur.

Aliud oleum essentiale non fœtidum, & translucidum ex Guajano sic extrahitur.

℞. Rasuræ ligni Guajaci ℔iiij. Salis marini ℔j. Aq. comm. ℔xxiv. Maceren-

ciendum vero quod hanc duplicem tincturam non exhibet. Sæpe enim adulteratur ligno simili, quod aquam croceo tantum colore inficit.

Arbor est Americana, *Coatli*, seu Aquens Serpens Hernandez dicta. A clarissim. Tournefortio *Mater Med.* sic describitur: Pyro similis est materia & magnitudine. Ejus folia in ramis alternatim nascuntur, Ciceris forma, sed crassiora, semiunciam longa, quatuor lineas lata, non crenata, superne obscure virentia, & lenibus villis aspersa, subtus lanugine argentea splendentia, cum nervo medio crassiore. Flóres summis ramulis hærent, quos exsiccatos illi describere non licuit. Hos luteos elanguescentes dicit Hernandez, parvos, longiusculos & compositos in spicas. Calyces autem monotomi, quinquifidi, calathum referentes, lanugine rufa obducuntur. In Hispania nova nascitur.

Ligni nephritici usus ad renum vitia, urinæ difficultates & incommoda commendatur. Urinam enim leniendo movet. Scribit Hernandez hujus ligni tincturam epotam vesicam extergere, refrigerare, urinæ acrimoniam temperare, necnon etiam febres extinguere, & cholicis mederi. Addit Monardes in jecoris & lienis obstructionibus utilem esse.

Lignum assulatim & minutim concisum in optima & limpidissima aqua maceratur. Dimidia post injectum lignum hora aqua cæruleum dilutiorem colorem contrahit, qui sensim pro temporis ratione intenditur, tametsi lignum candidum sit. Cum aqua a bibentibus exhausta est, nova affunditur super lignum; quod toties repetitur, donec aqua nullo amplius colore cæruleo inficiatur. Aquæ sapor ligni maceratione nullatenus immutatur.

Quidam hujus tincturæ cyathum unum, seu ℥vij. singulo mane, jejuno ventriculo hauriunt: alii hac tinctura assidue utuntur, eaque etiam vinum diluunt. S. Pauli affirmat hoc lignum, citra ingentes naturæ motus, potenter satis urinam & calculum pellere, nec, ut alia diuretica calida, renes aut vesicam magis ac magis offendere. Per illius usum non alia opus est victus ratione, quam temperata: Plurimi ejus mirabiles effectus in dolore nephritico, calculo, arenulis, & urinæ difficultates prædicant. Nonnullos tamen vidi, quos curationis spes frustrata est. Altius igitur inquirendum, quos illud lignum sublevare valeat, quos vero nequeat sanare. Verum de vi lithontriptica, quæ illi tribuitur, valde dubito.

ARTICULUS QUINTUS.

De Santalo Citrino, albo & rubro.

SAntalorum lignorum species veteribus Græcis & Latinis incognitas fuisse vulgaris est opinio. Apud Arabes tantum prima fit de iis mentio distincta sub *Sandal* nomine. Græci recentiores Arabum vestigia persecuti, eorumdem meminerunt. Attamen Salmasius *exercitationibus Plinianis* arbitratur Sagalina ligna de quibus auctor Peripli mentionem facit esse Santalina ligna, ac proinde Græcis non ignota. Verum cum Dioscorides & Galenus de eis alte sileant, ad usum medicum aut nullatenus, aut saltem

tem rarissime tunc temporis adhiberi concludendum est. Hodie vero triplex lignum sub Santali nomine in officinis reperitur colore distinctum; flavum scilicet vel citrinum, album, & rubrum.

Santalum flavum vel citrinum, *Offic.* Santalum pallidum, *C. B. P.* Santalum flavum, *Tabern.* Santalum citrinum, *J. B.* Gallice *Santal. citrin.* Lignum est ponderosum, solidum, pectinibus rectis, quo fit ut facile in rectas assulas findatur; colore ex pallido rufescente; aut flavescente, ac nonnihil ad citrinum vergente; sapore aromatico, amaricante, cum acrimonia non insuavi totum os implente; odore fragrante; moschum & rosas aliquantisper æmulante.

Santalum album, *Offic.* Santalum album, *C. B. P.* Lignum odoratum candidum, *Cæsalp.* Gallice *Santal blanc*, a citrino pallidiori colore differt & odore debiliori: alioquin substantia eadem, eademque textura.

Scribit Garzias ab horto inter utriusque Santali, citrini scilicet & albi arbores tantam esse affinitatem, ut citrinum a candido discerni vix possit, nisi forte ab ipsis incolis, qui eas mercatoribus vendunt. Verum eruditus Botanicus P. Hermans utrumque ex una & eadem arbore produci asserit, cujus pars corticalis seu alburnum Santalum album dicitur; meditullium vero seu interior substantia a cortice & alburno separata citrinum constituit.

Arbor quæ Sarcanda dicitur, innucis Juglandis magnitudinem attollitur: folia fert pinnata, virentia, Lentisci æmula; flores ex cæruleo nigricantes, fructus seu baccas Cerasorum magnitudine, primum virides; deinde per maturitatem nigras, insipidas, & admodum caducas. Aves quædam, inquit Bontius, Turdis fere similes, hos fructus avide comedunt, eosque postea per alvum excernentes, novis arboribus arva, & montes conserunt. Nascitur in Indiis Orientalibus, potissimum in Siamensi Regno, & in Thymor & Solor insulis.

Idem Jacobus Bontius narrat eos, qui illas in insulas, cædendarum Santalinarum arborum gratiâ, navigant, corripi febre quadam continua & ardente ex Synocharum putridarum genere, cum delirio ac mira mentis alienatione. Durante namque exacerbatione, quæ plerumque quatuor est horarum, ridiculas admodum actiones edere solent ægri, id opificii vel muneris imitantes quo sani facti sunt: adest præterea βουλιμος seu appetentia canina; ita ut dum in delirio sunt, omnia etiam fœdissima devorent, quæ ipsis præbentur. Inter hujusce febris causas ab auctore recensitas præcipua est odor recenter cæsarum arborum Santali, quæ nescio quid virosum, ex cortice maxime, & cerebro inimicum exspirant.

Santalum rubrum, *Offic.* Santalum rubrum, *C. B. P.* Lignum est solidum, densum, grave, pectinibus modo rectis, modo crispis, nodorum vestigia imitantibus. Arboris meditullium est, cujus pali prægrandes afferuntur a cortice & lignosa superficie separati, extus colore obscure rubente & quasi nigricante, intus vero intense rubro. Odorem nullum evidentem spirat: sapore leviter adstringente & austero donatur.

Arborem Santali rubri, *Pantaga* dictam, a nullo descriptam reperi, nisi quod Hermannus eam siliquosam dicat. Nascitur in ea Indiarum Orientalium parte, quæ dicitur *Coromandel.*

Santalo citrino nonnunquam substituunt lignum quoddam densum, ponderosum,

rosum, resinosum, colore flavescente seu citreo, odore fragrante ad Citri odorem accedente, quod vulgo, *Bois de Citron*, *Bois de Coco*, *Bois de Jasmin*, *Bois de Chandele*, nuncupatur. Arbor ex qua hoc lignum educitur, dicitur Nerium arboreum altissimum, folio angusto, flore albo, *Sloane Catal. pl. Jam. Raii Hist. tom. 3.* Nerium Americanum lactescens, longissimo folio, flore albo odoratissimo, *H. Beaumont.* Nerium Americanum Mexicanum, folio nonnihil mucronato, *P. B. Prod.* quod licet colore ad Santalum citrinum aliquantisper accedat, ab eo tamen multum differt tum odore, tum pectinibus brevibus, & inaequalibus, tum resinosa, qua turget, substantia, cujus ope flammam facile concipit, nec facile extinguitur.

Saepe etiam in officinis pro Santalo rubro Ligna rubentia reperiuntur; tum ex India, tum ex America allata. Alterum dicitur Ligno Brasiliano simile, seu Lignum Sapou lanis tingendis percommodum, *C. B. P.* Tsia Pangam; *H. Mal.* Erythroxylum seu Lignum rubrum Indicum spinosissimum, Coluteae foliis, floribus luteis, siliquis maximis, *P. Bat. Prodr.* Lignum Sappan, *Batavor.* Alterum dicitur Brasilium Lignum *J. B.* Pseudo-santalum rubrum, seu Arbor Brasilia, *C. P. P.* Ibirapitanga Brasiliensibus, *Maregrar. & Pisonis.* Erythroxylum Brasilianum spinosum, foliis Acaciae, *P. Bat. Prodr.* Ab illis tamen Santalum rubrum facile distinguitur tum colore, tum sapore: Santalum enim colore sanguineo obscure rubet, & gustu subausterum; Brasilium vero colore est rubro quadam flavedine diluto, & sapore subdulci.

Tres Santali species sale essentiali acido, oleo spisso, & aqua graviore cum in ea fundum petat, exigua salis volatilis portione, & multa terra donantur. In citrino tenuius est oleum, & uberius, minus tenue in albo, crassius vero in rubro, in quo uberior terra, ut ex eorum odore, & sapore satis constat.

De Santalorum virtutibus diversa est auctorum sententia; cum alii ea inter refrigerantia seu sanguinis fervorem contemperantia, alii vero inter calefacientia recenseant. Reipsa partibus tenuibus, & activis donantur, ut ex eorum analysi manifestum est: quapropter jure meritoque Gaspar Hoffmannus arguit Medicos, qui refrigerandi gratia Santala eorumque compositiones exhibent. Rectius igitur vis incidendi, attenuandi, adstringendique simul, & roborandi ipsis tribuitur. Quas quidem operationes sub diverso respectu exercent, quod jam plurimis in medicamentis observavimus. Citrinum potentius incidit, album longe debilius, utroque rubrum potentius astringit. His tribus Medici fere omnes virtutem cor roborandi, hepatis obstructiones resolvendi, viscerum tonum restituendi vel augendi tribuunt.

Riverius Santalorum decoctum commendat tanquam efficacissimum remedium, non solum in curatione tabis incipientis, sed etiam in distillationibus salsis, praecipue autem tenuibus; & in diuturnis sanguinis fluxibus ab illius ardore productis mira praestare asserit. Paratur autem Santalorum decoctum, ut decoctum Guajaci, cum primarium, tum secundarium, & eodem modo exhibetur. Dosis citrini in substantia a ℈j. ad ʒj. rubri ad ʒij. in decocto a ℥ß.

℞. Santali citrini, & rubri minutim concisor. ana ℥ij. Macerentur in aq. ℔ij. per horas 24. Coq. s. a. ad tertiae partis consumptionem. Fiat apozema pro potu solito.

℞. Rasuræ Ligni Santali rubr. ℥j. Coque in aq. limpid. ℔ij. ad medias. Colaturæ adde Syr. Granator. ℥ij. Fiat apozema in hæmorrhagiis aut hepatis obstructionibus.

In febribus ardentibus ad capitis dolorem sedandum, capiti externe admovetur Santalum rubrum sub epithematis forma.

℞. Santal. rubr. pulver. ℥j. Misc. panis ℥ß. Aceti rosati q. s. Fiat cataplasma seu epithema. Cui adde sp. vini camphorati ℥ß. Fronti applicetur in capitis doloribus a febri ardente oriundis.

Santalum citrinum usurpatur in Pulvere aromatico rosato, Pulvere lætificante *Renodæi*, Pulvere Bezoardico seu contra pestem *Ejusdem*, Confectione Alkermes regia *Charas*, Syrupo hydragogo, & Syrupo myrtino *Ejusdem*. Citrinum, & album in Pulvere diamargariti frigidi: rubrum in Syrupo lienterico *Charas*, & in Pulvere contra abortum *Ejusdem*: album, & rubrum in Pulvere Diarrhodon *Abbatis*. Tria-Santala usurpantur in Pulvere Electuarii Tria-Santali, in Electuario de succo Rosarum, in Confectione de Hyacinthis, & in Cerato Santalino.

ARTICULUS SEXTUS.

De Ligno Sassafras.

SAssafras, *Offic.* Sassafras, sive Lignum Pavanum, *J. B.* Lignum est ex ruso albicans, rarum, & leve, cortice fungoso, foras cinereo, intus ferrugineo; sapore acri, subdulci, aromatico; odore fragrante, ad Fœniculi odorem accedente. Ex Virginia, Brasilia, aliisque Americæ Provinciis ad nos venit. Eligitur recens, odoratissimum. Cortex a nonnullis anteponitur propter odoris fragrantiam qua præ ligno pollet. Adulteratur nonnunquam Ligno Anisato seu Ligno Anisi, *J. B.* quod a Ligno Sassafras odore seminis Anisi, gravitate, resinosa densaque substantia facile distinguitur.

Hoc Lignum abscinditur ex arbore magna, Pini magnitudine, & forma quæ dicitur Sassafras arbor ex Florida, ficulneo folio, *C. B. P.* Laurus foliis integris, & trilobis, *Lin. H. Cl.* 54. Cornus mas odorata folio trifido, margine plano, Sassafras dicta, *Plukn. Alm. p.* 120. *Tab.* 222. *fig.* 6. *Catesby Hist. tom.* 1. *p.* 55. *t.* 55. Anhuiba sive Sassafras major, *Pisonis*. Radicibus donatur nunc crassis; nunc tenuibus, pro arborum magnitudine, per summos terræ cespites expansis, ita ut facile evelli possint: unico trunco nudo, valido, recto, non admodum procero, ramis in cacumine expansis, ut Pinus repurgata; cortice crasso, interius fungoso, nonnihil molli, fulvi coloris, quem integit tenuis quædam cinerea pellis seu ex gilvo nigricans; veluti odore ita, & sapore aromatico acri, ad Fœniculaceum accedente. Materia trunci ac ramorum est alba, vel ex albo rufescens, aliqua interdum etiam ex parte ad cinereum vergens, mollitie & pectinibus Tiliaceis, minus odora quam cortex. Ramis folia adhærent triloba, Ficulneorum aut

Vitis

Vitis albæ æmula, incisa, & in tres cuspides divisa, superne virentia, subtus canescentia, odorata: tenera adhuc Pyri foliis similia sunt, vixque ullum angulum ostendunt: perpetua fronde est. Flores racematim congesti, longis pedunculis insidentes, parvi sunt, quinquefidi, laciniis, deciduis, quos excipiunt baccæ Lauri bacci similes, corolla rubra veluti cupula comprehensæ.

Duas etiam alias hujus arboris species describit Guillelmus Piso. Una Anhuypitanga Brasiliensibus Pisoni dicitur: foliis est parvis, angustis, tenujbus, ligno albicante, & flavescente. Altera seu tertia species Pisonis dicitur Anhuiba miri: folio est Lauri, sed minori; fructu odorifero, & nigro, ubi maturuerit; eoque simul cum foliis, ligno, cortice, & radice gustu intense calidis.

Analysi Chymica, ex Ligni Sassafras ℔v. extractæ fuerunt olei essentialis odoratissimi, limpidi, flavescentis, gravioris, & in aqua præcipitis ʒx. olei crassioris, empyreumatici, & rufescentis ℥vij. spiritus acidi ℥xxxij. circiter: spiritus urinosi ℥ij. ʒv. In retorta residua superfuit massa nigra in carbonem redacta ad ℥xxiij. & ʒj. Dum hæc massa calcinabatur, si vel leviter spatula agitaretur, in scintillantes favillas statim avolabat. Cineres albicantes post calcinationem superstites pendebant ʒvij. cum gr. lx. ex quibus salis fixi mere salsi gr. xlij. lixivii ope, elicita sunt. In distillatione jactura fuit ℥xiiij. in calcinatione vero ℥xxij. ʒij. Summa igitur partim deperditarum in hac analysi fuit ℥xxxvj. cum ʒij. Unde liquet præter partes actuosas sensibiles hujus Ligni, alias adhuc inesse minus sensibiles, quæ ex operantis manibus, & vasis effugiunt. Vis autem hujus mixti fere tota pendet ab oleosis partibus tenujbus, summe volatilibus, &, ut ajunt, essentialibus cum acido tenujori, raro & expanso consociatis.

Sassafras diaphoresim, sudorem, & urinam promovet. Humores lentos, & crassos incidit, & resolvit, viscerum obstructiones reserat, valet ad cachexiam, chlorosim, hidropem. Podagricos dolores lenit, paralysi, & catharrosis affectionibus frigidis medetur. In morbis venereis utiliter adhibetur.

Dosis pulveris ʒj. raro tamen in substantia præscribitur, sed sæpius infusum vel decoctum ab ℥ß. ad ℥ij. Sæpe usurpatur in decoctis sudoriferis, & exsiccantibus.

℞. Ligni Sassafras cum cortice in scobem redacti ℥j. Infunde per noctem in vini generosi ℔j. Exhibeatur colatura per cyathos in catharro, & omnibus fluxionibus frigidis.

℞. Ligni Sassassras minutim incisi ℥ij. Infunde per horas duodecim in aquæ limpidæ ℔ijß. Coque ad ℔ij. Fiat colatura, & exhibeatur per cyathos horis medicis.

℞. Sassafras, Guajaci, & Salsaparillæ ana ℥jß. Macerentur per noctem in aq. comm. ℔iiij. Coq. ad ℔iij. Fiat colatura, de qua æger hauriat tres cyathos die in paralysi, catharris, & mobis venereis.

Oleum essentiale ex Ligno Sassafras arte Chymica elicitur limpidum, fragrantissimum, Fœniculum redolens, quod aquæ fundum petit. Conficitur autem, Lignum rasum cum cortice in magna aquæ co-

pia maceratum distillando. Ejus dosis a gutt. iij. ad xx. Sudores movet.

Hujus olei pars una cum spiritus Nitri rectificati partibus duabus commixti, statim vehementissime effervescit, flammam concipit; & extincta flamma, resinosa substantia remanet.

CAPUT QUARTUM.

De Plantis quibusdam maritimis.

ARTICULUS PRIMUS.

De Corallis, & Madrepora.

Corallum, & Corallium, *Off.* Κοραλλιον *Theophrasti*: Κοράλλιον & Λιθόδενδρον, *Dioscoridis*: Curalium, & Gorgonia, *Plinii*. Planta est maritima, sub undis absque foliis nascens, fere lapidea, ramosa, densa, & solida, fragilis, cortice seu potius crusta quadam tartarea, molli tamen obducta; colore diverso; aliud enim sanguineum est, aliud carneum, aliud flavum, aliud fuscum, aliud album, aliud variegatum. Duo tantum in officinis usitata sunt, rubrum, & album.

Corallum rubrum, *Offic.* Corallum rubrum, *C. B. P. 366.* In Gallico maris Mediterranei sinu circa Gallo-provinciæ littora a promontorio Coronæ ad Santropezii promontorium, in Hispanico sinu circa Baleares insulas ad meridionale littus Siciliæ, & ad oras Africanas in mari Mediterraneo prope Gallorum castellum, vulgo *le Bastion de France*, & in Æthiopico Oceano circa promontorium Mauritanicum, vulgo *le Cap negre*, invenitur. Urinatores qui ad expiscandum Corallum assidue operam navant, referunt Coralli ramulos in antris tantum reperiri, quorum situs terræ superficiei parallelus est, & ostia ad meridiem spectant; nec nisi tectis, & fornicibus cavernarum adnasci, atque deorsum versus tantum crescere. Verum maximum ad contrarium esse potest argumentum, quod Coralli ramuli, testis vasorum fictilium, craniis mortuorum, ligneis frustis, ferreis instrumentis, conchis, aliisve rebus ejusmodi adnati reperiantur; quæ quidem res in fundo maris subsident, & quibus adhærens Corallum nonnisi sursum crescere potest.

Duabus machinis urinatores in Gallo-provincia ad piscandum Corallum utuntur. Una quam adhibere solent ad Corallum ex rupibus præruptis sub alto delitescentibus evellendum, crux est lignea prægrandis, cujus centro, ut in aquis prompte subsidat, affigitur globus plumbeus magni ponderis: huic autem adnectitur funis validus prælongus. Unicuique cruci, seu extremo crucis brachio, recte orbiculare appenditur. Demissa in aquas cruce, cum urinatores in imo mari rupem invenerunt cavernosam Coralli fœtam; is cui machinæ regendæ cura demandatur, in ejus

ejus cava unum vel alterum machinæ crus impellit, adeoque Corallum, si quod inibi reperitur, retibus implicitum abrumpunt, & extrahunt illi, qui superne in lembis præstolantur. Altera, qua Corallum ex profundioribus antris extrahitur, machina, trabes est prælonga, cujus extremo circulus ferreus diametri sesquipedalis affigitur, saccum reticularem ferens cum duobus orbicularibus retibus utrimque dispositis. Duobus longissimis funibus lembi proræ, & puppi annectitur trabes, quæ globi plumbei adjuncti pondere in aquas immersa cymbæ motu dirigitur, & in remotas saxorum littoralium cavernas introducitur. Ramusculi Corallini cavernarum fornicibus adnati cochlearis vel circuli ferrei ope abraduntur, cœteri vero retibus impliciti extrahuntur. Interdum, sed rarissime ramos vel arbusculas tres quatuorve libras pendentes inveniunt, & expiscantur.

Dubitant nonnulli, an Corallum inter plantas annumerandum sit, necne. Verum plantarum more crescit, & nutritur, flores fert, & semina, aut seminalem quamdam substantiam cujus ope propagatur. De vegetatione nullus dubitabit, qui attente consideraverit diversa Corallorum incrementa: saxa & scopuli e fundo maris afferuntur punctulis seu germinibus Corallinis fœta, ramusculis duas tresve lineas longis, & aliis ramulis aliquot uncias altis; ita ut non sit dubitandi locus quin prima hæc germina Corallina ad aliquot linearum, unciarum, & pedum altitudinem per tempus germinare, & crescere potuissent.

Succum nutritium lactescentem sub cortice variis in cellulis delitescentem jam diu observavit Paulus Boccone: flores vero accurate descripsit vir illustris Aloysius Ferdinandus Comes Marsigli, *in eruditorum virorum Ephemeridum Gallicarum supplemento anni* 1707. & præterea absolutam Coralli historiam composuit in sua naturali rerum submarinarum historia manuscripta, nondum edita.

Rubrum igitur Corallum planta est maritima, duplici ex substantia constans, interiori una densa, lapidea, non porosa aut spongiosa, nec fibrata, ad superficiem striis per longitudinem sulcata, intense rubra, inodora, insipida: exteriori altera molliori, fungosa, corticosa, & dum sub aquis latet, succo lacteo acri turgida, colore viridescente, vel flavescente, vel ex flavo rubente. Truncus in ramos quamplurimos dividitur. Nulla fronde donatur, nulla radice. Sed saxis, lapidibus, aut aliis corporibus inhæret basi larga, tenui, ex propria substantia lapidea expansa. Cortex quo Coralli basis, truncus, & rami conteguntur, dum recens est Corallum ex aquarum sinu extractum, ab ejus substantia lapidea facile divellitur, exsiccatus vero difficilius. Externe inæqualis est, scaber; & quasi granulis conspersus. Singula grana in medio tenui foramine perforantur; & totidem sunt ostiola ad succum nutritium ex aquis, quibus quibus Corallinus frutex undequaque circumdatur, suscipiendum. Papillæ præterea seu glandulæ hinc inde disseminatæ in corticis superficie eminent, intus cavæ, & in plures cellulas divisæ, quarum orificium in summa papilla deprehenditur apertum, modo oblongum, modo rotundum, sed sæpius in sex rimulas divisum; ita ut stelliforme appareat. Interna corticis superficies striata est seu per longitudinem excavata sulcis, qui superficialibus lapideæ substantiæ sulcis sive striis respondent, ut alter alteri superimpositus tubu-

tubulos efficiant, quorum ope ſuccus nutritius per totam plantam diffunditur. Hinc inde etiam in lapidea Coralli ſubſtantia excavatæ ſunt cavitates ſeu cellulæ quædam, quæ ſicut papillæ corticis ſuccum continent. Dum ſub aquis viget planta, ejus tubuli, papillæ, & cellulæ ſucco turgent lacteo, viſcido, ſaporis acris cum aliqua adſtrictione, ad Piperis, & Caſtaneæ ſaporem accedentis. Cum per aliquod tempus aeri expoſita fuit planta, ſuccus ille inſpiſſatur, exſiccatur, & in flaveſcentem ac friabilem ſubſtantiam acrimonia deſtitutam, ſed tantummodo leviter adſtringentem convertitur.

In ramorum ſummitatibus adſunt mollia tubercula compacta ex corticali ſubſtantia, in varias cellulas diſtincta, & eodem lacteo ſucco repleta. Mollia ſunt ſicut cortex, cum ex maris fundo Corallum educitur, paulatim in aere exſiccantur, & friabilia evadunt. Hæc tubercula pro fructibus ſeu ſeminum receptaculis a plurimis habentur; ſed organa potius videntur eſſe ad ſuccum nutritium plantæ præparandum, & perficiendum a natura deſtinata.

Flores in corticis papillis continentur. Dum Corallum recens ex æquore extractum in aqua marina ſervatur in loco moderate calido, papillæ ſenſim intumeſcunt, & expanduntur, lactei ſucci guttulas fundentes. Tum ex ſingulis papillis calyx oritur albus, ſeſquilineam longus, octo ſuſtinens foliola alba, radiatim diſpoſita, & veluti ſtellulas repræſentantia. Tandem poſt octo, decem, vel duodecim dies, marceſcentes flores flaveſcunt, in globulos contrahuntur lacteo ſucco turgidos, qui Coralli corticem deſerunt, & decidui aquæ fundum petunt. Corpuſcula hæc ſubrotunda fructus eſſe ſuſpicatur illuſtris Comes Marſiglius, ſemen vero in eorum ſucco deliteſcere autumat.

Sagaciſſimus ille rerum naturalium ſcrutator hos flores menſe Decembri anni 1706. primum obſervavit in Corallo in littore Maſſilienſi recens expiſcato, & adhuc cortice obducto. Illud enim in vaſe aqua marina repleto per aliquot horas ſervatum, floribus albis ſtellatis hinc inde conſperſum reperit. Aqua detracta evanuerunt flores, remanentibus tantum papillis rubentibus: aqua marina denuo affuſa, flores iterum apparuerunt. Sicque per decem vel undecim dies Corallum floridum conſpiciebatur.

Corallum fere omni tempore floridum in mari deprehenditur: ſaltem illuſtris Comes Marſiglius Hyeme, Vere, & Autumno illud floribus conſperſum reperit. Falſum eſt quod veteres tradiderunt, nempe Corallum ſub undis molle fuiſſe, & quo primum contigit auras tempore, in lapidem dureſcere. Non minus enim ſub undis quam extra undas durum, & lapideum deprehenditur. Revera ſub undis molliori tegitur cortice, qui aere exſiccatus paululum indureſcit, licet ad lapideam duritiem non perveniat.

Humor quo tubuli, cellulæ, & papillæ corticis adimplentur, cum primum ex aquis Corallum educitur, lacteus eſt, & glutinoſus, ſapore acri cum aliqua adſtrictione ad Piperis, & Caſtaneæ ſaporem accedente, qui in recens extracto Corallo manifeſte ſentitur, in exſiccato evaneſcit, adſtrictione tantum reſidua. Ille humor intra ſex circiter horas poſtquam Corallum ex maris ſinu extractum eſt, flaveſcit in aere, inſpiſſatur, ac tandem indureſcit, & in friabilem ſubſtantiam croceam convertitur;

Suc-

Succus est nutritius ad fruticis Corallini nutritionem, & incrementum inserviens. Qui vero in capsulis subrotundis florum continetur, Coralli germine impraegnatus videtur, & pro fructu vel semine haberi potest; siquidem hae capsulae ex Corallinis ramis deciduae, saxis, conchis, aut aliis corporibus quibuscumque in quae cadunt, adhaerentes, paulatim expanduntur, germinant, novamque Coralli plantam ibi producunt.

Lapidea Coralli substantia non iners est, nec actis principiis orbata, multo minus cortex. Et quidem Corallum recens extractum e maris sinu, principiis donatur actuosis, & volatilibus, quibus spoliatur per longum tempus in aere servatum. Cortex vero majori harumce partium copia donatur quam ipsa Coralli substantia, ut ex analysi Chymica patet.

Ex Coralli rubri corticis recentis, & lacteo succo praegnantis ℥iij. per retortam distillatis, prodierunt phlegmatis fere insipidi ʒv. cum gr. xxx. spiritus urinosi ʒix. cum olei crassioris, & bituminosi tantillo permixto. Massae in retorta residuae pondus fuit ℥j. ex qua rite per tres horas calcinata salis fixi gr. xxv. extracta fuerunt. Jactura partium volatilium tum in distillatione, tum in calcinatione fuit ʒj. gr. xxx.

Coralli recens e maris sinu extracti, & cortice spoliati ℥iij. phlegmatis albicantis gr. xviij. suppeditarunt, spiritus urinosi gr. xlviij., cum tantillo olei bituminosi. Residui in retorta pondus fuit ℥ij. ʒvj. gr. xxxviij. ex quibus per lixivium salis fixi gr. xxxv. extracta fuerunt. Jactura in calcinatione, & distillatione fuit circiter gr. xxxv.

Ex Coralli a sesquianno e mari educti ℥iij. phlegmatis urinosi oleo bituminoso permixti gran. xxx. prodiere. Residua massa ℥ij. ʒvij. gran. xxx. pendebat; ex qua post calcinationem salis fixi salsi gran. xxv. per lixivium elicita sunt. Ex ℥iij. Coralli, gran. xxxvj. in operatione avolarunt.

Spiritus urinosus Syrupum violaceum viridi colore tingebat, cum acidis liquoribus effervescebat, & Sublimati corrosivi solutionem in lacteum coagulum transmutabat. Sal fixus ex capite mortuo extractus coagulum album in solutione Sublimati corrosivi excitabat. Unde liquet, fixum Coralli salem non mere alcalinum esse, sed salsum.

Corallum rubrum igne aperto calcinatum, rubro colore spoliatur, & pallidum fit vel album: albescit quoque oleosis quibusdam substantiis diutius maceratum, & coctum, ut oleo Anisi, Foeniculi, Mali Citrei, &c. Menstrua vero rubro colore inficiuntur: non idem evenit si cum aqueis liquoribus incoquatur.

Ex his analysibus concludere licet, Corallum non tanquam mere absorbens terrestre habendum esse, sed sale volatili urinoso, & oleo bituminoso donari cum terra conjunctis, a quibus ejus energia pendet; rubram Coralli tincturam a bituminosa substantia oriri, quam a parte terrestri separare non est impossibile; deinde non parum interesse discriminis inter Corallum recens ex aquis extractum, & Corallum diutius asservatum; imo plus fortasse energiae inesse in cortice, quam in propria Coralli substantia, quod quidem experimentis foret explorandum.

Dio-

Dioscorides Corallo adstringendi, & mediocriter refrigerandi virtutem tribuit, excrescentias coercendi, oculorum cicatrices abstergendi, ulcera cava, & cicatrices explendi, sanguinis rejectiones inhibendi, urinæ difficultati medendi. Quæ quidem vires non a solo terreo principio absorbente, & exsiccante pendent, sed etiam ab ejus oleo bituminoso, & balsamico proficiscuntur. In hæmorrhagiis quibuscumque, in alvi profluviis, & fluore albo utiliter præscribitur. Dosis a ℈j. ad ʒj. Præterea vis ipsi tribuitur cor roborandi, venenis resistendi, humorumque malignitati, non solum intus sumpto, sed etiam extus appenso. Verum de ea virtute non plane constat.

Plures Corallorum præparationes ab auctoribus recensentur, ut sunt Magisterium, Sal, Tinctura, Syrupus, quæ quidem hodie fere ab omnibus rejiciuntur. Solum Corallum tenuissime tritum, & super porphyriten in alcohol redactum in usum venit, & cœteris omnibus præparationibus anteponendum est, diciturque Corallum præparatum. Cœteris præparationibus Corallum adeo mutatur, ut sit a seipso prorsus diversum. Magisterium enim est Coralli ab acidis liquoribus solutio, & ab alcalinis præcipitatio. Sal Corallorum non est vere sal ex Corallis extractus, sed crystalli oriundæ ex acido sale cum Corallo per dissolutionem, & evaporationem conjuncto. Syrupus est Corallorum acida solutio in Syrupum cum Sacchari cocta. Tincturæ fere omnes non tam a Corallo colorem, & vim obtinent, quam a menstruo aut aliis rebus, quæ Corallo consociantur. Si quis tamen Coralli tincturam sinceram desideret, sic præparari potest.

℞. Coralli rubri contusi q. l. Bulliat in olei essentialis Anisi vel Fœniculi q. s. per sex septemve horas in vase clauso, donec Coralli frustula albescant, & oleum rubro colore tingatur. Oleum a Coralli fragmentis separatum distilletur igne modico, usquedum guttulæ olei rubræ prodeant. Tum resinosæ massæ in retorta remanenti affunde olei Tartari per deliq. ad em. duor. vel trium digitor. Digerantur simul, donec resina prorsus dissoluta fuerit. Solutio evaporetur ad siccitatem: tum massæ salinæ resinosæ affunde iterum spiritum vini rectificati q. s. ad supereminentiam trium, quatuorve digitor. Macerentur in balneo cinerum, & tinctura a salina massa separetur. Nobum sp. vini affunde, & digerantur: affusiones repete, donec nulla amplius tinctura extrahatur. Tincturæ omnes simul mixtæ evaporentur ad medietatem. Liquor servetur ad usum tanquam sincera Coralli rubri tinctura, cujus tamen effectus Agyrtarum promissis non respondebunt. In hoc liquore sulphurea, & bituminosa Coralli pars continetur.

Corallum album, *Offic.* Corallum album, *Lobel. Icon.* 253. A rubro nonnisi lacteo candore differt. Raro his in maribus reperitur: & plerique auctores, qui Corallum album in mari Mediterraneo nasci scripserunt, pro eo Madreporæ species designaverunt. Comes Marsiglius in piscationibus, quibus interfuit, Corallum album nullum reperit. Cum vero Corallini ramuli partim rubri, partim albi reperiantur; nonne conjicere liceret Corallum omne nasci rubro colore tinctum, nec alio colore infici, nisi cum aliquo vitio afficitur, aut cum præ senectute exsuccum, & exsiccatum tandem incanescit?

Quod

Quod tamen affirmare non aufim, nifi prius plurimis obfervationibus confirmatum fuerit. Illud idem clariffimus Marfiglius afferit de Corallis fufcis, flavefcentibus aut cinereis, quæ nihil aliud ipfi videntur quam Corallorum ftirpes difruptæ, & in fundo maris intra limum diutius afferv atæ. De Corallo albo nulla apud Diofcoridem & Galenum mentio; unde ipfis ignotum fuiffe videtur.

Corallo albo eædem facultates, quæ rubro, tribuuntur, fed debiliores. Sæpe fimul præfcribuntur.

An verum & genuinum Corallum nigrum reperiatur, fubftantia nempe lapidea, dura, denfa, colore nigro fplendente, marmori nigro fimile dubitant. Saltem nullum ejufmodi Corallum in officinis vel cimeliarchiis reperi: & quicumque ramuli qui fub. Coralli nigri nomine in illis exhibentur, nihil aliud funt quam trunci aut rami plantæ marinæ, quæ dicitur Lithophyton nigrum, arboreum, *Inft. R. H.* 574. Corallum nigrum, *C. B. P.* 366. Corallum nigrum, five Antipathes, *J. B.* 3. 804. cujus fubftantia eft veluti cornea, denfa, dura, fractu contumax, & cortice contegitur fibris contexto & fæpe Tartari æmulo. A Corallis facile diftinguitur, quod igne comburatur haud difpari ratione ac cornu, & fimilem odorem emittat, non item Coralla. In officinis nullius, aut faltem rarioris eft ufus. Diftillatione multum falis volatilis urinofi fuppeditat.

Corallum rubrum ufurpatur in Confectione de Hyacintis, Pulvere e chelis compofito *Londinenfium*, Pulvere dyfenterico *Charas*. Rubrum & album in Pulvere Diamargariti frigidi, & Pulvere Pannonico *Charas*.

Sub Coralli albi nomine in officinis fæpius occurrunt Madreporæ fpecies, quæ plantæ funt maritimæ fere lapideæ, candidæ, in ramos divifæ, Coralli æmulæ, a quo tamen in eo difcrepant quod fint foraminibus perviæ, intus cavæ, & fine cortice crefcant. Species Madreporæ quæ fæpius occurrit in officinis, dicitur Madrepora vulgaris, *Inft: R. H.* 573. Corallium album oculatum officinarum, *J. B.* 3. 805. Corallo blanco, fiftulofo, *Imper.* 627. A clariffimo Comite Marfiglio fic defcribitur, *in rerum fubmarinar. hiftor.* Hæc Madrepora intus cava eft, & in varias cavernulas feu concamerationes feptis intermediis tranfverfis quamplurimis diftincta. Unaquæque concameratio in feptem cellulas aliis longitudinalibus clauftris adhuc dividitur: tandem ramorum extrema cupulam exhibent concavam, radiatam, & tenujbus foraminulis in ambitu perforatam. Succo lacteo glutinofo, dum recens e mari educitur, turgida videtur.

Ex hujus Madreporæ ℥iij. jam ab aliquo tempore e mari extractis per retortam diftillaverunt fpiritus volatilis urinofi gr. l. & ex maffa refidua falis fixi gr. x. per lixivium fuerunt extracta. Nihil aut perparum bituminis prodiit.

Quidam Madreporas iifdem viribus donari atque Corallum album exiftimant.

A R-

Garziæ. Caulis est plantæ arundinaceæ, instar calami aut tubi cavus, tenujs, *Avenæ* vel Calami scriptorii crassitie, geniculatus, foris pallide flavescens, intus candidus, medulla fungosa, levi, aranearum retis seu filamentis in se collapsis & convolutis simili repletus, sapore acri suaviter amaricante, odore fragrante. Probatur fulvus, dense geniculatus, odoratus.

Per sat longum temporis intervallum in officinis fuit; incognitus: & quamplurimi Medici, inter quos Fuchsius, Brassavola, Valer. Cordus, Acorum esse legitimum Dioscoridis Calamum aromaticum arbitrati sunt. Garzias Lusitanus legitimum Calamum aromaticum in Indiis repertum accurate descripsit: idem quoque a Paludano & a Prospero Alpino describitur, in Ægypto natus. Ab hisce temporibus in officinis rursus innotuit; ac tandem nullus superest dubitandi locus, quin Calamus aromaticus noster, licet rarius occurrat, sit verus & genuinus Dioscoridis Calamus, si præsertim ejus comparatio cum Dioscoridis descriptione instituatur.

Planta quæ hunc surculum profert, dicitur Cassab Eldereira *Paludani, annotation: in Linschot. navigationes*: Cassabeldarrira, *P. Alpin. Exotic.*

Ex radice inutili trium quatuorve unciarum longa, summo capite nonnihil extuberante, & in paucas fibras desinente, caulis (modo unus, modo plures,) fere bicubitalis assurgit, rectus, rotundus, lævis, crassitie pennæ anserinæ, aut ad summum, digiti minoris, multis geniculis distinctus; odore dum recens est exiguo, non ingrato tamen; sapore amaro cum quadam acrimonia: qui intus cavus, spongiosus, seu medulla levi, tenujssima, alba repletus assulatim frangitur. In plures ramos dividitur, hique in tenujores subdividuntur binos & oppositos. Folia pauca semper bina ex adverso ad singula genicula sita, caulem amplectentia, unciam lata, sesquiunciam longa, & in acutum desinentia, nervis aliquot per longum excurrentibus insignita conspiciuntur. Ex cauliculorum geniculis utrimque duo ramuli exeunt subtiles, qui flores parvos foliaceos plurimos, floribus luteæ Lysimachiæ similes, singulis tenujssimis pedicellis insidentes sustinent: quibus succedunt parvi folliculi, oblongi, in acutum desinentes, nigri, semen nigrum & minutum continentes. Apud Indos nascitur, Teste Garzia, necnon etiam apud Ægyptios, Alpino teste.

Calamus aromaticus ab Indianis populis usurpatur in condiendis piscibus & carnibus elixis: ventriculum enim roborat, & ciborum concoctionem juvat. Dioscorides refert Calamum aromaticum urinam potu ciere, potum & appositum menstrua provocare, tussi suffitu mederi per se aut ex resina Terebenthina, hausto per arundinem fumo. Familiaris ejus usus est, referente Garzia, mulieribus Indianis in uteri affectibus & nervorum doloribus. Raro nostris in officinis usurpatur, nisi ad Theriacæ confectionem.

ARTICULUS SECUNDUS.

De Schœnantho, seu Junco odorato.

SChœnanthus & Squinanthum, *Off.* Σχοῖνος *Dioscoridis* & *Galeni*; σχοῖνις ἡδύοσμος, καὶ ἐναώδης *Hippocratis*: σχοῖνος ἀρωματικὸς καὶ μυρεψικός

Διχός Græce recentiorum : σχοίνανθος *Actuarii* : Juncus odoratus, *Plinii* : Juncus rotundus, *C. Celsi* : Adher seu Adcher, *Arabum* : Palea de Mecha, Pastus & Fœnum Camelorum, *Nonnullis*. Culmus est cum foliis & nonnumquam floribus ex Arabia delatus, aridus, rigidus, teres, nitidus, geniculatus, pedem circiter longus, medulla fungosa farctus, colore ad radicem pallido, vel subflavo, prope verticem viridi aut purpurascente; sapore fervido, subacri, amaricante, aromatico non insuavi, Pulegio simili, multo tamen vehementiore, odore inter Rosas & Pulegium medio, fragrantissimo. Plurimi ex una radice assurgunt.

Dubitaverunt nonnulli num noster Schœnanthus idem sit cum antiquorum Junco odorato. Verum Andreas Matthiolus, Gaspar & J. Bauhinus eumdem esse variis argumentis comprobaverunt, nullumque dubitationi locum reliquerunt. Dioscorides & Galenus σχοῖνον seu Juncum simpliciter, hunc Culmum per excellentiam dixerunt. C. Celsus *lib. 3. cap. 21.* eumdem Juncum rotundum nominat ad differentiam Junci quadrati, Cyperi a Græcis appellati. Σχοίνου ἄνθος antiquitus nominabatur apud Græcos, id est Junci flos; quod quidem Galenus *notis ad Theriacam Andromachi* miratur, cum floris copia tum fere nulla esset, nec soleret afferri. Unde manifestum est, monente ipso Galeno, priscos scriptores sub hac denominatione non Junci florem, sed ipsum Juncum odoratum intellexisse. Verisimile autem est apud Græcos per excellentiam sic nominatum fuisse, ut a cæteris Juncis distingueretur. Non solum enim ἄνθος florem designat, sed aliquid præcellens, ut observat Salmasius. Nihilominus mirum est, quod asserit Galenus, Junci odorati florem non vidisse, nec suo tempore afferri; cum tamen Dioscorides inter electionis conditiones, hunc Juncum floridum expostulet. Hodie vero culmi cum floribus sæpe afferuntur.

Planta dicitur Schœnanthos sive Juncus odoratus, *J. B. T. 2. 515.* Juncus rotundus aromaticus, *C. B. Th. Botanici 163.* Gramen Dactylon aromaticum multiplici panicula, spicis brevibus tormento candicantibus ex eodem pediculo binis, *Pluk. phytograph. T. 191. Fig. I.*

Radicibus nititur albicantibus, parvis, lentis, duris, lignosis, multis fibris exilibus summo cespite sparsis. Foliis est palmum excedentibus, triticeis, robustis, crassis, ad radicem latis, convolutis & squamatim intersitis, quæ in tenuem, subrotundum, firmumque mucronem desinunt, & culmos ut in Arundine multis veluti tunicis arcte cingunt. Culmi multi ex uno radicum cespite, pedales, rotundi, nodis longe ab invicem distantibus distincti, aliquando lignosi, non cavi intus, sed medulla fungosa juncea farcti, & in summo graciles assurgunt; quibus secundum caulem gemina serie Lolii modo flores spicatim hærent, decidui, in quorum glumis aut caliculis foris rubellis papposi tenuesque flosculi insident, quibus semina succedunt. Tota planta suavem & aromaticum odorem spirat. In quibusdam Arabiæ provinciis tanta copia nascitur, ut commune sit camelorum pabulum.

Junci hujus partes omnes olim ad Medicinam expetebantur, culmi videlicet, flores, & radices: earum enim Dioscorides meminit. Quidam sola folia commendant, floribusque præstantiora esse asserunt. Verumtamen omnes par-

partes odoratæ & efficaces sunt: folia enim jucunda & aromatica quadam acrimonia linguam mordicant: radix gustu est fervido & aromatico: floribus recentibus aromatica tenuitas inest, quæ exacto anno perit, ita ut post duos annos penitus inutiles sint. Necnon etiam hisce partibus facultates diversæ tribuuntur. Radix floribus magis adstringit, flos vero utpote tenuium partium foliis calidior est. Itaque in compositionibus pharmaceuticis Juncus odoratus usurpandus & eligendus est recens, floridus, odoratus, aromaticus, gustu fervidus.

Oleo essentiali aromatico copioso turget, quod distillatione extrahitur; sed rarioris est usus in officinis.

Dioscorides & Galenus Junco odorato in fomentis, aut potu adhibito vim urinam mensesque provocandi, jecoris, stomachi, & ventris inflationibus medendi tribuunt. Ejus usus apud neotericos præcipue in obstructis visceribus, utero scilicet, hepate, liene, in ventriculi inflatione, vomitu, ac singultu, & in urinæ difficultate. Exhibetur ejus pulvis ad ℨj. decoctus ad ℨij. in vino vel aqua. Extrinsecus sacculis inclusus, vel ejus decoctum lotione caput, ventriculum, hepar, cæteraque viscera roborat. Simon Paulli refert *in Quadrip. Botanico*, Henricum Meibomium Schœnanthum & Cyperi radices tanquam specificum ad vesicæ ulcera adhibere.

In Theriaca Andromaci, & in Mithridatio Damocratis usurpatur.

ARTICULUS TERTIUS.

De Malabathro, seu Folio Indo.

Malabathrum, Folium, & Folium Indum, *Off.* Μαλάβαθρον & φύλλον Μαλαβάθρου *Dioscoridis & Galeni*: Μαλάβαθρον Ἰνδικόν *Ejusdem Galeni*: φύλλον Ἰνδικὸν *Actuarii*: Malabathrum, *Plinii*: Sadegi, *Avicennæ*: Talamapatra, *Garziæ*. Folium est folio Cinnamomi simile, a quo nonnisi odore & sapore differt, oblongum nempe, acuminatum, densum, & glabrum, tribus a pediculo ad apicem discurrentibus nervis distinctum, odore non ingrato aromatico, ad caryophyllos aliquantulum accedente.

Eligatur recens, densum, crassum, majus, atque integrum, quodque non facile in partes minutas frangatur.

De Malabathro antiquorum auctores inter se non consentiunt, nec certo constat, nostrum Folium Indum fuisse Malabathrum antiquorum. Dioscorides scribit Malabathrum Lentis palustris modo aquis innatare, nulla fultum radice. Verum aut fabulas ab aliis enarratas nobis tradidit auctor, aut ejus Malabathrum nunc nobis prorsus ignotum est. Plinius Nardi Folium esse asserit; quam quidem opinionem ut falsam ipse Dioscorides jam rejecerat. Itaque inter horum dissensum Garzias denominationum similitudine inductus, conjicit neotericorum Folium Indum, atque veterum Malabathrum, rem unam esse & eamdem. Ab Indianis enim Tamalapatra dicitur; unde Μαλάβαθρον Græcorum derivatum existimat. Huic autem libenter assentimur.

Arbor quæ hoc folio donatur, dicitur Canella sylvestris Malabarica; *Raii Histor.* 1562. Katou-Karua, *H. Malab. P.* 5. 105. Canella arbor sylvestris, *Muntingii* : Tamalapatrum sive Folium, *C. B. P.* 409. Canellæ Zeylanicæ seu Cinnamomo haud absimilis est tum odore, tum sapore, nisi quod major sit altior. Folia itidem prægrandia, oblongo rotunda, longitudine duas spithamas, latitudine duos palmos circiter æquantia : a pediculo ad apicem folii tres nervi crassiores transeunt, ex quibus transversæ multæ venulæ excurrunt. Flosculi in umbellas expansi extremus ramulis proveniunt, inodori, viridi-albicantes, pentapetaloides, quinque viridibus brevibusque staminulis, viridi-flavis, apiculis ornatis medium occupantibus. Flosculis succedunt baccæ exiguæ Ribium nostratium instar. Provenit in locis montanis Malabaricæ regionis : Julio & Augusto mensibus floret, Decembri autem & Januario maturos fert fructus.

Malabathrum Dioscoridis easdem cum Nardo vires sortitur, sed efficacius omnia præstare dicitur. Hodie rarissime medicum in usum venit. Usurpatur tantum in Theriaca, Mithridatio, & Hiera Diacolocinthidos.

ARTICULUS QUARTUS.

De Senna.

Senna, Sena, & Folium orientale, *Offic.* Σίνα *Actuarii* : Sene, *Arabum* : Abalzemer, *Persar.* Gallice, *Senne*. Folia sub his nominibus prostant in officinis parva, sicca, subpinguia, firma, acuta, & veluti lanceolata, ex viridi flavescentia; odore tenui, non prorsus ingrato; sapore subacri, amaricante, nauseoso.

Duplex Senna nobis affertur, Alexandrina seu Zeydenensis aut Sidonia, quæ Gallis *Senne de Syede ou de la Palte*, vectigalis nempe nomine huic folio a Turcarum Imperatore impositi : alia vero quæ foliis est minus acutis, Tripolitana nuncupata, *Senne de Tripoli*, priori longe inferior, foliis læte virentibus, amplioribus, sed acumine obtuso, aspero tactu. Præter eas nonuunquam occurrit Senna Mochana, cujus folia angustiora sunt, longiora, & acutiora; necnon etiam Senna Italica, cujus folia majora, latiora, extremo subrotunda, & venulis eminentibus distincta. Sed raro afferuntur : prioribus enim longe minus efficaces sunt.

Eligatur Alexandrina, recens, ex viridi flavescens, odorata, tactu dulcis, foliis integris, non contritis, non maculosis, a stipitibus mundata ac repurgata : cujus tinctura aqua communi parata, intense colorata deprehendatur.

Nec sola folia in usum medicum veniunt, sed etiam fructus qui folliculi Sennæ dicuntur : siliquæ sunt membranosæ, oblongæ, incurvæ, planæ, compressæ, colore ex viridi rufescente aut subnigro, in quibus continentur acini uvarum acinis fere similes, compressi, pallentes aut nigricantes.

Anti-

Antiquiores Græci & Latini Sennam non cognoverunt. Nonnulli tamen dubitant an Dioscoridi & Galeno ignota fuerit. Dubitandi ratio est quod quidam Mesuæi interpretes in decoctione Sennæ Galenum citent: sed reipsa Sennæ nulla apud Galenum mentio deprehenditur. Nec Arabes ea sola vice Græcorum testimonium falso adducunt. Ruellius tamen Sennam cum Colutea Theophrasti confundit: sed ejus error a Matthiolo sufficienter redarguitur. Et revera Averrhoes novam esse herbam asserit & veteribus ignotam: itaque Sennæ usus Arabibus debetur. Serapio primus de ea mentionem fecit, deinde Mesue. Inter Græcos juniores Actuarius primus Sennæ meminit, illiusque tradit facultates.

Planta dicitur Senna Alexandrina, sive foliis acutis, *C. B. P.* 397. Sena, *J. B. I.* Sena orientalis, *Tabern. Icon.* 517. Frutescens est, duos cubitos æquans, caulibus lignosis, in ramos lentos abeuntibus ex quibus alternatim exeunt pediculi tenues, palmo longiores, ad quos ex mediocribus intervallis adnexæ sunt foliorum quatuor, quinque, aut sex conjugationes, nullo impari alam claudente folio, singula autem folia dilute virent, proximeque costæ adhærescunt. Glycyrrhizæ foliis similia, sed acutiora, pollice breviora, tres lineas lata saporis glutinosi leviter amaricantis non sine nausea aliqua. Flores longa serie summis ramulis innascuntur rosacei, ex quinque scilicet petalis constantes paululum cavis, luteis & venis purpureis distinctis, calyce pentaphyllo suffulti. Horum medium occupant stamina decem & germen incurvum, quod deinde mutatur in siliquam valde compressam, ut plurimum incurvam, ex duabus membranis compositam, quas inter semina nidulantur vinaceorum acinis fere similia, depressa, pallide virentia, duas circiter lineas longa, altera parte acuta, altera vero obtusa, una serie disposita, tenuibus veluti dissepimentis inter se distincta. Seritur in Persia, Syria, & Arabia, unde in Ægyptum & Alexandriam deportatur.

Instituta Sennæ analysi Chymica, foliorum Sennæ ℔iiij. & ℥iiij. exhibuerunt liquoris alcalini urinosi ℥xv. acidi vero humoris ℥ix. circiter, qui quidem promiscui prodierunt ex retorta; olei crassioris ℥vj. ʒj. gr. xij. salis volatilis urinosi ʒj. Massa nigra in retorta superstes pendebat ℥xviij. ʒvijß. Hæc massa per 14. horas calcinata, per 4. horarum spatium flammas emisit. Tandem cineres colore subcinereo fusco educti, pendebant tantummodo ℥iiijß. ex quibus per lixivium salis mere alcalini ℥j. gr. lvj. elicita sunt.

Olei supradicti ℥iiij. cum ʒv. per distillationem rectificatæ, olei liquidi ʒiiij. crassioris vero & butyrosæ consistentiæ ℥iij. ʒv. effuderunt, remanente in retorta terra nigra ponderis ʒiij. gr. viij.

Ex hac analysi liquet, Sennam constare ex duobus salium generibus, ammoniacali uno, & tartareo altero, oleo crassiori copioso simul junctis: unde compositum exsurgit gummoso-resinosum; a quo purgandi facultas pendet. Ex Senna enim ope aquæ Extractum educitur, quod acrimonia forti pollet, & exsiccatum facile accenditur.

Senna virtute purgandi per inferiora insigni donatur. Nec ullum est medicamentum purgans frequentius, usitatius, utilius. De ejus qualitatibus diverse sentiunt auctores, sicut & de humoribus quos vacuat. Actuarius bilem & pituitam excernere asserit, licet dissentientem habeat

Averrhoen, qui negat pituitam ab hoc medicamento purgari; Mesue melancholiam & bilem adustam ducere ab omnibus visceribus dicit: aquas vero sæpe purgare Jacobus Sylvius Medicus Parisiensis observavit. In hac auctorum dissonantia Rolfincius pronunciat eum a Senna purgari humorem, qui abundat & naturæ molestiam affert. Vix aliud quicquam medicamentum æque valide corruptos atque crassos humores prolicit, aut obduratos evacuat, & diuturniores obstructiones expedit. Diuturnorum atque lentorum morborum, quos viscerum impuritas aut vetus obstructio genuit, singulare est præsidium, inquit Fernelius, ut lentarum veterumque febrium, melancholiæ, epilepsiæ, scabiei, impetiginis, vitiliginis, elephantiasis, & omnis denique impuritatis. Torsionibus sæpe molesta, non quod flatulenta sit; sed quod firmiter hærentes humores, ac plerumque acres nequeant sine sensu doloris evelli. Medici tamen hanc Sennæ noxam corrigere tentant variis rebus, quibus, licet non prorsus deleatur, saltem minuitur. Alii autem permiscent, quæ ventriculum & intestina roborant, cujusmodi sunt Zingiber, Cinnamomum aut Spica Nardi: alii quæ leniendo sine torsionibus facile deducunt, qualia sunt juræ pinguia, Pruna, Jujubæ, Uvæ passæ Viola, Althæa, Polypodium: alii vero quæ flatus discutiunt, lentos & glutinosos humores incidendo, cujusmodi sunt Anisum, Fœniculum, Coriandrum, Salia Tartari, Absynthii, aut alia hujuscemodi. Revera, cum Sennæ vis purgatrix a substantia gummea & resinosa pendeat, quæ duplici modo actionem suam exerit, tum humores spissos, ac lentos solvendo, tum etiam & præcipue nerveas intestinorum fibras irritando, & ad contractionem sollicitando, quo minus hæc resina extenditur, eo magis partibus adhæret, easque vividius lancinat & irritat: quo magis vero extenditur, eo minor est ejus adhærentia, eo minor irritatio. Itaque quæcumque hanc resinosam substantiam extendere valent, qualia sunt major humoris copia, quo Senna maceretur; Salia alcalia quæ sulphurea & resinosa dividere valent; olea quoque, in quibus resinosa facile dissolvuntur: ea omnia ventris torsiones minuunt. Sic Tinctura Sennæ in ptisanis aut jusculis largo haustu epota, egregie & minus moleste purgat, quam in parva aquæ dosi exhibita. Lenientia & mucilaginosa resinosas Sennæ partes involvendo irretiunt, earumque actionem retundunt; sed vim purgatricem quoque minuunt, unde minor effectus.

Observatum est, Sennam valde nocere iis morbis, in quibus humores æstuant, & solidæ partes inflammantur. Ab ea igitur abstinendum in hæmorrhagiis, inflammationibus quibuscumque, & in morbis pectoris. His demptis, nullum fere est morbi genus, ubi, servatis artis legibus, convenire non possit.

Alia adhuc inter scriptores Medicos movetur controversia, an Sennæ folia, an folliculi præferendi sint? Mesue, Actuarius, & Serapio ex veteribus; Fernelius, Lobelius, Pena ex recentioribus palmam folliculis concedunt: sed refragatur Monardus, cui nunc assentiuntur Medici fere omnes. Reipsa folliculi intestina minus torquent, sed longe debilius purgant.

Sennæ substantia, vel infusio, vel decoctum exhibentur. Datur in substantia seu pulvere a ℈j. ad ʒj. sed raro; quoniam nimia moles est & ægro-

ægrotantibus importuna, & præterea majora tormina parit. Sennæ tincturæ maceratione vel decoctione extractæ præferendæ sunt, modo diuturniorem ignem perpessæ non fuerint. Mesue enim observat Sennæ vim purgantem esse in superficie, unde fortiori coctione evanescit. Præscribitur Senna in infusione vel decoctione levi a ʒj. ad ℥ß. vel sola, vel cum aliis purgantibus medicamentis.

Ingratum Sennæ saporem emendare solent quidam foliis Iquetajæ ex Brasilia allatis, quas D. Marchand Regiæ Scientarum Academiæ Socius esse folia Scrophulariæ aquaticæ majoris, *C. B. P.* detexit. Hujus plantæ folia cum foliis Sennæ in aqua communi tepide macerantur, & extrahitur tinctura non ingrata.

℞. Folior. Sennæ mundator. & folior. Scrophular. aq. in umbra exsiccator. ana ʒij. His affunde aq. calidæ ℔j. Macerentur, donec aqua refrigerata sit. Hauriat æger per vices ad alvum subducendam.

℞. Folior. Sennæ a stipitibus repurgatorum & mundator. ʒij. Sal. Absynthii ℈j. Macerentur per noctem in aq. comm. ℥vj. F. colatura, quam sumat æger mane, jejuno ventriculo, vel solam, vel cum jusculo permixtam.

℞. Folor. Orientalium ʒij. Mann. Cal. ℥jß. Rhei el. minutim incisi, & Tartari solubilis ana ʒj. Affunde decocti Prunor. vel Passular. ℥xij. Macerentur tepide per sex horas. F. colatura in duos haustus dividenda.

℞. Sennæ Oriental. ʒij. Salis polychresti ʒj. Infunde in aq. tepid. ℥vj. per sex horas. F. colatura, qua dissolve Electuar. diaprun. solutivi ʒij. Syrup. Flor. Persicor. ℥j. F. potio cathartica mane duabus horis ante jusculum exhibenda.

℞. Senn. mundat. ʒiij. Mann. Cal. ℥ij. Tartar. solubilis ʒjß. Seminis Coriand. ʒj. Glycyrrhizæ exsiccatæ, rasæ, & contusæ ʒj. Malum citreum in taleolas concisum unum. His affunde aq. bullientis ℔ij. Macerentur per sex horas, & fiat colatura per vices haurienda.

Extractum Sennæ paratur eodem modo ac Extractum Rhabarbari. Præscribitur a ʒß. ad ʒij. sed perraro: levissimæ enim est operationis, & majores ventris torsiones excitat, quam foliorum tinctura.

Senna usurpatur in Extracto Sennæ dicto *Schroderi*, in Extracto panchymagogo *Crollii*, in Electuario Sennato, El. de Tamarindis, lenitivo, catholico, de psyllio, Confect. Hamech, Electuario de citro, in Pilulis panchymagogis, & Pilulis tartareis *Quercetani*, Hydragogo eximio *Renodæi*.

ARTICULUS QUINTUS.

De Dictamno Cretico.

DIctamnum Creticum & Dictamnus Cretica, *Off.* Δίκταμνον, *Theophrasti*: Δίκταμνος, *Dioscoridis*: Δίκταμνον *Galeni*: Dictamnum, *Plinii*;

Dictamnus, *Virgilii*. Sub his nominibus in officinis prostant folia subrotunda, uncialia, subvirentia, tomento quodam, spissaque lanugine pubescentia, cauliculis sæpe inhærentia, ex quorum summitatibus velut spicæ squamatis foliolis compactæ dependent purpurascentes; odore fragranti nec ingrato donata, sapore acri, aromatico, fervido. Ex Creta insula efferuntur. Eligenda sunt recentia, vegeta, integra, non situ obducta, undique tomentosa, gustu ferventia, & odorata.

Dictamnum a Dioscoride triplex describitur. Δίκταμνος κρητική, Dictamnum Creticum, seu γλήχων ἀγρία, Pulegium sylvestre, *Quorumd.* Ψευδοδίκταμνος, Dictamnum spurium, & Δίκταμνος κρητικὸ ἕτερη, Dictamnum Cretense alterum, foliis Sisymbrii: quas quidem tres species Plinius recenset. Prima species ea est, quæ in officinis reperitur, licet nec florem, nec fructum ferre asserant.

Sed aut Dioscoridem ab aliis in errorem inductum fuisse, aut textum corruptum & ejus verba mutata fuisse, ut censuit Matthiolus, existimandum est; siquidem Theophrastus Dictamnum fructus ferre supponit, cum *l. 9. Histor. C. 16.* dicat folia tantum in usum venire, non ramulos, neque fructum: & Damocrates apud Galenum, *l. 5.* κατὰ γένη, Dictamni meminerit, quæ florem habeat ἄνθος ἴχουσης. Præterea ipse Virgilius florem habere, caulemque cecinit, *l. 12. Æneid.*

Dictamnum genitrix Cretæa carpit ab Ida,
Puberibus caulem foliis, & flore comantem
Purpureo.

Neque etiam Plinius audiendus est, qui Dioscoridis errorem secutus, *l. 25. c. 53.* sic loquitur: „ Flos ei nullus, aut semen, aut caulis. Et sibi ipsi contradicere videtur, cum prius dixerit post Theophrastum: „ Foliis tantum utuntur. Et revera folia tantum afferuntur, rarissime summitates floridæ.

Planta dicitur Origanum Creticum latifolium, tomentosum, seu Dictamnus Creticus, *Inst. R. H. 199.* Dictamnus Creticus, *C. B. P. 222.* Radicibus est fibrosis & fuscis, caulibus duris, incana lanugine pubescentibus, dodrantalibus, ramosis. Folia bina ad eorum nodos nascuntur rotundiora, unciam longa, tomento incano spisso obducta, odoris jucundi, saporis deurentis, & acerrimi. Flores in summo nascuntur in capitulis foliaceis, spicatis, & quasi squamosis, exterius purpurascentibus, monopetali, labiati, eleganter purpurascentes, cum calyce striato, cavo, in quo continentur semina quatuor minutissima rotunda. In Creta & Græcia sponte nascitur, in rimis saxorum.

Dictamnum oleo essentiali uberrimo cum sale volatili conjuncto donatur, ut ex odore & sapore conjicere licet.

Apud veteres plurimum commendatur tum ad fœtus mortuos educendos, secundinas expellendas, & menses evocandos, tum ad vulnera sananda, tum etiam adversus venena, & morsus, ictusque venenatos. Hippocrates, referente Galeno, ad secundas remorantes inter præstantes, quas novit medicinas, ponit Dictamnum, Vetus fabula est capras in Creta sagittis vulneratas ejus pastu eas excutere.

Exhibetur ejus pulvis à ℈ß. ad ʒj. infusum vero in vino a ʒj. ad ʒß. tum ad partum accelerandum, molam, fœtum mortuum, vel secundas pro-

propellendas, tum etiam in febribus malignis, & adversus animalium venenatorum morsus aut ictus.

Usurpatur in Theriaca *Andromachi senior*. Mithridatio *Damocratis*, Orvietano *Hoffmann.* & Opiata *Salomonis*.

ARTICULUS SEXTUS.

De Foliis Theæ.

THe & Thea, *Offic.* Folium est parvum, exsiccatum, convolutum; saporis subamaricantis, leviter adstringentis, non injucundi, odoris blandi, fœnum recens & violas æmulantis, quod ex Sinarum Imperio, & Japonia affertur.

Horumce foliorum species tres in officinis occurrunt. Vulgatior Thea viridis dicitur, cujus folia arctissime convoluta sunt, subviridia, gustu leviter adstringentia, odorata, & colore pallide viridi aquam inficiunt.

Altera species pretiosior, Thea Imperialis dicitur, ex eo quod pro Imperatore & magnatibus apud Sinas & Japones reservetur. Folio est amplo, laxo seu minus convoluto; colore virente, vivido, & odore subtili & grato. Apud Indos plurimi æstimatur.

Tertia species rubra dicitur vel subnigra, vulgo *Bohe*. Folium est parvum, convolutum, subnigrum, quod aquam colore fusco tingit, & saporem, odoremque Theæ viridis, ad Rosam tamen nonnihil accedentem, refert.

Omnes hæ species unius & ejusdem arboris folia esse existimantur, differe vero tantummodo tempore colligendi & præparandi ratione.

The Sinensium, sive Tsia Japonensibus. *Breynii Centur. prima*. C. 52. Chaa, *C. B. P.* 147. Theæ frutex, *Bontii*: Evonymo adfinis arbor orientalis nucifera, flore roseo, *Plukn. phytogr.* Frutex est, qui ex radicibus tenuibus, fibrosis, per terræ superficiem sparsis, ad tres quatuor vel quinque pedes ad summum assurgit compluribus & densis ramis. Folia profert obscure virentia, acuminata, unciam longa, quinque lineas lata, serrata; flores vero plurimos rosaceos, Rosæ sylvestris floribus similes calyce comprehensos sexpartito, minimo, plano, foliolis rotundis, obtusis, persistentibus, ex petalis senis albicantibus, aut pallidis constantes, quorum medium occupat numerosa (ducentorum circiter) staminum flavescentium congeries. Pistillum autem mutatur in fructum sphæricum, nunc trigonum, & tricapsularem, alias dicoccum, sæpe unicapsularem. In qualibet capsula semen continetur, Avellanam quodammodo referens magnitudine & forma, tenui putamine, lævi, subrufo (excepta basi albida) constans ex nucleo subalbido, pallidove, rugoso, oleoso, gustu primum dulci, postmodum amaro & nauseabundo, tandemque calido, & valide exsiccante, cuticula tenui & cinerea obducto. In Japonia & Sina colitur. Humo gaudet neque arenosa, neque lutosa nimis, sed aprica & temperata planitie.

Ea est apud Japones hujus fruticis colendi ratio. In terra scrobes rotundos ad septem octove pollicum altitudinem effodiunt, quibus singulis a 40. ad 50. seminales folliculos confertim injiciunt, exinde scrobes operientes. Hæc autem seminalia capitula in sex, decem, vel quatuordecim, & quandoque plures, paucioresve frutices propullulant, quos absque ulteriore cultura naturæ relinquunt agricolæ, nisi quod eos ab inutilibus herbis repurgent. Raro intra primum triennium folia colliguntur. Sed post hocce tempus ex hisce foliis messis luculenta annuatim redit. Circa Aprilem & Majum matres-familias cum infantibus & ancillis sicca tempestate novella & recens edita folia decerpunt, quacumque diei hora, in primis intensiore solis æstu, & calathis circa vesperam portant domum. Tum singula folia in ferream patellam, nitidam, & candentem injiciunt, & manibus assidue versant, usquedum flaccescant, mundis tunc storeis papyrove imponenda, ac perflanda flabello ut frigescant. Hinc in planis ex Arundine Indica confectis corbibus, conteruntur, donec compacte crispentur. Hinc iterum in pura, & modice candefacta patella uti antea manibus continua versantur, donec mediocriter induruerint: deinde eximunt & flabello frigefaciunt, & in tertia, & quarta patella per gradus minus calefactis revolvunt, ut majorem siccitatem, duritiemque contrahant; tandem ollis vitreatis bene clausa servant. Postquam autem per sextiduum circiter ollis reservata fuere, easdem aperiunt, foliorumque delectum, minora, & teneriora a majoribus, & durioribus separando, faciunt, ultimaque vice in quinta patella securitatis ergo siccant, in annos tunc durabilia, si accurate obturata teneantur.

Pro Imperatore & magnatibus majore studio & cura colitur. Congrua tempestate scupulosa fit foliorum electio. Tenerrimi fruticum ramusculi primævis in apice foliis nudantur, quæ potentioribus reservantur emptoribus, cætera mediocribus. Omnia in umbra siccantur, & servantur sub Imperialis Theæ nomine. Inter hæc minora majusculis adhuc segregantur. Pretium enim pro foliorum magnitudine variat, quantum magnitudine sursum decrescunt, tantum pretio accrescunt.

The rubrum *Bohe* dictum, majorem contritionem & coctionem seu ustulationem expertum fuit, unde coloris & saporis diversitas.

Ruricolæ & plebeji folia eo, quo diximus modo præparata, promiscue in aheneo cacabo aqua repleto, lento coquunt igne, & sic toto die pro communi potu in foco suspensum servant, donec iteratis tincturis folia prorsus inertia & debilitata rejiciuntur, ingestis protinus novis. Primates autem, & locupletiores cives nullum in re domestica opus majore diligentia, fastu, atque nitore, & artificio curant, quam hujusce potus præparationem.

Japones suum *Tchja* in tenuem pollinem ope molæ ex electo ophite conterunt aut potius commolunt, viridemque illum & bene fragrantem pulverem exiguis cochlearibus calycibus suis infundunt; ac superfusa cum mundato haustro infundibulove aqua fervida, pulverem hunc minutulis ex Arundine Indica crenarum forma artificiose concisis setis tamdiu quassant, donec in spumam elevetur.

Sinenses autem, quorum methodum nostrates sequuntur, fervefactam aquam

quam siccis integrisque foliis Theæ singulari ollæ prius injectis superfundunt, tincturamque extrahunt, quam limpida aqua ad gratam amaritudinem temperatam calide sorbent, saccharumque ut plurimum una masticant; rarius autem Japones. Deinde nova affusa aqua, tincturam iterum eliciunt, quæ debilior est prima: postea folia abjiciunt.

Sinæ Theæ virtutes eximias tribuunt. Depravatam sanguinis crasim restituit, vertiginem, capitisque dolores, præsertim a crapula ortos mitigat, hydropicis conducit; est enim diuretica. Capitis rheumata seu catharros exsiccat, humorum acrimoniam demulcet, obstructiones viscerum tollit, adustos humores temperat, calidam jecoris intemperiem emendat, induratum emollit lienem, somnum coercet, in iis præsertim, qui rarius ejus infusionem bibunt: corpora reddit vegetiora; hebetiores sensus a somno & torpore excitat, cor exhilarat, intestinorum tormina ac flatus compescit, viscera roborat, reminiscendi vim exsuscitat, ingenium acuit, nephritidem sedat, & tanquam lithontripticum remedium habetur. Saltem Vvilhelmus ten-Rhyne nullum apud Japones calculi renum aut vesicæ indicium reperisse asserit, licet diligenti hac de re facta inquisitione. Primarium etiam Japonensibus est antidotum contra visus imbecillitatem, ac oculorum vitia his in regionibus frequentissima.

Constat tamen nostris in regionibus tantam non esse potus Theæ efficaciam, quantam eam Sinæ & Japones prædicant. Hujus defectus caussam nonnulli ad nostratium intemperantiam, aut ad parciorem hujus tincturæ usum referunt. Verum existimo, Theæ virtutes ab hisce populis nimis extolli, ut hominum mos est & consuetudo in his rebus, a quibus nonnihil levaminis & emolumenti perceperunt; deinde si quid utilitatis ab hocce potu accipere solent, deberi in primis aquæ calidæ largo potu sumptæ, licet hanc plantam non omni virtute prorsus destitutam censeam.

Blanda donatur adstrictione, odorem subtilem & pergratum exhalat; unde concludere licet constare ex mediocris salis volatilis oleosi portione cum terra adstringente conjuncti. Sua adstrictione ventriculum roborat, & impedit, quominus largior aquæ calidæ potus ventriculi fibras nimis laxet. Eadem adstrictione viscerum obstructiones reserat, modo tenaciores non sint, eorum nempe fibrarum tonum & oscillationem restituendo. Alvi fluxibus, necnon etiam dysenteriis confert folium Rheæ, vel per se exhibitum, vel ejus decoctum in aqua vel lacte. Partibus vero actuosis & volatilibus sanguinem rariorem efficit, lympham paulo spissiorem attenuat & solvit: sic diuresim vel transpirationem promovet, capitis dolorem sedat, somnum arcet, & catharris laborantes sublevat, si post largam Theæ decocti potationem ad sudorem se componant. Virtus autem, quæ ipsi tribuitur antinephritica, non a foliis, sed ab aqua calida potius deducenda est, qua nempe sales acres sanguinis arenularum & calculorum caussæ dissolvuntur, & foras amandantur.

Nec prorsus innocuus existimandus est usus potus Theæ. „ Nulli, inquit „ Dan. Crugerus, *Miscellan. curios. Dec. II. ann. IV. observ. LXIV.* „ auctor ero, ut potui Theæ largiori quotidiano indulgeat; qui ventri- „ culum habet pituitosum, debilem, calidum innatum debile „. Quod com-

comprobat observationibus quorumdam interiori frigori in abdomine ex ejus nimio correptorum. In India quoque observavit Hermann. Nicolaus Grimm, immoderatos Theæ potatores in diabetem & marcorem delapsos. Ipse tandem nonnullos ab ejus nimia ingurgitatione in somniis, vertigine, & spasmodicis membrorum subsultibus affectos fuisse plus semel observavi. Ergo, etiamsi potus Theæ pluribus conducat, non omnibus tamen æque convenit, & in ejus usu modus & mensura sunt cuique servanda.

Foliorum Theæ ℥j. infunditur in aquæ ferventis ℔j. Aliquantisper macerantur, donec aqua pallide viridi colore sit tincta; & sorbillando sumitur cum, vel sine saccharo.

Qui tussi molesta laborant, aliquam lactis portionem cum Theæ infusione permiscent ad eam compescendam.

℞. Folior. Theæ pulverator. ℥ß. Sacchari ℥ij. Projice in lactis ferventis ℥viij. Digerantur, donec lactis fervor imminutus fuerit. Hauriat æger in alvi fluxu & dysenteria, præmissis præmittendis.

ARTICULUS SEPTIMUS.

De Stœchade.

STœchas, Stœchas Arabica & flores Stœchados, *Off.* Στοίχας, *Dioscoridis*: Στοιχάς, *Galeni*. Sic nuncupantur summitates floridæ, seu capitula exsiccata plantæ Stœchados dictæ, oblonga, squamata, purpurascentia, sapore subacri, amaricante, odore fragante non ingrato. Ex insulis Stœchadibus & Gallia Narbonensi afferuntur. Eligantur recentia, odorata, subamara.

Planta quæ Stœchas purpurea, *C. B. P.* 216. Stœchas Arabica vulgo dicta, *J. B.* 3. 277. Stœchas brevioribus ligulis, *Clusii Histor.* 344. Suffrutex est cubitalis aut bicubitalis, caulibus lignosis, quadrangulis, ad quorum nodos folia bina ex adverso oriuntur Lavandulæ forma, unciam superantia, & duas lineas lata, canescentia, acria, odora, & aromatica. In summis caulibus adest capitulum unciam longum, crassum, ex plurimis foliolis e rotundo acuminatis & incanis dense conflatum: ex quorum sinu quaterno versu prodeunt flores atro-purpurei, monopetali, labiati, quorum labium superius erectum est, bifidumque, inferius vero tripartitum: sic tamen secantur ambo, ut primo aspectu flos quinquepartitus videatur. Ex calyce autem monophyllo, ovato, obscure dentato, brevi, persistente, & squama suffulto surgit pistillum posticæ floris parti adinstar clavi infixum, & quatuor embryonibus stipatum, qui deinde abeunt in totidem semina subrotunda, & in capsula recondita. Summo autem capitulo insident foliola aliquot purpureo-violacea.

Ex Stœchade oleum essentiale aromaticum per distillationem non parva quantitate extrahitur; a quo pendet ejus odor & energia.

Stœ-

Stœchadis usus præcipuus in affectibus capitis & nervorum præsertim frigidis : insuper urinam & menses ciet, & venenis resistit. Mesue hanc herbam pituitam & atram bilem purgare asserit, sed tarde admodum & imbecilliter. A recentioribus vero inter purgantia medicamenta non annumeratur. Oleum essentiale ex hisce capitulis floridis eodem plane modo extrahitur, ac ex summitatibus Lavandulæ; & iisdem viribus donatur. Sed rarioris est usus in Medicina.

Stœchas usurpatur in Syrupo de Stœcade *Fernel.* Hyera diacolocynthidos, Theriaca *Andromachi senioris*, Mithridatio *Damocratis*, Unguento martiato, & Emplastro de Ranis.

Alia planta Stœchas citrina dicitur in officinis, nempe Elichrysum, seu Stœchas citrina angustifolia, *C. B. P.* 264. quæ cum nostra, nec forma, nec viribus convenit.

ARTICULUS OCTAVUS.

De Croco.

CRocus & Crocum, *Off.* Κρόκος, *Dioscoridis* : Zahafaran, *Arabum* : Gallice, *Safran.* Hoc nomine in officinis occurrunt filamenta quædam exilia, inferius tenuiora, albicantia, aut pallide flavescentia, superius latiuscula, subtiliter crenata, e rufo punicea; odore peculiari, jucundo, acri, aromatico, subtili, & late spirante, oculos aliquantulum mordicante, modice caput gravante, soporemque conciliante, sapore amariusculo : quorum parva portio magnam aquæ aut vini quantitatem luteo aut citrino colore ad puniceum inclinante tingit.

Eligitur Crocus recens, fragranti odore, colore rutilo, manus fricantis inficiens, pinguis, flexilis, tritu difficilis. Rejicitur qui ex locis humidis & subterraneis nimiam contraxit humiditatem, colorem obscurum, situmque redolet. Ad usum pars albicans a crocea separatur & rejicitur; in vase mundo tenui calore exsiccatur, & pulverizatur.

Planta, quæ Crocus sativus, *C. B. P.* 65. Crocus, *Dodon. Pemptad.* 213. *J. B.* 2. 637. *Raii Histor.* 1176. Radice est tuberosa, carnosa, Avellanæ, interdum etiam Juglandis magnitudine; alba, dulci, gemina; quarum superior, quæ minor est, insidet inferiori, majori, multisque fibris inferne capillatæ : utraque vero tunicis nonnullis aridis, rufescentibus & reticularis obducitur. Ex his folia emergunt quinque vel octo, palmum aut etiam dodrantem longa, angustissima & obscure virentia. Caulis inter hæc oritur brevis, florem sustinens unicum, liliaceum, monopetalum, inferius tubulatum, album, superiori vero parte in segmenta sex subrotunda, ex purpura rubente-cærulea ampliatum. Stamina e fundo floris tria assurgunt cum apicibus flavescentibus, necnon etiam pistillum candicans, quod in tria capillamenta capitata, & cristata dividitur, carnosa, e rufo punicea, & quasi Aurantii colore fulgentia, quæ propter excellentiam

Croci

Croci nomine donantur. Germen vero florem sustinens, abit deinde in fructum oblongum, trigonum in tria loculamenta divisum, seminibusque foetum subrotundis.

Nascitur Crocus in plerisque regionibus, tum calidis, tum frigidis: in Sicilia, Italia, Pannonia, Germania, Anglia, Hybernia, Gallia, & in diversis Galliæ Provinciis colitur, in Agennensi agro, Narbonensi, Arausionensi, Vastinio, vulgo *Gastinois*, & in Normannia. Crocus Vastiniacus hic optimus censetur, & Orientali, qui in Pharmacopœis expostulari solet, non immerito substituitur.

Crocus commodissime & vulgatissime per bulbos propagatur, quibus quotannis nova sobole luxuriat; ex semine enim ejus tardior est proventus. Hi bulbi verno tempore terræ committuntur per sulcos æquales interstitio unius palmi. Folia tantum viridia hoc anno proferunt, flores vero anno sequenti mense Octobri. Flores unum aut alterum tantum diem, postquam expansi fuerint, durant. A floribus prodeunt subinde folia, quæ tota Hyeme virescunt: arescunt hæc, ac prorsus deperduntur Vere, & nunquam per Æstatem apparent.

Quamprimum Croci flores expanduntur, leguntur oriente vel occidente sole, & crocea florum filamenta e medio flore avelluntur: tum exsiccantur separata ab omni immunditie, & servantur. Aliquot post diebus novi flores oriuntur iterum colligendi, & sic per mensem.

Radix mense Octobri, cum planta floret, bulbo constat singulari; sequente autem Vere & Æstate, duplici, quorum alterum alteri superius insidet. Cum enim Veris initio folia increscunt, superior radicis pars ex qua folia exeunt, crescit pariter, donec Æstate parentem cui insidet, mole æquet. Hac itaque solidam, plenam, succosamque constitutionem nacta, ipsa parens seu bulbosa radix inferior languida, exsucca, & flacida redditur, atque Autumno tota evanescit.

Postquam defloruerint bulbi, eximuntur e terra; quod Octobri exeunte contingit. Servantur per totam Hyemem in sicco loco nulla terra involuti, & procul a radiis solaribus, ne coquantur, sed ut plenius maturescant, quod ex foliis, si sicca evadant, dignosci potest. Dehinc, redeunte Vere, iterum in terram inferuntur.

Crocus analysi Chymica spiritum acrem exhibet tenuem & summe volatilem; qui primo prodit in distillatione, licet parva quantitate; deinde phlegma subacidum, cum Heliotropii tincturam rubro colore inficiat; perparum olei cum salis volatilis urinosi tantillo. Nonnihil salis alcali fixi ex capite mortuo lixivii ope extrahitur. Acidus sal a sulphure non adeo obvolvitur, quin se manifestum prodat, colorem intense rubrum solutioni Heliotropii conciliando. Solutioni Croci superaffusum oleum Tartari nullam mutationem affert: sed aqua calcis colorem album contrahit cum levissima effervescentia, tenuique coagulo, ratione acidi in Croco delitescentis; nullus tamen calor deprehenditur. Croci tinctura, tum aqua, tum spiritu vini æque extrahitur.

Crocus a populis quamplurimis pro optimo ciborum condimento habetur. Præterea frequens in usum medicum venit; & ob eximias ejus dotes Rex vegetabilium, & Panacea vegetabilis a nonnullis Medicis dictus fuit. Aperit, digerit, resolvit, & nonnihil adstringit; sanguineam molem attenuat, spiritus

tus recreat, unde cordialis dicitur: & in syncope palpitatione cordis, & adversus venena præscribitur. Ventriculum roborat, & difficilem ciborum concoctionem juvat: pulmones a pituita nimis spissa liberat, serum acre & irritans demulcet, tussim compescit; unde anima pulmonum audit apud quosdam: & in asthmate, & tabe feliciter usurpatur. Hepatis obstructiones resolvit, icterum sanat, uteri affectibus quamplurimis medetur, menses movet, partum difficilem specifice juvat, fœtum pellendo, quod quidem observatione singulari Amatus Lusitanus confirmat. Refert enim mulierem quamdam ab epoto medicamento cui Crocus admixtus esset, duas puellas colore luteo tinctas peperisse, qui quidem color aquæ tepidæ lotione evanuit. Experimentum haud dissimile Joann. Ferdin. *in sua Crocologia* proponit. Canem gravidam cum aliquamdiu multo Croco nutrivisset, appropinquante partus tempore, eam in theatro publico dissecuit, & non catellos solum, sed & secundinas Croco penitus flavescentes reperiit.

Crocus inter hysterica medicamenta recensetur. Vi præterea donatur anodyna; siquidem dolores mitigat, & ad somnum provocat. Sæpe etiam cum Opio consociatur, an ad ejus effectum contemperandum, an ad augendum? Externe in collyriis usurpatur ad oculorum inflammationem compescendam, præsertim in variolis, & morbillis, in cataplasmatibus ad tumores resolvendos, inflammationes, & erysipelata demulcenda, & ad membra paralytica excitanda.

Illius tamen usus debet esse, & moderatus, & opportunus. Alioquin non innoxius deprehenditur. Ab eo abstinere debent mulieres gravidæ, nimis menstruatæ. Insuper vi inebriante, & narcotica donantur: odore caput gravat, & nimia dosi intus sumptus, non solum capitis gravitatem, & somnum, sed etiam nonnumquam cachinnos immoderatos, & risum convulsivum, ac tandem letum infert. Galenus 2. κατα τοπυς 1. ex solo Croci odore capitis dolorem invehi asserit, & *eodem capite* Crocum habet inter ea, quæ non tantum caput offendunt, sed & mentem perturbant. Tandem 5. *Simplic.* 19. inter illa, quæ liberalius sumpta, vel dementant, vel mortem inferunt, ubi ait esse quantitate venenum. Ex neotericis Joannis Michaelis refert, quosdam ex nimio Croci odore & usu in morbos, & temulentiam incidisse. Borellus *observat. Centuria* 3. *fol.* 303. narrat de quodam famulo mercatoris, qui juxta magnam Croci copiam decumbebat, & dormiebat, tantum dolorem capitis, tantamque cordis debilitatem contraxisse, ut vitam cum morte commutaret. Costæus similiter scribit, multos qui Croci sacculo pulvinaris instar usi essent, oborto insigni capitis dolore cum incredibili gravitate interiisse. De interno Croci usu immoderato aut nimia dosi Emmanuel Konig Medicinæ Professor Basileensis refert quosdam Basileæ cives ex nimia Croci dosi cum vino permixta, risu nimio, & involuntario affectos fuisse. Quidam Aromatarius, teste Amato Lusitano, plurimum Croci in ollam carnes, quæ pro cœna decoquebantur continentem injecit, & post illarum esum in tantum est solutus risum, ut non multum abfuerit, quin medios inter cachinnos animam efflaverit. Aliam quoque observationem affert Simon Paulli *Quadr. Botan.* cujusdam virginis, quæ cum mensium suppressione laboraret, Croci usu hos sibi concitare voluit, & ab illo tempore, licet postea viro nupserit,

enormi-

enormibus, & continuis capitis doloribus per totam vitam afflicta fuit. Nec omni noxa vacua est ejus externa applicatio; quandoquidem C. Hoffmannus de Emplastro Oxycroceo monet, ne in fracturis usurpetur initio, dum affluxus metuitur: experientia enim docuit, inquit magna mala inferre. Quod etiam sua experientia Simon Paulli *Quadr. Botanic.* confirmat. Crocus igitur caute & moderate sumendus est.

De salutari vel noxia Croci dosi auctores inter se non conveniunt. Alii ℈ß. alii ℈j. alii ℈jß. intus exhiberi posse sine noxa asserunt. Rhazis tamen Croci ʒij. feliciter exhibuisse asserit ad partum promovendum. Sed errorem hic esse autumat C. Hoffmannus ex parte librariorum, qui pro ℈ij. ʒij. posuerunt. Dioscorides enim & post eum Serapio, Avicenna, & alii ejus tres drachmas interimere scribunt. Verumtamen apud Polonos, teste Ermullero, adeo familiaris est usus Croci, ut eum ad ℥j. sæpe cibis suis immisceant. Sed quid consuetudo valeat, ex Opii usu diuturno satis liquet, cujus drachma una aut altera a nonnullis huic paulatim assuefactis quotidie impune assumitur; licet grana tria, quatuor aut quinque ad enecandum sufficiant. Itaque Croci substantia a ℈ß. ad ℈j. & ℈jß. tuto præscribi potest, & quidem sine periculo. Ejus Tinctura, & Extractum nonnumquam etiam præscribuntur, sed rarius.

Tinctura fit affundendo super Crocum tenuiter incisum, & oleo Tartari aliquantisper madefactum spiritus vini q. s. ad duorum transversorum digitorum eminentiam, & digerendo per sex octove dies in vase clauso. Spiritus a Croco separatur, novusque affunditur, donec nullam amplius tincturam extrahat. Tincturæ croceæ distillantur calore modico, donec liquor residuus croceus appareat: qui tunc servatur ad usum. Ejus dosis a guttis quatuor ad xx.

Quidam spiritum, qui primus in hac distillatione extrahitur, servant sub spiritus Croci nomine; & revera ejus odorem retinet, tenuioribusque ejusdem partibus donatur: unde ad spiritus recreandos; eorumque ac sanguinis motum concitandum commendatur.

Alii tincturam Croci cum aliqua cordiali aqua præparant, quæ a Frid. Hoffmanno in melancholia commendatur.

Extractum Croci fit evaporando tincturam ad extracti mollioris consistentiam, cavendo, ne comburatur. Iisdem quam Crocus ipse virtutibus donatur. Exhibetur a gr. ij. ad x. In dysenteria tanquam specificum medicamentum & præstantissimum a Jac. Bontio, *in Tractatu de Medicina Indor.* commendatur.

℞. Croci ℈ß. Cinnamomi ℈j. Dictamni Cretic. ʒß. M. F. pulvis in partu difficili exhibendus. Vel

℞. Croci pulver. gr. xv. Myrrhæ, & Boracis ana ℈ß. cum q. s. Conservæ florum Lavandulæ, aut Calendulæ, Fiat bolus.

℞. Croci pulver. & Myrrhæ ana gr. xv. Aloes ℈j. cum Syr. de Arthemesia. Fiat bolus ad menstrua suppressa provocanda.

℞. Croci ʒß. Infunde in vini albi generosi ℥v. cum succo mali Aurantii unius permixti. Digerantur per noctem. Colaturam capiat mane ad mensos suppressos revocandos.

℞. Croci ℈j. Antihectici Poterii ʒij. radic. Ireos Florentin. ʒß. cum Balsami sulphuris anisati gutt. xx. Conserv. Helenii ℥ß. M. F. Opiata Dosis ʒj. bis terve die sumenda in phtysi incipiente.

℞. Mil-

℞. Millepedum ℨiij. Gumm. Ammon. purgati ℈jß. Flor. Benzoin. ℈j. Croci, Balsami Peruviani ana gr. xv. Balsam. sulphur. q. s. Fiat massa pilularum. Dosis gr. xviij. ter in die sumenda in tussi chronica, scrophulosa, & phtysica, & ad tubercula cruda pulmonum præcavenda, A. D. Mortono sub nomine Pilularum balsamicarum commendatur.

℞. Croci, Sal. volatil. Succini, florum Benzoini ana ℈ß. Gumm. Ammon. ℈j. Conservæ flor. Anthos ℨß. M. F. bolus, cujus dosis ℈j. bis terve die ad asthma.

℞. Croci pulver. ℈j. semin. Aquilegiæ ℨvj. Tartar. vitriolati ℨß. Conserv. Cynorrhodon q. s. ad Opiatam mollem conficiendam dividendam in septem doses, per totidem dies mane, jejuno ventriculo, sumendas pro ictero.

℞. Aquar. Rosar. & Plantag. ana ℥ij. Croci pulverati gran. vj. F. collyrium, quo illiniantur oculi, dum variolæ erumpere incipiunt.

℞. Aq. Fœniculi ℥iiij. Croci gr. xv. Tere in mortario, donec aqua aureo colore tincta appareat; tum liquor a pulvere per inclinationem secernatur, & cum vini stibiati tantumdem misceatur. Fiat collyrium in ophtalmia.

℞. Micæ panis albissimi manibus attritæ ℔j. Lactis vaccini q. s. Coquantur semper movendo, & addendo sub finem coctionis vitellum ovi unum, & Croci in tenuem pollinem redacti ℈j. Fiat cataplasma anodynum ad tumores inflammatorios resolvendos, doloremque sedandum.

R. Croci ℨß. Tacamahacæ ℈j. Fuliginis ℈ij. Terebinthinæ q. s. ad emplastri consistentiam febricitantium carpis admovendi, paulo ante paroxysmnm.

℞. Croci, Caphuræ ana ℨß. Includantur simul sacculo ex panno scarlatino, & de collo suspendatur circa scrobiculum cordis, tanquam amuletum ad febrim profligandam.

Usurpatur Crocus in Theriaca *Andromachi senioris*, Mithridatio, Confectione de Hyacinthis, Philonio, Benedicta laxativa, Hiera picra *Galeni*, Hiera Diacolocynthidos. Electuar. Orvietano *Hoffmanni*, Pulvere *Comitissæ Kanth*, Pulvere lætificante, Pulvere Diarrhodon, Trochiscis Hedichroi, de Carabe, de Caphura. Pilulis de Ammoniaco *Quercetani*. Pilulis *Ruffi* aureis de Cynoglosso, contra gonorrhæam virulentam *Charas*, Elixir proprietatis *Paracelsi*, Laudano liquido *Sydenham*, Laudano liquido cydoniato *Londinensium*, Oleo Scorpionum composito *Charas*, Unguento aureo, Emplastro de Mucaginibus, de Galbano, de Meliloto, Oxycroceo.

CAPUT SEXTUM.

De Fructibus, & Seminibus.

ARTICULUS PRIMUS.

De Palmulis seu Dactylis.

PAlmulæ, & Dactyli, *Offic.* Φοινικοβάλανοι, *Dioscoridis* : Δάκτυλοι, & φοίνικες, *Græcorum*. Tamar, *Arabum* : Caryotæ : & Caryotides, *Quorumdam* : Gallice, *Dattes*. Sunt fructus oblongi, rotundi pollicis crassitie, digiti longitudine, figura Glandium, compositi ex pellicula tenui fulva; carne seu pulpa pingui, firma, eduli, dulci : & ossiculo crasso, oblongo, duro, per longitudinem sulcato.

Eligendi sunt magni, flavescentes, parum rugosi, molliusculi, pleni tamen carne multa, intus subdura, ad nucleum candicante, ad corticem rubescente, sapore vinoso, & qui concussi parum, aut nihil sonant. Rejiciendi vero flaccidi, duri & excernes, pertusi, vermiculosi, aut carie exesi. Optimi ex Tunetano Regno huc afferuntur. Qui in Hispania nascuntur, numquam bene maturi sunt: qui vero ex Regno Salonæ, vulgo *Sale*, facile corrumpuntur, & brevi vermibus scatent, aut exsucci fiunt.

Fructus sunt arboris, quæ dicitur Palma major, *C. B. P.* 506. Palma dactylifera major vulgaris : *Jonston*, *Dondrol* : Palma Dachel : *Prosp. Alpin.*

(Palmæ dactyliferæ radix trunco constat medio simplici, crasso, lignoso, & interdum gemino, &, ubi soli conditio patitur, in terram demisso; quem in summa tellure brachia circumdant tortuosa, tenuja, per terræ superficiem longis vagisque flexibus repentia, ut plurimum nuda & simplicia; alia ramosa, & fibris brevissimis stipata, quæ substantia gaudent exteriori corticea, interiori lignea, utraque lenta, fibrata, & firma, coloris in rufum nigricantis, saporis sylvestris.

Caudex est rectissimus, simplex, individuus, figuræ ad ossem cylindraceæ, nisi verticem versus pauxillisper gracilesceret; variæ pro ætate crassitiei, & longitudinis, excelsissima orgyias octo vix superante. Cortice donatus caudex non est, sed ab injuriis junior tuetur, partibus frondium ab amputatione residuis, quæ *pollices* nuncupantur. Horum accurata est dispositio, senis semper numero superficiem juxta in orbem ambientibus, ita ut ex interstitiis seni superiores alii, atque alii decussato ordine provehantur; quibus tandem successu temporis ex senio & tempestate abscedentibus, nuda prodit superficies, ingrata ad tactum asperitate, pulloque colore terra, tum fœdis quoque frondium signata vestigiis perinde atque Brassicæ capitatæ caulis ex defluvio foliorum. Interior substantia a summa cervice, qua comam sustinet, ad radicem usque, ex fibris compacta est continuis, crassis, ligneis, firmis, levibus tamen & fungosa carne laxe adeo cohærentibus, ut vix digitis possent dissolvi : inde lignum soliditate carens asciæ ægre obedit.

dit. Medullam annosus caudex nullam exhibet: succedaneus ei conspicitur per medium demissus ligneus quidam nervus, multo crassior, firmiorque, quam sunt fibræ carnis reliquæ, a qua ita laxe comprehenditur, ut unguibus facile evellatur. In tenello caudice omnis pars interior; in adulto ea, quæ per comam desinit; in provectiore, saltem quæ in verticis gemma conspicitur, medullæ similis, mollis, & edulis est. Substantia ejus albissima est, tenera, carnosa, fragilis, subdulcis ac sapida: unde Persis vocatur *Magsi ser*, id est, Medulla capitis; Dioscoridi ἐγκάρδιον, seu Medulla; Theophrasto & Galeno, ἐγκέφαλον, seu Cerebrum appellatur: quo exciso, arborem interire necesse est, quandoquidem expectatæ productionis germen est, ac frondium futurarum rudimentum.

Coma Palmæ una est, & perennis, licet in Ægypto multiplicem aliquando produci auctor sit Theophrastus, *H. Pl. lib.* 2. *c.* 8. quando nempe possessoris incuria, circa comam præter naturæ ordinem enatus stolo unus aut alter invalescit. Coma, pro arboris diverso statu, 40. ad minimum, ad summum 80. absolvitur frondibus specioso & cœteris arboribus insolito ordine sparsis in orbem. Primo enim in summo vertice gemma existit ingens, cono similis, ex frondibus proxime nascendis compacta, bicubitalis circiter longitudinis, angusta & in acutum apicem producta. Hanc proxime frondes stipant recentiores, nondum satis explicatæ, nec ultra gemmæ longitudinem protensæ, quas ambiunt inferiores aliæ atque aliæ, perfectæ longitudinis, alternatim positæ, magisque semper a vertice reflexæ, donec postremæ in arcum curvatæ horizontem versus extendantur: eas non raro excipiunt senio marcentes quædam, indecore propendentes, nisi prævio cultoris studio amputatæ fuerint. Ex frondium axillis prodeunt suis quique spathis ramosi spadices, floribus in Palma masculina, fructibus in fœminea fœcundi.

Frons autem palmea ingens est, & ramorum æmulæ magnitudinis ala, tres circiter orgyias longa, utrinque ex foliis arundinaceis secundum longitudinem pinnata, ex costa, spinis, & foliis constans.

Costa ex principio brevi, lato, & compresso in angustam trium orgyiarum longitudinem extenditur: superficiem exhibens glabram, & nitentem, coloris herbei, in basi annosa lutescentis; supernam faciem convexam, inferiorem in principio concavam, in progressu quodammodo canaliculatam. Substantia illi eadem est, quæ caudici, sed levior & minus compacta, tum fibris donata candidioribus & subtilioribus. Costa componitur ex basi, scapo, & virga. Basis appellatur ima pars costæ, quæ caudici imbricatim adhæret, figuram obtinens utcumque triangularem, oblongam, interiori superficie concavam, exteriori gibbam; longitudinem sesquispithamæ, latitudinem in una parte dodrantalem, crassitiem biuncialem. Ora utrinque tenuis est, in fibras desinens copiosissimas, reticulato textu in nassæ speciem cohærens, qua latera vicinæ cujusque baseos invicem nexa, ac connata sunt; dum subinde ordinis superioris intermedia quæque basis eadem convestitur, ut saltem exigua sui parte nuda promineat. Scapum ea costæ pars constituit, quæ a basi ad aculeos foliis prævios nuda porrigitur & a caudice declinare incipit. Hæc est illa portio, quæ a prima frondium recisione

remanet ; in altera vero a curiosis instituta Palmicolis superne amputatur , ne imbres hauriat , a Plinio *pollicis* nomine insignita . Cubitalem refert longitudinem , crassitiem pollicarem , latitudinem in ima parte trium , in progressu duarum circiter unciarum . Virga vocatur reliquum corpus longum , ac paulatim tenuius , quod ultra scapum extenditur , & in adverso margine spinis primum , mox longa foliorum serie conseritur.

Spinæ foliorum rudimenta sunt , quæ in ipsa costa utrinque prodeunt , primo rara , ac brevia , mox densiora , & longiora , donec absoluto cubitali spatio , foliorum formam lenta mutatione induant . Sunt autem ex conoide informes & angulosæ , crassæ , duræ , & quodammodo ligneæ , superficie nitida & ex herbaceo in luteum pallente , summa facie canaliculata ; apice tereti & fusco , donec paulatim in folia expandantur.

Folia sunt perennia , pennata , arundinacea , densissima & indefiniti numeri , primum brevia , vix spithamam longa , mox in majorem longitudinem producta , donec mucronata extremitatum circumscriptione ad finem costæ deficiant . Pediculis qualibuscumque nituntur , semiunciali intervallo dissidentibus , ligneis , crassis , longitudinis fere pollicaris , inconditæ, & in quadratum vergentis figuræ , costæ firmiter adnatis , ne ab ea nisi violenta manu possint avelli . Situm folia habent obliquum , in æqualem seriem alternatim locata , cubitum circiter longa , duas uncias lata , figura arundinacea acute mucronata , & superiori facie per per mediam longitudinem plicata ; utraque superficie cum exiguo nitore obscure virente , & quadantenus striata . Præterea dura sunt , tensa , rigida & exsucca , nervis per longitudinem excurrentibus crassis , ac bene firmis.

Reticulatum , quod dixi , involucrum ex filis inæqualibus , crassis , polygonis , parum compressis , rigidis , & velut ex stupa vel cannabe rudiori ductis construitur , figura nassam , densitate stupam , usu fasciam referens , asperum , & inconditum ; in Palmis adolescentibus , præsertim circa frondes fastigii coloris obscure lutei , densum , & spithamam latum ; in senescentibus , præsertim circa annosas frondes , ex rufo nigricans , detritum & angustius : illis ornamento & usui ; his noxæ & dedecori . Non est fascia hæc una & simplex , sed pro frondium densitate multiplex ; adeo ut tres , quatuor , aut quinque invenias invicem impactas . Etenim cum frondium ordines angustis invicem incumbant intervallis , fieri aliter non potest , quin telæ istæ multiplicentur , & inferiores proxime sequentes plurali numero complectantur . Id in caudicis parte superna maxime obvium est spectare : in inferna enim sensim obsolescentes , una cum pollicibus suis defluunt , postquam eis (apud socordes rusticos) laceræ & putridæ diu inhæserant . Longitudinem æque , ac figuram reticuli cujusque metiri licet ex interstitio basium frondearum , quarum oras invicem connectebat . Constat ex tribus fibrarum parallelarum ordinibus , quorum uterque exterior tertium velut tramam inclusam , obliquo fibrarum ductu , decussat ; fibris quidem non textili modo implicatis , sed capillamentis perexiguis , instar aranearum telæ , invicem connexis . Usu retium potissimum coma fruitur ,

tur, in qua ut frondium, sic præsertim spadicum novellorum bases firmant quodam modo, & ab externis injuriis præsidio suo tuentur.

Palma ex alius Palmæ radicibus tanquam ex materno sinu sponte genita, quarto a transplantatione anno, si solum fœcundius, sexto, septimove si sterilius nacta est, primitias profert: at serius fœtat, quæ ossi debet originem. Fœtus autem suos in summo tantum caudicis fastigio e frondium axillis egerit, racemis, scoparum instar, ingentibus consitos; quibuscum adhuc tenelli, vagina quasi coriacea arcte compacti obvolutique, reconduntur.

Amant Romani racemos sive termites hos appellare *spadices*, thecas eorum *spathas*, propriis, sed ex Græcia translatis vocabulis. In ortu suo Palmæ maris fœtus a fœminea, externa facie, non est discretus: quin utraque spathas fert simillimæ prorsus figuræ, & in utrisque prolem, dum eximitur, intus & extrinsecus candidissimam, facie utraque glabram, nitidam, & in unjus quasi tuberis soliditatem, strictura thecæ compactam, gemmulis nimirum una cum virgulis, quibus adhærent, adhuc tenerioribus, molliculis, & edulibus.

Ordinem in pariendo uterque sexus tenet sequentem. Principio mensis Februarii, forte & citius, arbores intra sinus frondium rudimenta partus sui concipiunt; spathas nimirum surrectas, compressa sui facie caudici accumbentes, sed adhuc intra texturas & involucra frondium reconditas; ex quibus emergentes & sensim accrescentes, ex prolis quam ferunt copia sic intumescunt, ut sequenti mense in longum dehiscant, & per fissuram alterutro latere, rarius utroque factam, inclusum tuber excludant: quod ipsum claustro solutum paucos intra dies spadicis habitum induit, in virgulas resolutum numerosissimas, flosculis in mare, in fœmina prunulis refertas; secundum longitudinem inordinate & sigillatim consitis; illis usum pro impraegnandis Palmis fœmineis ex tempore præstantibus, his a tardiori incremento, demum mense abhinc quinto maturescentibus: Spathæ usu suo defunctæ brevi deformes extabescunt, sedula hortulani manu rescindendæ, ad reddendam arboribus gratiam. Spadices paucos habent Palmæ adolescentes & decrepitæ: integræ autem ætatis 8. vel 10.

Spatha figuram habet utcumque clavæ ligneæ similem. Externa superficies lanugine tegitur molli, densa, brevissima, coloris obscure rufi; qua abrasa, diluto colore gratioso viret. Interna alba est, glabra, humida, & quodammodo mucosa. Substantiam obtinet corticeam, in fibras dividuam, nonnihil incisam, cum exaruit, lentam, & corio non dissimilem: crassitiem habet culmi avenacei, tenujor existens in parte gibbosa quam reliqua, & in spatha fœminea quam in mascula. Spatha constat tubo & ventre. Tubus qui spadicis scapum investit, compressus est, ex ventris gravitate incurvus, vaginam acinacis referens, cubitum longus (in fœmina paulo brevior), pollicem crassus, latitudine triunciali. Venter longitudinem assequitur cubitalem, latitudinem palmarem & amplius, crassitiem, dum rupturæ proximus, triuncialem, utraque facie tumentem, fastigio obtuse mucronato, ora ubique ad digitalem latitudinem solida, substantiæ fragilis, ambitu acuto. Interiorem superficiem exhibet convexam, albam, glabram, & æqualem.

Masculinis spadix numerosa flosculorum congerie vestitur : virgulas ducentas continet , quarum brevissimæ flosculos habent 40. mediæ 60. longissimæ 80. flosculi Lilii convallium flosculis minores sunt , oblongi , tripetali , coloris albidi in luteum pallescentis , & ingrati ; petiolis non nitentes , sed herbei coloris , carnoso quodam principio . Petala flosculorum surrecta sunt , oblonga , concava , obtuse mucronata , succosa , carnosa , rigida . Stamina lanuginosa sunt , rigida , brevissima , albicantia , cum brevibus antheris multo polline refertis.

Vergente Februario , ac ineunte Martio , spathis rumpentibus , primum emicant fœminei spadices , claustroque non multis post diebus relicto , nudi in lucem prodeunt , rudimenta fructuum gerentes subtus duplici induta membranula seu calyculo , uno exteriori & breviori , altero interiori , qui fructum proxime , & pene integrum involvit , utroque oram habente inæqualem & superficiem subasperam . Copiosissima uni spadici insident , granorum Piperis magnitudinem , & rotunditatem habentia , superficie nitente , alba ; sapore subaustero . Mense Majo fructus nostri Cerasorum adipiscuntur magnitudinem , colore in herbeum virente . Junio ineunte , olivas figura , & magnitudine exprimunt , dum ossicula indurescunt ; & caro , imminuta humiditate , fit solidior , sapore & colore nihil mutatis . Mense Augusto maturescunt , non tota simul substantia mollescentes ; sed primo , putrescentis instar pomi , maculam mollem ut plurimum in extremitate acquirentes , quæ sensim proripiens , omnem substantiam crudiorem paucis diebus in dulcem pulpam convertit.

Dactyli seu fructus maturi glandium quercinarum figuram ut plurimum obtinent ; sed iis fere majores sunt , pellicula vestiti tenui , pellucida , nitida , coloris pro diverso carnis colore varii . Caro eis multa est , pinguis , pulposa , saporis vinosi , dulcissimi , ossiculo suo laxe inhærens , intercedente membranula albicante , tenera , molli , & quasi bombycina in plures pelliculas dividua . Ossiculum solidum est , cornu instar , tenax & durum , superficie granis uvarum concolori vel ex cinereo magis minusve diluta , interiori substantia ad similitudinem Nucis Myristicæ variegata . Figura ejus quodammodo est turbinata , incurva , una facie gibba & æqualis , altera insigni pulvinatæ figuræ sulco in longum divisa . Facies gibba notabili cælatur lineola , tenui , per mediam longitudinem decurrente , cujus in medio punctum quasi umbilici conspicitur , albam fovens cartilaginem , quæ ad mediam ossiculi substantiam penetrans , futuri germinis rudimentum est . In ossium visceribus medulla talis non est , qualem inesse , ac terra emollitis eximi posse persuasum est Rajo.

Cœlo Palma gaudet torrido , & æstuoso , terra autem sabulosa , & limosa , levi & nitrosa . Ex plantato Dactyli ossiculo progerminat , vel ex radicibus alius Palmæ prodit . Ex ossiculis progenies utriusque sexus nascitur : quæ vero ex radicibus , sexum refert parentis . Locis lætatur planis , irriguis , in quibus affluxus aquæ fontanæ vel puteanæ , si ea deficiat , debite sisti , & per arborum quincunces derivari possit . Stolones biennes vel triennes tempore verno vel alio quovis terræ committuntur , per Æstatem diligenter irrigandi . Qui in ipso caudice pullulascunt , extir-

pentur : tineæ, formicæ & locustæ insectorum genus huic arbori maxime infestum, summa cura expurgandæ sunt. Pubertatem adeptis arboribus, cum flores fructusque in distinctis nascantur, Palmicolis incumbit, ut iis impraegnandis quotannis impendant operam, si annonam in se redundare cupiunt. Vergente igitur Februario, spathas masculas, incluso tumente flore & ad thalami consortium maturo, ex arboris fastigio legunt; quibus in longum dissectis, eximuntur spadices, flosculis nondum oscitantibus, sed in unam massam compactis, conserti. Hos protinus in surculos, sive bacillos, spadicibus fœmininis inserendos, divellunt, quantum quidem fieri potest, in bifurcos, quoniam hac forma commodius usui serviunt. Bacillos alii amant recentes, quos illico insinuant spadicibus, si qui jam lucem nacti sunt : alii eos prius exsiccant, & in Martium usque mensem custodiunt, quo hiantibus uteris ad unum omnibus, insitionem uno actu & opera instituant. Surculi floridi bifurci medio spadicis fœminei racemo per transversum infiguntur vel intexuntur, ita ut procellis evelli non possint, sed infixi aliquamdiu retineri, dum omni deposita virtute, embryonum rudimenta fœminali flosculorum polline persusi, vigorem adepta sint. Insitionem quandoque iterant cives desertorum : at reliqui Persæ & omnes Arabes unica acquiescunt insitione rite celebrata. Impraegnatio quoque ultronea contingit sine studio & manu cultoris, translato per aerem polline ex Palma florida non procul exstante a fœminea. Hinc cum toti Palmeto virgas distribuunt Palmicolæ, eas omnes habent insuper, quæ marem proxime circumsistunt, ex floribus halitum ultro suscepturæ. Hæc summatim de Palmarum impraegnatione dicta sint : jam de Dactylorum excussione, insolatione, expressione, & conservatione dicendum.

Dactyli maturi, pro triplici maturitatis gradu, triplicis census distinguuntur. Primi sunt, qui ad maturitatem inclinare vel extremitate sua maturescere incipiunt : secundi, quorum mediam circiter partem maturitas occupat : postremi, qui integre maturuerunt. Omnes autem triplicis ordinis Dactyli una opera arbore eximendi sunt, ne ultro decidentes conquassentur : hi, quia præmolles, carpendi dilationem minime ferunt; illi istique, quod in lapsum proni ad deciduam quoque classem biduo triduove transgrediantur. Rusticus ergo Palmæ verticem scandit, & Dactylos, quocumque gradu maturuerint, manu decerpit, crudioribus in arbore relictis alia vice carpendis. Nonnulli spadicibus manu comprehensis, Dactylos motu excutiunt, inferius expanso reti excipiendos; qui legendi modus in Palmis obtinet humilioribus dumtaxat. Lectionem per Autumnum singulæ Palmæ binis ternisve vicibus subeunt, donec omnium exactio fructuum trimestris intra decursum absoluta sit.

Excussi Dactyli secundum triplicem maturitatis gradum seliguntur, in stragulis ex folio palmeo textis acervatim deponendi, ut ulteriori insolatione excoquantur. Ita primum in pulpæ colliquescunt mollitiem : mox eodem sole rursus spissantur magis magisque, donec corruptionis genium deponant evaporatione abundantis humidi; quo alioquin retento, conservari tam industrie non possent, quin brevi fracerent, & acescerent.

Conservandum Dactylorum hæc est ratio. Aut enim post insolationem

torculare & melliflui roris orbitatem passi, inculcantur utribus caprinis, vitulinis, ovinisve, vel oblongis fiscinis ex agrestis Palmæ foliis ad saccorum formam & capacitatem contextis, pro cibo plebejo: aut expressione emaciati, rursus aliqua syrupi sui portione prius irrorantur, quam prædicta subeant receptacula: aut præli omnino expertes, alio insuper syrupo copiose perfusi, in fideliis condiuntur, inter obsonia ditiorum locum habituri. Hos omnes Latini Medici appellare amant *Caryotas*, Græci φοινικο-βαλάνος, his nominibus eos distinguentes a siccis & rugosis Dactylis ex Syria, Ægyptoque in Europam delatis, qui vel in arborum spadicibus exaruerunt, vel proxime ante maturitatem decerpti, perforati, filoque suspensi exsiccantur.

Ex Dactylis eo quo supra modo excussis & insolatis; expressione elicitur Syrupus dulci pinguedine Butyri vices, embamma, obsoniorum condimentum suppeditans. Illius vero eliciendi non una omnibus est ratio. Alii enim cratem vimineam supra declivem lapidem, tabulamve statuunt; suffossoque pavimento, diotam Syrupo excipiendo supponunt fictilem. Tum crati insolatos Dactylorum cumulos, quotquot capere potest, ingerunt; qui suamet mole gravati & aliquot dierum æstu macerati, (nam & in aprico hoc negotium peragitur) humorem plurimum transmittunt, & in receptaculum deponunt. Syrupum qui avarius expetunt, fune circumducto cratem arctius subinde constringunt; saxisque impositis, profluvium extorquent copiosius. Ita melle suo penitus vel majori ex parte exuti, reconduntur in receptacula, quibus asservari possint. Toties autem crates replendæ & expressionis labor iterandus est, donec Palmulæ arboribus subinde excussæ & insolatæ, torcularis vim omnes expertæ fuerint. Basrenses, Arabumque cæteri, quibus amplior Palmarum & donec copia est, compendio rem expediunt. Nimirum, torcularium loco, cameris utuntur sordialibus, desuper patentibus, pavimento contabulato vel gypsato, parietibus cæmentitiis, quibus intus ramalia opponunt, ne impuritas officiat. His omnem Dactylorum molem, quanta satis insolatione emollita est, una opera inferunt; & confluentem ex iis Syrupum lacu subtus facto excipiunt; sicque is parcior pro desiderio effluat, aquam ferventem superfundunt, qua dulcedinis spissitudo magis eliquetur. Eliciendi modus est alius monticolis usitatus, quibus Ceres invida Palmæ negat proventum. Nimirum Dactylos Palmicolarum præla jam dudum expertos contundunt, mox aqua percoquunt copiosa, donec solvantur in pultem, quam, abjectis sordibus, coquunt ad spissitudinem Syrupi, sed qui bonitate neutiquam respondet illi, qui ex cratibus funditur.

Rustici Palmicolæ in construendis tuguriis, Palmarum caudices pro palis, ac trabibus adhibent, quibus tectum & tota ædificii fabrica innitatur; cætera omnia ex palmeis frondibus sine clavis & normis, sine arte & industria clathrata sunt & rudi manu compacta. Supellectilia ædiculis Palma etiam substituit: pro cremio enim ramalia, pro scopis racemi, pro urceis, & scutellis inanes spathæ serviunt, in formam desideratam flectendæ. Ex spadicum vero scapis bene præparatis torquentur funes firmissimi ad navalem apparatum necessarii, necnon & calceamenta.

Varia

Varia ex variis Palmæ partibus parantur edulia. Ipsius comæ medulla Græcis ἐγκέφαλον dicta, necnon & frondes in Palmæ adolescentis fastigio recens nascentes, & in coni figuram convolutæ cibum præbent delicatissimum. His bonitate nihil cedit novelli spadicis in utroque sexu principium, ad unius palmæ longitudinem. Nec postremas inter bellaria laudes merentur excisi illi fœtus. Omnes hæ partes manducari & crudæ possunt, & cum carne vervecina coctæ; ut taceam varia ex iisdem bellaria parari. Omnem vero palmeas inter cupedias paginam absolvunt ipsi Dactyli, ferculorum varietatem suppeditantes non contemnendam. Mensibus enim æstivis Dactyli fere crudi & recentes, cœteris vero insolati & expressi ventres vulgi exsatiant, quos varia pinguedine, mollitie, colore, sapore, aliisque virtutibus, tum nativis; tum ab inductæ siccitatis, conditurae, & expressionis gradu & modo conciliatis, recreant. Nec alimentum quod præstant, pondere aliquo vel mora longiori gravat ventriculum, nec vapore inebriante caput turbat; sed aquæ bibulis perquam salutare & maxime temperatum suppeditant alimentum. At exsiccati duritie compagem nanciscuntur firmiorem, & concoctu difficilem. Ossa ad aliquam excocta mollitiem, dejugatis bobus dantur pro pabulo. Syrupo e Dactylis elicito plebs in crustulis, Butyri loco in oryza & pulte pro condimento utitur in conviviis, & festivitatibus, quibus genialiter epulandum est.

Vinum ex Dactylis aqua perfusis fermentabant veteres; testibus Strabone & Dioscoride. Nec artis hodie oblita est Natolia quæ eam rarius & clanculum exercet, rigore prohibita religionis Mahumetanæ. Spiritus vero distillatur frequentius, licet & ipse vetitus sit, sub medicamenti nomine, ad ventriculi cruditates & tormina levanda: quod ut præstet efficacius, adduntur ante distillationem a ditioribus radix Chinæ, Ambra, & aromata; a plebejis radix Glycyrrhizæ & herba Absinthii Persici vel radiculæ Schœnanthi veri, tum herba alterutrius Sementinæ, Persicæ nimirum vel Turcicæ.

Medicas virtutes Palma in fructibus recondidit. Primaria venditatur qua moderate adstringunt. Hac conciliare vires ventriculi, cohiberi alvi fluxiones, intestina, uterum, & fœtum roborare, experientia docuit. Eidem facultati acceptum ferendum est, si quid iidem fructus præstant extrinsecus adhibiti. Dulcedinis sed adstrictione temperatæ beneficio, Caryotæ opem ferunt egregiam tussientibus: nam catharros tenues, acres, & vagos blanda coagulatione sub naturæ reducunt obedientiam, ut absque inani concussione thoracis excerni valeant, dum abstergunt leniter, & organa pneumonica demulcent. Hinc Decocti pectoralis, Syrupi de Hyssopo, Syrupi resumptivi, Specierum Diathamaron Nicolai, Lohoc sani & experti, atque his pares nostratium medicamentorum formas ingrediuntur. Eidem virtuti debetur, quantum succurrat renibus aut vesica dolentibus. Dactylorum societatem nec purgantia respuunt. Electuarium Diaphœnicum, quod Mesue sanitatis, ac salutis medicamentum vocat, satis magna quantitate illos recipit, eo consilio, ut Scammonii ferocitatem mitigent, & detergant pituitam intestinis adhærentem in affectu colico. Idem Electuarium eodem fructu nobilitatum prostat etiam in tabellis insignitum nomine Diaphœnici in solido. Ad arthritidem curandam ipsos

Dactylos commendat Solenander. Oleum ex iis Joelius elicit, quo procidentem anum, & excoriatas corporis partes inungit. Pulpam Dactylorum imponunt populares extrahendis ex pede festucis & aculeis. Pulverem contusorum ossium partum expellere Forestus auctor est. Cinerem ossium ustorum in urinæ incontinentia propinat Riverius. His tot virtutibus utut Dactylorum nomen clareat, apud alios tamen male audiunt, quod crebrius manducati cephalalgiam & gravissimam visioni noxam inferant. Sunt sane oculorum vitia omni genti Dactylis & Oryza vescenti, sub dio & in rore dormienti, balneis denique crebrioribus assuetæ, familiaria & vernacula. Sed cur, tot mali causis præsentibus, eo nomine infamandi Dactyli. *Huc usque Kæmpferus Amæn. exot. fasciculo V.*)

In Africa sponte nascitur hæc arbor, ubi suaves & copiosos fructus progenerat, necnon etiam in Judæa, Syria, & Persia. In Græcia, Italia, & meridionalibus Galliæ Provinciis colitur: sed raro fructus profert nec unquam maturos, forte ob maris absentiam.

Dactyli succo pollent viscido & dulci quasi melleo, ut facile ex sapore dignoscitur & ex decocto aqua parato, quod in Syrupi aut etiam Mellaginis consistentiam inspissatur; quodque ad fermentandum reponatur, vinum fit, ac tandem acetum.

Dactylos Ægyptii, & Africæ populi comedere solent: nec ingratus est cibus. Nondum maturi adstringunt: bene maturi, præter saporem dulcem & viscidum, blanda adhuc adstrictione donantur; atque nutrimentum satis laudabile suggerunt, necnon etiam stomacho & thoraci prosunt. Si tamen liberalius edantur, difficilius coquuntur in ventriculo, capitis dolorem promovent, & quibusdam tormina in ventre excitant. Succum crassum & viscidum gignunt, quo jecur, lien, aliaque viscera obstructionibus implicantur, & longiori eorum usu cachexia melancholica sensim inducitur. Ratione blandæ adstrictionis & glutinositatis in fœminarum profluviis, hæmorrhoidumque fluxibus, sanguinem exscreantibus, stomachicis, & dysentericis in cibo utiles prædicantur.

Dactyli ad decocta pectoralia cum Jujubis, Passulis, & Ficubus frequenter adhibentur.

℞. Dactylos a nucleis mundatos n. x. Ficus n. vj. Glycyrrhizæ rasæ & contusæ ℥ij. Orizæ mundatæ & lotæ ℥j. Decoquantur secundum artem in aquæ limpidæ ℔iiij. ad ℔iij. Fiat colatura per cyathos propinanda.

ARTICULUS SECUNDUS.

De Jujubis.

JUjubæ & Zizypha, *Off.* ζίζυφα, ζυφα & ζίζυφα, *Græcorum recentiorum*: Hanab, *Avicennæ*: Hunen & Zufaizef, *Serapionis*: vulgo *Jujubes*. Fructus sunt sub sole aliquantisper exsiccati, rugosi forma & magnitudine olivari, constantes pellicula crassiuscula ex luteo rubente pulpa subalbida, molli, fungosa, & officulo oblongo, utrinque acuto, rugoso, saporis dulcis, & vinosi.

Eli-

Eligantur recentiores, majores, ponderosiores, minus flaccidæ, carne intus multa, succulenta, laxa, & dulci, vinosa tamen.

An veteribus Græcis cognitæ fuerint, an iidem sint fructus, qui σηρικά a Galeno dicuntur, ambigitur. Joannes Bauhinus autumat Jujubas fuisse Lotum Athenæi, *l. xiv. Deipnosoph*, de quo censet etiam Theophrastum egisse sub Loti nomine *l. iv. c. iv.* Pliniumque sub ossea Loto, *l. iij. sect. xxxij.* Ziziphorum autem vetustissima memoria apud Columellam, & Plinium. Columella duas Ziziphorum species distinguit: unam rutilam, quæ videtur esse nostra; alteram albam, quæ creditur esse Ziziphus alba, *Clusii Histor.* 29. Elæagnus Orientalis angustifolius, fructu parvo, olivæ-formi, subdulci, *Coroll. Inst.* R. *H.* 53. Salmasius existimat Plinium sub Ziziphorum nomine Zizipha alba *Columellæ* designare voluisse, per tuberes vero Jujubas nostras rutilas; eumdemque errasse, distinctionem Ziziphorum *Columellæ* solis tuberibus applicando. Plerique Medici σηρικά *Galeni*, Jujubas quoque fuisse arbitrantur, ducti potissimum auctoritate Avicennæ, qui, quæ Galenus de Sericis dixit, eadem, de Jujubis recenset. Difficile est has lites dirimere, cum arbores de quibus Athenæus, Theophrastus, Galenus, Columella, Plinius, & Arabes egerunt, nondum cognoscamus, neque etiam diversas Ziziphorum species, ut certo dijudicare possimus, quas ex his arboribus aut Ziziphorum speciebus hic vel ille auctor designare voluerit. At vero præter duas Ziziphorum species, rutilam, & albam, supra recensita, tres alias in Ægypto observavit Augustinus Lippi doctissimus Botanicus, qui in urbe Senaar misere trucidatus fuit, dum versus Æthiopiam iter faceret Botanices studio serviens. Hæ autem sunt Ziziphorum species ex Epistolis ad Illustrissimum virum D. Fagoni Archiatrorum comitem. Ziziphus humilior Alexandrina, latifolia, majori fructu, forma Cerasi, purpurascente, *D. Lippi*: Nabca, Paliurus Athæi credita, *Prosp. Alpin.* 8. Ziziphirus humilior Alexandrina, latifolia, minori fructu, luteo, forma Cerasi, *D. Lippi*: Ziziphus latifolia Memphitica, gigas, majori fructu, forma Cerasi, purpurascente, *D. Lippi*. Quidquid sit, illud tantummodo constat Jujubas nostras officinales ab Arabibus, & Græcis recentioribus in usum medicum vocatas fuisse.

Arbor, quæ Jujubas officinales profert, dicitur Ziziphus, *Dod. Pemptad.* 807. Jujubæ majores oblongæ, *C. B. P.* 446. Zizipha sativa, *J. B.* 1. 40. Oleæ magnitudine æquant, cortice contorto, scabro, & ramoso: ramis patulis, & inæqualibus, aculeis rigidissimis munitis. Folia alterna nascuntur subrotunda, unciam, aut sesquiunciam longa, semiunciam, aut unciam fere lata, acuminata, splendentia, tribus nervis donata, & crenis acutis incisa. Flores in eorum alis terni aut quaterni apparent rosacei ex petalis quinque in orbem positis vix lineam longis & flavescentibus conflati. Calyx monotomos, quinquepartitus, ex quo surgit pistillum, quod deinde abit in fructum oblongum, Olivæ æmulum, fulvum aut ex fulvo rubentem, constantem ex cortice membranoso, & pulpa intus virescente & subacida, dum recens est, sub qua delitescit ossiculum perdurum, bicapsulare, in quo duo nuclei molles, subrotundi, compressi, Lentis majoris instar, medulla albicante

& ru-

& rufa pellicula compositi, continentur, quorum unus ut plurimum exarescit. Colitur vulgo in Gallo Provincia, & Galiia Narbonensi. Fructus maturitatem adepti leguntur, & recentes cibum præbent hisce populis familiarem nec injucundum. Insolantur quoque cratibus tegetibusque instrati tamdiu, quousque rugosi fiant, & exsiccati, tuncque servantur ad medicos usus.

Analysi Chymica, ex ℔iiij. ℥iij. pulpæ Jujubarum à nucleis separatæ, & in mortario contusæ, ita ut in massam tenacem admodum, & viscidam redigerentur, prodierunt per retortam phlegmatis limpidi, inodori, subacidi, & nonnihil austeri ℥xij. liquoris limpidi, inodori, acidi saporis ℥xvj. & ʒv. liquoris rufescentis, saporis acidi valentioris ℥iv. ʒv. humoris subrufi, odoris empyreumatici ℥ij. qui tum acidorum salium, tum alcali-urinosorum signa præbuerunt in examine, præcipitando nempe Mercurii sublimati corrosivi solutionem, & cæruleum Heliotropii colorem in puniceum convertendo; olei vero consistentiæ, & spissioris, & butyrosæ ʒiij. Nullus sal urinosus concretus apparuit. Massæ nigræ in retorta residuæ pondus erat ℥xviij. Licet hæc massa igne reverberii per retortam distillata, nulla principia volatilia amplius largiatur, licet aqua tepida diu macerata perparum salis lixivii ope suppeditet; nihilominus tamen principiis activis, & volatilibus non destituitur, imo multas adhuc partes oleosas salinas, & terrestres continet adeo stricte inter se cohærentes, ut ab invicem difficillime separari queant. Ignea vis in vasis clausis longe debilior est, quam ut oleosas a salinis, & terrestribus disjungere, & attollere valeat: igne aperto valentiore, & diuturno opus est. Aqua vero tepida salinas partes dissolvere nequit, utpote quæ oleosis prorsus involvantur. Reipsa hæc massa igne aperto per sexdecim horas calcinata, & postea refrigerata, nigra adhuc erat, & ℥viij. pendebat; quæ iterum per totidem horas calcinata pendebat tantum ℥j. ʒvijß. & color niger in fuscum mutatus fuerat. Tandem post tertiam calcinationem per duas horas hæc massa magis densa, & compacta ponderis erat ℥j. ʒvj. ex qua ope lixivii sal fixus mere alcali extractus fuit ad ʒiij. gr. liv. Porro in distillatione jactura fuit ℥xiij. partium nempe aquosarum plurimarum, salinarum pauciorum, & nonnihil oleosarum: calcinatione vero partium exhalatio fuit ad ℔j. ℥iiij. oleosarum plurimarum, salinarum pauciorum, & aliquantisper terrestrium. Hæc autem condensatio partium oleosarum cum particulis salinis, & terrestribus in omnibus fere mixtis viscidis, tenacibus, & quasi resinosis observatur.

Itaque Jujubæ constant ex partibus oleosis salino-acidis & terrestribus eo involutis, ut mixtum dulce, & glutinosum inde exsurgat, a quo earum vis & energia pendet. Mixtum autem illud à melle aut saccharo differt lentore qui major est in Jujubis propter uberiorem terram cum salinis, & oleosis partibus intime permixtam. Terra enim multo minori copia in melle, & saccharo deprehenditur.

De Jujubarum qualitatibus & salubritate inter Græcos & Arabes non plane constat. Galenus, si per σηρικὰ Jujubas nostras intelligat, eas stomacho inutiles esse, imbecillime nutrire, & difficile concoqui scripsit. Arabes vero

& ex

& ex recentioribus Græcis plurimi eas ad varios usus commendant. Revera dulci quadam mucagine abundant, quæ humores leniunt, eorumque acrimoniam obtundunt. C. Hoffmannus practicos monet, ne Jujubis in pectoris affectibus indistincte, & tanquam appropriatis utantur; imo in solis locum habere, in quibus humores inspissatione indigent, non vero attenuatione. Ad pectoris, & pulmonum irritationes compescendas, tusses asperas sedandas, pituitam acrem demulcendam plurimum conferunt. Renibus quoque prosunt, ardori urinæ, & vesicæ dolori.

Usurpantur in Decoctis pectoralibus cum Dactylis, Sebesten, Passulis, &c. in Syrupo Jujubino; Syrupo resumptivo; Lohoc sano, & Electuario lenitivo.

ARTICULUS TERTIUS.

De Sebesten seu Myxis.

Sebesten, Myxa, & Myxaria, *Off.* Μύξα, *Pauli Æginetæ*: Μυξάρια *Aetii & Actuarii*: Sebesten, Motheica, Mokaita, & Mukeita. *Arabum*: vulgo *Sebestes*. Fructus sunt parvis Prunis similes, nigricantes, turbinati, in vertice acuminati, rugosi, semiexsiccati, calyci insidentes, facile cedenti, acetabuli instar concavo, & cinerei fere coloris, sub pelle tenui, membranosa, nigricante. Constant ex pulpa fusca, viscida, dulci sapore prædita, pertinaciter adhærescente ossiculo, quod alias tribus costis donatur, alias compressum Pruni nostratis ossiculum imitatur; in quo nonnumquam nuclei duobus loculis duo seorsim continentur oblongi, triangulares, albi, sapore non insuaves in recentibus: unicus nonnumquam nucleus tantummodo clauditur. Eligendi sunt pleni, majores, pingues, carnosi, calyci adhærentes, & dulces. Amaricantes enim, situm redolentes, & teredine exesi, rejiciendi.

De his Dioscorides, & Galenus nihil prodiderunt. Nonnulli suspicantur fructum esse, qui Σεμιμύξα apud Athæneum appellatur, quod tamen pro certo haberi nequit. Frequens vero de iis à posterioribus Græcis facta fuit mentio.

Arbor quæ dicitur Sebestena domestica, *C. B. P.* 446. Myxa sive Sebesten, *J. B.* 1. 197. Sebesten domestica, *P. Alpini.* 30. Vidimaram, *H. Malab.* *v.* 4. 77. Prunus Malabarica, fructu racemoso, calyce excepto, *Raii Hist.* 1563. ad mediocrem assurgit altitudinem caudice crasso: cortice scabro, subalbido. Rami deorsum incurvantur, frondosi: folia alternatim ramusculis inhærent subrotunda, firma, tres uncias circiter lata superiore ambitu per spatia inæqualia variis incisuris dentata, & nonnumquam segmento veluti subducto mutilata, læte virentia, supra glabra & splendentia, subtus venulis distincta innixa pollicari pediculo, qui cum ramusculo conjungitur geniculo quodam adeo debili ut folium facile separetur. Flores ex *Augustini Lippi Epistolis* numerosi, quasi racematim congesti, ramorum extrema occupant candidi, suave olentes, monopetali, quinquefi-

quefidi, inferne tubulati, & veluti infundibuliformes, florum Styracis similes magnitudine, & forma, excepto quod incisuræ extrorsum multum incurventur. Calyx monophyllus, leviter incisus, ex quo surgit pistillum posticæ floris parti ad instar clavi infixum, quod in fructum abit fere ovatum seu turbinatum cum cuspide in vertice, Olivæ magnitudine, cujus pars inferior cinereo calyce obtegitur, glabrum, carnosum, mollem, semipellucidum, primo viridem, deinde nigricantem, succi viscidi plenum, dulcem, pertinaciter adhærentem officulo oblongo, modo compresso, Pruni nostratis officulo simili, modo tribus costis distincto, in quo modo unicus nucleus, modo duo nuclei uno duobusve loculis seorsim continentur, oblongi, albi, dulces. In Ægypto, & Oriente nascitur.

Altera est hujus arboris species, quæ Sebestena sylvestris, *C. B. P.* cujus minora sunt folia, fructusque minores & minus grati.

Ex eorum pulpa optimum viscum conficitur, Sebesten matura contundendo, & aqua lavando: aqua enim, quia Sebesten macerata fuere, admodum glutinosa fit.

Analysi Chymica ex pulpæ Sebesten cum corticibus membranosis ℔iij. ℥xiv. per B. V. ex alambice distillatæ sunt humoris limpidi fere insipidi ℥xviiij. ʒvß. qui tamen acidi signa præbuit, Heliotropii cæruleam tincturam in rubram convertendo; deinde liquoris gustu subacidi ℥ij. ʒvij. qui Heliotropii tincturam puniceam effecit. Jactura in hac distillatione fuit ℥ij. ʒiijß. in cucurbita reperta est massa nigra, & exsiccata ad pondus ℔ij. ʒvij. quæ per retortam igne vehementiori distillata præbuit liquoris acidi limpidi, & sub finem rufescentis ℥xij. ʒv. gr. liiij. liquoris salis urinosi, & empyreumatici, rufescentis, & cum spiritu salis effervescentis ℥ij. ʒiß. olei vero spissioris consistentiæ axungiæ porcinæ similis ℥ij. ʒvj. gr. lviij. Massa residua pendebat ℥xiij. ʒij. quæ per 43. horas calcinata cinerum ex cinereo nigricantium ℥ij. ʒvij. reliquit; ex quibus salis alcali acerrimi ℥j. ʒvj. lixivii ope extractæ fuere. Hac in distillatione partium deperditio fuit ℥j. ʒvij. non solum aquosarum, sed & salinarum oleosarum. In calcinatione vero ℥x. ʒiij. partium oleosarum, & salinarum avolarunt.

Ex hac analysi liquet Sebesten componi ex partibus oleosis, salino acidis & terrestribus inter se adeo intime conjunctis, ut exinde mixtum dulce & glutinosum exsurgat. Magis lentum est & tenax quam Jujubæ, ob majorem olei quantitatem: majorem quoque salis alcali, tum volatilis, tum fixi copiam præbet; & ab his salibus pendet vis attenuandi, & resolvendi, qua Sebesten donantur.

Sebesten usus familiarissimus est ad humoris acrimoniam demulcendam, præsertim in tussi ex acrimonia tenuis salsæque pituitæ nata, in dyspnœa, pleuritide, peripneumonia, vocis raucedine, & urinæ ardore, parato ex eis decocto. Alvum quoque emolliunt & laxant. Sed hæc dejectoria facultas adeo debilis est, ut a quibusdam ipsis prorsus denegetur.

Sebesten sæpe usurpantur cum Jujubis in Ptisanis & Decoctis pectoralibus, in El. lenitivo & El. Diasebesten dicto.

♃. Hordei mund. ℥ß. Glycyrrhizæ rasæ & contusæ ʒjß. Bulliant. aq. comm. ℔iij. ad 3. partis diminutionem. Sub finem coctionis adde Jujubas & Sebesten ana n. xij. Decocto ab igne semoto injice flor. Tussilag. & Papa-

Papav. rhæad. ana p. . Macerentur per aliquod tempus : & percoletur decoctum pectorale per cyathos exibendum.

℞. Radicis Graminis mundatæ, & contusæ ℥j. Sebesten n. xv. Jujubas n. xx. Bulliant in aq. comm. ℔iiij. ad 4. partis consumptionem. Fiat colatura per vices exhibenda in ardore urinæ.

Ægyptii visco ex Myxis extracto utuntur emplastri modo ad omnes schirrosos tumores : resolvit enim & emollit omnem duritiem. Nonnulli etiam ad tussim ex eo paratos bolos cum saccharo candido & radicis Liquiritiæ pulvere multis diebus sumunt. Hocce viscum raro nobis affertur.

ARTICULUS QUARTUS.

De Uvis passis, seu Passulis.

UVæ Passæ, seu Passulæ sunt fructus maturi Vitis viniferæ vi caloris exsiccati: sive calore solis exsiccatio illa peracta sit, unde Passulæ dulciores efficiuntur; sive calore clibani, unde dulco-acidæ sunt. Hæ rarius in officinis ad usum medicum usurpantur, illæ sæpissime.

Itaque Uva passa, *Off.* *σταφὶς Dioscoridis*, est omnis Uva insolata, cujus duo genera a veteribus Græcis distinguebantur : Uvæ scilicet, quæ, postquam racemi pediculus cultro ad medium usque leviter resectus fuerat, vel filo fortiter ligatus, diu in vite solem passæ veluti excoctæ fuerant, & exsiccatæ. Hæ σταφυλαὶ πατεθαῖσαι dicebantur; quæ autem a sua vite detractæ soli exponebantur exsiccandæ, σταφυλαὶ ἐηλοτευθεῖσαι vocabantur. Sed hæc exsiccationis differentia in vite vel extra vitem cum nullum inter Uvas siccas discrimen essentiale afferat, nullius momenti nobis videtur. Hodie in officinis nostris tria potissimum Passularum genera distinguuntur: Passulæ scilicet maximæ, seu Damascenæ; Passulæ minores, seu vulgares nostrates; & passulæ minimæ, quæ Corinthiacæ.

Uvæ passæ maximæ, seu Passulæ Damascenæ, *Off.* Zibib *Arabum*: Zibebæ *Quorumdam*: vulgo *Raisins de Damas*. Uvæ sunt exsiccatæ, rugosæ, depressæ, pollicem circiter longæ latæque, fulvæ, semipellucidæ, carnosæ sale essentiali dulci saccharo, simili consperſæ, seminibus paucis, & sapore dulci, sed parum grato. Damascenæ dicuntur, quod in Syria prope Damascum colligantur, & præparentur.

Eligendæ sunt recentes, amplæ, fulvæ, carnosæ. Rejiciendæ immodice pinguescentes, & digitis hærentes, farina consperſæ, cariosæ, aridæ; & exsuccæ.

Planta dicitur Vitis Damascena, *Horti Reg. Paris.* A cœteris Vitium speciebus differt, præcipue Uvarum magnitudine eximia, forma Olivæ Hispanicæ aut Pruni æmula.

Uvæ passæ minores seu vulgares *Offic.* Passulæ Massilioticæ *Quorumdam* *Raisins passes*, *Passerilles*, *Raisins de Provence*, Uvæ sunt in sole exsiccatæ prioribus similes, sed minores, sapore dulci, grato, quasi Sacchаro conditæ. Pro Uvis Damascenis sæpius substituuntur, & revera illis proximæ sunt. In Gallo-Provincia, & in Gallia Narbonensi præparantur, non quidem

ex

ex una & eadem Vitis specie. Alii enim Vitis Apianæ, *C. B. P.* 298. fructus, vulgo *Muscats*, sumunt: Alii fructus Vitis, quæ *Picardant*: alii fructus aujubinos dictos: alii alios.

Monspessulani Uvas passas hoc modo parant. Racemos binos hinc illinc filis ligatos, vitiosis acinis forfice detractis, ferventi lixivio addito olei paululo immergunt, quoad flaccescant tantum, & corrugentur: deinde perticis imponunt, ut siccescant, ac post triduum quatriduumve insolant.

Ex Uvis passis in aqua fervente contusis, maceratis ac fermentatis vinum artificiale non ingratum in regionibus Septentrionalibus conficitur generosum, ex quo Aqua vitæ, & Spiritus vini extrahuntur.

Uvæ passæ minimæ, Passulæ Corinthiacæ, *Off.* vulgo *Raisins de Corinthe*, Uvæ sunt exsiccatæ atro-purpurascentes, parvæ, grana Ribesia vel Sambuci baccas æquantes, gigartis carentes, sapore dulci cum quadam levi, & grata aciditate. Eligantur recentes, bene habitæ. Rejiciantur, quæ insperso melle madent, vel muco obductæ, situm repolentes, aut nimis exsiccatæ, & cariosæ.

Corinthiacæ dicuntur ab urbe Corintho circa quam olim excolebantur. Verum circa eam urbem hodie non inveniuntur crescentes, ab incolis forte neglectæ.

Vitis cui inascuntur Uvæ, aliarum similis est, foliis dumtaxat majoribus, in pauciores lacinias obtusas divisis, crassioribus, subtus incanis, acinis minoribus, Ribesios acinos vix superantibus, & apyrinis. In Zacintho, Cephalonia, aliisque Insulis Venetæ ditionis colitur. Vites Uvis nigris tantummodo conseruntur, licet aliæ sint plantæ albis Uvis.

Augusto mensem cum maturuerunt Uvæ, decerptæ, & humi stratæ rariore situ in sole exsiccantur: siccatæ, & a sordibus repurgatæ colliguntur, & ad apothecas deportantur, & per foramen in tecto ad id relictum immittuntur, donec ad summum usque repletum fuerit cubiculum. Ibi suo pondere subsidentes, brevi adeo cohærescunt, ut ferramentis acutis effodi requirant: cum in dolia infarciendæ sunt, ut alio transmittantur, nudipes aliquis in vas insilit, Uvasque sensim immissas conculcando premit, ut in angustum coactæ majori copia dolio excipiantur, & aere excluso diutius incorruptæ serventur.

Magna est hujus mercimoniæ consummatio, quæ quidem tota non in Pharmacopœorum officinis, sed in popinis, & coquinis ad ciborum condimenta pro majori parte absumitur.

Uvæ passæ succo dulci, & melleo pollent, minus viscido quam Jujubæ aut Sebesten. Magis nutriunt, succumque producunt minus crassum. Cum tamen facile fermentescant, non mirum si majori copia comestæ alvum turbent; bilem enim rariorem efficiunt ac fluidiorem, sicuti cœtera dulcia quæ bilescere dicuntur: insuper cœteros humores crassos, & tenaces dividunt & attenuant, crudosque ad concoctionem disponunt. Commendatur itaque gigartis exemptis ad alvum leniendam, & thoraci, pulmonibus, asperæ arteriæ, renibus, vesicæ ac hepati utiles prædicantur: faucium asperitudines demulcent, ad sputi concoctionem facilemque expurgationem in quocumque thoracis, & pulmonis morbo conducunt. Admodum adstrictoriæ sunt, si cum acinis seu gigartis edantur, ventriculi concoctionem juvant, in dysenteria, & quocumque alvi fluxu, vel etiam hepatico conveniunt.

Vitan-

Vitandæ sunt Passulæ in febribus inflammatoriis, & æstuante bile; humorum enim effervescentiam adaugerent. Frequentiori earum comessatione gingivas vellicant, male afficiunt, & ad putredinem disponunt.

In ptisanis pectoralibus ad humorum acrimoniam demulcendam, & in decoctis quamplurimis ad acrem, & ingratum quorumdam medicamentorum saporem leniendam usurpantur. Præscribuntur ad ℥j. pro singulis libris liquoris.

℞. Passular. Damascenar. exacinatarum, & minutim concisarum ℥iiij. Coque in aq. limpid. ℔iiij. ad ℔iij. Colatura servetur pro decocto pectorali.

℞. Hujus decocti, & aq. Calcis ana partes æquales. Misceantur, & ad ℥vj. bis terve die exhibeatur tanquam efficax remedium ad catharrales affectus.

℞. Rad. Sarsæparillæ ℥vj. Uvar. Corinthicar. ℥viij. Coquantur in aq. ℔xij. ad quartæ partis consumptionem. Colatura extinguatur Calcis vivæ ℔ß. Subsidat liquor, & limpidus per inclinationem separetur. Servetur ad usum. In affectibus catharrosis, pulmonum ulceribus, & strumis propinentur ℥iij. pro dosi ter quaterve die iteranda.

℞. Uvarum passarum, gigartis demptis, ℥ij. Liquiritiæ rasæ, & contusæ ʒj. Coq. in aq. comm. ℔iij. ad ℔ij. Sub finem add. folior. Sennæ ʒiiij. Macerentur tepide per horam unam aut alteram. Fiat colatura per cyathos exhibenda. Blandum erit purgans medicamentum, nec ingratum.

Usurpantur in Syrupo de Althæa *Charas*, Syrupo de Erysimo *Lobel*, Syrupo de Hyssopo *Mesues*, Syrupo antihectico seu de Testudinibus *Lazar. Riverii*, Electuar. lenitivo, & Confectione Hamech.

ARTICULUS QUINTUS.

De Caricis, seu Ficubus passis.

Ficus passæ, seu Caricæ, *Off.* Ἰσχάδες, & καρίκαι *Græcorum*, sunt Ficus maturæ, in sole exsiccatæ, quarum tria genera in officinis reperiuntur; magnæ, & flavæ, quæ Ficus pingues dicuntur; magnæ & violaceæ; ac tandem parvæ, quæ Masilienses dicuntur, gustusque suavitate præstantiores sunt.

Eligantur molles, tractanti facile cedentes, graves, cute tenuj, molli, succo intus & semine flavo; & plane melleo sapore. Rejiciantur duræ, vermiculosæ, graveolentes, nigræ.

Arbor Ficus sativa, *Inst. R. H.* 662. Ficus communis, *C. B. P.* 457. dicta mediocris est altitudinis, ramosa, patula, non omnino recto caudice assurgens, nec cortice lævi, sed asperiusculo, præsertim cum adolevit: lignum ei albicans est, molle, medullosum, & inutile: folia ampla, palmata, in quinque partes disterminata, & totidem angulis conspicua, aspera, dura, obscure virentia: fructus sine prævio flore appparente

juxta

juxta foliorum exortum erumpunt, initio parvuli, tempore majores; colore primum virides, dein vel pallescentes, vel subrubentes, aut ad violaceum accedentes, omnes vero molles, medullosi, granulis innumeris seu seminibus referti. Ex hisce fructibus immaturis, foliorum pediculis, & cortice tenello vulneratis lacteus succus effluit acer, & amarus. Flores autem huic plantæ non desunt, ut plurimi existimaverunt, sed in ipso fructu delitescunt: quod quidem post Valerium Cordum clarissimus Tournefortius suspicatus fuerat, licet genuinæ, & essentiales florum partes ipsum, & cœteros Botanicos adhuc latuerint, usque ad annum nuper elapsum 1713. quo Dom. De la Hire Doctor Medicus Parif. & Reg. Scientiar. Academ. Socius, Ficuum stamina apicesque pulvisculis repletos detexit, & coram Regia Scientiar. Academia palam commonstravit. Tournefortius enim pro floribus designaverat, tum capillamenta quædam tenuja prodeuntia ex involucris, quæ semina complectuntur, tum etiam eorumdem seminum pistilla. Verum cum genuinæ florum partes sint potissimum stamina, & apices pulverulentis corpusculis fœti, hæc autem filamenta hisce careant apicibus; immerito sane flores dicuntur, si præsertim hæc stamina cum suis apicibus alibi reperiantur. Flos, inquam, hac in planta in fructu ipso inclusus continetur, aut potius fructus ipse calyx est, quo flos introversus, & semina simul reconduntur.

(Hæc est autem Ficuum fructificationis ratio juxta Cl. Linnæum, *Gen. plant.* 776. Calyx florum communis, seu ipsa ficus, est turbinato-ovatus, maximus, carnosus, concavus, squammis clausus plurimis, semilanceatis, acutis, serratis, inflexis; cujus interna superficies undique tecta est flosculis, quorum exteriores seu margini calycis propiores, masculi sunt, pauciores; reliqui inferiores fœminei numerosi. Singuli flores masculini pedunculo insident, perianthio instructi proprio, tripartito, (quadripartito, & quinquepartito,) laciniis lanceolatis, erectis, æqualibus, absque corolla: staminibus sive filamentis gaudent tribus (quinque juxta celeb. Pontederam,) setaceis, longitudine calycis, antheras gerentibus didymas, & rudimento caduco, intorto. Fœminini flores singuli insident pedunculo, perianthio donati proprio, quinquepartito, laciniis lanceolato-acuminatis, erectis, fere æqualibus; corolla vero destituti. Germini ovali, & magnitudine perianthi proprii insidet stylus subulatus, inflexus, ad latus apicis e germine prodiens, stigmatis terminatus duobus, acuminatis, reflexis, altero breviore. Calyx obliquus in sinu continet semen majus, unicum, subrotundum, compressum.)

Mirum est sane quod de Ficuum caprificatione veteres scripserunt, quodque doctissimus Tournefortius propriis observationibus observavit. In Insulis maris Ægei duæ Ficus species excoluntur: Ficus domestica, quæ fructus profert numerosus, verum abortivos, nisi quadam industria ad maturitatem perducantur; & Ficus sylvestris, quæ ἐρινεός veteribus Græcis, hodie Græcis Insularum incolis Ορνι, Caprificus Latinis, quę tres producit fructuum species, quę nunquam ad maturitatem perveniunt, sed ad domesticę Ficus fructuum maturationem promovendam & accelerandam tantummodo inserviunt.

Hę tres species dicuntur fornites, cratitires, & orni. Fornitibus cratitires succedunt, cratitiribus orni, his Fici caprificantur. Ea autem est hujus caprifi-

prificationis ratio a clarissimo Tournefortio, *Commentariis Reg. Scient. Acad. ann.* 1705. recensita.

Fornites mense Augusto germinant, & usque ad Novembrem crescunt, perseverantque, immaturi tamen. Interim a calicibus quibusdam vulnerantur, unde paulo post vermiculis scatent. Hi vermiculi circa menses Octobrem & Novembrem in culices transmutati, novos fructus sub finem Septembris germinantes & cratitires dictos aggrediuntur & vulnerant: tum fornites a vermiculis suis derelicti pereunt & decidunt. Cratitires vero vermiculis & culicibus referti vigent usque ad Hajum sequentem, quo tempore tertia fructus species pullulare incipit in eadem arbore, quæ alias duas protulit: orni dicuntur, cœterisque crassiores sunt. Cum ad certam crassitiem pervenere, aperto in umbilico vulnerantur a culicibus, qui, cratitiribus desertis, ova sua his in fructibus recondunt. Tandem orni circa Junium & Julium a rusticis Ficcum cultoribus leguntur, eo scilicet tempore, quo ovula culicum jam excludi incipiunt, & Ficuum domesticarum ramis appenduntur. Tunc culices ex ornis exeuntes Ficuum domesticarum fructus vulnerant, suisque vulneribus eorum maturitatem promovent, quæ quidem intra quadraginta dies perfici solet; sin minus, immaturi exsiccantur, & decidunt.

Ficus sic ad maturitatem provectæ recentes edules sunt, cibumque præbent non injucundum: sed rustici maris Ægei insularum incolæ eas per aliquot dies soli exponere solent, deinde in clibano exsiccare; iisque pro alimento usitatissimo cum pane hordeaceo vescuntur. Attamen Ficubus, quæ in Gallo-Provincia, Italia, & Hispania exsiccantur, multo deteriores sunt; quandoquidem ex clibani calore saporem injucundum contrahant. Igneus tamen calor necessario requiritur ad ovula culicum interimenda; alioqui hi fructus brevi vermiculis scaterent, & corrumperentur.

Nec satis admiranda sunt rusticorum labor, & patientia, qui duorum mensium intervallum, & amplius insumunt ad horumce culicum nidos, ornos nempe, quæritandos, & prout maturescunt, legendos, & ex Ficu agresti in Ficum domesticam transferendos. Verum hæc pœna infructuosa non est: siquidem Ficus domesticæ, quæ apud nos in Gallo-Provincia viginti quinque libras Ficuum vix referunt, sic excultæ, & præparatæ ducentas, & octoginta libras, & amplius referre solent.

Ficus, tum recentes, tum exsiccatæ, cibum præbent usitatissimum, præsertim meridionalibus in regionibus. Recentes, modo maturæ sint a ventriculo facillime digeruntur, & quovis alio horario fructu celerius concoquuntur. Galenus, ut salubrem vitam degeret, ab omni fugaci Pomo se abstinuisse tradit a 28. ætatis anno ad senectutem usque, exceptis exacte maturis Ficubus atque Ulvis. Mediocriter nutriunt, alvum molliunt, pulmonibus, renibus, & vesicæ conducunt, abstergendi facultatem habent, & arenulas deturbant: sed sanguinem valde laudabilem non gignunt. Earum frequentior usus flatum generat, atque jecori, lienique officit, carnem laxam, turgidiusculam & fungosam efficit. Ea cavere debent, qui viscerum obstructionibus sunt obnoxii, illi quoque, qui humidioris sunt alvi. Est autem post Ficus sumptas affatim biben-

dum, ne in ventriculo subsistant aut in intestinis: mora enim putrescunt, & febres putridas accendunt.

Exsiccatæ Ficus seu Caricæ in usum medicum recentibus frequentius adhibentur. Eas pectoris & pulmonum vitiis, asthmati, tussi conducere inter Medicos convenit: mellei nempe, quo turgent, succi ope, alvum & faciliorem reddunt. & ad excretionem irritant, præsertim ante alios cibos præsumptæ: spissiores qui pectori inhærent, humores concoquunt, maturant, & expurgant: renes ab arenulis liberant: vesicæ dolores mitigant: gravidæ, si Ficubus aliquot ante partum diebus vescuntur, facilius parere existimant; eas vero tostas, appropinquante partu, frequenter comedant. Exanthemata seu papulas & sudores provocant, unde in decoctis pro puerorum variolis & morbillis a Medicis quamplurimis præscribuntur. Earumdem decoctum in colicis plumbariorum doloribus affatim epotum, a quibusdam multum commendatur: oris ac faucium tumores, & abscessus cito facileque ad suppurationem perducit, sæpius in ore detentum aut gargarizatum. Vis venenis letalibus resistendi a Galeno ipsis tribuitur; & ex his Mithridates insignem illam antidotum paravit, qua se contra venena præservare solebat. Constabat autem ex viginti foliis Rutæ, Caricis duabus, & nucibus Juglandibus siccis duabus simul contritis cum grano salis.

Caricarum frequentem usum pediculos generare, præter Galenum, Paulus Ægineta, Oribasius, & recentiorum quamplurimi sibi persuasum habent. Observat tamen Athenæus, *l. 2. Deipnosoph.* Anchimolum, & Moschum Philosophos & Rhetores in Elide huic morbo non fuisse obnoxios, licet per totam vitam aquam bibere, & Ficubus tantum vesci soliti fuerint. Addit tamen illorum sudorem adeo graviter oluisse, ut eos in balneis omnes aversarentur, unde Simon Paulli monet illos qui hircum subalarem olent, ut a Ficuum esu sese abstineant. Bilem vero fermentant & rarefaciunt, unde bilescere dicuntur sicut mel, saccharum, & cætera dulcia: quapropter biliosis minime conveniunt; & in febribus a bile exortis, aut in hepatis aut lienis inflammationibus vitandæ sunt.

Præscribuntur n. v. vel vj. pro liquoris singulis libris ad decocta pectoralia. Cavendum ne Caricæ aut alii fructus supradicti nimia quantitate usurpentur in decoctis; ne viscidiora facta & spissiora, ventriculum graveñt, nec facile urinarias vias permeent.

℞. Liquiritiæ exsiccatæ, rasæ, & contusæ ℥j. Caricas n. xij. Coquantur in aquæ communis ℔j. ad medias. Percoletur liquor, & fiat Julap. cochleatim exhibendum in tussi vehemente, ad humorum acrimoniam demulcendam, & expectorationem promovendam.

℞. Ficuum pinguium ℥ij. Contusæ macerentur in Sp. vini ℔jß. per diem integrum. Tincturam exprime & accende ad Syrupi consistentiam. Per cochlearia exhibeatur in tussi, raucedine, & asthmate.

℞. Caricas duas tresve Macerentur per noctem in aqua vitæ. Asthmaticis mane comedendæ exhibeantur.

℞. Folior. Hyssopi, M. j. Caricas n. vj. Bulliant in aq. limpid. ℔ij. ad medias. Coletur decoctum in asthmatis paroxismo calide exhibendum.

℞. Orizæ mund. & lotæ ℥ß. Ficus pingues & Dactylos enucleatos ana n. vj.

n. vj. Jujubas, Sebesten ana n. xij. Passular. ab acinis purgatar. ℨvj. Folior. Pulmonar. Capilli Vener. ana M. j. Flor. Papaver. rhœad. & Tussilagin. ana pug. j. Glycyrrhizæ exsiccatæ, rasæ, & contusæ ℨjß. Bulliant in aq. comm. ℔vj. ad tertiæ partis consumptionem; & coletur decoctum pectorale.

℞. Rasuræ C. C. ℥ß. Caricas ping. n. vj. Semin. Aquileg. Fœniculi ana ℨij. Fiat decoctum s. a. in s. q. aq. comm. per cyathos calide exhibendum, ad variolarum & morbillorum eruptionem adjuvandam.

℞. Ficus pingues exsiccatas n. xij. Minutim concisæ macerentur calide per horas duas tresve in lactis ℔j. Deinde bulliant leviter, & decoctum percolatum servetur pro gargarismate in faucium & tonsillarum inflammatione.

Caricæ externe admotæ sub cataplasmatis forma, vel torrefactæ, vel in lacte coctæ, tumores vel coquunt vel discutiunt, abscessusque maturant & rumpunt: cum fermento & sale tritæ, bubones pestilentiales ad suppurationem brevi perducunt. Eædem torrefactæ gingivarum tubercula maturant. Si vero hæmorrhoidibus dolentibus admoveant, dolorem cito sedant.

ARTICULUS SEXTUS.

De Myrobalanis.

Myrobalani, *Offic.* fructus sunt inter se diversi, exsiccati, exotici, veteribus Græcis incogniti, ab Arabibus in usum medicum advocati, & ex Græcis recentioribus soli Actuario noti. Illi autem distinguendi sunt a Myrobalano *Plinii*, quod Glans unguentaria seu Nux Ben in officinis hodie dicitur, & a Dioscoride Βάλανος μυρεψική nuncupatur, de qua suo loco agemus.

Avicenna & Serapio Myrobalanorum quatuor species recensent, quas *Helilegi* nominant; flavas seu citrinas, nigras seu Indicas, Chebulas, & Sinas. Citrinas & nigras ejusdem generis existimabant, maturitatis ratione inter se diversas tantummodo; rati nempe immaturas flavas esse, nigras vero maturas, quæ Indicæ quoque ratione colori dicebantur. At vero quæ Seni aut Sinicæ vocabantur, nunc prorsus ignotæ sunt, nisi easdem cum Emblicis esse velis, ut Garzias putat. Belliricæ vero & Emblicæ inter Myrobalanos ab iisdem non annumerantur; de his enim Serapio & Avicenna seorsim agunt. Posterior ætas hosce ambos fructus Myrobalanorum numero adjunxit, prætermissis vero Sinicis, utpote ignotis. Recentiores ergo quinque Myrobalanorum species constituerunt, quæ adhuc in officinis reperiuntur, & in usum medicum usurpantur; scilicet Citrinæ seu flavæ, Indicæ sive nigræ, Chebulæ, Belliricæ, & Emblicæ; quæ quidem species quinque non ejusdem arboris, ut quidam existimaverunt, sed diversarum plane arborum fructus, ex Indiis orientalibus afferuntur.

Myrobalani Citrinæ, *Off.* Myrobalani teretes citrini bilem purgantes,

tes, *C. B. P.* 445. Helilegi Azafar, *Arabum:* μυροβάλανα ξανθά, *Actuarii:* vulgo *Myrobolans citrins*. Fructus sunt exsiccati, oblongo-rotundi, turbinati, quindecim lineas longi, novem lati, utrinque obtusi; coloris flavescentis seu citrini. Quinque ut plurimum striis majoribus distinguuntur cum totidem minoribus intermediis, & includunt sub cortice glutinoso & veluti gummoso, sesquilineam crasso, amaro, austero, & subacri, ossiculum dilutioris coloris, angulosum, oblongum, & scrobiculis quasi excavatum, cujus nucleus corneus aut candidus membrana tenuissima fulva obducitur. Eligendi sunt graves, recentes, & gummosi. Cortex tantum seu caro exsiccata in usum solummodo venit: nucleus lignosus ut plurimum rejicitur. Nascuntur in arbore, Pruni sylvestris magnitudine, foliis per conjugationes Fraxini aut Sorbi modo dispositis; quæ Myrobalanifera Sorbi foliis. *Joston Dendrol.* Nullam hujus arboris accuratam habemus descriptionem.

Myrobalani Chebulæ, *Off.* Myrobalani maximi, oblongi, angulosi, pituitam purgantes, *C. B. P.* 445. Helilegi Kebuli, *Arabum:* μυροβάλανα κιβυλά *Actuarii*: vulgo *Myrobolans chebules*. Fructus sunt exsiccati, citrinis similes, majores, magisque turbinati, in quinque similiter costas elevati, rugosi, colore foris obscuriore, & ad fuscum inclinante, intus ex rufo nigricante, sapore consimili, pulpa crassiore, cui putamen subest angulosum, crassum, cavernosum ut citrinorum, nucleum continens pinguem, oblongum, & eodem sapore præditum. Eligantur recentes, magni, pleni, non valde rugosi, graves, cortice seu carne lenta & fractu contumace.

Arbos quæ hos fructus profert, folia gerit simplicia, non conjugata; & Persicæ similia. Dicitur Myrobalanifera Persicæ folio, *Jonston. Dendrol.* cujus nulla descriptio. Aliam arborem sub Myrobalani Chebuli nomine Joannes Veslingius, *Annotationibus in librum P. Alpini de Plantis Ægypti*, describit in urbe Cayro excultam, sed ab illa prorsus diversam; siquidem folia profert bina communi petiolo insidentia & conjuncta, subrotunda & obtuse acuminata, a Persicæ foliis prorsus discrepantia, & cujus rami spinis armantur longis, peracutis, firmis. An genuina sit Myrobalani Chebulæ arbor, pronuntiare non ausim.

Myrobalani Indicæ seu nigræ, *Off.* Myrobalani nigræ octangulares; *C. B. P.* 445. Myrobalani Indæ, nigræ, sine nucleis, *J. B. T.* 1. 2·4. Helilogi Asuad, *Arabum:* Μυροβάλανα Ἰνδικὰ δαμασώνια *Actuarii*: Gallice *Myrobollans Indiens ou noirs*. Sunt fructus exsiccati, citrinis minores, novem lineas oblongi, quatuor aut quinque lineas lati, rugosi potius, quam striati; utrinque obtusi, foris nigri, intus bituminis aut picis instar splendentes, solidi, sulco tamen inani intus excavati, unde fructus immaturi potius videntur, quam perfecti; quandoquidem illa cavitas ad nucleum excipiendum destinata videatur, & revera nuclei rudimentum in nonnullis observetur: sapore donantur subacido, acerbo, acerbo, amaricante cum acredine obscura; dentibus adhærent & salivam exprimunt. Cum his permixti aliquando inveniuntur in officinis alii fructus angulosi magis, & paulo majores nucleo donati, qui eædem Indicæ Myrobalani videntur esse, sed ad maturitatem provectæ. Eligendæ sunt recentes, nigræ, graves, carne dura, firma, densa.

Eas

Eas profert arbor, Pruni sylvestris magnitudine, quæ folia gerit Salici similia. Dicitur Myrobalanifera Salicis folio, *Jonston. Dendrol.*

Myrobalani Bellericæ, *Off.* Myrobalani rotundæ Belliricæ, *C. B. P.* 445. Belilegi *Arabum*, μυροβαλανα βελλερικὰ *Actuarii*: Gallice *Myrobolans Bellirics*. Fructus subrotundi sunt, nonnihil angulosi, Nucis moschatæ forma, & quodammodo colore, ad flavedinem paulo vergentes, unciam pene longi, decem circiter lineas lati, in pediculum crassiorem Ficus instar desinentes, cortice amaro, austero, & adstringente, lineam crasso ac molliore, sub quo latet ossiculum dilutius, in cujus cavitate continetur nucleus Avellanæ nucleo similis, ex rotundo acuminatus, & mucronatus. Eligantur recentes, cortice denso, & carne minus solida Chebulis aut citrinis.

Arbor quæ Myrobalanus Lauri folio subcinericeo, *Jonston. Dendrol.* foliis est Lauri, sed pallidioribus, eaque Pruni sylvestris magnitudine.

Myrobalani Emblicæ, *Off.* Myrobalani Emblicæ, *C. B. P.* 445. Myrobalani Emblicæ in segmentis nucleum habentes, angulosæ, *J. B. T.* 1. 206. Amlegi, vel Emlegi, *Arabum*: μυροβάλανα εμπελιτικὰ vel εμπλικὰ *Actuarii*: vulgo *Myrobolans Emblics*. Fructus sunt exsiccati, sphærici ferme, sex angulis distincti, e cinereo nigricantes, diametri semjuncialis, etiamsi majores quandoque occurrant: continent sub pericarpio carnoso in sex partes per maturitatem dehiscente ossiculum leve, albidum, Avellanæ magnitudine, angulosum, in tres cellulas distinctum, & quod per maturitatem in tres partes dehiscit. Ut plurimum carnis seu pericarpii segmenta exsiccata afferuntur, nigricantia, saporis aciduli, austeri, cum acredine quadam obscura. Eligendæ sunt Emblicæ recentiores, carnosiores, crassiores, ponderosiores.

Arbor quæ Myrobalanifera foliis minutim incisis, *Jonston. Dendrol.* non solum cæterarum proceritatem superat, sed foliorum etiam forma ab iis longe differt: hæc enim minutim inciduntur, & parum longa sunt. Nulla accuratior ejus descriptio reperitur. Samuel Dale, *in sua Pharmacologia*, existimat, arborem esse Nilicamaram, *Horti Malabarici vol.* 1. descriptam. Rajus vero esse arborem Tani, *Ejusdem Horti Malabarici vol.* 4. descriptam suspicatur. Sed de his nobis non plane constat.

Indi his utuntur Myrobalanis ad depsanda coria, & atramentum conficiendum: iisdem quoque vescuntur muria conditis, appetentiæ excitandæ causa.

Omnes Myrobalanorum species in Indiis orientalibus nascuntur, Bengala nempe, Cambaya, Malabara.

Aqua in qua Myrobalani maceratæ fuerunt, chartæ cæruleæ colorem purpureum affert, propter salem essentialem acidum.

Myrobalani omnes analysi Chymica sulphuris copiam non mediocrem præbent, multumque liquoris acidi, salis vero fixi paululum cum abundante terra permixtum. Præterea aqua, in qua Myrobalani macerata fuerunt, chartam subcæruleam purpuream efficit: unde concludendum Myrobalanos vim suam adstringentem obtinere a sale quodam essentiali aluminoso, oleosis partibus mediocriter involuto; quod etiam sapore adstringente confirmatur.

Myrobalani a Medicis fere omnibus recensentur inter ea medicamenta

quæ alvum citra noxam solvunt. Nam etsi purgandi facultate polleant; nulla tamen virium imbecillitate aut molestia sumentes afficiunt, sed sua adstrictione viscera roborant, quin etiam universum corpus. Eamobrem in alvi profluviis, & dysenteria, ubi simul purgatione, & adstrictione opus est, commendantur, & specifice prosunt. Iisdem insuper infrænantur medicamenta omnia, quæ dejiciendo laborem inferunt, quo fit ut utiliter admisceantur Scammonio, & aliis purgantibus valentioribus. Id tantum illis noxæ adscribunt, quod obstructiones, & viscerum infarctus augeant: proinde ne obstructis exhibeantur, præcipiunt.

Omnes simul præscribuntur anatica dosi ad ℥j. vel ℥jß. in infuso, vel decocto leviore: in substantia vero ad ʒiij. vel ʒiv. sed raro. Minime enim in substantia purgare asserunt, sed vehementer adstringere. Infusum blande purgat absque multa adstrictione: Decoctum magis purgat, & adstringit simul. Earumdem tostarum pulvis potentius adstringit, & nullo modo purgat.

Præterea utiles sunt ad dentes vacillantes firmandos, earum decocto os sæpius colluendo. Feliciter præscribuntur in affectibus oculorum, & in ventriculi, hepatis, & viscerum atonia, ad eorum fibras nimis laxatas roborandas, & restituendas. Ibi vero a Mesue tantopere commendatur, ut dicat ab earum usu senectutem remorari, & corpus floridum, & juvenile servari.

℞. Myrobalanor. citrinar. pulveratar. ʒj. Rhei pulverati ʒß. Syrup. de Cichorio comp. q. s. M. Fiat bolus ad purgandum in alvi fluxu.

℞. Myrobalanorum citrinarum tostarum, & pulveratar. ʒj. Nucis moschatæ ʒß. Laudani Opiati gr. ß. Conserv. Rosar. rubrar. q. s. M. F. bolus adstringens in alvi fluxu.

℞. Quinque Myrobalanorum crassiuscule contritarum ana ʒj. Rhabarbari ʒj. Macerentur in aquæ calentis ℥vj. per sex horas. Fiat colatura, cui adde Syrupi Rosar. pallidar. ℥j. Fiat potio purgans in alvi fluxu.

℞. Quinque Myrobalanor. crassiuscule pulveratar. ana ʒij. Rosar. rubrar. ʒiij. Macerentur in aq. comm. ℔ij. supra cineres calidos. Fiat colatura, cui adde Syrup. Berberis vel Granatorum ℥j. Hauriat æger per cyathos in alvi fluxu, & hæmorrhagiis.

℞. Myrobalanor. citrinar. contusar. ʒij. Macerentur in aquar. Rosar. & Plantagin. ana ℥iij. Fiat colatura pro collyrio in ophtalmia incipiente.

Myrobalani usurpantur in Confectione Hamech, Pilulis aggregativis, Pilulis lucis, Pilulis sine quibus, & Pilulis tartareis *Quercetani*.

Post recensitas Myrobalanorum species, de fructu exotico mentionem facere non dubitavi, qui sæpe cum Myrobalanis citrinis reperitur, quique Samueli Dale videtur esse ipsa Myrobalanus citrina abortiva, & alterata propter cujusdam insecti animalis puncturam.

Dicitur Faba Bengalensis, Myrobalani species a nonnullis credita; *Samuelis Dale*, *Raii Dendrolog.* 134. Faba Bengalensis, *Anglorum*. Est excrescentia densa, rugosa, rotunda, compressa, cava umbilici in modum, unciam circiter lata, foris fusca, intus nigricans, saporis styptici & adstringentis, odoris nullius.

Do-

Doctor Marloe Medicus Anglus primus, inquit Samuel Dale, exoticum hocce medicamentum orbi litterato ejusque usum publicavit sub ænigmatico nomine Fabæ Bengalensis. Unde nonnulli fructum ex Bengala, *Clusii exoticor. lib. 2. cap.* 14. esse opinati sunt: alii Myrobalani quamdam speciem: alii denique florem Myrobalani citrinæ, quia persæpe inter fructus illos invenitur. Sed Sam. Dale existimat esse excrescentiam quamdam ex punctura insecti alicujus excitatam, aut potius ipsum Myrobalani citrinæ fructum vulneratum, qui venenati hujusce ictus occasione monstruosam hanc formam assumit. Pruni sæpe observantur hujusmodi ictu ab insecto quodam inflicto formam naturalem amisisse, & cavos intus fieri absque ullo ossiculo.

Ille fructus fortiter adstringit, & ad omnes hæmorrhagias, præsertim ad hæmoptysim sistendam summe utilis, sanguinem modice incrassans, venarum, & arteriarum oscula constringens, & rupturas consolidans, humores acres, & erodentes contemperans.

ARTICULUS SEPTIMUS.

De Colocynthide.

COlocynthis, & Pulpa Colocynthidos, *Off.* κολοκυνθὶς, *Dioscoridis*, & *Galeni*, σικυώνη & σικυωνη: σπόγγον, *Hippocratis*: Haanthal, *Arabum*: Kandel, *Serapionis*: Fel terræ, & Nex plantarum, *Quorumdam*: vulgo, *Coloquinte, ou Pommes de Coloquinte*. Fructus est sphæricus, pugni circiter vel Mali Aurantii magnitudine, cujus pulpa exsiccata fungosa, quasi cellularis, & foliolis membranaceis composita, arida, candida, lævissima ad nos affertur, exempto cortice flavescente, sapore intense amaro, acri, nauseoso, fauces lædens, cum immersis seminibus parvis, compressis, duris, albis vel rufescentibus, Cucumerinorum magnitudine, verum rotundioribus, tumidioribus, durioribus. Ex Alepo affertur.

Eligenda est hæc medulla candida, arida, rara, lævis, & intenso amarore prædita.

Planta, quæ dicitur Colocynthis fructu rotundo minor, *C. B. P.* 313. per terram spargitur flagellis asperis striatis: folia per intervalla profert singularia, pediculis longis hærentia, aspera, incana, & hirsuta, Citrulli divisura, sed minora, & ad quorum alas nascuntur pediculi tortiles. Flores luteoli, campaniformes, patentes, in quinque partes dissecti: ex his alii steriles sunt, nulli embryoni adhærescentes: alii fœcundi seu insidentes calyci, embryonive, qui deinde abit in fructum sphæricum, pugno æqualem, primum colore viridi herbaceo, & ubi ad perfectam maturitatem pervenerit, flavescentem, odore virosum, gustu amarissimum, qui sub cortice tenui coriaceo includit medullam candidam, fungosam, & quasi membranaceam, in tres partes divisam; quæ singulæ bina comprehendunt loculamenta, in quibus semina reperiuntur Cucumerinis similia, verum rotundiora, tumidiora, & duriora, nucleum album, oleosum, dulcem includentia. Nascitur in insulis maris Ægei, & ora maritima orientali.

Analysi Chymica, ex pulpæ Colocynthidis a seminibus separatæ ℔ij. ℥vij. prodierunt phlegmatis limpidi, insipidi, & inodori ℥ix. ʒvijß. quod tamen salis alcali urinosi nonnihil continebat, siquidem Sublimati corrosivi solutionem turbidam & leviter lactescentem effecerit : liquoris empyreumatici, subrufi, tum acidi, tum urinosi ℥iij. ʒijß. spiritus urinosi ℥j. ʒvjß. olei fœtidi, amari, acris ℥iij. gr. xij. Massæ nigræ carbonis instar in retorta residuæ, & gustu prorsus insipidæ pondus erat ℥x. ʒiiijß. quæ per horas octo igne reverberii calcinata ℥iiij ʒijß. tantum pendebat. Ex ea per lixivium extractæ fuerunt ʒiij. gr. lx. salis mere alcalini & caustici, qui ex Sublimati corrosivi solutione pulverem croceum intensum præcipitavit. Jactura partium in distillatione fuit circiter ℥xij. ʒj. in calcinatione vero ℥vj. ʒij.

Principia, quæ in hac Colocynthidis analysi manifesta se præbent, inter se mixta compositum resinoso-gummosum constituunt : scilicet sal alcali qui in Colocynthide luxuriat, cum olei acris portione compingitur in massæ gummosæ consistentiam, dum alia olei portio mediocris cum acido sale pauciore quidem in resinam facessit. Et ex his cum terra condensatis compositum exsurgit resinoso gummosum acre ; quod variis experimentis a D. Boulduc R. Sc. Acad. Socio Chymico in Colocynthide tentatis confirmatur, *Commentariis ejusdem Academ. anni* 1701.

Ex pulpæ Colocynthidis ℥viij. Extracti gummosi fere ℥iij. obtinuit ; ex eadem vero pulpæ quantitate, ope sp. vini, Extracti resinosi ℥ß. Spiritus vini pulpæ diutius in aqua fervente maceratæ affusus, & cujus gummea substantia separata fuerat, nullam ex tinctura extraxit. Econtra vero ex pulpa in spiritu vini macerata, & cujus tinctura resinosa abstracta fuerat, Extractum gummosum ope aquæ adhuc elicitum fuit a ℥ij. Colocynthidis decoctum per distillationem, aquam limpidam, inodoram & insipidam præbuit, nulla virtute cathartica donatam. Sed cum pulpæ Colocynthidis in musti ℔vj. infusæ ℥iiij. per duodecim dies fermentatæ fuerint, liquor fermentatus in distillatione præbuit primum liquoris spirituosi, odori & amari gustu ℥viij. deinde liquoris minus amari portiones quasdam, postea phlegma mere insipidum. Denique humor in alambice residuus rite percolatus, & evaporatus ad extracti solidi consistentiam, ℥ijß. massæ reliquit ; quod quidem extractum non ex sola Colocynthide, sed ex sapæ portione non mediocri productum fuit.

Liquoris spirituosi ℥j. viro robusto propinata nauseas & molesta ventris tormina absque ulla ventris vacuatione excitavit. Ejusdem spiritus ℥ij. vehementer purgaverunt cum ventris torsionibus ; Extracti vero gr. x. absque ulla vi, aut intestinorum corrosione, alvum blande subduxerunt. Extractum autem resinosum perparum purgat, sed violentissimos ventris cruciatus suscitat ; gummosum vero alvum mitius & copiosius movet, vehementius tamen quam extractum pulpæ fermentatæ supra recensitum.

Tandem si pulpæ Colocynthidos ℔j. exemptis seminibus, bulliat in aq. limpida ℔xij. per sex vel octo horas, & fiat colatura cum forti expressione ; tum massæ residuæ nova affundatur aqua eadem quantitate, bulliantque simul per horas duodecim, & fiat colatura ; ac tandem tertio bulliat pulpa residua

dua cum aq. ℔viij. per horas 14. ac percolatur decoctum cum forti expressione: quæ remanebunt in colatorio fœces, vix quartam libræ partem æquabunt pondere. Decoctiones vero simul mixtæ & ad medias evaporatæ, deinde refrigeratæ, concrescent in massam mucilaginosam glutinis instar, firmam ac densam; quæ tandem ulterius evaporata in extractum solidum exsiccatur, oleo quodam essentiali aromatico irrorandum, quod pro genuino & præstantissimo extracto Colocynthidis servari potest, & blande purgat a gr. iiij. ad xv.

Ex his omnibus concludere licet duplex inesse in Colocynthide partium genus, a quibus hujus mixti vis cathartica potissimum pendet, oleosarum nempe & salinarum acrium. Quæ quidem principia non in sola Colocynthide, sed etiam in aliis medicamentis purgantibus valentioribus observare licet, in Tabaco, ex. gr. Elleboro, &c. Hæc enim medicamenta oleo acerrimo pollent, cujus proprium est nervos irritare & vehementer convellere. Si enim ex. gr. olei Tabaci guttula vel minima in animalis vulnus inseratur, convulsiones statim patitur per totum corpus, & brevi convulsum moritur. Nec in salis purgantibus fortioribus hoc oleum acre & nervis infensum deprehenditur; sed amara quamplurima ex vegetabilium familia nervis infesta deprehenduntur, & quorumdam animalium, avium præsertim, nervos tanta vi aggrediuntur & convellunt, ut iis mortem inferant, ut ex Vvepferi observationibus *Tractatu de Cicutâ aquatica* satis patet. Horum autem mixtorum amarities ab oleo acri potissimum pendet, ut eorum analysis testatur.

Itaque ab oleosis hisce particulis catharticorum valentiorum actio potissimum pendet. Ab iis enim nervosæ intestinorum membranæ, cœterorumque viscerum nervi vehementer succutiuntur. Unde fortius compressæ omnium viscerum glandulæ, humores propter suam spissitudinem in illis stagnantes exprimunt & ad intestina propellunt. Ad illud quoque non parum confert alterum catharticorum principium, scilicet particulæ salinæ acres, tum fixæ, tum volatiles, quæ in illis deprehenduntur: quippe quæ vasorum ostiola subeuntes, vasa peragrantes, cum succis permiscentur, eos solvunt, & colliquant, quin etiam sæpe totam massam sanguineam nonnihil laxant. Hinc uberior serosorum humorum affluxus ex toto corpore ad intestina jam oleosis partibus stimulata: hinc copiosæ illæ per alvum evacuationes post catharticum exhibitum.

Verum oleosæ illæ partes majori copia per acidos sales in concretum resinosum coactæ, majorem, dum expanduntur in membranas nerveas, irritationem iis inferunt: inde intestinorum torsiones aut spasmodici motus, quos quidem nullæ aut parciores sequuntur alvi dejectiones ob humorum lentorem. Contra vero sales acres, qui majorem gummosi concreti partem constituunt cum paucioribus oleosis particulis, & maxime expansis conjuncti, non tam nervosas membranas irritant, quam succos, quibuscum permiscentur, solvunt, ac fluxiliores efficiunt. Attamen cum sæpe stimulo indigeant resinoso ad intestina torpentia excitanda, & solutos humors hac irritatione valentius excernendos: ea propter medicamina purgantia officio suo felicius funguntur, si resinosæ partes a gummosis non secernantur, quam si eorum concretorum alterutrum seorsim exhiberetur.

Illæ

Illæ partes oleosæ amaræ, & nervis infestæ quæ magna copia in Colocynthide deprehenduntur, sive in resinam cum acidis salibus sint condensatæ, sive a salibus acribus in gummosam substantiam expansæ, sive ab his salibus distillationis ope secretæ fuerint, sive rariores factæ, & fermentationis ope in spiritum æthereum conversæ, subtiliatæ sint; suam semper indolem retinent, amarorem nempe, & nervos irritandi virtutem, ut superius observavimus.

Colocynthis medicamentum est Medicinæ coævum, Hippocrati, Dioscoridi, Galeno, Plinio, Græcis tandem, & Arabibus notissimum. Purgans est valentissimum, & violentissimum. Ab omnibus Medicis commendatur ad humores crassos ac lentos vacuandos; pituitosos potissimum, quos ex distantissimis, & reconditissimis partibus educere opinantur. Paulus Ægineta scribit Colocynthidem non tam sanguinem, quam nervos purgare. Illius usus prædicatur in morbis inveteratis, & contumacibus, quos neque Agaricum neque Turpethum solverit; in affectibus nervorum, articulorum, viscerum obstructionibus, in cephalalgia, hemicrania inveterata, apoplexia, epilepsia, vertigine, asthmate, dispnœa, morbis articularibus frigidis, dolore ischiadico, dolore colico flatulento, hydrope, lepra, scabie, denique ubi malo nodo malus cuneus quærendus est, inquit C. Hoffmann. Non enim curamus graves morbos, quia numquam expedimus nos a lenientibus, inquit idem post Massariam. Præter ejus vim catharticam Medici nonnulli specificam quamdam, & mere alterantem qualitatem in ea agnovisse videntur; cum eam in primis Scribonius Largus laudet ad menses movendos, ad lumborum dolorem, & ad comitiales morbos; & Helmontius vocet Colocynthidem chronicorum morborum curatricem egregiam, ob vim resolutivam.

De Colocynthidis qualitate deleteria aut saltem periculosissima Medici quoque inter se conveniunt. Vehementer enim ventriculum, viscera, corpusque totum conturbat, nervos lædit, & nonnumquam vehementer concutit, venas aperit, & sanguinem elicit, intestina corrodit, & gravibus torsionibus excruciat. Quocirca nonnulli hocce medicamentum tanquam virosissimum, & tantum non mortem ipsam, ut ait C. Hoffmannus, ex foro medico procul ablegandum esse suadere volunt. Sed ab his dissentit Simon Paulli, qui eos tanquam meticulosiores condemnat; quandoquidem multi magnæ quidem in Medicina auctoritatis viri, secuti veterum vestigia, in morbis curatu contumacibus felici successu eam usurpaverint. Et revera hæc pharmaca cathartica potentissima sunt præsidia, modo rite, & opportune adhibeantur: quapropter Symphorianus Campegius junioribus Medicis consulit, ne Colocynthide utantur; solis antiquioribus ejus exhibitionem permittens.

Ejus noxas variis modis emendare tentarunt tam veteres, quam neoterici, tam Græci, quam Arabes. 1. Optime, & accurate hanc pulpam triturando, & in tenuissimum pollinem redigendo. 2. Addendo Tragacanthum, Gummi Arabicum, Mastichen, & alia adstringentia. Sed hæc ut nociva Dodonæus rejicit, qui Colocynthidem aliorum purgantium additione corrigi autumat. Quidam acidos liquores ad ejus vim catharticam temperandam adhibent: alii sales alcalinos, alii fermentationem, & nonnulli putrefactionem. Quidam extracta cum spiritu vini

vel

vel cum aqua præparant. Verum enim vero cum Colocynthis, non ad alvum blande tantummodo subducendam, sed ad catharsim potentissime promovendam sæpius usurpetur; præparationes, quibus ejus vis purgatoria nimis debilitatur, prorsus inutiles sunt, ac proinde rejiciendæ. Illæ tantum emendationes admittendæ nobis videntur, quæ ejus substantiam extendere valent; ne ejus particulæ crassiores intestinorum membranis alicubi adhærescentes, nimis violentam irritationem, inflammationemque ibi excitarent, aut eam partem eroderent. Sic si fortiter purgare velis, Colocynthidis pulpa adhibeatur accurate trita, & divisa, qualis sub trochiscorum forma adhiberi solet; & usu diuturno compertum est nullam ab ea noxam inferri, modo opportune, & debita dosi adhibeatur. Sæpissime etiam stimuli loco tantum cum aliis purgantibus medicamentis consociatur, & parciore dosi. Si vero non minus efficaci, sed minus vehemente opus sit catharsi; tum decoctum Colocynthidis ex aqua, vel vinum in quo eadem infusa fuerit, vel etiam extractum cum aqua paratum, vel extractum ejusdem cum musto fermentatæ feliciter usurpantur. Extracta vero sæpius in usum veniunt quam infusiones vel decoctiones, quæ ob intensum amarorem ægrorum palato sæpe minus arrident. Extractum vero cum spiritu vini paratum minus purgat, ut jam diximus, quam ipsa substantia; & longe majores ventris cruciatus gignit.

Dioscorides hanc pulpam proponit ad quatuor obolorum pondus cum aqua mulsa, melle cocto, Myrrha, & Nitro sub forma boli vel pilularum exhibendam: si vero mitius purgandum sit, aquam mulsam, vel passum in pomo excavato coctum propinare jubet. Aetius eamdem fere methodum secutus pro mitiori purgatione Colocynthidem justæ magnitudinis sumit, & ex ea superne aperta semen eximit: deinde pulpa omni citra semen in ipsa recondita, pomum replet sapa aut vino dulci veteri, & per diem ac noctem macerari sinit: tandem transcolatum per pannum vinum calefactum bibendum exhibet.

Pulpa Colocynthidis in substantia per os exhibetur a gr. v. ad ℈j. & quidem tenuissime trita. In decocto vel infuso a ℈ß. ad ʒj. sed raro propter amaritiem: & tunc decoctum vel infusum accurate percolandum est. In decocto pro enemate ad ʒj. vel etiam pro apoplectico ad ʒjß. vel ʒij. Observandum quoque decoctum pro clysteribus rite percolandum esse, ne quædam supersint Colocynthidis ramenta aut membranulæ, quæ intestinorum membranis adhærentes horrenda excitant symptomata, ut Etmullerus observavit.

Si nimia Colocynthidis dosis exhibita fuerit, ita ut hypercatharsis aut convulsiones superveniant, vel metuendæ sint; præcaveri possunt vel curari oleo tum affatim epoto, tum in intestina injecto.

Hoc autem Pharmacum morbis acutis raro prodest, nec convenit biliosis naturis, nec præfervidis visceribus. Nec puerorum, nec senum, nec prægnantium, (fœtus enim vel supposita enecat,) sed ætate dumtaxat florentium, & robustorum medicamentum est.

Trochisci Colocynthidis, vulgo in officinis ab Arabica denominatione Trochisci Alhandal dicti, sic præparantur.

℞. Pul-

℞. Pulpæ Colocynthidis albæ, levis, & a seminibus repurgatæ; quantum libuerit. Incidatur forcipe ut decet, postea manibus cum olei Amygdalar. dulcium q. s. fricetur, dein teratur in mortario, donec in pulverem tenuissimum redigatur; qui excipiatur s. q. mucilaginis gummi Tragacanthi aqua Rosar. extractæ. Formentur Trochisci parvi, qui in umbra exsiccati, rursus in tenuissimum pollinem redigantur: & cum eadem mucilagine fiant rursus Trochisci, qui siccati tertio pulverizentur, & similiter in Trochiscos formentur ad usum servandos. Dosis a gr. vj. ad ℈ß.

Usus apud Pharmacopæos Parisienses invaluit, & quidem laudandus; ut in singulis Compositis Pharmaceuticis ubi Colocynthis desideratur, pro cruda Colocynthide hi Trochisci curiose elaborati substituantur.

℞. Pulpæ Colocynthidis minutissime concisæ ℈ß. Infunde in vini albi ℥vj. Macerentur per noctem. Trajiciatur vinum per chartam emporeticam, quo dissolvatur Mann. Calabr. ℥j. Fiat potio cathartica.

℞. Trochiscor. Alhandal gr. xij. Pulpæ Cass. recens extractæ, & mundatæ ℥j. M. F. bolus ex pane azymo devorandus.

℞. Trochiscor. Alhandal gr. x. Scammon. gr. vj. El. Diaprum. ℥ß. F. bolus.

℞. Trochiscor. Alhandal gr. vj. pulver. Jalap. gr. xv. Aquilæ albæ gr. x. Cons. Rosar. q. s. M. F. bolus.

℞. Extracti Colocynthidis gr. vj. Aloes lotæ ℈j. Croci pulver. gr. xv. cum Syr. de Absynthio. M. F. bolus ad menstrua suppressa provocanda.

℞. Pulpæ Colocynthidis ʒjß. Radic. Pyrethri ℈ß. Coque in aq. comm. q. s. ad ℥xij. Colaturæ adde vini stibiati ℥iij. Salis gemmæ ʒij. Fiat enema in affectibus soporosis, & in apoplexia.

Usurpatur Colocynthis in Hyera Diacolocynthidos, Confectione Hamech, Extracto Panchymagogo *Crollii*, & *Hartmanni*, Pilulis de Euphorbio, & de Sagapeno *Quercetani*, Pilulis ex duobus *Pharmacop. Londinensis*, Pilulis cachecticis *Charas*, Pilulis de Agarico, aggregativis, polychrestis, cochiis, fœtidis, aureis, mercurialibus, & in Unguento de Artanita.

Tanta purgandi facultas eminet in Colocynthide, ut exterius umbilico admota ejus pulpa cum felle bubulo, non solum alvum dejiciat, sed vermes in intestinis nidulantes enecet, & expellat: quin etiam odore vel tactu alvum movere dicitur.

ARTICULUS OCTAVUS.

De Cassia solutiva.

Cassia solutiva, Cassia nigra, Siliqua Ægyptiaca, *Off.* & Cassia fistula, *Quorumdam*: Eiarxamber, *Serapionis*: Chaiarsandar, *Avicennæ*: Κασσία μέλαινα *Actuarii*, & *Græcorum recentiorum*. Siliqua est, quæ non debet confundi cum Cassia aromatica veterum Græcorum, quæ Cassia Syrinx dicebatur, nunc vero Cinnamomum, neque etiam cum Cassia lignea recentiorum. Hæc enim inter cortices aromaticos, illæ vero inter fructus ca-

catharthicos annumerandæ sunt. Cassia solutiva veteribus Græcis prorsus ignota fuit. Ejus salubrem usum Arabes cum essent experti, omnium primi valde commendaverunt. Fructus est exoticus, seu siliqua teres & cylindracea, cubitalis, unciam circiter crassa, composita ex putamine lignoso, tenui, duriusculo, foris ex spadiceo nigricante, intus flavescente, in varia loculamenta a dissepimentis transversim positis, parallelis, ligneis, tenuibus, interius diviso, & medulla in his inclusa molli, nigra, mellea, subdulci, cum quadam acredine; in qua delitescunt semina oblongo-rotunda, depressa, dura, fulva, nitida. Duplex Cassia solutiva in officinis reperitur: altera Orientalis seu Alexandrina, vel Ægyptiaca, nempe quæ ex Ægypto nobis affertur: altera Occidentalis, quæ scilicet in Americanis insulis exculta, maxima copia & minore pretio huc devehitur. Hæc cortice est crassiore, magis aspero & rugoso; medulla vero acri & nauseosa. Illa vero cortice donatur tenuiore, intensius nigricante; pulpa vero dulci, nec ingrata gustu: quapropter Occidentali anteponitur.

Eligendæ sunt Siliquæ ponderosæ, recentes, plenæ, mutæ, id est, quæ succussu agitatæ commotis intus seminibus non resonent; quarum pulpa pinguis sit, nigredine splendens, dulcis, non acerba ob immaturitatem, non acescens ob vetustatem, non exsiccata nimis, non nimis humida, non sit obducta: in cellis enim vinariis aut latebris a mercatoribus reponi solet, vel arena opertis; & aqua inspergi, quo plenior ac recentior videatur: sed ibi citissime acescit, aut situm contrahit.

Medulla in usu sola venit, rejectis acinis & cortice ac dissepimentis lignosis. Quapropter extrahitur ex siliquis, & per setaceum trajicitur; & flos Cassiæ dicitur, vel Cassia mundata nuncupatur.

Arbor, quæ hanc Siliquam gerit, dicitur Cassia fistula Alexandrina, *C. B. P.* 403. Cassia purgatrix, *J. B. T.* 1. 416. Cassia nigra, *Dodon. Pemptad.* 787. Arbor Cassiam solutivam ferens, *Bontii*: Conna, *H. Malabar. T.* 1. Quauhayohuatli 2. sive Cassia fistula, *Hernandez*. Sic autem a R. P. Plumerio, *in suo Botanico Americano manuscripto*, *vol.* 7. *fol.* 103. accurate describitur. Nucibus Juglandibus nostratibus similis fit arbor, si situm ramorum seriemque foliorum spectes; licet cortice tenuiori, politiori, deforis leucophæo, intus vero carneo, truncus ejus vestiatur, Ejusdem autem trunci materies solida, e ruso intus nigricans, alburnoque pallido circumdato. Folia fere Nucum nostratum proferunt rami bina scilicet & bina, juxta ramusculos seu costas tenues virentes, pedem & semis circiter longas, & ad exortum tumescentes. Quinque aut sex foliorum conjugationes ut plurimum unicuique adhærescunt costæ. (Finiri tamen quasdam unico singulari folio sæpe contingit.) Singula folia Nucum foliorum colorem fere, soliditatemque obtinent, licet propter costularum tenuitatem paulo magis in superficie uniantur. Formam cuspidis lanceæ referunt etiam, quinque aut quatuor scilicet pollices longa, duos circiter lata, in summitate acuminata, & ad basim rotundata.

Circa eosdem foliorum ramusculos aut costas, ramusculi alii paulo longiores tres aut quatuor simul enascuntur, plurimis onusti floribus jucun-

do

do ſane ſpectaculo conſpiciuntur. Quilibet autem flos pediculo appendet duos pollices circiter longo, calycemque obtinet concavum, quinque foliolis fere ovatis, e viridi luteſcentibus, & dimidiæ ungulæ magnitudinem vix ſuperantibus efformatum. Ex illo calyce quinque exoriuntur petala in orbem poſita, perpulchre luteſcentia, & cochlearis in modum omnino excavata, & cochlearis etiam modo ſubrotunda. Ex his tamen quinque petalis duo paulo aliis ſunt ampliora, ſingulaque pollicis amplitudinem vix excedunt, coſtuliſque levibus per totum ſunt venoſa. Ex eodem calyce decem ſtaminula luteo-pallida, & apice luteo ſingula pollentia exſurgunt, ſed varia & inæqualia: quædam ſcilicet aliis longiora, & aliis breviora: tria tandem adunca ſunt, ſeptem vero recta. Inter hæc ſtamina piſtillum prominet vermiculo virenti & adunco ſimile, quod tandem in ſiliquam evadit teretem, rectam, paulo minus pollicem craſſam, & pedem & ſemis circiter longam. Lignoſa materia, tenui tamen conſtat jam dicta ſiliqua; tubuſque ligneus proprie ineſt undique clauſus, cuticula indutus e nigro caſtaneo, minutiſſimiſque rugis tranſverſim exarata, exceptis ventre & dorſo, quorum longitudinem percurrit faſciola omnino glabra & unita. Innumeris etiam intus diſcernitur cellulis ille tubus, quas laminæ tenues, etiam lignoſæ, orbiculares & parallelæ efformant; pulpa medulloſa, dulci, primum albicante, dein flaveſcente, tandem per maturitatem nigricante oblinitæ. In qualibet cellula ſemen continetur durum, ſubrotundum, compreſſum, fere cordiforme, caſtaneoque colore delibutum, ac tandem filo tenuiſſimo ad cellulæ parietes alligato.

Aprili & Majo potiſſimum floret hæc arbor in Americanis inſulis; dumque foret, foliis ſuis omnino viduatur, ut Amygdalis, Pomis, Perſicis, multiſque aliis noſtratibus arboribus contingere in Europa demiramur.

Ex floribus optima Conſerva conficitur leniter purgans, ſicut & juniores ſiliquæ ſaccharo conditæ.

Americæ proprie indigena non eſt hæc arbor, ſed aliunde translata ex Africa, aut ex Indiis orientalibus. In Ægypto & omnibus fere Indiæ orientalis Provinciis calidis naſcitur.

Analyſi Chymica, ex ℔ij. ℥v. ʒiiij. pulpæ Caſſiæ Alexandrinæ per B. V. diſtillatæ prodierunt phlegmatis limpidi & fere inſipidi, cum exiguo admodum Caſſiæ odore ℥vj. ʒv. gr. xij. acidi tamen notas præbuit, Heliotropii tincturam cæruleam in rubrum immutando: deinde phlegmatis prorſus inſipidi & inodori ℥j. ʒvijß. Maſſa reſidua exſiccata & indurata pendebat ℥xxviij. ʒiiij. quæ per retortam diſtillata exhibuit ſpiritus acidi ruſeſcentis ℥x. ʒiiij. ſpiritus tum acidi, tum urinoſi ʒix. ſpiritus mere urinoſi ʒiiij. gr. lx. olei empyreumatici craſſioris ʒiiij. gr. xlvij. Maſſa combuſta nigra in retorta ſuperſtes pendebat ℥x. ʒjß. quæ per 20. horas calcinata; donec nullum amplius fumum emiſerit, cineres reliquit ex fuſco rubentes ad pondus ℥j. ʒv. ex quibus ſalis lixivioſi mere alcali fixi ʒvj. cum gr. xij extractæ fuerunt.

Jactura partium avolantium in diſtillatione per B. V. fuit ʒiiij. & gr. xxiiij. In diſtillatione vero per retortam ℥iiij. tandem in calcinatione ℥viij. ʒiiij. gr. xxxvj. in flammam & fumum abierunt.

Præ-

Præterea pulpa Cassiæ facile acescit; eademque pulpa aqua plurima diluta, & per plures menses in dolio asservata, salem essentialem cremori Tartari plane similem deponit.

Per hanc analysim patet inesse in pulpa Cassiæ acidum salem volatilem & tenuem, qui primum exit in distillationem, alium vero fixiorem, qui nonnisi igne vehemente cum oleo propellitur: perparum salis urinosi, mediocremque ibi reperiri terræ portionem; ac proinde pulpam Cassiæ vim sua obtinere a sale quodam essentiali cremori Tartari simili, sed tenuiore, seu terreis particulis minus implicito, & oleosis blandis magis temperato.

Ex omnium fere Medicorum consensu medulla Cassiæ catharticum est benignum & innoxium, omni sexui, ætati, temperiei, gravidis, & puerperis conveniens. Ex hujus medicamenti purgantis aliorumve similium benignitate Arabes ad purgandum audaciores facti sunt, quam Græci veteres, qui vehementioribus catharticis uti solebant. Utiliter autem præscribitur in febribus ardentibus & inflammatoriis, in affectibus pectoris, renum & vesicæ, & omnibus inflammationibus, tum externis, tum internis, quando purgationi locus datur; iisque succurrit affectibus, quos alia medicamenta purgantia exacerbarent.

Non solum ut catharticum magna dosi exhibetur, sed etiam ut alterans parva dosi & usu diuturno sæpe præscribitur, modo ad alvum duram & siccam emolliendam & subducendam, modo ad humores ad aliquam partem contra naturam affluentes per patentes intestinorum vias utiliter revocandos & expellendos, ut in affectibus quibusdam contumacibus & diuturnis, arthritide, catharro, calculo, hæmorrhoidibus, cephalalgiis diuturnis, hemicrania, &c.

Pulpa Cassiæ cum saccharo Cando & Liquiritia tanquam arcano utuntur Ægyptii ad renum vesicæque vitia. Ægyptiorum vestigia secuti Monardes & Matthiolus, pro infallibili, ut ajunt, præservativo habent, si ℥iij. quotidie tribus horis ante prandium devorentur.

Renibus & vesicæ inter remedia purgantia nullum esse Cassia convenientius, præter Mesuen, inculcat Fallopius. Verum non omnes Medici ea de re idem sentiunt; quandoquidem Pigræus & Fabricius Hildanus his partibus infestam Cassiam statuant, & Ballonius scribat *in Ephemeridibus* Lithothomos Parisienses observasse inimicissimam esse Cassiam illis, quibus sectione detractus est calculus. Quotidiana tamen experientia didicimus nihil iisdem a Cassia rite exhibita hodie metuendum esse. Revera Fallopius ipse, qui in vesicæ affectibus Cassiam laudat, ardorem urinæ excipiendum esse monet. Nec dubitandum est quin renum & vesicæ morbis inflammatoriis nimium adhuc vigentibus non secus ac alia omnia purgantia medicamenta quæ hosce morbos exacerbant, utpote ortus vel a spasmodica nervorum aut membranarum diathesi, quam calculorum collisio aut attritus inducit, aut a seri salsugine quæ ureteres ac vesicam moleste vellicando lædit. Sed si aliqua purgandi necessitas sub his morbis occurrat, nullo certe medicamento minus noxio felicius levabitur.

Alia sunt insuper incommoda, quæ Cassiæ exprobrantur. Dissolvit, inquiunt, tonum ventriculi; tormina parit, & flatus gignit. Unde nonnulli

li eam humidis ventriculis aut hypochondriacis & flatulentis minime convenire putant : bilioſis quoque , ob dulcedinem , nocivam aſſerunt . Sed hæc vitia facile corriguntur , ſi optima ſeu Alexandrina eligatur, & recens ac bene matura adhibeatur : talis enim nulla tormina ventris ſuſcitabit. Americana vero, quæ ſapore minus grata eſt, tormina quandoque excitat, ſicut & Alexandrina immatura & jam præ vetuſtate aceſcens. Præterea ſi humidior ſit ventriculus, & nimis laxatus ipſius fibrarum tonus, feliciter cum Rhabarbaro conſociatur . Cum medicamentum ſit ſaporis dulcis , tardæque , & ut ajunt , teſtudineæ operationis ; non mirum, ſi efferveſcentiam & intumeſcentiam nonnumquam concipiat in ventriculo & inteſtinis, & flatus gignat : quod quidem vitium vitabitur, ſi pro Caſſiæ ſubſtantia ejuſdem decoctum percolatum tantummodo exhibeatur, & quidem fervens propinetur; ſic enim neque flatus generat , neque ructus, minuſque moratur in ventriculo & inteſtinis. Neque etiam eſt, unde illius uſum reformident melancholici & mulieres hyſtericæ, quaſi vaporibus, quos vocant, movendis apta nata eſſet. Imo Caſſia ipſis erit admodum proficua, ſi cum cremore Tartari miſceatur , aut cum Tamarindis decoquatur : iiſdem quoque acidis medicamentis temperata , bilioſis innoxia fiet. Tandem ejus ſegnitiem utiliter excitant cætera purgantia medicamina acriora, velut Scammonium, Senna , Jalapa , Manna , necnon etiam ſtibiata Emetica, quæ ſtimuli loco ei adjunguntur, aut quibus conjungitur Caſſia ad eorum vim obtundendam . Sic in pleuritide, peripneumonia, cæteriſque affectibus inflammatoriis, quibus emeticorum aut catharticorum exhibitio convenit , maximi eſt præſidii . Mira quoque præſtat in illa doloroſa abdominis tenſione, quæ ſtibiatis præpoſtere exhibitis interdum ſuccedit; tuncque pro omni potu, intermediis juſculis, ſorbitio ex Caſſia feliciter propinatur.

Medullam Caſſiæ infantibus recens natis exhibitam , coloſtrum in inteſtinis ſtagnans purgando, eos a variolis immunes facere plures fide digni Medici aſſerunt . Drachmæ duæ vel tres juſculi vitulini aut ſeri lactis ℥vj. diſſolvuntur, & cochleatim exhibentur intra octo vel duodecim horarum intervallum, antequam mammis admoveantur.

Præſcribitur medulla Caſſiæ e cannis extracta & per ſetaceum trajecta a ʒij. ad ℥jß. tum ad alvum blande ſubducendam , tum ad purgandum , vel ſola , vel cum aliis medicamentis purgantibus ſub forma boli , vel in liquore conveniente diligenter ſoluta . Decocta vero ab ℥ß. ad ℥iiij. in potionibus propinatur , vel ſub enematis forma injicitur.

℞. Medullæ Caſs. recens extractæ & mundatæ ℥j. Rhei pulverati ℈j. Cremoris Tartari ʒß. M. F. bolus ex nebulis mane jejuno ventriculo devorandus, ſuperbibendo juſculum ex carne vitulina, ad purgandum. Vel

℞. Medullæ e Siliqua Ægyptiaca extract. ʒvj. Pulver. Cornachin. ℈j. F. bolus , ſuperbibendo ſeri lactis vel ptiſanæ cyathum unum. Vel

℞. Pulp. Caſs. ℥ß. Rhei pulver. ℈j. pulver. Jalap. gr. xij. Aquilæ alb. gr. x. Syr. flor. Perſicor. q. ſ. F. bolus purgans.

. . . undatæ ℥ß. Sacchar. Candi & Glycyrrhizæ pulver. ana ʒß. Fiat bolus

bolus ineunte prandio vel cœna sumendus ad alvum emolliendam; ad arthritidem præcavendam, aut lithiasim, & ad catharrosos affectus sanandos.

♃. Floris Cassiæ & pulpæ Tamarindor. ana ʒij. M. F. bolus paulo ante pastum exhibendus ad melancholicorum aut hystericarum alvum segniorem aut nimis adstrictam emolliendam & subducendam.

♃. Medull. Cass. Alexandr. ℥j. Syr. Violarum, vel Flor. Persicor. ℥j. Dissolv. in seri lactis, vel ptisan. pectoral. vel tincturæ folior. Sennæ aut decocti Tamarindor. ℥vj. F. potio.

♃. Folior. Sennæ ʒij. Rhabarbari & Tartar. solub. ana ʒj. Macerentur per noctem super cineres calidos in decocti Gram. ℥xij. Tum Mann. Cal. ℥jß. in hac infusione liquescat. Fiat colatura, qua dissolvantur Syr. Rosar. pallidar. ℥j. Medull. Cass. ℥jß. Dividatur liquor in duas doses quatuor horar. intervallo exhibendas, interjecto jusculo, ad catharsim promovendam.

♃. Medull. Cass. cum nucleis extractæ ex fistulis ℥j. Mann. Cal. ℥jß. Rhei el. & Salis vegetabilis ana ʒj. Bull. leviter in liquoris convenientis ℥vj. Fiat colatura calide exhibenda tribus horis ante jusculum.

♃. Medull. Cass. cum nucl. ℥iij. Mann. Cal. ℥ij. Bull. leviter in decocti pectoral. ℥xij. Fiat colatura, qua dissolv. Syr. de pom. comp. ℥j. aut Tartar. stib. gr. vj. Dividatur in duos haustus quatuor horar. intervallo exhibendos, interjecto jusculo.

♃. Medull. Cass. extractæ, non mund. ℥iij. Tamarindor. ℥jß. Bull. leviter in seri lactis ℔ij. Colatura per cyathos exhibeatur.

♃. Pulp. Cass. ℥j. Mell. violati ℥ij. Dissolve in decocti emoll. ℔j. F. enema. Vel

♃. Medull. Cass. cum nucl. ℥iiij. Bull. in seri lactis ℔j. Colatura dissolv. Cryſtall. mineral. ʒj. Mell. nenuphar. ℥ij. Fiat clyster.

Pulpa Cassiæ ad externos usus nonnumquam usurpatur. Recens extracta hæmorrhoidibus externis inflammatis utiliter admovetur sub cataplasmatis forma, aut lacte tepido diluta injicitur ad internam inflammationem compescendam. In jecoris inflammationibus & articularibus doloribus externe applicata commendatur.

Usurpatur in Electuario Diacassia dicto, Electuario catholico, lenitivo, Diapruno, de Psyllio, Confectione Hamech.

Alia Cassiæ species in officinis aromatariorum, & in curiosorum musæis deprehenditur, quæ Cassia Brasiliana dicitur. Siliqua est Ægyptiaca multo crassior, nonnihil compressa, durissima, quæ ex Brasilia affertur.

Arbor dicitur Cassia fistula Brasiliana, *C. B. P.* 403. Tapyracoaynana Brasiliensibus, *Pison. & Marcgrav.* Cassia fistula Brasiliana flore incarnato, *Breyn. Centur. prim. cap.* 21. Elegantia & magnitudine insignis est, caudice recto, lævi, ex cinereo albicante, ramis longe lateque luxuriantibus; quos folia amœnissima vestiunt cylindracea, multa uni costæ dodrantali, brevissimis pedunculis directe sibi opposita, dilute virescentia, lanuginosa, paulatimque semper surrectim stantia; quorum cujusvis longitudinem subrubicunda permeat costa, & latitudinem

venulæ complures, quæ directe semper sibi imminentes paribus interstitiis ita disponuntur, ut subrotundis inflexisque extremitatibus proxime folii marginem concinna serie, & ordine concurrant. Flores ex alarum sede originem ducentes, tenerisque suis surculis pene sesquipalmaribus, velut in spicam digesti, uncialibus, lanuginosis, teneris pedicellis appensi, ex capitulis Capparum paribus erumpunt, Cassiæ Alexandrinæ floribus longe minores, quinis etiam petalis, sed incarnati coloris compositi. Horum umbilicum stamina decem occupant, apicibus magnis prædita, & sursum reflexa, quorum inferiora tria superioribus duplo longiora; inter quæ stylus conspicitur semilunaris, longus ac lanuginosus, successu temporis in siliquam evadens. Siliquæ immaturæ quidem colore sunt virides; maturæ nigræ seu fuscæ, deorsum propendentes. Quælibet circiter duos pedes longa, quinque digitos crassa, paulatim incurvata. In uno ejus latere eminentia duplex est, secundum longitudinem; in altero simplex, quasi chorda agglutinata esset sub cortice. Cortex exterius asper est instar corticis exteriori arboris, interior lignosus & albus. Non possunt hi cortices simul frangi, sed malleo concuti debent: siliqua porro intus transversim multas habet distinctiones, quarum quælibet crassitiem pennæ anserinæ capit. In qualibet autem cellula nucleus latet magnitudine & figura Amygdalæ, coloris ex albo flavescentis, splendens, lævis, durus, per longitudinem linea subrufa in uno latere divisus, nucleum continens album, corneæ substantiæ. Quælibet præterea cellula continet substantiam glabram, glutinosam, brunnam seu subnigram instar Cassiæ solutivæ, sed amari saporis, & ingrati. Pulpa hæc primo ante maturitatem adstringit; ubi vero gradum ulteriorem maturitatis acquisiverit, laxat alvum. Marcgravius illi vim adstringendi tantummodo tribuit, fortasse qui eam immaturam expertus fuerat. At Piso has virtutes contrarias observat; & Lobelius asserit hujus pulpæ unciam unam plus purgare quam uncias duas alterius Cassiæ Ægyptiacæ: quod etiam C. Bauhinus *in Pinace* annotavit. Insuper doctiss. Tournefortius ejus vim purgantem in Lusitania se expertum fuisse testatur. Male igitur a celeberrimo Jonstono, *Hist. natural. de Arboribus* 384. Cassia fistula non purgans Brasiliensis dicitur.

ARTICULUS NONUS.

De Tamarindis.

TAmarindi, *Off.* Tamarhendi, *Arabum*: Οξυφοινιξ *Actuar.* & *Græcorum recentiorum*. Fructus sunt, quorum pulpa seu medullosa substantia lenta, & viscida in massas coacta ad nos affertur, coloris nigricantis, saporis acidi, cum permixtis siliquarum corticibus, & membranis, nervis aut filamentis cartilagineis, necnon etiam seminibus duris, spadiceis, nitidis, majoribus quam Cassiæ solutivæ, & fere quadrangulis depressis.

Eligenda est hæc pulpa recens, pinguis seu lenta, ex rufo nigricans, acida, non exsucca, non Prunorum carne adulterata. Mundatur a membranis,

branis, filamentis & seminibus, antequam in usum adhibeatur. Ex Ægypto & Indiis nobis affertur.

De hocce medicamento apud veteres Græcos nulla mentio habetur. Arabibus *Tamar hendi* dictum fuit, quasi fructus Indicus: vox enim *Tamar* late sumpta fructum omnem significat. Male ergo a quibusdam Arabum interpretibus ille fructus Palmula Indica & Dactylus Indicus dicitur, cum & fructus & arbor a Dactylis & a Palma arbore longe discrepent.

Arbor dicitur Tamarindus, *Raii histor.* 1748. Siliqua Arabica, quæ Tamarindus, *C. B. P.* 403. Tamarindus Detelside appellata, *P. Alp. de Pl. Ægypt.* 351. Jutay sive Tamarindus, *Pison.* 157. Tamarindus, *Marcgr.* 1071. Balampulli sive Maderam-pulli, *H. Malabar. T.* 1. Ex radice brachiata; late sese spargente, fibrata, & capillata, assurgit hæc arbor ad Juglandis altitudinem, patula & densa. Truncus amplexum duorum hominum nonnunquam æquat: cortice crasso, ex cinereo fusco & hiulco circumvestitur, materia firma, rufescente, brachiis concinno ordine ad latera expansis, in ramos tenuiores se explicantibus. His innascuntur folia alterno ordine disposita ex novem, decem, & quandoque duodecim conjugationibus pinnarum costæ adhærentium composita, nullo sane folio impari claudente, etiamsi folium impar in iconibus P. Alpini & Horti Malabarici exhibeatur. Pinnæ autem novem circiter lineas longæ sunt, tres vel quatuor latæ, obtusæ, ad basim rotundiores & velut auritæ, tenues, gustu subacidæ, læte virentes, inferne & in oris nonnihil villosæ: Flores ex foliorum alis quasi racematim oriuntur tenuibus surculis cohærentes: singuli autem flores ternis petalis constant roseo colore venisque sanguineis perfusis, semipollicem longis, tres aut quatuor lineas latis, & veluti crispis, quorum unum cœteris minus est. Calyx autem crassus & quasi pyriformia quatuor folia subalbida aut rufescentia, deorsum plerumque inflexa, & petalis longiora sustinet. Pistillus e medio petalorum surgit aduncus, tribus tantum staminibus stipatus, & abit in fructum siliquis Fabarum similem, magnitudine & forma, tribus aut quatuor protuberantiis distinctum, gemino cortice donatum, externo quidem crassiusculo & rufo, & ovi putaminis instar tenui, ac fragili, interno viridi & tenuiori. Intervallum quod inter illos cortices occurrit, seu diploe, pulpa molli, nigricante, acida, vinosa, & subacri occupatur. Capillamentis plurimis seu fibris in longum a pediculo ad apicem fructus productis, interior cortex semina condit perdura, quadrangula, ferme plana, Lupinorum æmula, depressa, ex fusco splendentia, & macula quadam notata.

Nascitur Tamarindus in Ægypto, Arabia, utrisque Indiis, Æthiopia, eaque Africæ parte quæ Senega vocatur. Afferuntur ad nos fructus contusi, seu potius pulpa nucleis commixta, quæ Tamarindorum nomine venit.

Substantiam quamdam viscidam, acidam, & rufescentem aliquando per æstates calidiores producit hæc arbor; quæ deinde cremorem tartari, tum duritie, tum albedine imitatur.

Ex acidissimo, ut ita dicam, Tamarindorum sapore patet acidum in illis late dominari: idem confirmat analysis Chymica: vix aliquid alcalici ex illis extrahitur. Sed præter acidum multum olei suppeditant. Ex

℔vj. Tamarindorum in aquæ communis ℔viij. solutorum, post duos menses ℥vj. salis essentialis ad latera dolioli adhæserunt, multoque major quantitas post plurium mensium intervallum. Nec a cremore tartari differt; saporis enim est acidi, nec nisi in aqua fervente solvitur. Post digestionem aliquot dierum, ex Tamarindis extrahitur spiritus aceto distillato non absimilis: unde liquet, Tamarindos acido & sulphure abundare, sed majori quantitate acidi; contra vero in pulpa Cassiæ sulphur acido copiosius adest.

Turcæ & Arabes æstate longinquum iter suscepturi, (ait Bellonius) Tamarindos coemunt, non medicinæ, sed sitis restinguendæ gratia. Eumdem quoque ob finem Tamarindorum siliquas, tum parvas & virides; tum etiam grandiores factas & jam maturas saccharo aut melle condiunt, & secum per Arabiæ deserta iter facientes ferunt.

Tamarindos vi purgante donatos esse uno ore asserunt Arabes; licet quidam hanc illi denegare velint, qui fortasse non justam eorum dosim exhibuerunt. Confitendum est catharticum esse mite, ac blandum. Quod autem paucis purgantibus concessum est, præter alvum solvendi facultatem, quamdam etiam leviter adstringendi potentiam obtinent.

Tamarindi, præter vim purgantem, insigniuntur facultate humorum acrimoniam temperandi, bilis & sanguinis fervorem compescendi, febres acutas, ardentes, & pestilentiales, icterumque sanandi, sitim & omnem ventriculi, hepatis, & viscerum ardorem extinguendi, & vomitum sistendi. Illos etiam commendavit usus in hæmorrhoidibus, inflammationibus, hydrope ab inflammatione, diarrhæis biliosis, renum morbis & gonorrhæa; quod probat observatio Fallopii, qui illis hoc in morbo feliciter utebatur.

Non solum per se purgant Tamarindi, sed etiam aliorum purgantium vitia corrigunt. Acriorum & vehementiorum, qualia sunt Scammonium, Tithymalorum species, Laureola, vis infringitur, eorum enim partes salinæ, acres & oleosæ acido Tamarindorum sale essentiali saturantur, figuntur & minus activæ fiunt. Tardorum vero & dulcium, qualia sunt Cassia, Manna, vis purgandi, eorumque fermentescendi facultas coercetur; quandoquidem acida effervescentiam minus prompte concipiant. Emeticorum ex stibio præparatorum virtus non a Tamarindis coercetur, ut nonnulli autumant, imo augetur: acida etenim ex vegetabilium regno stibiatorum vim emeticam intendunt, cum e contrario eamdem acida mineralia minuant aut prorsus extinguant.

Quidam sunt morbi, in quibus specifice commendantur; ut in febribus ardentibus & putridis, in scorbuto, in diabete, in verminosis puerorum morbis, in ictero. Hoc in morbo simplex medicamentum ex Tamarindis & Cassia cum saccharo ab Indis exhibetur. In scorbuticis affectionibus, tum ad purgandum, tum etiam ad nimiam humorum dissolutionem coercendam, & acrimoniam compescendam, utiliter præscribuntur: at vero nocent, sicut acida omnia, tussientibus, ventriculis frigidis, intestinis exculceratis, dysentericis.

Tamarindorum pulpa exhibetur ab acinis, membranis & filamentis purgata, & per setaceum trajecta, sub forma boli, saccharo nebulisve involuta, vel liquore conveniente diluta a ʒij. ad ℥j. infusa vel decocta ad ℥iij.

24. Ta-

℞. Tamarindor. mundator. & medullæ Caſſ. mundatæ ana ℥ß. Rhei pulverati gr. xxx. M. F. bolus purgans.

℞. Pulpæ Tamarindor. mundator. ℥ß. Scammonii pulver. gr. xij. M. F. bolus.

℞. Tamarindor. pinguium ℥ij. Seri lactis ℔ij. Bulliant leviter. Fiat colatura, qua diſſolv. Syr. Violar. ℥ij. F. potus per cyathos propinandus, ad ſitim extinguendam in febribus ardentibus, & ſanguinis aut bilis æſtum compeſcendum.

℞. Tamarindor. pinguiſum ℥j. Bulliant leviter in aquæ communis ℥vj. Hoc decocto macerentur folior. Sennæ ʒij. Rhei minutim conciſi ʒj. Deinde diſſolvatur Mannæ Calabr. ℥jß. F. colatura mane jejuno ventriculo propinanda, ad purgandum.

℞. Tamarindor. ℥ij. Medull. Caſſiæ cum nucl. ex fiſtul. extractæ ʒiij. Bulliant leviter in ſeri lactis ℔j. Colatura dividatur in duos hauſtus æquales.

Pulpa Tamarindorum uſurpatur in Electuario catholico, El. lenitivo, Diapruno, de Pſyllio, Confectione Hamech.

Ægyptii, referente Proſp. Alpino, foliis Tamarindi utuntur ad puerorum vermes necandos: & Medici Indi, teſtantibus Garzia & Acoſta, folia trita partibus corporis eryſipelate affectis imponunt.

ARTICULUS DECIMUS.

De Vanilla, ſeu Araco aromatico.

VAnilla, Vaniglia, & Aracus aromaticus, *Off.* Gallice *Vanille*, eſt ſiliqua anguſta, pene teres, nonnihil compreſſa, ſex circiter uncias longa, quatuor lineas lata, rugoſa, ruſeſcens, molliuſcula, oleoſo, pinguis, fragilis tamen, exterius quaſi coriacea; intus pulpa ſubrufa & ſeminibus innumeris, minutiſſimis, nigris & lucidis referta, ſapore ſubacri, pingui, & aromatico prædita, pergratum balſami Peruviani odorem referens. Ex Perunia & Mexicano regno affertur.

Triplicis ſpeciei Vanilla diſtinguitur: prima, cujus ſiliqua craſſior, & brevior ab Hiſpanis *Pompona* vel *Bova* dicta; ſecunda, cujus ſiliqua, & tenuior eſt & longior quæ legitima; tertia, cujus ſiliqua ex omni parte omnium minima, & *Simarona* ſeu notha dicitur. An vero ſpecies diſtinctæ ſint, an varietates tantum a ſolo & tempore quo colliguntur, vel ab aliis accidentibus pendentes, adhuc ignoratur.

Prima odore eſt graviori, ſed minus jucundo, quæ hominibus capitis dolores, mulieribus vapores & ſuffocationes excitat; liquorem continens fluidiorem & ſemina craſſiora, Sinapis fere craſſitie. Tertia minus odora eſt, parciorem liquorem, paucioraque ſemina continens.

Secunda, (quæ legitima, ſola in uſum venit.) Eligenda recens, odorata, molliuſcula, non nimis exſiccata aut arida, nec oleo madens, quæ colore ſit atro-rubente.

Nec rejiciendæ sunt, quæ salino flore conspersæ deprehenduntur; seu spiculis salinis, tenuissimis, floribus Benzoini prorsus similibus: qui quidem flos nihil aliud est præter salem essentialem quo turgent, foras erumpentem, cum tempestate nimis calida advehuntur.

Planta dicitur Volubilis siliquosa Mexicana foliis Plantaginis, *Raii Histor.* 1330. Aracus aromaticus, Tlilxochitl, seu flos niger, Mexicanis dictus, *Hernandez* 38. Volubilis herba est, ut ait Hernandez, albores conscendens, & amplectens, foliis undecim uncias longis, seu latis, figura Plantaginis, sed pinguioribus, longioribus, & saturatius virentibus, singulis ex utraque parte caulis alternatim exorientibus, floribus nigricantibus, siliquis longis, angustis, pene teretibus, nigricantibus, fragrantibus.

Huic plantæ ab Hernande descriptæ non dissimilis est Vanilla in insula San-Dominicana nascens, quam R. P. Plumerius Botanicus Regius in suo Botanico Americado manuscripto accuratissime descripsit.

Vanilla flore viridi & albo, fructu nigrescente, *Plumer. nov. Pl. Amer.* 25. Radices huic plantæ insunt digiti minimi pene crassitie, duos pedes circiter longæ, terræ longe lateque immersæ, e pallido rufescentes, teneræ ac succulentæ, quæ caliculum unicum ut plurimum emittunt, altissime Clematitum more super altas arbores conscendentem, easque scandendo superantem. Ipse tandem cauliculus dimidii digiti crassitiem obtinet teres est, virens; intus nervulo & humore glutinoso plenus, intervallisque tres circiter pollices distantibus nodosus. Ad singulos autem nodos alternatim singularia enascuntur folia cuspidis lanceæ forma, novem aut decem pollices longa, & tres pollices lata ubi latissima, quæ glabra existunt, læteque virentia, crassiuscula, nervi loco inferius canaliculata, venisque arcuatis, & internis per totam longitudinem discurrentibus prædita, ac tandem foliorum Scillarum instar mollia, gustuque tantisper acria.

Cum planta jam multum adoleverit, e superiorum foliorum alis longos depromit ramos alternis etiam foliis instructos, ramosque alios emittentes iisdem foliis, sed multo minoribus ad geniculos suos, pollentes: & ex ultimorum foliorum alis singulis ramusculus exoritur semipede paulo longior, varie geniculatus, ac in unoquoque geniculo flore adornatus elegantissimo, polypetalo, anomalo, sex petalis scilicet constante; quorum quinque similia sunt & in orbem fere posita, oblonga, angusta, convoluta & sinuosa, intus candidissima, deforis vero subviridia: sextum autem, seu nectarium, quod & candidissimum, meditullium occupat, aqualisque in modum convolvitur, germinique oblongo, carnoso, & contorto insidet proboscidi simili. Hæc vero proboscis scrobicula perfoditur satis profunda, antheis duabus veluti quodam cucullo contecta. Singula hæc folia germini insidente longo, virenti, tereti, carnoso, qui deinde abit in fructum seu corniculam mollem, carnosam, digiti auricularis fere crassitie, semipede paulo magis longam, per maturitatem nigricantem, ac tandem innumeris minutissimis seminibus nigris fœtam. Tam flores quam fructus hujusce plantæ inodori sunt. Pluribus in locis insulæ San-Dominicanæ reperitur: Majo floret.

Hanc

Hanc Vanillæ San-Dominicanæ speciem a Mexicana ab Hernande descripta discrepare tantum asserunt colore florum & siliquarum odore : hujus enim flos albus est & subviridis, siliqua inodora; Mexicanæ vero flos niger, siliqua jucunde odorata.

Vanilla colligitur a Septembri exeunte, usque ad finem Decembris : per quindecim vel viginti dies exsiccanda reponitur, ut humor superfluus, vel potius noxius (utpote qui siliquæ putredinem induceret) evaporetur.

Vanilla oleoso resinoso quodam humore donatur, subtili & odorato, qui facile extrahitur ope spiritus vini. Siliqua post tincturæ extractionem inodora & exsucca remanet. Analysi Chymica, plurimum olei essentialis aromatici, liquoris acidi portionem non mediocrem, perparum vero liquoris urinosi & salis fixi continet.

Vanilla ventriculum roborat & calefacit, ciborum concoctionem promovet, flatus discutit, humores crudos concoquit, cerebri affectibus frigidis & catharrosis confert, memoriam firmat, urinas & menstrua provocat, partum juvat, secundas, mortuumque fœtum expellit. Rarioris tamen est usus in Medicina; frequentissime vero usurpatur in illa compositione quæ Chocolata dicitur, cui gratiam conciliat.

Tanquam specificum habetur apud Anglos, ad melancholicos affectus debellandos. Exhibetur in substantia a gr. xij. ad ʒß. infusa vero vel decocta in lacte, sero lactis, vino, aqua, vel alio liquore conveniente ad ʒij. Attamen nimia dosi & usu immoderato sumpta sanguinem accendit.

ARTICULUS UNDECIMUS.

De Cardamomo, ejusque speciebus.

NUlla res est fortasse in re Pharmaceutica magis litigiata quam Cardamomi notitia. Græci & Arabes, veteres, & neoterici diversimode ea de re sentire videntur. Græci unum tantum Cardamomi genus constituerunt; Plinius quatuor genera facit. Dioscorides Cardamomum non describit, sed dumtaxat quibus in locis nascatur optimum; qualeque illud sit, docet. Inter Arabes etiam Avicenna duo Cardamomi genera distinguit, alterum Cacula vel Cacule, alterum Cordumeni : huic easdem vires quas Dioscorides Cardomomo tribuit, assignat. De Cacula duplex facit genus, majus, & minus. Præterea agit de Helbua seu Hilbua, & de Chairbua, quas voces Cardamomum quoque significare nonnulli existimant, aut saltem Meleguettam. Serapio Cardamomum Cacule dicit, cujus duæ sunt apud eum species, altera quæ major est, Hil aut Heil vocetur; altera, minor nempe, Hilbane aut Hilbave, aut Hilbua. Græci omnes recentiores Καρδάμωμον vocant, quod Arabibus Cacula dicitur, & Nicolaus Myrepsus post Arabes similiter καρδαμώμα μεγάλα καὶ μίκρα omnibus fere locis meminit.

Eo igitur quæstio redit, an Cardamomum nostrum & Græcorum recentiorum idem sit cum Cardamomo veterum?

 Cum

Cum nullas Dioscorides notas proponat; ex Galeno & Paulo Ægineta id elici debet. Quod si ergo ea perpendamus quæ Galenus, *L. 2. de Antidotis*, in compositione Zenonis habet, καρδαμώμου τῶν λελυμένων, χωρὶς, τὰ ἐντεριώνης, Cardamomi absque folliculis, partis interioris, & *in versibus Damocratis* Cardamomum semen esse, quod sit inclusum folliculo: dein si color albicans ex Ægineta addatur; tum ex Dioscoride, quod eligendum sit plenum, frangenti contumax, (dum adhuc in folliculo est) occlusum, quod odore caput feriat, gustu acre sit & amarum; hæc si cum nostro conferantur minore Cardamomo, omnes in eo notæ apparebunt, licet nonnulli afferant vero nos Cardamomo carere.

Verum Dioscorides, & Serapio fructus integros seu utriculos granis refertos, ut olim afferebantur, descripsere, sicut etiam hodie ut plurimum afferuntur. Seminibus vero utebantur tantummodo, rejectis folliculis; cum Græci, ut videre est apud Galenum, *L. 7. de compositione Medicam. secundum locos*, & in Confectione Pamphylii καρδαμώμου ἐξεν περισμένου, Cardamomum exenteratum; & aliquando τὴν ἐντεριώνην interiorem partem, & καρδάμωμον γυμνωμένον Cardamomum deglubitum requirant. Præterea idem Galenus in Theriaca Andromachi, *Lib. 1. de Antidotis*, & *Lib. 1. de Theriaca ad Pisonem*, Indæum Cardamomum expostulat, seu in India natum, unde etiam nobis adhuc advehitur.

Matthiolus tria Cardamomi genera proponit, quæ adhuc hodie in officinis prostant; scilicet Cardamomum majus, Cardamomum medium, & Cardamomum minus.

Cardamomum majus *Matthioli*, fructus Longouze, *Steph. de Flacourt*, *Histor. insulæ Madagascar.* Fructus est exsiccatus, oblongus, Ficum magnitudine, & figura a ferme referens, cum umbilico in summitate lato, & circulari, in medio tripartito; includens sub involucro tenui, membranaceo, tenaci, lento, fibroso, rugis nonnullis secundum longitudinem striato, coloris fusci vel subrubri, semina copiosa in tria loculamenta distributa, inæqualia, nitida, subrubra, multis intercursantibus membranis, quibus ipsa semina conteguntur, quæ Melegettas appellavere quidam, quod Milium Indicum referant, Italis Melegam appellatum, inquit Matthiol. saporis acuti, aromatici, ad Camphoram, Lavandulam, & Thymum accedentis, odoris jucundi & suavis: quo factum est ut Grana Paradisi a quibusdam vocitentur.

Matthiolus existimat Meleguettam, *Off.* esse hujus Cardamomi semen, quod ex folliculis extractum magna copia nobis affertur. Verum Cordus longe aliter sentit: errare enim pronunciat eos, qui dicunt Melligettam majus Cardamomum esse. Cardamomis enim, inquit, tenuis minimeque fervens, sed gratus ac jucundus est sapor; Melligetæ vero, Piperis instar, acerrimus. Et reipsa non parva gustu deprehenditur differentia inter Meleguettæ semen gustu acerrimum urensque, & Cardamomorum semina quæ minus acria sunt, & magis aromatica, ad Lavandulam & Camphoram accedentia. Quoniam tamen Melligettæ fructus seu utriculi, ipso confitente Cordo, magnam figuræ cum majore Cardamomo similitudinem habeant, qui ovi plerumque magnitudine conspiciuntur, & granis onusti sunt, Cardamomi instar; idcirco Meleguet-

guettæ fructum ad majoris Cardamomi genus referendum censemus; qui a genuino Cardamomo sic distinguendus foret: Cardamomum majus semine piperato.

Meleguetta autem, Maniguetta *Offic.* Grana Paradisi *Quorumdam*: Mellegetta seu Cardamomum piperatum *Cordi*. Semen est nitidum, angulosum, Pipere minus, superficie rufum seu spadiceum, intus candidum, gustu acre, fervidum, & urens ut Piper Zingiber, quibus odore etiam non dissimile est. Magna copia huc affertur, & Piperis vices implet in ciborum condimentis: nonnulli etiam in compositionibus Pharmaceuticis illud Cardamomis perperam substituunt. Nascitur in Africa, insula Madagascar, & Indiis orientalibus, unde a Batavis advehitur.

Quænam sit planta quæ majus Cardamomum producat, adhuc nos latet. Ejus folia *in C. B. prodromo* sic describuntur. Crassa sunt, uncias quatuor longa, tres lata, per quorum longitudinem costa elata fertur, a qua fibræ plurimæ per transversum abeunt, ut in Caryophyllorum foliis, cum quibus maximam similitudinem habent: folii pediculus sapore est aromatico, ipsis granis correspondente.

Fructus recens Cardamomi majoris, referente Stephano de Flacourt, cortice donatur coloris rubri, vividi & rutilantis, carne vero intus alba, saporis acidi, non ingrati, semine subrubro vel nigrescente.

Cardamomum medium *Matthioli*: Cardamomum majus *Bontii*. Fructus est seu folliculus oblongus, unciam aut sesquiunciam longus, gracilis, triqueterus, striatus, retuso in summitate cacumine, coloris cinerei, fractu contumax, in tres cellulas distinctus, in quibus semina numerosa reconduntur, membranis tenuissimis candidis obvoluta, oblonga, pressa, angulosa, canaliculo quodam altera parte divisa, pluribus transversim intersecantibus lineis, colore ex albo rufescente; substantia alba, sapore acri, aromatico. Hæc Cardamomi species raro ad nos venit.

Planta quæ hunc fructum profert, similis est ei, quæ Cardamomum minus gerit, mox describendæ. Ab illa tantum in eo differt, quod sit excelsior, foliis majoribus, & flores fasciculatim in cacumine gerat; altera vero surculos singulares floridos & squamatos emittat e radice. Flores albi sunt cum purpureo limbo.

Cardamomum minus *Matthioli*: Cardamomum *veterum Græcorum*: Cardamomum simpliciter in officinis dictum, *C. B. P.* 414. Fructus est exsiccatus, seu siliqua membranacea, brevis, quinque circiter lineas longa, trigona, ad pediculum acutior, obtusa in extremo, dilute rufescens, striata, cortice constans multo tenuiore quam medii Cardamomi, tribus suis angulis per maturitatem dehiscens, in tria loculamenta ut plurimum distincta ope tenuium membranarum quæ facile lacerantur: in singulis loculamentis continentur gemina serie semina angulosa, rugosa, e flavo rubentia, intus candida; sapore acri, amaricante, aromatico, & quasi camphorato. Plures siliquæ tenuibus pediculis, tum peculiaribus, tum communibus, racemorum instar, conjunctæ nonnumquam reperiuntur: unde liquet, hosce fructus racematim in planta nasci. Ex Indiis Orientalibus afferuntur.

Quæ-

Quædam sunt Cardamoni species supradictæ similes, sed minores, quæ quidem cum illa promiscue afferuntur, utpote ex eadem planta enatæ, & fortasse abortivæ, aut ex aliis plantis similibus; sed magnitudine solummodo diversis, quale est Cardamomum minimum, *C. B. P.*

Planta cui Cardamomum minus innascitur, a Jacobo Bontio, sed breviter admodum, describitur, longe accuratius vero *in Horti Malabarici voll. 11.* Eadem planta a doctiss. viro Paulo Hermans sub eodem genere cum Curcuma, Bangala, Galanga, Zedoaria, Zingibere, reducitur; ac proinde ad Cannacori genus, *I. R. H.* revocari posset. Dicitur Elettari, *Horti Malabar. 11. 9.*

Radix est oblonga, unciam aut sesquiunciam crassa, geniculata, tortuosa, albicans: ex lateribus innumeras fibrosas emittit radiculas, quibus veluti pedibus late proserpit. Caules, qui e radice emergunt, rotundi, glabri, virentes, latum ferme pollicem suo emetiuntur diametro: stipite simplici, instar Arundinis cujus texturam æmulantur, surgentes ad duodecim circiter pedum altitudinem, albicante vappidaque medulla lignosis filamentis instructa farcti, foliorum basi quæ superioribus radicum geniculis innititur, theciformibus suis involucris insistunt. Folia magna, quatuor scilicet spithamas longa, quatuor uncias lata, viridia, parallelis, exilibusque venis striata, cum costa media in adversa parte viridi diluta, in obversa viridiore; odore & sapore forti, subacri, aromatico. Præter caulem arundinaceum, ex radicum geniculis sub terra delitescentibus plurimæ prodeunt gemmæ cuspidatæ, viridescentes, quæ in surculos sesquispithamam longos excrescunt; suntque illi succincti, geniculati, in articulis gaudentes foliaceis vel membranceis integumentis, quæ sicca ex albo rufescunt, & e commissuris laterales simplicesque pedunculos eructant, qui sub foliosis capsiformibusque tegumentis (quibus arctæ vestiuntur) florum fructuumque germina recludunt. Flores uni fructigero racemo, vel radicali surculo plures, plerumque tres quatuorve ejusdem oblongis foliolis veluti capsulis involuti primum apparent: hoc autem aperto involucro, tetrapetalus visui sese offert flos, cujus tria petala magnitudine conveniunt, oblongo-angusta, viridi-albicantia, membranosa; quartum, quod prioribus ex adverso jacet, tenui stylo lingulaque donatur, paulo latius ac minus oblongum est, interius situm, & viride: lingula oblongo-angusta est, crassiuscula, interiore facie, quæ intimo foliolo ex adverso opponitur accumbitve, sulco striata, in supremo apice bifida, dilute rubescens, suoque sulco exilem candicantem stylum, qui in tenue planumque desinit capitulum, recipit. Floris vigore cessante, complicantur petala fructuum apicibus perpetim insidentia, calyxque in fructum intumescit, qui ubi adoleverit, in orbem distenditur, convolutis florum foliis etiamnum comatus. Fructus radicalibus fructipromisque racemis appendent, qui uvis & forma & sapore haud perperam assimilantur; orbiculati enim sunt & grate subacidi, viridi, crassiusculo, carnoso, aqueoque cortice obducti, striis admodum tenuibus juxta longitudinem pertexti: in tres dividuntur loculos, cancellatim distinctos, ita ut quodlibet intersepimentum in sui medio membranacea fibrilla bisecetur,

sic-

atque seminum conceptacula efficiuntur. Semina triangularia, aromatica, rufa, sex ordinibus disposita, pressis planisque lateribus fructus insident, & medio stylo trigono, cui mediante membranaceo septo affiguntur, cuspidibus suis adhaerescunt.

Fructus maturi debito tempore lecti in aprico exsiccantur solo, ubi cortex qui primo crassus est viridisque, extenuatur, & ex rufo albescit; suntque ipsissimum Cardamomum.

Tres hujus plantae species distinguuntur *in Horto Malabarico*, sola fructus figura inter se diversae; quarum prima quae plane rotundos & albicantes profert fructus, pro Amomo racemoso officinarum a plurimis habetur. Nonnullae sunt tamen ea de re dubitandi rationes, quas *articulo de Amomo* exponam. Coeteris duobus anteponitur ob ejus praestantiam. Secunda species oblongior est; tertia plane acuminata. Prima in locis montanis supra Cochim & Calicut triginta circiter a mari milliaribus nascitur: posteriores duae circa Cananor, aliaque Indiarum inveniuntur loca. Declivia montium, valles, umbrosa & coenosa amant loca sola, solis admodum impatientes.

Ex Sina Cardamomi species allatas vidimus *Tsaokeou* dictas apud Sinenses, Cardamomo minore longe majores & rotundiores, quae fortasse prima *in Horto Malabarico* species est: aut saltem inde concludere licet plurimas esse Cardamomi etiam minoris species ab Amomo diversas.

Cardamomum in ciborum condimentis, praesertim carnium & piscium elixorum, apud Malaios in summo usu est.

Oleo essentiali aromatico pollent Cardamomi species, quod aqua maceratae & postea distillatae copiosum praebent.

Cardamomum minus magis usitatum est in officinis: grana potissimum usurpantur, exempto cortice seu utriculo. Eligendum est recens, foris pallidum, occlusum, semine plenum rufo, odorato, acri, aromatico, non carioso.

Ciborum concoctionem juvat, ventriculum & cerebrum roborat, urinas movet, menstrua provocat: ad apoplexiam & vertiginem praecavendam a nonnullis commendatur.

Dosis in substantia a ℈ß. ad ℈j. infusum vero ad ʒß.

Usurpatur in Theriaca, Mithridatio, Benedicta laxativa, Electuario Diasatyrio, Tabellis magnanimitatis, & Aceto Theriacali.

ARTICULUS DECIMUS-SECUNDUS.

De Amomo racemoso.

Amomum racemosum, *Off.* Ἄμωμον *Dioscoridis & Galeni*: Βότρυοιν ἄμωμον *Andromachi*: Βότρυς ἄμωμον *Damocratis*: Amomum *Plinii*: Hamemis aut Hamama *Arabum*: Gallice *Amome*. Fructus est siccus, racematim congestus, membranaceus, capsularis, seminibus refertus, quem veteribus Graecis cognitum fuisse facile comprobatur ex ejus comparatione cum dioscoridea descriptione Amomi. Ejus autem notitia injuria temporum deperdita fuerat; donec Amomi uva, quae per aliquot saecula latuerat, de-

denuo in lucem prodierit opera cujusdam Cechinni Martinelli Veronensis Pharmacopœi, affirmante Nicolao Maronea vel Marogna.

Mirum sane quam diversæ de hoc Amomo fuerint herbariorum vel peritiorum, qui in hujus fructus inquisitione insudarunt, sententiæ. Cordus enim Rosam Hyerichuntinam vulgo dictam, *C. B. P.* pro Amomo habet: Quatrammus Rhoem myrhifoliam Belgicam, *C. B.* Anguillara Piper racemosum caudatum ex Guinea, *C. B.* Clusius Amomum spurium foliosum, *C. B.* Garcias ab horto Pedis columbini speciem quamdam: alii Botrym ambrosioidem vulgarem, *C. B.* alii Sison, quod Amomum officinis nostris, *C. B. P.* alii Piper oblongum nigrum, *C. B. P.* alii Cubebas vulgares, *C. B.* alii Caryophyllum aromaticum fructu rotundo, *C. B.* Amomum verum antiquorum esse existimaverunt; quorum sententiæ a Nicolao Maronea, in erudito suo de Amomo Commentario, non immerito refelluntur, in quo etiam solide demonstrat verum esse ac legitimum Amomum a se descriptum.

Fructus ille parvus est racemus, constans decem aut duodecim ad summum acinis seu folliculis membranaceis, fibrosis, fragilibus, sese strictim comprimentibus, absque pediculis ex uno sarmento enatis. Racemum sustinet sarmentum lignosum, fibrosum, teres, pollicari longitudine, odoratum, acre, foliis confertim exornatum, tum pusillis squamorum serie distributis qua parte folliculorum est expers, tum longioribus foliis senis singulos folliculos calycis instar ambientibus. Ex longioribus foliis tria quidem constant longitudine semiunciali, tria vero paulo breviora sunt: eadem folia tenuia sunt, fibrosa, acria, odorata, suis cacuminibus sæpe contracta, raro integra, ut vix extra Amomi acinos emineant; quod evenire credendum est, quia in longissimo itinere mutuo attritu foliorum summitates confringuntur. Acinorum crassitudo & figura orbicularis existit, qualis mediocris uvei acini. Donantur folliculi Amomi exiguo capitulo seu potius papilla exigua in apice, & ornantur externis tenuissimis filamentis, seu nervis quasi lineis per longitudinem ductis; ternis etiam præditi sunt parvis sulcis, totidemque intercedentibus exiguis eminentiis, quæ triplicem internorum seminum seriem circumscribunt. Singulos folliculos replent tres seminum phalanges tenui membrana ab invicem sejunctæ; unaquæque autem phalanx pluribus constat seminibus angulosis, eadem tenui membrana involutis, adeoque strictim sibi cohærentibus, ut trium dumtaxat seminum longiusculorum speciem præbeant. Racemi totius & ligni color idem spectatur, in aliquo pallidus, in alio candidus, in alio vero ex pallido ad subrufum vergens; sed in candido folliculo semina insunt plerumque evanida, in subrufo semina solidiora & perfectiora frequentissime observantur. Seminibus angulosis color externus ex rufo nigricans adest, internus albus. Semina interna eadem solida sunt quidem, sed frangibilia, non fractu contumacia ut Cardamomi semina. Racemo odor inest fragrans, vulgarem Lavandulam quodammodo redolens, suavior tamen; in seminibus vero a folliculo exemptis major odoris acrimonia. Eadem ratione & racemus & nuda semina acri sapore sunt prædita; sed in racemo hebetatur acrimonia, in nudis seminibus vehementior percipitur, quæ Camphoram quodammodo sapit.

Plan-

Planta, quæ hunc fructum profert, a nullo describitur. Quidam existimant esse Elettari primum *in Horto Malabarico* descriptum. Verum magnam inter & Amonium racemosum differentiam observare licet; siquidem Cardamomi seu Elettari fructus floris petalis videtur suppositus, ac proinde floris calycem fuisse: econtra vero Amomiuvæ infra floris petala vel calycis folia continentur, & proinde ex floris pistillo oriuntur. Merito igitur concludere licet Cardamomum, & Amomum diversa plantarum genera constituere. Præterea; ut jam dixi, Cardamomi acini racemo ramoso adhærent singuli singulis pedunculis innixi, Amomi vero uvæ uno & communi pediculo immediate annectuntur.

Georgius Camelli *in Actis philosophicis Londinensibus* quamdam plantam in Insulis Philippinis nascentem proponit, sub nomine *Tugus*, pro Amomo legitimo *Serapionis*; sed tam parum accurata est ejus descriptio, ut merito dubitare possimus, utrum verum sit Amomum, racemosum, an potius quædam alia Cardamomi species.

Amomum oleo essentiali aromatico tenuj, & volatili copioso donantur, quod in distillatione effundit, si aqua prius maceratum fuerit. Hoc oleo aromatico venenis resistit, humores crassos attenuat, sanguinis motum auget, spiritus torpentes excitat, fibrarum oscillationem restituit, ciborum concoctionem, juvat, urinas, menses, & diaphoresim promovet.

Usurpatur in Theriaca *Andromachi senioris*, & in Benedicta laxativa. Præcipuus usus Amomi apud veteres erat ad unguenta conficienda.

ARTICULUS DECIMUS-TERTIUS.

De Cubebis.

DE Cubebis inter auctores magna est concertatio. Quidam asserunt veteribus Græcis cognitas fuisse; & esse καρπήσιον *Galeni*, Piper rotundum *Theophrasti*, Piper *Hippocratis* simpliciter dictum, & Oxymyrsinem *Dioscoridis*: alii vero negant. Hermolaus, Ruellius, Fuchsius, & alii Avicennæ, Serapionis, & Actuarii auctoritatibus innixi, fructus, qui vulgo Cubebæ vocantur, legitimum esse Carpesium *Galeni* affirmant; siquidem Serapio, quod Galenus de Carpesio refert, sub Cubebæ nomine traducat, & insuper in Cubebarum historia tradiderit iis, quicquid Dioscorides de Rusco scriptum reliquit. In eadem fere sententia Avicenna versatur, qui Cubebas Carpesium appellat, quemadmodum, & Actuarius, qui eas & Barbaris κομβίβας vocari ait. Unde concludi potest aut Galeni Carpesium & Arabum Cubebas nulla ex parte differre, aut Arabes graviter allucinari, qui res prorsus diversa confundunt. Præterea Matthiolus dubitat utrum vulgares seplasiariorum Cubebæ eædem sint necne cum Cubebis, de quibus Serapio, Avicenna & Actuarius scripserunt. Observat enim neque Galenum, neque Arabes scripsisse Carpesium vel Cubebas plantæ fructum esse vel semen; imo Galenus Carpesium sic describit: „ Sunt autem tenuja sarmenta, Cinnamomi virgultis similia; ipsumque „ Phu & odore, & viribus adsimilat. Non ergo fructus erat, sed caulis vel radix sarmentosa, a nostris Cubebis prorsus diversa. Itaque verisimilimum mihi

hi videtur Cubebas nostras veteribus Græcis incognita fuisse; Arabesque a quibus officinæ nostræ Cubebas acceperunt, & a quibus illi fructus adhuc hodie *Cubebe* vel *Quabebe* vocantur nescio quadam ratione ductos, quidquid a Dioscoride de Rusco, & a Galeno de Carpesio ipsis ignoto dictum fuit, suis Cubebis perperam assignavisse. Missa igitur ampliori disquisitione tanquam supervacanea, de Cubebis, quæ in officinis hodie prostant, disseramus.

Cubebæ vulgares *Off.* Cubebæ vel Quabebæ *Arabum* : vulgo *Cubebes*. Fructus sunt seu grana exsiccata sphærica, Piperi similia, interdum paulo majora pediculo longo, tenuj donata, cortice e cinereo fusco, rugoso, interdum erugato, extensoque, cum testa tenuj, & fragili unicapsulari, semen continente subrotundum, foris nigricans, intus albidum; sapore prædita suavi, acri, aromatico, sed qui piperis acrimoniæ multum cedat, & copiosam salivam eliciente.

Cubebarum species duæ afferuntur: aliæ maturæ; aliæ immaturæ ab incolis collectæ. Immaturæ leves, rugosæ, nucleo exiguo flaccido: maturæ æquali superficie, nucleo intus distento; quare illis ponderosiores. Advehuntur Java Indiæ orientalis insula. Præstant recentes, majores ponderosæ.

Planta, quæ Cubebas gerit, sarmentosa est, volubilis, & ad Smilacem asperum accedens: a Paulo Hermanno: *Cynosura materiæ medicæ*, Curane dicitur; a nullo hactenus descripta.

Cubebæ oleo essentiali aromatico tenuj pollent, quod ex iis distillatione copiosum elicitur. Ideo plurimum valent in apoplexia, vertigine, paralysi, oris fœtore, ciborum inappetentia; nimis laxatum ventriculi tonum roborant, flatus discutiunt, pituitam lentam, & tenacem ventriculi, cœterorumque viscerum parietibus inhærentem attenuat, cerebri, & uteri frigidis affectibus auxiliantur. Diu cum mastiche mansæ salivam movent, cerebrum roborant, & catharris medentur, venerem proritant. Cubebarum, inquit Garzias, magnus in vino maceratarum est usus apud Indos, ad excitandam venerem, tum etiam in Java ad excalefaciendum ventriculum. Commendantur quoque ad aphoniam, & raucedinem. Dosis in substantia a granis iij. ad ℈j. Maceratarum in vino vel alio liquore idoneo a ʒj. ad ʒij.

Usurpantur in Aceto Theriacali, & aliis Compositionibus alexiteriis.

ARTICULUS DECIMUS-QUARTUS.

De Pipere, & speciebus ejus.

PIper *Latinorum* : Πέπερι *Græcorum* : Fulful, & Fulfel *Arabum*. Species est aromatica, omnibus sæculis, & omnibus terris ad cibaria condienda expetita. Græcis veteribus, Arabibus neotericis cognita fuit, minus usitata. Dioscorides, Galenus, & alii ejus tria genera distinguunt; nigrum, candidum, & longum, quæ eosdem fructus, maturitate tantum inter se diversos esse existimarunt. Verum tres illæ species, quæ adhuc in officinis reperiuntur, fructus sunt plantarum diversarum, quas sigillatim considerabimus.

Pi-

Piper nigrum, *Off.* Piper rotundum, *C. B. P.* 411. Fructus est seu granum exsiccatum, parvum. Pisi minoris magnitudine, rotundum, cortice rugoso, nigro, aut fusco, quo detracto substantia conspicitur duriuscula & compacta; cujus exterior orbita ex viridi flavescit, interior albicat, & scrobiculum in medio vacuum relinquit, sapore acri, & fervido totum os, & fauces adurente. Ex Indiis orientalibus, quæ sub Batavorum ditione sunt, offertur. Eligatur majus, ponderosum, & minus rugosum.

Planta cui fructus ille adnascitur, dicitur Lada, aliis Molanga, sive Piper aromaticum, *Pison M. arom.* 180. Molagorcoddi, *Horti Malabarici*, *v.* 7. 23. Ex radice parva, fibrosa, lenta, nigricante, caules emittit sarmentosos; plurimos, lentos, flexiles, volubiles, virides, lignosos, Lupuli instar humi procumbentes, nisi pedamentis fulciantur, geniculis pluribus distinctos, qui ad internodia radices agunt, ubi jacent humi. Ad singulos nodos folia oriuntur singularia, alternatim disposita, & opposita, quinquenervia, subrotunda, duas tresve uncias lata, quatuor, & in mucronem desinentia, textura crassiori, firma, supina parte ex viridi fusca, nitentia, prona vero dilute viridia; brevibus, crassis, viridibus, & interius striatis pediculis inixa. Flores racematim congesti unico scapo seu pediculo immediate adhærent monopetali, circa extrema tripartiti: quibus succedunt fructus seu grana nunc majora, nunc minora orbicularia, Pisi minoris magnitudine, viginti, imo triginta simul ipsi scapo sine petiolo peculiari adnexa, initio virentia, ubi maturuerint, rubra, æquali superficie; quorum cortex, dum exsiccantur, nigrescit, & corrugatur. Racemi illi modo ex mediis sarmentis, ea nempe parte nodorum, quæ folii pediculo opposita est, modo ex summis dependent: unde est, quod diversitatem sexus agricolæ illis tribuerint, hanc femellam, illam marem appellantes. Semel quotannis floret hæc planta, vel etiam bis, si vegetior est. Quarto mense post flores colligantur fructus: ad maturitatem ducti decerpuntur, solique per septem octove dies exponuntur, a quo tempore cortex nigrescit. Nascitur in Java, Sumatra, & per totam Malabariam. Colitur per fragmenta ramorum terræ intrusa ad radices arborum, vel appositis perticis, quibus adnititur more vitis.

Ex Pipere nigro decorticato fit album illud Piper arte factum, quod solum nobis hodie affertur. Decorticatio illa fit, Pipere in aqua marina macerato. Maceratione enim cortex exterior niger tumescendo dehiscit; atque ita facillimo negotio album intus inclusum granum eximitur & exsiccatur, quod nigro multo mitius est, & præstantius.

Porro non fructus solum acrimonia donantur, sed tota etiam planta; nam folia tum virentia, tum sicca, sarmenta, & radix, dum masticantur, linguam faucesque urunt, & salivam movent.

Piper album, & Leucopiper, *Offic.* Pipere rotundum album, *C. B. P.* 413. duplex est: unum nativum, quod rarissime nunc affertur; alterum factitium vulgatissimum, quod nihil aliud est quam Piper nigrum ante insolationem decorticatum, ut diximus. Illud autem a nigro non differt nisi colore cineritico vel albicante.

In-

Inter plantam quæ fert Piper nigrum, & eam quæ candidum, nulla differentia deprehenditur: quemadmodum vitis quæ uvam fert nigram, ab ea quæ candidam, non dignoscitur, nisi dum uvas habent, & illas quidem maturas. Plantæ vero quæ candidum ferunt, rariores sunt, nec nisi certis Malabar, & Malacæ locis raræ quidem nascuntur. Steph. De Flacourt in insulæ Madagascar descriptione, quamdam Piperis albi speciem ibi nasci narrat; sed cum eam non describat, eademne sit cum nostro Pipere planta, an ab eo diversa, asserere non possumus.

Piper longum, & Macropiper, *Offi.* Piper longum orientale, *C. B. P.* 412. Fructus est immaturus exsiccatus, unciam aut sesqujunciam longus, nucamentorum Betulaceorum instar, oblongus, teres, cylindraceus, & quasi spiratim oblique striatus, cum tuberculis veluti reticulatim positis, intus vero in plures cellulas exiguas, & membranaceas una serie digestas radiatim distinctus, in quibus semen unicum subrotundum, vix lineam latum, foris nigricans, intus albidum continetur, sapore acri, fervido, amaricante. Pendent autem hi juli ex pediculo gracili, unciali, alteri fini inserto. Eligatur corpulentum, integrum, recens, linguam tarde, sed diu commordens; rejiciatur perforatum, cariosum, vel adulteratum.

Planta dicitur Pimpilim sive Piper longum, *Pison Mantiss. Arom.* 182. Cattu Tirpali, *Horti Malabar. v.* 7. 27. A Piperis rotundi planta differt caulibus minus lignosis, foliorum petiolis longioribus, foliis etiam longioribus, obscurius viridibus, circa basim incisis, textura valde tenui, & molli, & præter costam mediam duobus vel tribus aliis nervis tenuioribus, utrinque eminentibus, a basi ad acumen excurrentibus, quorum inferior arcuato ductu nervulos transversos versus marginem emittit. Flosculi sunt monopetali, in quinque vel sex lacinias divisi, arctissime insidentes fructibus, qui oblongo-rotundi sunt, spiris obliquis parallelis in superficie ex diversis partibus striati, in spirarum intersectionibus veluti parvis, rotundis foliolis, scutiformibus obducti: inter spiras gemmæ apparent, quibus flores insederunt, eminentes, & nigricante puncto notatæ, primo ex viridi flavæ, carne intus ex flavo albicante, deinde ex viridi fuscæ, & maturæ siccæque ex cinereo nigricantes. In fructibus transversim dissectis cellulæ videntur radiatim dispositæ, in quibus semina oblonga, & nigricantia continentur. Decerpuntur, & in usum siccantur, antequam maturescant.

Analysi Chymica ex Piperis nigri ℔iiij. per retortam distillatis prodierunt liquoris phlegmatici, Piperis odore, & sapore perfusi, sale urinoso aliquantisper impraegnati ℥viij. ʒiijß. liquoris rufescentis, empyreumatici, acris, & subacidi, qui salis tum acidi, tum urinosi notas præbuit ℥xiiij. gran. xviij. spiritus urinosi ℥ij. ʒv. gran. xxiiij. cum salis volatilis urinosi concreti ʒj. olei essentialis limpidi ʒß. olei crassioris ℥viij. Massa nigra in retorta superstes pendebat ℥xviij. ʒv. gran. xviij. quæ per decem horas calcinata, donec nullum amplius fumum emitteret, cinerum leucophæorum ℥iij. ʒvj. gran. xxiiij. reliquit; ex quibus salis mere alcali fixi ℥j. ʒiij. gran. xij. extracta sunt. Jactura partium in distillatione exhalatarum fuit ℔j. ℥iiij. gran. xlviij. calcina-

natione vero quantitas materiæ in fumum & flammam abeuntis fuit ℥xiiij. ʒvj. gr. xviij.

Verum Piperis nigri ℔vj. in aqua communi per sex dies maceratæ & postea distillatæ, tum per refrigeratorium alambicem, tum per retortam, ʒiij. præbuerunt olei essentialis aromatici, tenuis, limpidi, flavescentis, Piperis odorem spirantis, saporis acris, sed non admodum intensi. Aqua distillata, cui innatabat oleum, Piperis odore perfusæ erant & acri sapore imbuta ob salem volatilem urinosum in ea dissolutum, & Sublimati corrosivi solutionem turbidam & lactescentem efficiebat: grana vero macerata multum de suo sapore perdiderant. Unde liquet Piper sale volatili oleoso plurimo turgere, cui potissimum ejus virtutes debentur.

Vulgatissimus est apud omnes populos Piperis usus in intinctibus & ciborum condimentis, tum ad appetitum excitandum, tum concoctionem alimentorum perficiendam. Indorum plebs adversus diuturnum stomachi languorem bibit aquam, cui infusa est magna Piperis copia. In eumdem usum ex Pipere recente cum aqua fermentato spiritum mire igneum præparant. Piper longum atque rotundum muria aut aceto condire solent, & in penum ad usum familiarem mensarumque delicias asservare. Ejus frequens est usus mensibus pluviosis, & in phlegmatica corporis constitutione.

Apud nos frequentior est usus Piperis nigri, album vero seu excorticatum ut minus acre a delicatoribus expetitur: longum rarius ad intinctus usurpatur, verum ad Medicos usus reservatur, utpote saporis minus grati & acrioris. Cum Piper absolute & sine epitheta in formulis præscribitur, semper intelligitur nigrum, alias additur vel album, vel longum.

Eædem facultates in tribus Piperis speciebus deprehenduntur: calefaciunt, exsiccant, attenuant, resolvunt, aperiunt; viscerum fibras nimis laxatas firmant, earum oscillationem in visceribus excitant, spiritus recreant, humores lentos & crassos dividunt; sanguinis motum augent, tum circularem, tum fermentatitium. Usus Piperis præcipuus in frigiditate & cruditate ventriculi, colicis doloribus, & frigida cerebri intemperie. Quidam asserunt Piper pulveratum excalefacere, integrum vero refrigerare, sed perperam. Revera pulvis interiori ventriculi tunicæ adhærescens, & in ejus rugis diu asservatus, in quibusdam constitutionibus ardorem excitat & inflammationem hujus visceris: quod non accidit si grana integra deglutiantur, licet suo effectu salutari non frustrentur. Constat enim Piper integrum cum cibis coctum aut maceratum non minus acrimoniæ illis impertiri quam tritum & tenuissime comminutum. Non igitur Piper integrum refrigerat, sed calorem levem in visceribus excitat, & multo minorem quam ejus pulvis.

Vis Piperis, annotante post Galenum Schrodero, valde volatilis est, cujus ratio ex analysi satis manifesta fit. Non igitur in medicamentis, quæ longam coctionem expostulant, nisi sub finem coctionis adhiberi debet, neque etiam in Extractis usurpari.

In febribus intermittentibus a plurimis maxime prædicatur. Grana septem, octo vel novem integra vel crassiuscule contusa aliquot horis ante

paroxyſmum ſumuntur: imo ipſam quartanam continuato hujus remedii uſu profligari aſſerunt. Quamquam male multis ceſſerit hoc remedium, multis tamen profuit, ſive quod vomitum provocaverit, vel uberrimos ſub finem paroxyſmi ſudores excitaverit. Saltem horrorem febrilem diſcutit, & eo conſilio ante acceſſionem Allium calidamque aquam cum Pipere laudat C. Celſus, *lib. 3. cap.* 12. Si vero tardius aut paroxyſmo jam inſtante aſſumantur, Ettmullerus obſervat febrilem ardorem magis intendi.

Commendatur etiam tanquam alexiterium contra venena coagulantia, vertigines, & catharros. Verum frequentior vel uberior Piperis uſus noxius eſt, cum ventriculum, inteſtina, cæteraque viſcera ad inflammationem diſponat, & æſtum in ſanguine, & humoribus omnibus accendat. Idcirco illius uſus naturis calidis & in omnibus viſcerum inflammationibus devitandus eſt. Doſis in ſubſtantia a gr. j. ad x. infuſi ad ℈j.

Externe præſcribitur in apophlegmatiſmis, gargariſmis & ſternutatoriis, ubi acri, ſubtili & ſtimulante remedio opus eſt pro incidenda lympha craſſa faucium glandulas infarciente. Sedat odontalgiam denti carioſo impoſitum, columellam tumidam appoſitum imminuit, punctorium lateris dolorem ſupra latus dolens ſtatim ineunte morbo impoſitum. Indici populi Piper longum linimentis addunt, quibus adverſus dolores artuum a frigore utuntur. In cephalalgia & dolore capitis contumaci Piper longum pulveratum & ſacculo incluſum commendatur, vel ſuturæ coronali, vel temporibus, vel imæ cervici applicatum.

Oleum Piperis egregium habetur ſtomachicum in ventriculi frigiditate, vel fibrarum laxitate: prodeſt in colica flatulenta. Langius tres vel quatuor ejus guttas cum extracto Gentianæ in febribus quartanis ante paroxyſmum ſæpe fœlici cum ſucceſſu exhibuit: immanes febrium intermittentium horrores & rigores demulcet, modo ſpina dorſi vel ſtomachi regio hoc oleo cum oleo Laurino aut Nucis moſchatæ permixto inungantur. Idem linimentum partibus paralyticis plurimum conducit.

℞. Piperis nigri grana novem integra. Hauriantur ex hauſtu vini duabus horis ante paroxyſmum in febribus intermittentibus, purgato prius corpore. Vel

℞. Piperis nigri craſſiuſcule triti ℈ß. ſummitatum Abſynthii P. j. Macerentur tepide in Aceti ℥iij. per noctem. Colatura propinetur, ineunte paroxyſmo.

℞. Piper. longi gr. vj. Alumin. pulver. gr. v. M. F. pulvis uvulæ relaxatæ ſeu tumidæ applicandus.

℞. Piper. longi, Succini albi ana q. ſ. Pulverata ſacculo includantur; & ſuturæ coronali imponantur in frigida capitis intemperie. Vel

℞. Piperis nigri pulver. q. l. Miſce cum albumine ovi. Fiat cataplaſma temporibus vel imæ colli vertebræ admovendum, & ſæpius repetendum in diuturno capitis dolore.

℞. Piperis nigri Caryophyll. ana q. ſ. Pulverata cum albumine ovi miſcentur ſub cataplaſmatis forma lateri dolenti applicanda, in dolore lateris punctorio.

℞. Ma-

℞. Macropiperis, Hellebori albi ana ʒj. Majoranæ ℥ß. M. F. pulvis sternutatorius ad soporosos excitandos.

℞. Piperis nigri, & Macropiperis ana ʒj. Radicis Ari, Pyrethri, Cubebar. Cardamomi ana ʒij. Sp. volatil. Salis Ammon. ℥ij. Sp. vini rectificati ℥vj. Macerentur per octo dies. Tincturæ per inclinationem separatæ adde olei Succini & Lavandulæ ana ʒij. Fiat linimentum, quo membra paralytica foveantur.

Piper nigrum usurpatur in Theriaca *Androm. sen.* Electuar. de baccis Lauri; album. in Theriaca, Mithridatio, Diaphœnico, Hiera Diacolocynthidos: longum vero in Theriaca etiam, Mithridatio, Diascordio, & Benedicta laxativa.

Aliud Piperis genus habetur, quod Æthiopicum sive Piper nigrorum & Granum Zelim vocat Serapio: & dicitur Piper Æthiopicum *Matthioli*, Amomum officinar. nonnullarum, & longa Vita *Lobel.* Piper Æthiopicum siliquosum, *J. B.* Sub hoc nomine in officinis quibusdam reperiuntur siliquæ plures ex uno tuberculo pendentes, unciarum duarum, trium, quatuorve longitudine; rotundæ; pennæ anserinæ crassitudine, nigricantes, incurvæ aliquantulum, thorulis pro contentorum seminum numero distinctæ, alioqui etiam rugosæ, fibris longis, lentis, fractuque contumacibus contestæ, quarum interior substantia ex rubro nonnihil est cinerea. Semina distinctis comprehenduntur loculis, (carnoso pariete unumquemque distinguente loculum) ex rotundo oblonga, difficulter e siliqua avellenda, magnitudine minimi phaseoli, foris nigra & nitida, materia duriuscula, rufescente, testura cancellata, favos apum imitata. Sapor tam siliquæ, quam seminum, ad Piperis nigri saporem accedit. Nascitur in Æthiopia, unde nomen invenit apud Arabes. Eo utuntur Æthiopes ad dentium dolores.

Piperis quoque nomine insignitur fructus, seu bacca aromatica quædam ex insula Jamaica aliquot abhinc annis allata, & apud Anglos ad intinctus usitatissima, licet a Piperis speciebus supradictis prorsus diversa.

Dicitur Pimenta *Officinarum Anglicarum*: Piper Jamaicense quibusdam *Dale Pharmacol.* 421. Piper odoratum, Jamaicense nostratibus *Raii Histor.* 1507. Cocculi Indici aromatici *Musæi Reg. Soc. Lond.* 1218. Amomum quorumdam *Clus. Exot.* 171. Amomum quorumdam odore Caryophylli *J. B. T.* 2. 194. Caryophyllus aromaticus fructu rotundo, Caryophyllon Plinii, *C. B. P.* 411. Xocoxochitl, sive Piper Tavasci *Hernandez* 30. Piper Chiapæ *Redi*: Piper *Theveti*: vulgo *Poivre de la Jamaique*, *Poivre de Thevet*, *Amomi*, *Toutes Epices*. Fructus est immaturus, exsiccatus, orbicularis, Piperis grano plerumque major, cortice fusco, rugoso, umbilico seu corolla summo tenus præditus quadripartito, duos continens nucleos nigros, atro-virente membrana tectos, qui intergerino pariete dispescuntur; sapore acriusculo, aromatico, ad Caryophyllos accedente.

Arbor dicitur Myrtus arborea aromatica, foliis Laurinis latioribus & subrotundis, *Sloane catalog. Pl. Jam.* Caryophyllus aromaticus Americanus, Lauri acuminatis foliis, fructu orbiculari, *Plukn. phitogragh.* 155. Myrtus arborescens Citri foliis glabris, fructu racemoso, Caryophylli sapore, *Plumer. Botanici Americani mss.* Nuces nostras Europæanas inter-

dum magnitudine ſuperat, ſi læto pinguique enaſcantur ſolo. At quia ſiccis potiſſimum gaudet ſylvis, arbor fit mediocris magnitudinis. Frondoſa eſt, ramoſa, patula: ut plurimum caudice recto & alto aſſurgit, ligni duri, ponderoſi, e rubro primum nigricantis, dein diuturnitate penitus nigri, Ebeni inſtar, evadentis; quod de meditullio intelligendum: nam multo pollet alburno candicante, corticeque veſtitur glaberrimo, tenui, & in laminas quandoque abeunte. Totius arboris aſpectus tum propter ramorum diſpoſitionem, tum propter foliorum elegantiam, maxime compoſitus.

Folia etenim lævore & virore gratiſſimo ſpectanda ſe præbent: bina ſemper & oppoſita enaſcuntur ad ſingulos ramorum nodos, diverſarum magnitudinum, quorum ampliſſima quatuor aut quinque vel ſex uncias longa ſunt, duas, tres quatuorve lata, ſoleæ aut linguæ forma donata, ſolida, glabra, nitentia, ſature virentia, venulis vix conſpicuis obliquis & parallelis deſcripta, pediculis uncialibus inſidentia: at in ipſis odor & ſapor potiſſimum præſtant cum quadam adſtrictione & amaritudine non ingrata (Cinnamomum & Caryophyllum aromaticum diceres). Surculorum extrema ſeu ſummitates in multos unciam longos pediculos faceſſunt, totidem flores ſuſtinentes, parvos, ex quinque foliis candidis, ſubrotundis, concavis, & in orbem poſitis conſtantes, ex quorum calyce ſurgit piſtillum acuminatum & ſtaminulis etiam candidis ſtipatum. Floribus ſuccedunt baccæ multæ coronatæ ſeu umbilicatæ, initio parvæ, vireſcentes, poſtea per maturitatem baccis juniperinis majores, nigræ, glabræ & ſplendentes, in quibus continetur pulpa humida, ſubviridis, acris & aromatica, cum duobus plerumque in medio ſeminibus amplis, membrana intergerina diſcretis, globulum una efficientibus, cum utrumque hemiſphæricum ſit. Hinc Cluſius unum ei ſemen tribuit in duas partes diviſibile. In Antillanis inſulis naſcitur. Hanc arborem in San-Cruciana, San-Dominicana & Granadinis Plumerius obſervavit. Sed in montoſis ſylvis inſulæ Jamaicæ ubique creſcit, præſertim locis ſeptentrionalibus. Ibi, inquit D. Sloane, variat foliis latioribus & anguſtioribus. quæ an ſpecies diſtinctæ ſint, an vero ſolum varietates, non audet determinare, cum fructum arboris folio latiore non viderit. Hæc ſpecies P. Plumerii ab ea quæ a D. Sloane deſcripta eſt, differt folio latiore.

Incolæ arbores nonnullas conſcendunt: alias cædunt, dejiciunt; & ſurculos avellunt fructibus immaturis viridibus onuſtos, qui poſtea a virgulis, foliis & baccis maturis diligenter purgantur, deinde ſupra pannos extenſi ſolis radiis exponuntur ab ortu ad occaſum uſque per multos dies, cavendo ne rorem matutinum aut veſpertinum bibant: ſic ſiccæ & rugoſæ evadunt, & a viridi in colorem fuſcum mutatæ mercatui idoneæ fiunt.

Ex optimis quæ in vulgari uſu ſunt apud Anglos, aromatibus habetur hæc bacca: & a ſapore grato plurium ſpecierum ſimul Omnia Aromata apud Anglos dicitur; Caryophylli enim aromatici, Cinnamomi & Piperis ſaporem, ſed mitiorem refert.

Ille fructus per veſicam diſtillatus oleum eſſentiale odore gratum reddit, quod in aqua fundum petit.

In

In ciborum condimentis usurpatur. Ventriculum roborat, ciborum concoctionem juvat, spiritus recreat, & sanguinis motum adauget.

Chirurgi Americani foliis frequenter utuntur in balnei, pro hydropicorum cruribus, & paralyticorum membris fovendis.

ARTICULUS DECIMUS-QUINTUS.

De Caryophyllis aromaticis, Antophyllis, & Caryophyllo regio.

DE Caryophyllis apud Theophrastum, Dioscoridem & Galenum nulla mentio reperitur; tametsi Serapio de Caryophyllis agens Galeni auctoritatem afferat, sed perperam. Eorum quidem Plinius videtur meminisse, cum *lib.* 12. *cap.* 15. scribat: „ Est etiamnum in India Piperis „ granis simile, quod vocant Garyophyllon, grandius, fragiliusque „. Sed multa cum ratione peritiores critici dubitant, num sit idem cum nostris Caryophyllis, quandoquidem neque grana sunt, neque Piperis similia; sed potius Garyophyllon Plinii Cubebas officinarum esse suspicantur.

Paulus Ægineta primus de Caryophyllo loquitur, tum in obsoniis, tum in medicamentis usitato. Nec Arabibus illud aroma ignotum fuit.

Caryophylli aromatici, *Off.* Καρυόφυλλον *Pauli Æginetæ*: Carunfel *Serapionis*: Gallice *Geroftes*, *Cloûs de Geroftes*. Fructus sunt immaturi, exsiccati, semiunciam circiter longi, instar clavi, quasi quadranguli, rugosi, ex rubigine nigricantes, quatuor in summo stellatim decussatis apiculis donati, quorum medio capitellum Pisi parvi magnitudine insidet e foliolis squamatim implicatis contextum, quibuspatentibus fibræ quamplurimæ apparent rufescentes, & inter has ex cavitate quadrangula stylus rectus ejusdem coloris: quod tamen capitellum non in omnibus conspicitur, quippe quod in tanto itinere facile atteratur; saporis acris amaricantis & grati, odoris fragrantissimi.

Probantur Caryophylli nigriores, graviores, pinguiores, fauces pene deurentes, cum odore eximio, oleosam quamdam humiditatem premendo exhibentes.

Arbor dicitur Caryophyllus aromaticus fructu oblongo, *C. B. P.* 410. Tshinka, *Pisonis Mantis. arom.* 177. Lauri formam & magnitudinem obtinet, caudice sesquipedem crasso, brachiato, valido, cum cortice Oleæ simili. Ramuli patuli sunt, dilute rufescentes, & folia proferunt densa: alterno situ posita, Lauri foliorum forma, palmum longa, sesquiunciam lata, nitida, glabra, utrinque acuta, oris quodammodo sinuosis, pediculo unciali insidentia, qui in nervum medium abit, ex quo exiliores fibræ oblique ad oras producuntur. Flores in summis ramulis oriuntur veluti in muscarium digesti, rosacei, tetrapetali, cærulei, fragrantissimi: quodlibet petalum est rotundum, acuminatum, tribus venis candidis distinguitur: horum medium tenet numerosa staminum purpurascentium congeries cum apicibus suis. Calyx florum semiunciam longus, teres, sesquilineam aut duas lineas crassus, in summo quadripartitus, fuliginosi coloris, saporis acris, jucundi, & valde aromatici, qui marcido flore abit in fructum ovatum seu olivari fori forma, um-

umbilicatum, unicapsularem, rubicundo primum colore, postea nigricante, in quo continetur nucleus oblongus, durus, nigricans, sulco in longum ex una parte excavatus. Fructus maturus Antophyllus appellatur in officinis: Indis Mater fructuum dicitur, Gallis *Clou matrice*, quia in arbore remanens insequente anno sponte cadit; isque, languescente licet vi aromatica, in pretio habetur & plantationi dicatur. Terræ enim gremio commissus germinat, atque intra octo vel novem annos justæ magnitudinis arbor facta fructum proferre solet.

Leguntur Caryophylli, florum nempe calyces fructuumque embryones, antequam flores expandantur, a mense scilicet Octobri ad Februarium usque, & quidem leguntur partim manibus, partim arudine longa aut flagellis decutiuntur. Decidentes autem excipiuntur vel linteis arboribus substratis, vel solo ipso, a quo messis illius tempore herbam omnem studiosissime rescindere solent. Recens lecti rufi sunt, & leviter nigricantes: nigri vero evadunt insolatione & fumigatione. Nam per aliquot dies cratibus impositi fumo exponuntur, tandem in sole extreme siccantur. Sicque præparati per universum orbem a Batavis transvehuntur.

Nascitur arbor Caryophyllos ferens in insulis Moluccensibus juxta Æquatorem sitis: sed summa cura a Batavis in insula Ternata colitur.

Caryophylli recentes oleum expressione fundunt spissum, rufescens & fragrans: distillatione vero prodit oleum essentiale aromaticum, copiosum, primo limpidum, & flavescens, deinde rufescens, grave, quod aquæ fundum petit; tandem oleum empyreumaticum, crassum cum liquore acido. Ex capite mortuo calcinato salis fixi salsi nonnihil lixivio elicitur.

Præcipuus Caryophyllorum usus culinaris est: adeo autem expetuntur, & placent, ut sine Caryophyllis dapes fere despiciantur. Omnibus propemodum ferculis, intinctibus, vinis aut spirituosis liquoribus potulentis aromaticis admiscentur. Inter odoramenta quoque usurpantur.

Medici vim calefaciendi & exsiccandi illis tribuunt. Adversus omnes cerebri frigidos affectus, vertiginem, visus debilitatem, cephalalgiam, lypothymiam, cordis palpitationem, ventriculi imbecillitatem, impotentiam veneream, mensium suppressionem, hystericos affectus commendantur. Aeris contagio resistunt sive suffimento, sive esu. Dosis in substantia a gr. iij. ad ℈j. in infuso a ʒß. ad ʒij. Externe usurpantur in sacculis & scutis ventriculo dicatis, tum ad vomitum compescendum, tum ad ventriculi dolores a causa frigida. Quidam pulvere Caryophyllorum caput spargunt contra capitis dolores & gravedines. In ore diu masticati salivam utiliter movent in catharrosis cerebri affectibus, & linguæ paralysi.

Ex Caryophyllis oleum essentiale vel per descensum, vel per alambicem distillatur; quod non solum ad eadem valet, sed etiam ad cariem ossium, & odontalgiam. Eo posterior, & ima pars capitis in apoplexia inungitur. Idem oleum gossypio exceptum, & carioso denti cavo immissum dolorem sedat. Dosis olei intus sumpti est guttæ unius aut alterius.

♃. Caryophyllorum ℈j. Cinnamomi ℈j. Nucis moschatæ gr. xv. Sac-
chari

chari ℥jß. M. F. pulvis stomachicus in cruditatibus, ventriculi flatibus, vomituritionibus, ex vino rubro sumendus.

℞. Caryophyllorum, Nucis mosch. Cinnamomi ana ℥ij. Macis, seminum Carvi, Fœniculi, summitatum Absynthii ana ℥j. M. F. pulvis crassus. Sacculo includatur, & vino rubro vel Canarino calido immersus statim ventriculi regioni admoveatur, ad ciborum concoctionem juvandam, vomitumque sedandum: vel capiti applicetur in catharris & frigida cerebri intemperie.

℞. Rad. Angelicæ exsiccatæ ℥ij. Caryophyllor. Nuc. mosch. Macis ana ℥j. Iridis Florentinæ, florum Lavandulæ ana ℥ıß. Styracis calamitæ, Oliban. succini ana ℥j. Fiat pulvis crassiusculus, qui bombace exceptus, & panno serico intersutus, formetur ut artis est pro cucupha, quæ singulis noctibus fumo succini, & mastiches super prunas conjectorum calefacta, super caput gestetur, in affectibus capitis humidis pituitosis, & in doloribus diuturnis catarrhalibus & frigidis.

℞. Olei Caryophyllor. gutt. ij. Olei Cinnamom. gutt. viij. Tincturæ Ambræ gutt. j. Sacchari cryſtall. in tenuissimum pollinem redacti ℥ß. M. Pulvis in vase vitreo accurate clauso servetur ad usum. Dosis ℥j. in vino rubro vel Hispanico soluta, ad ventriculum imbecillem roborandum & ciborum concoctionem juvandam.

℞. Olei Caryophyllor. Rorismar. & Salviæ ana ℈j. olei Nucis moschat. per express. & ol. Palmæ ana ℥jß. M. F. linimentum quo inungantur membra paralytica, & catharris affecta; caput in affectibus frigidis pituitosis, & catharrosis, in hebetudine mentis, & affectionibus soporosis; ventriculi regio in dyspepsia, doloribus flatulentis.

Caryophylli usurpantur in Pulvere contra abortum *Charas*, Pulvere dysenterico *Ejusdem*, Electuar. Orvietano *Hoffmann.* Benedicta laxativa, Opiata *Salomonis*, Tabellis magnanimitatis: oleum vero in Electuar. Diasatyrio *Charas*, Balsamo apoplectico *Ejusdem*, & Balsamo vulnerario Metensium *Schroderi*.

Anthophylli raro in officinis occurrunt. A Batavis recentes saccharo condiri solent, & in diuturnis maritimis peregrinationibus post pastum comeduntur, ad ciborum concoctionem perficiendam, & scorbutum præcavendum.

De alia Caryophylli specie mentio est apud auctores, quæ rarissime in officinis reperitur. Dicitur Caryophyllus ramosus vel dentatus *Joh. Bodæi a Stapel*: Caryophyllus spicatus, Indis Tshinka-Popoua *Pisonis Mantiss. arom.* 179. Caryophyllus regius *Vormii muf.* 203. Parvæ spicæ species est, magnitudine, colore, odore & sapore Caryophyllum æmulans, non capitata, non stellata, sed ab infima ad supremam partem quasi secta in multas particulas aut squamulas, & in acutum desinens.

Batavis Caryophyllus regius dicitur, quia Moluccensibus Regulis, & magnatibus ad superstitionem usque in pretio est, non tam ob gustum & fragrantiam, quam ob singularem formam, imo raritatem summam. Hactenus enim ullam præter unam aut alteram arborem negant repertam, & quidem in sola insula Makian.

Raius & Hermannus has arbores a vulgaribus Caryophylliferis non specie differre putant, sed esse ludentis naturæ producta, & ad monstrosorum vegetabilium ordinem pertinere.

Indi hos Caryophyllos per longitudinem filo trajicere solent, ut armillarum loco ob odoris gratiam in brachiis gestentur.

ARTICULUS DECIMUS-SEXTUS.

De Anacardiis.

Anacardium, *Off.* Ἀνακάρδιον *Pauli Æginetæ* & *Actuarii*: Baladar *Serapionis*: vulgo *Anacarde*. Fructus est vel potius nucleus compressus, aviculæ cordis figura, nigricans, splendens, unciam circiter longus, in obtusum mucronem desinens, ex pediculo rugoso totam basim occupante appensus, includens sub duplici involucro corticoso & duro, nucleum albicantem, subdulci Amygdalæ vel Castaneæ sapore; & inter involucri duplicaturam in fungosæ cujusdam substantiæ vel diploes cavernulis, subnigra melligo saporis acris & exurentis continetur. Ex Indiis orientalibus affertur: veteribus Græcis ignotum fuit.

Anacardia deligenda sunt recentia, nigerrima, ponderosa, candidum nucleum & copiosiorem ac fluidiorem liquorem habentia.

(R. P. Georgius Camelli S. J. in Syllabo stirpium in insula Luzone nascentium a J. Raio edito, tres Anacardii arboris species recenset: primum & minimum *Ligas* dictum: alterum, seu medium quod legitimum officinarum Anacardium: tertium quod *Caiou* vel *Acajou* nuncupatur, de quo postea.

Primum seu *Ligas* arbor est mediocris, sylvestris, montana, cujus teneriores apices lac fundunt, quod manibus aut faciei aspersum pruritum primo, mox tumorem causat. Folium spithamæum est & majus, atrovirens, asperum & ferme exsuccum. Flores pusilli, candidi, stellati, in summitatibus racematim congesti. Fructus magnitudine Aceris ex croceo rubent, & poma austera sapiunt, quibus ossiculum nigrum, leve, splendicans, atque fructu longius superinsidet; cujus nucleus cum modica adstrictione & levi morsicatione, fauces masticatus castigat.

Alterum seu medium & legitimum Anacardium, *Off.* Anacardium orientale *Jonſ. Dendr.* 156. Arbor Indica fructu conoide, cortice pulvinato nucleum unicum nullo ossiculo tectum claudente, *Raii Histor.* 2. 1566. Balador vel Baladur *Arabibus*: *Indis* Bibo: Faba de Malaca *Lusitanis*. Arbor est præcelsa, erecta & speciosa, altitudine 70. crassitie vero 16. circiter pedum mensuram æquans, fluviis gaudens, multisque ramis cinereis, longe lateque in orbem diffusis donata. Lignum albicans, cortice munitur cinereo. Radix fibrata, rubicunda, ruso cortice tecta, inodora, mucilaginosa, saporisque subsalsi. Folia magna, quandoque tricubitalia, oblongo-ovata, brevibus petiolis circa ramos proveniunt, rosæ modo in summo disposita, crassa, densa, aspera, glabra, nitentia, superne viridia, inferne subcinerea, inodora, insi-

insipida. Flores racematim proveniunt exigui, albicantes, suaveolentes, stellati, prælongis & violaceis e caudice protuberantibus scapis seu pedamentis hærentes, calyci viridi, in quinque lacinias acuminatas secto insidentes, quinque oblongo-rotundis, acuminatis, luteis atque in ambitu albicantibus petalis constantes; inter quæ totidem albicantia, bifidis apicibus ornata staminula intercedunt, medium occupante exiguo stylo candido. Floribus deciduis succedunt fructus oblongi, ovo gallinaceo paulo minores, exosses, edules, primum rubicundi, dein ex atro-purpurascentes deforis; interne primum flavescentes, mox ex cæruleo rubescentes, saporis austeri, cum osse seu nucleo cordiformi prominente & coronamenti loco superincrescente, primum viridi, dein rubente, tandem nigricante. In Indiis orientalibus, Malabara, & Philippinensibus insulis nascitur.)

Teneros hujus arboris apices Indi decoctos comedunt. Anacardia seu potius Anacardiorum nuclei edules sunt, nec palato ingrati: Pistaciorum enim, Amygdalarum, & Castanearum saporem recentes referunt. Ab indigenis in eduliis expetuntur, rejectis putaminibus, quæ torrefactione sub cineribus facile separantur. Fructus tam virides & sale conditi, tum maturi cum saccharo inter cibaria apponuntur.

Anacardii nucleum Amygdalinum prorsus innoxium esse asserit idem Camelli, & vim causticam & deleteriam, quæ a multis huic tribuitur, pendere tantummodo a mellagine in corticis cavernulis delitescente. Ea Indi pro caustico utuntur. Condylomatis, & aliis excrescentiis carnosis consumendis, strumis, verrucis, lichenibus extirpandis, illinitur: bestiarum ulceribus mundificandis inservit: in cavum & putridum dentem instillata, frangit, terit, & consumit facile; eadem cum calce viva ad bombycinos pannos obsignandos, aliasque res quaslibet notandas, adhibetur: etenim notam adeo firmam imprimit, ut nulla lotione eximi queat. Ex immaturis Anacardiorum fructibus, una cum Anacardiis contusis, addito lixivio & aceto, elegans paratur atramentum scriptorium.

Ab hoc succo melleo, inquit idem Camelli post Serapionem, tota vis, quæ illis nucleis a Medicis tribuitur, pendet, scilicet memoriæ jacturam resarciendi, sensus labantes revocandi, mentem exacuendi, nervorum & cerebri affectibus quos frigida causa attulerit auxiliandi, sanguinem spissiorem attenuandi, sensus omnes, apprehensionem, intellectum & memoriam juvandi.

Inter Medicos nonnulli Anacardiorum usum prorsus condemnant, utpote quæ partes exulcerant, sanguinem inflammant, humoresque accendunt. C. Hoffmannus non admittit Anacardia quovis modo præparata pro usu interno: imo damnat penitus confectionem anacardinam, quam, non confectionem sapientum, ut quidam eam nuncupant, sed confectionem stultorum vocitat; quandoquidem quosdam novit ab ejus usu maniacos factos. Interim tamen historiam narrat sane mirabilem de quodam, qui cum antea stupidus & ignarus fuisset, indocilisque, a sumpto electuario anacardio intra paucos menses eo doctrinæ provectus est, ut Jurisconsultus factus ad professoris munus aspiraverit: sed postea intra paucos annos ita exsiccatus est, ut, cum perpetua siti premeretur, quotidie

die ad ebrietatem usque biberet, itaque & sibi & suis inutilis factus tandem miser perierit.

Quidam in morbis frigidis hujus medicamenti usu febres excitare ausi sunt, quos idem G. Hoffmannus condemnat.

Anacardiorum melligo externe serpiginem, morphæam, impetiginem illitu tollit; sed non multo post pars aqua abluenda.

Arabes mel anacardinum & confectionem anacardinam præparabant, quæ hodie prorsus exoleverunt, ob earum facultates si non deleterias, saltem parum utiles aut incertas.

ARTICULUS DECIMUS-SEPTIMUS.

De Nuce Cajous, vel Acajous dicta.

CAjous & Acajous, *Off.* Anacardium occidentale, *Quorumdam*: vulgo *Noix d'Acajou.* Fructus est vel potius nucleus reniformis, Castaneæ magnitudinem æquans, tectus cortice cinereo vel fusco, lineam circiter crasso, quasi ex duplici membrana constans & quadam intermedia substantia, fungosa, aut diploe, quæ mellaginem in suis cellulis continet rufescentem, acrem & mordicantem, ita ut cuti etiam leviter illita ignis modo urat, & si quis incautus dentibus mordeat, ita labia & linguam exurit, ut magno dolore afficiatur. Nucleus sub hoc cortice latens renis quoque figuram habet, substantia alba, Amygdalæ dulcis sapore & consistentia; cuticula flava vestitus, quæ separanda est.

Arbor dicitur Acajou, *Theveti Franciæ Antartic.* 120. *J. R. H.* Anacardii alia species, *C. B. P.* 512. Cajous, *J. B. T. I.* 336. Arbor Acajou, vulgo Cajou, *Pison. Mantiss. Arom.* 193. Acajaiba, *Marcgrav.* 94. Kapa-Mava, *H. Malab. T.* 3. 65. (Anacardium occidentale Cajous dictum, officulo renis leporis figura, *Herm. H. L. B.* 36. Pomifera, seu potius Prunifera Indica, nuce reniformi summo pomo innascente, Cajous dicta, *Raii Hist.* 2. 1694. Anacardium occidentale, *Jonf. Dendr.* 156.) Non solum in Insulis Americanis, sed etiam in Brasilia & in Indiis nascitur. Pro diversa cœli & soli natura altius assurgit. In Brasilia enim Fagorum altitudinem æquat, asserente Marcgravio, licet in Malabara & Insulis Americanis mediocris sit magnitudinis. Sic autem R. P. Plumerius Botanicus Regius, *in suo Botanico Americano*, eam describit.

Arbor est Pomi nostratis fere magnitudine, multum ramosa multumque foliosa, cortice vestita cinereo & rugoso. Folia ejus sunt obrotunda, quinque pollices fere longa, tres vero circiter lata, pediculo brevi adnixa, glabra, pergamacea, supra & infra læte virentia, nervo tandem & costis parallelis donata. In summitate ramorum plurimi enascuntur ramusculi floribus onusti parvis, & quasi in umbellas dispositis, (quorum calyx quinquepartitus est, laciniis erectis, lanceolatis, acuminatis; flos vero veluti infundibuliformis ex quinque petalis componitur lanceolatis, partim rubicundis, partim virentibus, reflexis, & calyce longioribus.

bus. Stamina decem capillaria, longitudine corollæ, antheris parvis donata stipant pistillum cujus germen subrotundum : stylus subulatus, inflexus, longitudine corollæ, stigma acutum. Receptaculum fructus carnosum est, ovato-turbinatum, ovo anserino paulo majus aut saltem æquale, cortice tenui vestitum, levissimo & splendenti, modo purpureo, modo luteo, modo ex utroque commixto. Caro interior candida & multum succosa, gustu subdulci, sed paulisper austero. Receptaculum hoc pedunculo appendet pollice paulo longiori, atque ad apicem gestat nucem reniformem pollicis manus dimidium vix superantem, deforis glabram & e viridi-obscuro cineream.) Cortex ejus crassus & veluti geminatus ad formam diploidis cranii, & intus plenus succo seu oleo summe caustico & sature croceo. Semen autem seu nucleus contentus etiam reniformis est, candidus, cuticula tenui & subalbida vestitus, ac Pistaciam sapore maxime referens. Fructus gravem ex se spirat odorem ; tantaque ejus est asperitas, ut nisi succo, quo scatet, inter comedendum redderetur dulcior, vix edulis esset.

Arbor aut concisa, aut etiam sponte sua gummi fundit copiosum, rufescens, translucidum & solidum. Aqua delibutum, gummi Arabici instar, liquescit & optimi glutinis vices supplet.

Ex fructibus seu pomis succus exprimitur, qui debito modo fermentatus vinosus fit & inebrians. Urinas egregie movet : spiritus ardens generosus ex eo elicitur. Vetus citius inebriat quam recens, optimumque acetum ex eo conficitur. Nuclei fructibus avidius ab Indis expetuntur. Non solummodo gratum præbent nutrimentum, sed etiam ad venerem stimulandam commendantur. Melligo quam geminus cortex continet, ferrugineo colore linteamina maculat, qui difficulter admodum elui potest. Ex ea copiosum indigenæ eliciunt oleum, quod pictoribus ad linteamina quævis indelebili nigricante colore pingenda in usu est; eodemque oleo si lignum inungatur, a putredine præservatur. Insuper acri illo succo nihil præstantius esse ferunt ad lichenes, impetigines, scabiem, vermiculos necandos, &c. exterius illito. Reipsa mulieres plurimæ faciei lentigines seu maculas fulvas hujus succi ope auferre solent; cutim enim hac macula fœdatam corrodit & exulcerat, cui nova & bene colorata cutis succedit. Sed observandum est hujus succi applicationem damnosam sæpe esse, dum menstrua fluunt, tunc enim temporis erysipelata per totam faciem excitata observavi. Ab eo igitur remedio virgines & mulieres menstruatæ abstineant.

Brasilienses annos ætatis suæ per hos nucleos computabant, singulis annis unam recondentes.

ARTICULUS DECIMUS-OCTAVUS.

De Nuce Ben.

NUx Ben, Balanus Myrepsica, & Glans unguentaria, *Offic.* Βαλανος μυρεψικὴ *Dioscoridis* : μυροβαλανος & Βάλανος αιγυπτία, *Græcor. nonnullorum* :

vum: Myrobalanum, & Glans Ægyptia, *Plinii*; Ben *Arabum*: vulgo *Ben*. Nucula est Avellanæ magnitudine, figura nunc oblonga, nunc subrotunda, triquetra, putamine tecta albicante, mediocriter crasso fragili; cui nucleus subest crassiuscula, fungosa pellicula nivei coloris obductus, Avellanæ, aut Amygdalæ consistentia, pinguis, sapore amaro præditur. Probatur recens, plena, candida, quæque facile cortice spoliatur. Ex Ægypto affertur.

Nux Ben veteribus Græcis innotuit, licet Theophrastus pronuntiet ipsum fructum inutilem, & unguentarios fructus corticibus uti propter odoris jucunditatem. Quod post Theophrastum Plinius quoque asserit. „ Unguentarii, inquit, tantum cortice premunt; Medici nucleos tundunt, „ affusa eis paulatim aqua calida. „ Quæ quidem verba de eorum Balano Myrepsica dubium moverent, nisi Dioscorides de ea scripsisset, interiorem partem seu nucleum Amygdalarum amararum more tritam pressamque liquorem reddere, quo ad pretiosa unguenta pro oleo utuntur: Et reipsa cortex siccus est, exsuccus, & inodorus; nucleus vero solus pinguis oleum fundit limpidum, inodorum, quodque per longum tempus asservatum nunquam fit rancidum, unde ab aromatariis hodie etiam plurimum expetitur ad florum odores excipiendos, & servandos, ut postea dicemus.

Mesue duplex hujus Nucis genus constituit, magnum, & parvum. Parvum nostrum est; de quo nunc; magnum vero fructus est arboris Mouringon, *H.Mal.*

Nullam absolutam arboris, quæ hunc fructum profert habemus descriptionem. Bellonius qui eam prope Arabiæ montem *Tharagon* dictum in itinere a Cairo ad montem Sinai vidit, dicit illam referre Betulam tum magnitudine, tum ramis similibus, tum trunco albo. Tobias Aldinus arbusculam in Horto Farnesiano natam describit, sed absque floribus, & fructibus. Joannes Bauhinus fructuum descriptionem affert, florum vero nullam habemus.

Itaque Glans unguentaria, *C. B. P.* Balanus Myrepsica; *Horti Farnesiani* 72. duplici foliorum genere, ut cum Aldino loquar, donatur; uno vere folioso; altero vero ramoso. Ramosum folium a parte qua stoloni hæret, constat ex virgula una lenta, flexibili, rotunda ac tenuissima veluti junco parvo, vel Genistæ ramo, sed dimidio tenuiori, cubitum superante longitudine; & in summo magis tenui, & acuminata. Ab hac prodeunt alati rami seu aliæ tenues virgæ similes, palmo longiores, valde inter se distantes, binæ tamen semper, & ordinatæ, quatuor aut quinque conjugationes pro singulis foliis; quæ pariter desinunt in capillaceum acumen: hoc totum est ramosum folium. At his ramusculis plurima insunt foliola raris geniculis orta, sed binario semper numero, magnitudine inæqualia, atque etiam forma; foliola enim in surculis ima rotundiore cuspide sunt, Heliotropii foliorum instar media acutiora, & myrtinis similiora: summa minora, & angustiora, ad Polygoni folia accedentia; omnia hyeme decidua. Quamvis enim foliola primo per se decidant, totum tamen ramosum folium deinde cadit: & ideo ab Alpino folium quoque dicitur; si enim ramus esset, inquit, non decideret. Radix ejus crassa est, Napi quodammodo similitudine; ab extra nigra, paucis radiculis. Fructus, secundum Bauhinum, siliqua est palmum longa, carinu-

la

la bifori conflata, teres, gracilis, binisque loculis ventricosa, nempe ima mediante sui parte qua protuberat, glandem singulam singulo claudens, summa vero acutum mucronem seu stylum, rostri instar, protendit: intus subrufo colore, foris pullo, cinerove, & secundum longitudinem striis rugisque exarata, coriacea tota, flexilis, & corticosa, insipida, subadstringens, & sicca. In singulis loculis glans singula delitescit, Avellanæ minoris magnitudine, triquetra, includens sub putamine corticoso, & pellicula candida, fungosa nucleum triquetrum, pinguem, albidum, saporis subacris, amari, nauseosi, & oleosi.

Analysi Chymica, ex Nucum Ben cum putaminibus ℔v. separatis putaminum ℔ij. extractæ sunt nucleorum ℔iij. ex quibus leviter contusis, & per B. V. distillatis prodierunt phlegmatis insipidi inodori ℥v. ʒiijß. in quo tamen salis urinosi tantillum delitescebat, quandoquidem Mercurii sublimati corrosivi solutionem turbidam effecit. Materia in cucurbita superstes pendebat ℥xlj. ʒvij. ex qua per retortam distillaverunt liquoris limpidi flavescentis, odore empyreumatico, sapore subacido, acri, quasi piperato, os, & fauces deurente ℥ij. ʒij. qui alcali urinosi, & acidi simul notas præbuit; quippe qui Mercurii sublimati solutionem turbidam, & lactescentem reddidit, cæruleamque Heliotropii tincturam rubro colore infecit: liquoris rufescentis, empyreumatici, acidi & salsi ℥iij. ʒvj. gr. liv. qui adhuc acidi potentioris, & urinosi salis valentioris signa exhibuit, Sublimati solutionem coagulando, & præcipitando, cum spiritu salis effervescentiam concipiendo, & Heliotropii tincturam ex colore cœruleo in rubrum intensum immutando: olei vero crassioris, & axungiæ fere similis ℥xxj. ʒv. gr. xlviij. Massa nigra residua pendebat ℥x. ʒiij. quæ per quindecim horas calcinata ad albedinem usque cinerum ℥j. ʒij. g. xlviij. reliquit, ex quibus salis salsi gr. vj. per lixivium extracta fuere. Deperditio partium in distillatione per B. V. fuit ʒvß. in distillatione autem per retortam jactura fuit ℥ij. ʒv. gr. xlij. per calcinationem vero ℥ix. gr. xxiiij.

Ex nucleorum Ben a putaminibus separatorum, & fortiter contritorum ℔viij. ʒv. per validam expressionem extractæ fuerunt olei flavescentis limpidi inodori & insipidi ℥xxx. ʒiiij.

Hujus olei ℥xij. ʒiiij. per retortam distillatæ, igne per gradus aucto, præbuerunt primo olei subflavi, partim limpidi & fluidi, partim coagulati & subturbidi, odore subtili, sapore subdulci cum quadam acrimonia, linguam leviter vellicante ℥viij. ʒv. gr. lx. quod Sublimati corrosivi solutionem non turbavit, Heliotropii vero tincturam ex cæruleo in purpureum mutavit: deinde olei fluidi, colore fusco, odore non dissimili, sapore tenui, subamaro, acri ℥ij. ʒiijß. Heliotropii tincturam intense rubram effecit. Massæ nigræ, firmæ ac solidæ in retorta residuæ pondus fuit ʒij. colore variegato, mutabili, colli columbarum instar.

Expressorum nucleorum massa superstes post olei extractionem distillationi subjecta ad pondus ℔iiij. præbuit igne blando phlegmatis limpidi, odore subtili ad Allium accedente, sapore piperato sine acido manifesto ℥vj. ʒiiij. gr. vj. quod Mercurii sublimati solutionem turbidam reddidit, & tincturam Heliotropii cæruleam colore igneo perfudit: deinde igne paulo fortiori liquoris empyreumatici, sapore acri, pungente, subacido, salso ℥iij.

ʒv.

ʒv. gr. vj. qui Sublimatum corrosivum solutum præcipitavit, & Heliotropii tincturam intense rubram reddidit: postea igne vehemente spiritus urinosi flavescentis, multo sale volatili imprægnati ℥vij. ʒvj. gr. xij. salis volatilis concreti, & in crystallos longas, tenues, nitentes, translucidas compacti ʒj. gr. viij. olei vero spissioris, adinstar syrupi, ℥xix. ʒv. gr. iiij. Massa nigra in retorta superstes æquabat pondere ℥xv. ʒiijß. quæ per tredecim horas calcinata ad albedinem usque cineres albos relinquit pondere ℥j. ʒiiijß. ex quibus salis mere salsi, sed nonnullis terreis partibus adhuc fœti, gr. xlvij. extracta sunt. Quantitas partium deperditarum in distillatione fuit ℥x. ʒvij. in calcinatione ℥xiij. ʒvij.

Unde liquet Nuces Ben, præter oleum crassum plurimum, oleo quodam essentiali acri, & deurente, parva quidem quantitate, cum sale Ammoniacali conjuncto donari. Ab hoc oleo subtili acri pendet, quæ eis tribuitur vis vomitum excitandi, & alvum subducendi: sed segnioris sunt operationis propter oleum crassum, quo tenue illud sulphur, & sal urinosus involvuntur.

Græci, & Arabes Glandi unguentariæ vires plurimas tribuerunt, scilicet interne sumptæ purgandi per vomitum, & per secessum, bilem, & pituitam crassam, ac lentam educendi, viscerum obstructiones resolvendi, lienem tumidum absumendi, interne nervorum frigidis affectibus medendi, tumores duros, strumas, & nodos resolvendi, psoram, lepram, lentigines, & cœtera cutis vitia emendandi.

Verum stomacho adversatur, viscera turbat, moleste, & segniter purgat, sudoremque frigidum movet: necnon etiam Avicenna aliquid caustici in ea deprehendit. His sane de causis internus illius usus apud nos prorsus exolevit. Externe vero solum ejus oleum per expressionem extractum, Balaninum dictum, & a quibusdam oleum Glandium nuncupatum, usurpantur ad cutis vitia delenda.

Ab aromatariis vero illud oleum præ omnibus aliis celebratur, non quod aliqua odoris præstantia commendetur, sed quod ad florum odoratorum odores extrahendos aptissimum sit, cum vix unquam rancorem contrahat, & inodorum nullo alio odore peregrino florum odores inficiat.

Ea est autem florum odores per hoc oleum extrahendi ratio. In vase vitreo vel figulino, in imo strictiore, in summo latiore, super crates e setis equinis factas, & circulo ligneo formatas, unam super alteram ex intervallo dispositas, stratificentur flores, & gossypium tenuissime carptum, & oleo Balanino imbutum per horas quatuor. Tum novi flores prioribus rejectis, cum eodem gossypio denuo stratificentur; illudque repetatur pluries, donec oleum sufficienter sit imprægnatum florum odore tuncque oleum ex gossypio fragrans, & odorum exprimatur.

Paratur etiam ex oleo Balanino, & cera unguentum vel ceratum pro basi omnium balsamorum, cui instillantur olea stillatitia odorata pro arbitrio.

(Altera Nucis Ben species dicitur Mouringou, *H. Mal. tom. 6. p. 19. tab.* 11. Moringa Zeylanica, foliorum pinnis pinnatis, flore majore, fructu angulofo, *Burm. Thes. Zeyl. p. 162. tab.* 75. Balanus Myrepsica, siliqua triangulari, semine minore alato, *Breyn. Prodr. 2. p.* 22. Nux Been

Been Zeylanica, siliqua triangula, seminibus alatis, *Moringeros* Lusitani; & *Katumarunga* Zeylonensium, *H. L. B. app, p. 692.*

Arbor est quinos homines longa, unius complexum crassa cortice intus albido, extus nigricante obducta, odore, & sapore Nasturtio, aut Raphano rusticano simillima. Rami sunt ligno albicante, libro viridi. Radix vestitur cortice ex albo flavescente trunci saporem referente. Folia pinnata cum impari, ita ut petiolus communis, cubitum circiter longus, ter petiolos minores pinnatim exerat, antequam foliola accipiat; quæ foliola e longo obtusa sunt, tenuia, mollia tactu, & lenia, media costa prominente, nervis aliquot in latera excurrentibus, odore Fabis sylvestribus proximo. Flores in racemis ex caule egressis sparsim nascentes, calyce donantur pentaphyllo, colorato, deciduo, foliis constante oblongis, obtusis, æqualibus; corolla pentapetala, petalis magnitudine, & forma calycis, inferius, & ad unum latus magis dehiscentibus, alias æqualibus, unde ab auctoribus ejus flos decapetalus habetur; staminibus decem, quorum quinque inferiora longiora, sursum incurva; pistillo unico, inferius longum embryone habente. Floribus deciduis succedunt fructus siliquosi, teretes, sesquicubitales, trigoni, striati, trivalves, cortice coloris herbacei, intus carne exalbida, fungosa; seminibus fœti trigonis, membrana alata donatis, (cartilaginea pellicula nucleum intus albentem tegente) plurimis juxta siliquæ longitudinem dispositis.

Crescit in arenosis Malabaræ, Zeylonæ, aliarumque Indiæ regionum locis. Floret Junio Julio, & Augusto. Fructus, modo ineunte, modo exeunte anno, aliquando utroque tempore leguntur. In hortis ac villis colitur; ob fructus, qui Fabarum more venales quovis mittuntur.

Ex foliis, radicis cortice, & fructu parantur apud Indos pilulæ antispasmodicæ. Foliorum succus una cum Pipere oculis immittitur contra vertiginem; qui, si addatur Zinziberi, fugat febres. Tritus ex aqua Oryzæ cortex œdemati medetur; adjecto Cumino, odontalgiæ, & malarum tumori.

Merus corticis Mouringou succus cum aqua, & Allio commixtus, artuum lancinationes ex frigore oriundas epotus lenit. Radicis succus cum Allio, & Pipere subactus spasmo succurit, si temporibus allinatur. Folia si calida imponantur, coleorum discutiunt tumores, imo & venereos: ulceribus apta sunt. Eorum succus vermes phagædenicis in ulceribus enecat, & expellit; ex butyro coactus herpetem, aliosque morbos removet. Viridis arboris succus omnibus artuum capitisque ex lue venarea ortum trahentibus doloribus opitulatur, *H. Mal.*

AR-

ARTICULUS DECIMUS-NONUS.

De Cacao.

CAcao. *Off.* Cacao Americæ, seu Avellana Mexicana, *J. B. T.* 1. 291. Amygdalis similis Guatimalensis, *C. B. P.* 442. Cacahuatl, vulgo Cacao *Pison. Mantiss. arom.* Nuclei sunt Amygdalis seu potius Pistaciis quodammodo similis, majores tamen, Olivarum magnitudine, oblongi, subrotundi, putamine tenuj, duro, fragili, nigricante circumtecti; quo sublato substantia firma, densa, sicca, subpinguis, externe fulva, & quodammodo rubens, intus spadicei fere coloris aut fusci, in plures & dispares divisa particulas arcte inter se cohærentes, subamari & leviter acerbi, non ingrati tamen saporis, apparet.

Eligantur recentes, integri, pingues, bene asservati, & sapidi. Rejiciantur mucidi, cariosi, aut ullo modo corrupti seu vitiosi.

Fructus sunt novi orbis veteribus prorsus incogniti, quibus olim Mexicani, aliæque nationes Americanæ utebantur, non solum ad potionem per totam Americam usitatissimam, *Chocolati* ab iis dictam, & a nobis Chocolatam, sed etiam pro pecuniæ seu monetæ specie, pro qua merces permutabantur: unde Amygdalæ pecuniariæ a quibusdam nuncupatæ fuerunt.

Plurimæ sunt earum species, quarum Hernandez quatuor recenset, quæ crassitie fere sola inter se differunt. Nos quoque quatuor species in officinis reperimus, quæ regionibus, crassitie, & natura inter se discrepant; scilicet Cacao ex Nicaragua majus, & minus, vulgo *gros & petit Caraque*, quod saporis est magis grati, licet aridum magis; & Cacao ex Insulis majus, & minus, vulgo *gros & petit Cacao des Isles*, quod oleosum magis, & pingue deprehenditur, saporis minus grati, & ex Antillanis Gallicæ ditionis Insulis affertur. Præstantius censetur Cacao majus ex Nicaragua, deterius vero Cacao minus ex Insulis.

Arbores, quæ hosce nucleos gerunt, inter se discrepant tantum magnitudine arboris, aut foliorum & fructuum amplitudine, & crassitie. Sic autem a R. P. Plumerio *in suo Botanico Americano* describitur.

Cacao *Clusii exotic.* 55. arbor est non satis ampla, sed aspectu perquam eleganti decora, potissimum suis fructibus onusta. Caudice est recto, humanum proplitem, ut plurimum, ac etiam femu humanum crasso, quatuor aut quinque pedes ad summum alto. Cortice vestitur obscuro, & plagulis multis transversalibus, minutisque tuberculis exasperato. In ramos dispertitur brachium crassos, & iterum atque iterum in alios ramulos foliis alternatim positis decoratos, membranaceis, glabris, deorsum spectautibus, decem, aut novem pollices longis, quatuor pollices latis, ubi latissima, acuminatis, tandem Citriorum foliis valde æmulis. Nervo & costulis obliquis conspicuis sustentantur, pediculoque pollicem longo, & utrinque tumido innituntur: inferna parte dilute superna vero sature, & obscure virescunt. Flores & in ramis, & in ipso simul caudice multi simul congesti adnascuntur, pediculo, qui-

que

que suo tenuj pollicem aut semipollicem longo & brevissimis pilis hirsuto appendentes: qui antequam expandantur, corcusum pentagonum & pallidum referunt, tres lineas circiter longum: expansi vero rosacei sunt, quinque scilicet parvis petalis constantes in orbem positis, ex pallido luteis, pene cordatis, vix lineam latis. Quodlibet petalum pediculo innititur deorsum inflexo, ad initium conchulæ modo excavato, & acuminulis obscure rubris insignito. Calyx autem quinque foliolis constat angustis, acuminatis, deforis pallidis, intus vero rubicundis. Ex ipso surgit pistillum tubi cujusdam multiscissi laciniis cinctum, staminulisque deorsum incurvis pallidis, cum suis apicibus etiam pallidis stipatum. Multi e floribus abortivi decidunt: remanentium vero pistillum abit in fructum cucumeriformem, semipedem & paulo magis longum, tres quatuorve pollices circiter crassum, Cucumeris sativi nostratis aut Melonis modo, novem aut decem costis prominentibus sulcatum: totus verrucosus est, & in acumen desinit. Primo e viridi albicat, initio maturitatis flavescit, maturus autem sature coccineus fit, punctulis tamen flavescentibus totus insignitus: pediculo pennam anserinam crasso & pollicem longo appendet, transversimque dissectus corticem duplicem ostentat: quorum primus, scilicet exterior, crassus & subflavus; interior vero albidus, tenujor & tenerior, intus continens triginta circiter semina carnosa, Oliva paulo majora, & semicordis formam fere referentia, splendida, polita, & dilutissime violacea, tandem in multos lobulos, si digitis comprimantur, abeuntia: carne pauca quadam seu pulpa alba, succulenta & subdulci, cuticulaque membranacea & rufa obteguntur singula; gustuque adstringente & amariusculo donantur. Bis aut ter floret in anno hæc arbor, sylvisque ac locis gaudet potissimum umbrosis. Ob maximum ejus proventum in Antillanis fere cunctis insulis excolitur.

Analysi Chymica, ex libris duabus nucleorum Cacao crudorum & contusorum, testis rejectis, per retortam distillatis, varii liquores utroque sale, acido & acri, permixti exierunt ad ℥vj. circiter: olei vero primum translucidi, dum calens est; dein consistentiæ butyraceæ, dum refrigeratur, rufescentis; sapore acri pungente, & odore subtili, ℥xiiij. Massa nigra in retorta remanens pendebat ℥x. ex qua rite calcinata salis fixi salsi ʒiiij. extractæ fuerunt. Partium in distillatione absumptarum pondus fuit ℥ij.

Hi nuclei non sola distillatione multum olei suppeditant, sed etiam expressione & coctione.

Ex una libra fructus Cacao contusi, deinde calefacti & prælo subjecti, duæ unciæ olei sola expressione extractæ sunt: ex fæce, postquam una cum aqua ebulliit, ℥iij. ʒijß. olei crassioris prodierunt; ita ut summa olei per expressionem extracti fuerit ℥v. ʒijß.

Tandem fructus Cacao calente lapide rite triti ℔j. aquæ bullientis ℔viij. diluta, postquam massa instar pultis spissioris densata fuit, tum pinguedo supernatare visa est; eaque paulatim collecta, donec nulla amplius exstaret, instar sebi induruit, cujus pondus æquabat ℥ix. ʒß. Nucleorum Cacao odorem refert, & admodum densa est, ac dura sebi instar, & alba.

Ex his liquet nucleum Cacao multum olei crassioris seu pinguedinis

cum terra copiosa & salium tum acidorum, tum acrium portione mediocri conjunctæ continere; unde compositum exsurgit gummoso-oleosum, pingue & crassum, a quo vis hujus nuclei præcipua pendet.

Cacao enim crassum suppetit nutrimentum, si crudum comedatur: sanguinem inspissat, & humores crassiores efficit; sed ob nimiam & crassiorem pinguedinem, ventriculum gravat, & obstructiones gignit, si nimia copia sumatur: idcirco a Mexicanis leviter ustulatur, & cum aromatibus permiscetur; unde exsurgit illa compositio seu massa quæ Chocolata & Succolada dicitur, quæque apud diversas nationes diversa est.

Mexicani enim cum Cacao torrefacto miscebant Maizii farinam, Uracum aromaticum seu Vanillam, extractum Orleanæ seu Rocou, Capsici vulgaris fructum, Piper Jamaicense, & alia hujuscemodi. Diversæ quoque sunt apud nos hujus Chocolatæ præparandæ rationes, quarum hæc præstantior mihi visa fuit.

♃. Nucleorum Cacao ex Nicaragua majorum ℔xij. Nucleor. Cacao ex insulis majorum ℔v. Sacchari albi ℔x. Vanillæ siliquas n. xxviij. Ambari cinericii ʒj. Cinnamomi ℥vj.

Nuclei Cacao a putaminibus mundati, rite & apposite torrefacti supra lapidem durum, amplum, lævem, perpolitum, paulisper excavatum, & igne blando modice calefactum, ferro cylindro perpolito commoliuntur: hic attritus ter quaterve repetitur, donec massa inde exsurgat tenuissima. Tum Saccharum tenuissime pulveratum cum massa permiscetur, & ambo simul duabus iteratis vicibus conteruntur. Tandem Vanilla, Cinnamomum & Ambarum cum aliqua Sacchari portione ad id reservata, seorsim in tenuissimum pulverem rediguntur, massæ miscentur & iterum tota mixtura supra lapidem pro ultima vice rite & sufficienter movetur & conteritur. Massa postea in rotulas aut panes redacta exsiccatur, & per sat longum tempus asservari potest, etiam ultra annos xv. & xx. & quo diutius servata fuit, eo præstantiorem potum præbere vulgo dicitur.

Duæ Nucleorum Cacao species hac in compositione usurpantur; quia nimis arida videtur massa ex solo Cacao ex Nicaragua. Pinguior autem est & nimis oleosa, quæ ex solis nucleis ex insulis allatis præparatur: utriusque vero mixtione magis temperata exsurgit.

Ex ea massa sorbitiunculam palato gratissimam parant, solvendo massæ hujus ℥j. circiter in ℥vj. aquæ tepidæ aut lactis, & coquendo, donec solutio leviter ebulliat: deinde per horæ quadrantem digeritur supra cineres calidos, ac tandem ligno versatili & idoneo fortiter agitatur, donec in spumam abeat; tunc spumosus humor in pocula distributus calide hauritur.

Potus ille optime nutrit, ventriculum roborat, spiritus recreat, vires debilitatas instaurat, & inter aphrodisiaca recensetur.

Observandum tamen primum, Cacao crudum & per se multum nutrimenti & crassiorem succum præbere, ac proinde refrigerare, ut ajunt, aut humores & sanguinem inspissare, eorumque motum minuere. Verum aliter evenit, si nimis fuerit torrefactum: tunc enim ejus oleum, igne attenuatum, oleorum empyreumaticorum more, corporis humores

poten-

potenter resolvit, eorumque motum auget & concitat; unde fit ut potus ex eo paratus contrarium effectum nanciscatur. Itaque quo minus tostus est ille nucleus, eo magis nutrit & incrassat: quo plus comburitur, eo majorem æstum in corporis liquoribus accendit.

Observandum secundo, crassius illud alimentum non solum attenuari torrefactione, sed etiam aromatibus satis apte temperari, Vanilla nempe, Cinnamomo, & Ambaro. Verum exigua admodum eorum dosis requiritur; alioquin Chocolata nimia eorum copia turgida nimium calorem in visceribus excitat.

Commendatur Chocolatæ potus phtisicis & tabidis, præsertim cum lacte paratus. Revera succum nutritium præbet pinguem, dulcem, quique humorum acrimoniam retundere valet; modo, ut diximus, rite torrefactum fuerit Cacao, & exigua admodum aromatum dosi perfusum.

Ab eo abstinere debent hypochondriaci, & cœteri quorum præfervida sunt viscera. Ut enim butyrosa & oleosa omnia ipsis noxia sunt, sic pariter Cacao, cujus pinguedo, licet crassior, eorum in visceribus dividitur, evehitur, & accenditur.

Pinguedo ex Cacao extracta a quibusdam commendatur ad Pomatorum cosmeticorum basim constituendam; & utilissima censetur ad labiorum mammarumque fissuras, & ad hæmorrhoidas.

ARTICULUS VIGESIMUS.

De Pistaciis.

Pistacia, Pistacea, & Nuces Pistaciæ, *Off.* *πιστάκια*, *Dioscoridis*: Pustech & Festuch, *Arabum*: Fistici, *Quorumdam*: vulgo *Pistaches*: Fructus sunt seu nuculæ, Avellanarum magnitudine & forma, oblongæ, angulosæ, altera parte elatiores, altera depressiores, acuminatæ, costa notatæ, duplici putamine donatæ; exteriori membranaceo, arido, tenuj, fragili, colore primum viridi, deinde rufo; altero lignoso, lento, fragili, lævi, candido, in quorum cavitate nucleus continetur pallide virescens, pinguis, saporis oleosi, subamari, dulcis, palato grati, rubra pellicula tectus.

Eligantur recentiora, plena, bene matura, non rancida.

De diplici Pistaciorum genere Hermannus mentionem facit, majore nempe, & minore. Majora nobis vulgo afferuntur, minora minus cognita, majoribus multo sapidiora: ex Persia transferuntur.

Arbor dicitur Terebinthus Indica Theophrasti, Pistacia Dioscoridis, *Advers. Lobel.* 413. Pistacia *J. B.* 1. 275. Pistacia peregrina, fructu racemoso sive Terebinthus Indica Theophrasti, *C. B. P.* 401. Trunco est crasso, ramis expansis, cortice obductis cinereo: in longa costa e ramis propagata folia conjugatim disposita gerit, quamquam non usque adeo exacte semper sibi respondeant singulorum foliorum ortus, cum folio impari summæ costæ innascente; sunt ea vero nunc subrotunda, nunc in mucronem acuminata, nervosa, Terebinthi foliis similia, sed majora.

Flores profert maſculinos & fœmininos in diſtinctis individuis. Maſculinos quidem apetalos, perianthio proprio donatos quinquifido, minimo, ex amento laxo, ſparſo, ſquamulis parvis unifloris conſtante; quinque ſtaminibus inſtructos minimis, antheras ovatas, quadragonas, erectas, patulas, magnas ſuſtinentibus. Flores vero fœminei amento carent & corolla: at perianthio gaudent trifido, minimo, cui inſidet germen ovatum, calyce majus, cum ſtylis tribus, reflexis, ſtigmata craſſiuſcula hiſpida gerentibus. Germen abit in drupam ſiccam, ovatam, nuce ovata & glabra fœtam.

In Perſia, Arabia, Syria, tum & apud Indos naſcitur. Colitur etiam in Italia, Sicilia, & in meridionalibus Galliæ provinciis.

Piſtacia mas a fœmina diſtinguitur foliis minoribus, aliquantulum oblongis retuſis, ſæpius in tres lobos e viridi nigricantes diviſis; cum in fœmina folia majora ſint, firmiora, rotundiora, & in quinque ut plurimum lobos diviſa.

Cum flores fructuſque in diſtinctis & procul ſæpius a ſe invicem diſſitis naſcantur arboribus, imprægnatio quoque in Piſtaciis non ſecus, ac in Palmis locum habet. Sic autem in Sicilia ſuccedit. Florum amenta e Piſtacia mare decerpunt ruſtici: dum jamjam aperiendi ſunt, in vas recondunt terra circumdatum aqua madefacta: illud vas ramo Piſtaciæ fœminæ appendunt, donec illi flores areſcant; ut pulvis fœcundans facile ventorum ope per totam arborem diſpergatur, flores fœminei impregnentur.

Alii flores maſculinos colligunt, & in ſacculo ſiccandos deponunt: cum autem fœmina flores ſuos expandit, pulverem proliferum in hos flores ſpargunt.

Decerpendi ſunt maſculini flores, antequam aperiantur; ne pulverem proliferum intempeſtive emittant, & deficiente impræg natione, fructus abortiant, meſſiſque deficiat.

Si Piſtacia mas & fœmina non procul diſſitæ ſunt a ſe invicem, impræg nationis labor ventis committitur.

Piſtacia oleo dulci copioſo turgent, quodque contuſa & fortiter expreſſa uberrime fundunt. Ab hoc oleo cum terra tenui conjuncto Piſtaciorum vires pendent.

Piſtacia palato & ſtomacho grata ſunt: nutrimentumque præbent ſat laudabile, nec exiguum, licet nonnihil craſſum. Inter analeptica medicamenta recenſentur, & bellariis inſtaurantibus & reficientibus admiſceri ſolent; quandoquidem ad convaleſcentes ægros emaciatos citius reſtituendos plurimum valent. Ventriculum, jecur, & viſcera levi quodam amarore firmare dicuntur, ac proinde horum viſcerum obſtructiones auferre. Lac ſeminalemque ſuccum augent ſicut cœtera alimenta, quæ plurimum ſuccum nutritium & craſſum ſuppeditant: phthiſicis & tuſſientibus auxiliantur ſicut & nephriticis, humorum acrimoniam demulcendo.

In emulſionibus vel ſola, vel cum Pineis & Amygdalis præſcribuntur ad n. 10. vel 12. pro emulſionis ℔j.

℞. Piſtaciorum & Pini nucleorum ana ℥ß. Amygdalas dulces n. xij. Contunde in cremore ex Oriza parato. Expreſſum inſpiſſetur leni igne cum tantillo Sacchari & Cinnamomi. Exhibeatur ad tabidos reficiendos.

Uſur-

Usurpantur in Tabellis stomachicis *Charas*, Magnanimitatis, & Electuario de Satyrio *Ejusdem*.

ARTICULUS VIGESIMUS-PRIMUS.

De Nucleis Pineis.

PInei, & Pini Nuclei, Pineoli, Pini Nuces, *Off.* πίτυιδες, *Dioscoridis*, & *Galeni* : στρόβιλοι & κοκκάλοι, *Græcorum quorumdam* : Gallice *Pignons*, & *Pignons doux*, ad eos distinguendos ab Indicis Nuculis, vulgo *Pignons d' Inde*, qui ab eis prorsus discrepant. Nuculæ sunt, quarum substantia est oblonga, teres, candida, pinguis, dulcis, tunica rufescente circumvestita, intra testam lignosam, crassam, & duram inclusa. Hæ Nuculæ in conis seu Pini fructibus delitescunt, inter duras, & lignosas eorum squamas reconditæ.

Eligantur recentes, albæ, siccæ; vetustate enim flavæ, & oleosæ fiunt, rancoremque contrahunt.

Arbor dicitur Pinus sativa, *C. B. P.* 491. Pinus officulis duris, foliis longis, *J. B. I.* 248. Caudice assurgit recto, ramoso, & patulo, cortice scabro, hiulco, & subrubente, materie robusta, subflava, odorata, resinosa. Rami per intervalla eo ordine rotatim prodeunt, quo in cœteris arboribus coniferis. In his dense nascuntur folia semper virentia, bina simul ex eadem vagina prodeuntia, sesquipalmaria aut longiora, angustissima; qua se mutuo spectant canaliculata, firma, rigida, acutissima. Flores in summo nascuntur racemosi, amentacei, plurimis nempe constantes staminibus, quæ pulverem tenuissimum sulphuris flori similem effundunt. Ejus granula minutissima microscopii auxilio oblonga, & incurva seu lunata apparent. Steriles sunt; fructuum enim embryones a floribus in eadem arbore separatim nascuntur, abeuntque in fructus pugni magnitudine, turbinatos, duros, ex pluribus squamis veluti lignosis, lucidis, dense compactis, compositos. Singulares squamæ unciam circiter latæ, duplo longiores, a capite resinam albam odoratam subinde fundentes, paulatim hastam versus extenuantur, & binis sulcis excavantur. Inter squamas in earum scrobibus latent duo officula dura, oblonga, lignosa, fere uncialia, rufescentia, pulvisculo atro-purpureo respersa, in quorum cavitate nucleus continetur esculentus; candidus, pinguis, oleosus, tenui membrana spadicea involutus, saporis dulcis, & jucundi; unde a populis plurimis ad secundas mensas adhibetur. In Gallia Narbonensi, & Gallo-Provincia sponte nascitur hæc arbor frigoris impatiens.

Pinei multo, & subtili turgent oleo, quod expressione extrahitur. Ab eo cum terra consociato omnis ejus virtus pendet.

Piuei nuclei plurimum nutriunt, & succum præbent laudabilem, at vero nonnihil crassum. Non facile concoquuntur, idcirco saccharo condiri solent, aut aliis condimentis permisceri, pro secundis mensis. Phthisicis, & tabescentibus utiles sunt, quippe qui pulmones mundant, & ejus ulcera abstergunt: acres sanguinis, & humorum sales demulcent; ea de causa

quoque nephriticis prosunt, opitulantur urinæ ardoribus, & stillicidiis; ad renum vesicæque ulcera conferunt. Quidam in venere elumbe nonnihil adjumenti ex eorum esu percipiunt: lac enim, & seminalem liquorem augent, sicut cætera incrassantia alimenta.

Dosis a ℥j. Sæpius in emulsionibus præscribuntur cum Pistaciis, vel Amygdalis, vel Seminibus quatuor majoribus frigidis.

℞. Pineorum dulcium ℥j. Contunde, sensim affundendo decocti Oryzæ, vel decocti pectoralis ℔j. Fiat colatura, in qua dissolve Sacchari rosati, vel Syrupi de Althæa, vel Syrupi resumptivi ℥j. Fiat emulsio in duos haustus dividenda, & in tabe aut tussi veteri exhibenda.

℞. Pineorum ℥j. Seminum quatuor frigidor. major. ana ʒj. cum decocti Graminis ℔ij. Fiat emulsio Syrupi de Althæa ℥j. edulcanda.

ARTICULUS VIGESIMUS-SECUNDUS.

De Ricini, & Ricinoidis Nucleis purgantibus.

SUb Ricini nomine, vulgo *Pignon d'Inde*, plurimæ Nucleorum purgantium species in officinis occurrunt, tum ex Indiis, tum ex America allatæ. Tres quatuorve potissimum in usum veniunt, scilicet Ricini vulgaris Nuclei, Fabæ purgatrices Indiæ occiduæ, Avellanæ purgatrices novi orbis, & Grana Tiglia.

Nucula cathartica prima, Ricini vulgaris Nucleus, Cataputia major, Cherva major, & Granum regium *Off.* Κίκι & κρότων, *Dioscoridis*: Alcherva *Arabum*: Gallis *Grains de Ricin*. Semen est oblongum, ovatum, una parte gibbum, altera depressum, & cum quodam capitello seu umbilico in vertice posito; recondens sub putamine tenui, fragili, lituris nigricantibus, & albidis eleganter asperso, glabro, carnem medullosam, firmam, Amygdalinæ similem, candidam, bipartitam, pinguem, sapore subdulci, acri, nauseoso. Tria semina in uno fructu trigono, tricapsulari, & molliter echinato continentur.

Planta, quæ hos fructus profert, dicitur Ricinus vulgaris, *C. B. P.* 432. Ricinus, sive Palma Christi, vel Kiki, *Gerard.* Nambu Guacu, sive Ricinus Americana, *Pison.* 180. Avanacoe, seu Citavanacu, *H. Malabar.* 2. 57. Caule assurgit firmo, geniculato, cavo, trium, quatuor, & plurium cubitorum, superius ramoso, foliis ficulneis similibus, sed majoribus, in ambitu digitatim incisis, serratisque segmentis, glabris, teneris, & ad tactum mollibus, obscure virentibus, nervosis, longis pediculis innixis. Flores longa serie thyrsoide surculo peculiari in ramorum extremitatibus racematim insident staminei, plurimis scilicet staminibus constantes brevibus, albidis, ex calyce surgentibus quinquifido ex viridi albescente: verum steriles sunt. Embryones enim fructuum inter eos nascuntur, subrotundi, virides, cinabriis umbilicis insigniti; & deinde abeunt in fructus uncialibus pediculis innixos, trigonos, molliter echinatos, nigricantes, magnitudine Avellanæ, ex tribus capsulis compositos axi affixis; in quibus nuculæ reconduntur ovatæ, & nonnihil depressæ, cras-

crassiusculum quoddam capitulum seu umbilicum albicantem in vertice gerentes, & parte interiore qua stylo accumbunt, pellicula albicante tenuissime obductæ, constantes ex putamine tenui, ex cinereo & nigro, vel spadiceo eleganter maculato, & medulla candida, solida; substantia Amygdalæ haud absimili, oleaginosa, alba cuticula circumvestita; sapore subdulci, acri, & nauseoso. In Ægypto, & in variis orientalibus, & occidentalibus regionibus frequens nascitur.

Ricini nuclei oleo dulci temperato copioso turgent; sed præterea inest olei tenuioris acerrimi portio quædam adeo caustici, ut fauces exurat: ab eo vis illorum cathartica pendet.

Semina a putaminibus purgata, triginta numero, inquit Dioscorides, trita, & pota, pituitam, bilem, & aquam per alvum dejiciunt, & vomitiones movent: sed ingrata admodum est, & laboriosa hujuscemodi purgatio, stomachum vehementer subvertens. Matthiolus errorem in textum Dioscoridis irrepsisse suspicatur, & ex quodam Mss. tria tantum grana, non triginta, ab auctore præscribi suadet. Mesue eorum quinque, aut septem, vel ad summum quindecim numero tantum exhibenda tradit. Eademque coli juncturarum, & coxendicis doloribus utilia, hydropicisque profica pronuntiat, ex jure veteris galli, vel cum sero lactis aut lacte caprino. Brasilienses, teste Pisone, minus tutum existimant ipsa grana in substantia exhibendo, septenarium numerum excedere. In substantia præscribuntur ut plurimum a pondere gr. x. ad grana xv. vel xx. & in emulsione ad ʒß. vel ℥j. in aq. comm. ℥vj.

Verum illud semen rarissimi est usus, quandoquidem vehemens est catharticum, & periculi plenum: inflammare fauces notum est. Oviedus historiæ Indicæ scriptor refert quosdam, Ricino Indico sumpto, interiisse. Petrus Castellus, *Epist. Medic.* 252. confirmat ejus usu aliquot in extremum vitæ periculum adductos fuisse; narratque juvenem 19. an. natum, robustum, gravitate, & dolore quodam capitis affectum, Ricini Indici granum dimidium sumpsisse, manducavisse, & deglutivisse, & hoc ipso œsophagum, & os ventriculi inflammata fuisse, ciborum inappetentiam, febrem, & syncopen accessisse, ita ut nono die obierit.

Prisci Medici ejus nocivam qualitatem tostione, & assatione corrigere tentabant: & Guillelmus Piso tincturam ex Ricini granis cum spiritu vini extractam proponit tanquam minus periculosum medicamentum. Sed infidæ sunt illæ correctiones.

Itaque cum Doctiss. Rolfincio concludere non dubitamus cordatum Medicum ab horum seminum usu abstinere debere, imprimis cum tanta sit tutissimorum hydragogorum abundantia.

Oleum ex Ricini seminibus antiqui, tum per expressionem, tum etiam per decoctionem extrahebant, quod κίκινον ἔλαιον, Ricinum oleum dicebatur, cibis fœdum, sed lucernis, unguentis, & emplastris utile. Optime digerit, inquit Galenus, cum tenuiorum sit partium, quam oleum commune. Idem oleum Brasiliensibus, teste Pisone, in usu est quotidiano contra affectus frigidos, tum internos, tum externos: apostemata resolvit: ventris tormina, & flatus illitum discutit: umbilico inunctum lumbricos puerorum expugnat: cutem quoque a psora, reliquisque vitiis vindicat.

Dioscorides refert hoc oleum potum aquas per alvum educere, & & lumbricos pellere; quod a Pisone quoque confirmatur. Tres, inquit, vel quatuor guttulæ ex conveniente liquore subinde per os vel per anum exhibitæ, sanant frigidos articulorum affectus, & simul alvum laxant.

Attamen Doctor Stubbes Medicus Anglus *in Actis Philosophicis Anglicis* asserit n. *36.* expressum Ricini oleum nullam omnino vim catharticam obtinere, nequidem si integri cochlearis mensura una vice degluttiatur, aut trium per anum injiciatur.

Matthiolus serum lactis, quo folia Ricini macerata fuerant, hydropicis felici cum successu, ad ℥vj. præscribebat. Piso vero eadem folia aqua aut aceto macerata herpeti aut hujus generis vitiis cutaneis mederi post Dioscoridem asserit.

Nucula cathartica altera, Ricini Americani majoris, vel potius Ricinoidis Americanæ nucleus, Cureas dictus, & Faba purgatrix Indiæ occiduæ, *Off.* Nuces e Barbados Anglor. *Dal.* & *Raii Histor.* vulgo. *Mediciner*, & *Pignon de Barbarie*. Semen est oblongum, ovatum, Fabæ minoris magnitudine, una parte convexa, altera depressa, recondens sub putamine tenui, duriusculo, nigro, nucleum candidum, oleaginosum, saporis subdulcis, acris, & nauseosi.

Planta dicitur Ricinoides Americana Gossypii folio, *Inst. R. H. 656.* Ricinus Americanus major semine nigro, *C. B. P.* 432. Munduy Guacu Brasiliensibus, *Marcgrav. 96. Pison.* 179.

In arboream magnitudinem, & molem, mediocrem tamen, solita est excrescere hæc planta in Americanis regionibus, patula, ligno molli, medulloso, & fragili, lacteoque succo, acri, turgido. Rami ejus multi, folia in ramis copiosa inordinatim nascuntur Gossypii foliis non absimilia, glabra, nitida, & saturate virentia. Circa ramorum summitates pedamenta quædam elevantur inæqualia, semipedem quandoque alta, quæ copiosissimos flores velut in umbellam digestos gestant, sed parvos, e viridi albescentes, rosaceos, quinque scilicet petalis constantes in orbem positis, deforis revolutis, calyci multifolio insidentes, staminibusque plenos brevibus, & albidis: verum steriles sunt. Embryones enim inter eos nascuntur calyce obvoluti, abeuntque deinde in fructus, Nucis Juglandis adhuc virentis magnitudine, & forma, unciam superantes, turbinatos, & utrinque acuminatos, tres aut quatuor simul appendentes, dum teneri sunt, sature virentes, deinde nigros, echinis carentes, in tres capsulas fissiles, in quibus singulis semen octo lineas longum, quatuor latum, ovatum, dorso convexum, altera parte depressum, & nonnihil angulosum, nigro putamine, sed tenui donatum, intus alba, tenera, & subdulci medulla plenum.

Hujus Ricinoidis semen mira purgandi facultate per superiora, & inferiora præditum est, vehementiusque purgat quam Ricini vulgaris nucleus; ita ut tria vel quatuor semina comesta ventriculum, & intestina tanta vehementia subvertant, ut in vitæ discrimen præsertim imbecilliores nonnunquam conjiciant. Ejus tamen usus a Pisone commendatur in diuturnis viscerum obstructionibus. Quatuor aut quinque nucleos proponit maturos a pelliculis exterioribus, & interioribus repurgatos,

mox

mox leviter torrefactos, & vino maceratos, additis correctoriis aromaticis; nec nisi summa cum cautione hoc medicamen exhibendum esse suadet.

Ex his seminibus oleum a Brasiliensibus, & Americanis extrahitur ad lucernas concinnandas admodum utile, & plurimis morbis curandis aptum; siquidem ad morbos omnes ab humoribus frigidis oriundos sanandos, tumores discutiendos, flatus resolvendos commendatur: eamque ob causam non modo in anasarca utile, sed etiam in omnibus hydropis generibus, si, ventre illo inuncto, aliquot guttæ vino aut alio liquore conveniente exceptæ sorbeantur. Sic enim aquas evacuat; quod etiam minori noxa facit clysteribus injectum. Contractos artus, si eo inungantur, curat, nervos molliter distendendo: viscera obstructionibus inunctione liberat: alvum puerorum emollit, illito toto ventre; atque ventris animalia pellit, maxime si ejus una aut altera gutta e lacte aut jure pingui propinetur: aurium doloribus, & surditati confert: ulcera capitis, psoras, & omnia cutis vitia illitu expurgat.

Præter hos Ricinoidis nucleos, aliud semen ex America affertur. Dicitur vero Nucula cathartica tertia, Avellana purgatrix, *C. B. P.* 418. & Avellana purgatrix novi orbis, *J. B. I.* 322. Ben Magnum *quorumdam Medicorum*: vulgo, *Fruit du Medicinier d' Espagne*. Semen est Avellanæ magnitudine, subrotundum, & quasi triangulare, cum putamine tenui, pallido, & fusco, & substantia medullosa, firma, candida, subdulci, & minime acri, Avellanæ sapore haud absimili.

Planta dicitur Ricinoides arbor Americana, folio multifido, *Inst. R. H.* 656. Ricinus Americanus tenuiter diviso folio, *Breyn-Cent.* 1. 116. vulgo *Medicinier d' Espagne*.

Arborum instar, inquit Plumerius, & caudicem, & ramos obtinet hæc planta, sed brevem amplitudinem. Caudex etenim ejus brachii fere est crassitie, ac tres, & ad summum quatuor pedes altus, tener, cortice indutus cinereo, venulis virentibus, & reticularibus discreto, & plagulis, foliorum scilicet decidentium, notato. Juxta ramorum summitates folia decem aut duodecim veluti in orbem expanduntur, longis pediculis innitentia, palmatim seu radiatim in plurimas lacinias acuminatas, & iterum laciniatas dissecta, pedem interdum ampla, lævia, subtus e viridi albicantia, supra vero saturiori virore donata. Juxta pediculorum initia foliola alia inhærescunt tenuissime velut in totidem fimbrias dissecta, quæ ramorum ipsorum tandem velut echinatam efformant summitatem; unde florum elevatur præclara veluti umbella longo pedamento coccineo innixa, in ramulos scilicet multos iterum ramosos dispersa, quibus singulis flos prominet coccineo splendore insignis; sed aut sterilis, aut fertilis.

Hi sterilioribus equidem sunt ampliores, at vero rariores. Utrinque rosacei sunt, quinque scilicet petalis ovatis constantes in orbem positis, & calyci exiguo, & quinquifido insidentibus. Sterilium centra quædam stamina occupant suis apicibus aureis instructa: fertilium vero embryo ovato trigonus, viridis, staminulisque apices croceos, lunatos, & aureos gerentibus coronatus, qui deinde abit in fructum fere turbinatum, pene Nucis Juglandis magnitudine, cortice pollentem tenero, & croceo,

inque

inque tres capsulas fissilem semine fœtas rotundo, Nucis Avellanæ fere magnitudine, & sapore, de quo tamen cavendum; propter etenim nimiam catharticitatem summo periclitati sunt discrimine vitæ. Si gladio vulnus caudici infligatur, & etiam si ejus folia detrahantur, succus inde pellucidus, subluteus; & tantisper viscosus satis abunde promanat. In hortis potissimum hæc planta colitur e continenti Americano ad insulas allata.

Hujus fructus nucleus non minus purgat, quam cœterarum specierum semina. Imo unicum semen sufficit cum pauxillo butyri præmansum, vel in jusculo tritum, vel in taleolas minimas sectum, & cum offa devoratum, vel cum duabus Amygdalis contusum, & aqua dilutum, sub emulsionis forma.

Folia n. x. vel xij. leviter cocta in acetariis vel in offa ex jusculo pulli gallinacei benigne purgare dicuntur absque torminibus, & fastidio. Laudantur quoque adversus icterum, & bilem effusam.)

Nuculæ catharticæ quartum genus, Ricini Indici semina: Pinei nuclei Moluccani sive purgatorii, & Grana Tiglia, *Off.* vulgo *Pignons d'Inde Grains, de Tilli ou des Molucques*. Semina sunt oblonga, ovata, Ricini vulgaris magnitudine, & forma, una parte gibba, altera nonnihil plana; quatuor levioribus angulis notata; quæ constant ex putamine tenui, cinereo, maculis hinc inde pullis asperso, & nucleo, & medulloso, pingui, solido, candicante, sapore acri, exurente, & nauseoso.

Planta dicitur, Ricinus arbor fructu glabro, Grana Tiglia officinis dicto, *Parad. Batav. Prodrom.* Cadel-avenacu, *H. Malabar.* 2. 61. Lignum Moluccense, foliis Malvæ, fructu Avellanæ minore, cortice molliore, & nigricante: Pavana incolis *C. B. P.* Pinus Indica nucleo purgante, *Ejusdem* 492. saltem Paulus Hermannus, & Rajus hæc nomina tanquam ejusdem plantæ synonyma proponunt. (Frutex hic caules gerit simplices, qui nascuntur sine ramis lateralibus, apice flores in spicam longam collectos gerentes. Folia nonnulla e caule exeunt ovato-oblonga, acuta, integra, lævia, tenuiter, & raro dentata, pediculis uncialibus adnexa, texturæ tenuis ac mollis, cum nervo, & venulis in adversa parte prominentibus. Ad spicæ radicem duo egrediuntur rami ejusdem ac caulis staturæ, & sic continuatur secundum ætates. Inferioris spicæ flores plures sunt fœminini, superioris vero masculini, qui calycem nullum habent, petala octo, stamina sexdecim pistillum, & fructus nullos. Flores fœminini in inferiore spicæ parte calycem habent multifidum, embryonem subrotundum, triangularem, trisulcatum; pistilla tria quæ tandem in fructum desinunt, qui est capsula rotunda, trisulcata, trilocularis, in singulo loculo unicum semen oblongum, glabrum, splendens, striatum, una parte incurvatum, altera depressum, continens.) Sub putamine tenui nucleus candidus, pinguis, oleosus, reconditus, saporis acris exurentis. In Malabar, & aliis Indiæ orientalis locis colitur.

Hujus plantæ lignum, & semina in usum medicum veniunt. Lignum quod Panava seu Pavana dicitur, spongiosum est, ut ait Hermannus, *M. Med.* leve, rarum, pallidum, tenui cortice cinereo obductum, saporis acris, mordacis, & caustici, odoris nauseosi.

Re-

Recens, & adhuc vegetum adeo potens est, ut serosos humores tam per vomitum, quam per alvum expellat, relinquens ob intensam sui acredinem in ano inflammationem: siccum vero blandius subducit alvum, ac si parciori dosi exhibeatur, sudorem elicit. In hydrope, leucophlegmatia, & pluribus morbis chronicis pro specifico a Paulo Hermanno commendatur. Ad catharsim promovendam recens exhibetur in substantia a ℈j. ʒß. annosum vero ad ʒj. in infuso vel decocto ad ℥ß. Ad sudorem excitandum datur a ℈ß. ad ℈j. in substantia, in infuso vero ad ʒij. vel ʒiij. Decoctis sudoriferis pro stimulo addi potest. Semina adeo potenter humores serosos, viscidos, & tenaces incidunt, & per superiora, & inferiora educunt, ut hoc nomine ipsam Colocynthidem superent. Maxima eorum vis posita videtur in duabus quibusdam membranulis seu foliolis primo germinantibus, quæ in eorum granorum media substantia latent. Datur integra nucleorum substantia, rejecto cortice exteriore: licet purgativa virtute haud careat a gr. iij. ad v. Unumquodque granum, inquit Paul. Hermannus, sedem molitur unam, si aqua calida vel jusculum superbibatur; ita tamen ut a tribus granis quinque secessus promoveantur. Alvus vero in momento sistitur, si superbibatur haustus largior aquæ frigidæ, vel si pedes aut manus frigida madefiant, & abluantur. Membranularum vero granum unum sufficit ad purgandum.

Exhibetur quoque oleum ex seminibus expressum ad gr. j. valentius enim purgat quam oleum ex Ricino vulgari expressum.

Semina ob summam acredinem fauces, palatum, & nonnunquam anum inflammant: eam ob rem sub forma pilularum sæpius exhibentur. Ab Indis in urina vel aceto coquuntur: optime vero corriguntur Glycyrrhiza, Amygdalis dulcibus, succo Limonum, jusculis pinguibus, aliisque nimiam acredinem obtundentibus. Torrefactione quoque sub cineribus eorum vis temperatur.

Olei expressi usus frequentior externus est. In alvi nimia adstrictione umbilicus eo inungitur. Alvus subducitur a linimento sic parato.

℞. Olei granor. Tigli expressi gutt. xij. olei Colocynthidos ʒjß. unguenti de Arthanita ʒj. M. F. linimentum quo abdomen inungatur.

Ex eodem oleo Pomum regium catharticum ab Indis præparatur, cujus odore solo delicatiorum alvus movetur. Malum Aurantium vel Citreum per mensem integrum in oleo ex granis Tigli expresso maceratur, postea eximitur. Si fortiter manibus fricetur ita ut incalescat, naribus admoveatur; ejusque odor fortiter attrahatur; alvus paulo post movebitur.

Aliæ sunt præterea quædam species Nucularum purgantium, sed minus usitatæ.

ARTICULUS VIGESIMUS-TERTIUS.

De semine Caffe.

CAffe, & Coffee, *Off.* Semen est durum, Faba paulo minus, ovatum, quatuor aut quinque lineas longum, tres quatuorve latum, altera parte convexum, altera planum, & insigni sulco notatum, flave-

scens,

fcens, vel e cinereo aut viridi pallens, saporis farinacei leguminosi; odoris fere expers. Duplex in officinis reperitur; alterum crassius, pallidius, quod ex Mocha Arabiæ felicis emporio advehitur; alterum minus crassum, subviride, quod ex Cairo affertur. Hoc semen fuit veteribus Græcis ignotum, Arabibusque, apud quos nulla ejus mentio ante annum 1400. reperitur. Qui enim Bunchos esse Avicennæ existimant, nullis suam opinionem argumentis probare valent. Europæis vero nisi ab annis sexaginta circiter non innotuit.

De planta quæ hoc semen profert, nihil certi auctores tradiderunt: Eam Evonymo similem pronuntiat P. Alpinus. Acta Philosophica Londinensia folia, & fructus describunt, licet non adeo accurate: de floribus vero alte silent. Adhuc igitur ignota foret hæc planta, nisi Batavi hujus arboris stirpes aliquot ex Mocha in Europam attulissent, & in Horto Amstelodamensi excoluissent, ubi flores fructus protulerunt. Galliæ vero innotuit munificentia clarissimi viri Pancratii, Consulis, & Rectoris urbis Amstelodamensis, qui anno proxime elapso 1714. Ludovico magno arbusculam quinque pedes altam obtulit: quam in Horto Regio Parisiensi diligenter asservatam; & excultam D. de Jussieu, peritissimus Botanices Professor, & Regiæ Scientiarum Academiæ Socius, primus accuratissime descripsit.

Planta dicitur Jasminum Arabicum Lauri folio, cujus semen apud nos *Caffe* dicitur, *D. de Jussieu Commentariis R. Sc. Academiæ*. Arbor Cerasorum vel Aurantiorum altitudinem vix superat. Rami e trunco nascuntur semper bini, oppositi, ordinibus alternatim rectis, & transversis, flexiles, subrotundi, nodosi, cortice tenui albicante circumvestiti. Eorum nodis folia inhærent pediculo brevi, Lauri non absimilia, molliori tamen, & subtiliori consistentia, bina sibi opposita, ordinibus alternis mutuo sese intersecantibus, uncias quatuor aut quinque longa, duas circiter lata; utrinque acuminata, & in longum, & angustum mucronem desinentia, undulata, deorsum incurvata, superne semper virentia, glabra, nitentia, inferne vero pallentia, cum nervo unico utrinque satis prominente, qui per folii medium a pediculo ad apicem usque exporrigitur, & ad latera plurimas emittit venulas, inodora, saporis herbacei. Floribus gaudet ex foliorum alis quatuor aut quinque simul nascentibus brevi pediculo suffultis, albis, & nonnunquam pallide rubentibus, odoratis, monopetalis, infundibuliformibus, in quinque ut plurimum lacinias divisis, Jasmini Hispanici instar, sed brevioribus, cum totidem staminibus albis, & apicibus flavescentibus; qua in re a Jasmini flore differt, qui duobus tantum staminibus donatur. Ex ejus calyce viridi, & inæqualiter quadripartito surgit pistillum viride, bifurcatum, infimæ floris parti ad instar clavi infixum, cujus pars infima seu embryo florem sustinens abit in fructum seu baccam mollem, primo viridem, deinde rubram, & ubi maturuerit, atropurpuream, Cerasi minoris magnitudine, cum fossula, & umbilico seu papilla tenui in summitate, carne mucilaginosa, pallida, fatui aut ingrati saporis; qui, cum exsiccatur fructus, leviter subacidus fit, & ad Prunorum exsiccatorum saporem nonnihil accedit. In sinu suo recondit binos nucleos conjunctos, ovatos, & depressos ea parte, qua sibi invicem adhærent; qui sub putami-

ramine tenuj, pallide flavescente, semen continent unicum pro singulo nucleo, callosum ut ita dicam exterius ovatum seu incurvum, interne vero planum, & sulco insigni profundo notatum, durum, pallide virens, aut cinereum, aut flavescens. In Arabia felici, & in Æthiopia frequens nascitur, & collitur, ibique per totum annum floribus, & fructibus luxuriat.

Bis terve anno fructus maturi colliguntur, & exsiccantur. Esiccatorum caro tenujor, & fragilis fit: membrana subrufa baccharum Lauri instar, aut qualis in quibusdam granis Caffe adhuc deprehenditur; quæ levi contritu a seminibus separatur: Nec verum est, quod quidam scriptores referunt, hos fructus aqua calida macerari, ne apud exteras gentes germinare queant; quandoquidem fructus, nisi recens collecti bene maturi terræ statim mandentur, non germinare solent, ut pluries compertum est.

Analysi Chymica, ex seminis Caffe ℔iij. per retortam distillatis prodierunt phlegmatis limpidi, fere inodori, & insipidi ℥iiij. ʒvß. liquoris subacidi, nonnihil austeri ℥ij. ʒv. gr. xviij. liquoris tum acidi, tum acris urinosi, odoris empyreumatici, saporis amari, & austerii ℥xij. ʒiij. gr. xlviij. olei spissioris ad axungiæ consistentiam accedentis ℥viij. ʒij. gr. lxvj. Massa in retorta residua pendebat ℥xj. ʒj. quæ per 33. horas calcinata reliquit cinerum adhuc fuscorum ℥j. ʒv. gr. xv. ex quibus per lixivium extracta fuere salis mere alcali fixi ℥j. gr. lx. Substantiæ deperditæ pondus fuit ℥viij. ʒvj. gr. xij. per calcinationem avolarunt substantiæ ℥ix ʒiij. gr. lvij.

Præter hanc analysim altera quoque in Academia Regia sic instituta fuit. Hujus seminis ℔iij. postquam rite fuerunt torrefactæ, quarta sui ponderis parte imminutæ sunt. Eorum sic tostorum & pulveratorum ℔ij. ℥iiij. cum aquæ limpidæ ℔lxxij. leviter bullierunt. Ex hoc decocto per inclinationem a fœculento pulvere separato, & per balneum vaporosum lente distillato, prodierunt liquoris limpidi primum insipidi, qui deinde subacidi ac tandem acidi fortis signa præbuit ℔lx. & ℥ix. In alambice massa superstes ad extracti solidi consistentiam redacta pendebat ℥xvij. ʒij. quæ per retortam distillata præbuit liquoris acidi ℥v. ʒj. gr. lx. liquoris vero acris seu alcalici, cum portione salis volatilis urinosi ℥ij. ʒiij. gran. xxx. olei crassioris consistentiæ ℥j. ʒv. gr. xlij. Massa in retorta residua nigra, rara, & spongiosa pendebat ℥iiij. ʒß. quæ per undecim horas & amplius calcinata, tum in igne reverberii, tum in crucibulo, adhuc nigricans reperta fuit: fumum flammamque per totum hoc calcinationis tempus semper emisit, & ad ℥j. ʒiij. pondus redacta fuit. Ex ea sic calcinata lixivii ope salis alcali fixi cum odore, & sapore sulphuris ʒvij. gr. lxx. extracta sunt. Partium jactura in distillatione per retortam fuit ℥iij. ʒvj. gr. xlviij. in calcinatione vero partium in fumum & flammam exhalantium quantitas fuit ℥ij. ʒv. gr. xxxvj.

Hujus tincturæ analysi patet seminis Caffe torrefacti unciam semissem continere extracti spissioris ʒj. gr. lxviij. salis acidi gr. l. circiter; salis volatilis urinosi gr. viij. olei ad axungiæ consistentiam appropinquantis gr. xiij. salis fixi grana viij. cinerum vero seu terræ inertis gr. iiij. Verum pulvis post decoctionem extractus rite exsiccatus ℥xxiij. ʒvj. tantummodo pendebat; & proinde pulveris tosti ℥xij. & amplius in decocto solutæ fuerunt.

Po-

Postea hujus pulveris fœculenti residui instituta per retortam distillatione, transierunt ℥v. ʒj. gr. xliii. liquoris, qui & acidi parcioris alcali copiosoris notas præbuit: olei crassioris & adiposæ consistentiæ ℥vj. ʒvij. gr. xxxvj. salis volatilis gr. xxxviij. Ex retorta extractæ fuerunt ℥vj. ʒiiij. massæ nigræ, quæ per horas octo calcinata cinerum reliquit coloris leucophæi ʒiiij. gr. xxiij. ex quibus salis non mere alcali, sed salsi, gr. xxiiij. lixivium eduxit. Itaque exhalatæ partes & deperditæ in distillatione æquarunt pondere ℥v. gr. xxv. in calcinatione vero ℥v. ʒvij. gr. xlviij.

Ex his analysibus concludi potest semen Caffe oleo potissimum crassiori empyreumatico, sed admodum rarescibili, & particulis igneis per torrefactionem imprægnato, cum portione salis volatilis non urinosi mediocri conjuncto energiam suam debere.

Hujus seminis familiaris est usu, non solum apud Arabes, Æthiopes, Ægyptios, Turcas, sed etiam apud Æuropæos, ad sorbitionem conficiendam, *Cabouab* Arabibus, *Cahveh* Turcis, *Coffet* vel *Coffi* Anglis, & *Caffe* nobis nuncupatur.

Nonnulli apud Turcas, & Persas decoctum faciunt ex foliis membranaceis nucleorum tunicis, & hunc potum vocant *Caffe a la Sultane*. Alii vero fere omnes, præsertim in Europa, ex seminibus tostis illam sorbitionem præparant.

Torrentur semina ab involucris expurgata, subtiliter pulverantur. Deinde hujus pulveris ℥j. cum aquæ communis ℔ij. circiter, leviter decoquitur; & decoctio adhuc calens a fœculento pulvere in fundo vasis præcipiti per inclinationem separata, addito sacchari momento, propinatur, tum in privatis tum in publicis ædibus non tam ratione valetudinis, quam garriendi & tempus terendi gratia.

Hæc tamen sorbitio non inutilis est. In crapula, ventriculi imbecillitate, ciborum inappetentia, doloribus colicis flatulentis, mensium suppressione, somnolentia, & morbis soporosis feliciter exhibetur. Ventriculum enim roborat; ad ciborum concoctionem cito perficiendam plurimuim conducit; cerebrum, & spiritus animales recreat; ingenium etiam acuit; mentemque mœstam, & ut ita dicam torpescentem excitat, & ad functiones obeundas alacriorem, & promptiorem efficit; sanguinis motum fermentatitium suscitat; somnum pellit; humores lentos, ac spissos attenuat, & dissolvit; diuresim promovet & menses, atque etiam alvum sæpe subducit. Hinc tot encomiis, & laudibus a quibusdam commendatur. Obesis præsertim, & iis, quorum humores præ nimio lentore stagnant, aut difficile circumeunt, confert. Verum macilentis, biliosis, & illis quorum humores nimis soluti sunt, & salibus acribus turgidi, admodum noxia est; necnon etiam melancholicis, & hypochondriacis, quorum sanguis crassior activis, & spirituosis particulis destituitur, & salibus acribus fixis crassioribus turgidus est. Potus enim Caffe sulphureas sanguinis partes nimium quam par est, solvit, spirituosarum dissipationem promovet: ita ut cruoris sales acres sui juris facti, & in motum acti, multas turbas excitare valeant. Inde sanguinis dissolutio nimia, & acrimonia summa, quas, hæmorragiæ, hæmorraides, vigiliæ, erysipelata, cutanei affectus, cordis palpitationes, spasmodici, & hipochondriaci affectus subsequuntur.

Ab

Ab hac ergo ſorbitione abſtinere debent bilioſi quibus præfervida ſunt viſcera, qui hæmorrhoidibus, hæmorrhagiis quibuſcumque, eryſipelatis, ſunt obnoxii, melancholici, & hypochondriaci, mulieres largiter menſtruatæ, necnon etiam gravidæ mulieres quibus ſæpiſſime immoderatus illius uſus abortum provocat.

Quandoque Caffe decoctum lacte temperatur, nec inepte; quandoquidem butyroſis lactis particulis ſulphureæ tenujores Caffe partes, & ſales urinoſi volatiles tantiſper coercentur, & irretiuntur: quin etiam activis Caffe particulis lactis coagulatio impeditur, ejuſque partes butyroſæ blandæ pauliſper attenuatæ per totum corpus facilius circumvehuntur, & diſtribuuntur: ſicque ſeſe mutuo contemperant. Eam ob rem lac Caffe temperatum tabidis & emaciatis ſæpe proficuum fuit.

Decoctum ſeminum Caffe crudorum, non torrefactorum, in aqua communi a nonnullis tanquam ſpecificum commendatur in catharroſis affectibus: & reipſa eos ſæpe ſudores proliciendo ſanat.

ARTICULUS VIGESIMUS-QUARTUS.

De Nuce Moſchata, & Maci.

NUx Moſchata, Nux Myriſtica, & aromatica, *Off.* Giauziban, *Avicennæ*: Jeuzbave, vel Jusbaque, *Serapionis*: Μοσχοκάρυον, Κάρυον μυρεψικόν, Μυριστικόν, ἀρωματικόν, *Græcor. recentiorum*: vulgo *Noix Muſcade*. Nucleus eſt firmus, & compactus, in pila fragilis tamen, nec difficulter in fruſtula diſſiliens, pinguis, & odoratus, extus nonnihil rugoſus, & coloris fere cinerei, intus variegatus venis ſpadiceis, & ex flavo albicantibus, undatim vel ſine ullo ordine hinc inde diſcurſantibus.

Genuinæ Nucis Muſchatæ duæ ſunt ſpecies in officinis. Una figura olivari, odore aromatico grato, ſapore acri aromatico, nonnihil adſtringente, quæ fœmina dicitur, & maxime venit in uſum. Altera, quæ mas a quibuſdam, longior eſt, & fere cylindracea, non odoris, & ſaporis aromatici expers, licet minus uſitata. Inter eas quædam Nuces occurrunt diverſa, & irregulari figura donatæ, qui quidem monſtra, vel luſus naturæ ſunt.

Aliæ præterea ſunt Nuces Moſchatæ ſylveſtres, quarum ſpecies plures a Batavis diſtinguuntur. Illarum præcipua eſt Nux Moſchata mas, officinarum vulgo ſic dicta, Nuce Moſchata vulgari ſeu fœmina major, oblonga, in utraque extremitate obtuſa, & veluti quadrata, ejuſdem ſubſtantiæ, odoris fere expers, & ſaporis ingrati. Facile a vermibus corroditur: & ſi aliis Nucibus miſceatur, eaſdem corrumpere dicitur, unde interdictum fuit, ut iiſdem miſcerentur. *Pala-tubir*, hoc eſt Nux montana, in Banda dicitur. Rariſſimi eſt uſus.

Hæ Nuces a Batavorum mercatorum ſocietate ex India orientali Amſtelodamum tranſvehuntur, in alias regiones deferendæ.

Eli-

Eligatur Nux Moschata subrotunda seu olivaris, fœmina dicta, quæ probatur recens, gravis, pinguis, & quæ acu puncta succum mox reddit oleosum.

J. Bauhinus existimat Nucem Moschatam esse *κώμακον Theophrasti*, nec Plinio incognitam fuisse, quam designasse asserit sub Cinnamomi nomine, ex quo succus quem Caryopon dicebant, exprimebatur; hodie sub nomine olei Nucis Moschatæ in officinis adhuc usitatum. Non desunt tamen plurimæ dubitandi rationes, quandoquidem Dioscorides de Nuce Moschata, & Maci nihil scripsit. Macer autem, de quo loquitur, res est a Maci prorsus diversa. Macis enim est involucrum Nucis aromaticis, Macer vero ligni cujusdam cortex, cujus notitia hodie admodum incerta est. Arabibus autem Macis, & Nux Moschata optime fuerunt cognita. Prima eorum mentio apud Avicennam reperitur.

Arbor, quæ Nucem Moschatam vulgarem seu fœminam profert, dicitur Nux Moschata fructu rotundo, *C. B. P.* 407. Pala, *Pison. Mantiss. arom.* 173. Arbor est Pyro non absimilis, cortice cinereo, & ligno medulloso. Folia bina ut plurimum nascuntur, licet non exacte opposita, superne intense viridia, infra albicantia, palmum longa, glabra, Lauri similia, in apicem prolixum desinentia, pediculo carentia, costa media ab exortu ad apicem usque producta, ex qua nervi obliqui, nunc conjungati, nunc alterni ad ambitum ascendunt. Folia non tantum recentia manu contrita fragrant, sed exsiccata acria sunt, & aromatica. Flores flavescentes, pentapetali, Cerasi floribus haud dissimiles sunt: illis succedit fructus pediculo longo suspensus, orbiculatus, Nuci Juglandi vel Malo Persico similis, cujus nucleus triplici cortice induitur. Primum enim adest cortex carnosus, mollis, succosus, digitum circiter crassus, sed villosus, & rufus, masculis luteis, aureis purpureisque distinctus, sicut apud nos Mala Armeniaca, aut Persica, maturitatis tempore sponte dehiscens, saporis austeri, & adstringentis. Cortici subest alterum reticulare quoddam involucrum, aut potius in pluries lacinias diffissum, substantiæ lentæ, oleaginosæ, & veluti cartilagineæ, tenuis; odoris aromatici pergrati; saporis acris, & aromatici, cum amarore quodam; coloris crocei, aut flavescentis, Macis dictum. Hujus inter fissuras apparet tertium involucrum, testa nempe durior lignosa, tenuis, & fusco rufescens, fragilis: in qua continetur nucleus seu ipsa Nux Moschata ovalis, semiunciam superans, sulcis inordinatis distincta, cinerei coloris; mollior primo, deinde per tempus exsiccata, & indurata, intus ex flavescente, & e rubro fusco colore variegata, odoris eximii, saporis acris, cum suavitate amaricantis, substantia oleosa, & sebo quodammodo simili. Trunco inciso, aut ramo decerpto, succus viscidus pallide rubicundus instar sanguinis dilutioris, ex vulnere effluit, qui statim intense rubet; & in linteaminibus rubras maculas relinquit, quæ vix elui possunt. In Moluccanis Insulis sponte crescit, sed præsertim colitur in Provincia Banda, quæ ex sex Insulis minoribus constat, scilicet *Nera*, *Lontar*, *Pulo-ay*, *Gunongapi*, *Pulorong*, & *Rossing-eyn*. Harum tres priores Nucum Moschatarum admodum fertiles sunt.

Macis itaque, *Off.* Bongo-pala Mollucensibus, *Pison. Mant. aromaticæ* 173.

173. Bisbese, *Serapionis* : Besbahe, *Avicennæ* : Foli, *Batavorum* : Gallice *Macis* & *Fleur de Muscade*, improprie. Est substantia quædam membranacea, crassior & veluti cartilaginea, oleaginosa, reticuli aut laciniarum in modum supra putamen lignosum Nucis Moschatæ protensa, & carni hujusce fructus substrata; coloris rubentis primo & elegantis, sed postquam aeri exposita fuit, flavescentis; odoris aromatici pergrati; saporis grati, aromatici, acris cum amarore quodam, & oleaginem quamdam expressione fundens, si recens sit: affertur a cœteris fructus partibus separata & exsiccata. Probatur recens, lenta, oleaginosa, colore ad croceum accedente, & odoratissima.

Arbor quæ Nucem Moschatam marem seu sylvestrem profert, dicitur Nux Moschata fructu oblongo, *C. B. P.* 407. Palametsiri, Nux Moschata, mas dicta, *Pison. Mantiss. aromat.* 176. Nuce Moschata vulgari excelsior est, minus ramosa minusque frondosa: folia longe majora, spithamam aut sesquipedem longa, atro viridia, saporis ingrati: fructus majores, carne solidiore ac tenaciore, cui subest Macis arida, exsiccata, pallescens & saporis ingrati: nucleus putamine duro, lignoso & crassiore contegitur, nigricante: substantia est fere simili, non tam pingui, elegantibus venulis nigricantibus intus perfusa, fere inodorata & palato ingrata. *Pala-tubir*, hoc est Nux montana, in Banda dicitur: in locis montanis & sylvestribus Moluccanarum insularum nascitur hæc arbor, necnon etiam in Malabara.

Nux Moschata mas, seu sylvestris, nullius est usus in Medicina: a quibusdam tantum superstitiosis expetitur ad philtra inde paranda, quibus admiranda se præstare posse existimant.

Moschatarum autem Nucum collectio & præparatio sic instituitur. Fructibus ad maturitatem perductis, incolæ arbores conscendunt, eosque, hamulis longioribus ramulos attrahendo, decerpunt: alii eas statim cultro aperiunt, & liberant a corticibus, qui in acervos conjiciuntur in sylvis, ubi per tempus putrescunt. Corticibus putrescentibus innascitur certa species fungorum, qui Boleti Moschocaryni dicuntur, nigricantium, edulium, palato gratissimorum, & avide ab incolis expetitorum. Nuces a corticibus spoliatas domum deferunt, ubi cultello Macin deglubunt, cavendo ne frangatur, quantum fieri potest. Macis instar sanguinis rubicunda per diem in sole exsiccatur, ejusque color in obscure rubicundum convertitur: tum per sex vel octo dies in alium locum radiis solaribus minus expositum transportatur, ut quodammodo rursus emolliatur, ne siccior facile disrumpatur; deinde aqua marina tantisper conspersa, ne comminuatur aut oleaginositatem disperdat, in sacculis includitur, & compactissime comprimitur. Sicut a nimia siccitate comminuitur, & oleum aromaticum amittit, sic humiditate nimia putredini & vermibus fit obnoxia; quamobrem ab utroque cavendum. Nuces testa lignosa adhuc reconditæ per tres circiter dies soli exponuntur; postea vero ignis fumo perfecte exsiccantur, donec sonitum, dum agitantur, edant: humidæ enim nonnisi obtusum sonum emittunt. Tum fustibus aut saxo graviori tunduntur, ut putamen lignosum in frusta dissiliat. Nuces sic a testis mundatæ in tres distribuuntur acervos, quorum primus majores continet & elegantiores, quas in Europam devehunt:

mediæ in ſecundo acervo colliguntur, quæ in India ad uſum reſervantur: tertius acervus minores, irregulares & immaturas capit, quarum pars maxima comburitur, altera vero ad oleum inde exprimendum uſurpatur.

Selectæ Nuces facile corrumperentur, niſi aqua calcis inficerentur; ac veluti condirentur. Calx e conchyliis combuſtis præparata, aqua ſalſa diluitur ad pultis fluidioris conſiſtentiam: in eam Nuces cordibus minoribus incluſæ bis vel ter infunduntur, donec aqua eas omnes attigerit, & poſtea in cumulum coacervantur: ibi incaleſcunt, & humiditas ſupervacanea in fumum exhalat. Cum autem jam debite ſudarunt, legitimæ præparatæ ſunt, & ad transfretationem ferendam aptæ. Nuces quoque conditæ non tantum per univerſam Indiam, ſed etiam in Europam devehuntur. Ea eſt illarum condiendarum ratio. Nuces jam ferme maturæ, ſed nondum dehiſcentes, caute ex arboribus decerptæ aqua decoquuntur, & ſubula perforantur, dein per octo vel decem dies in aqua macerantur, donec auſterum & acerbum ſaporem depoſuerint. Quo facto, in julepo ex ſacchari & aquæ partibus æqualibus parato plus minuſve coquuntur, prout aut molliores, aut firmiores deſiderantur. Si duræ expetantur, aliquid calcis injicitur: aqua ſaccharata quotidie a fructu ſeparatur, tantiſper decoquitur, & rurſus fructui affunditur, idque denuo per octiduum: tandem adhuc unica vice cocto ſyrupo ſpiſſiuſculo Nuces infundendæ ſunt, & in olla lapidea probe obturata aſſervandæ. In conviviis plerumque cum aliis condimentis & bellariis pro ultima menſa apponuntur, & cum potu Theæ cum primis aſſumuntur. Caro comeditur tantum, nonnulli etiam Macim maſticant: ſed nucleus rejici ſolet. Muria quoque aut ſale & aceto condiuntur Nuces, ſed non ſic comeduntur. Salitæ enim aqua dulci macerantur, donec ſaporem ſalſum amittant: poſtea in aqua cum ſaccharo decoquuntur.

Nux Moſchata abundat oleo eſſentiali, tum ſubtili, tum craſſo cum ſale acido & terra nonnihil adſtringente conjuncto. Oleum duplex ſuppeditat diſtillationis ope: ſi enim Nuces contuſæ & multa aqua maceratæ diſtillentur, prodit olei tenuioris ℥j. pro ſingulis Nucis Moſchatæ libris; & finita diſtillatione, oleum in aquæ ſuperficie cui ſebi inſtar innatat, craſſum & ſebaceum virtute aromatica fere orbatum reperitur. Per expreſſionem vero ex Nucum Moſchatarum ℥xvj. extrahuntur ℥iij. ʒij. olei ſebaceæ conſiſtentiæ, Nucem Moſchatam odore & ſapore apprime referentis.

Macis oleo tenuiore & uberiore turget, quod etiam diſtillatione elicitur: cujus pars prima pellucida inſtar aquæ profluit, odore & ſapore præſtantior: media leviter flaveſcens: tertia, ſi fortiter urgeatur, ruſeſcens. Omnes adeo ſubtiles ſunt & volatiles, ut, niſi in vaſis accurate clauſis ſerventur, magna earum copia in auras diſſipetur. Ab eodem oleum craſſiuſculum, aut ad axungiæ conſiſtentiam accedens, per expreſſionem educitur oleo Nucis Moſchatæ tenuius.

Nux Moſchata non ſolum ad ciborum condimenta frequens uſurpatur, ſed etiam uſui Medico inſervit. Stomachica enim eſt, ciborum concoctionem juvat, vomitum compeſcit, viſcera roborat, flatus diſcutit,

coli-

colicos dolores ſedat, alvi fluvus ſiſtit, ſanguinis motum auget, venenis reſiſtit, in catharris & frigidis nervorum affectionibus plurimum conducit. Ab Ettmullero ad paralyſim partium deglutitioni inſervientium maſticata & deglutita commendatur. Soporem etiam inducit, & idcirco immoderatus illius uſus vitandus eſt. Obſervat enim Jacobus Bontius *in Notis ad Garziam* aliquot ex Nucis Moſchatæ uſu nimio non parum periclitatos fuiſſe, qui per diem unum aut alterum non ſecus, ac caro correpti, immobiles, ac muti jacuerunt. Batavi quoque obſervant, Nuces conditas quotidie aſſidue aut majori copia ſumptas caput afficere, & affectus ſoporoſos procreare; unde homines ſomnolenti, pigri & oblivioſi redduntur. Necnon etiam ventriculum gravant, moleſtam ciborum digeſtionem efficiunt, appetitum proſternunt, tum oleoſis ſuis particulis quæ ventriculi ſuccum digeſtivum obtundunt, tum etiam activis ſuis particulis quæ ventriculi membranas ad inflammationem diſponunt. In affectibus uteri flatulentis, in dolore uteri, ejuſque inflatione poſt partum ab aere frigido admiſſo tanquam expertum remedium ſuffitus e Nuce Moſchata prædicatur.

Nucis Moſchatæ vis adſtringens torrefactione augetur: idcirco in alvi fluxu & dyſenteria, torrefacta præſcribitur. Doſis in ſubſtantia a ℈ß. ad ʒß. torrefactæ ad ʒj.

Macis iiſdem viribus, ac Nux Moſchata donatur, minus tamen adſtringit: nec minus periculi eſt in Maci, quam in Nuce Moſchata, ſi copia peccetur. C. Hoffmannus narrat de quadam puella, quod cum pluſculum Macis ad menſes movendos aſſumpſiſſet, delirio per aliquot horas affecta fuerit.

℞. Nucis Moſch. ℥ß. Cinnamomi ʒij. Caryophyllor. ʒß. Sacchari ℥j. M. F. pulvis, cujus ʒij. poſt paſtum ſumantur in hauſtu vini generoſi ad ciborum concoctionem perficiendam.

℞. Nuc. Moſch. torrefactæ ʒß. Terræ Cathecu ℈j. Mivæ Cydonior. q. ſ. M. F. bolus bis terve die iterandus ad diarrhæas ſiſtendas.

℞. Nuc. Moſch. ʒj. Theriaces Andromachi ʒß. Diacod. q. ſ. Fiat bolus in colicis doloribus, dyſenteria, teneſmo, ad dolorem ſedandum & ſomnum conciliandum.

℞. Macis ʒß. Aniſi, Coriandri ana ℈j. Sacchari albiſſ. ʒjß. Craſſiuſcule contuſa infundantur per aliquot horas in vini hauſtu. Infuſio calida coletur & propinetur ad colicam flatulentam diſcutiendam.

Nux Moſchata uſurpatur in Electuario Diaſatyrio *Charas*, Emplaſtro cephalico, & Emplaſtro ſtomachico *Ejuſdem*. Macis uſurpatur in Tabellis Magnanimitatis, Pulvere digeſtivo, Pulvere contra abortum, Orvietano *Ejuſdem*, Opiata *Salomonis*, Electuar. Diaphœnico & Benedicta laxativa. Ambo in Tabellis ſtomachicis, Pulvere aromatico roſato, & Pulvere lætificante.

Chymici olea extrahunt ex Nuce Moſchata & Maci, tum per expreſſionem, tum per diſtillationem, ut jam diximus. Ea eſt olei Nucis Moſchatæ per expreſſionem conficiendi ratio.

℞. Nuces Moſchatas pleniores, pinguiores, & ponderoſiores q. pl. In

subtilem redigantur pulverem, qui supra cribrum inversum sub lance stannea vapori aquæ ferventis per horæ semiquadrantem exponatur, ut vapore fervido omnino penetretur & bene calefiat: tunc forti & denso sacculo diligenter inclusus prælo calido citissime & fortiter exprimatur, & exstillabit oleum flavum primo limpidum & fluidum, dum adhuc calens est; quod refrigeratum in sebaceam consistentiam brevi concrescit, coloris aurei vel crocei.

Oleum ex Maci expressum simili modo elicitur.

Olea essentialia Nucis Moschatæ & Macis per distillationem eodem modo ac cœtera olea essentialia præparantur.

℞. Nucis Mosch. contusæ, aut Macis ℔j. Digeratur in aquæ communis tepidæ ℔vj. per dies xv. Deinde instituatur distillatio in alambice refrigeratorio. Prodibit oleum subtile, odoratum & flavescens cum aqua permixtum, saporis subacidi, acris, aromatici, ima parte tantillo crassiore quam suprema.

Hæc olea indiscriminatim usurpari possunt, cum iisdem donentur viribus. Prosunt in torminibus ventris, in nephriticis doloribus intus sumpta a gutta j. ad iv. Extrinsecus commendantur in nervorum affectibus, paralysi, catharris, & arthritide: ventriculum roborant, vomitum & singultum sedant, & ciborum concoctionem juvant, si epigastrica regio illis inungatur: umbilico admota infantum tormina compescunt: temporibus illita blande conciliant somnum. Oleum Nucis Moschatæ ad mammillas puellarum quam par est graciliores externe admotum tanquam proficuum Rajus commendat: brevi enim temporis spatio, inquit, intumescere & sororiari incipiunt.

Hæc olea distillata in Pilulis purgantibus sæpe usurpantur ad catharticorum, resinosorum præsertim, vim temperandam & demulcendam.

Oleum Nucis Moschatæ adhibetur sæpius ad corpus balsamorum apoplecticorum, cephalicorum, hystericorum, constituendum: necnon etiam ad id dealbatur diuturna in spiritu vini maceratione.

℞. Medullæ bovinæ, urinæ sanæ, vini rubri ana ℥ij. Coquantur lento igne ad humiditatis fere totius evaporationem. Fiat colatura, cui adde tepentis olei lumbricor. ℥ß. spermatis ceti ʒij. olei Nucis Mosch. ʒj. M. F. linimentum, quo spina dorsi, a nucha ordiendo, quotidie vesperi inungatur, in rachitide.

℞. Ol. Nuc. Mosch. & ol. Palmæ ana ʒjß. Oleor. Majoranæ, Rorismarini, Lavandulæ, & Salviæ ana gutt. x. M. F. balsamum cephalicum, quo caput inungatur ad affectus frigidos, pituitosos & catharrosos discutiendos, cephalalgiam, & hemicraniam sedandam, & in apoplexia.

℞. Ol. Nuc. Mosch. express. ʒij. Balsami Peruvian. ʒß. Oleor. stillatitior. Macis, Absynthii, Menthæ, Cinnammomi, Caryophyllor. ana gutt. xij. M. F. balsamum, quo inungantur scrobiculum cordis, & epigastrica regio, in lipothymia, cordis anxietate, singultu, nausea, vomitu, difficili ciborum concoctione, & ventriculi imbecillitate.

℞. Ol. Nuc. Mosc. Bitumin. Judaici ana ʒij. Castorei pulver. gr. vj. Oleor. stilla-

ſtillatitior. Succini, Rutæ, Matricar. Abſynthii & Tanaceti ana gutt. xv. Gagatis guttas xx. M. F. balſamum hyſtericum.

ARTICULUS VIGESIMUS-QUINTUS.

De Nuce vomica, Ligno Colubrino, & Faba ſancti Ignatii.

NUx vomica, *Off.* vulgo, *Noix vomique*. Nucleus eſt orbiculatus; planus, depreſſus, unciam circiter latus, duas treſve lineas craſſus, ſubſtantiæ duræ, corneæ, coloris cinerei, foris parum lanuginoſus, cum umbilico utrinque medium occupante, ſed altera facie depreſſiore, ſaporis amari. Ex India orientali cum Ligno Colubrino affertur.

Græcis prorſus ignota videtur; neque etiam conſtat num fuerit Nux Methel aut vomica Arabum. Nonnulli Nucem vomicam radicem eſſe opinati ſunt, ſed erronee. Neque etiam fungus eſt, ut alii exiſtimant; ſed nucleus eſt fructus cujuſdam arboris quæ dicitur Nux vomica major, & officinar. *Parad. Batav. Prodr.* Caniram, *Horti Malabari*, *T.* 1. Malus Malabarica, fructu corticoſo amaricante, ſemine plano compreſſo, D. Syen, *Raii Hiſtor.* 1661. Solanum arboreſcens Indicum maximum, foliis OEnopliæ ſive Napecæ majoribus; fructu rotundo, duro, rubro; ſemine orbiculari, compreſſo, maximo; Nuces vomicas & Lignum Colubrinum officinarum ferens, *Breyn.* 2. *Prodrom.* Nux vomica in officinis, *C. B. P.* 511. Colubrini Ligni tertium genus in Malabar vaſtæ arboris magnitudine Acoſtæ, *Ejuſdem* 301. Nux vomica, vulgo officinar. compreſſa, hirſuta, *J. B. t.* 1. 339. Colubrinum Lignum Cluſii, *Pao de Cobra* dictum, forte tertium Acoſtæ, *J. B.* 2. 173. Cucurbitifera Malabarienſis, OEnoplio foliis rotundis, fructu orbiculari, rubro, cujus grana ſunt Nuces vomicæ officinar. *Plukn. Almageſto Botanico.*

Arbor eſt procera, patula. Caudex ambitu amplexum duorum hominum implet, cortice cinereo, nigricante aut rubente, amaro obductus. Folia ex ſurculorum nodis oriuntur oppoſita, oblongo-rotunda, in medio latiſſima, anterius rotundo-cuſpidata, virentia, ſaporis valde amari, cum tribus nervis utrinque nonnihil prominentibus. Flores in ſurculis ex nodis umbellatim proveniunt, (calyce conſtantes regulari, quinquifido, parvo, germini inſidentes; corolla vero infundibuliformi, ad maximam partem quinquifida; ſtaminibus quinque cum apicibus longis, & piſtillo unico petalo longiori. Fructus rotunda mala ſunt, glabra, colore primum viridi, deinde aureo flavo, carne per maturitatem candida & mucilaginoſa, cortice craſſiuſculo & fragili, ſaporiſque valde amari, unicapſulari. Semina in unoquoque fructu quindecim, in tribus phalangibus diſpoſita, orbiculata, depreſſa,) cortice exteriori, cum immatura ſunt, argenteo, parumper ad ſpadiceum vergente, per maturitatem vero villoſo, ſubviridi, tenui, & pulpa intenſe amara. In Malabara, & Coromandel creſcit.

Horti Malabarici ſcriptores referunt radicis hujus arboris decoctum humores per alvum evacuare; ſuccum ex foliis expreſſum & in decocto datum ca-

pitis dolores sedare; largius epotum venenosum esse, mortemque inferre; usum seminum in fructibus per duos annos continuatum, sumpto singulis diebus uno aut altero semine, efficere ut morsus venenatus serpentis, vulgo *Cobra Capella* dicti, nullas noxas afferat; si credere fas sit, inquit Rajus.

Nuces vomicæ, *Off.* canes, feles, aliaque quadrupeda animalia cœca nasci solita specifica quadam vi toxica enecant. Corvis pariter, coturnicibus, & aliis quibusdam avibus infestæ sunt. Medici fere omnes tantam in illis virulentiam esse opinantur, ut ad ʒij. pondus sumptas hominem interimere asserant. Saltem parva dosi stomachum subvertunt, & convulsivos motus excitant. Quæ cum ita sint, mirandum sane quod alexipharmacis annumeratæ fuerint.

Hujus Nucis venenum nervos potissimum afficere videtur. Hinc enim anxietas, rigor, horror, tremor, convulsiones, & respiratio inordinata. Quod quidem confirmatur ab Antonio de Heyde, *Observationum Centuriæ* 50. „ Duas, inquit ille, Nuces vomicas in frusta incisas pani butyrato mixtas cani apposui, qui ea avide devorabat: post semihoram ingurgitabat se ossibus & cartilaginibus coctis. Sed altera elapsa semihora, tremebat totus, de loco in locum discurrens: erectus stare haud potis erat, nisi fulcro innitens: rigore & convulsionibus crura afficiebantur: tertia semihora finita, ut mortuus corruit: brevi postea respirare cœpit celeriter, & adjutus pedibus insistebat: ad minimum rumorem horrere videbatur, & celerius respirare. Hoc in statu per quartam semihoram superstes manet canis, ac tandem subito moritur. Dissecto canis cadavere, hæc apparuere phænomena: Ventriculus ingurgitato cibo refertus erat, admixtus Nucis vomicæ segmentis, quæ nullam mutationem passa videbantur, quam quod molliora essent: idem accidit segmento per idem temporis spatium in aqua calida detento. Porro stomachus, æsophagus & intestinum naturali constitutione gaudebant. Vasa lactea in mesenterio turgebant chylo. Pulmones solito rubicundiores, & cordis ventriculi, ejusque auriculæ debito tumidiores erant. Ex dissecto cordis ventriculo dextro, vena cava ascendente & descendente stricta, magna sanguinis copia effluebat, qui in thoracis cavitate statim coagulabatur. Circa cerebrum nihil præter naturam notatum fuit. Hoc in experimento magna ciborum copia, quibus canis se ingurgitaverat, Nucis effectum tardiorem effecit, licet major fuerit ejus dosis, & plusquam sufficiens ad mortem celerem inferendam. Et re quidem ipsa statim atque Nucis vomicæ particulæ a succo stomachali sufficiente quantitate solutæ fuerunt, & nervosas ventriculi fibras affecerunt, eodem instanti mortuus canis corruit „. Aliæ sunt observationes a Vvepfero *Tractatu de Cicuta aquatica* scriptæ, quibus liquet minorem ejus dosim pariter mortem inducere, sed gravioribus symptomatis stipatam. Inter eas hanc unam referam.

Caniculæ provectioris ætatis & mediocris magnitudinis Nucis vomicæ limatæ drachmam dimidiam cum mica panis in bolum redactam dedit. Præ timore mox alvum & vesicam exoneravit. Ultra dimidiam horam nullum symptoma observatum fuit, nisi quod latebras quæsierit & subinde fugam tentarit. Nunquam vomuit, neque eructavit, aut spumam profudit: at

crebro

crebro os lingebat. Tunc vero ſtans aut lumbis inſidens erectis oculis conniveńdo caput antrorſum inclinavit: mox caput, ceu ab inſomnio perterrita, ut & pedes anteriores in altum attollebat; ſubinde caput retrorſum trahebatur, nunc fortius, nunc mitius, nunc brevioribus, nunc longioribus intervallis. Interea crebro mingebat: ſemel egeſſit ſcybala alba concreta, non tamen indurata: frequentes ſubſultus in partibus carnoſis trunci & artuum obſervari ſunt. Paulo poſt forti epilepſia correpta fuit: in hoc paroxyſmo qui fere per horæ duodecimam partem duravit, caput retrahebatur; oculi fixi manſerunt, pedes nunc extenſi obriguerunt, nunc ſuccutiebantur & tremebant: reſpiratio aliquamdiu ceſſare videbatur; cor celeriter: frequenter & validiſſime pulſabat manum attingentis: nec excrementa per alvum aut urethram, nec ſalviam aut ſpumam ore egeſſit: nulla ullius ſenſus indicia animadvertebantur. Finito paroxiſmo, immobilis ceu paralytica jacuit: reſpiravit celerrime & frequentiſſime, ceu a curſu incenſa: cor frequentius, celerius, ac debilius quam in paroxiſmo movebatur. Brevi tamen vires recuperavit, in pedes ſurrexit, leviculo baculi attactu cucurrit, & ſolitas latebras quæſiit. Verum non longæ induciæ concedebantur: ſtanti enim pedes anteriores ſubito & vehementius in altum abripiebantur, plerumque primum oculis clauſis, poſtea etiam apertis, ac ſi in ſomno territa fuiſſet, ipſaque coma vigil pateretur: quandoque etiam caput retrorſum trahebatur. Hi epilepſiæ prodromi crebriores & vehementiores erant, quam primum paroxyſmum præcedentes; manſere tamen hactenus ſenſus integri: crebro minxit; alvo ſemper occluſa. Vix horæ quadrante elapſo, rediit epilepſia, in qua ſtans projiciebatur cum impetu quodam in pavimentum: in principio artus, truncus & caput valide quaſſabantur, mox artus & truncus, capite retracto, rigebant; pedes poſteriores mire elongabantur, tenſique manebant, reſpiratio erat intercepta; cor vehementer, citiſſime, ſed æqualiter movebatur. Paroxyſmus iſte citius primo & ſua ſponte remiſit. Ante ſemiquadrantem horæ partem tertia vice epilepſia correpta fuit vehementiſſima. Poſt alterum horæ quadrantem quarto epilepſiæ paroxyſmo omnibus ſenſibus abolitis proſtrata fuit, omni genere motuum convulſivorum exagitabatur, cum reſpiratione intercepta circa ullius excrementi ſenſibilem excretionem.

Duratio hujus paroxyſmi cœteris non longior fuit, ſcilicet duodecima horæ parte. Finito paroxyſmo, inſtar mortuæ jacuit: mox celerrime, & frequentiſſime reſpirare & oculos movere incepit, ſenſibus integris; nihilominus multifariam artus motibus convulſivis afficiebantur. Nunquam tamen etiam compulſa ſurgere potuit: oculi turbidiores fiebant, motus convulſivi ſubinde invaleſcebant, manentibus reſpiratione, & ſenſibus; labia tremebant, & quandoque motu cynico torquebantur: paulo poſt cordis motus magis magiſque elanguit, brevique citra paroxyſmum epilepticum plane ſubſtitit, & canicula vivere deſiit.

Pectus ſtatim fractis coſtis apertum fuit: dextro cordis ventriculo ſanguine turgidiſſimo diſciſſo, cum impetu ſanguis rucilus ad ulnæ dimidiæ altitudinem proſiliit, licet nec vel minimi motus veſtigium in corde apparuerit: neque in hoc ventriculo, neque in illius auricula, neque in vena

cava vel minimum grumulum sanguinis coagulati repertum fuit ; indito digito , insignis calor in hoc ventriculo sentiebatur . Inciso sinistro ventriculo , prodiit sanguis copiosus , splendidius rutilans , & grumorum expers , ac citra impetum . Sanguis extravasatus protinus in grumos concrevit . Pulmones erant molles , non inflati , imo aliquantulum collapsi , subrubri , alicubi maculis rubris quasi conspersi : Imo ventre aperto , motus ventriculi manifeste percipiebatur , qui secundum longitudinem corrugabatur sulcis rectis & profundis , plane conspicuis ; postea etiam fibris circularibus motis circa antrum pylori , circa medium & versus stomachum contrahebatur . A contractione ventriculus minor & angustior evadebat : relaxata contractione , magis distendebatur ; & amplior quam contentorum fluidorum & crassiorum moles postulabat , manifeste reddebatur : repetita contractione , rursus minor & angustior fiebat, idque sæpius alternante contractione & relaxatione . Intestina omnia , etiam rectum , motu peristaltico sursum deorsumque movebantur . Hic intestinorum & ventriculi motus perseverabat , quamdiu hæ partes calebant , licet jampridem corde emortuo & sanguine pene omni effuso . Ventriculo dissecto, bolus Nucis vomicæ nondum penitus dissolutus, muco turbido immersus & obvolutus occurrit in ipsius fundo , cum quorumdam alimentorum reliquiis. Interna ventriculi superficie ab omnibus contentis mundata, anfractus rubebant, ceu inflammati , magis superne & ad latera quam in fundo, minus circa stomachum : totum antrum pylori album permansit : foris nulla inflammatio apparuit , at vasa dorsum perreptantia a sanguine turgidiora debito erant. Incisis intestinis, in duodeno & jejuno aliquousque mucus turbidus continebatur : in ileo aliquid pultacei & portiunculæ Nuci vomicæ similes ; item excrementa liquidiora , circa ejus finem compactiora , in cœco & recto in scybalas albas coacta . Contentis sublatis , duodenum & maxima pas jejuni inflammata ; in ileo hinc inde maculæ rubræ, nunc ampliores , nunc angustiores apparuerunt : rectum duodeni & jejuni instar inflammatum fuerat. Cœtera in statu naturali fuerunt deprehensa , tum in abdomine , tum in cerebro.

Ex his & similibus experimentis a clarissimo Wepfero recensitis concludere licet Nucem vomicam in animalibus convulsivos motus, epilepsiam & mortem inducere : horum funestorum symptomatum scœnam esse in ventriculo, cum in quamplurimis ex animalibus Nuce vomica interemptis hujus Nucis frusta raro extra ventriculum reperta fuerint etiam hæc symptomata intra horæ quadrantem aut ad summum dimidiam horam animalia aggrediantur, quo tempore scilicet breviore , quam ut Nucis frusta dissolvi & in massam sanguineam transvehi possint . Inde sequitur quoque Nucem vomicam vim suam exerere , non sanguinem coagulando, cum nulli grumi in sanguine percipiantur : non spiritus animales coercendo , aut succum nervosum coagulando , quandoquidem nullus deprehenditur frigoris sensus , nullus torpor , ut in quorumdam venenorum frigidorum , ut ajunt , Cicutæ aquaticæ , v. gr. exhibitione : non membranas ventriculi corrodendo , cum in quibusdam animalibus Nuce interemptis nulla ventriculi inflammatio perspecta fuerit ; in aliis inflammationis signa , rubor nempe , non fundum ventriculi ubi Nucis vomicæ

micæ frusta muco involuta subsidebant, sed alias ventriculi partes occuparent; tandemque in his etiam ventriculi membranæ erosæ non apparuerint, sed quodam irritationis motu quem fibris nerveis ventriculi impertitur: qui quidem motus, cum oscillatorium & æquabilem fibrarum nervearum motum perturbet, inordinatos motus non solum hac in parte, sed omnibus nervosis membranis communicat. Amara fere omnia hac virtute succutiendi nervos donantur, ut observare licet in animalibus plerisque, quibus amara omnia prorsus noxia sunt & infesta.

Quæ supra recensuimus, Medicos sane ab hujus Nucis usu in homine deterrere deberent; licet eam bestiis tantummodo, nequaquam hominibus noxiam asserere audeant. Revera Vvepferus refert seipsum peste correptum Electuarii de ovo portiunculam non solum innoxie, sed felici cum successu sumpsisse, in quo Nux vomica usurpatur. Narrat etiam quamdam mulierculam empyricam Tabellas cephalicas præparasse, & quamplurimis exhibuisse absque ulla noxa aut læsionis suspicione; licet Nux vomica inter medicamenta quibus componebantur, annumeraretur. Arabes virtutem alexipharmacam illi tribuerunt, & in Electuario de ovo receperunt. In tertianis & quartanis a quibusdam exhibentur: & Medici Schaphusienses, teste Eman. Konig, tanquam præsens virulentæ gonorrhææ remedium eam agnoscunt. Verum in medendo illa non utendum esse censemus: in dubiis enim mitiorem & tutiorem semper sequimur viam.

Altera recensetur Nucis vomicæ species præcedenti prorsus similis, cujus arbor dicitur Modira Caniram, *Horti Malabar. t.* 8. Solanum arborescens Indicum, foliis Napecæ majoribus, magis mucronatis: fructu rotundo, duro, spadiceo, nigrescente; semine orbiculari, compresso maximis, *Breyn. 2. Prodrom.* Nux vomica officinar. vera, & ipsissimum Lignum Colubrinum, *Commelini notis ad Hortum Malabaricum*.

Commelinus asserit Nucem vomicam & Lignum Colubrinum ex hac arbore extrahi: contra autem Paulus Hermans ab altera Nucem originem suam ducere pronuntiat. Cuinam credendum? Ambo forte verum dicunt, si nempe utriusque arboris fructus non dissimiles, sub eodem nomine indiscriminatim afferantur.

Ex his arboribus lignum gustu intense amarum sub Ligni Colubrini nomine nonnumquam affertur: & revera iisdem fere viribus donatur, ac genuinum Lignum Colubrinum, de quo mox agemus. Ab eo tamen distingui potest quod sit rarius & minus durum.

Tertia est Nucis vomicæ species longe minor, quæ rarissime in officinis reperitur. Nucis vomicæ vulgaris tertiam partem vix æquat: cœterum cum ipsa, figura, colore, sapore, consistentia convenit; nullius est usus. Sed lignum arboris, quæ eas profert magis usitatum, Lignum Colubrinum dicitur.

Lignum est vel potius radix lignosa, brachium crassa, sub cortice ferrugineo & maculis cinereis notato includens materiam solidam, ponderosam, saporis acris & amari, odoris nullius. Affertur ex insulis Solor & Timor. Ab arborum supradictarum ligno distinguitur, quod sit magis durum & densum.

Ar-

Arbor dicitur Nux vomica minor Moluccana, Lignum Colubrinum officinarum, *Paradisi Batav. Prodrom*: Solanum arborescens Indicum, foliis Napecæ minoribus; fructu rotundo, duro; & semine orbiculari, compresso minoribus, *Breyn. 2. Prodrom.* Scheru-Katu-Valli-Caniram, *H. Malabar. t. 7.* Lignum Colubrinum primum Garciæ, *J. B. 2. 169.* Ab arbore Caniram nonnisi foliorum, fructuum, & seminum magnitudine differt.

Hujus arboris Lignum Colubrinum dicitur, quia morsus serpentum *Cobras de Capelo* dictorum sanat. Laudatur in febribus intermittentibus, quartanis, ad vermes enecandos: humores noxios per sudores sæpissime, quandoque per alvum, nonnumquam etiam per vomitum expellit. Sed si majori dosi exhibeatur, convulsiones & spamodicos motus excitat, & deleterium est. Hujus Ligni usus non est nisi annosioris: recens enim, inquit D. Hermans, primo anno maniam, tormina, vomitum & convulsiones provocat. Datur a ℈ij. ad ℥ß. in infuso vel decocto ex vino Absynthite, vel ex aqua Cardui benedicti, aut Centaurii minoris.

℞. Ligni Colubrini ℥ß. Infunde in vini Absynthites ℥viij. Macerentur per noctem, & fiat colatura; & exhibeatur in quartana, duabus horis ante paroxismum.

℞. Ligni Colubrin. & semin. contra vermes ana ℥ß. Salis Absynth. ℈j. Infunde in aq. Gramin. vel Portulacæ ℥xij. Macerentur tepide per xij. horas. Fiat colatura in tres doses distribuenda per tres dies singulo mane sumendas, ad vermes enecandos.

Internus tamen hujus Ligni usus non periculo vacuus est: imo vi quadam maligna & virulenta donatur, non secus ac Nux vomica quæ nervos afficit, ut satis liquet ex observationibus Antonii de Heyde 53. 121. Ad febrem quotidianam sedandam, inquit, Ligni Colubrini pulverem assumpsit tornator quidam circa vesperam; subsequente nocte satis bene habuit: sed mane surgere vel corpus movere satagens, sentiebat tremorem in membris. Ejusdem Ligni semidrachma assumpta a muliere cachectica præter tremorem excitavit & stuporem, ita ut ægra nullius rei curam haberet; nesciens, ut ait, se esse in mundo vel vivere. Alius quidam famulus ab assumpto hoc Ligno per aliquot dies instar fatui extitit. Idem igitur judicium de hoc Ligno ac de vomica Nuce ferendum est.

Faba febrifuga & Faba sancti Ignatii, *Off.* Igasur, seu Nux vomica legitima Serapionis, *Georgii Camelli*: Mananag, *Indor.* Catbalogan & Pepita de Bisayas, *Hispanorum*. Nucleus est subrotundus, inæqualis, veluti nodosus, durissimus, semipellucidus, & quasi corneæ substantiæ, Nuci vomicæ similis, Avellanæ nucis crassitiem æquans; saporis seminis Citri, multo intensius amari; coloris medii inter album & glaucum. Paucis abhinc annis illos adhuc incognitos nucleos Lusitani Patres S. J. Missionarii ex Philippinensibus insulis attulerunt.

Planta quæ illos producit, dicitur Catalongay & Cantara G. Camelli, *Actis Philosoph. Londinens. n.* 250. Cucurbitifera Malabathri foliis scandens, Catalongay & Cantara Philippinis orientalibus dicta, cujus nuclei

Pepi-

Pepitas de Bisayas, aut Catbalogan, & Fabæ sancti Ignatii ab Hispanis, Igasur & Mananaog insulanis nuncupati, *Plukn. Mantissa*. Arbores quasvis altissimas sese circumvolvendo scandit: truncus ejus lignosus, lævis, porosus, & brachii quandoque crassitudinis; cortice scabro, crasso & cinereo obducitur. Folia ampla, nervosa, amara, Folio Indo fere similia sunt, latiora tamen. Florem Balaustio similem fructus insequitur Melone major; qui delicatissima cuticula splendente, lævi & viroris luridi seu alabastrini contegitur, subter quam olio cortice donatur substantiæ quasi lapidescentis. Intus carnem continet amaricantem, flavam & mollem, & interjectos nucleos ut plurimum n. 24. Juglandi nuci, dum recentes sunt, vix non pares, & ab argentea lanugine splendicantes, variæ & inæqualis formæ; qui, dum exsiccantur, ad Avellanæ crassitiem comminuuntur. In insula Luzone & cœteris Philippinensibus insulis nascitur.

R. P. Georgius Camelli S. J. qui plantas in insula Luzone Philippinarum præcipua nascentes descripsit, existimat hunc nucleum veram esse Nucem vomicam *Serapionis*, miraque de illius apud Indos commendatione narrat: „ Vulgus, inquit, nucem Igasur ad cuncta absolu„ te corporis humani mala amovenda, nulla habita temporis, morbi, „ ætatis, aut dosis ratione indifferenter exhibet; quinetiam multi e „ collo suspensam gerunt; & ita ab omni veneno, peste, contagio, „ incantationibus magicis, philtris & speciatim a sopto, seu veneno „ quod solummodo insufflatum perimere narrant, imo & ab ipso dæmo„ ne se liberos, ac immunes esse imaginantur „. Quasdam tamen addit observationes, quibus satis patet illud medicamentum non temere sumendum esse.

Quidam temperamenti melancholici, dyspepsia, diarrhæa & frequenti vomitu cum ructibus acidis & flatuum copia molestatus, pulveris Igasur ℈j. sumpsit: qui statim tremore totius corporis per trium horarum spatium non cessante, una cum pruritu & vellicationibus convulsivis horrendis, ita ut pedibus insistere nequiverit, quæ in maxillis vehementiores erant, ut quodammodo ridere cogeretur, correptus fuit; nulla interim notabili pulsus alteratione, nec alio quopiam insequente symptomate. De reliquo dein nonnihilum melius sensit. Alius melancholico hypochondriacus sanitatis cupidus Nucem recentem integram devoraverat: tremorem & convulsiones spasmodicas expertus est una cum summa præcordiorum angustia, vertigine, animi deliquo & sudoribus frigidis; & dubio procul periisset, nisi Pater Camelli illi operam tulisset, oximel & oleum cum aqua tepida exhibendo, quibus plurimum viscosi phlegmatis cum Nucis particulis rejecit.

Tandem de viribus Nucis Igasur ex aliis observationibus refert vomitum ciere ut plurimum, dejectiones nonnumquam, motus spasmodicos fere semper in Hispanis, in Indis vero nullos excitare.

Exhibetur in affectibus comatosis, stupore, apoplexia, lethargo, paralysi, epilepsia, asthmate & catharro, febre tertiana & quartana, ad urinas, menses & puerperia suppressa provocanda, lumbricos expellendos; in dolore colico, cruditate ventriculi & concoctione læsa, diarrhæa, tenesmo, & viscerum obstructionibus; necnon etiam adversus venena, vene-

venenatorum animalium morsus, & vulnera e telis veneno infectis:

Pulverem ipsum, aut ejus infusum decoctumve, aut oleum propinant. Vulgatior illa Nuce utendi modus est eam integram tantillo aquæ calidæ, donec amara reddatur, maceraie, & infusionem exhibere. Alii unum aut alterum frustulum deglutiendum offerunt: alii pulveris aliquot grana vino aut aqua diluta exhibent. Ad vomitum excitandum grana x. vel xij. una alterave post assumptum cibum hora sumuntur: minor vero dosis, si non sit vomitum ciendi consilium; & tunc uberrimum sudorem nonnumquam excitat.

Cum Nux illa difficulter pulveretur, radula comminuitur & redigitur in tenuissimam rasuram, quæ per duodecim horas in vino vel in aqua qualibet conveniente macerata in pultem mucilaginosam dissolvitur. Nonnumquam hujus Nucis frustulum linguæ supponitur apophlegmatizandi gratia: ita enim caput a viscosi phlegmatis copia liberatur.

Oleum vero ex hac Nuce paratur sola infusione, & emeticum est efficacissimum ab ℥j. ad ℥ij. intus propinatum. Externe nervinum est; scabiem curare & dolores arthriticos sopire valet.

Ex ea quoque Nuce tinctura ope spiritus vini extrahitur flavescens, quæ a ℈j. ad ʒß. aut ad summum ʒj. feliciter exhibetur ad firmandum ventriculi tonum, in cruditatibus & epilepsia stomachica, quæ a digestionis vitio oritur, qualis in infantibus sæpe accidit.

Michael Bernardus Valentinus Archiater Hassiacus & Medicinæ Professor, qui primus de hoc Nucleo disseruit, *Tractatu de Polychrestis exoticis*, & nuperrime *in Historia Simplicium reformata* testatur hos nucleos recte usurpatos nobile esse remedium adversus multos contumaces morbos, & eorum ope febres intermittentes, præsertim in tenellis infantibus etiam lactentibus, perfecte fuisse curatas. Vvedelius quoque in febribus continuis eos feliciter exhibuit.

Ex supra recensitis concludimus, Fabarum S. Ignatii virtutem a Nucis vomicæ facultatibus non multum discrepare; nihilominus tamen eas a foro Medico non esse procul ablegandas. Non igitur tantæ energiæ medicamentum rejiciendum censemus, sed potius summa cum cautione & prudentia esse administrandum.

ARTICULUS VIGESIMUS SEXTUS.

De Cartami, sive Cnici semine.

Κνίκος, *veterum Græcorum*: Kartam, *Arabum*: Cnicus & Cartamus, *Latinorum*; eadem videtur esse planta, quæ hodie Cartamus officinarum, flore croceo, *Inst. R. H.* 457. Cartamus sive Cnicus, *J. B.* 3. 79. Cnicus sativus, sive Cartamum, *C. B. P.* 378. vulgo, *Cartame ou Safran batard*, nuncupatur. Ejus semina in usum Medicum sæpe veniunt, flores rarissime; quorum usus præcipuus est ad sericum, pannos & plumas colore roseo tingendas. Nonnumquam etiam ad ciborum condimenta a populis quibusdam usurpantur.

Plan-

Plantæ caulis eſt ſeſquicubitalis, rotundus, firmus, ramoſus, in quo folia alternatim, & denſe naſcuntur duas uncias longa, octo lineas lata, baſi rotundiori caulem amplectentia, & in cuſpidem acutum abeuntia, nervoſa, venoſa, glabra, aculeis exiguis, & rigidiuſculis in ambitu donata. Flores in ſummis ramulis innaſcuntur capitati, calyce ſquammoſo & foliaceo, ex quo floſculi plurimi prodeunt unciam ſuperantes, fiſtuloſi, in calathum ſaturo croci rubore nitidum, & in quinque lacinias diviſi, Seminum rudimenta pappo carentia: perfecta ſemina candidiſſima ſunt, glabra, nitida, tres lineas longa, inferiori parte acutiora, quatuor angulis diſtincta, quæ ſub cortice duriuſculo, & veluti cartilagineo pulpam albicantem, ſaporis primo ſubdulcis, poſtea acris, & nauſeoſi continent. Flores Auguſto, ſemina Autumno perficiuntur. Seritur in nonnullis Galliæ, Italiæ, & Hiſpaniæ locis, non ſolum ad rem Medicam, ſed etiam ad infectoriam artem.

Semina probantur recentia, nitentia, candida, (licet quidam non reſpuant, quæ ad rufum vergunt, medulla candida, pingui, quæ in aquam injecta in fundo ſubſident; rejicienda vero flaccida, mucida, carioſa, rufa. Eorum medulla tantum, ſeparato & rejecto cortice, in uſum venit.

Semen Cartami, quod & Pſittaci ſemen, *Graine de Perroquet*, a quibuſdam nominatur, quod Pſittaci illud avide, & innoxie expetant & comedant, quin etiam eo pingueſcant, alvo non ſoluta, homini catharticum eſt. Oleo acri turget, cui vis ejus purgans debetur.

Ab omni ævo ſemen a Medicis inter purgantia, ſed alvum laxantia, annumeratum fuit. Suſpicari fas eſſet Hippocratis tempore inter diuretica a quibuſdam relatum fuiſſe.

Libro enim *de Victus ratione* pronuntiat divinus ſenex alvum potius quam urinam movere. Illud quoque *eodem Libro* inter purgantia numerat: cui aſſentiuntur Galenus, Scribonius Largus, & alii. Ex Dioſcoride, ſeminis tuſi, & expreſſi ſuccus cum aqua mulſa vel jure gallinacei alvum purgat, ſed ſtomacho adverſatur. Ex eo quoque offulæ ſeu placentulæ ſuo tempore parabantur cum Amygdalis. Nitro, Aniſo, & melle decocto, quæ in fruſtula magnitudine Nucis Juglandis dividebantur, quorum duo vel tria ante cœnam ſumebantur ad alvum emolliendam. Catharticæ virtuti emeticam addunt nonnulli, inter quos Schroderus, quam quidem, nonniſi majori copia exhibeatur, exerit. Pituitam & aquas extrahendi vim ipſi tribuit Meſuæus, illudque aqua inter cutem laborantibus tanquam præſtantiſſimum remedium commendat, non modo hauſtum, ſed etiam clyſteribus infuſum. Inſuper vi quadam ſingulari in pulmonum morbis præditum eſſe voluit; cui annuens Fernelius vocem clarificare quoque prodidit. Hodie adhuc ab univerſis fere Medicis adhibetur ad humores ſeroſos, lentos, ſpiſſiores incidendos, attenuandos, ac educendos; & ſpeciatim in hydrope, anaſarca, tuſſi, aſthmate, colica flatulenta, tum etiam in ictero præſcribitur. Quidam obſervarunt ſenibus potiſſimum conferre.

Alii Cartamum exhibent in ſubſtantia, alii in emulſionibus, quidam tandem decoctis admiſcent. Qui in ſubſtantia exhibent, medullæ a cortice mundatæ ʒj. vel ʒij. offerunt, in emulſionibus expreſſionem ex ʒvj. vel ℥j. ſeminum

num mundatorum contusorum, in sero lactis vel jure gallinæ aut alio liquore conveniente propinat.

Verum quocumque modo sumatur, apud omnes fere constat Cartamum stomacho adversari, fastidiosum esse medicamentum, conturbans viscera, tardæque operationis, sed præsertim, cum ejus substantia exhibetur: quapropter rarissime præscribitur. Hæc autem vitia emendantur aromaticis medicamentis, & stomachicis, quibus crassiora Cartami sulphura expandi possunt, salibus alcali, quibus eadem inciduntur sulphura, & attenuantur. Quandoque etiam segnities ejus quibusdam purgantibus medicamentis valentioribus, Senna, Jalapa, Scammonio stimulatur.

℞. Seminis Cartami excoricati ℥vj. Contunde in mortario marmoreo, sensim affundendo aq. comm. ℥vij. Fiat colatura, in qua dissolve Syrup. Flor. Persicor. ℥j. Fiat emulsio, quæ aromatizetur cum eleosacchar. Cinnamom. q. s. vel aqua Cinnamom.

℞. Semin. Cartham. ʒiiij. Contunde cum Scammonii gr. vj. in aq. comm. ℥iiij. & aq. flor. Aurantior. ℥ij. Fiat expressio, in qua dissolve Sacchari albi ℥ß.

Carthami semen ingreditur Electuarium Diacarthami cui nomen dedit, licet hujus Electuarii præcipua vis cathartica debeatur Scammonio, Turbith, Mannæ, & Hermodactylis potius quam huic semini.

Electuarium Diacarthami præscribitur solum a ʒij. ad vj. permixtum vero potionibus purgantibus ad ʒij. vel iij.

℞. Sennæ mundatæ ʒij. Sal. Absynth. ℈j. Infunde in s. q. aq. fontanæ per sex horas. In colaturæ ℥vj. dissolve Electuar. Diacarthami ʒij. vel iij. Syrup. Rosar. solutivi cum Senna, & Agarico ℥j. Fiat potio in catharrosis affectibus, paralysi, athritide, & hydrope.

Rarius ad usum medicum flores croceo colore splendentes adhibentur: nonnulli illis contusis condimenti vice utuntur. Cibos croceo colore commendant, & alvum emolliunt ad ℥j. in substantia purgant, inquit Etmullerus. Dicuntur & ictero mederi: & ex his solis vel cum floribus Calendulæ simul mixtis paratur Conserva contra icterum flavum, & hepatis obstructiones.

Sed maximus est eorum usus in arte infectoria, ad pannos præsertim sericeos roseo colore tingendos. Fœcula quoque ex illis paratur rubro suo colore splendente insignis, & a fœminis plurimum expetita, ad roseum faciei colorem natura deficientem arte restituendum. Vulgo dicitur: *Rouge d' Espagne*, fucus roseus Hispanicus. Ea est illius conficiendi ratio.

Crocea Carthami stamina aqua limpida pluries eluuntur, donec aquam flavo colore non amplius tingant: tum illis admiscentur cineres clavellati, & aqua calida superaffunditur. Omnia accurate agitantur & commoventur: deinde liquor colore rubro tinctus, per aliquod temporis spatium: & brevissimum derelictus, crassioribus particulis ad vasis fundum depositis in aliud vas paulatim effunditur a fœcibus, & per aliquot dies in loco remoto reponitur. Fœcula tenuissima intense rubra, rutilans, a liquore paulatim secernitur, & vasis fundum petit: effuso liquore, in alia vasa transfunditur, in quibus perfecte exsiccata aureo dente perfricatur.

Sic

Sic compactior fit, ne levis hic pulvisculus tenuj flatu permotus in auras evanescat. Sic etiam fucus ille aureo splendore nitet.

ARTICULUS VIGESIMUS-SEPTIMUS.

De Semine contra vermes.

SEmen contra vermes Semenzina, Sementina, Semen sanctum, Santolina *Off.* vulgo, *Poudre a vers*, *Barbotine*, *Sementine*, *Santoline*. Pulvis est crassior, constans ex minutis capitulis, oblongis, squamosis, ex viridi flavescentibus; sapore ingrato, amaro, cum acrimonia quadam aromatica; odore aromatico graviusculo & nauseoso, cum foliolis surculisque aut stipitibus minutissimis striatis.

Nulla quidem res in officinis magis usitata, & cujus origo minus cognita sit. Dubitant adhuc num semen sit, vel capsula seminalis, vel foliorum aut florum germina? Quænam sit planta, quæ eam proferat, an Zedoaria, an Absynthii, an Abrotani species, an Chamæcyparissus? Num in Gallia proveniat, in Palæstina, in Ægypto, vel in Persia, aut in solo Regno *Boutan*, in India Orientali remotissima?

Illud semen in Gallia nasci apud Santones asserunt, qui Absynthium Santonicum non viderunt. Absynthii Seriphii vel marini semen esse pronuntiant alii, nec potiori jure. Rauvolfius qui Orientales plagas peragravit, Absynthii genus esse pronuntiat, *Schecha* ab Arabibus nominatum, circa Bethlehem nascentis, nostratis simile: sed folia, quæ in hoc semine reperiuntur, a nostris foliis sunt prorsus diversa. Præterea non est verisimile diligentissimum plantarum Ægyptiacarum indagatorem Prosperum Alpinum, & qui in eum commentatus fuit J. Veslingium, utrumque in Ægypto aliquot per annos commoratum, nullam ejus mentionem fecisse, si illarum regionum indigena fuisset: quod sane, ob incertam hujus seminis originem quæ ipsos latere minime potuit, vix alias prætermisissent.

Paulus Hermans Abrotani speciem esse censet; quæ in Persia, & quibusdam orientalibus regionibus reperitur; nec tam semina esse perfecta, quam squamosa seminum nondum perfectorum involucra, inde per totum orbem transvehi.

Cum sagacissimo hoc Botanico celebris per orientales provincias peregrinator Tavernerius consentire videtur quandoquidem *Itinerarii sui p.* 2. *l.* 3. *c.* 15. enarrat Semenzinam in Indiæ superioris Regno *Boutan* ad septentrionalem Mogolum oram sito provenire, unde Moschus quoque & Rhabarbarum simul cum hoc semine afferuntur; necnon etiam in Caramania Persiæ provincia septentrionali crescere, sed quantitate adeo exigua, ut incolarum usui vix sufficiat. Quia vero hactenus paucos aut nullos Europæorum, ne dicam Medicorum, ad loca illa remotissima penetrasse certum est; & mercatores de lucro potius, quam accuratiore mercium suarum cognitione ut plurimum sunt solliciti; quid mirum, si hac quoque in parte certa relatione careamus?

In-

Indefessus ille viator modum collectionis in isto Regno usitatum subjungit. Hæc planta in pratis colitur magna quidem copia ; exiguus tamen est illius proventus, quandoquidem ejus semen , cum ad maturitatem accedit, levi ventorum agitatione in terram decidit ac disperditur . Præterea est ea apud illos populos opinio , semen istud manuum contactu citissime corrumpi : idcirco manus neutiquam admovent ; sed collectionis tempore per prata, ubi ampla est hujus plantæ seges , discurrentes , vannos quibus utraque manu armantur, modo a dextera ad sinistram, modo a sinistra ad dexteram alternatim & assidue movendo , herbarum summitates seminibus turgidas attingunt . Hac allisione discussa semina vannis excipiuntur.

Verum de plantæ genere nil certi habemus . Semen probatur recens ; minus pulverulentum, crasse granulatum , oblongum , ex viridi rufescens & odoratum.

Analysi Chymica præter phlegma acidum , olei tum essentialis, limpidi, flavescentis, aromatici, & amari, tum crassioris, empyreumatici, portionem non mediocrem præbet, sicut & spiritus urinosi cum tantillo terræ & salis fixi salsi.

Adversus lumbricos, & intestinorum vermes quoscumque quoquo modo sumptum utile censetur , tum propter intensum amarorem quem vermes ferre nequeunt , tum etiam ratione salis Ammoniaco similis , cujus ope viscidam incidit & dissolvit pituitam ventriculi & intestinorum plicaturis adhærentem quæ vermes sinu suo recondit , eorumque semina retinet ac fovet . Insuper ventriculum roborat , flatus discutit , & ciborum appetentiam provocat . Utilius exhibetur , si cum Aquila alba aut alia quacumque Hydrargyri præparatione , & Rhabarbaro consocietur . Sic enim vermes non solum enecantur , sed enecati cum verminosa saburra foras propelluntur.

Semen pulveratum usurpatur a ℈j. ad ʒj. in haustu vini vel aquæ Absynthii , Portulacæ , vel alterius liquori idonei , vel sub forma boli . Nonnumquam semen oblinitur saccharo, quo facilius ab infantibus comedatur. Quidam hujus seminis macerationem in aceto commendant ; sed supervacanea est hæc præparatio, qua vis ejus minuitur.

℞. Semin. contra pulver. ℈j. Aquil. alb. gr. v. Rhei pulver. gr. xviij. Misce cum Syrup. Absynth. q. s. Fiat bolus mane jejuno ventriculo devorandus , & per aliquot dies iterandus.

Usurpatur in Pulvere contra vermes *Charas*, & Tabellis contra vermes *Ejusdem*.

ARTICULUS VIGESIMUS-OCTAVUS.

De Aniso Indico stellato, Badian *dicto*.

ANisum Indicum stellatum, *Badian* dictum, *Off.* Anisum peregrinum, *C. B. P.* 159. Anisum Philippinarum Insularum, *Clus. Hist.* 25. Zingi fructus stellatus, sive Anisum Indicum, *J. B. I.* 485. Fœniculum Sinense , *F. Redi exp. natural.* Cardamomum Siberyense Patavinorum , *Paul. Ammann. H. Bo-*

Bosian: vulgo *Anis de la Chine, ou de Siberie*; *Semence de Badiane*. Fructus est stellæ figuram repræsentans, qui constat ex sex, septem, pluribusve nuculis vel capsulis, radiorum in modum in centro coeuntibus, triangularibus, quinque, octo, vel decem lineas longis, tres, quatuor, vel quinque latis, leviter compressis, per basim coadunatis, compositis ex gemino cortice; exteriore duro, aspero, rugoso & spadiceo aut rubiginoso; iteriore propemodum osseo, lævi & splendente, bivalvi, qui per latus supinum in siccis & inveteratis dehiscit, manifestumque præbet nucleum singularem in singulis nucibus latitantem, lævem, splendentem, oblongum, depressum, duas vel tres lineas longum, unam latum, colore seminis Lini, qui recondit sub tenuj & fragili testa carnem albicantem, pinguem, dulcem, palato gratam, saporis medii inter Anisum & Fœniculum, sed valentioris. Capsula vero saporem Fœniculi refert cum quadam aciditate permixtum, & odorem similem, sed fragrantiorem. Ex Tartaria, Sina, & Philippinis insulis affertur.

Quæ illos fructus profert arbor, dicitur Evonymo affinis Philippinarum insularum, Anisum spirans, nuculas in capsulis stelliformiter congestis proferens, *Plukn. Almag. Botanici*: Pansipansi, *G. Camelli*. Ad orgyarum duarum altitudinem & amplius assurgit, caudice crasso & ramoso. Ex ramis prodeunt cubitales tharsi, seu folia composita ex undecim, tredecim & quindecim foliis alternis, rariter crenatis, mucronatis, sesquiunciam latis, & palmo longioribus. Flos, inquit, est racemiformis, & exalbida congeries, magnitudine Piperis, frequentium & flocco muscorum nucamentorum: nascitur in Tartaria, Sina, & Philippinis insulis. Semen Badian oleum essentiale fundit copiosum, quod oleo Anisi limpidius est, subtilius & fragrantius.

Iisdem viribus donatur ac Anisum & Fœniculum, imo præstantioribus. Apud orientales populos his seminibus anteponitur, & ad eosdem adhibetur usus. Ventriculum roborat, flatus discutit, & urinas promovet. Sinenses hunc fructum in ore post pastum detinere solent & masticare ad suavem halitum efficiendum, aeris impuri contagium arcendum, ventriculum roborandum, & ciborum concoctionem adjuvandam. Illud etiam cum radice Ninzin aquæ calidæ infunditur, infusionemque in modum Theæ bibunt ad ventriculum cœteraque viscera roboranda, vires labantes resarciendas: spiritusque recreandos. Balsamica illius virtute a renum calculo præservari aut liberari existimant. Illud idem plurimi cum potu Theæ, Caffe, aut aliis liquoribus permiscent ad gratiam ipsis conciliandam. Hodie spiritus ardens anisatus cum hoc fructu ab Indis præparatur, *Anis Arak* Batavis dictum, & plurimi æstimatum.

Semen seu nucleus hujus fructus odore & sapore non destituitur, ut quidam afferunt, imo comestum dulci & suavi Anisi odore & sapore os totum perfundit.

CAPUT SEPTIMUM.

De Plantarum Succis liquidis & concretis.

SUcci nomine non humorem quemcumque per plantarum vasa dimanantem generatim & indiscriminatim intelligimus, sed illos tantummodo liquores qui vel sponte, sæpius autem vulnere illato, delabuntur; & lacrymatim profluunt: unde lacrymæ nonnunquam nuncupantur, quique in usum medicum veniunt. Humores illi plerumque concrescunt vel in resinam, vel in gummi; vel in mediam quamdam naturam inter gummi & resinam. Verum in officinis sæpius confunduntur; quandoquidem resinis quibusdam gummi nomen tribuunt, sicut & plurimis gummiresinis. Sed ut accuratius distingui possint, dicendum est, quid sit resina, quid gummi, quid gummi-resina.

Resina est humor pinguis, oleaginosus, inflammabilis, qui in aqua non dissolvitur, sed in oleo dumtaxat. Constat autem ex partibus sulphureis cum acido sale conjunctis. Equidem ratione consistentiæ duplex est: liquida quæ lenta est & tenax; sicca, quæ friabilis ut plurimum, calore tamen mollescit. Inter liquidas resinas numerantur Opobalsamum, seu Balsamum Judaicum; Balsamum Peruvianum album, rubrum; Balsamum Tolutanum; Balsamum Copaivum; Liquidambar; Storax liquida; Terebinthina vera, seu Chia; Terebenthina, seu resina laricea, abietina, pinea; Labdanum. Inter resinas solidas recensentur Styrax, Benzoinum, Tacamahaca, Olibanum, Mastiches, Sandaracha, Sanguis Draconis, Copal, Anime, Caranna, Elemi, Hederæ, Camphora.

Gummi est succus concretus, qui in aqua facile dissolvitur, in igne nec liquescit nec flammam concipit, sed dumtaxat crepitat. Componitur ex modica sulphuris portione cum terra, aqua, & sale conjuncta; ita ut simul juncta mucilaginem constituant: & sunt Gummi, Tragacantha, Arabicum, nostras, & Manna.

Gummi resinæ nomine plurimi veniunt Succi concreti, qui in aqua & in oleis æque dissolvuntur, & quidem omnino aut pro majori parte: compositi sunt ex partibus resinosis & partibus gummosis simul coadunatis. Si partis salinæ quantitate sufficiente donentur, tota eorum substantia aqua solvitur: si vero mediocris sit hujus salis portio, remanent in aqua resinosæ substantiæ nonnihil, in oleo vel spiritu vini tantummodo solubilis. Hujus generis sunt Bdellium, Myrrha, Assa fœtida, Ammoniacum, Euphorbium, Galbanum, Opopanax, Sagapenum, Sarcocolla.

DE RESINIS LIQUIDIS.

ARTICULUS PRIMUS.

De Opobalsamo, seu Balsamo Judaico.

BAlsamum, olim arboris balsamiferæ nomen, nunc generica vox est, quæ plurimis rebus & diversis tribuitur, tum nativis, tum arte præparatis. In officinis enim Balsami nomine insigniunt non solum lacrymam arboris balsamiferæ, Opobalsamum Græcis olim dictam, sed etiam succos resinosos tum liquidos, tum exsiccatos, qui odore pergrato & viribus ad Opobalsamum nonnihil accedunt; qualia sunt Balsamum Peruvianum, Tolutanum, Copaivum, &c. deinde liquores spirituosos arte confectos, quorum in compositione balsamici succi usurpantur, vel quorum virtutes balsamicæ sunt & vulnerariæ; qualia sunt Balsamum vulnerarium *Fioravanti*, Balsamum Pernianum: tum crassiores, oleosos, pingues, resinososve arte præparatos, ut Balsamum Samaritanum, viride, Hyperici, Momordicæ, Sulphuris, Saturni, &c. tandem unguenta quædam viribus præstantiora, ut Balsamum vulnerarium *Arcæi*, Balsamum apoplecticum. Hic vero de succo pingui & resinoso ex Balsamo arbore stillante agimus, & de quibusdam lacrymis resinosis balsamicis dictis ex aliis plantis, sponte vel per incisionem diffluentibus.

Opobalsamum, Balsamelæon, Balsamum Judaicum, Gileadense, Syriacum, e Mecca, Constantinopolitanum, album, *Off.* Ὀποβάλσαμον, *Græcorum*: vulgo *Baume de Judee*, *Baume d' Egypte*, *du grand Cayre*, *de Constantinople*, *Baume blanc*. Resina est liquida, pretiosa, albicans aut leviter flavescens, odoris fragrantis, ad Citri odorem accedentis, saporis acri & aromatici. Probatur recens, quæ fluidior est, magis oleosa, & odore fragrans: improbatur tenacior, quæ vetustior, & Terebenthina, aut aliis adulterata mangoniis, quæ facile odore & sapore distinguuntur.

Planta quæ hunc liquorem fundit, dicitur Balsamum Syriacum, Rutæ folio, *C. B. P.* 400. Balsamum verum, *J. B. I.* 298. Balsamum Lentisci folio, Ægyptiacum, *Pellon. observ.* Balsamum, *P. Alpin.* 48. Hæc, ut ait Alpinus, arbuscula ad Ligustri vel Cytisi altitudinem assurgit, & folia pauca gerit Rutæ vel Lentisci potius similia, perpetuo virentia, terna, quina, aut septena, alæ adnata cum folio impari in extremo posito. Ramuli odorati sunt, resinosi, & lenti. Eorum lignum album est & inodorum, gemino cortice tenuj seu membranaceo contectum, extimo foris subrubente, intimo virescente, odorato, saporis aromatici. Flores ex albo purpurei, Acaciæ floribus proximi, & summe odorati. Semina flava sunt, folliculis nigris subrubentibus inclusa, odorata, acria, amara, humorem flavum melli similem fundentia.

De hujus arboris natali solo auctores inter se non conveniunt. Hujus arboris patriam fuisse Judæam Theophrastus, Dioscorides, Plinius, &

 alii

alii existimaverunt : narrantque in Hyericuntina Judææ valle illam excoli in duobus regiis hortis, altero viginti jugerum non amplius, altero vero pauciorum. Hinc Balsamum Judaicum dictum fuit. Plinius asserit, Balsamum uni terrarum Judææ concessum fuisse : observatque ultimo Romanos inter, & Judæos bello hos in hanc arbusculam sæviisse, sicut & in vitam suam ; contra vero Romanos defendisse, & dimicatum pro frutice fuisse. Nullibi sponte nasci Theophrastus asserit. Verum Dioscorides non in sola Judæa, sed etiam in Ægypto nasci tradit. Strabo quoque refert in Arabia Sabæorum tractu maritimo reperiri. Tandem constat neque Judæam neque Ægyptum ejus spontaneum fuisse solum. Hodie enim nullæ arbores balsamiferæ in Judæa reperiuntur, neque etiam Bellonii tempore reperiebantur ; quippe quæ tempore invasionis Turcarum prorsus neglectæ aut divulsæ fuerant. Illas tantummodo vidit in quodam Memphis civitatis, hodie Cairi, suburbio Matharea dicto, ubi in hortis Turcarum Imperatoris diligenter excolebantur & caute custodiebantur. Illuc autem, Bellonio referente, non ex Judæa, sed ex Arabia felici magnis Sultani sumptibus translatæ fuerant. Quin etiam auctor ille affirmat eas olim & etiam tum in Arabia felice extitisse, unde lignum & fructus ab omni antiquitate cum aliis mercibus Arabicis Memphim delata fuerant. Cum autem Augustinus Lippi anno 1704. Cairum pervenisset, frustra in Mathareanis hortis arbores balsamiferas quæsivit, quæ jam diu perierant. Eas in Mecca & aliis Arabiæ felicis Provinciis sponte nascentes solummodo reperiri narrat, *in Epistolis ad Illustrissimum Fagonium, olim Ludovici XIV. archiatrum*, ex relatione cujusdam Principis Arabis Meccæ Regis filii, a quo etiam Opobalsami extrahendi rationem acceperat. Itaque Arabia felix Balsami locus patrius semper fuit, nunquam Ægyptus aut Judæa.

Opobalsamum, referente Alpino, cum primum eductum, colore est albo, odore eximio & acutissimo, Terebenthinam redolens cum suaviore odoris fragrantia, sapore amaro, acri & adstringente. Substantia turbida crassaque, ut oleum statim ab Olivis expressum, cernitur ; postea tenuissima, limpidissima fit & levissima : color in subviridem mutatur, deinde in aureum, ac demum, cum annosior fit, in melleum convertitur : tum Terebenthinæ modo crassescit, difficillime fluit, & multum de suo odore deperdit. Quando recens est, præ multa ejus levitate in aquam instillatum non desidet, sed ex alto in eam projectum parumper in ipsa mergitur, fereque continuo assurgens supra totam aquæ superficiem totum expanditur, eique miscetur, ita ut maxima cum difficultate separetur : in ea paulo post concrescit atque coagulatur, coagulatumque stylo totum ab aqua eximitur, quod tunc colore lactescit, sive album quasi lac visitur. Et hæ sunt Opobalsami genuini & recentis notæ.

Veteres Opobalsamum ex arborum cortice leviter inciso stillans unice excipiebant, & quidem quantitate admodum exigua. Hodie ex Aug. Lippi epistolis tres sunt illius succi species. Prima verum Opobalsamum dici potest, & est pretiosus ille humor, vel sponte vel ex vulneribus cortici inflictis dimanans : sed adeo exiguum est quod colligitur, ut pro indigenis & magnatibus vix sufficiat, rarissimeque foras deferatur. Altera species est Balsamum e Mecca seu Constantinopolitanum pretiosum quidem,

quod-

quodque raro ad nos pervenit nisi per magnates quibus dono datur. Sic extrahitur. Arboris balsamiferæ ramusculis & foliis cacabum adimplent, illisque aquam affundunt, donec supernatet. Cum ebullire incipit, oleum limpidum ac tenue aquæ innatat, quod sedulo colligitur, & ad mulierum usum reservatur: eo enim ad faciem expoliendam utuntur, capillosque inungendos. Perseverante autem ebullitione, aliud oleum paulo crassius & minus odoratum ad aquæ superficiem elevatur, quod ut minus pretiosum per caravannas Cairum & ad exteras nationes transmittitur; illudque est in Europa vulgatius.

Præter Opobalsamum, in officinis adhuc usitata sunt Carpobalsamum seu Balsmami fructus, & Xylobalsamum seu lignum Balsami.

Carpobalsamum. *Off.* Καρποβάλσαμον, *Græcorum*. Bacca est oblonga, subrotunda, Piso minor, in parvum acumen desinens, pediculo brevi donata, cortice rugoso, fusco, quatuor costis distincto; includens, dum bene matura est, exiguam medullam balsamicam, oleosam, albicantem, odore & sapore Opobalsami grato. Probatur flavum, plenum, grande, ponderosum, gustu fervens in ore, modice Opobalsamum redolens: rejicitur exoletum, cariosum, pulverulentum, vacuum, leve & inodorum.

Xylobalsamum & Balsami lignum, *Off.* Ξυλοβάλσαμον, *Græcorum*. Sub hoc nomine afferuntur surculi seu ramusculi lignosi, tenues, contorti, nodosi, & brachiati, plumæ anserinæ vel minoris digiti crassitie, duplice cortice circumtecti; exteriore tenuiore, rugoso, rufo; interiore pallide virente, saporis, & odoris nonnihil resinosi, ad Opobalsami odorem accedentis, cum recens est. Legitimum raro in officinis reperitur, aut saltem annosum est, & prorsus inodorum. Pro Xylobalsamo etiam substituunt Lentiscinos ramulos Opobalsamo peruncto s.

Opobalsamum recens collectum & distillatum oleum præbet tenue, & fragrantissimum; & resina quædam rufescens remanet, quæ, si igne urgeatur, olei crassioris ad Terebenthinæ oleum accendentis portionem fundit, ac tandem oleum rufum cum acidi liquoris guttis aliquot. Ab hoc oleo tenui & volatili ejus vis pendet.

Opobalsami vires, ratione ætatis diversæ sunt. Cum enim recens est, tenuibus, actuosis & summe volatilibus particulis copiosis donatur; ac proinde majoris est efficaciæ quam annosum. Intus exhibitum viscerum putredinem, & corruptionem tollere, abscessibus pulmonum, hepatis, & renum conducere fama est. Alexipharmacam vim obtinet, & in venenatis, & demorsis a serpentibus, atque ictis a scorpionibus tum epotum, tum illitum maxime juvat; quod & veteres, Dioscorides, & Plinius testantur. In peste, ut ab ejus contagio defendantur, Ægyptii nihil majus habent quo utilius & tutius utantur, singulis diebus ejus semidrachmam deglutientes. Multasque etiam putridas febres eo epoto sanant, largiore ab ipso erumpente sudore. In chronicis febribus, & crudis frigidisque humoribus obstructionibusque viscerum, nihil utilius, & præstantius experiuntur, quam Opobalsami ℈ij. vel ℥j. per os quotidie exhibere. Uno verbo nullum est medicamentum, ut refert Alpinus, quo magis ac frequentius Ægyptii medendo utantur quam Opobalsamum,

ſamum, quod illi ad omnes fere morbos, & ſymptomata adhibent, adeoſque maxime, qui vel ex ſimplici intemperie frigida & humida, vel frigidis humidiſque ſuccis, vel a venenis concitantur. Felici cum ſucceſſu exhibetur in gonorrhæa a guttis xij. ad xx. ſingulis diebus mane jejuno ventriculo, necnon etiam in albo mulierum fluxu, & in dyſenteria. Commendatur inſuper ad pulmonum tubercula cruda diſcutienda, & infarctus pulmonares expediendos. In phthiſica diatheſi ſæpe conducit, fibrillarum pulmonarium tonum reſtituendo, & ſeri in pulmones exſudantis acrimoniam temperando, viſcidoſque humores incidendo: quare aſthmaticis quoque convenit. Utiliter quoque præſcribitur in internis ulceribus, præſertim pulmonum, renum & veſicæ, modo ulcus illud non ſit eryſipelatoſum, ut ſæpius contingit. Tunc enim, obſervante Friderico Hoffmanno, balſamica omnia, reſinoſa & oleoſa ſumme nocent, inflammationem augendo, & puris excretionem coercendo. Itaque ubi adeſt febris inflammatoria, a balſamicorum uſu abſtinendum eſt, aut ſaltem ſumma cum cautione uſurpanda ſunt. Mulieres Ægyptiæ ſteriles eo tum epoto, tum ſuppoſito, tum ſuffito, felici cum ſucceſſu ſæpe ad removendam ſterilitatem utuntur.

Externe ad vulnera ſananda ab omni ævo celeberrimum fuit, tantæque efficaciæ habitum, ut aliis unguentis oleiſque vulnerariis pretioſiſſimis nomen ſuum communicaverit: ideoque Empyrici & Agyrtæ, ut medicamenta ſua commendatiora apud vulgus redderent, ea balſamicorum appellatione honeſtarunt. Nec deſunt exempla vulnerum, etiam periculoſorum, brevi temporis ſpatio Balſami liquore perſanatorum. Quin, & ſordida ulcera expurgat, ut poſt Dioſcoridem P. Alpinus ſcripſit. Obſervandum tamen balſamica, & reſinoſa ejuſcemodi medicamina vulneribus ſimplicibus, ſeu in quibus adeſt ſimplex continui ſolutio, apprime convenire, & mederi, tum ad vulnus obducendum, & ab aeris contactu præſervandum, tum ad labiorum vulneris agglutinationem citius promovendam. Tunc enim vulnera quæ per ſe brevi ſanarentur, multo citius ad cicatricem perducuntur: verum ſi aliqua adſit contuſio vel contritio fibrarum quarumdam carnoſarum aut aliarum, cum contritæ illæ partes ſuppurationem ſemper inducant, fruſtra balſamica medicamenta ad vulnus agglutinandum adhibentur; partes enim illæ putreſcentes, & quarum ſeparatio impeditur, diutius in ea parte immorantes, acrimonia ſua partem affectam vellicant, & inflammant. Unde tardior fit vulneris curatio, & ſæpe difficilior.

Opobalſamum exhibetur Saccharo involutum ſub forma boli, vel vitello ovi ſolutum in emulſione, juſculo, vino, aut alio quovis liquore idoneo, a guttis vj. ad ʒß.

℞. Opobalſami gutt. xij. Excipiantur Saccharo tenuiter pulverato; & fiat bolus in gonorrhæa, albo mulierum flore, & dyſenteria.

℞. Balſam. Judaici ʒß. Vitellos ovi n. ij. Sacchari in aq. Roſar. ad ſyrupi conſiſtentiam cocti ℥ij. Fiat mixtura, cujus cochlear unum in decocti pectoral. ℥vj. vel in lactis tepentis hauſtu propinetur, in tuſſi ferina & vehemente pthiſi incipiente, & ad cruda pulmonum tubercula reſolvenda.

Frequens eſt Opobalſami uſus inter mulieres Aſiaticas & Ægyptias ad ſa-

ad faciem expoliendam; quandoquidem cutis eo illita a rugis defendi perhibetur. Sic autem Ægyptiæ Opobalsamo utuntur, referente Alpino. Balsamanda mulier, ut sic loqui liceat; in balneo calido in primis moratur, quousque multum incaluerit, quo tempore cutim Opobalsamo multoties copiose illinit: sic inuncta, per horam & amplius in balneo valde calido, quousque cutis Opobalsamo recte imbibatur & arescat, morata, egreditur, solitaque munia exercet, permanetque sic facie atque pectore Opobalsamo inunctis per tres circiter dies; ac tertia ab inunctione die rursum in balneum se confert, & eodem jam supradicto modo faciem ac pectus copioso Opobalsamo perungit. Eamdem inunctionem multoties repetit saltem per triginta dies, quibus cutim nunquam mundant nec abstergunt.

Tandem cum Opobalsamum probe exsiccatum est, præmissa modica olei Amygdalarum amararum inunctione se lavant, cutimque multis diebus aqua Fabarum stillatitia abstergunt.

Apud nos, quæ ad faciem lavandam Opobalsamo utuntur, illud sic præparant.

♃. Opobalsami & olei Amygdalar. recens expressi ana ʒij. Diligenter misceantur in mortario vitreo. Sensim affundantur spiritus vini ʒvij. assidue movendo cum pistillo. Liquor in ampullam vitream effusus quiescat, donec oleum totum in ima ampullæ parte separatum appareat. Spiritus supernatans rite ab oleo secretus servetur ad usum. Hujus spiritus ℥j. cum aquæ ℥viij. permiscetur, & lactescit mixtura; ideoque Lac virginale dicitur, ad faciem lavandam plurimi æstimatum: nulla fit in hoc lacte præcipitatio, seu Balsami separatio.

Fructuum atque virgarum recentium usus est in officinis, licet rarior. Iisdem fere conveniunt, quibus Opobalsamum, iisdemque facultatibus donantur. Verumtamen Opobalsamum efficacius est eo minus Carpobalsamum, omniumque minime Xylobalsamum. Eorum pulvis vel decoctum præscribitur. Substantia a ʒj. ad ʒij. in decocto vero ad ℥ß.

Opobalsamum usurpatur in Trochiscis *Hedicbroi*, Theriaca & Michridatio: Carpobalsamum in Theriaca: Xylobalsamum in Trochiscis *Hedicbroi*, & Mithridatio.

ARTICULUS SECUNDUS.

De Balsamo Peruviano, albo & fusco.

EX quibusdam Americæ regionibus varii succi resinosi afferuntur præstantissimi, quibus Balsami nomen ob insignes eorum virtutes cum Opobalsamo communes conceditur. Tres quatuorve potissimum celebrantur, scilicet Balsamum Peruvianum album & fuscum, Balsamum Tolutanum & Balsamum Copaiva.

Balsamum Peruvianum album, *Off.* vulgo *Baume blanc du Perou.* Suc-

cus est fluidus, tenax, Terebenthinæ consistentia tenuior, resinosus, inflammabilis, limpidus, ex albo flavescens: saporis acriusculi, aliquantum amari; odoris fragrantis & suavis, ad Styracem accedentis. Affertur ex Americanis Hispanicæ ditionis regionibus.

Balsamum Peruvianum fuscum, vel nigricans, *Off.* vulgo *Baume brun ou noir du Perou*. Succus est fluidus, resinosus, tenax, Terebenthinæ consistentia similis, coloris ex rufo ad nigrum vergentis, cum odore fragrantissimo Benzoinum suaviter referente, sapore subacri, linguam leviter mordicante, qui igni admotus flammam facile concipit, suaviterque olentem similiter fumum spargit.

Rejiciatur nigrum, minus bene olens, seu quod empyreuma seu fumi odorem refert. Ambo illi succi ex eadem arbore ducunt originem. Dicitur Hoitziloxitl, seu arbor, Balsami Indici, balsamifera prima *Hernandez*, 51. Balsamum ex Peru, *J. B. I.* 295. Cabureiba seu Balsamum Peruvianum, *Pison.* 119. Cabui Iba, *Marcgrav.* 137. Mali Medicæ magnitudine est, foliis Amygdali, majoribus tamen, obrotundioribus, & magis acuminatis, floribus in extremis ramorum flagellis luteis, initio loculorum oblongorum forma, sed procedente tempore quorumdam veluti foliorum cœteris longiorum & latiorum, in quorum extremitatis cavitate semina inclusa continentur candicantia aut pallentia, oblonga & paulisper contorta, seminibus Mali Medicæ similia. Inciso hujus arboris cortice stipiteve quovis anni tempore, sed præcipue exactis jam imbribus, nobilis ille liquor stillat. In calidis Americæ meridionalis regionibus nascitur, qualis est Peruvia.

Eadem arbor videtur esse, quam Monardes *Cap.* 9. describit; cuique duplicem tribuit corticem; unum crassum Suberis modo, alterum vero tenuem; fructum Ciceris aut Pisi grano non majorem in extrema siliqua angusta, digitum longa, alba.

Prior succus albidus ex inciso arboris cortice exstillat; alter vero coctione, modo Indis usitatissimo, elicitur. Dissectum trunci lignum, corticem & ramos in minutissima frustula in capacissimum lebetem aquæ plenum conjiciunt, & ebullire sinunt, quoad satis sit. Aqua refrigerata, oleum supernatans rufescens, vel ex rubro ad fuscum vergens, conchis colligunt & servant.

Ex Balsamo Peruviano albo, referente Paulo Hermans, distillato oleum extrahitur, quod statim concrescit in salem instar Sacchari, candidum velut Camphora, qui constat ex oleosis particulis tenuioribus, & sale acido volatili intime conjunctis.

Balsamum Peruvianum sive album, sive fuscum ad eadem commendatur quibus Balsamum Arabicum convenit; & eodem exhibetur modo a gutt. iiij. ad xij. in asthmate, phthisi, dolore nephritico, mensium suppressione. Extrinsecus lenit dolores ex humoribus frigidis ortos, nervos contractos sanat, in vulneribus consolidandis valde proficuum est. Cavendum ab ejus odore vehemente, qui caput afficit & gravat, & in lypothymiam nonnunquam inducit. Usupartur in Pilulis balsamicis, *R. Morton.*

℞. Conf. Rof. rubr. ℥j. Balsami Lucatellæ ʒß. Balf. Peruv. gut. iij. M. F. bolus in tussi inveterata, phthisi incipiente, ulceribus internis, casu ab alto, & dysenteria.

Bal-

Balſamum Peruvianum cum vitello ovi ſolutum longe acrius fit, obſervante Ettmullero, & magis fauces vellicat, quam per ſe ſumptum.

ARTICULUS TERTIUS.

De Balſamo Tolutano.

BAlſamum Tolutanum, *Off.* Balſamum ſolidum, *Quorumdam*: vulgo *Baume de Tolu*, *Baume d'Amerique*, *Baume de Barthagene*, *Baume dur. Baume ſec.* Succus eſt reſinoſus, tenax, mediæ inter liquidum, & denſum conſiſtentiæ, coloris ex ſpadiceo ad aurum vergentis, odoris fragrantiſſimi, ad Benzoini, & Citri odorem accedentis, ſaporis dulcis & grati; nec nauſeam movet, ut cœtera Balſama. Advehitur in cucurbitis parvis ex quadam Americæ meridionalis Provincia inter civitates Carthegenam, & Nomen Dei dictas ſita, *Tolu* ab Indis dicta, & *Honduras* ab Hiſpanis. Per tempus exſiccatur, & indureſcit, ita ut fragile evadat.

Arbor quæ hunc fructum fundit, dicitur Balſamum Tolutanum, foliis Ceratiæ ſimilibus, quod candidum eſt, *C. B. P.* 401. Balſamum de Tolu, J. *B. I.* 196. Balſamum Provinciæ Tolu, balſamifera quarta, *Hernandez* 53. Pumilis Pinis ſimilis eſt, plurimos ramos quaquaverſum ſpargit, foliaque Ceratiæ ſimilia obtinet, ſemper virentia. Accuratiorem hujus deſcriptionem non reperi. Inciditur tenuis & tenellus cortex ferventiſſimo ſole: liquor effluens cochlearibus e cera nigra factis excipitur, qui deinde in cucurbitas, aut alia vaſcula ad eam rem parata effunditur.

Eædem huic Balſamo, quæ Balſamo Peruviano, tribuuntur virtutes: quinimo a quibuſdam præſtantius cenſetur. Apud Anglos frequentioris eſt uſus, præcipue in phthiſi, & ulceribus internis. In primis autem celebratur ad vunera conſolidanda, & a putredine defendenda, in articulorum vulneribus, ſectionibus, & puncturis nervorum. Nulla acrimonia donatur, ideo in potionibus ſolutum ab ægrotantibus facilius hauritur quam Peruvianum.

Ex hoc Balſamo ſic præparatur Syrupus balſamicus, *Pharmacop. Londinenſis*, apud Anglos uſitatiſſimus.

♃. Balſami de Tolu ℥ij. aq. limpid. ℥xij. Coque in vaſe clauſo balneo arenæ per duas treſve horas. Colaturæ frigidæ admiſce Sacchar. albiſſim. ad Electuar. ſolid. conſiſtentiam cocti ℥xx. & fiat Syrupus.

ARTICULUS QUARTUS.

De Balſamo Copaiba ſeu Braſilienſi.

BAlſamum Braſilienſe, Balſamum Oleumve Copaiba, Copaiva, vel Copaii, *Off.* Capivus; *Dale pharmacolog*: vulgo *Baume de Copaii*. Succus eſt reſinoſus, liquidus: dum recens eſt, oleoſæ conſiſtentiæ, per tempus tenax & glutinoſus, ex albo flaveſcens, ſaporis acris, amari, aromati-

matici ; odoris fragrantis, ad ligni *Calambourg* dicti odorem accedentis : Ex Brasilia a Lusitanis in Europam devehitur.

Hujus succi duæ species occurrunt in officinis. Altera limpidior, coloris pallidi vel flavescentis, odoris grati, saporis amaricantis, consistentiæ pro ætate fluidioris vel crassioris, ad Terebenthinam accedentis ; quæ præstantior. Altera crassior, albicans, minus pellucida, tenacis & melleæ consistentiæ, odoris minus grati, Terebenthinæ proximi, saporis amari injucundi, cum aquæ turbidæ portione in ejus fundo. Hæc species videtur vel adulterata, aut saltem coctione ex arboris cortice & ramulis extracta : idcirco improbatur.

Arbor, ex qua ille succus stillat, dicitur Copaiba, *Pison.* 118. *& Marcgr.* Arbor balsamifera Brasiliensis, fructu monospermo, *Raii Histor.* 1659. Satis procera est, multis crassis & late per terram sparsis radicibus, trunco recto, admodum crasso, denso cortice, ligno saturate rubro & velut minio tincto, duritieque Fagino æquali, ramis plurimis late extensis & in ramusculos divisis. His plurima adhærent folia superna parte magis virentia, inferna vero diluto virore tincta, subrotunda, & ad ovalem formam accedentia, quatuor aut quinque digitos longa, duos autem vel duos cum semisse lata, pediculis crassis & digitalis longitudinis innixa, nervis & venulis in postica foliorum parte prominentibus insignita. Ramulorum extremis insistunt multi flores, ex quinque mediocris magnitudinis petalis compositi, quibus decidentibus succedunt siliquæ oblongæ, digitales, subrotundæ atque fuscæ ; quæ si ad maturitatem pervenerunt, digito pressæ mox aperiuntur, & nucleum quem continent emittunt oblongo-rotundum, Avellanæ magnitudine atque forma, cujus exterius integumentum cuticula est nigricans, quæ ad medietatem vestitur pauca pulpa, lutea, lenta, molli, odoris instar Pisorum contusorum. Nucleus autem qui comeditur, constat carne lenta instar Cornu emolliti, dentibus cedente, saporis haud adeo manifesti, coloris aquei, quo simiæ delectantur, ita referente G. Marcgrav. *in histor. rerum natural. Brasiliæ.* Crescit hæc arbos in densis nemoribus mediterraneis Brasiliæ, necnon etiam in insula Maranhon & vicinis Antillis insulis, ubi fervente Æstate ex trunco profundius inciso liquor effluit oleoso-resinosus, primo quidem limpidus instar olei distillati Terebenthinæ, postea vero crassior, ex albo flavescens. Qui primo profluit liquor, seorsim asservatur, ceu præstantior altero, qui ultimo prodit. Si truncus arboris istius justo tempore satis profunde & ultra corticem incidatur, spatio trium horarum ad duodecim Balsami libras emittit : at si intempestive sauciétur, nihil vel parum liquoris balsamici fundit ; vulnere autem mox cera aut argilla obducto, post duas circiter hebdomadas resinosum suum liquorem sat copiose fundit.

Hujus arboris lignum ob elegantem colorem saturate rubrum a fabris lignariis expetitur, tum ad asseres latos conficiendos, tum etiam ad varia opera elegantiora concinnanda, necnon ad tinctorios usus usurpatur.

Balsamum Copaiba cum aqua communi copiosiore distillatum oleum pellucidum odoris subtilis & jucundi præbuit : aqua distillata eumdem spirabat odorem. Residua vero Balsami portio in cucurbita aquæ innatans,

tans ; ad resinæ consistentiam redacta , odoris erat resinosi . Ejus distillatione per retortam instituta , prodiit olei ætherei portio quædam , liquoris subacidi portio non mediocris , ac tandem oleum crassum empyreumaticum , primo rubrum , deinde fuscum , remanente carbone vel massa nigra , rara , lucida , levi , ex qua nullum sal lixivio extractum fuit . Unde liquet , Balsamum Copaiba oleo tum subtili , tum crassiori , & sale acido simul mixtis componi , a quibus ejus energia pendet .

Thomas Fuller Medicus Cantabricensis observat , Balsamum Copaiba odore violaceo urinam non perfundere sicut a Terebenthina fieri solet , sed saporem intense amarum ipsi impertire . Idem auctor hoc Balsamum multis encomiis prædicat . Seri , salivæ & urinæ muriaticam salsedinem demulcet , spicula salina involvendo : sanguinem oleosis partibus depauperatum restituit , ejusque cachexiæ scorbuticæ , rancidæ , & putredinali medetur . Valet non tantum externe applicatum , sed etiam interne exhibitum ad vulnera sananda ; ea enim mundificat & consolidat . Vulnera quævis , nervorum præsertim , sanat : dysenteriam & alios alvi fluxus sistit , sicut & fluorem album atque gonorrhæam . Renes , ureteres & vesicam arenulis muco pure obstructos , relaxatos aut ulcerosos , mirum quantum detergat , firmet & sanet . Urinam ciet , ejus ardores extinguit , contentaque cruenta , fœda & purulenta præ omnibus aliis Balsamis efficaciter expurgat .

Illud insuper tanquam præstantissimum thoracicum idem Fuller commendat . Bronchia , inquit , detergit , pulmonibus tonum & sanitatem conciliat , atque tubercula cruda dissolvit : Peritus ille Medicus observavit , tusses horrendas periculosas & phthisim aperte minitantes hujus solius Balsami usu penitus fuisse percuratas . Hecticis quoque , licet intense amarum & manifeste calidum , optime tamen convenire asserit ; quippe quod humorum salsedinem & acrimoniam patenter domat , putredinalemque inquinationem obliterat .

Exhibetur vel per se ex ovo sorbili , vel cum vino aut alio quovis liquore permixtum , vel sub forma boli cum Saccharo , pulvere Liquiritiæ , aut alio quocumque idoneo pulvere a gutt. v. ad xv. vel xx. Si ad ʒij. vel ʒiij. pro dosi propinetur , æque catharsim promovet ac ipsa Terebenthina .

♃. Balsam. Copaiba ℥ß. Vitellos ovi n. ij. Syr. Hederæ terrestris ℥ij. Vini generosi ℥viij. Fiat mixtura , cujus cochlear unum aut alterum mane & vesperi propinetur, in pulmonum ulcere & tuberculis.

♃. Balsam. Copaiv. gutt. xv. rad. Glycyrrhizæ pulveris Succini pp. ana gr. xv. Antihectic. Poter. gr. xij. Syr. Heder. terrestr. q. s. M. F. bolus ad pulmonum ulcus sanandum .

♃. Rad. Butuæ pulver. & pulver. Liquiritiæ ana ℈ß. Balsam. Copaiv. q. s. M. F. bolus mane & sero exhibendus ad ulcus renum & vesicæ abstergendum & sanandum .

♃. Lapid. Hæmatit. Mastiches & Sang. Dracon. ana ʒß. Terræ Catechu & Corall. rubr. pp. ana ʒj. Balsam. Copaib. q. s. M. F. Electuar. cujus dosis ʒj. bis die , in fluore albo .

♃. Rhei pulver. ʒiij. Panac. Mercurial. ʒj. Balsam. Copaib. ℥jß. M. F. Ele-

Electuar. cujus dosis ʒj. quotidie mane & sero ad gonorrhæam virulentam curandam; quarto quoque die purgando cum Pilulis Mercurialibus.

Ex supra recensitis Balsamis variæ extrahuntur tincturæ balsamicæ multis encomiis prædicatæ. Hæc sit pro omnibus.

℞. Ligni Aloes, rad. Angelicæ, Ireos Florentin. & Aristoloch. rotund. ana ℥j. Folior. Dictamni Cretici, summitatum Hyperici, Roris-marini, Lavandulæ, Croci ana ℥ß. Spirit. vini ℔ijß. Digerantur in vase vitreo exacte clauso sub sole per mensem. Seorsim quoque sumantur Myrrhæ, Aloes, Benzoin. Oliban. ana ℥ß. His affunde Spirit. vini ℔j. Digerantur quoque eodem modo per mensem. Tum ambo liquores percolati misceantur. Quibus affundantur Balsam. Copaibæ ℥ij. Opobalsami, Balsami Peruvian. Bals. Tolutani, Styracis liquid. & & Terebenthinæ Cypriæ ana ℥j. Digerantur denuo per quindecim dies, serveturque liquor ad usum internum & externum.

Cavendum tamen ad interno balsamicorum usu, ubi febrilis æstus adest: sanguinem enim accedunt, & ad phlogosim concipiendam concitant: unde ex eorum usu inopportuno vel diuturniore, vel dosi largiore febris accenditur, hæmorrhagiæ sequuntur, cephalalgiæ, cordis palpitationes aut quorumdam viscerum inflammationes. Sæpe etiam ciborum inappetentia aut difficilis concoctio balsamicorum usum comitatur, quandoquidem resinosis eorum particulis ventriculi fermentum obtunditur. Quapropter longe a pastu exhibenda sunt, nec dosi nimia.

ARTICULUS QUINTUS.

De Liquidambaro.

Liquidambar, Liquidambarum, & Ambarum liquidum, *Off.* Succus est resinosus, liquidus, pinguis; consistentia Terebenthinæ similis, ex flavo rubescens; saporis acris, aromatici; odoris fragrantis, ad Styracem & Ambarum accedentis. Ex nova Hispania, Virginia, & aliis Americæ meridionalis Provinciis olim afferebatur. Quandoque etiam cum hoc succo resinoso oleum illo tenujus, fluidius & fragrantius ab eodem extractum asportabatur; oleum de Liquidambare dictum, coloris rufescentis, & magis limpidum. Hæ substantiæ olim magno erant in usu, & in unguentariorum officinis sæpius & magna copia reperiebantur. Nunc vero, quandoquidem odoramenta fere obsoleverunt, rarissime in officinis occurrunt, ita ut iis sint prorsus ignota.

Arbor quæ hunc succum fundit, dicitur Liquidambari arbor, sive Styracifera, Aceris folio, fructu tribuloide, id est, pericarpio orbiculari ex quamplurimis apicibus coagmentato semen recondens, *Plukn. Phytograph. Tab.* 42. Xochiocotzo-Quahuitl, seu arbor Liquidambari Indici, *Hernandez* 56. Ococotl Indorum, *Nicol. Monardis*: Styrax Aceris folio, *Raii Histor.* 1681. Arbor Virginiana Aceris folio, potius Platanus Virginiana Styracem fundens, *Ejusdem* 1799.

Ar-

Arbor eſt vaſtæ magnitudinis pulchra, procera, ramoſa, patula, cum radicibus longe lateque expanſis caudice recto, cortice partim fulvo, partim virente odorato. Folia profert Aceris foliis ſimilia, in tres pluresve cuſpides diviſa, altera parte albicantia, altera obſcuriora; in ambitu ſerrata, tres pollices lata. De flore nihil habemus: fructus ſphæricus eſt, inſtar Platani aculeatus, conſtans ex pluribus capſulis ſeminalibus flaveſcentibus, prominentibus, & in acumen deſinentibus, in quibus ſemina oblonga ſubrotunda deliteſcunt. Ex hac arbore, vel ſponte, vel inciſo cortice, ſuccus promanat reſinoſus, odoratus, & fragrantiſſimus, Liquidambarum ſcilicet. Ex eodem ſucco recens collecto, & loco idoneo repoſito oleum de Liquidambar dictum ſeparato multo ſubtilius longeque ſuavius. Nonnulli etiam ex arboris ramuſculis, & cortice comminutis, & aqua coctis pinguedinem innatantem colligunt, & vendunt pro legitimo Liquidambaro. Cortex quoque comminutus odoris gratia cum reſina commiſcetur, ut ſcilicet ſuavius, & diutius ſpiret in ſuffitibus.

Liquidambar olim maxima copia ad pelles, & chirothecas odoribus imbuendas abſumebatur. Nunc vero apud nos odoramentum illud nomine vix cognoſcitur. Ab auctoribus utile dicitur ad pleroſque morbos frigidos, ad tumores reſolvendos; & ſpeciatim ad tumores, & obſtructiones uteri, menſeſque provocandos commendatur. Hodie ſicut pleraque alia odoramenta obſolevit: ab his enim noſtratum capita læduntur, gravantur; & mulieres in hyſtericos affectus inducuntur.

ARTICULUS SEXTUS.

De Styrace liquido.

OFficinæ, præeuntibus Arabibus, & Styracem diſtinguunt hodie in liquidum & ſiccum, cum Græci unicum tantum Styracem agnoſcant; ſiccum nempe, liquidum vero non noviſſe videantur. Hæc duo Styracis genera ſunt prorſus diverſa. De ſicco paulo poſt tractabimus; nunc autem de liquido.

Styrax liquidus, *Off.* Miha, *Arabum*: Cotter-Mija, *Turcarum*: Roca-Malha Sinenſium, *Garziæ*: vulgo *Storaz liquide*. Succus eſt reſinoſus cujus duplex genus in officinis reperitur; purum, & impurum aut craſſum. Styrax liquidus purior ſiccus eſt, reſinoſus, melleæ, & tenacis ſubſtantiæ, Terebenthinæ ſimilis, ſemipellucidæ; coloris fuſci aut ex fuſco rubentis, vel etiam ex cinereo fuſci; odore valido ad Styracem ſolidum nonnihil accedente, ſed ob vehementiam fere ingrato; ſapore acriuſculo, aromatico, oleoſo. Probatur lentus, fulvus, pellucidus, odoratiſſimus.

Styrax minus purus aut craſſus ſuccus eſt reſinoſus, fœculentus, fuſcus vel ſubcinereus, opacus, pinguis & minus odoratus, & videtur eſſe portio fœculenta prioris: nec medicamentis etiam externis niſi colatus & a fœcibus purgatus uſu pari debet. Officinarum vulgus, poſt quoſdam Arabes, Stactes nomen Styraci liquido tribuerunt, ſed perperam; cum Stacte Græcorum

ſit

fit Myrrhæ colamen, ut videre est apud Dioscoridem. Raro Styrax liquidus purus & sincerus in officinis reperitur: sæpe enim ligni scobe vel pulvere conspurcatur, aut factitii liquores in ejus locum substituuntur.

De Styracis liquidi origine magna inter auctores dissensio est: alii enim opinantur nihil aliud esse, quam Mirrhæ colamen, ratione nominis Stactes quo donatur a quibusdam, sed præter saporis, & odoris discrepantiam inter Myrrham, & Styracem, res prorsus diversas esse liquet ex eo, quod Myrrha, utpote media inter gummi & resinas substantia, in quovis aquoso liquore facile pro parte dissolvatur; liquidus autem Styrax minime, sed in oleoso & pingui tantummodo, ut aliæ resinæ. Aliis factitium quid ex Styrace calamita in oleo ac vino soluto, admixtaque Terebinthina Veneta excocta; quæ decoctio cum refrixerit, Styrax liquidus ad fundum secedere dicitur, superius vero innatare oleosam substantiam. Alii expressione idem moliuntur. Aliis est oleum ex nucleis arboris Storacifluæ expressum. Aliis fit per decoctionem corticis vel ramusculorum tenerorum & gemmarum Styracis, vel ut alii volunt, Liquidambaris. Alii Styracem calamitam, & liquidum eumdem esse succum, consistentia tantummodo diversum affirmant. Samuel Dale testatur quodcumque in Pharmacopoliis Londinensibus pro Styrace liquido venditur, rem omnino factitiam esse.

Verumtamen Jacobus Petiver Pharmacopæus Londinensis, Regiæ Societatis Socius, & sagax naturalis historiæ scrutator, *Actis Philosoph. Reg. Soc. Lond. n. 313.* refert Styracem liquidum, a Turcis, & Arabibus *Cotter-Mija* dictum, succum esse cujusdam arboris *Rosa Mallos* dictæ, quæ in Insula Cobros maris Erytrhæi nascitur, trium dierum itinere ab urbe *Suez* distante. Hujus arboris corticem singulis annis deglubunt, & contusum in aqua marina coquunt usque ad visci consistentiam: tum resinosam substantiam supernatantem colligunt. Verum cum adhuc multum crassamenti seu corticis pulverati contineat, eam denuo aqua marina bulliente liquant & percolant. Sic defœcatam resinam, & crassamentum fœculentum residuum seorsim doliolis includunt, & Moccam Arabiæ emporium transvehunt. Et hæ duæ sunt Styracis liquidi species, quæ in officinis occurrunt.

Hoc odoramentum apud orientales populos multi æstimatur, & magni est usus. A libris 180. ad 360. dolium venditur, quod 420. libras continet, prout Styrax crassior est vel purior.

Nullam hujus arboris descriptionem reperimus.

Styraci liquido eædem tribuuntur virtutes ac cœteris Balsamis supra dictis. Intus præscribitur a guttis iij. ad xij. ad ulcera interna abstergenda, & sananda. Frequentius adhibetur contusionibus, vulneribus, & ulceribus externis, præsertim scorbuticis. Summopere vero commendatur ad putredinem arcendam, & sphacelum præcavendum. Usurpatur in unguento de Styrace dicto, cujus in Nosocomio Parisiensi frequens felixque usus est. Sic præparatur.

♃. Olei Nucum optimi ℥v. Gummi Elemi, Ceræ novæ ana ℥iij. ʒiij. Colophoniæ ℥vijß. Omnibus fusis adde Styracis liquidi & nitidi ℥iij. ʒiij. Fiat unguentum.

AR-

ARTICULUS SEPTIMUS.

De Terebinthina, variisque ejus speciebus ac productis.

QUatuor succorum resinosorum genera in Officinis Terebinthinæ nomine insigniuntur, licet unicæ conveniat resinæ, quæ ex Terebintho stillat.

Quadruplex igitur Terebinthina, scilicet Chia, Veneta, Argentinensis, & communis.

Terebintina Chia vel Cypria, *Off.* Ῥητίνη τερμινθίνη *Græcorum*; Terebinthina, *Latinorum*: Terminthina, *Quorumdam*: & barbare Ferbintina, Ferebinthina, Trebenthina, Trementina, aut Fermentina: Helc Alimbath seu Helt Alimbach, *Arabum*: vulgo *Terebentine de Chio*. Succus est resinosus, liquidus, ex Terebintho arbore effluens, colore candidus, subflavus, vitreus aut candidus, ad cæruleum nonnihil vergens, interdum pellucidus, consistentiæ modo firmioris, modo mollioris, lentæ ac glutinosæ, ita ut inter digitos fricata nonnumquam in micas teratur, sæpius tamen mellis solidioris instar digitis cedat, & adhæreat, odore acri, non ingrato, Lariceæ resinæ seu Terebinthinæ Venetæ non dissimili, præsertim manibus tractata, aut prunis imposita gustu modice amarescens, acris. Plurimi æstimatur, quæ ex Insulis Chio, & Cypro affertur, unde nomen sumpsit. Veteribus Græcis cognita fuit, & apud eos usitata.

Stillat ex arbore, quæ dicitur Terebinthus vulgaris, *C. B. P.* Terebinthus, *J.B.* Arbor est semper virens, Pyri magnitudine, cortice crasso & hiulco, cinereo, ramis patulis, in quibus alternatim folia nascuntur conjugata, rigida, & firma laurinis non prorsus absimilia, sed magis obtusa. Flores, incipiente Majo, in summis ramulis racematim congeruntur staminei, purpurascentes, steriles: species enim, quæ fructus profert, staminibus omnino caret. Fructus racemati etiam nascuntur subrotundi, duas vel tres lineas longi, cum testa membranacea purpurascente vel flavescente, subacida, styptica, & resinosa obducta. Testa autem unicapsularis, inanis sæpe, nucleum continet medullosum. In Gallia Narbonensi frequens occurrit; & in sylva Valena circa Monspelium ex vulneratis Terebinthis Terebinthinam fluere observavit Lobelius. In Insula Chio secus vias sponte nascitur, & Terebinthinam abunde fundit crassam, & candido in colorem subcæruleum vergente saporis & odoris fere expertem, dentibus vix adhærescentem, quæ facile induratur, ut clariss. Tournefortius observavit.

Vindemiarum tempore quosdam folliculos seu vesiculas foliis & ramulis inhærentes promit, quales fere in Ulmi foliis nascuntur, sed pallido aut purpurascente colore: interdum etiam extremis ramis oblonga & cartilaginea cornicula quatuor, quinque sex digitos aut amplius longa, varia forma excrescentia, rubentia, concava: quæ, sicut folliculi, aperta lentorem quemdam continere deprehenduntur, cui permixta sunt cinerea & fuliginosa excrementa atque exigua animalcula alata. Horum corniculorum meminerunt

omnes

omnes fere, qui de hac arbore scripserunt. Nihil autem aliud sunt, ut Joanni Rajo videtur, quam excrescentiæ quædam ab insectis folia & surculos compungentibus & ibidem ova sua deponentibus excitatæ, ut matricum seu uterorum loco iis inserviant fovendis, & excludendis, fœtibusque editis alendis & protegendis, mira naturæ providentia. In illis tamen folliculis aut corniculis non colligitur resina, sed ex ligno. Arbor ipsa sicut, & reliquæ resiniferæ post germinationem inciduntur tum in caudice, tum in ramis: & ex vulneribus resina distillat primum liquida, quæ deinde paulatim inspissatur, & arescit.

Kæmpferus de Terebenthina Persica mentionem facit apud orientales populos usitatissima, Cypriæ non dissimili, quæ colligitur in petrosis ac desertis montium recessibus circa Schmachiam Mediæ, Schirasam Persidis, in Luristano; & Larensi territoriis, & præsertim in petroso monte circa *Majin* pagum celebrem, una diæta dissitum *Sjiraso*, ubi Terebinthi, seu, ut ait, Pistaciæ sylvestre copiosæ nascuntur. Accolæ liquorem resinosum, qui vel ex arbore sauciata prolicitur, vel ex rimis nodisque stirpium putrescentibus, æstuante Syrio, sponte promanat, copiosum excipiunt. Exceptum liquorem parum lenteque coquunt, antequam ebullire incipiat, effundendum. Ita refrigeratus picis albæ colorem, & consistentiam refert.

Hujus Terebenthinæ apud orientales populos usus, inquit Kæmpferus, non est alius, quam ut pro masticatorio serviat, quo mulierculæ citra Indum maxillas sine intermissione exercent; ita ut ægre, si ei adsueverint, carere hac resina possint. Dicitur lympham proliciendo catharros tollere, albedinem, & firmitatem dentibus conferre, appetitum excitare, ac gratum ori conciliare halitum. Prostat ubique in officinis, & myropoliis Turcarum. Persarum, & Arabum, sub *Sakkis* Turcico, & *Konderuum* Persico nominibus.

Accolæ montis Benna in Perside ex stipite vulnerato Terebenthinam non excipiunt; sed ipsa ligna comburendo resinam extorquent, quoad colorem spadiceum obscurum acquisiverit, quæ pro coloris specie pictoribus inservit: est enim dura, friabilis & splendida. Prostat in officinis sub nomine *Sjiah Benna*, id est, nigredo montis Benna, vel *Rengi Sulah*, id est, color Sulah.

Analysi Chymica Terebenthinæ Chiæ ℔ijß. præbuerunt olei tenuioris, limpidi & aquei coloris ℥ix. olei flavescentis ℥v. spissioris vero & rufescentis ℥xxij. liquoris acidi gr. lx. Caput mortuum in retorta superstes pendebat ʒvij. gr. xxx. ex quo per horas octo calcinato nihil salis fixi extractum fuit.

Hujus, & cæterarum Terebenthinæ specierum usus est externus & internus. Externe admota emollit, digerit, discutit, resolvit, ulcera expurgat, & vulnera recentia glutinat. Verum hæc resina apud nos ad usum externum raro adhibetur, cum Laricea vulgatior sit, minus pretiosa, nec viribus inferior. Sæpius ad usum internum præscribitur, cum minus acris sit. Inter vulneraria & balsamica medicamenta recensetur. Revera insignis est ejus energia ad interna ulcera mundificanda, & abstergenda. In pulmonum, ventriculi, intestinorum, hepatis, renum, vesicæ, & cæterorum viscerum exulcerationibus utiliter præscribitur. Confert veteri tussi, sputo purulento, & incipienti phthisi.

Uri-

Urinas provocat, easque odore violaceo perfundit: valet ad urinæ ardorem, suppressionem & nephritim, si ab acri, spisso, ac glutinoso sero oriantur. Sæpe quoque arenulas pellit, serum viscidum quo agglomerabantur solvendo: verum non exhibenda est, quin prius sedata fuerit inflammatio. Ab ea quoque abstinendum, si calculus adsit in renibus major, quam ut per vias urinarias transgredi possit: tunc enim aut inutilis est, cum non sit lithontriptica; aut partem jam ad inflammationem dispositam incendit. Verumtamen a quibusdam Medicis ad nephritim præcavendam diuturnior illius usus præscribitur, quo nempe serum viscidum arenularum & calculorum causa dissolvitur. Magnæ quoque sunt ipsius laudes in podagra & omnibus articularibus morbis, si accipiatur, ut docet Avicenna, quantitas Nucis Avellanæ singulis matutinis jejuno ventriculo. Nec mirum quod calculo confert, etiam podagræ prodesse; cum cognati sint illi morbi, & eamdem causam continentem seu materiam habeant; unde non raro in se mutuo transmutantur. Alvum quoque movet: & purgandi causa in senibus optime & sine noxa a Galeno vocatur, ad magnitudinem Nucis Ponticæ & amplius propinata. A quibusdam ad ℥ß. & ultra exhibetur; sed raro nunc in hunc finem usurpatur.

Exhibetur a ʒß. ad ʒjß. sub forma boli, vel in aqueo liquore cum tantillo vitelli ovi dissoluta. A nonnullis coctione in aqua inspissatur ad extracti consistentiam, & ex ea Pilulæ formantur. Verum spirituosæ substantiæ plurimum coctione deperditur; quapropter hæc improbatur præparatio.

Ex Terebenthina Chia spiritus, oleum, resina seu Colophonia præparari possunt. Sed hæc præparata, ob hujus Terebenthinæ defectum, raro in officinis reperiuntur; cum insuper Terebenthina Laricea majorem spiritus copiam præbeat quam Terebinthi resina, quæ nobis jam inspissata & partibus magis volatilibus jam orbata advehitur.

Terebenthina Chia usurpatur in Theriaca *Andromachi*, Mithridatio *Damocratis*, & Trochiscis cypheos.

Terebenthina Veneta, Larigna vel Laricea, *Off.* Λάριξ, *Græcorum*: vulgo *Terebentine de Venise, ou des Melezes*. Substantia est resinosa, liquida, limpida, lenta, tenax, oleo quidem crassior, melle vero liquidior, quæ ab intincto digito contumaciter & æqualiter defluit, aliquantulum translucida, vitri instar; coloris flavescentis; odoris resinosi, fragrantis, acris, non ingrati, aliquantulum tamen gravis; saporis tenuis, acris, amaricantis; quæ acredine & calore Terebinthi resinam superat. Probatur recens, quæ magis pellucida, candida, liquida, nullis inquinamentis aut fœcibus conspurcata, & cujus gutta ungui adhærent, non vero diffluunt. Veneta dicitur, quia olim Venetiis nobis afferebatur; nunc vero ex Delphinatu & Sabaudia. Hæc resinæ species olim veteribus Græcis cognita fuit; & jam Galeni temporibus, sicut & abiegna pro genuina Terebinthi resina a quibusdam vendebatur. *Gal. 3. l. de comp. Med. sec. gen.*

Fluit ex arbore quæ Larix, folio deciduo, conifera, *J. B. I. 265.* Larix *Dodonæi* 868. vulgo *Meleze*. Arbor est procera, caudice recto; cujus cortex inferiore parte quæ ramis subest, fuscus, crassus, asper, in frequen-

tes rimas dehiscit; præcisus interius rubere conspicitur; reliqua parte lævis, glaber, nonnihil foris inalbicans; materies firma satis & solida, pectinibus rectis, fulva, odorata. Ramos multos promit in alios minores divisos, qui lenti ac obsequiosi sunt, deorsumque dependentes. Folia circa ramulos multa, ab uno tuberculo numerosa, simul cohærentia, breviora, tenujora, mollioraque, quam Pini folia, haud aculeata. Flores amentacei sunt, & steriles. Fructus coni sunt parvi, cupressinis magnitudine fere similes, sed tamen longiores, gracilibus foliosis squamulis axi communi affixis compacti, sub quibus latent semina gemina, exigua, foliata seu conjuncta, cum tenuj membranula apum aut vesparum alis simili, magnitudine seminis Cupressi, foris cinericeo cortice, intus candido nucleo constantes, sapore dulci & pineam nucem referente. Dum fructus illi adhuc teneri sunt, subrotundi sunt, & elegante purpura rubentes. In Alpibus Gallicis, Sabaudis, Rhæticis, Stiriacis, & Carinthiacis, necnon etiam in Apennino abunde provenit.

Ex ea vel sponte vel per incisionem Vere & Autumno fluit resina aquæ limpidæ instar, consistentiæ oleo similis; brevi vero nonnihil flavescit, & tractu temporis crassescit. Ex eadem alia succi species quibusdam anni tempestatibus exsudat, Mannæ prorsus similis; qui idcirco Manna Laricea dicitur, vulgo *Manne de Briancon*, a loco ubi frequentius reperitur. Eædem quoque arbori fungus adnascitur, Agaricus dictus; de quibus suo loco agemus.

Analysi Chimica, Terebenthinæ Venetæ ℔ij. ℥xj. per B. V. distillatæ præbuerunt phlegmatis subacidi ʒiß. olei vero tenuissimi & limpidissimi ℥x. ʒvjß. Massa residua per retortam, igne reverberii gradatim aucto, exhibuit phlegmatis acidi ℥ij. ʒij. phlegmatis urinosi aliquantulum: olei flavescentis paulo crassioris ℥xij. ʒij. gr. liiij. olei rufi & spissioris ℥xvij. ʒiiij. Massa nigra, lucida, spongiosa, lævis, in retorta superstes pendebat ʒvj. gr. xij. quæ per horas octo in crucibulo calcinata colorem fuscum subrubentem obtinuit. Omni sapore destituta fuit, & ad pondus granorum xxij. redacta est. Nullus sal ex ea lixivii ope extractus fuit. Partium deperditio in distillatione fuit circiter ʒj. & in calcinatione fere ʒvj. Unde liquet Terebenthinam Lariceam oleo subtili constare cum acido sale ita consociato, ut ambo in resinosum compositum facessant; nihil vero aut parum terræ continere, & portionem alcalici salis exiguam & vix perceptibilem. Revera si spiritus Terebenthinæ cum acido Vitrioli spiritu digeratur, post aliquot dies abeunt in resinam Terebenthinæ similem, quæ continuata digestione magis, ac magis spissescit, donec in bitumen nigrum convertatur.

Observandum est, Terebenthinam non modo per os sumptam, aut per anum injectam, sed etiam externe vulneribus admotam, imo ipsius spirituosas ac volatiles partes odore solo naribus & pulmonibus exceptas, urinas adeo afficere, ut violarum odorem referant. Unde concludimus, Terebenthinam vires suas exercere potissimum spirituosis ac volatilibus suis particulis, quæ facile per totum corpus diffunduntur, massam sanguineam, cœterosque humores subeunt, dividunt, & attenuant, acres sales involvunt, secretiones & excretiones restituunt, urinarias potissimum

aut

aut alvinas partes solidas abstergunt, illiniunt, earumque oscillationes restituunt; quod & de cœteris Terebenthinarum speciebus etiam sentiendum est.

Terebenthina Laricea iisdem, ac Terebinthi resina virtutibus donatur, & apud nos ad usum internum præ cœteris anteponitur. Balsamica est, vulneraria, diuretica, & alvum simul movet. In pulmonum, renum, vesicæ & cœterorum viscerum exulcerationibus utiliter præscribitur. Magni est usus in gonorrhæa & fluore albo muliebri. Ad viscerum apostemata resolvenda vel maturanda plurimum confert; siquidem nonnumquam purulentam materiam a parte affecta subducit, & per urinarias vias foras cum urinis amandat. A Riverio & aliis Medicis celeberrimis commendatur ad calculos renum præcavendos; & cœteris diureticis eo magis anteponitur, quod urinas movendo simul alvum laxet, ita ut crassiores humores, qui ab aliis diureticis ad renes deducerentur, per alvum deturbentur.

De modo Terebenthinam Venetam præscribendi, idem dicendum est quod de Cypria. Exhibetur enim sub forma boli aut pilularum, vel cum ovi vitello soluta. A multis aqua communi aut alio liquore lavari solet: ab aliis levi coctione in massam solidiusculam inspissatur. Sed inutilis est ejus coctio, lotio vero non magis utilis: lotione enim & coctione plurimæ ejus particulæ avolant & dissipantur.

Ejusdem externe adhibitæ vis balsamica & vulneraria satis prædicatur. Unde nullum ferme linimentum, nullum fere emplastrum, vel unguentum ad vulnera & ulcera est, quod Terebenthina Veneta, tanquam anima & corpus, inquit Ettmullerus, non ingrediatur. Ex ea cum vitelli ovi q. s. & oleo rosato vel alio quocumque idoneo Chirurgi unguentum digestivum parant in vulneribus usitatissimum & maxime commendatum.

In dysenteria, intestinorum exulcerationibus, dolore nephritico, urinæ suppressione, clysteres cum Terebenthina utiliter injiciuntur.

Non tamen absque cautione usurpanda est Terebenthina, sicut cœtera diuretica; nec nisi præmissis universalibus, scilicet sanguinis missione, si metuenda sit febris aut inflammatio; tum medicaminibus primas vias abstergentibus & laxantibus: alioquin febris, cephalalgia, aut ardor in aliis partibus incenditur. Fabr. Hildanus, *Cent.* 5. *Obs.* 59. ex usu Terebenthinæ post cibos crudos & viscidos assumptæ urinam suppressam observavit.

Ex Terebenthina in officinis spiritus, oleum Terebenthinæ & Colophonia præparantur.

℞. Terebenthinæ Venetæ recentis, mundæ ac pellucidæ q. lib. Distilletur per retortam vitream, cujus tertia pars ad summum repleatur. Primo & lenissimo igne propellitur oleum æthereum, tenue, cum phlegmatis portione quadam junctum, quod vulgo spiritus Terebenthinæ nomine insignitur. Postea ignis gradu paulatim aucto, proliciuntur oleum flavum, deinde rufescens & consistentiæ paulo spissioris. Si tunc amoveatur ignis, vasis refrigeratis, in fundo retortæ reperitur massa solida, fragilis, pellucida, rufescens, quæ Colophonia dicitur. Si vero hæc massa resinosa igne urgeatur, fundit oleum

nigricans, spissum, quod a quibusdam Balsamum Terebenthinæ nuncupatur; & in retorta massa nigra, rara, spongiosa remanet.

Spiritus Terebenthinæ interne exhibetur ad guttas aliquot. Urinas potenter movet: convenit in urinæ suppressione a muco spissiore vias urinarias infarciente, in mictu cruento ac purulento ab ulcere renum & vesicæ oriundo, in affectionibus pulmonum.

In pleuritide a Bartholeto commendatur, quod humorem in thorace impactum solvat, & ad vias urinarias felici cum successu perducat. Raro oleum flavum intus propinatur. Externe spiritus & oleum tanquam balsamica & vulneraria adhibentur.

Colophonia digerit, resolvit & consolidat: minus detergit & penetrans est quam ipsa Terebenthina, ob oleosas partes distillatione ablatas. Intus nonnunquam exhibetur, sed raro: externe in quibusdam emplastris usurpatur.

℞. Terebenthinæ Venetæ ʒij. Olei Amygdalar. dulcium ℥ß. M. Hauriat æger in asthmate, nephritide, & urinæ suppressione.

℞. Terebenthinæ Venetæ ʒij. Conserv. Rosar. vel Violar. ℥ß. M. F. bolus. Vel

℞. Terebenth. Ven. ℥ß. cum Sacchari pulverati, vel pulveris Liquiritiæ q. s. M. F. bolus in ulcere pulmonum, renum aut vesicæ. Vel

℞. Medull. Cass. recens extract. ʒvj. Terebenth. Ven. ℥ß. Glycyrrhizæ pulver. q. s. M. F. bolus in ulceribus internis.

℞. Terebenth. Ven. ℥ß. Rhabarb. pulver. ʒß. Fiat bolus in albo mulierum profluvio.

℞. Terebenth. Ven. ℥ß. Rhei pulver. ʒiij. Panaceæ Mercurialis ʒj. M. F. Opiata cujus dosis ʒj. bis die ad gonorrhæam curandam, præmissis præmittendis.

℞. Terebenth. Ven. in ovi vitello dissolutæ ℥ß. Mellis rosati ℥j. Lactis vaccini ℥viij. Fiat enema bis die iterandum in dysenteria & intestinorum exulcerationibus.

℞. Decocti folior. Malvæ, Parietar. flor. Chamœmeli Meliloti ℔j. in qua dilue Terebenth. Ven. vitello ovi dissolutæ ℥j. Salis Prunell. ʒj. Fiat enema in dolore nephritico. Vel

℞. Terebenth. Lariceæ, & Cass. recens mundatæ ana ℥j. Dissolve in seri lactis ℔j. Fiat enema.

Usurpatur Terebenthina Laricea in aqua antinephritica, *De Bellegarde* vulgo dicta *Charas*, aqua ad gonorrhæam fœtidam & virulentam *Quercetani*, in Pilulis de Terebenthina cocta *Charas*, diureticis, Mercurialibus, ad sistendam gonorrhæam & contra gonorrhæam virulentam *Ejusdem*, in Pilulis Matthæi *Ph. Bateanæ*, in Balsamo viridi *Metensium*, unguento seu Balsamo vulnerario *Arcæi*, oleo Hyperici, in unguento martiato, de Althæa, Basilico, mundificativo, & in unguentis emplastrisve fere omnibus.

Terebenthina abiegna seu abietina, Terebenthina Argentoratensis, *Off.* Ῥητίνη ἐλατίνη, *Græcorum:* vulgo *Terebentine de Strasbourg*, *Resine liquide des Sapins*, *Bigion*. Substantia est resinosa, liquida, dum recens est, Laricea pellucidior, minus lenta, minusque tenax, odore magis grata, & amara magis,

gis, corticis Mali citrei odorem, & saporem quodammodo referens: per tempus flavescit, & spissescit. Argentoratensis dicitur apud nos, ex eo quod ex Argentorato nobis afferatur.

Resinosus ille humor manat ex arbore quæ dicitur Abies, Taxi folio, fructu sursum spectante, *Inst. R. H.* 585. Abies, conis sursum spectantibus, sive mas, *C. B. P.* 505. Abies fœmina, sive ἐλάτη θήλεια, *J. B. I.* 231. Gallice *Sapin*. Procera & excelsa est arbor, Pinum altitudine superat. Caudex ejus rectus, inferius enodis, cortice albicante, & fragili circumvestitur. Rami in circuitu circa truncum crescunt; interdum quatuor, interdum quinque, sex aut plures, & sic per intervalla dispositi ad cacumen usque observantur: utrinque surculos ut plurimum emittunt instar crucis, quibus undique adnascuntur folia brevia, minime pungentia, superne sature virentia, inferne ex adverso paululum candicantia, & linea viridi distincta. Flores amentacei sunt, pluribus constantes apicibus; qui in duo loculamenta dividuntur, transversa dehiscunt, pulveremque fundunt minutissimum, sæpe lunatum, ut microscopii ope facile patet. Steriles sunt. Fructus in aliis ejusdem arboris partibus nascuntur: coni sunt oblongi, ovati fere, Piceæ vulgaris conis breviores, & crassiores; constant ex squamis in superiore parte latis, axi affixis; sub quibus latent semina gemina, foliata, subalbida, plena acri, & pingui humore. Coni virent Autumni initio, & multam resinam fundunt; sub Autumni vero finem, & Hyemis initium maturitatem consequuntur. Frequens crescit hæc arbos in Germania, & septentrionalibus regionibus.

Non solum ex caudice, & ramis, sed etiam ex tuberculis quibusdam intra corticem positis resina seu oleum abiegnum extrahitur. Quæ ex caudice vulnerato effluit, minus odorata est minusque pretiosa: exsiccata Thus colore, & odore aliquantisper ementitur; sic ejus loco a nonnullis sufficitur. Resina vero quæ ex tuberculis incisis effunditur, plurimi æstimatur, & speciatim Lachryma abiegna, Oleum abietinum, vulgo *Bigion* nuncupatur.

Ea est hujus resinæ exprimendæ ratio a Bellonio relata. Qui pecora pascunt, interdiu, ne desidia torpescant, vaccinum cornu vacuum dextra tenentes ad Abietis sylvas accedunt. Illi autem cum in novellas adhuc Abietes inciderint, & Abietem glabro cortice vestitam, tuberculis scatentem comperierint, (annosarum enim cortex in rugas contractus nulla tubercula ostendit,) oleum subesse statim conjiciunt, illaque tubercula sic labio cornu premunt, ut liquorem inde oleosum detrudant. Neque tamen hoc modo, quam diligentissima etiam adhibita opera, ultra uncias quatuor uno die legere possunt; siquidem singulare quodcumque tuberculum nonnisi guttam unam aut alteram continet: ex quo quidem fit, ut resina hæc cæteris rarior sit, majorisque vendatur.

Argentoratensis itaque Terebenthina ex caudice vulnerato apud Germanos extrahitur. Pinus Piceasve mense Majo aggrediuntur; & in parte superna qua ascia pertingere possunt incipientes, detrahunt corticem latitudine trium digitorum usque in partem imam, ita tamen ut pedibus duobus a terra plaga absit: deinde sinunt corticem in arbore latitudine unius circiter palmi integrum, & iterum talem plagam inferunt, & sic

& sic pergunt, donec tota arbor sit sauciata. Quæ statim effluit resina, liquida est, & Terebenthina Argentoratensis dicitur. Verum per tempus spissescit: & duobus aut tribus annis elapsis, plagæ illæ admodum sunt repletæ resina crassiore. Tunc cultris ancipitibus incurvis longis baculis infixis deradunt resinam, eamque recondunt. Hæc autem resina picem postmodum præbet ulterius in hunc modum tractata. Furnum quadratum, oblongum in officinis construunt, in quo duobus fere pedibus a terra duos ligneos canales in posteriori furni parte tantum prominentes disponunt: his imponunt ollas tres figulinas oblongas, in fundo foramine donatas, quas tædis aut resina replent; dein accendunt ignem intra fornacem, & calore liquescens resina stillat in canales suppositos, ex quibus effluens aliis vasis excipitur. Ibi concrescit pix in consistentiam satis firmam, friabilem, molliusculam tamen; diciturque pix liquida, ut distinguatur a pice sicca seu Colophonia, quæ siccioris longe est compagis, quæque coctione ulteriori ad tenacitatem extremam deducitur.

Iisdem principiis instruitur ac Veneta, iisdemque fere virtutibus donatur: paulo tenuioribus tamen partibus eam constare existimat C. Hoffmannus, cum sapor ejus magis sit acris, & amarus, consistentiaque fluidior: ideo ad ulcera interna abstergenda Lariceæ illam anteponit. Verum eam ob rem quoque calidiorem illam esse affirmat, & idcirco majori cum cautione usurpandam. Eodem modo exhibetur; & ad easdem affectiones, quibus Laricea, convenit.

Terebenthina communis, & Resina pinea, *Off.* ῥητίνη πιτυΐνη καὶ στροβιλίνη, *Græcorum*: vulgo *Terebenthine commune*, *grosse Terebenthine*. Substantia est resinosa, lenta, tenax, crassior, & magis ponderosa quam abiegna aut Laricea, nec pellucida, albicans, consistentia fere olei frigore nonnihil densati; odoris resinosi, gravis; saporis acris, amaricantis, nauseosi.

Ex variis Pini speciebus resina hæc sponte vel ex inflicto vulnere manat. At vero in Gallo-provincia circa Massiliam, & Tolonem, & in Aquitania circa Burdigalam extrahitur potissimum ex arbore, quæ dicitur Pinus sylvestris vulgaris Genevensis, *J.B.I.* 253. Pinus sylvestris, *C.B.P.* 491. Sativæ quæ articulo de Nucleis pineis describitur, haud dissimilis est, humilior tamen: folia gerit breviora, fructusque minores.

Duplex resina ex hac arbore fluit: una quæ strobilina dicitur, & ex strobilis sponte exsudat, ac ab illis deraditur: altera vero ex arbore vulnerata, quæ pinea.

Arbor illa Tæda dicitur, cum resina turget. Resinæ enim turgescentia est Pini sylvestris proprius, & peculiaris morbus, quo non solum intima substantia, sed etiam pars externa caudicis abundantiori succo resinoso liquidiori repletur; unde a succi nutritii nimia copia arbor quodammodo strangulatur. Tunc ex ejus ligno, præsertim prope radicem desumpto, assulæ cæduntur pingues, & ad ignem accendendum, aut lumen præbendum idoneæ. In Tædam quoque transeunt Picea, & Larix, sed raro admodum. In Gallo-provincia singulis annis indigenæ non solam resinam colligunt, sed etiam diversas picis species aliaque resinosa producta præparant ea ratione. Fossulas ad arborum radices excavant, & ad liquorem resinosum ex arboris vulneribus dimanantem

recipiendum accommodent. Tum ineunte Vere, arbores in inferiore parte radicibus viciniore vulnerant, singulis annis novo vulnere supra annotinum inflicto, donec ad decem aut duodecim pedum altitudinem pervenerint, & humor ab ea parte manare desierit; tum demum simili modo ex alia parte, ac deinde alia aperitur. Humor ex vulneribus abundanter diffusus fossulis recipitur, ejusque pars superna solis æstu inspissatur, & per tempus in crustam quamdam resinosam concrescit, quæ *Barras* vulgo dicitur.

Si crusta illa candida sit, & sordibus minime conspurcata, *Galipot*, *Garipot*, Resinæ candidæ, vel etiam Thuris albi nominibus insignitur. Si vero sordibus, & fusco colore contaminata sit, Thus variegatum, Thus vulgare, aut rusticanum, vulgo *Madre* & *Encens de Village* nominatur.

Resina candida quæ *Galipot*, cum cera ad faces conficiendas ab artificibus cerariis sæpius permiscetur.

Humor ex fossulis extractus per corbes quasdam trajicitur, cujus fluidior pars trajecta sub Terebenthinæ nomine reservatur: crassior vero in cordibus residua cum aquæ duplo vel triplo in alambices conjicitur; & distillatione spiritum, & oleum Terebenthinæ suppeditat, massa dura, friabili, rufescente, in vasorum fundo remanente, cui Picis aridæ seu Palimpissæ nomen assignatur, vulgo *Arcacon* vel *Bray sec*.

Quædam picis nigræ species componitur ex Palimpissa, & pice nigra, liquida, vulgari. Ex hac artificiali pice nigra, cum Palimpissa, sebo bovino, & pice nigra, liquida, vulgari, igne simul liquatis Pix navalis præparatur, qua naves illiniri solent aut picari, antequam æquori committantur. Hæc autem a navibus maritimis jam diu picatis derasa, quæ salsedinem quamdam ab aqua maris contraxit, Zopissa dicitur, & a nonnullis Apochyma.

Ex resina candida liquata, cum Terebenthina communi, & oleo Terebenthinæ, fit pix lenta Burgundiaca dicta.

Quibusdam in locis antiquorum Pinorum trunci stantes adhuc, facta prius circum arborem fossa, incenduntur, & liquorem fundunt resinoso-oleosum nigrum, qui Pix nigra vulgaris dicitur, vulgo *Tarc*, *Goud ron* & *Bray liquide*. Alibi Tædæ in hastulas concisæ aggeruntur in furno lapidibus aut lateribus artificiose constructo, in quo foramen tantum relinquitur, per quod ignis immitti, & flamma primum emitti queat. Accensis tædis, omnia accurate occluduntur. Tum assulæ Tædæ vi ignis æstuantes copiosum liquorem nigrum effundunt in canales affabre constructos, per quos & ipse deducitur in scrobes ac vasa idonea fluenti pici excipiendæ affabre dicata.

Pici nigræ liquidæ in vasis idoneis per sat longum tempus repositæ innatat liquor fluidus, niger, oleosus, Pissæleum dictus, improprie oleum cadinum. Quidam crassiorem picis partem ad siccitatem usque coquunt, & aliam Palimpissæ seu picis aridæ speciem conficiunt.

Ex illis omnibus resinosis substantiis incensis atra levisque colligitur fuligo, vulgo *Noir de fumée*, ad colorum quorumdam, & atramenti librariorum præparationem sæpius usurpata. Alia fuligo similis colligitur ex oleorum fæcibus combustis: sed pinguis est, oleosaque, & idcirco ab operariis minus æstimatur.

Terebenthina communis ad medicos usus raro adhibetur; licet iisdem fere virtutibus donetur. Artificibus quibusdam tantummodo inservit.

Usus resinarum, tum liquidarum, tum aridarum multus est: Emolliunt, digerunt, resolvunt, & emplastris, unguentisque plurimis ad ulcerum, & vulnerum curationem dicatis admiscentur. Pix liquida pus movet, impetigines emendat. Siccior potentius siccat, & coalescendis vulneribus magis convenit.

DE RESINIS SOLIDIS.

ARTICULUS PRIMUS.

De Anime, & Copal.

Resinæ eædem sub Anime, & Copal nominibus in officinis nonnumquam usurpantur, & a quibusdam scriptoribus indiscriminatim proferuntur, licet diversæ sint atque distinctæ. Guillelmus Piso, *in Historia naturali Brasiliæ*, observat hanc vocem *Copal* Americanis resinas omnes odoratas, & gummi denotare. Hernandez quoque idem refert, *in rerum novæ Hispaniæ Historia*: addit insuper resinas odoratas ab Hispanis distingui, & eas tantummodo quæ sunt colore candido, Copal nomine donari; quæ vero in fuscum colorem inclinant, Anime, peregrini aut Indici Thuris nominibus insigniri. Nomen autem *Anime* non solum resinæ odoratæ, coloris e citrino in fuscum inclinantis, ex Oriente vel potius ex Æthiopiæ regione Arabiæ proxima oriundæ tributum fuit; sed etiam quibusdam resinis, quæ in Brasilia, & aliis Americæ provinciis reperiuntur, a Lusitanis concessum est. Unde postea duplicem Anime resinam officinæ distinguunt, orientalem scilicet seu Æthiopicam, & occidentalem seu Americanam.

Anime Orientalis seu Æthiopica, Aniimum, & Animum *Lusitanorum*, quæ perperam in officinis Gummi Anime dicitur, resina est pellucida, magnis fragmentis varii coloris, nunc candidis, nunc rufescentibus, nunc fuscis; & Myrrhæ quodammodo similibus; quæ, dum incenditur, jucundum spirat odorem. Ex Æthiopia Arabiæ finitima olim afferebatur, teste Garzia, non vero ex Brasilia. Nunc in officinis rarissime reperitur. Occidentalis enim seu resina *Courbaril* in ejus locum substituitur.

Quidam existimant, resinam Anime orientalem veteribus Græcis notam fuisse, & esse Myrrham mineam *Dioscoridis*, & *Galeni*, ob vocum similitudinem, alii vero Cancamum; alii Bdellium. Verum hac de re nihil certi constat. Cum enim tot diversa sint resinarum genera quæ sapore, & odore tantummodo inter se differant, cum etiam hæ diversæ qualitates accurate describi nequeant, non mirum, si tanta sit inter has merces confusio; cum præsertim plurimæ Græcis cognitæ non amplius afferantur, novæ autem ipsis ignotæ præ manibus sint, & sæpe sub antiquo alterius nomine divendantur.

Quænam sit arbor, quæ resinam Anime orientalis fundat, adhuc nos latet. Paulus Hermans eamdem specie esse putat, quæ occidentalem præbet, cujus descriptionem paulo post recensebimus.

Ani-

Anime Occidentalis, seu Americana, Joticacica, & Jetaicica *Brasiliensium*; vulgo *Resina de Courbaril*. Resina est alba, ad Thuris colorem nonnihil vergens, seu ex albo citrina, pellucida, resina Copal magis oleaginosa, nec tam candida ac orientalis, nec tam lucida, gratissimi, & suavissimi odoris, quæ prunis imposita facile consumitur. Ex nova Hispania, Brasilia, & insulis Americanis advehitur. Fluit ex arbore quæ dicitur Arbor siliquosa ex Virginia, lobo fusco, scabro, *C. B. P.* 404. Arbor siliquosa, ex qua gummi Anime elicitur, *Ejusdem*, ibid. Jetaiba, *Pison.* 122. & *Margrav.* 101. Arbor Brasiliensis siliquosa, & gummifera, gummi Anime simili: lobus ex VVingandecaovv, *J. B. I.* 2. 436. Courbaril bifolia, flore pyramidato, *Plumer. n. Pl. Am. gen.* 49. Inter proceriores Americæ arbores hæc recensenda est, & etiam inter utiliores, propter ejus ligni in omnibus fabrefaciendis præstantiam, & durationem: quippe durum est, & solidum, fere rubescens, corticeque indutum crasso, aspero, rugoso, & e castaneo nigrescente. Ejus rami late circumquaque distenduntur, ramosi multum, foliisque copiosissimis instructi, laurinis foliis valde similibus, sed solidioribus, planis, binis, & binis in unoquoque pediculo sex adnexis, ut caprini pedis vestigium mirum in modum repræsentent. In summitate etenim sunt acuminata, ad basim rotundata, & qua parte se mutuo respiciunt, leviter incurvata. Gustu austeriuscula sunt, virore læto, & diluto nitentia, atque ad modum foliorum Hyperici vulgaris innumeris foraminulis pervia, seu potius translucida, si ad solis lumen spectentur. In summis ramusculis flores papilionacei, & subpurpurei pyramidatim congesti prominent, quorum pistillum in fructum evadit fere siliquosum, semipedem circiter longum, & duos pollices latum, utrinque obtusum, paulisper ad latera compressum, & costa duplici, & rotunda dorso carinatum. Nullatenus dehiscit hic fructus aliarum siliquarum more, quæ in longum sese in duas valvas aperientes semina sua matura ostentant. Hic integer, & obscurus omnino perseverat, ac unicapsularis, cortice constans crasso, duro, castaneo, tamque splendente, ut licet paulisper asperatus, vernice tamen quadam suffusus videatur. Interior ejus cavitas tota fibrillis repletur per fasciculos veluti adunatis, farinaque respersis subflava, sicca, dulci, gustuque satis jucunda. Inter fibras quatuor, aut quinque castaneæ reconduntur, & immerguntur pineorum ossiculis valde similes, sed quadruplo majores: cuticula enim constant, ut in Castanea, tenui, polita, & castaneo colore diluta, tamque tenaciter carni adhærente, ut nisi gladio abradatur, difficile divelli ab ipsa queat. In omnibus insulis Americanis satis frequens est arbor. Majo, & Junio mensibus fructus maturi ex arboribus decidentes avide a mancipiis nigris colliguntur, farinula illa dulci intus inclusa delectatis. Ex ipsa autem arbore lacryma seu resina distillat pellucida, nunc albicans, nunc flavescens, Succino maxime similis colore, & duritie. Brasilianis Jetaicica, Lusitanis Anime vocatur. Eadem prunis imposita suavissimum præbet suffitum, facillimæ autem est consumptionis.

Analysi Chymica ex resinæ Anime ℔ij. per retortam distillatis prodierunt phlegmatis primo limpidi, subacidi, & odorem juniperinum suaviter spirantis, deinde acidi, & coloris rufescentis, tandem fusci, & em-

& empyreumatici ℥ij. ʒij. gr. xij. olei tum limpidi, & flavescentis, tum crassioris, butyrosi, & rufi ℥xxvj. ʒj. In retorta massa nigra superstes pendebat ℥ij. ʒijß. quæ per horas octo igne reverberii calcinata in fumum, & flammam abiit, remanentibus tantummodo cinerum fuscorum ʒj. gr. xxv. ex his salis salsi gr. vij. ope lixivii extracta sunt. Hac resina apud Brasilienses, non solum Medici, sed & vulgus familiariter utuntur, præcipue in capitis doloribus a frigore ortis. Solus autem illius suffitus ad roborandum, non solum caput, sed & reliquas corporis partes frigore affectas valet. Partibus nervosis confert resina in oleo aut spiritu vini soluta, & illita, vel cerati aut emplastri modo admota. Adhibetur quoque in affectibus articulorum, paralysi, contractura, laxationibus, contusionibus, &c.

Copal resina, improprie gummi Copal, *Offic*. Resina est solida, pellucida, aquei coloris, aut ad citrinum tantisper vergentis, odorata, sed non perinde ac Anime. Ex nova Hispania affertur. Græcis, & Arabibus incognita, a detecto novo orbe nobis solummodo innotuit.

Plures sunt arbores Copalliferæ, quarum species octo a Francisco Hernandez enumerantur, & describuntur. Earum præcipua est Copalli Quahuitl, Copallifera prima *Hernandez* 45. Arbor est procera, foliis quernis forma, & magnitudine similibus, sed longioribus; fructu obrotundo, purpurascente. Ex ea liquor albus, translucidus, & resinosus interdum sponte fluit, interdum scarificatione evocatur; qui brevi in massulas solidas, duras, ac translucentes concrescit: odoris est, dum comburitur, non insuavis. Mos erat apud Americanos eo thymiamate aut suffimento supplicare diis; eodemque primos Americæ expugnatores, quos deos vocabant, exceperunt.

Analysi Chymica, resinæ Copal ℔ij. præbuerunt phlegmatis acidi rufescentis, & odoris empyreumatici ℥iij. ʒiiij. gr. xxx. olei primo tenuis, & limpidi, deinde rufescentis spissescentis, ac tandem butyrosi ℥xxj. ʒiiij. Caput mortuum in retorta superstes pendebat ℥iiij. ʒj. gr. xliij. quod per horas quindecim in crucibulo igne reverberii calcinatum, cinerum ʒv. gr. xxxvj. reliquit; ex quibus salis salsi gr. vij. ope lixivii extracta fuerunt.

Rarissime in usum medicum venit: utilis tamen dicitur ad frigidos capitis morbos; sæpius vero ad vernices præparandas usurpatur.

ARTICULUS SECUNDUS.

De Benzoino.

BEnzoinum, Belzoinum, Belzoe, Belzoim, Benjoinum, Benivinum, Benivi, & Assa dulcis, *Offic*. vulgo *Benjoin*. Resina est arida, indurata, fragilis, inflammabilis, ex variis splendentibus micis seu frustulis, modo flavescentibus, modo albescentibus in massam coacta, saporis resinosi ac pinguis, odoris suavis, & fragrantis, præsertim dum incenditur. Duplex in officinis reperitur: primum Amygdaloides, quod vel

pal-

pallidum, vel ex rubro fuscum, grana candida Amygdalarum instar continet: alterum nigricans, nullis aut paucis maculis, ex Regno Siam, insulis Java, & Sumatra affertur. Optimum censetur pellucidum, amygdaloides, suavissime spirans, nec heterogeneis inquinatum.

Garzias ab horto hanc resinam veteribus Græcis, & Arabibus ignotam fuisse ostendit.

Arbor Benzoinum fundens dicitur Belzoinum, *C. B. P.* 503. Arbor Benzoini. *Grimii Ephem. Germ. dec. II. an.* 1. (Laurus foliis enervibus, obverse ovatis, utrinque acutis, integris, annuis, *Linn. Horti Cliff.* 154.) Procera est, vasta, pulchra, ut ait Garzias, foliis citri aut Limonii, minoribus tamen, nec adeo splendentibus, & aversa parte candicantibus. (Flores laurinis similes sunt; unde inter Lauros eam recensuit Linnæus. Involucro sessili, tetraphyllo, Corni simillimo, includuntur flosculi quinque petiolati, longitudine involucri, calyce proprio donati sexpartito, flavo, laciniis linearibus. Stamina 8. vel 9. longitudine calycis, lateribus appendiculata, germen circumdant ovatum, intra calycem situm, & stylum gerens simplex.) Fructus vero, narrante Rumphio, Nuces sunt, Nucis Moschatæ magnitudine, subrotundæ, compressæ, quæ constant ex cortice carnoso, non tam crasso ut in Nucibus Juglandibus; extus aspero, intus viridi, & nucula quodammodo compressa, cujus putamen tenujus est, & tenerius quam Nucis Avellanæ, coloris cinerei: nucleum in se recondit rubicunda, & rugosa tunica circumtectum, intus candidum aut ex pallido viridem.

Hortus Amstelodamensis arboris cujusdam in Virginia nascentis descriptionem, & iconem exhibet sub hoc nomine: Arbor Virginiana, Citriæ vel Limoniæ folio, Benzoinum fundens, quæ cum nostra omnino convenit, nec nisi loco distinguitur.

De modo quo incolæ insulæ Sumatræ Benzoini resinam colligunt, hæc Grimmius refert. Postquam arbor Benzoinifera ad quintum vel sextum suæ ætatis annum pervenit, in parte superiori, sub corona trunci, ad principium ramorum secundum longitudinem, sed aliquantulum oblique ad lignum usque inciditur; unde tunc præstantissima hæc resina profluit, quæ primum candida est, tenuis, glutinosa, & pellucida, ac tractu temporis in aere paulatim concrescit, & indurescit, flavedinem ac rubedinem contrahit. Si debito tempore separetur, pulchra est, & nitida; si vero diutius in arbore remaneat, crassior, & subfusca evadit cum admixtis recrementis. Ex una arbore non ultra tres libras obtinent. Incolæ non ultra sex annos illas arbores excrescere permittunt; sed quamprimum omnis quæ adhæserat resina, derasa fuit, succidunt eas, & tanquam inutiles evellunt, ut plantis junioribus locus detur. Juniores enim arbores plurimum resinæ largiuntur, & præstantiorem.

Benzoinum Analysi Chymica multum olei præbet, tum tenuis, limpidi, aurei, & fragrantis, tum spissi ac butyrosæ consistentiæ, phlegmatis acidi portionem non mediocrem, parum terræ, & nihil salis fixi. Sal acidus cum aliqua terræ, & olei portione implicitus salem essentialem constituit, qui sublimatione ex resinoso magmate in flores salinos elevatur, vel decoctione in aqua communi extrahitur. In aqua bulliente sal ille, cœterorum essentialium alium more, solvitur; & dum refri-

fri-

frigeratur aqua, in spiculorum salinorum congeriem concrescit, & in ima liquoris parte desidet. Florum salinorum ℥jß. vel etiam ℥ij. per sublimationem Benzoini libra una suppeditat; per decoctionem vero ℥j.

Præcipuus Benzoini usus est ad odoramenta, & suffumigia. Intus sumptum expectorationem promovet; & in asthmate, pulmonum infarctu, tussi diuturna magno est adjumento. Ejus flores præsertim ad hæc commendantur: valent etiam ad sudores movendos. Externe Benzoinum ad caput, ventriculum, & partes nervosas resolutas roborandum utiliter cum emplastris admiscetur: necnon etiam in tuberculis ac rubore faciei extergendis ejus tinctura usurpatur.

Benzoini flores, oleum, & tinctura in officinis præparantur. Flores sic sublimantur.

♃. Benzoini crassiuscule triti q. l. Imponitur in ollam terream vitreatam, desuper accommodando capitellum ex charta duplici, pyramidis in modum formatum: ignis lenis carbonum vel cinerum paulatim admoveatur. Sic sublimabuntur flores elegantissimi, albicantes, & nitentes serici instar, chartæque adhærescent. Singulis horis chartaceum capitellum amoveatur; & alterum substituatur. Flores plumula colligantur, & serventur in phiala vitrea exacte obturata: iteretur sublimatio; & operatio tamdiu continuetur, donec flava pinguedine coinquinentur. Exhibentur a granis iij. ad ℈ß. pro dosi, in liquore conveniente soluti, vel sub forma boli, in asthmate, pulmonum tuberculis, & ulcere.

Resinosa, & friabilis massa superstes cum arenæ duplo vel triplo per retortam distillatur, & oleum aureum, & limpidum, sed parva quantitate, deinde rufescens, ac tandem nigrum, & spissum præbet, quæ quidem oleosæ substantiæ cum aqua rursus distillari possunt, & rectificari. Oleo rectificato virtus balsamica, vulneraria, & sudorifera tribuitur.

Tinctura fit ope spiritus vini, cujus guttæ aliquot in aquam injectæ statim liquorem turbidum, & lactescentem efficiunt; unde a quibusdam Lac virginale dicitur.

♃. Flor. Benzoini, & sal. Succin. ana ʒß. Croci ℈j. Gummi Ammon. ℈ij. Conservæ Enulæ Campan. ʒij. M. F. Electuar. Dividatur in quatuor doses sexta quaque hora exhibendas in asthmate.

Usurpatur in Pulvere cephalico odorato *Charas*, Trochiscis Alyptæ Moschatæ, Unguento pomato officinali, Emplastro cephalico, & Emplastro stomachico *Ejusdem*, & in Pulvere ad cadavera loricanda *Ejusdem*.

Flores usurpantur in Pilulis balsamicis *Richardi Morton*.

AR-

ARTICULUS TERTIUS.

De Camphora.

CAmphora, & Caphura. *Off.* Caphur, *Arabum*: Καφουρα, *recentiorum Græcorum*, *& Aetii*: vulgo *Camphre*. Duplex resina sub hoc nomine nobis affertur. Altera rudis, vulgo *Camphre brute*, quæ in massas friabiles compactas ex plurimis granulis semipellucidis, rufescentibus, aut cinereis, salium granis similibus, odore fragranti, sapore acri, & sordibus inquinata deprehenditur. Altera quæ Camphora purgata, vulgo *Camphre rafiné*, resinosa est pinguiuscula, sub dentibus aliquantisper lentescens, candida, pellucida, levis, in panes seu massas orbiculares depressas nonnihil concavas, nitidas coacta, quinque vel sex digitos longas, unum aut alterum latas, saporis acris, amaricantis, aromatici, totum os inflammantis, cum quodam tamen frigiditatis sensu, odoris fragrantis Rorismarini, sed vehementioris. Adeo volatilis est, ut aeri libero exposita sensim minuatur, & in auras avolet atque dissipetur. Facile quoque flammam concipit, & nullum carbonem terramve combusta post se relinquit.

Ambæ illæ Camphoræ species una & eadem sunt, nec inter se differunt, nisi purgatione, quæ sublimatione peragitur, ut infra dicemus. Prima reprobatur: altera vero eligitur candida, translucida, nitidaque. Ex Japonia occidentali & adjacentibus Insulis rudis in Belgium affertur, ibique repurgata postea per totam Europam diffunditur. Apud Indos duo Camphoræ genera distinguuntur: scilicet Camphora Japonensis, aut Sinensis, apud orientales populos; sicut etiam apud nos usitatissima; & Camphora Borneensis, & Sumatrana, nobis invisa, & apud ipsos etiam rarissima, & pretiosissima.

Arbor ex qua Camphora vulgaris seu Japonensis extrahitur, dicitur Camphora officinarum, *C. B. P.* 500. Arbor Camphorifera Japonica, foliis laurinis, fructu parvo globoso, calyce brevissimo, *Breyn. 2. Prod. & Horti Amstel.* (Laurus foliis ovatis, utrinque acuminatis, trinervis, nitidis, petiolis laxis, *Lin. H. Cliff.* 154.) Arbor hæc quæ vera Laurus est, adeo procera est, & patula, dum adolevit, ut cum Tiliis, & Quercubus de magnitudine certet. Caudice assurgit tereti, erecto: cortice vestitur in junioribus glabro, levi, dilute virescente; in adultioribus inæquali, scabro, verrucoso, coloris cinericii. Ligno donatur albo per siccitatem ad levem rubedinem accedente, substantiæ laxioris ex crassiusculis fibris compactæ, segmentis nigris Juglandis instar undulatæ, odoris aromatici pergrati. Ramis adnascuntur folia Lauri vulgaris foliis similia, duos transversos digitos lata, quatuor longa, utrinque acuminata, cum longo & angusto mucrone, in ambitu nonnihil sinuata, & crispa; antica facie saturе virentia, splendentia, glabra; postica herbaceo aut cinereo colore prædita: singularia, nullo servato ordine alternatim hic illic sparsa, pediculis insidentia paululum carinatis, uncialibus, qui in costam purpurascentem abeunt, ex qua nervuli, & venulæ ad oras oblique protenduntur; quæ con-

contrita odorem spirant validum, Camphoræ non dissimilem, quo tota planta imbuta est. Inter foliorum alas mittit pediculum duas uncias longum, in summitate racemosum; & plurimos minutissimos flores sustinet albos, monopetalos, tubulosos, in quinque & raro in sex partes subrotundas dissectos, cum novem staminibus brevibus, apiculatis, & pistillo molli medium occupantibus. Flores excipiunt baccæ per maturitatem atropurpureæ, splendentes, lignosæ, magnitudine Pisi mediocris, subrotundæ, calycibus brevissimis, oblongis, mollibus insidentes; saporis inter Camphoram & Caryophyllos aromaticos medii, odoris multo quam in foliis fragrantioris. Nucleus intus continetur subalbidus, Piperis magnitudine, corticula nigra micante obductus, bifidus, oleosus. Lignum odoris gratia ad multa opera usurpatur.

Camphora per omnes arboris partes dispersa non incisione, ut cœteræ resinæ, dimanat, sed singulari methodo extrahitur. Rusticorum opus est (ait Kæmpferus) in Provincia Satsuma, & Insulis Gotho, qui radices, & ligna minutim concisa cum affusa aqua coquunt in vesica ferrea, imposito que capitello fictili, amplo, rostrato, & stramine repleto, vel, ut refert Paulus Hermans, capitello ex stramine vel storeis confecto, sublimatam resinam excipiunt candidæ fuliginis instar, adhærentemque decutiunt, & in massam compingunt.

Verumtamen, quandoquidem hæc Camphora, qualis a Batavis ex India advehitur, rudis est adhuc, & in massulas compacta terra & fœcibus conspurcatas, friabiles & flavescentes, purgatione, seu, ut vocant, rafinatione, indiget. Ea est illius purgationis ratio apud Batavos usitata, & a Joh. Frederico Gronovio in sua *de Camphora* disputatione descripta.

Camphoram rudem, prout ex India advehitur, contundunt, cribroque a fœcibus, & sordibus admixtis purgant. Hac ad ℔ jß. ij. tresve replent vas vitreum depressum cum fundo plano & collo augusto. Hoc Camphora modice repletum arenæ imponunt tantummodo, non sepeliunt. Vas quod arenam excipit, non habet fundum æqualem, sed sensim in conum descendit; cui substernunt fortiorem ignem continuandum, usquedum Camphora aquæ instar ebulliat. Dum colliquescit, superficiei vasis imponunt multos pannos sibi suppositos, & consutos, in medio foraminatos pro collo vasis, cui dein superponunt conum ex blito confectum, collo vitri paulo longiorem.

Cum tota liquata est Camphora, & maxime ebullit, ignem minuunt, tum prunas subtrahendo, tum eas clneribus tegendo, ut calorem modicum edere possit. Post binos ab ebullitionis remissione quadrantes horæ, omnes pannos & conum auferunt, & tantummodo chartam emporeticam relinquunt diametro vasis respondentem, in medio foraminatam, ne ab externo aere frigido nimis subito refrigeretur & disrumpatur: colum vasis cono cooperiunt chartaceo, & sic Camphoram colliquatam servant, per aliquot horas modicum ignis gradum conservando. Hac digestione Camphoram partibus quibusdam oleosis & tenuioribus liberatur; adeo ut postea in massas densiores, & ficciores concrescere possit.

Post aliquot digestionis horas novum & fortem supponunt ignem diu continuandum, donec Camphora superiorem vasis Partem petit; quo momento maxi-

maxima utuntur cautela, ne statim initio collum vasis repleat, & disrumpat. Quare semper instrumentum ex ferro vel ligno confectum intrudunt, ut collum apertum servent. Cum Camphora omnis altum petiit, auferunt totum ignem, & refrigerare sinunt vasa. Si quæ adfuerint fœces, eæ in fundo remanent conspicuæ. Vase refrigerato, & disrupto, Camphoram purificatam extrahunt, massas seu panes orbiculares referentem a vasis forma; eamque a sordidis, si quæ sint, superficiebus ope cultri purgant scindendo, non radendo, ut panes obtineant candidos, & pellucidos.

Aliud est, ut diximus, Camphoræ genus ab orientalibus populis plurimi æstimatæ, Borneensis sive Sumatranæ a locis dictæ. A priori non differt reipsa, sed forma tantum, veluti tenuissimarum lamellarum, vel micarum exiguarum; qualis ex arboris Camphoriferæ ligno extrahitur, absque ulla alia præparatione.

Arbor quæ eam profert, dicitur Arbor Liono dicta *Sladi*: Arbor Camphorifera Sumatrana, foliis Caryophylli aromatici, longius mucronatis, fructu majori oblongo, calyce amplissimo Tulipæ figuram quommodo repræsentante, *Breyn. 2. Prodr.* Externa facie cum priori multum convenit minor est tamen, gracíliorque. Ejus truncus septem præterpropter transversos digitos crassus, fungosus est, & medulla Sambuci non valde absimili infarctus; variis nodis sicuti Arundo distinguitur. Verum fructus profert a priori prorsus diversos, parvæ Nucis Avellanæ magnitudine, oblonge rotundos, tenui tunica indutos, & rursus instar Nucum Avellanarum altera involutos elegantis formæ tunica, quæ diversis pinguitur coloribus ut rubro, purpureo, flavo, viridi, & fructum integrum contegens; instar Tulipæ, superius se aperit. Illi fructus conditi valde grati sunt, subtilemque Camphoræ odorem, & saporem referunt. Hæc arbor luxuriat in Borneo, & Sumatra & Insulis, & præsertim in sylva prope Baros in occidentali Sumatræ parte.

Camphora in hac arbore sub forma minutissimarum lamellarum reperitur, sed quantitate admodum exigua; cum duæ vel tres arbores cæsæ vix ℥ij. vel iij. suppeditent: unde caro venditur pretio, adeo ut in Japonia ℔j. tantum constet quantum ℔c. Japonensis Camphoræ.

Cum hanc arborem Camphora abundare & quasi turgere norunt, cæsam in partes dissecant, findunt, solique, ut arescant, exponunt. Exsiccatas in particulas tenuiores comminuunt, & Camphoræ frustula eximunt, cribroque a sordibus purgant. A Japonensi in eo differt quod sponte non evanescat & consumatur; quandoquidem, si referente VVillelmo Ten Rhyne, ℔c. hujus aperto aeri exponantur, intra sexennium vix ℔vj. perdet, cum econtra Japonensis seu vulgaris intra illud temporis spatium tota in auras dissipabitur. An vero hæc quoad medicos usus Japonensi præstantior sit, ignoratur: & rem se experiri non potuisse Ten Rhyne scribit apud Breynium.

Si Camphora purificata in aperto aere comburatur, nihil prorsus cinerum vel terræ post se relinquit, sed tota in flammam dissipatur, & quædam ejus portio in atram fuliginem vertitur, nullumque acidum manifestum præbet, in quo a Benzoino, & plurimis aliis resinis discrepat. Si vero in vasis clausis distilletur, non in sua principia resolvitur; sed

sulphu-

sulphuris instar in flores ascendit & sublimatur. Solvitur in spiritu vini; & oleosis liquoribus, sicut cœteræ resinæ. Camphora spiritu vini soluta, a copiosa aquæ communis affusione pristinam formam recuperat, & ad liquoris superficiem nivis instar concrescit. Solvitur quoque vel potius liquatur spiritu Nitri & aqua Regia cœterarum dissimilis resinarum, quæ illis liquoribus concrescunt & indurantur.

Ab oleo Vitrioli vehementissimo solvitur quoque, sed in oleum non convertitur: liquatur autem spiritu salis, & partim in oleum lentum & albidum abit, partim sublimatur. Vim salis Tartari, & spiritus salis Ammoniaci omnino fugit. Unde liquet resinam peculiarem, oleosis & acidis particulis tenuissimis adeo contemperatam, ut acidi sales sola tantum deflagratione manifesto se præbeant.

Camphoræ, nec Dioscorides, nec Galenus, nec quisquam veterum Græcorum ante Aetium meminerunt: Arabibus vero nota fuit, & usitata.

De Camphoræ qualitate auctores inter se non conveniunt: alii enim calidam esse dicunt, alii frigidam.

Plurimi Camphoram frigidam statuunt eo argumento, quod nonnumquam venerem extinguat, & libidinem compescat; quodque ophtalmiis, partium inflammationibus, tum etiam ambustis medeatur, & partibus inflammatis imposita frigiditatis sensum inferat. Alii econtra calidam affirmant, quorum argumenta sunt inflammabilitas eximia, odor aromaticus fragrantissimus, sapor acerrimus, atque tenuitas, & volatilitas partium: quæ quidem sententia probabilior videtur. Licet autem vulgatum sit proverbium:

Camphora per nares castrat odore mares;

non ideo, quod sit vulgatissimum, veritati magis consentaneum est; siquidem observatum fuit, plurimos, qui per totum fere vitæ decursum, victus quæsitandi causa apud Japonenses Camphoram tractant, aut qui a pluribus annis apud Batavos in Camphoræ purificatione se exercent, non idcirco tamen ad venerea exercitia minus aptos esse, imo multa atque copiosa prole beari.

Revera non est negandum, quosdam esse, quorum vis naturæ diuturno Camphoræ usu debilitata fuit, & extincta: sed etiam econtrario nonnulli sunt, qui contra libidinis incendia hac resina usi, conquesti sunt se multo magis veneris œstro percitos fuisse.

Itaque quamvis in multis affectibus, ut in oculorum inflammationibus, erysipelate, æstu febrili refrigerantem potestatem obtineat: attamen illud per se non operatur, sed per accidens tantum, humorum acrium, & corrodentium acrimoniam demulcendo, stagnationem removendo, coagulationem resolvendo, solutasque particulas per cutis poros, aut per vasa solita compellendo; ita ut, inflammationis causa remota, cesset partis & calor & dolor. Quod etiam de spiritu vini, & aliis medicamentis, quæ actu calida dicuntur, quotidie experimur.

Camphora interne & externe adhibetur. Intus sumpta anodyna est, & diaphoretica, venenis & humorum malignitati resistit; unde frequens ejus usus est in peste, febribus putridis, & morbis maligni moris. Menses provocat, & uri-

& urinas: suffocationi uterinæ subvenit; tumque vel ejus substantia per os exhibetur; aut aqua hysterica quævis, in qua Camphora incensa extincta fuerit; propinatur; vel etiam in enematum decoctis, mediante oleo quocumque solvitur. *Uteri*, renum, & vesicæ ulceribus medetur. Commendatur quoque in gonorrhæa & fluore albo. Dosis a gr. iij. ad ℈j. sub forma boli vel cum olei Amygdalar. dulcium q. s. solutæ.

Tandem Joann. Groenvelt. D. Med. Lond. *Tractatu de tuto Cantharid. usu interno*, Camphoram prædicat tanquam præstantissimum Cantharidum correctorium. Urinæ arbores ex Cantharidibus intus sumptis ortos mire compescere asserit. De his plura, cum de Cantharidibus agemus.

Externe adhibetur, tum in membrorum paralysi, rheumaticis doloribus, & arthriticis, tum ad inflammationes sedendas, erysipelata compescenda, tumores resolvendos, putredinem arcendam, gangrænam præcavendam, necnon etiam ad ambusta, sæpius spiritu vini soluta. In frontalibus, fomentis, collyriis, unguentis, & ceratis nonnunquam permiscetur.

Camphoræ etiam externe admotæ vis febrifuga tribuitur: quapropter in febribus intermittentibus in nodulo suspenditur circa præcordia ad ʒj.

Observandum est nimium Camphoræ usum caput gravare, vigilias inducere, & sanguinem ad inflammationem disponere. Quocirca nonnisi caute, & moderate assumenda est.

℞. Radicum Petasitid. & Bistortæ pulveratar. Camphoræ ana ʒj. C. C. Philosoph. pp. ʒij. M. F. pulvis, cujus dosis ʒj. in peste, & febribus malignis.

℞. Camphoræ gr. xv. Olei Cinnamom. gutt. iij. Laudan. Opiati gr. j. cum s. q. Conserv. flor. Rorismar. M. F. bolus ad sudores movendos.

℞. Camphor. gr. xij. Conserv. flor. Calendul. q. s. Fiat bolus in mensium suppressione.

℞. Camphor. Castor. Assæ fœtid. ana gr. v. Myrrhæ, & Aloes pulverator. ana gr. x. Olei Succini gutt. iij. Conservæ Rutæ q. s. M. F. bolus.

℞. Camphoræ ʒij. Terebenth. Venetæ ℥ij. Sanguinis Draconis ʒiij. Misce exacte, & formentur Pilulæ. Dosis ʒß. in gonorrhæa.

℞. Aquæ Fœniculi ℥ij. Spiritus vini Camphorat. ʒß. M. F. collyrium in ophtalmia, glaucomate & cataracta incipiente.

℞. Tinctur. Myrrh. & Aloes ʒiiij. Spiritus vini camphorati ℥j. Fiat mixtura præstantissima ad ulcera, vulneraque putrida, fœtida, & ad sphacelum inclinantia abstergenda.

℞. Sacchar. Saturni ʒß. Camphor. ʒß. Olei Lini, olei Ovor. ana ℥j. Fiat linimentum in ambustis.

℞. Oleo Lumbricor. ℥iij. Sp. vini camphorati ℥j. Ol. Terebenth. ʒß. Sp. salis Ammon. ʒj. M. Fiat linimentum in paralysi, & rheumaticis doloribus.

Spiritu vini camphoratus fit solvendo Camphoræ ℥jß. in spiritus vini ℔j. in vase vitreo amplo & clauso sub sole, vel in arena tepida. Eodem modo paratur Aqua vitæ camphorata.

Oleum Camphoræ in officinis sic præparari solet.

℞. Camphoræ crassiuscule tritæ ℥iij. Spiritus Nitri ℥vj. Digerantur simul

in vase vitreo rite obturato in balneo Mariæ, identidem agitando; donec Camphora prorsus soluta sit. Tum oleum spiritui supernatans separetur pondere ℥iiij. Ad ossium cariem inhibendam, & ad tendinum exfoliationem promovendam commendatur.

Camphora usurpatur in Confectione de Hyacinthis *Jouberti*, Trochiscis de Camphora, Trochiscis albis *Rasis*, Trochiscis Diarrhodon, Pilulis hystericis *Charas*, Pulvere Sperniolæ *Crolli*, in mixtura de Tribus seu Diaphoretico in peracutis *Paracelsi*, Unguento de Cerusa, Desiccativo rubro, Cerato Santalino, Emplastro styptico, Emplastro ad Ganglia *Charas*, & Diabotano *D. Blondel*.

Præter hanc Camphoræ speciem, aliæ huic analogæ substantiæ ex variis plantis Indiæ orientalis eliciuntur; quarum præcipua in insula Ceylan conficitur. Extrahitur ex cortice radicis Cinnamomi, qui nempe separatus a materia lignea, immittitur vesicæ instructæ suo capitello, & affusa aqua copiosa distillatur. Sic obtinetur aqua, oleum & oleo supernatans Camphora, quæ ab illo facile expressione manuum separatur. Hæc cinnamomea Camphora alteram odoris suavitate longe superat, viribusque præstantior censetur; sed parce admodum affertur. Eadem plane ratione ex omnibus Cinnamomi seu Canellæ speciebus, ex radicibus Zedoariæ Zeylanicæ Camphoram redolentis, ex Mentha Zeylanica, Schœnantho Arabico & Persico, & aliis, oleum & Camphora extrahuntur, sed nullius sunt usus.

ARTICULUS QUARTUS.

De Caranna.

CAranna; *Off.* vulgo *Caragne*. Substantia est resinosa, concreta, tenax, & picis instar ductilis, dum recens est; inveterata vero dura, friabilis, foris e cinereo nigricans, intus obscura, fusca; saporis resinosi, subamaricantis, ad Myrrham aliquantisper accedentis; odoris, dum accenditur, fragrantis. Ex America & præsertim nova Hispania in massulas junceis foliis involutas compacta affertur. Eligatur recens, odora fragrans, sincera, nullis quisquiliis aut resinis alienis fucata. Cujusdam speciei meminit Monardes, Crystalli instar pellucidæ, & odoris fragrantissimi, quæ nunc in officinis non reperitur.

Arbor ex qua hæc resina profluit, dicitur Caranna Monardi, *C. B. P.* 503. Tlahuelilocá Quahuitl, id est, Arbor insaniæ, Caragna nuncupata, *Hernandez* 56. Arbor est, inquit Hernandez, magna, fulvos stipites fundens læves, nitidos, odoros: folia profert oleaginea, in crucis formam composita, orbicularia. De floribus & fructibus vero nihil refert. P. Hermans fructus parvis pomis similes esse dicit.

Ex hac resina, distillatione oleum essentiale subtile, acre, rubrum, & summe odoriferum extrahitur. Ab hoc oleo pendet ejus virtus tumores resolvendi, dolores sedandi, & nervos roborandi. Externe tantum adhi-

adhibetur in podagra, arthritide, ischiadico dolore, catharris & dentium doloribus, sub forma emplastri, vel sola, vel cum Terebenthina Chia, oleo Nucistæ, aut alia quocumque oleo emollita. Temporibus admovetur in odontalgia, suturæ coronali in cephalalgia, ventriculi regioni in hujus visceris imbecillitate: comburitur quoque ad aeris malignitatem corrigendam.

℞. Carann. ℥j. Ceræ flavæ ℥ß. Olei Verbasci q. s. M. F. Emplastrum antipodagricum.

ARTICULUS QUINTUS.

De Elemi.

Duplex est Elemi seu Elemni genus in officinis: unum verum, quod Æthiopicum; alterum spurium, quod Americanum. Minus bene Gummi titulo donantur, cum genuinæ resinæ sint, quæ flammam facile concipiunt, & oleo diluuntur.

Verum Elemi seu Æthiopicum est resina flavescens, vel ex albido tantillum virescens, extus solidior, licet non penitus sicca; intus mollior, & lenta, in glebas cylindraceas coacta, ad ignem ardens; odore valido non ingrato, quadantenus Fœniculi. Glebæ foliis amplis arundinaceis, aut palmeis involvi solent. Raro nunc in officinis occurrit.

De arbore ex qua fluit, nihil certi traditur: fortasse tempus illius originem dilucidabit.

Elemi resinam Oleæ Æthiopicæ lacrymam esse multi volunt, eamdem quoque, de qua Theophrastus & Dioscorides mentionem fecere; & ex qua Plinius scribit confici medicamentum Græcis *Enhæmon* dictum, singulari effectu contrahendis vulnerum cicatricibus. Quod autem hanc conjecturam eo magis verisimilem efficit, illud est, quod C. B. profert Oleas & Oleastros Elemi similem fere lacrymam fundere; quodque Andreæ Bacci testimonio confirmatur, cujus verba ex *lib. V. de Vinis Apulis* desumpta huc referam. Olearum, inquit, in Apulia mira vetustas & magnitudo. Quæcum instar procerrimæ, & quod fecunditatis earum argumentum est, quod in Tiburtinis non video, nec in Sabinis oleis, ob assiduos, ut reor, in Apulia calores, gummi hic Oleæ exsudant optimum, quod Chirurgi gummi Elemi appellant. Gleba est pinguis, ac Myrrhæ instar fragranti odore; ut non solum in unguento probandam existimem, utique applicata simpliciter, Ceraci instar, tumores discutiat, emundet sordida ulcera, ac carnem inducat ad cicatricem; verum etiam prunis aspersa suffimentum Balsami in cameris edit gratiosum, superans Thuris & Stactæ Myrrhæ fragrantiam.

Elemi Americanum est resinæ species quandoque albicans, nunc virescens, nunc flavescens, pellucida, ad Pini resinam accedens, mollioris modo, modo siccioris consistentiæ; odore resinoso, gravi. Frequens occurrit in officinis. Probatur recens, pellucidum, viridiusculum, pingue,

gue, lentum, odoratum. Ex Brasilia, nova Hispania, & insulis Americanis advehitur.

Arbor dicitur Icicariba Brasiliensibus, *Maregr.* 98. Icicariba, & illius gummi Icica, sive Elemni, *Pison.* 122. Arbor Brasiliensis gummi Elemi simile fundens, foliis pinnatis, flosculis verticillatis, fructu Olivæ figura & magnitudine, *Raii Histor.* 1546. Arbor est alta, caudice haud ita crasso, cortice glabro ac cinereo: crescit fere ad modum Fagi. Folia fert in ramulis pinnata, e binis, interdum ternis pinnarum conjugationibus composita cum impari foliolo in extremo, Pyri foliis similia, tres digitos longas, anterius acuminata, instar Pergameni crassa, læte viridia, splendentia; nervo secundum longitudinem, & venis oblique discurrentibus. Ad foliorum exortum proveniunt copiosi flosculi racematim seu verticillatim congesti, parvuli, quatuor foliolis viridibus constantes, stellæ figura. Foliola autem illa viridia in ambitu alba lineola sunt circumdata, & in medio floris sunt aliquot staminula flavescentia. Post florem sequitur fructus magnitudine & figura Olivæ, colore mali Granati, habens intus pulpam odoriferam, qualis est arboris lacryma. Cortex quippe vulneratus una nocte resinam fundit odoratissimam, odore Anethi recens contusi, quæ postridie colligi potest: consistentiam habet Mannæ, colorem ex viridi pallide flavescentem; ac commode tractari manibus potest. Corticem exteriorem non incisum si manu mulceas paululum, insignem mox spargit odorem.

Analysi Chymica ex ℔iij. Elemi purissimi per retortam distillati prodierunt humoris aquosi primum, qui odore, & sapore hanc resinam referebat; deinde acidi, Heliotropii tincturam rubro colore inficientis ℥iij. ʒij. gr. lxvj. olei limpidi rufescentis ℥vj. ʒvj. gr. xxxvj. crassioris vero, & colore fusco tincti ℥xxix. ʒvj. gr. xxxvj. Massa nigra carbonis instar in retortæ fundo residua pendebat ℥iij. ʒvij. gr. xxxvj. quæ per sexdecim horas igne reverberii in crucibulo calcinata, donec nullum amplius fumum emitteret, adeo imminuta fuit pondere, ut ʒiij. & gr. lx. tantum penderet; atque color ejus ater in flavorubentem conversus fuit. Ex his cineribus per lixivium salis fixi salsi gr. xviij. separata fuerunt. In hujus resinæ distillatione deperditio partium fuit ponderis ℥iiij. & gr. xlviij. in calcinatione vero ponderis ℥iij. ʒij. & gr. xlviij.

Nullam alcali salis notam præbuit hæc resina: unde liquet, illam, sicut aliæ fere omnes, compositam esse acido subtili & oleo, tum subtili, tum crasso stricte unitis.

Utrumque Elemi externe admotum tumores resolvit, ulcera detergit, & dolores internos emulcet & sedat: corruptioni egregie resistit, & in primis pro vulneribus & contusionibus capitis & tendinum commendatur. Rarissime ad usum internum usurpatur: a quibusdam tamen tanquam diureticum intus sumptum prædicatur.

Ex ea paratur Balsamum digestivum *Arcæi*, in vulneribus capitis apud Chirurgos usitatissimum, cujus hæc est descriptio.

♃. Elemi & Terebenthinæ abietinæ ana ℥jß. Sebi castrati antiqui, & liquefacti ℥ij. Pingued. porcinæ antiq. liquefactæ ℥j. M. F. linimentum f. a.

Usur-

Usurpatur etiam in Emplastro *Andreæ a Cruce*, Emplastro *Paracelsi*, & Emplastro ad Equini pedis punctionem *Charas*.

Plurimæ resinæ flavescentes, albicantes, aut cinereæ ex America pro Elemi afferuntur; quæ Elemi genuino viribus & odore inferiores ab ipso facile distinguuntur.

ARTICULUS SEXTUS.

De Lacryma, vulgo Gummi Hederæ dicta.

RESina Hederæ, improprie Gummi Hederæ, *Off.* Δάκρυον κίσσου, *Dioscoridis*. Est substantia resinosa, arida, dura, compacta, colore fusco, rubiginoso, obscuro, nonnihil pellucida, & rubra, si in parva fragmenta dirumpatur, cum rubiginosis intercurrentibus micis; sapore subacri, leviter adstringente, & tantisper aromatico; inodora. Flammæ tamen admota claram & pertinacem edit flammam cum odore non ingrato, ad Thuris odorem accedente. Ex Persia & orientalibus plagis affertur.

J. Bauhinus hujusmodi resinam rubram, odoratam, pellucidam, gustu acrem, inflammabilem in arbore Hedera prope Genevam reperit. Haud dissimilem J. Rajus VVorcestriæ in Anglia collectam fuisse refert. Necnon Petrus Pomet magnum hujusce resinæ fructum ex antiqua Hedera arborescente Monspelii collegisse refert. Sed rarius his in regionibus frigidis illa resina stillat.

Planta ex qua hæc Lacryma diffluit, dicitur Hedera arborea, *C. B. P.* 305. *Inst. R. Herbar.* 613. quæ ratione loci ubi crescit, & ætatis, diversas formas induit: unde tot ab auctoribus antiquis Hederarum differentiæ.

In censu earum quæ adminiculis sustinentur, referri solet; licet tamen per se nonnunquam consistat, & adeo erigatur ut nullum relinquatur affinitatis vestigium cum repente Hedera, ea potissimum ætate qua fructum ferre potest. Sarmentis tenuibus, longo & errabundo reptatu proximis arboribus aut parietibus innixa, alta petit, iis quæ semel apprehendit, pro ridicis usa, barbitio fibrarum propagato, radices in alieno solo agens: cortice magna parte rugoso, cinereo, in novellis ramis viridi; materia alba, firma. Folia perpetuo virentia, nullo ordine pediculis semipalmaribus & palmaribus appensa, pro variis Hederæ ætatibus diversa sunt. Quamdiu enim repit & affixa est, folia fert nervosa, superne ex atro virentia & splendentia, inferne ad luteum ex virore tantillum declinantia, in angulos desinentia ad summum quinos, quorum duo utrinque prominent, unus in summo folio: quo autem magis adolescit, folia & pauciores edunt angulos obtusioresque, & ipsa majora fiunt & virentiora unicoloraque: cum ab initio eadem pusilla sint, nigra, & maculis albis secundum venas distincta, aliquando inferne subrubentia: at vero cum erigitur, folia rotundantur, obliteratis ex toto utrinque angulis omnibus, solo eo qui in summo est relicto. Sapore siccante acri donantur.

Flores in sarmentorum extremitatibus multi umbellæ instar nascuntur; rosacei, seu sex herbaceis petalis in orbem positis constantes, totidemque luteis apicibus; ex quorum meditullio surgit pistillum quod deinde abit in baccam fere globosam, baccæ juniperinæ æqualem, per maturitatem nigram, utrinque quasi compressam, circulo umbilicato a quo abest ille reliqui acini nitor, inscriptam, adinstar operculi impositi urceolo, cujus centrum designat prominulus niger stylus. Intus distinctis sepimento membranaceo nonnihilque pulposo loculis continentur semina, unum, duo, tria, quatuor, vel quinque, oblonga, ex una parte gibba, ex altera plana, cuticula tenuj contecta, intus pulposa, confractæ Orizæ cum gluma sua aut pulticulæ e pane syncomixto non absimilia. In Gallia passim nascitur ad arbores in sylvis, campis, & hortis, & ad ædificiorum muros.

Analysi Chymica ex foliis Hederæ ℔iij. ℥xij. per retortam distillatis prodierunt phlegmatis primum limpidi, odore aliquantisper aromatico, sapore primum subacri, subamaro, ac tandem acido, ℔j. ℥xiij. liquoris acidi, acris, empyreumatici, rufescentis, turbidi, qui & acidi & urinosi salis notas præbuit, ℥vj. ʒvj. gr. xxxvj. olei primum limpidi, flavescentis, deinde spissioris ℥iij. ʒiij. Massa nigra residua pendebat ℥ix. ʒv. Partium deperditio in hac distillatione fuit circiter ℥xj. Massa nigra igne reverberii calcinata reliquit tantummodo cinerum ℥ij. qui salis fixi alcalini ʒvj. gr. xv. lixivii ope præbuerunt.

Ex hac analysi patet, folia Hederæ subtilibus quibusdam particulis acribus donari, & sale essentiali cremoris Tartari haud dissimili, nempe sale salso cum oleo crasso permixto. Particulis acribus tenuibus & irritantibus attrahunt & maturant: oleo crassiore acidis salibus & alcalinis contemperato, detergunt, incrassant, & inflammationem arcent.

Lacryma Hederæ per retortam distillata ad pondus ℔ij. præbuit phlegmatis limpidi, odore resinam hanc referentis, sapore acido, ℥iij. ʒvj. deinde liquoris acidi rufescentis ℥j. ʒvj. gr. vj. tandem liquoris alcalini cum acidi fermentescentis ʒij. gr. liiij. olei flavescentis limpidissimi ℥ij. ʒvj. gr. xviij. olei rufescentis fluidi ℥vij. gr. xxiiij. quod parum acidi continere videbatur. Massa nigra residua pendebat ℥x. ʒv. quæ per horas 16. in crucibulo calcinata, rufescens evasit, & pondere tantummodo æquavit ʒvij. gr. lx. Ex his cineribus salis fixi alcalini gr. viij. extracta sunt. Jactura in distillatione fuit ℥v. ʒv. gr. xxxvij.

In resina tenuius est oleum quam in foliis. Majori copia salis alcalini, minori acidi salis quantitate instruitur. Quamvis majorem carbonis quantitatem reliquerit quam folia, minus tamen cinerum seu terræ inertis præbet: unde conjicere licet, minorem terræ quantitatem in resina contineri, sed intimius salia & olea coadunari, quam ut igne clauso sejungi possint. Omnis Hedera, auctore Dioscoride, acris est, adstringit, nervos lædit. Internus foliorum hujus plantæ usus rarus est; externus creber in ichoribus exsiccandis & sanandis, in fonticulis ab inflammatione tutandis, apertis conservandis, humoribusque illuc fluentibus eliciendis vi sua attractoria: folium quotidie imponitur in ozænis curandis, in au-

rium

rium purulentarum dolore sedando. Veteres folia cùm vino cocta ad ambusta & ulcera maligna commendabant; eaque cum aceto cocta, aut cruda cum pane trita, ad lienis intumescentiam aut duritiem resolvendam applicabant.

Ejus lignum in globulos formatum optimo cum successu fonticulis imponitur, egregie enim attrahit; & nonnisi semel in mense globuli renovantur.

Baccæ apud veteres ad usum internum raro adhibebantur; quia eas deglutitas vomitum & secessum insigniter promovere existimabant. Verùm post aliquot recentiorum experimenta, illæ baccæ maturæ & pulveratæ parva dosi assumptæ, ob vim diaphoreticam & antipestilentialem, commendantur. Hinc Boylæus, *lib. de Philosoph. experimentali*, testatur eas in quadam peste Londinensi, pulveratas in aceto, vel vini albi haustu sumptas, excitato sudore, admodum proficuas fuisse: cui etiam assentitur Palmarius, *Tractatu de Peste & Morbis contagiosis*, p. 453. Nonnulli quoque easdem ad hydropem ascitem commendant.

Hederæ resina inter psilothra a veteribus recensetur: quod quidem experientia non comprobatur; ita ut vel error sit in codicibus, vel aliud quid ab illis intellectum fuerit. Balsamica virtus seu detergendi & consolidandi vulnera ipsi tribuitur: tumores resolvit. Apud Persas inter adstringentia medicamenta externa usurpatur; nonnisi ad usum externum apud nos adhibetur. C. Hoffmannus & Simon Paulli minus tutum esse omnium Hederæ arboreæ partium usum internum ob earum acrimoniam existimant.

Resina usurpatur in unguento de Althæa *Charas*.

ARTICULUS SEPTIMUS.

De Ladano.

LAdanum vel Labdanum; *Off.* Λάδανον, *Græcorum*: Loden & Laden, *Arabum*: Est substantia resinosa, cujus duæ species in officinis occurrunt: una in massas compacta grandiores, molles, ad emplastri vel extracti consistentiam accedentes, intra digitos lentescentes, crassiores, odore grato, colore ex rufonigrescente, vesicis seu pelliculis involutas, vulgo *Labdanum en masses ou en pains*: altera vero in panes contortos & circumvolutos, siccos, duros, fragiles, qui tamen calefacti paululum mollescunt, arenula tenui nigra permixtos, colore nigro, odore debiliori, vulgo in officinis *Labdanum en tortis*. Hæc frequentius reperitur.

Ladanum eligatur odoratum, odore valido, sed suavi, inflammabile, accensumque gratum odorem exhalans, calore facile mollescens, purum: improbatur arena, aliisque sordibus inquinatum. Ex insula Creta aliisque maris Ægei insulis affertur. Veteribus Græcis innotuit.

Hæc resina tempore æstivo exsudat ex foliis plantæ, quæ dicitur Cistus Ladanifera Cretica, flore purpureo, *Coroll. Inst. R. H.* 19. Ladanum Creticum, *P. Alpin. Exot.* 81. Frutex est ramosus, patulus, supinus,

humi ſparſus, qui ad pedalem bipedalemve altitudinem attollitur. Ex radice dura, lignoſa, intus candicante, foris ruſeſcente, pedem longa, fibrata & capillata aſſurgunt rami plurimi, duri, pollicem ſæpe craſſi, fuſci, nonnunquam cineracei, cortice hiulco, in alios obſcure rubentes diviſi ramuſculos, quorum juniores ſurculi hirſuti ſunt, & ex viridi candicantes; foliis inſtructi binis ex adverſo naſcentibus, obſcure virentibus, oblongis, ad oram ſinuatis, cum nervis & venulis plurimis, pollicem longis, octo vel novem lineas latis, obtuſe acuminatis, aſperis, pediculo tres quatuorve lineas longo, unam lato innixis, ſaporis herbacei, leviter ſtyptici, Summi ramuli roſaceis ornantur floribus, qui conſtant ex quinque petalis uncialibus, varie & inæqualiter complicatis, ſubrotundis, purpuraſcentibus, circa pediculum anguſtioribus, & ad unguem flava macula inſignitis, cum ſtaminibus numeroſis luteis, fuſciſque apicibus. Eorum calyx ex quinque petalis componitur ſeptem octove lineas longis, ovatis, venoſis, & externe villoſis, in longum & recurvum acumen deſinentibus. Ex hoc calyce ſurgit piſtillum viride, quod deinde abit in fructum multicapſulatem, quem Cl. Tournefortius non deſcripſit. In montibus circa Cydonem, vulgo *la Canee*, Cretæ inſulæ metropolim hæc planta luxuriat.

Alia ejuſdem Ciſti ſpecies vel potius varietas a peritiſſimo illo Botanico obſervata fuit, huic prorſus ſimilis, ſed flore longe majore; quæ in Ponto naſcitur & dicitur Ciſtus Ladanifera, orientalis, flore purpureo majore, *Coroll. Inſt. R. H.* 19.

Ladanum duobus modis Dioſcoridis tempore ſuper hanc plantam colligebatur. Cum Ciſti frondes, inquit, paſcuntur capræ hircique, pinguedinem barba carpunt, & ſuo lentore villoſis cruribus adhæreſcentem reportant; quam depectentes incolæ colanteſque cogunt in offas, & ita recondunt. Alii vero attractis funiculis inſidentem fruticibus lentorem abſtergunt, conglomerantque in Ladanum. Hinc quidam ſeplaſiarii Ladanum ex caprarum barba exemptum, & Ladanum funibus collectum diſtinguere voluerunt. Verum & Bellonii tempore, & hodie, referente Cl. Tournefortio, unus tantum erat colligendi modus. Græci colligendo Ladano peculiare inſtrumentum parant, raſtro dentium experti ſimile, Ἐρλαστίρι illis dictum. Huic affixæ ſunt multæ ligulæ ſive zonæ e corio rudi nec præparato confectæ: eas per ſummos ardores ſolis ſuper ladaniferos frutices volvunt & revolvunt, ut inhæreat reſinoſus ille humor circa folia concretus, qui deinde cultris a ligulis abradendus eſt. Itaque Ladanum colligendi ſummus, imo intolerabilis eſt labor, a ruſticis tantummodo ſuſceptus; cum totos dies ardentiſſimo Caniculæ æſtu in montibus hærere neceſſe ſit. Si quis tamen huic labori aſſidue operam navet, uno die pluſquam tres Ladani libras ſeu ℥xlviij. colligere poſſe aſſerunt. Tempus huic operi ſuſcipiendo magis idoneum eſt, ſæviente Canicula, aere ſolis ardore æſtuante, nec ventis agitato: tunc enim humor ille abunde exſudat, & purus obtinetur; alioquin ventis agitato aere, multo pulvere & ſordibus conſpurcatur. Verum nec facile eſt purum ab incolis obtinere Ladanum; quandoquidem ſordido amore lucri promoti arenulam quamdam nigram minutiſſimam & ferrugineam quæ ibi reperitur, huic admiſcere ſolent, quo Ladani pondus multum augetur.

Mulie-

Mulieres Græcæ globos ex Ladano solo, vel cum Ambra permixto confectos, manibus, oblectamenti gratia, sæpe gestant & odorant.

Instituta analysi Chymica, Ladani in panes orbiculares contorti ℔ij. exhibuerunt phlegmatis rufescentis, odoris grati, & acidi saporis ℥ij. ʒij. gr. xlviij. liquoris fusci, alcali seu Sublimati corrosivi solutionem coagulantis, & cum acidis tumultuantis ʒiijß. olei odorati, limpidi, rufescentis ℥iiij. gr. xxiiij. olei fusci spissioris, & nonnihil empyreumatici ℥j. ʒiij. Massa nigra residua pendebat ℥xxvj. ʒvij. quæ per horas octo in crucibulo igne reverberii calcinata fulvum colorem acquisivit, iterumque calcinata per sex horas subrubentem obtinuit colorem: tunc vero nihil aliud esse videbatur quam arena insipida ex qua fere nihil salis fixi extractum fuit. Hæc arena sane cum Ladano permixta fuerat.

Itaque per hanc analysim patet, Ladanum constare ex oleo tenuj, & crasso, cum sale essentiali ammoniacali consociato. Sed insuper videre est duas Ladani libras arenæ ʒxxiiij. circiter continere, ac proinde vix ℥iiij. Ladani puri, & genuini in singulis vulgaris Ladani, seu, ut ajunt, contorti libris contineri. Hæc arena ferruginea est; unde non mirum si calcinatione rubrum nanciscatur colorem, qualis in Croco Martis deprehenditur.

Ladanum externe admotum emollit, concoquit, attenuat, & resolvit; interne vero adstringit, roborat & dolores sedat. Minus frequens tamen est illius usus internus. Ad ventriculum roborandum, & concoctionem juvandam, adversus serosam colluviem & catarrhos, & in dysenteriis ʒj. pondere præscribitur. Laudatur in frigida cerebri intemperie, capiti applicatum; in ventriculi imbecillitate, ejus regioni impositum; in odontalgia, temporibus admotum. Ad ulcera antiqua & sinuosa cum tumore & duritie & uteri vitia sananda commendatur. In odoratis suffimentis admiscetur, & ex eo parantur globi seu poma odorata adversus pestilentem auram.

♃. Ladani puri ʒj. Nucis Mosch. ʒß. Cardamom. ℈j. Mastiches gr. viij. Jalap. pulver. ℈j. Olei Cinnamom. gutt. vj. Syr. de Stæchad. q. s. Fiat massa pilular. quarum dosis gr. xv. vel xx. hora somni, in catarrhis a causa frigida.

♃. Ladani purissimi ʒj. Corall. rubr. pp. ℈j. Mivæ Cydonior. ʒij. M. F. bolus in ventriculi imbecillitate, & dysenteria.

♃. Ladani ℥ß. Styracis Calam. ʒiij. Benzoin ʒij. Ligni Aloes, Cinnamomi, Santali citrini ana ℈ij. Caryophyll. Mari, Lavandulæ, corticis Citri ana ʒß. Camphoræ ℈j. cum Styracis liquidi q. s. Fiat massa in mortario calido, addendo, si volueris, Ambræ, & Moschi momentum. Ex ea globus formetur manibus gestiendus vel collo appendendus, ad aeris contagium inhibendum.

Ladani oleum odoratum unguentarii hoc modo parare norunt.

♃. Ladani pinguis & præstantissimi ℔j. In tenuissimas partes divisum coquatur cum aq. Rosar. ℥vj. Olei Amygdalar. ℥iv. dulc. per semihoram. Percoletur liquor oleosus.

Ladanum usurpatur in Balsamis apoplecticis, in Emplastro cephalico *Charas*, stomachico *Ejusdem*, ad herniam *Prioris de Cabriere*, Trochiscis odoratis seu Aviculis Cypris *Charas*.

ARTICULUS OCTAVUS.

De Mastiche.

MAstiche, Mastix, & Resina lentiscina, *Offic.* ῥητίνη σχινίνη, καὶ Μαστίχη, *Dioscoridis:* Mastech *Arabum*: vulgo *Mastic.* Resina est arida, eleganter pellucida, ex flavo pallescens, in lacrymas vel grumos concreta, Pisi minoris vel Orizæ crassitie, fragilis, quæ statim sub dente dissilit, mox tamen calore lentescit adinstar ceræ, prunis injecta flammam concipit, odoremque non ingratum spirat, & sapore donatur leviter aromatico, resinoso, & subadstringente.

Eligenda est candida, vel pallida, ad citrinum vergens, pellucida, arida, fragilis, stridens, odorata. Nigra, viridis, livida, aut impura nullius est momenti.

Ex Chio maris Ægei Insula, ubi optima & copiosissima colligitur, ad nos affertur.

Resinosæ quædam massæ aridæ, crassæ, ex Mastiche, & aliis resinis coagmentatæ, in officinis sub Mastiches nomine venduntur ad Medicinam prorsus inutiles. Ad lapidum scissuras replendas, & conglutinandas reservantur.

Mastiche sponte vel vulnerato cortice exsudat ex arbore Terebinthorum generi affini, quæ dicitur Lentiscus vulgaris, *C. B. P.* 399. Radice est valida, multifida, fusca, dura, & fibrata, stolonibus vero lentis, Coryli aut Coroneæ altitudinem æquantibus, densis, & brachiatis, in quibus folia nascuntur conjugata, nullo impari claudente, glabra, nitida, unciam longa, utrinque acuta, angusta, resinosa, firma, lente virentia, sulcatæ annexa costæ, quæ in spinulam mollem definit, acuti odoris, saporis acidiusculi, & adstringentis: foliis interdum folliculi, vel vesiculæ quædam adnascuntur, culicibus exiguis referti, haud secus quam in terebenthinis, aut ulmeis. Lentisci species, quæ flores stamineos profert, fructu omnino destituitur: quæ vero fructum fert, staminibus orbatur. Flores staminei, racematim cohærentes, rubentes, ad alæ imum exoriuntur: fructus vero in botrum congeruntur subrotundi, rubentes, & per maturitatem nigricantes, duas lineas longi, cum testa duriore membrana resinosa & pingui obducta: intus nucleus continetur albus, oleaginosus, & odorus. Hoc plantæ genus a Terebintho tantum diversum est foliis, quæ per conjugationes quidem costæ affinguntur, sed nullo impari plerumque claudente. In Gallia Narbonensi, Italia, Hispania, Insula Chio, cœterisque maris Ægei Insulis frequens nascitur.

Bellonius Lentiscum in sola Insula Chio resinam Mastichen fundere affirmat. Olim tamen in Ægypto nascebatur: quandoquidem Galenus *l. 2. ad Glauconem*, Ægyptiacam Mastichen commendat. Nonnulli in Italia ex Lentiscis distillare quoque asserunt: & Gassendus, *in vita Peyrescii*, in Gallo-provincia non longe Telone Mastichen sudare refert. Verum hodie

Masti-

Mastiche, quæ in officinis reperitur, ex sola Chio Insula affertur. Ibi Lentisci arbores tali diligentia & cura excoluntur, inquit Bellonius, ut non minores in eam rem sumptus fiant, quàm apud nos in vinetorum culturam; nec immerito, cum potiores hujus Insulæ opes in Mastiche consistant: nisi autem diligenti cura colerentur, exiguum resinæ proventum darent. Equidem tantus est ejus proventus in hac Insula, ut singulis annis Turcico Imperatori pendant trecentas Mastiches cista seu 84375. libras: singulæ enim cistæ 281. ℔. cum ℥iiij. continent. Incolæ Lentiscos mensibus Augusto, & Septembri compungunt; & ex vulneribus in cortice factis Mastiche exsudat, & in granula concrescit.

Analysi Chymica, ex Mastiches ℔ij. prodierunt phlegmatis limpidi, acidi, odorati ℥j. ʒvij. gr. liiij. liquoris fusci, magis acidi cum quodam amarore ℥ij. ʒj. gr. xij. liquoris limpidi, rufescentis, subacidi, & aliquantisper alcalini, qui nempe Sublimati corrosivi solutionem turbidam efficit, ʒj. gr. xlij. olei limpidi flavescentis ʒj. subrufi ʒij. fusci, limpidi & fluidi ℥ij. ʒj. gr. x. spissioris vero consistentiæ, & quasi melleæ, coloris fusci, ℥xx. Massa residua in retorta superstes pendebat ℥iij. quæ igne reverberii in crucibulo combusta reliquit cinerum fuscorum ʒiij. ex quibus lixivio salis fixi salsi gr. iiij. extracta sunt. Deperditio partium in distillatione fuit ℥ij. ʒj. gr. xxvj. & in calcinatione ℥ij. ʒv.

Itaque ex hac analysi concludendum est, Mastichen constare oleo multo denso, ac spisso, sale acido plurimo, exigua admodum salis alcali, & terræ portione; parum vero partium tenujum, & volatilium continere.

Chienses, tam viri quam fœminæ, & pueri Mastichen fere semper in ore habent, ad roborandos dentes, & gingivas, necnon ad halitum oris emendandum: panibus etiam immiscere, & incoquere solent ad eos gustui delicatiores reddendos.

Mastiche in foro medico ad multa commendatur, aliquantisper aromatica est: inter adstringentia & stomachica recensetur. Ubi viscerum fibræ humidiores, laxiores & debiliores exsiccandæ firmandæ ac roborandæ sunt plurimum valet: insuper humorum acrimonia demulcet, tum salium spicula involvendo, tum membranas illiniendo. Intus sumpta a ℈ß. ad ʒß. hæmoptoe, & veteri tussi prodest. Ventriculo quoque utilis est, illum firmat & roborat, ciborum concoctionem juvat, & vomitum sedat; ructus tamen excitat, si immoderate sumatur. Catarrhosis affectionibus medetur: diarrhæas sistit, & purgantium acrimoniam demulcet: commanducata gingivas contrahit & firmat: sub dentibus diu contrita salivationem excitat. Hunc Mastiches usum Simon Paulli adversus catarrhos, & gravem auditum commendat: quin & Pyrethro, aut Tabaco eam anteponit; quippe quæ tanta copia, imo majori salivam moveat, gratique sit odoris, & saporis. Surditatem vero masticatione sanari asserit, cum materiam peccans in meatu a tympani cavitate ad palatum contenta prolicitur. Externe admota ventriculi regioni ejus dolores compescit, vomitum & nauseam sedat; umbilicali regioni, alvi profluviis, & hypercatharsi medetur; temporibus defluxiones, & odontalgiam sanat.

♃. Mastiches grana selectoria. Ceræ instar dentibus atterantur ad salivationem obtinendam, in catarrhis, & gravi auditu.

♃. Ma-

℞. Mastiches ℥ß. Coquatur in aq. ℔iij. ad tertiæ partis diminutionem; & detur in diarrhæa pro potu solito.

℞. Conserv. Rosar. veteris ʒj. Mastiches selectissim. ʒß. Diacod. q. s. M. F. bolus in tussi ferina & catarrhis.

℞. Mastiches ʒß. Jalap. pulver. gr. x. Elixir proprietat. vel Balsam. Peruviani q. s. Fiant pilulæ vespertinis horis exhibendæ ad catarrhum.

Usurpatur in Pulver. Diarrhodon, Pulvere contra abortum *Charas*, Hiera picra *Galeni*, Electuar. de succo Rosar. Trochicis de Karabe, Hedicroi, Pilulis sine quibus, polychrestis, stomachicis, de Rhabarbaro, de Ammoniaco *Quercetani*, catholicis *Poterii*, Oleo mastichino, Unguento martiato, styptico, mundificativo de resina, Cerato stomachico, in Emplastro cephalico, stomachico, diaphoretico, Manus Dei, divino *Paracelsi*, de linamento, oxycroceo, pro fracturis *Charas*.

Lentiscus, auctore Dioscoride, omnibus suis partibus, germinibus, & foliis, fructu, ramorum & radicis cortice adstrictoria est, exprimitur succus ex radice, cortice, aut foliis in aqua decoctis, aut etiam ex foliis viridibus tritis, qui valet ad hæmorrhagias, alvi profluvia & dysenteriam in potu; itemque contra uteri & intestini procidentias externe admota.

Ligni lentiscinis vis adstrictoria, roborans & balsamica a J. Baptista de Vvenckh Doctore Medico Styriaco, *in Ephemeridibus Germanicis Dec. III. ann. 9. & 10.* magnopere commendatur: & ejus decoctum, quod auri potabilis vegetabilis titulo insignitur tanquam singulari Panacea prædicatur in articularibus morbis, & catarrhis curandis ad ventriculum debilitatum roborandum, ciborum concoctionem adjuvandam, flatus, & ructus discutiendos; diuturnos, & pertinaces vomitus compescendos, urinas promovendas, calculos expellendos, uno verbo ad omnes corporis functiones adjuvandas, fibrarum tonum restituendo, & salium acrimoniam demulcendo. Idem decoctum dentes vacillantes firmat, & gingvias adstringit.

℞. Ligni lentiscinis in virgulas tenues scissi ℥v. aq. comm. ℔vj. Macerentur per tres quatuorve dies in vase clauso. Colatura exhibeatur pro potu solito.

℞. Ligni lentiscinis ℥v. aq. com. ℔vj. Macerentur per triduum; postea coquantur leni ebullitione ad tertiæ partis consumptionem. Hujus decocti ℥viij. mane jejuno ventriculo, & hora somni propinentur.

Ex lentiscino ligno dentiscalpia parantur, ab omni ævo ad gingivas roborandas commendata.

Oleum ex maturo fructu extrahitur, quod utiliter adhibetur ubi adstrictione opus est, ut in ani & uteri procidentia.

AR-

ARTICULUS NONUS.

De Olibano, vel Thure.

OLibanum, Thus & Thus masculum, *Off.* Λίβανοι *Theophrasti & Dioscorid.* Λιβανωτὸν, *Hippocratis* : Thus vel Tus, *Latinorum* : Ronder, Conder, & Kateth, *Arabum* : vulgo *Encens ou Oliban.* Substantia est resinosa, ex flavo pallida & pellucida, in lacrymas Mastichi similes, sed majores, concreta & indurata; saporis amaricantis, modice acris, & resinosi non ingrati; odoris fragrantis. Flammæ admota statim in luculentam & pertinacem flammam exardet, nec accensa diffluit ut Mastiche. Dentibus statim comminuitur: verum comminutæ non cogitur denuo ut Mastiche, neque sicut ea in ore libere volutari potest, cum dentibus adhærescat. Translucidæ, oblongæ, & subrotundæ guttæ, alias singulares, alias gemellæ, testiculos aut mammas, prout majores vel minores fuerint, imitantur: unde & masculi Thuris, & mammosi aut fœminei cognomenta; interdum etiam quaternæ aut quinæ, magnitudine Ciceris, Avellanæ, aut majores, adhærentes nonnumquam cortici unde exsudarunt. Mica vero seu tenujor pars ex grumorum attritu collisa, Thuris Manna Græcis appellatur. Thus probatur candicans, pellucidum, purum, nitidum, siccum. Non solum Græcis & Arabibus, sed omnibus fere gentibus & temporibus remotissimis, cognitum fuit; celeberrimusque ejus usus ac frequentissimus in sacris. Thure enim sacrificabant olim, eoque in templis ad suffitus utebantur, & hodie adhuc utuntur. Hic mos per omnes ætates inter omnes fere gentes & religiones inolevit.

De natali Thuris loco apud auctores non constat. Nonnulli Arabiam solam Thus gignere scribunt, nec tamen totam, sed illam tantummodo partem quæ Sabæa aut Arabia thurifera dicitur. Alii Æthiopiam quoque, cujus quidam populi Sabæi quoque nuncupabantur, hanc odoriferam resinam proferre tradunt.

De arbore thurifera minus adhuc certi sumus. Theophrastus enim arborem non magnam esse tradit, quinque fere cubitis attolli, ramosam esse, folia habere Pyro similia. Alii tamen, inquit, similem Lentisco esse dicunt: alii & cortice & folio etiam Lauri. Diodorus Siculus Acaciæ Ægyptiacæ formam illi attribuit, & Salicis folia; Garzias quoque Thuris arborem humilem esse, & folia habere Lentisco similia: econtra Thevetus eam Pinus resiniferas referre scribit.

Analysi Chymica, Olibani ℔ij. per retortam distillatæ præbuerunt phlegmatis acidi, nonnihil austeri, odorati, rufescentis ℥vij. ʒvij. gr. xxiiij. phlegmatis, tum acidi, tum urinosi & rufi ℥j. ʒij. gr. lxvj. olei limpidi, fluidi, odorati & flavescentis ℥j. ʒij. gr. xxiiij. olei fusci crassioris ℥v. ʒiij. olei vero spissioris & melleæ consistentiæ ℥vj. ʒv. gr. xxx. Massa nigra in retorta residua pendebat ℥v. ʒvij. gr. xliij. quæ per 15. horas in crucibulo calcinata, colore nigro in rufescentem mutato, ℥j. ʒiij. gr. vj. pendebat. Ex his cineribus salis fixi alcali gr. xxij. lixivio extracta fuere. Partium deperditio in distil-

distillatione fuit ℥iiij. ʒiij. gr. xxix. in calcinatione vero ℥iiij. ʒiiij. gr. xxxvij. Unde liquet, plus terræ & paulo majorem salis ammoniacalis portionem contineri in Olibano, quam in Mastiche, salinas vero & oleosas Olibani partes intimius commisceri & arctius compingi.

Internus Thuris usus commendatur ad varios capitis & pectoris affectus, sicut etiam ad alvi, uterique profluvia, tussim, sanguinis excreationem, diarrhæam & dysenteriam: acriores enim corporis humani succos & lympham præcipue salsam temperat ac demulcet. Dosis est a ℈j. ad ʒj. aut ʒij. Singulare specificum habetur adversus pleuritidem, præsertim epidemicam. Adversus hunc morbum Quercetanus *in Pharmacopœa* laudat pomum excavatum, Olibani pulverati ʒj. repletum, postea operculo tectum, & sub cineribus coctum, quod æger deglutiat superbibendo aq. Card. bened. ℥iij. postea vero debite contectus sudet. Riverius *in observationibus* testatur, multos ex pleuritide ad extrema fere redactos, usu illius pomi cum Olibano cocti restitutos vidisse; unde præter spem vel copiosus sudor, vel anacatharsis libera sequebatur. Hoc remedium sæpe felici cum successu post venæ sectionem bis terve celebratam exhibui, licet non semper. Si prima vice, exhibito remedio, sudor non succedat, post sex horas elapsas iterandum est.

Extrinsecus usurpatur in suffitibus capitis, pro catharris, vertigine, coryza, sicut etiam in ani procidentia; modo in sella fiat suffitus. Capitis & nervorum vulneribus conducit: ulcera carne repleet & ad cicatricem perducit. Unde plurimis unguentis & emplastris vulnerariis & consolidantibus admiscetur.

Oleum ex Thure distillatum, a quibusdam efficacissimum in phthisi remedium habetur.

Liquor quoque ex Thure per deliquium paratur, si pulvis ejus in ovi albumine cocto & calenti reponatur in cella. Thus enim resolvitur in liquorem ad maculas faciei & cavitates cicatricum delendas non contemnendum.

Matthiolus ex Olibano medicamentum sic præparatum commendat ut præstantissimum adversus oculorum lippitudinem & ruborem. Accenditur Thuris grumus acuto stylo affixus cerea candela; mox in aq. rosaceæ ℥iiij. extinguitur: repetuntur incensiones extinctionesque trigesies: & deinde percolata aqua linteolo mundo oculorum angulis cum penna vesperi illinitur, dum cubitum affecti se recipiunt. At si rubor lacrymæque vehementi cum dolore fuerint, additur tantumdem lactis muliebris.

Dioscorides minus tutum esse internum Olibani usum immoderatum existimat: illud enim in secunda valetudine haustum insaniam movere asserit, & largius cum vino potum interficere. Verum Galenus & cæteri Medicinæ scriptores hac de Thuris noxa alte silent. Nihilque noxium in illius usu quotidiano deprehenditur.

℞. Olibani pulver. ʒß. Flor. Sulphuris ʒj. Excipiantur s. q. Zingiber. cond. vel Conserv. Apii. Fiat bolus in asthmate.

℞. Thuris masculi ʒj. Agaric. Trochisc. ℈iv. Cum Hyssopi succo fiant Pilulæ n. x. adversus tussim a pituita vel catarrho, quarum unam tantum quotidie sumat æger vesperi hora somni.

℞. Thu-

℞. Thuris, Mastiches ana ℥ij. Luti Armenii ℥j. Coralliorum rubror. pp. C. C. usti ana ℥ß. Lapid. Hæmatit. ℈j. Omnia accurate pulverata simul misceantur, & fiat pulvis, cujus dosis ℥jß. in dysenteria.

Usurpatur in Pulvere Spermolæ *Crollii*, Theriaca, Mithridatio, Trochiscis de Karabe, Pilulis de Cynoglosso, Pilulis ad gonorrhæam *Charas*, in Unguento martiato, mundificativo de resina, in Emplastro de Betonica, divino, cephalico, diaphoretico, de linamento, oxycroceo, contra rupturam, pro fracturis; de Ranis cum Mercurio, styptico *Charas*.

Olim una cum Thure cortex Thuris arboris afferri solebat, ejusdem cum hac resina virtutis, sed magis adstringens: verum hodie in usu non est.

Alia res est, quæ cortex Thuris a nonnullis dicitur, vel Thymiama, vel Thus Judæorum, quod Judæi in suffumigiis ea frequenter utantur. Massa est sicca, aliquantulum resinosa, subrubra, corticosa, fragrante Styracis liquidi odore, compacta ex corticibus arboris, *Rosa Mallas* dictæ, coctis, & expressis & ex quibus Styrax liquidus extractus fuit. De hac arbore *articulo de Styrace liquido* egimus. Nullius est usus ille cortex, nisi ad suffimenta.

ARTICULUS DECIMUS.

De Sandaracha.

Sandracha vox est, quæ tribus diversis substantiis attributa fuit: 1. Cuidam Arsenici rubri speciei quæ Græcis Σανδαράχη dicebatur; unde Sandracha Græcorum nunc appellatur, ut ab aliis speciebus distinguatur: 2. Resinæ Juniperi, quæ ab Arabibus *Sandarach* vel *Sandarax* nuncupatur, & ab eorum interpretibus Sandaracha Arabum: 3. Substantiæ mediæ inter Mel & Ceram, quæ sæpe invenitur in favorum inanitatibus seposita, & est apum, dum operantur, cibus; & dicitur Sandaracha Erithace & Cerinthus, ut Plinius refert. Hæc inusitata est & in officinis incognita. De prima specie, nempe de Sandaracha Græcorum, seu minerali, jam egimus: nunc vero de Arabum Sandaracha tractabimus.

Itaque; Sandaracha, Vernix, & Gummi Juniperinum, *Off.* Κόμμι ἀρκευθίδος *Græcorum*: Sandarax *Arabum*: vulgo *Sandaraque*, *Vernix*, *gomme ou resine de Genevrier*. Substantia est resinosa, arida, inflammabilis, pellucida, pallide flavescens vel citrina, in guttas Mastichi similes concreta; saporis resinosi; odoris, dum accenditur, fragrantis & suavis, quæ in aqua non dissolvitur, sed in oleis tantummodo vel spiritu vini. Probatur nitida, pellucida, flavescens. Ex Africanis oris per Massiliam ad nos affertur.

Hæc resina calidis in regionibus sponte vel per corticis incisiones stillat ex Junipero arborescente & ex Cedro baccifera. Quæ ex hac fluit, odore paulo suavior est, dum comburitur, & ideo pluris æstimatur; sed rarissime distincta in officinis reperitur.

Juniperus vulgaris arbor, *C. B. P.* a fruticosa nonnisi magnitudine distinguitur; & ratione loci, ubi nascitur, diversa est. Plerumque enim denso ramo-

ramorum stipatu fruticat dumtaxat ; aliquando in justæ magnitudinis arborem adolescit, caudice tamen non multum crasso, cortice scabro & deciduo, rubente ; materie firma, nonnihil etiam rubescente, maxime si siccata fuerit ; odore resinoso grato. Ramuli in surculos multos dividuntur foliis acutissimis, angustissimis, rigidis, pungentibus, semper virentibus, splendidis onustos. Julos profert Aprili & Majo in foliorum alis, duos tresve lineas longos, purpura cum croceo mixta pictos, e pluribus squamis compactos, quorum infimus limbus munitur vesiculis tribus vel quatuor pulvere aureo tenuissimo plenis. Steriles sunt illi flores. Fructus vero numerosi in aliis Juniperi speciebus nascuntur, quæ staminibus carent. Baccæ sunt sphæricæ, granis Piperis duplo majores, cum umbilico trisulcato, primum virescentes, per maturitatem nigræ & pulvere cæruleo conspersæ, pulpa subrufa refertæ, sapore acri, aromatico, resinoso, dulci, tria officula continente oblonga, angulosa, dura, semine oblongo fœta, quibus singulis totidem vesiculæ succo resinoso turgidæ adhærent. Fructus maturitatem nisi anno secundo non consequuntur ; ita ut aliquando fructus trium annorum in eadem arbore conspiciantur. Quædam sunt Juniperi arborescentis species, quarum baccæ non sphæricæ, sed oblongæ sunt & subrotundæ : aliis quoque baccæ rufescunt. Juniperus omnibus Europæ regionibus familiaris est : in sylvis & montibus nascitur.

Omnes Juniperi partes odoratæ sunt, & in usum medicum veniunt ; nempe radices, lignum, folia, baccæ, & resina. De illis alibi, de resina tantummodo hic agemus.

Cedrus baccifera prima, seu Cedrus folio Cupressi, major, fructu flavescente, *C. B. P.* 487. Oxycedrus Lycia, *Dodon. Pempt.* 853. Arbor est pumila, tricubitalis, odore Cupressi grato, caudice contorto, multis ramis lentis & flexilibus prædito, scabro cortice ; foliis parvulis carnosis, & ex continua quaternorum foliorum mutuo connexorum serie compositis, quemadmodum Cupressus ; floribus Junipero vulgari similibus, flavis, sed extremis ramulis insidentibus, ut in Cupresso, sterilibus. Fructus in aliis ejusdem arboris ramis nascuntur. Baccæ magnitudine baccarum Myrti, vel etiam majores, rotundæ, conos cupressinos tuberculis nonnullis quodammodo æmulantes, primum virides, deinde ad Phœniceum colorem tendentes, quæ maturitate nonnihil mollescunt, sapore & odore Juniperi baccis simili ; terna, quaterna vel etiam plura officula parva, striata, oblonga, resinosa intus continent, semine fœta oblongo, albo, Orizæ quodammodo simili. Vere floret, fructumque diu retinet, antequam maturescat uti Juniperus. Primum semine natus hic frutex, & adhuc tener folia habet omnino dissimilia, utpote quæ alterius Juniperi folia æmularentur, nisi breviora & paulo molliora essent. Cum vero jam tertium aut quartum annum attigit, rotunda & cupressea folia promere incipit ; adeo ut inferiores rami pungentibus & acutis foliis, summi vero obtusis & rotundis onusti interdum conspiciantur. Resinam sponte fundit calidis in regionibus Juniperinæ perquamsimilem. In Gallia Narbonensi & in Alpibus nascitur.

Analysi Chymica, ex Sandarachæ ℔iij. per retortam distillatis prodierunt

phleg-

phlegmatis limpidi, odore juniperino perfusi, acidi ℥ij. ʒiij. gr. xviij. phlegmatis rufescentis, tum acidi, tum urinosi ʒvij. gr. lx. olei rufescentis, pelucidi, fluvi ℥xvj. ʒij. gr. lxx. spissioris vero & melleæ consistentiæ, ℥vj. ʒvii. gr. ij. Massa nigra in retorta residua pendebat ℥ij. ʒiiij. gr. xviij. quæ per 12. horas in crucibulo calcinata præbuit cinerum fuscorum ʒiiij. ex quibus salis fixi salsi gr. iiij. lixivio extracta sunt. Partium in distillatione deperditarum quantitas fuit ℥ij. ʒvj. gr. xlviij. & in calcinatione ℥ij. gr. xviij.

Par hanc analysim patet, Sandaracham ad Mastichem accedere, in ea tamen plus salis Ammoniacalis contineri, & oleosas partes paulo tenuiores esse quam in Mastiche.

Sandarachæ eædem fere quæ Mastichi, tribuuntur virtutes. Rarius tamen ad usum internum exhibetur. Dosis a ℈j. ad ʒj. intus sumpta hæmorrhagiis & diarrhæis antiquis medetur, ulcera interna abstergit & consolidat. Externe admota sanguinem sistit; vulnera & ulcera putrida sanat; artuum dolores demulcet; nervorum resolutionibus, quas humores frigidi contraxerint, opitulatur. Illius suffitus ad catharros commendatur. Oleo rosaceo vel alio soluta ad dolores & tumores hæmorrhoidum utilis est; & hiantibus frigore manuum pedumque scissuris succurrit.

℞. Sandarachæ ʒiij. Mastiches ʒj. Benzoin. ʒß. Rasur. Succini ʒij. M. F. pulvis pro suffitu in catharris & coryza.

Usurpatur in Emplastro diaphoretico & styptico *Charas*.

Sandaracha dicitur Vernix scriptoria; quia ex hac resina fit pulvis ad deliniendas chartas aptus, ne bibulæ sint, & ut elegantiores appareant litteræ. Ex ea quoque parant Vernicem liquidam, illam nempe solvendo in oleo Lini, Terebenthinæ, speciæ Lavandulæ, vel spiritu vini; licet etiam alia Vernix liquida ex Succini rasura conficiatur, oleo Lini vel spicæ Lavandulæ soluta.

ARTICULUS DECIMUS-PRIMUS.

De Sanguine Draconis.

SAnguis Draconis, *Off.* Κιννάβαρις, *Dioscoridis*: Ἄιμα δράκοντος, *Græcorum recentiorum*: Alachnen, *Arabum*: vulgo *Sang de Dragon.* Substantia est resinosa, sicca, friabilis, igne facile liquescens, inflammabilis, obscure rubra, quæ trita elegantem colorem rubrum sanguineum reddit; dum in laminas tenues extenditur, pellucida; saporis expers sicut & odoris, nisi cum incenditur: tum enim odorem exhalat ad Styracis liquidi odorem proxime accedentem.

Duplex occurrit in officinis, durus scilicet in grumos seu massulas concretus pollicem longas & semiunciam crassas, quæ foliis longis & angustis quasi junceis vel palmeis involutæ Sanguinis Draconis lacrymæ vel guttæ in Pharmacopoliis nuncupantur: impurus corticibus, ligno, terra aut aliis heterogeneis permixtus & in massas seu panes, ut vocant,

concretus. Nonnunquam etiam in officinis reperitur Sanguis Draconis fluidus aut mollis, tenax, resinosus, inflammabilis; colore intense rubro sanguineo; odore, dum comburitur, ad solidi odorem accedente, minus grato tamen, qui per tempus exsiccatur, & solido similis fit.

Sæpius quoque Sanguis Draconis spurius venalis prostat in officinis, qui facillime a genuino distingui potest. Massæ sunt gummosæ, rotundæ, compressæ, obscuri & sordidi coloris rubri, conflatæ ex variis gummi speciebus legitimo Sanguine Draconis vel Brasilio ligno tinctis: quæ nullomodo flammam concipiunt, sed in igne bullas agunt, crepitantque, gummi instar lentescunt & solvuntur in aqua, quam mucilaginosam reddunt: prorsus rejiciendæ sunt. Probatur qui in guttas puras, nitidas, obscure rubras, inflammabiles, & foliis involutas affertur, quique pulveratus colorem coccineum nitentem exhibet.

Succus ille resinosus veteribus Græcis cognitus fuit, sub Cinnabaris nomine, ut jam dixi *articulo de Cinnabari, & Hydrargyro*. Hæc Cinnabaris vox paulatim ad nostram Cinnabarium mineralem abusive transmissa fuit, quæ Græcis Minium dicebatur; sicut simili abusu hæc vox, Minium, a Cinnabari fossili ad rubram Plumbi calcem sensim ducta est.

Dioscoridis tempore illa erat quorumdam opinio hunc succum esse sanguinem induratum alicujus Draconis, quam quidem rejicit, licet non dicat quid sit ille succus. Jamdiu apud rei medicamentariæ scriptores constat esse succum ex arbore stillantem. Monardes hanc arborem Draconis nomine insigniri asserit ob dracunculi figuram ejus fructui a natura insculptam. Verum nonne ob arboris denominationem, Draconis figuram in hoc fructu quæsierunt, & sibi finxerunt? Quidquid sit, de quatuor plantarum speciebus diversis Botanici scriptores mentionem faciunt, quæ Sanguinem Draconis officinarum ferunt.

Prima dicitur Draco arbor, *Clusii Histor.* 1. *C. B. P.* 505. Palma prunifera, foliis Yuccæ, e qua Sanguis Draconis officinar. *Commel. H. Amstel.* Arbor est procera, Pinum procul referens: adeo æquales, & semper virentes sunt ejus rami, ejus truncus crassus, octo vel novem cubitos altus, in varios ramos divisus nudos, in summo gestantes capita plena foliorum cubitalium, ab unciali latitudine paulatim in mucronem desinentium, costa media densiore & eminentiore, ut in Iridis foliis. Fructus sphærici sunt, quatuor linearum diametri, flavescentes & aliquantisper acidi; & nucleum continent durum, nucleo Chamæriphes similem. Truncus scaber multis rimis hiat, humoremque fundit per Caniculæ æstus, qui in lacrymam densatur rubram, primo mollem, deinde siccam & friabilem, verum & genuinum Sanguinem Draconis *officinarum*. Hæc arbor in Canariis insulis nascitur, potissimum in insula Portus sancti prope Maderam.

Secunda species dicitur Palma Amboinensis, Sanguinem Draconis fundens altera, foliis & caudice undique spinis longis, acutissimis, nigris armata, D. Sherard, *Dale Pharmacol. supplem.* Arundo farcta Indiæ orientalis Sanguinem Draconis manans, *Hist. Oxon.* Palma-pinus sive conifera, *J. B. I.* 398. Arundo Rotang, *Bontii*: Rottani Dsjerenang, *Indorum*: Arundo farcta seu Palma conifera spinosa. *Kæmpfer amænitat. exoticar.*

ticar. 552. Palma pinus est trium ad summum hexapedarum altitudinis, undequaque spinis horrida atrospadiceis, rectis, uncialis pene longitudinis, compressis, tenujbus. Caudex ad tertiam exsurgit ulnam, humani brachii crassitie, simplex, rectus, ex luteo pallescens, aculeis versus horizontem extensis, & in imo caudice densissimis armatus, per spithamarum intervalla geniculatus, geniculis ad frondium bases, quibus involvuntur, non apparentibus. Frondes basi tubulatæ sunt, singulæ ex singulis geniculis ortæ; ita ut inferior superioris exortum perpetuo complectatur; quo ipso fit ut articuli non appareant, nisi involucris liberati. Hæc involucra sive tubi, ut caudicis exteriorem superficiem, ita & majorem ejus partem constituunt; nam iisdem remotis, ipsa prodit in conspectum pars intima medullaris superficie nitida, coloris spadicei, substantiam obtinens laxam, fibratam, vertice solidiorem, carnosam, edulem, saporis expertem, candidissimam. Frondibus gaudet in caudice pro articulorum numero raris & inordinatis, in vertice densioribus, haud numerosis tamen: quorum exteriores lege palmarum longiores sunt; interiores velut successu temporis nascentes, breviores & imperfectæ. Frondes in ulnæ longitudinem extensæ utrinque pinato foliorum ordine decorantur, ima earum parte, quam scapum vocant, nuda. Costa earum lævis est ex crassiori principio sensim tenujor, quadantenus compressa, summa facie herbacea; aversa pallida, lutescente; utroque latere ex quo folia prodeunt, carinato: spinis armatur brevibus, raris, in dorso uncis, & instar cornuum per paria junctis. Folia, quæ vulgo pinnas vocant Botanici, sunt arundinacea, coloris herbacei, cubitum longa, semiunciam lata, in longum apicem producta, tenuja, pendula, prona facie raris aculeis aspera, nervis donata tribus, in longitudinem decurrentibus, uno insigniori medio, cœteris tenujoribus, unde in plicas totidem inclinant, & marcescendo quodammodo coeunt. Fructus singulari naturæ industria producuntur, racemis consiti in coma ex frondium axillis, in caudice vero palmari a frondibus intervallo enatis. Racemi duobus loricantur adversis folliculis foliaceis, tenujbus, striatis, fuscis, in longissimum apicem acute lanceatis; uno inferiori & magis externo qui geminam spithamam longitudine, sesquiunciam latitudine excedit, & in convexo spinis pollicaribus compressis, ad rectum angulum exporrectis asperatur: altero vero superiori sive caudicem spectante, qui nudus est & brevior. Ipse racemum dodrantalem obtinet longitudine, ex paucis (quatuor, quinque, vel sex) racemis minoribus, stylum medium in longitudinem stipantibus compositus, quos singulos singuli intercipiunt folliculi alii, prædictis similes, sensim breviores, & angustiores, ita ut subinde priorum complexu posteriores imbricentur. Divaricantur racemi in bacillos seu pediculos breves, pingues, firmos, ex brevissimis intervallis ad alterna latera retortos, tuberculisque conspicuos exiguis, squamosis, non deciduis, quibus insistunt fructus, qui basi suæ subnexas exhibent sex lacinias tenues, (calycis floris reliquias) membranosas, fusci coloris; quarum tres exteriores sunt brevissimæ, latæ, & frontatæ, cœteræ ex illorum interstitiis prominulæ sunt, longiores, angustiores, acuminatæ. Ipse fructus subrotundus est; ovatus, Nuce Avellana major, squamulis nitidissimis desuper loricatus, adeoque inversum strobilum referens, dum mucrones superiores sub-

inde claudunt interstitia inferiorum, accurata quincuncialis ordinis venustate. Verticem ornant tres styli tenues, arefacti, duriusculi, in aversos gyros eleganter reflexi. Squamulæ sunt parvulæ, duriusculæ, tenues, arcte adnatæ, coloris Phœnicei, oris fuscis, in angulum rectum mucronatæ: quibus remotis, conspicitur membrana carnosa, albicans, laxe involvens globulum carnosum, per immaturitatem ex herbaceo pallentem, pulposum, succosum; saporis leguminosi & insigniter adstringentis, qui ad linguæ contactum per gingivas, & oris parietes protinus se diffundit & citissime disparet. Mutilam & imperfectam hujus racemi iconem Bontius, sub generis Malaico nomine *Rotang* exprimere nisus est; peneque similem proponit J. Bauhinus, sub Palmæ-Pini titulo. Usus vero hujus uterque est nescius.

Ea est resinosi succi ex hujus arboris fructu eliciendi ratio apud Nigritas orientis, Malaios, & Javanos usitata, & ab Engelberto Kæmpfero *Amœnitat. exotic.* recensita. Reponuntur fructus in craticula supra vas amplum fictile, quod aquam ad sui dimidium usque continet. Quo facto, vas leviter operculatum supra prunas collocatur, eo fine ut elevatus aquæ bullientis vapor fructus emolliat atque emaciet: ita fit ut tinctura sanguinea, quæ in dissecto fructu ad oculum non comparebat, calente halitu extricata exsudet, & in fructuum superficie sistatur. Hæc bacillo abrasa in folliculos reconditur ex folio arundinaceo complicatos, mox filo nectendos in seriem, & in aere tamdiu suspendendos, donec inclusus Sanguis exaruerit. Ab aliis simplici coctione opus perficitur; nimirum usque eo strobili excoquuntur, donec rubedinem in aqua deposuerint: hæc, rejecto fructu, coctione ulteriori in spissum succum redigitur, folliculis pariter involvendum.

Tertia nominatur Ezquahuirl, seu Sanguinis Arbor, *Hernandez* 59. Arbor magna est, inquit Hernandez, folia ferens Verbasci, ampla & angulosa, sanguinem stillans, quem vocant Draconis. In nova Hispania nascitur.

Quarta vero appellatur Draco Arbor Indica siliquosa, Populi, folio Angsana vel Angsava Javanensibus; *Commelin. Horti Med. Amstolod. rarior.* 213. Arbor hæc Javæ, quin ipsius Bataviæ urbis incola, est procera, ligno duro, cortice rubicundo obducto. Folia profert incondita, pediculis longis tenuibusque fulta, forma Populi similia, sed minora, duas uncias longa, vix sesquiunciam lata, mucronata, tactu mollia, glabra, nitentia, hilariore virore ad flavedinem inclinante persusa, sapore fatuo. Flores parvi, lutei, odorati, saporis amariusculi. Fructus pediculis longioribus innixi, colore sunt cinereo, rotundi, plani, utrinque tamen in sui medio tumidi & duri, margine membranacei, costulis eminentibus præditi. Semina in unoquoque fructu bina ternave oblonga, incurva, rubicunda, glabra, splendentia, renis aut phaseoli gracilioris figuram nonnihil imitantia. Hunc fructum J. Comelinus non male convenire asserit cum eo quem Monardes descripsit; in quo Dracunculi figuram a natura insculptam esse tradit. Ablata enim ejus tunica exteriore, dispersæ per fructum visuntur plures venæ ex quarum distributione, & concursu Dracunculi figuram sibi imaginantur homines, sicuti fingere solent ex ignis flamma, nubibus & aliis. Illius arboris truncus & rami

rami ſcarificati humorem fundunt, qui illico condenſatur in lacrymam rubram, & in lacrymis aut maſſulis tenujbus junceis involucris concluſus nobis affertur.

Succorum ex diverſis illis plantis oriundorum differentiam, ſi quæ ſit, definire non poſſum; cum illi ſucci in officinis non diſtinguantur.

Sanguis Draconis genuinus aqua non ſolvitur, ſed ſpiritu vini & oleoſis ſubſtantiis. Fumus qui ex eo incenſo exhalat, ſubacidus eſt, qualis ex Benzoino elevatur. Reſina eſt compoſita ex oleo craſſo copioſo & acido ſale ſimul permixtis: parum vero partium volatilium oleoſarum continet, ut ex eo concludi poteſt quod ſaporis & odoris ſit expers.

Sanguis Draconis vi pollet incraſſante, exſiccante & adſtringente; & in dyſenteria, hæmorrhagiis, vehementioribus fluxibus, ac ulceribus internis utiliter adhibetur interne a ℈ß. ad ℈j. Externe ulcera exſiccat, vulnera glutinat, commotos dentes firmat, & gingivas roborat.

℞. Sanguinis Draconis, Corall. rubr. ana ℈j. M. F. pulvis qui dividatur in ſex doſes quarta vel ſexta quaque hora exhibendas in cruenta expuitione aut hæmorragiis.

℞. Sang. Dracon. ℥j. Alum. cryſtall. ℥ij. Conſerv. Roſar. rubr. ℥iij. M. F. Electuar. cujus doſis ad ℈j. quarta quaque hora iteranda eſt in hæmorrhagia vehementiori.

℞. Sang. Dracon. Corall. rubr. Terræ Japon. & Boli Armenæ lotæ ana ℥ß. Mivæ Cydonior. q. ſ. Fiat Electuar. in dyſenteria.

℞. Sang. Dracon. ℈iij. Camphor. ℈ij. Terebenth. Venetæ ℥ij. M. Fiant Pilulæ ad gonorrhæam, Doſ. ℈ß.

Uſurpatur in Pulvere dyſenterico & Pilulis ad ſiſtendam gonorrhæam *Charas*, Empl. ſtyptico, ad Eq. pedis punctionem, & de Alabaſtro *Ejuſdem*.

Pictoribus inſervit & ex ea fit vernix rubra, qua ciſtæ & pixides Sinenſes obduci ſolent.

ARTICULUS DECIMUS SECUNDUS.

De Styrace ſolido.

DUplex eſt Styrax in officinis; liquidus nempe, & ſolidus: qui quidem diverſi ſunt, & ex diverſis arboribus originem ducunt: De liquido jam egimus, nunc vero de ſolido.

Styrax ſolidus vel Storax; *Off.* Στύραξ *Dioſcoridis* & *Græcorum veterum*: Aſtarac vel Aſtorac & Lebni, *Avicennæ*, vulgo *Storax*. Eſt ſubſtantia reſinoſa, cujus duæ ſpecies jam a veteribus Græcis diſtinctæ nunc adhuc in officinis diſtinguuntur; ſcilicet Styrax calamita, & Styrax vulgaris ſeu in glebas compactus.

Styrax calamita, *Off.* Στύραξ καλαμίτης, *Græcorum*, vulgo *Storax en en larmes*. Eſt ſubſtantia reſinoſa, nitens, ſolida, nonnihil pinguis, & ſub

dentibus lentescens, ex candicantibus & rufescentibus grumis seu micis concreta; sapore resinoso, subacri, non ingrato; odore fragrantissimo, præsertim ubi prunis injecta fuerit, quæ igne cito liquatur, flammæ admota flammam concipit, & claro incendio lucet. Olim ex Pamphylia in arundinibus afferebatur, teste Galeno; unde Calamites dictus fuit, qui quidem plurimi æstimabatur.

Styrax vulgaris, seu in glebas compactus, *Off.* Styrax ruber, *Quorumdam*: vulgo *Resine de Storax*. Substantia est in glebas resinosas concreta, e flavo rubens vel fusca, splendens, pinguis, nonnihil lentescens, melleum liquorem veluti exsudans, aliquot micis candicantibus respersa, & ejusdem cum priore odoris & saporis.

Illæ duæ resinæ Styracis species non ab invicem differunt. Prima est Styracis lacryma, quæ ex tenujoribus arboris rimis vel incisuris guttatim stillavit, & citissime exsiccata fuit, atque collecta. Altera vero succus est ex grandioribus vulneribus uberius defluens, qui nonnisi post diuturniorem moram inspissatur; ita ut aeris calidioris contactu rufescat vel nigrescat, antequam exsiccetur.

Eliguntur Styracis lacrymæ vel glebæ puræ, nitidæ, odoratæ, absque ulla scobe lignea, aut aliis inquinamentis. Ex Syria aliisque Indiæ orientalis locis per Massiliam nobis affertur.

Tandem scobs quædam lignea nonnihil resinosa, odore Styracis perfusa, venalis prostat in officinis, quæ scobs Syracina, *Sarrilles de Storax* vulgo dicitur. Ad usum medicum inutilis est, prorsus abjicienda.

Quidam ex Arabibus, præsertim Serapio, Styracem liquidum de quo jam egimus, quemque *Miha* nominant, cum solido hoc Styrace, sive Styrace Græcorum confundunt. Hæc duo tamen distinxit Avicenna, qui Styrace liquido sub nomine *Miba*, & de Styrace Græcorum seu sicco, tum sub nomine *Asterac*, tum sub nomine *Lebni* tractavit.

Paulus Ægineta, Nicolaus Myrepsus & Græcorum nonnulli de quodam Stacte Styrace mentionem faciunt, qui pro resina peculiari, & a Styrace prorsus diversa a plurimis habetur: aliis vero nihil esse videtur aliud, quam Styracis resina liquida collecta & asservata, antequam arescat; de qua Dioscorides mentionem facit. Fortasse quoque illud nomen Styraci liquidæ seu Mihæ Arabum Græci imposuerunt. Rem decernere difficile est admodum, & cœteroquin parvi momenti.

Arbor ex qua hæc resina manat, dicitur Styrax folio Mali cotonei, *C. B. P.* 452. *Instit. R. Herbar.* 598. Oleæ magnitudinem æquat in sylvis Gallo-Provinciæ circa Cartusiam Moriensem, *la Chartreuse de Monrieu*; Belgenserium, *Baugencier*; & Solarium, *Soliers*, inter Magdalenæum & Telonem. Trunco, cortice, & foliis Malum cotoneum æmulatur: folia autem alterno ordine oriuntur e rotundo acuminata, sesquiunciam longa, paulo angustiora, cum nitore virentia, prona parte candida & pubescentia. Flores nascuntur in surculis annotinis quaterni, quini, aut seni, candidi, odorati, Mali Aurantiæ floribus similes, sed monopetali, in tubum brevem inferius abeuntes, superius in segmenta quinque vel sex stellatim divisi semiuncialia, acuta, duas lineas lata, cum calyce cavo & campaniformi, duas lineas longo, putrescente, tum & pistillo globoso posticæ floris parti adinstar clavi infixo, qui

muta-

mutatur in fructum Avellanæ magnitudine & forma crassum, incanum, carnosum, primum subdulcem, deinde amaricantem, in quo continetur unum aut alterum ossiculum perdurum, læve, nitidum, cum rubore fuscum, quo perfracto nucleus albus apparet pinguis, oleosus, odoratus, odoris resinosi Styracis proximi, saporis acris & ingrati. In Gallo-Provincia nihil aut perparum resinæ hæc arbor fundit. Quæ calidioribus in regionibus nascuntur, uberiorem resinam largiuntur. Styrax, quo utimur in officinis, ex arboribus in Syria & Cilicia natis oritur.

Analysi Chymica ex Styracis purissimi ℔ij. prodierunt phlegmatis limpidi, rufescentis, acidi, odoris resinosi Styracini ℥ij. ʒvij. gr. xlviij. olei essentialis limpidi, rufescentis ℥j. ʒv. gr. xxxvj. olei spissioris & melleæ consistentiæ cum sale essentiali volatili, seu floribus salinis Benzoini floribus similibus permixti ℥ij. ʒij. (post tres quatuorve dies butyrosa illa substantia in oleum fere tota colliquata fuit.) tandem olei fluidi, rufi, aliquantisper empyreumatici ℥iij. ʒiij. Massa nigra in retorta superstes pendebat ℥ix. ʒv. quæ per 20. horas in crucibulo calcinata ex nigro in fulvum mutato colore pendebat ℥j. ʒiiij. ex quibus lixivio salis fixi salsi gran. vij. extracta fuerunt. Partium deperditarum in hac distillatione quantitas fuit ℥iiij. gr. lx. in calcinatione ℥viij. & ʒj. Unde liquet, Styracem esse resinam ex magna olei crassi, minori olei tenuioris quantitate, mediocri salis acidi portione, parum vero terræ & salis alcalini compositam. Minorem salis essentialis volatilis quantitatem continet, quam Benzoinum, plus vero olei tenuioris.

Styrax Benzoino paulo fragrantior est ob majorem olei tenuissimi copiam: minus tamen detergit propter minorem salis essentialis quantitatem. Quare, licet nonnunquam utiliter adhiberi possit in asthmate humorali & tussi contumaci, ad infarctus pulmonum discutiendos & eorum tubercula resolvenda, tamen Benzoinum ut efficacius illi anteponitur. Ob ejus suaveolentem fragrantiam, ad cerebrum roborandum, spiritus animales recreandos, inordinatosque eorum motus compescendos commendatur: idcirco antidotis cardiacis utiliter adhibetur. Venenis quæ vi refrigeratoria nocere dicuntur, adversatur; tametsi vis anodyna in eo deprehendatur, qua dolores capitis & tussim inveteratam sedat, nempe humorum acrimoniam demulcendo oleosis suis partibus. Ratione earumdem particularum raucedini, gravedini, & capitis distillationibus conducit intus sumptus a ℈ß. ad ʒß. externe in suffitu caput roborat, vertigini & catarrhis succurrit: ventriculi regioni admotus illud viscus firmat, & ciborum concoctionem juvat: paralysi & doloribus a frigore oriundis medetur. Ad odoramenta & suffumigia cum Benzoino frequenter usurpatur.

℞. Styracis calamit. Benzoin. ana ℈j. Succi Liquiritiæ ℈ß. Laudani op. gr. ß. Elixir propr. q. s. Fiant Pilulæ hora somni exhibendæ in cephalalgia, coriza, catharris & tussi inveterata.

℞. Styracis ʒß. Balsam. Peruvian. ℥ß. Fiat linimentum ad artus paralyticos, aut rheumaticis doloribus affectos inungendos.

Paratur e Styrace oleum odoratum suavissimum, macerando Styracem

in aquæ comm. q. s. per triduum, deinde distillando primum aquam; deinde oleum flavum, ad ulcera interna & præsertim pectoris præstantissimum, cujus guttæ octo vel decem pro dosi exhibentur.

Flores ex eo sicut ex Benzoino fieri possunt & ejusdem energiæ, sed parum usitati. Styracis quoque tinctura conficitur ope spiritus vini eodem modo ac Benzoini tinctura, & ad eadem valet.

Styrax usurpatur in Pulvere lætificante *Charas*, Pulver. cephalico odorato, Theriaca, Mithridatio, Diascordio, Trochiscis Aliptæ Moschatæ, Balsamo apoplectico, Unguento pomato officinali, martiato, Emplastro cephalico *Charas*, stomachico *Ejusdem*, & in aviculis Cypriis.

ARTICULUS DECIMUS-TERTIUS.

De Tacamahaca.

TAcamahaca, *Off.* Substantia est resinosa, arida, odore fragrans, cujus duæ species in officinis reperiuntur; una quæ Tacamahaca præstantior, sublimis & in conchis, dicitur, vulgo *Tacamaque sublime, ou en coque*. Resina est concreta, pinguis tamen & molliuscula, pallida, nunc flavescens, nunc virescens, in conchis ex cucurbitaceorum quorumdam fructuum corticibus paratis collecta, & foliis cooperta; odoris aromatici fragrantissimi & suavissimi, ad Lavandulæ & Ambari cineracei odorem accedentis; saporis resinosi, aromatici. Raro admodum in officinis reperitur.

Altera species vulgaris est, & in granis vel in glebis albicantibus, flavescentibus, rufescentibus, virescentibus aut variegatis semipellucidis habetur, odoris fragrantis, ad prioris odorem accedentis, sed minus grati. Ex nova Hispania primum ab Hispanis in Europam allata fuit, antea vero prorsus incognita. In aliis etiam Americæ provinciis & in insula Madagascar colligitur.

Arbor quæ hanc resinam vel sponte vel incisis corticibus fundit, dicitur Arbor Populo similis resinosa altera, *C. B. P.* 430. Tacomahaca, *Hernandez* 55. Tacamahaca foliis crenatis, lignum ad ephippia conficienda aptum, *Plukn. Phytog.* Arbor est procera, Populum quodammodo referens, admodum odorata: folia profert obrotunda, mediocria, acuminata & serrata. De floribus auctores nihil referunt. Fructus in extremis ramorum flagellis nascuntur parvi, subrotundi, fulvi referti semine nucleo Mali Persici haud absimili: sponte lacrymas resinosas pallidas effundit, quæ & odore & tenuitate partium præstantiorem Tacamahacam constituunt. Qui vero ex inciso cortice manat succus resinosus, prout varias corticis partes fluendo proluit, variis coloribus inficitur, & solis ardore inspissatus resinam efficit in glebas, nunc flavas, nunc rufescentes, nunc fuscas, & micis albidis variegatas concretam. Prior huic anteponitur.

Analysi Chymica, Tacamahacæ ℔ij. præbuerunt phlegmatis, primum odore grato perfusi & subacidi, deinde minus odori, & acido sapore pungente do-

donati ℥iij. ʒv. olei limpidi rufescentis, & fluidi ℥ij. ʒv. gr. liiij. spissioris aut melleæ consistentiæ, & fusci coloris ℥xij. ʒj. gr. xxxvj. concreti vero & consistentiæ butyrosæ ℥vij. ʒij. gr. liiij. Massa nigra in retorta residua pendebat ℥ij. ʒiij. gr. xlvij. quæ per horas quindecim in crucibulo calcinata cinerum e fusco subrubentium ʒj. tantum reliquit; ex quibus nihil salis fixi extractum fuit. Partium deperditarum quantitas in distillatione fuit ℥iij. ʒv. gr. xxv. in calcinatione vero ℥ij. ʒij. gr. xlvij. Unde liquet hanc resinam multum salis acidi, sed tenujoris cum oleo subtili conjuncti, obtinere mediocrem olei crassioris portionem, nihil vero aut perparum terræ; & ideo hanc resinam tenujssimis partibus donari, ita acurate crassiobus temperatis, & permixtis, ut compositum inde exsurgat fragrantissimum.

Tacamahaca raro interne usurpatur. A quibusdam in pectoris affectibus commendatur: sed externo usu est frequentissima. Ad quoscumque partium externarum dolores compescendos utiliter præscribitur, præsertim ab humoribus frigidis & flatulentis oriundos: tumores resolvit & maturat: defluxiones in oculos, & alias faciei partes revellit, linteo excepta & emplastri modo temporibus aut post aurem applicata, aut suffitu naribus attracta: umbilico imposita passiones hystericas & suffocationem uterinam sedat: ventriculi regioni applicata illum roborat, ciborum concoctionem juvat, flatus discutit, & appetitum excitat. Præ cœteris specificum expertum in dolore ventriculi a Poterio prædicatur. Eo Michaelis feliciter utebatur in febribus malignis, ubi de anxietate præcordiorum ægri conquerebantur. Idem illius emplastrum commendat Ettmullerus in vomitu compescendo. Capiti imposita cephalalgiam sublevat, & catarrhos cohibet: nervorum, tendinum, & articulorum vulneribus conducit Hocsteterus, *in observationibus*, Emplastro de Tacamahaca capiti raso admota, surditatem se curasse refert.

♃. Tacamahacæ ʒjß. Styracis calamitæ ℥ß. Olei Nuc. Mosch. q. s. Fiat Emplastrum ventriculo imponendum, in ventriculi dolore, imbecillitate, & colicis doloribus.

♃. Tacamahacæ, Ladani ana ℥ß. Castorei ʒv. Olei Succini q. s. M. F. Emplastrum umbilico applicandum in passione hysterica, & suffocatione uteri.

♃. Tacamahac. & Carannæ ana q. l. Dissolve in olei essentialis Lavandulæ q. s. Fiat linimentum quo partes paralysi affectæ vel doloribus rheumaticis inungantur.

Usurpatur in Pulvere cephalico odorato *Charas*, Empl. cephalico, Empl. stomachico, Empl. pro matrice *Ejusdem* in Empl. diabotano *D. Blondel*, & in Empl. de Mastiche *Pharmac. Londinens.*

DE

DE SUCCIS GUMMOSIS.

ARTICULUS PRIMUS.

De Gummi Arabico, Seneca, & nostrate.

GUmmi Arabicum *Off.* Κόμμι ἀκακίας ἀκάνθης, *Dioscordis*: Κόμμι proprie dictum, & Κόμμι θηβαϊκόν, *Galeni*: Gummi Babylonicum, Gummi Sarracenicum, *Quorumdam*: Gallice *Gomme Arabique*. Succus est concretus in grumos, Nucis Ponticæ vel Juglandis magnitudine, & amplius, globosos, alias longos & teretes vermium instar, aut contortos & in se convolutam erucam imitantes, pellucidos, ex flavo pallescentes, aut omnino flavos, aut rutilos, superficie fere rugosos, fragiles, & intus splendentes vitri instar, in ore lentescentes, & dentibus adhærescentes, aquæ, in qua dissolvuntur, lentorem viscidum conciliantes, saporis expertes. Ex Ægypto, Arabia, & Africanis oris affertur.

Probatur candidum vel pallide flavescens, pellucidum, nitens, siccum, nullis coinquinatum sordibus.

Affertur quoque in majores glebas compactum rufescentes, sordidas, quæ ad usus mechanicos tantum reservantur.

Satis constat, Gummi proprie dictum, Gummi Thebaicum vel Ægyptium *Græcorum*, Gummi Arabicum *Serapionis*, esse gummosum succum ex arbore spinosa Acacia dicta exsudantem. At nonnulli dubitarunt utrum Gummi in officinis Arabicum hodie dictum idem sit, ac Græcorum Gummi, an potius Pomorum, Cerasorum, Prunorum Gummi? Verum omne Gummi, quod nobis per Massiliam ex Ægypto, & Africanis oris affertur, non potest esse harumce arborum Gummi, quæ illis in regionibus non reperiuntur. Deinde Acaciæ arbores in illis regionibus luxuriant, & uberrimam Gummi copiam fundunt, ut Bellonius, & Alpinus testantur. Insuper fructus, & spinæ, quæ in Gummi Arabici capsis deprehenduntur, sunt Acaciæ Ægyptiacæ fructus: unde concludi potest, si non ex sola hujus Acaciæ specie colligitur, saltem illud pro majori parte ex hac arbore desumi.

Arbor, ex qua gummosus ille succus difflùit, dicitur Acacia folio Scorpioides leguminosæ, *C. B. P. 392.* Acacia vera, *J. B. I. 429.* Acacia sanat Akakia, *P. Alpin. de Pl. Ægypt. 15.* Acacia Ægyptia, *Fab. Columnæ in Recch. observ. 866.* Acacia Ægyptiaca foliis Scorpioides leguminosæ; siliquis albis compressis, isthmo interceptis, floribus luteis, *H. Lugd. Bat.* Arbor est procera, & patula, radicibus multifidis hac illac diffusis, trunco pedem sæpe crasso, cæteras Acaciæ arbores altitudine æquante aut superante, firmo, brachiato, aculeis validis armato foliis conjugatis tenuissimis, costæ duas uncias longæ utrinque adhærentibus. Pinnulæ obscure virescunt, tres lineas longæ, unicam lineam vix latæ. Flores in

eorum

eorum alis oriuntur in glomeramen sphæricum coacervati, petiolo unciali insidentes, aurei, monopetali, inodori, ex tubulo angusto in calathum quinquepartitum ampliati, cum numerosa staminum congerie & pistillo abeunte in siliquam Lupini siliquis quodammodo similem, quinque uncias plus minusve longam fuscam vel rufescentem, compressam, in medio lineam crassam habentem, circa oras tenujorem, non æqualiter latam, sed per intervalla adeo coarctatam, ut orbiculos depressos quatuor, quinque, sex, octo, vel decem aut amplius quasi filo quodam trajecto connexos repræsentet. Latior orbiculorum pars seu diameter semiunciam æquat, intermedium vero orbiculorum vix lineam attingit. Singulorum orbiculorum medium occupat semen ovatum, depressum, durum, minus quam Carobæ, spadiceum, circulo in orbem ducto, ut in Tamarindis, mucagine quadam gummosa, adstringente, subacida, rufescente involutum. In Ægypto circa Cairum frequens nascitur, teste Aug. Lippi, *Epistol. ad ill. D. Fagon.*

Ex siliquis adhuc viridibus contusis succus exprimitur, qui inspissatus Acacia dicitur; de quo suo loco agemus.

Ex corticis ramorum & trunci fissuris humor viscidus sponte fluit, qui per tempus indurescit; & est Gummi haud dissimile gummoso succo, qui sponte ex Prunis, Pomis, Cerasis, aut aliis arboribus hic distillat. Sæpius in grumos variæ magnitudinis, & figuræ concrescit, nonnumquam etiam in stirias longas, teretes, incurvas, vermium, aut erucarum instar, quæ vermiculata dicitur, & ab antiquis plurimi æstimabatur, licet ab altera nonnisi sola figura differat.

Analysi Chymica, Gummi Arabici electi ℔ij. exhibuerunt phlegmatis inodori, saporis expertis & limpidi ℥iij. ʒv. acidi & rufescentis ℥x. ʒiij. gr. liiij. liquoris alcali ℥j. ʒvj. gr. xxxvj. olei tum tenujoris, tum spissioris consistentiæ ℥j. ʒv. gr. xxiiij. Massa nigra in retorta superstes pendebat ℥vij. ʒvj. quæ per horas 30. in crucibulo igne reverberii calcinata reliquit cinerum leucophæorum ℥j. gr. xxxvj. ex quibus salis alcali fixi ʒiij. gran. xxxvj. extracta sunt.

Gummi Arabicum saporis est expers sicut & odoris: aqua dissolvitur, non spiritu vini aut olei. Igne in carbonem convertitur, non flammam concipit: unde liquet, compositum esse ex sale salso cum oleo crasso & terræ portione non mediocri conjuncto.

Partibus suis mucaginosis limpham acrem demulcet, tenujorem inspissat, vehementiorem humorum motum sedat. In faucium affectionibus, raucedine, tussi, catarrhis salsis, hæmopthisi, stranguria, & urinæ ardore utiliter exhibetur. Dosis ℈j. ad ʒij. Convenit quoque, ubi mucus quo partes internæ obducuntur, abrasus fuit, velut in faucibus, ventriculo, intestinis vesica & urethra: meatus enim mucagine sua obducit, & ab humorum acrimonia rodente præservat. Præterea utiliter adhibetur cum medicamentis acribus & irritantibus, ad eorum vim obtundendam, & temperandam. Externe admotum vulneri sanguinem sistit. Ut optime pulveretur, in mortario calido contundi debet. Non solum sub pulveris forma interne exhibetur, sed etiam in aqua conveniente solutum nonnumquam propinatur.

℞. Gumm. Arabic. ʒj. Succi Glycyrrhizæ ʒß. Sacchar. Cand. ℥ß. Aq. flor. Au-

Aurantior. q. s. Fiant Trochisci vel rotulæ ad faucium asperitatem; raucedinem, & tussim diuturnam.

♃. Gumm. Arab. ʒß. Pulver. Glycyrrhiz. ℈j. Fiat pulvis in urinæ ardore.

♃. Gumm. Arab. ʒß. Dissolve in aq. Scabios. ℥iij. Dilue Theri ℈j. Diacod. ℥ß. aq. Cinnam. spiritu. ℥j. Fiat potio cochleatim nocte sorbillanda adversus tussim vespertinam inter decumbendum in lecto vehementer divexantem.

♃. Gumm. Arab. ℥j. Coq. in aq. Hord. ℔ij. ad solutionem. Cum hac solutione, & semin. Melonum Papav. alb. Amygdalar. dulc. excorticatar. ana ℥ß. fiat emulsio, cui ad Syr. Althææ ℥iij. Hauriat per cyathos in quolibet urinæ ardore.

♃. Gummi Arab. ʒß. Solve in aq. Puleg. vel Papav. erratic. q. s. Solutioni adde olei Lini recenter expressi ℥j. Syrup. de Ibisco, vel de Symphyto ℥ij. M. F. linctus in tussi catarrhali, hæmoptoe.

Gummi Arabicum usurpatur in Looch sano reformato *Charas*, in succo Liquiritiæ nigro *Ejusdem*, Pulvere diatrion santalon, Pulver. diatragacanthi frigidi, Theriaca *Andromachi*, Mithridatio *Damocratis*. Trochiscis albis *Rhasis*, Troch. de Karabe, Troch. *Gordonii*, Tr. de Camphora. Præterea ad varios usus mechanicos adhibetur.

Gummi Senega vel Senica *Off.* aliud est Gummi genus Arabico prorsus simile. Senega dicitur, ex eo quod ex Provincia Nigritarum juxta fluvium Senega sita afferatur. Magna ejus copia nunc in officinis reperitur, & in majoribus glebis quam Arabicum. Verum ex quanam arbore emanet, ignoramus; ni forte Acaciæ quædam species sit. Candida illius Gummi frustula, & translucida pro genuino Gummi Arabico sæpe venduntur: ab eo nullo modo discerni possunt, nec qualitatibus, aut virtutibus differre videntur. Hocce Gummi cum lacte cocto Nigritæ sæpe vescuntur.

Gummi nostra *Off.* vulgo *Gomme du pays*, ab Arabico discrepare non videtur. Ex Cerasis, Prunis, Pomis, Persicis, aliisque ejusmodi arboribus stillat. Iisdem virtutibus cum Arabico donatur. Verumenimvero ad usum medicum Gummi Arabicum cœteris anteponitur, quandoquidem ejus vires usu diuturniori cognitæ sunt, & comprobatæ.

Gummi Senega, & Gummi nostras pro mechanicis usibus tantummodo reservantur.

ARTICULUS SECUNDUS.

De Gummi Tragacantho.

TRagacantha, Tragacanthum, & Dragacanthum; *Off.* Τραγάκανθα, *Dioscoridis*: Chitica, Itica, Cateth, Alcuted, Alchatad. *Arabum*: vulgo *Gomme Adragant*. Succus est gummosus, modo in filamenta longa, teretia diversimode contorta, exiguos vermes referentia, aut in tænjas circumvolutas aut varie complicatas, modo in grumos concretus, candidus, semipellucidus nonnumquam flavescens, rufescens aut nigricans, siccus, aliquantisper tamen

lente,

lentescens, saporis & odoris expers. Ex Creta, Asia, & Græcia affertur. Eligitur Tragacanthum vermiculare, candidum, Ichthyocollæ simile, nullis sordibus inquinatum. Rufescens & nigricans rejicitur, & ad mechanicos usus reservatur. Sponte & per vulnera profluit ex trunco & ramis plantæ quæ dicitur Tragacantha Cretica incana, flore parvo, lineis purpureis striato, *Coroll. Inst. R. Herb.* 29. Radicibus est in terram profunde actis, multifidis & fuscis, e quibus surculi prodeunt pollicem crassi, ad duos tresve pedes extensi, in orbem fusi, humi strati, duri, materie spongiosa ex variis fibris, tum circularibus, tum longitudinalibus, tum radiatim a centro ad peripheriam protensis veluti contexta, & gummoso succo infarcta; cortice rugoso, fusco, lineam crasso circumvestita. In ramulos innumeros divaricantur densos, spinis horridos, quorum pars infima, arida, foliis denudata & quasi mortua apparet: superna vero foliis ornatur pinnatis, densis, pinnis septem vel octo costæ mediæ unciali inhærentibus. Folia duas tresve lineas longa dimidiam lata, subrotunda sunt, obtuse acuminata, incana, mollia: costa media in spinam desinit longam, rigidam, acutam, flavescentem; basi vero instruitur lata, membranosa, in duas alas divisa, qua summos ramulos complectitur. Flores in ramulorum extremis ex frondium alis oriuntur papilionacei, quatuor lineas longi, pallide purpurascentes, quorum vexillum cœteras partes superat, subrotundum, leviter incisum, & lineis albis striatum. (Stamina diadelpha sunt, fere recta & æqualia, cum antheris subrotundis. Filamentum inferius quod infra medium membranaceum est, germen involvit, longitudinaliter sursum dehiscens, & desinit in novem filamenta subulata, antheris onusta: superius simplex est, & rimam filamenti inferioris tegit. Pistillum vero constat germine oblongo, superne ad basim perforato, mellifero, desinente in stylum subulatum levissime ascendentem, stigma gerentem parvum obtusum.) Calyx parvi cuculli formam exhibet, tres lineas longus, in quinque partes divisus, lanuginosus, canescens. Floribus succedunt siliquæ villis candicantibus aspersæ, turgidæ & in duo loculamenta distinctæ, in quibus semina continentur parva, reniformia. In Creta & multis Asiæ locis nascitur. Frequens hic frutex & copiosum succum gummosum manans, in vallibus circa montem Idam à Cl. Tournefortio repertus fuit. Ibi mense Julio succo gummoso adeo turgidus est, ut non solum corticis vascula, sed etiam lignosæ substantiæ poruli eo infarcti in ramulis resectis appareant. Cum autem præ nimio caloris æstu fibræ lignosæ exsiccantur & contrahuntur, succum gummosum tanta vi exprimunt, ut vasa, quibus continetur, disrumpat, per hæc vulnera erumpat, & in filamenta vel tænias plus minusve longas, pro vulneris magnitudine, & substantiæ abundantia, producatur & concrescat. Revera si ramorum cortex ab hominibus calcatus aut a bestiis præmorsus alicubi dilaceratus fuerit, inde succus ille uberius distillat.

Analysi Chymica, ex Tragacanthi ℔ij. prodierunt phlegmatis limpidi, inodori, insipidi, ℥iij. ʒvij. humoris phlegmatici, rufescentis, odore empyreumatico, sapore subacido, subamaro, quasi nucleorum Persicorum, qui acidi valentis notas præbuit ℥x. gr. xlviij. humoris leviter rufescentis, tum acidi, tum alcali urinosi ℥j. ʒij. gr. lx. olei rufescentis, tum

tum tenuioris, tum spissioris ℥j. ʒij. gr. lvj. Massa nigra in retorta superstes carbonis instar densa pendebat ℥viij. quæ per 28. horas calcinata reliquit cinerum leucophæorum ℥j. ex quibus salis alcali fixi ʒij. gr. xxx. lixivio extracta sunt. Partium jactura in distillatione fuit ℥vij. ʒij. gr. liij. in calcinatione ℥vij.

Itaque Tragacanthum iisdem principiis & fere eadem quantitate donatur ac Arabicum Gummi: paulo plus tamen acidi continet, minus autem olei & paulo plus terræ. Oleis nec spiritu vini dissolvitur: aqua maceratum admodum intumescit, rarius fit, & in densum ac spissum convertitur mucum, qui magna aquæ quantitate affusa vix dissolvitur. Quamobrem a Pharmacopœis ad pulveres & saccharum in trochiscos, pilulas, rotulas, placentulas, & tabellas redigenda frequenter usurpatur; quandoquidem exigua hujus muci portio ad magnam pulveris molem in massam compingendam sufficit.

Tragacanthum humores inspissat, eorum motum minuit, acrimoniam demulcet, exasperatas partes aut excoriatas muco obducit, ac proinde earum dolores mitigat. Unde in tussi sicca & acri, raucedine & aliis pectoris affectionibus ab acri lympha oriundis sæpe præscribitur: necnon etiam in morbis ab urinæ acrimonia natis, ut in dysuria, stranguria & renum exulceratione frequenter usurpatur. Ejus pulvis cum aliis medicamentis incrassantibus & demulcentibus consociatur, vel in mucum cum aqua Rosar. flor. Aurantior. aut alia quacumque conveniente maceratum redigitur. Dosis a ℈ß. ad ʒij. Externe raro admovetur: ad fissuras manuum, pedum, papillarum, a quibusdam commendatur, sed tunc parum confert, imo sæpius nocet: cuti enim admotum & partis calore exsiccatum vulnusculi labia distrahit & magis dilacerat. Ingreditur pulverem sympathicum compositum, qui convenit in vulneribus cum contusione, ossium fractura, & similibus symptomatibus conjunctis, ubi suppuratione opus est. Conficitur ex æquali Vitrioli Romani sub sole calcinati & pulveris Tragacanthi portione accurate permixtis. Ille pulvis non tam cito vulnera occludit, imo illa detergit; & suppurationem tum promovet. Tragacanthum enim Vitrioli adstrictionem minuit.

℞. Succi Glycyrrhizæ, Terræ Japonicæ ana ʒj. Sacchari Candi ʒiij. Opii gr. ij. Mucilag. Tragacanth. spissioris q. s. Fiant Trochisci sublinguales, ad excipiendos humores catharrales & tussim sedandam. Vel

℞. Tragacanth. contusi q. s. Digeratur in aq. Scabiosæ q. s. donec aqua Syrupi consistentiam nanciscatur. Tunc

℞. Hujus mucilaginis ℥iij. Aq. Naphæ ʒj. Olei Amygdalar. dulcium ℥j. Syrup. de Althæa ℥ij. M. F. Lohoc.

℞. Mucilagin. Tragacanthi dilutioris ℥ij. Olei Lini ℥j. Syrupor. Jujubini & Diacod. ana ℥j. Fiat Lohoc.

Usurpatur in Pulvere Diatragacanthi frigidi, in Pulvere aromatico rosato, Pulver. Dierrhodon, Pulver. Diatrion Santalon, Trochiscis albis *Rhasis*, Trochiscis de Karabe, Troch. de Camphora.

ARTICULUS TERTIUS.

De Manna solutiva.

MAn seu Manna, vox Hebraica, Chaldaica, Arabica, Græca, & Latina quadruplici substantiæ tribuitur. Hebræi, Chaldæi, Arabes & Græci Medici recentiores hoc nomine designaverunt succum quemdam melleum concretum, quem in certarum arborum folia e cœlo cadere opinabantur, & mellis genus aerei dicebant. Postea Hebræi eodem nomine cibum illum cælestem ipsis in deserto a Deo missum, quo vescerentur, donaverunt; quandoquidem similis erat Mannæ jam illis cognitæ. Etenim grana erant minuta, rotunda, alba Coriandri facie & magnitudine; quæ, pruinæ more, cœlo descendebant matutinis temporibus, ac sole demum orto liquescebant, evanescebantque. Neque etiam nisi temere fortasse adstrui potest Mannam illam, qua Israelitæ divino beneficio in deserto per tot annos pasti sunt, eamdem fuisse cum vulgari Manna, quæ per totum orientem notissima est. Sed si non res eadem, saltem idem nomen est. Quo tempore, inquit Salmasius, primum Israelitis in deserto morantibus cælestis ille Ros cœpit impluere, cum ignorarent quid esset, ex similitudine quam videbant habere cum Manna sibi nota, dicebant alter ad alterum: *Manhu*, Man est; non quasi quærentes & interrogantes quid esset, ut quidam volunt; sed Mannam esse vere pronuntiantes. Cum autem Manna ipsis cognita condimentum esset potius; quam alimentum, Moyses non quidem negavit esse Mannam; sed illud, quidquid esset, pro pane illis futurum pronuntiavit.

Præterea illud vocabulum Μάννα apud Græcos vetustiores usitatum quoque fuit, sed longe alia notione: sic enim exiguas Thuris micas nominant; quamvis tamen ipsis non ignotos fuerit melleus ille succus, quem Δρόσομελι, Ἀερόμελι, Ἐλαιόμελι Mel roridum, Mel aereum, Oleum melleum passim appellant.

Tandem Mannæ nomine a Botanicis nonnullis insignitur semen cujusdam graminis esculenti. Dicitur Gramen Dactyloides esculentum, *C. B. P.* 8. Gramen Mannæ, *Matthioli*: Manna cælestis Germanis, *Gesneri*: Gramen Mannæ esculentum, *Adversarior. Lobel.*

De Manna Thuris jam egimus: de Manna cælesti hic non agitur, neque de Manna semine. Itaque melleus ille succus concretus inter Medicos usitatus solus considerandus est.

De illo Græci veteres fere omnes mentionem fecerunt, Latini, & Arabes quoque. Aristoteles hujus mellis aerei meminisse videtur, cum de apibus sic loquitur: „ Construunt favos e floribus, ceram ex lacryma „ arborum fingunt: mella ex rore aeris, syderum ortu potissimum, & „ arcus cælestis incubitu contrahunt. *Et libro de mirabilibus auscultatio-„ nibus*: Circa Cappadociam ajunt locis quibusdam mella citra favos „ comportari, olei instar crassa. In Trapezunti urbe ea, quæ in Ponto „ sita est, mel ferunt e buxis produci graveolentissimum, &c. In Lydia

ajunt

„ ajunt ex arboribus mella copiosa colligi, unde Pastillos absque cera „ indigenæ conficiunt; duritia tanta, ut nisi vehementiore attritu „ nihil demi inde possit. Fit & in Thracia mel non perinde soli„ dum, sed arenosum aut granulosum. Ejus discipulus Theophrastus plus de illo melle novisse videtur. Nam præter illud quod de melle aereo scripsit, *lib. 3. Historiæ Plantar. cap. 9.* his verbis: „ Quercus „ ferax est plurimarum rerum. Si autem, auctore Hesiodo, mella „ quoque apesque ferat, magis illud confirmatur. Ergo nascitur hic „ liquor ex aere, nec aliis magis insidet frondibus. In fragmento sui libri de apibus, *apud Photium in Bibliotheca*, tria mellis genera constituit: unum quod ex floribus conficiunt apes: alterum quod ex aere venit, cum humor ille, quem terra exhalavit, a sole concoctus & refusus deciderit; quod præcipue contingit messis tempore; & Manna nostra est: tertium in calamis, idemque cum Sacharo nostro. Dioscorides Elæomeli in Palmyris Syriæ ex quodam caudice manare narrat; oleum melle crassius, sapore dulci. Bilem cruditatesque detrahere, sextario cum una aquæ hemina dato, pronuntiat. Quod quidem cum nostra Manna pingui non male convenit. Galenus, *lib. 3. de alimentis cap. 39.* mel a plantis & ab animalibus oriundum distinguit, & de illo sic loquitur: „ Oritur in plantarum foliis. Est autem neque „ succus earum, neque fructus, neque pars, sed ejusdem est cum rore „ generis: non tamen assidue & copiose, ut ille provenit. Memini ali„ quando, cum æstate super arborum ac fruticum, herbarumque folia „ mel quamplurimum fuisset repertum, agricolas velut ludentes ceci„ nisse: *Jupiter melle pluit*. Præcesserat autem nox, ut per æstatem, „ bene frigida; (nam tum tempus anni æstivum erat) pridieque calida „ & sicca fuerat aeris temperies. Atque peritis naturæ interpretibus, „ halitus e terris & aquis prodeuntes, solis calore exacte attenuati, „ & cocti a frigore sequentis noctis, in unum coacti atque densati „ fuisse videbantur. Sed apud nos id raro accidit; in monte autem „ Libano quotannis sæpe. Itaque coria super terram extendentes, & „ arbores excutientes, quod ab eis defluit, excipiunt, & ollas ac „ fictilia melle implent; vocantque id roscidum & aerium mel. Hippocrates de hoc montis Libani melleo succo mentionem quoque fecisse videtur, *l. de ulceribus*, his verbis: „ Medicamentum aliud „ ad ulcera vinum accipit, mellis cedrini paululum, &c. „ Mel cedrinum illum vocat, ex eo quod super Cedros hujus montis colligeretur; sicut Manna Brigantiaca super Larices in Delphinatu colligi solet. Amynthas, *lib. 1. de Asiæ mansionibus*, referente Athenæo, de aereo melle sic loquitur: „ Simul cum foliis id decerpentes componunt & refingunt ad instar Syriacæ massæ. Quidam globos ex eo faciunt: & in ubi sumere collibitum est, diffractas ex iis micas in ligneis pocu„ lis quæ Tabætas nominant, dilutas antea & colatas bibunt, gustu „ simili ac si quis mel dilutum bibat; imo vero etiam multo jucun„ dioris saporis. Quæ quidem verba Mannæ nostræ, seu qua utimur „ officinis, satis apte conveniunt. Plinius satis belle, minus tamen ve„ de hoc melleo succo sic loquitur: „ Itaque cum prima aurora folia ar„ borum melle roscida inveniuntur; ac si matutino sub dio fuere, unctas li-

quore

„ quore vestes capillumque concretum sentiunt ; sive ille est sudor cœli ; „ sive quædam fyderum saliva , sive purgantis se aeris succus , &c. „ Nec Poetæ Latini de eo tacuerunt. Virgilius, *Eclog.* 4.

Et duræ Quercus sudabunt roscida mella.

Ovidius , 1. *Metamorph.*

Flavaque de viridi stillabant Ilice mella.

Arabes sub melle aerio comprehendunt Tereniabin , Mannam & Saccahar Alhuzar aut Alasser , quorum varias species tradunt tanta obscuritate , ut distingui non possint . Avicenna definit , Mannam esse rorem omnem dulcem qui de cœlo fluit super lapides aut arbores , & coit sicut mel & densatur sicut gummi , quemadmodum Tereniabin & Siracon , & mel quod affertur ex Casseranio monte in Rob ; (forte mel pingue & liquidum montis Libani in Syrupi spissioris consistentiam .) „ Tereniabin „ seu Trungibin , inquit alibi , est ros plurimum cadens in Corasseni , in „ locis quæ sunt ultra fluvium ; & in nostra regione ut plurimum ca„ dunt super Alhagi . Sacchar Alasser est Manna cadens super Alhusar ve„ luti frusta salis.

Serapio Tereniabin esse scribit rorem cadentem de cœlo similem melli granuloso concreto . Vocatur Mel roris , inquit : plurimum cadit super arbores in Orientis regione Corasseni dicta , quibus folia similia spinis viridibus , & flores rubri , & quæ fructum non ferunt.

Et hæc Serapionis Manna fortasse non differt a Manna quæ super Alhagi colligitur , ut supra dixit Avicenna . Cœteros Arabes prætermitto , ex quorum scriptis pauca certa colligi possunt de Mannæ natura & differentiis . Illud tantummodo liquet hunc succum , Mannam & Mel aereum dictum , ipsis sicuti Latinis & Græcis innotuisse.

Duo hic consideranda nunc veniunt : 1. An cœlestis ille ros melleus , qualem quidam ex veteribus sibi finxerunt , revera extiterit? 2. An Manna nostra e cœlo in arbores & plantas decidua sit , vel in earum sinu producta?

Quoad primam quæstionem , revera ingenue fatebor me hunc rorem non novisse . Nullus , ut mea fert opinio , succus melleus in floribus , foliis, aut lapidibus deprehenditur e cœlo delapsus . Qui in floribus quamplurimis reconditur , ex plantæ interioribus organis originem ducit . Qui in frondibus vel liquidus vel concretus nonnunquam percipitur , vel per foliorum porulos exsudavit , vel etiam ex aliarum arborum frondibus distillavit . Tandem si lapides mellei humoris guttulis consperfi nonnunquam appareant , non e cœlo , sed ex arborum propinquarum foliis distillavit , aut aliquo alio modo ibi delatus fuit . Sic Bodæus a Stapel , *in notis Historiæ Plantar. Theoph.* refert observationem de Manna optima albissima copiosa , Sacchari dulcedine , in Salicibus , lapidibus & terra reperta ; quam quidem culices crassi innumeri ibi tanta copia deponebant , ut rorem esse dixisses , si copiam guttarum cadentium ex loco Salicis ubi congestæ erant , considerasses . Humor ille guttatim depositus in folia & lapides . brevi concrescebat in purissimam Mannam albedine , dulcedine , consistentia , & efficacia probatam ; & a multis ad usus colligebatur . Reliquum quod in terram aut in sordida loca desidebat , peribat . Verisimile est hoc culices hos succo melleo , vel in ipsis

Salicibus producto, vel ex aliis plantis collecto se se ingurgitasse, ita ut illum qualem acceperant, varia in loca deponere cogerentur: & eo quidem magis, quod in his culicibus quædam corporis partes prominentes observabantur cum parvis foraminibus, per quæ guttæ quædam parvæ albissimæ, sudoris modo, copiose eliciebantur.

Altera quæstio Doctorum animos in varias opiniones distraxit. Antiqui fere omnes, tum Græci, tum Arabes, in ea sunt opinione, Mannam quæ in arboribus quibusdam colligitur, fieri a vaporibus calore solis elatis, non longe a terræ superficie concretis frigore nocturno, non secus ac ros aut pruina; vel esse vaporem terræ succosum & optimum, Æstatis calore elevatum, & in aere in dulcem liquorem excoctum, noctis frigore coactum, & roris modo supra arborum & fruticum folia decidentem. Contra vero Angelus Palea & Bartholomæus ab urbe veteri, Monachi Franciscani, qui anno 1543. in Mesuem commentaria ediderunt, primi scripsere, mannam esse revera succum concretum Fraxini, tum vulgaris, tum sylvestris, quæ Ornus appellatur. Hanc sententiam sequentibus observationibus confirmavit Donatus Antonius ab Altomari Medicus & Philosophus Neapolitanus, qui claruit circa annum 1558. Est igitur, inquit, proprius dictarum arborum succus seu humor, qui quotannis sub Cane pluribus continuis diebus colligitur. Nam superinjecto linteo vel panno laneo per plures dies, ac noctes supra Fraxinos, ita ut ros ad eas pervenire non posset, inventa nihilominus in eis, ac collecta fuit Manna ejsdem diebus: id quod fieri haudquaquam potuisset, si sponte ex iisdem arboribus non emanasset.

2. Fatentur omnes qui Mannam colligunt, post collectam in dictis arboribus ex iisdem locis reliquam resudare, emanare, atque sensim effluere, & deinceps solis calore coagulari.

3. Ajunt insuper in Fraxini Ornique caudicibus juxta cortices sæpius adnatas veluti vesiculas quasdam inveniri seu tubercula, quæ liquorem quemdam continent album, dulcem, concretum & crassum, qui in optimam Mannam convertitur.

4. Ad hæc si incisis dictis arboribus in iisdem incisuris talem jam reperiant concretum & coagulatum humorem; quis hæsitare audeat, eum non esse earumdem arborum succum ad eosdem ramos & surculos detrusum?

5. Confirmant illud indigenæ, quoniam cicadas aut alia animalia se propriis oculis inspexisse fatentur, quæ corticem earum arborum perforando hanc lacrymam exsugunt: quibus deinde fugatis, ex eodem foramine seu scissura novam Mannam profluxisse affirmant.

6. Cognovi insuper viros fide dignos, qui fatentur se pluries secuisse Ornos pro circulis doliorum parandis; quos cum fidissent, solique exposuissent, non parvam in eis hujus Mannæ copiam in materia ipsa lignosa invenisse.

7. Qui carbonibus conficiendis operam dant, igne accenso, ex Ornis, qui prope fornacem adsunt, Mannam exsudare sæpissime observant.

Observat idem Altomarus, Mannam quæ in Fraxino admodum copiose provenit, in Orni foliis nunquam vel colligi vel reperiri, imo nec in

ramis

ramis aut surculis, nisi perquam rarissime, eam vero in caudicibus seu truncis aut crassioribus ramis dumtaxat colligi. Causa autem esse potest, quod cum in saxis, magisque montosis ac siccis locis proveniat Ornus, siccioris sit naturæ: quapropter tantam in se non continet humiditatem superfluam, neque adeo dilutam ac tenuem, ut ad folia usque, exiguosque ramulos proveniat. Est item scabrosa arbos, ita ut facile, priusquam ad folia usque aut surculos promanet ille succus, intra caudicis crassiorumque ramorum corticem absumatur.

Notat insuper, Mannam quotannis ex iisdem Fraxinis colligi, quæ per triginta aut quadraginta annos eam fundere non desinunt; ita ut non desint qui eas arbores emant, tanquam singulis annis hoc vectigal producentes. Suntque eodem in loco & ejusdem etiam speciei arbores nonnullæ, super quas Manna non reperitur.

Cœterum Altomari observationes confirmarunt Goropius *in suo Niloscopio*, Lobelius & Pena, Costæus, Cornelius Consentinus, Paulus Boccone, cœterique, qui majorem oculis fidem quam auctoritati adhibuerunt.

Itaque Manna est Gummi species, quod fluidum primo exsudat ex variis plantarum generibus, & postea in grumulos concrescit sub salis essentialis oleosi concreti forma. Non solum autem in Fraxino & Orno, sed etiam in Larice, Pinu, Abiete, Quercu, Junipero, Acere, Olea, Ficu, & aliis plantis nonnunquam reperitur.

Ratione consistentiæ, formæ, loci ubi colligitur, & arborum ex quibus exsudat, Manna diversa est. Alia enim liquida est & melleæ consistentiæ: alia solida in grana concreta, quæ mastichina: alia in grumos aut massulas, quæ *Manne en marons*: alia in lacrymas aut stirias coacta, vermicularis vel bombycina dicta: alia Orientalis, Persica & Arabica: alia Europæa, Calabra, Brigantiaca: alia Cedrina, Fraxinea, Laricea, Alhagina, &c.

Ratione loci dividitur Manna in Orientalem & Europæam. Orientalis quæ in India, Persia, & Arabia reperitur, duplex est; liquida quæ melli similis est, & concreta. De liquida plurimi mentionem faciunt. Robertus Consentinus & Bellonius eam in Arabia, voce quidem antiqua, Tereniabin nuncupari referunt. Existimant esse Κέδρινον μέλι, *Hippocratis*, seu Mel cedrinum, & rorem montis Libani, de quo Galenus mentionem facit.

Bellonius enim, *in suis observationibus*, annotat, Monachos sive Calojeres montis Sinai habere Mannam liquidam collectam in suis montibus, quam vocant Tereniabin ad differentiam duræ Mannæ. Eamdem quoque apud Indos, necnon etiam apud Italos in Apennino reperiri, melli albo purgato similem Garzias & Cæsalpinus scribunt, quæ tamen facile corrumpitur. Hæc liquida Manna a solida nonnisi consistentia differt, cum solida prius fluida fuerit, nec concrescat, si aeris temperies humida sit. Nunc nobis non affertur. Concretæ Mannæ plures adhuc species Avicennæ, Garzias ab horto & Acosta recensent non accurate distinctas. Attamen tres potissimum illius species distinguuntur; scilicet granulata & mastichina dicta, ex eo quod in granula Mastiches granis similia indurata sit; bombycina, quæ in lacrymas seu grumos longos & teretes concrevit bomby-

bycibus similes, in massulas compacta, qualis erat Athenæi Manna, vel Mel aereum veterum quod in glebas afferebatur. Talis est quoque hodie Manna quæ in grumos coacta affertur, vulgo dicta *Manne en marons*.

Europæa multiplex, Italica seu Calabra & Sicula, Gallica seu Brigantiaca; sed concreta utraque.

Ratione arborum diversarum in quibus colligitur, alia Cedrina de qua Hippocrates, Galenus, & Bellonius mentionem fecerunt: alia Quercina da qua Theophrastus: alia Fraxinea apud nos frequenter usitata: alia Laricea quæ in Brigantii territorio reperitur: alia Alhagina de qua quidam Arabum & Rauvolfius. Ex tot Mannæ speciebus sola Calabra vel Sicula quæ in illis regionibus ex quibusdam Fraxinorum speciebus colligitur, apud nos in usum venit.

Manna Calabra, *Off.* Succus est melleus, modo in granula, modo in lacrymas, stirias aut grumos concretus, friabilis, candicans, dum recens est, & quadantenus pellucidus, per tempus rufescens, & aere humido liquescens ad mellis consistentiam, sapore grato Sacchari cum aliqua acredine. Probatur Manna candida vel flavescens, levis, in granula vel stirias cavas concreta, sapore dulci nec injucundo, minus sordida. Rejicitur pinguis, mellea, nigricans & sordida. Pinguis & mellea, vulgo *Manne grasse*, perperam a nonnullis anteponitur; quandoquidem hæc mellea Manna sæpius depravata est, tum ab humidiori aere, tum etiam ex eo quod cistæ aqua marina, vel pluviali, aut alia madefactæ fuerint. Sæpe etiam pinguis hæc Manna nihil aliud est quam Saccharum crassum cum melle, & tantillo Scammonii compactum: unde hæc Manna pinguior & mellea vehementer aliquando purgat. Rejiciuntur quoque massæ quædam candidæ, opacæ tamen, solidæ, graves, non striatæ, quæ nihil aliud sunt quam Saccharum & Manna simul cocta ad Electuarii solidi consistentiam: sed facile distinguitur hæc artificialis Manna a legitima, densitate, gravitate, candore opaco, gustu a Mannæ sapore prorsus diverso.

Manna in Calabria & Sicilia sponte vel per incisuras fluit ex duabus Fraxini speciebus, quarum altera dicitur Fraxinus humilior, sive altera Theophrasti, minore & tenujore folio, *C. B. Pin.* 416. Ornus, *Lugd.* 83. Hæc est varietas potius Fraxini quam species distincta, cujus folia pinnata segmentis dividuntur tenujoribus, strictioribus, acutioribus, perinde tamen serratis, ut vulgaris Fraxini. Rami pluribus & crebrioribus tuberculis foliorum pediculis sedem daturis inæquales.

Altera dicitur Fraxinus rotundiore folio, *C. B. Pin.* 416. Ornus, *Quorumdam*. Fraxini quoque varietas est, cui conjugatim disposita folia Pistaciorum folia referunt, subrotunda, minora quam Fraxini vulgaris, in ambitu serrata, in quibus medietas interior ad nervi imum brevior quam exterior sæpe conspicitur; id quod in Terebintho & Pistaciis sæpe usu venit.

Ex illarum arborum ramis & foliis in Calabria & in Sicilia æstivis mensibus, nisi pluviæ impedimento fuerint, Manna exsudat, & in granula aut grumos solis calore concrescit. Alia autem sponte fluit, quæ spontanea; alia coacta seu per incisuras elicita, quæ Calabris *Forzata* vel *Forzatella* dicitur, eo quod ex vulneribus arborum cortici inflictis tantum

tum effluat. Quæ ex foliis Fraxini sponte fluit, *Manna di fronde*, hoc est Manna ex frondibus nuncupatur; alia vero *Manna di corpo*, seu Manna corporis & trunci.

Manna in Calabria cœlo sicco a vigesima die mensis Junii ad finem Julii, ex trunco & majoribus arborum ramis a meridie usque ad vesperam sponte fluit liquoris limpidi adinstar, & sensim in varios grumos concrescit, indurescit, & albescit. Illos postridie mane colligunt, cultris ligneis abradendo, modo nox serena fuerit; pluvia enim aut nebula superveniente, Manna colliquescit & prorsus deperditur. Collectos grumos in vasculis terreis non vitreatis condunt, deinde super mensas in chartis nitidis soli exponunt, donec manibus non adhæreant: & est Manna corporis electa.

Julio desinente, cum hanc lacrymam Fraxini stillare cessant, rustici tum Fraxinorum, tum Ornorum cortices incidunt ad corpus usque lignosum; tuncque a meridie ad vesperam fluit idem liquor, & in crassiores grumos cogitur. Sæpius tanta est hujus succi copia, ut ad arboris imum usque diffluat, ibique in massas grandiores ceræ vel resinæ instar concrescat, quæ ibi per unum aut alterum diem inspissandæ relinquuntur. Postea vero in frustula dividuntur, & soli exponuntur ad exsiccationem: & hæc est Manna coacta, *Forzata* & *Forzatella*. Ejus color non adeo candidus, rufescit magis, imo sæpe nigrescit ob terram & sordes admixtas.

Tertia Mannæ species quæ supra Fraxini folia colligitur & dicitur *Manna di frondra*, mensibus Julio & Augusto circa meridiem ad instar guttularum humoris pellucidi sponte exsudat, majorum circa foliorum fibras nervosas, minorum circa venulas. Aeris æstu exsiccantur, & in granula concrescunt albicantia Milii vel Tritici granorum instar crassa; ita ut sæpissime circa mensem Augustum Fraxini folia majora albida & quasi nive cooperta appareant. Licet olim frequentissimus fuerit illius Mannæ ex frondibus usus, nunc tamen propter collectionis difficultatem rarissime in officinis Italicis reperitur.

Calabri Mannam distinguunt coactam manantem ex vulneribus arborum quæ jam spontaneam exhibuerunt, ab illa Manna coacta, quæ fluit ex vulneribus arborum sylvestrium seu Ornorum quæ nullam spontaneam mannam fundunt. Hæc illa præstantior censetur, sicuti Manna spontanea ex trunco diffluens cœteris præcellit. Nonnulli quoque apud Calabros inciso fraxinorum cortice paleas, festucas aut virgas tenuissimas vulneribus inserunt. Succus secundum illa corpora dimanans inspissatur, & in stirias concrescit prægrandes, quas, cum satis crassæ sunt, eximunt, & extracta palea soli exponunt, & exsiccant in elegantes lacrymas longiores, cavas, leves, intus striatas, albicantes & nonnumquam leviter subrubentes. Eas rite exsiccatas in cistis ligneis pretiosissime includunt, & plurimi faciunt; nec immerito, cum nullis sordibus inquinata fuerit. Mannæ lacrymæ apud nos dicuntur vulgo *Manne en larmes*. In officinis nostris post eas Mannæ lacrymas Manna Calabra, & ea quæ in Apulia circa Garganum montem, hodie sancti Angeli dictum colligitur, pluris æstimatur, licet non admodum sicca sit, & aliquantulum flavescens: deinde Sicula, quæ alba & sicca magis: tandem ea quæ in agro Romano, *La Tolfa*

dicto, prope Centumcellas colligitur, quæ sicca, opaca magis, & gravior, minoris est pretii.

Analysi Chymica, Mannæ electæ ℔ij. in B. V. distillatæ præbuerunt phlegmatis limpidi, odoris & saporis expertis ℥ij. ʒvj. gr. xlviij. quod tamen Heliotropii tincturam subrubram effecit. Deinde massa residua exsiccata, & in pulverem redacta, & per retortam distillata exhibuit liquoris limpidi & manifeste acidi ℥j. ʒj. liquoris rufescentis, empyreumatici, tum acidi, tum aliquantisper urinosi ℥ix. ʒv. olei tenuissimi, rufescentis ℥ij. olei crassioris resinosi & in grumos concreti ℥ij. ʒiiij. Massa nigra in retorta residua pendebat ℥vj. ʒv. gr. xij. dura, compacta & saporis expers, quæ per horas octo igne reverberii calcinata, donec nullum amplius fumum emitteret, reliquit cinerum fuscorum ʒvj. gr. vj. ex quibus salis alcali fixi ʒij. lixivio extractæ fuerunt. Partium deperditio in hac distillatione fuit ℥vij. ʒij. gr. xij. in calcinatione ℥v. ʒvij. gr. vj. Itaque Manna constat sale essentiali seu Tartaro copioso, & exigua portione salis Ammoniaci multo sulphure, tum tenui, tum crasso involutis.

Mannæ vis solutiva Galeno non innotuit, licet Dioscoridi non ignota videatur; quippe qui Elaiomeli bilem & crudos humores detrahere pronuntiat. Actuarius inter Græcos primus de Manna solutiva mentionem facit, cum ait: ,, Perquam moderate purgat Cassia nigra & Manna. Cas- ,, sia quidem tribus aut quatuor drachmis sumpta vix moveret alvum: ,, Manna vero etiam majore modo quam Cassia sumenda est, & fla- ,, vam bilem simplici ratione pellit. ,, Arabes virtutem clementer purgandi ipsi tribuerunt, & guttur thoracemque leniendi, ac ventriculum detergendi. Apud recentiores Medicos frequentissimus est illius usus ad alvum blande solvendam, serosos humores subducendos & spissam ac viscidam primarum viarum saburram eliminandam. Mitissimum habetur medicamentum catharticum, quod tuto senibus, pueris, fœminis etiam prægnantibus & delicatis exhiberi potest.

Convenit præcipue, inquit Rolfincius, frigidis morbis, complexionibus & regionibus temperatis, humorum acrimoniam demulcet, lentorem dissolvit. Unde in catharris & tussi a pituita tenui & acri initio feliciter exhibetur: illam enim pituitam per intestina statim præcipitat. In morbis pectoris, præsertim ubi pulmones pituita tenaci ac viscida infarciuntur, ut in asthmate humorali, admodum proficua est. In biliosis affectionibus cœterisque in quibus adest inflammatio, ut in pleuritide, peripneumonia, & abdominis tensione a bile spissa & æstuante, valde prodest, humorem solvendo & per alvum subducendo; quidquid in contrarium dicant nonnulli.

Calidis temperaturis nocet, inquit Rolfincius, & morbis calidis, nisi acida illi admisceantur, ut Tamarindi: alias vertitur in bilem, calidæ siccæque cacochymiæ fomitem subministrat. Picrocholis periculosam esse Rondeletius, & Duretus existimant. Revera illis non exhibenda est solutiva illa Medicina, nisi adsit purgandi necessitas: si vero purgatione opus sit, tunc nullum aliud catharticum tutius, & mitius exhiberi potest debite temperatum acidis, Tamarindis nempe, cremore Tartari, succo Limonum, vel Nitro purificato, Sale polychresto, vel etiam pulpa Cassiæ.

Tande

Tarde eam operari scribit Mesuæus, unde eam cum aliis purgantibus admittendam esse monuit; quod Medici recentiores observaverunt, qui eam cum Cassia, Senna, Rhabarbaro, &c. præscribunt. Iis quoque stipatur incommodis, quod facile fermentescat, seu, ut loquitur Hofmannus, habeat flatuosum quid: quare consulit decoctam illam exhibendam esse. Interim levis sit oportet decoctio, monente Rolfincio; ne tota evanida reddatur, aerea levi exspirante substantia. Objiciunt tandem quod humores colliquet, serososque tantum vacuet, quod siccitatem afferat, & sitim; quibus de causis non ita pridem spectatissimis practicis suspecta fuit.

Verum si quis scrupulosius cathartica singula expenderit, nullum occurreret quod suis non obnoxium esset incommodis, utpote cum omnia, teste Galeno, naturæ quandatenus adversari videantur; quod potissimum de hydragogis intelligendum est, quæ non solum intestinorum membranas vellicando actionem suam exerunt, sed etiam massam sanguineam & lympham in primis fermentando & dissolvendo.

At vero quandoquidem purgantibus, imo & aliquando hydragogis opus est, Manna præferenda est; cum inter purgantia efficax sit, & inter hydragoga ejus sit qualitatis, ut minus noceat. Si quid habet acrimoniæ, demulceri potest Tamarindorum aut Cassiæ consortio quibuscum paulisper bulliendo temperatur. Si vero stimulo egeat, Senna aut Rhabarbarum ei admisceantur: potentius adhuc acuitur, & efficacius Tartari stibiati granis aliquot in plures doses distributis, uno pro singula dosi. Sic absque ulla molestia, nausea, vomitione, aut torminibus copiosa seri biliosi evacuatio promovebitur. Itaque Manna commodum satis, & benignum erit medicamentum, modo, sicuti cætera purgantia, occasione opportuna legitimaque methodo exhibeatur.

℞. Mannæ Calabræ ℥ij. Crystall. Mineral. ʒj. Dissolve in jusculo alterante. Sumat æger ad alvum blande emolliendam.

℞. Mann. electæ ℥ij. Tamarindor. ℥j. Bulliant in seri lactis ℥xij. Fiat colatura in duas doses dividenda, unius horæ intervallo propinandas.

℞. Mann. Calabræ ℥iß. Rhei el. & salis vegetab. ana ʒj. Bulliant leviter in decocti radicum Graminis & Cichorii sylvestris ℥vj. Colaturæ adde succum acidum expressum ex Malo Aureo Citreo.

℞. Medull. Cass. cum nucl. ℥j. Mann. Calabræ ℥jß. Salis polychresti ʒj. Bull. in aq. Cichor. ℥vij. Fiat colatura, in qua dissolve Syr. de Pomp. comp. vel florum Persicor. ℥j. Fiat potio mane jejuno ventriculo exhibenda duabus horis ante jusculum.

℞. Medull. Cass. recens extract. e siliquis cum nucleis ℥iij. Mann. Calabr. ℥ij. Bulliant in decocti Hord. ℥xij. Fiat colatura, in qua dissolve Tartari stibiat. gr. vj. Dividatur liquor in duos haustus quarta quaque hora exhibendos, interjecto jusculo.

℞. Mann. Calabr. ℥iij. Tartar. stib. gr. v. Dissolve in aq. puræ ℔ij. Fiat colatura per cyathos propinanda.

℞. Mann. Calabr. ℥ß. vel ʒvj. Lactis vaccini ℥iij. Coquantur, & exhibeatur colatura infantibus.

℞. Mann. Cal. ℥ij. Salis comm. ʒß. Dissolve in aq. comm. bullientis ℥iiij.

In dissolutione contunde Amygdalas amaras n. vj. & adde lactis vaccini ℥iiij. Fiat colatura cum expressione. Calida sumatur.

℞. Foliorum Oriental. ʒijß. Cinnamomi & Coriandr. ana ʒß. Glycyrrhiz. rasæ, & contus. ʒij. Sal. vegetab. ʒi. Macerentur in aq. limp. ℥viij. per sex horas. In colatura dilue Mann. Cal. ℥ijß. Clarifica cum ovi albumine & Aceti fortis ℥ß. Fiat potio.

℞. Mann. Cal. ℥ij. Folior. Or. ʒij. Rhei el. minutim concisi, & Salis polych. ana ʒj. Macerentur per duas horas in jusculi vitulini ℔ß. cum folior. Oxytriphyl Acetosæ, Chærefol. Pimpinell. Lactuc. Portulac. & Cichor. sylv. ana m. j. Fiat colatura, in qua contunde corticem exteriorem flavum plurium Citreorum tenuiter sectum. Coletur denuo, & calens exhibeatur.

℞. Mann. Calabr. & Confection. universalis ana ℥j. Bull. in aq. Plantag. ℥vj. Fiat colatura propinanda in diarrhæis & dysenteria.

℞. Mellis aerei ℥jß. Electuar. Cathol. cum Rh. duplicato ℥j. Bulliant paulisper in decocti Gram. ℥vj. Fiat colatura, cui adde olei Amygdalar. dulcium ℥j. Propinetur in colicis doloribus & viscerum inflammatione, ubi purgatione opus est.

In Opiatis purgantibus & alterantibus loco Conservæ Manna adhiberi potest.

℞. Mann. elect. ʒiij. Pulver. Jalap. gr. xij. Pulver. Cornachin. ℈j. Aquil. alb. gr. x. Syr. de Rhamno cathartico q. s. Fiat bolus hydragogus.

℞. Mann. elect. & Croci Martis cum rore Majali pp. ana ℥ß. Myrrh. Croci Or. & Aquil. alb. ana ʒij. Aloes lotæ, Cremor Tartar & Gumm. Ammoniac. ana ʒiij. Diagryd. ʒjß. Misce cum Syr. de Cichor. Comp. c. Rh. q. s. Fiat s. a. Massa pilular. mensentericar. ad usum, quarum dosis ʒß. quotidie, vel ʒj. tertio vel quarto quoque die.

Usurpatur Manna in Electuar. Diacarthami, hydragogo eximio *Renaudæi*, Confectione Hamech correcta *Charas*.

Præter Calabram Mannam occurrit etiam Manna Gallica seu Brigantiaca, *Manne de Briancon*, quod prope Brigantium in Delphinatu ex Laricibus fluat: unde Manna Laricea quoque dicitur. Candida est, & in exiguos grumos coacta, modo sphæricos Coriandri crassitie, modo oblongos majoresque, sapore dulci saccharino, grato & tantisper resinoso. Hic Parisiis raro in usum venit, eo quod Italica longe inferior sit: multo minus enim purgat.

Laricea illa Manna est succus nutritius arboris, quæ Larix folio deciduo conifera, *J. B.* vulgo *Meleze*, cujus descriptionem exposuimus, cum de Terebenthinis egimus. A vigesimo Junii die ad finem Augusti ex foliis per diversa temporis intervalla exsudat, annis tantummodo, quibus cœli temperies calida & sicca est: pluviosa enim tempestate Manna nulla apparet; difficillime a Laricis foliis, quibus tenaciter adhæret, divellitur. Rustici porro ad Larices mane appulsi fasces arborum securibus in terram decutiunt, multos ramorum acervos sub arboribus in umbra asservantes. Sic succus ille mollior adhuc quam ut colligi possit, intra viginti quatuor horarum spatium inspissatur & indurescit: tum colligitur; soli exponitur, ut omnino siccescat, & a foliolis permixtis, quantum fieri potest, separatur.

Hanc

Hanc Mannam roris speciem esse quidam asserunt. Verum Lobelius & Pena tradunt Laricis ramos in vinariam cellam æstivo tempore asportatos, Mannam postero die demonstrasse: quo experimento evidens est Mannam illam esse Laricis succum, non vero cælestem rorem.

Alia autem Mannæ specie in Oriente utuntur, quæ fluit ex tenui frutice qui Alhagi Maurorum, *Rauvolfii Histor. Lugd.* 94. Genista-spartium spinosum, foliis Polygoni, *C. B. Pin.* 394. Frutex est cubitalis & altior, cujus ex radice mediocriter longa, fusca, assurgunt surculi recti, tenues, duas lineas circiter crassi, molles, virides, incani; a quibus alterno ordine hinc inde sparsi nascuntur ramusculi innumeri, propemodum ac teretes, densissimo spinarum uncialium acutissimarum, gracilium, flexiliumque stipatu referti. Folia ovata, quatuor lineas longa, sesquilineam lata, colore glauco, singula ad singularum spinarum exortum adhærent. Flores ex media spina viridi singuli exeunt parvuli, papilionacei, dilute purpurascentes, cum vexillo retrorsum inflexo. Floris pistillum abit in siliquam pollicem circiter longam, teretem, sesquilineam crassam, recurvam, ex multis partibus tumentibus quasi articulatione conjunctis compositam, & in totidem loculamenta divisam, Ornithopodii siliquæ similem, coloris punicei, leviter incanam, & in duas partes dehiscentem. In singulis ejus loculamentis reconditur semen rubrum, ovatum vel reniforme, lineam circiter longum. Tota plana sapore adstringente donatur. Abunde nascitur in Ægypto, Armenia, Georgia, Persia, circa montem Ararat & Ecbatanas, & in quibusdam insulis maris Ægæi. Sæpe Cuscuta circumvolute reperitur. Lacrymam rubram adstringentem, narrante Aug. Lippi, nonnunquam fundit in Ægypto Sanguini Draconis similem.

In ejus frondibus, caulibus & ramis præcipue apud Persas, inquiunt Rauvolfius & Tournefortius, colligitur Manna, quam illi populi *Trunschibin*, Arabes vero *Tereniabin* & *Trungibin* vocant. Hæc mensibus æstivis calidioribus in guttas erumpit, quæ deinde in grana seminibus Coriandri paria rufescentia indurantur. Ex his massa componitur a collectoribus una plerumque cum foliis, spinulis, & aliis sordibus. Non minoris efficaciæ foret quam Manna Calabra, si sordibus & foliis purgaretur. Exhibetur ad indigenis ad 24. drachmas seu ad ℥iij. quia sæpissime plus foliorum habet quam succi concreti.

Clarissimus Tournefortius non dubitat quin sit illa Tereniabin *Serapionis* & *Avicennæ*, qui scripserunt ejusmodi Mannam roris instar e cœlo cadere in frutices quosdam spinosos.

DE

DE GUMMI-RESINIS.

ARTICULUS PRIMUS.

De Ammoniaco.

Ammoniacum nomen duplici substantiæ concessum fuit, scilicet sali cuidam tum nativo, tum arte facto, & concreto cujusdam plantæ succo. De sale inter mineralia mentionem fecimus; nunc de succo nobis agendum est.

Ammoniacum & Gummi Armoniacum, *Off.* Ἀμμωνιακὸν, *Dioscoridis*: Ἀμμωνιακὸν θυμίαμα, *Galeni*: Gutta Hammoniaca, *Latinorum*: Raxach & Assach, *Arabum*: vulgo *Gomme Ammoniaque*. Succus est concretus inter gummi & resinam medius, dum manibus tractatur lentore mollescens, modo in majores glebas coactus, & ex grumis congestus, unguibus lactei coloris nitentibus aut rufis disseminatis per substantiam coloris obsoleti & fere fusci, ut Benzoini mixtioni amygdaloidæ non inepte possit comparari, modo in lacrymas seu grumulos densos solidosque concretus, Thuri non dissimiles, foris flavescentes vel fuscos, intus candidos aut flavescentes, nitidos & splendentes; sapore primum dulci, postea amaricante; odore fragranti, ad Galbanum accedente, sed virosiore. Sub dentibus facile diducitur sibi cohærens, magisque albescit: carbonibus accensis injectum in flammam exardet, & aceto vel aqua calida solvitur. Ex Alexandria Ægypti affertur.

Lacrymæ pro usu interno glebis anteponuntur. Eliguntur majores, puræ, aridæ, quæ nullis arenis, terra, aut aliis rebus extraneis sordescunt. Glebæ vero probantur sinceræ, quæ multa grana pura permixta habent. Si sordibus coinquinatæ fuerint, ab illis purgantur, solvendo in aceto, percolando, & inspissando; sed hæc præparatio multum de partibus ejus tenuibus & volatilibus aufert.

Dioscorides θραῦσμα dicit illud Ammoniacum, quod nitidum est & in lacrymas concretum; & φύραμα quod impurum est, terræ arenulatumve particeps. Narrat liquorem esse Ferulaceæ cujusdam arboris, quæ nascitur in ea Lybiæ parte quæ est juxta Hammonis templum. Ille frutex, inquit, ἀγασυλλίς dicitur: illum vero Plinius Metopion nominat.

Revera Ammoniacum lactis instar vel sponte vel per vulnera fluit ex quadam nondum descripta planta umbellifera, ut manifestum est ex seminibus, quæ in glebis hujus gummi sæpe reperiuntur, foliaceis nempe & anethinis similibus sed majoribus. Planta vero nascitur in ea Africæ parte quæ Ægypto ad occasum adjacet, quæque hodie dicitur Regnum de Barca, in quo fuit olim templum celeberrimum Jovi Ammoni dicatum, unde gummi nomen.

Analysi Chymica, ex gummi Ammoniaci selecti ℔ij. distillaverunt phlegmatis limpidi, rufescentis, odorati & subacidi ℥vj. ʒj. gr. xxxiiij. phlegmatis urinosi ℥j. ʒvj. olei limpidi, flavescentis, odorati ℥ij. ʒv. gr. xlviij. olei rufescentis & fusci, spissioris ℥vij. ʒij. Massa nigra in retorta resi-

residua pendebat ℥viij. ʒvij. quæ per horas xx. in crucibulo calcinata reliquit cinerum fuscorum ℥j. gr. xij. ex quibus per lixivium extracta sunt salis alcali fixi gr. lxj. In hac distillatione partium jactura fuit ℥v. ʒij. in calcinatione vero ℥vij. ʒvj. gr. lx.

Per hanc analysim liquet, Ammoniacum multo sulphure, tum crasso, tum tenui, componi cum sale Tartareo & Ammoniacali, pauca vero terra.

Ammoniacum partes duras emollit, humores crassos incidit, lentos ac tenaces resolvit, collectos discutit. Asthmaticis prodest, cruda pulmonum tubercula dissipat, hepatis, mesenterii, lienis & uteri scirrhos resolvit, menses suppressos promovet, obstructiones aperit, articulorum tophos discutit, & alvum nonnumquam blande subducit. Ejus substantia intus exhibetur a ℈ß. ad ʒj. Sub forma emulsionis, electuarii, boli vel pilularum. extrinsecus in scirrhis, tophis, scropulis & tumoribus durioribus aut contumacibus resolvendis adhibetur.

℞. Gumm. Ammon. elect. ʒß. Dissolve in mortar. cum aq. Hyssopi ℥iiij. vini albi ℥ij. Colatura fit pro duabus dosibus in asthmate.

℞. Gumm. Ammon. & Flor. Benzoin. ana ʒß. Balsam. Sulphur. anis. q. s. M. F. bolus ad pulmonum infarctus dissolvendos.

℞. Gumm. Ammon. purissim. ʒjß. Flor. Benzoin. ʒj. Pulver. Milleped. ʒiij. Extract. Croci, Balsam. Peruv. ana ℈ß. Balsam. Sulphur. Terebenth. q. s. M. Fiant Pilulæ a Rich. Morton. in phthisi scrupulosa incipiente plurimum commendatæ. Dosis gr. xij. ter die.

℞. Gumm. Ammon. Aloes lotæ ana ʒj. Myrrhæ folior. Senn. pulver. Croci ana ʒß. Syr. de Absynth. q. s. M. Fiant Pilulæ in uteri & viscerum obstruct. Dosis ℈j. quotidie mane jejuno ventriculo.

℞. Gumm. Ammon. pulv. Milleped. ana gr. xx. Æthiop. Mineral. ʒß. Conserv. flor. Calendulæ q. s. M. F. bolus singulis diebus exhibendus ad scrophulas, purgando quarto quoque die cum bolo sequenti.

℞. Gumm. Ammon. Aquil. albæ ana gr. xvi. Trochiscor. Alhandal gr. x. Syrup. flor. Persicor. q. s. Fiat bolus.

℞. Gumm. Ammon. Aloes, Croci Martis aper. ana ℥j. Cinnamomi, Nuc. Mosch. ana ℥ß. Tartar. Vitriol. ʒij. Conserv. florum Calendul. ℥iij. Syr. de Absynth. q. s. M. F. Electuarium. Dosis ʒij. bis die in mensium suppressione, & in hepatis, uterique obstructionibus.

℞. Gummi Ammoniaci & cremoris Tartari ana ℥j. Sennæ pulver. ʒvj. Diaphoretic. Mineral. ʒiij. Agaric. Trochiscat. ʒij. Trochiscor. Alhandal ℈ij. Diacryd. ℈j. Electuar. Catholic. vel Benedict. laxativ. ℥ij. Syr. flor. Persicor. q. s. Fiat Electuar. cujus dosis erit ad ℥iij. alternis diebus exhibenda in mesenterii obstructionibus inveteratis.

℞. Gumm. Ammon. & Emplastri de Cicuta ana. Misceantur, & fiat Emplastrum extrinsecus scirrho hepatis, lienis aut mesenterii admovendum.

℞. Gumm. Ammon. q. lib. Olei Caryophyllor. aromaticor. & olei Amygdalar. dulcium ana q. s. Fiat linimentum ad tumores scrupulosos & articulor. tophos resolvendos.

Oleum

Oleum flavum vel rufescens per retortam ex Gummi Ammoniaco extrahitur, in asthmate & difficili respiratione commendatum. Oleum vero nigrum ultimo prodit, ad tumores scrupulosos resolvendos utile.

Ammoniacum usurpatur in Pillulis de Ammoniaco *Quercetani*, Pilulis fœtidis, Tartarei *Bontii*, Pilulis de Sagapeno *Camilli*, Mesentericis *Charas*, Electuar. aperiente cathartico, & Electuar. antihydropico *Ejusdem*, in Emplastro Diachylo cum Gummi, de Cicuta, de Meliloto, Divino, Oxycroceo, Magnetico *Angeli Sala*, & Opodeltoch *Paracelsi*, cujus hæc est descriptio.

♃. Olei commun. ℔jß. Lithargyrii præparati ℥ix. Lapid. calaminar. præparati ℥ij. Coquantur ad Emplastri duritiem. Tunc adde ceræ flavæ ℔j. Olei Laurin. ℥iiij. Gumm. Galbani, Opopanacis ana ℥iij. Myrrhæ, Thuris, Mastiches ana ℥ij. Ammoniaci, Bdellii, ana ℥j. Radic. Aristolochiæ rotundæ ℥ij. Croci Martis adstringentis, Mumiæ, Magnetis præparati, Magister. Coralllior. albor. rubior. Terebenthin. Venetæ ana ℥ß. Olei Succini crassioris, Camphoræ ana ʒj. Croci Oriental. ʒß. Fiat Emplastrum s. a.

ARTICULUS SECUNDUS.

De Assa fœtida.

Assæ nomen duobus succis concretis tribuitur in officinis, quorum unus Assa dulcis dicitur, & est Benzoinum de quo inter resinas jam actum est: alter Assa fœtida ob vehementem graveolentiam dicitur. De hoc nunc agimus.

Assa Fœtida, *Off.* Σίλφιον, *Dioscoridis & Theophrast.* Ὀπὸς, *Hippocratis*; ὀπὸς Μηδικὸν, παρθικὸς, κυρηναϊκὸς, *Nonnullorum*: Laser & Laserpitium, *Plinii & Latinorum*: Althit, *Avicennæ*: Σκορδόλασαρον, *Quorumdam recentior. Græcorum*: Hingh, *Persarum & Indorum*: Stercus Diaboli, *Nonnullorum*. Est Gummi-resinæ species compacta, ceræ instar lenta & tequax, ex variis splendentibus grumis, partim albicantibus aut flavescentibus, partim rufescentibus, incarnatis aut violaceis, in glebas grandiores coacta; odore viroso, ad Allium accedente, sed vehementiore; sapore amaro, acri, mordace. Hujus duæ species prostant in officinis: una impura, turbida ac sordescens; altera pura, subrubens, translucens, quæ multas elegantes, albas lacrymas habet. Ex Persia & India orientali ad nos transportatur. Probatur recens, fragrans & fœtida, non nimis pinguis lacrymis seu grumis puris & translucidis referta. Vetus, unctuosa, nigra, opaca, arena, corticibus, similibusque coinquinata rejicienda est.

Celebris fuit ille succus apud veteres non solum ad medicamenta, sed etiam ad intinctus & embammata. Ejus duæ species distinguebantur, ratione loci ubi nascebatur: alius Cyrenaicus, qui in Cyrenaica Africæ Provincia colligebatur præstantior: alius Medius & Persicus, qui ex Media & Perside afferebatur, vulgatior, & minoris pretii. Cyrenaicus odorem Myrrhæ vehementem spirabat, teste Dioscoride: Persici odor magis virosus, ad Allii vel Porri odorem

rem accedens, unde Scordolasarum dictus fuit. Non multum a Sagapeni odore discrepabat; quandoquidem Dioscorides Sagapeni odorem medium esse inter Silphii, & Galbani odorem, & Silphium Sagapeno adulterari narrat Cyrenaicus itaque a Persico differebat, quod odorem minus viriosum haberet, halitum oris, sicut vulgaris, non adeo inficeret, nec diu odorem in ore superstitem relinqueret.

Succus Cyrenaicus jam Plinii tempore non amplius reperiebatur. Unus tantum caulis Laserpitii tunc temporis in Cyrenaica Provincia repertus Neroni Principi missus fuit. Nec jamdiu Romam aliud invehebatur Laser, quam quod in Perside, Media aut Armenia large nascebatur, sicut hodie adhuc ibi nascitur.

Magna fuit inter scriptores controversia de Assa fœtida, *Off.* utrum illa esset Silphium, Laser, & Succus Cyrenaicus veterum, necne? Hæ autem fuerunt eorum dubitandi rationes.

1. Quod Laser apud veteres tanta esset in existimatione, ut Cyrenæi Batto fundatori suo, obsequii & gratitudinis causa, Silphii plantam obtulerint; & numisma cusum fuerit, in quo ex una parte Batti effigies expressa erat, ab altera Cyrenæi regnum, & Silphium Batto offerentes apparebant. Unde proverbia: Batthi Silphium, & Silphio dignus. Idemque Cyrenæi Delphis Apollini quotannis Silphii caulem ex agri sui opibus offerebant.

2. Quod inter condimenta palato magis grata, & inter medicamenta præstantiora, tum Cyrenaicum, tum Persicum, & Medicum Laser recenserentur. Quod Plinius testatur, *Lib.* 19. *cap.* 15. 570. *T.* 3. Ab his „ (tuberibus nempe & fungis) proximum dicetur auctoritate clarissimum „ Laserpitium, quod Græci Silphion vocant, in Cyrenaica Provincia re„ pertum; cujus succum vocant Laser, magnificum in usu medicamentis„ que, ad pondus argenti denarii pensum .. Multis jam annis in ea terra „ non invenitur, &c. Diuque jam non aliud ad nos invehitur Laser, „ quam quod in Perside aut Media, & Armenia nascitur large, sed mul„ to infra Cyrenaicum, &c. "

3. Quod præstantissimum Silphium, Cyrenaicum nempe, odore blando, & gustu grato donatum fuisse a pluribus diceretur; in quo longe videretur discrepare ab Assa fœtida nostra, utpote graveolente, fœtidissima, & omnibus nunc præsertim Europæis adeo execranda, ut Stercus Diaboli nominetur.

Verum si tanti fuerit pretii Silphium apud Cyneræos, Græcos & Latinos; non minor est apud Persas, & Asiaticos populos ferme omnes Assæ fœtidæ æstimatio: ea enim cibus Deorum, ab ipsis nuncupatur. Nec ad illam obtinendam durum illius messis laborem recusant, super aspera montium juga, sub deurentis solis ardoribus per plures dies perrantes.

Nec Assa fœtida Silphium palato magis gratum fuit, cum odorem adeo virosum & vehementem exhalaret, ut Κάκοσμον φυτάριον a nonnullis dictum fuerit. Econtra Indi, quibus Assæ fœtidæ esus familiaris est, suaveolentem eam judicant, & pro re lautissimi saporis habent.

Præterea non exigenda hæc res est ad gustum nostrum. Multa enim, qua odore, qua sapore placuisse antiquo ævo liquet, quæ hodie ingrata sunt ac fœ-

fœtent. Mali Citri odorem plerosque veterum execratos esse scimus. Hæc gustuum morosa diversitas hodie quoque regnat. Multi ab Allio in tantum abhorrent, ut halitum eorum pati nequeant, qui id esitaverint, tantum abest, ut ipsi gustare sustineant. Aliis tamen adeo sapidum condimentum est, ut in carnes quibus vescuntur, illud passim infarciant: adeo verissimum est super saporibus non movendam esse disputationem. Eamdem in odoribus levitatem nostra vidit ætas. Tam grata ante quinquaginta annos ex Moscho aromata ita obsoleverunt, ut posteris forsan illius indoles obscura futura sit, quibus scilicet ejusdem graveolentiam seu noxium odorem cum pristina suavitate componere difficillimum videbitur.

Nec aliter judicandum est de illo Silphio præstantissimo Cyrenaico, cui nonnulli comparative sane odorem blandum, & saporem gratum assignaverunt. Dioscorides succum Cyrenaicum Persico minus virosum esse dicit; sed odorem virosum non omnino illi denegat. A Persico in eo tantum differre pronuntiat, quod animum non adeo inficeret, nec diu odorem in ore superstitem relinqueret, & quod lenissimum halitum daret.

Cum igitur de Persia ut loco natali Laseris, & Assæ fœtidæ hodie fere omnes conveniant; cum usus hodie idem sit apud Indos Assæ hujus, qui apud veteres Laseris fuit, existimatio eadem; cum Assa in Perside hac ætate eodem prorsus modo præparetur, quo olim Silphii Succus; ac denique cum Cyrenaici Silphii succus a Persico non differat nisi fœtoris remissione: ideo concludendum est, Silphium, Laser, & succum Cyrenaicum veterum, atque fœtidam Assam officinarum, non esse succos diversi generis, & inter eos perparum interesse discriminis.

Planta, quæ Græcis Silpium dicebatur, Latinis vero Laserpitium, secundum Theophrastum, & Dioscoridem, radice erat multa crassaque; caule, qui Maspetum vocabatur, simili Ferulæ; folio Apio simili; semine lato, & foliaceo: unde a quibusdam φυλλον, folium dicebatur; succus vero ex caule & radice profluens a quibusdam Græcorum Οπος per excellentiam, & Οπος Σιλφιυ, a Latinis Laser nominabatur.

Omnes hujus plantæ partes in usum medicum, & culinarium veniebant. Non tantum autem succum distinguebant ratione regionum ex quibus advehebatur, sed etiam ratione partis ex qua prodibat; sic alter ex caule καυλίας, alter ex radice ριζίας dicebatur: vilior hic est. Sunt, inquit Theophrastus, veluti certæ mensuræ cædendæ radicis, quibus quantum conferre putant ad futuram cæsuram reservantes, reliquum abscindunt; quæ quidem cædendæ radicis mensuræ adhuc observantur in Persia, ut paulo post videbimus.

Verum enimvero quæ ab illis auctoribus de illo succo ejusque planta scripta sunt, tantum abest ut illius historiam dilucidarent, ut econtra illam majori obscuritatis caligine involverint. Garcias ab horto folia Coryli ipsi tribuit. Jacobus Bontius eumdem succum ex duplici planta extrahit, scilicet ex planta quadam sarmentosa, Sali aquaticæ fere simili, & ab alia radicibus crassissimis Raphanos referentibus, & foliis Tithymali. Quidam Mandesso unam esse fruticosam plantam, sarmentosam, foliis parvis Orizæ similibus dicit; alteram

ram vero Rapi folio, colore viridi folia Ficuum referente. Alii Phylliteæ speciem esse volunt. Ullusque nihil certi de hac planta pronuntiaverat, donec Engelbertus Kæmpferus, dum Persiam, & Indiam peragraret indagandæ hujus herbæ cupidine motus; 40. vel 50. milliarium iter emetiretur laboriosa peregrinatione, ac tandem genuinam, & acuratissimam illius historiam, & descriptionem *in amænitatibus exoticis* promulgaverit.

Planta, sicut & succus in Persia *Hingiseh*, & per Indiam *Hiing* sæpe indiscriminatim nuncupantur. Usitatius tamen est vocabulo *Hingiseh* plantam, *Hiing* ipsam lacrymam exprimere. Itaque Hingiseh *Persis*: Umbellifera, Levistico affinis, foliis instar Pœoniæ ramosis, caule pleno maximo, semine foliaceo, nudo, solitario, Brancæ ursinæ vel Pastinacæ simili, radice Assam fœtidam fundente, *Kempfer. amœn. exot. fasciculo* 3. 535. Radicem habet ad plures annos restibilem, magnam, ponderosam, nudam, extus nigram, in solo limoso lævem, in sabuloso scabram, & quadantenus rugosam, ut plurimum Pastinacæ instar simplicem, sæpe paulo a capite duabus vel pluribus divaricationibus brachiatam, cujus fastigium e tellure prominens fibris setarum instar surrectis, ex fusco rufis, rigidis confertim stipatur velut in Peucedano: cortex ei pinguis est succosus, facile, dum radicem solo extrahis, abscedens, concavitate glabra, & humida: substantiam obtinet ponderosam, instar Rapæ solidam candidissimamque, plenam succi pinguis, albissimi, fœtidissimi, porraceo odore nares horride ferientis; qui ex ea collectus, Persis *Hing*, Europæi. Assa fœtida appellatur. Folia sero Autumnos ex vertice progerminant sex, septem, & pro radicis magnitudine plura vel pauciora, quæ per brumam luxuriose vigent, adultoque Vere exarescunt. Folium autem est ramosum, planum, longitudinis cubitalis, folii Pœoniæ, ut plurimum figuram, Levistici substantiam, colorem, & lævitatem exhibent: odorem obtinet succi odore remissiorem, saporem cum amaritie, & aromatica acredine hircosum. Structura constat ex scapo & ramo: scapus spithamalis, & amplius longitudinis est, humano digito tenuior, quadantenus striatus, nervosus, coloris herbacei, circa basim ex mutuo complexu canaliculatus, cætera teres. Ramus alas refert impariter adversas quinque, rarius septem, palmaris, & amplius longitudinis; oblique surrectas, imas superioribus longiores: alæ utrinque in lobos dividuntur incerto numero plures, inæqualis magnitudinis oblongos, & quadantenus ovatos, in aliis plantis perangustos, longiores, ad costam usque, & largiori intervallo distinctos, adeoque pauciores, & solitarios, quasi singula folia referant; in aliis vero latiores, breviores, & ob parciorem divisionem continuos: finibus sive incisuris plerumque ovatis vel orbiculatis, pro vario naturæ ludentis genio, qui sæpe in foliis diversarum ejusdem speciei plantarum adeo discrepat, ut ejusdem speciei folia esse vix appareat. Lobi autem oblique surrecti sunt, subtus angusto ductu per costæ latera demissi, coloris ex glauco virentis, læves, exsucci, rigidi, fragiles, prona facie subconcavi, nervo donati unico tenui, qui a costa per longitudinem inæqualiter decurrit, raro lateralibus aliis sociatus: magnitudo incerta est, quam reducere ad longitudinem triuncialem, latitudinem plus minus pollicarem

liceat.

liceat. Ante radicis interitum, qui ut plurimum sera ætate evenit; una cum foliorum fasciculo emergit caulis simplex, rectus teres, quodammodo striatus, glaber; herbaceus, in orgyjæ (*brasse*), sesquiorgyjæ vel majorem longitudinem luxuriose exsurgens, crassitie in imo quanta manus complexum superat, ex qua paulatim factus tenujor in ramos paucos, hi vero in umbellas, ferulaceorum lege, divelluntur. Foliorum vestitur rudimentis per intervalla palmaria alternatim consitis, quorum bases latæ, membranosæ, turgidæ, caulem inæqualiter & utcumque decussatim amplexantur; dilapsæque impressis signant vestigiis genicula mentientibus. Medulla farcitur geniculis haud intercepta, copiosissima, candidissima, fungosa, paucis permixta fibris brevibus, vagis, in longum exporrectis. Umbellæ pedali, aliæ spithamali vel breviori stylo nixæ in radios explicantur plusculos 10. 15. 20. in orbem dispersos, qui singuli quasi subalternas umbellas reddituri in radiolos paucos alios 5. vel 6. biuncialis longitudinis terminant, axillis brevibus tenuissimisque sustentantes semina nuda ac surrecta. Semen est planum, foliaceum, ex fusco rufum, figuræ ovatæ, phondylii vel Pastinacæ hortensis semini non absimile, hoc tamen paulo majus, & nigrius, quadantenus pilosum sive asperum, tribus notatum striis, una per mediam longitudinem, reliquis per fimbriam arcuato ductus ad apices utrinque productis: odore donatur exiguo, porraceo, sapore gravi, acute amarescente: medullam seu verum semen in medio fovet atram, compressam, figuræ ex ovato mucronatæ. Flores Kæmpferus non vidit, sed ex aliorum relatione præparvos dicit, & in albidum pallentes: auctor pentapetalos esse non dubitat.

In Persia hæc planta nascitur; & omnis Assa fœtida, quæ in Europam affertur ex sola Persia venit. Non ubique tamen reperitur, in duobus tantummodo hujus Regni locis crescit, nempe in campis, montibusque circa *Heraat* emporium Provinciæ *Chorasaan*, & in Provincia *Laar* supra montium jugum quod a flumine *Cuur* usque ad urbem *Congo* secundum Persici sinus tractum extenditur, duabus, tribus, pluribusque parasangis (3600. *pas*) a littore. Utrobique tamen succi ferax quocumque loco planta non est; sed circa Heraatum, saltem, quæ campestre desertum occupat; in tractu Laarensi, tantum illa, quæ crescit in montibus vicinis territorio & tepido *Disguun*, quæ his regionibus ultra citraque germinat, vel succi inops est, non reddituta colligenti operæ pretium; vel si redditura fuerit, non colligitur. Ultra Disguunum herba dulescere dicitur, & fœtorem pene exuisse; adeo ut caprarum greges foliis vescatur avide, & eorum esu mire pinguescant. Solum amat sabulosum, cum interspersso limo aridum, & saxosum. Raro in solo humido aut terra pingui reperitur.

Plantæ duplicem nonnulli constituunt speciem; unam quæ lacrymam stillat parcam, macriorem, odoris & virtutis debilioris, quæ *Hus jeb* dicitur; alteram quæ succum uberiorem profundit, pinguiorem, fœtidiorem, ideoque præstantiorem. Verum Kæmpferus illas plantas non differre nisi ratione soli natalis asserit.

Longævitatem radici miram esse narrant, & æmulam vitæ humanæ; ex quo mon-

monstrosam aliquando magnitudinem consequitur. Si loci conditio ferat, nec in Ferulam (quod aliquando accidit) prima ætate efferatur, longitudinem ulnæ & peræ humanæ crassitiem assequi affirmant: cum mediæ ætatis est, furæ vel brachii; annuam vero pollicis crassitiem exhibere, cui longitudo proportione semper respondeat. Nulla radix invenitur, quæ ante Ferulæ productionem succum non fundat: si vero suo relinquatur fato, in caulem serius ocius assurgit, & semen gignit; quo producto, exhauritur radicis succus, arescit planta, atque radicitus moritur.

Omnis Assa fœtida nunc ex radice manat sauciata. Nulla autem ex caulibus, vel sponte fluens, vel arte expressa amplius colligitur; ac proinde nulla est amplius in scapariam & radicariam veterum divisio. Radix quadriennio minor parum lactescit, & nunquam secatur: quo autem vetustior & major, eo majorem impertitur lacrymæ copiam. In transversum dissecta summum discum perfundit lacteo suo succo; inspecta attentius duplicem prodit substantiam, aliam firmiorem & fibratam, aliam magis spongiosam, congenerem & mollem. Exsiccatæ radici evanescit omnis mollior substantia; fibrata remanet, & in stupeam quasi medullam contrahitur, dum rugosus cortex de amplitudine sua parum amittit. Succus ex utriculis suis recens emanans, candidissimus, liquidus, & pinguis est, cremori lactis exacte similis; adeoque omnis exors lentoris: ad aeris vero solisve contactum colorem subfuscum induit, & coalescens lentorem quoque. Fœtor virtutis index quo major est, eo meliorem Assam testatur: at ille in recenti lacryma vehementissimus est; & cum eo quem concreta & antiquior redolet, qualem Europa recipit, nullo modo comparandus. Kæmpferus affirmat unam recens effusæ drachmam majorem spargere fœtorem quam centum libras vetustioris, quem siccum aromatarii nostrates venumdant.

Theophrastus *in sua Plantarum Historia* refert certas esse cædendæ radicis mensuras. Et revera certus modus certæque mensuræ in cæsione radicis ad succi extractionem adhuc in Persia observantur. Ea est autem illius collectionis ratio a Kæmpfero relata, quæ absolvitur quatuor actibus seu excursionibus ex vicinis pagis ad Hingiferorum montium juga.

1. Collectores ad montes affluunt medio Aprilis, quo tempore hujus plantæ folia pallescunt, & à vigore suo in marcorem declinant; & per vasta montium spatia secedunt, procul sese dissociantes: ita ut qui ex compacto in communem censum colligere proposuerunt, seu singulæ domus, seu familiæ cognatæ, seu vicatim & a pluribus initæ societates, alium occupent montis tractum, quem ad messem inibi instituendam sibi assignant. Solet societas quatuor vel quinque hominum sibi vindicare circiter bis mille stirpes. In hoc tractu plantas unusquisque æmula alacritate adortus, primo terram quæ radicem in circuitu proxime ambit, compactam videlicet, ope ligonis, quo armatur, ad palmi spithamæve profunditatem eruit; ita ut modica longitudine radix nudam se prodat. 2. Scapos foliorum transversa manu apprehensos intorquendo a radice avellit: ab impedimento quoque fibrarum quæ hirsutam mitram referunt, radicis fastigium repurgat, quo remoto rugosam calvariam exhibet. 3. Terram manu vel ligone rarefactam radi-

radici rursus ad verticem usque circumponit. Tum avulsa folia, & si quod aliud herbæ genus adest, in fasciculos aptata his radicibus imponunt, superaddito lapide, ne a vento hic sæpe vehementissimo longe lateque auferantur & dispergantur. Hoc opus est tegumento, quo a radiis solaribus radix nuda tueatur; quia ab iis semel percussa intra diem putrescit. Radicibus sic præparatis (quod intra triduum fere absolvitur), collectores relictis montibus lares repetunt.

Elapso triginta vel quadraginta dierum intervallo, turba colligentium ad montes affluens socialiter secedit in loca quæque sua, ut ex radicibus priori actu præparatis liquoris tributum exigat. Instrumentis ad hoc necessariis muniri debent, scilicet cultro acutissimo pro radice resecanda, spathula pugillari ferrea lato fronte ad abradendam lacrymam, patella seu calyculo fœmori affixo, in quo succi ablatam portionem subinde recondant, & gemina corbe ex humero bajulanda pro reponenda, & reportanda collecti succi annona. Notandum est societatem unamquamque loci illius tractum quem messi suæ diligit, atque ideo omnem in eo radicum copiam in duas classes dividere, circa quas, missa alterutra, alternis diebus occupetur, quandoquidem, ablato succo, radix unius diei integri intervallum requirit, tum pro recuperando quem transmittat liquore novo, tum pro effusi necessaria quadam inspissatione.

Collectores statim atque ad hunc locum pervenerunt, singuli singulas accurrunt ad radices; remotisque umbraculis, egerunt manu aliquam terræ ambientis portionem, quanta operationi obstaret. Quo facto, radicis verticem, quousque hirsutus fuerat, per transversum abscindunt; ita ut truncus discum exhibeat planum, in quo exsudans liquor post biduum excipiendus sine defluvii periculo subsistere possit.

Tum ut in priore actu sauciatam radicem a sole rursus defendunt ea cautione, ne fasciculus herbaceus impositus discum attingat, hoc fine in arcum quodammodo cogendus, emanantem succum alioquin discussurus.

Postero die in alterum locum migrant, atque eodem modo radix truncatur, omnique studio rursus operitur. Tertio die in priorem locum regressi, remotis umbraculis, liquorem in superficie depositum spatha extergunt, & subinde deponunt in receptaculum quod fœmori inhæret. Tunc remota terræ accumbentis portione quanta sectioni obest, arescentem disci superficiem resecant, ablato tantum orbiculo tenuissimo vix culmum avenaceum crasso. Satis enim est, si vel extima, quæ poros claudebat, superficies auferatur, quo possint præ siccitate occlusi ductus succum dimittere. Collectores subinde patellas deplent, & in receptacula majora, vel in folia humi strata gummosum succum deponunt, ut soli expositus magis indurescat. Sic diversum a nativo candore colorem induit pro partium mollitie, & situ diverso qui torrentes radios inæqualiter admittit: radice cooperta, labor finitus est. Quarto die ad alterius loci radices redeunt. Gummosus succus colligitur; remoto terræ obstaculo, radices rescinduntur, rursusque conteguntur. Sicque secundus actus peragitur, singulas radices alternis diebus ter secando, & succum bis colligendo. Tunc radices per octo vel decem dies intactæ relinquuntur; & annona omnis in corbes congesta, humeris incumbente

per-

pertica, domum transportatur, singulis quatuor vel quinque hominum societatibus spolium librarum circiter quinquaginta referentibus. Hujus primæ collectionis lacryma non habetur pro Assa optima, sed inferioris notæ.

3. Postquam radicibus mora octo vel decem dierum pro recuperando succo indulta est, ad novam messem iterum auspicandam accedunt, ad radices primæ classis; remotisque umbraculis, & impedimentis terræ, nova colligitur lacryma; abscissoque summo orbiculo, vulnerata radix herbis operitur. Postero die secundam classem adeunt; & sic alternis diebus eadem operatio per tres vices in eadem radice instituitur, ac tandem radices denuo coopertæ relinquuntur.

4. Exacto domi triduo, collectores ad radices redeunt; & ambæ radicum classes ter alternis diebus relecantur. Denique sectione intermissa, radicum reliquiæ non opertæ relinquuntur, libero aeri, & radiis solaribus expositæ, & brevi intermorituræ: sic Hingifera messis ut plurimum absolvitur. Nam si radices grandiores, idest, vicenariis majores reperiantur, non tam cito dimittuntur, nisi postquam fere exhaustæ fuerint.

Analysi Chymica, ex Assæ fœtidæ electæ ℔ij. prodierunt phlegmatis lactescentis, Allii odore perfusi, acidi ℥v. ʒiij. rufescentis, tum acidi, tum urinosi ℥j. ʒvij. olei fœtentis, flavescentis, fluidi, & limpidi ℥ij. ʒij. gr. xxxvj. rufi, & spissioris consistentiæ ℥xj. ʒv. gr. xxiiij. Massa nigra in retorta residua pendebat ℥ix. ʒij. quæ per horas 30. in crucibulo calcinata reliquit cinerum leucophæorum ℥ij. ʒiiij. gr. xxxvj. ex quibus salis fixi salsi gr. xij. extracta fuerunt. Partium in distillatione deperditarum quantitas fuit ℥ij. ʒiiij. gran. xij. in calcinatione ℥vj. ʒv. gran. xxxvj.

Per hanc analysim patet Assam fœtidam componi ex sulphure fœtido, tum tenujore, tum crasso copioso, non mediocri salis acidi portione, exigua volatilis urinosi salis quantitate, modica terra: unde compositum exsurgit salino-sulphureum, cujus portio non mediocris spiritu vini solvitur, & major pars aqua calida.

Prisci Medici multas, & præclaras virtutes Laseri tribuerunt: narrant illud intus sumptum paralysi, & nervorum vitiis mederi, menses, & urinam ciere, concoctioni ciborum plurimum conferre, mentem ab ægritudine recreare, venena telorum, & serpentum extinguere; corpora pinguefacere, pesti, & malignis morbis mederi, hydropi, ictero, pleuritidi, contractionibus spasmodicis, asthmati, respirationi difficili, tussi, & raucedini conferre, externe admotum lienes tumidos resolvere, admotum vulvæ menses movere, pedum clavos ferro circumscarificatos mixtum ceræ extrahere, venenatis vulneribus, animalium venenatorum ictibus, ulceribus non maturescentibus, carbunculis excrescentibus circa sedem, podagricis doloribus, & rheumaticis plurimum conducere.

Garcias ab horto, & alii asserunt nullum medicamentum simplex per totam Indiam majore in usu esse quam fœtidam Assam, tum in Medicina, tum in condiendis cibis. Eam enim solent Indi fere omnes, & præsertim Baneanes suis jusculis, & oleribus commiscere, confricato primum ex ea lebete; nec alio condimento utuntur omnibus in cibis.

Sumunt quoque Affam tanquam medicamentum ad dejecti appetitus fastidia tollenda, stomachum roborandum, flatus discutiendos; & venerem excitandam.

Galenus tamen, *L.* 8. *de Simpl.* omnes Silphii partes flatulentæ essentiæ esse pronuntiat, ac proinde coctu difficiles; foris tamen impositas corpori efficaciores esse, & potissimum succum, cui admodum attrahentem facultatem tribuit, & præterea vim excrescentias emolliendi, & liquandi.

Plinius quoque Laser cum cibis mixtum difficilis coctionis accusat: inflationes, & ructus producere, & urinæ noxium esse dicit. Insuper illius usum in odontalgia timet, magno experimento hominis qui se ea de causa præcipitavit ex alto. Addit etiam Laser tauros inflammare naribus illitis. Unde nec temere externe admovendum est.

In Europa Assa fœtida non solum ex condimentis procul rejicitur, sed etiam in medicamentis propter odoris gravitatem rarius usurpatur: utiliter tamen in colicis flatulentis, in hystericis affectionibus, cum externe, tum interne præscribitur. Convenit quoque pro pellendis mensibus, lochiis, & secundinis: diaphoresim, & sudores potenter movet: humores malignos a centro ad circumferentiam pellit, unde plurimum confert in febribus malignis, variolis, & morbillis: nervorum quoque affectionibus, sicut & paralysi medetur. Præscribitur a granis xij. ad ℈j. vel etiam ad ʒij. usque. In asthmate cum ovo sorbili sumpta commendatur, & tanquam efficacissima prædicatur contra vim Opii, & cœterorum narcoticorum: odore mulieres a suffocatione hysterica liberat: externe admota potenter emollit, & resolvit; unde ad lienis tumores resolvendos commendatur.

Tinctura antihysterica ex Assa fœtida cum spiritu vini tartarizato præparatur; cujus dosis ad ʒij.

℞. Assæ fœtid. ʒß. Salis Ammon. gr. xviij. Extracti Papaver. Rhæad. q. s. M. F. bolus ad diaphoresim provocandam.

℞. Assæ fœtid. & Myrrhæ ana ℈j. Extract. Croci gr. ij. cum conserv. flor. Calendulæ q. s. ad menstrua provocanda.

℞. Assæ fœtid. ℈j. Castorei gr. vj. Succini pp. xx. Extracti Melissæ q. s. Fiat bolus in passione hysterica.

℞. Assæ fœtid. granor. Juniper. & Castor. ana ℥ß. Mellis ℥iiijß. Fiat Electuar. cujus dosis ʒj. adversus soporem nimium ab Opio aut aliis narcoticis assumptis.

Assa fœtida usurpatur in Pulvere hysterico *Charas*, Trochiscis de Myrrha, Balsamo uterino, & Empl. pro matrice.

AR-

ARTICULUS TERTIUS.

De Bdellio.

QUid sit Βδέλλιο Βδέλλιον veterum Græcorum ; & utrum ad nos usque pervenerit, non plane constat. Triplex Bdellii genus Dioscorides distinguit. Primum est lacryma arboris Sarracenicæ, & est Gummi translucidum, taurini glutinis in modum, intus pingue, liquescens facile, ligni ac sordis expers, gustu amarum, suffitu odoratum, ungui simile. Alterum sordidum est, nigrum uberioribus glebis in offas convolutum, Aspalathi odore, ex India advectum. Tertium ex Petra oppido, siccum, resinosum, livescens, sed facultate secundum.

Galenus, *L. Simplicium medicamentorum*, de duplici Bdellio mentionem facit : Scythico uno, quod atrius est & resinosum magis ; Arabico altero colore dilucidiori & humido, & facile mollescente.

Plinius de Bdellio hæc tradit. „ Vicina est Bactriana in qua Bdellium „ nominatissimum. Arbor nigra est, magnitudine Oleæ, folio Roboris, „ fructu Caprifici naturaque. Gummi alii Brochon appellant, alii Mala- „ chran, alii Maldacon, nigrum vero & in offas convolutum Hadrobo- „ lon. Esse autem debet translucidum, simile Ceræ, odoratum, & cum „ fricatur, pingue, gustu amarum citra acorem. Nascitur & in Arabia, „ Indiaque, & Media, ac Babylone. Aliqui Peraticum vocant ex Media „ advectum, fragilius hoc & crustosius amariusque ; at Indicum humi- „ dius & gummosum. "

Ex his liquet quam increta sit Bdellii historia in veterum scriptis. Nec ab Arabibus magis illustratur, quandoquidem Serapio duo Bdellii genera constituit : unum Judaicum, quod Avicenna Mochel Judaicum nominat, & ipsum Dioscoridis Bdellium videtur esse ; alterum cujusdam plantæ Palmæ similis fructum esse tradidit. Hoc Mochel Mecchense ab Avicenna dicitur.

Nec super hanc rem neoterici consentiunt. Quidam enim Myrrham legitimum Bdellium esse existimaverunt, teste Matthiolo. Sunt qui Anime verum Bdellium esse putant, inquit Clusius. Alii, Olivo teste, pro Bdellio carbunculos, alii crystallum intelligunt. C. Bauhinus apud Matthiolum sex Bdellii differentias habet.

1. Majoribus glebis rufum, & cum frangitur, in plurimos gramulos dissiliens, mediocriter splendens.

2. Minoribus glebis subfuscum, intus rufum, cum frangitur, in duas partes quasi dissectum se dividens, translucens, densum, lentum, glutinosum, pingue, & lacrymas albas calido in loco emittens.

3. Nigrum, intus in nigro rufum, glutinosum, mediam inter Thus & gummi Cerasorum qualitatem resipiens.

4. Nigrum quoque, sed intus fulvum, purpureo colore, maxime translucens, molle, glutinosum, Cerasi gummi simile, ejusdemque saporis.

5. Colore & sapore priori simile, sed intus pallidis aut candicantibus maculis distinguitur.

6. Pallidum aut candidum, grumis oblongis, mediocribus, multis, longis, guttis densatis concretum, amarum, ingratum, omnibus speciebus acerrimum.

Samuel Dale duas Bdellii species, *in sua Pharmacologia* describit. Primum, inquit, est substantia gummosa & resinosa, pinguis, Ceræ instar, tenax, glutinosa, coloris ex ferrugineo nigricantis, ad Myrrham accedentis, cujus saporem & odorem æmulatur. Ex Arabia, Media, & India advehitur. Secundum est substantia resinosa, duriuscula, nigricans, friabilis, in guttas concreta & indurata, sapore & odore præcedentis. Ex Ganea affertur.

Petrus Pomet, *in sua rei medicamentariæ Historia*, observat plurimas gummi species sub Bdellii nomine in officinis reperiri, modo resinam Americanam ex arbore *Courbaril* manantem & Anime dictam, modo resinam alterius arboris Caningæ seu Cassiæ caryophyllatæ, modo costi corticosi resinam, quam Gummi *Alouch* nominat, aut alias minus notas.

At vero quod in officinis nostris pro genuino Bdellio habetur, a priori specie a Samuele Dale descripta non differt: & est Gummi-resina in glebas diversæ figuræ & magnitudinis concreta, extus Myrrham vulgarem aliquando referens, coloris ferruginei rubentis, aliquando ex fusco nonnihil rufescentis, intus quodammodo pellucida, & taurino glutini aliquatenus similis, fragilis, in ore mollescens & dentibus adhærens, sapore subamaro, longe remissiori quam in Myrrha; odore non insuavi, præsertim dum incenditur: flammam concipit & quidem pertinacem, licet cum crepitu, cujus in superficie granula exsudantis glebæ hinc inde nonnunquam apparent. Sæpius cum Myrrha in Cistis permixtum reperitur, & nonnunquam cum Gummi Senegal. Hæc substantia, si non est præstantius Dioscoridis Bdellium, saltem ad illud proxime accedit.

De arbore Bdellifera nihil certi traditur. Describente Plinio, nigra est, magnitudine Oleæ, folio Roboris, fructu Caprifici. Alii arbori Myrrhæ eam valde similem faciunt: & Thevetus affirmat se bis mille Myrrhæ & Bdellii feraces arbores in eadem sylva simul crescentes vidisse. Lobelius & Pena inter alias merces se multos hujus ligni surculos expiscatos tradunt, solida substantia, cortice duro, nigricante, spinis multis rigidis & crassiusculis horrentes. Unde quærit Samuel Dale an sit arbor lactescens aculeata, foliis quernis, Americana, (Bdellifera forte,) sive arbor Bdellium ferens in America, *Plukn. Phytogr. tab.* 145.

Bdellii altera pars aqua solvitur, pars altera spiritu vini aut oleis. Accenditur, & flammam emittit luculentam & durabilem, licet comburendo crepitus aliquos edat propter partem salino-aquosam cum resina permixtam. Tota ejus substantia spiritu vini tartarizato, alcalinis liquoribus, vino aut aceto solvitur.

Bdellio vis emolliendi tribuitur; & ea quidem potentior, dum recens est. Insigniter etiam discutit, aperit, atque abstergit, sed alia atque alia ætate: si discutere velis, mediæ ætatis sumendum est; si abstergere tantum, quo vetustius, eo melius. Interne rari est usus. Commendatur tamen in affectibus pectoris, tussi, respiratione difficili,

pul-

pulmonum apostemate, ad urinam ciendam & calculos expellendos. Pilulæ de Bdellio in fluxu hæmorrhoidali valde laudantur a plurimis, præsertim Solenandro, Foresto, & Riverio, si ʒj. exhibeatur. Potenter enim fluxum inhibet, in primis si accedat suffitus Bdellii receptus per anum. Externe tumores mollit & resolvit, abscessus maturat, vulnera recentia sanat.

℞. Bdell. optimi ʒxij. Sem. Ammeos ʒiij. Myrobalanor. Chebular. Indor. Belliricor. Emblicor. Conchar. Venerear. ustar. Succini pp. ana ʒijß. cum Mellis rosati q. s. Fiat massa Pilular. Dos. ʒj. in fluxu hæmorrhoidali.

Usurpatur in Mithridatio *Damocratis*, Trochiscis Cyphæos, Pilulis fœtidis, Unguento Apostolor. Emplastro diachylo, gummato, divino *Paracelsi*, stiptico, diabotano *D. Blondel.*

ARTICULUS QUARTUS.

De Euphorbio.

Euphorbium, *Off.* Εὐφόρβιον, *Dioscoridis*: Euforbion, *Arabum*. Est gummi-resina concreta in guttas vel lacrymas ex pallido flavescentes aut coloris aurei, splendidas, modo rotundas, modo oblongas, ramosas & cavernosas, saporis acerrimi, exurentis, nauseosi; odoris expers. Affertur ex Africæ regionibus a mari remotissimis per Selam urbem, vulgo *Sale*; in Barbariam; unde in Europam transvehitur.

Eligitur purum, siccum, pallidum vel flavescens, & acre, quod levi linguæ contactu totum os accendit.

Dioscorides refert Euphorbium tempore Jubæ Lybiæ Regis detectum fuisse. Plinius vero dicit ab ipso Rege Juba compertum, & nomen sui Medici Euphorbi fratris celeberrimi Antonii Musæ, Cæsaris Augusti Medici, impositum fuisse. Observat tamen Salmasius *Tractatu de Homonymis*, Εὐφόρβης ἀκάνθης mentionem esse apud auctorem longe quam Juba est antiquiorem, Meleagrum scilicet Poetam æqualem Menippi Cynici, in quodam poemate Græco inscripto Στέφανος.

Planta dicitur Euphorbium antiquorum verum, *Commel. H. Med. Amstelod.* 23. Schadidacalli, *Horti Malabar.* 2. 81. Frutex est altitudine duorum hominum & amplius, nascens in arenosis; radice crassa, recta in terram descendente, fibras hinc inde emittente, intus lignosa, cortice exterius fusco, intus candido & lacteo circumvestita. Stipes qui e radice simplex oritur, trigonus vel tetragonus, quasi articulatus seu diversis nodis distinctus, marginibus inter nodos sinuosis, angulosis, & in angulis spinis rigidis, acutis, rectis, fuscis & nitentibus, binis munitus; cortice crasso, viridi, fusco constat & pulpa humida, albicante lacte turgida absque ullo ligno. In plures ramos expanditur sine frondibus; nisi particulas quasdam seu appendices, quæ in oris solitariæ &

ſpinis adſitæ prodeunt parvæ, rotundæ, craſſæ, lacteæ, & parvis; craſſis, planis, viridibus ac lacteis pediculis innixæ, foliolorum nomine inſignire quis vellet. Flores in oris naſcuntur maxime ex ſinibus cavis inter angulos extuberantes ſeu ſpinarum ordines intermediis, ex parre eorum profundiore terni, ut plurimum ſimul in uno pediculo parvo, ferme ſemiunciali, rotundo, viridi, lacteo, craſſo, recta exſurgente. Medius flos & major primo ſeſe expandit, cœteris conſequentibus priori adnatis, & ex adverſo poſitis, pedicelliſque minimis aut nullis fultis. Conſtant autem calyce monophyllo, ventricoſo, rugoſo, colorato, ore quinquedentato & perſiſtenti; petalis vero quinque, turbinatis, gibbis, craſſis, cum dentibus calycis alternis, unguibus margini calycis impoſitis. Ex eorum medio ſtamina plura, quinque vel ſex bifurcata, ſuperne rubra, inordinate aſſurgunt: piſtillum ſimplex breve germen gerit ſubrotundum, triquetrum, cum ſtigmatis tribus: floribus prodeuntibus, appendices foliaceæ ſeu foliola decidunt. Floribus ſuccedunt fructus ſeu vaſcula ſeminalia, tricocca, plana, lactea, primum virentia, dein ex parte rubentia, ſaporis adſtringentis; in quibus tria ſemina rotunda, extus cinerea, intus albicantia continentur. Sæpe in ſaccis coriaceis cum Euphorbio hujus plantæ fragmenta, capſulæ ſeminales & flores exſiccata reperiuntur. Tota planta ſucco acri, lacteo turget, qui, quacumque parte læſa, copioſe ex ea profluit. In Africa, Malabara, & India orientali creſcit. Videtur autem illud Gummi colligendi modus Malabaribus incognitus.

Analyſi Chymica, Euphorbii ℔ij. exhibuerunt liquoris limpidi, perſuſi odore ingrato, qualis ex oleo Olivarum diſtillato exhalat, ſaporis acris & aliquantiſper urentis abſque acido aut alcali manifeſto, ℥iij. ʒij. ille ſapor a ſubtili quodam ſpiritu analogo illis liquoribus qui ex Elleboro, Croco, & aliis extrahuntur: phlegmatis acidi, limpidi, rufeſcentis, empyreumatici odoris, ſaporiſque, ℥iij. ʒvij. gr. liiij. humoris rufi, qui partim acidi, partim alcali volatilis urinoſi valentioris notas præbuit, ℥j. ʒiij. gr. xij. olei fuſci, tum fluidi, tum ſpiſſioris conſiſtentiæ ℥xj. gr. xviij. Maſſa nigra compacta in retorta reſidua pendebat ℥viij. ʒij. quæ per 19. horas in crucibulo calcinata cinerum rufeſcentium ℥ij. ʒiij. reliquit; ex quibus ſalis alcali fixi ʒij. gr. lviiij. extracta fuerunt. Partium jactura in diſtillatione fuit ℥iij. ʒvj. gr. lx. in calcinatione ℥v. ʒvij.

De medicis plantæ Euphorbii viribus veteres nihil referunt. Malabares, narrantibus horti Malabarici ſcriptoribus, ex ejus radice addito pauxillo Aſſæ fœtidæ emplaſtrum præparant, quod ventri puerorum pro lumbricis enecandis commode ſuperimponitur. Cortex radicis contritus & ſumptus cum aqua alvum ſolvit. Stipes & rami contriti & aqua decocti juvant in doloribus podagræ, ſi pars affecta ejus fumo vel vapori exponatur.

Nulla apud Hippocratem de Euphorbii ſucco mentio eſt. Galenus & Dioſcorides de ejus purgandi facultate nihil memoriæ prodiderunt. Græci recentiores & Arabes inſignem ſerum ex toto corpore trahendi virtutem ipſi tribuunt. Eſt autem acerrimum omnium ardentiſſimumque hydragogum; adeo ut non ſine labore, animi defectu, ac ſudore frigido alvum dejiciat, & ſæpe inteſtina exulceret. Hinc monet C. Hoffmannus non

tu-

tutum esse Euphorbii usum interiorem, nequidem in visceribus refrigeratis. Mesues quoque illud tanquam noxium medicamentum intus exhiberi vetat, nisi prius iis commisceatur medicamentis, quæ acerrimam ejus vim retundere valeant. Fernelius scribit pericula ejus emendari, si diem unum maceretur in oleo Amygdalino, deinde exceptum mergatur in Citreo Malo acido, quod deinde massa obductum coquitur; cumque usus exposcit, datur a gr. vj. ad x. cum Mastiche, Cinnamomo, & Spica: at ubi corpus perturbari cœperit, danda subinde potio, quæ & refrigeret, & leniat. Alii illud tenuiter pulveratum in Malo Cydonio includunt, & coquunt in clibano. Alii aceto, succo Limonum vel Granatorum, aut phlegmate Vitrioli illud temperant. Verum enimvero cum parum tutæ sint illæ correctiones, cum Ludovico, Hoffmanno, Vvedelio, Timæo, & aliis, ab hoc carthartico abstinendum esse censemus, vel saltem in illis tantummodo affectibus usurpandum esse, in quibus viscerum membranæ paralysi affectæ nonnisi valentioribus, & irritantibus medicamentis commoveri possunt, ut in soporosis affectionibus, letargo, apoplexia, paralysi: tuncque a gr. ij. vel iij. ad vj. vel viij. Serapio, & Avicenna observant drachmarum trium pondere haustum potantem interficere, trium dierum spatio, erosis ab eo intestinis, & ventriculo.

Adeo tenuium est partium, ut vel odore solo sternutatorium sit: ejus oleo etiam perunctæ nares aquoso multo stillant humore: ejus pulvis naribus exceptus tantam excitat irritationem, ut sæpius hæmorrhagiam nimium provocet, & nonnumquam cerebri membranas inflammet.

Externe admotum humores lentos & crassos incidendo digerit, imo ruborem infert, inflammationem excitat, & nonnumquam exulcerat. Quapropter a Mesue commendatur tanquam proficuum resolutis, convulsis, stupidis, tremulis, cœterisque nervorum morbis a frigore oriundis, si ex Leucoii oleo lævigatum exterius inungatur. Jecori lienique inunctum eorum dolores a frigore, & flatibus provenientes tollere, occipiti confricatum veternosos obliviosos que juvare asserit.

Ex Fernelio quoque coxendicis & paralyticis confert. Ad hæc linimentis, & unguentis permiscetur. Hermannus tumores scirrhosos paucis diebus Euphorbio oleo soluto dissolvit.

Euphorbii usum egregium prædicant in carie ossium, & nervorum puncturis. Pulveratum inspergitur ossibus cariosis, vel solum, vel permixtum cum æquali portione radicis Iridis Florentinæ, vel Aristolochiæ rotundæ, aut cum aliis similibus.

℞. Euphorb. select. ℈j. Terebenth. Venet. ℥ß. Ceræ parum. Fiat unguentum calide applicandum loco puncturæ nervi.

Ex eo paratur Oleum de Euphorbio dictum. Usurpatur in Pilulis de Euphorbio *Quercetani*, Pilulis fœtidis, & in Philonio magno seu Romano.

Ob ejus vehementem acrimoniam nonnisi magna cum molestia pulveratur; cujus rei gnari Pharmacopolæ rusticis quibusdam, & conditionis infimæ viris terendum committunt, monentque ut a pila in aqua teritur, vultum avertant. Numquam tamen ab ejus feritate intacti redeunt: nam ejus polline, & vapore sur-

ſurſum elato, tam importune feriuntur nares & cerebrum, ut ſternutatio, acrimonia, calor, dolor confeſtim & ſimul ingruant.

ARTICULUS QUINTUS.

De Galbano.

GAlbanum, *Off.* Χαλβάνη, *Dioſcoridis*: Chene, *Arabum*. Subſtantia eſt pinguis, ceræ inſtar ductilis, ſemipellucida, ſplendens, mediæ quodammodo naturæ inter gummi, & reſinam, ſiquidem accenditur igne ut reſina, & ut gummi humore aqueo ſolvitur, non oleis; colore albicante, fere translucido, dum recens eſt, poſtea flaveſcente aut rufo; ſapore amaricante, acri; odore vehemente cum gravitate quadam viroſa. Ejus duæ ſpecies occcurrunt in officinis. Aliud in grumos ſeu lacrymas concretum, vulgo *Galbanon en larmes*: aliud in maſſas coactum, vulgo *Galbanon en pains*. Probatur Galbanum recens, purum, pingue, mediocriter viſcoſum, inflammabile, ex albicantibus & ſplendentibus grumis compactum. Fuſcum, ſordidum, arena, terra, lignove permixtum rejicitur. Ex Syria per Maſſiliam affertur.

Veteribus Græcis hæc lacryma cognita fuit. Illam Dioſcorides ex quadam Ferula ſtillare ſcribit, quæ Meropion dicebatur. Revera ſponte vel vulnere fluit, ex ferulacea ſeu umbellifera quadam planta, quæ dicitur Oreoſelinum Africanum, Galbaniferum, fruteſcens, Aniſi folio, *Inſt. R. H.* 319. Ferula Africana, Galbanifera, Liguſtici foliis, & facie, *Paradiſi Batavi*: Aniſum Africanum fruticeſcens, folio & caule rore cæruleo tinctis *Plukn. tom.* 12. Oreoſelinum Aniſoides arboreſcens, Liguſtici foliis & facie, flore luteo, Capitis-bonæ ſpei, *Breyn.* 2. *Prodr.* Ex radice craſſa; lignoſa, pallida, in aliquot fibras brachiata, caules pollicari craſſitie aſſurgunt ultra tres quatuorve cubitos, perpetui, lignoſi, rotundi, geniculati, albida, duriuſcula medulla farcti, & ramos aliquot brachiati. Singula caulium & ramorum internodia teguntur foliaceo quodam involucro, ex quo frondes egrediuntur Aniſi folia referentes, ſed ampliores, firmiores, acute inciſi, glauci, ſaporis & odoris acris. Caules, rami & folia glauco rore obducuntur. Flores in caulium cacuminibus umbellatim diſpoſiti naſcuntur puſilli, pentapetali, roſacei, lutei, quibus ſuccedunt ſemina tenuia, pene orbiculata, compreſſa, e fuſco ſpadicea, ſtriata, & in ambitu tenui membranacea ala marginata; ſaporis acris, aromatici, pungentis. Tota planta ſucco viſcido, lacteo, dilutiori turget, in lacrymam Galbano omnibus notis reſpondentem concreſcente, quem ſauciata fundit, licet paucum. Ex trimuli quadrimulive caulis geniculis ſua ſponte nonnumquam emanat. Sed caulem ſcinderes ſolent duobus vel tribus tranſverſis digitis a radice, unde ſuccus guttatim ſtillet: aliquot poſt horas concreſcit, induratur, & colligitur. In diverſis Africæ regionibus, Mauritania præſertim naſcitur, & in Perſia.

Longe alia planta eſt, quæ Ferula Galbanifera, *Lobelii Icon.* 779. dicitur,

tur, seu Ferulago latiore folio, *C. B. P.* 148. Ea enim Galbanum non profert, ut Cl. Tournefort. observavit, sed aliud Gummi genus intense rubens, nec vehementer olens.

Analysi Chymica, ex Galbani electi ℔ij. prodierunt phlegmatis rufescentis, odorati, subacidi ℥iij. ʒij. liquoris acidi, rufi ℥iij. ʒv. gr. xxxiiij. liquoris fusci, empyreumatici, partim acidi, partim alcalini ʒvij. gr. xxxvj. olei fluidi, fusci ℥j. ʒvij. gr. xxx. spissioris, & ex viridi fusci ℥v. ʒv. melleæ consistentiæ ℥vij. Massa nigra in retorta superstes pendebat ℥vij. ʒj. gran. xxxvj. quæ per horas 20. in crucibulo calcinata reliquit cinerum ʒv. gr. xlviij. ex quibus salis fixi non mere alcalini gr. xiij. lixivio extracta sunt. Partium jactura in hac distillatione fuit ℥ij. ʒiiij. in calcinatione vero ℥vj. ʒiij. gr. lx. Oleum per iteratas distillationes purgatum, colore cæruleo elegantissimo tinctum apparuit.

Galbanum vino, & aceto solvitur, sicut etiam aqua calida; non facile oleis, aut spiritu vini. Constat sale tartareo, & oleo crasso fœtido.

Galbanum intus sumptum viribus cum Ammoniaco convenit, licet paulo sit debilius. Pituitam tenacem dissolvit; unde asthmati conducit, & tussi veteri: flatus discutit, & colicis affectibus medetur: uteri obstructiones reserat, menses promovet, & purgamenta post partum, fœtum, & secundinas pellit: hystericos affectus ab uteri obstructione sublevat. Commendatur quoque adversus venena coagulantia. Ejus suffitus in uteri suffocatione, & epilepticis paroxysmis utilis est. Externe incidit, potenter attrahit, emollit, & maturat; eam ob rem plurimis emplastris admiscetur ad bubones, & anthraces maturandos, & scirrhosos tumores resolvendos. Affectiones hystericas umbilico admotum mitigat: spasmodicos intestinorum motus, artuumque convulsionem, & paralysim sedat super alutam extensum, & parti affectæ applicatum.

♃. Galbani & Gumm. Ammon. ana ℥ij. Vitriol. Martis Riverii ℥ß. Diacryd. ʒx. Syrup. de Rhamn. cathartico q. s. M. Fiat massa pilular. Dosis a gr. v. ad ℈j. in mensium suppressione, & retentis post partum purgamentis, modo absit inflammatio.

♃. Galban. Assæ fœtid. Myrrh. ana ʒj. Camphoræ, salis Succin. ana ℈ß. Boracis ℈ij. Syrup. de Arthemisia q. s. M. F. massa pilular. Dosis ℈j. in hysterica passione & purgamentis post partum suppressis.

♃. Galbani, Assæ fœtid. & Myrrh. ana ʒß. Castorei ℈j. M. F. Trochisci pro suffitu in hystericis paroxysmis.

♃. Galbani q. s. Dissolve in olei Succini & ol. Spicæ ana q. s. Fiat linimentum, quo partes convulsæ vel paralyticæ inungantur.

Ex Galbano paratur Galbanetum Theophrasti *Paracelsi*, quod præstantissimum habetur medicamentum in nervorum contracturis, spasmodicis affectionibus, colicis doloribus convulsivis, & membrorum paralysi externe illitum. Sic autem confici debet.

♃. Galbani ℔j. Gumm. Hederæ ℥iij. Ol. Terebenth. ℔ß. Oleor. Laurini & spicæ Lavandul. ana ℥j. Digerantur per duos treive dies: postea distillentur ex retorta. Liquor distillatus servetur ad usum.

Gal-

Galbanum usurpatur in Theriaca, Mithridatio, Diascordio, Unguento Apostolor. Balsamo uterino *Charas*, Ung. de Althæa, Emplastro de Galbano, dyachylo gummoso, de mucaginibus, diaphoretico, Manus Dei dicto, magnetico *Angeli Salæ*, divino, pro matrice, oxycroceo, stypti-co, diabotano *D. Blondel.*

ARTICULUS SEXTUS.

De Myrrha.

PLurima Myrrhæ genera veteribus fuerunt recensita, & ab illis parum accurate descripta, aut ab invicem distincta. Necnon etiam nunc hodie in Myrrhæ cistis plurimæ deprehenduntur glebæ sapore, odore, & consistentia diverse, modo odore Mirrhæ non insuavi, modo gravi & ingrato, modo intense amaræ, & nauseosæ, modo levi amaritie perfusæ, præter Bdellii, & Gummi Arabici glebas permixtas. Unde liquet aliquid interesse discriminis inter Myrrhæ lacrymas, prout ex diversis arboribus, vel ex diversis earumdem arborum partibus, vel ex iisdem arboribus pro diversa anni tempestate, pro cultura diversa, sponte vel inflictis vulneribus promanant.

Fuchsius Myrrham *Off.* non esse Myrrham veterum legitimam suspicatur, sed eam esse speciem deteriorem, quæ Caucalis, & Ergasine a Dioscoride cognominatur. Verum, ut opinor, illa diversa Myrrhæ genera hodie confusa nobis afferuntur.

Brassavolus aliique Myrrham nostram pro veterum Bdellio habuerunt. Verum Myrrha facile discernitur, quod amara sit, minus lenta, odoris acrioris & magis pungentis, quam Bdellium. Langius & alii Myrrham nostram reprobantes, Benzoinum pro veterum Myrrha usurpant. At ipso confitente, in Benzoino desideratur amaritudo, quam Dioscorides in Myrrha requirit. Itaque cum J. Bauhino, & aliis censemus legitimam Myrrham adhucdum hodie nobis afferri, quamvis cum Gummi sæpius permixtam. Nec obstat quod a veteribus Myrrha inter aromata suaviora numeraretur, cujus odore vina pretiosissima condiri solebant. Nam, ut jam alibi diximus, de saporibus & odoramentis non est disputandum; cum maxima sit circa illa hominum mutabilitas.

Myrrha duplex a veteribus distinguebatur; liquida seu Stacte, & solida seu glebosa. Myrrham liquidam seu Stactem duplicem adhuc constituunt; unam nativam, quæ vel sponte sudat ex arboribus, priusquam incidantur, cui nulla præfertur, inquit Plinius; vel ex recentibus exprimitur glebis, quarum interior substantiam nondum induruit, sed liquida adhuc, & oleaginosa deprehenditur. Tales quandoque occurrunt in officinis glebæ recentis Myrrhæ succo oleoso turgidæ, quam aromatarii Stacten etiam dicunt. Altera vero arte facta, quæ a veteribus præparabatur, erat recentis Myrrhæ cum modica aqua contusæ, & per organum expressæ liquamen hodie fere ignotum, & inusitatum. Sunt qui affirmant Styracem liquidum *Off.* stillatitiam ex Myrrhæ arboribus lacrymam esse, quæ Stacte veteribus dicebatur; quod cum

cum veritate nullo modo convenit. Styrax enim liquidus *Off.* ſuccus eſt, ut diximus, a Myrrha prorſus diverſus.

Solidæ Myrrhæ ſeu gleboſæ genera complura a veteribus recenſentur. Inter hæc Troglodytica, a Troglodytarum regione unde afferebatur ſic dicta, præſtantior a Galeno cenſetur; ſequens Minnæa, a Minnæorum pago. Hanc tamen Dioſcorides videtur improbare; niſi, ut quidam volunt, Myrrha Aminea *Dioſcoridis* diverſa ſit a Myrrha Minnæa *Galeni*; quod quidem decernere difficile eſt.

Nec prætermittendum eſt quod Galenus refert de Opocalapſo ſeu Opocarpaſo, quod Myrrham optimam mentiebatur, cum illa ſuo tempore permixtum ſæpius reperiebatur, nec ab illa facile diſtingui poterat. Succus erat venenatus, ſoporem, & ſtrangulationem præcipitem inducens. Et Galenus in ætatis ſuæ decurſu ſe multos vidiſſe refert mori; quod Myrrham, cui Opocarpaſum admixtum eſſe neſciebant, ſumpſiſſent. Cujuſnam plantæ, arboriſve, an herbæ ſuccus eſſet Opocarpaſum dictus, nemo veterum nos docet, nec recentiorum quiſquam adhuc novit.

De Myrrha quadam Bœotica Dioſcorides mentionem facit, quæ arboris cujuſdam in Bœotia naſcentis conciſa radix eſt. Hæc hodie omnino non cognoſcitur.

Myrrha itaque, *Off.* Σμύρνα, *Dioſcor.* Μύῤῥα, *Hippocratis*: Ler, Mur, ſeu Mor *Arabum*: vulgo *Myrrhe*. Succus eſt reſinoſo-gummoſus, in fragiles concretus glebas variæ magnitudinis, modo Avellanæ, modo Nucis magnitudine, modo majores; colore flavo, rufo aut ferrugineo; quodammodo pellucidas, nitentes, quæ confractæ venas albidas ſemicirculares ſeu lunares unguium modo oſtendunt; ſapore amaro, ſubacri, aromatico, nauſeoſo tamen; odore gravi, nares feriente, dum conteruntur, nec inſuavi ſuffitu, dum comburuntur. Probatur friabilis, levis, undequaque concolor, amara, acris, odorata. Nigra rejicitur, ponderoſa, & ſordibus inquinata. Defertur Myrrha ex ea Æthyopiæ parte, quæ regio Troglodytarum olim dicebatur.

De arbore quæ Myrrham fundit, nihil certi traditur.

Analyſi Chymica, ex Myrrhæ electæ ℔ij. per retortam diſtillatis prodierunt phlegmatis rufeſcentis, odore, & ſapore Myrrham referentis ℥iij. ʒiiij. liquoris acidi auſteri ℥iiij. ʒvij. gran. xxxiiij. liquoris, tum acidi, tum urinoſi ℥j. ʒv. olei rufi, limpidi, & odorati ℥j. ʒvij. gran. xxxij. olei fuſci, aliquantiſper empyreumatici, & ſpiſſioris conſiſtentiæ, ſyrupi inſtar ℥iij. ʒvj. gran. xxxvj. Maſſa nigra in retorta ſuperſtes pendebat ℥ix. ʒvj. gran. liv. quæ per 26. hos calcinata ruforum cinerum ℥ij. ʒiij. gr. xxxvj. exhibuit; ex quibus ſalis fixi ſalſi gr. xviij. lixivio extracta ſunt. Partium deperditio in diſtillatione fuit ℥vj. ʒij. gr. lxx. & in calcinatione ℥vij. ʒiij. gr. xviij.

Myrrha flammam concipit, ſicut Reſina: non tamen perfecte oleaginoſis, reſinarum more, diſſolvitur, ſed partim grumeſcit; nec etiam, gummi adinſtar, aqueis facile, & expedite diluitur, ſed in aqua relictæ major pars non diſſoluta limi inſtar diffluit. Spiritus vini rectificatus diuturniore digeſtione extrahit tincturam ſeu partem reſinoſam, gummoſa tantum remanente portione, odoris, & amaroris prorſus experte, quæ aqua diſſolvitur aut ſaltem molleſcit, & in mucum lentum ac viſcidum convertitur.

Tota

Tota dissolvitur spiritu vini tartarizato, aut consociato cum spiritu urinoso salis Ammoniaci.

Itaque Myrrha est concretum ex Resina, Tartaro, & Ammoniacali sale adeo accurate permixtis, ut a se invicem separari vix possint.

Myrrhæ vim exsiccantem, & abstersoriam moderatam Galenus tribuit: alii in ea virtutem insigniter resolvendi agnoscunt. Reipsa sanguinem crassum ac viscidum, bilem grumescentem, & humores glutinosos, & concretos potenter dissolvit. Unde intus sumpta commendatur in uteri, & viscerum obstructionibus. Menses, puerperarum purgamenta, & fluxum hæmorrhoidalem movet: placentam uterinam, & fœtum mortuum pellit: pulmonum infarctus discutit. In asthmate, tussi, & ad pulmonum tubercula, in ictero, & in scorbuticis, & cachecticis affectionibus utiliter præscribitur. Vermes interimit, tum insigni amarore suo, tum etiam humorem viscidum, quo ventriculi, & intestinorum parietes interni obducuntur, & ubi horum animalculorum ova reconduntur, solvendo, & foras amandando. Ventriculum roborat, ciborum concoctionem juvat, flatus discutit. In febribus malignis, putridis, & pestilentialibus, in variolis, & morbillis confert, putredinem arcendo, blandam diaphoresim excitando, & cutaneam eruptionem accelerando. In ulceribus, tum internis, tum externis tanquam Balsamum singulare commendatur. Corruptionem, & putredinem ulcerosam in quacumque corporis parte corrigit: unde in empiemate, ulcere pulmonum, hepatis, renum, uteri, aut cœterorum viscerum, & in dysenteria feliciter usurpatur. Exhibetur ejus substantia sub forma boli vel pilularum, raro soluta ob insignem amaritiem, a ℈ß. ad ʒß.

Externe attenuat, discutit; & egregium est traumaticum. Vulnera inveterata, quæ jam in ulcera convertuntur, a putredine verminosa præservat, & mundificat. Gangrænæ, & corruptioni vulnerum quæ ex defectu spirituum in parte læsa supervenit, atque cariei ossium medetur, sive cum decoctis aut tincturis, sive cum emplastris aut unguentis misceatur.

Verum Myrrha non semper innoxia; siquidem Myrrhæ odor, ut J. Bauhinus post Galenum observat, plurimis etiam sanis dolorem capitis inducit. Præterea Myrrha non solum menstruas fœminarum evacuationes pellit, sed etiam quascumque quocumque in loco sanguinis eruptiones excitat aut auget: quapropter illius usus in illis, qui sputo aut mictui cruento, aut aliis quibuscumque hæmorrhagiis obnoxii sunt, malum sopitum revocat. Neque etiam temerarie, & incaute gravidis mulieribus exhibenda est, ne abortum provocet.

Myrrhæ præparationes usitatiores sunt tincturæ, & olea.

Tinctura extrahitur cum spiritu vini rectificato; vel solo, quo pars resinosa sola dissolvitur, remanente gummosa, insipida, & inodora; vel consociato cum spiritu volatili urinoso salis Ammoniaci: & tum tota Myrrhæ substantia dissolvitur. Exhibetur utraque a gutt. v. ad ʒß.

Oleum fit, Myrrham per retortam igne blando, & gradatim aucto distillando: sic enim oleum cum spiritu acido extrahitur spissum, quod ab humore spirituoso separatum iterum cum multa aqua distillandum est, ut

ut limpidum obtineatur, tenue, & odorum. Alius quoque humor Oleum Myrrhæ per deliquium in officinis improprie dicitur, cum nihil aliud sit quam Myrrhæ liquamen, mediante humore sulphureo salino albuminum ovorum. Sic præparatur. Ova recentia ad duritiem cocta per mediam longitudinem in duas partes æquales incidantur; exemptisque vitellis, Myrrha electa pulverata cavitates albuminum impleantur. Albuminum medietates iterum junctæ, & filo leviter constrictæ, in cella vel alio humido loco suspendantur; ita ut Myrrhæ liquamen in vas aliquod vitreum sensim distillet. Humor ille blando igne in vase aperto ad quartæ partis diminutionem exhalet, & servetur ad usum. Commendatur ad lentigines, rugas faciei, & deformes vulnerum cicatrices delendas, si sæpius illinatur.

♃. Myrrhæ elect. gr. xij. Croci Martis aper. & Gumm. Ammon. ana gr. x. Syr. de Absynth. q. s. Fiat bolus mane, & sero exhibendus in mensium suppressione.

♃. Myrrh. gr. xv. Boracis ℈j. Cinnamom. gr. xviij. Fiat pulvis Conservæ Absynth. vel Calendulæ q. s. excipiendus. Fiat bolus ad menses suppressos, aut puerperarum purgamenta provocanda, & ad fœtum mortuum expellendum.

♃. Myrrhæ & Oliban. ana gr. xv. Croci pulver. gr. vj Balsam. Ægyptiaci q. s. Fiant pilulæ, incipiente phthisi, ad pulmonum tubercula resolvenda, ulcuscula sananda.

♃. Myrrh. Elect. ℈ß. Diaphor. miner. Viperinæ Virginian. ana ℈ß. M. F. bolus cum s. q. Syrup. Caryophyllor. hortens. in variolis, morbillis, & febribus maligni moris.

♃. Rad. Aristoloch. rotund. Ireos Florent. Euphorbii ana ℥j. Myrrh. Aloes ana ℥jß. M. F. pulvis ossi carioso inspergendus. Vel ex eodem pulvere extrahatur tinctura ope spiritus vini, ad putredinem carnium arcendam.

Trochiscis de Myrrha nomen fecit. Usurpatur etiam in Theriaca *Andromach.* Theriaca Diatessaron, Mithridatio *Damocr.* Conf. de Hyacinth. Philonio, Pilulis *Rufi*, de Agarico, catholicis *Poterii*, Elixir proprietatis *Paracelsi*, Oleo Scorpionum comp. Unguento martiato, Apostolor. mundificativo, de Resina, Emplastro de Meliloto, divino, oxycroceo, stiptico, & aliis.

ARTICULUS SEPTIMUS.

De Opopanace.

Opopanax, & Opopanacum, *Off.* Ὀποπάναξ, *Græcorum*. Succus est gummosus, & resinosus, concretus in grumos, Pisi circiter magnitudine, nunc majores, nunc minores, foris rufescentes, intus vero ex flavo albicantes, intense amaros, acres, graveolentes, aliquantisper nauseosos, pingues, friabiles tamen. Sordidissimas in glebas compactus subinde affertur ex rufo nigricantes, caulium festucis aut quisquiliis permixtas. Eliguntur lacrymæ nitidæ, pingues, friabiles, colore foris croceo, interne albi-

albido aut subfulvo, sapore amaro, odore gravi: niger improbatur, & sordidus. Affertur ex Oriente; sed ignoramus plane ex qua planta exsudet. Græcis notus fuit. Ex Papanace Heracleo dicto extrahitur, inquit Galenus, radicibus, & caulibus ipsius incisis. Quinam vero sit ille Panax Heracleus, incertum est apud auctores.

Analysi Chymica, ex Opopanacis purissimi ℔ij. prodierunt phlegmatis limpidi, odori, & subacidi ℥iiij. ʒiiij. humoris subrufi, acidi, empyreumatici ℥iiij. ʒv. gr. xij. humoris, tum acidi, tum urinosi ℥j. ʒvj. gr. lx. olei limpidi, tenuis, levis, rufescentis ℥j. ʒj. gr. lxvj. olei crassioris, spissioris, aqua gravioris, fusci ℥iiij. ʒj. gr. xij. Massa nigra in retorta superstes rara, & spongiosa pendebat ℥xj. ʒj. quæ per horas 26. in crucibulo calcinata reliquit cinerum fuscorum ℥j. ʒiij. gr. xxxvj. ex quibus lixivii ope salis alcali fixi ʒij. gr. xlij. extracta sunt. Partium deperditio in distillatione fuit ℥iiij. ʒiij. gran. lxvj. in calcinatione vero ℥ix. ʒv. gr. xxxvj.

Opopanax flammam concipit sicut Resinæ, aqua solvitur ut gummosæ substantiæ; sed aquam efficit lacteam ratione olei copiosi. Constat igitur ex Tartaro, sale Ammoniacali, & oleo arte conjunctis.

Intus sumptus humores viscidos, & crassos incidit, & dividit, flatus discutit, & alvum citra molestiam purgat. Unde in cerebri, & nervorum morbis, paralysi, epilepsia, asthmate humorali, veteri tussi, mesenterii, & viscerum obstructionibus, & mensium suppressione utiliter exhibetur a ʒß. ad ʒj. Externe tumores emollit, & discutit, scirrhos, nodos, & ganglia resolvit.

♃. Opopanacis ʒß. Croci gr. vj. Cinnamomi ℈j. cum Syr. de Absynth. q. s. M. F. bolus in mensium suppressione.

♃. Opopanac. Rad. Irid. Florent. Agarici levis ana ʒß. Syr. de Erysimo q. s. M. F. bolus in asthmate.

Usurpatur in Theriaca, Mithridatio, Hiera diacolocynthid. Trochyscis de Myrrha, Pilulis de Opopanace dictis, Pil. fœtidis, El. antihydropico *Charas*, Unguento Apostolorum, Empl. de mucaginibus, Manus Dei dicto, divino, stiptico, & diabotano, *Collectan. Pharmaceuticor. Penicher.*

ARTICULUS OCTAVUS.

De Sagapeno.

SAgapenum, & Serapinum, *Off.* Σαγάπηνον, *Græcor.* Sachabenigi sive Sechbenigi, *Arabum.* Succus est medius inter gummi, & resinam, modo guttis magnis constans veluti Thuris, modo in glebas magnas compactus, externe rufescens, intus corneo quodam colore præditus, sub dente vel etiam digito lentescens, albescensque; mordaci, & acri sapore; odore viroso, gravi, ad Porri, & Pinus saporem accedente, & quasi medio inter Assam fœtidam, & Galbanum. Candelæ admotus flammam concipit, & aqua, vino vel aceto super pruna incoctus totus resolvitur. Impuriores occurrunt in officinis glebæ concretæ, & veluti fusæ, colore obscuro aut sordido, sapore, & odore simili.

Com-

Commendatur Sagapenum pellucidum, foris rufum, intus, cum frangitur, candicantibus aut flavis guttis compactum, quod inter digitos, si tractetur, lentescit, odorem fragrantem gravem emittit. De quodam Sagapeno foris, & intus albo Charas mentionem facit, quod recens & optimum fuisse existimat : sed tale rarissime in officinis aromatariorum reperitur.

Græcis veteribus notum fuit. Dioscorides Ferulaceæ herbæ succum esse dicit, quæ in Media nascebatur. Hodie ex Persia & Oriente nobis adhuc affertur.

Planta ex qua stillat, ignota est. Ferulæ speciem esse conjiciunt ex caulis partibus & seminibus cum hoc succo sæpius intermixtis.

Analysi Chymica, ex Sagapeni purissimi ℔ij. prodierunt phlegmatis rufescentis, acidi, porracei odoris, saporis resinosi ad Juniperum accedentis, ℥vj. ʒiij. gr. xviij. humoris acidi, fusci aut crocei coloris ℥iij. ʒij. gr. xxxvj. liquoris alcalini urinosi ℥j. ʒj. olei limpidi, fluidi, viridis ℥j. ʒvj. gr. xlij. olei cærulei ℥iij. ʒij. gr. xlij. olei spissioris & ex fusco rufi ℥iij. ʒiij. gr. xij. Massa nigra in retorta superstes pendebat ℥viij. gr. lxvj. quæ per 20. horas in crucibulo calcinata cinerum ruforum ℥j. ʒiij. gr. xxxvj. reliquit ; ex quibus per lixivium salis fixi salsi ʒj. gr. ix. extracta fuerunt. In distillatione partium jactura fuit ℥viij. ʒvj. gr. xlij. in calcinatione ℥vj. ʒv. gr. xxx.

Sagapenum itaque constat ex sulphure, sale acido & volatili urinoso cum pauca terra : quæ compositum constituunt resinosum, & salinum Ammoniacale.

Arabicæ familiæ auctores inter purgantia medicamenta Sagapenum referunt, quamquam ea Sagapeni facultas a Græcis silentio fuerit prætermissa. Reipsa alvum movendi virtute donatur, sed adeo debili & ignava, ut cæterorum catharticorum stimulo egeat. Potentissime aperit, discutit, & attenuat, non leviter etiam abstergit. Inde commendatur in affectibus thoracis a crassa pituita oriundis, item in tumoribus duris, & callosis, præcipue partium nervosarum, necnon in capitis morbis diuturnis : in summa ubicumque humores crassi inspissati, & coagulati solvendi sunt & attenuandi. Intus sumitur a ℈j. ad ʒj. Usus obtinuit ut numquam solum usurpetur, sed semper cum aliis medicamentis propriis, & convenientibus mixtum, & quidem sæpius in pilulari forma ob ingratum saporem. Utiliter præscribitur in asthmate, obstructione, & tumore splenis, hydrope, nervorum morbis, spasmo, epilepsia, artuum tremore, & paralysi. Menses movet, at fœtum enecare dicitur : quare ab eo gravidæ mulieres abstinere debent. Præterea Mesue illud ventriculo, & hepati nocere asserit : quamobrem adstringentibus & roborantibus stomachicis temperatur, ut Spica, Mastiche, Cinnamomo, & aliis. Commendatur quoque ad quartanam, & ex eo Pilulæ parantur a Quercetano descriptæ, & dicuntur Pilulæ de Sagapeno *Camilli*, a quodam nempe Camillo Medico Genuensi celeberrimo.

℞. Sagapeni electi ʒvj. Ammoniaci purissimi ʒiij. Extracti Trochiscor. alhandal ʒj. Scammonii præparati ʒj. Salis gemm. ʒiß. Misce cum Syrupo violato acidulo tincto. Fiat massa, ex qua Pilulæ conficiantur Pisi aut Ciceris magnitudine. Unica Pilula exhibeatur initio paroxismi,

continuando per aliquot dies. Conducunt etiam pertinacibus affectibus debellandis, hypochondriacis, & viscerum infarctibus a crassis & glutinosis humoribus oriundis.

Tantam Sagapeno obstructiones tollendi potentiam Rolfincius tribuit, ut exterius etiam admotum, inquit, incantamenti instar, viscerum obstructiones tollat. Laterum dolores mitigat, scirrhosis lienis affectibus medetur, viscerum duritiem & obstructiones tollit.

Usurpatur in Theriaca *Andromachi*, Mithridatio *Democratis*, El. aper. cathartico *Charas*, & Elect. antihydropico *Ejusdem*, Hiera diacolocynthidos, Trochiscis de Myrrha, Pilulis fœtidis, Emplastro diachylo, gummato, de mucaginibus, Manus Dei, magnetico *Angeli Salæ*, stiptico *Crollii*, diabotano *D. Blondel*.

ARTICULUS NONUS.

De Sarcocolla.

Sarcocolla, *Off.* Σαρκοκόλλη, *Græcorum*: Ansarot, Anazaron & Anzurut, *Arabum*: vulgo *Sarcocole*. Succus est gummosus, aliquantisper resinosus, minutis, & veluti friatis constans, grumis albicantibus, aut ex albo rufis, aut rubentibus, spongiosis, friabilibus, micis lucentibus subinde mixtis; saporis subacris, amari, cum quadam ingrata dulcedine obscura, nauseam provocantis. Globolarum Pisi aut Avellanæ magnitudine lacrymarum fragmina videntur, quæ seminibus, Papaveris non multo majora sunt. Sub dentibus lentescit, in aqueo humore dissolvitur, & candelæ admota primum ebullit, postea in claram flammam exardet. Eligenda est rara, spongiosa, candida, amara. Ex Persia & Arabia affertur.

Alia est Sarcocollæ species fusca, sordida & in glebas compacta, de qua Pomerus mentionem facit; sed prorsus rejicienda.

Planta quæ hunc succum fundit, a nullo vel veterum, vel recentiorum, descripta fuit; hodieque adhuc ignota est.

Analysi Chymica, ex Sarcocollæ ℔ij. prodierunt phlegmatis limpidi, flavescentis, saporis subsalsi, fatui, quod alcali urinosi notas sed leves præbuit, ℥ij. ʒvj. humoris acidi rufescentis ℥v. ʒvj. gr. xxxvj. humoris, tum acidi, tum urinosi ℥ij. ʒiij. gr. xxxvj. olei fluidioris & fusci ℥iij. ʒvj. olei spissioris ℥iij. gr. xxxvj. Massa nigra in retorta residua rara, spongiosa pendebat ℥vij. ʒvj. gr. lxvj. quæ per xxiiij. horas in crucibulo calcinata reliquit cinerum ex rufo fuscorum ʒvij. gr. liiij. ex quibus lixivio salis fixi salsi ʒj. gr. ix. extracta sunt. Partium jactura in distillatione fuit ℥v. ʒij. gr. xlij. in calcinatione ℥vi. ʒvij. gr. xij.

Itaque Sarcocolla constat oleo copioso, mediocri salis acidi portione, sale alcali, tum volatili, tum fixo, uberrimo, & terra; ex quibus exsurgit compositum gummosum seu saponaceum, & aliquantisper resinosum.

De Sarcocollæ viribus auctores inter se non conveniunt. Ejus purgatoriæ virtu-

tutis veteres Græci non meminerunt, eaque nonnisi extrorsum utebantur. Arabes pituitam crassam & glutinosam purgandi facultatem illi tribuunt. Galenus refert, eam citra morsum exsiccare & vulnera glutinare. Serapio inter cathæretica medicamenta illam recenset: extus comedere carnes ulcerum, intus exulcerare intestina, & inducere calvitiem asserit. Nihilominus internum illius usum proponit a ʒj. ad ʒiij. modo sicut Euphorbium oleo Nucum vel Amygdalino temperetur. Verum C. Hofmannus internum illius usum prorsus damnat & rejicit.

Attamen fere omnes Sarcocollam commendant maceraratam in lacte asinino vel muliebri in ophthalmiis seu oculorum fluxionibus, quas lymphæ acrimoniam demulcendo compescit. Præterea abstergit, consolidat, & cicatrice obducit. Unde nomen adepta est.

℞. Sarcocollæ lacte nutritæ ʒj. Tuthiæ pp. ʒß. Mucilag. Semin. Cydonior. in aq. Rosar. extract. ʒiij. M. F. collyrium in oculor. inflammationibus.

℞. Myrrhæ, Aloes, & Sarcocollæ ana q. l. M. F. pulvis pro consolidandis vulneribus.

Usurpatur in Unguento mundificativo de Resina.

CAPUT OCTAVUM.

De Succis arte quadam e plantis extractis.

JAm recensitis succis liquidis vel concretis, qui ex plantis, vel sponte, vel per illata vulnera dimanant; superest ut de aliis quibusdam succis concretis disseramus, qui arte quadam extrahuntur; sive extracti solidi consistentiam servent, quales sunt Aloe, Scammonium, Gutta gummi, Opium, Acacia, Hypocistis, Catechu, sive salis speciem induant, quales sunt Saccharum & Tartarum.

ARTICULUS PRIMUS.

De Succo Aloes.

ALoe & succus Aloes, *Off.* Ἀλόη, *Dioscoridis*: Laber & Cebus, *Arabum*. Succus est inspissatus, cujus diversa genera in officinis distinguuntur, tum ratione regionum, tum ratione plantarum, tum ratione substantiæ.

Veteres duo tantum genera distinguebant, teste Dioscoride; unum arenosum, crassum & impurum: quod purissimi fæx erat: alterum purum, hepaticum dictum, seu ad jecinoris colorem ex rufo rubentem vergens.

Hodie vero vulgatissima est in officinis Aloes distinctio, ratione substantiæ puræ vel impuræ, in Soccotrinam, hepaticam & caballinam. Soccotrinam, vel ut alii volunt, Sycotinam & hepaticam disjunxerunt neoterici, licet una & eadem fuisse videatur apud veteres. Enimvero Aloe hepati-

patica a veteribus Græcis Ηπατὶς & Ηπατίζοντα nominata, a Barbaris Sycotina a recentiorum Græcorum vocabulo συκωτὸν, jecur dicebatur. Cum autem præstantior Aloe hepatica ex insula Soccotora afferretur, tum pro Sycotina Sycotrinam & Succotrinam dixerunt: quo nomine non amplius hepatica ut olim, sed solummodo Aloe præstantior designatur; scilicet Aloe purissima, rufa aut subrubra vel crocea, nitens, & pellucida: unde Aloe lucida quoque dicitur, sapore amaro, adstringente, aliquantisper aromatico; odore gravi, non ingrato.

Hepaticam vero nuncupant Aloem densam, aridam, opacam, ad hepatis colorem accedentem, sapore amaro magis, & adstringente, graviorique odore.

Caballina tandem deterior est Aloes species, ponderosa, densa, nigra, terra, arenulisque plena, amarissima, nauseosa, virusque olens, veterinariis relinquenda.

Nos autem cum Botanicis accuratioribus, post J. Commelinum, Aloen distinguemus in præstantiorem seu Soccotrinam, vulgarem seu minus præstantem & fœtidam seu caballinam. Vulgaris iterum pura est, & hepatica dicitur; vel impura seu vilior, & caballina nuncupatur: sicut fœtida, quæ iterum in hepaticam seu puram dividitur, & sordidam seu caballinam.

Aloe præstantior, seu Soccotrina & lucida, purissima est, nitens, pellucida, pinguis, hyeme friabilis, æstate molliuscula, in manibus lentescens, fulva seu ex purpureo rufescens, pulverata, colore aureo nitens, aromaticam amaritudinem resipiens; odore gravi: aromatico tamen, nec adeo ingrato, Mirrhæ proximo.

Non ex eadem planta elicitur, ex qua hepatica & caballina, sicut post Joann. Commelinum Samuel Dale *in suæ Pharmacolog. supplemento* observavit.

Hæc planta dicitur Aloe Succotrina, angustifolia, spinosa, flore purpureo, *Breyn. 2. Prodrom. Commelin. Horti Amstel. rarior. 91.* Aloe Indiæ orientalis serrata, sive Succotrina vera, floribus Phœniceis, *Horti Baumont:* Aloe Americana, Ananæ folio, floribus suaverubentibus, *Plukn. Phytograph. tab. 240. fig. 4.* Ex radice tuberosa cortice cinereo obducta folia emittit saturate virescentia, sesquipedalia, angusta, crassa, succulenta, extremo in mucronem desinentia, sentibusque exiguis, pallidis dense stipatis, mollioribus armata. Ex horum medio thyrsus seu caulis emittitur sesquipedalis & altior, teres, lævis, parte superiore foliolis amictus colore fusco, cujus cacumen floribus ornatur densissime stipatis & spicatis, liliaceis, monopetalis, veluti tubulatis, in sex partes sectis, dilute purpureis, nutantibus, cum staminibus sex rubicundis receptaculo, non vero corollæ, ut in cœteris monopetalis, insertis, extra flores emicantibus; quibus succedunt fructus triangulares & tricapsulares, seminibus fœti. Caule evanido novæ soboles aut germina producuntur e lateribus plantæ; quibus multiplicatis, uno eodemque tempore plures thyrsi simul exeunt. Folia transversim secta succum emittunt luteum atque amarum, qui odore gratior est, quam vulgaris Aloes succus.

Ex foliis e radice avulsis manu vel instrumento leviter compressis succus distillat in vas recipiens. Subsidere debent partes crassæ per noctem, aliæ vero supernatant. Postero die in aliud vas infundunt, & insolant ut concrescat & exsic-

exſiccetur. Tunc fulvum acquirit colorem. Ex inſula Soccotora in coriis ad nos tranſportatur.

Aloe minus præſtans ſeu hepatica obſcurior eſt, minus ſplendens, magis denſa & arida, jecinoris colorem referens, odore graviore, ſapore intenſius amaro.

Extrahitur ex planta, quæ dicitur Aloe vulgaris, *C. B. Pin.* 286. Radice eſt pedali, duas uncias ſuperante, fibris leviter flaveſcentibus munita, ex qua oriuntur folia in orbem digeſta, cubitalia, tres quatuorve pollices lata, unciam craſſa, in acumen ſenſim deſinentia, in ambitu dentata, leviter aculeata & cæſio pulvere aſperſa. Caro interior mollis, ſubdulcis, glutinoſa, Gelatinæ translucide ſimilis, quam trajiciunt hinc inde vaſcula nonnulla flavum ſuccum intenſe amarum fundentia. Cortex autem foliorum ſimilibus vaſculis contexitur eo turgidis ſucco qui concreſcit in maſſam aridam, obſcure ruſeſcentem. Caulis ad duos cubitos aſſurgit rectus, plerumque bifidus vel trifidus, in quo flores longa ſerie diſponuntur monopetali, penduli, unciam ſuperantes, poſterius tubulati, anterius in ſegmenta ſex diviſi, flaveſcentia, lineis quibuſdam vireſcentibus diſtincta: piſtillum quod occurrit in fundo floris, mutatur in fructum trigonum, & in tria loculamenta diviſum ſeminibus planis fœta. Hæc planta in Oriente & in Occidente creſcit: & ſuccus ejus non ſolum in plurimis Indiarum locis ut Cambaja, Bengla paratur, ſed etiam in plurimis Americæ regionibus, ut Mexicano Regno, nova Hiſpania, Braſilia, Barbadenſibus inſulis, &c.

Folia minutim ſecta & contuſa in vas oblongum & cylindriforme reponunt per dies 25. Spuma attollitur inutilis & abjicienda. Tum ſuperior ſucci pars ſumitur, a fœcibus ſeparatur, & calore ſolis concreſcit in Aloen hepaticam: fœces vero inſpiſſatæ impurum præbent extractum quod caballinæ Aloes nomine donatur.

Aloe fœtida vilior, & caballina proprie dicta, odore ſuo ingrato, ac vehemente a cœteris Aloes ſpeciebus facile diſtinguitur, licet cum vulgari cœteroquin ſat bene conveniat: imo nonnunquam adeo lucida & pura præparatur, ut a Soccotrina nonniſi odore tetro diſtingui poſſit. Caballina dicitur quia ſolis veterinariis ad brutorum uſum relinquitur, ob odorem & ſaporem teterrimum. Sicut vulgaris pura eſt, vel ſordida.

Aloe Soccotrina fere ab omnibus ad uſum internum expetitur, ad externum hepatica; licet contra ſentiant nonnulli, qui hepaticam, tum ad externum, tum ad internum uſum præſtantiorem eſſe aſſerunt.

Reipſa clariſſimus vir Simon Boulduc Reg. Scientiar. Academ. Socius multum diſcriminis inter diverſas Aloes ſpecies obſervavit; quandoquidem in Aloe Soccotrina lucida minus reſinæ ſeu ſulphuris, plus ſubſtantiæ gummoſæ ſeu ſalinæ, quam in hepatica, contineri per illarum ſubſtantiarum extractionem deprehendit: ſiquidem in Aloes Soccotrinæ ℥iiij. affuſa aquæ bullientis q. ſ. & igne arenæ maceratis tota Aloes ſubſtantia diſſoluta fuit. Verum ſolutione in loco frigido per aliquot horas repoſita, portio quædam reſinoſa ſpiſſior, & gravior vaſis fundum petiit, liquore aqueo ſupernatante. Separatis liquoribus,

resinosum sedimentum solis radiis expositum & exsiccatum pendebat ʒvij. gr. xij. Hanc resinosam substantiam exsiccatam spiritu vini dissolvit, remanente quadam quasi arenosa & terrea portione non dissoluta ponderis lx. granor. Vini autem spiritu blando ignis calore exhalato, resinosum extractum residuum, & prorsus inflammabile pendebat ʒvj. gr. xxiiij. Liquor aqueus vel gummosus balneo cinerum exsiccatus reliquit extracti gummosi ℥ij. ʒj.

Similiter Aloes hepaticæ ℥iiij. in aqua bullienter prorsus solutis, & solutione refrigerata, portio quædam gravior, spissior & resinosa per tempus vasis fundum petiit. Utroque liquore separato, resinosum sedimentum exsiccatum pendebat ℥ij. ex quo ope spiritus vini resinæ inflammabilis ʒxj. extraxit, remanente salino-terrea portione ad pondus ʒiiij. gr. xxxvj. quam salem essentialem Tartaro fere similem suspicor. Ex aquosa solutione evaporata extracti gummosi ʒxj. obtinuit.

In his solutionibus & extractionibus magna fuit partium deperditio, scilicet pro Aloe Soccotrina ʒvij. gr. lx. & pro Aloe hepatica ʒv. Unde concludere liceret Aloen Soccotrinam majore partium volatilium, tum salinarum, tum sulphurearum copia donari quam hepaticam; resinosæ portionis dimidio minorem quantitatem, gummosæ substantiæ fere duplam, perparum vero terræ & salis fixi.

Idem auctor experientia compertum habuit resinam seu sulphuream partem vi dejectoria fere destitui, solam gummosam purgare; & quidem vehementius, cum a substantia resinosa separata fuit. Asserit Soccotrinam vehementius purgare quam hepaticam. Reipsa Soccotrina majori partium volatilium & actuosarum copia instruitur, a quibus potissimum vis cathartica pendet. Insuper salina pars in hepatica a resinosis debite temperatur, non item in Soccotrina. Nec Soccotrinam ad usum externum præstantiorem, imo longe inferiorem esse hepatica quæ majori sulphurearum & balsamicarum partium copia donatur: necnon etiam expertus fuit resinosam Aloes substantiam insigni balsamica virtute donari, & in vulneribus exterius admotam efficacissimam fuisse. Ex quibus sequitur hepaticam Soccotrinæ anteponendam esse, tum ad usum externum, tum etiam ad usum internum. Quod jam nonnulli contra vulgi opinionem tueri ac probari conati sunt, ut Jubera Pharmacopæus Hispanus *apud Zacutum Lusitanum*; & alii *apud Rolfincium, p. 36. De purgantibus*.

Analysi Chymica, ex Aloes hepaticæ ℔ij. per retortam distillatis prodierunt phlegmatis limpidi, saporis & odoris expertis ʒiiij. gr. xxxvj. humoris limpidi, subadstringentis, quod tamen alcali volatilis notas præbuit, ʒv. gr. xxvj. liquoris, tum acidi, tum urinosi, primum coloris limpidi, & odoris bituminosi; deinde rufescentis & empyreumatici, ℥x. ʒiiij. gr. xviij. olei spissioris ad Syrupi consistentiam, saporis acris, pungentis sine amarore, & aquæ gravioris, ℥j. ʒvij. gr. xlvj. Massa nigra rara, levis saporis expers, in retorta residua pendebat ℥xv. ʒij. quæ per aliquot horas calcinata reliquit cinerum ℥ij. ʒv. gr. xlij. ex quibus salis fixi salsi ʒiij. gr. xxxiij. lixivio extracta sunt. Partium jactura in distillatione fuit ℥iij. gr. xvij. in calcinatione vero ℥xij. ʒiiij. gr. xxx.

Ex

Ex hac analysi sequitur Aloen constare ex sulphure crasso & copioso, salis Ammoniaci portione non mediocri, Tartari vero modico, cum multa terra conjunctis. Unde compositum exsurgit salinogummosum & resinosum.

Aloe medicamentum fuit ab omni ævo commendatissimum, tum ad usum internum, tum ad externum. Veteres purgandi, viscera roborandi, venas aperiendi, vulnera & ulcera glutinandi, & sanguini profluvia sistendi facultatem huic succo tribuerunt, non tamen absque controversia.

Primi quidem dubitant, an inter ἐκκοπρωτικὰ Aloe sit recensenda, an inter καθαρτικά? Galenus, *L. 6. De simpl. Medicamentor. facultatibus, cap. de Aloe*, eam medicamentis stercora educentibus annumerat, eique Paulus Ægineta assentitur. Idem Galenus, 8. *De compositione Medicamentorum secundum loca*, *cap.* 2. debilem purgatoriam vim Aloen obtinere scribit, atque illam tantum purgare quæ circa alvum reperiuntur. Idem quoque 6. *De sanitate tuenda*, *cap.* 10. bilem solam purgare ait in ventre: & alibi excludit pituitam, dum docet Aloen non conducere illis, quibus in tunicis ventriculi pituita est impacta.

Contra vero Arabes aliter sentiunt: & Mesue hoc medicamento bilem, pituitam, viscidosque alios, tenaces & crassos humores purgari asserit, caput & ventriculum mundari, jecurque ab infarctu liberari.

Reipsa Aloe non solum alvinas fœces dejicit, sed etiam bilis vitiis medetur, crassiorem dividendo & attenuando, inertem acuendo, ita ut postea facilius & uberius per intestina fluat. Si vero majori dosi exhibeatur ad uberiorem catharsim promovendam, tunc non tam humores quam sanguinem prolicit, illum in vasis hæmorrhoidalibus fermentando & rarefaciendo. Itaque Aloe parva dosi sumpta in eccoproticorum medicamentorum numero adscribenda est: sed majori dosi exhibita non tam veluti vehemens quam noxium catharticum se præbet. Si vero catharticam ejus vim intendere velimus, aliorum purgantium consortio indiget, quæ pro re nata eligenda & ipsi consocianda sunt.

De roborandi viscera, ventriculum & jecur, aliaque purgantia emendandi virtute auctores inter se non magis conveniunt. Dioscorides Aloen mixtam cum aliis purgantibus minus stomacho noxia ea reddere refert. Galenus, 6. *De simpl. Medicamentor. facultatibus*, statuit eam gratam stomacho, ut si quid aliud. Idem sentit Paulus Ægineta. Omnia, inquit, purgantia stomacho inimica, sola Aloe grata. Mesue luculentum salutaris ejus operæ testimonium præbet. Aloen enim proponit veluti Medicinam purgantem cæteris longe præstantiorem; quæ tantum abest quin corpus debilitet, sicuti cætera purgantia, illud econtra roborat; quæ aliorum purgantium vitia emendat, læsionibus medetur, effectus juvat. Alii tandem hunc succum salutaris naturæ Balsami titulo insignierunt, utpote qui humores naturales conservat, præternaturales evacuat, medios emendat, & universos putrefieri & corrumpi prohibet; unde tritum illud adagium: *Qui vult vivere annos Noe, sumat pilulas de Aloe.*

Non omnes tamen de Aloes virtutibus in eadem sunt sententia; cum

econtra ventriculo, jecori nocere, imo vitam abbreviare nonnulli afferant. Galenus 3. *Aphorismor.* 15. frequentiorem purgantium etiam lenientium usum damnat his verbis: „ Qui veritus, ne multa in corpore „ excrementa cumulentur, purgationem bis aut certe semel in mense „ adhibeat, is præterquamquod in malam consuetudinem corpus adducet, „ etiam ipsum labefactabit, detersusque reddet. " Quod licet de Aloe speciatim non sit prolatum, non minus de hoc medicamento quam de cœteris intelligi debet. Qui vero cum Galeno respondent, Aloen esse stomacho amicissimam, a Cardano & Scaligero vehementer redarguuntur. Asserunt enim eo errore infinitos homines sperantes hoc auxilio ad senectutem se perventuros, illius usu ante maturam ætatem interiisse, aut in gravissimos morbos conjectos fuisse.

Nec mitius de Aloe Fernelius fert judicium, *L. 3. Methodi medendi, cap. 9.* Aloe, inquit, nocet hepati, cujus venas tenues amarore & acrimonia vellicat, podicem corrodit, aperitque hæmorrhoidas. Adversissima illis, qui sanguinem vomunt, aut exscreant, aut quovis modo ex alvo aut utero profundunt: inutilis naturis calidis & siccis, extenuatisque corporibus, nisi cum ingens est humidiorum excrementorum proventus; nec puero apta, nec prægnanti tuta, nec seni excrementis vacuo conveniens.

Caspar. Hoffmannus, *de Medicam. officinalib.* scribit post Helidæum, interiorem Aloes usum suspectum esse, nisi sanguinis ciendi gratia exhibeatur. Idem etiam sano sensu intelligi debere existimat immanes illas laudes a Mesue & aliis decantatas; præcipue quod ventriculo grata esse dicatur, non sola constrictione, verum etiam occulta proprietate. Primo enim purgans est proprie dictum, quo ipso affert secum aliquid naturæ adversum, quod dum corrigere volunt Mastiche, Croco, Cinnamomo, tacite fatentur culpam. Non igitur, ut jam diximus, inter lenientia annumerandum est, sed inter purgantia collocandum, licet in inferiori gradu, ut Manna & Rhabarbarum.

Verum has lites sic componere tentabimus. Aloes usus assiduus immoderatus & illegitimus nocet: moderatus ac legitimus prodest, præsertim magnatibus & opulentis civibus qui laute & opipare viventes tot diversis ciborum & condimentorum speciebus indesinenter farciuntur & saginantur; ita ut ventriculus assiduo digestionis labore & enormi ciborum copia oppressus & debilitatus, hujus amari medicamenti stimulo nonnunquam indigeat, tum ad illuviem crudam, tenacem, parietibus suis adhærentem, incidendam, resolvendam, tum etiam ad eam foras cum fœculentis sordibus quæ in intestinis turgent, eliminandam. Aloe, inquam, his quibus per vita desidem & inexercitatam humores in abdominis vasis stagnant crassi, viscidi, lutulenti, & magis magisque concrescunt, apprime conducit.

Tunc ventriculum & intestina juvat, fœces quibus obruuntur dejiciendo, & concoctionem perficiendo: hepati conducit, sanguinem spissum & bilem viscidam solvendo, fluidiores efficiendo, eorumque motum concitando. Si quid vero detrimenti a frequentiori Aloes usu helluonum corpus patitur, nihil faciendum est præ noxa quam superfluorum redundantia inferret. At vero de aliorum corporibus aliter sentiendum est. Corpora enim excre-

excrementis vacua lædit: ficca, & biliofa magis, ac magis exficcat, & in atrophiam inducit: vifcera jam præfervida inflammat, & in hæmorrhagias inducit, æſtuantemque fanguinem magis accendit.

Vis ἀναστομωτικὴ, feu venarum orificia aperiendi, & fanguinem eliciendi fucco Aloes ab Arabibus, & neotericorum plurimis tribuitur. Græci autem de illa alte filent: econtra Diofcorides cruentas exfcreationes fiftendi poteftatem ipfi tribuit. Verum quotidiana experientia confirmat, diuturnum Aloes ufum hæmorrhoidum fluxum promovere, menftrua mulierum profluvia excitare, & fœtum pellere. Quapropter Medici omnes Aloen utiliter adhibent, vel folam, vel cum aliis medicamentis idoneis, fi menfes vel confuetus hæmorrhoidum fluxus fubftiterint, ad illas folitas evacuationes reftituendas.

Quæ cum ita fint, quærunt utrum Aloe, quæ inferiora fanguinea vafa aperire valet, fuperiora quoque aperiat, & potiffimum pulmonum vafcula; necne? Diofcorides Aloem cum aqua aut lactis fero fanguinis exfcreationes fiftere fcribit: idem quoque Plinius refert. Verum Galenus, licet vim adftringentem & ulcera glutinantem in Aloe externe admota agnofcat, non tamen illam intus fumptam in fanguinis fputo proponit. Inter Arabes Serapio Diofcoridem fecutus, illius opinionem tuetur: at Mefue de illius intus fumptæ virtute mentionem non fecit. Neotericorum nonnulli, ut Monardus, utramque virtutem Aloes fucco devorato tribuunt; fcilicet orificia venarum inferiorum, uterinarum nempe, & hæmorrhoidalium, aperiendi, & aperta pulmonalium vafa occludendi: quæ quidem contrariæ virtutes in pluribus medicamentis obfervantur. Verumtamen praxeos Medicæ peritiores, poft Fernelium, internum Aloes ufum in vomitu cruento aut fanguinis exfcreatione reformidant. Saltem ab eo abftinere tutius effe cum illis cenfemus, cum alia fint medicamenta minus periculofa, & præftantiora.

Quarta, quæ huic fucco tribuitur qualitas confideranda venit, nempe vulnera, & ulcera glutinandi, & fanguinis profluvia fiftendi. Nullus fere in dubium revocat virtutem vulnerum, & ulcerum glutinandorum, & ad cicatricem perducendorum, quæ Aloes fucco externe admoto tribuitur, necnon fanguinem ex vulneribus vel etiam ex hæmorrhoidibus promanantem fiftendi. In eo confentiunt Arabes, & neoterici cum Græcis. „ Aloe, inquit Galenus, *L. 6. de fimplicium Medicamentorum facul-* „ *tatib.* medicamen eft, quod finus glutinat, fanat ulcera, quæ ægre ad „ cicatricem duci queunt, & maxime, quæ funt in extrema principis „ inteftini ora ac pudendo." Itidem, *5. Method. medend. cap. 4. & 5.* miram in fiftendo fanguine Aloi vim ineffe indicat. „ Thuris, inquit, pars „ una Aloes parti dimidiæ mifceatur, cum ovi albumine fubigatur, ut „ Mellis craffitudinem reddat: deinde leporinis pilis molliffimis excipia- „ tur, & vafi aut ulceri imponatur." Avicenna idem medicamentum probat in hæmorrhoidibus. Nec minus recentiores eam ut balfamicam, & fumme vulnerariam prædicant. Magni enim eft ufus apud Chirurgos pro mundificandis vulneribus externis, quæ in ulcera folent mutari; five decoquatur in vino cum Ariftolochia, Nicotiana, Myrrha, &c. five mifceantur cum emplaftris & unguentis idoneis, five ejus tinctura cum aqua vitæ aut fpiritu vini adhibeatur pro fordidis ulceribus eluendis.

Præ-

Præter vires jam recensitas, virtus quoque vermes intestinorum necandi ipsi, tum intus sumptæ, tum umbilico admotæ tribuitur.

De Aloes dosi veteres cum neotericis, saltem cum harumce regionum Medicis, non conveniunt. Dioscorides ℥ß. vel ℥j. proponit pro dosi ad alvum solvendam, & ℥iij. ad catharsim perficiendam. Hodie vero hæc dosis nimia videtur. Exhibetur tantum a ℈j. ad ℈ij. substantia sub forma boli vel pilularum: adeo enim amara est, & nauseosa, ut palatum vix reperiatur, cui Aloe soluta possit exhiberi.

Nec de utendi tempore minus dissentiunt. Paulus Ægineta Aloen mane, scilicet jejuno stomacho, sumendam esse pronuntiat. Qui enim vesperi dant, inquit, aut post cibum, lædunt: corrumpit enim alimentum. Hodie tamen Aloe præscribitur vel jejuno ventriculo, & optime purgat; vel cum alimentis, ineunte prandio vel cœna, & alvum tardam stimulat, ac deijcit.

A veteribus raro præscribebatur, nisi lotione vel nutritione præparata. Sic lavari solet Aloe lævissime pulverata; vel sola, vel cum Creta tenuissime trita, ut vult Jacobus Sylvius, ex aqua fontana purissima agitetur aliquamdiu radicula lignea: deinde sinatur per quadrantem horæ aut amplius subsidere; tunc quod clarius supernatat, inclinato, vase in aliud transvasetur, & per se insolatu siccetur. Quod si nondum pura, & perlucens satis appareat, iterum teratur & lavetur ut prius; idque, si libet, tertio & quarto fieri potest. Nam toties lotam Aloen acrimonia & vi purgatrice prope tota destitui veteres existimabant. Contra tamen sentiunt neotericorum nonnulli: inter quos Ettmullerus duas substantias in Aloe agnoscit, mucilaginosam unam ex qua vis purgans atque laxans pendet, resinosam alteram in qua adstringens seu ventriculi & intestinorum fibras roborandi vis latet. Unde ubi purgatione sola opus est, mucilaginosa substantia speciatim convenit: tuncque Aloe lota, seu gummosum extractum aquea lotione præparatum, illotæ Aloi præstat, aut valentius purgat. Ubi autem opus est, ut substantia resinosa, & balsamica retineatur, sive ad vim purgantem contemperandam, sive aliam ob caussam; tum illotæ Aloe erit usurpanda. Quod etiam experimentis D. Boulduc confirmatur. Quod si Aloe more veterum præparata & lota minus purgaret, fortasse ex eo quod salinæ hujus succi particulæ alcalicis Cretæ partibus retusæ inertes, & ad intestinorum fibras sollicitandas prorsus ineptæ evaderent. Itaque cum D. Boulduc concludemus aqueam lotionem inutilem esse ad catharticam Aloes vim mitigandam, imo illam potius augere. Sufficit ergo ut Aloe sive Soccotrina, sive hepatica pura, & ab heterogeneis particulis munda seligatur.

Non idem dicemus de nutritione, seu, ut vocant, insuccatione, alia nempe Aloes præparatione in officinis usitata. Aloen electam & pulveratam solvunt in succo Rosarum, Violarum, Endiviæ, Fumariæ, aut alio vel in decocto medicamentorum purgantium aut aromaticorum, aut aliorum; & absque colatura insolant aut blando igne exsiccant; idque secundo aut tertio repetunt, sicque obtinent Aloen rosatam vel violatam, idest, extracto Rosarum vel Violarum permixtam, & temperatam. Quidam hanc Aloes præparationem, lotionem quoque, sed improprie vocant.

Aloe

Aloe usta quoque a quibusdam expetitur, ut alvum magis roboret, & fluxus sistat. Sed inutilis est hæc præparatio, quæ Aloes substantiam destruit, non emendat.

Aloe itaque intus sumpta biliosos, & pituitosos humores purgat: menses, & hæmorrhoidas promovet obstructiones uteri, hepatis, mesenterii aperit: ventriculum, & intestina firmat, & roborat: ciborum concoctionem juvat, & appetitum excitat; vermes necat, & expellit, & putredinem arcet. Convenit in morbis a viscerum atonia, & obstructione oriundis, cachecticis, frigidis, humidisque corporibus: nocet vero illis quorum præfervida sunt viscera, sanguis biliosus, & æstuans, hecticis, pthisicis, & illis, qui sanguinem vomunt aut excreant, aut ex quacumque corporis parte profundunt. Infestissima est in morbis acutis, & inflammatoriis & ab ea gravidæ mulieres abstinere debent. Externe ad ulcera sordida abstergenda, & sananda utiliter præscribitur. Commendatur quoque in oculorum ulceribus.

℞. Aloes electæ subtilissime pulver. ℔ß. Succ. Rosar. ad eminentiam quatuor transversor. digitor. Misceantur, & in pultem redigantur. Cribro setaceo tecta solis radiis exponantur, & ad Mellis consistentiam inspissentur. Novus succus affundatur, & evaporetur; idque novies repetatur. Tandem exsiccata massa vesica excipiatur, & ad usum servetur: est Aloe rosata. Ex ea formentur pilulæ exiguæ. Quo minores sunt, eo melius operationem suam absolvunt. Eodem modo Aloe violata præparari potest.

℞. Aloes rosat. & Extarct. Rhabarbari ana ʒj. Mastiches ℈. Extractor. Gentianæ, & Absynth. ana ʒß. Fiant pilulæ ad alvum solvendam, ventriculum roborandum, & ciborum concoctionem juvandam. Dosis ʒj. ante cibum.

℞. Aloes hepaticæ, & pulver. Jalapæ ana ℈ß. Trochiscor. Alhandal gr. ij. Agarici trochiscati, gr. x. Olei Anisi gutt. ij. Syrup. flor. Persicor. q. s. M. Fiant pilulæ purgantes, & cephalicæ, mane jejuno ventriculo exhibendæ.

℞. Aloes lucidæ gr. xv. Gummi guttæ gr. ij. Aquil. albæ gr. vj. Syrup. de Rhamno cathartico, q. s. M. Fiant pilulæ hydragogæ; cum olei Cinnamom. gutt. j. aromatizandæ.

℞. Aloes hepaticæ & Scammon. ana ʒij. Mastiches, & succi Glycyrrhizæ ana ℈ij. Syr. Rosar. solut. q. s. M. Fiant pilulæ purgantes, cum oleo Caryophyllor. aromatizandæ. Dosis ℈j. vel ʒß.

℞. Aloes lucidæ ʒj. Myrrhæ ʒß. Croci gr. xv. cum Syr. de Absynthio q. s. M. Fiant pilulæ ad alvum solvendam, ventriculum roborandum & menses provocandos. Dos. ʒß.

℞. Aloes Soccotrinæ, & Gumm. Ammon. ana ʒvj. Croci Martis aper. ʒv. Extracti Centaurii minor. ʒiiij. Syrup. de Absynth. q. s. M. F. Massa pilular. aper. in Chlorosi, & cachecticis affectionibus. Dosis ʒj. mane & vesperi.

℞. Aloes Soccotrinæ ʒß. Vitrioli albi gr. v. Aquar. Fœniculi, & Euphrasiæ ana ℥iij. Fiat ex arte collyrium.

Ex Aloe Tinctura, & Elixir proprietatis *Paracelsi* præparantur.

Tinctu-

Tinctura Aloes extrahitur, pulveri Aloes affundendo spiritum vini ad eminentiam duorum vel trium digitorum, digerendo in balneo arenæ, donec colore intense rubicundo spiritus tingatur. A fœcibus tinctura separetur, & servetur ad usum. Vi purgante donatur, sed debiliori quam aquea Aloes solutio: ventriculum roborat: vermes necat. Externe vulneraria est insignis, & putredinem arcet.

Elixir proprietatis *Paracelsi* conficitur ope spiritus vini, vel absque acido, vel cum acido, vel cum spiritu volatili, urinoso.

♃. Aloes Soccotrinæ, Myrrhæ electæ, & Croci optimi minutim secti ana ℥j. Sp. vini rectif. ℥xx. Digerantur simul in B. M. vel fimo equino per 15. dies: dein liquor supernatans effundatur, & in loco calido per diem unum aut alterum detineatur, donec fœces omnes subsederint, deinde reponatur ad usum.

Nonnulli huic tincturæ addunt sp. Sulphuris per campanam extracti ℥j. Digerunt adhuc per tres septimanas: & liquor a fœcibus, si quæ sint, separetur; & est Elixir cum acido paratus. Alii in locum acidi spiritus spiritum salis Ammoniaci volatilem sufficiunt ad ℥j. & sic præparant Elixir proprietatis cum alcali. Hoc Elixir alvum blande subducit, vermes necat, sudores pellit, fibrarum ventriculi, & viscerum tonum firmat & roborat, menses pellit, & hæmorrhoidales venas aperit. Præservativum est egregium in putredine scorbuto, peste, morbis malignis, & contagiosis, præsertim cum acido paratum: uterinis, & hypochondriacis proficuum est. Dosis ad alterandum, & roborandum a gutt. vj. ad xx. semel atque iterum die, ad debitam evacuationem a ʒj. ad ʒij. Eædem cautiones, ac pro Aloes usu adhibendæ sunt.

Usurpatur Aloe in Hiera picra *Galeni*, Hiera de Agarico, *Nicol. Myrepsi*, Hiera Logudei *Nicol. Myrepsi*, Pilulis Aloephanginis *Ph. Lond.* de Hiera simpl. de Hiera comp. aggregativis seu polychrestis, de Ammoniaco *Quercetani Ruphi*, cochiis, fœtidis, aureis, sine quibus, stomachicis seu ante cibum, Angelicis, Mercurialibus, Rudii *Ph. Lond.* Imperialibus *Lugdunensium*, hystericis, & mensentericis *Charas*, hydropicis, & Tartareis *Bontii*, Tartareis *Schroderi*, Extracto panchymagogo *Charas*, in Oleo Scorpionum comp. *Matthioli*, in unguento de Arthanita *Mesues*, Unguento mundificativo de Apio, in Emplastro *Paracelsi*, de linamento, stiptico *Charas*, Colyrio *Lanfranci* ad ulcera venerea detergenda, & in Pulvere ad implendas cadaverum cavitates.

ARTICULUS SECUNUS.

De Scammonio.

SCammonium, Scammonia, & Scammonea, Σκαμμωνία, *Dioscoridis*: Δακρύδιον, *Tralliani, & quorumdam Græcorum recentiorum*: Diacrydium

Cœl-

Cœlii Aureliani: Scammonea & Sachmunia, *Arabum*; vulgo *Scammonée*. Succus est concretus, resinosus & gummosus, purgans, apud veteres & neotericos maxime usitatus; cujus duo genera in officinis reperiuntur; unum Alepense, alterum Smyrnæum.

Scammonium Alepense est succus concretus, levis, rarus, fungosus, friabilis, e cinereo nigricans, & splendens, dum frangitur; in pulverem albidum aut cinereum abiens, cum digitis tractatur; saporis amaricantis cum quadam acrimonia, & odoris virulenti. Ex Alepo affertur, ubi colligitur.

Scammonium Smyrnæum nigrum est, magis densum ac ponderosum. Ex Smyrna asportatur: illuc vero affertur ex urbe Gallo-Græciæ sive Galatiæ Contejo nunc *Cute* dicta, & ex Iconio nunc *Cogni* dicto Licaoniæ seu Cappadociæ Provinciæ, non procul a flexu Tauri montis; ubi ampla hujus mercedis seges est, ut vir clarissimus & rei Botanicæ peritissimus D. Sherard Anglus, qui Smyrnæ per 13. annos nationis Anglicæ consulatum gessit, mihi narravit. Alepense Smyrnæo anteponitur.

Scammonium eligatur tenerum fractu, & pulveratu facillimum, nitens, linguam parum vehementer urens, quod fractum linguæ salivosæ tactu vel humoris alicujus albescit & lactescit. Rejicitur adustum, nigrum, ponderosum, arenulis, lapillis aut aliis heterogeneis refertum.

Planta quæ hunc succum profert, dicitur Convolvulus Syriacus & Scammonia Syriaca, *Morisson. Histor. Oxon. part.* 2. 12. Ex radice crassa, Bryoniæ forma, carnosa, intus albida, foris pulla, fibris quibusdam donata, & lacteo succo turgente, viticulas emittit tricubitales, seu caules tenues, scandentes, & circa vicinas plantas se convolventes. Folia in his alterno ordine disponuntur, Convolvuli minoris arvensis foliis similia, triangula, glabra, cum basi sagittata. Ex eorum alis flores nascuntur campaniformes, ex candido purpurascentes aut flavescentes. Horum pistillum abit in capitulum seu capsulam acuminatam, seminibus fœtam nigricantibus & angulosis. Nascitur in Syria, & solo pingui delectatur circa Alepum.

Doctissimus Tournefortius observat, Dioscoridem alter Scammoniam plantam describere. „Scammonia, inquit, ab una radice ramos emittit „trium cubitorum, multos, pingues, & qui nonihil crassitudinis præferunt: foliis Helxinæ aut hederaceis, mollioribus tamen, hirsutis & „triangulis; flore candido, rotundo, in calathi modum cavo, graveolente; radice prælonga, crassitudine cubitali, candida, gravi odore, succo „gravida." Laudat idem Dioscorides Scammoniam ex Mysia Asiæ regione delatam: improbat vero Syriacam & Judaicam, quæ suo tempore gravis erat, densa, levi farina & Tithymalo adulterata. Hanc Convolvuli hirsuti speciem Cl. Tournefort. observavit in Mysiæ campis inter montem Olympum & Sipylum, sed etiam circa Smyrnam & in insulis Lesmo & Samo, ubi hodierna die succus concretus etiam colligitur Scammonio Syriaco longe inferior. Itaque Cl. Tournefort. nos inducere videtur, ut credamus Scammonium *Off.* ex plantis, si non diversi generis, diversæ saltem speciei oriundum esse, Syriacum nempe seu Alepense ex Scammonia folio glabro; Smyrnæum & Dioscoridæum, ex Scammonia

monia folio hirsuto : quod tamen non affirmat. Cum tamen hac de re clarissimum D. Sherard. percontarer, retulit, seipsum quoque circa Smyrnam eumdem Convolvulum hirsutum, observavisse, sed nullum ex illo succum extrahi; tanta copia Scammoniam Syriacam seu Convolvulum glabrum ibi ubique nasci, ut solus sufficiat ad Scammonium, quo utuntur, præparandum; nec ad hunc succum extrahendum Scammoniam quocumque in loco natam seligi, sed eam præcipue quæ in declivi montis sub Smyrnæ castello crescit, expeti, ubi aliquantisper remota terra radicem detectam incidunt, & vulneri Mytulorum conchas apponunt, quibus succus lacteus excipitur, & exsiccatus asservatur. Hoc Scammonium in conchis ad incolarum usum reservatur, rarissime ad exteros mittitur. Omne Scammonium quod per Smyrnam ad nos venit, ex Contejo & Iconio, ut jam dixi, affertur; atque mercatores his in locis ex eodem Convolvulo glabro colligi asserunt.

Diversæ sunt illius succi legendi rationes a Græcis & ab Arabibus recensitæ. Duas Dioscorides proponit. 1. Capite exempto, radix in testudinis inversæ speciem cultro excavatur, quo fit, ut in cavum confluat succus, qui conchis demum excipitur. 2. Alii scrobes in terra concamerato sinu fodiunt, in quas subjectis Juglandium foliis profundunt succum, siccatumque extrahunt. Quatuor autem a Mesue recensentur, quæ quidem diversum quoque succum exhibent. Primo, cum primum radix super terram extiterit, pars ejus quæ terræ supereminet incisa succum gummeum quotidie remittit, qui siccatus servatur. Deinde radix omnino evulsa inciditur, lacque inde profluens siccatur, vel igne lento, vel sole; & in offas quasdam formatur & obsignatur : colore autem est subalbo vel vario. Postea taleolæ radicum tritæ exprimuntur, & succus siccatur, sigilloque notatur : est autem hic crassus, niger, gravis. Sunt etiam qui ex foliis & caulibus tritis succum extrahunt, siccant, coguntque : sed hic ex nigro virescit, estque odoris tetri. Hodie Scammonii massæ sigillo notatæ non amplius afferuntur.

Scammonii lacryma quæ ex radice incisa sponte fluit, qualis circa Smyrnam in conchis colligitur, licet præstantior sit, rarissime vel nunquam ad nos venit. Colore est pellucido, albicante vel flavescente, resinæ vel glutini Taurini instar. De tali Scammonio pellucido Lobelius & Pena *in adversariis* mentionem faciunt. Scammonium autem, quod nobis hodie asportatur, est in glebas compactum, opacum, & cinereum. Quisnam autem sit illius succi colligendi modus plane ignoramus. Sed verisimile est illas glebas esse ex succis, tum incisione, tum expressione extractis coagmentatas; unde tanta in eadem gleba varietas deprehenditur.

Analysi Chymica, Scammonium fundit nonnihil liquoris acris, tenuis, qui primus in distillatione elevatur, nec acidi, nec alcali notas præbet; deinde liquoris acidi portionem non mediocrem; humoris, tum acidi, tum urinosi aliquantulum; tandem multum olei crassi & empyreumatici, modicum terræ & salis fixi. Ex his exsurgit compositum gummosum & resinosum, ita tamen ut ex Scammonii ℥vj. Resinæ ℥v. ope spiritus vini extrahantur. Major ejus pars spiritu vini solvitur, relictis mucaginosis salino-terreis quibusdam partibus. Verum tota ejus substantia aqueis menstruis

ſtruis ſolvitur; ſed lacteo colore tingitur ſolutio, ob reſinoſas partes ſalinis & aqueis intermixtas.

Scammonium, tum Græcis, tum Arabibus cognitum fuit & uſitatum. A Meſue habetur tanquam medicamentorum purgantium maximum, adeo ut Purgatorii nomine ſimpliciter pronuntiato per ἀντονομασίαν Scammonium intelligatur, & ab Oribaſio omnium purgantium violentiſſimum. De illo tamen Galenus *libro de ſimplic. Medicamentor. facultatibus* non meminit, licet alibi hujus medicamenti ſæpe mentionem faciat.

Nec de Scammonii viribus neoterici a veteribus diſſentiunt. Nec etiam minus frequentis eſt uſus apud eos, ad humores bilioſos & pituitoſos ſeu ſeroſos e partibus remotis educendos. Vires ejus laudantur in corporibus frigidis & ſeroſis, in febribus intermittentibus, cruditatibus: magis autem in robuſtis & ætate conſiſtente; minus in infantibus, imbecillioribus; puerperis, gravidis, febribus ardentibus, calidis morbis, aut conſtitutionibus.

Duplici autem ratione catharſim moliri mihi videtur, tum fixis ſuis partibus acrioribus ventriculi & inteſtinorum membranas irritando & ad contractionem ſollicitando, tum etiam volatilibus, oleoſis particulis acribus nervos convellendo, ſicque omnes viſcerum abdominis glandulas paululum exprimendo. Cœterum maſſam ſanguineam & lympham viſcidam non æque ſolvit ſicuti Manna, Jalapium, & cœtera hydragoga; unde tanta ſeri tenuis & fluidioris copia ab illo non educitur. Hæc vero Scammonii operatio a Fernelio accurate & eleganter depingitur *Methodo medendi l. 5. cap. 9.* his verbis: „ Bilem tenuem atque citrinam ex univerſo corpore, „ ſimulque aquam citrinam ac ſeroſos humores trahit. Cumque vis ejus „ quaſi furens & effrænata ſit, prompte quidem ac cito & e diſtantioribus vacuat, neque tamen craſſiuſculos ullos humores, ſeu pituitoſos, „ ſeu bilioſos, qui circum præcordia ac viſcera concreverunt & obhærent, „ evellit; ſed effectum quaſi præcipitans & accelerans, eos dumtaxat, qui „ tenues ſint & fluxioni apti, humores ſecum rapit: idque tum ex abdomine ut hydropicis, tum e venis & ſummo corpore, ac inde pauca „ ſuccedit emictio ".

Verum enim vero cum omnia purgantia medicamenta corpori ſint infenſa, Scammonium ut inter valentiora eſt valentiſſimum, ſic inter infenſa eſt infeſtiſſimum. Reipſa Medici de eo multa & gravia proferunt incommoda: ex quibus quinque vel ſex potiſſimum vitia illi exprobrantur, 1. Quod ſit medicamentum maxime infidum, & cujus operatio admodum incerta eſt; quandoquidem ab exigua doſi hypercatharſis nonnumquam excitatur, & doſis debita ac requiſita ſæpe irrita eſt ac inanis. 2. Quod flatus quoſdam mordaces gignat uſque adeo ſtomachum laceſſentes, ut ſumentibus nauſeam commoveat. 3. Quod vehementi acredine partes inflammet; quo fit ut ſitim inexplebilem accendat, & febres excitet, iis præcipue qui viſcerum obſtructionibus & humoribus putreſcentibus obnoxii ſunt. 4. Quod eadem acredine ſua recludat ora venarum, adeo ut ſequantur evacuationes nimiæ, hypercatharſes dictæ. 5. Quod acrimonia abradat inteſtina, reliqua viſcera exulceret, & dyſenteriam aut teneſmum excitet. 6. Quod malignitate quadam ſpeciali principibus

bus Partibus bellum inferat, & cor, ventriculum, hepar, &c. graviter lædat.

Hæc autem Scammonii vitia quibusdam cautionibus emendari possunt: 1. Si tempore opportuno exhibeatur, id est vel ineunte morbo, si materia turgeat, & quidem statim ab initio, vel secus cum humores concocti fuerint & fluidi facti. 2. Si dosi congrua sumatur. 3. Si rite fuerit præparatum.

De hujus medicamenti dosi auctores inter se non conveniunt. Græci veteres cathartica medicamina summa cum prudentia & cautione, sed larga manu, exhibere solebant. Nos vero in purgando audaciores, sed in medicamentorum dosi timidiores, non eumdem ex catharticis medicamentis fructum obtinemus. Revera fluxiora nostra corpora hoc sub climate purgantibus medicinis facilius etiam resolvuntur, quam robusta & exercitationibus, laboribusque assueta Græcorum & calidarum regionum incolarum corpora. Dioscorides itaque ad bilem & pituitam ducendam per inferna cum Mulsa exhibet ʒj. seu obolorum quatuor pondus. Paulus Ægineta & Aetius usque ad ℈ij. ascendunt, Mesue a gr. v. ad gr. xij. vel xv. tantum. Bodæus a Stapel scribit se sæpissime gr. xx. etiam xxv. cum violaceo syrupo felicissimo successu exhibuisse; pueris vero octo decem vel duodecim annorum gr. xij. aut xv. quinquennibus gr. vj. vijve. Distinctione utitur Vedelius. Datur, inquit, vel ut basis, vel ut stimulans & adjuvans. Ut stimulans datur ad gr. ij. iijve; si autem primaria dosi, vel ut basis detur, ad gr. xv. aut ℈j. a nonnullis exhibetur. Tandem Fallopius de dosi controversiam dirimit. Consulo, inquit, ut semper exhibeatis paucam quantitatem, quæ quantitas sit potius pro calcari. Vocatur autem calcar pauca Scammonii quantitas addita medicamentis purgantibus pro rusticis, vel pro aliis robustioribus cervicosis hominibus, aut etiam monachis cucullatis. Ego vero Scammonium electum & rite pulveratum a gr. ij. vel iij. ad gr. x. vel xij. ad summum exhibeo, sed rarissime, nec absque sollicitudine de operatione quæ semper incerta est. Nam quando ventriculi & intestinorum parietes muco feculento uberrimo & tenaci obducuntur, tunc Scammonium hoc muco involutum irritum & iners per intestina permeat. Cum econtra nullo fere muco intestinorum membranæ illiniuntur, Scammonium, vel in rugis ventriculi, vel in intestinorum cellulis inhærens & membranis adhærens ob resinosas suas partes, membranarum fibras irritat, convellit, inflammat, exulcerat; unde etiam ab exigua dosi superpurgatione, tenesmi & dysenteriæ.

Cum Scammonium, ut jam diximus, sit substantia resinosa & gummosa, sed in qua resina præpollet, in aquosis liquoribus non perfecte solvitur, sed resinosa pars paulatim grumescit & subsidet: ideo in aqueis liquoribus solutum tuto propinari nequit. Quapropter sæpius sub forma boli vel pilularum sumitur, raro autem in potionibus; tuncque non exhibetur, nisi spiritibus, oleis aut salibus dilutum. Præterea ad ejus acrimoniam temperandam, cæteraque ejus vitia emendanda, plurimæ excogitatæ sunt hujus medicamenti correctiones & præparationes.

Primus Scammonii corrigendi modus a Galeno, *L. 1. de Alimentorum facultatibus*

tatibus sic refertur. Mali Cydonii meditullium & semina exscalpebant: deide cavitatem Scammonio implente, farina ex aqua subacta circumlinebant, assabant, atque ita Malum mandendum exhibebant. Nunc vulgo pulpa removetur, & Scammonium coctum retinetur. Alii pulpam retinent, Scammonium removentes. Alii cum Galeno utrumque retinent.

Scammonium quocumque modo præparatum, hodie in officinis Diacrydium, Diagridium, & Diadagrydium dicitur, & a Scammonio crudo sic distinguitur. Hæc vero præparatio Diacrydium Cydoniatum nuncupatur.

Veteres illud etiam ptisanæ cremore temperabant, ut videre est apud Galenum loco supra citato. Mesue Scammonium cum seminibus Dauci, Fœniculi & Galanga coquit sub prunis vel in clibano: Valerius Cordus illud oleo violato aspergit & macerat, deinde in excavato Malo Cydonio massa farinacea obducto assat; tandem affuso Cydoniorum succo in quo Myrobalani infusæ fuerint, locó calido sensim exsiccat. Nonnulli miscent illud cum succo Cydoniorum expresso, sensimque evaporant.

Neoterici vero malignam Scammonii qualitatem succo Glycyrrhizæ aut sulphure emendare contenderunt, unde Diacrydium exsurgit glycyrrhizatum, ut ajunt, & sulphuratum. Primum fit sufficientem Glycyrrhizæ quantitatem in aqua communi decoquendo, percolando, & inspissando ad mellaginem. Tum addunt Scammonii electi & rite pulverati q. s. & assidue agitando in B. M. ad extracti consistentiam exsiccant.

Alterum sic conficitur. Scammonium tritum extendunt super chartam bibulam, & supra prunas sulphure injecto fumantes exponunt, continuo spatula agitando & commovendo, donec calore Scammonium liquescere videatur. Quod diutius Scammonium sulphuris fumo imbutum est, eo melius præparatum censetur.

Hoc sulphuratum Diacrydium basis est maxime decantati & in officinis usitati Pulveris de tribus dicti, ob numerum medicamentorum ex quibus componitur. Dicitur quoque Pulvis Comitis Varvicensis, ab illustrissimo Anglo Roberto Dudlejo Comite Varvicensi ejus inventore; & Pulvis Cornachini, ab ejus præcone Marco Cornacchinio, Medicinæ in Pisano gymnasio Professore, tractatu cujus titulus est: *Methodus qua omnes humani corporis affectiones ob humoribus copia vel qualitate peccantibus genitæ, tuto, cito, & jucunde curantur.* Componitur ex Scammonio sulphurato, Antimonio diaphoretico, & cremore Tartari. Doses diversæ sunt apud auctorem, ratione humorum peccantium: nam præscribit Diagrydium a gr. vj. ad xxij. Antimonium diaphoreticum a gr. iij. ad xx. cremorem Tartari a gr. ij. ad vj. Verum hodie apud Parmacopœos Parisienses hic Pulvis in officinis asservatur præparatus ex æqualibus Diacrydii, Antimonii diaphoretici & cremoris Tartari partibus: sicque variis ætatibus, & constitutionibus dosis facilius & tutius accommodatur; cognoscendo quantum sit Scammonii in singula Pulveris dosi præscripta. Præscribitur hic Pulvis a gr. vj. aut ix. pro lactentibus, ad ℈j. vel ʒß. pro adultis. Laudatur a Cornacchinio veluti Panacea ad omnes morbos profligandos vel præcavendos. Illam exhibet in febribus intermittentibus, putridis, acutis, delirio sine, febre, cholera, hydrope, pleuritide, diarrhæis,

dysenteria, arthritide, variolis, & adversus lumbricos. Sed ne quid nimis. Eædem enim cautiones in hujus Pulveris administratione adhibendæ sunt, quæ in Scammonii & cœterorum purgantium exhibitione requiruntur. Confitendum est tamen Scammonium sic præparatum supradictis nocumentis minus esse obnoxium, a Medico tutius præscribi posse, & absque fastidio ab ægrotantibus hauriri.

Chymicorum industriæ debentur tinctura & extractum resinosum, improprie Magisterium dictum. Tinctura fit solvendo Scammonium in spiritu vini, & a fœcibus residuis liquorem limpidum separando. Extractum autem seu resina fit tincturam ad medietatem evaporando, & aquam communem vel aliam odoratam aut convenientem huic affundendo: sic spiritus vini resinam quam solutam, & fluidam sustinebat, deserit; & resinosæ particulæ sub Terebenthinæ specie aquæ fundum petunt. Hæc resina pluribus aquis abluitur, ac tandem solis calore exsiccatur. Sed resina minus purgat, quam Scammonium eadem dosi exhibitum; attamen intestina vehementius irritat, & sæpe inflammat. Quapropter tutius est Scammonium electum, quam resinam Scammonii usurpare; quod jam de nonnullis purgantibus resinosis observavimus.

Scammonium quoque acidis liquoribus corrigere tentant; vel succo Citri, illud dissolvendo in balneo fervente, per linteum solutionem transcolando & exsiccando ad extracti consistentiam; vel spiritu vitrioli aut sulphuris Scammonium pulveratum irrorant & exsiccant. Sed hæ correctiones Scammonii substantiam aliquantisper destruunt, ac proinde illius effectum minuunt. Satius esset Scammonium pulveribus quibusdam commiscere, ut fit in Pulvere Cornachini.

Longe laudabilior est Scammonii corrigendi ratio in pluribus compositionibus pharmaceuticis observata, in quibus Scammonium plantarum succis, fructuum aut seminum pulpis, aromatum & odoratorum seminum oleosis partibus extenditur & demulcetur, qualia sunt Electuaria solutiva & Pilulæ purgantes. In his Scammonium usurpatur, vel tanquam basis & fundamentum, vel sicut cœterorum purgantium stimulus solummodo, & calcar; ubi observandum est Scammonii usum sub pilularum forma minus tutum esse, cum in illis resinosæ ejus partes non sufficienter extendi possint, sed tantum pro stimulo cœteris purgantibus admiscendum esse.

Tandem æquissimum quod de hoc medicamento judicium vir doctissimus D. Necquet *Tractatu de Purgantibus* tulit, hìc addam; scilicet nullum esse medicamenti genus, quod in medente plus consilii, in ægro plus opportunitatis, & in utroque plus requirat ordinationis, & apparatus.

Apud veteres usurpabatur exterius in linimentis & unguentis ad scabiem, ad affectus capitis frigidos, ad tumores duros & scirrhosos resolvendos, ad ischiadicos dolores, &c. & lana subditum, ad menses movendos. Hodie vix alio usu est quam ad purgationes.

℞. Scammonii electi & subtilissime pulverati gr. viij. Vitelli ovi aliquantulum, seu ℥ij. Terantur per aliquod tempus in mortario marmoreo cum pistillo ligneo, donec Scammonium solutum appareat. Adde

Syrup.

Syrup. Capillor. Vener. ℥j. Accurate simul mixtis sensim affunde decoct. Hordei ℥vj. Aq. flor. Aurantior. gutt. aliquot. Fiat potio purgans palato grata.

℞. Scamm. elect. & pulver. gr. xv. Amygdalar. dulcium excorticatar. ʒiiij. Contundantur & terantur simul in pultem tenuissimam, sensim affundendo decocti Hordei ℥xij. Fiat colatura cum expressione, in qua dissolve Syrup. Violarum vel Capillor. Veneris, ℥jß. Aq. Cinnamom. vel Naphæ ℥ß. Fiat emulsio purgans pro duabus dosibus.

℞. Diagryd. glycyrrhizati pulver. gr. vj. Sacchar. albi ℥j. Tartar. solubilis ʒij. Terantur simul & accurate misceantur. His affunde aq. comm. ℔j. expressum Malor. Citrior. duorum succum, & aq. Naphæ gutt. x. Fiat limonatum catharticum per cyathos propinandum.

℞. Scamm. pulver. ʒv. Sp. vini ℔j. Digerantur per novem dies, & fiat colatura per chartam bibulam. Liquor distilletur ad dimidium. Adhuc calenti adde Sacchari albiss. ℔ß. Fiat Syrupus olei Cinnamomi guttis aliquot aromatizandus. Dosis ab ℥ß. ad ℥j. in quovis liquore conveniente.

℞. Scamm. ℈iiij. Cinnamomi ʒij. Caryophyllor. ʒß. Sp. vin. rect. ℔j. Digerantur simul sub sole per 9. dies, indentidem agitando. Liquor limpidus sensim effundatur Huic adde Syrupi Cydonior. ℔j. Misceantur, & mixtura servetur ad usum. Dosis ab ℥ß. ad ℥iij.

℞. Diacryd. glycyrrhizati gr. vj. Rhabarbar. pulver. ℈j. Mivæ Cydonior. q. s. Misce. Fiat bolus.

℞. Diagryd. glycyrrh. gr. vj. Pulver. Jalap. gr. xv. Aquilæ alb. gr. x. Medull. Cass. recens extract. ʒij. M. F. bolus.

℞. Sennæ pulver. Rhei & cremoris Tartar. ana gr. xv. Diacryd. gr. iij. Conserv. Rosar. q. s. M. F. bolus.

℞. Diagryd. sulphur. & diaphoretici mineral. ana ℥ß. Croci Martis aper. & Cinnamomi ana ʒij. Gumm. Ammoniaci ℥j. Syrup. de Absynth. q. s. M. F. massa pilularum mesenticar. Dosis a gr. vj. ad ℈j. in cachexia & obstructionibus mensenterii.

℞. Diacryd. Cydoniat. ʒj. Aloes lucidæ ʒiij. Trochiscor. Alhandal ʒij. Mastich. Macis ana ʒj. Croci ʒß. Syr. flor. Persicor. q. s. M. Fiant pilulæ purgantes. Dosis a gr. x. ad ℈j.

℞. Diacryd. Cydon. Aquilæ albæ ana ℈j. Extractor. Fumariæ & Gentianæ ana ʒj. M. Fiant pilulæ. Dosis a ʒß. ad ℈ij.

Scammonium usurpatur in Pilulis aggregativis seu polychrestis, cochiis, fœtidis, aureis, sine quibus, mesentericis *Charas*, Mercurialibus, hydropicis *Bontii*, de Sagapeno *Camilli*, hiera diacolocynthidos *Pachii*, Benedicta laxativa, Diapruno solutivo composito, diaphœnico, Confectione Hamech, Electuar. de Psyllio, Caryocostino, Opiata mesenterica, laxativa *Paris. Medicor.* Electuar. diacarthami, de Citro solutivo, de succo Rosar. &c.

ARTICULUS TERTIUS.

De Gummi Gutta.

PRæstantissima naturæ dona, inquit Rolfincius *Tractatu de Purgantibus*, sæpe latent in obscuro, imo abjectissimis calcantur pedibus; dum mediocria sæpe magni fiunt, imo ad sydera extolluntur. Talia dicere possumus de illa re, de qua nunc agitur; quæ plurimarum appellationum honore decoratur; hos vero titulos mediocriter meretur.

Gummi Gutta, Gummi Gotta, Gummi Guttæ, Gummi Gitta, Gummi Gamandræ, Gummi de Gamandra, Gummi de Goa, Gummi de Peru, Gummi Peruanum, Gummi de Jemu, Gummi laxativum, Guttu Gamandra, Gutta Gamu, Gutta Geman, Ghitta Jemon, Catta Gamma, Catta Gemu, Gotta ad podagram, Scammonium orientale, Chrysopum, Cambodium & Cambogium, *Offic.* vulgo *Gomme Gutte*. Succus est concretus, resinosus & gummosus, inflammabilis, siccus, densus, durus, nitidus, opacus, ex croceo flavescens, in massas orbiculares vel in baculos cylindraceos compactus, odoris nullius, saporis fere expers. (Saltem cum in ore detinetur nullum alium saporem primo refert, quam Gummi Arabicum, sed paulo post in facibus levem relinquit acrimoniam cum quadam siccitate.) In spiritu vini dissolvitur sicut in aqua, quam lacteam efficit vel potius turbidam, & flavescente colore tingit. Dubitant nonnulli utrum genuina sit dissolutio, an partium segregatio; quandoquidem illius succi partes paulatim subsident in aquam, illamque limpidam relinquunt. Ex Cambaja, Siamensi Regno, China, necnon etiam ex quibusdam Americæ Provinciis affertur. Tot obtinuit nomina, tum ab arthritide, vulgo *Goutte*, quam sanare dicunt, tum a regione Cambaja, Cambodja, vel Cambogia, prout a diversis nationibus pronuntiatur, & ab aliis regionibus, unde affertur.

Veteribus prorsus ignotus fuit, nec nisi paucis abhinc annis cognitus fuit & usitatus, multo quidem magis apud pictores quam apud Medicos. Anno 1603. primum Clusio missus fuit, postea in Europa sensim cœpit ad usus adhiberi. Probatur purus, sabulo carens, sordibus nullis infectus, coloris fulvi seu ex croceo flavescentis, qui ad ignem ardet, qui salivam vel aquam flavo vel sulphureo colore inficit.

De illius succi origine auctores diu incerti fuerunt. Carolus Clusius Euphorbii succum esse suspicatur. Alii ex Rhabarbaro recenti succum expressum & inspissatum esse opinantur: alii succum Beidelsar *Prosp. Alpini*; nonnulli compositum quoddam ex Tithymali succo & Scammonio. C. Bauhinus *in Pinace* Ricini Indici expressum succum esse credit. Joann. Carolus Rosenbergius, *P.* 2. *Rhodolog. c.* 22. asserit lacrymam esse ex vulneratis illius Riccini radicibus stillantem, postmodum Indica Croco infectam & exsiccatam. C. Hoffmannus conjicit esse succum seminis Riccini succo Rhabarbari tinctum. Jacob. Bontius *de Medicina Indorum cap.* 9. lacrymam

hanc

hanc flavam fluere dicit in Cambodia regione Chinæ vicina, ex planta cujusdam Tithymali speciei simili, quæ excrescit in altitudinem tantam, ut omnes proceras arbores quas instar Hederæ amplectitur, æquet, imo superet. Verum Bontius ex aliorum relatione loqui videtur, nec plantam Cambogium fundentem unquam vidit; siquidem illius succi origo ab arboribus duabus Carcapulli nuncupatis deducitur.

Prima dicitur Carcapulli, *Acostæ Histor. Aromat. cap.* 46. Coddam-Pulli, *Hort. Malabar. T.* 1. 41. Ghoraka Cingalensibus dicta, *Hermans not. ad H. Malab.* Arbor est procera, patula, frondosa, cujus radix crassa brachia seu ramos subtus & super terram late diffundit. Caudex, quantum duo homines amplecti possunt, ligno albicante, cortice intus albicante, subflavo, extus rubescente, cum nigricante crusta circumvestitur. Folia conjugatim bina surculis adnascuntur, petiolis brevibus, oblongo-rotunda, in medio latiora, ad utramque extremitatem sensim contractiora, cuspide versus unam partem nonnihil inflexa, oris versus exteriora nonnihil incurvatis, testura crassa, spissa ac solida, superne obscuro virore nitentia, inferne dilutiora, nervo medio & venulis paucis oblique versus extremam tendentibus, inferne prominentibus, sapore acido. Flores in summis surculis brevissimis insident pediculis incarnati & flavescentes, inodori, subacidi, quatuor petalis rotundis, parum oblongis & concavis, crassis & densis sine venis. In medio florum viridis emicat globulus, rudimentum fructus, in octo latera oblonga per strias distinctus, in vertice capitulo seu umbilico, quod ex gemmis albicantibus constat, donatus; quem stamina surrecta albicantia circumstant, apices ex flavo rubros sustinentia. Calyx quatuor pallidis concavis foliis constat. Fructus uncialibus petiolis appensi grandes sunt, rotundi, Mali aurei magnitudine, octo, novem, decemve costis extuberantes, capitulo in vertice parvo, quod etiam costulis striatum est, primum virides, deinde flavescentes; cum maturi, albescentes, sapore acido dulci. In medio pulpæ semina oblonga magnitudine unius articuli, compressa, colore cœruleo nigro.

Altera species dicitur Carcapulli *Linschot*: Carcapulli *de Bry*: Kanna-Ghoraka, id est Ghoraka dulcis Cingalensibus, *Hermans notis ad H. Malab.* Differt a priori, flore & fructu dulci, rotundo, Cerasi magnitudine, licet in reliquis conveniant.

Casp. Bauhinus *in Pinace* utramque arborem sub eadem specie perperam comprehendit. Binæ illæ arbores, inquit P. Hermans, ex trunco inciso Gummi Gutta fundunt. Præstat autem illud, quod ex Kanna-Ghoraka; mitius enim est. In Cambaja, China, & insula Ceylan crescunt.

Arborem Quercu non minorem Gummi Guttam fundentem in quibusdam Americæ locis D. Richer observavit, sed potissimum in Cayenna insula. An eadem sit cum præcedentibus, an diversa, nescio.

D. Paulus Hermans *Mater. Med. Mss.* refert, succum lactescentem, flavum, ex arborum supradictarum vulneribus stillare, calore solis primo inspissari, & quando manibus tractari potest, in massas orbiculas grandiores aut in baculos cylindraceos efformari, atque perfecte exsiccari.

Arnoldus Syen, *in suis Commentariis in Hortum Malabaricum*, hoc Gummi Guttæ genus distinguendum putat a Guttæ Gummi vulgari, quod ex Esulæ Indiæ affini planta *Bontii* colligi credit. Sed Paulo Hermans tanquam oculato testi potius, quam D. Syen fidem adhibemus. Gummi Gutta apud Indos usui Medico non inservit: illis tantum pro pigmento est. Illud in oleo Lini dissolvunt; & quando alvo adstricta laborant, hauriunt pigmentum. Fructus Coddam-pulli siccus ex Malabar in alias Provincias fertur. Eo utuntur in cibis, magnaque apud Incolas illius est laus in curationibus: sed inter omnes quæ experientia comprobatæ sunt, prominet profluvii albi cujuscumque generis constrictio, in illis præsertim qui nimio veneris usu hoc malum contraxerunt. Mirum sane quod in fructu sit vis adstrictoria, & in succo purgandi vis.

Analysi Chymica, ex Gummi Guttæ ℔ij. prodierunt primo humoris aliquantisper turbidi, subacidi, austeri, & Amygdalas amaras sapore & odore referentis ℥ij. ʒij. liquoris rufescentis acidi, austeri & linguam pungentis ℥iij. ʒj. gr. xviij. liquoris fusci, tum acidi, tum urinosi ℥ij. ʒiij. gr. vj. olei limpidi, fluidi, fusci ℥iiij. gr. lx. olei crassioris & aqua gravioris ℥j. ʒiiij. Massa nigra in retorta residua rara & spongiosa pendebat ℥xj. ʒvj. quæ per 38. horas in crucibulo calcinata exhibuit cinerum leucophæorum ℥j. ʒv. gr. xxiiij. a quibus salis fixi salsi gr. xxiv. lixivio extracta fuerunt. Partium deperditio in distillatione fuit ℥vj. ʒiiij. gr. lx. in calcinatione vero ℥viij. gr. xlviij.

Gummi Gutta flammæ admotum accenditur & ardet lucida flamma, sicut resinæ, fumum copiosum spargens. Solvitur in spiritu vini, sed non totum: sexta enim circiter ejus pars non dissoluta remanet, gummosa nempe, quæ aqua calida vel oleo Tartari prompte resolvitur. Solvitur quoque in menstruis aqueis in lac albicans aut flavescens, sed non accurate; quandoquidem resinosæ particulæ sensim concrescunt & vasis fundum petunt, aqua remanente liquida. Unde liquet, hunc succum esse concretum salino-sulphureum seu resinosum & gummosum, constantem ex sulphure tenui quod amarorem & odorem phlegmati primum prodeunti impertitur, sulphure crasso quod nonnisi igne vehemente & aperto elevatur, & a terra separatur, & sale tartareo aliquantisper Ammoniacali, qui distillationis ope partim in acidum, partim in urinosum resolvitur. Aquea Gummi Guttæ solutio ab oleo Tartari per deliquium vel aqua Calcis affusis colorem sanguineum acquirit, ob sulphurearum partium expansionem, sicut videre est in dissolutione sulphuris mineralis per forte lixivium alcalinum.

Purgantem Gummi Guttæ virtutem a tenuiori sulphurea substantia pendere existimo, cum salibus volatilibus certa proportione temperata; quatenus scilicet illæ particulæ salino-sulphureæ succo stomachali evolutæ, & a crassioribus & fixis principiis segregatæ, ventriculi & intestinorum membranas vellicant, nervorum poros subeunt & convellunt: unde in ventriculo nauseas & vomitiones excitat, in intestinis alvi expressiones & dejectiones.

Quidam uberrimum salem alcali in hoc Gummi contineri, ex eo quod aquea ejus solutio cum syrupo violaceo mixta viridem colorem susciperet, existimaverunt. Sed non ab alcalino sale in eo latente ille color ori-

oritur; sed exsurgit ab intermixtione flavescentium & cœrulearum molecularum in eo liquore: quod pictores quotidie experiuntur, pulveres flavos & cœruleos miscendo, & Physici vitra flava & cœrulea conjungendo.

Gummi Gutta inter valentiora purgantia hydragoga recensetur. Humores in primis serosos, ac biliosos tenues per superiora & inferiora evacuat, idque cito, non diu moram in corpore trahens, & absque molestia aut torminibus. Hinc ejus usus creber est in hydrope, cachexia, tussi, dyspnæa, asthmate, ictero, catarrho, arthritide, scabie, & ejuscemodi morbis. Quidam in illius medicamenti usu timidi primum fuerunt, ejus violentiam reformidantes. Ex his fuit Gregorius Horstius qui *Sect.* 9. *Epistolarum* ab ejus usu, ne per aliorum dolores experimenta faceret, abstinendum esse putavit. Idem tamen postea Ulmæ archiater constitutus, mitius de illo sentire cœpit, variis additis correctionibus. Alii felicem experti successum, larga manu illud exhibere non dubitaverunt, etiam pueris, senibus, prægnantibus & phthisicis: quos inter Philippus Hechstetterus Medicus Augustanus, qui intra novennium ad libras plures ægris innumeris præscripsit. Revera qui hoc medicamentum caute & opportune administrare norunt, illud commodi in eo deprehendunt, quod sit saporis & odoris expers, parva dosi exhibeatur, intra breve temporis spatium operationem suam exerat, & quod succos viscidos, ac tenaces in quacumque corporis parte stagnantes & adhærentes potentissime dissolvat, eosque qui in ventriculo sunt, per vomitum expellat, cœteros vero per inferiora uberrime propellat.

Doses diversæ ab auctoribus proponuntur. Americani, referente Nicolao Monarde, illius Gummi non pulverati fragmentum, Nucis Ponticæ magnitudine seu circiter ʒij. in aquei cujusvis liquoris ℥ij. per noctem integram macerant, postea mane percolant & bibunt. Revera non totum fragmentum solvitur; nihilominus tamen hæc dosis pro nobis nimia foret. Differt natura a natura, & regio a regione. Americani naturæ robore purgantium medicamentorum virtuti magis resistunt. Præscribitur a gr. ij. v. vel vij. ad grana xv. ad summum, licet Clusius dosim ad grana xx. extendat. Sæpius Gummi Guttæ exhibui a gr. ij. ad iiij. absque vomitu. Nonnulli vero ex granis iv. ventriculi perturbationem passi sunt, sed pauci. Eisdem vero eadem dosis si per plures dies reiteretur, post primam aut alteram vicem ad vomitum non amplius provocat. A granis iv. ad viij. vel x. per superiora & inferiora blande atque copiose & absque violentia purgat; nec ea dosi exhibitum correctione eget, si præsertim copioso liquore diluatur & extendatur. Si sub forma boli vel pilularum exhibeatur, facilius vomitum excitat, rarius vero cum Mercurio dulci conjunctum.

Iisdem nocumentis obnoxium censetur atque validiora purgantia, nempe ventriculi subversioni, vomitioni, & superpurgationi: quibus occurrunt iisdem cautionibus, quæ in cœterorum purgantium & emeticorum administratione adhiberi solent. Ph. Hechstetterus, ut vomitum impediat, & stomacho aptius medicamentum reddat, addit aquam Betulæ cum paucis spiritus Vitrioli guttis. Alii illud corrigere tentant spiritu Vitrioli,

 succo

ſucco acido Citri, ſucco Cydonior. fumo Sulphuris, oleis Cinnamomi; Macis aut aliis, aqua Cinnamomi, aut ſyrupis & ſalibus. Verum his correctionibus materiæ in ventriculo inhærentis ejectio per ſuperiora non impeditur. Præterea correctione, ut jam dixi, non eſt opus; modo debita doſi exhibeatur, & ſatis dilutum. Quibus autem facile vomitum natura negavit, & qui ad vomendum ſunt inſueti, ab eo abſtinere debent.

Chymici illius ſucci reſinam & magiſterium præparant. Sed inutiles ſunt illæ elaboratæ præparationes, quæ plus nocumenti afferunt quam commodi: purgantium enim reſinæ minus purgant, & majorem æſtum in viſceribus accendunt.

Idem Hechſtetterus inſuper obſervavit ſincerum & ſolum plus agere, quam cum aliis purgantibus mixtum, in pilulis parum, & cum infuſo plurimum operari.

♃. Gumm. Gutt. gr. vij. Diſſolve in decoct. Hordei ℥xij. Adde Syr. Violar. ℥ij. Fiat potio viridis in duas doſes diſtribuenda, in anaſarca & ſeroſa colluvie.

♃. Gumm. Gutt. gr. vj. Aq. commun. ℥vj. Succum ex Malo Citrio expreſſum. Sacchar. albiſſim. ℥ß. M. F. ſ. a. Limonatum hydragogum.

♃. Mann. Calabr. ℥jß. Diſſolve in aq. ebull. ℥vj. Fiat colatura, in qua diſſolve Gumm. Gutt. gr. iv. Adde aq. Cinnam. ℥ß. Fiat potio hydragoga.

♃. Gumm. Gutt. gr. vj. Mann. Cal. ℥jß. Diſſolve in aq. Endiviæ ℥vj. Adde Sp. Vitrioli gutt. iij. Sp. Citri ℥ß. Fiat potio.

♃. Gumm. Gutt. gr. iij. Aq. Nucum & flor. Aurantior. ana ℥iij. Sacchar. alb. ℥ß. Fiat hauſtus hydragogus.

♃. Gumm. Gutt. gr. vij. Aquil. albæ gr. x. Conſervæ Roſar. q. ſ. M. F. bolus in ſcabie & affectibus cutaneis.

♃. Gutt. Gumm. gr. vj. Eleoſacchar. Cinnam. ʒij. M. F. pulvis purgans.

♃. Gutt. Gumm. gr. x. Olei Juniper. gutt. ij. Mithridatii q. ſ. M. F. pilulæ hydragogæ.

♃. Pulver. Jalap. gr. xij. Cambogii gr. iv. Cremor. Tartar. ʒß. Syr. de Rhamno cathartico q. ſ. M. F. bolus hydragogus.

Uſurpatur in Electuario antihydropico *Charas*, Extracto catholico *Sennerti*, Extracto catholico & cholagogo *Rolfincii*, Pilulis hydropicis *Bontii*, Pilulis de Gummi Gutta *Lemort*, & Pilulis de Gutta Gamandra *Pharmacop. Londinenſ.*

ARTICULUS QUARTUS.

De Opio.

OPium & Meconium, *Offic.* Ὄπιον & Μηκώνιον, *Græcor.* Affion & Amfion, *Arabum*. Succus eſt concretus, reſinoſus ſimul & gummoſus, ponderoſus, denſus, lentus, inflammabilis, ex fulvo nigricans, odoris

ris virosi, soporiferi, saporis amari, acris, in placentas compactus subrotundas, depressas, unciam circiter crassas, semilibram vel libram ponderantes, & papaverinis foliis involutas. Ex Natolia, Ægypto, & India affertur.

Arabes, & officinæ Thebaicum, seu quod in Ægypto circa Thebas colligebatur, Opium præ cœteris commendarunt. At vero hodie non amplius distinguitur, ex quocumque loco veniat Opium, probatur sincerum molliusculum, sub digitis lentescens, inflammabile, colore fusco aut nigricante, odore vehemente; & viroso stupefaciente. Rejicitur aridum & friabile, aut combustum, terra aut arenulis permixtum, aut aliis sordibus inquinatum.

Apud veteres duplex succi papaverini genus distinguebatur. Unum erat lacryma ex incisis Papaveris sativi capitibus diffluens, Μηκωνος ὀπος; vel apud Medicos per Antonomasiam Ὄπιον dicta fuit, alterum, Μηκώνειον vel Μηκώνιον dictum, succus erat ex tota planta contusa extractus, & inspissatus. Meconium Opio longe ignavius dicebant. Hodie vero unum tantum genus nobis affertur sub Opii nomine, succus nempe ex vulneratis Papaveris albi capitibus stillans; neque ulla alia species apud Turcas, & Constantinopoli reperitur præter illud idem, quod in placentas nobis affertur. Apud Persas tamen lacrymas ex vulneratis capitibus promanantes distinguunt, & primo prodeuntes sedulo excipiunt, & tanquam viribus præstantiores plurimi faciunt, ut infra dicemus.

Planta ex qua succus ille extrahitur, dicitur Papaver hortense semine albo, sativum Dioscoridi, album Plinio, *C. B. P.* 170. Radice est digito circiter crassa, amaro lacte, sicut & tota planta turgente, caule bicubitali, in alas diviso, lævi plurimum, nonnumquam modice hirsuto; cui folia adnascuntur Lactucæ æmula, oblonga, laciniata, crispa, colore glauco, flore rosaceo, quatuor plerumque petalis candidis brevi deciduis, in orbem positis constante: ex cujus calyce bifolio surgit pistillum seu capitellum statim ab initio multis staminibus stipatum, quod deinde abit in fructum unicapsularem seu testam ovatam, capitello ornatam radiato seu stellato, variis per longitudinem intus munitam lamellis parieti pericarpii adnatis, quibus tanquam placenti adhærent numerosa semina minutissima, subrotunda, candida; & sapore oleoso dulci. In diversis Asiæ minoris Provinciis agri conseruntur Papavere albo, ut apud nos Tritico. Ubi capitula producit, leviter inciduntur; & effluunt aliquæ guttæ humoris lactei, quas concrescere sinunt, & colligunt. Clariss. Tournefortius refert, majorem Opii quantitatem extrahi ex contusione, & expressione eorumdem capitum. At Bellonius de illa capitum contusione, & expressione nihil profert, neque Kæmpferus de Opio quod in Perside colligitur, disserens. His triplex est Opium sed incisione tantummodo extractum, ut mox dicemus.

In Perside Opii collectio celebratur ineunte Æstate, propinqua maturitati capita decussatim sauciando per superficiem. Culter huic negotio inserviens quintuplici acie instructus, una sectione quinque infligit vulnera longa parallela. Ex vulnusculis promanans succus postridie scalpro abstergitur, & in vasculum abdomini præligatum reconditur. Tum altera capitum facies eodem modo vulneratur, ad liquorem pariter proliciendum.

Primæ

Primæ collectionis lacryma *Gobaar* dicta præstantior censetur, & majori pollet cerebrum demulcendi virtute, colorem exhibens albidum vel ex luteo pallentem, sed qui ex longiori insolatione & ariditate infuscari solet. Altera collectio succum promit priori, ut virtute, ita & pretio inferiorem, coloris plerumque obscuri vel ex rufo nigricantis. Sunt qui & tertiam instituunt, qua obtinetur lacryma nigerrima, & exiguæ virtutis.

Opium scalpro abstersum, & asservatum præparant, illud aquæ pauxillo humectando vel melle, spata crassa lignea continuo & fortiter tractando in patina lignea & plana, donec elaboratissimæ Picis consistentiam, tenacitatem & nitorem induat. Ita diu multumque subactum, ultimo manu nonnihil tractatur nuda, & demum in cylindros breves rotatum venale exponitur, forcipe dividendum, cum particulas emptores petunt.

Hac serie pertractatum a Persis nominatur *Theriaack malideh* idest Theriaca molendo præparata, ve *Therioack afiuun*, idest Theriaca opiata ad differentiam Theriacæ Andromachi, quam *Theriaack faruuk* vocant. Nam his populis Opium est Poetarum illa γαλήνη, ἱλαρὴ & εὐδία, idest Medicina animo tranquillitatem, hilaritatem, & serenitatem conferens, quo olim tergemino elogio Theriacale Antidotum Andromachi appellatum legimus.

Hic Opii præparandi labor perpetuus est propolarum quorumdam, qui in foris, & quadriviis sedentes in eo brachia sua strenue exercent.

Nec una est illius succi præparandi ratio. Sæpenumero non aqua, sed melle Opium subigitur ea copia admisso, quæ non siccitatem modo, sed etiam amaritiem temperet. Et hæc specialiter *Bæhrs* appellatur.

Insignior præparatio est, quæ ex Nuce Myristica, Cardamomo, Cinnamomo, subtilissime præparatis, & cum Opio accurate mixtis conficitur, quæ cordi, & cerebro insigniter prodesse creditur: Polonia, vel ut alii pronuntiant, Pholonia dicitur, puta Philonium Persicum seu Mesuæ. Alii, omissis aromatibus, croceo, & Ambra tantummodo massam infarciunt. Multi suam præparationem ipsi pro libitu in usum proprium domi conficiunt.

Præter has præparationes, quæ sola pilularum forma deglutiuntur, de liquore quodam apud Persas celebri *Coconar* dicto Kæmpferus mentionem facit qui affatim & per intervalla propinatur.

Parant hunc liquorem alii ex Papaveris foliis aqua simplici per brevem moram coquendis; alii ex capitibus contusis & aqua macerandis, aut ex iisdem supra colatorium repositis, aquam eandem septies octiesve superfundendo, admixtis pro cujusque placito, quæ sapori gratiam concilient.

Tertium Opiati genus Kæmpferus addit, quod Electuarium lætificans, & lætificando inebrians nominat. Illud Electuarium cujus basim idem Opium etiam constituit, a Seplasiariis, & Medicis varie elaboratur, ac diversis medicaminibus ad roborandos, & exhilarandos spiritus dirigitur. Unde diversæ ejus exstant descriptiones, quarum primaria, & celeberrima est, quæ debetur Hasjem-begi; quandoquidem commedentis animum miris perfundere gaudiis, & magicis cerebrum demulcere ideis & voluptabus dicitur.

Capi-

Capita Papaveris teneriora aceto condita a nonnullis in mensa secunda apponuntur.

Instituta plantæ Papaveris albi analysi, e foliorum cum thyrsis recentium ℔v. prodierunt primo phlegmatis limpidi, flavescentis, subacidi, odoris, & saporis ingrati, virosi, narcotici, qualem folia contrita emittunt, ℔j. ℥vj. ʒvj. gr. iij. deinde liquoris limpidi, rufescentis, intense acidi, austeri, odoris empyreumatici ℔ij. ℥xv. ʒj. tandem humoris obscure fusci, alcali urinosi, cum salis volatilis tantillo ℥j. ʒj. gr. liiij. olei spissioris consistentiæ ℥j. ʒij. gr. lxvj. Massa nigra in retorta superstes pendebat ℥iiij. ʒiij. quæ igne reverberii calcinata reliquit cinerum ℥j. ʒiij. gr. xlviij. ex quibus lixivio extracta fuere salis fixi mere alcali ʒiiij. gr. lx. Partium jactura in distillatione fuit ℥iij. ʒj. gr. xxj. in calcinatione ℥ij. ʒvij. gr. xxiiij.

Ex capitum seu fructuum Papaveris albi recentium nec perfecte maturorum ℔ij. ℥xv. per retortam distillatis prodierunt primo phlegmatis limpidi, subacidi, odoris, & saporis ingrati, virosi, qualem folia plantæ contrita emittunt, ℥xj. ʒvij. gr. xlij. deinde liquoris initio limpidi, sub finem rufescentis, saporis acidi, & austeri, odoris empyreumatici ℔j. ℥xiij. ʒi. gr. xj. tertio humoris obscure rufescentis vel fusci, alcali urinosi cum salis urinosi tantillo ʒiij. gr. xxiiij. Massa nigra in retorta residua pendebat ℥ij. gr. xxxvj. quæ igne reverberii calcinata reliquit cinerum ʒiij. gr. lj. ex quibus lixivio salis fixi mere alcali ʒj. gr. xviij. extracta fuerunt. Partium jactura in distillatione fuit ℥iiij. ʒvj. gr. vij. in calcinatione ℥j. ʒiiij. gr. lvij.

Ex his analysibus liquet hasce Papaveris partes constare ex sale Tartareo, & Ammoniacali simul junctis, & oleo admodum crasso; minus autem terræ esse in capitibus quam in foliis, & caulibus.

Opii vero analysi instituta, hujus succi puri & sinceri ℔ij. præbuerunt liquoris, tum acidi, tum urinosi ℥xij. ʒi. olei crassioris ℥ij. ʒiij. Caput mortuum in retorta superstes pendebat ℥xv. ʒiiij. quæ igne reverberii calcinata reliquit cinerum fuscorum ℥ij. gran. lx. ex quibus lixivio salis fixi mere alcali ʒiiij. gran. xlv. extracta fuerunt. Deperditio partium in distillatione fuit ℥j. ʒvij. in calcinatione ℥xiij. ʒiij. gran. xij.

Itaque in Opio plus inest salis volatilis urinosi, quam in foliis, aut capitibus. Sed non solus sal alcali urinosus in Opio reperitur, ut Pitcarnius existimavit; verum etiam acidus sal, & quidem potens: quod probatur tum per analysim, tum etiam si solutio Opii in Heliotropii tincturam affundatur; colorem enim rubrum igneum huic tincturæ conciliat.

Ex sale, tum acido, tum alcali, & oleo conjunctis compositum exsurgit resinosum, & gummosum, quod igne inflammabile est cujus maxima pars aqua solvitur, & portio mediocris spiritu vini. Sulphur crassum quod in Opio deprehenditur, admodum rarescibile est, ut liquet ex Opii distillationibus vehementi odore Opii respersis: & ab hoc sulphure condensato, & summæ raritatis capaci ejus virtutem pendere existimo, ut postea dicemus.

De Opii qualitatibus non unus est omnium consensus. Alii considerantes

Opium

Opium paucorum granorum dosi exhibitum caput gravare, somnum conciliare, doloris sensum obtundere, respirationem intercludere, hominemque dormientem vita privare, illud non modo frigidum, sed quarto recessu esse tale pronuntiaverunt. Alii ad ejus saporem amarum, acrem & causticum attendentes, illud calidum esse constituerunt; nec magis de illius virtute inter se conveninnt. Alii illud virulentiæ, & narcoseos accusantes culparunt & rejiceruut. Alii illud magni-faciunt, & pluribus titulis ac elogiis cumulant. Veterum Græcorum plurimi, narrante Dioscoride, illius usum vel etiam externum reformidarunt. „ Raro cogimur, inquit Galenus *Lib. 2. de compositione Medicamentor. secund. locos* „ (de dolore capitis agens,) pharmacis ex Opio uti; cum videlicet „ præ doloris vehementia homo de vita periclitatur: quanquam & tunc „ solidæ partes ex ejus usu offendantur, adeo ut posthac correctione opus „ habeant. Sic ex Opio collyria multis detrimento fuerunt, ita ut debilem oculum reddiderint, & visus hebetudinem: velut etiam auditus „ gravitatem inducunt, quæcumque ad vehementem aurium dolorem ex „ Papaveris succo sunt composita. Pharmaca enim ex Papaveris succo „ omnia sensum stupefaciunt: & ob id sane cogimur ipsis uti, ubi nul„ lum aliud mitigativum opem tulit". Galenum secuti sunt plurimi veterum & neotericorum; Fernelius, Matthiolus, Ruellius, Tabernæmontanus, Rhodius, Renodæus, Zacutus Lusitanus, Quærcetanus, Schroderus, &c. Dioscorides tamen illius usum non adeo reformidavit. „ O„ pium, inquit, sumptum Ervi magnitudinem dolorem finit: concoquit, „ & somnum allicit: tussi atque cœliacorum valetudini auxiliatur. Ve„ rum si copiosius hauriatur, nocet, cum lethargicos efficiens interimat. „ Ad dolores capitis cum rosaceo oleo perfusum efficax est: aurium dolo„ ri cum Amygdalino, Myrrha, & Croco instillatur. Inflammationibus „ oculorum cum torrefacto ovi luteo proficit; igni sacro, & vulneribus „ cum aceto; podagris cum lacte mulieris, & Croco. Somnum accer„ sit subditum sedi pro Balano". Inter recentiores felix Platerus diu ne„ glectum Opium, ut ait, sub scamno rejectum, in usum revocavit; „ quem secutus est Franciscus Sylvius Batavus seu De le Boe, qui dixit se nolle Medicinam exercere, si careret Opio: unde Doctor Opiatus dictus est. Sed ut Opii natura, & vires melius innotescant, considerandum est, quinam sint illius effectus modica dosi exhibiti, quomodo ægri a nimia dosi afficiantur, ac tandem quæ symptomata diuturniorem illius usum sequantur.

Opium vel interne usurpatur, vel externe. Externe admotum tumores incidit, resolvit, & discutit; emollit, & relaxat; maturat & suppurationem promovet. Diu cuti admotum illam pilis nudat; pruritum in ea excitat, eamdem nonnumquam exulcerat, & in vesiculas attollit, si recens sit, & tenerioris sit texturæ caro. Perinæo applicatum ad venerem quandoque proritat: nonnumquam extinguit, harumce partium sensus stupefaciendo. Sæpe externe admotum soporem inducit, & dolores sedat, licet hi effectus admodum incerti sint. Capitis suturis applicatum nonnumquam interimit: nervos relaxat, stuporem, & paralysim inducit.

Opium intus sumitur, vel justa dosi, vel nimia. Justa dosis grana duo vel

tria

tria raro superat, licet nonnumquam ad drachmam unam & ultra extendatur. Substantia sub pilularum forma exhibetur, vel quovis liquore dissolutum. Intra breve spatium, postquam assumptum fuit, operationem suam exerit; semihoræ circiter, si dissolutum; & sesquihoræ plus minusve; si sub forma solida in ventriculum injectum fuerit.

Debita dosi exhibitum quamdam circa præcordia gratam sensationem excitat: animum ad hilaritatem promovet, sicut fit ex modica vini potatione: curas & mœstitiam removet, sæpe animum ad sua munia obeunda alacriorem ac vegetiorem reddit; unde audacia, sui fiducia, fortitudo, magnanimitas & periculorum contemptus ut plurimum sequuntur. Eam ob rem Turcæ ampla ejus dosi sese ad prælium accingunt. Sanguinis & spirituum motus efferos compescit, dolores demulcet, corpus laboribus gravatum sublevat, hæmorrhagias ab æstuante sanguine oriundas sistit: cœteras evacuationes saltem per tempus cohibet; exceptis sudoribus & insensibili transpiratione; late enim promovet: arteriarum pulsum magnum, elatum & tardum efficit, oris siccitatem affert: in cute ruborem & levem pruritum excitat; semen auget, & venereum appetitum stimulat, præsertim si larga dosi hauriatur. Majorem effectum sortitur in calida & humida tempestate, & in corporibus laxioris texturæ, ut in mulieribus & infantibus.

Alii quidem sunt effectus, qui opium justa dosi sumptum frequentissime sequuntur, licet non costanter. Sic soporem sæpius inducit, sed non semper; quidam enim ab assumpto Opio minus dormiunt. Somnia grata ac jucunda ut plurimum provocat: vomitum & singultum sedat, quandoque excitat, sicut & spasmos & convulsivos motus: tardiorem efficit in ventriculo ciborum concoctionem: ciborum appetentiam minuit: sudores excitat: muliebrium menstruorum, & post partum suppressarum a fibrarum erethismo & convulsione purgationum fluxum nonnumquam promovet: placentæ evacuationem aliquando juvat: arenularum & calculorum expulsioni sæpe conducit: hæmorrhagias quasdam cohibet: lac nutricum auget: mammarum intumescentiam, penis erectionem, somnia venerea, & in somno seminis emissionem, cutis ruborem & pruritum, urinæ profluvium, & nonnumquam suppressionem inducit; licet illi effectus non constanter subsequantur.

Quidam vero sunt alii effectus minus frequentes; videlicet fugaces paralyses, præsertim vesicæ, balbuties, maxillæ inferioris relaxatio, sudorum suppressio, alvi solutio, aquarum hydropicorum evacuatio, ut VVillis observavit, stuporis artuum a frigore externo concitati curatio, suffocationes, anxietates circa præcordia, singultus, vomitus, spasmodici motus, sincopes & lipothymiæ, & quandoque mors, quæ tamen rarissime, nec nisi in corporibus summe plethoricis, aut in corporibus summe debilitatis, & jam a longo tempore attenuatis accidit: unde illius usus post enormes hæmorrhagias aut quascumque vacuationes nimias metuendus est. Econtra mira quandoque virium & vitæ recreatio in quibusdam semimortuis, ut ita dicam, & ad extrema redactis percipitur. Nonnumquam etiam Opium diutius in ventriculo moratur absque effectu, humoribus nempe spissis & viscidis involutum.

Cessan-

Cessante narcotici operatione, hæc ut plurimum, subsequuntur: regressus affectionum & dolorum quæ sedaverat, & sæpe graviorum quam antea, nisi beneficio sudoris aut alio modo eorum causa ab Opio expulsa aut deleta fuerit; sudor licet non semper superveniat; mictio frequens, nonnumquam alvi solutio, tristitia, & spirituum defectus, pulsus languidus ac depressus cutis pruritus.

Nimiam Opii dosim sequuntur fere iidem affectus, qui a vini ingurgitatione produci solent, scilicet animi hilaritas, risus immoderatus, artuum relaxatio & debilitas, mentis alienatio, memoriæ defectus, vertigines, oculorum caligines, corneæ laxitas, pupillæ dilatatio, balbuties, sopor, pulsus magnus & tardus, faciei rubor, maxillæ relaxatio, labiorum intumescentia, spirandi difficultas, furor, ventriculi ardor, & nonnumquam gravitas, æstus venereus, priapismus, cutis calor & pruritus, nausea, singultus, vomitus, pulsus inæqualis, modo depressus, modo elatus, convulsiones, sudores frigidi, syncopes, lypothymiæ, mors. Quæ quidem symptomata non omnes omnia aggrediuntur, neque æquali vehementia, sed alios alia plus minusve pro varia corporis constitutione, Opii dosi diversa, & aliis circumstantiis.

Qui non pereunt, liberantur ut plurimum uberrimo alvi profluvio, vel sudoribus copiosis, qui Opii odorem referunt, magno cutis pruritu stipatis. Equidem observandum est alvi profluvium tutius ab Opii dosi nimia affectos liberare; periculosius illos ægrotare, quorum cutis laxioris est texturæ & ventriculus debilis: & ut illorum alii furiosi sunt, alii vero stupidi, ita furiosos mortem facilius declinare quam stupidos & comatosos.

Immoderatus & diuturnus Opii usus procreat partium omnium relaxationem & debilitatem, incuriam, languorem, desidiam, laboris inertiam, corpus torpidum, animum stolidum & hebetem, sicut in ebriosis observare licet, illo tempore excepto quo recens injectum in ventriculum Opium digerunt. Deinde ciborum inappetentiam, difficilem & tardam concoctionem, hydropem, motuum & sensuum imminutionem, corporis incurvationem, artuum tremorem, præmaturam senectutem, sanguinis acrimoniam & depravationem, frequentem micturitionem, in venerem propensionem, priapismum, atque frequentes inter dormiendum seminis emissiones.

Qui vero Opio assuefacti post diuturnum & immoderatum illius usum illud derepente relinquunt, his afficiuntur symptomatibus gravioribus vel levioribus pro diversa hominis constitutione, & plus vel minus longo & immoderato ejus usu; scilicet summa & intolerabili mœstitia; anxietate, languore, & spirituum defectu, quibus ægrotans dire cruciatus ad extrema ducitur, & nonnumquam ad mortem usque ipsa vita magis illi exoptatam, nisi ad Opii usum redeat vel vini, cujus vis Opii virtuti nos est comparanda. Sæpius quoque cum illis affectionibus pristina mala ab Opio palliolata & coercita, majori cum vehementia regrediuntur.

Præcipuis Opii operationibus recensitis, nunc nobis liceat de ejus operandi ratione aliquid conjicere. Supra recensiti Opii effectus ab insigni illius actione in sanguinem proficisci videntur. Opium autem sanguineum lati-

laticem mirum in modum dissolvit, expandit, & rariorem efficit: Inde tot phœnomena diversa vel sæpe etiam contraria oriuntur. Sanguinis dissolutionem & rarefactionem arguunt pulsus magnus, elatus, mollis tamen & infrequens, facies tumidior cum rubore, calor per totum corpus diffusus, fluiditas sanguinis eorum, qui Opio assidue utuntur; vix enim refrigeratus concrescit. Et observarunt cruorem ex Turcarum & Indorum in præliis occisorum cadaveribus post unum aut alterum diem æque fluidum dimanare, ac si novissime fuissent enecati.

Sanguine sic expanso, arteriæ per totum corpus distenduntur; & pro diversis visceribus in quibus hæc subita fit sanguinis rarefactio, scenæ diversæ, effectus varii apparent. Statim atque sanguis per arterias cerebri permeans rarescit, arteriolæ distensæ & majus spatium occupantes nerveos canales intertextos comprimunt, plus minusve pro majori vel minori sua dilatatione. Nervos compressos nimis minor succi nervosi e glandulis effusi copia subit, & ad partes pervenit; unde corporis functiones minus belle se habent, arteriæ tardius vibrant, licet a rarefacto sanguine plus solito distendantur: unde pulsus magnus elatus, sed minus frequens. Calor præternaturalis per totum corpus accenditur, ex eo quod imminuto sanguinis motu circulari seu progressivo & aucta fluiditate, motus ejus intestinus seu fermentatitius augeatur, a quo calor pendet. Ab imminuto succi nervosi ad partes affluxu, & ejusdem refluxu a partibus ad cerebrum, artuum torpor, motus & sensus imminutio subsequuntur. Somnus quoque excitatur plus minusve profundus, quo plus vel minus nervi seu nervorum principia functionibus animalibus dicata ab arteriis comprimuntur. Mors denique nonnumquam evenit, si ex nimia & subita arteriarum intumescentia nervosarum fibrarum cerebri major pars adeo coarctetur, ut illas postea succus nervosus permeare nequeat. Eadem prorsus ratione dolores sublevantur ab Opio aut sedantur, non quod doloris causa tollatur, sed quod nervosi succi in nervos influxum inhibendo, impediat quominus irritationis sensatio a parte læsa ad nervorum principium seu animam usque perveniat.

Defectu succi nervosi seu spirituum animalium, secretiones & excretiones imminuuntur aut prorsus deficiunt: quod potissimum observare est in hepate & renibus. Idem insuper illis in visceribus accidit ac in cerebro. Arteriis scilicet præter modum distensis, excretoria bilis aut urinæ vasa comprimuntur, & horumce humorum excretio sistitur. Sola post assumptum Opium per cutis membranarumque poros perspiratio viget, imo vires acquirit ab eo; quandoquidem nulla sunt vasa secernentia perspirationi dicata: sed perspirationis materia per vasorum quorumlibet poros membranarum extensione dilatatos exitum sibi quærit. Sudor quoque nonnumquam supervenit ex eo, quod sudoriferi meatus in extimis vasis & cute collocati nullis sint impliciti arteriolis vasisve aliis dilatatis, quorum compressio huic evacuationi obstare queat.

Revera quædam evacuationes suppressæ nonnumquam restituuntur ab Opio; si nempe illa suppressio oriatur a vehementiori nervosarum membranarum irritatione, ita ut assiduo & uberiori spirituum animalium ad

par-

partes affluxu fibræ continuo & vehementer crispentur & convellantur. Hoc spirituum animalium affluxu ab Opio cohibito vel imminuto, fibræ nervosæ relaxantur, & suppressæ evacuationes saltem per aliquod tempus restituuntur. Sic nonnumquam ab assumpto Opio catharsis, diuresis mensium & lochiorum fluxus, secundinarum ejectio, necnon calculi renalis excretio, aut aliæ promoventur evacuationes: nec dispari ratione motus spasmodici hystericorum aut hypochondriacorum ab eodem medicamento sedari solent.

Qui per longum tempus Opiatis remediis utuntur, sæpe experiuntur eamdem illam dosim, quæ ad soporem inducendum initio sufficiens erat, post aliquod tempus inutilem & irritam fieri; majorem requiri, vel etiam ad somnum conciliandum quotidie ampliandam esse. Illud autem evenit ex eo, quod ex primis Opii dosibus assumptis sanguis certum quemdam fluiditatis gradum adipiscatur, quem eadem dosis augere nequit. Superfluis enim sanguinis recrementis per sudores vel per transpirationem exhalatis sanguinea moles imminuta, non amplius arterias adeo distendit, ut nervos comprimere valeat ad somnum inducendum. Nec eadem Opii portio sufficit ad arterias ad æqualem amplitudinem attollendas; major Opii quantitas requiritur ad sanguineam molem ulterius solvendam & rarefaciendam, & quidem magis ac magis, donec omnem fluiditatem possibilem acquisiverit: tunc enim ampliores Opii doses magis ac magis crescentes non amplius somnum arcersunt.

Quæret aliquis quænam sint principia, quibus Opium hanc insignem sanguinis dissolutionem & expansionem excitare valet? Cui respondeo, Opium salibus, tum acido, tum alcali urinoso & sulphure crasso plurimum condensato, sed summæ divisibilitatis & expansioni capace, componi. At vero non tam a salibus, quam a sulphure ejus vim soporiferam pendere existimo; quandoquidem observamus corpora simili sulphure turgida, ut sunt Crocus, Nux Moschata, Castoreum, &c. in soporem inducere.

Opium autem & aromata soporifera in ventriculum injecta, a fermentativo ventriculi liquore solvuntur, & fermentationem suscipiunt. Hac fermentatione semiexpansa sulphura narcotica ad massam sanguineam deveniunt: non solum fermentativum motum in ventriculo susceptum conservant, sed etiam a spirituosis sanguinis partibus in majorem motum concitantur, cum sulphureis sanguinis partibus permiscentur, easdem in fermentationem secum trahunt, dividunt, attenuant, sicque totam massam dissolvunt ac rarefaciunt: unde sopor. Nec prius operatur Opium, quam ejus sulphura divisa ad massam sanguineam pervenerint. Revera paulo post quam Opium in ventriculo injectum fuit, quidam nec ingratus caloris sensus in ventriculo percipitur, ex blanda titillatione partium salino-oleosarum a stomachali saliva explicatarum; sed somnus non invadit, nisi post semihoram aut horam unam, tempus nempe requisitum ut sulphureæ Opii particulæ ad massam usque sanguineam deferantur.

Si forte Opii particulæ diutius in ventriculo retineantur, aut si majori quam par est, copia ingerantur; tum e nimia & incommoda fibrarum nervearum ventricali titillatione & irritatione oritur nausea, singultus; vel etiam vomitio.

His

His rite perpensis, cœterorum Opii effectuum ratio satis elucescet: quapropter in illis explicandis diutius non immorabor.

Opio nimia dosi assumpto, & mortem gravioribus symptomatibus minitanti medetur, primo venæ sectione & emetico medicamento. Hoc non solum Opii reliquiæ in ventriculo superstites rejiciuntur, sed etiam vomitus conatibus nervosæ succutiuntur membranæ, & illis succussibus spirituum ad partes affluxus inhibitus restituitur: illa vero vasa sanguinea a sanguine rariore facto ultra modum distensa vacuantur, & ad solitum diametrum reducuntur. De utroque id in primis cavendum, ut vires naturæ adhuc constent; alias pejus fortasse foret malo remedium. Deinde potionibus acidis, ex succis Citri, Mali Aurantii, granorum Ribesiorum, aceto, spiritibus Vitrioli, aut sulphuris: sulphurum enim expansioni obstant, illorum vim coercent, & rariorem factum sanguinem cogunt. Clysteres acriores injiciuntur, Pyrethri aut Euphorbii pulvisculus naribus insufflatur, salia volatilia intus sumuntur: vesicatoria, sinapismi, & epispastica medicamenta plantis pedum aut imæ cervici imposita, item cucurbitulæ, scarificationes, ustiones, punctiones & frictiones dolorificæ, feciliter adhibentur. His enim remediis membranas nervosas fortiter stimulantibus villi concutiuntur, spiritus ad partes majori copia allabuntur, partium tonus restituitur, fluida carnalium renum fortius pressa, qua data porta ruunt, secretiones & excretiones restituuntur.

Circa epispasticorum operationem in deliriis ab Opio natis Alexander Thomson Anglus, *Dissertationibus medicis de Opio*, observat, ægros, cum prima epispastici operatione inter delirandum coquerentur de frigido a sincipite per cervicem delapsu, confestim a delirio sanari. Maximum sane argumentum, stimulum ab epispastico nervæ cerebri compagi inditum, eamdem a nimia liquidi copia deplevisse; unde delirii solutio.

Veteres, qui Opium frigidissimum esse arbitrabantur, illud corrigere tentarunt calidis medicamentis; & coagulatum sanguinem solventibus. Hinc Theriaca Mithridatium, Philonium, & aliæ Opiatæ compositiones. Recentiorum vero unusquisque, prout de Opio diverse sentiebat, diversas illius temperandi rationes instituit. Alii Castoreo, & Croco ejus vim narcoticam emendant: alii aceto, succo Citri, spiritu Vitrioli vel sulphuris, aut similibus acidis liquoribus: alii salibus alcalicis, tum fixis, tum volatilibus: alii spiritu Vini, aqua vitæ, vino, aut aliis fermentatis liquoribus: alii ipsa fermentatione: alii igne, & torrefactione. Verum, quandoquidem Opium non præscribitur nisi ad somnum conciliandum & dolores demulcendos, frustra illam vim anodinam & somniferam corrigere vel minuere tentant. Sibimeptisi contrarii somniferum expetunt, somniferum timent; somniferum ingerunt, & illud, si possent, ejus virtute soporifera spoliarent. Nihil equidem in Opio veneni reconditur præter hanc virtutem; non igitur correctione opus est. Sola purgatio a sordibus, terra, arena, aut aliis inquinamentis, quibus conspurcatum ad nos solet pervenire, requiritur; nihilque ab eo reformidandum, modo justa dosi & rite exhibeatur.

Purgatur autem a sordibus, vel, ut ajunt, præparatur solutione in liquore quovis idoneo & transcolatione. Sæpe colatura servatur & exhibetur

per guttas ſub nomine tincturarum Opii vel Laudani liquidi : nonnunquam etiam liquor ad extracti ſolidi conſiſtentiam exſiccatur, & ſub forma pilularum vel pulveris exhibetur.

Cum duæ ſint in Opio ſubſtantiæ, gummoſa una, & reſinoſa altera, ille ſuccus non æque ab omnibus liquoribus ſolvitur. Aqueis gummoſa tantum ſubſtantia liquatur, remanente reſinoſa integra; ſpiritu vini ſola extrahitur reſinoſa : vino aut aceto vel aqua vitæ ambæ ſimul diſſolvuntur. Ex hac menſtruorum diverſitate diverſæ Opii tincturæ exſurgunt, non ſolum natura diſcrepantes, ſed etiam effectibus. Opii enim tinctura cum ſpiritu vini extracta, omnium fere conſenſu vi narcotica intenſiori donatur, caput vehementius afficit, & ſæpe delirium inducit; ut in hypocondriaco ſæpius obſervavi, qui in ſomniis affectus uſu tincturæ Opii cum aqua paratæ ſomno placido corripiebatur; econtra vero phrenitide mire divexabatur; cum tincturam Opii cum ſpiritu vini paratam ſumebat.

Opii tinctura cum aceto parata urinas nonnumquam ſupprimit, ut Medicinæ, & Chymiæ peritiſſimus Jacobus Le Mort obſervavit. Quæ cum alcalinis ſalibus conficitur ad ſomnum conciliandum, parum utilis eſt; quandoquidem ſales acrimonia ſua membranas nervoſas ſollicitando, ſoporem ab Opio excitatum diſcutiunt. Revera Opii tinctura cum ſalibus urinoſis volatilibus conſociata ſudores movet, ſicque præparatum quibuſdam in affectionibus convenit. Opium vero cum aqua præparatum omnium tutiſſimum, & efficaciſſimum cenſemus cum doctiſſimo VVedelio, & peritiſſimo Chymico, & Medico ſupra nominato. Nihil enim ex hoc menſtruo pertimeſcendum eſt; & Opium ſic præparatum non ſolum hæterogeneis partibus purgatur, ſed etiam ſua reſina nonnullis Medicis reformidanda ſpoliatur : ita ut apud Joannem Jones Medicum Londinenſem, *Tractatu Anglico de detectis Opii myſteriis*, hæc tinctura Panaceæ titulo inſigniatur. Revera, quandoquidem conſtat Opium non eſſe frigidum, nec ſanguinem coagulare, ut putabant veteres; quid opus eſt tot calidis aut aromaticis ſubſtantiis, quibuſcum conſociari ſolet? An ad juvandam Opii virtutem? Sed quæſo, quid Opium adjumenti recipere poteſt a Croco, Caſtoreo aut cœteris aromatibus quibus longe præſtat, tum ad ſoporem inducendum, tum ad ſudores movendos. Aliis quoque de cauſis hæc aromata in præparationibus uſitatis a nonnullis admittuntur, ſcilicet ad viroſum Opii odorem emendandum, vel etiam ad illud magis extendendum, ut facilius in parvas doſes diſtribuatur. Eamdem ob cauſam quoque Sydenham Opium liquidum extracto ſicco anteponit, quod granum unum Opii ſolutum facilius in quindecim vel viginti guttulas dividatur, quam extractum ſiccum in viginti partes grani unius.

Opii purgatio vel præparatio cum aqua ſic inſtituitur.

♃. Opii minutim ſecti q. l. Diſſolvatur in aq. limpid. ſtillatitiæ q. ſ. digerendo in B. aren. Solutio a maſſa ſuperſtite ſeparatur. Refrigerata per chartam bibulam tranſcoletur. Nova aqua maſſæ reſiduæ affundatur, digeratur. Secernatur a fœcibus, & tranſcoletur; ſicque aqua affuſiones iterentur, donec nulla amplius extrahatur tinctura. Solutiones confuſæ evaporentur in B M. ad extracti ſolidi conſiſtentiam. Doſis exhibetur a quarta grani parte ad gran. j. aut alterum.

Cum

Cum Opium liquidum desideratur, extracti hujus granum unum in aq. convenientis q. l. dissolvitur, & postea partitis vicibus pro libitu propinatur.

Tinctura Opii cum aqua parata in officinis non diu servaretur, sed brevi mucronem contraheret. Quapropter si Laudanum liquidum servandum sit, hæc tinctura paratur vel cum vino, vel cum aqua vitæ; unde duæ Laudani opiati præparationes hic Parisiis maxime usitatæ, nempe Laudanum liquidum Sydenhamii, & Guttæ anodinæ Equitis Talbor vel Tabor. Ad Laudanum liquidum Sydenhamii conficiendum

℞. Opii in taleolas tenues secti ℥ij. Croci minutim concisi ℥j. Cinnamom. Caryophyllor. contusor. ana ʒj. Vini Hispan. ℥xvj. Digerantur simul in B. M. per dies duos vel tres. Fiat colatura; servetur ad usum.

Guttæ anodinæ Talbot sic præparantur.

℞. Opii lamellatim secti ℥iß. Corticis Sassafras ℥ß. Rad. Azari ℥ß. Aq. vitæ ℔j. Digerantur sub radiis solaribus in vase clauso per novem dies. Colatura servetur ad usum. Dosis a gutt. iiij. ad xv. vel xx.

Opium præparatum Laudani nomen in officinis obtinuit a Paracelso, qui primus illud sic nominavit quasi laudandum medicamen.

Opii torrefactio a nonnullis proponitur ad virus narcoticum auferendum. Revera minor est Opii torrefacti virtus, non ob sulphuris narcotici, ut ajunt, exhalationem, sed quod plurimæ Opii particulæ combustione destructæ fuerint, & in carbones redactæ. Inutilis itaque hæc emendatio nobis videtur.

Alii fermentatione crassum Opii sulphur dividere, & attenuare conantur. Reipsa fermentatum non adeo consopit, & potius sudores movet, & diaphoresim; aromatum more, sanguinem, & humores exagitando. Sic autem illam perficiunt fermentationem.

℞. Opii ℔j. Aq. comm. ℔iij. Fiat dissolutio. Tum

℞. Mellis optimi ℔iiij. Aq. comm. ℔xij. Fiat dissolutio, quæ cum Opii solutione permixta, & in vase idoneo recondita, reponatur in hypocausto calido ad fermentescendum. Cum liquor fermentans odorem vinosum exhalat, spuma, & fœcibus separatis, distillatur, & spiritus extrahitur. Liquor in alambice residuus percolatur, blando igne evaporatur, & ad extracti consistentiam reducitur; solvitur denuo cum humore spirituoso prius elicito, & tinctura ad syrupi dilutioris consistentiam redacta servatur ad usum.

Equidem hæc tinctura majori dosi exhiberi potest, quam Opii tinctura simplex, cum aqua vitæ: sed parum commodi ex hac operosa præparatione refertur. Nec magis utilem aut proficuam esse existimamus hanc Helmontianam Opii cum succo Cydoniorum fermentati præparationem.

℞. Succi Cydonior. recenter expressi ℔x. Opii in tenues lamellas dissecti ℔j. Stent in leni calore, ut fermentescant per septimanas ij. vel iij. Fœcibus postea subsistentibus liquor limpidus effundatur, cui adde Cinnamomi ℥iij. Caryophyllor. Macis, Nuc. Mosch. Cardamom. ana ℥j. Galang. minor. ℥jß. Digerantur simul per duos, tresve dies. Liquor per chartam emporeticam transcolatus evaporetur ad extracti solidi consistentiam.

Quidam virosum Opii odorem diuturna digestione, & iteratis dissolutionibus & distillationibus auferunt, & sic veneno narcotico illud spoliari existimant, hac ratione.

℞. Opii q. l. Dissolve in aq. comm. q. s. solutio per chartam emporeticam transcoletur. Colatura in baln. aren. digeratur per octiduum, & postea blando ignis calore per alambicem vitreum distilletur ad melleam consistentiam. Melleo huic extracto novam aquam affunde. Digerantur per octiduum, & iterum distillentur ad mellaginem. Iterentur novæ aquæ affusiones, digestiones & distillationes, donec aqua inodora prodeat, & massa residua nullum amplius odorem emittat. Tunc nova aqua ultimo solvatur, percoletur, & evaporetur ad extracti solidi consistentiam, cujus vis adeo debilis est, ut ad grana iij. iv. v. viij. vel x. tuto exhiberi possit.

Iteratis Opii digestionibus & distillationibus, sulphura dividuntur, & attenuata avolant cum salinis partibus volatilibus. Unde moleculæ terrestres cum sulphuribus & salibus crassioribus remanent fere inertes. Idcirco hanc præparationem parum utilem censemus.

Recensitis Opii præparationibus frequentius usitatis, nunc quædam monita circa illius usum exponamus.

1. Tinctura aut extractum Opii cum aqueis menstruis præparata, cœteris præparationibus præstant.

2. Opii tincturæ & extracta resinosa cum spiritu vini præparata rejiciuntur. Intensiori enim vi narcotica donantur, caput gravant, sanguinem & spiritus inflammant, nonnunquam etiam ventriculi membranis inhærent; ibique gravitates, nauseas, singultus, & vomitiones excitant.

3. Rejiciuntur Opii præparationes cum acidis, quæ ipsius vim retundunt & destruunt. Neque utiliores censentur cum salibus volatilibus, quorum acrimonia somnus removetur, nisi sudores promovendi sint; tunc enim Opio opem ferunt: neque cum salibus alcali fixis, qui urinas promovent, sed somniferam Opii virtutem admodum minuunt.

4. Opium sub pilularum forma minus conducit, incertæ enim est operationis. Satius est illud sub forma boli debite cum aliis pulveribus permixtum & sufficienter extensum exhibere, vel quovis liquore saporis non ingrati dilutum: citius enim actionem suam exerit, & minus frequentes nauseas excitat.

5. Nunquam in ventriculum cibis repletum ingeratur. Quapropter quatuor horarum intervallum a pastu, si solidi fuerint cibi, requiritur; & saltem duarum horarum post jusculum ad illud propinandum. Neque etiam alimenta solida exhibeantur, nisi absoluta Opii operatione; nec juscula propinanda sunt, nisi urgente necessitate, & tribus tantum horis post narcoticum exhibitum.

6. Non exhibeatur, dum fluunt menstruæ mulierum purgationes, puerperarum purgamenta, periodicæ hæmorrhagiæ, aut criticæ evacuationes: nec nisi caute post enormes evacuationes quascumque, ne spirituum defectu ægrotantes ad somnum jam proclives in somnum diuturniorem & fortasse sempiternum inducantur, aut paralysi afficiantur.

7. Summa cum cautela exhibendum hominibus debilioris constitutionis, laxio-

laxioris texturæ, longo morbo debilitatis, infantibus, mulieribus prægnantibus & senibus, illis quorum ventriculus debilior cibos difficillime concoquit, illis quoque, qui summam patiuntur sanguinis plethoram, ne, a subita sanguinis expansione, vel somnus letalis vel hæmorrhagia superveniat; rarissime in morbis acutis & inflammatoriis præsertim, ne simulata morbi sedatione, & Medicus & æger simul decipiantur.

8. Illius usus identidem intermittatur, ne assiduo usu prorsus irritum aut noxium evadat.

9. Tres sunt potissimum Opii exhibendi indicationes, scilicet, vigiliæ nimiæ, dolores acerbi & diuturni, enormes vomitiones vel dejectiones.

10. Addit quoque Thomas Sydenham insigniores spirituum animalium ataxias: unde nonnunquam in spasmodicis nervorum affectibus & passionibus hystericis plurimum juvat.

11. Ab ea potissimum virtute pendet illa quæ in Opio deprehenditur facultas quasdam evacuationes provocandi a convulsivis nervorum crispaturis suppressas. Sic idem Sydenham *Epistola ad Cole*, p. 488. ad suppressa hac ratione puerperarum purgamenta restituenda, aliis remediis frustra tentatis, proponit Laudanum una saltem vice tentandum. „ Hic, in„ quit, Laudanum quantumlibet sua indole adstringat. cum tamen spiri„ tuum perturbationem, a qua solemnis lochiorum evacuatio fuerat in„ terrupta, compescat, quandoque plurimum juvare, &, emmenagogis „ nihil proficientibus, lochiorum fluxum revocare potest. Sedulo interim „ animadvertendum est (pergit idem auctor) quod si telo hoc semel mis„ so scopum non attingamus, nec sequantur lochia, Opium nullo modo „ est repetendum. “

12. Opium in quibuscumque morbis, tum chronicis, tum acutis non solum ut soporiferum, sed ut insigne alterans medicamentum a plurimis Medicis prædicatur, & hoc nomine multis laudibus cumulatur. Verum quam infida sit & illusoria hæc praxis, brevi experientur illi qui naturæ motus in morbis per aliquod tempus attente perpenderint. Opium enim non modo fugitivum levamen affert, symptomata tantum sedando brevi regressura, intacta morbi causa, sed etiam signa ex quibus Medicus & morbum dignoscere & indicationes suas depromere debet, spissa caligine obnubilat, alia & morbi prorsus aliena symptomata suscitat, naturæ conamina ad crisim perficiendam infirmat vel potius extinguit, & diuturno usu morbos periculo vacuos in gravissimos & sæpe exitiales convertit. Sic soporifer ille succus fallacibus induciis ægrotanti & Medico imponere solet; quandoquidem morbus est sæpe naturæ conatus ad peccantem causam superandam, & ipse dolor est nonnunquam illius conaminis sensatio, sed sæpius partis affectæ stimulatio ab humore peccante, qua natura ad hanc causam expellendam vehementer concitatur. Sane ille succus remedii nomen non meretur, qui hoc naturam orbat incitamento. Sic ex. gr. in nephriticis doloribus a calculo ureteres obstruente oriundis non inutiles censendi sunt dolores quibus æger divexatur. Renes enim, ureteres & musculi abdominis his irritationibus sollicitati modo convelluntur, modo laxantur: sic quandoque calculus conteritur, comminuitur, vel vehementer protruditur, ac tandem iteratis illis conaminibus, & medicina obstetricante, tandem in vesicam expellitur. Idem dicendum de ar-

thriticis doloribus : humor enim in peculiaribus articulorum vasis concressus & hærens ab irritata & inflammata parte paulatim conteritur & resolvitur ; ita ut tandem ex minoribus in majora vasa transvehatur, vel a calore partis per dolorem accenso blandam concipiat effervescentiam, qua tenuior fit & per cutis poros perspigandi capax. Si in his Opii usus noxius, quid in aliis? Frustra felicem opiaticorum Medicorum praxim nobis opponunt. Attendamus aliquantisper ad eorum methodum medendi tot acribus medicamentis, spirituosis, stimulantibus, salibus nempe volatilibus, oleis essentialibus, odoratis, & aromatibus innixam : nec difficile erit judicare vel hanc methodum ad pravos Opii effectus emendandos, soporosas nempe affectiones discutiendas & torpescentem ab Opio naturam excitandam, excogitatam fuisse ; vel Opium utiliter ab his adhibitum fuisse ad tumultus ab illegitima & ad hoc usque tempus inaudita methodo excitatos inhibendos quodammodo, & refrænandos.

13. Opium cum clysteribus in intestina injectum eosdem producit effectus ac per os sumptum, imo sæpe majores ; & graviora nonnunquam inducit symptomata. Quare raro in clysteribus dissolvitur : sed potius infusa vel decocta ex Papaveris albi capitibus exhibentur, nec nisi cum summa cautela usurpanda sunt, & solummodo ad immoderatos & acerrimos alvi fluxus sistendos, aut in atrocissimis colicis doloribus.

14. Externe admotum dubiæ & incertæ est virtutis : quapropter rarissime ad soporem inducendum applicatur, quod quidem nec temere fieri debet. Sæpius ad odontalgiam sedandam Opii granum unum aut alterum temporum arteriis applicatur, nec absque levamine. Verum Galenus monet opiata pharmaca auribus & oculis admodum noxia esse : visus enim hebetudinem & auris gravitatem inducunt. In vulnera quoque gangrænam sæpius inferunt.

15. Idem ferendum est judicium de Papaverinis ac de Opio, licet eorum vis soporifera longe remissior sit.

Ex Papaveris albi partibus capita fere sola hic in usum veniunt. Matura colliguntur & exsiccata servantur. Ex his disruptis & laceratis, rejecto semine tanquam inutili, infusa & decocta præparantur sicut & syrupus, Diacodium vulgo dictus. Semina vero somnifera non sunt, sed oleosa & nutrientia : ex illis olim, teste Dioscoride, panem conficiebant. Nec solum Papaveris albi, sed etiam nigri semen esculentum est ; siquidem scribit Matthiolus eos, qui Tridentinas valles, Stiriam, & superiorem Austriam incolunt, placentulis vesci cum utriusque Papaveris seminibus & farina paratis, oleoque expresso in cibis continuo uti, non tamen veternosos fieri aut diuturniori somno capi. Nuperrime quoque, cum oleum Olivarum, necatis perfrigida anni 1710. hyeme Oleis, nobis fere deficeret, oleo ex seminibus utriusque Papaveris expresso in olei Olivarum vicem nostrates in cibis innoxie usi fuerunt. Præterea Cl. Tournefort. Gennuæ observavit nobilissimas matronas & puellas semina Papaveris albi saccharo obducta affatim vorare, neque in veternum incurrere. Quapropter in emulsionibus præparandis ad humorum acrimoniam demulcendam aut æstum compescendum, cum quatuor seminibus frigidis frequenter. Papaveris albi semen usurpatur : ex eo quoque oleum extrahitur ad usum externum in linimentis & unguentis adhibendum.

℞. Papaveris albi caput unum minutim concisum, rejecto semine. Co-

que

que in aq. fontis ℥xij. ad medias. Fiat colatura. Capiat æger hora somni, ad somnum conciliandum.

℞. Capitum Papaver. alb. n. ij. Concisa coquantur in aq. limpid. ℔j. ad tertiæ partis diminutionem. In colatura sensim contunde semin. Papaver. alb. & semin. Melon. ana ℥ß. Fiat expressio, in qua dissolve Syr. Nenuphar. ℥j. Dividatur emulsio in duas doses per noctem quatuor horarum intervallo propinandas.

℞. Quatuor semin. frigidor. major. ℥ß. Contunde in decoct. Hord. & rad. Althææ ℥vj. Fiat colatura, in qua dissolve Diacodii ℥ß. vel ʒvj. Fiat emulsio hora somni & longe a pastu exhibenda.

℞. Diacodii ʒv. Aq. stillatit. flor. Papaver. erratic. & Portulacæ ana ℥iiij. Aq. flor. Aurantior. ℥ß. Fiat potio in duas doses distribuenda: altera hora somni propinetur; altera aliquot post horis, si somnus non superveniat.

℞. Extracti Opii solidi granum unum, oculor. Cancror. pp. ℥ß. Terantur in mortario marmoreo & accurate misceantur. Dividatur pulvis in sex partes æquales sexta quaque hora sumendas ad tussim vehementem demulcendam.

℞. Laudan. opiat. gr. ß. Extracti Croci gr. j. Syr. de Althæa ℥ß. Dissolve in infusionis flor. Papaver. rhæad. ℥vj. Fiat potio hora somni exhibenda ad tussim per noctem sedandam & somnum conciliandum.

℞. Laudani opiat. gr. j. Corall. rubri & terræ Japonicæ ana ʒß. Terantur, & accurate misceantur. Tum adde pulver. Cinnamomi & Nucis Mosch. pulverat. ana ℈j. Extracti Juniperi ʒj. Syr. de Absynthio q. s. M. F. opiata in quatuor doses distribuenda, & per vices oggerendas in alvi profluviis immoderatis cum torminibus, aut in superpurgationibus.

℞. Castorei gr. v. Opiati Laud. gr. j. vel Laudani liquid. Sydenhami guttas xij. Dissolve in aq. flor. Aurantior. atque Arthemis. ana ℥iij. Solutioni add. Syr. de Arthemisia ℥j. Fiat potio cochleatim exhibenda ad affectus hystericos compescendos.

Opium usurpatur in Theriaca *Andromachi*, Mithridatio *Damocratis*, Electuar. Diascordio, Antidoto Orvietano *Preder. Hoffmann.* Philonio Romano *Nicolai Salernitan.* Philon. Persico *Mesues*, Pilul. de Cynoglosso, Pilulis Matthæi vel Starkei *Ph. Bat.* Balsamo hypnotico *Charas*, Pulvere *Requies Nicolai Alexandrini* dicto, Trochiscis de Karabe. Semina Papaveris albi usurpantur in Syrupo Jujubino *Mesues*, Pulvere Diarrhodon *Abbatis*. Pulver. Haly. Diatragacanthi frigidi *Nicol. Alexandr. Requies Nicolai* dicto, Philonio Persico *Mesues*, Trochiscis Alkekengi *Mesues* & Trochiscis *Gordonii*.

ARTICULUS QUINTUS.

De Acacia vera, & Acacia nostrate.

ACacia vera & succus Acaciæ, *Off.* Ἀκακία, *Galeni*, *Damocratis & aliorum*: Ἀκακίας, *Dioscor.* Δάκρυον χυματωτὸν ἀκάνθης, *Andromachi.*

Succus est inspissatus, gummosus, colore extus fuscus aut nigricans, intus rufescens seu subfulvus, consistentiæ firmioris, duræ, in ore lentescens, saporis austeri adstringentis, non ingrati, in massulas subrotundas 4. 6. vel 8. unciarum pondere, & tenujoribus vesicis involutas compactus.

Probatur recens, purus, nitidus, qui aqua facile dissolvitur. Nigerrimus & siccissimus improbatur, sicut etiam sordibus conspurcatus. Ex Ægypto per Massiliam nobis affertur.

Exprimitur ex siliquis immaturis plantæ quæ dicitur Acacia folio Scorpioides leguminosæ, *C. B. P. 392.* Acatia sant, & Akakia, *P. Alp. de Pl. Ægypt.* cujus descriptio *Articulo de Gummi Arabico* exposita fuit, quandoquidem eadem arbor Gummi Arabicum & hunc succum suppeditat. Siliquæ nondum maturæ, aqua perfusæ contunduntur, exprimuntur; & succus expressus coctione inspissatur, & in massulas cogitur.

Constat ex mediocri salis acidi portione, paululum salis alcali, terra adstringente copiosa, & oleo tum tenuj, tum spisso plurimo: ex quibus conjunctis compositum exsurgit salsum, aluminosum, mucaginosum.

Inter incrassantia, adstringentia & repercutientia medicamenta numeratur. Ventriculum firmat, vomitum sedat, & alvi profluvia, hæmorrhagias quascumque sistit, sanguinem inspissando, humorum acrimoniam demulcendo, & solidas partes roborando, ac firmando. Intus exhibetur, vel sub forma pulveris aut boli, vel conveniente liquore dissolutus a ʒß. ad ʒj.

Ægyptii, referente Alpino, sanguinem spuentibus Acaciæ drachmam singulo mane aliquo liquore dissolutam potandam offerunt. Idem mulieribus, quæ immodicas uterinas patiuntur hæmorrhagias, hunc succum dissolutum & in uterum injectum proponit. Frequentissimum est in collyriis apud Ægyptios illius usus ad oculos roborandos, atque ab inflammationibus, quæ ibi frequentissimæ sunt, tuendos. In gargarismatibus repercutientibus, in angina ad fluxionem incipientem cohibendam utiliter usurpatur. Ad anum uterumque procidentem succo dissoluto cum foliorum florumque decocto nihil præstantius esse idem Alpinus asserit. Ab eodem ad podagricos dolores in fotu commendatur, sed adstringendo repercutit: quare his in affectibus minus tutum est; quandoquidem humoris fluxum coercet, sæpiusque versus interiora repellit.

℞. Acaciæ veræ ʒß. Conserv. Rosar. rubrar. ʒj. Coral. rubr. ℈ß. Syr. de Symphyto q. s. M. F. bolus in cruenta exspuitione.

℞. Acaciæ Ægyptiacæ ʒj. Dissolv. in succor. Plantag. & Heder. terrestris ana ℥iij. Adde Syr. Rosar. siccar. ℥j. M. F. potio cochleatim exhibenda in hæmorrhagiis.

Usurpatur in Theriaca, Mithridatio, Trochiscis de Karabe, Ung. stiptico *Charas*.

Cairi, inquit P. Alpinus, Coriarii ad denigrandas pelles multam co piam illius succi absumunt.

In officinis Acaciæ veræ defectu alium succum extractum sæpe substituunt, quem Acaciam nostratem seu Germanicam nominant, licet viribus ab Acacia vera paulo diversum. Quapropter ad Theriacæ confectionem Pharmacopæi curare debent, ut veram & genujnam Acaciam conquirant, quæ magni est usus in Ægypto, & facile apud nos reperitur.

Aca-

Acacia nostras, & Acacia Germanica, *Off.* Succus est inspissatus, siccus, durus, ponderosus, niger, intus nitens, in massulas vesicis involutas compactus, sapore acido austero. Ex Germania affertur, necnon etiam in officinis nostris præparatur.

Planta ex cujus fructu succus ille elicitur, dicitur Prunus sylvestris, *C. B. P.* 444. vulgo *Prunellier* vel *Prunier sauvage*. Arbor fruticosa est, sepibus notissima, multis ramis donata, & spinosa, cortice subpurpureo, & cinereo circumvestitur. Folia profert lanceolata, in ambitu ferrata, sapore adstringente. Flores ante folia e ramulorum tuberculis nascuntur conferti, niveo candore insignes, teneri, amari, aliquantisper odorati, rosacei, pentapetali, in quorum medio stamina alba apicibus intense croceis ornata stylum viridem longiorem circumdant, ex calyce exsurgentem; qui calyx deinde in fructum abit. Flosculis pari fertilitate succedunt fructus parvi, ex rotundo oblongi Cerasis vulgatis minores, primum virides, paulo ante maturitatem glauci, tandem maturescentes atro-cærulei, insigni adstrictione præditi, ossiculum continentes Cerasi ossiculo par aut paulo minus, sed longius, cum nucleo simili. Radice nigra est.

Folia, cortex & fructus immaturi refrigerant, exsiccant & adstringunt: unde usus eorum in hæmorrhagiis, & alvi profluviis frequens.

Licet Matthiolus omnibus sylvestris Pruni partibus adstringentem facultatem tribuat, flores tamen fructus maturi excipiendi sunt qui alvum laxandi virtute pollent. Unde flores ad alvum subducendum in vino macerati aut in syrupo crebris infusionibus parato a quibusdam exhibentur. Quin etiam eosdem exsicatos in Cerevisia calida propinatos alvum movere Simon Paulli refert. Aquam e floribus distillatam & potam ad laterum dolorem & pleurutidem Tragus commendat: eamque multo efficaciorem asserit, si flores recentes vino generoso macerati in B. M. distillentur; quandoquidem spiritus ille sudorificus est ab ℥iiij. ad ℥vj. propinatus.

Fructus bene maturi alvum laxant; sed immaturi refrigerant, & adstringunt: quapropter melle conditi dysentericis, & alvi profluviis laborantibus exhibentur. Ex Prunis sylvestribus immaturis in clibano exsiccatiis, & postea cum musto vel Cerevisia fermentatis apud Germanos vina & Cerevisiæ præparantur in alvi profluviis & immoderato mensium fluxu proficua.

Ex iisdem immaturis & recentibus succus exprimitur, coquitur & inspissatur ad extracti solidi consistentiam sub Acaciæ Germanicæ nomine, & Acaciæ veræ succedaneum habetur. Majori tamen aciditate donatur, quapropter magis refrigerans & adstringens censetur: multo minus olei continet; idcirco humorum acrimonia non æque ac vera Acacia temperare valet. Adversus hæmorrhagias & alvi profluvia ad ʒj. sub forma boli vel in potionibus dilutus nonnumquam exhibetur: ad anginam statim initio in gargarismatibus utiliter miscetur.

♃. Acaciæ nostratis ʒj. Sal. Prunell. ʒß. Mellis rosati ℥j. Aquar. still. Rosar. & Plantag. ana ℥iij. M. F. gargarisma in angina incipiente.

Pruni sylvestris folia in Unguento Comitissæ usurpantur.

ARTICULUS SEXTUS.

De Hypociftide.

HYpociftis, *Off.* Υποκυςὶς, *Diofcor.* Tarafith, *Arabum*. Succus eft exficcatus, niger, nitens, faporis aufteri. Ex Gallo-Provincia, Gallia Narbonenfi, & Orientalibus plagis nobis affertur. Eligatur purus, nitidus, niger, non aduftus.

Planta, ex qua extrahitur, dicitur Hypociftis officinar. *C. B. P.* 465. E variorum Cifti generum radicibus veluti furculus erumpit, Orobanches forma: caule infima parte quatuor vel quinque lineas, fuprema pollicem vel duos pollices craffo, tres quatuorve alto, carnofo, fuccofo, difruptu facili, candicante, purpurafcente aut fublutei coloris, faporis amari & fumme adftringentis, foliolis feu fquamis craffis, femipollicem longis, duas trefve lineas latis, obtufe acuminatis; diverfi coloris in diverfis fpeciebus, undique obfito. Multos gerit in fummitate flores congeftos cum foliolis, fquamis plurimis fimilibus craffis intermixtos & circumfeptos. Flos mali Punicæ cytino fimilis monopetalus eft, campanulatus, feptem vel octo lineas longus, cujus pars infima pro calyce eft, fuprema in quinque dividitur fegmenta duas lineas longa, fubrotunda; quorum medium piftillum occupat duas lineas longum, in globulum definens ftriatum, cujus ftriæ ftato tempore dehifcentes tenuiffimum pollinem emittunt: ficque hæc pars piftilli ftaminum & apicum vices gerit. Infima floris pars paulatim intumefcit ad femunciæ craffitiem, & fructum conftituit fubrotundum, ejufdem cum flore coloris, mollem, intus veluti radiatim in fex vel octo partes divifum, fucco turgidum lento, glutinofo, limpido, faporis fatui, & feminibus fœtum pulveris adinftar tenuiffimis. Sphæriceo huic fructui ftriatus piftilli globulus fupereminens femper adhæret. Caulis a Cifti radicibus, quibus innafcitur, facile avellitur; & fcrobiculum reliquit in radice lævem abfque ullo fibrarum veftigio. Cl. Tournefortius in Creta Infula obfervavit Hypociftidis fpecies colore diverfas ut videre eft *in Corollar. Inftit. R. H.* Sola Hypociftis flore luteo odorata erat, & odorem Lilii convallium referebat; cœteræ fpecies erant inodoræ.

Ad fuccum præparandum, cytinos feu fructus recentes contundunt, & fuccum eliciunt, qui fubinde infolatur, & denfatur ad extracti folidi confiftentiam. Præter hanc Hypociftidis præparationem nonnulli tempore Diofcoridis plantæ furculos exficcabant, fractos macerabant, incoquebant, percolabant, & ad extracti confiftentiam indurabant.

Hypociftis ex iifdem fere conftat principiis, ex quibus Acacia, & iifdem virtutibus donatur. Potenter adftringit, & ad omnes fluxionum affectus, puta fanguinis rejectiones, profluvia muliebria, cœliacos, dyfentericofque affectus commendatur. Quin fi quam partem roborare confilium fit, inquit Galenus *L.* 7. *de fimpl. Medicam.* quæ videlicet plufculo humore exfoluta fuerit, robur & firmitatem illi non imbecilliter addit. Sic fane ftomachicis epithematis, hepaticifque commifcetur, & ex viperis confecto antidoto inditur, nimirum quo corpora confirmet ac roboret. Intus fumitur a ʒß. ad ʒj. In gargarifmatibus repercutientibus ficut Acacia ufurpatur.

℞. Hypociftid. ʒij. Syr. de Symphyto, & Berberis ana ℥j. Mucag. Gumm.

Tra-

Tragacanth. ℥j. Aquar. Plantag. & Portulac. ana ℥ij. Fiat looch. l. a. quo utatur æger ex cochleari frequenter, in hæmoptoe.

℞. Hypocistid. ʒj. Corall. rubr. Terr. sigill. Lapid. Hæmatit. pptorum ana ℈j. Syr. Hederæ terrestris ℥j. Aq. Plantag. & Portulac. ana ℥iij. M. F. potio cochleatim exhibenda.

℞. Hypocistid. & Acaciæ nostrat. ana ʒj. Conserv. Rosar. & Cynorrhod. ana ʒij. Syr. Berber. q. s. Fiat opiata in quatuor doses quarta quaque hora exhibendas distribuenda, ad ventriculum debilem roborandum & diarrhæam sistendam, observatis observandis.

Usurpatur in Theriaca *Andromachi*, Mithridatio *Damocratis*, Trochiscis de Karabe, & in Emplastro regio ad hernias.

ARTICULUS SEPTIMUS.

Ee Catechu, & Lycio veterum.

CAtechu, & improprie Terra Japonica, *Off.* vulgo *Cachou*. Est succus gummosus, resinosus, induratus, extrinsecus e rufo nigricans, intrinsecus e rubro fuscus, saporis adstringentis, subamari, postmodum dulcioris & grati, odoris expers. Duplex est: unus defœcatior, qui in ore cito liquescit; alter magis crassus, terrestris, & quasi fœculentus, qui sæpe terra, arena, lapillis, aut aliis heterogeneis permixtus reperitur, & nonnumquam adustus. Hic deterior censetur: ille rarior, sed præstantior, & cum reperitur, elgiendus. Ex Malabar, Suratta, Pegu, & aliis Indianis oris affertur. Improprie Terra Japonica dicitur, cum in Japonia non reperiatur nisi aliunde illuc advectus.

Mercatores ab hujus succi ariditate & friabilitate decepti terram esse crediderunt: verum nullus in dubium hodie revocat, quin sit succus ex Vegetabilium familia extractus & inspissatus; siquidem in aqua communi facile dissolvitur, & nulla terra ab eo transcolatione separatur, igne accenditur, & comburitur, & paucos cineres post se relinquit. Sed de illius succi origine, seu de planta, ex qua extrahatur, apud auctores non plane constat. Imo ex pluribus, & diversis plantis hic succus coctione elicitur, qui his nominibus *Khaath*, *Cate*, *Catechu*, *Caetchu*, & *Castioe* insignitur.

Si enim Garciam audiamus, arbor ex qua succus Cate extrahitur, magnitudine est Fraxini, folio minuto Ericæ, aut Tamarisci simillimo, perpetuo virente, multis spinis horrida. Sic autem illius succi extrahendi rationem refert. Ramos hujus arboris minutim concisos elixant, deinde contundunt; postmodum cum farina Nachani, & cujusdam nigri ligni, quod isthic nascitur scobe, (interdum etiam sine eo) pastilli, & tabellæ formantur, quas in umbra siccant.

Jacobus Bontius eamdem describit arborem creberrimis in trunco & ramis spinis obsitam, foliis fere Sabinæ vel arboris quam vocant Vitæ, sed non tam pinguibus, & crassis. Fabas fert rotundas, inquit, punicei coloris, in quibus tres aut ad summum quatuor nuces clausæ latent tanta duritie ut dentibus frangi nequeant. Ex ejus radice, cortice, & foliis extractum *Cate* dictum excoquitur; quod illi auctores ambo Lycium Indicum Dioscoridis esse existimant.

Verum Herbetus de Jager, *Ephemerid. Germun. Decad.* 2. *Ann.* 3. scribit Ly-

Lycium Indicum, seu *Cate* Garciæ, vel *Khaath* ut Indi nominant, & *Reng* ut Persæ dicunt, succum esse extractum non ex una arbore, sed ex fere omnibus Acaciæ speciebus, quæ cortice adstringente, & rubescente præditæ sunt, multisque aliis plantis ex quibus similis succus excoqui potest; qui omnes succi eodem nomine *Khaath* ibi designantur, quamvis bonitate & virtute dispares. Unam tamen observat esse arborem, quæ præstantissimum, & optimum Khaath reddit.

Ab ipso dicitur Acaciæ species ex qua Khaath seu Lycium Indicum conficitur, Kheir *Indor.* & *Decanor.* Khadira *Brachman*: Tsaanra *Golcondens.* Karang-galli Patti *Malabarum*. Acaciæ species est spinosa, ramosa, cujus rami majores cortice albicante cinereo vestiuntur; surculi autem qui folia producunt, cute rufescente obducuntur, & ex majoribus ramis erumpunt inter spinulas binas hamatas, ex adverso oppositas. Folia alata ad costam unam adhærentia Acaciæ foliis similia sunt, sed minora. Flores & fructus non vidit. Ex hac arbore in regno Pegu succus coctione extrahitur, quo suum Khaath per totam Indiam adeo celebre conficiunt.

Necnon etiam inter plantas, quæ extractum Khaath seu Catechu præbent, insignis est quoque Areca arbor, referentibus eodem Herbeto de Jager loco supra citato, & Joanne Otthone Helbigio *Ephemerid. Germ. Ann.* 9. & 10.

Palmæ species est, quæ dicitur Palma cujus fructus sessilis *Fausel* dicitur, *C. B. P.* 510. Filfel, & Fulfel, *Avicennæ*: Fausel sive Areca Palmæ foliis, *J. B. I.* 389. Areca sive Fausel, *Clusii exot.* 188. Pinung, *Bontii*: Caunga, *H. Malabar. I.* Arbor est procera, radice nigricante, oblonga, spithamam crassa, cum plurimis radiculis albicantibus & rufis; caudice ad radicem spithamam crasso, in sumitate paulo minore; cortice obducto dilute viridi, adeo lævi ut nullum ascensum præbeat nisi aptatis ad pedes compedibus & laqueis, aut cincto per intervalla caudice vinculis quibusdam ex Sparto, aliave materia confectis. Frondes seu palmites ex caudice decussatim bini, superiores ex inferiorum sinu emergentes, ima sui parte summitate caudicis instar vaginæ seu capsæ rotundæ & clausæ circumplectentes, caput oblongum in summitate arboris ipso caudice crassius constituunt. Exteriores pede fisso ac rupto, postea successive suo tempore decidunt. Palmites exeunt e costa media, superius nonnihil cava inferius rotunda, & pinnis seu foliis binis ordine oppositis, tres quatuorve pedes longis, quatuor plus minus pollices latis, ac instar flabellorum complicatis, viridibus & nitentibus. In summa arbore e foliorum sinubus exeunt vaginiformes capsæ quatuor plus minus spithamas longæ, e singulis foliis singulæ, surculos floribus & fructibus onustos includentes, parte interiore, quæ palmitum medium seu centrum respicit, concavæ, & exteriore convexæ, superficie glabra & æquali, in medio partis cavæ stria lacunosa sulcatæ, secundum quam rumpuntur & aperiuntur, exterius primum e viridi albicantes, per tempus flavescentes, interius candidæ. Surculorum in capsis inclusorum alii crassiores ima parte fructibus teneris dotati sunt, alii tenujores gemmis florum in duabus oppositis partibus obducti: sunt autem gemmæ istæ parvæ, angulosæ, albicantes, in tria petala rigida, cuspidata & crassiuscula se aperientes; continentque in medio stamina novem albicantia, tenuja, tria longiora, ex flavo albicantia, quæ a sex minoribus magis flavis cinguntur. Fructus adhuc teneri, & molles candidi sunt ac niten-

tentes, albicantibus surculis appensi, forma non rotunda, sed angulata, maxima parte foliis calycis oblongo rotundis & mutuo circumvolutis comprehensi: humorem multum & limpidum saporis adstringentis in medio pulpæ continent: pulpa per tempus aucta, humor minuitur, donec nullus supersit: deinde medulla albicans nascitur, pulpa indurescente; & cortex tandem aureo-flavus fit. Fructus justam magnitudinem adepti, antequam siccati sint, perquam similes Dactylis sunt, oblongo-rotundi: in una & superiori parte strictiores constant ex cortice crasso, glabro, membranaceo, pulpa e fulvo rubescente, quæ per siccitatem fibrosa evadit seu lanuginosa & flavescens; intus in medio medulla albicante, seu potius nucleo aut semine. Cum jam fructus exsiccatus est, nucleus a pulpa fibrosa facile separatur, Avellanæ vel Nucis Moschatæ magnitudine, turbinatus ut plurimum, vel una parte compressus & sessilis, ex altera convexus, rugosus, striatus extrinsecus, coloris rufi aut Cinnamomei, materie dura non admodum cedenti cultro, venis candicantibus, rufis & rubentibus intus resperssa, saporis nonnihil aromatici & paulisper adstringentis. In maritimis & arenosis tantum locis hæc arbor nascitur.

Maximam hujus arboris fructui famam conciliavit quotidianus ejus apud Indos usus, qui eum sive mollem, sive durum cum Lycio Indico sive Khaath, & foliis Betel, addito momento Calcis, assidue masticant, succum sive salivam his rebus tinctam deglutiendo, cœtera expuentes.

Hæc est ex Areca extracti, Khaath quoque dicti, præparandi ratio, referente supradicto Herberto de Jager, *Ephem. Germ. Dec.* 2. *Ann.* 3. Nucem Arecam vel Faufel, quando adhuc viridis nec plane matura est, in duo triave frusta secant, & ita in aqua, addito parum Calcis ex testis ostreorum ustis, per quatuor horarum spatium excoquunt, donec segmenta colorem obscuro rubrum contraxerint. Calx multum juvat. Tum adhuc calens decoctum percolatur, & refrigeratum sensim detrahitur a materia spissa & fœculenta in fundo relicta. Hæc fœcula sola inspissata Khaath quoque dicitur, & eodem modo ac extractum Cate usurpatur. Sed ut illud extractum præstantius efficiant, addunt corticum Tsiantæ seu Acaciæ prædictæ recentium & viridium tusorum & per tres dies maceratorum aquam, & coquunt ad extracti molliusculi consistentiam. Tandem massam inspissatam super storeas soli exponunt, & in massulas vel pastillos redigunt.

Magnates & ditiores hoc Lycio sive Catechu haud contenti, illi Cardamomum, lignum Aloes, Moschum, Ambarum, & alia admiscent, quo gratius & luxuriosius evadat. Talis est compositio quorumdam pastillorum apud Indos paratorum, rotundorum, planorum, Nucis Vomicæ magnitudine, a Batavis in Europam allatorum sub nomine *Siri Gata Gamber*. Tales sunt quoque pastilli nigri sub diversis formis, modo pilularum, modo seminum, florum, fructuum, muscarum, insectorum, modo muscerdæ, aut aliorum ad libitum, a Lusitanis in urbe Goa effìcti; quique ob vehementiorem aromatum fragrantiam, a nostris ut plurimum respuuntur. Verum ut nationes illæ valde fraudulentæ sunt, sæpe contingit ut arenam, argillam aut alia heterogenea huic extracto permisceant quo massam & pondus augeant; ideo ut raro mera illa pura & syncera ex illorum manibus haberi possit.

Areca, observantibus Garcia, & Jacobo Bontio, nondum matura, masticata vertiginem cerebro subitam inducit, non secus ac si sumpto vino quis ebrietatem contraxerit. Sed hæc alteratio, sumpto pauco sale, & haustu aquæ gelidæ, breviter evanescit.

Hanc masticationem orientales populi commendant adversus fœdum oris halitum, ad firmandos dentes, & gingivas, ventriculum roborandum, vomitiones, & diarrhæas sistendas, ciborum appetentiam excitandam, concoctionem adjuvandam. Interim os masticantium velut cruore delibutum, fœdo aspectu squalet.

Catechu sincerum, & sine aromatibus modice adstringit, dentes, & gingivas firmat, aphthas, & oris exulcerationes sanat, tonsillis, & anginæ medetur, cruentam exspuitionem sedat, catarrhos inhibet, tussi, & raucedini conducit, pituitam acrem demulcet, ventriculum roborat, ciborum concoctionem juvat, alvi profluvia, diabetem, hæmorrhagias sistit, & menses immoderatos minuit. G. Volfgang. Vedelius *in Ephem. German.* refert observationem herniæ varicosæ in juvene usu Catechu sanatæ.

De terræ Catechu dosi nimia nihil timendum mihi videtur: frustula enim assidue in ore detineri possunt, nova dissolutis substituendo absque ullo malo eventu. Observandum est quo minutiora sunt frustula, eo palato gratiora deprehendi: fragmenta in os ingeruntur, seminis Anisi vel Coriandri magnitudine. Substantia sub forma boli vel tabellarum deglutitur a ℈ß. ad ʒß. Ex eo Vedelius tincturam sic extrahit.

℞. Cathecu q. v. Pulverato affunde Sp. vini rectif. sextuplum vel octuplum. Digerantur; & extrahitur tinctura elegantissima, quæ sensim effundendo a fœcibus separatur, & servatur ad usum. Dosis a gutt. xx. ad lx.

Hæc tinctura sicut etiam Catechu substantia feliciter usurpantur in garrismatibus adversus anginam.

℞. Catechu ʒj. Sacchar. ℥j. Exacte pulverata misceantur, & excipiantur mucagine Tragacanthi cum olei Cinnamom. gutta una vel altera. Formentur pastilli sublinguales, in tussi catarrhali, & diarrhæis.

℞. Catechu ℥ß. Nuc. Mosch. Corall. rub. pp. ana ʒj. Syr. Cydonior. q. s. M. F. opiata. Dosis ʒj. ter die exhibenda in hypercatharsi, diarrhæa, & dysenteria.

℞. Terr. Catech. ʒj. Hæmatit. pp. ʒß. Diacod. ℥ß. Syr. e rosis siccis ℥j. Aquæ Portulacæ, & Sperm. Ranar. ana ℥iij. M. F. Julap. in hæmoptoe, & hæmorrhagiis.

℞. Cathecu pulver. ʒiij. Mucilag. Gumm. Tragacanth. & Syrup. de Symphyto ana ℥j. Aq. Plantag. ℥iij. M. F. lohoc, adversus hæmoptoem, & tussim catarrhalem.

Num Catechu idem sit cum Lycio Indico *Dioscoridis* dubium est non facile solubile. Dioscorides, Galenus, & Plinius duplicis Lycii meminerunt; Cappadocis nempe, & Indici. Primum erat succus extractus ex arbore quadam spinosa, virgis trium cubitorum aut longioribus, cortice pallido, foliis Buxi densis, fructu Piperis instar nigro, lævi, amaro, densoque, radicibus multis, obliquis, lignosis, nascente in Cappadocia, Lycia, pluribusque aliis locis. A Græcis Λύκιον, & Πυξάκανθα dicebatur. Lycium seu extractum parabant ex ramis cum radicibus tusis, &

per

per dies multos in aqua maceratis, denique coctis: tum quidem lignis abjectis, liquor iterum coquebatur, donec Mellis crassitudo fieret. In massulas compactum erat extrinsecus nigras, intus, cum frangerentur, rufas, cito nigrescentes, odore minime viroso, cum amaritudine adstringentes. Simili modo quoque fieri solebat Lycium, semine expresso, & insolato.

Alterum seu Indicum Lycium, colore croceo, illo præstantius, & efficacius. Tradunt, inquit Dioscorides, fieri ex frutice Lonchitide vocato. Est is e spinarum genere, virgas habens rectas, tricubitales aut etiamnum majores, a radice numerosas, & Rubo crassiores. Ruptus cortex rufescit; folia vero Oleæ similia visuntur.

Hæ descriptiones cum Caté Garciæ, & Bontii, aut cum Herbeti de Jager Acacia Indica minime conveniunt: unde concludere possumus nos Græcorum Indico Lycio carere. Lycium autem Cappadocium in officinis non amplius reperitur.

ARTICULUS OCTAVUS.

De Succo Glycyrrhizæ.

SUccus Glycyrrhizæ, & Succus Liquiritiæ, *Off.* Γλυκυῤῥίζης χύλισμα; *Dioscoridis*, & *Galeni*. Succus extractus, & inspissatus in massulas aut laterculos ℥iiij. vj. vel viij. foliis laurinis involutos, compactus, niger, siccus, fragilis, intus, cum frangitur, splendens, in ore deliquescens, sapore dulci cum quadam acredine. Optimus censetur, qui dulcissimus, recens, purus, & linguæ subditus totus liquescit. Rejicitur adustus, amarus, arenulis aut sordibus conspurcatus. Ex Hispania Massiliam, & ex Hollandia affertur.

Planta ex qua extrahitur, dicitur Glycyrrhiza siliquosa vel Germanica, *C. B. P.* 352. Glycyrrhiza radice repente, vulgaris Germanica *J. B.* 2. 328. Clycyrrhiza vulgaris, *Dodon. Pempt.* 341. cujus descriptionem, & vires *Cap. de Radicibus* exposuimus. In Creta insula, Italia, Germania, Gallia crescit; ibique locorum succus extrahitur. Sed laudari solet qui ex Hispania affertur, ubi magna copia præparatur, præsertim circa Dertusam, & Ilerdam Catalauniæ civitates. Ibi, referente viro rei herbariæ, & historiæ naturalis peritissimo D. Ant. de Jussieu, radices recentes Julio mense colliguntur, purgantur, in aere fere exsiccantur: deinde minutim concisæ ex aqua coquuntur, colantur, & exprimuntur. Expressus succus igne inspissatur, donec manibus tractari possit: tum in massulas compingitur, foliis laurinis involvitur, ac tandem sole perfecte siccatur, & servatur.

Succus ille ad eadem valet ac Glycyrrhiza. Bechicum est eximium, quod per se utiliter ad pulmonum, & thoracis affectus sumitur, & aliis medicamentis commiscetur. A Dioscoride ad vesicæ scabiem, & renum dolores commendatur.

℞. Succi Glycyrrhizæ Hispanici ℥ij. Sacchar. albi ℥iiij. Opii ʒß. Mucilagi-

laginis Gummi Tragacanth. q. s. M. Fiant Trochisci sublinguales, ad tussim vehementem compescendam, & catarrhum discutiendum.

℞. Succi Glycyrrhizæ ℥j. Croci minutim secti ℈j. Vini Canarini ℔ij. Digerantur frigide per 9. dies. Detur hujus tincturæ cochlear unum aut alterum sæpius die, ad pituitam viscidam incidendam, & expectorationem promovendam.

℞. Aq. fontan. ℔ij. Aq. Calcis ℔j. Croci minutim concisi ʒß. Succi Glycyrrhizæ Hispan. in tenues lamellas redacti ℥j. Mellis Narbonens. ℥ij. Digerantur calide in vase clauso per 24. horas. Fiat colatura. Exhibeatur calida ad ℥iiij. tertia vel quarta quaque hora, in tussi vehementiori, in catarrho, & asthmate, ad pituitam acrem demulcendam, crassam incidendam, & expectorationem promovendam.

Succus Liquiritiæ usurpatur in Theriaca *Andromachi*, & Trochiscis bechicis nigris *Charas*.

ARTICULUS NONUS.

De Saccharo.

SAccharum, *Off.* Σάκχαρον *Dioscoridis* : Σάκχαρ, *Galeni* : Μέλι ἐν καλάμοις, *Theophrasti* : Μέλι καλάμινον, *Arriani* : Ἅλς Ἰνδικός, *Pauli Æginetæ* : Zuccar *Arabum* : Saccharon, *Plinii*. Est sal essentialis, pinguis, oleaginosus, rufus aut cinereus, si nondum purgatus fuerit; colore & splendore niveus aut crystallinus, siccus, & sub dente friabilis, si optime depurgatus; qui cum aqua dissolvitur & rursus ad crassitudinem coquitur: Mellis instar pinguis est, & in longum filum ductilis, sapore dulci grato, odore fere nullo, ex Arundine saccharifera extractus.

Veteribus notum fuit, non tamen apud eos ut hodie apud nos usitatum. Quod quidem ex plurimis auctorum testimoniis manifestum est; licet olim sicut hodie ex diversis plantis eliceretur, ut mox dicemus.

Strabo *L.* 15. *Geographiæ* aperte scribit in India Arundinem Mel sine apibus gignere. Lucanus huic quoque suffragatur hoc carmine:

Quique bibunt tenera dulces ab Arundine succos.

Necnon Marcus Varro his versibus:

Indica non magna nimis arbore crescit Arundo.
Illius e lentis premitur radicibus humor,
Dulcia cui nequeant succo contendere Mella.

Seneca *Epistolar.* 85. de hac Arundine sic loquitur: „ Ajunt inveniri „ apud Indos Mel in Arundinum foliis, quod aut ros illius cœli, aut ip- „ sius Arundinis humor dulcis & pinguis gignat. “ Melleus ille succus, modo Mellis, modo Salis, modo Sacchari nominibus donabatur. „ Est „ aliud concreti Mellis genus, (inquit Dioscorides, cum Mellis diver- „ sa genera recenset) quod Saccharon nominatur. In India vero & fe- „ lici Arabia in Arundinibus invenitur: Salis modo coactum est, den- „ tibus ut Sal fragile. “ Archigenes ait Salem Indum esse colore & consistentia Salis communis, gustu Mellis, magnitudine Lentis aut ad summum Fabæ. Galenus 7. *simpl. Medicam.* Sacchar ex India & felici Arabia afferri scribit, & in Arundinibus concrescere: esse autem

tem & ipsum Mellis genus, & minus quidem dulce quam nostrum Saccharon, & Plinius Arabiam ferre narrat, sed laudatius Indiam: esse autem Mel in Arundinibus collectum, gummeum, modo candidum, dentibus fragile, amplissimæ Nucis Avellanæ magnitudine, ad Medicinæ tantum usum. Idem Plinius *Lib. 6.* Cannas Sacchariferas nostras in insulis Canarinis nascentes indicasse videtur, dum refert ex Jubæ testimonio in Fortunatis insulis crescere arbores similes Ferulæ, ex quibus aquæ exprimuntur, ex nigris amaræ, ex candidioribus potui jucundæ.

Ex his liquet, Arundines quasdam hisce temporibus humorem melleum dulcem expressione fudisse, necnon etiam sponte manasse succum lacrymas duras & fragiles concrescentem, qui Saccharum nativum dici potest. Verum fatendum est nullam apud priscos mentionem reperiri Sacchari arte facti seu ex hoc succo excocti, & in massas grandiores compacti, quale nobis hodie adferri solet. Sane verisimile est tunc temporis illos populos hanc artem latuisse. Saccharum itaque priscis notum fuit. At vero quænam sunt illæ Arundines, quæ Saccharum seu melleum hunc liquorem fundebant, res adhuc in controversia est: quandoquidem duo Arundinum genera Saccharum ferentia in India & Orientalibus regionibus hodie repeperiuntur; scilicet Arundo Sacchari fera vulgaris, & Arundo arborescens quæ Mambu, vulgo *Bambu* aut *Bamboe* dicitur. Ex hac Saccharum sponte exsudat, sed parva quantitate; & solis calore exsiccatur & concrescit, quod ab Indis jam a longo tempore *Saccar Mambu* nuncupatur: nullum vero Saccharum ex succo illius expresso conficitur. Ex illa vero succus exprimitur & coquitur in salinam duritiem. Quod quidem eruditissimo Salmasio ansam præbuit censendi Saccharum veterum fuisse tantum lacrymam Arundinis Mambu, innixo præsertim auctoritate Marci Varronis qui illius Arundinis dulci succo prægnantis magnitudinem cum arbore non alta nimis comparat, & Solini qui *Cap.* 52. *de India ol.* 58. hæc verba refert: Quæ pallustria sunt, Arundinem creant ita crassam, ut fissis internodiis „ lembi vice vectitet navigantes. E radicibus ejus exprimitur humor dul- „ cis ad melleam suavitatem „. Verumenimvero, licet ea quæ de arborescente Arundine hic proferunt, ad Arundinem Mambu referenda sint, non idcirco tamen excluditur Sacchari fera Arundo nunc vulgaris, quæ multo majori succi Saccharei copia turgida Sacchaream hanc lacrymam longe uberius suppeditare debebat. Imo hanc ipsam Lucanus sub teneræ Arundinis nomine designasse videtur.

Quærunt nonnulli, quare illud Saccharum nativum seu sponte exsudans ex Arundine Sacchari fera non amplius in officinis reperiatur, aut adferri desierit? Quibus facilis est responsio: Quod hodie paucum admodum proveniat. Siquidem Dioscoridis, & Galeni tempore quo copiosum convehebatur, cum illius succi exprimendi, & coquendi ratio nondum innotuisset; necesse quidem erat ut Arundines Sacchari liquore prægnantes, cum annis pluribus adolevissent, & falcem nunquam expertæ essent, per se liquorem exsudarent, veluti ex innumeris arboribus gummi & resinæ emanant. Proinde non mirum si hujus nativi Sacchari antiquis fuerit ubertas. Sed postquam lucri dulcedo fulgentisque auri sitis docuit homines artem modumque quo Saccharum concisis pressisque Arundinibus copiosius elicerent, & decoquerent, factum est

est ut Indi quotannis universos inciderint calamos atque iterum quotannis severint. Hinc igitur evenit, ut, nullis remanentibus quæ saccharo plurium annorum ætate turgeant, naturæ impedita sit operatio, deperditumque hac de causa sit nativum antiquorum Saccharum.

Qui Saccharum veterum a nostro diversum fuisse putant, objiciunt Plinii testimonium qui Saccharum ad Medicinam tantum utile refert, nihilque de ejus utilitate ad culinam & condimenta profert. Sed id evenit quod Plinii tempore Græci & Latini Saccharum in cibis addere nondum curaverint, fortasse ob ejus penuriam, qua fiebat ut ad medicamenta vix sufficeret illud omne, quod tunc ad eos conferebatur. Nihilominus tamen Indi, ut jam diximus, ex dulci Arundinum succo potiones tunc temporis præparabant, tum ad sitim extinguendam; tum etiam ad palati delectamentum.

Arabes de triplici Sacchari specie mentionem fecerunt; scilicet Sacchar Arundineum aut ex Cannis, Tabaxir, & Sacchar Alhusar.

1. Sacchar Arundineum *Avicennæ* e Cannis resudare dicitur, & super eas inveniri tanquam sal: Non ab antiquorum Saccharo ex Arundine Saccharifera exsudante discrepasse videtur. Idem illud Saccharum quod candidum reperiebatur, *Tabarzed* titulo insigniebatur.

2. Tabaxir *Avicennæ*, quod interpretes spodium improprie seu cinerem verterunt, fortasse quia cineris speciem referebat, nihil aliud est hodie apud Persas, Turcas, & Arabes quam Sacchar Mambu Indorum seu Saccharum nativum veterum ex arborescente Arundine, de quo postea. Confitebor tamen non levem oriri suspicionem Arabes hoc nomine primum Saccharum excoctum, & ignem expertum designasse, cum ad Avicennæ verba attendo. Tabaxir enim cinerem esse dicit Arundinum quarumdam exustarum, de quibus hanc fabulam vulgo tradi narrat; scilicet summitates Arundinum vento compulsante invicem confligere, & ex mutuo collisu ignem creare quo aduruntur. Hæc fabula aliquod veritatis fundamentum habuisse videtur. Cum scilicet Saccharum excoctum primo allatum fuisset, non adeo depurgatum, sed griseum seu cinereum, facile est deprehendere cinereum hujus Sacchari colorem, qualis est hodie quoque in Moscovato, ipsis imposuisse, & pro cineribus illud Saccharum accepisse, non quidem igne combustum; sed rectius ignem expertum aut excoctum, quo a veteri Saccharo nativo sponte manante differebat. Quod tamen conjicere tantummodo licet, non asserere.

3. Saccharum Alhusar *Avicennæ* : Alhaster *Serapionis*; quod Manna quoque dicitur, a prioribus Sacchari speciebus recensitis, & sapore, & viribus differt, ut postea dicemus.

Saccharum vulgare seu apud nos maxime usitatum, ex Arundine Saccharifera desumitur, & varias Sacchari species præbet pro diversis coctionis & purgationis gradibus.

Planta, ex qua extrahitur, dicitur Arundo Saccharifera, *C. B. P.* 4. *Sloannes Hist. natur. insul. Jamaic. fol.* 108. *Tab.* 66. Arundo Saccharina, *J. B.* 2. 531. Arundo & Calamus Saccharinus, *Tabern. Icon.* 157. Canna mellea, *Cæsalpin.* Viba & Tacomuree, *Pison.* 108. Ex radice obliqua, crassa, geniculata, fibrata & succulenta calamus seu culmus geniculatus levis, nitens, ad octo vel novem pedum altitudinem assurgit, pollices duos,

tres

tres quatuorve crassus pro bonitate soli in quo crescit. Geniculorum seu nodorum quilibet quatuor circiter digitorum interstitio distat ab altero: & quo magis distant nodi, seu internodia longiora sunt, eo melior judicatur Arundo.

Colore Arundinis ex viridi vergit ad flavedinem: ad nodos ex una parte albescit, ex altera flavescit, quasi duo annuli, alter flavus, alter albus circumdarent nodum, qui ipse elevatus est, & canescit vel nigrescit, cum medulla fungosa, succulenta, dulci, alba. Folia ex quolibet internodio promit longa, acuminata, bicubitalia ac interdum longiora, sursum erecta, Arundis sativæ foliis angustiora, palustri Typhæ tam figura quam positu similia, ex viridi flavescentia, scabra & secundum longitudinem striata, stolones amplectentia. Summus culmi vertex multis foliis condecoratus paniculam producit duos tresve pedes longam, ramosam, in multos ramulos aut spicas adhuc divisam, tenues, fragiles, geniculatos, quorum geniculis alternatim innascuntur (flores calyce destituti, at singuli lanugine ipso flore longiori inclusi; corolla bivalvis est, alvulis constans oblongo-lanceolatis, acuminatis, erectis, concavis, æqualibus, muticis. Filamenta tria capillaria, longitudine corollam æquantia, antheris instructa oblongiusculis, germen stipant subulatum, duos sustinens stylos cirrosos: corolla pericarpii vicem gerit, & fovet semen unicum, oblongum, angustum, acuminatum.) Sponte nascitur in India, Canarinis insulis & calidis Americæ regionibus. Seritur etiam alibi multis in locis: solum amat pingue, & humidum. In Provincia *Rio de la Plata* Cannas Sacchari sponte nasci adolescereque in arboris proceritatem, atque crystalla saccharea æstu solis exsudare, ex Pisonis testimonio constat.

Plantatur autem hoc modo. In terra exarata sulci fiunt paralleli opera ligonis; his in sulci Arundines disponuntur, ita ut initium sequentis attingat finem antecedentis: quo facto hæ taleæ inhumantur. Ad singula internodia germina sua protrudit hæc plantata Canna, adeo ut quodvis internodium det novam Arundinem. Postquam sic progerminaverit Arundo, singulis tribus vel quatuor mensibus pro ratione soli ab herba luxuriante purganda est, ne illa plus incrementi capiat quam ipsa Canna: isque labor tamdiu repetendus, donec Arundo in aliquam altitudinem adoleverit. Spatio octo, decem, vel duodecim mensium a plantatione Arundo justam acquirit magnitudinem pro ratione soli, ita ut tunc apta sit ad Saccharum ex illa conficiendum.

Hæc est Sacchari conficiendi ratio. Cannæ maturæ factæ circa radicem & in ipso geniculo abscinduntur, mundantur a frondibus, in fasciculos coguntur, & ad moletrinam deferuntur. Moletrina ex tribus gravissimis axibus erectis, ex solidissimo ligno confectis, circulisque ferreis obductis componitur. Inter axes se contingentes, & magna vi convolutos Arundo continenter inserta & compressa liquorem fundit dulcissimum. Axes vero vel aqua vel jumentis versantur. Expressus liquor qui postea in Saccharum excoquitur, ad viginti quatuor horas dumtaxat asservari potest, postea acescit, & ad conficiendum Saccharum prorsus fit ineptus; sed si diutius servetur, bonum inde nascitur acetum. Axes asseresque per quos succus fluit, bis die lavari debent; ne humor quo imbuuntur acescens, succum supervenientem ad acescentiam inducat. Liquorem

rem expressum per canales & ductus ligneos in cortinas aheneas amplissimas derivatum, igne blando supposito, per diem integrum, nunc vehementius, nunc lenius effervescere sinunt, aquam identidem affundendo, ut intensior ebullitio coerceatur. Ab hoc succo in prima cortina fœculenta & copiosa spuma aufertur, quæ pecoribus escam potumque suppeditat. Despumatus liquor in proximum cortinam effunditur, in qua igne fortiori, adeo ut vehementer ebulliat, coquitur & prægrandi cochleari crebris foraminibus pertuso a fordibus liberatur. Ut accuratius purgetur ab immunditie, forte lixivium ex cineribus lignorum & Calce viva paratum injiciunt, assidue despumando: tunc per pannos transcolatur. Fæces apud quosdam mancipiis victum sufficiunt. Vinum quoque ex illis nonnulli, aquam intermiscendo, conficiunt. Percolatus humor in tertiam cortinam infunditur, & igne intenso ad debitam spissitudinem decoquitur, cochlearibus assidue agitando, concutiendo, despumando.

Dum Saccharum excoquitur, & ebullit, diligenter attendunt ne supra cortinarum oras intumescat: cui præcavent. 1. Amplissimis cochlearibus humorem agitando, quatiendo, attollendo & ex alto in vasa rursus effundendo: sic enim humor nimis fervidus refrigeratur, & temperatur. 2. Statutis temporibus butyri aut olei modicum guttatim instillando: sic enim Sacchari intumescentia subito sedatur. Observatu quoque dignum est, quod si momentum succi Limonii aut alterius acidi injiciatur, Saccharum numquam solidam vel granulatam consistentiam acquiret.

Debite coctus humor, id est, cum humoris portio cochleari desumpta, & in aerem projecta statim concrescit in telam vel plumulam; tunc ex tertia cortina in cacabum aheneum transfunditur, in quo blando calore fovetur, donec in granula concrescere incipiat. Statim effunditur calens adhuc in figulina vasa quasi infundibuliformia, (formas dicunt) ex latiori basi in acumen desinentia, utrinque aperta, & quibus os angustum in acumine paleis, vel ligno est obturatum; ibique per viginti quatuor horas, ut concrescat, relinquitur. Postea formæ illæ fictiles innumeræ in amplissimas ædes transferuntur, & aliis vasis fictilibus superimpositæ, ordine disponuntur; & reserato uniuscujusque foraminulo, ibi per 40. dies plus minusve relinquuntur, ut syrupus aut mellagineus humor facilius exeat. Deinde lutum ex argillacea terra & aqua subactum dilutius Saccharo jam concreto superaffunditur ad duorum trium quatuorve digitorum supereminentiam. Aqua e luto sensim defluens, & per massam Saccharinam transiens, lavat ejus granula; & expurgat ab humore melleo, pingui, subfusco, quem una secum per foraminulum devehit extra formas in vas recipiens subjectum: terra in superiori formarum parte remanet arida. Omni humore exhausto, Saccharum, quantum fieri potest, exsiccatum e formis excutitur, in frusta scinditur rufa, cinerea, vel ex cinereo albicantia; & Moscovatum, rufum, vel cinereum dicitur. Ex cinereo albicans, siccum, non pingue aut unguinosum sit, &, quantum fieri potest, nullum sapore empyreuma prodat, si bonum velit haberi.

Saccharum ita crudum seu Moscovatum, si præsertim rufescat, non adeo frequenter usurpatur; sed materia est, ex qua cœteræ Sacchari species præparantur omnes.

Hu-

Humor crassus, pinguis, rufus aut subfuscus, e formis delapsus inspissari nequit, nisi ad Mellis consistentiam: unde Syrupus Saccharinus dicitur, Mel Saccharinum, Mellago, Remel, vulgo *Melasse & Doucette*, in re cibaria & pharmaceutica inutilis rejiciendus. Ex dulciariis tamen nonnulli hunc syrupum rite defœcatum ad fructus rubros condiendos usurpant, sed perperam, ob saporem minus gratum. A quibusdam ad aquam ardentem seu aquam vitæ conficiendam reservatur. Qui hanc aquam vitæ Saccharinam conficiunt, calentis aquæ partibus octo hujus syrupi unam vulgo affundunt cum spumæ Cerevisiæ tantillo. Cuncta accurate mixta in vasis clausis fermentescere sinunt, donec mixtura odorem subtilem, spirituosum & vinosum exhalet. Tum materiam ignis ope distillant, & aquam ardentem obtinent.

Moscovatum vel in insulis Americanis purgatur, vel purgandum in Galliam ad officinas purgatorias transvehitur: & ex eo fit Miscellaneum Saccharum, Saccharum purgatum, & Saccharum, ut ajunt, finale aut Regium.

Saccharum Miscellaneum seu, ut ajunt, Cassonatum vel Castonatum, vulgo *Cassonade* vel *Castonade*, Saccharum est in frusta vel micas confractum, candidum, nonnihil pingue, odoris aliquantisper mellei non ingrati, ad Violas nonnunquam accedentis, saporis dulcedine Mel superans. Eligitur a Pharmacopœis ad Syrupos, Electuaria, & alias Confectiones conficiendas, tanquam præstantius, tum sapore dulci, tum propterea quod Confectiones candidiores & elegantiores efficiat, & Syrupi ex eo parati debitam consistentiam diutius servent, nec in crystallos seu in Cantium, ut ajunt, tam facile concrescant. Præstat candidum, siccum, odoratum. Ex Moscovato fit hac ratione.

In catinam aheneam Moscovati quantumlibet immittunt, lixivii fortis quantum despumationi suffecturum sit, affundunt: tum agitatione, scopulisque tumidas multorum albuminum ovorum spumas sensim injiciunt, vicissim despumando & rursus affundendo, donec probe purgatus & limpidus fiat syrupus: humore nondum absumpto, Syrupum transmittunt per colum, in quo festucas, quisquiliasque relinquat. Tum igne supposito fervet denuo, donec omnis superfluus humor exspiraverit. Jam syrupo ad duritiem excocto & adhuc calente formas figulinas prius fontana imbutas opplent, obturato prius foraminulo; reconduntque primo cella aut hypocausto sicciore tepidioreque.

Cum induruerit Saccharum, in formarum ordine dispositarum latiorem basim affundunt lutum ex argilla hic in Gallia prope Rothomagum effossa, qua ad fistulas Nicotianæ fumo hauriendo destinatas conficiendas utuntur, & aqua subactum & dilutius ad duorum triumve digitorum altitudinem supra Saccharum. Quæ massa ubi partim loci, partim Sacchari tepore sicco & bibaci aruerit, demunt, novam apponunt: id bis terve repetunt. Sed singula in mutatione fusi mucronem in foraminulum immittunt, ut facilius effluat crassamentum pingujus, quod syrupum vulgo vocant. Massas pyramidales, seu metas Saccharinas, e formis eductas colore inæquales in tres partes vulgo dividunt; imam nempe, mediam, & supremam partem. Unamquamque seorsim ponunt, quarum postrema, seu metæ vertex, est vilissima: quo facto, Cassonatum magnis super linteis dispergitur, in aere siccatur, postea cistis & orcis inditum ad nos transvehitur.

Si vero Saccharum pyramidale & ulterius purgatum obtinere velint, ex forma erutum bis aut ter fontana liquefaciunt, coquunt, rursumque in metas infundunt; reseratoque subtus foramine, lutum addunt, cœtera ut de Cassonato diximus observando: sicque parant Saccharum pyramidale, quod pro diversa puritate & candore diversas species constituit. Præstantissimum est, quod inter cœtera candore, puritate, splendore, siccitate emicat, & quod percussum digito sonat sicut marmor. Finale dicitur, quod ad summam puritatem perductum sit, ita ut arte nulla purius & albidius reddi possit, vulgo *Sucre fin*: Saccharum quoque Regium, vulgo *Sucre Royal*, ob præstantiam nuncupatur.

Olim ratione regionum in quibus Saccharum conficiebatur, distinguebatur in Maderense, Canarium, Brasiliense, Thomæum, &c. Nunc vero illud omne quod in Galliam transfertur, ex insulis Americanis Gallicæ ditionis originem trahit, ubi Arundo Saccharifera magna copia colitur.

Saccharum Candum, Cantum vel Canticum, *Off.* Κάντι vel Κάντιον, *Nicolai Myrepsi*: vulgo *Sucre Candi*. Saccharum est durum, pellucidum, angulosum, unde nomen. Quod duplex est, aliud crystallo simile; ideoque crystallinum dictum, quod ex Saccharo optime purgato, & ut ajunt, finali paratur: alterum subrufum, quod nunquam clarum redditur, & ex Moscovato aut Castonato conficitur. Eligendum durum, siccum, translucidum, crystallinum; licet a quibusdam rufescens utpote pingujus, & ad pulmonum affectus mitigandos præstantius censeatur.

Cantum crystallinum hoc modo conficitur. Liquatur Saccharum optimæ notæ cum pauca aqua, & coquitur, ut crassus fiat syrupus qui in ollam fictilem injicitur, in qua bacilli lignei cancellatim decussatimque aptati fuerunt. Reponitur olla super assere in loco calido, ibique per 15. vel 20. dies relinquitur. Tunc qui non concrevit, syrupus effunditur: pauca aqua calida affunditur ad eluendam syrupi pinguedinem; qua denuo effusa, reponitur vas in loco calido ad crystallos exsiccandas, & die sequente frangitur, inveniunturque bacilli Saccharo Canto instar crystalli collucescente onusti. Crystallinæ ac pellucidæ Sacchari Canti glebæ a vasis lateribus & bacillis, quibus adhærent, separantur, & probe exsiccatæ servantur.

Cantum subrufum eodem modo præparatur ex Saccharo Miscellaneo rufescente, vel ex Moscovato.

Saccharum rubrum, *Off.* vulgo *Chypre* vel *Sucre rouge*. Saccharum est rufescens vel fuscum, nonnihil pinguescens, ex syrupis post Castonati purgationem residuis & excoctis confectum: rarioris nunc est usus in officinis, nisi pro clysteribus.

Analysi Chymica, ex Sacchari albissimi ℔ij. prodierunt phlegmatis limpidi, inodori & insipidi ℥j gr. xxxvj. liquoris primo limpidi, deinde rufescentis tenuioris ʒvj. spissioris ℥ij. ʒij. gr. xliij. Massa nigra in retorta residua pendebat ℥viij. ʒj. gr. lxiij quæ per horas quindecim igne reverberii calcinata reliquit cinerum fuscorum ℥j. ʒj. gr. x. ex quibus salis alcali fixi ʒij. gr. lx. lixivio extr[illegible]a sunt. In distillatione partium deperditio fuit ℥viij. ʒvj. in calcinatione ℥vij. gr. liij.

Saccharum est sal essentialis constans ex acido sale, oleo, & terra. Cum optime purgatum est, ut in Saccharo Canto, concrescit in crystallos prismaticas, ex octo superficiebus planis constantes, quarum duæ bases opposi-

oppositæ æquales sunt & parallelæ, cœteræ sunt parallelogrammata. Nullas, aut acidi, aut alcali notas præbet: flammam concipit, & luculenter ardet: aqueis menstruis facillime solvitur, ægre spirituosis & oleosis: aqua dilutum fermentationem subit, & vinosum saporem primum acquirit, postea acetosum.

Ex Saccharo itaque rite fermentato vinosus liquor obtinetur, si nempe Sacchari libra una in aquæ sex vel octo libris soluta & recentis fermenti Cerevisiarii cochlear unum accurate misceantur, & lento calori exponantur in vase idoneo clauso, sed non omnino repleto: paucis horis fermentescere incipiet magna cum vehementia, & post tres quatuorve septimanas, plus minusve pro quantitate liquoris, & loci tepore fortissimum liquorem præbet vinosum, hydromeli non absimilem. Ex eo distillato fortissimus spiritus ardens extrahitur. Si vero tota fermentans materia continuo calori diutius exponatur, intra breve temporis spatium in fortissimum acetum mutabitur aceto vini prorsus simile.

Saccharum, licet veteribus non ignotum, ab his tamen parce & laudatum & usurpatum fuit. Posteriora vero sæcula pretiosissimum hoc naturæ munus plebi commune fecerunt in officinis pharmaceuticis, in culinis, in secunda & adversa valetudine, in quavis ætate, regione, in esu & potu. Tanta nunc copia ex occidentalibus oris in Europam advehitur, ut inter primarias illius orbis opes numeretur, & ejus commercium cœtera quæ ex oleo, vino, sale, serico, lana, fieri solent, commercia æquet vel superet. Mirum quantum in culina & in Medicina Sacchari absumatur! Nulli cibi grati, nisi Saccharo temperati vel conditi, præsertim in mensis secundis. Hinc Saccharoconditores novum genus hominum priscis incognitorum. Nulla Medicina sine Saccharo, tum ad medicamenta ingrata demulcenda & palato gratiora efficienda, corruptibilia conservanda, vehementiora temperanda & corrigenda; acria siquidem lenit, acida retundit, austera suaviora efficit, & saporibus omnibus majorem gratiam conciliat. Frequentissimus est usus Sacchari ad syruporum, conditorum, electuariorum, tabellarum, & aliorum confectionem. Varia quoque ex eo potuum genera cum aqua, vino, spirituosis liquoribus fructuum succis, decoctis innumeris parantur, tum ad oblectamentum, tum ad Medicinam.

Veteres medicamenta Melle condire solebant. Actuarius Medicorum primus videtur in suis compositionibus in locum Mellis Saccharum substituisse, & succos medicatos Saccharo excepisse.

Saccharum cum cibis moderate sumptum satis laudabile nutrimentum subministrat. Afferunt enim ex Arundinibus contritis & jam expressis sues mirum in modum pinguescere, eorumque carnem adeo teneram & sapidam effici, ut caponis carni præferatur. Ciborum concoctionem promovet, si post largius assumptum cibum frustulum ejus in fine comedatur.

Medici fere omnes illud ad pectoris & pulmonum vitia commendant. Præscribitur ad pituitæ acrimoniam demulcendam, tussim sedandam, gutturis & pulmonum asperitatem emendandam, vel Saccharum album, vel Saccharum Cantum in ore detentum: sic enim saliva madefactum

colliquescit, illarumque partium parietes obducendo ab acri pituita defendit. Expectorationem promovet, præsertim si in syrupi consistentiam redactum cum oleo Lini vel Amygdalarum dulcium permisceatur. Idem quoque eodem modo sumptum in colica coli dolores sedat, & infantium tormina compescit. Potus saccharati pectus expurgant; tussim, pituitam eluendo, sedant; raucedini medentur; pulmonum ulcera abstergunt, urinas pellunt; ventrem solvunt, & in pleuritide ac peripneumonia salutares sunt.

Si autem solum & majori copia sumatur Saccharum, nocet, & præsertim cholericis. Fermentescit enim vehementius in ventriculo & intestinis, flatus excitat, bilemque fermentatione attenuando fluidiorem efficit: unde Saccharum & dulcia bilem producere dicuntur. Salinis Sacchari spiculis onusta bilis acrior evadit: unde æstum non solum in intestinis accendit, sed etiam per totum corpus, dum in massam sanguineam transvehitur. Infantibus vermes ingenerat. Dentibus si quid aliud inimicissimum existimatur; affert enim nigredinem & rubiginem, eosque tremulos efficit: quare post ejus usum os & dentes aqua diligenter colluere prudentiores solent.

Leviora equidem sunt hæc Sacchari immoderate sumpti nocumenta. Longe graviora vitia illi exprobrantur, cum Vvillisius, Simon Paulli, Joan. Rajus scorbuti & tabis Anglicanæ populariter grassantium causas immoderato illius in cibo & potu usui imputent. „ Et ne quis inquit J. „ Rajus, humidiori potius aeris constitutioni Anglicanas eas pestes deberi „ suspicetur, in Lusitania, ajunt, regione callida ob eamdem rationem „ tabes epidemica facta est: Lusitani enim plus Sacchari consumunt quam „ quævis alia gens, præter Anglos". Vvilisius vero, C. 10. *Tractatu* „ *de Scorbuto*, sic loquitur: „ Saccharo condita ut plurimum imbuta in „ tantum vitupero, ut illius inventionem & usum immodicum Scorbuti „ in nupero hoc sæculo immani augmento plurimum contribuisse existi- „ mem. Enimvero concretum istud sale satis acri & corrosivo cum sul- „ phure tamen delinito constat, prout ex analysi ejus spargirice facta li- „ quido patet; quippe Saccharum per se distillatum exhibet liquorem „ Aqua Regia vix inferiorem. Quod si ipsum in vesica plurima aqua per- „ fusum (& rite fermentatum) distillaveris, quamvis sal fixus non adeo „ ascendit; prodibit tamen liquor instar aquæ vitæ acerrimæ urens, ac „ summe pungitivus. Cum itaque Saccharum quibusvis fere alimentis „ mixtum, ita copiose a nobis assumitur; quam verisimile est ab ejus „ usu quotidiano sanguinem & humores salsos & acres, proindeque scor- „ buticos reddi. Auctor quidem insignis (Theophilus de Garencieres, *T.* „ *de Tabe Anglicana*) tabis Anglicanæ causam in immoderatum Saccha- „ ri apud nostrates usum retulit: nescio annon potius etiam hinc Scorbu- „ ti increbrescentis fomes derivetur. Hæc Vvillisius.

Verumenimvero Fredericus Slare Medicus Londinensis, & Regiæ Societatis Socius, in Sacchari defensione Anglico idiomate scripta his argumentis optime respondet: 1. Quidem Scorbutus in septentrionalibus regionibus longe ante grassabatur, quam Saccharum illuc afferretur. Præterea morbus ille plebem & pauperes potius afficit, apud quos rarissimus est Sacchari usus, quam divites & magnates, quibus frequens & familiaris est. 2.

De

De tabe quam Theophilus de Garencieres Angliæ flagellum nominat, manifestum est Londinensem aerem lithantracum fuligine coinquinatum primariam esse causam illius morbi, qui in primo morbi stadio sola aeris mutatione sæpe sanatur. Insuper epidemica hæc tabes apud Lusitanos non tam ad Sacchari aut saccharatorum abusum referenda foret, quàm ad acidorum esum fere assiduum, nisi ad virus quoddam venereum ab eodem Friderico Slare referretur.

Sed objiciunt illi, quibus hæc dulcia esculenta displicent, saltem salem acidum maxime corrosivum, & proinde noxium in Saccharo contineri. Fatemur equidem spicula acida potentissima in Saccharo fermentatione evolvi, aut distillatione ab aliis principiis segregari, licet non tanta copia ac ex Nitro vel Vitriolo eliciuntur: sed proinde concludendum non est Saccharum ab hoc acido noxium fieri. Si enim ista ratio quid ponderis haberet, nullum cibum homo sine detrimento caperet: nam nullum datur mixtum in cibis, in quo hoc acidum principium non reperiatur. Nonne idem acidum & copiosius in musto, & vino reconditur? Nonne in Hordeo & Cerevisia, in frumento & pane, in fructibus quibuscumque latet, quod fermentatione aut ignis operatione manifestum fit? An idcirco hæc alimenta prava & noxia censentur? Nequaquam. Ex Saccharo, sicut ex aliis succis vegetabilium spiritus ardens extrahitur post debitam fermentationem; sed non ideo deterius est alimentum: imo eodem spirituoso liquore acidi liquores potentiores & magis corrosivi temperantur & mitescunt. In Saccharo itaque sicut in lacte, & cæteris in eduliis vegetabilibus, acidum oleosis & terreis particulis ita implicatur & irretitur, ut sapidum salutareque alimentum & condimentum præbeat gratissimum, non vero escam corrosivam, & infestam, ut auctores, alioquin de re Medica bene meriti, paulo inconsultius protulerunt. Idem Frid. Slare dulcem illum Salem Indicum pluribus nominibus commendat, illumque tanquam medicamentum bechicum, stomachicum, cor & cerebrum recreans, ophthalmicum, odontalgicum, sternutatorium, & vulnerarium proclamat. Non alio pulvere, quam Saccharo albissimo dentes suos perfricuit, & sanos ac nitidos per multos annos servavit, contra opinionem eorum, qui ab eo dentes corrodi aut rubigine deturpari asserunt. Balsamicam illi tribuit virtutem, seu viscera a putredine præservandi, sicut vim obtinet flores, fructus, radices, & cæteras partes vegetabilium aut animalium integras & incorruptas per longum tempus servandi. Tantas vires duabus insignibus observationibus confirmat, altera Angli perillustris Ducis de Beufort, qui septuagenarius febre obiit, quique per annos fere 40. Sacchari ℔j. & amplius singulis diebus comedere solebat; hujus aperto cadavere, viscera sana, & illæsa reperta fuere, dentes integri, & firmi: altera cujusdam Dn. Malory ipsius Friderici Slare avi. Hic centum annos vixit sanus ac vegetus; Saccharo, & Melle delectabatur, & omnes cibos, carnes, fructusve his, Saccharo præsertim, condire solebat.

Ex his concludere possumus nihil ab usu Sacchari moderato metuendum esse: econtra vero censemus ab hoc condimento gratiam quamdam alimentis conciliari, qua ventriculus ad debitam ciborum concoctionem perficiendam disponitur; ab eodem stomachale fermentum adjuvari, & alimenta ad requisitam fermentationem, tum in ventriculo, tum

tum in inteſtinis ſubeundam diſponi, ac proinde ſanguinis & cœterorum humorum, totiuſque corporis craſim a prima digeſtione dependentem optimam effici.

Tantum abeſt vero ut Saccharum tabis pulmonalis cauſa cenſeri debeat, ut econtra Saccharum roſatum phthiſicis utiliſſimum, & hujus morbi veluti ſpecificam Medicinam plurimi in Medicinæ praxi verſatiſſimi pronuntiaverint. Sacchararo roſaceo ſe quoſdam vidiſſe curatos teſtantur Montanus, Valeriola, Foreſtus, quo ægri in maxima quantitate utebantur, Riverius novit pharmacopœum quemdam phthiſicum, qui ingentem Sacchari roſacei quantitatem ſibi ipſi præparabat, idque perpetuo comedebat; & hoc ſolo remedio ſanatus eſt, ut refert *Capite de Phthiſi*.

Obſervandum tamen eſt ex unanimi Medicorum conſenſu bilioſos, melancholicos, ſcorbuticos, necnon hyſtericas mulieres ab eo abſtinere debere: facile enim fermenteſcit, & æſtuantium aut fermentantium humorum efferveſcentiam & ardorem auget, eorumque morborum ſymptomata graviora efficit.

Externe Saccharum egregium eſt vulnerarium, putredini reſiſtit, præſertim ſi cum tantillo aquæ vitæ diluatur. Turcæ, inquit Ettmullerus, quotidie ſolent vulnera recentia abſtergere vino, & poſt ablutiones inſpergere Saccharum pulveratum: & ſic non inconcinne ſeipſos curant.

Saccharum aqua vitæ vel ſpiritu vini non rectificato ſolutum, a quibuſdam oleum Sacchari dicitur, ad expectorationem promovendam commendatum: externe quoque utile prædicatur ad vulnera glutinanda, ulcera mundanda & detergenda, & putredinem arcendam.

Saccharum Cantum aut Saccharum album tenuiſſime pulveratum & oculis inſufflatum corneæ albuginem diſſolvit. Idem præſtat in aqua Euphraſiæ, Chelidoniæ aut Fœniculi diſſolutum; ejuſdem quoque ulcera detergit & ſanat. Capitis defluxiones, ſi carbonibus imponatur olfactu, vel ſuffitu arcet.

Ex Saccharo præparantur Saccharum penidium, Saccharum hordeatum, Saccharum roſatum, Manus Chriſti perlata, Julapium Alexandrinum &c. Uno verbo uſurpatur in omnibus fere medicamentis internis compoſitis; ita ut Pharmacopola ſine Saccharo dici mereatur ille, quicumque ſit, cui neceſſaria deſunt.

Quidam diſtillatione ſpiritum & oleum empyreumaticum ex Saccharo extrahunt, ſed nullius fere uſus.

Aliæ ſunt Sacchari ſpecies ex diverſis plantis extractæ, inter quas præcipua eſt Arundo, de qua mentionem jam fecimus, quæ veteribus non ignota fuiſſe videtur. Dicitur Arundo Mambu, *Piſon. mantiſſ. aromat.* 185. Arundo arbor, in qua humor lacteus gignitur, qui *Tabaxir* Avicennæ, & Arabibus dicitur, *C. B. P.* 18. Ili, *Hort. Malabar.* 1. 16. E radicibus geniculatis & fibratis caules in excelſam altitudinem attolluntur, teretes, cortice viridi, durius geniculati, lignoſis & albicantibus filamentis conſtantes, & ad geniculos interſepimento lignoſo clauſi, e geniculis novos ramos ſurculoſque emittentes, & ad geniculos ſpinis oblongis, rigidis, una, duabus, pluribuſque muniti, intus fiſtuloſi, ad duorum triumve hominum altitudinem aſſurgunt, priuſquam ramos emittant. Cum teneri & novelli ſunt, ex fuſco virides, ferme ſolidi, medulla lævi, ſpongioſa & liquida referti, quam vulgus grati ſaporis gratia avide exſu-

exsugit. Vetustiores ex albo flavi & nitentes, intus cavi quodam calcis genere obducuntur: humoris enim contenti substantia, color, sapor, & efficacia mutantur; atque paulatim protruditur foras, & juxta internodium vi solis sæpe coagulatur, ac instar Pumicis albi indurescit: mox nativæ suavitatis expers factus peculiarem saporem cum parva adstrictione Eboris usti æmulum acquirit, vocaturque apud indigenas Sacar Mambu, Tabaxir, *Garziæ*, & *Acostæ*, qui quo levior & albicantior, eo præstantior; quo magis inæqualis atque cinerei coloris evadit, eo deterior habetur.

Folia ad genicula brevissimis petiolis insident, spithamam longa, latitudine ad petiolum digitali, versus apicem strictiora, striata, oris aspera viridia: flores in spicis squamosis tritici similibus, minores tamen, quæ nodulis caulium congregatim insident, staminei, filamentis tenuissimis dependent.

Quidam inter illas Arundines tantæ reperiuntur amplitudinis, & soliditatis, ut cymbæ exinde parentur, inquit G. Piso; eæque non quidem excavatæ, sed relictis solum duobus utrinque internodiis, per medium sectæ.

Novissimi stolones qui maxime succulenti sunt & sapidi, in Indiis magnifiunt; quod bases sint celebris istius compositionis *Acbar* dictæ, quæ ibi & in Europa in deliciis habetur.

Licet omnes illæ Arundines in principio liquore suavi scateant, succus tamen ille induratus ad internodia, non in omni Arundine, nec in omni terra apparet; sed pro solis vi, & soli natura felicius vel infelicius producitur. Verum licet pretium hujus Sacchari pro anni fertilitate variet, Piso tamen refert in Arabia utcumque pari argenti pondere divendi; idque potissimum, quia Medicorum, tum Indorum, tum Arabum, Maurorum, Persarum, Turcarum unanimi testimonio & experientia constat externis & internis convenire ardoribus & inflammationibus, ut & dysenteriis biliosis si Trochiscorum vel potus forma exhibeatur. Indii ipsi contra strangurias, gonorrhæas, & hæmorrhagias utuntur.

Hæc Sacchari species veteribus non ignota fuit, licet cum indurato Sacchariferæ Cannæ succo confusa. Tabaxir adhuc a Persis, & Arabibus dicitur, quod cinerem seu spodium Græci, Latini Arabum interpretes verterunt. Qua in re observandum est spodium Arabum a spodio veterum Græcorum longe discrepare: hoc enim cinis æreus intelligitur; illis Sacchar Bambu vel etiam Saccharum vulgare intelliguntur.

Altera Sacchari pinguis, rufescentis, & dulcis saporis species ex Canadensi Americæ septentrionalis Provincia nobis affertur, quæ ex quibusdam Aceris speciebus colligitur.

Harum præcipua est Acer montanum candidum *C. B. P.* 430. Acer major multis, falso Platanus, *J. B. I.* 168. Acer major, *Dod. Pemptad.* 840. Speciosa ac procera arbor est, cortice mediocriter lævi, materia interiore tenera ac tractabili. Ramos expandit in omnem partem complures, circa quos folia magna, lata, angulosa, vitigineis satis similia, sed læviora mollioraque, supra atro-virentia, infra pene incana, & pediculo longiore eoque rubente annexa. Flores rosacei, ex albido herbacei racematim dependent. Fructus succedunt ex duabus, quandoque tribus capsulis com-

compositi, in alam foliaceam, Ephemeri aut interiorum cicadæ alarum similem desinentibus, & semine fœtis subrotundo, candido, & exiguo. Humectis, & montibus propria est. Majo floret, fructum maturat Septembri.

Veris initiis, cum germina novella turgescunt, antequam explicentur in folia, arbor hæc in trunco, ramis aut radicibus vulnerata dulcem & potulentum succum copiose effundit; quin & Autumno quoque post delapsa statim folia, & per totam Hyemem. Succus hic Saccharum gustu apprime refert. Canadenses Americani, vulneratis arboribus sub finem Hyemis, hunc succum recipiunt ad potulenta inde paranda, illumque Sacchariferarum Canarum succi in modum excoquunt in Saccharum ab Arundino non dissimile. Ex octo libris hujus succi remanet libra una Sacchari fulci, quod eodem modo purgari potest & candidum fieri velut Saccharum vulgare.

Ex hoc Saccharo rite despumato & foliis Adianti Canadensis seu Americani cornuti syrupum præparant a plurimis etiam in Gallia in pectoris affectionibus expetitum.

Nec solæ plantæ terrestres Saccharum præbent, sed etiam marinæ. Olaus Borrichius, *in Actis Hafniensibus annor.* 1671. & 1672. mentionem facit de quadam Alga Sacchari fera in littore Islandico reperta. Nascitur, inquit, in mari Islandico Algæ species nulli, quod sciam, auctori descripta, neque tamen valde dissimilis Algæ vitrariorum angustifoliæ, nisi quod paulo pinguiori se folio commendet, & colore flavescente naturam diversam fateatur. Hæc ipsa ubi a marinis fluctibus in littus rejecta aliquandiu jacuit, sensim proliciente solis calore, salinis hinc inde grumis obducitur; qui, cum dulcedine sua gratissima linguæ blandiantur, ab accolis colliguntur sollicite, ut inter epulas Sacchari vicem impleant. Quin cum notissima sit Islandis maritimis Alga hæc Saccharum parturiens, anticipant frequenter conatum naturæ; ipsamque Algam, nondum dulci illo spissamento foliis conspicuo, acetariorum loco mensis inferunt, ne sic quidem insuavem.

Antequam huic articulo finem imponamus, nobis de Saccharo Alhasser vel Alhusar *Arabum*, aliquid conjicere liceat; cui modo Mannæ, modo Sacchari nomen imposuerunt, incerti ad quam speciem referrent.

Avicenna a Saccharo Arundineo Zuccarum Alhusar distinguit. Zuccar Alhusar, inquit, est Manna cadens super Alhusar, & est sicut frusta salis; & in ipso quidem est cum abstersione pauca & resolutione ponticitas & amaritudo: & de ipso aliud est Jamenum, album, & aliud est Agizium, ad nigredinem declinans. Visum acuit, confert pulmoni, aquæ intercuti cum lacte camelæ noviter fœtæ, stomachi, hepati, renibus & vesicæ; nec facit sitim sicuti reliquæ Sacchari species, quoniam ejus dulcedo est parva.

Quamvis illud Saccharum ab Avicenna Manna de cœlo cadens dicatur, fortasse quod granulis concrescat Mannæ similibus; illud tamen haudquaquam ex rore; sed gummium, & ipsius Mannæ modo a planta Alhusar dicta manare Serapio manifeste ostendit his verbis.

Alhaser, inquit Serapio, *Cap. de Sacchar*o, habet late folia, & habet Zuccarum quod egreditur ab oculis ramorum suorum, & a locis foliorum ejus & colligunt de eo homines rem convenientem. Et in Zuccaro ejus est amaritudo, & egre-

& egrediuntur ab hac planta Mala quædam ficut testiculi camelorum, e quibus liquor quidam emanat adhærens stypticæque facultatis, ad cauteria peridoneus. Et lignum quidem Alhasser est leve, crassum, rectum, pulchrumque: & ideo assimilaverunt cantilenarii in cantilenis suis brachia & crura dominarum suarum ligno ejus.

Illud Saccharum Alhasser nostris in officinis hodie non reperitur: nihilominus tamen in Ægypto & Arabia non ignotum; siquidem lacryma est exsudans ex planta Ægyptiaca quæ Beid el Ossar, *Prosp. Alpin. de Plantis Ægypt.* 86. Apocynum erectum, incanum, latifolium Ægyptiacum, floribus croceis; *Herman. Parad. Bat.* Apocynum Ægyptiacum lactescens, siliqua Asclepiadis, *C. B. P.* 303. Beidelsar Alpini, sive Apocinum Syriacum; *J. B. I.* 136. Est planta herbacea, fruticosa, multis stolonibus ab radice rectis, sursum ad duorum fere cubitorum altitudinem se extollens, foliis latis, oblongis, subrotundis, crassis & candidis; ex quibus dissectis lac manat. Flores fert croceos. Fructus bini invicem alligati pendent, oblongi, pugni crassitudinem æquantes, pediculo singuli hærentes unciali, crasso, tereti, duro, incurvo. Cortex extimus membranaceus, viridis; interior croceus, qui tenuem alutam elaboratam æmulatur. Utrumque committunt filamenta villos Musci arborei referentia. Integrum denique sinum totius fructus implet tomentum velleri serico mollitie neutiquam cedens, colore candidum, semine involuto Cucurbitini forma, dimidio minus, compressiore, fusco, pulpa albicante, sapore amaro. Caules & folia incana sunt, lanugine quadam tecta; ac crassiore quapiam farina tota planta conspersa videtur. Stolonum cortex & foliorum nervus copioso lacte amaro & acri abundant. Planta hæc in Ægypto vulgariter *Ossar* appellatur; fructus vero *Beid el Ossar*, hoc est ovum ex Ossar.

De Saccharo, quod super hanc stirpem inveniri scribunt aut ab ipsa manare, nihil compertum habuit Honorius Bellus; cum in novellis plantis, quas excoluit, illud observare non poterit. Hoc tantum animadvertit, quod lac detracto folio emanans successu temporis circa vulnus concrescit instar gummi cujusdam albi Tragacanthæ valde similis, dulcedinis tamen expers. Hanc lacrymam seu Sacchari speciem calidioribus tantum in regionibus sponte manare verisimile est. Hæc planta nascitur, auctore Alpino, in humidis locis prope Alexandriam in ramo *Nili Calig* vocato, & Cairi prope Mathaream, loco fere perpetuo humido ac palustri ex aqua Nili ibi diu remanente.

Foliis contusis, inquit Alpinus, tum crudis, tum in aqua coctis utuntur emplastri modo in frigidis tumoribus & doloribus. Ex lanugine parant cubilia seu pulvinaria in suum usum. Utuntur etiam ea ad excipiendum ignem ex silice excussum, tanquam esca & pabulo. Tota planta lacte calidissimo ac exurenti scatet, quod plures in quibusdam vasis colligunt ad expilanda coria; ea siquidem, si in eo lacte aliquo tempore maneant, pilis nudantur. Lac quoque siccatum corpora solvit, necnon etiam fluxus dysentericos letales gignit. Præstantissimum est remedium ad impetiginem curandam & ad plures alias cutis affectiones aut maculas tollendas, eo si partes inungantur. An lacryma sponte fluens, quæ Saccharum dicta fuit, eadem acrimonia donetur, tempus fortasse nos edocebit.

A R-

ARTICULUS DECIMUS.

De Tartaro, ejusque, præparationibus.

TArtarus & Tartarum, *Off.* vulgo *Tartre*. Est substantia salina, indurata, saporis acidi subausteri, quæ fundo & lateribus vasorum vinariorum accrescit, & ex quibus abraditur. Duplex est: alba, & rubra.

Tartarus albus ex doliis quibus vinum album diu asservatum fuit, extrahitur. Ex Germania affertur, & rubro purior est minusque terrestris. Tartarus ruber ex doliis quibus vinum rubrum diu reconditum fuit, avulsus, crassiorque ex Gallo Provincia & Italia affertur.

Tartarus eligitur albus potissimum, ponderosus, durus, ab ea qua vinum tangit parte vel superficie, plurimis apicibus crystallorum instar acuminatus qui confractus non apparet instar spongiæ vel pumicis porosus aut terra refertus, sed substantia densus, solidus, splendens.

Veteres Tartarum a vini fœcibus non distinguunt. Reipsa eamdem habent originem, nec multum inter se discrepant: siquidem mustum in doliis post absolutam fermentationem asservatum, per tempus duplicem deponit fœculentam substantiam; primam in fundo vasis subsidentem, liquidam, lutosam, turbidam, quæ fœx vini proprie dicitur; alteram duram, densam, doliorum fundo & lateribus lapideæ crustæ instar adhærescentem, quæ Tartarus. Fœx vini est ipse Tartarus, seu sal essentialis vini continuata hujus liquidi fermentatione attenuatus, & humore spirituoso solutus ita ut major spiritus vini quantitas ex vini fœcibus, quam, ex ipso vino per distillationem extrahatur; Tartarus vero plus terræ contineat, minus vero partium spirituosarum.

Tartarus raro ad usum internum usurpatur, nisi purificatus. Sic purgatus dicitur Cremor vel Crystallus Tartari; quæ quidem nomina olim diversis præparationibus assignabantur, hodie vero confunduntur & indiscriminatim usurpantur. Sic autem hæc purgatio olim perficiebatur. Tartarus crudus crasso modo contusus, aqua simplici aliquoties lavabatur, deinde in aqua limpidissima unius horæ spatio coquebatur. Deinde decocto frigidiori loco exposito, supercrescens cuticula ligula collecta exsiccabatur pulveri similis, & dicebatur cremor Tartari. Ab aliis decoctum Tartari ferventissimum in vas figulinum purissimum, cujus in medio bacilli cancellatim dispositi erant, effundebatur, aerique frigido exponebatur, donec pars Tartari bacillis immissis adhæreret adinstar crystallorum, quæ a bacillis separatæ Crystalli Tartari dicebantur. Hodie priori præparatione neglecta, posterior tantum servatur, & indiscriminatim Crystalli vel Cremoris Tartari nomine insignitur.

(Alia est Tartari purgandi ratio, quæ in Gallia Narbonensi prope Monspellium obtinet, in locis præsertim *Calvisson* & *Aniane* dictis. Tartari pulverati decoctum fervidum per manicam trajectum in vasis idoneis deponunt. Mox vasorum parietes Tartari crystallis obducuntur, quæ aqua limpida lavantur, ut oleosis exuantur partibus: postea terra quadam utuntur saponacea, Cretæ nonnihil simili, quæ prope locum, *Merviel* dictum repe-

reperitur. Hujus portionem in aqua diluunt, cui colorem lacteum impertit, & in ahenum aqua plenum conjiciunt. Ignem aheno adhibent, & in aquam fervidam Tartari cryſtallos injiciunt, ut ſordium reliquiis purgentur. Hac ratione cremorem Tartari longe puriorem obtinent.)

Tartarus multum ſalis acidi continet, & olei, tum tenuioris, tum craſſi: aliquantulum ſalis alcali volatilis urinoſi diſtillatione ſuppeditat, & ſalis alcali fixi portionem non mediocrem, cum terra poſt diſtillationem in capite mortuo relinquit. Verum ſale alcali, tum volatilis, tum fixus ignis fœtus eſſe videtur; ſiquidem neque in Tartaro neque in aliis mixtis corporibus hæ ſubſtantiæ manifeſtas ſe præbent, niſi obſtetricante igne, vel artificiali, in Chymicis fornacibus, vel naturali, in fermentationibus. Tartarus itaque ſal medius ſeu ſalſus eſt compoſitus ex acido ſale, oleo & terra, in quo acidus ſal longe majori copia continetur, quam ut ejus ſpicula terra abſorberi aut involvi poſſint: unde acidus ejus ſapor ſalſum longe ſuperat. Aqua niſi ferventiſſima difficile ſolvitur, ob oleoſas partes quibus ſalinæ involvuntur. Ille autem ſal acidus in alcali, tum volatile, tum fixum, ignis vel fermentationis ope convertitur: inde variæ oriuntur præparationes ad ſalem alcali fixum vel volatilem ex Tartaro eliciendum, vel potius conficiendum.

Cremor Tartari minorem terræ portionem quam Tartarus continet.

Tartarus & Cremor Tartari bilis æſtum ac fervorem reprimunt; ſitim in febribus ardentibus minuunt; appetitum deperditum reſtituunt; mucidos ac tenaces humores attenuant, reſolvunt, & blandiſſime educunt; viſcerum obſtructiones reſerant: quapropter commendantur in hepatis, lienis, meſenterii obſtructionibus, in cachecticis & hypochondriacis affectionibus. Cum debilioribus laxantibus medicamentis ſtimuli loco, & feliciſſimo cum ſucceſſu admiſcentur. Angelus Sala *in Tartarologia* de ſeipſo narrat, quod, cum paſſione colica multoties miſerrime diſcruciaretur, multis aliis medicamentis fruſtra tentatis, ſumpſit Tartari pulverati ʒvj. ex quo purgatus fuit & a cruciatibus ſolutus, tandemque poſt idem aliquoties repetitum remedium perfecte ſanatus fuit.

Exhibetur intus Cremor Tartari potiuſquam ipſum Tartarum a ʒß. ad ʒij. ſi aperiendi tantum ſit animus, vel cum aliis purgantibus ſtimuli vice permiſceatur: verum quando abſque ullo alio additamento aut ſtimulo purgantis munere fungi debet, ab ℥ß. ad ʒvj. aut ℥j. ſumitur.

Obſervandum eſt, cremorem Tartari in aqua frigida non diſſolvi ſed in calida tantummodo; ac proinde in juſculis aut potionibus calentibus præſcribendum eſſe, aut in Opiatis ſub forma boli vel pilularum exhibendum eſſe.

Cremor Tartari cum chalybeatis optime conſociatur, & ad obſtructiones reſolvendas Martem plurimum adjuvat: quapropter in opiatis meſentericis & cachecticis remediis ſæpius cum eo uſurpatur.

℞. Cremor. Tartari ʒij. Diacrid. gr. iiij. M. F. pulvis purgans in cachecticis affectionibus.

℞. Cryſtallor. Tartar. folior. Sennæ ana ℥ij. Cinnamomi ʒiij. Caryophyllor. ℥ß. M. F. pulvis ad alvum blande ſubducendam, & obſtructiones reſolvendas. Doſis a ʒß. ad ʒij.

℞. Ru-

℞. Rubiginis Martis rore Majali pp. gr. xv. Cremor. Tartar. ℈j. Croci gr. iij. Cinnamom. ℈j. M. F. pulvis in chlorosi & cachexia bis die exhibendus.

℞. Cortic. Peruvian. ℥j. Cremor. Tartar. ℥ß. Pulver. Jalap. ʒß. Syrup. de Absynthio q. s. M. F. Electuar. cujus dosis ʒj. vel ʒjß. ter quaterve die exhibenda in febribus intermittentibus, cachecticis, cum œdemate aut leucophlegmatia.

℞. Cremor. Tartar. ʒv. Rosar. rubrar. siccatar. & pulveratar. ʒj. Sp. Vitrioli gutt. aliquot. Fiat pulvis. Dosis ʒß. bis terve die in febribus intermittentibus, & ad biliosos humores in ventriculo suffusos & salivam infestantes contemperandos, ad nauseam aut inappetentiam sanandam, oris amaritiem emendandam, ciborumque concoctionem excitandam.

Ex Tartaro diversæ substantiæ extrahuntur, diversaque præparantur medicamenta. 1. Quidem spiritus & oleum fœtidum distillationi ope extrahitur hac ratione.

℞. Tartari contusi ℔iiij. Distilla ex retorta fictili igne reverberii gradatim aucto. Prodibunt primo phlegma insipidum ad ℥iiij. prorsus inutile & abjiciendum; deinde spiritus rufescens sub nebulæ specie ℥viij. ac tandem olei, tum tenujoris, tum crassioris, & admodum fœtentis ℥iij. In fundo retortæ massa nigra remanebit ℔ij. pondere, quæ igne aperto combusta & calcinata, aqua diluta, percolata, & exsiccata salis alcali fixi albicantis ℥xij. exhibebit. Spiritus ab oleo per chartam bibulam secernitur; sic enim spiritus transit, remanente super chartam oleo. Spiritus rectificatus, ut ajunt, seu ab oleosis & fuliginosis particulis purgatus obtinetur nova distillatione per ignem arenæ: acidi & alcalini liquoris notas præbet, quandoquidem cum spiritu salis & cum sale Tartari aut sale volatili urinæ effervescit. Revera acidum & alcali in eodem liquore consociata, illæsa & absque tumultu hic continentur. Sales enim alcalici oleosis partibus involuti acidorum vim & actionem declinant.

Spiritus Tartari diureticus est & diaphoreticus, & in obstructionibus reserandis quasi Panacea a Chymicis laudatur. Dosis a ℈j. ad ʒj. Ex hoc spiritu fit mixtura simplex Paracelsi seu diaphoreticum in peracutis, quod sic præparatur.

℞. Sp. Tartari rectificati ℥vj. Sp. Vitrioli volatil. ℥ij. Sp. Theriacal. Camphor. ℥x. Digeratur in vase vitreo in balneo cinerum per tres hebdomadas. Servetur liquor ad usum. Dosis a ʒß. ad ʒjß.

Oleum empyreumaticum, iteratis cum aqua vel cum Calce viva distillationibus, minus fœtidum, imo odore non injucundum efficitur. Intus sumptum sudores movet: externe tumores potenter resolvit. Rheumatismo & paralysi medetur, & in cutaneis affectionibus commendatur.

Sal Tartari fixus fit, vel ex massa nigra post Tartari distillationem residua & calcinata, vel ex Tartaro ipso igne aperto calcinato. Tartarum calcinatum aqua solvitur, solutio per chartam bibulam transcolatur, ad siccitatem evaporatur in massam salinam candicantem; quæ, si nondum satis purgata fuerit, iterum calcinatur igne reverberii: solvitur aqua & exsiccatur, ac tandem in crucibulo aliquantisper calcinatur, donec ad cæruleum vel ruben-

bentem colorem accedat. Tunc in vase optime clauso reconditur: humido enim ab aere facillime colliquescit.

Ex hoc sale oleum Tartari per deliquium paratur, eum nempe salem humido aeri exponendo, ubi intra breve temporis spatium in liquorem resolvitur.

Sal Tartari fixus est alcali acre & causticum valentissimum: quapropter ad usum internum rarioris est usus, licet a quibusdam vis diuretica ipsi tribuatur. Plurimis operationibus Chymicis inservit, præsertim ad resinosorum & sulphureorum mixtorum tincturas extrahendas. Cum purgantibus nonnumquam admiscetur, tum ad eorum partes sulphureas explicandas, tum etiam ad eorum actionem juvandam, crassos viscidosque humores attenuando. Ejus dosis a gr. xij. ad ʒß. præscribitur. Magna aquæ copia solvi debet; ne gulæ, œsophagi, & ventriculi membranas acredine sua lædat.

Ex sale Tartari tinctura extrahitur ope spiritus vini, quæ a nonnullis plurimum commendatur. Ad hanc tincturam præparandam spiritus vini sali Tartari optime calcinato, ita ut fusioni proximus sit, & adhuc candenti affunditur, & cum illo in vase clauso per aliquot dies digeritur. Spiritus colore croceo intenso tingitur, postea a sale residuo secernitur & servatur. Observandum spiritum aut nullam aut tenuissimam tincturam extrahere, si sal Tartari candidus fuerit; intensiorem vero, si rufescens, nec optime lixivio purgatus, vel si in calcinatione tenuissimo carbonum pulvere aut fuligine inspergatur, aut si spiritus vini aliquantulum olei essentialis cujuscumque, v. g. Anisi, Lavandulæ, Thymi, aut alterius hujuscemodi contineat. Illa enim tinctura ab oleosis partibus, vel in sale, vel in spiritu reconditis oritur.

Spiritus ille seu tinctura quasdam salis alcalici partes in sinu suo continet: quare salinum oleosum se præbet aptum & idoneum ad viscidos tenacesque humores ventriculi parietibus inhærentes aut in renibus vel mesenterii glandulis incidendos. Exhibetur in vehiculo conveniente a gutt. x. ad xxx. Præterea sulphureis & oleosis tincturis ex mineralibus vegetabilibus & mineralibus extrahendis inservit.

Ad fixum Tartari salem volatilem efficiendum Chymici plurimum insudarunt. Duplex autem sal volatilis Tartari efficitur; urinosus nempe, & salsus.

Sal Tartari volatilis urinosus fit, vel Tartarum fermentando fere usque ad putrescentiam, vel salem Tartari fixum cum oleis quibuscumque digerendo.

1. Sal volatilis urinosus ex Tartaro fermentato conficitur, Tartarum contusum & aqua madidum in cella vel in loco tepido reponendo, donec odorem aliquantisper fœtidum emittat. Tunc aeri expositum & probe exsiccatum per retortam distillatur, & non mediocrem salis urinosi quantitatem præbet.

Copiosior ille sal urinosus extrahitur ex vini fœcibus quæ nihil aliud sunt quam Tartarum in vino diutius fermentatum. Exprimuntur per linteum fœces vini, perfecte exsiccantur ac tandem distillantur: copiosum præbent salem volatilem urinosum, cujus vires cœteris salibus volatilibus ex animalium familia desumptis non inferiores sunt, licet non superiores aut tantæ virtutis, & præstantiæ, quantum Chymici de hoc sale prædicarunt.

2. Sal Tartari fixus volatilis quoque evadit, cum digeritur cum ipso oleo Tartari fœtido, vel cum alio quocumque: recipiunt nempe olei Tartari fœ-

tidi partem unam, salis Tartari fixi partes duas. Rite mixta per aliquot menses blando cinerum calore digeruntur. Instituta postmodum distillatione, sal volatilis copiosus prodit urinoso similis. Minus volatilis est alter ille sal, quem salem Tartari volatilem salsum dico. Terra foliata Tartari & Magisterium Tartari arcanum nuncupatur. Sic præparatur. Sali Tartari purissimo affundunt aceti distillati q. s. ad punctum saturationis. Mixtura ad siccitatem usque distillatur. Prodit liquor saporis expers, nempe phlegma aceti. Sali exsiccato novum acetum affundunt, solutio distillatur: sicque iterantur novæ aceti affusiones & distillationes, donec tandem liquor distillatus acidus prodeat, id est donec acetum quale affusum fuit, regrediatur; tunc enim sal Tartari sufficienti quantitate acidi aceti saturatus est. Salina hæc massa in optimo vini spiritu dissolvitur: solutio per chartam bibulam transcolata distillatur, exsiccatur; exsiccata iterum spiritu vini dissolvitur, percolatur & exsiccatur; tertio & ultimo novo vini spiritu solvitur; & lenissimo cinerum calore abstracto spiritu vini, massa salina remanet rara & quasi semivolatilizata, aliquantisper unctuosa, nivea, nitens, & foliata, Talci adinstar. Tunc terra foliata dicitur. Metallorum Tincturas mirum in modum extrahit, quo nomine a Chymicis plurimum commendatur: insuper prædicatur tanquam præstantissimum remedium, ad viscerum obstructiones resolvendas, crassosque humores attenuandos; unde in cachecticis affectionibus, paralysi & hydrope utiliter præscribitur. Urinas movet, alvum laxat, & medicamentorum purgantium operationem plurimum auget ac promovet. Dosis a ʒß. ad ʒj. præscribitur.

Inter medicamenta ex Tartaro præparata usitatiora sunt Tartarus solubilis, Tartarus vitriolatus, Tartarus emeticus, Tartarus chalybeatus. De his duobus jam egimus, ubi de Stibio & Ferro.

Tartarus solubilis, sal vegetabilis officinarum, & Balsamum Samech paracelsi sic præparatur.

℞. Crystallor. Tartari ℥viij. Salis Tartar. ℥iiij. Simul mixtis affunde aq. bull. ℔iiij. Bulliant per semihoram circiter. Solutio refrigerata per manicam hippocraticam transcoletur, & ad pelliculam usque evaporetur. Postea in loco frigido ad crystallos producendas reponatur. Liquor a crystallis abstractus ad pelliculam iterum evaporetur, & in crystallos reducatur; quod eo usque repeti debet; donec liquor pinguis nimis & oleosus in crystallos non amplius concrescat. Crystalli optime exsiccatæ ad ℥xij. circiter serventur ad usum. Aperiens est & laxans medicamentum. In cachecticis morbis & in viscerum obstructionibus plurimum confert. Purgantium medicamentorum vim adauget: quare in potionibus catharticis sæpius usurpatur. Dosis a ℈j. ad ʒij. vel etiam nonnumquam ad ʒvj. & ℥j. Præscribitur in jusculo vel in apozematis aperientis ℔ij. ad catharsim promovendam: tunc enim sine molestia purgat.

Tartarus vitriolatus vel magisterium Tartari officinarum fit spiritus Vitrioli q. s. affundendo super oleum Tartari per deliquium paratum ad punctum saturationis, liquorem percolando & ad siccitatem evaporando. Idem quoque sal fieri potest ex Vitriolo & sale Tartari hac ratione. Solvunt Vitriolum in aquæ s. q. Huic solutioni affundunt oleum

Tar-

Tartari per deliq. Turbidus fit liquor partium metallicarum præcipitatione: cum olei Tartari affusione liquor non amplius turbatur, per chartam emporeticam transcolatur & in salem exsiccatur, qui genuinus est Tartarus vitriolatus. Iisdem donatur virtutibus ac sal vegetabilis, & eadem dosi exhibetur. In Opiatis mesentericis, aperientibus, cacheĉticis, & in apozematibus, tum alterantibus, tum purgantibus frequenter usurpatur.

CAPUT NONUM.

De Tuberibus, Fungis, & adnatis quibusdam vegetabilibus.

ARTICULUS PRIMUS.

De Tuberibus cervinis.

Tubera cervina & Boleti cervini, *Off* Tuberum genus quibusdam cervi Boletus, J. *B. III.* 851. (Lycoperdastrum tuberosum, arthizon, fulvum, cortice duriore, crasso, & granulato, medulla ex albo purpurascente, semine nigro, crassiore, *Mich. Nov. gen. p.* 220. *n.* 10. *Tab.* 99. *Fig.* 4.) Tuberum genus est magnitudine Juglandis, interdum Avellanæ & minore, subrotundum, tuberosum & inæquale, substantiæ callosæ, inter duritiem & molitiem mediæ, atro-purpureæ, cortice tectum coriaceo, ex cinereo ad fulvum inclinante, in superficie granulatum, cujus meditullium fungosa quædam substantia ex albido purpurascens occupat, (per cellulas non nitidas ac tenaces, sed molles & lanuginosas subdivisa ac distributa: cellulæ vero seminibus minutissimis in massam compactis & filamentis alligatis replentur. Eadem substantia, ubi semen jam maturum dimisit, in parvum globulum contrahitur.) Saporis est & odoris, dum recens, gravis, muriatici, spermatici; dum siccum & jam dudum repositum, fere nullius evidentis.

Sub terra nascitur sicut cœtera tubera, absque radicibus saltem conspicuis. In præruptis & opacis montium sylvis in Germania & Hungaria reperitur.

De his tuberibus nulla apud antiquos exstat memoria. Cervina dicuntur, inquit C. Bauh. quia reperiuntur in locis, ubi cervi libidinem exercent: & Matthiolo narrante fungum hunc, tuberum vulgarium modo, sub terra nasci affirmant venatores, ubi cervino semine in coitu inficitur solum. Sed hæc meræ sunt fabulæ a J. Bauhino & aliis rejectæ. Magis verisimile est hoc obtinuisse nomen ex eo quod cervi horum tuberum avidissimi sint, adeo ut gravi eorum odore alliciti terram ubi delitescunt pedibus scalpere non desinant, donec illa detexerint. Sale volatili copioso turgent.

Hæc tubera, quamvis in ciborum usum non venerint, magnis tamen exornantur elogiis: illis enim in medicamentis quæ venerem movent, usitata sunt; in quem usum siccata & pulverata ʒj. vel ʒjß. pondere ex vino propinantur. Lactis quoque ubertatem afferri ajunt ex ptisana vel muliebri lacte potum, & valentius si Piperis longi aliquid misceatur. Suffitu

situ occulos fœminarum locos reserare tradunt, & vulvæ strangulatus avertere. Non desunt superstitiosæ mulierculæ, quæ iis abutuntur in quibusdam poculis amatoriis, prius obmurmuratis nonnullis incantationibus: verum aphrodisiacam virtutem Lonicerus & Cordus illis denegant. Et revera nihil aliud illis adscribi potest quam quod ad modum omnium fungorum, crassum succum gignant, flatus excitent, paulum inflent, & hac ratione membrorum genitalium erectionem promoveant.

ARTICULUS SECUNDUS.

De Fungo Sambucino.

FUngus Sambucinus sive Auricula Judæ, *Off.* Agaricus Auriculæ forma, *Inst. R. Herb.* 562. (Agaricum Auriculæ forma, *Mich. p.* 124. *n.* 1. *Tab.* 66. *Fig.* 1.) Fungus membranaceus Auriculam referens sive Sambucinus, *C. B. P.* 372. Spongia Sambuci, *Schroder.* Gummi Sambuci, *Dodon. Pemptad.* Est substantia fungosa, nascens ex imo trunco Sambuci veteris, spongiosa, (nullis foraminulis, denticulis & lamellis intercepta, sed lævis,) coriacea & membranacea, sinuosa & complicata Auriculæ instar, subtus incana & cinerea, supra nigricans, inodora, saporis terrei & fatui: brevissimo vel potius nullo pediculo nititur; sed caudici arboris inhæret aut singularis aut geminus.

Vis adstringendi & exsiccandi ipsi tribuitur. Interne raro sumitur. Infusus in vino vel in aqua conveniente fortiter alvum laxat & hydropicorum aquas miro modo pellit, ut refert Simon Paulli. In aqua Rosarum aut Plantaginis, vel in decocto summitatum Rosarum rubr. aut Caprifolii, vel in lacte decoctus aut aceto maceratus, in angina, gutturis tumoribus aut inflammationibus incipientibus exhiberi solet ad gargarizandum & guttur eluendum. Ophthalmiæ quoque medetur, si infundantur in aquam Rosar. Cyani, spermatis ranar. aut alterius.

℞. Fungi Sambuci q. v. Infunde in aq. still. flor. Sambuci q. s. Macerentur per noctem; & aqua separata servetur ad inflammationes oculorum sistendas.

℞. Fung. Sambucin. ʒij. Hordei mund. Glycyrrhizæ ana ℥ß. Flor. Malv. arborescent. pugill. ij. Coq. in aq. Plantag. ℥xviij. ad tertiæ partis diminutionem. Fiat colatura, in qua dissolve Salis Prunell. ʒj. Mellis rosati ℥ij. Fiat gargarisma ad faucium inflammationes.

ARTICULUS TERTIUS.

De Agarico.

AGaricum & Agaricus, *Off.* Αγαρικὸν, *Græcorum*: Agaricus sive fungus Laricis, *C. B. P.* 375. Agaricus, *Dodon. Pemptad.* 486. vulgo *Agaric.* Est substantia fungosa, subrotunda, angulosa, inæqualis, nunc majoribus, nunc minoribus massis conglabata, pugni & nonnumquam capitis humani magnitudine, levissima, candoris nivei, in farinam digitorum attritu friabilis, paucis fibris intertexta cortice, qui removeri solet callo-

callofo, cinereo, fubrufo circumtecta, (cujus pars inferior modo late; modo anguste perforata, feminibus minutiffimis in ipfius foraminulis adhærentibus;) faporis primum fubdulcis, mox amari, acris & naufeofi cum levi quadam adftrictione. In Laricibus trunco adnafcitur, rarius in ramis invenitur. Si crefcit in his arboribus, tum Terebinthinam non amplius reddunt, referente Hermanno.

Probatur candidum, leve, friabile; rejicitur ponderofum, nigricans, minus friabile: improbatur etiam quod ftirpi proximum eft, quia trahit aliquid de nigredine corticis; quin fere liquofius eft, ideoque minus friabile. Cortex removetur tanquam inutilis aut noxius.

Agaricum Diofcoridi & Plinio duplex habetur, mas & fœmina. Mas rotundus eft & undique fibi fimilis, Plinio crifpior amariorque: fœmina rectas intus habet pectinum modo venas & quafi divifuras: Plinio fœmina folutior eft, initio dulcis, mox in amaritudinem tranfit. Hæc præfertur, ille reprobatur. Hanc diftinctionem officinæ hodie non obfervant. Candidius & levius eligunt, & fœminam dicunt. Mas econtra dicitur aliud Agarici genus magis ponderofum & nigricans. Nuncupatur Agaricus pedis equini facie, *Inft. R. H.* 562. Fungus in caudicibus nafcens unguis equini forma, *C. B. P.* 372. Fungi igniarii, *Tragi* 943. Hoc nullius eft ufus in Medicina. Arti infectoriæ infervit. Annofis Juglandium, Quercuum aliarumve arborum truncis adnafcitur, fubftantia callofa lignofaque in ambitu, & fibris rectis contexta, in meditullio molliore, colore foris cinereo, intus obfcuriore ad fufcum inclinante. Mollius fit, & ignis rapaciffimum hoc modo. Decoquitur in lixivio, & ficcatum tunditur; poftea in aqua nitrofa rurfus coquitur & exficcatur.

Agaricum noftrum idem eft cum Agarico veterum, licet aliter fentiat Salmafius. An radix, an fungus fit ex arborum putrefactione nafcens, veteres Græci non fatis noverunt. Plinius & Mefue fungi fpeciem effe fufpicati funt: Agarici enim & fungorum non abfimilem effe generationem putabant; arborumque magnarum, cum putrefcere aut fenefcere incipiebant, fœtum effe crediderunt: unde Agaricum non fecus ac apoftema per modum putrefactionis nafci opinabantur. Inter hos Plinius Agaricum coniferas Galliarum arbores ferre memoriæ prodidit. Braffavolus aliique fcribunt fe Agaricum Quercui adnafcens vidiffe; alii Ilici, Abieti, Piceæ; Matthiolus vero & Bellonius Agaricum nunquam alii arbori præter Laricem innafcens fe vidiffe afferunt: & reipfa conftat folius Laricis fungum effe. Fungi autem quos Quercubus aut aliis arboribus adnafcentes alii viderunt, Agaricorum fpecies funt a genuino officinarum Agarico diverfæ, tum colore, tum forma & viribus.

Itaque Agaricum eft planta fui generis parafita, feu quæ aliis plantis innafcitur, & ab eorum fucco nutritur; cujus flores fructufque aut femina nondum penitus innotefcunt.

Diofcorides refert Agaricum in Agaria Sarmatiæ regione nafci, unde nomen ei inditum. Hodie in Delphinatu Galliæ, in Alpibus aliifque montibus fupra Larices colligitur.

Analyfi Chymica, ex Agarici candidiffimi ℔iij. ℥xj. prodierunt humoris, primo mere aquei, translucidi, deinde rufefcentis, acidi, poftea fufci, empyreumatici, linguam Piperis inftar exurentis ℥xvj. ʒiiij. gr. xxxiiij.

liquoris rufescentis urinosi sale volatili prægnantis, & tantillum acidi ℥ij. ʒvj. gr. xxxvj. olei fluidi ℥xvj. ʒvj. gr. xxv. Massa nigra densa, dura, in retorta residua pendebat ℥xij. quæ per horas 19. in crucibulo calcinata reliquit cinerum ex fusco rufescentium ℥j. ʒiij. ex quibus lixivio salis fixi acris & mere alcali ʒij. extractæ fuerunt. Partium deperditio in distillatione fuit ℥x. ʒvj. gr. lix. calcinatione in fumum & flammam abierunt ℥x. ʒv. Ex hac analysi liquet, Agaricum constare ex Tartareo & Ammoniacali sale cum oleo copioso conjunctis, & exigua admodum terræ portione: quæ principia ita inter se miscentur, ut mixtum constituant salino resinosum; quandoquidem Agarici ℥ij. ope spiritus vini præbuerunt extracti resinosi saporis nauseosi & ingrati ʒvjß. aqua vero perparum ex Agarico dissolvit & extrahit, sed illud in mucaginosum magma convertit. Unde patet, quam parum utilis sit Agarici maceratio vel decoctio in menstruis aqueis. Ejus tamen infusum in aqua chartam cœruleam purpuream reddit. Præcipua vis purgans hujus medicamenti pendere videtur ab illo spiritu vel oleo tenui, acri, & exurente, qui in primis portionibus prodiit, & a quo acris oritur hujus medicamenti sapor.

Dioscorides & Galenus cum veteribus Græcis illud medicamentum ad varios diversosque affectus commendarunt; sed præsertim ictericis, epilepticis, asthmaticis, ischiadicis, & arthriticis; nec nisi leviter de ejus vi cathartica aliquid tetigerunt: ita ut conjecturæ locus sit veteres usurpasse Agaricum, non tam ad purgandum, quam ad incidendum & aperiendum. Avicenna quoque inter Arabes laudat Agaricum exiguo pondere sicut medicamentum incidens & digerens, cum Opii modico mixtum. Vis anthelmintica & alexiteria illi concedebatur. Hac ratione Theriacam ingreditur & alias compositiones alexiterias, ut videre est apud Scribonium Largum: attamen ab Arabum plurimis inter evacuantia recensetur. A neotericis hodie inter Medicinas purgantes numeratur, & commendatur potissimum ad pituitam evacuandam, ea forte ducti ratione quod ab assumpto Agarico excrementa albida esse soleant. Cathartici nomine in plurimis compositis evacuantibus medicamentis usurpatur. Ab iisdem quoque adhiberi solet ad serum quod in coagulum pronum erat, fluxile reddendum, & ad excretionem præparandam: hinc in morbis catarrhalibus, coryza, distillationibus, asthmate, tussi, cachexia, fluore albo, mensium suppressione, febribus quotidianis & lentis, si crudorum humorum congeries earum fomes sit, prodesse putatur. Datur non robustis modo & validis, sed & infirmioribus, puberibus, senibus, ac etiam gravidis; idque nullo periculo; si morbi conditio expostulat.

Nonnulli vim catharticam ipsi denegant. Massaria enim propria edoctus experientia asserit Agarici infusum nullam habere purgandi virtutem. Re quidem ipsa aqua perparum de Agarico extrahit, ut jam observavimus. Sed tamen ipsa Agarici substantia alvum subducit, licet non vehementer; & ea de causa cum aliis purgantibus medicamentis consociatur, quibus multum adjuvat, humores spissos ac tenaces attenuando & incidendo.

Alexiteriam quam ipsi tribuebant veteres virtutem, C. Hoffmannus, aut nullam esse, aut perexiguam censet. Si quid autem in Theriaca aut cæteris Antidotis eorum operationi conferat, incidendo & abstergendo illud efficere existimamus.

Aga-

Agaricum sua etiam habere incommoda, suisque patere discriminibus plures Medicorum observationes ostendunt. Tria hæc vitia in illo redarguuntur, quod ventriculum gravet & lædat, unde nausea & vomitus; quod viscera distendat, unde hypochondriorum aut abdominis intumescentia, & nonnunquam inflammatio; denique quod tardæ admodum & testudineæ sit operationis, unde parum levaminis ab hoc medicamine ægrotantes accipiunt: hisce de causis Daniel Ludovicus illud a suo Myrothecio rejicit. Verum medicamentum a veteribus magnopere commendatum, & a neotericis frequenter & utiliter usurpatum, non adeo contemnendum est. Cautus & opportunus esse debet illius usus. Catarrhosi affectus, in quibus curandis potissimum prædicatur, ii sint oportet, a quibus febris abest, in quibus serum concretum atque lentescens ejusmodi indigeat medicamento a quo liquescere possit. Idem dicendum de morbis pectoris, asthmate præsertim & respiratione difficili ab infarctu pulmonum oriundis. Ab eo abstinendum in morbis acutis, & in illis omnibus, in quibus dominatur utraque bilis, vel quos urget sanguis actuosus nimis, & quorum præfervida sunt viscera, cujus sunt indolis melancholici non pauci, biliosi, phthisici, hystericæ, ut recte observavit vir doctissimus celeberrimusque saluberrimæ facultatis Parisiensis Doctor Philippus Hecquet, *Tractatu Mss. de Purgantibus*. Infusi vel decocti exigua admodum est virtus. Substantia efficacius operationem suam exercet. Ejus pulvis præscribitur solus, vel trochiscorum forma præparatus, a ℈ß. ad ℈jß. ℈ij. infusum vel decoctum a ʒij. ad ℥ß.

Agarici incommoda & vitia veteres corrigere tentarunt stomachicis calidis & aromaticis, Zingibere præsertim, incidentibus, ut sale gemmeo, oxymelite, quo ipsius acrimonia retunditur. A neotericis diversimode emendatur. Plurimi Agarici pulveris intus sumpti levitatem reformidant, cujus ratione œsophagi & ventriculi parietibus adhæret: idcirco illud in trochiscos redactum sumunt. At, quæso, quis hunc pulverem solum & siccum deglutire posset? Si vero quovis liquore vel syrupo subactus fuerit hic pulvis, non amplius sua siccitate membranis ventriculi adhærebit, saltem non adeo facile. A quibusdam ustulatur ad ejus vim deleriam & emeticam temperandam aut extinguendam; sed sic destruitur, & in inertem terram aut carbonem convertitur. Ab aliis extractum resinosum proponitur quasi pulvere præstantius: sed hæc resina saporis est ingrati admodum & nauseosi, ventriculum & intestina vehementius lædit quam ipsa substantia; sicque correctio pejor est medicamento.

Porro nulla tutior est correctio quam trochiscorum præparatio, in quibus Agarici sapor ingratus ac nauseosus, & acrimonia ventriculi nociva aromaticis emendatur.

Nonnulli Agaricum, pro diverso cui destinatur scopo, medicamentis convenientibus illius virtutem dirigere opinantur. Sic ut felicius ad caput ejus virtutem ferant, addunt Stæchadem Arabicam, Nucem Moschatam, lignum Aloes, spicam: ad pectus ejus ducunt virtutem Capillo Veneris, radice Ireos, Hyssopo; ad hepar Cichorio: ad lienem cortice Tamarisci, Asplenio; ad uterum Matricaria, Myrrha; ad vesicam & renes quinque radicibus aperientibus. Quid de illis directionibus sentiendum sit facile judicabunt, qui Arabum scholæ nimis addicti

non sunt. Agaricum trochiscatum in officinis Parisiensibus sic præparari solet.

℞. Zingiberis albi contusi ʒij. vini albi ℥iiij. Macerentur frigide horis xxiiij. & colentur postmodum.

℞. Agarici electi radula rasi & in tenuissimum pulverem redacti ℔ß. Prædicto vino medicato humectetur, ut in massam solidiorem coeat: & ex illa fingantur trochisci in umbra exsiccandi.

℞. Decoct. folior. Agrimon. & Pimpinell. ℥vj. Dissolve Agaric. trochiscat. Electuar. de Citro solativ. ana ʒij. Syr. flor. Persic. ℥j. Fiat potio.

℞. Senn. mund. Agaric. trochisc. & Turbith gummos. ana ʒj. Cinnamom. contus. ℈j. Sal. Tartar. gran. xv. Infund. per noctem in aq. fluviatil. ℥vj. In colatura dissolv. Syrup. de Rhamno cathartic. ℥j. Fiat potio in hydrope.

℞. Agaric. radula comminut. ʒiv. rad. Irid. Florent. ℥ij. folior. exsiccator. Nicotianæ ℈j. folior. Hyssop. Thym. ana m. j. Coquantur in aq. comm. ℔iij. ad tertiæ partis diminutionem. In colatura dissolv. Oxymel. simplic. ℥iiij. Capiat æger duos tresve haustus calidos quotidie ad ℥vj. pro singula dosi.

℞. Agaric. trochisc. ʒß. Mercur. dulcis gr. vij. Diacridii gr. iij. M. Fiant pilulæ purgantes cum Syrupo flor. Persicor.

℞. Trochiscor. Agaric. ʒj. Jalap. pulver. & Aloes notæ ana gr. xij. Aquil. alb. gr. x. Olei distill. Succin. gutt. ij. Majoran. gutt. j. Conserv. flor. Salv. q. s. M. F. pilulæ catarrhales.

Agaricum externe raro adhibetur, licet ad morsus & ictus venenatos animalium a veteribus commendetur.

Usurpatur in Theriaca, Mithridatio, Confect. Hamech, Hiera picra cum Agarico, Hiera diacolocynthidos, Syrupo rosato cum Senna & Agarico, Syrupo helleborato *Quercetani*, Pilulis de Agarico *Mesues*, Pilulis sine quibus, Pilulis Mercurialibus *Charas*.

ARTICULUS QUARTUS.

De Gallis.

GALLÆ, *Off.* Κηκῖδες, *Græcorum*: Hafs & Hafus, *Arabum*: vulgo *Noix de Galle*. Corpora sunt Quercubus adnascentia, quorum genera traduntur multa, magnitudine, colore, lævitate aut asperitate superficiei, pondere, figura differentia. Quercubus adnascuntur seu arboribus glandiferis, sed non in omnibus regionibus; siquidem in frigidioribus non reperiuntur. Observat enim J. Rajus Quercus in Anglia nunquam Gallas protulisse; cujus rei hanc rationem affert, scilicet insecta illa, quibus Gallæ ortum suum debent, ibi non reperiri. Arboris fructus non sunt, ut quidam opinantur; sed tumores præter naturam, qui insectorum quorumdam animalium morsibus, lancinationibusve originem suam debent. Insecta enim & in primis muscæ quædam hujus arboris gemmas, folia, surculos teneriores pungentia, (tenuia vasa dila-

dilacerant : ſuccus inde effluit, copioſior appellit ob minutam reſiſtentiam vaſa ab humore uberius appellente ampliantur magis ac magis ; inde tumores illi multiformes, ·) qui licet arboris reſpectus præternaturales ſint, a natura tamen deſtinantur, ut ſint velut matrices & uteri inſectorum eorumdem ovis excipiendis, tuendis, fovendis, fœtibus excludendis editisque alendis inſervientes. Dum Gallæ maturæ atque recentes aperiuntur, vermiculi vel potius nymphæ, modo unica in centro, modo plures in totidem cellulis reperiuntur, quæ poſt aliquod temporis intervallum in muſcas evolvuntur ejuſdem vel etiam diverſi generis. Paulo poſt viam ſibi quærunt Gallæ ſubſtantiam erodendo, ac tandem in ſuperficie foramen rotundum aperiunt, per quod exeunt & avolant. Si Gallæ foraminibus perforatæ non ſint, vermiculus aut muſca in illis deprehenditur : ſi vero apertæ ſint, vacuæ reperiuntur, aut aliis animalculis refertæ, quæ forte fortuna foraminulum ſubjerunt, & in hoc cuniculum ſe receperunt.

Gallarum genera duo in officinis diſtinguuntur, ſcilicet Alepenſes ſeu orientales, vulgo *Noix de Galles d'Alep.* vel *Alepines* ; & noſtrates.

Alepenſes ſubrotundæ ſunt, Avellanæ vel Nuculæ magnitudinem æquantes, anguloſæ, tuberculis interdum paucis, interdum multis aſperatæ, ponderoſæ, colore albicante, glauco, aut nigricante, intus denſæ, & reſinoſæ, guſtu adſtringente, & acerbo. Noſtrates rotundæ ſunt, ſubrubræ vel rufæ, ſuperficie leves, pondere leviores, fractu faciles, ſubſtantia rariores, fungoſæ, nonnumquam cavernoſæ. Minus præſtant, tum in arte inſectoria, tum in Medicina nec veteribus ignotæ fuerunt, ὀμφακῖτις, altera ὀνογυχίς quaſi aſinina dicta fuit.

Analyſi Chymica, ex Gallarum Alepenſ. probe exſiccatum ℔v. prodierunt humoris aliquantiſper flaveſcentis, ſubacidi ℥viij. ʒvjß. humoris rufeſcentis, acidi, nonnihil empyreumatici ℥vj. ʒvij. liquoris fuſci, ſubſalſi, acris empyreumatici, tum acidi, tum urinoſi ℥xiiij. ʒij. olei lentæ ſpiſſiorisque conſiſtentiæ veluti piceæ, odoris exigui & parum fœtidi ℥ij. ʒv. gr. liiij. Maſſa nigra in retorta ſuperſtes pendebat ℥xxviij. ʒv. gr. liiij. quæ calcinata reliquit cinerum fuſcorum ʒij. gr. ij. ex quibus ſalis alcali valde acris ʒvij. gr. l. lixivio fuerunt extracta. Partium deperditarum quantitas in diſtillatione fuit ℔j. ℥ij. ʒiij. in calcinatione ℥xxvj. ʒv. gr. lij. Per hanc analyſim liquet, Gallas multum ſulphuris fixi & craſſi contineré cum ſale Ammoniacali conjunҫti.

Obſervandum præterea Gallas Vitrioli ſolutionem nigram vel potius intenſe violaceam efficere, dum nempe alcali Gallarum ſali acido vitriolico conjungitur, metallicas partes ab eo disjiciendo : tunc enim metallicæ particulæ liquoris fundum non petunt ; ſed cum ſulphureis Gallarum particulis in fluido natantibus conſociantur, & ab iiſdem ſuſtinentur. Eam ob cauſam Gallarum infuſum vel decoctum Chymicis, & Phyſicis inſervit ad aquas minerales examinandas.

Si enim ſalem vitriolicum, vel quid martialis, aut venerei continent, ab hoc infuſo vel decocto, nigro violaceo, purpureo, vel ſubpurpuraſcente colore inficiuntur, prout plus vel minus ſalis metallici continent.

Gallæ vehementer adſtringunt. Hinc in dyſenteriis, alvi fluxu, hæmorrhagiis

giis intus sumptæ a plurimis laudantur. Nuperrime vero febrifuga virtus in illis detecta fuit, & a peritissimo viro Facultatis Medicæ Parisiensis Doctore Michæle Ludovico Renealmo, *in Regiæ scientiarum Academiæ commentariis anni* 1711. promulgata fuit. Exhibetur a ʒß. ad ʒj. ineunte paroxysmo, in febribus intermittentibus, illis præsertim inquit D. Renealmus, quæ a nimis laxo fibrarum ventriculi tono pendent.

Externe quoque ad adstringendum, repercutiendum, & partes laxiores firmandas ac roborandas adhibentur. Ad insessus uteri, contra vulvæ & sedis procidentias fluxionesque decoctum earum usurpatur.

℞. Gallar. Malicor. ana ʒj. Fol. Salviæ, Lauri, Chamæmel. flor. Balaustior. ana p. ij. Coquantur in vino auster. & aq. chalyb. Applicentur pro fotu ad procidentiam ani.

Usurpatur in Emplastro ad herniam, vulgo contra rupturam *Charas*.

Infectoribus familiaris est earum usus, necnon etiam ad atramentum scriptorium præparandum, cujus præstantior hæc est conficiendi ratio.

℞. Aq. fluviatilis ℔iiij. Vini albi ℔ij. Gallar. Alepens. contusarum ℥iiij. Macerentur per 24. horas, identidem agitando. Deinde bulliant per semihoram, cum pluma despumando. Vase ab igne remoto, adde Gumm. Arabic. ℥ijß. Vitriol. Hungar. ℥ij. Alum. rup. ℥ß. Sacchar. Candi ℥ß. Digerantur denuo per 24. horas, postea bulliendo per horæ quadrantem coquantur. Decoctum per linteum transcoletur.

ARTICULUS QUINTUS.

De Grano Kermes, & Coccinella.

Kermes, Chermes, Granum Kermes, Granum infectorium, Coccum baphicum, Coccum infectorium, *Off.* Κόκκος βαφική, *Dioscoridis*: Kermes, & Karmes *Arabum*: vulgo *Graine de Kermes*, *Graine d'Ecarlatte*, *Vermillon*. Folliculus est membranaceus, Pisi magnitudine, lævis, splendens, ex rubro fuscus Prunorum adinstar, tenuissima lanugine vel pulvisculo cinereo tectus, innumeris turgens ovulis rubentibus vel etiam animalculis, quæ digitis attrita liquorem fundunt coccineum, saporis subacris, subamaricantis, odoris non ingrati. Foliis & teneris surculis cujusdam Ilicis adhæret: non quidem in omnibus regionibus, sed in calidioribus solummodo, nec omni tempore reperitur, sed mensibus Majo, & Junio, & quidem calidioribus annis.

Planta, cui hoc granum adhæret, dicitur Ilex aculeata cocciglandifera *C. B. P.* 425. Ilex coccigera *J. B. I.* 106. (Quercus foliis ovatis, dentato-spinosis, *Van-Royen flor. Leyd. Prod.* 81. 8.). Frutex est, qui ex radice lignosa, longe lateque serpente, cortice tecta coloris diversi pro ratione soli, modo nigricante, modo rubente, tenui, quatuor vel sex lineas crassa, nonnumquam fibrata, plures stolones emittit ad trium quatuorve palmorum altitudinem, lignosos, cortice tenui albicante vel cinereo circumvestitos, & in plures ramos divisos, onustos foliis inordinatim positis, sinuosis, & undulatis oris spinisque armatis, Aquifolii proximis, sed minoribus, octo decemve lineas longis, sex septemve latis, utrinque gla-

glabris, læte & semper virentibus, pediculo innixis lineam circiter longo. (Flores profert masculinos, & fœmininos in eodem individuo. Flores masculini in amentum laxum digesti perianthio donantur monophyllo, quinquifido vel quadrifido, lacinulis bifidis acutis, absque corolla; staminibus vero pluribus (octo circiter) brevissimis, quorum antheræ magnæ, & didymæ. Fœmnini vero in gemma sessiles constant perianthio monophyllo, coriaceo, hemisphærico, scabro, integerrimo, in flore vix manifesto, etiam absque corolla. Germani ovato minimo styli duo vel quinque insident, setacei, calice longiores, stigmata simplicia & persistentia gerentes. Fructus Nux est ovalis crusta gaudens coriacea, univalvi basi derasa, affixa brevi calyci, & quasi spinoso, teres, & glabra.) In collibus saxosis circa Monspellium, Nemausum, Avenionem, & alibi in Gallia Narbonensi hic frutex oritur, ubi præcipuus Cocci proventus, necnon in Gallo-provincia, Hispania, Italia.

(Præter genuinos fructus, glandes nempe, quidam veluti folliculus Majo mense, variis in hujusce fruticis partibus conspicitur, magnopere celebratus, Coccum infectorium dictus, de cujus origine inter auctores diu certamen fuit. Alii enim fructum esse opinati sunt; alii quoddam recrementi genus ex vulnere ab insecto quodam arbori inflicto natum; alii denique aliud senserunt. Verum sagacissimus naturæ arcanorum scrutator D. De Reaumur (*a*), quo diligentiorem accuratioremve reperire est neminem, detexit tandem Coccum infectorium insectis quoddam esse genus illorum ex familia, quæ Gallo-insecta (vulgo *Gall insectes*) ipsi dicuntur.

In hujus Cocci acremento tria cum Emerico Aquisextiensi Medico (*b*) tempora distinguit.

1. Ineunte Martio, animalculum quoddam semine Miliis minus, Millepedarum forma oblongo ovata, versus caudam paulo acutiore parte, supina convexum, rubrum, punctulis plurimis aureis micantibus insignitum, & rugis aliquot transversis distinctum, sex donatum pedibus, duobus antennis facile mobilibus, & totius corporis longitudinem fere æquantibus oculis nigris & duplici cauda immobili ejusdem cum corpore longitudinis, Ilicis trunco, ramis, & foliis adhæret, ibique torpidum & immobile fit & sensim intumescit. Si tunc temporis in Ilice ope microscopii animalculi corpus observetur dum intumescit, coccineum apparet punctulis aureis nitens, tomento quodam involutum albicante, quod in quibusdam dorsi locis, sub ventre & circa ventrem in floccos erigitur, ac nidi speciem repræsentat. Dorsum in hemisphærum multum intumescit rugosum; & in anteriore corporis parte capitis vice protuberantiæ tres percipiuntur, media crassior subrotunda, duæ laterales exiliores, & versus mediam incurvatæ.

2. Alterum accretionis tempus est circa mensem Aprilem; tunc animal prorsus mutatum Pisi figuram & magnitudinem æquat. Ejus membrana seu cutis firmior est, & tomentum quod initio fasciatim tantum in ejus cutim nascebatur, totam grani superficiem pulvisculi adinstar tergit; tuncque non amplius animalculum, sed folliculus videtur sanguine pallido & seroso repletus.

3. Cir-

(a) Mèmoires pour servir a l'Histoire des Insectes *Tom.* 4. *Mem.* 1.
(b) Histoire des Plantes qui naissent aux environs d' Aix, par M. Garidel.

3. Circa Maij medium vel finem, tertium occurrit tempus, quo in interiore folliculi parte sub animalculi ventre tenuissima reperiuntur granula ovata, seminibus Papaveris albi dimidio circiter minora, colore pallide rubentia, & punctulis aureis distincta. Constant est membrana tenui, candida, pellucida & liquore pallido rubente. Duo millia circiter in singulis folliculis continentur. Prioris animalculi ovula sunt, ex quibus excussis prodeunt ejusdem generis animalcula prorsus similia, quæ per Ilicis ramos & folia vagantur, donec Vere sequente ad trunci ramorum divisiones sedem figant suos fœtus editura.

Dum hoc animalculum seu Kermes ad debitam magnitudinem intumescit, tunc ventris, cutis seu corporis pars prona intus circa deorsum convellitur, & vacuum quoddam spatium inter ventrem & tomentum, cui insidebat, relinquit: sicque Millepedæ semiconvolutæ similis fit. Hoc in spatio vacuo ovula sua deponit: quo facto, animal moritur, & exsiccatur.

Excussis ovulis, animalcula aliquamdiu sub matris cadavere delitescunt deinde in lucem prodeunt, pabulum in foliis quæsitura, non rodendo ut erucæ, sed illorum succum proboscide sugendo.

Duplicis sexus inter ea distinguit D. de Reamur; fœminas nempe de quibus hactenus, & mares a prioribus distinctissimos. Sunt enim, juxta Emericum, muscæ exigue culicibus quadantenus similes, sex pedibus instructæ, quatuor anterioribus brevioribus & duobus posterioribus longioribus, quatuor articulationibus divisis & tribus unguiculis curvis armatis. Duæ sunt antennæ in capite sesquilineam longæ, mobiles, oblique striatæ, articulatæ. Cauda quædam posticæ corporis parti subnectitur, semilineam longa, quæ identidem in duas partes dehiscit. Totum corpus duabus alis translucidis obtegitur. Ad instar pulicum magno impetu saliunt, & fœminis fœcundandis destinantur.

Messis, prout Hyems sævior mitiosve fuerit minus vel magis fertilis est. Mulieres ante solis ortum unguibus Coccum deradunt; & ne jactura fiat insectulorum exclusione, illud aceto inspergunt, ac deinde soli exponunt siccandum; unde colorem rubrum acquirit.

De alia Kermes specie albicante Garidellus & Emericus mentionem faciunt, quam vermiculi matrem a rusticis nominari referunt. Sed asserunt hanc speciem ova parturire albicantia, ex quibus albicantia quoque animalcula maculis argenteis notata nascuntur, non vero rubra, ut Quinqueranus narrat; ita ut secundum eorum sententiam, alia species sit Kermes a rubra parum discrepans.

Aliam Cocci speciem nigricantem Hyacinthus Cestonius in Hetruria circa Liburnum observavit super Ilices pumilas, Cocco infectorio similem. Hoc maturitatem adeptum succo albicante & albidis ovulis turget: ex eo erumpunt animalcula Kermesinis haud dissimilia, sed albicantia; quorum historiam fuse enarratam legere est in operibus Antonii Vallisneri. Ex his itaque concludere licet plurimas esse horum animalculorum Coccorumque species colore tantum diversas, quarum rubra sola in usum medicum, & infectorium venit.

Botanicis plurimi Coccum infectorium in sola Ilice nasci opinati sunt. Verum vir doctiss. Martinus Lister, narrante J. Rajo ejusmodi grana etiam in Anglia Cerasorum aliarumque arborum surculis tenellis adnascentia observavit.

Coc-

Coccum baphicum duobus usibus inservit, nimirum Medicinæ, & lanis aut sericis tingendis.

Pro Medicinæ usu grana recens collecta & bene matura in mortario marmoreo tunduntur: contusa digerentur in loco frigido per septem vel octo horas, ut succi tenacitas tantisper dividatur: postea succus exprimitur, per aliquot horas in loco remoto reponitur, ut crassiores partes in vasis fundum subsideant. Sensim effunditur liquor, & a fœcibus crassioribus separatur. Succo defœcato Sacchari albi æqualis portio admiscetur, & blando ignis calore ad spissioris syrupi consistentiam excoquitur. Mixturam hanc Conservam appellant, aut succum syrupumve de Kermes, ex quo celebris illa Confectio Alkermes præparatur. Alii eumdem syrupum sine igne præparant hac ratione. Unicæ contusorum granorum Kermes parti tres Sacchari partes permiscentur, & per diem integrum macerantur in loco frigido. Succus cum expressione transcolatus syrupi consistentiam obtinet. Præstantior censetur priore, cui non mediocrem volatilium partium portionem ignis ademit. Ex Occitania sub nomine succi vel syrupi Kermes ille succus sic paratus, ad exteras nationes magna copia transvehitur.

Si vero grana integra servare velint, matura illa colligunt, & in cubiculo undique aperto aeri libero super linteamina exponunt. Initio, quamdiu humore abundant, bis terve in die versant; ne incalescant nimium. Si vero animalcula, incitato calore, prorepant & effugere nitantur; tum a custode qui continuus assidet, concussu lintei in medium usque rejiciuntur, donec emoriantur. Tunc animalcula sub coccinei pulveris specie cribro a folliculis separantur; deinde digitis leniter prehensa comprimuntur, & in pilas seu pastillos rediguntur sole exsiccandos. Pastilli dicuntur Scarlatini, vulgo *Pastel d' Ecarlatte*, vel *Ecarlatte de graine*. Folliculi vero semivacui seorsim exsiccati servantur.

Pro infectorum usu Coccum eodem supradicto modo præparatur; eo tantum discrimine, quod evacuati folliculi & corbibus excepti bis terve in acetum acerrimum immerguntur, ac tandem super lintea expansi exsiccantur; unde colorem rubicundum, & magis nitentem acquirunt. Pulvis quoque rubens seu animalcula, statim atque se incipiunt movere, forti aceto irrorantur, donec in massam redigantur, ex qua formantur pastilli seu massulæ probe exsiccandæ, & ad exteras nationes transmittendæ. Hodie in Gallia rarioris est usus apud infectores, ex quo tempore Coccinella nobis allata fuit.

Analysi Chymica, ex granorum Kermes recentium ℔j. prodierunt non parum phlegmatis primo, odoris & saporis expertis, deinde empyreumatici: salis volatilis concreti ℥vj. olei Citrini aliquantulum; ac tandem olei spissioris & butyrosæ consistentiæ, coloris rufescentis, odoris empyreumatici, non tamen adeo fœtentis portio non mediocris: quæ nullas acidi salis notas præbuerunt. Ex massa nigra post distillationem superstite nihil salis fixi lixivio fuit extractum; ita ut ex animali prosapia Coccum illud oriundum videatur.

Veteres Græci, testibus Dioscoride & Galeno, in Cocco infectorio vim adstringentem tantum agnoscebant: cujus ratione vulneribus nervisque sauciatis, ex aceto tritum imponebant. Arabes primi ejus virtutis cardiacæ mentionem fecerunt. Mesues illud ad cordis palpitationem, syncopem, men-

mentis alienationem & melancholiam commendavit. Nunc vero in difficili partu ad collapsas vires sustinendas restituendasve, ad vomitum sedandum, & ventriculum roborandum ejus pulvis, vel ex vino aut aqua cordiali, vel ex ovo sorbili intus sumptus plurimum celebratur. Mulieribus prægnantibus læsis, vel ad abortum pronis, ad abortum præcavendum feliciter exhiberi solet. Quin etiam prægnantes abortum metuentes sericum Cocco tinctum sæpe degluciunt. Pulvis exhibetur a ℈ß. syrupus vero ab ℥ß. ad ℥j. Plurimas novi mulieres, quæ nunquam ad ultimum graviditatis terminum pervenerant sine abortu, & tandem sequentium pilularum usu per novem menses absque ulla noxa fructum suum gestaverunt, & vivacem prolem feliciter enixæ sunt.

℞. Granor. Kermes recentium pulver. Confect. de Hyacinth. ana ʒj. Ovor. Germin. exsiccator. & pulverator. ℈j. Syrup. Kermesin. q. s. M. Fiant pilulæ novem pro tribus dosibus.

Mulieres gravidæ casu læsæ, aut alia de causa abortum metuentes, statim tres pilulas deglutiant, superbibendo haustum vini generosi aqua temperati, vel aquæ cordialis convenientis, aut vulnerariæ. Eadem dosis post sex horas iteretur, eademque tertio post alias sex horas; ita ut pilulæ novem intra duodecim horarum spatium devorentur. Deinde singulis mensibus, tribus ultimis deficientis lunæ diebus, mane jejuno ventriculo tres similes pilulas pro dosi devorabunt, sic continuando usque ad puerperium, cum debitis cautionibus.

℞. Granor. Kermes pulverator. ʒj. Santal. rubr. & Sang. Draconis ana ʒß. Corall. rubri pp. ʒjß. Germin. ovor. exsiccator. & pulver. ℈j. Confect. de Hyacinth. ʒij. Syrup. Granacor. q. s. M. F. opiata. Dosis ʒj. quotidie mane per novem dies, ab abortum præcavendum.

℞. Syrup. Kermesin. ℥iij. Sacchar. Candi ℥j. Pulver. lætificant. Galen. ʒij. Olei Nuc. Mosch. still. gutt. iiij. Aq. Cinnamom. ℥iiij. Aq. Rosar. ℥ij. Vini Hispanici Aloneensis, vulgo *Alicante*, ℔ß. M. propinentur ℥ij. mane & vesperi contra abortum & difficilem partum, aut ad vires longo morbo fractas, vel senio labantes restituendas.

Quidam cardiacam virtutem Cocco baphico denegant, solam adstrictionem ei concedentes. Verum si ad ejus analysim attendere velint, intelligent sane tinctorium granum salibus volatilibus turgere, ac proinde massæ sanguineæ spiritibus destitutæ actuosas partes posse suppeditare.

Garidellus in historia Plantarum Aquisextiensium observat, columbas grana Kermes avide expetere, suisque oggerere pullis; at vero escam illam eisdem esse infestam, ita ut juniores intereant, vetustiores vero alvi profluvio rubro afficiantur. Ex qua quidem observatione non prorsus innoxium esse hoc granum concludere possemus, nisi contrarium frequentissimo illius usu satis superque probaretur. Columbis autem noxium esse potest, quod hominibus quibusdam in circumstantiis salutare comperitur. At vero quod Simon Paulli post Rondeletium refert, quemdam in dysenteriam ob nimium & frequentem Confectionis Alkermes usum incidisse, non grano Kermes tribuendum censemus, sed potius lapidi Lazuli, qui in ea Confectione usurpatur.

Syrupus Kermesinus iisdem ac grana Kermes virtutibus donatur. Usurpatur in celeberrima Confectione Alkermes.

Gra-

Grana Kermes usurpantur in Confectione de Hyacinthis, Pulvere diamargariti frigidi, &c. Præter granum Kermes alia sunt grana similia, quæ ad diversarum plantarum radices reperiuntur, qualia sunt Coccum radicum, Coccum Polonicum, quibus Poloni ad elegantem tincturam coccineam sericis aut laneis pannis conciliandam utuntur. Radicibus cujusdam herbæ *Knavel* dictæ adhæret. Similia quoque reperiuntur in radicibus Pimpinellæ saxifragæ, Plantaginis, Parietariæ, Pilosellæ, & aliarum. Hæc grana in usum medicum numquam aut rarissime usurpantur.

Quandoquidem Coccinella & grana Kermes maxima inter se affinitate conjunguntur, hanc ab illis separandam non esse visum est.

Coccinella, Cochinilla & Cocciniglia, *Officin.* Cochenilla Hispanis, *Breyn. Hist. Coc.* 6. Cochinille, sive Fici Indici grana, *Park. Theat.* 1498. Ficus Indicæ grana, *C. B. P.* 458. Nocheznopalli seu Nopalnochaztli, id est, Coccus Indicus in Tunis quibusdam nascens, *Hernand. Hist. Mexic. Plant.* 78. Scarabeolus hemisphæricus, Cochineelizer, *Gaz. Petiv.* 1. *fig.* 5. & *Sloane Hist. Jam.* 2. 208. vulgo *Cochenille*.

Grana Coccinea Indica, qualia vulgo in officinis prostant, figuræ sunt prorsus irregularis, hinc convexa, inde compressa, vel etiam parumper concava, striis utrinque transversis ceu rugis notata, coloris intus punicei, extus vero modo atro-rufi, modo leucophæo-cinerei rubro nonnihil permixti. Quæ hunc colorem obtinent, præstantiora censentur. Adsportantur nobis ex Mexicano Regno, ubi maximi sunt proventus.

Pro fructibus diu habita sunt; at recentiorum industria tandem compertum est, insecti quoddam esse genus Opuntiæ arbori Americanæ inhærentis, quodque vir clarissimus D. de Reaumur inter Progallo-insecta (*Progallinsectes*) recensendum esse existimat.

Coccinella itaque insectum est ovatum, Pisi exigui crassitie, viviparum, hexapodum, proboscide instructum, qua succum plantarum sugendo alitur, cujus corpus ex annulis conflatum est, plantis, quibus pascitur immobile adhærens, ubi semel sedem fixit, nulli mutationi obnoxium.

Duplex vulgo distinguitur: altera domestica & præstantior (*Cochenille mesteque*), quæ tincturam puriorem copiosioremque suppeditat, & cariori pretio venit; altera sylvestris, & ignobiliorem colorem largiens: has vero specie inter se distingui non debere verisimillimum est. Quod enim inter illas intercedit discriminis, inde repetendum videtur, quod hæc sponte sua, & nulla hominum industria, arbores depascat incultas; illa vero summa cura, & stato tempore, arboribus admoveatur studiosissime cultis, unde puriorem & aptiorem succum sugit. Quibus enim curandarum Coccinellarum demandata est provincia, illi Opuntias certo ordine disponunt, atque studiose colunt, ab aliorum insectorum injuriis eas defendunt; & si quæ irrepserint, diligentissime deturbant, arbores vulpinis caudis detergendo, ne simul novella insectorum seminaria lædant.

Præterea non absque veri specie a nonnullis censetur, istud discrimen a vario tempore messis, variave Coccinellæ conditione, prout nempe vel prægnans, vel connixa lecta fuerit, exsurgere posse; ita ut quæ aptiori tempore lecta fuerit, præstantior sit habenda.

Exeunte anno, cum imbres & frigora imminent his animalculis cocentissima, Opuntiæ ramos sive folia (utrum enim dixeris, parvi refert) Coccinellis onusta ultimum incrementi gradum nondum adeptis decerpunt,

quæ

quæ domi asservant, donec Hyems præterierit. His interim foliis copioso succo turgidis vescuntur & crescunt. Cum mitior tempestas rediit, & animalcula fœtus suos jamjam exclusura sunt, Indi nidulos avium nidis similes, sed minores, ex musco arboribus innascente, vel fœno molli, vel ex tomento Nucis Cocos construunt: in singulis quibusque nidis duodecim, quatuordecimve insectula recondunt; nidos Opuntiis admovent, & spinis appendunt. Tribus vel quatuor elapsis diebus, Coccinellæ fœtus suos excludunt, qui paucis post diebus e nidis exeuntes, arboribus sese applicant, per ramos vagantur, ac tandem sedem figunt, ubi adolescant, & succum alibilem exsugant, & ubi a maribus fœcundatæ fœminæ novam sobolem deponant.

Triplex in anno, si tempestas opportuna fuerit, fit Coccinellæ messis:

Ac primo quidem post exclusos fœtus colliguntur matrum, quæ in nidis reconditæ fuerant, cadavera: deinde post trium vel quatuor mensium intervallum fit altera messis, cum scilicet Coccinellæ, quæ super arbores veluti satæ fuerant, incrementum adeptæ sunt. Tunc enim priusquam suam edant progeniem, Indi eas penicillo exiguo ab arboribus molliter excutiunt, nonnullis tamen parcendo, quæ ex se nascenda sobole tertiam messem suppeditent.

Ubi Coccinellas Indi collegerunt, illas enecant; vel in crobibus reconditas in aquam ferventem immergendo, quas deinde soli siccandas exponunt; vel in clibanum, ut par est calefactum, eas storeis impositas immittunt; vel tandem super laminas calefactas. Ex varia hac enecandarum Coccinellarum ratione petendi varii illarum colores. Quamdiu vita gaudent, albo pulvere conspersæ sunt: quæ aqua fervida enecantur, pulverem hunc amittunt, & colorem acquirunt atro-fuscum: quæ vero in clibanis, pulverem istum conservant, & colore nitent leucophæo-cinereo; tandem quæ super laminas torrentur, nigræ evadunt.

Coccinella iisdem virtutibus gaudet ac grana Kermes, Cardiacum insigne habetur, sudorificum, alexipharmacum & antifebrile medicamentum, febres omnes quantumvis malignas sanans; ideoque in peste & febribus petechialibus exhibetur. Illam ex aceto tritam adstringere, admotamque in forma emplastri vulneribus opitulari asserit Hernandez, cor, caput, atque ventriculum roborare, ac dentes egregie extergere. At rari usus est in Medicina. Ingreditur Confectionem Alkermes. Melius inservit pictoribus & tinctoribus, ad colorem non tantum purpureum *lacca* dictum; sed & vividissime sanguineum, qui coccineus vulgo dicitur, extrahendum, quo cum cæruleo commixto violaceus producitur.)

Finis Tomi primi.

